

שאלות ותשובות

משנה הלכות

חלק שמיני

בארבעה חלקי שלחן ערוך ובכמה מקצועות הש"ס אשר נשאתי ונתתי והשבתי לידדי וחברי ותלמידי בדבר הלכה, וגם מה שהחלפתי במכתבים עם גאוני וצדיקי הדור שליט"א, ולהבחיל"ח ששבקו לן חיים זי"ע להשתעשע בדברי תורה בס"ד

אשר חנן ה' את עבדו מקים מעפר דל

מנשה הקטן

אבדק"ק אונגוואר וראש ישיבת בית שערים בברוקלין נוא יארק

בן לאאמו"ר הקדוש חסיד ועניו מרן ר' אליעזר זאב

שנהרג ונשרף עקה"ש, הי"ד

יוצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות גדולות

שנת תשס"ט לפ"ק

Published and copyrighted 2008

הוצאה שיטית עם הוספות ותיקונים

©

להשיג הספר:

מכון משנה הלכות

ת.ד. 23451

קרית אונגוואר

רמות, ירושלים

(02) 586 9097

Machon Mishne Halachos

1578 53rd Street

Brooklyn, N.Y. 11219

(718) 851 0806

נסדר ונערך אצל "ישר"

347.528.6918

הקדמה

אמרות ה' אמרות טהורות כסף
 נרוף צעליל לדרך מזוקק שבעתים
 (תהלים י"ג ז')

ובילקוט שמעוני רמז תרנ"ח אריב"ל מצינו שעקם הכתוב בג' תיבות שלא להוציא דבר מגונה. ד"א אמרות ה' וגו' אמרות בשר ודם אינן אמרות א"ר תנחום בר חנילאי בנוהג שבעולם מלך בשר ודם נכנס למדינה בני המדינה מקלסין אותו וערב לו קלוסן ואמר להם מחר אני בונה לכם מרחצאות ודימוסיות ומכניס לכם את המים, ישן לו ולא עמד היכן הוא והיכן אמותיו, אבל הקב"ה אינו כן אלא וה' אלקים אמת שהוא אלקים חיים, תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם ישב הקב"ה ודרש וחקר ובחן וצרף את כל התורה כולה ומיום שנברא העולם עד אותה שעה, וכל דבר שהוא מדברי תורה דורשו וחקרו וצורפו ברמ"ח פעמים כנגד רמ"ח איברים שבאדם ואח"כ הוציאו מפיו וקבעו בתורה שנאמר אמרות ה' אמרות טהורות וכל דבר ודבר שקבע בתורה אם זו מקומו קמעא קמעא קלקל את כל העולם כולו ובודעתו של הקב"ה שלא ליתן פ"פ לבהמה ומתוך שנתן פ"פ לנחש קלקל את העולם כולו וכו' בעליל לארץ מזוקק שבעתים אמר ר' ינאי כל דבר ודבר שהקב"ה אמר למשה א"ל מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור א"ל רבונו של עולם מתי נעמוד על הבידור של הלכה א"ל אחרי רבים להטות רבו המטהרים טהור רבו מטמאים טמא ר"א בשם רבי יונתן אמר תלמיד ותיק היה לו לר"ע מטהר את השרץ במ"ט פנים ומטמא במ"ט פנים וכן תני ר' חייא תלמיד ותיק היה לו לר"מ וסומכוס שמו מטמא את השרץ במ"ט פנים הוא מזוקק שבעתים רבי שמעון בן פזי פתר קרייא בפ' פרה שיש בזה מז' ז' פרות ז' שריפות ז' הזיות ז' כבוסים ז' טמאים ז' טהורים ז' כהנים אם יאמר לך אדם חסרים הם אמור לו אף משה ואהרן בכלל היו ע"כ.

ובגמ' עירובין יש קצת שינוי נוסחאות (דף י"ג ע"ב) תלמיד הי' לו לר"מ וסומכוס שמו שהי' אומר על כל דבר ודבר של טומאה מ"ח טעמי טומאה ועל כל דבר ודבר של טהרה מ"ח טעמי טהרה תנא תלמיד ותיק הי' ביבנה שהיה מטהר את השרץ במאה וחמשים טעמים. ועיין מהרש"א דרק מ"ח שמשה רבע"ה השיג מ"ט כדכתיב ותחסרהו מעט מאלקים וא"כ האי תלמיד השיג פחות אחד דולא קם כמשה ומיהו כאן הגירסא מ"ט.

וי"ש לעיין בדברי המדרש חדא לשון ישב הקב"ה ודרש וחקר ובחן וצרף את כל התורה כולה, ישיבה זו למה הרי התורה בעמידה-נתנה וגם דרישה וחקירה וצירוף כל כך למה שנית לשון ומיום שנברא העולם וכו' דורשו וחקרו וצורפו ברמ"ח פעמים כנגד רמ"ח איברים שבאדם כיון שכבר דרש וחקר מהו הדרישה והחקירה השני' ולמה רמ"ח פעמים כנגד רמ"ח איברים דוקא. עי"ל לשון וכל דבר שקבע בתורה אם זו ממקומו קימעא קימעא קלקל את כל העולם כולו וא"כ איך ירהיב אדם ויפתח פיו בדברי תורה שמא ח"ו יזיז קימעא זיז כ"ש ויקלקל את כל העולם כולו. ג) המשך לשון ר' ינאי שעל כל דבר ודבר שהקב"ה אמר למשה א"ל מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור א"כ הרי זה כבר הזזה שאם צרפו כמצרף כסף א"כ לא נשאר רק המצורף מאד ופיו קבעו בדיוק גמור ואיך א"כ שוב נתן לך מ"ט פנים לטמא ולטהר, ד) ועוד מהו לשון שלא ליתן פ"פ לבהמה, ה) המשך דברי ר' יונתן לכאן שתלמיד אחד הי' מטהר את השרץ במ"ט טעמים והרי אין לך הזזה גדולה מתורת ה' שהתורה אסרה והוא מטהר, ו) המשך דברי ר"ש בן פזי משבעה שבעה ועוד דיוקים.

והנראה לפענ"ד לפי מה דתנן אבות פ"ה מ"א בעשרה מאמרות נברא העולם ומ"ט והלא במאמר אחד יכול להיבראות אלא להיפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם וכו' וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות. והכ"נ שנו חכמים בלשון המשנה חשיבות התורה שנבראת תתקע"ד דורות קודם בריאת העולם וישב הקב"ה דוקא רמזו בישיבה על דרך שאמרו קשות בישיבה לרמז החשיבות שהקב"ה כל אותן הימים עד זמן בריאת העולם ישב ודרש וחקר וצרף ובחן כל התורה כולה ובה ברא עולמו והכל בישיבה ומיום שברא עולמו שוב הי' דורש וחקר ובוחן ומצרף ברמ"ח פעמים כנגד רמ"ח איברים שבאדם כלומר שבדיוק כיון וקבע כל דבר ודבר מדברי התורה בתורה כך שיהי' מתאימים ונותנת חיים לכל אבר ואבר מרמ"ח איברים ואם לא יקיים דבר אחד מדברי תורה אז אותו אבר יחלש לו על שלא החיה אותו אבר ע"י תורתו המכוון לו ברמ"ח אבריו וכן כל דבר שקבע בתורה אפילו אם זו רק כל שהוא הרי זה קלקל את כל העולם כולו כיון שבדקדוק וכיוון גדול נעשו א"כ כל השתנות אפילו זיו כל שהוא מקלקל המטרה.

ולא די שמקלקל לעצמו אלא אם זו ממקומו הרי נותן פ"פ לאחרים ששגגת ת"ח עולה זדון ומ"ש שלא ליתן פ"פ לבהמה דהנה אמרו ז"ל אבות פ"א מ"א אבטליון אומר חכמים הזהרו בדבריכם שמא תחייבו חובת גלות ותגלו למקום הרעים וישתו התלמידים הבאים אחריכם וימותו ונמצא ש"ש מתחלל. ובאנטיגנוס איש סוכו שהי' אומר אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס או לפי הגירסא השני' יצאו ר"ל לתרבות רעה ובנו במה לעצמן ומשם יצאו הצדוקים וביתוסים הרי שע"כ צריך להזהר שלא יבואו ח"ו לידי פ"פ ולכן אמר ובעתו של הקב"ה שלא ליתן פתחון פה לבהמה וכו' וכ"ש לבני אדם הוא לימוד גדול שלא יאמר ח"ו דבר שאפשר לטעות אלא צריך לדרוש ולחקור ולצרף צירוף אחר צירוף ובחינה אחר בחינה שלא יבא מזה ח"ו קלקול העולם על ידו והקולור תלוי בצוארו. ורמזו בלשון שלא ליתן פ"פ לבהמה כלומר לבנ"א הדומין לבהמה ח"ו כמ"ש ז"ל אדם ובהמה בנ"א הדומין לבהמה וע"י שח"ו הת"ח יזוז קימעא יתן בזה פ"פ וכמ"ש היכי דמי חלול השם כגון רבא שלוקח בשר מן המקולין ואינו משלם מיד ועי"ז ח"ו יקלקל כל העולם כולו.

אלא דלאחר ההתראה גדולה כזו א"כ מי פתי יכנס בסכנה כזו ללמוד תורה עם אחרים וכ"ש לכתוב חידושי תורה והלכה למעשה כי שמא לא יכוין ח"ו ונמצא זו מן האמת וגם נתן פ"פ לאחרים לזוז ונמצא ח"ו קלקל כל העולם כולו. וגם בעיקר הדבר תקשה כיון שחקרה וצרפה להיות מזוקק שבעתים כסף צרוף איך אפשר שמצינו הללו מטהרים והללו מטמאין הללו אוסרין והללו מתירין והלא בתורה אמת כתיב וליכא תרי אמת אלא או זה אמת או זה אמת וא"כ ח"ו כבר נטו מן הדרך וא"א לעמוד על המחקר ולידע האמת ואיך מצינו ידינו ורגלינו בביהמ"ד וליישב זה בא ר' ינאי ואמר שכל דבר ודבר שהקב"ה א"ל למשה לכתחלה א"ל במ"ט פנים לטמא ומ"ט פנים לטהר, וכל אלו הפנים בכלל דרשה וחקרה שכל אלו הפנים דברי אלקים חיים הם וכולם מרועה אחד נתנו שהוא בכלל חקרה ודרשה וצרפה ואם יראה שני דעות או יותר מחולקות אל ימהר לומר זה שקר וזה אמת אלא אלו ואלו דברי אלקים חיים וכל אלו מהמ"ט פנים שא"ל הקב"ה למשה מסיני.

ולולי דמסתפינא הי' נלפענ"ד דכבר אמרו ז"ל (סנהדרין ל"ח ע"א) תניא היה ר"מ אומר בשלשה דברים האדם משתנה מחבירו בקול במראה ובדעת ומבואר דבדעת כל אדם משונה מחבירו כשם שבפרצוף פנים משתנה מחבירו וכיון דכל אחד משתנה מחבירו בדעת, א"כ בלימוד התורה נמי לפי דעתו והבנתו הוא מבין מה שלמד, הגם כי תורה כולה מרועה אחד נתנה מ"מ כל אחד זוכה חלקו בתורה לפי שכלו והבנתו והשגתו בתורה וכל מה שיוכל אדם להשיג ברמ"ח אבריו צריך להשיג, ובוזה נראה לפרש וכל דבר שהוא מדברי תורה דורשו חוקרו וצורפו ברמ"ח פעמים כנגד רמ"ח אברים שבאדם כלומר לכל אדם ואדם כנגד רמ"ח אבריו שלו וא"כ באמת כל אחד ואחד קבעו ברמ"ח אבריו לפי תוכן גופו ונשמתו ורוחו ודעתו ולכן מצינו

בדבר אחד כפטיש יפוצץ סלע כמה פירושים זה בכה וזה בכה והכל לפי מה שהוקבע ברמ"ח אבריו לפי תוכן נפשו ונשמתו ולכן נתנה תורה במ"ט פנים כדי שכל אחד לפי דעתו יבין וישכיל בתורתנו הקדושה קולע אל השערה ולא יחטיא.

ברם לפ"ז ח"ו יהי' התורה כמ"ט תורות שכל אחד ילמוד ויפסוק לעצמו כפי הבנתו וא"כ באיזה דרך ישכון אור ואיזה מהמ"ט פנים נקבל ללמוד ולקיים ואיזה מהם לא נקבל לקיים אלא ללמוד ולקבל שכר ועל זה א"ל (משרבע"ה) רבונו של עולם מתי נעמוד על הבירור של הלכה כיון דמ"ט פנים כולם מרועה אחד נתנו האיך נברר כדת מה לעשות א"ל אחרי רבים להטות רבו מטהרים טהור רבו מטמאים טמא כלומר כיון דכל התורה כולה מרועה אחד נתנה א"כ אין עדיפות מזה על זה אלא הכל תלוי ברוב רבו מטהרים טהור וכו' ולכן אמרו בגמ' עירובין (י"ג שם) כשנחלקו הלל ושמאי יצאה בת קול מן השמים אלו ואלו דברי אלקים חיים והלכה כב"ה ופריך מאחר דב"ש מחדדי טפי מפני מה קבעו הלכה כב"ה מפני שהם נוחים ועלובים וגם זה בכלל הלכה דדרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. ומה"ט נמי לא קבעו הלכה כר"מ הגם שגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין דורו כמותו אלא שלא ירדו חכמים לסוף דעתו עמדו וקבעו הלכה כרבים ויש להאריך בזה. ועיין בסמוך מגמ' ערכין דף י"ז ע"א.

ובגמ' חגיגה ג' ע"ב דברי חכמים כדרבנות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד (קהלת י"ב) למה נמשלו דברי תורה לדרבן לומר לך מה דרבן זה מכויץ את הפרה לתלמיה להוציא חיים לעולם אף דברי תורה מכונין את לומדיה מדרכי מיתה לדרכי חיים אי מה דרבן זה מטלטל אף דברי תורה מטלטלין ת"ל נטועים מה נטיעה זו פרה ורבה אף ד"ת פריין ורביין בעלי אסופות אלו ת"ח שיושבין אסופות אסופות ועוסקים בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה ת"ל נתנו מרועה אחד (כולם נתנו מרועה אחד) א-ל אחד נתנן פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא דכתיב וידבר אלקים את כל הדברים האלה אף אתה עשה אזנך כאפרכסת וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי המטמאין ודברי המטהרים את דברי אוסרין ואת דברי מתירין את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין בלשון הזה אמר להם אין דור יתום שר"א ב"ע שרוי בתוכו

ופרש"י א-ל אחד אמרן אין לך מבני המחלוקת מביא ראייה מתורת א-לוה אחר אלא מתורת אלקינו פרנס אחד אמרן אין לך מביא ראייה מדברי הנביא הבא לחלוק על משה רבינו עשה אזנך כאפרכסת מאחר שכולן לבן לשמים עשה אזנך שומעת ולמוד ודע דברי כולן וכשתדע להבחין אי זה יכשר יקבע הלכה כמותו ע"ש ובח"א למהרש"א.

והנה התוס' עירובין הנ"ל ובסנהדרין הקשו דמאי חריפות הוא לטהר את השרץ שהתורה טמאתו בהדיא ור"ת תי' ע"ש ובשו"ת הרמ"א סי' ק"ז תי' דנפ"מ למעט טומאה כעדשה ע"ש.

ואשר נראה בס"ד בזה ואגב נישב נמי ביאור ההמשך דברי ר' יונתן דכק"ז המהר"ל מפראג זצלה"ה בדרוש לתורה (דף כ"ד) כתב דודאי מה שהי' מטהר השרץ במ"ח פנים איננו חריפות של הכל כי הוא דבר עיקרי בתורה שיש לדעת הדברים במהותם בכל בחינותיהם והשרץ הלא יש לו בחינות לטהרה בעצם מהותו בכל הלימוד שלמד בזה ומצדם יש לו בחינה מה לטהרה אף כי התורה טימאתו והמשל בזה מי שהיה מתווכח ומדבר על העצים שהם מיסוד הרוח וכשכנגד אמר כי הם יסוד העפר אשר מבואר נגלה שדברי שניהם אמת רק שהאומר שהם מיסוד הרוח ידבר בעיקר מהותם שכל עיקרם רוחני כמו רוח מהיות צפים על פני המים שאם היו עפרורים לגמרי היו שוקעים כמו העפר ואשר יאמר שהם מיסוד העפר גם הוא אמת בבחינת מה והוא כי יש בהם ג"כ מיסוד העפר כמוחש בעת שישרפו אלא שאין זה עיקר בחינתם ככה ג"כ מה שהי' מטהר השרץ במ"ח פנים הוא לעמוד על מהות השרץ בכל בחינותיו אשר יש לו צד

בחינה לטהרה מצד הלימודים ההם ועם כל זה התורה טימאתו ולכן אין זה פלפול של הבל כלל כי אם פלפול אמת מצד אותה בחינה שהי' לטהרה ע"ש. [ועיין בכורות דף י"א ע"ב סימני טהרה מילתא הוא בכ"ד עופות הטמאין ודו"ק].

ולפי דברי מהר"ל הנ"ל האיר לן דיש עוד בחינה בדרוש וקבל שכר דאפילו לא כיון להלכה אבל כיון שכוונתו להגדיל תורה לש"ש וללמדה ואפילו לא עלתה בידו מ"מ כיון שבנה יסודותיו על כללי התורה והמדות שהתורה נדרשת בהן אפילו עלתה לו לטהר את השרץ בק"ן טעמים הגם דלהלכה אין שומעין לו שהתורה אמרה שהוא טמא מ"מ לענין הפלפול אינו פלפול של הבל כל שכוונתו לש"ש כי גם זה עקרי בתורה לדעת הדברים במהותם מכל בחינותיהם ולכן אפילו לא זכה לכיון לאמיתה של ההלכה שזה תלוי מאד בסייעתא דשמיא אבל מ"מ זכה ללמוד ולקיים מצות לימוד לשמה ולא עוד אלא שיאמרו הפלפול הזה בשמו כמו שמצינו בהאי תלמיד ותיק וכמו שאמרו בגמ' שם אני אדון וכו' וא"כ שפיר מיושב המשך הא דאמר ר' יונתן תלמיד ותיק הי' לו לר"ש דאחר שאמר ר' ינאי מ"ט פנים לתורה לטהר ולטמא הוסיף ר' יונתן דאפילו מפלפל לטהר את השורץ ע"פ יסודי התורה נמי מקרי תלמיד ולא עוד אלא שנקרא תלמיד ותיק (ואפשר דאפ"ה רק תלמיד מקרי ולא ת"ח).

ועיין קובץ על הרמב"ם פ"ו מה' ע"ז ה"ד שמי שידוע בעצמו שיכול לטהר השרץ בפלפולו הוא ידע להזהר בהוראותיו שלא לענוש מן הדין ע"פ סברא וחריפות ועיין שושן עדות עמ"ס ע"ז פ"ו מ"ג שדוקא ממה שיש ק"ו לטהר את השרץ לפיכך השרץ טמא אבל אם לא הי' ק"ו לטהרו לא היה השרץ טמא כלל ע"ש.

ולפי דברי מהר"ל הנ"ל נראה לפרש דברי התנא אל תהי בז לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום. והנראה דלפעמים נראה על אדם פרטי שאין בו שום תועלת ומצוה לרחקו ולרודפו ולדחפו באמת הבנין ויש לתמוה למה נברא כלל בעולם הזה בריה כמוהו וכן בדברים שנראים רחוקים משום תועלת בעולם ואדרבה יראה חסרונות ולא מעליותם. האמנם לפי הנ"ל ודאי שאם נעמוד על מהות כל אדם או בריה בעיקר העקרי א"א שלא יהיה בו איזה תועלת מן הצד מהצדדים ולכן אמר אל תהי בז לכל אדם דודאי יש בו ג"כ מה שהוא כמו שיש צד נכון אפילו בשרץ שיש לו צד בחינה לטהרה וכ"ש באדם ובכל דבר כן הוא שבכל הנבראים שנבראו בעוה"ז יש בהם עכ"פ צד צורך הגם שלפעמים לעת רחוק מאד.

וראיתי בזוה"ק פ' וירא במדרש הנעלם שהקשה למה יצא רשע לעולם וז"ל תניא אר"ש מפתח של חיה בידו של הקב"ה הוא ובעוד שהיא יושבת על המשבר הקב"ה מעיין באותו הולד אם ראוי הוא לצאת לעולם פותח דלתות בטנה ויוצא ואם לאו סוגר דלתותיה ומתו שניהם אי הכי לא יצא רשע לעולם אלא הכי תנינן על שלש עבירות נשים מתות וכו' ואמר רבי יצחק למה אשה מפלת פרי בטנה אלא אמר ר' יצחק הקב"ה רואה אותו העובר שאינו ראוי לצאת לעולם ומקדים להמיתו במעי אמו שנאמר הנפילים היו בארץ בימים ההם הנפלים כתיב בלא יוד ראשונה וכו' ומה דאמר ר' שמעון הקב"ה מעיין באותו הולד אין לך רשע בעולם מאותם הרשעים היוצאים לעולם שאין הקב"ה מעיין בו ורואה אם אותו הגוף יניח בן צדיק וכשר או שיציל לאדם מישראל ממיתה משונה או שיעשה טובה אחת ובשביל כך הקב"ה מוציא לעולם ע"כ ע"ש.

ומבואר דכל רשע אך שנברא בעולם אל כרחק יש בו איזה דבר טוב שעתיד לעשות אשר בשבילו נברא שאחרת לא היה יוצא מבטן אמו ומה מוכן מאד בזה דברי רבינו המהר"ל דכמו באדם לא נברא אפילו רשע שאין בו שום תועלת לטובת הבריאה כולה הכ"נ בכל הנבראים.

ומובן מאד לשון התנא אל תהי בז לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר. ובזה נמי מובנים עוד דברי הזוה"ק פ' וירא במדרש הנעלם ע"ש עה"פ המכסה אני מאברהם א' רבי מצוה לו לאדם להתפלל על הרשעים כדי שיחזרו למוטב ולא יכנסו לגיהנם דכתיב ואני בחלותם לבושי שק ואמר רבי אסור לו לאדם להתפלל על הרשעים שיסתלקו מן העולם שאלמלא לקחו הקב"ה לתרח מן העולם כשהי' עובד ע"ז לא בא אברהם אבינו לעולם ושבטי ישראל לא היו והמלך דוד ומלך המשיח והתורה לא נתנה וכל אותם הצדיקים והחסידים והנביאים לא היו בעולם ועיין גמ' ברכות י' ע"א דאמרה ליה ברוריא דביתהו דר"מ לר"מ מי כתיב יתמו חוטאים יתמו חטאים כתיב ורשעים עוד אינם ובעי ר"מ רחמי עלייהו והדרי בתשובה וכנראה דהודה לה ר"מ לאשתו ועיין גהש"ס שם עכ"פ נראה מפורש כדברי מהר"ל הנ"ל.

ולפי דברי הזוה"ק יש להבין דברי המדרש רבה בראשית פ"ג ה' ר' אבוהו ור' חייא רבה ר"א אמר מתחלת ברייתו של עולם צפה הקב"ה במעשיהן של צדיקים ומעשיהן של רשעים הה"ד והארץ היתה תוהו ובוהו אלו מעשיהן של רשעים ויאמר אלקים יהי אור אלו מעשיהן של צדיקים אבל איני יודע באיזה מהן חפץ אם במעשה אלו אם במעשה אלו כיון דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב הוי במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים ע"כ והדברים מתמיהין וכי אינו יודע איזה מהן חפץ ולהנ"ל י"ל כיון דבאמת חפץ ה' ברשע נמי דאי לאו לא ה' נולד ולכך תמה איני יודע איזה מהן חפץ ותי' שרצונו במעשיהן של צדיקים והרשע שנולד נמי לא נולד אלא לעשות טוב לצדיקים או שישאיר בנים צדיקים וכנ"ל.

והנה המאירי סנהדרין נ"ז כתב יראה לי בפ"י הא דאין מושיבין לסנהדרין אלא מי שיודע לטהר שרץ שאם יראו תקלות יוצאות בדורותיהן מאיזה דין תורה ידעו לחדש ולהוסיף ולגרוע להוראת שעה וליתן סמך לדבריהן מה"ת וכדומה לזה כתבו הגאונים בדיני התלמוד שיש ביד רבנים או גאונים לחדש גזירות ותקנות דרך כלל או דרך פרט להסיר איזה ענין מכוער לפי מה שיראה בזמנו בסמך מועט ועל דבר כיוצא בזה כתבו גדולי המפרשים לא ניתן התלמוד אלא לבעלי קבלה המומחים או לבעלי הסכרא הנכונה ושקול הדעת הצלול להיות גורעים ומוסיפים ודורשים אלא שהפרגוד זה ננעל בפני רוב בני"א ואין ראוי לכך אלא מופלג בדורו בידיעה וחריפות ופלפול מיושב ודעת מיושבת ע"כ.

נראה מדבריו דבאמת בזמן מן הזמנים יש לסמוך לצורך ולהתיר אפילו בכגון לטהר את השרץ והוא פלא לכאורה דאין לן רשות על כיוצא בזה אלא כגון אליהו בהר הכרמל שנאמרה לו בנבואה אבל אנן אין אתנו עד מה ח"ו להוסיף או לגרוע להתיר איסורים ועיין יד רמ"ה שכתב כלומר להראות מק"ו שהיה בדין שיהא טהור ולא לעשות מעשה בדבר מאחר שהתורה טמאתו וכ"כ רבינו שמשון ז"ל כלומר מק"ו אטהרנו אי לאו ה' כתוב בתורה שהוא טמא וצ"ל דהמאירי נמי כוונתו רק בדבר שאינו מפורש בתורה בידם לגזור ולהוסיף גזירות מה שנראה בזמנן אבל דבר שמפורש בתורה אין כח ביד חכמים להתיר ומדויק לשונו שכתב שיש ביד רבנים לחדש גזירות ותקנות וכו' אלא דאפילו לגזור נמי דעת הט"ז דאין בידינו לגזור נגד המפורש בתורה וקצ"ע מהא דר' חנינא אחי ר' יהושע ברכות ס"ג ע"א שהוא אוסר והן מתירין הוא מטמא והן מטהרין כדי שלא יגררו אבתרי' ע"ש ודו"ק. ועיין שו"ת הרמ"א סי' צ"א שר"ת ז"ל ידע לטהר שרץ מה"ת.

והנה כתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת תורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צב-אות הוא ודרשו ז"ל אם הרב דומה למלאך ה' צב' יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו ולכאורה צ"ע למה דוקא כמלאך ומי יודע מלאך מה הוא ולפמ"ש לעיל דצריך הדיין לדעת לטהר שרץ א"כ אפשר ח"ו יטה מדרך הישר בזמן מן הזמנים ע"י פלפול ובאמת יטהר שרץ מה שהתורה אסרה. אבל ידוע דמלאך אין לו בחירה והוא מוכרח לכל פעולותיו. וצדיקים שזוכים ומתקנים את כל אבריהם נעשים נמי מוכרחים עד שאין בידם להטות מדרך ה' וכמו שמצינו בגמ' נדרים בא"א שהעלה ותקן אבריו עד שלא ה' יכול לעבור עבירה ובמקום אחר אמרתי דזה בחינת החסיד שאמר שרץ הקב"ה מביא תקלה על ידן ולכן אמרה תורה כי שפתי כהן

ישמרו וגו' כי מלאך ה' צב' הוא ואם יהי' בבחינת מלאך ויהי' מוכרח א"כ ודאי לא יטה ולכן רק ממנו תורה יבקשו אבל אחר אפשר שע"י פלפולו יטה ויטהר שרץ בק"ן טעמים ולכן הסנהדרין נמי היו צריכין לדעת לטהר שרץ בק"ן טעמים. ונראה דמהאי טעמא נמי אמרו בעירובין י"ג שם גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שאין בדורו כר"מ ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו מפני שלא עמדו חכמים על סוף דעתו שאמר על טמא טהור ונתן טעם ועל טהור טמא ונתן טעם וכיון שכן לא יכלו חכמים לפסוק כמותו בכל דבר דבעינן אחרי רבים להטות וכיון שלא עמדו על דעתו לא יכלו לפסוק בדבר וליכא רבים בדבר.

וז"ל החינוך מצוה ע"ז מ"ע שלא ילך א' מן הדיינים אחר דעת דין אחד גדול אפילו אחר דעת הרוב על צד שיאמינוהו לחיוב או לזיכוי מבלי שיהא הדבר מובן אצלו בשכלו וכו' ולשון המכילתא על ריב לנטות שלא תאמר די לי שאהי' כר' פלוני אלא אמור מה שלפניך ע"ש ובחינוך עוד מצוה ע"ח ובחירת הרוב לפי הדומה הוא כששני הכתות החולקות יודעות בחכמת התורה בשוה כו' כי בהשוית החכמה או בקרוב הודיעתנו התורה שרובי הדעות יסכימו לעולם על האמת יותר מן המיעוט ע"ש ועיין אום אני חומה ח"ג נתיב י"ט והתורה אמרה אחרי רבים להטות ולא ע"פ יחיד אפילו מומחה גדול כל שרוב החכמים אומרים להיפוך הלכה כרבים אפילו לא מחדדי כוותיה.

עוד נראה לבאר הקרא דשפתי כהן וגו' כי מלאך ה' צב' הוא לפ"מ שהבאנו לעיל מהא דר' ינאי אומר דמ"ט פנים לתורה ולפ"מ שביארנו שהוא מטעם דכשם שפרצופותיהם אינן שוות כך דעותיהן אינן שוות וכל צדיק אוהז דרכו בקודש מהמ"ט פנים זה בכה וזה בכה וכל תלמיד שיש לו שייכות לאותו חכם השייך לו הולך ללמוד אצלו תורה ולזאת ראינו שרבו הנהגת בני האדם בעניניהם אפילו אותם אשר קרבת אליקים יחפצון ראשי ישיבות ומנהיגי עדה רבנים ורביים גדולי מנהיגי החסידות צדיקים וקדושים אין עבודתו של אחד ודרכו דומה לחבירו ובאברהם אבינו מצינו שהי' הנהגתו ודרכו במדת החסד ואבינו יצחק במדת הגבורה ויעקב אבינו תפארת כל אחד אחז דרכו בקודש לפי תוכן נפשו ומה"ט נראה מה שאמרו חז"ל לעתיד לבא הקב"ה עושה חופה לכל צדיק וצדיק וכל אחד נכוה מחופתו של חבירו עיין ב"ב ע"ה ע"א ובת' פנחס י"ד ופס"ר לב ו' וזה מה שאמרו רז"ל שלאן מכל אדם זוכה האדם ללמוד והטעם בעניני הנשמות תמצא עניינים רבים הפוכים ובכל דור ודור הקב"ה מוריד נשמות כוללות כמה אלפים נשמות אשר יהי' מורה דרך להנשמות הנכללות עמה וללמוד עמהם שהם דומות קצת לתוכן נפשו יותר מלצדיק אחר והש"י הוא הנותן חשק בלב האיש הנלבב לקבל תורה מפני רב זה ומפי מורה זה.

והתלמידים המשמשים את רבותיהם כל צרכם וכל חפצם וכוונתם להגיע ולעמוד על דעת רבותיהם לסוף יגיעו לכוונת הנהגותיהם לתכלית הנקודה האמצעית הפנימית והכוונה הן תלמידי הרב הזה והן תלמידי הרב האחר כל אחד יגיע למחוז חפצו וכל צדיק יאחז דרכו וגם תלמידיו אחריו ימשכו האמנם בשביל זה אין לגרוע מעלת צדיק האחר והנהגת הצדיק השני ותלמידיו שהם אין מתנהגים כמותם דכמו שאין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד כך אין שני צדיקים הולכין בהנהגה אחת כי כן גזר היוצר ומה רבו מעשיו ית"ש אשר עשה כולם בחכמה וכ"א יש לו אחיזה בתורה וע"ז המגיד הקדוש פי' מה שאחז"ל שלעתיד לבא עתיד הקב"ה לעשות מחול צדיקים וכא"א מראה באצבעו הנה אלקינן זה ביאור הדברים דכל הצדיקים יהי' במחול וכל אחד ואחד מראה באצבעו דרכי הי' טוב ונכון שהרי זכינו לבא לתכלית המכוון, וודאי מן הנכון לכל אחד לאחוז מנהגו ודרכו ולא לשנות ממה שהורו להם המורים (כמובן שלא יהא נגד ההלכה בניגוד לדברי חז"ל ח"ו שאז אפילו יהי' החכם כמלאך אליקים לא יאבה ולא ישמע לו) אבל עם כל זה לא יבזו ח"ו מנהג רב או ראש ישיבה אחר וחבורתו, ולא כאשר בעונה"ה הדבר בדור הזה אשר זה פוסל רבו של זה וזה פוסל רבו של זה ונתחלקה התורה לכמה תורות ח"ו וכ"ש שאם הגדולים פוסלים זה את זה בפני התלמידים ואח"כ מוסיפים התלמידים במדה גדושה והאש מתלקחת והרבה חללים הפילה בעונה"ה. והאמת כי כל הני מחלוקת הוא רק מפני שאין הכונה לש"ש כי מי שכוונתו לש"ש אדרבה שמח כשוראה

עוד ישראל אחד לומד בתורה והולך בדרכי ה' הגם שאינו דרכו ממש, והסיבה כי ודאי יש לו נשמה אחרת ממ"ט שערי בינה.

ומה נמתקו בזה דברי רז"ל בערכין י"ז ע"א וז"ל זה דור דורשיו מבקשי פניך יעקב סלה פליגי בה רבי יהודה נשיאה ורבנן חד אמר דור לפי פרנס וחד אמר פרנס לפי דורו ופריך למאי הלכתא אילימא למעליותא פרש"י לענין חסידות כלומר דאם המנהיג חסיד כל דורו חסידים וכן להיפוך הא איכא צדקיהו דהוה מעלי ודריה לא הוה מעלי והאיכא יהויקים שדורו צדיקים והוא אינו מעלי. אלא לענין תוקפא וניחותא קאמרינן ופרש"י ורגמ"ה כלומר שאם המנהיג קפדן כך כל הקהל וכן נמי אם הוא נח אף כולן כן ע"כ. הנה העידו לן חז"ל דהקהל והתלמידים נמשכים אחר המנהיג שלהם כמו שהוא כן הם כולם אם הוא קפדן כולם קפדנים ואם הוא נח כולם נוחים הבן זה כי הוא ברור ואמת והרבה יש לדבר מזה אלא שאין כאן מקומו.

והנה בתפילה תתברך צורינו וכו' יוצר משרתים ואשר משרתים כולם עומדים ברום עולם ומשמיעים ביראה יחד בקול דברי אלקים חיים ומלך עולם כולם אהובים כולם ברורים והעיקר וכולם עושים באימה וביראה רצון קונם וכו' וכלם מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה ונותנים באהבה רשות זה לזה להקדיש ליוצרים בנחת רוח וכו' קדושה כולם כאחד עונים באימה ואומרים ביראה הנה מידת המלאכים ועיקר עבודתם להקדיש ליוצרים ולכן נותנים באהבה רשות זה לזה שכוונתם שיתקדש שם שמים ואין נפ"מ להם אם הוא או אחר אלא העיקר שיתקדש ש"ש ולכן נותנין באהבה רשות זה לזה וז"ש כי שפתי כהן ישמרו דעת תורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צב' הוא שאם הרב דומה למלאך ה' צב' ורוצה רק בכבוד שמים אז תורה יבקשו מפיהו דלרב כזה עיקר הוא שיתקדש ש"ש ואין נפ"מ לו אם הוא או אחר ונותן באהבה רשות לאחרים להקדיש ליוצרים אבל אם אינו רוצה באחרים וא"כ ח"ו הוא ממעט בכבוד שמים א"כ גם עבודתו פסולה ולא יבקשו תורה מפיהו.

ובזה מובן מה שאמרו בגמ' שבת פ"ח בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע אמר הקב"ה מי גילה רז זה לבני לשון שמשמשין בו מלאכי השרת וצ"ב ולהנ"ל יש לומר שהרי התם כתיב ויענו כל העם יחדיו כל אשר דבר ה' נעשה וכיון שענו כולם יחדיו ואמרו כולם נעשה בלשון רבים כל אשר דבר א"כ זה הוא סוד שמלאכי השרת משתמשין בו ואין מקנאין זב"ז שזה יעשה יותר או פחות אלא משמיעים ביראה יחד בקול דברי אלקים חיים ומלך עולם.

והנה כבר האריכו רבותינו בענין לימוד התורה וכ"ש לחדש חידושי תורה שמבואר בזוה"ק שמכל חידוש בורא עולמות ובה יש לפרש המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית כלומר מי שמחדש בתורה הרי הוא מחדש בכל מעשה בראשית ומ"מ אמרו גדול שמושה יותר מלימודה ובאלישע כתיב (ברכות ז') אשר יצק מים על ידי אליהו ולא כתיב אשר למד ובילקוט שמעוני משלי תקנ"ט אוצר נחמד ושמן בנוה חכם זה משה וכסיל אדם יבלענו זה יהושע שלא היה בן תורה והיו ישראל קורין אותו כסיל ובשביל שהי' משרת משה זכה לירושתו שהיה מכבדו ופורס סדין על הספסל ויושב תחת רגליו לפיכך אמר הקב"ה איני מקפח שכתך ועליו נאמר נוצר תאנה יאכל פרי' ע"כ. מבואר עד כמה גדול כח שמוש ת"ח וכ"ש לרבו שיהושע מתחלה לא הי' בן תורה עד שהיו קורין אותו כסיל ואפ"ה בשביל שהיה משרת משה בשלמות ומשמשו כמ"ש לא ימיש מתוך האהל זכה להיות יורשו וממלא מקומו ולא עוד אלא שאח"כ זכה לכל התורה כולה שאמר לו משה שאלני מה שאתה רוצה והשיב לו כלום חסרתי מלשמך והארכתי בזה במקום אחר בגודל המצוה של שמוש ת"ח שהוא אחד ממ"ח מדות שהתורה נקנית בהם.

בענין להשיב שאלות על הטעלעפאן

ודאגה בלב איש ישחנה (משלי י"ב כ"ה) ודרשו ז"ל (יומא ע"ה) ישיחנה לאחרים. הנה זה כמה שנים שדברתי עם רבותי וחברי הרבנים הגאונים מורי הוראה יושבי על מדין בענין המנהג שהונהג במדינה זו לפסוק הלכות על הטעלעפאן כלומר שכל איש ואשה אשר יפול במחשבתם לשאול איזה שאלה מידי יצלצלו לאיזה רב אחד או שנים או שלשה וכל אחד מורה כדת של תורה ובין שהיא שאלה קלה וקטנה או שאלה חמורה הכל שואלין על הטעלעפאן ומשיבין להם.

והיות כי לפענ"ד הוא דבר מסוכן מאד ולכן אמרתי אשיחה דברי וירווח לי ואולי ישמעו לי חברי עכ"פ ויבינו הסכנות הכרוכין בזה.

(א) כשהשואל בא בעצמו ועומד לפני הדיין פנים בפנים הרב או הדיין יכול לשואלו כל אופני השאלה שאין הזמן בהול ויש לו זמן לעיין בספר ולברר הענין כראוי ואם רואה שקשה לו להשיב על אתר אומר לו לחזור אליו או ששייבהו בכתב או על הטעלעפאן שלהחזיר תשובה ברורה כבר ליכא בזה חסרון אבל כששואלין על הטעלעפאן הזמן בהול וא"א לברר כל זה ומשיב הרב בלי ישוב הדעת ועיין עיון יעקב מהגאון שבו"י ושמעתתא בעי צילותא כיומא דאיסתנא. והרי בעדות מצינו שהקפידה תורה מפיהם ולא מפי כתבם וצריכים להיות דוקא בפני הב"ד דכה"ג מתברר הענין על בוריו ואפילו לא בפני הדיוטות ולא לב"ד מחוץ לב"ד והכא הגם שאין לזה דין עדות מ"מ עכ"פ השואל יצטרך לבא להרב המורה לשאול כדי שיתברר לו אופני השאלה.

(ב) מה שאמרו נדה מ"ב ע"ב ההוא דאתא לקמיה דרבא א"ל מהו למימהל בשבתא א"ל שפיר דמי בתר דנפק אמר רבא ס"ד דההוא גברא לא ידע דשרי למימהל בשבתא אזל בתריה א"ל אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה א"ל שמעית ולד דצוין אפניא דמעלי שבתא ולא אתיליד עד שבתא א"ל האי הוציא ראשו חוץ לפרוודור הוא והוי מילה שלא בזמנה וכל מילה שלא בזמנה אין מחללין עליה את השבת ע"כ.

ועיין רש"י שם ס"ד והנה ראינו דאפילו רבא שבא ההוא גברא לשאלו מתחלה לא כיוון בשאלתו ורק לאחר שיצא מביתו חזר רבא וחשב על תמהון שאלה זו האיך אפשר שלא ידע אדם מישראל שמילה דוחה שבת ואזיל אבתריה וחזר ושאלו וראה שטעה בעצם השאלה והי' יכול להתיר חילול שבת אם הי' משיבו ולא ידעו וא"כ כ"ש על הטעלעפאנים שהרבה שואלים שאלות כאלו וכיוצא באלו ואם אין הרב יודע מי הוא אפשר שיפסוק שלא כהוגן ואין לו למי להשיב.

(ג) אמרו שבת (דף ג' ע"ב) א"ל ר' חייא לרב בר פחתי לא אמינא לך כי קאי רבי בהאי מסכת לא תשייליה במסכת אחרינתי דלמא לאו אדעתיה דאי לאו דרבי גברא רבה הוא כספתיה דמשני לך שינויא דלאו שינויא הוא השתא מיהת שפיר משני לך ופרש"י לא תשייליה כלומר שאין לבו למסכתא זו שמא יתבייש והנה רבינו הקדוש שהי' בקי בכל התורה כולה ואפ"ה א"ל ר' חייא לרב שלא הי' לו לשאול במסכתא שלא עומד בה שמא אין לבו באותה שעה על מסכת זו והי' משני ליה שינויא דלאו שינויא הוא וכ"ש אנן יתמי דיתמי רב כמוני שעדיין לא ידענו אפילו מסכת אחת כראוי וקאי בענין אחד ולפעמים הרב יושב ואפילו לא קאי במסכת זו ולא זו אלא עוסק בענינים אחרים והשואל שואל על הטעלעפאן והרב בחופזו או מחמת בוששה או בהילות משיב לו על השאלה כפי ההרגש שלו כשר או טריפה טהור או טמא מותר או אסור ואחר שהניח הטעלעפאן ומתיישב בדבר רוצה לחזור ואינו יודע מי השואל ואין לו תקנה

ונמצא נכשל בדבר הלכה והכשיל אחרים ולפעמים הכשיל את הרבים שאחד שואל לרבים כנהוג כהיום שבני ישיבה שואלים אחד להרבה מהם. ודבר זה שכיח ביותר.

ד) ובמשנה אבות פ"א מ"א אנשי כנסת הגדולה אמרו שלשה דברים הוו מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה ופי' הרע"ב הוו מתונים בדין שאם בא דין לפניך פעם ושתיים ושלוש לא תאמר דין זה כבר בא לפני ושניתי ושלתתי בו אלא הוו מתונים כלומר ממתנינים קודם שתפסקו הדין ומבואר דאפילו על דין שכבר בא לפני מורה הוראה ב' וג' פעמים לא ימהר לפסוק אלא ימתין ויתיישב בדבר קודם שיפסקו.

והפמ"ג על א"ח בפתחה כוללת סדר הנהגת הנשאל עם השואל סדר שלשי אות א' כתב המורה צדיק כשיבוא לפניו איזה הוראה יעיין בספרים ולא יורה על פה ולא יבוש מהמלעיגים באומרם כי הוראה צריכה להיות מיד וזירוז בלי עצלות וטוב להתבודד וליישב בדעתו כי ברבים זה אומר בכה וגו' וגם מפני הבושה כו' והמורה שלא עפ"י הספרים הוי כמורה הלכה בפני רבו ח"ו ודאי אם יודע שהאנשים אשר אתו שלימים הם אתו ויודו על האמת מצוה להתייעץ ברבים משא"כ אם אינו כך וכו' ע"ש.

העלה לן הפמ"ג ז"ל שתי נקודות יקרות שלא יורה על פה אחת משום דהו"ל כמורה הלכה בפני רבו כיון דכהיום הספרים שאנו לומדין מהם הם רבותינו ולכן המורה על פה הו"ל כמורה הלכה בפני רבו והמורה הלכה בפני רבו חייב ח"ו מיתה אם לא ששואל מרבו כדת מה לפסוק. והשנית שהוראה צריכה ישוב הדעת ודעת צלולה והשואל על הטעלעפאן וגם הנשאל ליכא בהו ישוב הדעת. כידוע דהשואל אם הוא שואל לאדם גדול הוא נבהל ומחמת הבהילות אינו מדקדק בלשונו לברר כל הפרטים גם הרב הנשאל לפעמים הוא טרוד בענין אחר או שיש לפניו אנשים אחרים והוא ממהר להשיב כדי לפטור השואל ואינו שואל על כל הפרטים מה שאפשר וגם מחמת כסיפותא מהאנשים שלפניו או מהשואל בעצמו הוא משיב מיד כשר או טריפה מותר או אסור טהור או טמא ולאחר זמן כשדעתו מתיישבת עליו הוא מתחרט על הוראתו ותו אין לפניו השואל שהרי לא יודע מי הוא השואל ועוד אינו מוסיף דלפעמים אפילו יודע מי הי' השואל מ"מ קשה לו להודות על האמת שטעה בדבר פשוט ומחמת בושה אינו חוזר ומצלצל לו שטעה בפסקו ובעונ"ה זה שכיח מאד, ורמזו האחרונים ז"ל על הקרא אז לא אבוש בהביטי אל כל מצותיך כלומר שאם בכל שעה קודם שיפסקו יעיין בש"ע במקור ופסק ההלכה ואח"כ יפסקו אז לא יבוש ולא יכלם ועיין ירושלמי פ"ז דנדרים ר' אבא כתוב ליה הכי שלחנו לכם אדם גדול שאינו בוש לומר לא שמעתיו ולא כל אדם גדול בזה ודו"ק. וגם לא מסתייעא מילתא לכיון להלכה כהא עובדא דאביי דאפילו ביצא בכותחא לא יפסקו בפני רבו.

שוב הראה לי חכ"א בספר עדות לישראל לידי"ג הגרי"א הענקין זצ"ל בעיקרי דינים ומנהגי ביהכ"נ אות ע' שכבר העיר על זה וז"ל ולא יפה עושים אלה הפונים בשאלות ע"י טעלעפאן ומעלימים את שמם ומקומם בכדי לפטור עצמם מלישא בעול רבנות שיצטרכו לישא כשיפנו פנים בפנים כי כששואלים את הרב פנים בפנים אז יש לו זמן לעיין בספר ולהמלך ואם מזדמן שהרב חוזר בו מהוראתו יכול לתקן כשידע את האיש ואת מקומו מה שאין כן כשעונה על הטעלעפאן בחפזון הרי עלול לטעות ואם ירצה לחזור אינו יודע מי הוא השואל ואין לו תקנה ועל כן יש רבנים שאין משיבין על שאלות ע"י טעלעפאן ועכ"פ השואל בודאי לא טוב עושה שאינו הולך לשאול פנים בפנים ואם מוכרח הוא לזה לפעמים עכ"פ יודיע את שמו והכתובת שלו ע"כ ע"ש והם דברים אמיתיים לא צריכים חיזוק.

ה) ולא אמנע מלהביא על הכתב מה שאמר לי מורה אחד שהצעתיו לו את הדברים שלא יפסקו שאלות על הטעלעפאן והוא השיב לי מיד כמעט בכעס חלילה אדרבה כששואלים אותו על הטעלעפאן אני

משיב מיד ואינני שואל לעולם מי הוא השואל ואמרתי לו תינח מר שבקי בכל התורה כולה וכששואלין לו בכל מקום יודע להשיב ואפילו באמצע השינה אבל מה אעשה אני וכיוצא בי שלא זכיתי לדעת את כל התורה כולה בעל פה ואי אפשר "אויסשאקלען פון ארבעל" פסקים ימין ושמאל והרי הטעות מצוי הוא בכל ואפילו על רבן של ישראל מקבל התורה דרשו ז"ל וישמע משה וייתב בעיניו הודה ולא בוש לומר לא שמעתי אלא שמעתי ושכחתי וא"כ מה יעשו רבנים כאלו היראים משגיאות וטעותים ומורי הוראה הם.

וע"ז השיב לי המורה הנ"ל וז"ל אז איך בין א מורה הוראה איז אין היממעל פסקנט מעט אזוי, ואם היום אומר כן איז די הלכה אזוי, ואם למחר אומר פארקערט איז די הלכה אזוי. ונימק דבריו דמצינו כמה פסקים להגרש"ק שסותרים ממקום למקום אלא שהתירוץ שהיום אמר כן איז דאס דער פסק ואח"כ חזר בו איז דאס דער פסק. ונבהלתי משתומם שמי שמורה הוראות להרבה מבני ישראל בעונ"ה יאמר דברים כאלו אוי לאזנים שכך שמעו או שהוא עם-הארצות גמורה או שהוא כפירה בתורתנו הקדושה ובגמ' מצינו על ר' טרפון שטעה בהוראה ואמר הלכה חמורך טרפון (פ"ד מ"ד דבכורות) ועל הב"ד הגדול שהורו על איסור היתר אמרו הורו ב"ד לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה ועשו הקהל או רובו על פיהם חייבין הב"ד להביא קרבן ואפילו הורו שוגגים מביאין פר והוא שטעו במקצת המצוה ואם הורו על מצוה כולה לא הוה הוראה כלל עיין הוריות דף ד' ע"ב ורמב"ם פ"ה ה"א משגגות, ועיין חולין (מ"ג ע"ב) זילו אמרו לי לבריה דרב יוסף בר חמא דלשלים דמי תורה למריה ועיין רש"י ותוס' ד"ה זיל ואע"ג דטעה דבר משנה הוא וכו' ועיין סנהדרין ר' ע"א.

ופשוט דאפילו מי שהגיע להוראה ומורה דעל אונס רחמנא פטריה היינו דוקא כשעיין כל צרכו קודם שהורה אבל אם לא עיין כל צרכו רק סמך על עצמו ועל הרגשתו בלי לדעת אפילו מקום ההלכה ולעיין בה אז ח"ו הוא בכלל מכשיל ובמס' אבות פ"א מט"ז ר"ג אומר עשה לך רב והסתלק מן הספק פי' כל ספק שיקרה לך בענין הוראה לא תפסוק עליו אתה לבדך אלא תשאל לרב כי הא דרבא כי הוי אתא טרפתא לגביה הוי מכניף כל טבחי דמתא כי היכי דלמטייה שיבא מכשורא.

ובגמ' סנהדרין ז' אמר רבי שמואל בר נחמני כל דיין שדן דין אמת לאמיתו משרה שכנינה בישראל שנאמר אלקים נצב בעדת א-ל וגו' וכלן דיין שאינו דן דין אמת לאמיתו גורם לשכנינה שתסתלק מישראל שנאמר משוד עניים וגו' ואמר ר"ש ב"נ אר"י כל דיין שנוטל מזה ונותן לזה שלא כדין הקב"ה נוטל ממנו נפשו וכו' וארשב"נ אמר רבי יונתן לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו ונאמר הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות מפחדה של גיהנם שדומה ללילה. ופרש"י מלומדי מלחמה מלחמתה של תורה ודרש ר' יאשי' ואיתימא רב נחמן ב"י מאי דכתיב בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק וכי בבוקר דנין וכל היום אין דנין אלא אם ברור לך הדבר כבקר אמרהו ואם לאו אל תאמרהו ר' חייא בר אבא א"ר יונתן מהכא אמור לחכמה אחותי את אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך אמרהו ואם לאו אל תאמרהו. ועיין רמב"ם פ"כ מהל' סנהדרין הל' ז' ובטוש"ע ח"מ סי' יו"ד סעי' א'.

והנה מי יאמר שברור לו כל התורה כולה כאחותו שיוכל לומר הכל על הטעלעפאן בלא עיון עכ"פ ולא יחוש מגיהנם שפתוחה לפניו אם לא יעיין עכ"פ כפי יכלתו לפסוק ההלכה.

(ו) **עוד** שמעתי בשם מורה הוראה אחד שאמר שעל הטעלעפאן הוא מחמיר ואם באים לשואלו בפניו הוא מיקל ונתן טעם דעל הטעלעפאן אם הוא מחמיר ליכא חששא וגם זה טעות דכשם שאסור להתיר האסור כך אסור לאסור המותר וע"ז אמרו אם ברור לך כאחותך וכן מפורש בירושלמי (תרומות שלהי פ' סאה תרומה

תניין) ועיין ש"ך בכללי הוראה יו"ד סי' רמ"ב קיצור הנהגת הוראת או"ה העולה מכל הש"ס והפוסקים ס"ט וז"ל כשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר אפילו בשל עו"כ ואפילו במקום שאין הפסד מפני שעל הרוב יש בו צד להקל במקום אחר מחמת שנאסר והוי חומרא דאתי לידי קולא ואע"פ שלפי הנראה לא יבא מזה צד קולא אסור שאפשר שיתגלגל ויבא קולא עד אחר מאה דברים לפיכך אם הוצרך לאסור מחמת ספק או מחמת חומרא בזה שאין האיסור ברור כשמש צריך המורה לומר שאין האיסור ברור אלא שאנו מחוייבים להחמיר וכ"ש אם המורה מתיר בשעת הדחק וכיוצא בו שיאמר לו כן ע"ש.

ומבואר דלהחמיר נמי אחריות הוא כמו להתיר ואין בזה שום היתר להחמיר או להתיר אלא א"כ ברור לו כשמש וכאחות או שלא יאמר לו דעתו כלל בדרך פסק ועיין בית האוצר להגרי"ע ח"א כלל נ"ו. ופשוט דכל שמשיב על הטעלעפאן א"א לדקדק ולהתישב בדברים אלו וכיוצא בזה וזה ברור לכל מבין. ויותר יש להזהיר שיש שואלין ומשיבין אפילו על שאלות נשים וגם בעניני מראות כאשר אזני שמעו ולא אחר שאחד שאל לרב על מראה על הטעלעפאן והשיב אם כזה הוא כשרה ואם כזה הוא טמא, ותסמר שערות ראש שאפשר לפסוק אפילו הלכות כאלו שצריך לראות ובקיאות גדול ושימוש כדי לידע ולהבחין ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור והיאך זה אפשר להשיב על הטעלעפאן ועיין משנה הלכות ח"ז סי' קל"ד. ולפענ"ד העני אלו היו שומעין לי הייתי מציע שלא לענות על הטעלעפאן שום שאלה לאנשים בלתי ידועים כלל וכלל לא כי אם בשעת הדחק גדול וע"י שיתן מספר הטעלעפאן שלו ממקום שהוא קורא, וגם לאנשים ידועים לו נמי לא יהא מורגל להשיב רק לצורך גדול או דבר פשוט כביעתא בכותחא וכולי האי ואולי.

והנה מלבד שתקנה כזה כשלעצמה היא ענין נחוץ מאוד עד למדי כמ"ש כדי להציל מכשולים רבים ולהציל המורה והשואל מעון, יש בזה עוד תחלות ופועל יוצא, א) שע"י יתרבו מורי הוראות בכל מקום שכאשר יהיו בני ישראל בפלעטבוש או בפארעסט הילס או בבאסטואן מאסט. או בלאס אנגעלעס וכיוצא בו לא יוכלו לסמוך על מורי הוראה שבנוא יארק אלא ישתדלו ליקח מורי הוראה בכל עיר ועיר ובכל פלך ופלך ואפילו בכל בית כנסת, ועיין רמב"ם (פ"ד מהל' תשובה ה"ב) וז"ל לפיכך צריך להעמיד בכל קהל וקהל מישראל חכם גדול וזקן ויר"ש מנעוריו ואהוב להם שיהא מוכיח לרבים ומחזירן בתשובה וכו' ע"ש ובקהל וביהכ"נ שאין בה ת"ח גדול אין להכנס שם. וממילא ע"י יתרבו לומדי התורה להלכה ולמעשה ומורי הוראה אחר שידעו הת"ח ובני הישיבות שיש להם עתיד בעולם התורה להיות רב ומורה בישראל ע"פ התורה אשר נתנה לנו מפי משה רבינו ע"ה ויתרבה הדעת דקדושה כמו שהי' זאת מלפנים בישראל אשר כל אחד שלמד תורה היתה שאיפתו ורצונו להיות האחד מיני אלף אשר עליו ניבא החכם שלמה המלך ע"ה איש אחד מאלף מצאתי ודרשו רז"ל אלף נכנסים לביהמ"ד ואחד יוצא להוראה ומי זה אשר לא יתפלל וישתדל להיות האחד מן האלף ולא כמו שבעונ"ה שמעתי שיש מקומות שמאוס ימאסו למי שזכה להיות האחד מיני אלף אשר ניבא עליו שהמע"ה וזה ח"ו חסרון באמונת חז"ל שדרשו בנביאת שלמה הנ"ל שקאי על מורי הוראה ושזה עיקר הלימוד לבא לידי הלכה ולמעשה.

והשנית שהרבה מאחינו בני ישראל יחשבו כמה פעמים על מקום מגורותם ולא יתישבו במקומות בין הגוים או אפילו בין יהודים אלא במקום תורה שיהי' להם מורי הוראה וכבר אמר החכם על שאלת ע"ה רצונך שתדור במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב והשיב לו אפילו אתה נותן לי כל כסף וזהב שבעולם אין אני דר אלא במקום תורה, והכ"נ אם ידעו הזוג שאם יסעו למקום שאין שם מורה הוראה לא יוכלו להיות חיים יהודיים שלא יהי' להם את מי לשאול ועל הטעלעפאן לא יוכלו לשאול או יחשבו הרבה קודם שישנו את מקומם שיהי' דוקא במקום שיש שם מורה הוראה וממילא יועיל להם ולמשפחתם אח"כ כי הרבה זוגות צעירים אשר ע"י שמתרחקים ממקום תורה מחמת הרחבת הדירה ע"י נופלים אח"כ מדחי אל דחי בין שכנים בלתי הגונים ובניהם אחריהם אבל בכה"ג הרבה מהם יסבלו קצת דוחק דירה והרחבה בדעת בתורה וביראה וזה לפענ"ד יסוד גדול שיהי' לכל ביהמ"ד מורה הוראה.

והנה מרגלא בפי לומדי תורה היות כי כה החמירו על מורי הוראה שח"ו אם יחטאו וישגו להורות שלא כהלכה יענשו עונש גדול ולכן מחמת יראת העונש מונעים עצמם מלהיות מורי הוראה וללמוד הלכה ולקבל אחריות אחרים וחלוף זה הם נכנסים בחינוך ולהיות מלמדים וראשי ישיבות וחושבים שע"ז נצולים מן המכשול ומצילים עצמם מן האחריות הגדולה והעונשין ח"ו. והאמת כי אינו כן אלא אדרבה האחריות יותר גדולה להיות ראש ישיבה ולהעמיד תלמידים למי שאינו ראוי והגון לכך.

והא לך לשון רבינו התו"ט פ"א מ"ו דאבות על מאמר ר"י עשה לך רב וקנה לך חבר והקשו מוה"ר יהודה לירמ"א ומהר"ל מפראג ז"ל בספר דרך החיים אמה שלא אמר נמי קנה לך תלמיד וכק"ז המהר"ל תירץ שאין ראוי לעשות דבר זה (לקנות לו תלמיד) לעשות האדם עצמו לרב וליקח לעצמו שם חשיבות לומר תלמוד ממני כמו שעושים בארצות הללו ע"כ ע"ש. וכק"ז התו"ט ז"ל כתב דמעיקרא לאו קושיא היא שכבר קדמו אנשי כנסת הגדולה והעמידו תלמידים הרבה (מ"א) והעמידו היינו על רגל האמת וזה לא יוכל לעשות אלא מי שיש בידו האמת ולא אמרו במתגאים ובמתנשאים לאמור אני אמלוך ואהי' ראש וקצין עם להרבות בישיבת התלמידים שהרי כל דבריהם מוסר וענות צדק אבל במי שבידו הכח להעמיד תלמידים הרבה עליו אמרו והזהירו להעמיד תלמידים הרבה וע"ד שנאמר (משלי ז) ועצומים כל הרוגיה זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה (שם ע"ב) אבל במי שלא הגיע למדה זו ומתנשא כאמור גם הוא העלל ורבים חללים הפילה ובק"ו ממי שלא הגיע להוראה ומורה שזה לפי שעה ולעתים מזומנים ולאיש מן האישים, וזה מידי יום ביומו ולתלמידים רבים ושבתא כיון דעל על כ"ש וק"ו בן בנו של ק"ו שעליו נאמר (משלי ז) ורבים חללים הפילה וכו' ע"ש דברים אמיתיים כנתינתם מסיני ועי' ס"ח ס"י שע"ד וז"ל והנה הקב"ה מנהיג עולמו כשירצה לתת גדולה לאדם יהי' לו ולזרעו עושר כדי שישלם לו בזה העולם ותדע שהרי כמה וכמה בעלי תלמוד ואין בהם יראת שמים ויהא להם תלמידים הרבה כדי לכבדם בעולם הזה ואינו ראוי לכך אלא כמו שנותן עושר לאדם כדי שיהא נחשב ונכבד בעיני הבריות וכו' ע"ש. והוא פלאי שאפשר יהי' ראש ישיבה לתלמידים הרבה והוא כדי שיקבל עולמו בעוה"ז וסמוכין מצינו לרבינו בגמ' סנהדרין כ"ב ע"א שבנא הוה דריש בתליסר רבוותא חזקיה הוי דריש בחד סרי רבוותא פי' שבנא הי' לו ישיבה והי' דורש לשלש עשרה ריבוא תלמידים שהוא מיליאן ושלש מאות אלף וחזקיהו מלך יהודה רק באחד עשר אלף ריבוא שהוא מיליאן ומאה אלף והי' לו לשבנא יותר בשתי מאות אלף תלמידים משהי' לחזקיהו מלך יהודה והוי קא מסתפי מיני' מלך יהודה כיון שהם רוב דילמא ח"ו נטיה דעתיה דהקב"ה בתר רובא שהי' עושים שלום עם סנחריב ואמר ליה הקב"ה ע"י נביא דקשר של רשעים אינו מן המנין והנה כנראה שהי' שבנא ותלמידיו נמי שומרי התורה דאל"כ היאך הי' חזקיהו מחזיקו והאיך הי' חזקיהו מתיירא מהם וע"כ דהיו נראים הגונים רק משום שהי' שבנא בעל הנאה נענש וקבל עולמו בעוה"ז והיו לו תלמידים רבים מחזקיהו מלך יהודה וראי' להס"ח דלפעמים נותנים לו תלמידים הרבה כדי לכבדו בעוה"ז ולטורדו מעוה"ב, ולפי שבנא בעה"נ הי' ולא הי' ירא שמים קבל עולמו בעוה"ז.

עכ"פ הא ודאי אמת דהאחריות להיות מחנך וראש ישיבה לתלמידים הוא יותר גדול מלהיות מורה הוראה והוא ק"ו בן בנו של ק"ו כמ"ש התו"ט וכבר הבאתי ממרן הגאון ר' ישראל סאלאנטער ז"ל דללמוד להיות מורה הוראה מקרי תורה לשמה ולכן ק"ו אם לא יראים מלהיות מחנכים וראשי ישיבות כ"ש שלא יחושו מלהיות מורי הוראה אלא אדרבה והשי"ת יצילנו מן השגיות ומן המכשולים.

ונחזור לדין דעכ"פ בכל אופן הוא דבר נחוץ מאד לפענ"ד לתקן הענין של שואל ומשיב על הטעלעפאן וי"ר דאימא מילתא דתתקבל וישמחו בי חברי ולא יאמר פי דבר שלא כרצונך ויתקדש ש"ש על ידינו. והרבה יש להאריך בזה שכמו בעניני הלכה רבים המורים ומעטים היוצאים ונתקיים בעוה"ה רבים חללים הפילה כמו כן וביותר נתרבו מאותם שאומרים אני אמלוך ונקראים ראשי ישיבות ולא הגיע למדה זו להעמיד תלמידים ולחנכם כי רבי לא שנה ר' חייא מנין לו ולכן צריך לדעת שהאחריות על מלמדי וראשי

ישיבות מוטל יותר שלא יקדיחו ח"ו את תבשילם ויבואו התלמידים וישתו מים הרעים והשי"ת ישלח לנו משיחו הולך צדק וילמד תועים בינה ומלאה הארץ דעה כמים לים מכסים.

ומעתה הנני חוזר מעין הפתיחה באמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף מזוקק שבעתים שיש בה מז' ועל דרך שבע יפול צדיק וקם דכמה הרפתקאות עברו על ראשו של אדם ופברט אני הגבר ראה עני החורבן הנורא אשר לא נהי' מאז היתה ישראל לגוי וברוך אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו תורת אמת אמרות טהורות וצרפן ברמ"ח אברינו והריני מבקש מכל רואה בספרינו זה או בחלקים אחרים שלא לסמוך עלי דברינו כי לא זכיתי לצרפם כדבעי וכמה דברים כתבתי רק בדרך אפשר וכ"ש שלא עברתי וצרפתי לא רמ"ח פעמים ולא פחות מזה ומ"מ טרחתי ועמלתי ויגעתי בכל דבר שכתבתי ולא הייתי רק כמצליף ועכ"פ כמה פעמים העתקתי דברים טובים מפי רבותינו הצדיקים הראשונים והאחרונים ונעשיתי נטפל ומחובר לטהור ואבקש להמעיינים בספרי זה שאם יש להם איזה קושיות עלי דברינו להודיעני בטובם ואם יהי' בידי אי"ה אשיב עליהם ואם לאו עכ"פ מצוה גדולה יחשב שאזכה לתקן את אשר שחתתי, ואפרוש את כפי בתפלה לעני שיתקבלו דברי אלו בעולם התורה כמו הספרים הראשונים ויזכני ללמוד תורה לשמה וללמד מעתה ועד עולם.

ויה"ר מלפני אבינו שבשמים שאזכה לגדל את בני לגדולי התורה וישם בלבנו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו ולעבדו בלב שלם בני היקרים הי"ו בני אליעזר זאב ובני דוד שלמה ובני עמרם ובני משה הי"ו כולם אהובים יתן להם ה' חן וחסד והצלחה בתורה ובאהבתה ישגו תמיד ויזכו לשני שלחנות "בתי היקרה אשת חבר הרבנית מרים מלכה עם בעלה הרב הגאון שלשלת היוחסין מוה"ר יהודה אריה אלטר שליט"א בן מחותני הגאון האדיר הצדיק כקש"ת מוה"ר פנחס מנחם אלטר שליט"א ראש ישיבת שפת אמת, וי"ר שיזכו לזרע של קיימא ונזכה לרוות מהם רוב נחת דקדושה וברכה מיוחדת לחתני הנ"ל על אשר טרח ועבר כמעט על כל הספר ועשה כמה הערות יקרות. "בתי היקרה רחל לאה, ובתי היקרה פיגא רשקא תחי' יה"ר שנוזכה עם אשתי הרבנית אהובה ליבא לגדלם ולהשיאם לגדולי התורה ולרוות מהם נחת ומצאצאיהם וצאצאי צאצאיהם. והנני מתכוין כנגד המברכים אחי היקרים אחי וראשי ת"ח מפואר מוה"ר בן-ציון קליין שליט"א ומשפחתו היקרה כולם אהובים ואחי היקר באנשים ת"ח ובע"מ מוה"ר צבי הי"ו שליט"א ומשפחתו היקרה ואחותי היקרה רעכל ובעלה מוה"ר צבי הי"ו שליט"א ומשפחתו היקרה. גם הנני להוסיף ברכה לכל המשפחה, עוד אבקש ברכה מן השמים לפרנסה וחיים לכל תלמידי ישיבתנו הקדושה, ללומדיה ולתומכיה, ולכל אנשי קהלתנו מנעורינו וזקננו כולם אהובים ובוררים יזכו לברכת ה' מעתה ועד עולם.

דברי אסקופה הנדרסת בפני לומדי תורה לשמה,

מנשה הקמן

ה' להדלקה התשמ"ג

שאלות ותשובות
משנה הלכות
חלק שמיני

אורח חיים

סימן א

בענין דמיכאל עומד ומקריב נשמותיהן של צדיקים. ובענין אמירת מהרה ברצה.

ד' לסדר עלה נעלה התשל"ו בני יצו"א מלך עולמים, רם על כל רמים, שוכן שחקים, גזור ומקים, הוא יגזור אריכות ימים ושנים, בגזירת עירין פתגמין, לפאר מקדושים, חכם חרשים, מבחר האישים, נשיא אלקים בישראל, פ"ה והדרו, הרהגה"צ ע"ה ציס"ע כקש"ת מרן מוה"ר ישראל אלפר (שליט"א) זצלה"ה - אדמו"ר מגור ירושלים עיה"ק תו"א.

אחד שב"ק זיראת הכבוד וצאהצה נאמנה. אור יקרות זרקאי צבא לזיתי ידי הרבני וכו' ר' מנחם מענדל הי"ו ופיו יקצנו ד"ש ממעכג"ק שליט"א לחדל האישים, וזידו ללוחית, כלפיחית בדבש מיקצי עניס, מתנה שלוחה, לאותות אהבה, ממעכג"ק מרן שליט"א אביר הרועים, לקטן וזעיר אסקופא הנדרסת, וצאתי צמומור לתודה, למעכ"ק צתהלה, על שכבדני וכאחד הגדולים נתנני, ומללין און למלכא עילאה צעד מלכא תתאה כ"ק מרן (שליט"א) שזכה ויארין ימים על ממלכתו מאן מלכי רבנן קדישי עדי יצא ינון ולו יקתת עמים ויעמוד לפני האורים ותומים ממני הקטן קשור צאהצתו וצדקתו וקדושתו צעבותות אהבה.

ובדי להשתעשע צד"ת צפ' צהעלותך צשפת אמת עה"ת ה' חפץ למען נדקו יגדיל תורה ויאדיר דכתיב נר מצוה ותורה אור כי המצות ממשיכין הארת התורה לתוך המעשה והוא צחי' תורה שצבע"פ שציד האדם ע"י המצות להמשיך אור התורה בכל מעשיו כמ"ש קרוב וכו' צפין ובלצבך לעשותו וכו' ואצ"ו מו"ר ז"ל הגיד על המ' שלך לעולם קיימת כי נר מערבי דולק גם עתה שהמשכן נגזו ומסתמא ה"י דולק אז כי נר מערבי לעולם דולקת רק צמקוס הגנוז וכשיש הארה צמקוס הני"ל וכו' ע"ש.

ויש להעיר מהא דמנחות ק"י ע"א לעולם זאת על ישראל א"ר גידל אמר רב זה מוצח צנוי ומיכאל שר הגדול

עומד ומקריב עליו קרבן ופרש"י לעולם זאת בישראל מקרא הוא (צד"ה ז') צשלמים וצקרצנות משתעי דלעולם הם עומדים והיכי דמי מוצח צנוי צשמים ומיכאל עומד ומקטיר עליו וצתו' שס דמדרשות חלוקין יש מי שאומר כצשים של אש וי"א נשמותיהן של צדיקים ומיהו נראה עכ"פ דקרצנות נמי לעולם הם וא"כ מה זה שאמרו שלך לעולם קיימת שהרי גם הקרצנות שהוא שלהם לעולם קיימים.

וקצת נראה לפמ"ש צריש יומא צמחלוקת ר"י ורצצ"ל אי לפינן דורות משעה ומילואים נקראו קדשי שעה ומנורה ודאי דורות הוא ואתי שפיר שלך לעולם קיים היינו לדורות ושלם קדשי שעה.

ומה שנראה עוד דכתיב צכל מקום מוקטר מוגש לשמי אמר ר' שמואל צר נחמני א"ר יונתן אלו ת"ח העוסקים צתורה צכ"מ מעלה אי עליהן כאילו מקטירין ומגישין לשמי וכתיב שיר המעלות הנה צרכו את ה' כל עבדי ה' העומדים צצית ה' צלילות א"ר יונתן אלו ת"ח העוסקים צתורה צלילה מעלה עליהן הכתוב כאילו עוסקים צעבודה ואמר ר"ל מאי דכתיב זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם כל העוסק צתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם (מנחות הני"ל) ומינה דייק רש"י צ"מ קי"ד ע"צ ד"ה צארבעה דקדשים נוהג צזה"ז צצומן הצית דכתיב צכל מקום מוקטר מוגש וגו' אלו ת"ח העוסקים צהלכות צעבודה צכ"מ מעלה עליהן הכתוב כאילו מקריבין אותן צצית המקדש ע"ש נמצא לדעתם קרצנות צאמת ממונות הנוהגות צזה"ז ממש אלא דלא הוי צפועל הגשמי ע"י צהמות וכהן רק ע"י תורה.

ובבר אמרו ז"ל הרואה להחכים ידרים וסימנך מנורה צדרום והרואה להעשיר יפין וסימנך שלתן צצפון א"כ הדלקת המנורה סגולה לחכמת התורה דאם מי שרואה להחכים ידרים משום שהמנורה צדרום ק"ו שהמנורה עצמה היא הסגולה ופשוט דמנורה עצמה צלי הדלקה אינה כלום אלא צהעלותך את הנרות והדלקתה ע"י אהרן הכהן פועל לחכמת

התורה וגורם לדורות שיספיע חכמה ואור התורה לישראל זה י"ל להגיד שצחו של אהרן שלא שינה שהדליק ופעל האור לחכמה לזמנו ולדורות כאשר נזה ה' את משה וכמ"ש הש"א הנ"ל דהמנורה אכתי דולקת וע"י האור הזה היא שמספיע אור התורה וא"כ גם הקרבת הקרבנות ע"י התורה תולה באהרן שמספיע אור התורה וע"י מ"ח עוסקים בתורת הקרבנות והכל תלוי בהדלקת המנורה נמצא שלך לעולם קיימת וגדול משלהם.

ובהא נמי י"ל דברי המדרש ה' חפץ למען זדקו יגדיל תורה ויאדיר וצפ"א שם האריך הרבה בדברי אלקים חיים וש"י ולהנ"ל כיון דמנורה מחכים בהעלותך את הנרות א"כ ע"י השפעתה יחכים ויגדיל תורה ה' חפץ למען זדקו יגדיל תורה ויאדיר ע"י אורה של המנורה.

א"י לפמ"ש התוס' צכמה מקומות הלכתא למשיחא וצכמה מקומות מקשה כן צגמ' וצכמה מקומות פסקו אף הלכתא למשיחא ומשני דללמוד נריך גם הלכות דשייכי למשיחא מ"מ לפסוק ההלכה פריך הלכתא למשיחא ולמ"ד דאף ללמוד הלכות הנוהגות קדמי א"כ למה לן בכלל הלכתא למשיחא כל ההלכות של קדשים מנורה מוצחות וקרצנות ונמצא כל הלכות קדשים וחלק התורה זו למותר ח"ו והי' די צמנות הנוהגות, גם צעיני רצוי המנורות כבר כתב המהרש"א עירוצין י"ג נמנו וגמרו פי' נמנו העשות ול"ת וראו שרצו הל"ת על עשות וא"כ קרוב להפסד ורחוק מן השכר גמרו נח לו שלא נצרא אלא י"ל צומן המקדש אכתי הקרבנות מכפרין וצמדמש מעולם לא לן אדם צירושלים וחטאו צידו שחר תמיד של שחר מכפר בערב תמיד של ערב מכפר וליחיד קרבנו של יחיד מכפר ולצבור קרבנות לצור מכפרין וא"כ שפיר רצוי מנרות מעלה הוא ולא יסורים ח"ו הרי הקרבנות מכפרים אבל צוה"ו דליכא קרבן אדרבה וכו' הוא אם ימעט תורה ומנרות כדי שלא נתפוש ח"ו ונכשל בזה ולכן אמר לזכות כלומר מלשון זך ונקי כי רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרצה להם תורה ומנרות ולזכות הוא מלשון זך כזוכית צלי סיג ופגם לפיכך הרצה תורה ומנרות שנאמר ה' חפץ למען זדקו יגדיל תורה ויאדיר וכל העוסק בתורה מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב קרבנות וא"כ צרצוי התורה רצו זכויותיה והכל ע"י המנורה.

והנה צט"ו א"ח ס' ק"כ הקשה על פי' ראשון ואחרון צתוס' מנחות הנ"ל וכתב דהאמנעי הוא המוצתר ומיהו הגר"א ז"ל כתב שהאחרון עיקר דקאי אדלעיל והציאו המ"צ ס' הנ"ל אות א' וצאצודהס ענין רצה ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל צרצון אעפ"י שאין עתה עבודה מתפללין על התפלה שהוא צמקוס קרבנות שתתקבל צרצון וי"מ והשז העבודה לציר ציתך ואשי ישראל ואח"כ ותפלתם מהרה באהבה תקבל צרצון תחלת דבר הוא ע"ש.

ובאמת כי הרוקח ור"י הלוי מגירמייזא כתבו שלא לומר מהרה באהבה תקבל צרצון כיון שעל נשמת הצדיקים קאי וגרסי והשז את העבודה למלאות החשבון אמנם לפמ"ש דכל העוסק בתורת עולה מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב שפיר יש לומר מהרה כמוצן וצסידור ר' הירש ש"ך הציא מחלוקת אי לאמרו וצש"ע הגרש"ז ס' ק"כ נראה שפי' ואשי ישראל הן נשמות שמקריב מיכאל שר הגדול על המוצח של מעלה ולמטה הן הקרבנות שמקריבים הצדיקים ומוסריס נפשותיהם להקב"ה על כל ציבור וציבור היוצא מפיהם המכונה צסם מוצח וזו היא התפלה הנקרא עבודה שבלב והקרבנות אלו שהן באש ההתלהבות נקראו אשי ישראל ותפלתם היא גוף התפלה שהן תיבותיה ולפ"ז נראה שהן שני דברים דמה שמיכאל עומד ומקריב הם הנשמות שכבר עלו למעלה בעולם העליון ושפיר יש לומר צמהרה וכן מנאחי שצא"ר אות א' האריך צוה וכתב נמי דקרוב לומר דמירי צנשמת צדיקים שכבר עלו מעלה וכן משמע קצת מדברי האר"י הקדוש הוצא צמ"ח פ' נשא.

ולפמ"ש צהנ"ל דהוא צחי' תורה שצע"פ שציז האדם ע"י המנרות להמשיך אור התורה בכל מעשיו כמ"ש קרוב וגו' צפיך ובלצבך לעשותו וכו' נראה דע"י דבור הפה והלב הוא ממש לעשותו הינלפענ"ד לחדש לצדיקים שעוסקים בתורה שצע"פ הם ותלמידיהם ממילא הם מקריבים צחי' רצון צפיהם ובלצבם ואותם נריך העולם לטובת הכלל והעולם להגן עליהם ע"י אור התורה בכל מעשיהם שממשיכין כאלו הקריב כל הקרבנות אבל לצדיקים שאינם עוסקים בתורה שצע"פ אותם מיכאל עומד ומקריב ורא"י מהא דאמר רבא מנחות הנ"ל אהא דאמר ר"ל מאי דכתיב זאת התורה וכו' אלא אמר רבא כל העוסק בתורה אינו נריך לא עולה ולא חטאת ולא מנחה ולא אשם וצס' מעיין גנים פי' קרא אדם כי יקריב מכס קרבן לצד מה שדרשו רז"ל ומכס משמע ולא כלכס כלומר מי נריך להקריב קרבן מקצת מכס ולא כולכס דהלומד תורה אינו נריך קרבן וצחי' מהרש"א מדקדק דרבא מוסיף דא"ל וכו' כלומר דתורה מגנא ומנלל שלא יבא לידי חטא שיהי' צייב קרבן ושפיר אינו נריך לעולה ולחטאת וכו'.

ולר"ב מי שלומד תורה בקדושה אינו נריך לקרבן שלא יבא לידי חטא ואפ"ה לאורה של תורה הוא נריך וא"כ שלך קיימת לעולם שהלכז עולה מאליה ומיושצין דברי המדרש.

כ"ז כתבתי רק משום דאהבה מקלקלת השורה שמשורת הדין יפה הי' השתיקה ואבקש סליחת כ"ק (שליט"א) אם הרביתי בדברים ובזה אחוה קידה דסגינא קמיה ומקמי דיקר אורייתא קשור באהבתו בלב ונפש

סימן ב

בענין המודר הנאה מחבירו מהו ליטול
טלית של מצוה שלו

י"ד כסלו התשל"ה בני יצ"א

שלום שלום לקרוב דיתיב בעומקא דלבאי ה"ה ידי"ג הרב
הגאון אר"צ ב"ר פ"ה ור"ח נר"ג חו"ב אין גומרין עליו להלל
וכו'. כש"ת מוה"ר שלום קרוי אבדק"ק אודווארי שליט"א
בעמח"ס שו"ת דברי שלום ב"ח וש"ס.

אחדשבת"ר צידידות נאמנה. מכתבו היקר קבלתי תוכו
לפון אהבה וזרכתו חכם על ספרי
חלק ששי. וכדי להשתעשע בדבריו היקרים לי ולהתעלם
באהבים צמה שהעיר בספרי ח"ו (בסי' א') בקושי הפמ"ג
בספרו חיצת גומא עה"ת פ' בחוקותי שנסתפק במודר הנאה
מחבירו אם מותר לו ליקח טלית של מצוה ולצרך עליו די"ל
מללה"ג אמרינן רק במצוות שחוב עליו לעשות והם גזרת
המלך משא"כ צינית אינו חובת גזרה לא ילבוש ולא יצרך גם
כי נהנה בלבישת ועיטוף הטלית ולא שייך צוה לאו ליהנות
נתנו ע"כ וכ"ת תמה דדבריו סותרין ממ"ש בפמ"ג א"ח סי'
י"א בא"א אות י"א אגב גררר עיין בכ"מ וכו' ולפ"ז מודר
הנאה ממנר אסור בצינית אבל מודר מחבירו הנאה יכול ליקח
טליתו באפשר דמללה"ג ואף מצוות דרצנן כמ"ש במ"א
(כוונתו להוציא מצעה"מ דדברצנן מלה"ג) מזה ול"ד לטובה
דישיבתה הנאה ועיין תרמ"ט ס"ב בהג"ה והנך רואה
דמללה"ג אף שאין הכרחיים שהרי צינית לא ליכסו ולא יטיל
צינית ול"ד מללה"ג שהם גזירת המלך ודוקא הכרחיים אלא
כדכתיבנא ע"כ הרי דס"ל דמותר ליקח טליתו של חבירו עכ"ל
ויפה העיר מאד צוה ללכאורה הסתירה מפורשת.

ומירדו לחומר הנושא נלפענ"ד לומר בכמה אנפי, חדא דהרי
גם בפמ"ג סי' י"א כתב המדייק בלישניה ח"ל אבל
המודר מחבירו יכול ליקח טליתו באפשר והנה הוסיף חיצת
באפשר וכוונתו נראה דבאמת הי' מספקא ליה אי אמרינן
כה"ג מללה"ג וכמו שנסתפק בחיצת גומא ולכן כתב באפשר
אלא שהדר פשטה דהדעת יותר נוטה דאף כה"ג אמרינן
מללה"ג ואתי שפיר דברי הפמ"ג.

איברא דהרי צת"ג כתב ח"ל גם כי נהנה בלבישת ועיטוף
הטלית ולא שייך צוה לאו ליהנות ניתנו וכנראה דדא
פשיטא ליה א"כ דלא שייך בטלית מללה"ג וא"כ האיך פשיטא
ליה בפמ"ג להיפוך דמותר ליקח טליתו של חבירו הא כיון דאית
ליה הנאת הגוף וצוה לא שייך מללה"ג כמ"ש שם בעצמו אמנם
כבר הקשה כן צביאור הלכה דהלא מתהנה הוא מהבגד עצמו
ותי' דאולי כוונתו ליטול צינית מהמודר ומש"כ טליתו לא דק
בלישנא ובמאסרם לכל המחנות הביא ראי' לדבריו דהרי הפמ"ג
עצמו כתב שם דל"ד לטובה דישיבתה צוה הנאה וקשה הלא גם

מתהנה הוא מהבגד וע"כ דכוונתו ליטול צינית ע"ש ולפ"ז
באפשר לישב נמי דהפמ"ג צת"ג מיירי ליטול הטלית ובפמ"ג
מיירי מהצינית והני תרי עיניו נינהו ושפיר כתב כאן דללה"ג
לענין הצינית אבל הטלית ודאי נהנה צו וליהנות ניתן.

אמנם ודאי דציעקר הדבר מצינו שינוי בדבריו דצת"ג
מספקא ליה אי אמרינן מללה"ג במצוות שאינם חוב
עליו וכאן מיפשט פשיטא ליה דאמרינן מללה"ג אפילו במצוות
שאינם חוב עליו וע"ז ליכא לשנויי כתי' הנ"ל.

אלא דגם ציעקר קושיית הביאור הלכה נלפענ"ד לפ"מ
שהבאתי בספרי הנ"ל מחלוקת הצ"י והד"מ בטליתות
שלנו שלוצנן רק לשם מצוה ולא להגן מהקור אין צו מצוות
צינית כלל לדעת הצ"י והד"מ חלק עליו ובעניותי כתבתי
דצינוי הקיץ שהחום גדול אינו נהנה כלל מהטלית ואדרבה
ברצונו הי' שיוכל לפשטו ואינו לבשו אלא לקיים מצוות צינית
ולפ"ז י"ל דכוונת הפמ"ג כאן באופן שאינו נהנה מהטלית
כלל ובצת"ג מיירי שנהנה מהטלית ולפ"ז יש לישב נמי בתי'
כ"ג שכתב לישב דברי הח"ס יו"ד סי' ס"ט האיך יליף עדל"ת
מכלאים בצינית דלמא החם משום דמללה"ג ותי' כת"ר דבגד
של צינית על כרחך שצריך ליהנות ממנו כמ"ש הבית יצחק
א"ח ס"ג דאי לאו ליהנות נתנו ואינו חשובה הנאה מגוף
הבגד אינו יוצא ידי מצוות צינית אמנם לפמ"ש יהי' זה
מחלוקת הצ"י והד"מ ולפי שיטת הד"מ שפיר יאל.

עוד הי' נלפענ"ד לפמ"ש הר"ן נדרים ט"ו ע"ב ד"ה אבל
שהקשה באומר הנאת תשמישך עלי אמאי מתסר והא
מללה"ג ותי' דאי מתהני הגוף צהדי מצוה הנאה מקרי וכ"כ
הנמק"י בשם הריטב"א ז"ל ועיין רשב"א נדרים ט"ו שם אמנם
הר"ן חולין פ' גה"ג כתב דבהנאה לא שייך פסיק רישא ואי
אין מתכוין מותר אפילו הוא פ"ר והקשה הט"א ר"ה כ"ח
באב"מ שם דא"כ במודר הנאה מן המעיין אמאי לא יטבול
צימות החמה הא אינו מתכוין ואפילו הוי פ"ר מותר וכ"כ
הקשה בתי' מהר"ח נדרים הנ"ל ע"ש והביא לישב בשם
הגר"א ולחלק בין עיקר העשיה לשם מצוה וההנאה ממילא צא
או עיקר העשיה לשם ההנאה והמצוה ממילא מתקיימת ע"ש
ולפ"ז נראה דבטלית של מצוה כיון דעיקר עשייתה לשם מצוה
הוא ולא לשם הנאה וההנאה ממילא צא כה"ג אמרינן מללה"ג.

אלא דבחדושי כתבתי כונה אחרת בדברי הר"ן פגה"ג הנ"ל
ולישב קושיית הט"א והוא דנראה לחלק בין הנאה
דמצוה לרשות דהר"ן פגה"ג כיון הביא לעצמו ראי' ממוכרי
כסות ולא ממעיין והואה דדוקא הנהנה מאיסור לקיים מצוה
אסור הנאת הגוף צהדי מצוה דכיון דהוא רוצה וצריך לקיים
המצוה ורוצה בפעולה זו שתתעבד וצריך הוא לה שתתקיים
אלא שאנו רוצים להתיר לו מטעם דמללה"ג כה"ג אמרינן

סימן ג

מלית קמן שאינו מגיע עד למטה מהברכיים

ט' לחדש שמרבין בשמחה התשל"ז בני יצו"א

מע"כ ידידי המופלא ומופלג יד"מ וכו' מוה"ר מאיר גינזבורג הי"ו פאססאיק ג.ו.

אחדשה"מ זידידות. בדבר שאלתו אשר ראה צספר כתר ראש צסס הגר"א ז"ל דטלית קטן שאינו מגיע

עד למטה מן הברכיים אין יואחין צו ידי צינית וצמכתצו השני כתצ לאמור שדבר עס ידי"נ הגאון רשכצה"ג ר' משה פיינשטיין שליט"א ואמר הגאון שליט"א ח"ו אין זה אמת וכל מה שהוא מן הגר"א ז"ל צריך להיות נכתצ צציאור הגר"א על השו"ע וצלי זה אין לקמוך עליו כלל להלכה ומעולם לא שמע לא מן הספר כתר ראש ולא משיטה זו ואפילו נימא דאיתא כזה מ"מ אינו אלא חומרצ בעלמא ואין לזה מקור לא צס"ס ולא צפוסקים עכל"ק.

והנה לעצם הדברים קנת פלא על מן הגרמ"פ שליט"א שלא שמע משיטה זו ושחין זו שיטת הגר"א כי צאמת שיטה זו מוצא גם צתוס' מעשה רצ מהגר"א ז"ל דף ט"ו ע"ש ועיין שו"ת מהרש"ס ח"ד סי' קכ"א שהציא ח"ל וצס' שערי רחמים הציא צסס הגר"א מוילנא דאס אין הט"ק עד למטה מהברכיים לא יא יא ידי צינית ואין לצאת צו צצבת לחוץ לעירוצ ולצסוף חלק עליו גם צספר מאסף לכל הממנות א"ח סי' ט"ז אות ה' הציאו ועוד צאחרונים ולכן פלא שאמר דלא נמצא שיטה כזו וכנראה דהגאונים רצותינו דציקים האחרונים כן הסכימו שיטה זו לרצינו הגר"א ז"ל ומפי התלמידים אנו חיים צכמה דברים ששמעו מפי רצן הגדול רצינו הגר"א ז"ל כידוע שכמה דברים תלמידיו אמרו וכתצו צסמו. ולעצם הדבר הצטיח לו הגאון שליט"א לעיין בדבר ולכתצו לו דעתו הקדושה צזה וא"כ לא הי' לי עוד לכתצו כלל כי מי לנו גדול דדורינו אנו ואליו ישמעון מ"מ לא אמנע גם אני לכתצו איזה גרגרים צזה.

גרסינן צפ' התכלת (דף מ' ע"צ) והתניא טלית שהקטן מתכסה צו ראשו ורצו והגדול יוצא צה דרך ארעי חייבת צלינית אין הקטן מתכסה צו ראשו ורצו אע"פ שהגדול יוצא צה ארעי פטורה ופרש"י והגדול יוצא צה ארעי שאינו צוש לצאת צה לשוק והטור א"ח סי' ט"ז כתצו שיעור טלית כו' כל שקטן צן ט' שנים יכול לכסות צה ראשו ורצו וגדול אינו מתצייש לצאת צה צאקראי לשוק אצל אס אין הקטן מתכסה צה ראשו ורצו אע"פ שגדול יוצא צה צאקראי לשוק פטור ע"ש נראה מדבריו ז"ל חדא דשיער צשיעור קטן צן חשע מה דאינו מצוחר צגמ' צאיזה קטן אמרו שנית דכל שאין הגדול יוצא צה ארעי לשוק פטור מן הצינית. אצל

כיון דהוא רוצה צעצס הפעולה וחייצ לעשות וא"א צלעדה כה"ג אף דאינו מכוין לשס הנאה הנאה מקרי דעכ"פ הוא רוצה צעצס הפעולה שהוא מציא לידי הנאת הגוף שהוא אקסור ולא שייך אינו מתכוין צכה"ג אף דאין כונתו לשס הנאה מ"מ מכוין הוא לעצס המלאכה שצהכרת יצא לידי הנאה וכעין סצרה זו מצינו לענין מלאכה שאל"ג דהמנוה עושה אותה משל"ג עיין תוס' שבת ק"ה וצרשצ"א שס לענין קורע צצבת דהמנוה עושה לה משל"ג והכ"נ סוצר הר"ן כיון דמכוון לעשות לצישה זו לצורך המנוה אסור אצל הנהנה מדבר הרשות כגון מוכרי כסות וכלים שאין הוא רוצה צפעולת לצישה כלל ואין הוא מתכוין לעשות פעולה זו וגס אינו חייצ לעשותה אלא הוא רוצה למכור הכסות אף שהוא לוצש מ"מ כה"ג כיון דאינו מכוין אפילו פ"ר מותר ולפ"ו צטלית של מנוה הרי הוא רוצה בצלישת הטלית ושפיר אמרינן כה"ג דאסור ליהנות מן הטלית של מנוה שנדר ממנו הנאה אלא דצימות החמה שאינו נהנה לכאורה הי' מותר וצ"ע.

וקצת יש להעיר לפמ"ש הכ"ס יו"ד סי' קע"ז להקשות אחילוקו של האצנ"מ צדברי הרשצ"א והעלה לחדש צעצמו ציקוד דברי הרשצ"א דכתצו צפ"ו כיון דאפשר לקיים פ"ו צאחרת דכוונתו דצאמת ס"ל דהנאה הצא עם המנוה מותרת משום דמללה"נ דכיון דמחויצ דצבר זה מה לי אס גופו נהנה או לא כך הוא המנוה וא"א צלא הנאה צפ"ו וכן צשאר מנות כגון יציבת סוכה שא"א צלא הנאת יציבה וכו' וע"ז כתצו הרשצ"א כיון שאפשר לו לקיים פ"ו צאחרת והוא מקיימה צו שאסורה לו צקונס מוכח מילתא דלהנאת גופו מכוין מלצד המנוה כי נפשו חשקה צגוף זה דוקא זה אסור שיש לו הנאה זולת ההנאה צצא לו ע"י מנוה כיון שאפשר לו צאחרת משא"כ צשופר שאין שייך זה שיש לו הנאה צתקיעה של זה יותר מתקיעה של זה כה"ג מללה"נ וא"כ הכ"נ צטלית הי' מותר לפי טעם זה ודו"ק ועיין לבו"ש א"ח סי' מ"ז צצרכה"ת שתקנו צ' צרכות ובלצוש יו"ד סי' רכ"א סעי' י"א מי שאסר ספריו על חצירו אסור שיש לו הנאה מהראי' צו חוץ מן הקריאה משמע דעל הקריאה הי' אמרינן מללה"נ רק שיש עוד הנאה לצד מזה ועיין קצה"ת ח"מ סי' ע"צ ס"ק ל"ד וצשו"ת מהרש"ג ח"צ סי' רי"ג חלק עליו וצספרי משנה הלכות ח"ד סי' רכ"ח הארכתי קנת צזה.

עב"פ לפענ"ד יפה העיר צבה דצת"ג מיצביא ליה אי צמנות שאינס חוצה נמי אמרינן מללה"נ וצפמ"ג א"ח פשיטא ליה דאמרינן צהוא נמי מללה"נ ודאי צ"ע וכמ"ש כ"ג וצ"ל דהו"ל צתר דאיצביא ליה הדר פשטא ליה דכה"ג נמי אמרינן ללה"נ.

ידי"נ דושכ"ג בלב ונפש
מנשה הקמן

התורה אמרה על כנפי בגדיהם והרי זה צגד הוא שקטן יואל
 צו לשוק ומתכסה צו כדרך כל העולם ואין צריך עוד לתנאי
 השני שיאל צו הגדול דרך ארעי עכ"פ לשוק דמאי נפ"מ לן
 אם גדול יואל צגד זה או קטן יואל צגד כיון שלבשו דרך
 כיסוי כדרך לובשי הצגדים הרי זה צגד האמור בתורה.

והיא דאמרו בגמ' והגדול יואל צה דרך ארעי חייבת משמע
 לכאורה דלוי זה בתנאי הצגד וכדעת הטור ס"ל
 להרמב"ם דאין זה תנאי צגד כדי לעשותו צגד אלא הוא
 מדין להתחייב הצגד בצניית פי' משום דאין קיי"ל צניית חובת
 גברא ולא חובת טלית ועיין רמב"ם שם ה"י והרי קטן פטור
 מן המצוות א"כ טליתו של קטן נמי פטור מן הצניית מה"מ
 מפני שהיא טליתו של קטן וא"כ אף שהצגד הוא גדול כשיעור
 שקטן מתכסה צו ויואל צו בשוק ומעטס ההלכה דין צגד
 גמור לו אבל מ"מ פטורה מן הצניית מצד הגברא דהקטן
 אפילו הגיע לחינוך אינו חייב אלא מדרבנן ובלא הגיע לחינוך
 אפילו מדרבנן פטור וא"כ צגד זה של קטן היואל צו אכתי
 פטור הוא מן הצניית ולזה אמרו ז"ל וגדול היואל צו ארעי
 חייבת בצניית כלומר שכיון שגדול יואל צו ארעי הרי נתחייבה
 בצניית מצד שהוא עכשיו טליתו של גדול שיואל צו והגם
 דלגדול אינו מלבושו מ"מ כיון דלענין עטס דין צגד הרי כבר
 יש צו שיעור חיוצ רק שחסר דין גברא וכיון שהגדול יואל
 צו עושהו דין גברא חיוצא ויתחייב בצניית זהו דעת הרמב"ם
 ז"ל בקי"ור דלהרמב"ם מה שאמרו טלית שהקטן מתכסה צו
 הוא לעשותו צגד וכל שיש לו דין צגד אם הגדול יואל צה
 דרך ארעי נעשה צגדו של גדול וחייב בצניית מה"מ.

ומעתה מה מדוקדק לשונו הזהב של רבינו הרמב"ם ששינה
 מלשון הברייתא דלשון הברייתא כך טלית שהקטן
 מתכסה צו ראשו ורובו והגדול יואל צה דרך ארעי חייבת
 בצניית הנה כתבו ז"ל לשון החיוצ מצד הטלית אבל הרמב"ם
 ז"ל שינה בלשונו כמות שחייב אדם לעשות צה צניית מה"מ
 היא כמות שיש לה ד' כנפים וכו' ותהי' מדהה כדי שיתכסה
 צה ראשו ורובו של קטן המתהלך לצדו בשוק והנה מצואר
 דהברייתא מיירי בטליתו של קטן והמציאות שקטן מתכסה צו
 ראשו ורובו ויואל צו לשוק והוא צגדו א"כ אף דהו"ל טלית
 מ"מ פטורה מן הצניית משום שהיא צגדו של קטן וקטן
 פטור מן הצניית ואינו חייב רק אם גדול יואל צו ארעי עכ"פ
 ולזה נתחייב בצניית מכח לבישת ארעי של גדול וחייב בצניית
 מה"מ ולכן שפיר אמרו בברייתא והגדול יואל צו ארעי אבל
 הרמב"ם כתב בפתח כמות ולא פתח בטלית של קטן כלשון
 הברייתא אלא כמות שחייב אדם כלומר כמותו של גדול שחייב
 לעשות צה צניית ולזה כתב כל שיש לו ד' כנפים ותהי' מדהה
 כדי שיתכסה צה ראשו ורובו של קטן כלומר דכמות של גדול
 הוא ולא צריך א"כ לומר שגדול יואל צו ארעי שהרי כמות

הרמב"ם ז"ל צפ"ז מהל' צניית ה"א כתב כמות שחייב אדם
 לעשות צה צניית מה"מ היא כמות שיש לה ד' כנפים או
 יותר על ד' ותהי' מדהה כדי שיתכסה צה ראשו ורובו של
 קטן המתהלך לצדו בשוק ואינו צריך אחר לשמרו ולילך עמו
 ע"כ, הנה לא ציאר לן הרמב"ם ימי שנותיו של קטן זה
 ולפוס ריהטא שיעור זה דקטן יואל לצדו בשוק ודאי קטן
 הוא משיעור צן ט' ונחלקו צו הפוסקים הצ"ח ז"ל וכן נראה
 לכאורה מכ"מ דמפרשים דהרמב"ם נמי מיירי צצן ט' אבל
 החינוך פי' שלח לך פי' דברי הרמב"ם צבר שית או שבע
 והציאו הא"ר. שנית צ"ע דהרמב"ם ז"ל השמיט לגמרי הא
 דאמרו בגמ' וגדול יואל צה דרך ארעי וצ"ע למה והרי בגמ'
 אמרו כן להדיא והאיך יחלוק צוה הרמב"ם דאפילו אינו יואל
 צו דרך ארעי נמי חייבת בצניית כל שהקטן מתכסה
 ומדאורייתא וצ"ע.

והנה הסמ"ג כתב אצרייתא זו וז"ל ושמעתי שהקטן חייב
 בצניית ר"ל קטן שהגיע לחינוך כדאמרינן קטן היודע
 להתעטף חייב בצניית ע"כ וכתב בהגהות על הטור דא"כ
 ז"ל דגדול יואל צו ארעי לשיעורא נקטיה לומר דדוקא
 כשהקטן מתכסה צו ראשו ורובו והגדול יואל צו ארעי חייב
 הקטן בצניית אבל אם אין הגדול יואל צו ארעי אף שהקטן
 מתכסה צו ראשו ורובו פטורה והא דלא קתני לה צסיפא
 דאם אין הגדול יואל צה ארעי אף שהקטן מתכסה צה ראשו
 ורובו דפטורה משום דממילא משתמע דכיון דקתני צרישא
 דאין הקטן חייב אא"כ מתכסה צה ראשו ורובו והגדול יואל
 צה ארעי מכלל דכל שחסר א' מתנאים אלו שהקטן פטור
 והא דקתני אין הקטן מתכסה צו ראשו ורובו אע"פ שהגדול
 יואל צו ארעי פטורה אע"פ דהוא ג"כ נשמע מדיוקא דרישא
 א"ל דסיפא אחא לאשמעינן דכשאין הקטן מתכסה צה ראשו
 ורובו שאף הגדול פטור אף שהוא יואל צה ארעי ועיין צ"ח
 ואחרונים. מצואר מיהו מדברי הסמ"ק וכן נראה מדברי הטור
 דמה שהגדול יואל צו ארעי עושהו צגד לחייב בצניית וקשה
 להרמב"ם ז"ל וצאחרונים דברו גם מזה.

ויבא שנלפענ"ד צמחלוקת הטור והרמב"ם דהם פליגי
 בתנאים הצריכים לטלית צה ד' כנפים לחייבו בצניית
 דעת הטור דצריך צ' תנאים האחד שיהא כשיעור שיהא קטן
 צן ט' יכול לכסות צו ראשו ורובו והשני שיהא הגדול יואל
 צו צאקראי ואינו מתבייש לצאת צו לשוק צאקראי עכ"פ אבל
 כל שהגדול אינו יואל צו לשוק אפילו צאקראי מחמת צושה
 לאו צגד הוא להתחייב בצניית והתורה לא חייבה בצניית אלא
 על כנפי בגדיהם וכמות כזה לאו צגד הוא להתחייב בצניית.
 אבל הרמב"ם ז"ל מפרש צגד שהוא ד' על ד' והוא גדול
 כמות קטן כדי שיתכסה צו ראשו ורובו המתהלך לצדו בשוק,
 כמות זה כבר יש לו דין צגד שחייבה התורה בצניית שהרי

זה הוא של גדול ולא של קטן ולכן כתב בקתם כל שמהי מדמה כדי שיתכסה ראשו ורובו של קטן המתהלך בשוק לבדו הרי זה בגד וחייב צניעות.

ובמה מאד מדויק ג"כ פי' רבינו הרמב"ם בגמ' מנחות שם דפריך והינן מאי וכן לענין כלאים אילימא וכן לענין איסורא כלכאים והא חנן תנן אין ארעי בכלאים ועיין רש"י שם ולהרמב"ם אחי שפיר מאד דכיון דחוינן דע"י לבישת הגדול הוא דנתחייב צניעות ואי לאו הכי הו"ל בגדו של קטן ופטור מצניעות וא"כ הכ"נ לענין כלאים וזה א"א לומר כן ודו"ק כי קנרת. ולפי פי' רבינו הרמב"ם ז"ל מיושבת נמי קושיא האחרונים ז"ל בזמן הזה שבושים ללכת לשוק עם טלית קטן כמו שהוא א"כ לא נתחייבו כל הט"ק צניעות דאורייתא עיין מ"צ וביאור הלכה ובשאר אחרונים אבל להרמב"ם אחי שפיר דיציאת הגדול אינו לענין בושא ולעשותו בגד הוא אלא דליתחייב צניעות וכל שלבשו הגדול ודאי נתחייב צניעות וק"ל.

ובמה שכתבנו נלפענ"ד לפשוט חקירה אחת מה שנסתפקתי מה הדין בצקות שאין הקטן מתכסה בו ראשו ורובו שהוא קטן משיעור זה ומיהו דרך גדולים ללכת בצבד כזה בקציעות וכגון מה שקורין וועסט וכיוצא בו שיהי מנהג מדינה כולה ללכת בצבד שהוא קטן משיעור לכסות ראשו ורובו של קטן אבל דרך בני"א ללכת בו בקציעות אי חייב צניעות או פטורה ולפוס ריהטא הי' נראה מדיוקא דסיפא דגמ' מנחות הג"ל שסיים אין הקטן מתכסה בו ראשו ורובו אע"פ שהגדול יוצא זה ארעי פטור ולכאורה רבותא מזה הי' לי לאשמעינן אין הקטן מתכסה בו ראשו ורובו אע"פ שהגדול יוצא בו בקציעות פטור כיון שאין בו שיעור של כסוי קטן ומדלא קאמר אלא אע"פ שהגדול יוצא זה ארעי משמע דאם הי' גדול יוצא זה בקציעות הכ"נ דחייבת צניעות ומיהו יש לדייק רישא ונ"ע.

ונראה דתלוי במחלוקת הטור והרמב"ם דלהטור דמה שהגדול יוצא בו הו"ל מתנאי בגד לעשותו בגד וא"כ אפילו בגד של קטן שאין הגדול יוצא בו אלא ארעי ואינו בגדו ואפ"ה מחייבו צניעות בגד שהוא של גדול עכ"מ ויוצא בו בקציעות ודאי יציאתו בו עושהו בגד לחייב צניעות דלא גרע בגדו של גדול שיוצא בו בקציעות אף שאין לו שיעור גדול לכסות בו קטן מבגדו של קטן שג"כ אין לו שיעור בגד של גדול אלא כיון שיוצא בו ארעי עושהו כבגדו ודין בגד לו להתחייב צניעות כיון דעכ"פ לגבי דקטן יש לו דין בגד א"כ ראינו דבעצם כיון דיש לו דין בגד קצת לקטן מסייעו לענין זה שנעשה בגדו של גדול ע"י יציאת ארעי שלו אף שאין לו שיעור בגד לגדול אבל להרמב"ם דשיעור בגד הוא כל שמהי' בו כשיעור לכסות ראשו ורובו של קטן א"כ

הכל תלוי בשיעור כסוי ראשו ורובו של קטן דזה הוא שיעור בגד שחייבה התורה צניעות והבן. ויש להאריך אלא שאין הו"ג. **ור"פ** ז"ל עלתה לכאורה דלעת הרמב"ם טליתים קטנים כל שיש בהם כדי שיעור שמהי' לכסות בו ראשו ורובו של קטן חייבים צניעות מדאורייתא ואין נפ"מ אי גדול בוש ללכת בהם או לא כל שיש כאן שיעור לכסות ראשו ורובו של קטן נתחייב צניעות מדאורייתא ולעת הטור דבעי תרתי א"כ אפילו אי הוה כשיעור מ"מ כל שאדם בוש ללכת בו אפילו דרך ארעי לאו בגד מקרי אפילו הוא גדול ופטור מה"ת ולפ"ז י"ל קצת שיטת רבינו הגדול הגר"א ז"ל דכיון דטליתים שלנו אינם בגד ממש ואדם בוש ללכת בהם לשוק והחויב צניעות אינו אלא מטעם שראוי להתכסות בו ראשו ורובו של קטן אבל להטור דתרתי בעי א"כ חסר תנאי הב' בטליתים קטנים שלנו שהגדול יוצא בהם ארעי לשוק ולכן ס"ל להגר"א ז"ל דעכ"פ אם מגיע עד הצרכים אז הוא כבר מלבוש בעצם אפילו לגדול ולא מטעם שראוי לכסות ראשו ורובו של קטן אלא מנז עכ"מ וכל שהוא בגד צפני עכ"מ לזה כבר אין אנו זריכין לטעם שהגדול יוצא בו ארעי אפילו להטור דדוקא בצבד קטן כדי כסוי ראשו ורובו של קטן בעי עכ"פ לטעם של גדול יוצא בו ארעי אבל כשהוא בגד עד הצרכים שהוא בגד לעכ"מ דרך ללכת בצבד עד הצרכים אפילו לגדול א"כ הו"ל בגד לעכ"מ שחייב צניעות מה"ת, ופחות מזה תלוי ביוצא זה גדול ארעי לשוק וכיון דרוצ העולם בושים ללכת לשוק בט"ק א"כ לשיטת הטור לא הוה בגד לחייב צניעות מדאורייתא וזה הוא סברת רבינו הגדול הגר"א ז"ל דטלית שאינו מגיע עד למטה מן הצרכים אינו יוצא בו ידי צניעות ויש להאריך בזה אלא שאין הו"ג והגם כי בקצת דברים נטייתו מדברי המ"צ ואחרונים עיין ביאור הלכה ועוד מ"מ הסבירא ישרה וכתבתי כן לישב שיטת מרן הגר"א ז"ל ע"פ דברי הטור הנ"ל.

ובידיהו מה שנוגע לדין להלכה כנראה דרבותינו הנדיקים האחרונים ז"ל לא ס"ל כן וכולם הודו ואמרו דטלית שיש בו אמה על אמה יוצאים בו ידי חובתו (לכד דעת הגר"ח"פ ז"ל בלב חיים סי' נ"ט דהנכון שיהא אמה וחצי ועיין ק"פ החיים אות ז') ועכ"פ רובם ככולם יחד כולם הודו דאמה על אמה יוצא זה ובעניותנו כתבתי בספרי משנה הלכות ח"ו סי' ה' ללמד זכות על העולם לפמ"ש הנמקי"ש בשם הריטב"א בהל' צניעות על הרי"ף דמשורת הדין כל כסות של ד' כנפות חייבת צניעות ויוצא ידי מצות צניעות אע"פ שאין בו לא כסוי ולא עיטוף דרחמנא בגדיהם וכסותן קאמר וכל מלבוש וכסות במשמע ובלבד שיהי' לו ד' כנפות ואי משום אשר תכסה זה וגו' לרבות כסות סומא או צעלל ה' וכן פשט המנהג בכל ישראל וכו' וכן פסק בעל ההלכות והמהרי"ק והמהרי"ל והב"י סי' ח'. ועיין ערוך השלחן סי' ט"ז ס"ה.

סימן ד

בירך על התפילין והוציא את חבירו בברכתו וקודם הנחתן שח שיחה בטלה אי חבירו יצא ידי ברכתו

עש"ק לסדר ואל אצילי בני התשל"ט בני יצ"א ישאו הרים שלום וברכה למע"כ מחותני הנכבד מאד נעלה שלשלת היוחסין פרי עץ הדר הגאון הצדיק המפורסם מזה בן מזה ע"ה כ' כקש"ת מוה"ר פינחס מנחם אלפר שליט"א ראש ישיבת שפת אמת ירושלים עיה"ק ת"ו.

אחד שב"ג צידידות נאמנה וצאהבה רבה וכו'. מה מאל עלו לבי ושמת צשרי שראיתי מעכ"ג מר מחותני היקר לקח לו זמן להעיר צספרינו הדל משנה הלכות ולהעיר צכמה מקומות ועוד ידו נטויו להעיר יותר ואני מחזיקנא לי טיצותא ואשמח לקבל גם שאר הערות, וראיתי שצ"ן לספרו היקר "מאור יעקב" ולא ראיתיו עוד ואשמח אם ישלח לי טופס.

ולאותות אהבה להשתעשע צדצרו היקירים מה שהעיר אמש"כ צח"ו סי' ל"ד צענין ראובן צצירך על תפילין והוציא צצרכתו גם את שמעון ולאחר צצירך סח ראובן שיחה בטלה קודם הנחת תפילין צצופן צצריך לחזור ולצרך אי השומע יצא ידי צצרכתו הגם שהמצרך לא יצא או סג"כ חוזר ומצרך. וכ"ג יצא להצירא רא"י מגמ' פסחים ק"א ע"א לפ"מ דקיי"ל כשמואל דאין קידוש אלא צצמקום סעודה ופריך צגמ' א"כ למה מצקשין צציהב"ר ומשני לצפוקי אורחין ידי חובתן הוציא צצ"ח סי' רע"ג ס"ד ורס"ט נראה שהגם שהמצקש המצרך לא יצא ידי חובתו יכול להוציא את מי שלא יצא ידי חובתו עכ"ל"ה.

ואהובים עלי צצרי דודים ואשתעשע צהם ולפענ"ד אכתי יש לחלק צצשלמא צצקידוש שמקדש לצאחרים ולא נכנס לצרך לעצמו א"כ כל עיקר הצרכה נעשית צצצביל האחרים ואין קיי"ל צצצרכת המנות אע"פ שיצא מוציא וכ"ש שיכול להוציא את אחרים קודם שיצא ידי חובתו ועיין רא"ש צצצכות דף כ' ול"ח שם ועיין ר"ן ר"ה כ"ט כל הצרכות כולן אעפ"י שיצא מוציא שהרי כל ישראל ערצין זה לזה צצצמות וכיון שלא יצא חצירו כפי שלא יצא הוא דמי ע"ש ומה שהקשו על הרא"ש ז"ל האחרונים מרן צצצית שערס א"ח סי' ק' ישוב צצצרו וחילוק צין מ"ע דהוא מדין ערצות וצין ל"ת שהוא מדין תוכחה. ולפ"ו צצצידן נמי אחי שפיר החלוק צצצקדישו ודאי כיון שעיקר הצרכה היתה צצצבילם והוא צצצצמו מעולם לא נתכוין לצאת שפיר יצאו אצל נידון דידן כיון דהצרכה צצצירך לעצמו היתה אלא שכיון להוציא גם השני כיון שסת וחזרה צצצכתו להיות צצצכה לצטלה א"כ הרי מצצטלה כל הצרכה לצאורה ופסיר יש להסתפק שמה גם שמעון לא יצא שהרי שמעון רצה לצאת צצצרכת ראובן והרי צצצכת ראובן הוה לצטלה כנלפענ"ד [וע"ע ח"י סי' מ']

והנה הצ"ח העלה מדאמרו צגמ' והטור צצצקראי משמע צצצקבע לא אמרינן צצצטלה דעתו אצל כל אדם וחייב צצצציות ואם כן צצצמקום שיוצאים כן צצצציעות הו"ל מצצצצו לכ"ע ועיין ספרי משנה הלכות הנ"ל וצצ"ר הסכים לדעת הצ"ח ע"ש ואם כן נראה לפענ"ד לומר דאפילו להטור צצצצירא ליה תרתי צצצעי היינו דוקא צצצגד שאינו נעשה לצגול אצל צצצגד שעשאוהו צצפי' לצגול ודרך לצצצו כן צצצחול וצצצצבת ודאי נעשה מצצצצו וחייב צצצציות לכ"ע וקצת רא"י מצתפילין דקיי"ל צפי' המוציא כציון דדרך לצצצו ככך הו"ל דרך מצצצצו וכ"ש צצצצית שעושהו ממש לצצצו ככל השצצו דכה"ג הו"ל מצצצצו גמור ומותר לצצצצת צו לכ"ע ויוצא ידי חובתו צין צצצחול וצין צצצצבת.

אלו דברי ידירו דושה"ט וי"ר שיזכה ללמוד תורה לשמה ואם יקבל איזה תשובה מהגאון מהרמ"פ שליט"א בענין זה אם יש בו חדשות נא להודיענו דושה"ט ומאודה לו שמחת פורים בלב ונפש

מגשה הקמן

גב. רק נקודה אחת מה שכתב צצצרך הערה צצצנין הישיבה והכולל צית שערס, תודה רבה שמחתי כי כוונתו ללמוד תורה אצלנו. והצירא לן פתגם ממרן רשצצבה"ג מוהר"ח מצצצריסק זצ"ל מצצצקאות צצצלי הצנה והצנה צצצלי צצצקאות זה צצצלי זה אינו כלום והוא אמת ויצ"ב אלא דמ"מ לענין מספר התלמידים וכיוצא צו ארשה לעצמי להודיעו שאולי לא ידע מזה כי רבים חושצים לצצצניו הגדול ר' חיים מצצצריסק זצ"ל ה"י ישיבה של מאות צצצחורים דע ידידי כי הגאון מצצצריסק ה"י ראש ישיבה צצצוולאציון זמן מה אצל לאחר שנתקבל לצצצצק"ק צצצריסק ה"י רב ואצצצק"ק צצצריסק אצל ישיבה לא ה"י לו צצצצריסק אלא היו אחיה אצצצריים לפעמים לא הגיע מצצצריסק אף לעשרה שהיו צצצאים לשמוע שיעורים מידי פעם צפעס מהגאון זצ"ל גם צצצנו הגאון רשצצבה"ג מרן ר' זאב סאלאוויציק זצ"ל מנח"כ צירושלים ג"כ כל ימיו לא ה"י לו ישיבה גדול אלא אחיה אצצצריים צצצצו ללמוד תורה אצצצלו ואמר שיעור מידי פעם צפעס ופשוט שאם ה"י נכנס אחיה צצצחור אמעריקאי צצצצית מדרשו צצצצריסק ה"י חושצ עכ"פ למצוא אצצצלו 300 צצצחורים או יותר וכן מרן הצצצו"א זצ"ל לא ה"י לו ישיבה ועוד מצצצפנים מרן הגרע"א זצ"ל לא ה"י לו ישיבה שנים רצות כן מצצצנל עצמו צצצצכת צעוד הרבה גדולים אשר מיימהים אנו שותים ומפיהם אנו חיים ומרן הגה"ק אדמו"ר מצצצצנו והח"י הרי"ם זלה"ה אצל צצצצמת כי אין המספר קוצע כי אעפ"כ זכו להצצצין תורה לדורס ולדורות ויה"ר שצצצכה ג"כ עכ"פ להיות מצצצכי הריים א"ס.

והא אסתפקתא שנסתפק מעכ"ג צסק זין תפילה לתפילה דחוזר ומצרך על ש"ר שחיס חס יוכל להוציא מי שמניח של יד בצרכה זו כיון דזה המצרך אינו מתכוין אלא על ש"ר וזיין לשמו' כ"ק מו"ר מר אביו הגה"ק מרן אדמו"ר מגור זלה"ה ע"פ הירוש' בתקיעה לאחר' ולפני' וגם כ"ג צסקרו מאור יעקב הציאו וזיין גם לספרינו משנה הלכות ח"ו סי' י"ט אלא דקשה לי' שבתקיעות הזמן שזה לשניהם אצל בק"ש זמנו של זה (ערצית) לא כזמנו של זה (שחרית) ויפה העיר מאד ואני באמת דקדקתי שקורא בזמן זמנו של שניהם הוא שהרי אותה שעה אחתי זמן ק"ש של שחרית הוא וגם של ערצית אלא לא לאיש אחד אצל התם הזמן הוא זמן של ק"ש של ערצית ושל שחרית. ואי"ה עוד חזון לדבר.

וראייתי צם' מקראי קודש להגרז"פ ז"ל אבד"ק ירושלים סי' ט"ו שהציא חקירה בזמן קריאת המגילה חס בן עיר יכול להוציא בן כרך ידי חובתו בקריאת המגילה של לילה צי"ד אחר פלג המנחה הואיל והבן עיר הוא בר חיובא בקריאת המגילה ציום או מכיון שלענין קריאת המגילה של לילה אינו בר חיובא אינו יכול להוציא מכיון ששני סוגי חיובים הם זה לקריאת המגילה של יום זה לקריאת המגילה של לילה ורצה לתלותו בני שקורא בתורה פ' תלך אי יכול להוציא למי שלא ילך ידי חובה צפ' זכור (שם סי' ו') ע"ש ולפענ"ד אין מקום לספיקתו דפשוט וכ"ש הוא מק"ש שמוציא לפענ"ד וכמ"ש בצפרי הנ"ל סי' י"ט וי"ל.

גם צמה שנסתפק שם צמי שלא ילך ידי חובה צפ' זכור צסי' ו' אי יכול לכוון בשעת קריאת התורה אפילו בלי להגיד להש"ס הצע"ק שיכוון להוציא ידי חובתו וכתב דלכ"ד להודיע לש"ס אצל ממשמעות ופשוט דברי מרן הח"ס הבאתי במקום אחר שכתב דבשנת העיבור הי' מכוון ללכת ידי פרשת זכור בשעת הקריאה משמע דלא אמר כלום להש"ס אלא שהוא היה מכיון לכך וי"ע.

סימן ה

בכפיקת הגאון רע"א בשנים מסופקים בברכת המזון אי ברבו או לא ברבו

עוד להנ"ל

ובדבר ספיקותו בהגרע"א צשנים מסופקים אי צרכו צרהמ"ז נפל מילתא צליצאי בצפיקת הגרע"א כך דלכאורה מצינו מחלוקת הראשונים ז"ל בצפיקת דאורייתא דמספקא צקיום המנוה אי חוזר ומצרך דעת הר"י דלכ"ד לצרך וראיתו מדאמרו (צמה מדליקין כ"ג.) אין מצרכין על הדמאי מפני שהוא ספק דדצריהם משמע הא ספיקא דאורייתא מצרכין עליו והרא"ש ר"פ אותה ואת צנו דחה דברי ר"י וכתב שמנוה שאדם מנוה לעשות מספק כיון דצרכות

אין מעכבות טוב שיעשה המנוה ולא יצרך שלא יעבור על לא תשא ודעת הרמב"ם צתשובה לחכמי לוניל (הוצא צמגדל עוז סוף הל' מילה) כהרא"ש וכן דעת הר"י ודעת הראצ"ד כרצינו יונה והר"ן פ' צמה מדליקין הציא צ' הדעות ונתן טעם לשניהם והטור יו"ד סי' כ"ח פסק כהרא"ש ועיין צ"י.

ולבאורה ח"כ צצהמ"ז אמאי חוזר ומצרך נישוש משום צרכה לצטלה אמנם דא שיצוש הוא דהתם צרכות אין מעכבות אצל עצם המנוה יעשה צלי צרכה אצל הכא צצהמ"ז הוא עיקר המנוה ואם לא יצרך אז תצטבל כל המנוה מספק ולכן שפיר מצרכין או יאמר לחלק דהתם צספק מנוה כגון צכוי הרי מעולם לא נתחייב ודאי צכיסוי שהרי אפשר שהוא חיה ולא צהמה ואפשר שהוא צהמה ולא חיה אצל הכא הרי צבר נתחייב צצהמ"ז ודאי וצירך ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי.

ולפום ריהטא הי' נראה לפענ"ד לא מיציעיא לדעת הפוסקים דספיקא דאורייתא מה"ת לחומרא ח"כ צרוייהו חייבים צצהמ"ז מה"ת והגם שאפשר שאחר צבר צירך הכא חייבי' רחמנא לצרך שנית מספק וכיון שמחויב לצרך מוציא גם השני שמחויב מספק כותיה אמנם אפילו נימא דס"ד מה"ת לקולא וכדעת הרמב"ם ועיין ר"ן סופ"ק דקידושין מ"מ כיון דמדדצבנן עכ"פ ספיקא דאורייתא לחומרא ונתחייבו שניהם צצרכת המזון מדדצבנן והחויבו מדדצבנן עליהם אחד הוא דמדאורייתא אין חייבין לחזור ולצרך ח"כ אחד מוציא את צצירו. ועיין שו"ת רע"א סי' ק"ו וצתוס' צנו הגאון מהרש"א ז"ל דאחרי דלזלינן צתר רוב ממילא כל מה שהזירה התורה וחייבתה עליו עונש הזהירה על הרוב וכשאמרה תורה מכה אביו הרי הוא כאלו אמרה מכה איש שהוא אביו ע"י הרוב יומת וכדרך צסובר הרמב"ם דכל ספיקא לקולא דלא דצרה תורה אלא צודאין כך אנו נאמר דלא דצרה תורה אלא צרוצין וצזה ל"ש שוב ושפטו העדה וכו', דצמה יצילו לומר שהוא מן המיעוט, הא מ"מ לו יהא כן דקמי שמיא גליא, הא מ"מ הוא עבר על דצר שהרוב אוסרתו ונתחייב עליו מיתה וכו' ע"ש ועיין אור שמה פי"א מהל' סגות הל' ו' צמי שהיו לפני שני צצילין, דאף דאין גמרינן דספק טומאה צצה"י טמא אין זה דהתורה אמרה דדנין צבודאי נטמא, רק דהתורה גורה טומאת ודאי אצל המציאות לא יוכחש צצאפשרי שלא נטמא, וא"כ הדבר שלא נטמא רק טומאתו מההלכה דשדי עליו טומאה ודאית טומאה הוי, אצל טומאת מת לא קרינא לה, ותדע שהרי אם צאו עדים שנטמאה אין משקין אותה וכי נסתרה צצה"י מהני השקאה להמירה לצעלה ע"ש.

מבואר דהיכא דנתחייבו מההלכה הגם דלפני שמיא גליא שאינו חייב מ"מ נתחייב מדיני התורה והגם שהוא

משהינן אע"פ שי"ל שיעשה אח"כ המצוה יותר מן המוצחר ע"כ וע"ז תמה מעכ"ת ממגילה ו' ע"ב דבשנת העיבור דעת רשב"ג דקורין המגילה באדר שני משום דמסמך גאולה לגאולה עדיף ור' אליעזר בר' יוסי ס"ל דקורין באדר ראשון משום דאין מעבירין על המצות ופרש"י משבא לדי אקדים לעשות ולכאורה נראה ממלקותם בזה דינא אי משהינן מצוה או לא ואנן קיי"ל כרשב"ג ונמצא סותר עכ"פ לפסק המג"א ע"כ תורף דבריו היקרים.

ואישך נלפענ"ד לישב דברי רבינו המג"א חדא לפמ"ש רבינו חננאל שם ואקשינן והא אין מעבירין על המצות ופרקינן מסמך גאולה אסתרי לגאולה מצרים עדיפא עכ"ל ביאור הדברים דרשב"ג ודאי נמי ס"ל כרשב"י דאין מעבירין על המצות וא"כ תקשה ליה מ"ט ס"ל לעבור על מצוה זו ולשהותה עד אדר שני ומשני משום דמסמך גאולה לגאולה עדיף כלומר דאח"כ בעלמא מודה לראב"י דשהויי מצוה לא משהינן אלא דאפ"ה ס"ל דמסמך גאולה לגאולה עדיף ודוחה הא דאין מעבירין על המצות ודוקא כאן דאית ליה טעם לדחות הא דאין מעבירין משום גאולה אחריתא אבל היכא דליכא טעם כזה אלא משום להשהות כדי שיקיים בדידור יותר לא משהינן מטעם דמבואר ביצמות דשהויי מצוה לא משהינן. ולפ"ז אחי שפיר הא דקיי"ל כרשב"ג בקריאת מגילה ואפ"ה קיי"ל הא דאין מעבירין על המצות ושהויי מצוה כמ"ש המג"א דהיכא דליכא טעמא למדחי לא משהינן.

שניית נראה דהתוס' הביאו יש מפרשים דלא שייך למימר אין מעבירין על המצות אלא היכא שיש לפניו שתי מצות שיש לו לעשות קודם אותה דפגע צרישא והקשו עליהם דהכא ליכא אלא מצוה אחת ואפילו הכי מפרש הטעם משום אין מעבירין על המצות ועיי' ט"א מה שהאריך דזה רק שם מושאל ע"ש. אמנם הריטב"א ז"ל פי' קושית הגמ' שם וז"ל בשלמא ראב"י מסתבר טעמי' למדרש קרא הכי משום דמסייע עלה טעמא דאין מעבירין על המצות ופירושו בעלמא שאם באו לידו ב' מצות שיתחיל באותה שבאת לידו תחלה ולא ימתין לאחרת וגם לא ייחנה בשבילה (נראה כרד"ז) שביא אי"ה בסמוך) אלא רשב"ג מ"ט דריש הכי דהא קרא לא דייק הכי טפי מהם ופרקינן דקסבר מסמך גאולה אדר לגאולה ניסן עדיף הלכך היא הנותנת למדרש הכי ע"ש.

מבואר מדבריו ז"ל דראב"י ורשב"ג פליגי בכוונת הקרא והאין למדרשי' דראב"י ס"ל דכוונת הקרא הוא על אדר ראשון ורשב"ג ס"ל דכוונת הקרא הוא על אדר שני והם לא נתנו טעם לדבריהם אלא דהכי הי' נראה להם משמעות הקרא וכמ"ש בגמ' אמר ר' יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו בכל שנה ושנה ראב"י סבר בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לשבט אף כאן אדר הסמוך לשבט ורשב"ג סבר בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן אף כאן

דבר חדש מ"מ בחידושי הארכתי בזה צממה מקומות שכן הם דיני התורה וא"כ הכ"נ י"ל לענין ברהמ"ז כיון שנתחייבו כך מספק מוציא זה את זה.

שניית הי' נלפענ"ד דהכא מוציאו מס"ס ספק שמא צירך כבר ואינו חייב לצרך ואח"ל שחייב לצרך שמא גם השני חייב מדינא לצרך ושפיר מוציאו ידי חובתו, אלא דלכאורה יש להקשות דהו"ל ס"ס בתרי גופי כמבואר בש"ע א"ח ס' תקפ"ט ס"ד אנדרוגינוס מוציא את מינו טומטוס אפילו את מינו אינו מוציא, ופרש"י ור"ח וכ"כ הטור דשמא התוקע נקבה והשומע זכר, וכתב הרא"ם ה"ד צפר"ח ושאר אחרונים דאין כאן ס"ס ספק זכר ספק נקבה ואח"ל נקבה נאמר גם היוצא נקבה דס"ס בתרי גופי לא אמרינן ועיי' גם ש"ך יו"ד ס' ק"י בדיני ס"ס בשם או"ה אות ב' וא"כ הכ"נ לכאורה הוי בתרי גופי אמנם נראה דלא דמי דהתם תרי גופי אחד זכר ואחד נקבה ותרי חיוצי אבל הכא תרוייהו זכרים, ועוד דהרי צידו הוא להוציאו אפילו יצא כבר ידי חובתו שהרי מ"ע לצרך בהמ"ו.

איברא דמעתה אומר אני בו טעם שלישיית דהכי דתרוייהו מחויבים מספק אחד יכול להוציא את חבירו אלא שהמזכר יתנה קודם הצרכה אם אני חייב והוא חייב שפיר ואם אני חייב והוא פטור ודאי שפיר ואם הוא חייב ואני פטור או אני מזכר רק להוציא את חבירי ידי חובתו והרי קיי"ל דאע"פ שיצא מוציא וא"כ ממילא הכא ממ"נ יכול להוציאו אבל כי כן אפשר דהכי לכתחלה עדיף שאחד יוציא את חבירו דשמא תרוייהו פטירי ולמעט בצרכות עדיף שלא יהיו צרכות לבטלה כנלפענ"ד כרגע בדברי רע"א הנ"ל ולא כתבתי כל זה רק תורה שבע"פ כי לא רציתי לעכב המכתב ולכן נא לשום עיון עיונו עלי דבריו ואם טעייתי להעמידנו על האמת.

ובהא אתן קנצי למילין מריחוק מקום וקירוב לב, דושה"ט ושכ"ג נוכח הנלוים אליו לטובה מחותנו וידידו נאמן קשור באהבתו באמת בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן ו

בענין מי שבאו תפילין בידו יניחם ולא ימתין על הטלית. שהויי מצוה לא משהינן

עש"ק לסדר ובנ"י יוצאים ביד רמה התשל"ט בני יצו"א מע"כ יר"נ מח' בנש"ק חוב"ט חו"פ שלשת היוחסין פרי עץ הדר כש"ת הרב הגאון מוה"ר שאול אלפר שליט"א.

אחדשבת"ר צידידות נאמנה. על דבר קושיתו לרבינו המג"א ז"ל א"ח ס' כ"ה סק"ב שכתב להסביר פסק הרמ"א ז"ל שם דצמי שבאו תפילין צידו ולא טלית יניחם ולא ימתין על הטלית כתב המג"א דכ"ה ביצמות ל"ט שהויי מצוה לא

תקנוהו בזמן המוצח ולמיתה לצבור לא חיישינן אבל אחר שכבר הוטל המלוא אגבא אין לו לפלס חריזות עדיף ע"כ ע"ש הנה שכבר הרגיש בגמ' זו ובקושיה מעכ"ת ותי' לחלק בין תיקון מלוא לקיום מלוא וכמ"ש בס"ד וכ"כ עוד שם סי' ר"ב בקיצור ע"ש ועיין ברכ"י א"ח סי' כ"ה באריכות הרבה וא"כ לדידן עכ"פ לא תקשה נמי להמג"א דמה שתי' להרדב"ו ינחא נמי להמג"א ז"ל.

ובמ"ש נלפענ"ד לישב קושיא אחרת שהקשו הגאונים בט"א מגילה הנ"ל וכן הקשה מרן בעל שפ"א ז"ל דכיון דס"ל לראב"י דאין מעבירין על המלוא למ"ל דרשא דכל שנה והט"א כתב דקרא קמ"ל דאפילו לא קרא בראשון לא יקרא בשני ומרן השפ"א ז"ל תמה עליו דמנ"ל הא דאפשר אפילו לראב"י יקרא בשני ולפמ"ש ודאי דראב"י ורשב"ג תרווייהו ס"ל דאין מעבירין עה"מ אלא דהם לא פליגי צהא כלל אלא במשמעות הקרא ובעל הגמ' הוא דמסביר דבניהם ואי לאו קרא לא הוה נחלקו ובאמת יש להעמיס דברינו בדברי מרן בעל שפ"א שם אכן לפענ"ד מעיקרא לק"מ דלולי הדרש וכו' ע"ש ודוק כי קלמתי צה.

איברא דדברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר והמג"א בעלמא הביא דברי הגמ' לקמן סי' תקס"ח סק"כ כשהשנה מעוברת אי יתענה באדר ראשון או שני הביא דהת"ה מביא רא"י לנהוג בראשון מדאמרינן בפ"ק דמגילה דקריאת המגילה בשני משום דמסמך גאולה לגאולה עדיף משמע דאי לאו האי טעמא עבדינן בראשון ובתשו' מהרי"ל דחה רא"י זו (בסי' ל"א) משום דבמגילה ס"ד למיעבד בראשון דאין מעבירין על המלוא ע"כ ובגמ' משמע דאי לאו קרא הוה עבדינן פורים בתרווייהו ע"ש ועיין מחנה"ש שם צביאור הדברים ונראה דהמג"א נמי הי' קשה לי אש"ס גופיה למ"ל למילף בכל שנה ושנה ת"ל משום אין מעבירין עה"מ ובקושיה הט"א והשפ"א ומה הוכיח דהו"א קורין בשתייהן ועיין לימודי ה' לימוד כ"ב ויש להאריך עוד אמנם אין הו"ג.

ומיהו בעיקר חידוש המג"א כבר הצאתי בספרי משנה הלכות ח"ה סי' ט"ו דדבר זה מחלוקת הפוסקים והתה"ד חולק עליו והוצאו דבריו בלקט יושר דף 63 וכתב דלא אמרינן חציבה מלוא בשעתה אלא כשיש להסתפק שיעבור על המלוא לגמרי אז לא משהינן והכי קיי"ל בקידוש לצנה בסי' תכ"ו והחכ"ס בתשו' סי' ק"ו בסופו הסכים להתה"ד והנ"ל סי' קכ"ז חלק עליו ועיין שו"ת עבודת הגרשוני סי' י"ב ובס' ארעא דרבנן אות א' האריך בדבר גם בשו"ת פמ"א ח"ב סי' א' האריך ומרן הח"ס נראה דפסק כרדב"ז בסי' י"ד שהוא כנראה שיטת המג"א ובחי' הארכתי צה. ועיין גם בס' מגן גבורים מה שהאריך צה.

ודיהו כי אני טרוד כעת בכמה עניינים לצד השיעורין כסדרן ולכן מוכרח אני לקצר ועין ויאמר סלחתי כי לולי

אדר הסמוך לניסן וא"כ ראב"י ורשב"ג דרשו בטעם הקרא של כל שנה ושנה ואין להם שום מחלוקת בענין מעבירין או אין מעבירין אלא דבעל הגמ' מסביר טעמייהו ואמר בשלמא ראב"י מסביר טעמייהו דרשי אדר ראשון סמוך לשבט משום שהוא ככל שנה ואפ"ה אפשר לקיים שניהם דרש דכל שנה וגם אין מעבירין על המלוא שהוא אדר סמוך לשבט אלא לרשב"ג דדרש אדר הסמוך לניסן כל שנה ודאי איכא אצל מ"מ מ"ט לא דרש שהוא סמוך לשבט ומה סברתו דדרש קרא הכי ומשני אמר ר' טובי דטעמא דרשב"ג מסמך גאולה לגאולה עדיף פי' דבעלמא ודאי אמרינן אפילו לרשב"ג שאם צאו לידו צ' מלוא הכ"ז דאין מעבירין על האחת ומקיימין אותה מיד ולא ימתין לאחת וגם לא ייחנה בשבילה אלא הכא ס"ל דמסמך גאולה אדר לגאולה ניסן עדיף ולכן דרש קרא הכי וק"ל.

בקיצור ראב"י ורשב"ג לא פליגי כלל אלא בדרשת הקרא וזה נותן טעם לסברתו ולדבריו דכל שנה ושנה וזה נותן טעם לדבריו דכל שנה ושנה והבעל הגמ' הוא דמסביר טעמם וסברתם דרשב"ג נמי מודה בכל מקום דאין מעבירין על המלוא אלא דאפ"ה ס"ל דסמיכת גאולה לגאולה דוחה ולא קשה אמג"א.

ועוד צו שלישיה דנלפענ"ד לחלק בין הדבקים דלא דמי מלוא חיוצית שחייבים לקיים ומוטלת אקרקפתא דגבא ואין רוצין להשהותה יהי' מאיזה טעם שיהי' כה"ג אמרינן אין מעבירין על המלוא ושהוי מלוא לא משהינן אפילו לא לעבור אותה לגמרי ואפילו אם יוכל לקיימה בהידור יותר לאחר זמן. אבל היכא דליכא מלוא אלא שהחכמים באים לתקן זמן למלוא כגון הכא שאנן צריכין לקבוע זמן לקריאת מגילה בשנה שהוא עיבור ויש פנים לכאן ופנים לכאן לכן ס"ל לראב"י לקבוע המלוא סמוך לשבט דיש סברא משום אין מעבירין ורשב"ג ס"ל לקבוע סמוך לניסן שיש סברא מסמך גאולה אסתר לגאולה מצרים ואין זה דומה לשהוי מלוא שזמנה קבוע ותייבת כבר אלא שאנן משהינן לה עכשיו מפני סיבה שלא יכולין לקיימה בהידור גמור או משום מלוא אחרת שרוצים להסמיכה אללה וכיוצא בזה כה"ג אמרינן שהוי מלוא לא משהינן אבל לקבוע מלוא בקביעות לקיימה ולאחר שקבעוהו קן ליכא נמי משום אין מעבירין דכן תקנוהו חז"ל.

ומצאתי לדחתי לדי שכן כתב מרן הח"ס ז"ל א"ח סי' קס"ב במחלוקת הרדב"ז ח"א סי' י"ג באחד שהי' חשוב צבית האסורים והשר הצטיח לו לשחררו ליום אחד איזה מלוא יצחור וכתב דזרזין מקדימין למלוא והח"ס סי' ק"ו חלק עליו ומרן הח"ס הסכים להרדב"ז וכתב דללא תקשה מפ"ק דמגילה וי"ו ע"כ דמשום מסמך גאולה לגאולה מעבירין אדר ראשון ועושין בשני דהתם תחלת תקנה של אנשי כנה"ג שתקנו לעשות פורים

הידידות והקרבות לא הייתי יכול אפילו לצא צמתים רק שהאבה מקלקלת השורה ואי"ה עוד חזון למועד להתעלם צאהים אהבת תורה וזה אשגה תמיד.

והנני חוזר מעין הפתיחה משיב ברכה ברכת מז"ט לכל המשפחה וי"ר שנזכה כלנו יחד להגדיל תורה ולהאדירה ולרומם כבוד שמים עדי יבא ינון ולו יקחת עמים כעיתרת וברכת ידי"ג דושה"ט ושכ"ת וכל המשפחה הכבודה בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן ז

ביאור מחלו' בהא דחויי דרבנן לית לה אסותא

עוד להנ"ל

הערה אחת מה שאמרתי צביה"מ לחדש צדברי רש"י ע"ז כ"ז ע"ב ד"ה חויה דרבנן ל"ל אסותא כלל והתוס' ד"ה חויה פ"ה שכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה ועיין הגהות הצ"ח שז"ל שלא הי' לפניו פרש"י שלנו וזיין לשו"ת דברי ריבות ובהש"ס זיין לשו"ת מהרשד"ם ועיין שו"ת רד"ך כ"ה ג. ולפענ"ד לולי דצריהם הקדושים דברי התוס' מתפרשים כפשוטם דרש"י ותוס' מחולקים צפי' חויה דרבנן ל"ל אסותא כלל דרש"י מפרש איהו נמי חויה טרק"י וממ"נ אם הוא משום שעבר אדרבנן ומהני לי' רפואה א"כ אם ישכנו שנית נמי ירפא עצמו דכיון דמהני רפואה לנשיכת נחש ע"פ טבע מהני אפילו ישכנו נחש דרבנן דחויא דרבנן ל"ל אסותא פ"ה שאם צאמת נשכו הנחש צשזיל שעבר על דברי חכמים לא תעלה לו רפואה אלא ימות אפילו אם הי' מתרפא מנשיכה זו ע"פ דרך הטבע דמהני אסותא לנשיכת חויה מ"מ כיון דצא הנשיכה מחמת החטא סופו למות על ידי נשיכת חזריו שהרי הוא עובר על דברי חכמים וחייב מיתה וא"כ צע"כ ימות אם יעשה פעולות להניל עצמו מנשיכה זו שג"כ צאת צשזיל שעבר על דברי חזריו, ומפרש חויה דרבנן ל"ל אסותא אינו קאי אנחש אלא אנשיכתן של חכמים שנשיכתן נשיכת שועל ועקילתן עקילת עקרב וא"כ הגם שיתרפא מנשיכה זו ואפילו מנשיכה אחרת שישכנו הנחש אצל מנשיכת החכמים לא יתרפא כלומר סופו למות מקללת חכמים וזה שדייק רש"י בלשונו הזהב סופו למות ע"י נשיכת חזריו שעובר על דברי חכמים חייב מיתה והיינו לא שימות מנשיכה זו שכיון שמהני רפואה לנשיכת נחש א"כ מהני אפילו לנשיכת נחש מחמת שעבר על דברי חכמים אלא דהגם שיתרפא מחמת הנשיכה אצל מ"מ ימות על ידי נשיכת חזריו ולא מחמת הנחש והו' שאמרו חויה דרבנן ל"ל אסותא כלל.

אבל התוס' הביאו דברי רש"י וזכיון עמדו דצריהם על סוף דברי רש"י וז"ל פ"ה שכל העובר על דברי

חכמים חייב מיתה וזה סוף דבריו צד"ה חויה דרבנן ל"ל אסותא (ופלא על דבריו הצ"ח שכתב שלא הי' לפניו פרש"י שלנו) ועל זה הקשו התוס' דאיהו נמי לא הי' אסותא וא"כ משמע דל"ל רפואה צטבע אם נשכו נחש וא"כ מאי נפ"מ שהעובר על דברי חכמים חייב מיתה הכי נמי מת ומה הועיל ר"י צמה שלא הניחו לרפאות ולזה פי' הם דהקושיא היתה כיון דחזינן דנשיכת נחש יש לו רפואה ירפאנו ואם אכ"כ ישכנו הנחש שנית על שעבר על דברי חזריו נמי יחזור וירפאנו דהרי חזינן דלנשיכת נחש יש לו רפואה ומה הא' דקאמר חויה דרבנן דל"ל אסותא כלל ולא ניחא להו לתוס' צחלוק רש"י וצחי' שהגם שיהני לי' רפואה ויתרפא מ"מ ימות אכ"כ ע"י לטותא דרבנן ולכן פי' הם דהגם שיתרפא עכשיו ישכנו הנחש פעם אחרת צשזיל שעבר על דברי חזריו ואז לא יתרפא עוד וא"כ ממילא ימות ע"י נשיכת נחש ואותו הנחש שהוא חויה דרבנן כלומר שיצא וישכנו צשזיל שעבר אדרבנן לא יתרפא עוד ממנו ומוטב שימות צנשיכת נחש זה זכאי צלא פריצת גדר ואל ימות צפריצת גדר על ידי נחש, צקיטור החילוק צין רש"י לתוס' דלרש"י אפילו לנחש שנשכו מחמת פריצת גדר יש לו רפואה אלא שאעפ"כ ימות צלטותא דרבנן, ולתוס' נחש שנשכו ע"י פריצת גדר אין לו רפואה כלל וע"כ ימות ולכן מוטב שימות צנשיכת נחש זכאי צלי חטא ואל ימות צנשיכת נחש מחמת שעבר על דברי חז"ל.

ידי"ג מח' הנ"ל

סימן ח

בירך להניח תפילין ונפסקה לו הרצועה ושאל תפילין אחרים אי חוזר ומברך

מוצש"ק לסדר טהרות התש"מ בני יצו"א

משה שפיר קאמר דרש בקל וחומר ה"ה האי גברא רבא הרב הגאון המפורסם ראש בשמים וכו' כג"ת מוה"ר משה שטערן שליט"א אבדק"ק דעברעצין בעמח"ס באר משה ו"ח וש"ס.

אחדשכ"ג צידידות נאמנה. ספרו היקר ח"ו קבלתי וכו' וצפי' י"צ דן צאחד שהניח תפילין של יד וצירך להניח וכשלקח השל ראש ראה שהרצועה נפסקה לו למעלה מן הקשר והי' מוכרח לשאול תפילין ש"ר מאחר אי חייב לצרך על של ראש להניח ועל מצות תפילין כמו מי שהפסיק ושא צין תפילין ש"י וצין תפילין ש"ר (כפסקו של הרמ"א ז"ל סי' כ"ה ס"ט) או א"צ רק על מצות ומעכ"ג פסק דא"צ לצרך שנית וטעמו וימוקו דנהי דקיי"ל (א"ח סי' ר"ו) צנטל פרי צידו וצירך עליו ונאצד ונפסד אותו פרי אפילו הי' מאותו מין לפניו אם צשעת צרכה לא הי' צדעתו לאכול רק אותו פרי שעליו צירך חוזר ומצרך על פרי האחר שמאותו המין ואפילו הי'

לפניו בשעת הזכרה וא"כ הכ"ג הלא דעתו הי' על תש"ר ידידי ולא על של חצירו וכ"ש הוא מהתם אלא דאמי מחשבה וביטול מחשבה דנהי דיש מהפוסקים דס"ל דזכרת להניח תפילין קאי גם על ש"ר מ"מ יש חולקים בזה ועוד דגם לאלו הפוסקים הרי הניח ש"י ובידיעבד יא' שהלא אם אין לו תש"ר או אם א"א לו להניח מניח של יד ומצדך להניח לחוד ולכן שפיר יכול ליקח תש"ר מאחר ויצרך רק על מצות ולא להניח והגם שמנא שוב צס' מאסף לכל המחנות סי' כ"ה אות ק"ו שפסק להיפוך והביא כן בשם ארץ נבי (תאומים) סי' ז' וגם בשו"ת אמרי יושר ח"ב סי' ר"ב תרוייהו פסקו דלריך לזכר על ש"ר תרוייהו לאחר ששקל וטרי דזכריהם ובשאר פוסקים ודחה דזכריהם והעלה כפסקו ומשנה ראשונה לא זזה ממקומה שלא לזכר.

וּלְפַעֲנֵי ד' לאחר העיון נראה כדעת הגאונים וראשונה אשתעשע דזכרי מעכ"ג אשר דחה לעצמו דלא דמי נידון דידן לסי' ר"י חדא דלהרבה פוסקים לא קאי זכרת להניח על היד ועל הראש לכאורה דחוי זה מעיקרא לא הוי דיחוי ודזכרו הראשונים חוזרים ונראין שהרי אגן קיי"ל דמי שהפסיק ושח צין תפילין ש"י וצין תש"ר מצדך שמים על ש"ר וכמו שהביא שם מעכ"ג בעצמו פסק הרמ"א ואגן הכא אליבא דהלכתא קיימינן, גם מה שדחה עוד לאלו הפוסקים דקאי להניח גם על ש"ר מ"מ הלא עכ"פ הניח תש"י ובידיעבד יא' לא זכיית להצין כוונתו בזה דבשח ממש נמי ודאי שהניח התפס"י ובידיעבד יא' ואם אין לו אלא תפס"י ואין לו ש"ר או א"א לו להניח מניח של יד ומצדך להניח לחוד ואפ"ה אם רוצה להניח של ראש חוזר ומצדך להניח ועל מצות וא"כ הכ"ג כן הוא כיון שרוצה להניח תפס"ר של אדם אחר אם נדון אותו כשח צינתיים (כרמ"א סי' כ"ה) או כנאצד הפרי דסי' ר"י לכאורה חוזר ומצדך שמים וכהשקפתו הראשונה.

וְשִׁמּוֹן רעיוני לדייק מדברי המחבר א"ח סי' ח' סי"ב אם יש לו כמה זגדים של ד' כנפות ולבשם כולם בלא הפסק ומתחלה הי' דעתו על כלם לא יצרך אלא זכרה א' ואם מפסיק צינייהם צריך לזכר על כל אחת ואחת וה"ה אם לא הי' דעתו מתחלה על כולם הוי כמפסיק צינייהם, הג"ה וכן אם פשט הראשון קודם שלבש השני צריך לחזור ולזכר (ת"ה סי' מ"ה). ובשע"ת הביא מחלוקת אם אשעת זכרה דוקא קפיד שיכוין על כולם אבל אם צירך על זגד אחד וקודם שלבשו הביאו לו עוד אחר ונמלך עליו ג"כ ללבוש חייב לזכר שנית והט"ו הניח צ"ע ופרישה וע"ת ס"ל דא"ל לזכר והצ"ח חילק צין אכילת פירות דיש קצב לאכילה ושחיטה וצין לצינה דאין זה קצב והט"ו סק"י ובש"ע הגרש"ז סעיף כ"א כתבו דאין לחלק צין שחיטה לציניית ודלא כצ"ח והמג"א סקט"ו והא"ר סק"ג ובסידור דרך החיים להגאון מליסא החזיקו דזכרי הב"ח וכ"כ הישוע"י.

וּרְאִיתִי קדוש אחד מדבר בפמ"ג צא"א סקט"ו דמה שנחלקו הפוסקים לא נחלקו אלא צמי שדרכו ללבוש תמיד יותר מצד אחד אבל מי שאין דרכו ללבוש יותר מצד אחד אפילו שני זגדים מונחים לפניו ממש בשעת הזכרה אם רוצה ללבוש יותר צריך לזכר וכ"כ הגרע"א ז"ל על סידור דרך החיים שאפילו היו כולם בשעת זכרה על הטלית אם אין דרכו ללבוש כולם צריך שיהי' במפורש על כולם ואם לא לא יא' וחוזר ומצדך על כל טלית וטלית ולפ"ו פשוט דכ"ש מי שאין לו טלית אחר ונאצד לו טליתו שצריך עליו או נקרב באופן שאינו יכול ללבוש וצריך לשאול לו טלית אחר מאחרים וללבושו לחזור ומצדך עליו אלא דא"כ בתפילין של ראש נמי כיון שאין דרכו ללבוש אלא תפילין שלו ואין דרכו ללבוש תפילין של אחרים וגם לא היו לפניו תפילין של אחרים כלל בשעת הזכרה ולא נתכוין עליהם א"כ כה"ג לכאורה פשוט דאם מנא בתפילין שלו שנפסקה הרצועה וצריך לשאול תפילין מאחרים דלא יא' זכרת של יד על הני תפילין שלא הי' דעתו עליהם ולא היו לפניו.

וּגְדוּלָהּ מוז ולפענ"ד לחדש צראובן שצריך זכרת הטלית או זכרת תפילין על טלית ותפילין שאינם שלו באופן שצריך אחר הזכרה לילך ולשאול מחצירו שישאיל לו טו"ת שלו נראה דלא יא' ידי זכרתו דקודם הזכרה אכתי לא הי' לו טלית ותפילין א"כ בשעת הזכרה צריך זכרה לבטלה שהרי לא ידע אם ישאילנו חצירו או לא ישאילנו כי אפשר שחצירו רוצה להתפלל קודם או שאך לדרך ואין לו זמן להמתין עליו ואפשר דאפילו הי' בטוח שישאילנו מ"מ אכתי לאו ברשותו היו שיוכל לזכר עליהם לא מיבעיא אטלית דטלית שאולה פטור מן הציניית וצעינן שלו א"כ אכתי בשעת זכרה לא הי' ראוי לזכרה כלל (והגם שנוטל אדם טליתו של חצירו שלא מדעתו ומתפלל מ"מ זה שלא סמך על זה אלא הלך ובקש ממנו הראה דלא סמך על ההיתר של נוטל אדם או באופן עכ"פ שחצירו מקפיד) אלא אפילו בתפילין נמי הרי מצואר תפילין גזולין אין לזכר עליהם וא"כ בתפילין שצריך לשאול את חצירו ואינו סומך על ההיתר של נוטל אדם א"כ אפשר כה"ג אפילו נתכוין צפי' על תפילין של חצירו מ"מ זכרתו לא עלתה לו כיון דבשעת זכרה אכתי לא הי' לו על מה לזכר והזכרה לא הי' על מה לחול והוי זכרתו לבטלה ויש להביא רא"י בזה אלא שאין הו"ג.

אֵיבָרָא דלכאורה יש להבאי רא"י למעכ"ג דבש"ע סי' ק"מ צעינן מי שהראו לו צס"ת בפרשה אחרת וצריך ואח"כ ראה שאינה אותה הפרשה שצריך לקרות והורכו לגלול הס"ת למנא הפרשה וכתב האבודרה"ם דאינו צריך לחזור ולזכר והצ"י קיים דברי האומרים דלריך לחזור ולזכר דדמי להאי תורמסא צירושלמי פ' כיצד מצרכין דבעי ר' זירא האי דנסב תורמסא ונפל אי מצדך עליה שנית ופסקו הפוסקים

שלא כיון לצרך עליהן והו"ל כמו הניח תפילין סתם ולאחר שהניחם חלץ אותם ורובה להניח תפילין של אחרים לזריך לצרך עליהם והכ"נ כן הוא ומעכ"ג יאל לחלק בדודאי המצרך על תפילין שלו ואח"כ רובה להניח של אחרים הדין עמו דחוזר ומצרך אצל בנידון דידן שעדיין לא צירך כלל על של ראש ועל של יד שפיר צירך וצכה"ג ליכא שום רא"י ולפענ"ד דצרי האמרי יושר נאמרו צדק וציושר וכוונתו דמאחר דצרכת ש"י להניח קאי גם על ש"ר א"כ עכ"פ כשצירך על ש"י צאוחה שעה פטר נמי בצרכתו של ראש וכיון דלא הי' לו שם רק של ראש שלו ודאי כוון על שלו ולא על של אחרים וכיון שמתצטר לו שש"ר שלו פסול הוא ומוכרח לשאול של אחרים א"כ פשוט לזריך לצרך עליו שנית שהרי צרכתו הראשונה לא עלתה לו על של אחרים.

והן בקודש חזיתי בשו"מ זרע אמת (הספרדי) מ"א סי' כ"ה שהאריך הרבה צמי שצירך על התפילין וצתחלת ההידוק נפסק הקשר והוצרך להניח תפילין אחרים אם צריך לחזור ולצרך והאריך הרבה דצד וכתב דודאי אם יכולים לתקנם ליכא משום שהיי' והפסק וא"ל לחזור ולצרך ומיהו כשהניח תפילין אחרים שלא הי' דעתו עליהם כלל לכל הדעות צריך לחזור ולצרך אלא שמספקא ליי' לפ"ד הט"ז סק"ד הנ"ל שמחלק בין ס"ת שנמצא בו פסול לתורמסא שנפל מידו דבכוונה תליא מילתא שמצוה עליו לקרות משא"כ בתורמסא וא"כ הכ"נ אלא שדחה דצרי הט"ז ע"ש באריכות ולפענ"ד פשוט דאפילו להט"ז צדין מודה דלא דמי לס"ת שלפעמים נמצא פסול והקורא צריב דעתו על כל ס"ת שיקראו זה אצל בתפילין שהוא כמעט מילתא דלא שכיחא כלל דכל אחד ואחד יש לו תפילין ולא עולה על דעת אדם כלל שימצא הקשר נפסק ויצטרך להשאיל תפילין אחרים וצפרט שאתמול הניחם ולא מצא בהם שום ריעותא דלא עולה על דעת אדם לצרך ולכוין על תפילין של אחרים א"כ לא מיבעיא לדעת הפוסקים דאפילו צנמצא ס"ת פסולה חוזר ומצרך אלא אפי' להט"ז הכי כ"ע מודו דלא שכיח כלל, עכ"פ לפענ"ד כיון דאית כל הני רבנותא דס"ל דחוזר ומצרך וגם צעניותינו הצאתי רא"י להם אם הי' צא שאלה לידינו כותמיהו נראה.

ידי"ג החוזר מעין הפתיחה שיזכה עוד ליתן מפרי עיטו עדי יבא ינון דושכ"ג בלב ונפש

משנה הקמן

סימן ט

בענין הניח תפילין ונודע לו שהיו פסולים
אי צריך תשובה

ב' וישב התשל"ג בני יצ"א

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם וכו' כש"ת מוה"ר גדלי' פעלדער שליט"א בעמח"ס יסודי ישרון, טאראנטא.

דחוזר ומצרך הרי דהתם נמי הגם שלא הי' לפניו הקריאה וצריך לגלול הס"ת למצוא הפרשה ולכאורה הו"ל כתפילין של אחרים שהציאו לו תפילין אחרים לדעת מהר"ג בצבודרהם הנ"ל אינו חוזר ומצרך, ובש"ע סי' ק"מ הביא צ' הדעות ולא הכריע והמג"א סק"ד הקשה פסקי הש"ע אהדדי דצסי' ק"מ לא הכריע וצסי' ר"ו פסק דחוזר ומצרך ומי' דצקריאת התורה י"ל דמסתמא דעתו על כל התורה אצל צסי' ר"ו בצרכת הפירות לא אמרינן מסתמא דעתו על כל מה שלפניו וא"כ הכ"נ י"ל דמסתמא דעתו על כל תפילין עכ"פ לפי שיטה זו.

ברם לאחר התבוננות אחי מחשבה וציטל מחשבה דצשלמא התם עכ"פ כל התורה לפניו מונחת והוא רובה לקרות בתורה בצקריאה הנריכה להיום אלא כיון דהראו לו צאוח מקום אכן מסופקים אי דעתו היתה על אותו מקום דוקא או על כל התורה מה שצריך לקרות כה"ג ס"ל לצבודרהם דמסתמא דעתו אכל התורה וכמו דס"ל לקתס לענין פירות נמי כיון דעכ"פ היו מונחים לפניו אצל היכא דלא היו לפניו פירות כלל אלא הציאו לפניו או לא הי' ס"ת זו כשרה אלא הציאו אחרת שהשאילו אותה לאח"כ כה"ג לכ"ע חוזר ומצרך והכ"נ כן הוא.

והזוון הרביעי לרבינו הגדול הרא"ש ז"ל הציאו הצ"י סי' ר"ו שכתב ע"ד הירושלמי הנ"ל דמתוך הירושלמי משמע דהא דאין מצרכין על הפת אלא צשעה שהוא צונע ה"ט שלא יצנע קודם הצרכה שמא תפול הפרוסה מידו ותאצד ויצטרך לחזור ולצרך על פרוסה אחרת ויש כאן צרכה לצטלה אצל כשהוא מצרך קודם הצניעה על כל הפת אם תפול הפרוסה יפרוס אחרת ולא יצטרך לצרך וכתב דאע"פ דהש"ס דלין פליג אירושלמי מ"מ למדין מהירושלמי שאם היו פירות לפניו ודעתו לאכלם ונטל אחד מהם וצירך עליו ונפל מידו ונאצד צריך לצרך צרכה אחרת על כל הפירות שיאכל וסיים הצ"י דכ"ה דעת הר"י והרמב"ם פ"ד מהל' צרכות הי' ולפ"ד הרא"ש חוזר ומצרך אפילו הי' דעתו לאכלם אלא שהצ"י הביא דצרי הגהמ"י צשם ר"ת צכוס שנשפך והציאו לו כוס אחר די צרכה ראשונה וס"ל דנקטינן צהיאי דירושלמי לקולא וכמ"ש הצבודרה"ם צשם רבינו הגדול הראצ"ד ז"ל ומ"ש הר"ת והציאו לו כוס אחר היינו שהי' דעתו עליו משעה הראשונה עיין צ"י שם מצואר מיהו דהיכי דלא נכתוין ולא היו לפניו ודאי לכ"ע חוזר ומצרך וא"כ הכ"נ צדין.

והנראה דזה הוא נמי כוונת האמרי יושר צמה שכתב שצריך לחזור ולצרך ונתן טעם דצצרכת להניח על היד לא כוון רק על תפילין של ראש שלו ולא על של אחרים וכוונתו נראה כמ"ש ועמה נניח למשל צאחד שהניח תפילין שלו ולא נפסקה הרצועה אלא שלאחר שהניח השל יד עלה צדעתו וצמתשצבתו שרובה להניח תפילין של ראש של אחר שהם נראות לו יפות יותר ודאי צריך לחזור ולצרך דהם תפילין של אחרים

ומה שהתפלא שלא הצאחי מהא דגמ' ר"ה י"ז פושעי ישראל בגופן קרקפתא דלא מנח תפילין ובתוס' שבת מ"ט ע"א כתבו ע"ז דמיירי בראותן שעושין מחמת מרד ובזיון נראה דכלא מרד עבר על עשה בשב ואל תעשה ואינו נריך כפרה הנה באמת אין מזה ראוי כ"כ די"ל במרד הו"ל בכלל פושעי ישראל בגופן ושלא במרד לא הוי פ"י אבל עבירה בידו ונריך כפרה כעל כל עשה וכ"כ הרא"ש להדיא שבת הנ"ל אדברי ר"ת אע"ג דעבירה היא דבכל יוכל אדם להזהר בשעת ק"ש ותפלה מ"מ לא מקרי צהכי פושעי ישראל בגופן ע"ש מצואר דאפי' אינו מניחם בשביל שחושש משום גוף נקי נמי עבירה היא ואם אינו מניחם מחמת טרדא הרי הוא מצטל מ"ע של תורה ולא מקרי פ"י.

איברא כי דברי ר"ת במחלוקת שנויה דהטור א"ח ס' ל"ז כתב דכל מי שאינו מניחן הוא בכלל פ"י בגופן לך נריך כל אדם להזהר בהם וכתב ה"ב מדסתם הטור ולא חלק בין שאינו מניחם מחמת מרד ובזיון למי שאינו מניחם מחמת גוף נקי משמע דלא מחלק זהו וס"ל בכל אופן הוי פושע ישראל ושכן נראה דברי רבינו ירוחם והרא"ש וכך נראה דברי זש"ע ועיין ז"ח שם דשלשה חלוקים בדבר פ"י בגופן נידונין בגיהנם י"ב חדש הוא כשהמנוה צויה עליו ושאניה צויה אלא שאינו רוצה לבטל ממלאכתו נענש כעל כל עשה וינדון במקצת עונש גיהנם חוץ י"ב חדש ואם לא הניח שירא מחמת גוף נקי אין עליו דין פ"י כלל ועיין יראים מצוה ט"ז פ"י בגופן קרקפתא וכו' דכל פושע מרד הוא ועי' מגן גבורים ס' ל"ז וסמ"ג עשין ס' ג' מה שהאריכו בדבר עכ"פ דא הלכתא במחלו' שנויה.

[אחר כמה שנים הראה לי בני חמדת לבי הרה"ג ר' עמרם שליט"א מש"כ הרמב"ן בשער הגמול וז"ל, יסורין שבאין על שגגת מעשה ועל העלם דבר, כיצד הרי שאכל חלב בשוגג נקרא חוטא שכן קראתו התורה בכל מקום, ומהו חטאו, שלא נזהר בעצמו ולא היה ירא וחרד על דברי המקום ז"ה שלא יאכל ולא יעשה דבר עד שיבדוק יפה יפה ויתגלה לו הדבר שהוא מותר וראוי לו לפי גזרותיו של הקב"ה, ועל הדרך הזו הוא טעם חטא השגגה בכל התורה, ועוד שכל דבר האסור מלבד הנפש ומטמא אותה דכתיב ונטמתם צם, לפיכך נקרא השוגג חוטא, אעפ"כ אין השוגג ראוי להענש על שגגתו בגיהנם ובאר שחת, אלא שהוא נריך מירוק מאותו עון ולהתקדש ולהטוה ממנו כדי שיהא ראוי למעלה ההוגנת למעשי הטובים צעוה"ב, לפיכך חס הקב"ה על עמו ועל חסידיו ונתן להם הקרבנות להתכפר בהן השגגות. וכשאין צית המקדש קיים משלת עליהם יסורין למרק מהן אותן שגגות, ולהתכפר ציסורין כדי להיותן נקיים לעוה"ב, כשם שהקרבנות אהבה וחמלה על ישראל ולקרבן תחת כנפי השכינה, כך יסורין הללו אהבה וחמלה על האדם, ע"כ. והמצואר מדברי הרמב"ן ז"ל שכל דבר האסור מלבד הנפש ומטמא אותה אפי' כשיש היתר לאכלה, ועיין ש"ך יו"ד ס' פ"ב שהיולדת

אחדשב"ת צידדות. יקרת מכתבו הגיעני. בדבר מה שהעיר עלי דבריו במשנה הלכות ח"ה ס' א' צמי שהניח תפילין ונדע לו שהם פסולים ותמה שלא הצאחי דברי המחז"א ס' ה' וחזון נתום ס' ז' שהציא דברי המחז"א וכנראה הסכים לדבריו שם.

ואמת אגיד כי שו"ת מחזה אברהם אין לי צדיתי אמנם שו"ת חזון נתום יש לי וראיתי שם ומהתם אין ראוי ולא תיובתא לדבריו ולא דרכיו דרכיו כי הגאון ז"ל שם מיירי מאיש כפרי שלקח תפילין דר"ת ולא ידע להבחין ולהבדיל בין תפילין דרש"י לר"ת והניחם וכה"ג מקרי שוגג כי בשגגה הוא לפניו ושפיר פלפל אי מקרי שוגג או מויד ואי נריך תשובה דצמוד תשובתו מרובה ומ"מ אמרו עבר על מ"ע אינו זו משם עד שמוחלין לו וא"כ צדון ידיה שעבר על עשה צעי מחילה ע"ש אבל צידון הרי צמה שקנה מסופר מפורסם ומוחזק בכשרות אנוס הוא אם נמנאו התפילין פסולים ואונס רחמנא פטריה דמאי הו"ל למיעבד ולכן פשוט דאין עליו דין של מצטל עשה שינטרך תשובה ואני להדיא כתבתי בספרי שם לאחר שהצאחי דברי הפמ"א וז"ל והנה עד הנה כתבתי לפ"מ שכ"ג דימה שאלה דידן לשאלת הפמ"א צרם לקושטא דמילתא נלפענ"ד דצידון לכ"ע לא נריך תשובה כלל דהכא לאו שוגג הוא אלא אנוס ואונס רחמנא פטריה ועיין פנמ"א ח"ב ס' מ"א וח"ג ס' י"ט צמי שאכל עוף ואח"כ מצא אחד מ"מ טרפות שאין נריך כפרה על מה שאכל דהוה אנוס והציא ראוי ממשנה פסחים ד' ע"א ותוס' צילה דף כ"ה ד"ה אורת ארעא ועיין עוד שו"ת חמדת שלמה ס' א' הציאו צפת"ש יו"ד ס' כ"ט אות א' ובשו"ת מהרש"ג ועוד אחרונים.

אמנם מלשון הש"ע א"ח ס' ל"ב ס"כ שכתב נריך לרקדק בחסירות ויתרות שאם חסר או יתר אות אחת פסולין ונמנא המניחים אותם מצרכין בכל יום ברכה לבטלה וגם שרוי בכל יום בלא מצות תפילין ונמנא עונש הסופר מרובה נראה לכאורה דהעונש הוא על הסופר אבל המניח אותם לא קיים מצות תפילין שהרי כתב וגם שרוי בכל יום בלא מצות תפילין ורמזתי בתשובה הנ"ל אדברי הש"ע הנ"ל אלא שסיימתי מאחר שלא נשאלתי על זה לא אטפל צו. ומיהו מ"מ חקרתי דלמא לענין לזאת ידי שמים מעלה עליו הכתוב כאלו קיים המנוה מטעם דחישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב והכא אין לך נאנס גדול מזה והראיתי לדעת ראוי מדברי א"א להגאון מצוטטשטש ומ"מ לא החלטתי כן מלשון הש"ע הנ"ל ועוד נראה דצירושלמי אמרו אנוס רחמנא פטריה אמרינן אנוס כמאן דעביד דמי לא אמרינן עיין ירושלמי קדושין פ' האומר וגיטין פ' מי שאחזו והוצא צר"ן קדושין וצבש"א גיטין ועיין ש"ך חו"מ ס' כ"א סק"ג ורמב"ם פ"ה משגגות ה"ו ופ"מ מסנהדרין ה"ב. והא דאמרו חישב לעשות וכו' ישבתי במקום אחר דלא תקשה ליה מהא.

דגזרו שלא ליטול בשבת שמא יעצירו ומשני מדאגבהי נפק זיה והרי כיון דבשבת הוא והי' הלולב מוגח במים כמשנה א"כ הי' נטילה ע"י חנינה והא יס לדחוק ומיהו הראשון קשה.

שוב ראיתי דכבר קדמני זרואי זו וכן עמודי אור כתב דבאמת לכתחלה ינגז הלולב כיון שהוא דבר שאין בו טורח ולפענ"ד הוא דבר תימה ועיין יו"ד סי' קצ"ח סי"ד בהגהות מו"ה שלמה הכהן שם.

וקצת הי' נראה לדייק מגמ' מכות דף ד' חצית מלאה מים שנפל לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה חיישין לשלשה לוגין שלא היו במקום אחד ודוקא לים הגדול דקו וקיימי ועיין תוס' שם והריטב"א הביא בשם הראב"ד משום דמי הים מלוחים וכזדים ואין המים מתערבין בהם ע"ש וגירסת הרמב"ם יין ולכאורה כיון דדבר לה אינו חוץ ומים אינם חוצין אמאי לא עלתה לו טבילה הא קא טבל צים הגדול וע"כ דגם מים חוצין ולפ"ו הי' עלתה לן חומרא גדולה דאשה קודם טבילה תצטרך לנגז עצמה ממים שאזינ וע"כ דרק החשש משום ג"ל וא"כ גם מהא לא קשיא ובאמת כי דברי הגמ' שם מתפרשין באופן אחר עיין מש"כ בספרי ח"ב מדור המשו' סי' ד' וסי' ו' ולפמ"ש בספרי ח"ה סי' ט' הנ"ל דהיינו דהמים מרחיקים הבגד מהבשר ע"י נפות חוץ וצין מים שהם מועטים אחי שפיר הכל והצין כי קצתמי.

ידירו דושה"ט וש"ת בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן יא

בענין אי מותר להפקיע עצמו מלקיים מצות עשה דשבת

ד' לחדש מנ"א התשל"ח בני יצו"א

בימי המצרים, ישלח לנו פותח שערים, ויגאלנו גאולת עולם, מעתה ועד עולם, ובתוכם גם מע"כ הרה"ג ור"ח גר"ג כש"ת הרב פרץ שטיינבערג שליט"א פלאשינג נ"י.

אחדשבת"ר אקדמות מלין אבקש סליחה אולי לא שמתי עדיו עליו כפי הראוי כי בצלתי מכירי קאמינא ויקבל הכבוד כראוי לו, והנני בתודה על הטריחו שהטריח להעיר בספרינו משנה הלכות ח"ז וגם על צרכתו הטובה וי"ר שהמזכר יתברך מאת השם המצורך ויתקיים צי ואצרכה מזכריך מעתה ועד עולם אמן.

ובר"ת אשר העיר עלי דברינו בח"ז סי' פ"ב אי מותר להפקיע עצמו מלקיים מ"ע דשבת וכגון לעוף באוירן במהירות יתירה ממקום למקום שאין שם שבת כל שעה ושעה כל היום עד שלמוציא שבת יחזור למקומו ונמצא

שמותרת לאכול איסורים כגון כשהיא חולה שיצ"ס אפ"ה לא תינק את התינוק מפני שהוא נהנה מדברים המטמטמים. ועיין ירושלמי ור"ן ע"ז באם של אחר שעברה דרך מקום ע"ז והריחה מן הקטורת שלהם ויאל ממנה אחר.]

ידירו דושה"ט וש"ת בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן י

בענין מים אי הוי חציצה לגבי תפילין

ב' וישב התשל"ג בני יצו"א

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם וכו' כש"ת מוה"ר גדלי' פערדער שליט"א בעמח"ס הרבה, טאראנטא.

אחדשה"ט צידידות. דבר מה שהעיר עלי דברינו במשנה הלכות ח"ה דבר מים אי חוצין להנחת תפילין שכתבתי בסי' ט' וזיין מעכ"ת לעיין בספרו יסודי ישרון ח"א דף ז"א עיינתי שם ומה שהביא בשם שו"ת חבלים צנעימים יש לדחות אבל מה שהביא בשם ס' מול שעה הל' כלי המקדש (לא ראיתי ספר זה מעולם) יפה העיר ומה שהביא מדברי הר"ן סוכה ל"ז אהא דאמר רבא לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה והקשה הר"ן למה לא יפסל משום חנינה ותי' דגבי לולב ל"ל קרא לפסול חנינה אלא משום לקיחה תמה וכיון דיש דעות מקילין לענין חנינה כמו באדם החש לנזילות דיכול להניחם על כובע דק לכן לא שייך איסור חנינה וכן נראה מרשב"א ור"ן מגילה כ"ז וריב"ש קל"ז עכ"ל.

ובזה מקום הניח לתפיסה דהרי באמת כמעט כל הפוסקים חולקים בזה ארשב"א ז"ל עיין תוס' זבחים י"ט ורא"ש ורבינו יונה סוכה ל"ז ושו"ת תשב"ץ ח"א סי' ל' ובש"ע סי' כ"ז איבא גם דעת הר"ן לכאורה סוכה הנ"ל נראה דק"ל דחנינה פוסלת בתפילין וזתוס' סוכה הנ"ל דגם בלולב פוסל חנינה.

וברגע נפל מילתא בלצאי לפי שיטת התוס' סוכה ל"ז הנ"ל ועיין ש"ע א"ח סי' תרנ"א שלא יהא דבר חוץ לנטילת לולב ומיניו וצביאור הגר"א דאפילו מקצת חוץ ע"ש ס"ק כ"ב ובכפ"ת סוכה ל"ז גם הח"ס כתב דיסיר הטבעת והנה לפי דעת הני פוסקים דאסרו חנינה תקשה ממני סוכה מ"ב במקבלת אשה מיד צנה ומיד בעלה ומחזירתו למים בשבת וכו' והיו נותנין לולביהם במים והיאך היו נוטלין אותן אח"כ עם המים עליהם הא הו"ל חנינה לדעת המל"מ ובגמ' לעיל ל"ה ע"ב של תרומה טהורה לא יטול מפני שמכשירה ועיין רש"י שהיו שורין האגודה בשבת כדי שלא ייבשו וכשנוגעים באתרוג הוכשר ואמרי לא חששו משום חנינה ובכלבו הל' לולב שמה ישכירוהו לטומאה פי' במים שצידו מחמת הלולב שנטל מהמים ולא לישחמיט חד מן הפוסקים לומר דקודם נטילה צריך לנגז וגם יש לדייק מהא

הלכות ח"ג סי' ל"ה ל"ו ל"ז והארכתי שם צוה עכ"פ פשוט דבתוך ג' ימים שכבר קמי שבתא מקרי אסור לעשות תחבולות לפטור מדין שבת. וגדולה מזו נראה דלענין לפטור עצמו ממנאות שבת ודאי אפילו מיום ראשון אסור דהא דמתלקינן צינן ראשון ליום ד' דהני מקמי שבת מקרי היינו דוקא משום דלא נתנה תורה למלאכי השרת וכמו שכתב בשבלי הלקט דמה"ט התירו ג' ימים קודם השבת דכך הוא דרך העולם ואין הקצ"ה צא בטרוניא עם בריותיו כה"ג אבל לפטור עצמו מדין שבת לגמרי ודאי כ"ע מודי דאפילו מיום ראשון אסור.

ודברי תורה עניינם במקום אחד ועשירים במקום אחר שהבאתי בס"ד במקום אחר מה שכתב בס' חרדים בהקדמתו וז"ל ויש מנאות עשה שלא יתחייב אדם בהם כי אם בסבה כגון מזוזה שמי שדר בזהל פטור מן המזוזה כו' וכן צ"ע מן שאלנו לזו טלית שיש לו ד' כנפות פטור ובתרומה ומעשר בחו"ל האדם פטור וגם צ"י פעמים פטור וכן מנאות שכן שפיר וכו' ופעמים שלא תבא קצת לאדם כל ימיו ונמצא שלא עשה מנאה זו לעולם וכן כיוצא באלו אין צ"ד של מטה מענישין את האדם למה אינו משתדל להביא עצמו לידי חיוב כדי לקיים אותן אבל צ"ד של מעלה מענישין עליהם כשיש חרון אף, כדאיחא במנחות השיבו המלאך בעידן ריתחא ענשינן אעשה ולשון הרב רבינו יונה גם על מנאות כאלה אמרו ז"ל עושה יענש לעתות בצריה על דבר אשר לא חמד בלבדו יופי המנאה ושכרה לבעבור קצב פני דבר חיוביה עליו וצ"פ אע"פ אמרו דמי שאין לו צ"ע בצדו הוה מנודה לשמים וכתבו החוס' א"ג אפילו אין לו יש לו לחזור ולהביא עצמו לידי חיוב כדאשכחן במשה שהי' תאב ליכנס לארץ כדי לקיים המנאות התלויות בה.

ודר"א ש"פ' ואלו מגלחין סי' פ' כתב מיהו יש לו לאדם לחזור ולקיים כל המנאות כדאמר בסוטה י"ד משה רבינו ע"ה שלא הי' תאב כו' אלא לקיים מנאות כו' ועיין תוס' ערכין ב' ע"ב ד"ה הכל וחתן סופר שער הגידולים פט"ו ובתוס' הנ"ל מבואר מיהו דכשמנה להיפטר אז נענש והרשב"א מנחות מ"א פ"י נמי שאמר לו המלאך שהי' לו לקנות טלית אמר להטיל זו צ"ע דבהא מלתא מדקדיקין על כיוצא בזה צ"ע שיהיה יכול לעשות מנאה ואינו מחזר אחריה אלא נפטר ממנה ובמשנת חכמים קוננו מעלות המדות ה' צ"ע דר' מרי בר רחל (בכורות ג') מתו כל חיותיו על שהקנה אותם לעכו"ם והפקיע מקדושת בכור ע"ש והתם נמי הפקיע עוד קודם בואם לידי חיוב.

ודגריש"ק בחכמת שלמה יו"ד סי' י"ח סי"ח כתב וז"ל נסתפקתי באלו יש לאדם חיוב דרך לחייב עצמו באיזה מנאה ויש לו דרך להיפוך להפקיע עצמו מן המנאה אם נימא שמחויב להכניס עצמו למנאה כפי שדעת נוטה או נימא דהיפוך דהוי בכלל פטור ועושה דנקרא הדיוט והביא

שלא שבת בשבת ולא עבר על חילול שבת שהרי כל היום לא הי' במקום ששם יום השביעי וכתבתי דאסור לעשות כן וכן לנאת קודם סוכות זכונה למקום שאין שם אחרוג ופטור מן האחרוג והבאתי רא"י מקידושין ל"ג יכול יעניס עיניו וגו' ת"ל ויראת ופרש"י יש לירא מן היוצר היודע מחשבותיך שאתה מבקש תחבולות להפטר ממנאות ע"כ. וכ"ח כתב דיש לחלק צינן הדבקים דגבי לולב אם אין לו לולב לטול בסוכות האדם באמת מחויב באחרוג ואינו פטור מליטלו אלא מטעם אונס שאונס רחמנא פטרי' וכן מי שלא עשה לעצמו סוכה מחויב הוא בסוכה אלא שעכשיו אין לו סוכה ואונס רחמנא פטריה אבל גבי שבת אם יסע מלאך ויהי' במקום שאינו שבת הרי אין עליו מנאות שמירת שבת כלל כיון שבמקום שהוא אינו יום השביעי והאריך צוה בצריה וספרות ישרות.

ולפענ"ד מלשון רש"י שהבאתי שכתב שאתה מבקש תחבולות להפטר ממנאותיו משמע פשוט שמבקש תחבולות להפטר מן המנאות כלומר לפטור עצמו לגמרי ולא יתחייב בה אפילו הכי אמרה תורה שאין לבקש תחבולות להפטר ועולם עיניו נמי פירושו שמבקש תחבולה להפטר לגמרי והוה דומה לשבת. גם צענין לולב וסוכה אין האיסור על יו"ט עצמו שאז כבר הוא בגדר אונס אשר רחמנא פטרי' אלא החיוב על התחבולות אשר הוא מבקש לפטור עצמו מהמנאה ואינו רוצה לקיימה וגדולה מזו ראינו למרן כק"ו בשו"ת בית שער שיעלה ונסתפק צ"ע שטמא עצמו ע"פ אחר זהרים ועדיין הי' שהות לעשות הפסח אי חייב כרת על שלא עשה הפסח או דילמא אמרינן שאונס הי' בטומאתו והאריך שם הרבה בדבר. גם מה שרצה מעכ"ת ר לחלק דהיוצא מא"י לחו"ל שאני דכל זמן שיושב צ"י הרי כבר התחייב במנאות התלויות בארץ והיוצא הרי הוא מפקיע עצמו ממנאות אלו.

ולפענ"ד גם צוה נראה דהרי ודאי כל אדם מישראל כבר נתחייב במנאות שבת ושמאי הי' אוכל בכל יום לכבוד שבת ולדעת הרמב"ן הוא מהזכירות בכל יום לזכור את יום השבת כגון ראשון בשבת ושני בשבת וכיוצא בזה ופשוט דכל אדם מישראל מזוהה במנאות שבת ולולב וסוכה בכל עת ובכל שעה ובכל מקום, שהוא מ"ע שבגופו, וא"כ העושה פעולה להפקיע עצמו ממנאה זו הוא כעין מי שיוצא מא"י ועושה פעולה להפקיע עצמו ממנאות התלויות בארץ שהבא ע"י יציאתו מפקיע עצמו לפטור ממנאות אלו והבא נמי ע"י יציאתו פטור עצמו משמירת שבת ועיין שבת י"ט צדין המפליג בספינה שנחלקו הרי"ף והרמב"ם פ"י דהאיסור משום ציטול עונג שבת, והתוס' פ"י טעם אחר, והבעל המאור נתן טעם לדבר שהוא מטעם שנראה כמתנה לדחות את השבת דכל ג' ימים קודם השבת קמי שבתא מקרי וה"ה להפריש במדברות ולכל מקום סכנה שיצטרך לחלל שבתות ויותר מג' ימים בתר שבתא מקרי ועיין א"ח סי' רמ"ח ובספרי משנה

חולקין עליו מ"מ דעת כמה דמודים לי' וא"כ הכ"ג, ולפענ"ד לפמ"ש אין זה ראוי דהתם במציאות הוא שא"ל ליהרר בכמה מצות וכמו בתפילין אבל בשבת ודאי איכא להזהר וח"ו ליפטר מזה, ועוד דאפילו לדעת רבינו חיים ודאי שמי שהוא כבר בא"י הגם שא"ל ליהרר בזולת מ"מ ללכת מודה הוא שאין ללכת דשאני מיפק מלמעיל וכיון שכבר נתחייב א"ל לו ללכת והכ"ג לענין שבת כיון שכבר נתחייב בשבת ח"ו א"ל לו ליפטר וזה לפענ"ד ברור.

ביאור שיטת הר"ח בענין ישוב א"י בזה"ז

ודבר רבינו חיים הכהן כיון שבאו לידן אימא בהו מילתא דנלפענ"ד לחדש בזוונת רבינו חיים לפמ"ש הרמב"ן דמנזות ישוב א"י מצוה בפני עצמה וכל המתיישב בה מקיים מצוה זו וגדולה מצוה שע"י יתחייב לקיים גם שאר מצות התלויות בארץ ולפ"ז נלפענ"ד לחדש דס"ל לרבינו חיים ז"ל דמצוה זו של ישוב ארץ ישראל קשורה בקיום שאר המצות כלומר דהגם דישנס מצות התלויות בארץ שאפשר לקיימם גם היום מ"מ כיון דלאו כל המצות אפשר לקיימם וישנס מצות שא"ל לקיימם ממילא ליכא כלל מצות ישוב ארץ ישראל דאותה מצוה לא היו בכלל מצוה אלא כשאפשר לקיים כל המצות התלויות בה וכל שא"ל לקיים כל המצות אלא מקמתן יהי מאחיה טעם שיהי' או ליכא חיוב לדור שם והדר שם אינו מקיים מצות ישוב א"י הגם שישנס כמה מצות התלויות שמקיים ודאי יש לו שכר על קיום הני מצות מ"מ לענין מצות ישוב ליכא רק באופן שאפשר לקיים כל המצות התלויות בארץ שהוא כעין תנאי במצות ישוב הארץ דליכא מצוה אלא באפשר לקיים כל המצות דע"מ כן הכניסנו הקצ"ה לא"י ולכן צוה"ז שא"ל לקיים ליכא מצות ישוב א"י דהו"ל כחכר בתנאי המצוה ולכן ס"ל לר"ח הכהן שפטור, ובאמת כי רבינו חיים לא כתב פטור אלא דליכא מצוה כלומר דאינו מצוה כלל לדור שם דהמצוה תלו בתנאי הנ"ל.

סימן יב

מי שיצא מא"י בהיתר מפני הרעב
אי חייב לחזור מיד בשיעבור הרעב

ובדבר חקירתו צמי שיצא מא"י בהיתר כגון דעמדו סאתים צסלע ואח"כ ירד המחיר אי חייב לחזור או אמרינן כיון שיצא ברשות אין עליו חיוב לשוב ולפענ"ד פשוט דכיון דישוב א"י מצוה מיד שיכול לחזור חייב לחזור שהרי מה שיצא ברשות אינו היתר לדור בחו"ל אלא כיון שא"ל לו לחיות או שאר ענינים שמותר בשבילם ללכת נמצא יוצא ברשות התורה אבל לאחר שההיתר חלף הלך לו חזרה מ"ע של ישוב א"י ורובצת עליו שמחויב לקיימה בכל שעה

מפסקים מ"ו דאסור להפקיע מחלה וכ"ה בש"ע א"ח סי' שכ"ד סי"ד ובשו"ת שו"מ מהד' תליתאי ח"א סי' ק"כ הקשה דבקדושין ל"ג אמרו דאסור להעניס עין ולהפטר מן המצוה ובכמה מקומות אמרו דמותר וכגון להערים על התרומה לפוטרה מן המעשר ע"ש מה שחילק ועיין שו"ת מראה יחזקאל סי' נ"ד ומהר"ם שי"ק יו"ד סי' ר"ג שמחלקין דדוקא לענין צינית אמרו מענישים אם אינו מהדר עליהם דיש בהם סגולה יחירה ומיהו עיין שו"ת פמ"א סי' כ"ו דגם על שאר עשין מענישין והציא מרש"י פ' יתרו עה"פ וידבר אלקים ועיין מורחי שם ובט"ז תמה עליו ועיין צאר יהודה על החרדים הנ"ל ובקו"ח להגאון מליסא צדיני צדו"צ ובשו"ת לחם שלמה א"ח סי' י"ד ובחי' הארכתי עוד. מצוה מיהו דאסור להוציא עצמו ממצות ה' ובפרט לפמ"ש כבר במקום אחר דתרי"ג מצות הם כנגד רמ"ח אברים ושס"ה לאוין כנגד הגידין והעשין מעלין כל אחד את שלו ומצוה דכל אדם מחויב לקיים את הכל א"כ כל שמפקיע עצמו מאחד מהמצות הרי מחסר עצמו מלתקן אבר או גיד זה א"כ פשוט דאסור להפקיע עצמו ובספרי מקובלים מצוה דכל שלא תקן הכל ינטרך להתגלגל ולצא פעם שנית לעוה"ז ואין לך עונש גדול מזה.

ובמה שהציא לעצמו מתוס' פסקים קי"ג ע"צ ד"ה ואין לי צנים דמשום חשש גוף נקי שלא יפיה בהם ולא יישן בהם פוטרין אותו מהנחת תפילין ואינו נענש אפילו על האזהרה לאחר הסליחה לפענ"ד הני תרי מילי נינהו דמי שאינו מניח תפילין מפני שאינו יכול שאין לו גוף נקי הנה התם הפטור הוא כעין אונס רחמנא פטרי' שהרי הוא אסור להניח תפילין אם אין לו גוף נקי ואינו בגדר חיוב המצוה כשאין לו גוף נקי ואם יקיים אז עשה עבירה ולא מצוה ולכן פשוט דאין מענישין אותו על מה שאין צידו ולא נתנה תורה למלאכי השרת אבל הכא הרי צידו לקיים השבת וחייב לקיים את השבת ואם ירא שלא יכשל בשבת נא ילמוד הלכות שבת ולא יכשל ואם אינו עושה כן הרי הוא צדין שגגת תלמוד שנחלקו הפוסקים אי מקרי מויד ודעת הט"ז דבישראל שוגג הוא וכן נראה דעת הפוסקים וא"כ הכ"ג לענין שבת עכ"פ החלוק פשוט דהתם הוא אונס שלא יוכל לקיים מצוה תפילין שפיר אינו נענש אבל הכא ברשות נפשי' צורח מן שמירת שבת קודש והרי הוא מחויב לשמור את השבת. וכל זה אפילו לפי כוונתו שהשאלה צמי שירא שיכשל באיסור שבת ח"ו אבל באמת שאילתו צסתם היתה.

ובמילא גם מה שהציא מתוס' כתוצות דעת רבינו חיים הכהן (כתוצות ק"י ע"ב) דליכא מצוה צוה"ז לדור בא"י כי יש כמה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין שאין לנו יכולין ליהרר בהן ולעמוד עליהם והגם שהמהרי"ט ח"צ סי' כ"ח ועוד כמה פוסקים כתבו דתלמיד טועה כתב הדברים וגם שאר גדולים

ועליו לחזור צמוקדם האפשר בצביל קיום העשה של ישו
 א"י, למ"ד דמנזת ישו א"י מנזה ויש כעין ראי' מנעמי
 כי שמעה כי פקד ה' את עמה וחזרה.

דושה"ט וכאש"ל בידירות ובלב ונפש
 מנשה הקמן

סימן יג

**בענין אם כבר התפלל ערבית ועדיין לא הניח
 תפילין בו ביום שוב לא יניח**

ב' דר"ח מר-חשון התש"מ בני יצו"א
 מע"כ ידי"ג הרה"ג ור"ח גר"ג אי"א חוב"ט ירא"מ כש"ת
 הרב יואל נחום מאשינסקי שליט"א.

אחד שב"ת זידידות נאמנה. דבר אשר תמה על דברי
 מרן כק"ז ר' עמרם גאון ז"ל בשו"ת בית
 שערים א"ח סי' כ' שכתב ליטב קושיה הגרש"ק צ"ק החיים
 שהקשה להט"ו א"ח סי' ת"ר ש' דאם חל ר"ה בע"ש ולא
 נודמן להם שופר עד שכבר התפללו של שבת ועדיין הוא יום
 שמוחר ומחויב לתקוע מדברי הש"ע א"ח סוס"י ל' שכתב
 דאם כבר התפלל ערבית מצעוד יום עד שלא הניח תפילין
 אין לו להניחם אח"כ ע"כ וע"ז תי' מרן ז"ל באופן הב'
 דמנזה שיש לה משך זמן אינו עובר על כל תרגע וממילא
 בשופר איכא צ"ת כשמצטלה אצל בתפילין מיירי שכבר הניח
 תפילין היום שעה אחת דשוב ליכא צ"ת ושפיר מצטלין שלא
 להניח לאחר מעריב עכ"ל. ותמה מעכ"ת דהמחבר צ"ק ל'
 מיירי בא' שלא הניח תפילין באותו יום שכ' שאם התפלל
 ערבית עד שלא הניח תפילין וכ"מ בתה"ד ככתבים ע"ש.
 שוב מנ"ל שכן הקשה כבר מרן הגה"ק ממונקאטש ז"ל באות
 חיים ושלום ועיינתי שם בפנים וראיתי שכתב וז"ל ומ"ש צ"ת
 שערים שם כו' נזהלתי נשתומם איך שגגה יראה מלפני שליט
 גדול בתורה כמותו הלא מפורש שם בתה"ד במקור הדברים
 דהך דינא דגם שלא הניח עדיין תפילין צמוזד או בשגגה
 ע"ש וכן מפורש במחבר "עד שלא הניח תפילין" ע"ש
 ולכאורה הוא תמיהה קיימת על מרן ז"ל.

יאני צעני הכינוחי להצין דברי מרן שהי' שליט גדול בתורה
 וראשונה נדקדק בלשון מהרא"י שהם מקור הדברים
 אשר מהם עיקר תמיהת הגה"ק וז"ל תה"ד מי שהזיד או
 שגג ולא צירך טלית או תפילין ציום עד אחר תפילת ערבית
 אם יניחם בלא צרכה, או בצרכה, או לגמרי לא, היכא דעדיין
 הוא יום, נראה דאינו מצרך כלל לא אצ"ית, ולא אחפ"ילין,
 ואע"פ שעדיין יום, וצ"ית דליכא קפידא אם מתעטף אפילו
 הוא לילה גמורה אצל תפילין שאסרו חכמים להניחם בלילה
 אסור ג"כ להניחם אחר תפילת ערבית הואיל ועשה לאותה

שעה לילה בתפילתו תרי קולי לא עצדין והכי פסק מהר"ם
 לענין אצל צ"מ שאין מונין לאחר תפילת ערבית למקצת היום
 הואיל וכבר התפלל תפילה של לילה ע"ש עכ"ל.

והמדרייק בלשון הגאון ז"ל מי שהזיד או שגג ולא צירך
 טלית או תפילין כו' והדברים מתמיהים שכתב
 ולא צירך הי"ל מי שהזיד או שגג ולא הניח טלית או תפילין
 והגאון ז"ל דייק בלשונו הטהור ולא צירך אטלית או תפילין
 גם בצמון דייק שנית נראה דאינו מצרך כלל לא אצ"ית ולא
 אחפ"ילין, וצ"ית דליכא קפידא וכו' ומבואר דהגאון צכין דייק
 לחלק צין צירך ולהניח ותרי מילי נינהו וראשונה דן אצרכת
 תפילין ושני' אהנחתן וצפטטות נראה כוונתו דהגאון מיירי
 צמי שהזיד ולא צירך או שגג ולא צירך הטלית או תפילין
 ופירושו שצאמת הוא כבר הניח תפילין צו ציום אלא ששגג
 ולא צירך עליהם או הזיד ולא צירך עליהם ולכן לא כתב מי
 ששגג או הזיד ולא הניח תפילין ולא צירך עליהם אלא מיירי
 דהניח תפילין אלא שהזיד או שגג ולא צירך אלא שלאחר
 שהתפלל תפילת ערבית הזכיר עצמו שלא צירך או שחזר צו
 ממוזדו ורצה לצרך אחפ"ילין ושאלתו כיצד יעשה אם יניחם
 שנית בצרכה או בלא צרכה או לגמרי לא ומה שאמר בצרכה
 היינו שכבר הניח ובלא צרכה אפשר באופן שלא הניח וע"ז
 כתב דאינו מצרך כלל ואפילו להניחם כלל באותה שעה אסור
 משום דהוי תרי קולי אצל לעולם מיירי בשעה צבר אלא
 שלא צירך עליהם ושפיר מיושבין דברי מרן רבינו ז"ל.

ובבמה שפירשנו יש ליטב קושיה הא"ר א"ח סי' ל' אות ה'
 שהקשה אפסקי מהרא"י שלמד דינו מפסק הר"ם
 שפסק לענין אצל והקשה עליו דכיון דאין קיי"ל לילה זמן
 תפילין הוא ורק גזרו שמה יישן בהם ופיח בהם אפשר דלא
 גזרו מצעוד יום דלא חיישינן מצעוד יום שמה יישן כמו דלא
 חיישינן בהשכים לצאת לדרך ועוד דכיון שלא הניח עוד תפילין
 דמי קצת למ"ש הט"ו ציו"ד סי' ת"ר סי"א בשמע אצילות
 ציום שלשים אחר תפילת ערבית לדרך להתאצל דלקולא לא
 אמרינן דהוה לילה ע"ש. ולפמ"ש מרן ז"ל דהכא מיירי דהניח
 כבר תפילין שפיר אחי ראית המהרא"י מפסק מהרא"ם ולא
 דמי להא דט"ו, אלא דגם קושיתו הראשונה לפענ"ד פשוט
 דלא דמי מתפלל ת"ע מצעו"י להשכים לצאת צדרך שהרי
 בגמ' אמרינן שלא יהא אדם בא מן השדה צערב ויאמר אוכל
 קמעא ואשתה קמעא ואישן קמעא ואח"כ אקרא ק"ש ואחפ"ל
 נמנ"ל חוטפתו שינה נמנ"ל ישן כל הלילה וכו' עיין ט"ו א"ח
 סי' רל"ה סק"ג נראה דאפילו מצעוד יום נמי גזרו שמה
 יישן וא"כ כ"ש לאחר שהתפלל תפילת ערבית הגם שעדיין
 מצעוד יום הוא חיישינן שמה יישן אצל השכים לצאת לדרך
 לא חיישינן שמה יישן שהרי השכים לצאת ולא לישן וזה
 לפענ"ד צרו.

במ"ש מעב"ת לפמ"ש מרן רבינו שם דלמ"ד לילה זמן תפילין א"כ מנחה אחת הוא משבת לשבת וקשה לי מפרמ"ג צמ"ז סק"ז שאם לא הניח כל היום שיניו אחר מעריב בלא זכרה (כשהתפלל מצעו"י) וכ"כ בא"א סק"ז דלא העמידו דבריהם למי שלא קיים מ"ע על הספק לדחות ולדברי הב"ש אין שייכות מנחת תפילין עם אותו יום דוקא, ולפענ"ד נראה דודאי לכ"ע אפילו נימא דהמנחה משבת לשבת מ"מ המניח תפילין מקיים מנחה בכל שעה שמניחם וכמו בסוכה דהגם דמנחת סוכה שמונה ימים לילה ויום ואפ"ה מקיים מנחה בכל שעה שיושב בה ועיין תוס' שבת קל"א ע"א ד"ה וש"וין החילוק בין סוכה לניח ומזוהה דככל יומא מחייב בהן ואפילו קיימם היום חייב לקיימם למחר הלכך כשעבר היום ולא עשה מנחת היום לא יקיים עוד עד עולם ולא כן מילה שאותה מילה שיקיים היום אם לא מל כשימול יהי' אותה מילה גופה ולא מנחה אחרת דאין כאן רק מנחה אחת ע"ש וא"כ הכ"נ תפילין הגם שהם מנחה אחת משבת לשבת מ"מ החיוב הוא בכל שעה ואם לא קיים היום לא יקיים החיוב הזה עוד עד עולם וא"כ ממילא אחי שפיר דברי רבינו ולא קשה ג"כ מפרמ"ג וא"א והבין כי קלרתי.

והנה מאד נהניתי גם משאר הדברים היקרים לי ומישרות השכל אשר פלפל בצמח ענייני אצל מה אעשה והזמן בגד בי ולא אוכל לפלפל יותר כעת, ורק תודה רבה על אשר הביא ממנה שהעיר עטרת ראשינו כ"ק אדמו"ר מרן מקלוצ'ענבורג-לאנו שליט"א צענין קידושא רבה מה שציינתי צמשת עמרמי א"ח סי' צ"ט אי נשים פטורות ומרן שליט"א העיר מדברי מהר"ם הללו דמפורש בפסקים ק"ו דנשים פטורות ומעכת"ר עוד הביא מהגר"פ הערשקאוויטש שליט"א העיר מפנ"י סו"פ אע"פ שכתב ג"כ דנשים פטורות וצאמת כי הא דפנ"י יש לדחוק בה דרק מיין פטורות לפי שאין רגילות אצל נריכות עכ"פ לשמוע מאחרים אצל ראיית מרן חוקה היא ותשואות חן למעכ"ת ואין הז"ג להאריך כעת יותר.

יד"נ דושה"ט וש"ת וכאש"ל, המברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן יד

בענין שלא יבסו פאות הראש
אוניו בתפלת שמו"ע

אור ליום ב' ויקהל התשל"ח בני יצו"א
מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב וכו' כש"ת מאיר חיים
גינזבערג הי"ו.

ובמה שכתבנו נלפענ"ד לישיב נמי קושיא שני' באת חיים ושלום אמש"כ מרן דכשהתפללו ערבית פטרוהו רבן דאין קצבה כמה שעות פטרוהו ותמה באחו"ש שם דהא גופא קשיא מנין לו זה להתה"ד שפטרוהו מתפילת ערבית ואילך מתפילין ולפענ"ד מהא גופא שאמרו דקודם ערבית לא יאכל שמה תחטפנו שינה נראה דצערב כל שהוא בזמן התפילה אפילו מתפלל קצת מוקדם מ"מ סוף סוף גורו בו משום שמה י"שן וממילא שייך אותה גזירה ופטרוהו מתפילין מאותה גזירה גופה של לילה וכדעת מרן זללה"ה ודו"ק.

רקצ"ע מה שכתב הא"ר דלילה זמן תפילין הוא ומינה פריך אהת"ד ולכאורה דקדו בזה דברי מרן הג"ר עמרם ז"ל בתשובה שם שכתב בצמון דאי נימא לילה זמן תפילין א"כ מנחה אחת היא משבת לשבת כיון דלא מפסקי לילות מימם כולו ו' כחד יומא אריכא וא"כ אפילו לא הניח היום אכתי לא עבר כלום שהרי הניח אתמול או יניח למחר וכולו חד יומא נינהו ומנחה אחת היא ע"ש ויש לחלק וז"ע.

ומעתה נחזור לדברי הש"ע שכתב וז"ל יש מי שאומר שאם התפלל תפלת ערבית מצעוד יום עד שלא הניח תפילין אין לו להניח אח"כ ע"כ ויש לדייק בלשון המחבר שאם כוונתו לומר שלא הניח עדיין תפילין באתו יום היל"ל יש מי שאומר שאם התפלל ת"ע מצעו"י ולא הניח היום תפילין אין לו להניח אח"כ או היל"ל יש מי שאומר שמי שלא הניח תפילין והתפלל ערבית מצעו"י אין לו להניח עוד, וכיוצא בו אצל לשון עד שלא הניח תפילין לכאורה לא משמע שלא הניח תפילין כל היום ולכן יש לפרש לשון המחבר נמי דמיירי צמי שחלץ תפיליו לעת המנחה ומיירי צמי שהולך בתפילין כל היום כמו שהיו צומניהם וכמו שהביא שם המחבר בצמון בצעוף שלפניו שם בס"ד היה צא בדרך ותפילין בראשו ושקעה עליו חמה או שהי' יושב צביהמ"ד ותפילין בראשו וקדש עליו היום, וא"כ מיירי הכא נמי צמי שכבר הניח תפילין אלא שחלץ והתפלל ת"ע מצעו"י אין לו להניח אח"כ וצפרט אחי שפיר דהא הלכתא מתה"ד הוא והוא ז"ל הביא בתה"ד סי' א' שהיו מקדימין להתפלל תפילת ערבית צ' שעות קודם הלילה ודחק לישיב מנהגם והי' שכיח שאח"כ עוד ירנו להניח תפילין ואולי הי' מתפלל מנחה עם תפילין ולמעריב חללס או שגם מעריב ס"ל שאם התפלל מצעו"י לא הי' חולץ התפילין ויש צוה מחלוקת הפוסקים האחרונים ועכ"פ אפילו נימא דחולץ כדי לנאת לזכרו וכיוצא בזה והתפלל מעריב שמהא הזכור מתפלל עד שלא הניח התפילין שוב לא יניחם, עכ"פ לפענ"ד ילאנו לישיב שיטת מרן מתמיהה נשגבה הגם שדחוק קצת נסבול הדוחק ולא נקיים הטעות וצפרט כי דברי המהר"א הפי' מרווח הוא ולא דוחק כנלפענ"ד.

דמעל לאחון אין נפ"מ צאיה מקום מעל לאחון אבל לגירסא דגרס מגו אודנין משמע כל שהוא מפנים האחון שהוא מלגו האחון סתם תרעין דלוחא ולא מעל לאחון וא"כ לכאורה כיון דלא צריח לן הנוסחא וצפרט כי לפי הנראה מעל לאחון עיקר א"כ אפילו הוא מעל לאחון נמי הי' לחוש.

וְלִוְלֵי דמסתפינא הי' נלפענ"ד לפרש פי' אחר דצדרי התק"ז הנ"ל שאינו קאי על פאות הראש כלל אלא קאי אדלעיל מיניה וכוונתו על מי שגדל שערות הראש ארוכות עד שהן נופלות משני זדיהם למעלה מאזניו מימין ומשמאל ומכסין האזנים כדרך (ההיפוס בלע"ז) אבל אין לזה שייכות עם פאות הראש שבני ישראל הקדושים מניחים לשם מנחה כי פשוט דפאות הראש הם מלפני האחון כלפי המנחה ואינו תלויין ממעל האחון מימין ומשמאל אלא תלויין למעלה מלחיים ימין ושמאל אבל המגדל שערות ראשו למעלה מן האחון הוא ענין אחר והם נופלין ממעל לאחון ולזה צוה לצער אותם שערות ולגזום לגמרי ולשון לצער הכי משמע לצער לגמרי מן הראש שאין לסתום את האזנים עם הני שערות ארוכות שהם תלויין ממעל לאזנים מימין ומשמאל אלא לצערם מראשו וז"ל ובגין דין צריך לצערא שערות מעל אודנין משמע לגמרי וא"כ לא קאי אפאות הראש כלל ופאות הראש אפילו אם יפלו שמה מ"מ אין אלו סותמין תרעין דלוחא והגע ענמך אם מי שהוא יכניס מוך (קאטאן בלע"ז) באזניו לא יוכל להתפלל או מי שהוא ישים טלית על ראשו שיורד גם על שתי אזניו מימין ושמאל אסור לו להתפלל כך משום דלא יסתום תרעין דלוחא זה פשוט אינו ולכן גם פאות הראש אם אין מקומן מלמעל האזנים הגם אם ישימם שם לא מסתמין תרעין דלוחא ולא אמרו אלא בשערות הגדלים שם ולכן לא אמר פאות הראש אלא שערות.

וְלִפִּי פירושו הי' אפשר להצין לשון והמשך התק"ז מבסומך לעיל שכתב והכי תליין צבא השמים מימינא ומשמאלא דקב"ה כגוונא דשערא דתליין מעל אודנין מימינא ומשמאלא הנה כתב דהשערות תלויין על האחון דומיא דצבא השמים מימין ומשמאל והיינו שער הראש שדרכם צכך לעולם כשהם גדולים דאי על פאות הראש הי"ל בלשון דילמא או שמא כלומר שיסיר שערות הראש אם יפלו ממעל לאחון והצן כי עכ"פ נראה פי' זה נכון דצדרי התק"ז הנ"ל ומיהו כיון שיצאו הדברים מפי היסושה"ה מי אנכי שאלחוק עליו שפי' לענין פאות הראש וכל ערום יעשה צדמת.

דושה"ט בלב ונפש
מנשה הקבן

אחדשה"מ זידידות. יסלח לי אם לא תיארתי כראוי כי לא אוכל לכתוב אם הוא רב או צן ישיבה, וצדבר שאלתו שרצה לדעת מה שראה בספר יסוד ושורש העבודה ש"ה פ"ב ומוצא צס' ליקוטי מאיר (מטשארדא) צעניי ק"ש ס"י א' אות נ"ט והוצא גם צנהורא שלם וז"ל זיהר האדם בתפלת י"ח שלא יכסו שערותיו של הפאות את אזניו כמבואר בזהר חדש דף כ"ז ע"ב וז"ל שערי איהו דינא וכו' צלוחא צריך לצערא לון צן צתר אודנין דלא יהו מכסין תרעין דשמייעה לעאלא צהון צלותא וכו' וכן נמצא בתיקונין תיקון ע' דף קכ"ב ע"ב וז"ל בגין דא וכו' וראוי לזיהר צוה צכל התפלה כולה עכ"ל היסושה"ה. ומסקא ליה למעשה אי כוונתו הוא על השערות המכסין האחון מלפניו צמקום השמייעה או הוא הדין צהנך דמכסין אחורי האחון כדרך שעושין כמה בני תורה, וגדולי ליטא אין מקפידין צוה, ורק החסידים מקפידים וגם צוה יש חילוק צמקומות מגורי צצותך ואצל מרן אדמו"ר מקלויצעצורג-צאנו שליט"א ראה שקודם תפלת שמו"ע מדקדק שכל השערות לא יגעו צשום מקום מהאחון והי' צוה לפלול צצני הישיבה וגם צשם הגה"צ מצעהלים שמע דאין להקפיד על השערות אחורי האחון אלא מלפני האחון והאיך יש לנהוג הלכה למעשה.

ואמת אגיד כי הקשה לשאלו כי דברים כאלו אשר מקורם צנסתרות קשה לפלפל צוה ויש לסמוך צוה על הקבלה ומיהו ראיתי צתיקוני זהר (ש"ע דף קכ"ב שם ע"א) אחר שחצב מיני שערין חורא מאלין אינשי חול סומקא מאלין דאתקריא יראי אלוקים ירוקא מאלין דאתקרייא אנשי אמת וכו' והכי תליין צבא השמים מימינא ומשמאלא דקב"ה כגוונא דשערא דתליין מעל אודנין מימינא ומשמאלא ה"ד וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו ובגין דין צריך לצערא שערא מעל (מגו) אודנין דלא יהון סתומין תרעין דשמייעה דלוחא דצוהון שמע צלותין ההוא דאתמר צוה שומע תפלה עדיך כל צצר יצאו דארבע תיקונין אינון רא' שמייעה ריחא דיצור ע"כ.

והנה מדכתב דהכי תליין צבא השמים מימינא ומשמאלא דקב"ה כגוונא דשערא דתליין מעל אודנין מימינא ומשמאלא משמע לכאורה דהכוונה שהם תלויין למטה מעל האודנין ולא מתחת לאחון אלא ממעל לו ונופלין למטה וכיון שהם מכסים את האחון ולכן הן סותמין תרעין דשמייעה דלוחא וא"כ הי' נראה דמתחת לאחון ליכא איסור צדבר. איצרא דצתיקון שלי מנצתי צ' גירסאות וז"ל צריך לצערא שערא מעל אודנין (וצסוגריים ס"א מגו אודנין) והי' אפשר לכאורה לפרש דלגירסא מעל אודנין היינו מה שהוא מעל לאחון וא"כ כל שהוא ממעל לאחון סותמין תרעין דשמייעה

סימן טו

מקום שאין נושאים בפנים בכל יום וקראו לכהן לעלות לדוכן אי עובר בעשה

ב' לסדר כי תשא את ראש התשל"ט בני יצו"א מע"כ מחותני ידי"ג הרהגה"צ בנש"ק בר אורין ובר אבהן פ"ה ג"א פרי עץ הדר ברא כרעא דאבוה כו' מוה"ר יעקב ארי' אלטר שליט"א בן כ"ק מחותני מעכהגה"ק כו' רבן של ישראל מרן הגרש"ב אלטר שליט"א אדמו"ר מגור ירושלים עיה"ק.

אחדשבת"ר זידידות נאמנה. צבואי הציתה נתתי את לבי ליעין זהה שמעתתא שזדק לן מר מחותני שליט"א בהיותי צביתו צכהן שאמר לו ישראל לעלות לדוכן במקום שאין נושאין כפים בכל יום אי חייב לעלות ואם לא עלה אי עובר אמנות עשה, ומרקה אז מפי דנפ"מ אי אמר לו קודם רנה או אחר רנה, ועמה נראה קצת להרחיב הדבר.

וראשונה עלה בדעתי לתלות הא הלכתא במחלוקת הפוסקים דצגמי' סוטה ל"ח אריז"ל כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בשלש עשה כה תזכרו אמור להם ושמו את שמי וצתוס' שם ד"ה כל כהן ירושלמי במסכת נזיר פכה"ג מה שיטמא אדם לנשיאת כפים אחוי דר' אבא בר כהן אמר קמיה ר' יוסי צסם ר' אחא מטמא כהן לנש"כ שמע ר' אחא ואמר אבא לא אמרי ליה כלום חזר ואמר או דילמא לא שמע מיניה אלא כיון דאמר ר' יהודה בר פזי צסם ר"א כל כהן שעומד צבהכ"נ ואינו נושא את כפיו עובר בעשה וס"ל שמ"ע דוחה ל"ת אמר אבא לא אמריית ליה אייתוניה ואבא מלקי ליה כו' ע"ש. ומשמע דס"ל דנש"כ צוה"ז מ"ע דאורייתא הוא דאל"כ איך חשב לומר עשה דוחה ל"ת דטומאה.

הן אמת דבלאו הכי קשה אמאי ס"ד דר' אבא דעשה דוחה ל"ת הא נש"כ עשה הוא וטומאת כהנים עשה ול"ת לנפש לא יטמא וקדושים יהיו ואין עשה דוחה ל"ת ועשה כמזבאר ביצמות כ"א ועיין צ"מ ל' אילימא לכהן והוא צביה"ק פשיטא האי עשה והאי ל"ת ועשה ולא אחי עשה ודחי ל"ת ועשה, אם לא דנימא כיון דצגמי' אמרו דעובר בשלש עשות וג' עשות דוחות אפילו עשה ול"ת וצנוצ"י מספקא ל' אי עשה דוחה עשה כשהראשונה חמורה וצמקוס אחר הארכתי צוה אבא ג' עשות אפשר דוחות. איצברא דהכא לא הוי צעידנא שהרי צעשה שנכנס לטומאות אכתי אינו נושא את כפיו והרי קיי"ל (שבת קל"צ) דלא דחי ל' אלא כגון מילה צנרעת וסדין צצית צעידנא דקא עקר ליה ללא קא מקיים העשה אבא הכא עד דנושא את כפיו לא מקיים העשה, ולפמ"ש הרנצ"ר צנמק"י צ"מ ה"ל דכל שמתעסק צמנות העצה צעעת עקירת הלאו אע"פ שלא גמרה צכך מקרי צעידנא הכ"נ כיון שנכנס לשם נש"כ מקרי שפיר צעידנא אבא

הרב רבי יהוסף ז"ל כתב דשאר מפרשים לא ס"ל כרנצ"ר דלא דמי מילה דהחיתוך הוי חצי מנזה והפריעה חצי מנזה ולא כן העצת אצידה דלא הוי מנזה כלל ההכנסה לציה"ק רק ההשנה וא"כ הכ"נ נש"כ וי"ל לפמ"ש הר"מ הוצא צמג"א ס' תמ"ו דעשה דרבים דוחה ל"ת אע"ג דצעידנא דמיעקר לאו לא מקיים העשה וא"כ הכ"נ נש"כ י"ל דהוא עשה דרבים שהוא צעשרה כמזבאר צמגילה כ"ג וצש"ע ס"א וכדאמרינן ר"א שחרר עצדו משום מנזה דרבים.

עב"פ נראה דנש"כ צוה"ז מ"ע מה"מ וכן מטין דברי הרמב"ם פט"ו מה"מ הי"צ שכתב כל כהן שאינו עולה לדוכן אע"פ שצטל מ"ע אחת הרי זה כעובר על שלש עשה כו' ומדכתב אע"פ שצטל מ"ע אחת מזבאר דלעולם המצטל עובר צמ"ע מדאורייתא ועיין הגהמ"י שם וכן נראה משאר פוסקים צרם המו"ק צסי' קכ"ח כתב כמה פעמים דנש"כ צגבולין וצוה"ז לא הוי אלא דרצנן וצשאלת יעצ"ך ח"א ס' נ"ד כתב שהוא מ"ע דאורייתא וצששטמות (דף רי"ו) כתב שכן מפורש צקריית ספר להצמ"ט פ"ד מה"מ ומעתה אי נימא דהו"ל מ"ע דאורייתא ודאי אין להקל כלל אבא אי נימא דצוה"ז לא הוי אלא מדצריהם שפיר יש להקל והם אמרו והם אמרו.

איברא דלפמ"ש דעת רוב הפוסקים דגם צוה"ז הוא מ"ע דאורייתא וצש"ע ס' קכ"ח כתב שעובר צג' עשה והוא שהי' צצ"ה כשקורא כהנים או אם אמרו לו לעלות או ליטול ידיו, נראה דצג' אופנים אלו הוי עובר, א' שהי' צבהכ"נ כשקורא כהנים, ב' אם אמרו לו לעלות, ג' שאמרו לו ליטול ידיו. ולכאורה כשקורא כהנים צ"ע לפ"מ דקיי"ל סוטה ל"ח ע"צ ואמר ריז"ל כל כהן שאינו עולה בעבודה שוב אינו עולה שנאמר וישא וגו' וצש"ע ס"ח ואם לא עקר רגליו צרצה שוב לא יעלה אפילו קראוהו א"כ אמאי כשקראו כהנים ולא עלה עובר בעשה הא לא יוכל לעלות וצ"ל צתרי אצפי או שמירי שעקר רגליו קודם רנה מעצמו ונטל ידיו ומ"מ אינו עובר אם לא עלה אם לא קראוהו אבא כיון שקראו כהנים הוא נטל ידיו ועקר רגליו עובר ונמצא דהאי קראו כהנים לאו צחדא מחתא אם אמרו לו לעלות או ליטול ידיו דהני דוקא קודם רנה וקראו כהנים הוא לאחר רנה, או יאמר דדעת המחבר לפי שיטת קצת פוסקים שהיו קוראים כהנים קודם העבודה ולא הש"צ אלא אחר הי' קורא כהנים קודם רנה כדי להזמין הכהנים וא"כ הו"ל שלשם כחד. ופשוט מיהו דאם אמרו לו לעלות או ליטול ידיו צעי דוקא קודם העבודה עיין מג"א סק"צ וצמקוס אחר הצאתי דקודם העבודה היינו עד סוף רנה ועיין א"ר אבא כל שלא עקר רגליו קודם רנה לא יעלה לדוכן לכל אחד לפי שיעורו תחילת רנה או סוף העבודה.

ונתתי אל לצי לצאר הא מילתא גופא דאמרו ז"ל דכל כהן שאינו עוקר רגליו ברצה שוב אינו עולה שפשוט דהעקירה ברצה לאו דאורייתא היא שמנ"ל שמוכל לבטל מ"ע דאורייתא ועיין יד אליהו (ראגלעב) סי' ט"ו וביגנת וורדים הספרדי סי' כ"ב כלל א' וצספרי משנה הלכות ח"ד סי' י"ב וצסו"ת מהר"ם מיינץ סי' י"ב צאמת מספקא ליה דאפשר דהא דאם לא עקר רגליו אינו עולה היינו מעצמו אבל אם אמרו לו לעלות כריך לעלות וקצת דעתו נוטה לזה וכתב דלמג"א אישחמיט ל"י אמנם בעניתי מנחתי בלקט יושר א"ח עמוד 25 שהציא שם דברי הר"ם מיינץ הג"ל ודברי מהרא"י שהשיב עליו דהא ליתא ממנה הוכחות דשוב אינו עולה משמע כלל לא ועיין פסקי מהרא"י סי' כ"ב ונ"ע אבעל א"ר שלא הרגיש בכל זה עכ"פ לפ"מ דקיי"ל דשוב אינו עולה ז"ע.

ואשר נראה צוה הוא או שיאמר דתקנת חכמים הוא ויש כח ציד חכמים לעקור צסב ואל תעשה כמבואר ביצמות והכ"נ עקרו לדבר שלא יעבור וכיון שאנוס הוא בתקנת חכמים שלא לעבור שוב אינו עובר. או יאמר דכיון דברכת כהנים לאו מנזה יחידית שהרי א"א לקיימה רק בהסקמת הציבור שהרי הכהן אינו יכול לברך את ישראל אלא בעשרה כמבואר צס"ע ס"א וכתוב את בני ישראל וישא אהרן את ידיו אל העם ולא מינעיא למ"ד דגם על ישראל איכא מנזה להתברך והמנזה הדדית היא אלא אפילו למ"ד דלישראל ליכא מנזה להתברך מ"מ צעי כהן דוקא לברך בציבור וא"כ ודאי שצריך הסכמת הציבור ואם לא יעשה כתקנתם לעלות ברצה הם לא יסכימו לברכתו ושוב אינו יכול לעלות.

ואולי יש צוה כדי ליישב עוד קושיא חדא מה שנתלצטו צה הפוסקים עיין פסקי מהרא"י סי' כ"ב והאחרונים שמתמהו על מה שאמרו כהן שאינו עולה לדוכן ינא לחוך עד לאחר ברכת כהנים ותמהו כיון שלא עקר רגליו ברצה שוב אינו עולה ולמה ליה לצאת לחוך.

והנלפענ"ד דכבר כתבתי במקום אחר לפרש מה שכתב המהר"ק דכהן שמוחל עליה לתורה או שתקנו הקהל לעלות ישראל במקום כהן כופין אותו לצאת והקשו האחרונים דכיון שהוא מוחל או תקנו הקהל כך למה ליה לצאת ואמרת ליישב צהקדם קושיא אחרת דהאיך יכולין הקהל לתקן תקנה כזו שלא לקרא לכהן ראשון שהוא נגד תקנת חז"ל שתקנו דוקא כהן קורא ראשון והאיך חלה תקנת האחרונים לבטל תקנת חז"ל הראשונים והא אין צ"ד יכולין לבטל דברי צ"ד חצירו א"כ גדול הימנו צחכמה וצמנין ואתו תקנת הקהל חזקה היא לבטל תקנת חז"ל. ונראה דקושיא חדא מתורבת צחצרתה דצאמת מחמת קושיא זו דאין כח ציד הקהל לתקן תקנה לבטל תקנת חז"ל המנזאו ענה אחרת

שצאהאופן כזה יתקיימו תרווייהו והוא דהגם שאין ציד הקהל לבטל או לשנות תקנת חז"ל מלקרא כהן ראשון אבל מ"מ ציד הקהל לתקן מי שיצא לצידיכ"נ ולהתפלל עמהם ומי שלא יצא דהציבור דין שותפין להם וכמ"ש צח"מ ועיין מג"א ולכן כשיש כהן לפנינו ואנחנו חייבים לקראו מראשון ע"פ תקנת חז"ל ואין צידינו לבטל תקנה זו עמדו הקהל ותקנו תקנה אחרת שכהן לא יצא צביהכ"נ שלהם צשעת קריאת התורה ואם יהי' שם כהן מקודם תקנו שיצא מציהכ"נ ותקנה זו צידם הוא לתקן שהרי אין זה תקנה לבטל תקון חז"ל מלקראם ראשון אלא תקנו להוציא הכהנים מצייניהם צשעת קרה"ת וזה צידם לתקן צציד הקהל לתקן שצנ"א יהיו שם צשעות ידועות ולזמן ידוע ולכל מי שצצונם שיהי' שם צזה הזמן הידוע וכיון שחלה התקנה ומוכרת הוא לצאת וכופין אותו שוב אין צריך לקראו ואם לא רצה לצאת כופין אותו ושפיר אתי תרווייהו ועיין משנה הלכות ח"ג סי' י"ג וצסו"ת ח"ס א"ח סי' כ"ד. ומיוצבת קושי' למה ליה לצאת צשלא עקר נמי.

ול"ף נראה צדין נמי צמקומות שאין נושאין כפיס בכל יום כמו צחז"ל או צמקומות צא"י שלא נהגו נש"כ בכל יום אם יצא מי שהוא ויאמר לכהן לעלות לדוכן נראה דאינו עובר כיון דכן קצלו הציבור ותקנו שלא לשאת כפיס בכל יום הו"ל כעין תקנת הקהל שלא יעלו והציבור לא ניחא להו אפילו אמרו לו לעלות אינו עובר כנלפענ"ד.

ומחמת חולשא דאורחא ושאר טרדות מוכרח אני לקצר והקוצרים אומרים יברכך מחותנו ויד"נ דושה"ט וכשכ"ת וכאש"ל והגלוים אליו בלב ונפש

משנה הקמן

סימן מז

בענין אי יש מצוה לישראל להתברך מבהנים

אדר"ח תמוז התשל"ח בני יצו"א

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם לשם ולתהלה שלשלת היוחסין פרי עץ הדר כג"ת מוה"ר מנחם צבי אייבענשטיין (שליט"א) זצ"ל אב"ד ס. לואיס בעמח"ס שו"ת פרי יהושע.

אחדשכ"ג צכצוד והוקרה. צד"ת אשר העיר הערה חשובה ויקרה צדברי התרדים שהצאתי צמשנה הלכות ח"ז צסי' י"ח דכשם דהוי מנזה על הכהן לברך כך גם מנזה על ישראל להתברך ומעכ"ג העיר מדברי הראצ"ד צפי' למס' תמיד פ"ו שהציא מס' המקצועות דהיכא דאיכא נדה צציתא דכהן אסור ליה למיסק לדוכן כל אימת דאיחא צנדחה דחיש דלמא נגע צמידי דנגעה היא כו' ולא עוד אלא שאינו מוציא את ישראל ידי חובתן ע"כ הרי מבואר מדברי הראצ"ד צבני ישראל נמי מצווין להתברך מדכתב שאינו מוציא את ישראל

פשט י"ל דודאי המנוה אינו על ישראל להתצרך אלא כיון דרבו מצרכו כלום יש עבד שרבו מצרכו ואינו מסביר פנים כלומר שאינו מקבל בהצבה ומכיר לו טובה על צרכו ומפני זה אסור להסית דעתו ג"כ שאמרו בירושלמי להראות שצרכת רבו חשובה עליו אבל מ"מ אין חיוב לחזור אחר צרכה זו אם אינו רוצה בה אלא כל שהוא כבר שם ורבו מצרכו צריך להסביר לו פנים וכמ"ש בצ"ד כולפנע"ד.

ובמה שהביא מעב"ג מס' המקצועות שכתב ולא עוד שאינו מוציא את ישראל ידי חובתן לכאורה ראוי נכונה הוא אם לא שנדחוק נמי ונאמר להכונה אינו שהחיוב על ישראל דהא ודאי היכי דליכא כהן לא מצינו שיש חיוב חיוב על ישראל לילך לבקש כהן שיתצרך על ידו ככל מ"ע כגון לולב וסוכה א"כ גבי האי כהן שיש צדימו נדה ואין תפלתו נשמעת א"כ הו"ל כליכא כהן ומאי אינו מוציא ידי חובתן איכא דהיכא דליכא כהן אין לומר שיש חיוב על ישראל וז"ל דכוונתו שזוה הקב"ה לצרך את ישראל והאי כהן כיון שתפלתו אינה נשמעת א"כ אינו מוציא ישראל ידי חובת צרכה זו שננטוה הכהן לצרכן וידי חובתן כלומר חובת הצרכה וז"ע.

ורקצת אמרתי עוד לדייק מה שאמרו עם שאחורי הכהנים אינן בכלל צרכה עיין ש"ע א"ח סי' קכ"ח ולכאורה הי"ל עם שאחורי כהנים אינם בכלל ועובר בעשה או שיאמר אסור לעמוד אחורי הכהנים ועיין סעי' ב' שם ומדקאמר רק אינם בכלל צרכה משמע דליכא שום איסור להם שהם אחורי כהנים אלא שאינם בכלל צרכה. ובגמ' סוטה ל"ט ובש"ע עוד מלפניהם וצדיהם אפילו מחיבה של ברזל אינה מפסקת ולאחריהם נמי אם היו אנוסים כגון עם שבשדות שהם טרודין במלאכתן ואינן יכולין לצא הם בכלל צרכה ומעתה אי נימא דמנוה דוקא להיות לפני הכהנים מה מועיל הטרדה במלאכתן אם הם בשדות האין יתצרכו וגם למה לא יעריחו לקיים מ"ע ויצאו ויתצרכו ואם לא יצאו יעברו בעשה אלא אדרבה שעם שבשדות הם בכלל הצרכה כמו אותם שאכל הכהנים וא"כ ע"כ שהצרכה הוא מהכהנים וצ"נ מתצרכין בכל אופן אלא שאם הוא שם ואינו עומד פנים כנגד פנים אלא אחורי הכהן הו"ל כציון לכהן ואינו בכלל הצרכה אבל שאר העם כולם הם בכלל הצרכה דלכל ישראל מצרכין, וגם מדכתב ה"ח דאזתם שיש להם מקומות קבועים צביהמ"ד וקשה להם לצאת מקרי אנוסים לענין זה ומתצרכין גם משם והו"ל כמו עם שבשדות נראה נמי דס"ל דלא צעי דוקא דאל"כ אלא דהוה מ"ע דוקא פנים כנגד פנים שיהיו ישראל מתצרכין והוא מ"ע להם האין הי' מתיר בשביל טרחא קלה כו' דליקרי אנוסים בשביל זה.

ובםפרי דרשו עוד כה תצרכו את צנ"י אין לי אלא צרכה לישראל לגריס מנין לעבדים ולנשים מנין ת"ל

ידי חובתן ועוד הביא מס' דבר אברהם (קאוונא) סי' ל"א שהביא ראוי צרורה מירושלמי מגילה (פ"ד ה"ח) דאסור להסתכל בכהנים בשעה שהם מצרכין את העם משום היסח הדעת ואי נימא דאין שום מנוה על ישראל להתצרך מאי איכפת לן בהיסח הדעת של ישראל אע"כ דעל ישראל נמי איכא מנוה להתצרך ולהכי חיישינן להיסח הדעת דידיהו עכ"ל הגאון ז"ל.

וראי תנא במאי דסליק פתח לוי צרישא ולכאורה ראיית הדבר אברהם יש לדחות לפנע"ד לולי דברי קדשו של הגאון ז"ל דנראה פשוט דכהן המצרך צריך להיות מי שהוא שומע הצרכות ומקבל את צרכו ולצרך אחריו אמן והו"ל ישראל כעין הא דקיי"ל נשים פטורות ממצות פ"ו ואפ"ה א"א לקיים המנוה זולתה ונעשית טפל למנוה כלומר דיש קצת מנוה צמיה שנעשית המנוה על ידה והכ"נ י"ל דודאי דצנ"י כשהם לעצמם אינם מצווין להתצרך ומיהו כיון דהכהנים חייבים לצרך את ישראל צריך שבני ישראל יאזינו וישמעו את צרכתם אבל אין זה חיוב עממי אלא חיובם של כהנים ומיה"ט אסורים להסית דעתם בשעה שהכהנים מצרכין את העם כדי שלא יהא צרכתם צרכה לצטלה שצרכו ואם לא יאזינו יהא צרכה לצטלה או יאמר כמו בתפלה שהש"ס עומד בחזרת הש"ץ צריכין להיות עשרה שומעין שלא תהא צרכתו לצטלה ואפילו כבר יצאו ידי חובתם נמי מהני שלא יהיו צרכותיו לצטלה והכ"נ אפשר לומר דמה"ט אסור לצנ"י להסית דעת ולא משום שיש עליהם חיוב.

ובזה יש לפרש נמי ולישצ דברי הספרי (סי' קמ"ג) כה תצרכו את צנ"י פנים כנגד פנים אתה אומר פנים כנגד פנים או מול כנגד פנים ת"ל אמור להם פנים כנגד פנים כה תצרכו את צנ"י שיהי' כל הקהל שומע או צינו לצין עצמו ת"ל אמור להם שיהי' כל הקהל שומע ולכאורה מצוואר דעל הקהל חיוב לשמוע אמנם לפמ"ש גם מכאן אינו ראוי ד"ל דהציווי הוא על הכהנים שיאמרו בקול רם ופנים כנגד פנים שיהיו הקהל שומע וזה מצוותן אבל אין זה המנוה על הקהל דוקא לילך לשמוע אלא אם יש שם קהל אולם יהיו כולם שומעין, והוא מצות כהנים.

איברא דצנ"י סוטה ל"ט ע"כ צומן שהכהנים מצרכין את העם מה הן אומרין אמר ר' זירא אמר ר' חסדא צרכו ה' מלאכיו גברי כה כו' א"ר חייא בר אבא כל האומרין דגבולין אינו אלא טועה אמר ר' חנינא בר פפא תדע דצמקדש לא מיבעיא למימרינהו כלום יש לך עבד שמצרכין אותו ואינו מאזין א"ר אחא בר חנינא תדע דצבולין נמי מיבעיא למימרינהו כלום יש עבד שמצרכין אותו ואין מסביר פנים ופרש"י ואינו מסביר פנים להראות שצרכת רבו חשובה לו וערבה עליו ותגמול לרבו עליו צרך ע"כ. הנה מצוואר דס"ל לר"א דצבולין צריך להסביר פנים לרבו כמו במקדש וא"כ

אמור להם ע"ש הנה נשים ועזדים מתצרכים צנתיהם דכל כבודה בת מלך פנימה ולא מצינו מנוה שילכו נשים לנש"כ לציאה"נ וגם לא שמענו שהלכו צעזעל זה לציאה"נ אלא שהם בכלל הצרכה מדין עם שצנדות ומתן הח"ס א"ח סי' קס"ו כתב דדעת רוב הפוסקים דליכא מנוה על ישראל להתצרך ע"ש הגם דבסי' כ"ב כתב דדעת היראים דמנוה על ישראל להתצרך אמנם כבר האריכו האחרונים ז"ל להקשות עליו דלא נמנא כן ציראים אלא צחרדים וכבר הבאתי שגם דצרי החרדים קיצב המהרי"א צתשובה שלא כדצרינו אלא דהחרדים מיירי היכא דהוא שם ולא צריך לחזור אחריו ע"ש ודו"ק.

ומחמת כי אין הדו"ג להאריך הנני לקצר והקוצרים אומרים יברכך והנני חוזר ומעין הפתיחה בתודה רבה על לקחו מזומנו לעיין בדברינו ויהי"ר שיאריך ימים על ממלכתו מלאכת הקודש עדי יבא ינון ולא יקחת עמים כמים לים מכסים ידודו דושכ"ג מכבדו ומוקירו בתלי מכירו בלב ונפש

מגשה הקמן

בשלהי המכתב איג כאן מה שנתקשיתי היום בלמדי את התלמידים בסי' פ"ו ציו"ד בחלב מתה כתב בפרישה וכן בגליון מהרש"א שם תמה מ"ש חלב מתה דהו"ל דין נבלה ומ"ש ביצת נבלה דמותרת והלא תרוייהו ילפינן ללאו אצמיה"ת נינהו מקראי ע"ש ופלא שלא זכר השר עת כתבו מגמ' חולין ק"ט ע"ב תניא כלישנא קמא דרב כחל שצלו בחלבו מותר קיצה שצלה בחלבה אסור ומה הפרש בין זה לזה זה כנוס צמעיו וזה אין כנוס צמעיו ופרש"י ומשי"א מדדי צמה חלב הוא וכחל אינו כנוס צמעיו שלא יא' מדדי צמה צחייה ולא נאסף אלא מוצלע צצער הוא ולא צא לכלל חלב ומיהו לכתחלה צעי קריעה מדרבנן ע"כ הנה מצואר החילוק בין חלב לציאה דחלב לא מקרי כל זמן שלא יא' מדדי הצמה צחייה דהחלב לא נאסף בהחל אלא מוצלע הוא צצער ולכן אם מתה ליכא כאן חלב כלל אלא הכל צער הוא והו"ל כדס האצרים שלא פירש דמקרי צער קודם שפירש והכ"נ כן הוא ולאחר מיתה שוב לא מועיל להקרא חלב והו"ל נבלה משא"כ ביצת דכל שנתלש ונגמר הביצת אפילו הוא בצטן העוף ביצת גמורה הוא ולכן שפיר מותרת וי"ע.

ירידו הנ"ל

סימן יז

בענין העולה לתורה וטעה בברכותיה

א' לסדר שמן זית זך התשל"ט בני"ר יצו"א מע"כ מח' בחור כהלכה ברקאי פרי עץ הדר נאה דורש ומקיים חוב"ט כש"ת הב' יצחק דוד הי"ו בן מח' הרהגה"צ מוהרפ"מ אלטר שליט"א.

אחדש"ה ז' זידידות ימירה. דצבר שאלתו עוד מה שקרה מקרה ג' פעמים (הוי חזקה ולא מקרה) שעלו לתורה וטעו בצרכות האחד צירך צרכה שני' קודם והשני צירך לאחריה צרכה ראשונה וכיוצא בזה כדת מה לעשות. הנה דבר זה צמחוקת שנוי' המהרי"ל פסק שאם טעה העולה לתורה בצרכה שלפניה וצירך אשר נתן לנו כו' אם כבר קיים נותן התורה צריך לחזור ולצרך שנית כל הצרכה צא"י אמ"ה ואם לא אמר עדיין נותן התורה וזכר לא יחזור אלא יתחיל אשר צחר צנו מכל העמים ואם כבר אמר צא"י ולא קיים נותן התורה וזכר יאמר מיד אמ"ה אצ"ב כו' עיין דברשות מהרי"ל ובשער אפרים שער ד' סקט"ז אצל צספר צ"ש כתב דשום מחבר לא הביא דצרי מהרי"ל והאריך לחלוק עליו דסדר צרכות אין מעכבות ולכן אם צירך אשר נתן קודם יצרך אשר צחר צנו לאחריה וכ"פ המג"א לדינא צסי' קל"ט והא"ר סי' ק"מ אות ג' הביא דצרי המהרי"ל והחולקים עליו ודחה דצרי הצ"ש והעמיד דצרי מהרי"ל ע"ש בצריכות מזה ועיין שער אפרים ש"ד ס"ק כ"ג שאם טעה בצרכה אחרונה ואמר אשר צחר צנו כו' אם לא קיים עדיין צא"י נותן התורה יחזור ויאמר אשר נתן לנו ואם כבר קיים נותן התורה או אפילו לא קיים נותן התורה יסיים נותן התורה ואינו חוזר ומצרך אשר נתן וצס' תהל"ד הקשה עליו דצבריו סותרים מס"ק ט"ז דשם פסק כמהרי"ל וכאן פסק כהחולקים עליו ועיין בצחרונים שם מה שחלקו איצרא דצצרכה אחרונה שטעה נראה דכ"ע מודו לחזור ומצרך שהרי כשטעה צראשונה ואח"כ צירך בצחרונה עכ"פ הי' לו צ' הצרכות אלא שהיפך הסדר ולמ"ד דסדר צרכות אינו מעכב עכ"פ צירך שמי הצרכות אצל כשטעה בצחרונה וצירך את הראשונה הרי חסר צרכת אשר נתן לנו וצירך אשר צחר פעמיים. וצס' שערי רחמים ראה לתרץ דעת הש"א דצצרכה אחרונה כיון שהיא מדרבנן סמכינן אדיעבד דסוצרין אין סדר לצרכות ולא ידענא מאי קאמר דהרי אין הטענה עכשיו משום הסדר אלא הרי חסר הצרכה שניה לגמרי דצירך פעמים אשר צחר וחסר אשר נתן לנו לגמרי וי"פ.

וב"ב לפענ"ד לקיים דצרי המג"א שאם טעה צראשונה ואמר אשר נתן יאמר בצחרונה אשר צחר והטעם נראה דכיון דצאמת מעיקר דינא די צמה שמצרך ראשון ואחרון ושאר המצרכין הם רק משום הנכנסים והיוצאין תקנו כמצואר זה צפוסקים ולכן אין להחמיר דצבר וצכל אופן מהני דאין זה בכלל אין סדר לצרכות כמו צק"ש ועיין תוס' פירק ג' שאכלו שמי' כעין זה למה צרכה אחרונה פותחת צצרוך אף שסמוכה לצצרתה ותי' לפי שמדינא אין מצרכין רק הראשון לפניה והאחרון לאחריה דאיכא הפסק גדול אף

סימן יט

בענין מי שיש לו תחבושת על ידו
אי הוה חציצה לנטי

ג' לסדר כי ברוך הוא התשל"ט בני יצ"א
מע"כ ידידי רחמיא חו"ב נו"ב עוסק בחוקי חורב הרה"ג
כש"ת ר' פריץ טובי' הלוי דייטש שליט"א בן לדי"ג
הגרי"ש שליט"א פתח תקוה ת"ו.

אחדשבת צידדות. דבר שאלמו צמי שיש לו מכה על
ידו ל"ע והניח תחבושת (צענדעיד זלע"ו) אי
הו חציצה לענין נטילת ידים לאכילה, והאריך דבר.

והנה באמת כי דבר זה מפורש בש"ע א"ח סי' קס"א ס"א
כתב דרטיה שעל צצרו צמיעטו שאינו מקפיד אין
לחוש אמנס צסי' קס"ב ס"י כתב דמי שיש לו מכה צידו ורטי'
עליה די לו שיטול שאר היד וצריך לזרז שלא יגע צרטי' שלא
יחזרו המים שעל הרטי' ויטמאו היד או ישפוך צביעית על היד
כאחת שאז לא נטמאו המים וכאן לא זכר כלל מהקפדה או לא
מקפיד והט"ו סי' קס"א סק"א הקשה סתירת הדברים ותי'
דכאן מיירי צמיחוש צעלמא ויוכל להסיר מהיד כשרוצה וזה
תלוי צהקפדה וצסי' קס"ב מיירי ציש לו מכה ממש, שנית
דכאן מיירי שאינו נוהר שלא יחזרו המים שעל הרטי' על היד
והמג"א סי' קס"ב סקי"ח הקשה נמי דהא רטיה חולצת ותי'
דהכא מיירי כשאינו מקפיד (ל"ח) וצ"ח תי' שיש מכה צידו
ולעיל מיירי שיש לו מיחוש צעלמא ותי' הצ"ח נראה שהוא תי'
הראשון דט"ו והמג"א כתב שתי' זה נראה עיקר.

ולתי' זה דכיון שאין לו רק מיחוש צעלמא ויוכל להסיר
הרטיה כשירצה א"כ הו"ל כנמא דבר על היד דטמא
כמ"ש המחבר סי' קס"ב ס"ט ואמאי כתב דאין לחוש ומיהו
המג"א סק"ד צבר הקשה כן ותי' דשאני הכא כיון שהוא צצק
ציד צטל לגבי יד א"נ דמיירי הכא כשנטל צביעית ע"ש ומשמע
דכשצצק לגבי יד וצטל אז לא צעי נטל צביעית ולדעת הט"ו
ז"ל דס"ל דנטל צביעית לעיקר דתי' הראשון של המג"א ל"ל
להט"ו שהרי כתב ויוכל להסיר הרטי' א"כ לא ס"ל התי' משום
דצצק ציד וע"כ דנטל צביעית וצנטל צביעית לכ"ע שרי
אפילו אין לו מכה רק מיחוש צעלמא ויוכל להסיר.

והרמב"ם פ"י מהל' כלי המקדש ה"ט כתב דגמי או צגד
כ"ש חוץ צין כלי לידו צשעת עבודה והראצ"ד
השיגו דפחות מג' אינו חוץ שלא צמקום צגדים צין היד לכלי
כמ"ש צעמנו צה"ח שם וכן הוא צעירוצין וחצחים. ולפי דעת
הראצ"ד דפחות מג' על ג' אינו חוץ כלל א"כ א"ש כלל ליטול
הרטיה מן היד דלעולם פחות מג' על ג' אינו חוץ וצ"ל דמה
שמצואר צש"ע צה"ל נט"י הוא אליצא דרמב"ם ז"ל ולא אליצא

עמה לא וזה ממקומה והכ"נ כן אצל אם לא צירך השני
כלל אלא שטעה וצירך הראשונה שנית נראה דחוזר ומצרך
דסוף סוף שמים תקנו. ומיהו לפי"ז הי' עולה לדין דכהן
ואחרון שטעו אז גם הסדר מעכב שלהם עיקר התיקון
הצרכות היו ואין לשנות זה הסדר כלפענ"ד.

והיות כי אין הו"ג להאריך אקצר וכל טוב ממנו לא יבצר ויה"ד
שלאילנא רבא ותקיף יתעבד לתפארת אבות בתורה וגדולה
כאות נפשו ונפש אבותיו הטהורים וכעתירת מח' ידידו מוקירו
בלתי מכירו דושה"ט בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן יח

בענין אמירת חוק חוק בסיום התורה

כ"ט ניסן י"ד למט-מנים התשל"ט בני יצ"א
מא-ל המערכה, שלום וברכה, יוסף ככה, למע"כ ידי"ג
הרב הגאון המפורסם ג"א פ"ה שמו מפארים כו' כש"ת
מוה"ר אליהו בין שליט"א רב הראשי בבאר שבע תו"א.

אחדשבת"ר צידדות נאמנה. יקרת מכתבו הגיעני
ושמחתי לראות אשר לקח לו מזמנו היקר
לעיין צדצרינו אחת הנה ואחת הנה צמשנה הלכות ח"ו צסי'
כ"צ צענין חוק חוק לסיום הספר תורה שנהג עלמא לומר
חוק חוק עם הש"ס הצע"ק ודעתו הגדולה שהעולה לא
יאמר עכ"פ ונתחזק שהיא צרכה לציבור דאפילו נאמר דמותר
לומר חוק חוק שהוא לעמנו לא יאמר ונתחזק דמאן יאמר
שיפסיק לצרכם.

ולפענ"ד אי משום הפסק יש לעיין אי יש צזה איסור
להפסיק צסוף הקריאה ואי לאו דאפשר משום
צצוד הציבור וטרחתם והאמת דאפילו צאמצע הקריאה לאחר
שצבר התחיל הש"ן לקרות ליכא הפסק לצורך וכ"ש לאחר
גמר הקריאה, וגם יש לומר סצרא להיפוך דלעמנו לומר חוק
לא יאמר דאטו מצרך לעמנו ועיין מגילה כ"ג ע"ב וחתנים
מן המנין ואין אצלים מן המנין ופרש"י דצרכת הצרכה לאצלים
ולא למנחמין שהוא אומר צרכה למנחמין צפני עצמן ולאצלים
צפני עצמן אצל צרכת חתנים מן המנין שכולל החתנים עם
המצרכין והכ"נ הרי כולל עצמו עם המצרכים ונתחזק א"כ
הציבור יאמרו לו חוק חוק והוא יאמר עמהם ונתחזק כך הי'
אפשר לומר מצצרא.

אמנם לעיקר דינא שמעתי שיש מקומות שאין העולה אומר
כלל החוק וכן נראה לכאורה שלא לאמרו ומ"מ נראה
דאין להרעיש צשציל זה.

די"נ דושכ"ג בירידות נאמנה ובלו"ג

מנשה הקמן

דהראצ"ד ועיין חיבור לטהרה ה' נט"י סי' קס"א אות ג' ולשון הטור כאן ח"ל וכן כל דבר מיעוט שאינו מקפיד אינו חוץ דתנן רט"ו שעל צשרו אס מקפיד עליו חוץ ואס לאו אינו חוץ.

איברא דהכ"מ ה' כלי המקדש הנ"ל כתב דדעת הרמב"ם כרש"י דפחות מגע"ג נמי חוץ והא דחולצת ואינו חולצת לאו לענין חציצה איתמר אלא לענין יתור בגדים ולפי דבריו מה שכתב הרמב"ם בהל' ח' כרך על צשרו בגד שלא במקום בגדים וכו' אס ה' זו שלשה אצבעות על שלשה אצבעות ה"ו חוץ ופסול פחות מכאן אינו חוץ ז"ל דהפי' אינו חוץ אינו מדין חציצה אלא מדין יתור בגדים וקשה אמאי קרי ליתור בגדים חוץ ועוד הקשה הקרן אורה לפי שיטת הכ"מ דאס בהל' ח' מדין יתור בגדים מיירי הרמב"ם א"כ אין זה מקומו אלא הי"ל להרמב"ם לכותבו בהל' ו' אחר שבהל' ה' כתב דין יתור בגדים ומהל' ו' ואל"ן מדבר מדין חציצה.

והרימב"א הכריע פרש"י דאי חציצה כפשוטה למה חלקו בין במקום בגדים לשלא במקום בגדים דכיון דכל עבודה בגופו של כהן צעין וראוי שיחון אפילו נימא אחת בכל מקום שהוא ועוד דאס איתא דלהדיא אמר רב חסדא פחות מג' אינן חולצות היכי אקשי לעיל ותיפוק ליה משום חציצה דמשמע דמלתא דפשיטא הוא דאפילו גמי ואלול קטן חולצין והא רבא רבא רב חסדא פליגי לפי שיטה זו ותו כשתי' בשמאל אי נמי צימין ואלא במקום בגדים אמאי לא אמר דכרבה אמר רב חסדא ק"ל עכ"ל ע"ש ולכאורה לדבריו נמי תקשה ליה קושית הק"א.

וראיתי באצן האול ה' כלי המקדש שכתב לחלק בין חציצה דצגד לצשרו ובין חציצה דידי לכלי דחציצה בין בגד לצשרו הוא מדין חציצה דכתיב ילבש על צשרו וצוה אפילו נימא אחת חולצת כיון דעכ"פ במקום שחוץ אינו לובש על צשרו וצחורה על צשרו כתיב אבל חציצה בין יד לכלי האיסור הוא משום ולקח הכהן דצעין שמהא לקיחה בעצמו של כהן עיין רש"י זכחים כ"ד צד"ה לא יהא, צוה י"ל דדוקא בשלש על שלש דהוי דבר חשוב חוץ שלא יהא מקרי לקיחה בעצמו של כהן וראוי לדבר מדברי הר"ן סוכה ל"ז דאמר רבא לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה והקשה הר"ן אכתי תפסול משום חציצה ומי' דגבי לולב ל"ל קרא ליפסל משום חציצה ולא פסלינן אלא משום דלא הוי לקיחה תמה ולא פסלינן משום חציצה אלא היכא דאיכא קרא כעצילה דכתיב ורחץ צשרו צמים שלא יהא דבר חוץ בין צשרו למים ועיין תוס' יומא נ"ח צתוס' ד"ה מין צמינו ומיהו לריצב"א שם לא מחלק צהכי ע"ש באריכות.

ולפי חילוק זה לכאורה כיון דנט"י שתקנו חציצה כעין חציצה דטבילה תקנו א"כ צנט"י הראצ"ד נמי מודה דאפילו פחות מגע"ג חוץ וא"כ לכ"ע הכל תלוי בהקפדה וזה דלא כמ"ש בחיבור לטהרה הנ"ל ועכ"פ לדין כל שאינו מקפיד להסיר ואדרבה מקפיד שלא להסיר לא מיציעא אס יש לו מכה על גב היד לכ"ע לא הוי חציצה דצטל הוא לגבי היד אלא אפילו אין לו רק מיעוט צעלמא ויוכל להסיר רט"ו מ"מ אס אינו מקפיד עליו אינו חוץ.

והיו"ם צפתחי פתחי וזמא צהנט"י אות כ"ה סי' קס"ב ראיתי שתמה אמג"א צשם ל"ה מאחר דקיי"ל צשיעוט ואינו מקפיד צטל לגבי הגוף והוי כמו שנהפך החציצה להיות חלק מצשרו א"כ אי מיירי צרטי' שאין מקפיד עליה למה צריך לדקדק שלא יצואו המים על הרטי' כיון דהרטי' נהפך להיות לגוף מהני מים הראשונים ושניים לטהרן וכ"כ צש"ע הגרש"ו סעי' ט"ו דכה"ג מים השניים מטהרים את הראשונים ע"ש מה דדחק מאד ולפענ"ד לא קשה מידי דאה"נ ודאי אס רוצה ליטול ידו וגם הרטי' שפיר דמי אבל המחבר מיירי כשאינו יכול ליטול מקום המכה משום דהמים קשים לה או כיוצא צו וכתב המחבר דדי צוטל שאר היד צלא הרטי' וכיון שנטל כל היד ולא הרטי' ע"ו שפיר כתב דחיישינן שמא יפלו קצת מים על הרטי' ויחזרו ויטמאו את הידים דכן הוא ההלכה בכל היד אס ישאר קצת מקום צלי נטילה ויגעו שם המים יטמאו ואס יחזרו על הידים יטמאו ומה"ט צריך להגציה הידים צשעת נטילה שלא יחזרו המים הטמאים וז"פ, גם מש"כ שם דכיון שצוצאר צש"ע צצריך לזיהר שלא יצואו המים על הרטי' וכו' לא ידענא היכן מצא דבר כזה צש"ע וצש"ע לא כתב רק שאס יש לו מכה די לו שיטול שאר היד ודייק לשון די לו כלומר שאין צריך ליטול כל היד ומקום הרטי' אינו צריך ליטול אבל כיון שדי לו שלא יטול שאר היד ממילא צריך לזיהר שלא יצואו מים על הרטי' ויטמאו אה"כ הידים וז"פ.

ובמה שהציא מע"כ צמכתבו מסדרי טהרה סי' קצ"ח ס"ק כ"ד שכתב דאף דצאו"ח סי' קס"א לענין נט"י מצואר דדוקא צמקפיד עליו חוץ אבל צסתמא אינו חוץ אבל כאן לענין טבילה גם צסתם יש להחמיר והצ"ד צדרכ"ת סי' הנ"ל ס"ק מ"ד אמנם צשור"ת מרן אדמו"ר הגה"ק מצאנו ז"ע ח"צ יו"ד סי' ס"ה כתב שהסד"ט החמיר צחומרא ימירא שגם צסתמא יש להחמיר כיון דהוי מיעוטו שאינו מקפיד צרטי' וגם הוא דבר שאינה מסירה צשום פעם וחוששת לכאב גדול או סכנה ח"ו אז תרחץ צציב הרטי' צמים צמינן וגם צמקום הקליעת שער ומוכה דצפלסטר שאינו מקפיד נראה מדברי חיים שאין צריך להסירה וא"כ צנט"י שקיל מצבילה

ואע"פ שאין לו להפסיק ולדבר אפ"ה יכול ללכת כדי שישליכנו מעליו שלא מנינו הליכה שנקראת הפסק בשום מקום ע"ש. והלבוש סי' ק"ד ס"ג והוצא גם במלאכת שלמה זכרות הנ"ל ואפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק לדבר כגון לומר לאחר שסירנה אצל ללכת ממקומו לנענע זרגליו כדי שיפול הנחש מרגליו מותר שאין זה הפסק. והנה הרא"ש פ' מי שמתו סי' ל"ט כתב דאם נפל טליתו מעליו לא הי' מחטף בו דחשיב לוי' הפסק ובהגא"ש שם אצל לתקן טליתו עליו שלא יפול אין זה הפסקה העתק מהתוס' ובמעד"י שם אות ת' מנינו בתפלה דחשיב הפסק שלא דדיבור אלא בהתעסקות בלבד צפ' אין עומדין סי' י"ג ועוד תיפוק לוי' בשהיה בעלמא דלקמן סי' מ"ב ע"כ. ועיין רא"ש שם פ' אין עומדין סי' ג' ובמעד"י שם אות מ' לא יפסיק היינו לדבר כו' אצל ללכת ממקומו לנענע זרגליו כדי שישליכנו וכו' ולעיל פ' מי שמתו אות ע"ו ע"ז פ"י המעד"י דצברי חמודות שם דאין לחלק בין הפסק שתיקה להפסק דיבור ע"ש ובש"ע סי' ס"ה אסור להפסיק בק"ש ואפילו לקרוך צעינו וצשפתים וצפרשה שני' מותר לקרוך צעינו וכיוצא בו ורק לדבר אסור מצוהר לדבר חמור. והנראה פשוט מכל זה דהגם דמעשה נמי הוה הפסק לענין תפלה עכ"פ, מכל מקום קיל הוא מדבור דאל"כ מאי רבותי דאפילו לקרוך צעינים וצשפתים אסור אדרבה הרי מעשה חמור וכן לתקן טליתו קודם שנפל נמי מעשה הוא וגם הליכה צעטס ראינו שאמירה לאחר שסיר הנחש אסור וללכת זרגליו ולנענע אותה שהוא מעשה מותר וא"כ מצוהר דמעשה קיל מדיבור.

ונלפענ"ד שהוא גמרא מפורשת זכרות ט"ז ע"א תנן האומנין קורין צראש האילן וצראש הנדבך אלמא לא צעי כונה ורמיניהו הקורא את שמע זריך שיכוין את לבו שנאמר שמע ישראל כו' אשתיק אל"ל מידי שמיע לך בהא אל"ל הכי אמר רב ששת והוא שצטלין ממלאכתן וקורין ופריך והתניא ז"ה אומרים עוסקין במלאכתן וקורין ומשני לא קשיא הא צפרק ראשון הא צפרק שני ע"כ ופרש"י פרק ראשון פ' שמע צעי כוונה והתוס' שם ד"ה הא כתבו פרק ראשון לאו דוקא דהא אליבא דרבא קיימינן ורבא הא אמר לעיל פסוק ראשון לבד והכי הלכתא עכ"ל.

והנה מצוהר דהפסק של מלאכה קיל מהפסק של דיבור והפסק של מלאכה הוא רק משום היסח הדעת ושוי' כארעי, ולכן צפ' ראשונה שזריך כוונה יש היסח הדעת במלאכה אסור לקרות בשעת מלאכתן וצפ' שני' שאין זריך כונה קורין בשעה שעוסקין במלאכתן דכיון שאין זריך כונה שוב המלאכה לא הוי הפסק לגבי קריאה עכ"פ אצל דיבור פשוט דהוי הפסק ואסור עכ"פ נראה מפורש דדיבור חמור לענין הפסק ממלאכה ומעשה אצל ודאי דגם מלאכה הוי

אפשר להקל, אלא דצוקף נשאר בצפק כיון שאמרו חז"ל כל המזולזל בנט"י וכו' (סוטה ד' ב').

ובאמת כי העלמת עין איכא הכא לאחר הסליחה דנראה דק"ל דהד"ח והסד"ט פליגי בתרתי פליגי בנט"י ופליגי במקוה ובתרויהו הסד"ט מחמיר והד"ח מקיל אצל המעיין צסד"ט פשוט דהסד"ט נמי מודה דנט"י דקיל הוא אפילו בסתמא אינו חוץ ואין להחמיר ובהא לא פליגי אצל צטצילה לאשה פליגי דדעת הסד"ט גם צזה להחמיר ודעת מרן הד"ח להקל אצל בנט"י תרויהו מודו שאין להחמיר צזה כלל ואפילו בסתמא אמרינן דלא קפיד וצטל ואינו חוץ. ולכן פשוט דבהא נחמין ובהא סלקינן דמי שיש רטוי' על ידו אם רוצה ליטול כל ידו ולשפוך רביעית מים אליבא דכ"ע מותר וינא כל השיטות ואם אינו רוצה להטיל מים על צענדעיד או ידקדק שלא ילכו המים על הצענדעיד ויחזרו ויטמאו את המים שעל ידו.

אלו דברי ידידו דרשה"ט וי"ר שיזכה ללמוד תורה לשמה וללמדה ונא ימסור ד"ש למר אביו ידידי הרב הגאון וכו' שליט"א ידי"ג המברכו בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן ב

במקום שאסור להפסיק אי מלאכה נמי הוה הפסק

עש"ק לסדר ועשו לי מקדש תש"מ בני יצו"א ישאו הרים שלום ברכה וחיים אמע"כ ידי"ג הרב הגאון ור"ח גר"ג אי"א כו' כו' כג"ת מוה"ר אלחנן דוב שיינבערג שליט"א מר"צ לבית גור ירושלים עיה"ק ת"ו.

אחדשבת צכל הכבוד. אקדמות מילין אבקש סליחה על האיחור שלא השצתי צלתי היום כי צחורי הצית הייתי טרוד צחצל טרדין ונשכח ממני כל הענין ועכשיו נזכרתי מה שהצטחתי למע"כ לעיין צהני מילי מעלייתא שינא מעכ"ת לחדש דלענין הפסק צמקום שאסור להפסיק דדיבור כ"ש שאסור להפסיק צמלאכה דצכ"מ מלאכה חמורה מדבור דצדבורא לא עביד מעשה ועל דרך רמז שאני מימר דצדיבורא איחעצד מעשה משמע דסתם דבור שאינו עושה מעשה לא וא"א אם צתפילה צמקומות שאסור להפסיק צדבור כ"ש על ידי מעשה מלאכה כל דהו, וצעינותי אמרתי אז דלפענ"ד אין הדבר כן דצמלאכה לא הוי הפסק ועל כל פנים קיל הוא מדבור ואת מדרי אשלים כעת להציא ראי' לדברינו ואת מעכ"ג הסליחה על האיחור.

וראשונה עלה צדעתי מגמ' ריש פ' אין עומדין שאמרו אפילו נחש כרך על עקבו לא יפסיק ופי' תר"י

מלאכה בשעת קיום המצוה וכן בשעה שעושה צרכה וכיוצא
בו אבל קיל הוא מדיבור.

איברא דש"ע א"ח סי' קפ"ג ס"ו משנתנו כוס לברך
לא ישיח המצרך והמסובין אין להם לשוח
משהתחיל המצרך וכו' ואם עזרו ושחו זין צרכה לצרכה
בשעה שהמצרך שותק מעט ינאז (הגה אפילו אם שח המצרך
עזמו) אבל אם שחו בשעה שהוא מצרך לא ינאז ועיין ל"ח
פ' ג' שאכלו אות קי"ג אם שח המצרך באמצע הצרכה אי
ינאז בדיעבד ועיין שכנה"ג בהגב"י אות ז' ובא"ר אות ה'
ועיין כף החיים אות ל"ד ובמחבר סי"ב ז"ל אסור לברך
והוא עוסק במלאכתו ועיין בזה"ט ואפילו עסק קל וכ"כ
עוד בסי' קנ"א ס"ג וכתב הרמב"ן במלחמות דה"ה בשעה
ששומע מן המצרך וינאז צוה והנה כתבו רק אסור לעסוק
אבל אינו כשורה ועיין ט"ז שם ובש"ע הגרש"ז סי' קפ"ג
סקי"ד אסור לעשות מלאכה בעודו מצרך מפני שנראה
כמצרך בדרך ארעי ומקרה אפילו תשיש קל אסור לעשות
אע"פ שאינו מונעו מלכוין וכו' ואפילו הוא דבר מצוה כגון
עסק התורה שנמצא פונה לצדו מכונת הצרכה וזה אינו נכון
לכתחלה גם בשאר צרכות שכיון שכולם נריכין כונה לכתחילה
לד"ה וכן בק"ש אפילו מפרק שני ואילך משא"כ מלאכה
בידים לא מנעו אלא בפרק א' של ק"ש ע"כ. הנה מבואר
דמלאכה בידיים קיל מדיבור שאינו אלא לכתחלה וגם בפ"ב
דק"ש מותר ועוד כמה אופנים.

אלין מילין יקירין אשר ראיתי להעיר לפי מיעוט הזמן והגם
כי ידעתי כי לא לדידי נריך מכל מקום חשבתי
להשתעשע בדבריו אשר העיר עליהם והי"ר שזכה ללמוד תורה
לשמה ולכוין לאמיתה של תורה קולע אל השערה ולא יחטיא.

ידיד"ג דושה"ט ושכת"ר המברכו בשמחת פורים בלב ונפש
בגנשה הקב"ן

גב. רק לאות מה שדקדקתי בעברי על דברי רש"י צרכות
ו' ע"ב אגרא דפרקא שהרי רובם אינם מצינים
להעמיד גירסא ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן שיקבלו
שכר למוד ע"כ, והוא פלא דנראה דאפילו הצין בשעת מעשה
רק שכיון שלאחר זמן לא יוכל לומר השמועה מפי רבו אינו
מקבל שכר למוד ואין לו אלא שכר מרובה, ומבואר דלמוד
שאינו ראוי להתקיים מתחלתו אינו למוד כלל ואין יוצא בו
מנות למוד שיקבל עליו שכר למוד התורה אף שהצין בשעת
מעשה מה שאמרו לו רק שלא יוכל לאחר זמן לומר השמועה,
ובחי' הארכתי קצת לפני בני הישיבה הי"ו.

הב"ל

הפסק ואסור לעשות מלאכה בשעת התפלה ובק"ש וכמ"ש
דבעל הבית יורד למטה ומתפלל ומש"כ הטור סי' ס"ג שגם
בעה"ב קורא צראש האילן ופי' הצ"י הטעם כיון שמפליג
צין בעה"ב לאומן לתפלה ולא הפליג בק"ש ש"מ דלגבי
ק"ש כהדדי יניחו ע"ש ומתני' דנקט אומנין י"ל דקמ"ל
דאפילו האומנים אין רשאין לעשות כן בתפלה להתפלל בכל
אילנות עיין ד"ח אות נ' וצירושלמי כתב עוד הכתף אע"פ
שמשאו על כתפו קורא את שמע אבל לא יתחיל בשעה
שטוען ולא בשעה שפורק שאין לבו מיושב ע"ש ומבואר נמי
עכ"פ דבשעה שמשאו על כתפו לא חיישין משום מלאכה
הגם שנושא המשא רק על ההתחלה קפדו ויש להאריך אבל
לפענ"ד לא נריך ראיות. ועיין רא"ש שם סי' י"ג האי
פירוקא לר' יוחנן אבל לרצא לאו משום דבשי כוונה בצוליה
פרק ראשון הוא דאמר דבטלין ממלאכתן אלא משום דלא
לשווי' לה ארעי הוא כי הא דגרסינן בפ"ק דיומא דף י"ט
אמר ר' ינחק ב"ש ב"מ משמיה דרצ הקורא את שמע לא
ירמוז בעיניו ולא יקרוך בשפתיו ולא יורה באצבעותיו והתניא
ר"א בן חסמא אומר הקורא את שמע ומרמוז בעיניו ומקרוך
בשפתיו ומראה באצבעותיו עליו הכתוב אומר ולא אותי
קראת יעקב ואוקימנא לה בפ' ראשון ופי' לה רבנן משום
דמשוי' לה ארעי הכי נמי אי לאו בטלים ממלאכה קא משוי'
לי' ארעי כו' כללא דמילתא לענין כוונה בעינין פסוק ראשון
והיינו שמע ולענין דלא לשווי' ארעי בעינין כוליה פירוקא
ע"כ מבואר דמלאכה איסור הוא משום דקא משוי' לי' ארעי
וחיסור כוונה אבל דיבור אסור וע"ש שהוסף הרא"ש ז"ל
גרסינן צימא (דף י"ט ע"ב) ת"ר ודברת צם ולא בתפלה
ודברת צם צם יש לך רשות לדבר ולא בדברים אחרים ודברת
צם עשה אותם קצב ונראה דכיון דקמך שם עלה דהיא
צם ולא בתפלה לומר דדיבור בתפלה הוא מקרא דודברת או
שהוא מוסמך עליו כדרך כל אסמכתות או שהוא לימוד גמור
עכ"פ דיבור חמור ולא שאסור משום דמשוי' לי' לתפלה דרך
ארעי אלא איסור בפני עזמו הוא ואפילו לא משוי' לי' דרך
ארעי נמי אסור לדבר ועיין גי' הרי"ף ומעדני' יו"ט אות נ'
וס'. [ועיין עוד תצו"ש בשמלה חדשה סי' י"ט ס"ג וצדע"ק
שם ובגידולי הקדש שם אות ב'].
והי"דו פשוט דכל מצוה שעוסק בה יפנה מכל דבר ויעסוק
במצוה ולא יעסוק במלאכה אחרת בשעת קיום המצוה
שאינה דרך כבוד לקיים מצוה ה' ולעסוק במלאכתו והלא
אפילו בשתי מצוה אמרו ז"ל העוסק במצוה פטור מן המצוה
עיין הגהות אשר"י בשם א"ז בפ' הישן וברמ"א א"ח סי'
ל"ח ס"ח ועיין ר"ן פ' הישן הג"ל ועיין צ"י א"ח הג"ל
ובמא"מ אות י' ומבואר הוא בפוסקים שאין לעשות שום

סימן כא

בענין דלא יאכל אדם עד שתתמלא כרסו

כ"ט ניסן י"ד למט-מונים התשל"ט בני"א יצו"א
מאלקי המערכה. שלום וברכה, יוסף ה' ככה, למע"כ ידי"ג
הרב הגאון המפורסם ג"א פ"ה שמו מפארים כו' כש"ת
מוה"ר אליהו ב"ן שליט"א רב הראשי בבאר שבע תו"א.

אחדשבת"ת. צדצר הערתו צמש"כ צספרי ח"ז סי' קנ"ח
צדצרי הרמז"ס פ"ד מה"ד ה"צ והט"ו דלא

יאכל אדם עד שתתמלא כרסו אלא יפחת כמו רביע משצבו אי
צשציל זה חייב צרהמ"ו דאורייתא וכת"ר דייק צלישאנא שקיים
מפני שהוא מנמלא צטנו ואוכל אכילה גסה דתמיד רק כוונתו
נגד אכילה גסה ולא נגד סתם צשיעה והציה דמיון מה שאמרו
לאכול את הפסח על השוצב ומ"מ אסור לאכול אכילה גסה.

ולפענ"ד דצאמת הרמז"ס צהלכה צ' שם כתב לה יאכל
אדם עד שתמלא כריסו אלא יפחות כמו רביע
משצעתו הנה כתב מפורש דלא ימלא כריסו אלא יפחות רביע
משצעתו ומצואר דמילוי כרס הוא צצעתו אצל מה שכתב
צהט"ו שם ורוב החלאים צצאים על האדם אינם אלא או
מפני מאכלים רעים או מפני שהוא מנמלא צטנו ואוכל אכילה
גסה אפילו ממאכלים טובים הנה דקרא אכילה גסה למילוי
צטן ולא צשיעה ולפענ"ד אכילה גסה זו אינן כוונתו על אכילה
גסה שאמרו צפסח אלא כוונתו כדי צצצו צמילוי כרס וכבר
כתבו כן החוס' יצמות דף מ' וזיר דף כ"ג דתרי מיני אכילה
גסה הם וצחדא יואל ידי חוצת פסח וצחדא אינו יואל והוא
היכא דאוכל עד השוצב הגם דלחולין מקרי אכילה גסה שהרי
אינן לאכול עד שתתמלא כריסו ואם אכל מקרי אכילה גסה
לענין מצוה יואל ואדרבה זה מקרי על השוצב שאוכל אכילה
וממלא כריסו עד שצצב ממנו אצל יש אוכל יותר מדאי שהיה
צצב כבר צפחות והוא אוכל יותר ממילוי כריסו זו מקרי
אכילה גסה ואינו יואל צה צפסח ולפ"ז מה שכתב צה"צ
ממילוי כריסו ומה שכתב צהט"ו אכילה גסה חדא הוא דהיינו
מילוי כריסו והיינו אכילה גסה עד צצב "א פרעסער" אצל
אכילה גסה שאינו יואל צה הוא יותר משצבו.

ידי"ג בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן כב

בענין שאקאלאדע ביצד מברבין עליה

פסח שני התשל"ח בני"א יצו"א
מע"כ הרה"ג חו"ב ור"ח גו"נ כו' כש"ת מוה"ר גבריאל
גרויים שליט"א חבר בד"צ דק"ק מנשסטר והגליל יצו"א
ענגלאנד, בעמח"ס מקור הברכה.

אחדשבת"ת כראוי. צענין שאקאלאדע האריך הרצה שצריך
לצרך צפה"ע ולצסוף העלה דכבר נהוג עלמא
שהכל, ולפענ"ד אינן לשנות המנהג חדא דהרי כבר נחלקו צה
צבותינו הראשונים ואחרונים וכפי אשר הציה צפחד יצחק מיד
מלאכי ועוד מה שהאריכו צזה מערכה מול מערכה והעלו
אצק סופרים וגם האחרונים הצאים אצריהם עד הגריעצ"ן
צספרו וצתשוצות ועוד כמו שהציה גם מעכ"ת וא"כ
צמתלוקת כוו ונהוג עלמא מאן ספון לשנות המנהג ולחלוק
צספק צרכה.

ובענינותי צספרי משנה הלכות ח"ו סי' ל"ח כתצתי קצת
סמוכין למנהג העולם כי צאמת השאקאלאדי אינן
דרך לאכלו כמו שהוא אלא עם סוכר מצובל ומוטעם ופעמים
שהסוכר הוא צאמת הרוב ולא השאקאלאדי ולא היו
השאקאלאדי אלא כנותן טעם ומראה ועכ"פ הו"ל וז"ל גורם
וכיון דעל סוכר נהוג עלמא כהרמז"ס לצרך שהכל הכ"נ על
השאקאלאדי ולפ"ז מי שאכל שאקאלאדי צלי סוכר הי"ל לצרך
צפה"ע מ"מ כיון דאינו ידוע ואינן דרך העולם לאכלו כך צלי
תערובת כלל א"כ צטלה דעתו כ"ז כתצתי ליצב מנהג העולם
ומעכ"ת כל יקר ראתה עינו צספרי הנ"ל וכתב וז"ל דצריס
אלו אינן מחוורין דודאי הסוכר צא לטבל ולהטעים השאקאלאד
ולא אפסח וינין שם ציונים לעיין א"ח סי' ר"צ כו'.

ובוונתו צריך ציאור דהרי גם אני כתצתי שם דהסוכר צא
לטבל השאקאלאדע אלא כתצתי דהשאקאלאדע
כשהוא לעצמו אינו ראוי למאכל כלל וא"כ צאמת הרוצה לאכול
שאקאלאדע צלי תערובת צוקר אינן לו צרכה ואינו מצרך כלל
כמו דקיי"ל דעל דבר מר אינו מצרך וכיון שאינן דרך העולם
לאכלו צפני עצמו ואינו ראוי לאכילה פשוט דאינן לו צרכת
צפה"ע כמו שהוא ועיין מג"א ה' פסח שהקשה האיך
מצרכין אמרו צפה"א כיון שהוא דבר מר והכ"נ כן וכ"ש
הוא דהתם עכ"פ מצוה צאכילת מרור וכל ישראל אוכלין צלילה
ההוא אצל כאן ליכא מצוה ואינן דרך לאכלו.

ומידיו צאמת פשוט הוא דצמקום שיש שני מינים ותרווייהו
עקרים הם כל שיש צו מו' המינים אזלינן צתר ז'
מינים אצל צמקום שאינן צו מו' מינים אזלינן צתר רוב ומיעוט
וכבר הארכתי צזה צמקום אחר וא"כ צדידן נמי כיון דתרווייהו
עקרים הם ואדרבה הסוכר הוא יותר עקרי דהשאקאלאדע א"א
לאכלו צלי סוכר והשאקאלאדי נותנים רק ליתן טעם ועכ"פ
השאקאלאדי כשהוא לעצמו אינן לו צרכה מיוחדת ואינו ראוי
לצרכה לכן מצרכין עליו שהכל כנלפענ"ד. ולא דמי לאגחים
מרים כשהם קטנים מצרך צפה"ע עיין ש"ע סי' ר"צ ס"ה
ואדרבה דמי להא דהתם סט"ו על פלפל וצוגציל יצשים ועל
הקלאוו של גירופלי (נעגליך) וכל כיוצא צזה שאינן דרך לאכלם

אלא ע"י תערוכות אין מצרך עליהם כלום ועיין מג"א סי' תע"ה דעל קריין אין מצרך כלום ומג"א סי' ר"ה סק"ג. ויש להאריך עוד אמנם כיון דנהוג עלמא לצרך שהכל ממילא הפלפול ציה הוא מיותר ולא כתבתי גם את זה רק לכבוד מעכ"ת ולכזרהו צדברי תורה כפי בקשת תלמידי הנ"ל.

ובזה הנני ידידו דרשה"ט ושכ"ת חוזר על הראשונות בברכה בלב ונפש

מנשה הקמץ

סימן כג

בענין נוסחת ברבת מעין שבע

ראש השנה לאילן התשל"ח בני יצו"א

מלך עולמים, המפענח נעלמים, ממליך מלכים, מקבץ נדחים, הוא יתן חיים ארוכים, לנשיא אלקים פאר הדור מזה בן מזה ציס"ע רשב"י הרהגה"צ ה"ה כקש"ת מרן מוה"ר שמחה בונם אלתר אדמו"ר מגור שליט"א ירושלים ע"ה"ק ת"ו.

אחרי דרך מצוא צדרישת שלמא דמרן כ"ק שליט"א, ציראת הכבוד הנני צשורות אלו בהכרת טובה על אשר קבל את ספרינו הדל משנה הלכות ח"ו צידים פתוחות ומעיין צו מפעם לפעם והגם כי איני כדאי לזה גם כי לא צברתי ספרי זה אלא לפחותי ערך כמוני ולא לגדולי הדור ואשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים ועוד הוסיף צידידות ושלח לן מיין המשומר ישן נושן וגם מקטרותא דקטרי קטורת להצאים צסוד ה' ומפירות א"י המזכין את גוף האדם והנני צאמת ובלצ שלם מכיר לו טובה להדרגכ"ק על כל החסד אשר עשה עמדי ואנן מצלין בכל יום לאריכות ימיו ושניו ושלוס דכהדרג"ק ושזוכה לנהל עדת ה' כאן שיש להם רועה לקראת משיח צדקינו צצ"א.

ורב לאות אהבה הנה צעברי על דברי מרן הגה"ק ז"ל צשפ"א (צשלח תרנ"ו) צפרשת המן ממטיר לכם לחם מן השמים כתצ ז"ל כי כפי מזון האדם כך זוכין לתורה כפי קדושת המאכל וז"ש חז"ל לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן שני' להם אוכלי תרומה כי גם תרומה נקרא קודש וצאמת אפי' חולין מתוקנים שניטל מהם תרומות ומעשרות נשאר צהם רושם קדושה ולכן אין תורה כתורת ארץ ישראל לפי שהמאכל ומזון מתוקן צמנות התלויות צארץ ע"ש.

ולפי דבריו הקדושים נלפענ"ד ליצצ נוסח צרכת מעין ג' ונאכל מפרי' ונשצע מטובה והקושיא מפרסמת מגמ' סוטה י"ד ע"א דרש ר' שמלאי מפני מה נתאווה משה רבינו ליכנס לא"י וכי לאכול מפרי' הוא צריך או לשצוב מטובה הוא צריך וכו' וכיון דאינו מעלה לאכול מפרי' ולשצוב מטובה

אמאי מצרכין עליהם ולהנ"ל י"ל צצאמת האוכל מפריה של א"י ונשצע מטובה זוכה לתורת א"י וא"כ ספיר מצרכין לאכול מפרי' ולשצוב מטובה דע"י אכילת פרי' נשצע מטובה דהיינו תורת א"י אלא דזה לדידן אצל לגבי משה שקבל תורה מסיני ולמד כל התורה כולה מן השמים א"כ לאכול מפרי' שיוכל לזכות לתורה ועוד צצמדבר אכלו לחם מן השמים וממילא זכו לתורה דלא נתנה תורה אלא לאוכלי מן ואמאי שפיר ועיין צ"ח וצ"י סי' ר"ח.

ולפי דברי השפ"א הנ"ל ה"י אפשר קצת לומר נמי צזהא קושיא מרן הכג"ק שהעיר צטובו צנוסחת הצרכה ונצרכך עליה צקדושה וצטהרה דמאן דכר שמייה ולהנ"ל אחי ספיר לכאורה דכיון דמעלת פירות א"י הוא משום קדושת תרומות ומעשרות וגם חולין יש צהם רושם קדושה ונראה דמה"ט היו אוכלין חולין צטהרה לצעלי דעת דכיון דיש צו רושם קדושה אינו ראוי לטומאה ואולי דזה הוא מחלוקת אי מותר לגרוס טומאה לחולין צא"י עיין ע"ז נ"ה ע"צ דורכין עם עו"כ צגת אצל לא צוצריין עמו ופרש"י וקצבר אסור לגרוס טומאה לחולין צצא"י ולצסוף שם אצל צוצריין עם העו"כ צגת שמותר לגרוס טומאה צא"י ועיין תוס' שם ד"ה שמותר דה"מ צשל עו"כ אצל צשל ישראל צטבולים הם לתרומה ואסור לגרוס ועיין גיטין ס"א רישא צטומאת חולין וצרמצ"ס פט"ו מהל' ט"א וצכ"מ שם מה שצתמה ארמצ"ס מנדה דף ו' וצמל"מ שם צשם חו"ט סוף פ"ה דשציעית. וצתוספתא דחלה פ"א וכן פירות שנוצד צהם ספק טומאה עד שלא נגמרה מלאכתן יעשו צטומאה משנגמרה מלאכתן יעשו צטהרה. ולפי' אחי שפיר ונצרכך עליה צקדושה וצטהרה דאפילו חולין נמי אוכלין צטהרה וצפרט לפי מה שצבואר צתוספתא פ"ג דע"ז וצגמ' גיטין ס"א איזוהו ע"ה כל שאינו אוכל חוליו צטהרה דצרי ר"מ ועיין חומר צקודש חגיגה.

עוד ה"י אפשר לפרש צהקדם קושיא צכפל לשון ונאכל מפרי' ונשצע מטובה דהיינו הך ונראה לפי מה שאמרו צגמ' סוטה מ"ח ע"א משחרצ ציהמ"ק ניטל טעם הפירות רצצ"א אומר הטהרה נטלה טעם הפירות וצגמ' שם מ"ט תניא רצצ"א אומר טהרה צטלה טעם וריח ופרש"י טהרה שפסקה מישראל ציטלה טעם הפירות וריחם שמתוך שהיו טהורין וניהגים צטהרה אף הקצ"ה מטער פירותיהן מריח רע ומטעם רע ע"ש מצבואר דע"י טהרה וקדושה שניהגים ישראל ניתן טעם וריח טוב צפירות וכל שנתעלה יותר עדיף ואולי מהאי טעמא יבואר נמי הא דשאל לו קיסר (צצת קי"ט א') לרבי יהושע צן חנניא מפני מה צצשיל של צצת ריחו נודף א"ל צצלין אחד יש לנו וצצת שמו שאנו מצלין לתוכו וריחו נודף א"ל תן לנו הימנו א"ל כל המשמר את השצת מועיל לו ושאינו משמר את השצת אינו מועיל לו דפשוט שהוא

התלויות בארץ כשיכנסו ואם לא יכנס לארץ ישראל אולי לא יקיימו ועכ"פ כשהוא יכנס לארץ ישראל יראה שזני ישראל יקיימו כל אותן המצוות וזה הכוונה אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו על ידי ולא אמר אקיימם אני או אכנס אני לארץ כדי שאקיימם אלא אמר שיתקיימו על ידי כלומר שמשנה רבינו יזרו אותם ויראה שיקיימו בני ישראל המצוות ונמצא המצוות נתקיימו על ידו והנה דאג עבור עדת ישראל הקדושים שאותן מצוות שנשטוו על ידו יתקיימו ג"כ על ידו שהוא יציאם לידי קיום זה ויהא הוא המזכה את הרצים והיא זה שכרו שהיא ממזכי הרצים וע"ז השיב לו הקב"ה מעלה אני עליך כאילו עשיתם שנאמר לכן אחלק לו צרצים וגו' והוא חטא רצים נשא וא"כ הרי הוא בכלל מזכי הרצים וגם זה נתן לו.

ובזה שפיר מוציאים דברי מהרש"א ז"ל דהרי כבר כתבו המפרשים דהא דאין לעבוד על מנת לקבל שכר היינו דוקא במצוות חיוביות אבל מצוות שליליות חיוז עליו והוא מציא עצמו לידי חיוז שפיר יש שכר מצוה וכמו שפי' בפנחס צדין הוא שיטול שכרו וא"כ כה"ג שכר מצוה בהאי עלמא נמי איכא ולכן אמר לו הקב"ה כלום אתה מבקש וכו'. עוד יש לומר קצת צדיוק לשון כדי שיתקיימו כולן והי"ל כדי שיקיימו כולן וי"ל לפמ"ש ז"ל שאלמלא נכנס משה לארץ לא הי' נחרצ ציהמ"ק ולא היו ישראל נגלין מארץ ישראל ולכן התחכם משה רבינו ובקש שיכנס לארץ כדי שיתקיימו מצוות כולן לעולם ע"י כניסתו ומדויק לשון יתקיימו שהיא להם קיום לעולם והנה ידוע דמי שעשה לחצירו לקיים מצוה יש לו שכר מצוה זו עד סוף כל הדורות והכ"נ משה רבינו אלו הי' עושה את בני ישראל לקיים המצוות הי' לו שכר המצוה עד סוף כל הדורות וא"ל הקב"ה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר מעלה אני עליך כאלו עשיתם והיא' לך ממילא השכר מעשייתם שהתם עמידים לקיים.

אלו דברי חרם הנשבר ויסלח לי מאד על הטריחתי האי צדיק בדברי שהם ללא הועיל לכהדר"ג אמנם האהבה מקלקלת השורה ולכן רשמתי דברים אלו ידי"נ באמת דשכהדר"ג קשור באהבתו בלב ונפש

מנשה בן רחל לאה

סימן כה

לשון בקדושה ובטהרה בברכת מעין שלש

כ"ט ניסן י"ד למט-מונים התשל"ט בני" יצו"א

מאלקי המערכה, שלום וברכה, יוסף ככה, למע"כ ידי"נ הרב הגאון המפורסם פ"ה שמו מפאריס כו' כש"ת מזה"ר אליהו ב"ן שליט"א רב הראשי בבאר שבע תו"א.

אחדשב"ג וכו' בדבר הערמו צספרי משנה הלכות ח"ו סי' כ"ט בלשון בקדושה וצטהרה שאומרים

משום קדושת שבת וטהרת ישראל צו ואולי זה שכיון גם מרן צשפ"א שם ולכן צש"ק דאיהו קעודתא דמהימנותא זוכין יותר לתורה ולפמ"ש הוא גם משום קדושה וטהרה והא צהא תליא ולפ"ו אחי שפיר מה שמקנו צנוסח הצרכה רחס נא ה' אל' וכו' וצנה ירושלים עיה"ק שתי' ירושלים מקודשת צקדושת ירושלים והעלנו לתוכה ונאכל מפרי' ונשבע מטובה ולכאורה א"א לשבע מטובה כיון שנטלה טעם וריח פירות ואמר וצברך עליה צקדושה וצטהרה דכיון דנתי' צקדושה וטהרה ממילא יתן הקב"ה טעם וריח צפירות ונשבע מטובה ואחי שפיר כנלפענ"ד.

סימן כד

ביאור מה דא"ל הקב"ה למשה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר

עוד להג"ל

ובעיקר סוגית הש"ס סוטה י"ד הנ"ל לא אוכל להתעלם מה שאמרו שם אלא כך אמר משה הרבה מצוות נשטוו ישראל ואין מתקיימין אלא צא"י אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן ע"י אמר לו הקב"ה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר מעלה אני עליך כאילו עשיתם שנאמר לכן אחלק לו צרצים וגו' (ישעי' נ"ג) והדברים צ"צ דאטו משה רבינו עובד ע"מ לקבל פרס הי' וכבר הקשה כן צצאר שצב וכן הקשה צח"א למהרש"א ועוד אחרונים. וצחי' מהרצ"ח תי' וצ"ע. וגם דברי מהרש"א ז"ל צ"צ שיצא לחדש צמצמות שעדיין לא נתחייב מותר לו לעשות צצביל לקבל שכר וס"ל דכאן שעדיין לא צא לא"י ששם חיובה מותר לו לכין צצביל קבלת שכר ולפענ"ד צ"ע דהגם דצא"י חיובה ולא צחז"ל מ"מ לפענ"ד לא מקרי לא נתחייבו צמצוה זו וכעין ראי' מגמ' גופה דאמר הרבה מצוות נשטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ הנה דכבר נשטוו ישראל צצאותן מצוות ולא שייך לומר לא נתחייבו צה כבר אלא הקיום הוא רק בארץ אבל החיוז הוא כבר מעת הציוי ועיין הפלאה פ' פנחס צדין הוא שיטול שכרו אבל התם ליכא חיובה רק שמציא עצמו לידי חיוז והכא איכא החיוז ואין צידו לקיים מפני שהוא מחוץ לארץ וי"ל דכוונתו דכיון דעדיין לא צאו ליכא חיוז כלל רק ציווי על להצא כשיצאו לארץ ולהי' נשטוו וא"כ עכשיו אכתי ליכא חיוז. אלא דאכתי צ"ע כיון דסוף סוף אם יכנס כפי צקשתו יתחייב ממילא מכח ציווי הנ"ל ואין יבקש שכר על זה שאז כבר יהי' מחויב צדבר וצ"ע.

וְלוֹרְאֵי דמסתפינה הי' נלפענ"ד לפרש צדיוק לשון הרבה מצוות נשטוו ישראל שאינן מתקיימות אלא בארץ ישראל אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי והמדייק יראה דמשה רבינו לא קאמר על מצוות עצמו אלא הרבה מצוות נשטוו ישראל וכונתו דבני ישראל נשטוו על מצוות

עסוק בהם מ"מ רק להעיר הערה אחת מידי עצרי ראיתי שפסק בסתם אורו מוונות וכן כתב בר"י קריספיים ולפענ"ד אינו נכון ועכ"פ הי' לו לציין דדבר זה מחלוקת גדולה בין הפוסקים ולכתחלה יש למנוע לאכלו לבדו רק באמצע הסעודה, כמ"ש כמעט כל הפוסקים וזה על לכתחלה שאין לאכלו לבדו.

איברא דבעמק ברכה להשל"ה הקדוש וזנו הג' ר' שעפטיל כלל ג' סי' ז' אחר שהציא מחלוקת המהרי"ל והטור ולקוטי מהרי"ל צפי' אורו סיים דלא יאכל רק באמצע הסעודה ואם צריך אדם לאכול אורו או דותן בלא סעודה נלענ"ד שיצרך על שניהם שהנ"ב כמו שפסקו הפוסקים בכמה מקומות דכל היכא דאיכא ספק בצרכה מצרך שהנ"ב. וסבירא זו כתובה ג"כ בתה"ד עכ"ל הוצא צמג"א סי' ר"ח סק"ט גם הגרש"ז בסדור שלו בצרכת הנהנין אות י"א כתב וז"ל מנהג העולם שמפרשים אורו ר"י דותן הירו אכל יש מפרשים אורו הירו דותן ר"י לפיכך ירא שמים לא יאכל בין אורו בין דותן בין מצושל בין שלם בין נתמעך כי אם בתוך הסעודה וכשאוכל שלא בתוך הסעודה יצרך שהכל על כולם וכן פסק הגה"ק בעל דברי חיים אדמו"ר מרן מנאנו ז"ע ועכ"י גם בסידור הגריעצ"ך כתב ר"י צריכין שלא לאכלו רק תוך הסעודה או אוכל תחילה מיני מוונות ודאי ומין שהכל ודאי ואם לא נתמעך צדישול צריך עוד מין האדמה ודאי ופוטרו ע"ש מצואר דס"ל נמי שלא לאכלו לבדו כלל וצדיעבד לא כתב כלל ונראה דמודה עכ"פ להעמק ברכה והגרש"ז דמצרך שהכל כפי הכלל הכלול ציינו. וצא"ר הציא צ"ש ש"ל ותניא צ"ש ר"ש גאון ור"י גאון דאין מצרכין צמ"מ רק על ה' מינים ולא על אורו ודותן והוצא דענת תורה וכתב דיש לחוש לדעתם ע"ש. והגם שמדברי המ"ב נראה שסתם כהגר"א לצרך מוונות מ"מ הרי לכתחלה גם המ"ב כתב שלא לאכלו לבדו אבל כיון שהני אחרונים ועוד מהם פסקו שהכל צ"ש ברכה כזו לפענ"ד היל"ל לכתוב שהכל ועכ"פ לא לסתום מוונות בלי חולק ולפענ"ד אם אפשר כהגרעצ"ך בלי להרבות בצרכות שאינם צריכים יעשה ואם לאו יצרך שהכל.

ידידו דושה"ט ושכ"ת בלב ונפש
מנשה הקמן

בצרכה מעין שלש ולא אומרים כן בצרכת המזון וכתב מעכ"ג דבהמ"ז דבאה אחר נט"י ממילא יש קדושה וטהרה אבל פירות דלא צעי נט"י בתחילה ולכן אומרים בקדושה וצטהרה וש"י, אלא דאכתי מקום יש לחלוק למ"ד דצעי נט"י לפירות והרבה אחרונים פסקו כן.

ברם מחותני הרהגה"ס כקש"ת מוה"ר פנחס מנחם אלטר שליט"א ראש ישיבת שפת אמת העיר לי משלהי סוטה (מ"ט ע"א) רשצ"א אומר טהרה בטלה טעם פירות ופרש"י טהרה שפסקה מישראל בטלה טעם הפירות וריחם שמתוך שהיו טהורין ונוהגין בטהרה אף הקצ"ה מטהר פירותיהן מריח רע ומטעם רע ורוב הונא אשכח תמרתא דחינוניתא שקלה כרכה בקודריה אמת רבה צריה א"ל מוריחנא ריחא דחינוניתא א"ל בני טהרה יש צך ופרש"י לפיכך מריחה לך ולא בטל הריח אלך וממילא מצרכין על הפירות וזנה ירושלים עיה"ק וכו' ונאכל מפרי' וצרכך עליה בקדושה וצטהרה וש"י.

שוב מנאחי צפירות התפלות והצרכות (לרבינו יהודה בן יקיר) דף מ"ז וז"ל עליה בקדושה וצטהרה דכתיב (יחזקאל מ"ג ז') ויאמר אלי בן אדם את מקום כסאי ואת מקום כפות רגלי אשר אשכן שם בתוך בני ישראל לעולם ולא יטמאו עוד את שם קדשי אבל כאן צרכותינו צטומאה ואעפ"כ כתוב השוכן אתם בתוך טומאתם יש כאן קדושה וטהרה על ירושלים.

ובתב עוד שם ועל ארץ חמדה טובה ורחצה דכתיב ואתן לך ארץ חמדה (ירמיה ג' י"ט) טובה דכתיב על הארץ הטובה ורחצה דכתיב רחצת ידים וצריך להזכיר שצחה שהרי הקצ"ה הי' מוזכר שצח הארץ תמיד ולהכי מוזכר הארץ בצרכת המזון וכך הוא צספרי אמר הקצ"ה לישראל הכנסתי אתכם לארץ טובה ורחצה ארץ זבת חלב ודבש לאכול מפרי' ולשצוע מטובה ולכן אומר כאן לאכול מפרי' ולשצוע מטובה ע"כ ע"ש וטובה צפרנס של ראשונים.

ובזה הנני ידיד"ג דושכ"ג בידידות נאמנה ובלב ונפש
מנשה הקמן

סימן בו

ביצד מברכין על אורו

סימן בו
ביאור קרא דפוקד עון אבות על בנים
מוצש"ק כי תצא התשל"א בני" יצוא מע"כ ידי"ג כהן שדעתו יפה ונאה דורש ונאה מקיים ה"ה הרב הגאון חוב"ט ור"ח נר"ג אי"א וכו' כש"ת מוה"ר יעקב יהואל הכהן טרויבע שליט"א בברוקלין נ"י יצוא.
אחדש"ת צידידות נאמנה. פקודתו שמרה רוחי לעיני צהא מילתא מעליתא בדבר תמיהתו לרבינו הגדול

פסח שני התשל"ח בני" יצוא מע"כ הרה"ג חוב"ב ור"ח נר"ג כו' כש"ת מוה"ר גבריאל קרוים שליט"א חבר בד"צ דק"ק מנשסטר והגליל יצוא ענגלאנד, בעמח"ס מקור הברכה.
אחדש"ת כראוי. לעשות רצונו תפתי לכתוב לו איזה הערה על ספרו כפי צקשת השליח והגם כי אני טרוד ואין הז"ג להעתיק עצמי כעת צענינים שאין אני

וְלַפִּי אחי שפיר דברי המוס' כרימות הג"ל דכיון דחנקתיה אומנא אומר רבי וכו' דכיון שלא מנא שהות לכפרה לא נמחל העון לו וזרעו נכרתים משום אבותיהם שסובלים חטא אביהם אבל אין זה עונש לאביהם אלא שכיון שלא נמחל לו החטא נשאר החטא על בניו ודו"ק. אלא שקצת ז"ע מגמ' ברכות י"ח מבני ר' חייא דמסיק שם דידעי ומזערי בצער צניהם וא"כ אחתי יש לומר דאפילו לאחר מיתה עונש של אביהם הוא כדי שיצטערו על צניהם וי"ל.

וּבַיּוֹם עוד מעלתו בחכ"ש הג"ל במש"כ שם על דברי המוס' שבת כ"ה שכתבו דלקמן מוכח דאין הצנים נענשים בעון האבות רק כשהם קטנים ותמה עליהם דמנ"ל ואי ממה שאמרו ז"ל דבעון נדרים צנים מתים כשהן קטנים דלמא כוונת הש"ס שאם חוטא צנדרים אינו זוכה לגדל צנים דאין מאריכין לו עד שיגדלו ולעולם אם חטא כשכבר צניו גדולים עונשים גם הגדולים ע"ש וכ"ת הביא מתוס' שזועות ל"ט ד"ה ואין שכתבו ג"כ כתוס' שבת וכ"ת האריך להקשות ולפרש מדיוקא דקרא כדעת המוס'.

וְאוֹמַר אני אף שמדברי המוס' שזועות אין ראוי דהרי הגרש"ק ז"ל להקשות על הכלל כלו ינא וידע דזה הוא שיטת המוס' ומ"ש מתוס' שבת שהקשה עליהם אלא דמ"מ לפענ"ד דקדו בזה דברי כ"ת ודברי הגאון ז"ל ז"ע ומה שכתב הגרש"ק ז"ל מנ"ל להמוס' דיוק בגמ' הכי באמת למעיין שם נראה דמה שכתבו המוס' דמשמע צפירקין דדוקא קטנים ולא גדולים נענשין בעון אבותיהם לאו מנדר לחודא גמרו וכמ"ש מדברי הגרש"ק אלא דנחלקו התם ח"א בעון נדרים וח"א בעון ציטול תורה וח"א בעון מזוזה וח"א בעון צינית וקאמר התם ולמ"ד בעון צינית מ"ט א"ר כהנא ואיתמא שילא מרי דכתיב גם בצנפיך נמלאו דם נפשות אציונים נקיים ועיין רש"י בשביל כנפיך שצטלת מנותם נמלאו עליך חובת דם נפשות אציונים נקיים צנים קטנים שלא חטאו ועיין רש"י כי תלא עה"פ לא יומתו אבות על צנים בעדות צנים וא"ת בעון צנים כבר נאמר איש בחטאו יומתו אבל מי שאינו איש מת בעון אציו והקטנים מתים בעון אבותם צידי שמים ועיין א"ע שם שמחלק בין דיני צ"ד לדיני שמים מבואר דמאיש דרשינן לה וראוי למ"ש במכתבי הקודם לכת"ר.

שׁוֹב האיר ה' עיני ומנאחי צעיון יעקב כתובות ע"ב ד"ה בעון נדרים צנים מתים וז"ל וצבצב דף ל"ב איתא צנים קטנים וכן הוא הנכון דגדולים אינם מתים בעון אביהם ואמם כדכתיב איש בחטאו יומתו משא"כ מי שאינו איש שהוא קטן וסהדי לי במרומים כי צ"ה בעלמי כיונתי כן במכתבי הקודם. עכ"פ דברי הגרש"ק לפענ"ד בהא ז"ע.

המהרש"ק ז"ל בחכ"ש א"ח סי' רכ"ה ס"ב שכתב אקושיא משכיל אחד העלה הגאון ז"ל דמה שאמר משה רבינו פוקד עון אבות על צנים היינו צאם כבר מת האב תחלה א"כ מה שנענשים הצנים בעוה"ז לא נחשב העונש לאב כיון שכבר אינו בעולם ולא הוה עונש אלא להבין הנענש עצמו זה הוה עונש שהבין סובל עון האב וזה גזר משה ויחזקאל צטלו אבל אם האב קיים שח"ו נענש צמיחת צניו זה הוה עונש לאב עצמו שיסבול צער זה וכמ"ש גם באהרן התאנף ה' וכו' ע"ש. וכתב כג"ת ח"ל משמע מדבריו הקדושים דאם מת האב או אין הצנים נענשים בעון אביהם ותמה עליו מתוס' כרימות דף ז' ע"א ד"ה דחנקתיה אומנא ואמר רבי כיון דבעוד הבשר צין שינוי תרה צו אף ה' ונפרע ממנו קודם שמנא שהות למנא כפרה לא נמחל העון ונכרתין גם זרעו הרי מבואר דאף שמת האב נענשים הצנים בעון הרב וזה מייירי התם כבר אחר שציטל יחזקאל עכ"ל.

וּלְפַעֲנֵיךָ נראה לישב דברי רבינו הגדול ולפוס ריהטא אמרתי דהרי אית לן התם דעת ריב"א בתוס' שם מכאן דקדק ריב"א דכתב אין זרעו נכרתים דהא הכא זרעו לא נחנקו ואתא יהכ"פ ומכפר עליהו וא"כ אדמקשה ליה מדברי רבי ליסתייע ליה מדברי ריב"א שכתב דאין זרעו נכרתים וי"ל דאחתי יאמר מעכ"ת דסוף סוף עכ"פ צריכין צניו ליו"כ שיכפר עליהו ובלא זה היו נענשים.

אִמְנֵם לאחר העיון מעיקרא לא קשיא מידי לפענ"ד דלפי הנראה שהבין כ"ת צדברי מהרש"ק ז"ל דעונש האב והבן הוא חדא מילתא וכל שמת האב ליכא עונש כלל אצנים בשביל עון אביהם וכמ"ש להדיא ח"ל משמע מדבריו הקדושים דאם מת האב או אין הצנים נענשים בעון אביהם עכ"ל. וע"ז שפיר הקשה ליה דמפורש שהצנים נענשים בעון אביהם אבל המעיין צדברי הגרש"ק שם יראה שלא נתכוין לזה הגאון ז"ל אלא דהוא ז"ל נמי מודה דהבן נענש על עון האב צין האב קיים וצין האב מת אלא שהגרש"ק ז"ל מחלק שכל זמן שהאב קיים אם נענש הבן אז נחשב העונש להאב כלומר שעונש שנענש הבן על עון זה אינו בשביל הבן ואינו עונשו של צן אלא הרי זה עונשו של אב שהאב מצטער על זה ועל האב לעשות תשובה אבל אם מת האב תחלה ואח"כ נענש הבן אז לא נחשב עוד העונש להאב שנימא דבעונש זה נענש האב כיון שכבר אינו בעולם אבל הוה העונש להבין כלומר הבן נענש על חטא האב כדכתיב אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו דכין דהאבות כבר אינם בעולם א"כ אין העונש עליהם ואינם צני עונשים א"כ מה שנענשים הצנים הוא משום דאנחנו עונותיהם סובלים שהצנים נענשים עונש עצמן וסובלין עון אבותיהם זה מה שנראה בכונת הגרש"ק.

סימן כט

במנין שמתפללים נוסח אשכנז אם יש לא
תתגודדו לאומר וידוי בתחנון

עוד להג"ל

ומה למספקא ליה עוד שכמ"ע מתפלל בנוסח ספרד
וכשמתפלל במנין שמתפללים נוסח אשכנז כי"ד יעשה
ובשאר ימות השבוע נוהג שאומר וידוי אשכנז צמחירות ואח"כ
רחום וחנון על הסדר אבל צ"ו וה' שהציבור אומר והוא רחום
קודם ואח"כ נופלין ע"פ חס מע"כ יאמר וידוי אשכנז קודם
ויפול על פניו מיד והציבור עדיין לא נפלו יראה לכאורה כלא
תתגודדו ואי יכול לומר וידוי אח"כ כשכבר גמר כל התחנה.
ולפענ"ד נראה דאפילו יתפלל על הסדר ליכא זכה"ג לא
תתגודדו והרבה טעמים צדד ומיהו העיקר שהרי אמרו ז"ל
(ע"ז ח' ע"א) אריצ"ל אע"פ שאמרו שואל אדם רכזו צוומע
תפלה אבל חס צא לומר אחר תפלתו אפילו כסדר יוה"כ אומר
ועיין תוס' ד"ה חס צא כו' וא"כ צדיק נמי כל מה שיאמר
לפענ"ד אין צו משום איסור לא תתגודדו ודאי כל ערום יעשה
צדעת שלא לעשות מזה ענין של פרסום אבל להתפלל לעצמו
לפענ"ד ליכא צוה שום איסור לא תתגודדו כנלפענ"ד.

ואלו דברי ידו דושה"ט וש"ת ויסלח שלא יכולתי להשיב
על הכל וגם על האיחור ואולי אי"ה לכשאפנה אשנה עוד
פרק זה ועד התם הנני ידי"ג דושה"ט וכאש"ל בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן ל

בענין לומר בריך רחמנא בספק ברכות

א' יהי' לגוי גדול התשמ"ב בני"ו יצו"א

מע"כ ידי"ג הרב הגאון וו"ח נוי"ג כש"ת הרב דוד קוויאט
שליט"א ר"מ בישיבת מיר ובעמח"ס סוכת דוד.

אחדשב"ג צדידות וצאהבה נאמנה כראוי ליראי ה'
ולחשבי שמו. שליח עשה שליחותו וקבלתי
ספרו היקר לי מאד סוכת דוד על מס' נדרים ורק לאות
שעיינתי צו ארשום כאן מה שלפוס ריהטא עלה צמחשכתי
בנדרים שם אות נ"ז בענין להגות השם בלשון לע"ז כחצתי
בס"ד כספרי משנה הלכות ח"ה סי' קי"ז-קכ"א והבאתי שם
דברי הש"ך יו"ד סי' קע"ט סק"א דשם בלשון חול אינו שם
כלל ודברי הגרע"א בתי"א סי' כ"ה ועיין ח"מ סי' כ"ז ס"א
ובתאומים שם אות צ' מה שהרעיש דגם בלשון לע"ז הוא שם.

והאמנם בעניוטי מנאחי צרש"י סנהדרין ק"א ע"צ ד"ה
ובלשון עגה וז"ל אפילו המקדש לא, לשון עגה
לע"ז שאינו הוגה באותיותיו בלשון הקדש שלנו אלא שאר

ודע דראיתי להח"ס ז"ל צמילי דהספידא שהעלה דבר חדש
לפעמים אפילו מת כשהוא גדול הוא צמיל עונש האב
והוא דכבר כשהי' קטן נגזרה עליו גזרה שימות והמתין
הקצ"ה צמיתתו עד שנתגדל ופ"ה אכתי הוא מת צעון
אבותיו שנגזרה עליו מיתה צקטנותו והוא חדש.

ובזה הנני שמח שנתגלגל זכות ע"י זכאי שע"י מערכ"ת
ישבתי קושיא אחת ממנו ולאחר מאה ועשרים שנה
יכא יכא הגאון לנגדי צס"ד.

אלין דברי רחמיא ידו הנאמן דושה"ט וש"ת וי"ר שיזכה
לישב על מי נח וללמוד תורה לשמה ועל טהרת הקודש
המברכו בברכת כוה"ט בספרן של צדיקים גמורים ולחיים
טובים ושלוש כאות נפשו ונפש המברכו בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן כח

בענין אמירת תחנון במנחה

ג' פ' חיי תשל"ט בני"ו יצו"א

מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב כו' ברקאי כש"ת יוסף
יצחק לרנר, הי"ו בביה"מ גבוה לייקווד נ"ז.

אחדשה"מ וש"ת. צדד שאלתו צאמירת תחנון למנחה אי
יש לומר. ששמע שיש קפידא שלא לומר תחנון
צמנחה, הנה צש"ע א"ח סי' קל"א מצואר שיש לומר תחנון
צמנחה ומה שנהגו צקנת מקומות שאין אומרין תחנון צמנחה
הוא שהני מקומות נהגו להתפלל מנחה לאחר השקיעה
הראשונה שנהגו כשיטת ר"ת וכחכמים דמתפללין מנחה עד
הלילה ולא כר"י עד פלג המנחה ועיין ש"ע א"ח סי' רל"ג
וצספרינו משנה הלכות ח"ז סי' ל"ב הארכתי קנת צוה ע"ש
וכתב המג"א צסי' קל"א סק"ט דאם נמשכה תפלת מנחה
עד הלילה אין נופלין ע"פ וצא"ר דמשמע מדברי המג"א
דגם צין השמשות אין נפ"א ועיין צ"י צסם המהרי"א דנפ"א
רמו למדת הלילה ואין נופלין ע"פ וקרוב לקנץ צנטיעת
והציאו הט"ז סק"ח אלא שכתב דאין לחוש כ"ז שאינו ודאי
לילה אלא ציה"ש דלא גרע מליל אשמורת שהוא קרוב ליום
ועיין מחנה"ש שם ומיהו הפמ"ג וצן איש חי פ' תשא והכף
החיים פסקו כהמג"א דאפילו ציה"ש אין לומר תחנון וזה
טעם המנהג שאין לומר תחנון.

ומש"ב דיש צוה הקפדה נראה ודאי דכוונתם אדברי מהרי"א
שהוא קרוב לקנץ צנטיעות ומיהו פשוט דזה רק אחר
השקיעה אבל קודם השקיעה ודאי אין שום טעם שלא לומר
ולצטל אמירת תחנה המצואר לאמרה גם צמנחה כנלפענ"ד.

הטובה שמומין להם כו' ע"ש ופסקה הרמ"א בש"ע ס"ד
 אמש"כ המחבר וכן אם אמר צריך רחמנא מלכא דעלמא
 דיהבך לן וענה אמן ינא כתב הרמ"א ואין זה ברכה לצטלה
 מן המצברך הואיל ואינו מצברך רק דרך שבח והודאה על טובת
 מצברו ששמה זה, וכתב הט"ז סק"ג משמע דוקא ששמה לבו
 על שזה נתרפא או ניצל אבל אם אינו שמחה בלבו כ"כ אלא
 שאומר כן מפני השלום א"ל כן בשם ומלכות דהוי ברכה
 לצטלה אלא יאמר צריך רחמנא דיהבך לן והא דאר"י פטרתן
 מאדוויי היינו שהיו יודעין שר"ח בגדמאה הוא לו אוהב נאמן
 ותו מדאמר בשם ומלכות ע"כ.

והנה מדכתב הטור והרמ"א אצריך רחמנא דלא הוי ברכה
 לצטלה משום דהוי דרך שבח משמע כל דלא הוי דרך
 שבח גם צריך רחמנא הוי ברכה לצטלה וכ"כ בשבילי דוד סי'
 רי"ט ד"ה מ"א סק"ג וז"ל הנה בגמ' לא נזכר רק צריך
 רחמנא בלשון תרגום וע"ז כתבו הראשונים לתת טעם מה דלא
 הוי ברכה לצטלה משמע דגם ברכה בלשון תרגום איכא ברכה
 לצטלה ה"ה בכל הלשונות ע"ש אמנם מדברי הט"ז לכאורה
 לא משמע הכי שכתב דאם אינו שמה בלבו אין לומר כן בשם
 ומלכות אלא יאמר צריך רחמנא דיהיב כו' משמע דצריך רחמנא
 ליכא ברכה וע"ז והא דדייק מדכתבו הראשונים לדעת הט"ז ז"ל
 דאדרבה מדבגמרא לא נזכר רק צריך רחמנא והטור והש"ע
 שינו מלשון הגמ' ואמרו אם צריך אחר ואמר בא"י אמ"ה אשר
 גמלך כל טוב כו' וכן אם אמר צריך רחמנא למה הוסיפו
 הברכה בשם ומלכות לומר דברכה בשם ומלכות לא הוי
 ברכה לצטלה אלא צריך רחמנא לא צריך להו לומר דלא הוי ברכה
 לצטלה דלעולם לא הוי ברכה לצטלה כיון דהוא בלשון תרגום
 וגם בלשון רחמנא לא הוי שם השם ממש אלא כינוי או כינוי
 בשם השם, אם לא שדחוק דעת הט"ז דצריך רחמנא בלי
 מלכות קיל לענין ברכה לצטלה ולכן דייק אין לומר כן בשם
 ומלכות דהוי ברכה אלא יאמר צריך רחמנא דיהבך לן ולא אמר
 רחמנא מלכא דוחק, והראשון נראה עיקר.

ובן ראיתי להפמ"ג במש"ז אות ג' שכתב ולי העני יש בכאן
 קצת קושיא איך אומרים על שאין חביב צריך רחמנא
 דיהבך לן וכו' והא רחמנא שם הוא כמ"ש בס"י קס"ו ובט"ז
 אות י"א שם ואסור להזכיר שם לבד ג"כ וכו"ם כשזכיר את
 השם באדם אבל ברחמנא אין קפידא א"כ יאמר כל הברכה
 רחמנא מלכא וכו"ם דמלכות אסור להזכיר ז"א עיין א"ע סי'
 ל"ד בח"מ וב"ש אות ו' משמע לכאורה דעיקר קפידא השם
 לא מלכות וכו"ם אה"נ חדא דמשמע כאן בט"ז דאסור ועוד
 דא"כ למה חרדו כל החרדה בספק ברכות לקולא משום לא
 תשא הא אפשר שיצרך ארמיית וינאל דברכות נאמרות בכל
 לשון ולא תשא ליכא אם לא שנאמר כשאומר רחמנא לבד אין
 קפידא וכשאומר מלכא דעלמא מודה שפירוש רחמנא ה'

לועזין עגה לשון בלעגי שפה ישעי' כ"ח מ"ר ל"א עגה לשון
 עוגה מקום שיש בו חצרות בני"א שמדברין דברי חול גבולין
 קרי חוץ למקדש ואסור לפרש שם בן מ"צ בלשון עגה חוץ
 למקדש ואי עביד אין לו חלק לעוה"ב אבל בלשון קודש אינו
 נענש כ"כ ובמקדש הואיל ונהוג להזכיר פירשו אינו נענש
 ע"כ. והנראה לכאורה לפי פי' ראשון דהוגה השם בשאר לשון
 שהוא לשון עגה ולא לשון הקודש גרע וחמור הוא יותר
 מלה"ק וי"ע אי יש לחלק בין שם מ"צ לשאר שמות, או בין
 לפרש להוגה סתם וי"ע.

והנה בעיקר דיוק מנן הח"ס מדברי הר"ן ז"ל נדרים דף
 ז' כיון דלענין שבועה אין חילוק בין מזכיר השם
 בלה"ק או בלשון אחר א"כ כיון דמבואר ס"פ שבועת העדות
 דהמשביע ברחום הוי משביע ה"ה אם משביע בלשון תרגום
 רחמנא הוי שם וא"כ ה"ה לענין מו"נא ש"ש לצטלה או ברכה
 לצטלה דהא תרוייהו מלא תשא שם ה' נפקי ולפי"ז בכל ספק
 ברכה לצטלה אסור לומר צריך רחמנא וכו'.

הנה מנן בשו"ת בית שערים א"ח סי' פ"ג דחה דברי הח"ס
 וחזק דברי הדרך פקודין סוף מע' ד' אות ה'
 והפוסקים דעימי' דס"ל דעל כל ספק ברכה אומר צריך רחמנא
 מרא מלכא דעלמא ולית זיי משום ברכה לצטלה ותמה על
 דברי מנן הח"ס דרחום הוי שם שהרי בגמ' פריך שם מהא
 דחנן ורחום נמחקים ומשני מתני' זמי שהוא חנון זמי שהוא
 רחום ופרש"י ולא דחנן שם הוא אלא בשם מי שהוא חנון
 ע"ש ומבואר דרחום וחנון אינו שם אפילו בלה"ק וכ"ש בלשון
 תרגום ועיין רמב"ם פ"ג מק"ש הל' ה' שכתב דרחום מותר
 לאומרו בצית הכסא ואפילו להראב"ד שם בהשגות לא חלק
 אלא שלא מנא שם רחום כ"א על הצורה והיינו כמו שאמרו
 בגמ' זמי שהוא רחום אבל אינו שם ע"כ וכיון דנמחק כ"ש
 שאין בו משום מו"נא ש"ש לצטלה חוה צרור ע"ש ומיושבים
 דברי העה"ש שהביא מעכ"ג שפסק דלא כהח"ס, וק"ל.

איברא דבאמת דבר זה במחלוקת שנוי' דראיתי לרבינו
 הגדול הטור א"ח סי' רי"ט שכתב וז"ל ואם צריך
 אחר ואמר באימ"ה אשר גמלך כל טוב וענה אמן ינא
 דגרסינן בפ' הרואה ר' יהודה חלש ואיחפח על לגביה ר'
 חנא בגדמאה ורצנן א"ל צריך רחמנא דיהבך לן ולא יהבך
 לעפרא א"ל פטרתן יתי מלאדווי וצריך לומר שהזכירו שם
 ומלכות כגון שאמרו צריך רחמנא מלכא דיהבך לן שהרי כל
 הברכות נריכות שם ומלכות ואסיקנא בשענה אמן ופי' א"א
 דאע"ג דשומע ינאל בשמיעה בלא עניית אמן היינו דוקא
 כשהמצריך חייב ג"כ בצרכה כו' אבל הכא שהם לא היו חייבין
 כו' ולא חשיב ברכה לצטלה כיון שהם לא נתחייבו זה שהם
 נתנו שבח והודי' למקום כדרך בני"א שמשבחים למקום על

ואסור ע"ס. ומצוהר דהפמ"ג נמי פשיטא ליה דאיכא משום ברלב"ט אפילו בלשון תרגום ותמה בסתירת הט"ז ונ"ע.

האמנם העיר ה' עיני בשו"ת הרדב"ז סי' תתק"ג (תכ"א) לאחר שכתב דמי שגשבע בחללה בלשון ערבי הוא שבועה גמורה וגם על כנויין כגון מקרבנא מנורנא מחרמנא משבענא ברור דהוא שבועה ולב"ה עדיפי מכינויין ומידות כתב ו"ל והוי יודע שאע"פ שכתבתי שהגשבע בחללה הוא שבועה לענין הזכרת השם לא הוא כמוכיר את השם שאם הזכירו לבטלה חייב נידוי ודקדקתי כן מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב פ' בתרא דשבועות (פי"ב הי"א) ו"ל ולא שבועה לשוא בלבד היא שאסורה אלא אפילו להזכיר שם מן השמות המיוחדין לבטלה אסור ומשמע שם מהשמות המיוחדים אבל להזכיר את הכינויין לית לן בה וכן הדין במוכיר חללה שהם כינוי לשם ומ"מ טוב להזהר גם מזה עכ"ל"ק. הנה העיר לן הרדב"ז מדברי הרמב"ם ז"ל דלא כמרן הח"ס ז"ל דכיון דלשבועה אס משבוע בלשון תרגום רחמנא הוי שבועה הכ"נ וה"ה לענין מו"יא ש"ש לבטלה או זכרה לבטלה דהא תרוייהו מלא חשא נפקא אבל הרי כתב להדיא הרדב"ז מדיוק רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל לחלק צנייהם והגם דלענין שבועה הוי שבועה צמם לענין מו"יא ש"ש לבטלה דוקא שמות המיוחדין אסור אבל כינויין לית לן בה אבל כי כן שוב אפשר בפשיטות לומר דבריך רחמנא ליכא אסור דהוי רק כינוי ולא הוי שם לענין מו"יא ש"ש ומיהו הו"ל שם לענין שבועה והכ"נ לענין זכרה ללאות זה וכדעת הט"ז ומרן צצית שערים.

רלב"ט מיושב נמי סתירת הט"ז ממה שתמה עליו בפמ"ג דצקי רי"ט כתב דבריך רחמנא לא הוי בכלל מו"יא ש"ש לבטלה וצקי קס"ז דבריך רחמנא מלכא דעלמא מארי דהאי פתח ילא וכתב דרחמנא הוא שם וא"כ הוי מו"יא ש"ש ולפי דעת הרדב"ז לא קשה דהני תרי מיילי מינהו דלענין ללאות בצרכתו הכ"נ דהוי שם וכמו לגבי שבועה דנשבע ברחמנא הוי שבועה צמם אבל לענין לעצור משום מו"יא ש"ש לבטלה לא מקרי כה"ג ולא הוי זכרה לבטלה.

שוב דקדקתי שנית ונראה לומר דהטור נמי מודה דבריך רחמנא לא הוי ברלב"ט ומה שכתב הטור ולא חשוב זכרה לבטלה כיון שהם לא נתחייבו כוונתו דמאחר שהציא דברי רבינו הרא"ש ז"ל הטעם למה בעי עניית אמנן כיון דשומע יואל בשמיעה בלא עניית אמנן וע"ז תי' דהכא היינו טעמא דנריך לענות אמנן כיון דהם לא נתחייבו בזכרה זו ואין יכולין להו"יא צרכה שאינן חייבין ולכן נריך הוא לענות אמנן, אלא דלא תקשה כיון דהם לא נתחייבו בזכרה זו אמאי מהני אפילו בעניית אמנן דכיון שהם לא מחייבו זכרה זו הו"ל אינו מחויב בדבר כלל והוי זכרה לבטלה כלומר לא על חיוב

ותועלת וכה"ג לא מהני עניית אמנן נמי ללאות ומשני דהם זכרו דרך שבת, ביאור הדברים דהאי זכרה לבטלה שהקשה הרא"ש דלא הוי ברלב"ט אין כוונתו להקשות מדין זכרה לבטלה שיעבור עליה משום מו"יא ש"ש כדין זכרה לבטלה אלא כוונתו לתרץ דלא תקשה אמאי מהני עניית אמנן ויואל ידי זכרתו ע"י עניית אמנן כיון שהם זכרו זכרה זו בלא חיוב כלל והו"ל זכרה לבטלה לענין זה ותי' דכיון דזכרו דרך שבת על טובת חזירו הו"ל לצורך ומנהי עניית אמנן אבל פשוט דאין זה מדין זכרה לבטלה דעל זכרן רחמנא ליכא אסור זכרה לבטלה.

רלב"ז ממילא נ"ע ג"כ מה שכתב הגרש"ז בסידור פי"ג אות ד' בפשיטות דאפילו בריך רחמנא לא יאמר שהרי אסור זכרה לבטלה משום הזכרת ש"ש לבטלה זין שמוכיר זכרה"ק זין בשאר לשונות ולכן נריך להזהיר לאותם שרגיל על לשונם לומר ברוך ה' בלשון אשכנז, גם החו"ד יו"ד סוף סי' ק"י כתב לאסור אפילו בספק זכרה ועיין ספר העמק שאלה על השאלות פ' יתרו שהעלה כדעת הגרע"א ונ"ע בכל זה וביותר פלא על רבינו הגרע"א שהציא שם בתשובתו דברי הרמב"ם שכתב דרך בשמות המיוחדים וכו' וכתב דלא ידע לפרשם ופלא על השר שלא זכר בשעת מעשה מדברי הרדב"ז ז"ל, ונ"ע.

שוב נראה לי אחד מתלמידי ישיבתנו שבשו"ת מהרש"ם ח"א סי' ר"ה פסק ג"כ דמותר לומר בריך רחמנא וכ"כ צפת"ש יו"ד סי' שכ"ח צמם הפני"י זכרות י"ב והציא מדברי נמק"י נדרים דף ז' צמם הריטב"א זכרה דהשומע הזכרת השם לבטלה וכו' ונראה שאין נדוי זה אלא בהזכרת השם או בכינוי הידוע של אלף דלת וכיוצא בו מן השמות המיוחדים אבל המוכירו בלע"ז או שאר לשונות אין לנדומו אבל גוערים בו ע"כ ע"ש וא"כ לענין ספק זכרה שרי עכ"ל ע"ש וא"כ עכ"פ לדין נראה דמותר לומר בריך רחמנא וקצת פלא דגם המהרש"ם אשר עיניו כיונים על כל הפוסקים ג"כ לא הציא דברי הרדב"ז הנ"ל ושא"כ כן מפורש גם מרמב"ם כריטב"א.

ורלב"ד אחד העיר לי דשו"ת אחיעזר ח"ג סי' ל"ב העלה לחלק זין מו"יא ש"ש לבטלה בלשון לע"ז לזכרה בלשון לע"ז דבהזכרה בלשון לע"ז ובמחיקת שם בלשון לע"ז מותר ושבועה וזכרה בלשון לע"ז אסור והקשה שם אמרן הח"ס ז"ל שאינו מחלק זכרי ואין לי ספרו תח"י לעיין שם ולפ"ז ה"י אפשר קצת לישב מה שלא הציא הגרע"א מדברי הרדב"ז דס"ל דברדב"ז ג"כ מחלק זכרי וגם ל"ן לשדי חמד מערכת הה"א סי' קכ"א שהציא צמם הגאוניס דהוא"ת ש"ש לבטלה אסור אפי' בלשון לע"ז ועיין שו"ת צית יתחק יו"ד סי' קנ"ב אות ה' שחולק על הגרע"א דס"ל דזכרה שאינה

אחדש"ה ו"ש"ת. בדבר שאלתו אי מותר לכבות הגפרור (יניד האלץ או מעטש בלע"ז) אחר שהדליקה האשה הנרות ע"ש קודם הצרכה מי אמרינן דלאחר הדלקה אפילו לא צרכה כבר קבלה השבת או כיון דלא צרכה הנרות אכתי ליכא קבלת שבת. והשאלה גם לעשות שאר מלאכות אלא שהצדדי שכיח כמוצנן.

והנראה דכוונתו להקשות לפמ"ש בש"ע א"ח סי' רס"ג ס' י' לכה"ג כיון שהדליק נר שבת חל עליו שבת ונאסר במלאכה ועל פי זה נוהגות קצת נשים שאחר שצרכו והדליקו נרות משליכות לארץ הפחילה שצידן שהדליקו זה ואין מכבות אותה והוא ע"פ התוספתא דסוכה פ"ד ה"ז גמר מלקרות פי' מלקצוע אפילו מיחס צידו אינו מטמינו אלא מניחו בארץ ואפילו נר צידו אינו מניחו ע"ג מנורה אלא מניחו בארץ, וכ"כ בשבלי הלקט ענין שבת סי' נ"ט יש אנשים שמדליקין את הנר בצפחילה ואחר שצרכו והדליקו את הנר משליכין את הפחילה לארץ וגם בהלכות גדולות אוסר להדליק נר של חנוכה אחר נר של שבת שכיון שצריך על נר של שבת כבר קבל עליו את השבת ואסור להדליק נר חנוכה אחרי כן ע"כ ע"ש. ומיהו המעיין שם יראה שכתבו והתנו דוקא שההדלקה היתה לאחר הצרכה וכן הוא לשון הש"ע שאחר שצרכו והדליקו נרות משליכות לארץ וכוונתם דוקא לאחר הצרכה הוי קבלת שבת אפילו לכה"ג ולא קודם הצרכה ועיין הגהמ"י ה"ל חנוכה פ"ד ו"ל אמנם מהר"ם מצריך והנהיג להתנות קודם שידליק שאין מקבל שבת עד שיקיר מידו הנר שהדליק זו או עד תפילת ערבית דאל"כ שמא באיסור הוא מטלטל אחר שצריך להדליק נר של שבת וכו' הרי שדייק אחר שצריך להדליק נר של שבת דהעיקר הוא הצרכה.

ועיין ביאור הגר"א א"ח רס"ג וצ"ו הוכיח מתוספתא הנ"ל דגם בעוד המוקצה צידו אסור לטלטלו יותר ולכן אין לה לילך עם הנר ולהעמידו במקום אחר אלא משליכו לארץ וכ"ה בחי' הגרע"א ע"ש שזו ראיתי צערוך השלתן סי' רס"ג סעיף י"ד שכתב ג"כ דאופן נשים צרכו מקודם הדלקה דאלו היו מצרכות אח"כ פשיטא דיכולות לעשות מלאכה דקודם הצרכה לא הוי קבלת שבת ולפ"ז צנשים שלנו שמצרכות רק לאחר הדלקה א"כ יכולות לכבות קודם הצרכה ואח"כ יצרכו וכתב וכמדומה לי שכן המנהג ע"ש.

ודע דלכאורה נלפענ"ד להביא רא"י לרבינו הבה"ג דעם הצרכה קבל שבת ולא מהני חנאי מגמ' עירובין מ' ע"ב דמסייע ליה לר"י דכוס אומר אפילו בשוק דאלת"ה חייב עזרת ור"ה אלא יוה"כ היכי עביד אי מצריך עליה ושאי ליה כיון דאמר זמן קבלוה עליה ואסיר ליה דהאמר לי ר' ירמיה בר אבא לרב מי גדלת וא"ל אין גדילנא לצריך

צריכה חמיר ממוציא ש"ס לצטלה, ומיהו לפענ"ד כמ"ש וצפרטו אס נכרף עוד שיטת הפוסקים דס"ל ספק ברכות להקל ולצרך שנית ולכן משנה לא זזה ממקומה לפענ"ד כמ"ש והרובה עוד יוכל לומר לאחר אמירה צרוך שכלמ"ו כמ"ש הרמ"א א"ח סי' כ"ה וק"ל.

ולאחר שרשמתי ראשי פרקים למעכ"ת בא לידי מכתב מאת ידי"ג הרה"ג וו"ח מוה"ר יואל נחום מאשינסקי שליט"א ת"ח מופלג בכלל קלאזענבורג והעיר לי על דברי מרן צבית שערים מדברי הגרע"א וזיין לדברי הטור הנ"ל וט"ז ופמ"ג והוסיק לזיין דהמ"ב בשער הזיון אות ט"ו מישב דברי הט"ז ובאמת ז"ע שלא הביא המ"ב דעת מרן הח"ס והגרע"א אמנם הוסיק והביא לן מה שכתב הרב בעל התניא בסידורו פי"ג סעי' ד' שכתב ג"כ להדיא דאפילו צריך צרוך רחמנא לחוד לא יאמר (ודלא כהט"ז או שגרס בט"ו ולא יאמר צריך רחמנא במקום אלא יאמר) שהרי איסור צרכה לצטלה משום הזכרת ש"ס לצטלה צין שמוכיר בלשון הקודש צין בשאר לשונות עכ"ל וכתב ענה להרהר הצרכה כי הצרהור לכ"ע ליכא לא תשא כמ"ש המהר"ם שיק א"ח סי' ז"ג ובשד"ח צ' קט"ו בד"ה ולענין הרהור ועיין קפ החיים סי' קס"ז אות ע' (חוץ מהפרת שושן שרנה לומר דגם ע"י הרהור שייך לא תשא) עכ"ל בקיטור. ולפמ"ש הדרינן לכללא דכל מקום שלא ראו האחרונים דברי הראשונים הלכה כראשונים ואמרינן אילו ראו היו חוזרים בהם והכ"נ הרי מצואר דלא הביאו דברי הרדב"ז ודברי הרמב"ם הנ"ל ודברי הריטב"א אמרינן אילו ראו בודאי היו מודים להרדב"ז.

וברגע נפל בלבאי מהא דאמרינן בגמ' רחמנא לילן מהאי דעתא ואמר אדרבא רחמנא לילן מדעתא דיך ומעולם לא שמענו שיש איסור לומר כן עכ"פ לפענ"ד יש לנהוג כהני פוסקים דכה"ג ליכא משום צרכה לצטלה, ונראה להוסיק נמי שיטת המהרש"א ודעימ' דס"ל דספק ברכות להקל היינו להקל ולחזור ולאומרם כנלפענ"ד והשם ית"ש ינילנו משיגאות ולא אכשל ח"ו בדבר הלכה וצפרט באיסור צרכלצ"ט מעתה ועד עולם.

אלו דברי אדם מיעוט לעולם החוזר בברכה ברכת צלח ורכב על דבר אמת דושה"ט ושכ"ג בלב ונפש

מגשה הקמן

סימן לא

בענין לבבות הגפרור לאחר הדלקת נרות שבת
מע"כ ש"ב מופלא ומופלג מלא פלג פרי עץ הדר צ"מ בנש"ק כו' יואל צ. איליאוייטש בשיבה הקדושה קאשוו (אהל שמואל).

עליה ולנתי המצרך כריך שיטעום וכו' ואכתי תקשה אמאי לא משני דמצרך עליה והתנה שלא לקבלי עד לאחר השמי ונמצא מצרך על הכוס אע"כ דכל שצריך עליה א"א בתנאי דכיון שמצרך על הזמן אם מתנה שעדיין לא קבל הו"ל זכרה לצטלה והכ"נ בהדלקת נרות כיון שמתנה שלא לקבל שבת א"כ הו"ל זכרה לצטלה ויש לחלק דזמן ע"כ על היו"ט הוא דאי לא קיבל עליה א"כ לאו זמן הוא והו"ל מצרך קודם זמן המנוה ללא מועיל כלום וכמ"ש כבר בשם תשו' הב"ח (סי' קכ"ה) ושו"ת נוצ"י ועיין ריטב"א דף ז' אבל הדלקת נרות וזכרתה זמנה קודם שבת וא"כ אפשר בתנאי ומיהו ממה שהציא ראי' מדאמר לי' ר' ירמיה לרב מי דלת משמע דאפילו בהדלקה כן ודו"ק.

אלו דברי ש"ב המכבדו ומוקירו המברכו בברכת צלה ורכב על דבר אמת באמת דושכ"ת בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן לב

בענין קידוש על היין אי הוה דרבנן

י"ב לחודש הרחמים התשל"ב בני יצו"א

ישראל אשר בכ אתפאר, ה"ה מע"כ ידיד עליון וידי"ג רב האי גאון וצדיק זקן יושב באהלו של תורה דמטמרי"ן גלין ליה ע"ה חו"פ כגק"ת מוה"ר ישראל וועלי"ן (שליט"א) זצ"ל ראב"ד בודאפעסט ירושלים עיה"ק תו"א.

אחדש"ג צידידות נאמנה. צד"ת שהעיר כ"ג צספרי משנה הלכות ח"ה צסי' מ"ג הבאתי שיעת המג"א והדג"מ ודעימיהו דקדוש היום על היין אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא כבר ינא בקידוש בתפלה וכ"ג עיניו שפיר חזו מרן הח"ס א"ח סי' י"ז ד"ה ואפשר שכתב דכיון שתקנו חז"ל קידוש על היין במקום סעודה א"כ כל מי שיודע שיש לו יין לסעודה מכיון עזמו שלא לזאת יד"ח בתפלה וכשמכוין שלא לזאת לכ"ע לא ינא יד"ח ושזב הוא קה"י דאורייתא וכ"כ צסי' ט"ו ד"ה ולישז וצסי' כ"א כ"צ וקמ"ג העלה דאע"ג דמה"ת צודאי ינא זמנה שמקדש ומצדיל בתפלה אבל אנו סהדי דדעתו לזאת צקידוש והצדלה רק צצית על היין וצמקום סעודה ולצ צד"ד מתנה עליהן עכ"ל ותודה רבה על טרחתו גם צזה וצאמת כי לדידי לא קשה מינה דאי לא אמרתי שם אלא דמדאורייתא שאמרו שמור וזכור או זכור ושמור איזה מהם קודם וע"ז אמרתי דשמור הוא קידוש היום מדאורייתא כמובן וא"כ לא קשה לדידי אפילו להח"ס ז"ל.

אמנם לא אכחד מעיטי דצברי מרן הח"ס ז"ל כבר היו אחי זמנה שדחה צברי הדג"מ צשתי ידים צתשובה וצחי' הראיתי לדעת לכאורה מגמ' צרכות ל"ג צעי מיניה רב

חקדא מר"ש טעה צזו וצזו מהו א"ל טעה צזו וצזו חוזר לראש א"ל רצינא לרבא הלכתא מאי א"ל כי קידוש מה קידוש אע"ג דמקדש צללותא מקדש אכסא אף הצדלה נמי אע"ג דמצדיל צללותא מצדיל אכסא ע"כ. ופי' הרא"ש וד"ח שם טעה צזו וצזו כגון שאכל קודם שהצדיל חוזר לראש לתפלה ולכוס ע"ש מצואר עכ"פ מדצרי הגמ' דיונא ידי קידוש בתפלה וכן בהצדלה ותרוייהו צריכי ודלא כרצינו מרן הח"ס ז"ל דאי נימא דמכוין בתפלה שלא לזאת ידי חובתו א"כ מאי קמ"ל רצינא ומאי קמבעיא ליה והא לא ינא ידי קידוש בתפלה ומאי צרכה לצטלה שייך ע"ש כל הסוגיא אלא נראה לכאורה פשוט כדעת המג"א והדג"מ דבתפלה ינא ידי חובת קידוש ושפיר קאמר כי קידוש מה קידוש אע"ג דמקדש צללותא מקדש אכסא אף הצדלה נמי אע"ג דמצדיל צללותא מצדיל אכסא ודו"ק. וצאמת כי זהו ראיית המג"א והדג"מ רסי' רע"א ע"ש.

ועיין רמז"ס פכ"ט מה"ש ה"ו מדצרי סופרים לקדש על היין ולהצדיל על היין ואע"פ שהצדיל בתפלה כריך להצדיל על הכוס הנה מצואר דהצדלה על היין לא הוה אלא מדרבנן אף דס"ל להרמז"ס דעיקר הצדלה מדאורייתא ועיין שו"ת מרן צי"ש ז"ל א"ח סי' נ"ג ד"ה ותא שהציא קושית הכת"ס א"ח סי' קל"ט צסם ח"ס למ"ש צמגדל עוז צדעת הרמז"ס פכ"ט משצת הי"ג דדוקא צמנות של תורה איכא משום צצילות צצילות אבל צחד דאורייתא וחד דרבנן ליכא משום צצילות ולדעת מ"מ שם ה"א דקידוש יו"ט הוא רק דרבנן א"כ מה פריך צפסחים ק"צ ע"צ מיקנ"ה הא הצדלה דאו' כמ"ש הרמז"ס שם צריש ה"ה וקידוש יו"ט דרבנן ול"ש צצילות ע"ש ות"י מרן הצ"ש דלא קשה דנהי דהצדלה מדאורייתא מ"מ אם הצדיל בתפלה לא הוי רק דרבנן על היין.

שוב צא לידי ספר לקוטי הערות על הח"ס ומנאתי צסי' ט"ו אות י"א שהציא שם מס' עמים לצנינה כמ"ש ושמתחי לו והציא שם דצשו"ת יציע אומר ח"א א"ח סי' ט"ו אות י"ח כתב על העתים לצנינה דאין ראי' משם אלא דאפשר לזאת ידי קידוש גם בתפלה אבל פשיטא דתקנו תפלת שבת לזאת ידי חובת תפלה ולא כדי לזאת חובת קידוש צלצד וא"כ אף לאחר שתקנו חכמים קידוש על היין עזמו נשאר עליו חובת תפלה של שבת ויונא י"ח וצאמת כי אין צדחייה זו טעם לאחר סליחתו שהרי אמרו צגמ' כי קדוש מה קדוש אע"ג וכו' מצואר דצקידוש ינא בתפלה וזה לפענ"ד נכון.

וראייתי קדוש אחד מדצרי צס' המכריע (סי' יו"ד דפוס לוצלין וסי' ע"א צדפוס היסן) שכתב והנכון צעיני לומר דנפיק אדם ידי חובה צקידושא דתפלה שמצרך מקדש השבת שאינו מה"ת לקדש בתפלה ועל הכוס כי אם בתפלה

מקום מקורו וזיין מקורו טהור מגמ' שבת קי"ז דר"ז צלע
אכולי שירותי ורובה לדעת אם יש לנהוג כן להלכה.

ולפענ"ד נראה דגרסינן בגמ' סוכה אמר רבא ז"מ דלא
נפיש' ליה חמרא ליגמע גמועי רבא אכסא
דברכתא אגמע גמועי ופרש"י מגמע לי גמוע דרך שביעה
משום חיבוב מלוא ולגמע גמוע פרש"י בלגימות גסות
והמהרש"א בח"א שם חלק עליו ופי' לגימות דקות ועיין ט"ז
א"ח סי' קפ"ג סק"ד מה שפי' ומג"א סי' ק"ל סק"ב כתב
יטעום המזכך וז"ל מלוא לגמוע גמיעות גסות משום חבוב
מלוא סוכה (עמ"ש סי' קפ"ד ס"ד) ועיין רש"ש סוכה הנ"ל
שמישצ פרש"י מהשגת מהרש"א, עכ"פ מצינו דאכסא דברכתא
אגמע גמועי והוא כוס של מלוא. ובספר חוס' שבת סי'
רע"ד סק"ד דאפשר דיכול בשבת לשמות רוב הרביעית צבת
אחת ולא מקרי גרגרן בהכי ע"ש.

איברא דבש"ע א"ח סי' תע"ב מצואר דלריך לזוהר
לכתחלה לשמות רוב הרביעית צבת אחת ולא
יפסיקנו לב' שתיות ועיין שם סט"ו ברמ"א ובמג"א סקי"א
והגרש"ז שם ס"כ ומצואר דהתם לכתחלה חייב לשמות צבת
אחת וא"כ אפילו נאמר דהתם הוא דאיכא חיוב ובקידוש ושאר
כוס של מלוא לא מצינו חיוב צוה אצל מ"מ אם לאו ק"ו
הוא קידוש דאורייתא מד' כוסות דרבנן מ"מ גזירה שוה הם
דזה מלוא וזה מלוא וכיון דתרוייהו כוס של מלוא הם למה
לא ישתה תרוייהו צבת אחת ועיין ש"ע א"ח סי' תע"ה עכ"פ
לפענ"ד מותר לשמות צבת אחת וליכא משום רעבתנותא אלא
אדרבה איכא משום חיבוב מלוא.

ובזה הגני דושה"ט וש"ת ומברכו בלו"ג
מנשה הקמן

סימן לד'

בענין שפחה מושכרת בבית ישראל
איזה מלאכה עושה בשבת

אור ליום ה' לסדר גם ברוך יהי' התשל"ח בני" יצו"א
למאן דלא קחזינא מברכינא יאה שמי' מברך הרה"ג וכו'
ור"ח נו"נ מרביץ תורה כג"ת מוה"ר ברוך אלכסנדר וזשא
ווינער שליט"א ר"מ דישיבה גדולה קאראקאס וענזועולא.
אחדשבת"ר. יסלת לי אם לא תיארתינו כפי הראוי לכבוד
תורתו הרס כי צבלתי מכירו קאמינא ויקבל
כל הכבוד כפי הראוי לו. ובענין אשר רצה לדעת חו"ד העני'
בענין הנהוג שם בקארקאס דכל אחד יש לו שפחה מושכרת
לחדשים או לשנים שתפקידה להיות עוזרת צבית היינו צבישול,
כיבוס, ולהשגיח על הילדים כו' ונהוג שאפילו אצל תרדים

בלצד וע"ז אמרינן שגשים חייבות בקידוש היום דאורייתא אצל
הקידוש שבסעודה הוא תקון חכמים אע"פ שמזאתי כתב
בה"ג וכו' נ"ל מלבו אמר הדברים הללו ליתן טעם לדברי
חכמים שהגריכו לקדש צין בתפלה צין על הכוס ועיקר
קידושא דאורייתא אינו אלא מה שאנו מזכרין בתפלה מקדש
השבת וזה שבסעודה מדרבנן הוא עכ"ד הקדושים של רבינו
הגאון מוהר"י מטראני ז"ל והצ"ד צשיו"צ להחיד"א סי'
ער"ב ובמחזיק ברכה הביא עוד שו"ת הרשב"א כ"י
דמדאורייתא יולא ידי חובת קידוש באמירת ויכולו או ושמרו
או לזכור צפיו שבת והשאר הכל מדצריהם ע"ש.

ובדברי הגמ' כתבתי לישב נמי קושיא המנ"ח שהקשה
לדעת המג"א (וקושיא זו עולה נמי לתה"ד וא"ר
ובעל הלבושים ודג"מ עיין פמ"ג סי' תפ"ט) דיוצאים ידי
קידוש דאורייתא בתפלה והקשה המנ"ח דמצואר בגמ' בע"פ
דמדאורייתא צעי להזכיר יציאת מצרים בקידוש ובתפלת שבת
אינו מזכיר יצ"מ אמנם הרי מצואר בגמ' דיוצא ידי קידוש
בתפלה וללא כהמנ"ח והא דלא תקשה מיצ"מ ישבתי בעוה"י
במקום אחר ובתוס' רי"ד ע"פ הנ"ל פי' ג"כ בפשיטות דיוצא
ידי קידוש דאורייתא בתפלה וצ"ע נמי להט"ו א"ח סי' רע"א
סק"ט וכבר הקשה עליו הדג"מ אמנם מגמ' הנ"ל מוכח
להדיא כן וצ"ע.

ובגמ' הנ"ל עלתה לן נמי תיובתא לתתן הגמרהמ"ש בסוף
שו"ת מהר"ם שיק"א א"ח דף קי"ז ע"ב שיצא לחלק
מסצרא צין קידוש להצדלה דבקידוש דהדין דעילוי יומא
מקדמינן לא אמרינן כסצרת הח"ס דמתנה שלא לזאת אצל
בהצדלה דאפוקי יומא מאחרין וטוב יותר אכוס כפי תקון
חז"ל שפיר י"ל כסצרת הח"ס ז"ל אמנם הרי בגמ' להדיא
אמרו כי קידוש וכו' מצואר דאין חלוק צינייהו וז"ב צס"ד.

המברך בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן לנ'

בענין לשתות כוס הברלה בבת אחת

ה' לסדר כולן שוין לטובה התש"מ בני" יצו"א
מע"כ מח' האי צורב עוסק בחוקי חורב ברקאי שמו
מפארים בנש"ק כו' הב' יצחק דוד אלמ"ר הי"ו בן מחותני
הרהגה"צ מוהרפ"מ שליט"א.
אחדשה"מ וכשכ"ת צידיות נאמנה. דצבר שאלמו עוד מה
שמע צסס מרן הח"ס ז"ל שבקידוש והצדלה
מותר לשמות כל הכוס צב"א משום חיבוב מלוא ולא ידע איה

שהני שפחות אלו עושות כו"כ מלאכות בשבת ואין מוחה להם, ולמשל לאחר סיום סעודת ליל שבת הם מכבים החשמל וצוקר מדליקין אותו כמו"כ מכבים הרינפה שש"ק ולפעמים עושים הרינפה שיהא להם מנוחה למחר דביום א' יש להם יום מנוחה ומעכ"ת מאז בואו שמה תמה עליהם מהא דמפורש באל"ת סי' רע"ו בנוגע לעכו"ם שהדליק נר דאסור וזמג"א שם סק"ד דחייב לגרש העכו"ם מציטו ואפי' בקבלנו מטעם מראית העין ומוצן דכן גם לשאר מלאכות וזפרטו זעכו"ם הנשכר לכל מלאכות שיטערך דמזואר זרמ"א סי' רמ"ד ס"ה דאסור אפילו שלא צבית ישראל משום דהישראל מרויח מזה דיוכלו לנלו למחר לדבר אחר וזיה דחה לעצמו דלמחר להם יום מנוחה ועכ"פ נשאר לו האיסור משום מ"ע.

וזה שטוענים דגם ציוראפ לפני המלחמה היו שפחות עובדות צבית יהודים והיו מכבין הנרות לאחר הסעודה וכן צביהמ"ד הי' שבת-גוי מכבה הנרות לאחר התפלה וכת"ר צאמת כשהי' צנוא יארק ראה צביהכ"ג שרמוזו לגוי שידליק האיר-קאנדישאן וכתב מעכ"ת דלכאורה אין לכ"ו מקום צהלכה דעפ"י דין צריכין למחות צכה"ג ורק צמקום מצוה יש לימוד זכות עכ"פ כמזואר זרמ"א.

הנה אמרו בשם החכ"ל דאין מדמין צהלכות שבת דהם כהררים החלום צחוט השערה וכעין זה כ' המג"א סי' ש"ה סקי"א דאין לדמות גזירות חז"ל ולא דמי הני אהדדי דשאני כיצוי נרות שהיו מכבין לאחר הסעודה אם אמת כדצריהם כן הוא, דלענין צבוי כיון דהו"ל מלשאל"ג דתנן (שבת כ"ט) המכבה את הנר מפני שהוא ממירא מפני נכרים וכו' מפני החולה שיישן פטור כחם על הנר כחם על השמן כחם על הפחילה חייב ר' יוסי פטור צכולן חוץ מן הפחילה מפני שהוא עושה פחם ומפרש צגמ' דף ל"א (מפרש) דצהיהא אפילו ר"ש מודה וקי"ל כר"י עיין רמב"ם וטוש"ע סי' רע"ח וא"כ צביצוי שהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה וגם צבצוי שמכבה אין נהנה צמלאכתם כלומר שאין גוף ישראל נהנה צמלאכה זו אלא אדרצה, וצו ואל תעשה הוא עכ"פ לגבי גוף ישראל וכיון שאינו מצוה לה לצבות אלא שמעצמה מכבה כה"ג ליכא איסור ואינו מחויב לומר לה שלא תכבה אצל להדליק שנהנה הגוף מגוף המלאכה הנעשית צשבת הרי איכא איסור לזה. והגם דאפילו צאיסור דרצנן נמי אין לומר לעכו"ם רק צשציל חולה שאין צו סכנה אצל צבתם אסור ואפילו לדבר מצוה נחלקו צו אי דוקא צשציל מצות מילה התירו או לכל דבר מצוה אצל כשהעכו"ם עושה כן מעצמו הו"ל כמעשה קוף צעלמא ואולי הוא כעין אותן שיש להם שעון שמכבה החשמל כל שאינו מצוה לצבות. ולכן לפענ"ד צשציל צבוי החשמל שמכבין אין כדאי להרעיש צשציל זה אם עושות כן מעצמן או שירמוזו להם לאחר השבת שלא צבו הנר צשבת העבר וממילא לצבת הצא יכבו מעצמן ומה"ט גופאה הי' ציוראפ העכו"ם מכבה הנרות צביהכ"ג שהי' זה מורגל אללו ועשה כן מעצמו. ועיין ט"ו ס' רמ"ד סק"א צשם רצינו שמהה שלמד מירושלמי דהשפחות אסורות לעשות מלאכה צבית ישראל צשבת כלומר אפילו מלאכתן שלא יאמרו מלאכה ישראל היא עושה ע"ש.

וזה שראה מעכ"ת צנ"י שרמוזו לעכו"ם להדליק איר-קאנדישאן לפענ"ד אין מזה קושיא לפי מה שכתב הגמ"ר פ"ק דשבת והגמ"י אות ז' צשם רצינו יו"ט

שהשפחות אלו עושות כו"כ מלאכות בשבת ואין מוחה להם, ולמשל לאחר סיום סעודת ליל שבת הם מכבים החשמל וצוקר מדליקין אותו כמו"כ מכבים הרינפה שש"ק ולפעמים עושים הרינפה שיהא להם מנוחה למחר דביום א' יש להם יום מנוחה ומעכ"ת מאז בואו שמה תמה עליהם מהא דמפורש באל"ת סי' רע"ו בנוגע לעכו"ם שהדליק נר דאסור וזמג"א שם סק"ד דחייב לגרש העכו"ם מציטו ואפי' בקבלנו מטעם מראית העין ומוצן דכן גם לשאר מלאכות וזפרטו זעכו"ם הנשכר לכל מלאכות שיטערך דמזואר זרמ"א סי' רמ"ד ס"ה דאסור אפילו שלא צבית ישראל משום דהישראל מרויח מזה דיוכלו לנלו למחר לדבר אחר וזיה דחה לעצמו דלמחר להם יום מנוחה ועכ"פ נשאר לו האיסור משום מ"ע.

והנלפענ"ד דהנה צגמ' שבת קכ"צ ע"א עכו"ם שהדליק את הנר ישתמש לאורו ישראל ואם צשציל ישראל אסור וכתב הטור א"ח סי' רע"ו דאם צשציל ישראל אסור לכל אפילו למי שלא הדליק צשצילו אצל אם עשה אש לנרכו או לצורך חולה שאין צו סכנה אסור להתחמם כנגדו שמה ירצה צשצילו וישראל ועכו"ם שהסיוצו יחד והדליק עכו"ם הנר אם הרוב עכו"ם מותר ואם רוב ישראל או מחצה על מחצה אסור אלא"כ יש הוכחה שלצורך עכו"ם מדליקה, ואיכא צירושלמי שאם העכו"ם הדליק מדעתו צבית ישראל שאין מטריחין אותו לנאת משם ע"כ והבס"י האריך להקשות ולצאר דברי הירושלמי הנ"ל ועיין דרישה וצ"ח שם ועיין ש"ע. וצש"ע הגרש"ז ואפילו אם הנכרי נחכוין לטובת עצמו כגון ששכרו ישראל וקאץ לו שכר כך וכך צעד כל יום שידליק לו נרות ויצעיר לו מדורה או שקאץ צעד כל הדלקה והדלקה והצערה ולא צוהו להדליק ולהצעיר צשבת אלא הוא עושה מעצמו כדי להרבות צשכרו אעפ"כ אסור ליהנות ממלאכתו צשבת שהואיל וגוף הישראל נהנה צשבת מגוף המלאכה הרי עיקר המלאכה נעשית צשבת צשצילו, שהרי הנכרי אינו נהנה מגוף המלאכה אלא משכרה והוא מתכוין צעשיית גוף המלאכה צשבת צשציל שיהנה הישראל ממנה צשבת נמצא שעשיית המלאכה שבת היא צשצילו כשהינה ממנה צשבת ויש לגזור גזירה שמה יאמר לו לעשותה צשבת צשציל הנאתו אם יהיה מותר לו ליהנות ממנה כשעיקר עשייתה צשציל הנאתו והדברים מצוארים צחות' וסא"ת ור"ן שבת הנ"ל ומג"א סי' רנ"צ ע"ש.

מבואר דכל שהנכרי עושה מלאכה ומתכוין צעשייתה צשציל שיהנה הישראל ממנה צשבת אפילו הוא עושה מעצמו כדי להרבות צשכרו אפילו הכי אסור לו ליהנות ממנה גזירה שמה יאמר לו לעשותה צשבת צשציל הנאתו אם יהיה מותר לו ליהנות ממנה וא"כ הכ"ג צדידן כיון

דעת הרמב"ם פ"ב מהל' והרמב"ן ז"ל כתב דגם רבינו
 דעה"ג לא שרי אלא במילה בלבד שנתנה שבת לדחות אללה
 אבל בשאר מצוות אין דוחין שבות כלל ע"ש אבל דעת הר"ן
 דעה"ג מתיר אמירה לעכו"ם אפילו בדבר שיש בו מלאכה
 גמורה וכנראה דס"ל דכל מצוה ס"ל כן ובספר המכריע
 סי' י"ד הביא דברי דעה"ג ומחלוקת הר"ן עליו והכריע
 דהלכה כדעה"ג ודברי הר"ן ע"ש וצ"ע ע"ש ובשו"ת שז יעקב
 סי' ט"ו עשה סמוכין מזה על מה שנהגו העכו"ם צא
 לביהכ"נ ומכזה הנרות ליל שו"ט ומינה רבו דעה
 האוסרין עיין ברכ"י סי' תקי"ד או ג' ובנוצ"י א"ח סי' ל"ד
 ובשו"ת רב פעלים ח"ב סי' מ"ג שעשה דדדים להמיר להדליק
 עכו"ם נרות בצהכנ"ס ולכבות עכ"פ לפענ"ד שאין לסמוך
 על זה כפי דעת רוב האחרונים ורבינו הרמ"א והמג"א.

ידידו בלתי מכירו דושב"ג בלב ונפש
 מנשה הקמן

סימן לה

בענין אי מותר להזיז הכפתור
 בשעון עלקטרי בשבת

אור ליום ג' לסדר וידע אלקים התשל"ח בני יצ"א
 ישאו הרים שלום למע"כ ידי"צ הרהגה"צ חו"פ זך הרעיון
 אין גומרים עליו את ההלל כג"ת מוה"ר בנימין יהושע
 זילבער שליט"א בעמח"ס הרבה.

אחד שב"ג צידידות נאמנה וכלל הכבוד. יקרת ספרו אז
 נדברו ח' שמיני קבלתי וקדמתי בכל הכבוד
 הראוי לו כולו נאה דולה ומסקה מתורת ה' תמימה להאמאס
 לדבר ה' זו הלכה צרורה ויתן ה' שיאריך ימים ויזכה ליתן
 לנו עוד מפרי עטו עד יבא ינון ולו יקרת עמים. ורק לאות
 שעיינתי בדבריו היקרים לי מאד לפי מיסת הפנאי הנני
 בהערה קטנה אמ"ש צסי' ל"ב בדבר השאלה בשעון אלקטרי
 שמסדרים אותו ערב שבת שיפעול בזמן קבוע שבת לכבות
 ולהדליק האם מותר להזיז הכפתור שבת שעה שהאור דולק
 ולסדר שמקום שיכבה האור שעה י"א בערב יכבה שעה
 י"ב או לזמן מאוחר יותר כדאיתא בש"ע סי' רע"ז דמותר
 לנעול הדלת נגד נר הדלוק אע"פ שידלק זמן ארוך יותר
 וכן בשעה שנפסק הזרם אי מותר אח"כ להזיז השעון שידליק
 שנית אח"כ או מאוחר או להקדים וכ"ג פלפל דין הכפתור
 אי מוקף הוא וכן במחלוקת המ"צ והחז"א לענין טלטול
 מוקף כלל"י במקום לורך הרבה ולצסוף העלה דבלא נפק
 הזרם דומה לזורק חץ ומחילה כנגדו וצא אחר וסלקו דגם
 הזורק פטור דכבר כלו לו חזיו וממילא אם תיקן שידליק
 יותר הוי כמוסיף שמן אע"פ דהמסלק המחילה הוי גרמא

והוצא בש"ע ובאחרונים סי' רע"ו דציוס שהקור גדול מותר
 אפילו לומר לנכרי לעשות מדורה בשביל ישראל ולחמם לו בית
 החורף משום דהכל חולים הם אלל צינה ובספרי משנה הלכות
 ח"ה סי' מ"ב הצאתי ממדרש צ"ר פט"ו א"ל אנטונינוס
 לרבי עלי עלי א"ל רחמנא לשויצך מצינתא א"ל דא ללותא יחי
 חד כסו וצינתא אזלא א"ל לשויצך משרבא א"ל הא כדא ללותא
 דכתיב אין נסתר מחמתו הרי דגרע שרב מצינה ועיין כתובות
 ל"א ובתוס' ד"ה הכל א"כ שרב נמי קשה כמו ננים וגדול
 ממנו לדעת אנטונינוס והודה ליה רבי וא"כ במקום שהשרב
 חזק מאד לפענ"ד שמותר לומר לעכו"ם לערוך
 האייר-קאנדישאן אפילו בשביל יחיד וכ"ש בשביל רבים ולא
 מציעא לדעת הר"ן ז"ל שפי' דברי דעה"ג בגחלת צרה"ר
 שמותר לכבות משום דהיזק לרבים הו"ל כסכנה ליחיד
 והארכתי בזה במקום אחר אלא אפילו לדעת שאר פוסקים
 מ"מ פשוט דלרבים קיל והו"ל מצוה לרבים וכמה פעמים
 נמצאים אנשים חלשים ולכן לפענ"ד אין להקשות
 מאייר-קאנדישאן.

ומידיהו מה שנראה דהעולם טועים דודאי יש מלאכות
 שהשפחות מותרות לעשות בבית ישראל ומותרות
 להדליק החשמל ולכבות למלאכתם וכגון השפחות שרוזות לנקות
 הכלי סעודה לאחר האכילה שכתב הט"ו סק"ח שאע"פ שהדחה
 זו לזורך ישראל אין הדלקה זו נקרא בשביל ישראל הואיל ואין
 גוף הישראל נהנה מנר זה אלא שכלים שלו מודחים והיא חייבת
 להדיחם לזרחה היא מדלקת וא"כ למחות בה ואדרבה מותר
 להשתמש באור זה כיון שלא נעשה בשבילו ולא בשביל ישראל
 אחר ועיין ש"ע הגרש"ז סע"י י"ב ובק"א שם אות ד' וכן כל
 כיוצא בזה וע"ש בצריכות אבל לעשות מלאכות צתתם ודאי
 אסור בשביל ישראל. וגם לנקות הרצפה שבת ולכבס עם מים
 ודאי יש למחות שהרי הנקוי יש בו מלאכה דאורייתא שהוא
 מלאכת כיבוס וסחיטה וישראל נהנה ממנו שבת הגם שעושות
 כדי להקל לעצמם מלעשות מלאכה ליום מחר מ"מ בשביל
 הישראל עושה וגוף הישראל נהנה מהם כה"ג אסור להניחם
 לעשות מלאכות אלו. ודלא כמו שהעולם טועים ומדמים מלתא
 ללא מילתא ולאו כל הניגונים נגון אחד הם.

עוד רגע אדבר במה שמדליקין החשמל בצוקר לאכול
 הסעודה וכ"ת רמו אדברי הרמ"א דרק במקום מצוה
 יש לימוד זכות עכ"פ הנה צאתת כי הרמ"א ז"ל סי' רע"ו
 ס"ב הביא דברי הר"ן שם רבינו הצעה"ט דמותר אמירה
 לעכו"ם אפילו במלאכה דאורייתא במקום מצוה. ובצר הארכתי
 בזה בספרינו משנה הלכות ח"ו סי' נ"ט במחלוקת הפוסקים
 דדעת רבינו דעה"ג הוצא צרי"ף הל' מילה שלהי פ"א דמילה
 דאמירה לעכו"ם במקום מצוה מותר אפילו במלאכה גמורה
 והר"ן חולק עליו דדוקא בשבות התיירו לומר לעכו"ם וכן

אבל כאן דהוי מגוף האלקטרי חמור מגרמא כמו שכתב הרא"ש (וי"ן לאו נדברו ח"ג סכ"ה).

והנה ספרו הנ"ל אין לי לעיין בחר טעמו אמנם לעצם ההלכה גם אני נגעתי קצת בצורת מעכ"ג זה מזמן אמנם היות כי לפענ"ד יש חלוק בינינו וכן אכתוב מה שנלפענ"ד בזה הלכתא והבחר יבחר ככסף נבחר. וראשונה נראה לדבר פשוט דהמסקל הכפתור מה שהניח ראובן על שעה ידוע כשסילקו שמעון מיד שזו הכפתור ממקומו אזדה לה כל מעשה ראובן ואין עוד כאן שום שייכות לראובן עם השעון והכפתור הזה שהרי אם יניח שמעון השעון עכשיו כמו שהוא בשעה שזו הכפתור ולא יחזור ויניחו אז לא יבנה השעון כלל וא"כ צמה שהוא מחזיר הכפתור על השעון ומתקנו לשעה חדשה הוא עושה מעשה חדשה לגמרי שאין לו שייכות עם המעשה הראשונה כמו מי שרוצה להניח כפתור על שעון שלא הי' עליו כפתור מעולם והוא עכשיו מניח כפתור לכבות זו הכ"ג כן הדבר לגבי שעון זה כיון דמעשה ראובן חלפה ועברה לה וזה פשוט וברור לכל מצין.

אלא דמה שכתב כ"ג ח"ל וממילא אם תיקן שידליק יותר הוי כמוסיף שמן כיון דכבר כלו לו חציו של ראשון לפענ"ד לולי דברי כ"ג לא נראה כן דכ"ג ס"ל דהכפתור והשעון הוי מגוף האלקטרי וכמ"ש שם דהכפתור הוי מגוף האלקטרי וחמור מגרמא כמ"ש הרא"ש אבל לפענ"ד הכפתור לא הוי מגוף האלקטרי ואדרבה נראה שהוא קיל אפילו מגרמא ואפשר שיחתי. הנה פשוט דהכפתור אינו חלק מהחומים שנושאים הזרם של אלקטרי ולא אפילו חלק מהשעון שחומי אלקטרי מדובקין בהשעון אלא הכפתור הוא חלק נפרד שמחברים אותו על השעון שהחומים מחוברים בו וכשהשמן קובץ אותו הכפתור נוגע בחתיכת מתכת שעל השעון ומזיז בו והוא מפסיק החוט ונפסק הזרם ואם יסלק הכפתור יסובב השעון ולא יפסיק הזרם א"כ פשוט דהכפתור אינו מגוף האלקטרי אלא מחוץ האלקטרי ומחוץ השעון שבו מחוברים חומי האלקטרי והוא הוא הגורם לפסוק חומי האלקטרי האמנם כי כן ממילא פשוט דאם מסיר הכפתור קודם שנכבה האלקטרי ומניחו במקום אחר לא הוי זה כמוסיף שמן כיון שאינו עושה פעולה כלל בגוף האלקטרי אלא חוזה לו.

והנה מעכ"ג הביא מדברי הרא"ש ונראה דכוונתו אדברי הרא"ש בינה כ"צ שהביא שם מעבר לדף ח"ל הלך נראה לי טעמא דמסתפק מן הנר משום דממהר כיצוי ואף רבנן דר"י מודו בהאי גרס כיצוי דחייב דע"כ לא פליגי התם אלא בעושה דבר החוזה לו הגורם את הכיבוי כשתגיע שמה הדלקה אבל הכא השמן והפתילה שתייהם גורמים את הדליקה והממעט מאחד מהן וממהר את הכיבוי חייב והיינו טעמא

דנותן שמן צנר משום דמאריך בהצערתו דאילו לא נתן שמן צנר היה כבה כשיכלה השמן צנר ומה שהוא דולק מכאן והילך הוה כאילו הוא הדליקו כו' ע"ש. וס"ל לכ"ג דהכפתור הוי כשמן ופתילה ששתייהן גורמים הדליקה ואם ממעט אחד מהם הרי הוא מכבה ממש ולא גורם אבל לפענ"ד הזרם וחומי הצרול הם כאן במקום השמן והפתילה ואם הי' אוחז וחומך החומים או הפסיק הזרם הו"ל בגוף הדליקה כמו בקענדיל שחלק הרא"ש על התוס' אבל הכפתור לא הוי אלא חוזה לו להזרם וחומים ולא הוי אלא גורם לכל היותר, כלומר שגורם מחוץ לאלקטרי לכבות ולהפסיק ע"י הזרם והו"ל חומי האלקטרי והזרם, הם השמן והפתילה, והכפתור על השעון הוא גורם חיצון שכשיגיע השעון עם הכפתור עד הצרול יניע הכפתור את הצרול המוכן לזה וזה יפסיק את החבור של החומיין וא"כ לכאורה פשוט דהכפתור לא הוי אלא גורם מחוזה לו, דכה"ג הרא"ש לא פליג על התוס'. וליכא צוה חיוז משום מוסיף שמן כשמסיר את הכפתור אלא כשמניחו במקום אחר הו"ל מעשה חדש שהניח כפתור לכבות.

וגדוליה מוז נסתפקתי במקום אחר והוא דלכאורה יש לעיין בעצם המעשה של הנחת הכפתור בשעת מה איסור יש שהרי המניח הכפתור על השעון מיד כשהניח הכפתור וחברו על השעון נשלמה מלאכתו ופעולתו אשר זמם לעשות ובזאתו שעה לא עשה שום פעולת הפסקת הזרם או החומיין כלל ופשוט נמי שאם יפסיק השעון מלסובב אז לא יעשה פעולתו כיצוי כלל וא"כ פעולתו שעשה אינו עושה כיצוי כלל הלא השעון הוא שמסובב לאט לאט ומביא את הכפתור שעליו עד המקום שא"א לו לעבור בשביל הכפתור ומזיז הכפתור בכח את הצרול שמתחתיו ומפסיק חומי הזרם ונכבה. ומעתה לאחר שהניח הכפתור על השעון הרי גמר כל מלאכתו והשעון הוא שעושה הכיבוי ע"י הסתובבותו ולא דמי לתך שחייב עליו מיד שינא מתחת ידו ואפילו רוח מסייעתו דהתם כמו הוא דפועל בהחך ועיין סנהדרין ע"ז ע"צ ואמר רב פפא זרק רצור למעלה והלכה לזדדין והרגה חייב אמר ליה מר בר רב אשי לר"פ מ"ט משום דכחו הוא חי כמו חזיל לעיל ואי לאו כחו הוא חזיל לתחת ומשני אלא כח כחוש הוא הרי דעכ"פ כמו צעינן ואם לאו אינו חייב עיין רש"י והלכה לזדדין דרך נפילתה שלא נפלה כנגדו אלא כשהיא חוזרת לארץ היתה מתרחקת לזדדין אבל אם נפלה נוכחה והרגה פטור דלאו כחו הוא אלא היא חוזרת לארץ מאליה וברש"י ד"ה אלא כח כחוש דעדיין היא הולכת ממקצת כחו.

מבואר דכל שנפסק כחו וחוזרת מעצמו פטור דלאו כחו הוא וא"כ המניח כפתור על השעון דמדי דהניחו פסק כחו משם ונגמרה כל המלאכה ופסק כחו לגמרי ואם ישאר כה"ג לא יבנה ורק שצא כעת כח האלקטרי ודוחף את

ודולק אין זה חשוב צידים ואין עליו חיוב שבת הו"ל למימר דיתחייב לשלם ממון על כל הגדיש חוץ משבולת ראשונה ומינה מכריח הירושלמי דלא כר"ל. ודייק בהר"ל דנכטיין כהמג"א דאי כאהעו"ז דבשבת כל הנמשך מפעולה ראשונה חייב עליה משום מלאכת מחשבת אסרה תורה אף שבאמת גרמא הוא כדאמרינן בזורה א"כ מאי קשיא לר"ל הא שפיר גם לדידיה דלא הוי חזיו מ"מ נתקיימה מחשבתו ולכן חייב על כל שבולת ושבולת ולבסוף חזר בו מש"ס דידן ז"ק כ"ב שהרבו להקשות מממה משניות בזא"ז ולא הקשו ממשנה זו ד"הוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור" ומינה דיתכן לומר אדרבה לש"ס דידן נכטיין כאהעו"ז ולדידיה לא קשה על ר"ל משום דחיוב שבת שאני ולדידיה לגבי שבת נמי חייב דמלאכת מחשבת אסרה תורה ע"ש.

ומה שנראה דבאמת הרשב"א ז"ק הנ"ל אמה שאמרו ת"ש המדליק את הגדיש והי' גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו פטור בשלמא למ"ד אשו משום חזיו משו"ה פטור אלא למ"ד אשו משום ממונו אמאי פטור והקשה הרשב"א לר"י נמי דמשום חזיו אמאי פטור מממון הא מתחייב בגדיש קודם שיתחייב בנפשו על העבד וכדאמרינן בכתובות ל' שכבר נתחייב בגנבה ואצדה קודם שיצא לידי איסור חלב ותי' דאמסקנא סמיך דאוקימנא כגון שהצית בגופו של עבד והק' דזה רק אליצא דר"ל אבל לר"י אכתי קשה דלא מוקמי לה בכגון שהצית בגופו של עבד ותי' דהוה מצי לאקשווי ולטעמיך וכו' אע"כ לר"י נמי מיירי בהצית בגופו של עבד.

ברם מרן בשו"ת צית שערס יו"ד סי' כ"ד כתב דקושיא הרשב"א לא קשה רק ללישנא דאמרינן בכתובות ל"א אי צעי לאהדורי מצי מיהדר והי' אחר שנשרף הגדיש ונתחייב ממון הי' יכול להחיר העבד שלא ישרף ושפיר חיוב ממון קדים לחיוב מיתה אבל ללישנא דעקירה לורך הנחה ע"ש בש"מ אריכות צפי' עקירה לורך הנחה כיון דעקירה לורך לחיוב מיתה ומהאי שעתא מתחיל חיוב מיתה פטור מממון אע"ג דחיוב ממון קדים לגמר חיוב מיתה והי"כ הכי"נ חיוב מיתה בל על מעשה הדלקת הגדיש ומהאי שעתא מתחיל חיוב ממון ופטור מממון אע"ג דחיוב ממון קדים לגמר חיוב מיתה דהיינו שרפת העבד ע"ש מה שהאריך.

והנה הטור ח"מ סי' שני"א כתב דהבא במחאתא אחר שיצא ושיצר כלים חייב וכתב הדו"פ והש"ך שם דדוקא מחאתת דינא הכי משום דמיד שיצא ממחאתת תו לא מחייב מיתה אבל בשבת כיון דעדיין עומד בחיוב המיתה דשבת אפילו שבר אח"כ או אצדו פטור והצינו כן בדעת רבינו ישעיה שצטור ובהגהת אמרי ברוך שם זיין שהרמב"ן חולק על זה ועיין ז"ח ובקצה"ח נמי תמה אש"ך ממשנה שלמה

השעון ומזוי גם הכפתור ומוליכו מקומו שהניחו שם והגם שהוא ידע ושיער צעמנו שהאלקטרי ימשיך את הכפתור מ"מ אין זה כחו ומשל למה הדבר דומה לזרק ררור למעלה וידע שאח"כ יפול תחתיו זע"כ ואפ"ה פטור כיון דלאו מכחו הוא שופל הגם שהוא הזמינו לזה צמה שזרקו למעלה.

ויקצת הי' נלפענ"ד לדמותו למי שהמשיך לו בדרך שאמרו בגמ' שבת (קנ"ג) ובטו"ש ע"י סי' רס"ו ובס"ב שם כתב לאמר אם אין עמו אינו יהודי מניחו על חמורו וכדי שלא יהא מחמר אי איכא עקירה והנחה מניחו לאחר שעקרה יד ורגל ללכת דלאו עקירה הוא וכשהיא עומדת נוטל הימנה אבל כשנותן לעכו"ם לא צריך לכל זה ואפילו נתנו משחשיכה מותר ולא חיישינן מה שהנכרי מוציאו אפילו שצורר לו שהנכרי יוציאנו וא"כ כ"ש כשנתנו על השעון והשעון הוא המסבב והולך והוא גומר מלאכתו בהנחת הכפתור א"כ השעון הוא שכזה בסיבובו ע"י האלקטרי מבחוץ וודאי דלכ"ע לא הוי אלא דרבנן ולא כחו הוא.

ולבאורה עלה בדעתי דדבר זה תלוי בצאלי רבצני דהמג"א א"ח סי' רנ"ב סק"כ כתב דישאל הנותן חטים להרחיים בשבת ליכא חיוב טהאת עד שיטחון ברחיים של יד והציא לעמנו ראי' מתוס' שבת י"ח ד"ה לימא מר ועוד והאעו"ז סי' שכ"ח תמה עליו וכתב דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה וכל שמכוין לטחון החטים אף שהמים טוחנים אעפ"כ אסור ליתן החטים בתוך הרחיים מן התורה מידי דהוה אזורת ורוח מסייעתו ועיין דג"מ שם שתמה אמג"א ושכן תמה בא"ר אמנם מרן הח"ס בהגהותיו על הש"ע חזק דברי המג"א ושכדבריו מוכח בירושלמי והראי' מזורה ורוח מסייעתו לאו ראי' היא דהתם הכי הוה במשכן דכל זורה הוה ע"י רוח משא"כ רחיים של מים דבמשכן עתו ברחיים של יד ולכן כל שנעשה ממילא ליכא משום מלאכה ועיין ק"נ שכתב ג"כ כמג"א וא"כ נידון דידן נמי לכאורה לדעת המג"א לא הוי אלא איסור דרבנן ולהאעו"ז כיון דמחשבתו לכבות איכא איסור דאורייתא.

וראייתי בהר"ל ז"ח סי' קל"ב שיצא להציא ראי' להמג"א מירושלמי פ"ב דז"ק ה"ה בפלוגתא דר"י ור"ל גבי אש חיובו משום חזיו או משום ממונו א"ר יוסי ואת ש"מ שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור אם אומר את שאינו כורק את החך ממקום למקום ויעשה כמי שחלק עליו תשלומין מיכן ואילך יהי' חייב בתשלומין ע"כ ציאר הירושלמי דממתני' דהוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור ראי' לר' יוחנן דחיוב אשו משום חזיו ורואין אותו כאלו הדליק את כל הגדיש אבל לר"ל דאשו משום ממונו ומשבולת ראשונה ואילך הולך האש מעמנו

להפילן ולהזיק וביאר מרן צצית שערים הג"ל דגם כח אחר המעורב בהן בא מכחו ואף דזה הוא כח מ"מ כחו וכח כחו בשותפות חייב ולא הוא כאלו הוא כולו כח ולפי"ז לא דמי לנכרי וישראל ששטנו דשם אין הנכרי בא מכח ישראל כלל ואף דבשחיטה כח כחו נמי פסול כמו גלגל בסביבה שניה ציר"ד סי' ז' מ"מ היכא דאיכא כח כחו בשותפות עם כחו כה"ג כשר ודו"ק.

ונחזור לידן כי ילאתי ממחילתי קצת, ואומר אני דצדיקן אפילו האעו"ז נמי יודע דלא הוא דאורייתא לכ"ע דהתם בנותן חטים לרחיים או מלודה ללוד התם מקרי מעשה ידיה דעכ"פ נעשה המעשה שחשב עליה כגון מלודה שלד במלודה זו כמו שהזמינה אבל פשוט שאם בא אחר ונטל המלודה פרוסה והולכה למקום שיש חיות והניחה שם שהראשון הי' פטור שהרי באתו מקום שהניח הראשון אין שם חיות ללוד וא"א בשום אופן ללוד שם חי' והרי אפילו פרס במקום שדאי ילוד נחלקו בו הפוסקים ותלוי צב' תירוטי התוס' סנהדרין ע"ז ועיין מהרש"א שם אי יש לחלק בין אם מקרב הפועל או הפועל ועיין תוס' שבת י"ז ע"ב ד"ה אין פורסין ופמ"ג סי' שצ"ו במג"א סק"ט ובתוס' סנהדרין ע"ז גבי משיך את הנחש בו דפטור לרבנן משום דאין הארס צעין וכחז מההרש"א שם לא מיבעיא אם רק מקרב הנחש לידו וכיון דאינו צעין לא מקרי מקרב אלא אפילו במשיך ונותן ידו לפי הנחש כיון דאינו צעין שארס הנחש מקיאו אח"כ פטור ולא מקרי חזיו א"כ כ"ש נידון דידן דליכא שום פעולה כאן במקום הנחת הכפתור לכ"ע ליכא איסור דאורייתא לפענ"ד אפילו עושה בשבת, ולא דמי לנותן מים תחת הגר דנחלקו בו רש"י ותוס' סו"פ כירה דף ע"ז ע"ב דלרש"י הוה מכבה ממש ותוס' הקשו עליו דהתם עכ"פ הנותן מים נותן תחת הגר ממש ופעולותיו עשו הכיבוי אבל אם הי' נותן מים במקום רחוק והי' אחר הקריב המים ודאי כה"ג אין עליו חיוב וכ"ש לדעת התוס' דאפילו כה"ג לא הוה רק גרמא ופטור. שוב העיר לי אחד מחכמי צית מדרשינו בחזו"א א"ח סי' ל"ח אות ב' שכבר קדמני בזה וכתב להדיא דאם שלב את השעון לכפות המנעול של החשמל בשבת בשביל שיכבה לזמן ידוע חשיב גרמא ואין בו איסור תורה דהוה כגודר בכלי חרס חדשים דעדיין חסר מעשה של הילוך השעון ונולד כח שני ומספקא ליה אי איכא איסור דרבנן מניה, אם הוה כנותן מים לקבל ניצויות, או כגודר בכלים.

והנה כתב שם דלא שייך כאן דלמא יכבו הניצויות וגם לפר"ת י"ל דהכא הוה כגודר בכלים ומ"מ כיון דהוא עושה את כח המכבה אסור משום שבות. ולפענ"ד לולי דבר קדשו כיון דהכפתור לעצמו אינו מכבה כלל אלא שמזוי ומניע ברזל קטן כמ"ש לעיל וגם זה לא בא אלא ע"י סיבוב השעון

ערכין ז' היוצא ליהרג והזיק חייב לשלם ועיין ביאור הגר"א אות ה' ש"ל דמיירי בכרמלית ואח"כ ר"ל אחר חיובו וכ"כ ברז"ה להדיא ע"ש. מנינו עכ"פ מחלוקת הפוסקים אי שבר כלים אח"כ כל זמן שעומד בחיוב מיתה אי פטור או לא ואפשר דבהא פליגי הירושלמי ס"ל דחייב והצבלי ס"ל דפטור וכדעת הש"ך ולכן להירושלמי הגם שעדיין בחיוב מיתה דשבת עומד מ"מ כיון שהדליק אח"כ חייב ושפיר מקשה וש"ס דידן ס"ל דכל שעדיין עליו חיוב שבת פטור משום דקלצ"מ אפילו לאחר שכבר נתחייב מיתה כיון דאכתי בחיוב אותה מיתה שבת הוא א"כ כל משך הדלקת האש הזה הוא בחיוב אחד לענין פטור מנזקים משום דקלצ"מ שהרי סוף סוף מאותה מעשה בא לו חיוב מיתה כלומר מאותה ההדלקה.

ובנועם ירושלמי תי' נמי קושיית הקצה"ח וכתב לחלק בין מיתה לשלומין לאחד ובין היכא דהוה מיתה לזה ותשלומין לאחר ובמשנה ערכין מיירי דיוצא ליהרג והזיק חייב לשלם דילמא הוא חייב מיתה מחמת ההורג את הנפש וא"כ אינו פטור מחמת מיתה דהוה מיתה לזה ותשלומין לזה וע"כ לא אמרינן קלצ"מ אבל גבי שבת שנתחייב מחמת שבת וכה"ג לא שייך מיתה לזה ותשלומין לזה כמ"ש תוס' כתובות ל"א דגבי הדליק את הגדיש בשבת הוה כמו מיתה ותשלומין לאחד הואיל ולא מתחייב בשביל אדם אלא לשמים ע"ש מה שהאריך, ולפי"ז כיון דישבתו קושיית הגר"פ ז"ל א"כ אדרבה נשארה הראי' להמג"א בזה.

גם הח"ס בהגהות וקרנן נתנאל הסכימו לדעת המג"א ז"ל דלא הוה אלא דרבנן ובשו"ת מהר"ם שי"ק א"ח סי' קי"ד ג"כ הסכים להמג"א ודחה דברי אעו"ז וע"ש מה שהאריך מה נקרא גרמא לענין שבת ובס' תבואת שור גי' ג' סעי' ב' כתב דכח כחו לענין שחיטה הוה ספיקא וכל שנגמר הפעולה על ידו אפילו אינו נעשה בתחלת הנחתו אלא לאח"ז כשישול ואפי' מ"מ כל שנמשך מעשה ידיה חשוב כעושה וחוזר ועושה כדאמרינן במכות כ"א ע"ב גבי כלאים מיהו כל זה דוקא אם לכל הפחות מיד בשעת הנחה מתחיל הפעולה שהי' כבר שם האש או המים הפועל אבל אם לא הי' אז עדיין אלא שסופו לבא נהי דבמזיק כה"ג חייב מקרא דכי תלא אש לענין שחיטה תליא צב' תירוטי תוס' בסנהדרין ע"ז ד"ה סוף חמה ומדברי הרמב"ם בפ"ג מרואה הי' משמע כתי' הב' וכן משמע מדברי הר"ן בחידושו שם ולא חשיב כמעשה ידיה. עוד הקשה במהר"ם שיק הג"ל כיון דכל שקיבל הפעולה ע"י כחו הוה כמעשה ידיה א"כ למה בגלגל של מים בכה שני לא יחשב מה שאתה וזבח ע"ש מה שהאריך, אמנם נראה לפמ"ש הרשב"א צ"ק שם ד"ה הא לפי ששעשה שהוא מדליקה מיד עשוי כח אחר להתערב בו וכן אצנו וסכימו וכו' אף הן מיד בשעת הנחתן כח אחר מנזוי להתערב בהן

ועיין פמ"ג וש"ע הגרש"ז סי"ח ופשוט דמנהג העולם דנשים
מזכרות זורח מאורי האש וגם חייבות בהזדלה.

ולבן לא שמיע לי נמי מה ששמעתי לאמור שצאם הצעל
מזדיל על כוס של קידוש לא תאמר האשה אמן כיון
דפטורה מהזדלה הו"ל האמן הפסק צין זרכת צפה"ג וקידוש
לשמה ולפמ"ש פשוט דזה אינו דהרי היא בת חיובא היא,
ולא מיבעיא לדין דכל אחד מצדד לעצמו צפמ"י דליכא למיחש
למידי אלא אפילו לכ"ע והצן והאריכות צוה אך למוחר.

ובחי' צתשובה אחת הארכתי צוה הרצה צדין שהחיינו
צצרכה האשה צשעת הדלקה אי יכולה לענות אמן
אחר שהחיינו שהצעל מקדש וכן אי יכולה לענות אמן אחר
צרכת ליצב צסוכה או לצרך ליצב צסוכה.

אלו דברי ירדו דושה"ט בלב ונפש
מנשה הקמן

והו"ל כח כחו לכה"פ כה"ג, אלא שהחזו"א ז"ל כתב עוד
שם מטעם צונה ולשיטתיה אזיל צוה דיש צנין כה"ג וצוה
כנראה דלא הסכימו לו חכמי הזמן צענין צנין.

העולה לדין מיהו לפענ"ד צרור דליכא איסור דאורייתא
צהמניח כפתור על האלקטרי אפילו צשצת ומיהו
לענין איסור כמה שהוא צ"ע, וח"ו להקל צוה ולהניחו צשצת
אפילו ע"י תצולות שלא יהי' משום חשש מוקצה כגון צשצ"ש
יקצה להדיא כפתורים לשם זה ויקצהו לעולם דמהני לגבי
אצנים וכיוצא צוה עיין ש"ע א"ח סי' ש"ח סכ"צ ומה
שלפענ"ד כתצמי.

והנה יש עוד הרצה ענינים מה שרציתי להעיר צדצרי
היקרים לי מאד מאד אצל מה אעשה ואין הז"ג ולכן
יהיו נא דצרי אלו לרצון.

דברי יד"נ דושכ"ג וצדקתו בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן לו

בענין אי יוצאין הברלה על המעלעפאן

ליל שישי פ' בא התשל"ז בני יצו"א
מע"כ ירדו הרב הגאון ור"ח הו"פ נו"נ שלשלת היוחסין
וכו' כש"ת מוה"ר מאיר אייזיקסאן שליט"א בעמח"ס
מבשר טוב.

אחדשבת"ר צידידות. ספרו היקר מצטר טוב קצלתי היום
ואין טוב אלא תורה ורצונו של אדם זה
כבודו ארשום כאן הערה אחת צסי' כ"ה העלה דצשעת הדחק
יכולה אשה לצאת ידי הצדלה על הטעלעפאן והאריך צוה,
אמנם צעניותינו כצר הארכתי צוה צס"ד דהגם שקצת
מצבותינו הצדיקים האחרונים פלפלו צענין הטעלעפאן להחיר
כזה וכיוצא צוה לענין קדושה וקריאת המגילה אצל האמת כי
לפי שהי' או צימיהם דצר חדש ולא ידעו אופן עבודת
הטעלעפאן כתצו מה שכתצו צוה, אמנם עכשיו שידוע אופן
פעולתו הטעל. פשוט דאין יוצא צוה כלל, ואני דצרתי עם
אינועניער מטעל. קאמפאני והסציר לי שמה שהאדם מדצר
צטעלעפאן זה הקול נאצד מיד אלא שמהקול שלו נעשה צטעל.
רישום קטן כפי קול המדצר וחותן הרישומים מוציאים אח"כ
קול כמו שהוא מדצר או כעין זה והוא כמו קול שנתקבל
צפלאטא או על טעיפ רעקארדער וע"י עלעקטרישע פעולות
מעציר את זה לצד השני ונשמע על צד השני אצל אין זה
כלל קול המשמיע אלא קול מעכאני שנעשה צסיוע
העלעקטראניקס וא"כ אין כאן כלל קול משמיע אלא הו"ל
קול פלאטא או טעיפ רעקארדער שאינו יוצא צוה כלל.

סימן לו

בענין נשים השומעות הברלה בקידוש יקנה"ז

כ' לחדש שמרבים בשמחה התשל"ז בני יצו"א
מע"כ ירדו הרה"ג ור"ח נו"נ אי"א ברקאי כש"ת מוה"ר
נבריא' צינגער שליט"א מנהל רוחני ביישיבה הקדושה
פאפא בני.

אחדשבת"ת צידידות. צדצר השאלה צמנש"ק שחל ציו"ט
ומקדשין יקנה"ז כיצד נוהגין הנשים לענין
הצדלה לפי מה שיש קפידא שלא יצדילו לעצמן ולא יסתו
מכום הצדלה.

הנה כצר כתצמי צס"ד דנשים חייבות בהצדלה כמו אנשים
וציותר הארכתי צספרי משנה הלכות ח"ז סי' ל"ט.
ופשוט דכיון שהן חייבות בהצדלה אם הם מקדשות לעצמן
מצדילות ג"כ לעצמן ומיהו כיון דדרך הנשים לצאת צקידוש
מצעליהן יעשו גם צמונש"ק שחל ציו"ט כן לצאת מצעליהן אצל
צליל פסח שדרך הנשים לקדש צעצמן על הכוס כפי המנהג
אולי יותר טוב שיאמרו צרכת זורח מאורי האש צעצמן וצרכת
הצדלה ישמעו מצעליהן ולענות אמן ומ"מ אם מצרכות לעצמן
כמו כל הקידוש שפיר דמי ופשוט דמתחייבות לשמות מן הכוס
ואין זה ענין של כוס הצדלה שצכל השנה כי הוא כוס מארצע
כוסות שמחויבות לשמות ורק שגם מצדילות על הכוס הזה ואין
להשגיח על החדשות אשר חדשים מקרוב צאו ורואים להגיד
חדשות שהנשים לא יצרכו זורח מאורי האש ולא יצדילו והגם
שגם צמ"צ סוס"י רצ"ו העיר צענין צרכת זורח מאו"ה לנשים

אחדשבת"ר צידידות לנצח. מכתבו היקר קצלתי צימי הנסים וי"ר שכמו שעשה נסים צימים ההם כן יתן ה' בזמן הזה צביאת משיח לדקיניו צצ"א.

ובדבר שאלתו צמי שחלה צמחלת הלצ ר"ל אי מותר לו להוציא כדורים (ניטרואגליצריין) צצבת שהחולה מנווה מפי הרופאים שלא לנצח החוזה וגם צצית זולת הכדורים האלו שאם יקבל התקפה ח"ו נריך ליקחם תחת לשונו ושאלתו להוציא צמקום שיש שם רה"ר גמורה, וכת"ר האריך צפלפולו הזך והיות כי כבר כתבתי מעין זה וקנה מקומו צספרי משנה הלכות ח"ו [סימן נ"ו] ולכן אשלח לו צילום ממה שכתבתי שם והגם כי לא כתבתי שם מרה"ר גמורה מ"מ יראה דיש צזה כדי סמיכה להחיר גם צרה"ר ומייהו אין ציה"מ צלא חידוש נלפענ"ד לחקור צדבר חדש.

תנן התם שצת ס' ע"א לא יא' האיש וכו' צקמייע צזמן שאינו מן המומחה וצגמ' דף ס"א שם ת"ר איזה קמייע מומחה כל שריפא ושנה ושלש אחד קמייע של כתב ואחד קמייע של עקריין אחד חולה שיש צו סכנה ואחד חולה שאין צו סכנה לא שיכפה אלא שלא יכפה וקושר ומחיר אפילו צרה"ר וצלבד שלא יקשרנו צשיר וצצבעת ויא' צו צרה"ר משום מראית העין ופרש"י ולא שנכפה כלומר לא תימא דלא יא' אלא מי צצא עליו החולי צבר פעם אחת אלא שלא יכפה צצא ממשפחת נכפין ודואג שלא יכפה, מפני מ"ע דלא מיחזי כמאן דצעי ליה לרפואה אלא לתכשיט ולאו תכשיט הוא אלא מחמת דאגת חולי, אבל צצמתי' פרש"י אבל צקמייע מומחה שרי ותכשיט הוא לחולה כאחד מלבושיו ולכאורה דבריו סתראי נייהו דכאן כתב דלאו תכשיט הוא וצמשה פ"י דתכשיט הוא כאחד ממלבושיו והלא לא היו מלבוש וצ"ע.

והנראה פשוט דהכוונה צזה הוא כך דודאי סימנים ועקרים וכיוצא בהם מעצמן לא מלבוש ולא תכשיטים נייהו שהרי אין שום אדם צעולם מתקשט צעקרים אלו או כיוצא בהם וודאי לאו מלבוש נייהו אלא דדרך החולים לנצח צקמייע או צעשצים ועקרים אלו לרפואה או מחמת דאגת חליו שלא יחלה ואין כונתם להוציא כן לשם משא ואין דרך להוציא כן משאו נתנו לו חכמים דין תכשיט לענין שלא יאסור צהואתו לרפואה דוקא ואלו הוציאו לשם תכשיט ולא לצבת חולי הי' צצמת אסור להוציאו דלאו תכשיט הוא והגם דלאו כדרך המוציאין הוא מוציא שהרי תלוי על גופו מ"מ מדרבנן הי' אסור אס לא הי' כוונתו לרפואה כיון דצענ'ס לאו תכשיט נייהו ורק צצבת החולי עושהו לו דין תכשיט ומותר להוציאו ומייהו להוציאו כדרך המוציאין צידו הי' אסור אפילו לרפואה דמשום רפואה לא תמירו להוציא כדרך המוציאין והרי תנן המוציא לזרע ולדוגמא ולרפואה חייב אבל כיון שמוציאו דרך

ומצילא גם מה שהציא שם מהגאון מהרש"ג ז"ל ח"צ ס' קי"ח שקול הצא ע"י ראדיא אין צו משום השמעת קול האסור צש"ע א"ח ס' שלי"ח משום דנולד קול חדש הוא דאסור אבל כאן ליכא קול חדש אלא ששומעין קול המדבר צעצמו וחז"ל לא גזרו השמעת קול צצא ע"י פה ולפי הנ"ל גם זה אינו דאדרכה הוא מוליד קול צמה שמדבר אל הראדיא וזה צרו"ר צס"ד. ופשוט דקול צצשה על הראדיא דינו כמו קול צצשה על פלאטא או טעיפ רעקארדער והנפ"מ הוא אס מכירה או לא מכירה וכבר יסד לנו יסוד גדול צזה מרן וקיינו צש"ת צית שערים לענין גראמאפאן, וקול הטועלעפאן הוא כקול ההצרה צכל מקום שאינו יוצא צו כלל דלנצח צעיין שומע ומשמיע והכא חסר המשמיע עכ"פ על המציאות א"א לפלפל כי כך הוא המציאות מהטועלעפאן. והגע עצמך אס למשל מי שהוא יודע לנגן טוב על המנגן וינגן אחד צפיו ויצא אחר ויעשה ממש נגון כמוהו צכל טנועותיו עם כל זה אין זה אלא מעשה המנגן ופשוט.

ובעצם דין ההצדלה הצצתי צס"ד ראיות דעת רוב הראשונים דנשים חייבות צהצדלה כאנשים ומנה שהציאו צשם הא"ח אשה לא צצדיל אפילו להפוטרים נראה רק שלא צצדיל צעצמה אבל מחויבת והז"ל דומה למה שכתב הצה"ג לענין קריאת המגילה דנשים פטורות מקריאה וחייבות צשמיעה וא"כ ודאי צצריכה להצדיל לעצמה אס לא תוכל ליןך למי שהוא שיצדיל לה, ומחמת הטורדות לא הספקתי לציין כל המקורות ואי"ה צעוד זמן קרוב יא' לאור צס"ד ספרי משנה הלכות ח"ו ושם הארכתי קצת [ס' ל"ט, וע"ע ח"ו ס' ס"ב] ג"כ צדין חיוצ אשה צהצדלה וצצרה ענינים אשר נגע צהם מעכ"ת צספרו היקר וגם הרצה ענינים שכתב מהם כאן רובם כמעט דנתי מהם צספרי הקודמים אשר אין לי פנאי לעבור עליהם כעת ולצינים לכת"ר וצודאי ראה גם צספרינו הרצה מהשאלות ס' י"ד ס' ט"ו ט"ז י"ז י"ח כ"א כ"ה ל"א ל"ח מ' נ"ב ס' ס"ד ועוד כמה תשובות אס לא ראה אותם עדיין נא לעיין צספרינו הדל משנה הלכות.

ועתה אקצר וכל טוב ממנו לא יבצר והנני חוזר לראשונות בברכה שיזכה ללמוד וללמד עד יבא ינון ולו יקחת דושה"ט ושכ"ת בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן לח

בענין אי מותר להוציא כדורים לחולי לב בשבת

ט' טבת התשל"ז בני יצוא

מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג המפורסם לשבח וו"ה נ"ו וכו' כש"ת מוהר"ר נויבירט בעמח"ס ש"ש כהלכתו ירושלים עיה"ק.

הלבוש שם ח"ל יוצאים צמיני עשבים וכו' ותולין אותן לרפואה שאינם משוי לאדם והם לרפואה אלא כתכשיט לו דמי והנה דייק לומר שאינם משוי לאדם הואיל והם לרפואה אלא כתכשיט לו דמי ומשמע לכאורה דצעי דוקא רפואה אבל מלשון רש"י והמאירי ז"ל הואיל ולא כתכשיט הוא אלא מחמת דאגת חולי ואפילו אינו חולה עדיין אלא שחש לה וכמו שאמרו בגמ' להדיא ולא שנכפה אלא שלא יכפה והנה היכא שלא נכפה עדיין שפיר אפשר שלא יחלה לעולם בלי הקמייע הנ"ל ואפילו הכי התירו לו לנאת בהם מחמת דאגת חולי זה שאם ח"ו עתיד לנא יתרפא בקמייע זו א"כ צהני כדורים נמי שמוציא אינו מוציא אלא מחמת דאגת חולי שיצטרך להם הגם שעכשיו אינו מרפא מ"מ כיון שהוא לצורך חולי והרואים יראו וידעו שלסיבת דאגת חולי הוא מוציא כה"ג אם יוציא כדרך תכשיט הכ"נ דמותר.

ואולי דצוה תלוי מחלוקת המאירי והלבוש דלדעת הלבוש עיקר ההיתר הוא משום דכבר מסי ולכן שפיר מותר אפילו להוציא בידו ממש כיון דההיתר הוא משום הרפואה שמרפא אבל לדעת המאירי עיקר ההיתר משום שמוציאו דרך מלבוש ודאגת חולי ולכן בידו אסור דהוי משאוי ממש ולא התירו אלא דרך תכשיט ומשלהם התירו לו וכמו שהתירו בצמח שצותים במקום חולי דלא גזרו על השצות במקום חולי הכ"נ התירו לו כאן דרך תכשיט כיון שהוא חלה ואפילו חולה שאין בו סכנה וכבר הארכתי בזה בספרי משנה הלכות ח"ו וגם בתשובה הנ"ל שלמתי למע"כ ציינתי לתשובה הנ"ל דבמקום חולה לא גזרו חז"ל שצות כלל ואין זה בכלל דהוי אלא הותרה כלומר מעולם לא נאסרה וכמו שאמרו ז"ל ברכות דף כ' לענין טומאת כהנים לו' קרובים לפי פרש"י שם שהאסור מעולם לא חל עליהם במקום קרובים ודלא כתוס' שם ועיין ריש ברכות ברש"י ותוס' שם וז"ע.

ומעתה אי נימא כן י"ל לדין הכ"נ במוציא כדורים לדאגת חולי שיש לו כבר מחלת הלב והוא עלול בכל עת וצריך להני כדורים וזו עליו הרופאים שלא לנאת זולתם א"כ אם יוציאים דרך תכשיט כגון לקושרם בכיס קטן על זוארו או צורועו או באיזה מקום שצאצריו הי' מותר כיון דסוף סוף לא הוי משאוי עליו כיון שלא הוציא בידו כדרך המוציאין אלא דרך תכשיט והגם דלא הוי תכשיט צענם מ"מ כיון דמוציאו לסיבת חולי ולדאגתו הוא עושהו תכשיט לו ומותר לנאת בו כיון דאינו מוציאו כדרך המוציאין ולא הוי משאוי מדאורייתא ומדרבנן לא גזרו עליו כשהוא דרך תכשיט וידעתי כי הרואה לחלוק בקל יכול לחלוק על זה ולומר דהחילוק מהכא להתם כמ"ס לעיל מ"מ המעיין ביושר ורואה להודות על האמת נלפענ"ד כמ"ס.

תכשיט מותר ולכן אסרו נמי לקשרו בשיר וצטבעת ולנאת ברה"ר משום מה"ע דלא מיחזי כתכשיט צענם וגם לא נראית לשם רפואה כשקשרו בשיר וכו' כדי ששוי' ליה דין תכשיט מכח רפואה ואסור משום מה"ע ח"ל המאירי ובלבד שלא יקשור קמייע זו בשיר וצטבעת או בשאר תכשיטים מפני שיחשדוהו הרואים שלא לנאת חולי או לדאגת חולי הוא עושה אלא לתכשיט והרי אינו תכשיט כלל ע"ש.

עוד למדנו מדברי המאירי ז"ל שכתב ח"ל וקושר ומתיר אפי' ברה"ר ואין חוששים שמה יציאו ד"א ברה"ר שמתוך שהוא אדוק בה לא יזוז עד שיחזיק ויקשור ע"ש ובד"ה כתבו הגאונים כתב המאירי ח"ל קמייעין אלו לא התירו לנאת בהן אלא דרך מלבוש כגון שהם קשורין בצוארו או צורועו או באיזה מקום שצאצריו אבל להציא בידו אסור ואין הלכה כמה שאמרו חולה כיון דמסי אע"ג דנקט לה צדיה כלומר שהוא תכשיט אף בידו אלא צמח שאמרו ובלבד שלא יאחזו בידו ויעצירו ד"א ברה"ר עכ"ל ודלא כמ"ס הלבוש א"ח סי' ש"א סכ"ד דאף אם הי' מיייתי ליה בידו לא הי' חייב דתועלת בידו ג"כ הוא והוי ליה תכשיט אבל הרי המאירי כתב מפורש דבידו אפילו אי מסי מ"מ אסור להציאו בידו וכבר ראיתי באליהו זוטא שם שחלק עליו וכתב דמנ"ל הא דדילמא דוקא דרך מלבוש התירו ובהדיא תנא ר' אושע' אומר ובלבד שלא יאחזו בידו ועיין תוס' שם ומדברי המאירי ראי' ברורה לדברי האז"ט הנ"ל.

ומעתה יש לחקור בסיבת ההיתר צהני קמייעות ועשבים שחולין לרפואה אם ההיתר הוא לפי שאינם משאוי כיון שאין מוציאים כדרך משאוי אלא דרך תכשיט הו"ל הוצאה כלאחר יד דמדאורייתא מותר להוציא וכיון דליכא איסור דאורייתא ממילא התירו לו חכמים נמי איסורם כיון שצריך לרפואתו והו"ל צורך הגוף ובמקום רפואה לא גזרו מלהוציא והתנו שיהא צאופן דמיחזי כתכשיט או דילמא הטעם משום דהני רפואות נינהו ומרפאות ממש צשעת הוצאה והנפ"מ בזה דאי נימא כטעם הראשון א"כ להוציא כדורים נמי הגם שאין מרפאות תדיר אלא צשעה שיקבל התקפה יצטרך להשתמש בהם לרפואה מ"מ כיון שאינו מוציאו דרך משאוי אלא על גופו דרך תכשיט וצורך הגוף הוא שאם ח"ו יקבל התקפה רפואה צדוקה היא לו שפיר התירו לו להוציא ואי כטעם השני א"כ דוקא הני דמרפאי עם ההוצאה כבר התירו אבל כדורים שצשעת ההוצאה אכתי לא מרפאי לא התירו לו לנאת בהם אפילו דרך תכשיט וא"כ הכדורים אסורים להוציא מדין קמייע.

והנה צש"ע א"ח סי' ש"א סכ"ד ויוציאים צמיני עשבים שקושרים אותם בקשרים ותולין אותם לרפואה וכתב

ידי"ג דושכ"ת ושה"ט וכאש"ל בידידות המברכו בהצלחה בכל ענינים ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ויהי ה' אלקי עמו החותם בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן מ

בענין מקבלי ריבית מבאנק בשביל שבת
אי מקרי שכר שבת

ג' לסדר כי ידעתי התשל"ז בני יצו"א

מע"כ ידידי הרב הה"ג המפורסם לשבח וו"ח נו"ג אי"א כג"ת מוה"ר פנחס אשר זעליג גאלדבערגער שליט"א אבד"ק מעדיער בעמח"ס מנחת אשר.

אחדשבתה"ר צידידות. ספרו היקר מנחת אשר קבלתי וקדמתי ציורתם הכבוד כראוי לו וי"ר שזכה להיות ממרביצי תורה צרכים ושמעו רחוקים ויצאו ויתנו לו כתר תורה העולה על גביהם.

רק לזאת שדפדפתי בספרו היקר צסי' ל"ד ינא לאסור מה שמקבלין רבית מהצנק שנותנין להם לזמן מה וצאיזה יום שירצו יכולין לטעון חזרה והצנאק משלם רבית מידי יום ציום משום דהו"ל שכר שבת ודחה דצרינו מה שכתבנו צמשנה הלכות ח"ה סי' מ"ה דכהיום שהצנקים חושצין הימים מחנות היום עד חנות היום נמצא דציום שבת איכא שכר שבת צהצלעה היינו יום ולילה עד חנות והיום הוא של שבת ועד חנות של חול ושל יום ששי נמי הוא של יום ששי ועד חנות לילה של שבת וכת"ר דחה דמן הסתם צעכו"ס הלילה הולך אחר היום אי"כ הלא גם צימי המג"א וודאי מיירי שנותן המעות לעכו"ס אי"כ איכא מציאות שלא יהי' שכר שבת צהצלעה וא"כ קמו דברי המג"א שהצבתי שם מס"ש ש"ו סק"ו דאם מחשצין השכר מידי יום ציומו אסור משום שכר שבת.

ולפענ"ד דיחוי זה חוזר ונראה וכנראה דמחמת הערדות לא דקדק דצברינו שצעוה"י דקדקתי שם וכתבתי דהצנאקים של עכו"ס שהם חושצים היום שלהם מחנות לילה עד חנות לילה נמצא המלוה להם מעות צרבית הם אינם משלמים ע"פ היום שלנו אלא ע"פ היום שלהם ולפי החוק שלהם צענין ימים נמצא דיום של רבית שלהם מעולם אינו מערב עד ערב אלא מחנות ועד חנות נמצא דלעולם הוא צהצלעה. והכונה צזה פשוטה דצשלמא כשישראל מלוה לעכו"ס מעות על דעתו של ישראל ומצקש ממנו שכר רבית צכל יום ויום של ישראל אי"כ מאי נפ"מ צזה שהעכו"ס אין יומו ציומו של ישראל אצל הרי ישראל הלווה על יום של ישראל ומצקש שכר הלוואתו שהוא הרבית מכל יום ויום וא"כ צצבת צצקש ממנו שכר שבת אסור שהרי ישראל הלווה לדעתו של ישראל

ובזה נמי נראה לחלק צמה שהעיר מעכת"ר דצכלל יש להצין הא דש"ע סי' ש"ג סט"ו דיוצאה אשה צפלפל וגרגיר מלח וצכל צושם שמתן צפיה וצתוס' דף ק"צ ע"א והוציאו צפיו כיון שדרך לצאת ואוכל צפיו חייב נראה כוונתו דמ"ש צהני דלא הוי כדרך הוצאה ולפענ"ד החילוק הוא כך דהמוציא צפיו לאכול כיון שצריך לאכילה אחשבה לאכילה זו ולהוציאה צפיו אצל בגרגיר מלח ופלפל וכיוצא בהן אין האשה צריכה להפלפל או מלח או לצבן תקומה ולא צריכה אלא שלא יהא לה ריח צפה ואין זה מחשבת הוצאה ועיין רש"י ומאירי שבת ק"צ שם וק"ל.

וברגע נפל צמחשצתי לפמ"ש התוס' פסחים מ"ז ע"ב דצצבת לא אמרינן הוציא משום דחשיצ"ס לא שכיח ומינה דהיכי דשכיח הכ"נ דלמרינן הוציא וצחולה צמחלת הלצ דשכיח הוא שיקבל התקפה זו ר"ל כידוע ועיין תוס' חולין דף ט"ו רע"ב ד"ה כגון שהי' לו חולה שרגילות הוא לחולה שחוזר לחלו נמצא כה"ג חשיצ"ס שכיח שכיון שהי' חולה חוזר הוא לחלו אי"כ כה"ג אמרינן הוציא מדאורייתא ודו"ק כי קצרתי. צר מן דין כי לפענ"ד צבר צירתי צעוה"י דצוה"ו ליכא רה"ר דאורייתא צשום מקום והארכתי צזה צכמה תשוצות ולכן לפענ"ד צצירוף כל הני טעמי מותר להוציא כדורים אלו דרך תכשיט דליכא אסור דאורייתא אפילו צרה"ר גמור.

סימן לט

להוציא מכוונת שמייעה שהבאמערי מונחת בבים

עוד להג"ל

ולא אכחד מעטי מה שראיתי צשו"ת הר צבי אי"ח סי' קע"ד שכתב ח"ל ואני חוזר לענין השאלה דצמכוונת הצבאטערי מונחת לו צכיסו וחלק אחד צתוך האזון אין מקום להחיר הטלטול מחוץ לעירוב דיש כאן הוצאת שמים דגם המונחת צאזון אע"ג דתנן (שבת ז"ב) דצאזון לאו דרך הוצאה היא אצל צנידון זה אדרבה זהו דרכה להוציאה צאזון ודאי חייב משום מוציא מרשות לרשות עכ"ל ע"ש ולפענ"ד לאחר צקשת קליחת ידי"ג הגאון המנוח ז"ל פשוט דצאזון לאו דרך הוצאה היא כך הגם שצריך לצאת צו לשמייעה אצל אין זה דרך הוצאה לענין משא ופשוט דלענין משא הוצאת מכוונה זו הוא ציד כשאר משאות או צכיס הכל לפי גדלו וקטנו ואדרבה הוצאתו צאזון עושהו דרך תכשיט כיון שצ"ל לשם שמייעה ולא דמי לחייט היוצא צמחטו שמקרי דרך הוצאה לפי ששם מחשצתו היא להוציאה כך ורונה הוא צך משא"כ כאן שאין כוונתו ומחשצתו להוציאה המכוונה כלל לשם הוצאה ולכן נעשה לו דרך תכשיט על האזון ולא דרך משא והנכון שהחלק המונח צכיס נמי יתלו אותו על אחד מאצריו ולא צכיס וכנ"ל ודו"ק.

המג"א ויראה שצדקו דברי צוה"י עכ"ל (אגב כנראה שמעכ"ת כתב אלי תשובה זו אמנם מעולם לא קבלתי המכתב הזה ממעכת"ר ואולי שנאצד על הצי דואר).

ולפענ"ד לא הבינתי כוונת כתר"ה שהרי כשמבקש שטר עשרה ימים כתב המחבר שמוטר לו לבקש הגם שודאי שצאמנע עשרה ימים יש יום אחד שהוא שבת ונמצא דכשבקש שטר עשרה ימים בקש נמי שטר שבת ולמה מותר וע"כ כיון דלא הזכיר יום השבת צ"ש שבת רק שהזכיר יום כשאר ימים מותר אף דהו"ל יום זה שבת והעיקר הזכרת שם שבת וא"כ הכי נמי צבאנן אינו מבקש שטר שבת ולא מוזכר שבת כלל לא הוא ולא הצאנן אלא מבקש רבית מיום ליום שלהם והם נותנין לו הרבית ואין מוזכרין שבת כלל אלא מוזכרין ימי החודש ראשון שני שלישי לחודש עד שלשים יום אחדש ומוזכרין רק החדש שלהם למשל נאוועמבער דענעמבער והזכרה שיאמר לו תן לי שטר שבת או של שבת אלא אומר לו תן לי שטר חמישי של דענעמבער שהוא מחזות של הרביעי עד חזות של חמישי וכיוצא ליכא צוה איסור ולא דמי למורד דמיחזי עכ"פ כשכר שבת ממש מיחזי כשכר שבת איכא ולא כן דלידן ועיין רי"ף ורא"ש פכ"ג דשבת ורמב"ם פ"ו מה"ש ולכן לפענ"ד הדבר פשוט להחירא וכו"ו דבני נכשלין כולם באיסור שטר שבת ולפענ"ד הוא היתר גמור. [וע"ע שו"ת משנה הלכות ח"ג סימן נ"ח]

אלו דברי ידידו דושה"ט ושכתר"ה בלו"ג
מנשה הקמן

סימן מא

**בענין איסור שטר שבת לא הוי
אלא עוברין דחול**

ג' לסדר כי ידעתיו התשלי"ז בני"ו יצו"א
מע"כ ידידי הרב הה"ג המפורסם לשבח וו"ח נו"נ אי"א
כג"ת מוה"ר פנחס אשר זעליג גאלדבערגער שליט"א
אבד"ק מעדיער בעמח"ס מנחת אשר.

אחדשבתה"ר צידידות. מה שתמה מעכת"ר אדברי הגה"ק מרן כק"ו צו"ת צית שערים (א"ח סי' רע"ה) שהציא דאיסור שטר שבת לא הוי אלא משום עובדין דחול וכן מוכח מדברי הצי"א סי' תקפ"ה (ט"ס מש"כ תרפ"ה) דאיסור שטר שבת קיל משאר שבותין וכת"ר דחה דהמעין צדברי הצי"א יראה שלא דיבר הצי"א כלום אלא מאיסור דמיחזי כשכר שבת ולא מעיקר שטר שבת דהו"ל

ועל יומין דישראל מקבל הוא השטר אבל זומן הזה דכל מי שמכניס מעות לצאנן על דעתו וחשבונו ונימוסו הוא מכניס וכן הוא דרך הצננים לחשוב מחזות לחזות ועל תנאי זה הוא מכניס מעותיו א"כ פשוט דכה"ג הו"ל צהבלעה.

וודאי פשוט דגם צוה"ז אם ילוה ישראל מעות לעכו"ם פרטי ויתנה עמו שיתן לו שטר כל יום ויום ויקבל ממנו בכל יום כפי דינו או אפילו בפתח יהי' צוה משום שטר שבת וכדעת המג"א אבל אם יתנה עמו שמלוהו למע"ל דיליה ודאי דהוה צהבלעה וכן כתבתי שם להדיא צד"ה והמג"א ושאר פוסקים שכתבו צמלוי צרביט מיירי דישראל המלוה לעכו"ם ועושה לו צדיני ישראל או בפתח שממילא משמע שמבקש שטר יום ויום של המלוה אבל אם הי' מתנה עם העכו"ם שישלם לו לפי דיניהם ויום שלהם אפילו להמג"א ודעימיה הי' מותר לפענ"ד וכו"פ וצבור מאד. ובאמת כי הבאתי ראיות לזה שם מדברי המהר"ם שיק וכף החיים אות ל"ד ות"א כלל ס' אות ח'.

אלא דמה שקשה לי' דינאם צמשך השנה שני ימים טובים הנה באמת כי מכל י"ט לא קשה שהרי אינן רק משום ספיקא דיומא ואפילו ר"ה דכיומא אריכתא דמי מ"מ יו"ט צ' הוי דרבנן אלא דמ"מ הכי הו"ל להקשות שהרי ימצא לפעמים יו"ט אחר השבת או קודם השבת ובאמת מטעם זה הבאתי שם עוד דהני דעפאזיטס צבאנן אינן יכולים להוציא בכל יום ויום אלא צריך להשאיר קצת ממונן צבאנן עד רבע שנה שצו משלמין הרבית ולא נותנין רבית בכל יום וא"כ כשנותן המעות הוא נותן פתח על זמן מרובה אלא שמתנה עמהם שאם ירצה להוציא מעותיו מקודם לא יאצד את הרבית של כל רבע שנה אלא יתנו הרבית עד יום שיוציא אלא דגדולה מזה אני מוסף דשום צאנן לא יקבלו מעותיו רק ליום אחד ולא לשני ימים ויתנו לו רבית דאם יכניס היום מעותיו ויוציא למחר או לשני ימים לא יקבל כלום, וא"כ לעולם הוי רבית צהבלעה כמובן ודו"ק, וא"כ לא קשה כלום וגם יש לצרף כי ציום ראשון לעולם לא יתנו לו הרבית שהצאנן מסוגר לעולם ציום ראשון נמצא דשבת לעולם מוצלע ציום ראשון שא"ל לו להוציא ציום ראשון ודו"ק.

ומה שדייק כתר"ה דהעיקר שלא יאמר תן לי שטר שבת דמבואר דהאיסור תלוי צמה שמוכיר את יום השבת וממילא צדידן לא יועיל מה שמתשבין את היום בצופן שיט צו מימי החול כי סוף כל סוף הוא מוכיר את השבת שנותן לו השטר צעבור יום השבת וזה הוא באמת האיסור וקיים ואם צבי מורד אסרינן השטר הגם דאפילו לא הזכיר את יום השבת ס"ל להמג"א דכ"ש צבי רבית דמקבל שטר על יום צבימיוחד ומוכיר את השבת צודאי אסור וימחול נא לעיין צדברי

שבות גמור כשאר שבותין ושכן מצוהר צב"י א"ח סי' ש"ו דאל"כ יסתרו פסקיו.

ולפענ"ד הנה באמת כי סברת מרן בעל צ"ש לאו יחידאה היא וזהו שיטת הגרש"ו סי' ש"ו ס"ח ח"ל אין משתכרין בשבת אפילו בדבר המותר גזירה משום מו"מ וצבי"א אסור לשכור חזן וכו' ויש מחירין מפני שבמקום מצוה לא גזרו על שכר שבת שאין איסורו אלא משום גזירת שכירות בשבת שהיא עממה אינה אלא משום גזירת שמה יכתוב וכוונתו פשוט דגזירת שכר שבת היא גזירה משום מו"מ ומו"מ גופיה הגזירה שמה יכתוב וכ"כ עוד צבי"ר רמ"ג סי"ב בצופו ח"ל שאין משתכרים בשבת משום גזירת מו"מ וכ"כ בשו"ת צ"ח החדשות סי' מ"ט וצשו"ת פקודת אליעזר א"ח סי' כ"ט על שאלתו בדבר הרופא וכו' כתבו הטעם דצמ"ה מותר שכר שבת עיין צב"י שם דאיסור שכר שבת גזירה משום מו"מ ובמקום מצוה לא גזרו ע"ש ועיין רש"י כתובות ס"ד ע"א ד"ה שכר שבת כמו שמשתכר בשבת גזרה משום מו"מ ושכירות.

אלא דכתיב שדא ציה נרגא וכתב דמה שהציאו האחרונים ראי' מצב"י סי' תקפ"ה אינו ראי' דהצ"י לא מיירי שם אלא מאיסור דמיחוי כשכר שבת ולא מעיקר שכר שבת ועיקר שכר שבת הוא שבות גמור כשאר שבותין דאל"כ יסתור פסקיו, ולפי שכל הני אחרונים אזלי בשיטה חדא קשה לי לדחות כל הני סבי צב"א דחיטתא שלא הצינו דברי הצ"י ואמרתי אשימה עיני עליו לראות אם טעו באמת בדבריו ומה ראו על ככה לטעות בדבר פשוט כזה כאשר תחזינה עיני כתר"ה.

ולאחר העיון נלפענ"ד דעת האחרונים צפירוש הצ"י ז"ל שהרי כתב הצ"י בד"ה ולא ידעתי מאין מנאו להם היתר זה כי נ"ל שאסור כדתניא השוכר את הפועל וכו' ויש לתמוה על הר' שמואל דאטו כדי לקיים המצוה נחלל שבת וי"ל דבגמ' איתא על הא דמורד ומורדת קא צעי מ"ש איהו דיהצינן ליה דשבת ומ"ש איהו דלא יהצינן לה דשבת ומשני איהו דמפחת קא פחית לא מיחוי כשכר שבת וכו' ופרש"י כשכר שבת וגזירה משום מו"מ ושכירות עכ"ל ומשמע דאפילו אי הוה מוספת ליכא איסורא אפילו מדרבנן דהא מו"מ גופיה לא מתסר אלא מדרבנן והיכי גזרינן במורד דאוספי מוספי אטו מו"מ הו"ל גזירה לגזירה א"ו לית ציה איסורא כלל אפילו מדרבנן ע"ש והנה פשוט דמה שפירש"י דמיחוי כשכר שבת וגזירה משום מו"מ כלומר דעיקר גזירת שכר שבת הוא גזירה משום מו"מ ושכירות ולכן איהו דמפחת קא פחית לא מיחוי כשכר שבת ומותר אכל היכי דמיחוי כשכר שבת אסור הוא וע"ז הקשה הצ"י דמו"מ גופיה

דרבנן והו"ל גזל"ג. וכן מנאמי להדיא בא"ר א"ח סי' ש"ו אות י"ד ח"ל ועיקר דין זה ששכר שבת פרש"י פ' אע"פ גזירה משום מו"מ והקשה הצ"י צבי"ר תקפ"ה שמקח וממכר גופיה דרבנן והו"ל גזל"ג הרי דפי' מפורש כמ"ש דעל עיקר דין ששכר שבת הוא מגזירת מו"מ וע"ז הקשה הצ"י דהו"ל גזל"ג אלא דהא"ר הקשה עליו מרש"י ותוס' צ"נה ל"ז שפי' שם גזירה משום מו"מ דכולהו חדא גזירה נינהו ולא הוי גזל"ג וא"כ הני נמי כן הוא ע"ש וצ"ל דהצ"י ודעימי' ס"ל דלאו כלהו בחדא מחתא נינהו ולא דמי לקידושין ולנהי שם.

איברא דע"כ צ"ל דאעיקר שכר שבת קאי שהרי הצ"י הקשה לר' שמואל דאטו כדי לקיים מצוה נחלל שבת והנה קאי אעיקר דין דשכר שבת לשכור חזנים או שאר פועלים לשם מצוה ולא דמיחוי כשכר שבת אלא שכר שבת ממש וע"ז פריך כיון דשכר שבת הוא איסור דרבנן עכ"פ ואטו לקיים מצוה נחלל שבת וע"ז משני דשכר שבת קיל ואי נימא דכונת הצ"י כמ"ש מעכת"ה א"כ לא תי' כלום אקושי' ר' שמואל דאכתי אטו כדי לקיים מצוה נחלל שבת והא דמייתי מרש"י כתובות לא מיירי בשכר שבת ממש ולכן ליכא איסור אכל בשכר שבת ממש אסור ובחזנים וכיוצא בו לדבר מצוה שכר ממש הוא וא"כ אטו לקיים מצוה נחלל שבת והדרא קושיא ולא תי' כלום על עיקר שכר שבת דמהתם ליכא למשמע אלא היכא דמיחוי ולא אעיקר דין שכר שבת אכל פשוט דהצ"י מפרש דברי רש"י אעיקר שכר שבת ושפיר משני דברי רבינו שמואל דודאי כדי לקיים מצוה נמי אס' הוה שכר שבת שבות גמור לא היינו דוחין ומחללין שבת אלא דשכר שבת איסור קיל הוא דלא הוה אלא גזל"ג ושפיר משום מצוה דוחין.

ועיין צ"י סי' של"ח ד"ה כתב רבינו ירוחם ואפשר שטעמו משום דכל שחוק שעשוי להרויח את של חצירו אסור בשבת משום דמיחוי כמו"מ וכמו שכתב הרמב"ם בצב"ג ועיין צ"ח שם הנה כתב נמי דאיסור שכר שבת הוא משום מו"מ והרוחה שכר שבת בכלל הוא.

ומעתה אסורה נא ואראה מה שפסק הצ"י בא"ח סי' ש"ו שכר שבת הוי איסור דרבנן וסותר דבריו לסי' תקפ"ה לפי דעת כתר"ה, ולפענ"ד גדולה מוז קשה שהרי הצ"י צבי"ר ש"ו אותה קושיא גופה שהקשה כאן הקשה שם דצבי"ר ש"ו הקשה לרבינו שמואל שהתיר לחזנים לקבל שכר דקוף קוף שכר שבת הם נוטלים ותי' דאפשר דה"ק רבינו שמואל שדבר זה אינו אסור אלא מדרבנן ובמקום מצוה לא העמידו דבריהם עכ"ל נראה דמפרש ליה לדברי רבינו שמואל שהתיר לקבל שכר שבת ממש שהוא מדרבנן משום דבמקום מצוה לא העמידו דבריהם וא"כ תקשה ליה לדידיה מאי הקשה

אחד שבג"ק ביראת הכבוד וצאה צבה מוסתרת ואהבת עולם. יקרת ספרו קהלות יעקב על מס' ע"ו קבלתי ושמתחי לקראתו כמקבל פני מלכינו מאן מלכי רבנן מעבג"ק ואשרי הדור אשר מעבג"ק שריו צמוכו ואין לי די מילין להציע תודתי על שכדני בצפרו היקר והאמנם זה יהי חלקי מה שעיינתי בדבריו הקדושים ואבא להשתעשע קצת בדברי תורה וי"ר שיזכה עוד ליתן לעולם התורה מפרי עטו דבר צעמו ואנן מנלינן לחיי דמר כ"ק עבג"א, דשן ורענן בצריות גופא ונהורא מעליא.

ורב לאות שעיינתי בדבריו הקדושים צסי' ח' העלה דבר חדש לפי שיטת התוס' רי"ד רפ"ב דקידושין והסמ"ע והש"ך ח"מ סי' רנ"ב דגם היכא דיש שליח לד"ע מ"מ מתייחסת המעשה גם להשליח כיון שהשליח הוא העושה המעשה והמשלח שנעשה המעשה על פיו וממילא יכולים לחייב את שניהם ולפ"ז יש לזדד דבצבת אפילו בלא דינא דיש שלד"ע מ"מ האומר לשלוחו עשה מלאכה זו לא היתה מלאכה דאורייתא מטעם דהו"ל כשנים שעשאוהו כיון דהמעשה מתייחסת לשניהם וקיים שיש לפלפל בזה וכתב הדבר דשנים שעשאוהו רק מעורר לפני ח"ת שיעיינו בזה, עכ"ל הרב.

ומבאן ואילך דברי התלמיד הרוצה להתלמד הדין לפני רבותיו וראשונה הי' נראה לישב בזה קושיא אחת מה שראיתי מקשין אהא דאמרו בירושלמי ר"ה פ"ד ה"א ר' אבא בר פפא א"ר יוחנן ורשב"ל הוון יתיבון מקשין אמרינן תנינן י"ט של ר"ה שחל להיות בצבת במקדש היו תוקעין אצל לא במדינה אין דבר תורה הוא אף בגבולין ידחה אין לית הוא דבר תורה אף במקדש לא ידחה עבר כהנא אמרינן הא גברא רבא דנישאל ליה אתון שאלון ליה אמר כתוב אחד אומר יום תרועה וכתוב אחד אומר זכרון תרועה הא כי"ז בשעה שהוא חל בחול יום תרועה בשעה שהוא חל בצבת זכרון תרועה מזכירין ולא תוקעין כו' מעתה אף במקדש לא ידחה תנא באתד לחודש כו' תני רשב"י והקרבתם במקום שהקרבתם קריבין וצק"ע דסברי תקיעת שופר מלאכה היא וכ"כ בתוס' הרי"ד שם דאפישט להו דמן התורה יש איסור בתקיעה בצבת וכן דריש להו ר' לוי לחצריא דמן התורה יש איסור לתקוע בצבת דהוא אב מלאכה וע"ז פריך דא"כ במקדש נמי לא נדחה ומשני תני רשב"י והקרבתם וגו' וקשה כיון דמה"מ אין תוקעין בצבת א"כ איך תיקון ריב"ז לתקוע בכל מקום שיש שם צ"ד הא אין צ"ד ממנין לעקור דבר מה"מ צקו"ע קושיא זו הקשה הגרמל"ו צשו"ת בית שערים א"ת סי' רפ"ה, ומרן האריך שם בישוב הדברים.

ולפמ"ש מרן כג"ק שליט"א הי' אפשר לישב לפמ"ש הר"ן רפ"ד דסוכה שהקשה מ"ש דנתר חורבן התקין

צסי' תקפ"ה אטו בשביל המנוה נחלל שבת הרי כבר תי' דחכמים לא העמידו דבריהם במקום מנוה וכיון שלא העמידו דבריהם א"כ לא נחלל שבת דליכא כאן חילול כיון דליכא איסור דרבנן וקושיא מעיקרא ליתא.

ואשר נראה בזה דהצ"י ז"ל הגם שתי' ז"ל צסי' ש"ו שיטת רבינו שמואל דמקום מנוה לא העמידו דבריהם חזר והקשה לו צסי' תקפ"ה הא גופי' שהרי אנן מניינו דהעמידו דבריהם במקום מנוה נמי ואדרבה מנינו שהעמידו דבריהם במקום מנוה כמו בתק"ש ולולב ומגילה והזאה ועוד הרבה, ועיין מג"א סי' ש"ז סק"ז שאין מדמין שבותים דבר לדבר ואין לך צה להמיר אלא מה שאמרו חכמים והציא ראיות לזה ממס' כרייתות ע"ש, א"כ הדרא קושיא לדוכחה אמאי נחלל שבת בשביל מנוה ול"ל משום דמקום מנוה לא העמידו דבריהם שהרי מנינו שהעמידו דבריהם גם במקום מנוה וע"ז תי' דשכר שבת קיל הוא דהו"ל כעין גזל"ג וליכא אפילו איסור דרבנן ושפיר הקילו במקום מנוה דאין כאן איסור דרבנן גמור וע"כ ז"ל הכי דהצ"י ז"ל תי' שני תירוצים על קושיא שהקשה על רבינו שמואל ולפ"ז ממילא אין כאן סתירה לדבריו כלל אלא דצסי' ש"ו תי' דהמירו משום דלא העמידו דבריהם במקום מנוה וצסי' תקפ"ה לא ניחא ליה צתי' זה ולכן תירך תי' אחר אצל פשוט דכתב כן בעיקר דין שכר שבת ולשיטת כתר"ה דהצ"י ס"ל לחלק בין עיקר שכר שבת למיחוי כשכר שבת ולחזונים הו"ל בכלל מיחוי שכר שבת א"כ אמאי לא משני הא שניא גופיה גם צסי' ש"ו דעכ"פ על קושיא חדא תי' צ' תירוצים שונים ולדעת כתר"ה אכתי לא מיושב למה שינה טעמו ממקום למקום כיון דעל קושיא חדא הוא וע"כ כדעת האחרונים ז"ל וכמ"ש צס"ד ומיושבים דברי מרן בעל צי"ש ז"ל ובתוס' גם דברינו צס"ד. ועיין נדרים ל"ז למ"ד שכר פיסוק טעמים אסור משום שכר שבת והא לכאורה הוי לדבר מנוה וצ"ע וכבר הקשה כן צבי ליון.

אלו דברי ידידו דושה"ט ושכתר"ה בלו"ג
מנשה הקמן

סימן מב

בענין שלייה העושה מלאכה בשבת
הו"ל בשנים שעשאוהו

ה' לימי הסליחות התשל"ט בני יצו"א
מחי' חיים יכתוב ויחתום לחיים בספרן של צדיקים גמורים את מעלת כבוד רב הרבנים גאון הגאונים ציס"ע דזיו לי' כבר בתיא כקגש"ת מוה"ר יעקב ישראל קניבסקי שליט"א מרן ורבן של ישראל בעמח"ס קהלות יעקב בכל הש"ס וש"ס הקדושים.

ריב"ז שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו צ"ד ולא תקנו כן
 צלולב ומי משום דשופר אפשר ליחיד לתקוע ע"י כולן הלכך
 במקום צ"ד ליכא למיחש משא"כ צלולב לכלל מסור הלכך
 אפילו במקום צ"ד איכא למיחש ביה משום גזירה דרבה ע"ש,
 והירושלמי דלא ס"ל משום גזירה דרבה עיין טו"ז ירושלים
 שם דצירושלמי לא מצינו משום גזירה דרבנן ס"ל נמי סברת
 הר"ן עכ"פ דתק"ש אפשר ליחיד לתקוע ע"י כולן וכיון שאחד
 יתקע ע"י כולן הו"ל בשליחות כולן והו"ל בכלל שנים
 שעשאוהו ולא הוה מלאכה דאורייתא דדוקא כשיחיד תוקע
 לעצמו תק"ש הוה מלאכה להירושלמי אבל התוקע לרבים והוה
 שליח ידיהו א"כ הו"ל בכלל שנים שעשאוהו וליכא איסור
 דאורייתא ושפיר תיקן ריב"ז לתקוע במקום צ"ד אפילו אליבא
 דירושלמי. ואף דאמרינן בר"ה ל' לא שמע אינש קל אוני'
 מקל תקיעתא דיחידאה או דידחוק ומוקי לה כשחל בחול או
 ד"ל דהירושלמי לא ס"ל כן אלא אחד תוקע לרבים.

ברם לאחר העיון לפענ"ד בעיקר החידוש יש להעיר מגמ'
 צ"ק דף ע"א גגז וטבח ציו"כ כו' והתניא גגז וטבח
 בשבת גגז וטבח לע"ז גגז שור הנסקל וטבחו משלם דו"ה
 דברי ר"מ וחכמים פוטרים אמרי צר מינה דההיא דהא
 איתמר עלה אמר ר' יעקב א"ר יוחנן ואמרי לה אמר ר'
 ירמי' א"ר שמעון בן לקיש רבי אבין ור' אלעא וכל חבורתא
 משמי' דר' יוחנן אמרו טבוח ע"י אחר ופריך וכי זה חוטא
 וזה מתחייב אמר רבא שאני הכא דאמר קרא וטבחו או מכרו
 מה מכירה ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר ודבי ר' ישמעאל
 יליף לה מאו לרבות את השליח ודבי חזקי' תנא תחת לרבות
 השליח, והנה מבואר דבשוחט שליח נתחייב המשלח בגניבה
 ואצידה משום דריצתה תורה שלוחו של אדם כמותו אפילו
 לדבר עזירה ואפ"ה לא הוה בכלל שנים שעשאוהו הרי מבואר
 דהיכא דהוה שלד"ע לא אמרינן דהו"ל בכלל שנים שעשאוהו,
 ואין לומר דהא"כ דהשליח אינו חייב על איסור שבת סקילה
 ולא הוה אלא דרבנן וו"פ, והכי דייק אתקפתא דמר וזו"ר
 שם דפריך הש"ס דשוחט בשבת שחיטה ראוי' היא דתנן
 השוחט בשבת ויו"כ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה
 ומשני לה דסבר לה כר"י הסנדלר כו' ואי הו"ל בכלל שנים
 שעשאוהו אינו חייב בנפשו וגם השינוי דס"ל כר"י הסנדלר
 מבואר כן וי"ע.

ולפום ריהטא עלה במחשבותי לישב דברי הנדיק מעב"ק
 הגדוקים מעיקרא ולתלותו במחלוקת הטור והמל"מ,
 דהטור ח"מ סי' ש"נ כתב עשה שליח לשחוט לו בשבת והשליח
 שחט בשבת כתב הרמב"ם שהוא חייב שהרי אין בו חיוב
 מיתה לגגז ולדעת א"א הרא"ש ז"ל פטור משום שחיטה
 שאינה ראוי' כר"י הסנדלר, מבואר דהבין דברי הרמב"ם ז"ל
 דאפילו עשאו שליח מפורש לשחוט בשבת חייב דו"ה כיון

שאין בו חיוב מיתה לגגז אף דלהשליח יש בו חיוב מיתה
 והרא"ש שפוטור ג"כ רק מטעמא דקיי"ל כר"י הסנדלר דהו"ל
 שחיטה שאינה ראויה ועיין צ"י ודרישה שם, אמנם המל"מ
 שם פ"ג מה"ג ה"ו דייק בלשון הרמב"ם ז"ל שכתב עשה
 שליח לשחוט לו ושחט לו השליח בשבת הרי הגגז חייב
 בתשלומי ארבעה וחמשה שהרי זה הגגז לא עשה עון מיתה
 צ"ד וכבר ביארנו שהשוחט ע"י שליח חייב בתשלומין ע"כ
 ודייק המל"מ דדוקא בשעשאו שליח סתם שישחוט לו והלך
 השליח ושחטו בשבת אז הוה דחייב הגגז בתשלומי דו"ה אבל
 אם עשאו שליח שישחוט לו בשבת והלך השליח ושחט בשבת
 פטור מתשלומי דו"ה וטעמא משום דמה שמתחייב הגגז
 בשחיטת השליח חדוש הוא שחידשה תורה וכיון דחידוש הוא
 אין לנו אלא היכא שלא נטרף איסור אחר בשליחות זה דלא
 עשאו שליח כי אם על הטביחה אבל היכא דעשאו שליח
 שישחוט בשבת דמלבד איסור הטביחה איכא איסור שבת ולגבי
 איסור שבת פשיטא דאין שליח לד"ע ה"נ לענין הטביחה לא
 נעשה שלוחו והביא ראיה ממ"ש הרמב"ם פ"ז מהל' מעילה
 דהיכא דחייב באיסור אחר יתר על המעילה ובכל התורה כולה
 אין שלד"ע לא מעל אלא האוכל בלבד דלא אמרו יש שלד"ע
 אלא במעילה בלבד שלא יתערב בה איסור אחר ושכחו
 הראב"ד ז"ל בטעם זה והכ"נ כיון שנתערב כאן איסור אחר
 של שבת שעשאו שליח מפורש לשחוט בשבת אז כיון דליכא
 שליחות לגבי שבת משום דאשלד"ע פטור נמי דדו"ה אבל
 האומר לשלוחו שישחוט סתם והלך ושחט בשבת דאז לא הוה
 שלוחו אלא באיסור אחד דהיינו טביחה ואם השליח עשה
 איסור אחר היינו ששחט בשבת אין זה מעלה ומוריד.

ומעתה לדעת הטור דאפילו עשאו שליח מפורש להיות
 שוחט בשבת והרי הו"ל שליח לשחוט בשבת ולא
 ס"ל לחילוק המל"מ ואפ"ה אמרינן דהמשלח פטור והשליח
 חייב בנפשו וא"כ מפורש אפילו היכא דעשאו שליח לא אמרינן
 דהו"ל שנים שעשאוהו ולהמל"מ דפליג דדוקא לגבי מעילה
 אמרינן שלד"ע והכ"נ השוחט בשבת לא אמרו ישלד"ע אלא
 לענין תשלומי דו"ה ולא לשאר דברים. איברא דהמל"מ נמי
 הגם דפליג על הטור מ"מ נראה דלא פליג אלא על עגס
 פירושו בהצנת דברי הרמב"ם ז"ל וביאור איסור נוסף יתר
 על האיסור שעשאו שליח אבל לעגס הדין לא פליג דכה"ג
 לא הו"ל דין דשנים שעשאוהו ועכ"פ בגמ' שם מבואר דלא
 אמרינן דכה"ג הו"ל בכלל שנים שעשאוהו אם לא דנדחוק
 דגמ' אחיא כהב"מ דבשבת לא שייך כלל שליחות משום דהגוף
 שבת וי"ע, דקוף סוף אי הוה שייך שליחות הי' חייב אפ"ה.

וגדוליה מוז ראיתי לכ"ק זק' בשו"ת בית שערים א"ח סי'
 ע"א שינא לחדש דאפילו אין שלד"ע מ"מ אמרו

בגמ' קידושין מ"ג דאפ"ה משלח חייב צדיני שמיים ועיין ש"ך ח"מ סי' ל"ב סק"ג ודינא רבא ודינא זוטא איכא צינייהו ולפ"ו ינא לחדש דאם עשה שליח לשחוט בשבת ושחט השליח גם המשלח נעשה מומר לחלל שבתם ולכה"ת וציין לפמ"ג בפתיחה להל' שבת שחקר אם דוקא בח"מ צ"ד נעשה מומר והוסף דאפילו להצ"מ בחשו' סי' ה' שכתב דלענין מלאכת שבת ל"ש שליחות מ"מ לא עדיף מהא דאין שלד"ע שחייב המשלח צדיני שמיים ונעשה מומר אי לא צעי דוקא מיתת צ"ד והוא פלא, וזוה מישב שם קושית השואל שהקשה לפמ"ש המג"א סי' קפ"ט עפ"ד תוס' סנהדרין דמומר אינו בן צריה והצ"ש כתב בא"ע צסי' קמ"א סקמ"ו דכן הוא שיטת הרמב"ם א"כ תקשי בצ"ק הנ"ל דמוקי לה בטובח ע"י אחר אמאי חייב צדו"ה שהרי בתחילה שחיטה נעשה מומר להרמב"ם צפיה"מ חולין י"ד ואינו בר שליחות בקוף שחיטה ואיך יתחייב המשלח צדו"ה ולפי הנ"ל יש דכיון דהמשלח נמי נעשה מומר ושפיר יכול להיות שלוחו ודברי המל"מ הנ"ל כתב דאינם מוכרחים ועיין גם באור שמה שדחה דברי המל"מ. וצחי' על מס' כתובות כתבתי ג"כ ישו צדברי רבינו הטור ז"ל. [ע"ע משנה"ה חט"ו סי' קט"ו].

והנני בזה גם בתורה על מכתבו היקר ואי"ה לאחר הימים הנוראים אולי נחזור עוד אי"ה אם יתן ה' כח ועד התם הנני העני ממעש דושכג"ק ומברכו בברכת הדיוט לכתיבה וחתימה טובה בספרן של צדקים גמורים לאתרו לחיים טובים ארוכים דשנים ורעננים והנני מבקש להזכירני בתפילותיו הזכות לטובה שאזכה עוד ללמוד תורה לשמה וללמדה ידי"ע קשור באהבתו בלב ונפש

מנשה הקמן בן רחל לאה

סימן מג

בענין המקדש חייבי לאוין אמאי לוקה
הא הו"ל הת"ם

מוצש"ק לסדר וברך לו אשיבנה התש"מ בני יצו"א מע"כ מחותני הרהגה"צ המפורסם ג"א פרי עץ הדר מזה בן מזה בעל תריסין אין גומרין עליי את ההלל כו' כג"ת מוה"ר פנחס מנחם אלתר שליט"א ר"מ דשיבת שפת אמת.

אחדש"ב"ג צידודת נאמנה. מכתבו היקר קבלתי ושמתחי לקראתו וכנראה שאין להכחיש דברי חז"ל הרו"ה לאצד מעותיו, ופעם אמרתי דמהאי טעמא רב אשי הכניס מטתו צבית המדרש דכיון דהרו"ה לאצד מעותיו ישכור פועלים והתינתו יחיד עושה בשלו מה שרו"ה אצל העוסק בממונו שאינו שלו וכ"ש גזר של הקדש א"א לו לאצד מעות הקדש והאיך יעשה לכן הכניס מטתו צבית המדרש שלא יהי' בכלל שוכר פועלים ואינו עומד עמהם.

סימן מד

בענין משקפיים שמשתנים על השמש
אי מותר לצאת בהם בשבת

ובר"ת שנתעורר מעכג"צ במשקפיים (צביללען צלע"ו) אשר הם משתמשים דו תשמישים כלומר שהם אפטיש למראה למי שצריך להם וגם טוויס נגד השמש כשעומדים מול השמש הם נהיים כהים (טוונקעל צלע"ו) וכשינא מתחת השמש הם חוזרים ונהיים לצנים כמו זכוכית וקוראים להם פאטא לענס אי מתר לנאח זהם בשבת או יש זהם חשש צביעה ודעתו דעת תורה נוטה להחירא וכן שאל לכמה גדולים ודעתם נוטה להחירא ג"כ.

והגם כי לא לדידי ולדכוותי צריך מ"מ לפענ"ד יפה דן ויפה הורה וכל כי הני מילי מעליותא ליתאמרי משמאי וגם אני נשאלתי בזה לפני שנתיים ואמרתי כמה טעמים להחירא חדא דאפילו נימא דהו"ל בכלל צובע מ"מ לא הוי צובע צידים או בגופו ואינו עושה שום פעולת צביעה אלא ממילא נעשית בחמה וגם שאינו עתיד להתקיים וכל דלא עבדא להתקיים לאו מלאכה היא שמיד דנכנס צל או שהחמה נכנסת צעבים נמחק הצבע ממילא ולא היה בכלל צבע הניכר, ולא דמי לזורה ורוח מסייעתו (צ"ק ס') דהתם עושה פעולת זורה צרחת אלא שהרוח מסייעתו וזה הוא דרך מלאכת זורה ועיין צעה"מ שבת ק"ו כל ל"ט מלאכות שהיו כנגדן במשכן

כולן היו בהן צורך לגופן חוץ מן הזורה וזורה שהיא זורה המון מן הגורן וזורה הנזרות מן הכרי וזה הוא עיקר מלאכתן לרחות המון והנזרות וכן חייב עליהן ועל כל תולדה שלהן ע"ש אבל הכא לענין צובע כיון דאינו עושה כלום אלא השמש הוא שפועל בו הצבע הו"ל פחות מגורם צאיסור דרבנן ומותר אפילו לכתחלה.

איברא דיט לעיין לפמ"ש הח"ס א"ע סי' כ' דאסור להעמיד זכוכית מגדלת נגד השמש להוציא על ידה אש ואם העמיד כשהיו השמים צעדים מה דינו ע"ש והרי התם נמי דכל הפעולה ע"י השמש ואפ"ה אסור לגרום אש וא"כ הכ"ג, ומכאן נל"ע נמי קצת אמ"ש האצ"נ א"ח סי' קנ"ט אות כ"ב אמה שפרש"י שבת ל"ט ע"א המצשל בחמה מותר אפילו לכתחלה ופרש"י משום דאין דרך ציולו צכך ותמה באצ"נ דמ"מ יהא אסור מדרבנן ככל מלאכת כלאחר יד ות"י כיון שמתצשל מאליו אחר כך שלא ע"י מעשיו לא גזרו בכלאחר יד וכה"ג כמו בצרמלית לא גזרו ולפענ"ד ז"צ דכיון שהניחו על החמה הרי הוא גרמתו ולא מאליו הוא ואדרבה הרי כל ציול הכי הוא דלעולם המאכל מאליו נתצשל והנחה על האש הוא העיקר וידועים דברי הגמק"י ז"ק באשו משום חזיו וכבר הארכתי עוד במשנה הלכות ח"ה סי' ס"ח ועיין שם ח"ה סי' ס"ח במחלוקת החלקת יואב ואחרונים צהנית קדרה צשצת ונתצשל צמוצאי צשצת ועיין גם צח"ז סי' נ"ד ודו"ק.

ס"ג צצחמה שרי דאין דרך ציולו צכך לא גזרו צ"י רצבן וא"כ כ"ש צצתי עינים דא"א לצצוע צכך ודאי לא גזרו צה צכה"ג וליכא למיגזר כלל אטו צציעה.

וב"ז לפי הס"ד דזה צכלל צובע אצל לפענ"ד דצדידן אין השמש עושה שום פעולה צזוכוכית זה ואין השמש משנה הזוכוכית מלצן לשחור אלא שהזוכוכית היא מין זוכוכית מעורב צו חומר כזה שאם מעמידו נגד השמש נראית שחור כידוע שיצנס חומרים כאלו ולדוגמא הלוצש צגדים לצניס צקיץ דוחיס השמש ולא כן שחורים והכ"ג החומר צזוכוכית הנ"ל נגד השמש הרי הוא כעין כהה שמכהה הזוהר של השמש אצל אין הזוכוכית צעצס משחנה ממראה למראה כלל ולא שום שינוי צבע נעשה צזוכוכית ולא דמי למצשל צחמה או צובע צאולכין וכיוצא צזה שעכ"פ נעשה חיזה שינוי צפעולה זו אלא שאין זה דרך אצל כאן ליכא שום פעולת איסור ולא שום פעולה אפילו של היתר כלל לא כלפענ"ד.

ידי"ג הנ"ל ואמרו בכפילא הנני חוזר על הראשונות מחותנו ידי"ג בלב ונפש

מנשה הקבן

סימן מה

בענין אי מותר לפתוח הרעדאייטאר בלע"ו להפקה בשבת

ליל שישי לסדר יתרו התשל"ח. בני יצו"א

מע"כ ידידי ורב חביבי הרב הגאון ור"ח נו"ג מרביץ תורה ברבים כש"ת מוה"ר משה זילבערבערג שליט"א בעמח"ס זכרון צבי מאיר.

אחדשבת"ר צידידות. מכתבו היקר קבלתי צזמנו. וצדבר מה שדן צשאלה הלכה למעשה צראדיאייטאר צלע"ו שמשמש לחמס הצית והוא נעשה צאופן שמים חמים עוצרים דרך הרדיאייטאר וחוזרים ושציס עד שמתחממים את כל הצית וזה מעשהו שאפשר צכל חדר וחדר לפתחו או לנעלו צפני עצמו וע"י הנעילה הוא נפרד ונקתס מהחצור של שאר רדיאייטארס וע"י הפתיחה הוא נתחצר להשאר ועוצרים גם דרך עליו מים החמים ונשאל אי מותר לפתחו או לנעלו צשצת קודש צשעת החימוס וכן אי מותר או אסור שלא צשעת החימוס. ושאלת חכס חצי תשובה, וראשונה יאל לדון דציול מים לאחר שנתקררו לא הוי אלא דרבנן כמ"ש המחצה"ש ותה"ל ות"י אדם וא"כ הכ"ג הרי המים צצתוך הראדיאייטאר צבר נתצשלו מאתמול כידוע.

ולפענ"ד דבר זה לאו כ"ע הוא ואדרבה המ"צ א"ח סי' שי"ח ס"ד אהא דכתב המחבר צצשיל שנתצשל כל צרכו יש צו משום צשול אם נצטנן כתב צאות כ"ג שם

ומי"הו דידן עדיף דהתם עכ"פ נתצשל המאכל ונעשית המלאכה ומלאכה מתקיימת אלא שאופן עשייתה היתה שלא כדרך, אצל צדידן הרי עיקר המלאכה אינה מתקיימת שהרי מיד שחלף השמש חלף ג"כ הצבע, וא"כ ליכא כאן מלאכה המתקיימת כלל ואין צו ממש שהרי כשחזר לקדמותו ה"י כלל ה"י וכה"ג כיון דממילא הוא נעשית ליכא איסור לכ"ע.

ובזה נסתר מה שראיתי לקצת תלמידים מודגזים צדבר משקפיים לפ"ד האצ"נ הנ"ל דעכ"פ מדרבנן אסור כלאח"י ות"י משום דממילא והקשו קצתם דהכא עכ"פ לאו כלאח"י הוא דזה דרך של המשקפיים לצצוע צאופן זה וליכא דרכא אחרינה וא"כ הו"ל דרכס צכך ולפמ"ש ליכא מלאכה כלל ולא דמי למצשל צחמה שנעשית מלאכת איסור אלא שלא היתה ע"י ציול אור. עוד נראה דלא דמי דלא גזרינן כלאח"י אלא דלמא אחי למעצד כדרכו וגזרינן שלא כדרכו אטו כדרכו אצל נראה דזה דוקא היכא כדרכו יש צו איסור אצל הכא ליכא צמציאות כלל לצצוע הזוכוכית של צתי עינים כי הוא דבר צלתי אפשרי והצובע צידים צתי עינים מתקלקלים ואינו רואה כלום ועיין מג"א א"ח סי' שי"ח

במשכן הוא גוף (איסור) המלאכה ושורשו ולפי זה אמי כולה שפיר הולאת המת אין צריך למת ובמשכן היו צריכין לחפנים שהולאו לך נחש אין צריך לנחש ובמשכן היו צריכין לתחש ולחלון וכו' ע"ש ולפ"ז י"ל הכי צישול מים או שאר דברים במקדש היו צריכים להמים או התצטיל אל הכא אין צריך להמים שנתצטלו אלל להחוס ואכתי ל"ע.

שוב ינא לדון אי המים שצבדיאייטאר חשיבי כלי ראשון או כלי שני והציא צוה חומרת הגאבד"ק פאפא שליט"א לענין חמץ בפסח שדן צוה בעולת החדש וכ"ת העלה דמסתבר כיון דהצינור חס הרבה נחשב ככלי ראשון או כעל האש ממש. והנה יפה כיון צוה וכבר כתבתי על כיוצא צוה שהעיר לי צוה חומרת זה יותר מעשרים שנה כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א וכתבתי אז דכיון דאין המים נפקין מהאש עד סוף הקילוח כלומר שהמים הם ממלאין את הצנור ואין נפקין הו"ל כמו יורה גדולה וגבוה כמה אמות ותחתיה האש דכל מה שצורה זו הו"ל כלי ראשון ולא יעלה על דעת שום אדם לומר כיון שהיורה גבוה כמה אמות ואפילו נתחברה ממנה חלקים זה על גב זה מ"מ כל שהמים הם מחוצרים ולא נפקו צינתיים דין כלי ראשון להם וזה פשוט מאד וכ"ש היכי דהמים מקלחין תמיד כלי הפסק סביב דזה הוא כלי ראשון וכ"ש הוא הסיבוב של הקילוח ממנה שכתב הט"ז ז"ל לענין עירוי דהתמדת העירוי עושהו כלי ראשון וא"כ אין זה משום דהצינור חס מאד אלל הטעם שהמים מחוצרים כולם להאש והו"ל כלי ראשון.

וראיתי למעב"ת שינא עוד לצדד לפ"מ דאמרו ז"ל צבדיקא דמיא לחלק בין כח ראשון לכח שני דכח ראשון נחשב לכח גבירא ולא צכח שני וא"כ צדידן נמי צכח ראשון הגם דהוי כחו מ"מ אפשר דצכח ראשון ליכא מים כ"כ לצבל המים הקרים המרוצים שצבדיאייטאר ואח"כ הו"ל כח שני. ולפענ"ד נראה פשוט דאין אנו צריכין לציסול כל המים שצבדיאייטאר לענין איסור שצת אלל מיד שפתח הרדיאייטאר והשיקו המים החמים עם הקרים כבר צישלו צכח זה מקצת מהמים הקרים וכבר עבר על איסור צישול צאותו רגע צכח הראשון, אפילו אי נימא דיש חילוק בין כחות גס כאן וכמ"ש הפוסקים לענין לשפוך מים צוננים לחמים או להיפוך עיין ש"ע סי' ש"ח וזה דרכי מאז ומלפנים להזהיר צענין הסינקס שיש מצד אחד מים חמים ומצד השני מים צוננים והם יוצאים משפופרת אחת שאם המים החמים נזולים והם רותחין יש לזהר מלפתוח הצוננים צאופן שצבעת מעשה יתצטלו, ולא אפשר אלל אם ישפך מים רבים צאופן שלא יתצטלו כמבואר בש"ע שם. ועיין רא"ש שצת צוה דצשרא דתורא אינו מתצטל אלל אלל אש כתב מ"מ לחלוחית שצו מתצטל חיקף רק הצרייתא לענין מלקות נשנת ולית צה צלחוחית שיעורא וצריך

ז"ל וע"כ אסור מן התורה להניח התצטיל הזה צצצת צמקום חס שהיד קולדת צו ע"ש והוא לפי דעת הרא"ש והטור שפי' כן צדעת רש"י ע"ש ועיין צ"י שם נמנא לפ"ז הוא איסור דאורייתא. איצברא דכן כתב האגלי טל צמלאכת האופה אות ח' שינא לחדש גדולה מזו דאפילו להסוצרים דלת צלת נמי ליכא צישול אחר צישול מ"מ מים שנתצטלו ונצטנונו עד שאין אף מקצת צנ"א הרוצים לשמות חמים שותין כך וחזר זה וחימנן חייב לכל הדעות ע"ש וא"כ אדרבה אכן לדידן דקיימינן צביסול מים לצד א"כ איכא צישול אחר צישול לכ"ע אמנם צהשטמות שם חזר צו הגאון ז"ל וכתב שאין לחלק בין מים לשאר דבר לח אלל עכ"פ למ"ד דצבר לח מדאורייתא חדא הוא עם שאר דבר לח וא"כ עכ"פ אין להחליט צוה דהוא דרצנן לכ"ע.

אלל שאח"כ דן שאם פותח הסתימה וצכלל אי חימום המים הוה מלאכה שאצל"ג כיון שיש שם מים חמים צלאו הני והוא אינו רוצה צחימום מים אלו אלל שיעצרו המים החמים דרך הרדיאייטאר וא"א שלא יעצור ע"כ. ואני אומר דודאי הו' מלשצ"ג דהרי פשוט כיון דא"א צאופן אחר להחס החדר אלל ע"י שיתחממו מים אלו א"כ הו"ל פס"ר ושפיר אסור דכל פס"ר הו"ל מלשצ"ג לצד צפס"ר דלא ניחא ליה דנחלקו צו צתוס' לפי שיטת הערוך. שנית דגם ההנחה שכתב מעב"ת כיון שיש שם מים חמים צלאו הני והוא אינו רוצה צחימום מים אלו גם זה לפענ"ד אינו, דודאי צריך הוא גם למים אלו לחמום שאם לא יתחממו מים אלו אי יצטרך להוסיף מים אחרים מצחוץ אשר לא נתצטלו עדיין וליכנס צהצינור כי סכום מים יש כמה שהצינורות מקצלים וכל שנתרוקן רדיאייטאר אחד אז צריך להוסיף מים צצינור שצא ממילא וכן אם המים מתצצדים ע"י הצישול ג"כ ממילא נתוספים שם המים מצחוץ וא"כ פשוט דהוא רוצה צחימום מים אלו שצריך לחמימות הצית. גם הא סברא שכתב כיון דלא איכפת ליה כלל שיתצטלו מים רק שיתחממו החדרים א"כ הו"ל מלשצ"ג ולפענ"ד גם זה אינו פשוט ואדרבה פשוט שכל מי שצבעיר הדלקה ומוציא אש לחמם הצית אינו רוצה צאש כלל אלל רוצה שיהי' לו חס צצית וגם אינו רוצה צשריפת העצים מ"מ כיון שעושה פעולת הצערה שצריך לה לאותה פעולה כדי שיהי' לו חס צצית הגם שאינו צריך צהצערת האש מ"מ כיון שא"א צלעדה וצריך לה הו"ל מלשצ"ג ועיין תוס' שצת דף צ"ד ע"א ד"ה ר"ש מה שהאריכו צוה וצביאור דברי רש"י הארכתו צס"ד צמקום אחר ודו"ק.

וקצת הי' אפ"ל דמשום הכי הוה משאלצ"ג לפמ"ש התוס' שם דמלאכה שאינה צריכה לגופה מקרי כשעושה מלאכה ואין צריך לאותו צורך כעין שהיו צריכין לה צמשכן אלל לענין אחר כי הצורך שהיתה מלאכה נעשית צצצילו

הבשר צישול כדי מאצ"ד אצל לענין חזי שיעור אסור מה"ת
ע"ש ובכו"פ סי' נ"ב ס"ג שפי' בזה דעת מוהר"י ל"ס
דהיכא שסילק תיכף החתיכה אמאי נאסר דאין כאן איסור
צב"ח דאורייתא.

ולמודעי אני נריך מה שיש לעיין עוד לפמ"ש בסקרי ח"ו
סי' נ"ד דאסור להניח הצרו של מים חמים פתוח
ע"ש ויקלחו המים כל השבת משום הטמנה שהוא בכלל גזירת
סילוגות של חמי טבירי המצואר בגמ' שבת ל"ט ע"א מעשה
שעשו אנשי טבריה והציאו סילון של זוגן לתוך אמה של חמין
אמרו להם חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת ואסורין
ברחינה ובשחיה ואם ציו"ט כחמין שהוחמו ציו"ט ואסורין
ברחינה ונותרין בשחיה ועיין רמב"ם פכ"ב מהל' שבת ובש"ע
א"ח סי' שכ"ו ס"ג אמת המים שהיא חמה אסור להמשיך
מתוכה אפילו מערב שבת סילון של זוגן ופי' הסילון יוצא חוץ
לאמה ומימיו נשפכין לעוקא שצקרקע ואם המשיכו אסורים
אפילו המים שנכנסו לה בע"ש ברחינה ובשחיה וכו' ע"ש ועיין
מג"א סק"ד שם דאסור משום דהוה כמטמין בדבר המוסקיף
הצל וא"כ הכ"נ אפשר דהוא אסור לפתוח בשבת משום זה וי"ל
דלא דמי ומ"מ כיון דהמים יוצאין וכנסים לצוילער וחורין והם
צוילער דומין לסילוגות ז"ע אי לא דמי להא. אשר לפענ"ד
אין היתר לפתוח הרדיאייטאר בשבת לצד משאר גרמות שינסם
בזה. שוב הראה לי אחד מתלמידי הכולל שכבר דנו בזה
האחרונים עיין שו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' נ"ב ושו"ת יביע
אומר ח"ד סי' ל"ה וז"ל וחלקת יעקב ח"א סי' נ"ו שאוסרים
ועיין שו"ת מי יהודה א"ח סי' ל"ו.

סימן מו

עוד להנ"ל בענין הג"ל

במה שדייק עוד אם פותח הרדיאייטאר בשעה שאין המים
חמים מקלחין צניורות וכגון שהצוילער אינו פועל אי
מותר כה"ג כיון דאז לא הוה רק איסור גרמא בעלמא הנה
בהא יפה כיון דכה"ג לא הוה אלא גרמא בעלמא ועיין ח"ס
א"ע סי' כ' דבכל התורה היכי דכתיב לא תעשה מלאכה
עשה אסור גרמא שרי כמו במחיקת השם שבת דף ק"כ
וכגון לא תבשל גדי בתלב אמו שנראה לו שמי שמעמיד קדירת
בשר עם תלב אצל עצים ולא ישים אש ומניח שם כלי זכוכית
בשעה שאין החמה זורחת והניח כן עד שחזרת החמה ותכה
בנילווי חמה ומדליק העצים ע"י הזכוכית ותבשל צב"ח פטור
הוא וה"ה לא תבערו אש אי נימא בכל מלאכת שבת מלאכה
[מלאכת] הגרמא לאו דאורייתא ה"נ בהצברה ולמ"ד
דאורייתא היינו מדכתיב במלאכת שבת לא יעשה צקמן כמו
לא תאפה חמץ וא"כ אי הבערה לחלק ינאה והוה בכלל מלאכת

שבת הגרמא אסור ואי לאו אפשר הגרמא מותר עכ"ל ועיין
שו"ת לב חיים ח"ג סי' ק"ח שכתב דבעשאו בשבת עלמו
ודאי עבר אמימרא דרחמנא דלא תבערו אש שכ"כ החו"י
ואפי' עשאו מע"ש והדולק בשבת צורחת השמש נמי אסור
מדינא ועיין קף החיים סי' שי"ח אות מ"ו וצפ"ת שם בשם
שו"ת שער זקנים ח"ב דף פ"ו בשם הלק"ט דאש המתהווה
ע"י זכוכית שמתעגל ניזון השמש ונבער בו הוא תולדת חמה
וחלק עליו עש"ה ופלא שלא הציאו דברי הח"ס. א"כ לכאורה
תלי' בהא מחלוקת. ומיהו פשוט דזה דוקא אם הצוילער עדיין
אינו צוער דאל"כ הו"ל כבר בכלל הג"ל.

איברא דאפ"ה הנה בהא אי בשבת הגרמא אסור כנראה
דנחלקו הפוסקים ותלוי בשחירת הש"ס שבת ק"כ
לצ"ק סי' ליצה וליצתה הרוח ומי' ר"א כי אמרינן זורה
ורוח מסייעתו ה"מ לעיני שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה
אצל הכא גרמא בעלמא הוא ופטור ומשמע דבשבת גרמא
נמי אסור ובגמ' שבת ק"כ אמרו גרמא בשבת מותר וכבר
הקשו זה המפרשים. ועיין שבת מ"ו נותנין כלי תחת הנר
לקבל ניזונות וצלבד שלא יתן מים מפני שהוא מקרב הכיבוי
וכתבו הראב"ד והרמב"ן דמטעם זה פסק הרי"ף כגון ננס
והשמיט הא דרב יהודה אמר רב גס הרא"ש העתיק לשון
הרי"ף כצורתו והר"ח והרמב"ם והר"ן והטור פסקו הא
דרי"י אמר רב ובש"ע א"ח הציא ג' דעות עיין סי' של"ד
ובש"ש צ"ק פ"ו סי' כ"ד. והנה התוס' שבת הג"ל כתבו
הא דאסרו ליתן כלי עם מים תחת הנר לקבל ניזונות משום
דהתם גורם כיבוי ממש ועיין מאירי שם והוא חילוק אמת
אמנם דעת הרבה ראשונים דרק צדליקה התירו ולא גזרו
גרמא אצל בשאר איסורים גרמא אסור בשבת עיין צ"י א"ח
סי' רס"ה מצאתי בשו"ת אשכנזית ורמ"א א"ח סי' של"ד
סיים גרס כיבוי מותר במקום פסידא והמאירי כתב וז"ל
ואעפ"י שהדבר מנאי להתבקע כל גורם כבוי במקום דליקה
מותר ומפורש דצמקוס דליקה דוקא ועיין תוס' מנחות נ"ו
סע"ב ושו"ת שבז"י ח"ב סי' מ"ה ושו"ת בית יצחק א"ח
סי' נ"ו דפשיטא להו דגרמא בשבת אסור.

וגדוליה מוז נחלקו האחרונים ז"ל צמי שהדליק בשבת ע"י
זכוכית שהניח מע"ש עיין שו"ת לב חיים ח"ג סי' ק"ח
ס"ח וצא"ח ספינקא סי' רנ"ה הציאו ועיין מחנה חיים שו"ת
ח"ג סי' י' דפשיטא ליה דהגם דמותר להתחיל בע"ש והיא
נגמרת מאליה בשבת מ"מ אסור לעשות בחול לגרום שיהא גס
התחלה גס הגמר בשבת וצנו צב"ח תורת חיים חולק עליו ועיין
צב"ח שביבת השבת במלאכה הנעשית מאליה בשבת ג"כ חלק
עליו ובעניותי בסקרי משנה הלכות ח"ד סי' ל"ד הארכתי בזה
ומ"מ אפילו להמתירין עכ"פ רק כיון שעכ"פ תקן הכל מע"ש
אצל לגרום בשבת נראה דכ"ע מודו דאסור עכ"פ מדרבנן

סימן מח

אי יש איסור לפתוח מקרר שהוציאו
העלעקטריק באלב

עוד להג"ל

ובדבר שנשאל בהנהגים לפתוח מקרר חשמלי בזמן שהמנוע לא פועל ובע"ש מוציין את הנורה (עלעקטריק צאלצ צלע"ו) שלא תואר כשיפתח את הדלת ומה הועיל זה כיון דבפתיחת הדלת החשמל מגיע עד לגורית אף שזה לא צוער עכ"פ גורם להחשמל שיצא בזמן שפותח והציא צעם הגרצ"י זילצער מצ"צ שכתב שהגר"י גריינימאן צידוש"ס וציאורים שלו כתב דהכ"נ לדעת החו"א צריך להחמיר ליטול את הצורג שלא יפעול כלל והגרש"ו אויערצאך כתב לו שאפילו לפי דעת החו"א מותר לפתוח המקרר ולא כתב טעם לזה. ולפענ"ד נראין דברי ידי"נ הגאון רש"ו אויערצאך והטעם דהפתוח דלת המקרר דעתו על הדלת ואין דעתו על הצורג ולכן כל זמן שהעלעקטריק צפנים וזה דרכו להאיר א"כ דעתו גם על העלעקטרי אצל אם הוסר הצאלצ צלע"ו והוא אינו רוצה צנר צצצת ואדריצה פעל להוציא הנר משם גם בצעולת הצורג אינו רוצה ואינו מתכוין לו והו"ל לכ"ע מלאכה שאל"ג עכ"פ וכלאחר יד ואינו מתכוין ולא הוא אלא מתעסק לגצי הצורג ולנורק צצת שהרי צריך להפריזידער כה"ג הנח להם לישראל ולפענ"ד גם החו"א מודה שזה מותר והגם שהי' לי להאריך צדצר מ"מ ההכרח לא יגונה כי אני טרוד מאד.

ומה שכתב שהחשמל מגיע עד לגורית אף שלא צוער לפענ"ד זה אינו דכל שניטל הנורה (הצאלצ צלע"ו) החשמל אינו צא כלל לשם שצריך נגיעה קאנעקטשאן צלע"ו ואז נכנס החשמל.

מעלפאן השקוע בבוטל אי מותר להוציאו בשבת

ועל דבר ספיקתו להוציא הטעלעפאן השקוע צכותל צצצת אי אסור דמפסיק זרם חשמל של חוטי שלהצת הנה לפענ"ד פשוט שאסור משום מוקצה דכלי מוקצה הוא ולדעת החו"א אסור גם משום סותר כנלפענ"ד.

קבלתי מכתב מאת ידידי הרה"ג אצרהס יצחק האפמאן מירושלים וצקש ממני לשלוח למע"כ מה שכתבתי בענין מילה ופריעה והנה מעכ"ת יש לו ספרים שלי והנה צחלק שישי כתבתי מזה צפי" קע"א קע"ב עד קע"ח וצח"ו סי' קס"ו קס"ח ק"ע קע"א קע"ב קע"ג ועוד יש לי תשובה מזה צכת"י עכ"פ הדצר צרור וגם דצבתי עם הגאונים שליט"א וכולם פה אחד לאיסור לשנות מנהגו הקודם.

אלו דברי ידידו דושה"ט ושכ"ת המברכו בברכת כוה"ט בספרן של צדיקים גמורין דושה"ט בלב ונפש

וצשו"ת זקן אהרן ח"א סי' ט"ו האריך להוכיח דאפילו דהתירו הגאונים לענין הדלקת נרות אצל לענין צישול ולחמם תצביל לא התירו אפילו מע"ש שידליק צצצת ע"ש והעכו"ס נותן התצביל על התנור צצצת ע"ש עכ"פ נראה דלענין צישול חמור מינה. אשר נראה לפענ"ד דהגם דכה"ג אם פותח קודם שהתנור נדלק לא הוי אלא גרמא מ"מ אין להקל גם זה כנלפענ"ד.

ובזה הנני ידי"נ דושה"ט וש"ת וכאש"ל בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן מז

בענין הדר בעלי"ו והמים מובאים שם
ע"י עלעקטרי בשבת

ח' לחודש הרחמים התשל"ח בני יצו"א
מע"כ ידי"נ הרה"ג המפורסם ירא"מ כו' וו"ח כש"ת מוה"ר
אפרים גרינבלאט שליט"א בעמח"ס רבבות אפרים ב"ח.

אחדשב"ת צידידות. צדצר שאלתו צענין אותם המתגוררים בעליות צצמים גבוהים והמים מובאים שם ע"י עלעקטרי והא ראי' דמעכ"ת דר צצית צקומה גבוהה וצשעה שהי' הפסקת עלעקטרי לא הי' מים צקומות עליונות א"כ השאלה אי מותר להשתמש צמים אלו צצצת כי צשעה שפותחין הננור נוגעין צאיסור הצערה והציא אסתפקתא אי הדלקת עלעקטרי אסור צצצת. והנה זהא דהדלקת עלעקטרי צצצת צצר הסכימו כל האחרונים דיש זהא איסור דאורייתא ואם הוי איזה יחידים מסופקים צטלה דעתם צצתק"ס ואין מפפק צדצר היום ולכן חס מלפקפק זהא שאם יראון ההמון פקפוק זהא ח"ו יצא מכשול מזה וכצר הארכתי זהא צצפרי שו"ת משנה הלכות [עיי' חו"א סי' רי"ט]. ומיהו לעיקר דינא לפענ"ד אין לחוש לזה וכצר כתבתי צצשוצה לאותם צני"א הגרים צקאנטרי אשר המים שלהם צאים ע"י צארות הנפעלים צחשמל והתם החשש צצמת גדול שהרי התם עיקר העלעקטרי שפועל להציא מים הוא צצביל ישראל שהרי צאותם הקאלאנים רוצם או כולם בני ישראל המה וכתבתי דכיון שיש זמן שהמים מתמלאין ואין החשמל פועל אז וליכא פסיק רישא להמוציא מים שיתחיל העלעקטרי לפעול והמוציא מים אינו מתכוין כלל שהחשמל יתחיל לפעול והו"ל פחות מגרמא ואינו מתכוין כלל ואפילו אינו יודע ע"פ רוב צצהוצאתו אצעביד מעשה לפעמים שהחשמל מתחיל כה"ג לא גזרו רבנן ומותר להשתמש צמים הללו והכ"נ אומר אני כאן צהני צמים גבוהים כיון צצני"א אינם יודעים שהחשמל פועל על המים כה"ג אין לחוש והו"ל כעין מתעסק לגצי העלעקטרי אלא צריך לדעת עכ"פ דלא הוי פסיק רישא כנלפענ"ד ומחמת כי צצר הארכתי זהא ואין הז"ג כתבתי רק דצרים צצע"פ.

סימן מט

בענין אי שייך בורר בכרטיסי ביהמ"ד
שיש לגבאי

מוצש"ק לסדר למען תספר באזני בנך התשל"ז בני"ו יצ"א
מע"כ ידי"ג האי צורב ברקאי וכו' מופלג ומופלג הב' הח'
מוהר"י פענפיל הי"ו בישיבת נר ישראל באלטימאר.

אחדשה"מ צידודת. מכתבו קבלתי עם השאלה שנסתפקו
שם ראשי ישיבה צדין בורר לענין הכרטיסים
שיש שם לגבאי ביהמ"ד שמסדר בכל שבוץ לפני קריאת התורה
את מי לקרוא לעלות לתורה והיות כי יש שם הרבה כרטיסים
לערך ג' מאות וצריך לזרר הכרטיסים שרונה בהם ולהניחם
מן הנד והנה לאותם הכרטיסים שבטוח לו שיעלו אין ספק
אלו הספק שלפעמים צריך לחפש אחריהם מהו לענין בורר.

והנה ראשונה כתב בקשת סליחתי שמא ח"ו אני מקפיד
עליו על שכתב לי דעת איזה אחרונים והנה ידידי
היקר יאמין לי נאמנה שח"ו אין אני מקפיד על שום אדם
שכותב לי דעת גדולי הפוסקים ואדרכה אני מחזיק לו טובה
גדולה עבור זה כי א"א לאדם אחד לזכור את כל הפוסקים
ולראותם ואם מי שהוא יואיל בטובו להביא לי דעת פוסקים
אחרים שלא ראיתי אני מודה לו בכל נפשי על שטרם שבצילי
ולא ח"ו שאקפיד שבציל זה אבל מה שממה שלא כתבתי לו
זה זמן האמת כי בעונ"ה אני טרוד מאד ולאו בעל מלאכה
אחת אני ואני חייב להשיב יותר ויותר בכל פעם שאין אני
מספיק למאות שאלות, ובכל יום מתרבות ואין אני מספיק
להשיב על כולם ולכן יסלח לי מאד ידידי על שלא השבתי לו,
אלא ח"ו לא מרוע לצי, וגם עכשיו לולי שראיתי שחושדני
בכוונות לא רצויות לא הייתי משיב כעת כי אתכם צ"ה החרש
והמסגר ולמה לי לשאת משא של אחרים, אמנם כיון שראיתי
שמרגיש ח"ו הקפדה ולכן אכתוב איזה דברים להפסיק דעתו
ושאין ח"ו לבזי עליו ואדרכה כאו כן עתה אני מחזיק צידודת
בו ומ"מ הגם שאכתוב דעתי העני' אבקשו גם כזה שלא יהיו
דברי נאמרים רק אם לא פסק איזה ראש ישיבה היפוך דבריו
ואם פסקו להיפוך או אני מתנה בתנאי קודם למעשה שאין
בדבריו ממש נגד מרא דאתרא ודברי כלא נחשזין רק אם
לא פסקו כלום ואם יראו דבריו ויראו לסמוך עליהם או
לצטרף עמהם דאמטינה כשיבא מכשורא.

הנה צדין בורר יש מצוכה גדולה צין הפוסקים וכמעט א"א
להעלות שום דבר ברור והט"ז סי' שי"ט סקי"ב עלה
בדעתו דמלאכת בורר ליכא אלא צמיני מאכל דומיא דמלאכת
המשכן אלא דלצסוף הביא דמרש"י דף ע"ד ע"ב ד"ה שבע
חטאות מצואר להדיא דבורר כרורות הגסות מרגזים הטחונים
והשחוקים חייב חטאת הרי שאפילו בעפר שייך בורר ע"ש

ובאמת שכ"כ העצה"מ והמאירי שם ע"ש ועוד ראשונים,
מצואר דמלאכת בורר שייך גם שלא צמיני מאכלים. אלא דצריך
לזה איזה יסוד וגדר לפ"ז מהו נקרא בורר ומה לא נקרא בורר.

ובירושלמי פכ"ג מה"ש ח"ל בורר אוכלים מתוך אוכלים
חוקי' אמר חייב ר"י אמר פטור מתניתא
פליגא על חוקי' דאמר בורר ואוכל ומניח על השלחן ר"ב
וכו' תיפתר שהיו אורחין אוכלין ראשונה וראשונה והתני ובלבד
שלא יבור את כל אותו המין אם עשה כן בשבת חייב על
דעתיה דחוקי' שכן הבורר כדרכו בשבת חייב על דעתיה דר"י
שכן הבורר כדרכו במקום אחר חייב דעתיה דחוקי' אפילו
עייגולין מגו עייגולין אפילו רימונים מגו רימונים או כיני אפילו
צני נש מן צני נש מיי כדון כל עמא מודי להדא דר' אמי
דה"ל אורחין אפיק קמיייהו תורמסין ופסליון א"ל הבו
דעמיכון דאתגן מיכיל קיסיא צסופא עכ"ל ופי' הק"ע
דדעתיה דאם בורר כל המין חייב אף דמניח לפני אורחים
ואוכלים מיד דכיון דניכר כל המין ניכר הצריכה צמין הנשאר
זה ודאי אסור שאינו אוכלו עתה ע"ש.

הנראה מזה דלחוקי' האוכל הנשאר שנחשב לפסולת אין
הטעם מפני שלא אוכלו עכשיו דכיון דמותר לבורר
לאכול מיד מ"ש מקצת ומ"ש כולו ואמאי אינו מותר לבורר
הכל לאכול מיד אלא צ"ל הטעם דגם מה שאוכל הו"ל בורר
מחמת דבר הנשאר ובשני מיני צל"ה מישבש צריכה כשמניח
אפילו משניהם וכן מצואר בתוספתא פי"ז דשבת נמערבו לו
פירות בפירות בורר ואוכל בורר ומניח על השלחן וכו' צר
אלו צפני עצמן ואלו צפני עצמן או שילקוט מתוכן עפר
וצרורות חייב הנה דעל שצירר אלו צפני עצמן ואלו צפני עצמן
חייב ועיין ערך ש"י א"ח סי' שי"ט שהאריך בצדדי הירושלמי
ותצין דבריו ומצואר מיהו מדברי הירושלמי עוד דעל דעתי'
דחוקי' אפילו צצני אדם שייך צריכה כלומר שבורר אדם מאדם
ועיין נשמ"א כלל ט"ז אות ג' דלא קיי"ל כחוקי' ובאחרונים.

איברא דהא מילתא אי צבורר ואוכל לאלתר שמותר הוא
מדין בורר שמותר לאלתר או בצריכה לא הותרה
לעולם כנראה דבמחלוקת שנוי' דמלשון תוס' שבת ע"ד ד"ה
בורר ואוכל נראה דהא דבורר ואוכל אין צו משום צריכה,
ולא התירו צריכה אפילו אוכל מיד דמ"ש צריכה משאר
מלאכות שבת, אלא דלאכול מיד לאו דרך צריכה הוא ולא
הו"ל כלל מדין צריכה ח"ל הש"ג שם צד"ה רש"י פי' וכתב
הר"ן צשם הרשב"א דדוקא צמחתכו כדי לאכול למחר או לצו
ציום לאחר שעה הא לאו הכי שרי אי צעי לאוכלן לאלתר
וכו' ותמיהני עליו דכיון דהאיסור הוא משום טוחן מה לי
טוחן לצו ציום או לאלתר או למחר וכי כל המלאכות כולן
שרי לעשותן בצצריך לאותה מלאכה לאלתר ואל תשיצני

לאחר הקריאה כה"ג לא מקרי צריה דהרי צריה לא מקרי אלא כשמניחן לאור או כעין אור. ועיין תה"ד סי' נ"ו ו"ע.

שנית נראה לפמ"ש הגאון זעל אור שמת פ"ח מה"ש הי"א דגדר צורר הוא רק בדבר הצלול יחד ומשתמש כשהוא צלול בזה אם צורר מאתו פסולת מתוך האוכל או בשני מינים הוא צורר אבל בדבר שאינו צלול לא שייך צורר כלל והציא ראי' לדבריו מירושלמי ע"ש, והנה זהה שכתב בצורר לא שייך אלא בדברים המעורבים אבל בדברים שאינם מעורבים לא, כן נראה מדברי רש"י שבת ע"ד ע"א זהה מעשה שבתא דרב ציבי הואי ואיקלעו רבי אחי ור' אחי להחם שדא קמיייהו כלכלא דפירי וכו' ופרש"י ושדא קמיייהו ולא רנה לצורר האוכל מתוך העלין ולתת לפני כל אחד אלא שמתן והם נוטלין ואוכליין ובשטות זה נפרש האוכל מאליו ועיין תוס' שם ובמגיני שלמה והנה מדקיים רש"י ובשטות זה נפרש האוכל מעליו משמע דמשום דנפרש האוכל מהפסולת ואינו מעורב בו עוד שוב אין בו דין צריה מצורר מדברי רש"י דצריה לא שייך אלא במעורבין וכן נראה מדברי הירושלמי הנ"ל ומלשון הש"ע א"ח סי' שי"ט ס"ב היו לפניו שני מיני אוכליין מעורבים וכן הוא לשון הרמב"ם וגדולי הראשונים ז"ל עיין בדבריהם ודברי הערוה"ש ז"ע ע"ש.

ולפענ"ד נראה לדייק ממתני' (שבת קמ"ד) האבן שע"פ החצית מטה על צדה והיא נופלת הייתה צין החציות מגביהה ומטה על צדה והיא נופלת ובגמ' שם מאן תנא דכל היכא דאיכא דאיסורא והתירא בהתירא טרחינן באיסורא לא טרחינן ארצ"ח אמר ר' יוחנן רש"ב"ג היא דתנן הצורר קטניות ציו"ט וכו' ופרש"י מאן תנא דמתניתיין דקתני מגביה ומטה על צדה דאית ליה דכי טרח מטרח בחצית דהוי היתרא ולא יטול האבן ממש דהוי איסורא ואע"ג דהשתא נמי אבן מטלטל צהדי חצית ע"ש כל הסוגיא ויש לדייק דבכל הסוגיא נראה דהאיסור הוא שם משום טלטול מוקנה ואמאי לא נאסר ליתול האבן משום צורר פסולת דהרי צורר הפסולת שהוא האבן מעל האוכל הוא שהיא החצית שרונה בשתיית היין, גם בסיפא הייתה צין החציות מגביה ומטה על צדה והיא נופלת ולמה לא חייש משום צורר בשעה שמגביה החצית הוא צורר אוכל מתוך אוכל עכ"פ וכל הסוגיא פי' החם משום טירחא ומה שהציאו מדרש"ב"ג רק לדייק איזה מהם טירחא יותר אבל לא חששו משום צריה ועיין תוס' שם.

ודייש"ש צינה פ"ק סי' מ"ב שכתב ולדעת הרמב"ם ז"ל הצורר פסולת מתוך האוכל בשבת לעולם חייב וכ"ד רוב המחברים כפר"ת שלא חילק צין אוכל מרובה צין פסולת מרובה לעולם הנוטל פסולת מתוך האוכל אפילו ציד ולאחר חייב וחלילה להקל בענייני חיוב סקילה ואע"ג שצ"פ נוטל משמע להדיא דאף גבי שבת היכא דאוכל מרובה על

מצריה שהתירו לצורר כשרונה לאכול לאלתר דהתם טעמא דצכה"ג שהתירו לא הוי צריה וכו' ע"ש. נראה כוונתו דצריה לא הוי אלא כשצורר שני דברים המעורבים ומפרידן ומניחן דומיא דאורא אבל כשנוטל דבר אחד לאכלו לא מקרי צריה לפי שאין דרך צורר צ"כ. וכ"כ המג"א א"ח סי' ש"כ סק"ז אמר שהתיר העיר ששן לסחוט פירות שאינן ראויין לאכילה לצורך אותה סעודה וכתב עליו המג"א דלא דק דאטו מי שרי לעשות מלאכה כדי לאכול לאלתר והציא ע"ז דברי הש"ג הנ"ל וסיים דהטעם בצורר צידו לאכול לאלתר לא מקרי צריה דהוי דרך אכילה וכן הטעם במחתך לאכול לאלתר כמ"ש סי' שכ"א ע"ש.

והב"י סי' שכ"א ד"ה אסור הציא תשו' הרשב"א שהטעם דמחתך הוא משום דהוי דרך אכילה והרמ"א שם סעי' י"ב הציא תשו' הרשב"א הנ"ל דמחתך ירק חי אין איסור אלא בחותך ומניח אבל אם לאכלו מיד הכל שרי מיד דהוי אצורר לאכול מיד דשרי וציאור הגר"א שם וז"ל כמ"ש דף קנ"ה ע"א אין מרסקין וכו' ושם בגמ' משום דמטרח אוכלא הא לא"ה מותר ועיין ט"ו סי' ש"מ סק"ב ובשו"ת אבני נור א"ח ח"א סי' פ"ח ובספר שציתת השבת מלאכת טוחן אות י"ב ובשו"ת הר נבי א"ח סי' רי"ד והנראה עכ"פ דנחלקו בזה הפוסקים בצורר ואוכל מיד אי יש בזה דין צורר רק בצורר לשעה מותר או דליכא כאן דין צורר כלל ודומה לזה מנינו מחלוקת בעושה מלאכה שאינה עשויה להתקיים עיין ה"ה פי"א מה"ל שבת דכל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת כלומר שעשויה להתקיים חייב משמע דבאינה עשויה להתקיים פטור ועיין תוס' דף צ"ה ד"ה וכו' דרך ועוד דהכא אין עושה להתקיים שעומדת לסתירה וצ"ח ר"פ הבונה ועיין ירושלמי שבת פ"ז ה"ב צין לשעה אי הוה צין ועיין יושע"י א"ח סי' שי"ד ודו"ק.

והנראה דלמ"ד דהתירו צריה כשרונה לאכול לאלתר משום דהוי דרך אכילה דה"ה כשאינו לאכול לאלתר אלא שצריך רק לשעה נמי דינא הכי דצריה כזו לא אסרו דלאו דרך צריה הוא אלא כשצורר להניח כמו לאורא אבל צורר לשעה ומיד מחזירה לא הוי צריה וכוונתי בדבר שאינו דבר מאכל כגון כלים ובגדים וכיוצא בזה שיש בהם צריה מ"מ כשצוררם רק לשעה לא הוי צריה כמו בדבר מאכל אמרינן בצורר לאכול לאלתר לא הוי צריה משום דהו"ל צורר לשעה והו"ל דרך אכילה הכי צ"כ צ"כ דברים ואי"ה במקומו נציא סמוכין לזה. ולפ"ז בצרכיסיים נמי אפשר כיון דאין צוררם רק לשעה ולאחר שעה מחזירן למקומן כה"ג לאו צריה מקרי כיון דלא עשויה להתקיים כך ומעולם לא נתכוין לשם צריה. ולמ"ד דלאכול לאלתר לא הוי צריה כלל צ"ל כמ"ש דבעי להניחן דומיא דאורא א"כ צדידן נמי כיון דמחזירן למקומן

בא המסגה"ש מעולם לא חששו לזה וכמו שהעיד על זה המסגה"ש בעצמו וכה"ג מנהג ישראל תורה הוא וראי' גדולה הגם שהאחרונים האריכו לחזק ולתפוש בחומרא זו לא מנינו חומרא זו בשום מקום מהראשונים ע"ש. וקצת ז"ע מדברי התה"ד סי' נ"ז ע"ש ודו"ק.

ומדברי הי"מ שזרין ראי' גדולה לדברי הגאון ז"ל דהעיקר דחיישין לברייה דבזר שדרכו לזרור לאזר אזל בכה"ג שלעולם לא מצריינן ליה להאזר אלא אדרבה הצירור הוא רק לשעה ומיד יחזירו למקומו אין זה צירור כלל אלא נוטל ומחזיר וכמו האי חזית שהצאתי לעיל. ומה"ט נראה דדקו דברי המו"ק א"ח סי' תקמ"ה שאסר להפריד האותיות מצית הדפוס מחברי סדורים אחר ההדפסה ולהחזירם אל מקומם בתיבות המסדרים ונחלקו בזה הגרש"ג והגרש"ז דומ"ץ דק"ק מונקאטש וצסוגרייס כנראה דגם דעת הגרש"ג נוטה להיתר ולפמ"ש דקדו דברי המוק"ס כיון דכך הוא הדרך להניח האותיות באזר ולצררם א"כ הו"ל בכלל צורר ומיהו בשאר דברים כה"ג כיון דאין מניחם לאזר לא הו"ל דרך צירור ושרי.

ולבן לפענ"ד להוציא כרטיסים מן הקופסא כיון דאינו מוציא להניח באזר ולא להניחו בכלל אלא להשתמש בו לסימן ומיד חוזר ומניחו במקומו כה"ג ליכא איסור צורר כלל לכל הני טעמי שכתבנו לעיל והגח להם לישראל אם אינם נציאים בני נציאים הם והכל על מקומו יבא בשלום.

ומה עוד שם לומר אף שהכרטיסים מסודרים על הסדר מ"מ כיון שרבים הם וצריך לחפש אחר השם ולכן אם רוצה כרטיס שצאמנע התיצה קטנה שמונחים שם הוא דומה ומטה כולם לזד אחד כדי למצוא הכרטיס שרוצה צו ואז מפריד הכרטיסים זה מזה עד שימצא הנדרש אלא שאינו מוציא השאר כרטיסים ואי הוה זה בכלל צורר ולפענ"ד פשוט דאין זה בכלל צורר והגע עצמן האין מותר לחפש בסידור שאינו מצורך יפה אחר ההלל או כיוצא בו וכי יש בזה משום צורר שמדפדף העלים זה אחר זה ומצרר לו דף שרוצה צו להתפלל ופשוט נמי דאם אחד יהפך פסולת זה אחר זה במקום אחד אין בזה דין צורר כלל אלא הצורר הי' על הכרטיס שמוציא שצברו מן שאר הכרטיסים או הנשארים כולם שנתצרו לצסוף דהני מניח אזל לפמ"ש לעיל צס"ד גס זה אינו ולכן לפענ"ד לית בזה צית מיחוש. [וע"ע שו"ת משנה הלכות חלק ט"ו סימן קי"ד אות צ'].

ובזה הגני ידירו דושה"ט וי"ר שיזכה ללמוד תורה לשמה וללמודה ונא שלא להצטער כי ח"ו אין לי עליו קפידא כלל וכלל לא וי"ר שיזכה לבנות בית ולישא אשה בקרוב בקרוב וללמוד תורה לשמה כאות נפשו ונפש ידירו המברכו בברכת התורה ובלב ונפש

הפסולת דשקיל ליה לפסולת היינו דבזר שאין שייך בו ענין צרייה כמו אבן ע"פ חזית אלא משום טירחא מרובה כה"ג הו"ל שקל אבן אי מרובה הטורה באוכל ע"כ ע"ש הנה כתב מפורש דבהני לא שייך צורר וז"ע למה באמת לא שייך צו ענין צרייה בחזית כה"ג שצאמת צורר הוא הפסולת וע"כ צריך לומר דצרייה ליכא אלא בשני דברים המעורבים ודרכם להפרידם זה מזה אזל הכא שהניח אבן על החזית אין זה גדר של צרייה כלל ואין דרך לצרור אבן גדול מחזית וכיוצא בזה אלא להגזיחו משם ולהניחו במקום אחר כה"ג לא הו"ל בכלל צרייה אלא ענין של טרחה כמו שהצינו הראשונים ז"ל.

ומצאתי בחי' הר"ן שבת ע"ד שכתב י"מ דה"מ דברים שדרכן לצוררן לאזר אסור לצו ביום דכל דמנח להו מיחוי כמאן דמנח להו לאזר ולפיכך צריך לאוכלן לאלתר אזל דברים דלאו אורחיהו לאגמיהו לאזר אפילו לצו ביום שרי דהא ליכא למיחש למידי ולפיכך מי שצירר גרעיני רמונים מתוך קליפתן אפילו לצו ביום שרי עכ"ל הנה ציירו לן הי"מ הנ"ל דדוקא דבר שדרכו להניח לאזר אף אם אינו מניחו עכשיו לאזר מ"מ כיון שדבר זה דרכו להניחו לאזר אם מניחו לצו ביום אסור דמיחוי כצורר לאזר ואם אוכלו לאלתר לא מיחוי כצורר לאזר ושרי אזל מה שאין דרכו להניח לאזר לאו דרך צורר הוא כלל ושרי לצו ביום ופשוט דלצו ביום לאו דוקא כיון דליכא כאן צורר א"כ מאי נפ"מ לצו ביום או ליומא אחרת אלא הא דנקט לצו ביום דליומא אחרת אסור משום טירחא דאסור לטרוח משבת לחול מיהו גדרו לן הי"מ דס"ל דבזר שאין דרכו להניח לאזר ליכא ביה משום צורר כלל. ולפענ"ד נראה להוסיף דאפילו להחולקים על הי"מ וס"ל דאפילו דבזר שאין דרכו להניח לאזר מ"מ כיון דצורר עכשיו הו"ל בכלל האיסור מ"מ נראה דמודי להו להי"מ דעכ"פ עכשיו הוא צורר כדרך הצוררין ורוצה צצירור זה ודרך לצררו עכ"פ אלא שלא להניחו לאזר כה"ג שפיר אסור מדרבנן עכ"פ אזל דבזר שאין דרכו לצרור כלל לשם צירור אלא שנוטל ומחזיר כה"ג לכ"ע לא גזרינן משום צורר כלל.

עוד צו שלישיה דראיתי להגרש"ג (גרינפעלד) א"ח סי' נ"ד שהעלה חידוש אחד דלא הוה צורר אלא דבזר שצריך להפרידו או שרוצה להפרידו ולצרר זה מזה אזל דבזר שצריך שלאחר שהשתמש בו מחזירין אותו למקומו שהי' בתחלה כה"ג לא שייך לאו דצורר כלל אלא חשוב כמו לוקח אותו ממקום המיוחד לו להשתמש בו ומחזירו כיון שאנו מניחים אותו לאחר השימוש למקומו הראשון ליכא כאן צורר כלל וצוה דחה דברי המסגה"ש שרצה לאסור להוציא ספר מצין הספרים או מלבוש מצין המלבושים כל שאין צריך לו לאלתר וכתב הגרש"ג ז"ל דכיון דהספר יש לו מקום שלו ומוציאו ומניסו למקומו לא שייך בזה צרייה וחזק שם סברתו זו ממנהג ישראל שעד שלא

סימן נ

לסחוט תפוזים בשבת לעשות מיץ

א' דר"ח אייר התשל"ט בני יצ"א
מע"כ הרבני כו' מוה"ר חיים בערמאן הי"ו במדינת
מעקסיקא.

אחדשה"ט צידדות. יסלה לי אם לא תיארתי כי לא ידעתי והיא כבודו מחול, אמנם היות כי כתב שלומד בספרי משנה הלכות ומתחשב כחלמידי עי"ו וכתב שהנני חייב להשיבו כחלמיד, והנני להשיבו אמנם היות כי אין דרכי לפסוק במקום שיש רב במקום כי אולי הרב דשם פסק היפוך מזה ולכן אכתוב כאן רק בדרך לימוד ולא בדרך פסק ואם יסכים לזה רב דקהלתכס אז יש לסמוך על זה.

והשאלה היא אי מותר לסחוט תפוזים (ארענדזשעס) בשבת ולעשות מהם דזוס מיץ, וכתב שהאמת שכל השנים שהוא שם נוהגים לסחוט התפוזים בשבת וגם ראה שגם צנתי חרדים ביותר נוהגין כן ופעם היה על שמחה בשבת והניחו שם חצי לימאנים וגם חצי תפוזים והיו שם אחריים שסחטו אותם לכוס ושמו המיץ ואחרים סחטו אותם על הדגים, ודבר שם עם הרבה רבנים ואמרו לו דליכא איסור אלא צותים וענבים ושאר פירות מותר ולכן רוצה לדעת חו"ד בזה.

והנה אהובי ידידי לפענ"ד אסור לסחוט בזמן הזה שאר פירות בשבת כמו שאסור לסחוט תותים ורמונים ומקור הדברים בגמ' שבת קמ"ג דותים וענבים אסור לסחוט מדאורייתא בכל מקום ותותים ורמונים נמי אסור לסחוט מדרבנן גזירה אטו זיתים וענבים דהגם שסתמייהו דתותים ורמונים לאכילה עומדים הואיל ומקצת בני אדם סוחטין אותם כותים וענבים אסרום חכמים. ושאר כל הפירות שאין דרכן של בני אדם לסחטן מותר לסחטן בשבת עיין ש"ע א"ח סי' ש"כ ס"א ומינה דוקא בפירות שאין דרך לסחטן אבל במקום שנהגו לסחוט איזה פירות לשתות מימיו מחמת נמא או תענוג דינן כתותים ורמונים שאסור לסחטן מדרבנן כ"פ הרמ"א שם רק אם נהגו לסחטן לרפואה לצדו אין לחוש. וכתב המג"א דמלשון הרמ"א משמע דוקא באותו מקום אסור אבל בשאר מקומות שרי ואם דרך להוליך המשקה ממקום למקום אסור בכל העולם אפילו להרמ"א אפילו אין דרך בשאר מקומות לסחוט אלא שמציאין לשם המיץ ממקומות שדרכן, והמג"א חולק והעלה דאפילו לא נודע לן רק במקום אחד שנהגו לסחטן למשקה ואפילו הנוהגים הם מיעוט המקום מחמת שיש להם פירות הרבה אסור לסחוט בכל מקום ולזה נוטה דעת כמה אחרונים.

ולפ"ז פשוט בזמן הזה דמנהג הוא בכל העולם לסחוט תפוזים (ארענדזשעס) וגם לימאנים) ומוכרין אותו מיץ

ושולחין ממקום למקום א"כ אסור לסחוט תפוזים ולימאנים בזה"ו וכמדומה שכהיום עושין גם משאר פירות מיץ כמו מתפוזים סעדער ואגסים צערנעס וגם משזיפים פרונס בלע"ז ועוד כל אלו אסור לסחוט בשבת כתותים ורמונים ועיין מג"א ומ"צ שם וכ"כ האחרונים ו"ל לאסור ואין להקל בזה ומה שנהגו לסחוט צעירכס הוא שלא כדין ופלא לי על מה שכתב ששאל להרבה רבנים ות"ח ואמרו לו דשרי דרק זיתים וענבים אסור ושאר כל הפירות מותר דזה טעות גמור דהרי תותים ורמונים לכ"ע אסור כותים וענבים וגם שאר פירות כתותים ורמונים נינהו במקום שדרכן לסחוט וכנ"ל.

סימן נא

בענין לסחוט פירות על מאכל

עוד להג"ל

מה שראה כמה מצני אדם שסחטו הפירות על גבי הדגים ושאר מאכל אין להניחם בזה דכל שצא לתוך אוכל כאוכל דמי ועיין ש"ע הנ"ל סי' ש"כ ס"ד ובלבד שיסחטנה ציד ולא בכלי העשוי לכך בחול לסחיטה וצותים וענבים המונע ענמו אפילו לתוך מאכל תצא עליו ברכה, ומותר לסחוט חתיכה לימאן על סוכר או על גבי דגים וכיוצא בו ואפילו אם דעתו ליתן הסוכר עם המיץ שעליו בחוץ תה או מים (רק לא צמים שהיד קולדת בהם) וכן לתוך האוכל הדין כן.

סימן נב

בענין מיץ שיצא מאליו בלי פחיטה

עוד להג"ל

עוד אחת דבמיץ שיצא מאליו בשבת מצלי סחיטת יד האדם הדין בענבים וזיתים אסור לשתותו צו ציוס ואפילו מענבים העומדים לאכילה ולא לסחיטה ומשאר פירות אם אינם עומדים לאכילה ג"כ אסור ומיץ הזה מוקצה ואם עומדים לאכילה ונסחט מעצמו מותר לשתותו. ודע דנראה לי קצת דתפוזים העומדים לאכילה ואין דרך העולם לסחוט כלל בסתמא נמי מקרי עומדים לאכילה וארענדזשעס העומדים בקתם לדזוס הנקראים דזוס אראנדזשעס בסתמא נקראים עומדים למשקין ונפ"מ לענין משקין היוצאין מאליהם ואולי גם לענין סחיטה אין דרך העולם לסחוט מאותם ארענדזשעס העומדין לאכילה שאין בהם מיץ כ"כ ואין דרכן בשום מקום לסחוט וצ"ע. עכ"פ הדריין דכהיום אסור לסחוט כל הפירות וארענדזשעס ולימאנים בכלל.

דושה"ט בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן נג

בענין בריא שאמר לחבירו פתאום שהוא חולה מסוכן אי מחללין עליו את השבת

ה' ל'ס' בהעלותך התשל"ח בני יצ"א

מע"כ ידידי הרה"ג ור"ח גר"ג כש"ת מוה"ר שמואל אלימלך טוירק שליט"א בעמח"ס כרם צבי, ברונקס נ.י.

אחדשבת צידידות יתירה. יקרת מכתביו קבלתי אמנם מי יתני כירחי קדם שאוכל להשיב על כל מכתב אצל מחמת הטרדות לא אוכל להשיב על כל מכתב ואת מעכ"ת הסליחה.

ואחר אחרון אני בא על מה שכתב באדם בריא שהולך בשוק ופתאום אומר לחבירו שהוא מרגיש בעצמו שהוא חולה מסוכן אבל לא נשתנו פניו ואין רואין שום סימנין של חולה עליו אי מותר לחבירו לחלל שבת עבורו כדין פק"ג וחשיב"ס שדוחין שבת או לא. ושאלת חכם תשובה שלמה ברה ברורה ויפה כיון להלכה ומ"מ אפלטל קנת בדבריו היקרים.

וזה החלי, בעזר צורי וגואלי. גרסינן בגמ' יומא פ"ג חולה מאכילין אותו על פי בקיאיין א"ר ינאי חולה אומר כריך ורופא אומר אינו כריך שומעין לחולה מ"ט לב יודע מרת נפשו פשיטא מהד"ת רופא קים לי טפי קמ"ל והנה אמרו חולה מאכילין אותו ולא קאמר בריא מהו אי אמר כריך אני נראה דבריא אפילו אמר כריך אני אין מאכילין אותו וכן מצוהר בטו"ש א"ח סי' תרי"ז ס"ג שכתב כל אדם שהריח מאכל ונשתנו פניו מסוכן הוא אם לא יתנו לו ממנו ומאכילין אותו ממנו משמע דאם לא נשתנו פניו אפילו הריח אין שומעין לו וכ"ש דהיכי דלא הריח ואמר כריך אני דודאי אין שומעין לו.

ובגמ' שם פ"ב ע"ב היה עוצרה דארחא אחי לקמיה דרבי אמר להו זילו לחושו לה דיומי דכיפורי הוא כו' וצמנה שם עוצרה שהריח מאכילין אותה עד שתשוב נפשה חולה מאכילין אותו ע"פ בקיאיין ואם אין שם בקיאיין מאכילין אותו ע"פ עצמו ובש"ע ס"ב עוצרה שהריחה לוחשין לה באזנה כו' והגיה הרמ"א ז"ל עוצרה שהריחה ופניה משתנין אע"פ שלא אמרה כריכה אני וכתב המג"א משמע דאם אמרה כריכה אע"פ שאין פניה משתנות וכ"מ בר"י שכתב תחילה סתם עוצרה שהריחה ומיירי כשאמרה כריכה אני כו' ובהכי מיירי ג"כ הטור ואח"כ כתב כשפניה משתנות ודלא כב"ח שעשה מחלוקת ובשאר כל אדם לא מהני אמירה אא"כ נשתנו פניו כמ"ש בס"ג. ולשון הב"ח הוא צמ"ש בד"ה ומ"ש וכן כל אדם וז"ל ומ"מ נראה מדברי רבינו שכל שאר אדם אינו מותר אא"כ נשתנו פניו הא לאו הכי לאו מסוכן הוא אבל עוצרה שהריחה אפילו לא נשתנו פניה כו' וכן יראה מלשון

הרא"ש והר"ן אכן ברבינו ירוחם בשם הרמב"ן מצוהר דאף בעוצרה אין מאכילין אותה אלא א"כ פניה מוריקות ע"ש וע"ז פליג המג"א דמרי"ו לא משמע כוותיה והוא דהרי"ו הביא לשון הרמב"ן ז"ל (חלק תוה נתיב י"ז ח"א) וכתב הרמב"ן אפילו לא אמרה כריכה אני כל שראו אותה מתאוה לאותו ריח ופניה מוריקות מאכילין אותה שחוששין לעקור הולד ע"כ.

וב"ל להב"ח ז"ל דפניה מוריקות לעולם כריך אלא דאם אמרה כריכה אני ודאי יתיר הוא אלא אפילו לא אמרה כריכה אני מ"מ כיון דפניה מוריקות מאכילין אותה שחוששין לעקור הולד (והי' לכאורה לפ"י הורקת פנים סימן לעקור הולד והסכנה לולד וכריכה סימן לסכנה שלה וי"ל) ומייהו המעיין בדברי הרמב"ן ז"ל בצורת האדם יראה לדקו דברי רבינו המג"א ז"ל שכתב שם (כתבי רמב"ן קוק תשכ"ד) דף כ"ח ע"ב וז"ל, ובהלכות גדולות נמי אשה עוצרה דידיעין דאי לא אכלה מתעקר ולדה אע"ג דאמרינן ספק בן קיימא הוא ספק נפל שפיר דמי למיתן לה. ורצ יחזק בן גיאות אמר לאו צדיעה דידן תליא מלתא אלא צדיעה דידיה וצדעתה תליא מלתא דמשהריחה נותנין לה וכחולה דמיא ומסתברא כבעל הלכות גדולות שאם אמרה כריכה אני פשיטא דמאכילין אותה אלא אפילו דראו אותה מתאוה לאותו הריח ופניה מוריקות מאכילין אותה שחוששין לעקור. הנה כתב מפורש הרמב"ן ז"ל בשם רבינו בה"ג שאם אמרה כריכה אני מאכילין אותה ולא צעי פניה מוריקות וזה פשיטא להו אלא אפילו לא אמרה כריכה אני אם ראינו דמתאוה לאותו הריח ופניה מוריקות מאכילין אותה אפילו בלי אמירתה והוא כדעת המג"א ז"ל דאפילו לא נשתנו פניה מ"מ אם אמרה כריכה אני מאכילין אותו.

והנה מדדייק הרמב"ן ז"ל בלשונו הטור שכתב ז"ל שיטת הר"י גאות דצדעתה תליא מילתא ומשהריחה נותנין לה וכחולה דמיא ע"כ מצוהר דהטעם שנותנין לה משום דכחולה דמיא כיון שהיא מעוצרת אבל אם היתה בריאה לא היינו נותנין לה אפילו אמרה כריכה אני וכמ"ש בש"ע הנ"ל. ומכאן נל"ע אבעל יד אפרים א"ח סי' תרי"ז שניין אמג"א הנ"ל אמש"כ דבשאר כל אדם מהני אמירה אא"כ נשתנה ז"ל צהר"ן מצוהר דבריא שהריח וערערה נפשו מאכילין אותו עפ"י עצמו ועפ"י בקי המכיר צו כו' ואפשר גם הרא"ש מודה ונשתנה לאו דוקא וכן בר"ן מקיים ג"כ דמכי חיור אפיה חיישינן לסכנתא ואפ"ה כתב מתחלה מאכילין אותו ע"פ עצמו ע"כ.

ולפענ"ד נראה דברי המג"א וגם דברי הר"ן מתפרשין כדבריו ז"ל צמנה שם העובר מריח ריח

ואין מניחין אותו ליעול מהקדשים ע"פ דבריו שאין להאמין לו דכולי עלמא בחזקת בריאים קיימי עיין קדושין ע"ט ע"ב וק"ל עכ"ל.

הנה חידש לן מרן דבאדם בריא אנו לא מאמינין ליה אכל לעצמו עושה כרצונו ולב יודע מרת נפשו אלא שאנו לא מאמינין ליה ולכאורה הרי ע"א נאמן באיסורין ולמה לא נאמין ליה אם אומר שהוא חולה מסוכן והח"ס ז"ל דייק שאין להאמין לו ולכאורה נראה דנתן טעם לדבר כיון דכל אדם בחזקת בריא הוא א"כ הו"ל ע"א נגד החזקה ולאחרים לא מהימן ולעצמו מהימן ולעצמו לא הוא נגד החזקה שהרי יודע דהוא מן המיעוט שאינם בריאים. ואולי נידון דומה להא דאמרו בגיטין כגון שנשאת לאחד מעדיה ואמרה ברי לי ודו"ק.

הן אמת דכשאני לעצמי הי' נלפענ"ד לומר דידון דידן תלוי במחלוקת רבינו הגדול הבה"ג ז"ל והגרי"ך גאות דעת מרן הבה"ג דהא דמחללין לנעוצרת אע"ג דספק בן קיימא הוא ספק נפל שפיר למיתן לה ורב ינחק בן גיאות אמר לאו בידיעה דידן תליא מלתא אלא בידיעה דידה ובדעתה תליא מלתא ולפוס ריהטא הי' נראה דעת רבינו צעל הלכות גדולות דהכל תלוי בידיעה דידן וכל שאינו יודע לנו אין מחללין ולכן בברייתא כיון דלא ידוע לן שהוא חולה אין מחללין ולדעת הר"י בן גאות צדידה תליא מילתא ובידיעה ובדעתה וא"כ כל אדם נמי צדידה תליא מילתא וכל שאמר שצריך אני מאכילין אותו ואם לאו אין מאכילין אותו ומיהו כיון שסיים הרמב"ן ז"ל ומסתברא כצעל הלכות א"כ צעין ידיעה דידן וי"ל דכשאמר רוצה אני וצריך אני מודה ג"כ דכיון שאמר חולה אני ויש בו סכנה נאמן שהרי ודאי דאיכא מיעוט שאינם בריאים והגם דחולה שיצט"כ לא שכיח וכמ"ש התוס' פסחים מ"ו ע"ב מ"מ היכי דאמר שאני מן המיעוט דשכיחים דודאי איכא חולה שיצט"כ בעולם והוא אומר שהוא מן המסוכנים לא היו נגד החזקה דכולי עלמא בחזקת בריאים וז"ע.

ומה נראה דהרופא שהוא מומחה נאמן לומר זה הוא חולה שיצט"כ אכל לאו כל רופא נאמן כמבואר בח"ס וגדולה מזו ראיתי באו"ה שער נ"ט אות ז' וז"ל ורופאים שאומרים אפילו כעננים הרגילים להתרפאות מהם חולי שיש בו סכנה הנה כתב דלאו כל רופא נאמן אלא אותן הרופאים שמחזיקין אותן מומחין להתרפאות מהם חולי שיש בו סכנה אכל סתם רופאים שאין מחזיקין אותן מומחין להתרפאות מהם חולי שיש בו סכנה אין לסמוך עליו נמצא לכאורה צדברים כאלו צריך ספעציאליסט צלע"ז וזה דבר חדש ולהנ"ל אחי שפיר דלהוציא מחזקת בריא צריך דוקא מומחה איצרא דהאו"ה מיירי התם אפילו בחולה וכנראה דמצריך רופא מומחה אפילו בחולה.

התבטיל וכו' והאי דנקט עוצרה אורחא דמלתא נקט אכל הוא הדין לברייתא שהריח ריח וערערה נפשו שמאכילין אותו ע"פ עצמו או ע"פ בקי המכיר בו והנה י"ל הכוונה דע"פ עצמו דומינא דבקי היינו דמאכילין אותו ע"פ עצמו נמי כשפניו משתנין וכמ"ש הרא"ש שם והציאו בש"ג שכתב ממש כלשון הר"ן ז"ל וז"ל ולא דוקא עוצרה אלא ה"ה כל אדם שהריח מאכל ומתאוה ופניו משתנים מסוכן הוא ומאכילין אותו ע"פ עצמו או ע"פ בקי הנה שכתב פניו משתנים ואפ"ה כתב הלשון ע"פ עצמו או ע"פ בקי וז"ע ועיין רא"ש שם דף פ"ב דעוצרה כתב עוצרה שהריחה בשר קודש או בשר חזיר תוחזין לה כו' ולא דוקא עוצרה אלא הוא הדין כל אדם שהריח מאכל ומתאוה פניו משתנין כו' הנה בעוצרה לא כתב פניה משתנין וכלל אדם כתב דוקא פניו משתנין ומציא ראי' מרב אשי שהיא אותה ראי' שהציא הר"ן ז"ל ז"ע.

האמנם מע"כ הציא דעת מרן הח"ס א"ע ח"ב סי' פ"ב לענין האמנת הרופאים שהעלה דבאדם המתחזק כברייתא ולוחש לרופא ואמר לי כך וכך כאב יש לי והרופא שופט עפ"י דבריו כראוי לו שהוא מסוכן אנתנו לא נחיר לו לעזור ולחוץ זיו כ"ש מדברי תורה ע"פ חלומותיו ודבריו והציא דברי המג"א הג"ל דבאדם בריא כל זמן שלא נשתנו פניו אין מאכילין אותו אפילו אמר שלבו כואב עליו והצ"ח מייתי לה מהרמב"ם והרא"ש ור"ן ולא הציאו ראי' לדבריהם ואני מנאחי ראי' לזו ממתני' פרקי אבות בעשרה נסים נעשו לאבותינו צביהמ"ק ולא הפילה אשה מריח בשר הקודש מעולם וכתב שם המיי"ט צ"ס פרש"י דאלו הריחה ונתאוה לא היו מאכילין אותה וצריכה לנס שלא הפילה מעולם מריח זה ע"ש.

ותמה הא אין לך דבר עומד בפני פק"נ ומשנה שלימה היא פ' יוה"כ עוצרה שהריחה כו' תי' הגאון מהר"ש מאמסטערדאם בגליון תוס"ת דוקא עוצרה שהריחה פי' שכבר הוכר עוצרה אז נותנין לה אכל לא הוכר עוצרה עדיין אע"פ שהיא מרגשת בעצמה כאב ותיאבון מ"מ כיון שלא הוכר עוצרה לא היו נותנין לה והיתה מסוכנת להפיל ונעשה נס שלא הפילה אשה מריח כו' והיינו דתנן לא הפילה אשה ולא תנן לא הפילה עוצרה דמיירי צתתם אשה שלא הוכר עוצרה ודפח"ח. וע"כ מיירי בלא נשתנו צפניה דנשתנו פניה מאכילין לכל אדם ולעוצרה בעלמא מעיד כרסה עליה על חולי שלה ודאי נותנים אכל אדם בעלמא אעפ"י שמרגיש כאב הרי הוא כמו אשה זו שלא הוכר עוצרה ומ"מ כואב לה עד שמפלת ומסתכנת מ"מ אין ליתן לה ע"פ עצמה אעפ"י שלכאורה נראה לי שהאדם עצמו היודע מרת נפשו יכול ליקח לעצמו אם יוכל בין ציוהכ"פ בין באיסור דאורייתא וקדשים דדרכיה דרכי נועם מ"מ אין מאכילין אותו ציוהכ"פ

ומיריהו לעיל כבר כתבתי דקצרת הח"ס נראה משום הימנותא ולעצמו אינו צריך נאמנות שהרי לב יודע מרת נפשו. ומזה הטעם כתב מרן ז"ל הטעם משום דרכיה דרכי נועם. עוד נראה הכוונה לדלמא באמת כשאנן מספקינן שמה הוא בעצמו נמי טועה ואינו מסוכן כלל אלא שהוא מחמת הכאזים משער בעצמו שהוא בסכנה ואינו כן וכמה פעמים שאדם טועה וא"כ האיך נאמר לב יודע מרת נפשו על כיוצא בזה שאפשר שהוא טועה בדבר והוא אינו לא רופא ולא חולה שידע להבחין וע"ז השיב מרן ז"ל דעכ"פ לאו דרכי נועם הוא שנאסור לו ע"פ השערותו שהוא משער לעצמו שהוא בסכנה והוא רוצה להציל עצמו מן הסכנה וכל זמן שהוא לפי שכלו והשערותו חושב שהוא בסכנה ואין אמתו יודע בצירור שאינו בסכנה שרי ליה להציל עצמו וא"כ אחי שפיר דודאי אלו היינו יודעין האמת היינו מתירין לכל אדם לחלל שבת עבורו או אלו הי' יודע הוא עצמו שאינו בסכנה לא היינו מתירין לו לחלל שבת אבל כיון דאין לנו צירור משום דרכיה דרכי נועם התירו לו לעצמו לחלל דעכ"פ ספיקא מיהו והוה ולא לאחרים זה נראה דעת מרן הח"ס.

וידוע מהגה"ק מרוזשין שבשנה האחרונה לימי חייו קודם יו"כ קרא לרופא ואמר שמרגיש בעצמו שאסור לו להתענות ציו"כ והרופא אמר שאינו רואה שום טעם לדבריו ואינו יכול להסכים לו ולכן הבד"ץ לא רצו להתיר לו לאכול צויה"כ והעובדה היתה שבאמת נסתלק אח"כ ולא התיר לעצמו הגם כי נראה שהי' יודע מרת נפשו. אלא שבניו התרעמו אח"כ על הרופא כי לו"י שידע הנדיק שסכנה הוא לו לא היה שולח לשאול על זה ודוק.

ומה שהקשה עוד מעכ"ת על גליון תוס' חדשים הנ"ל דמוקי מתני' באופן שלא הוכר עוברה ולכן אין מאכילין לה ותמה דלמה לא נאמין לה שהיא מעוברת אפילו קודם הכרת עוברה ויכולה היא לדעת זאת שלא בא אורח בזמנו דתיכף כשהיא נכנסת בעיבור פסקו דמיה ועל זה ע"א מהני. הנה אפילו לפי שיטתו נראה דלא מהימנינן לה אפילו אי יודעת שהיא כבר מעוברת אבל הרי מוחזקת היא לפנינו כרוצ נשים שאינו מעוברות וכיון דמוחזקת שאינה מעוברת לא מהימנא לומר מעוברת אני כדי שניתן לה לאכול דהרי אמירה זו היא האמירה של אשה בריאה שרוצה לאכול לדעתנו ונותנת אמתלא שהיא חולה מחמת העובר שהיא מעוברת אבל הרי אין אנו יודעין שהיא מעוברת וא"כ צריכין אנו ראשונה להאמין לה שהיא מעוברת ואם היתה אומרת דבר זה בלי שתראה לאכול אולי היינו מאמינין לה אבל כיון שעכשיו היא אומרת רק בשביל שתוכל לאכול לא מאמינין והו"ל כהא דכתב הרמב"ם דאיסור שנתחזק ע"פ אחד ואח"כ אכל ממנו ע"פ שנים חייב מלקות אבל אם אכל ממנו בשעה שהוא אומר

ומעתה נבא קצת לסלסל צמה שהביא פי' הגר"ש מאמסטערדאם צפ"י ולא הפילה ולפענ"ד כי אין הדבר מוכרח מכמה טעמים חדא דכבר נזווחו הבעל לחם שמים ועוד דאין אלו דברי רש"י ובגמ' מפורש דחולי שיש בו סכנה נותנין לו אפילו מקדשים האמנם צם' שיה יצחק על מס' יומא דף כ"א הביא לתרץ קושית הגר"ש הנ"ל בשם ס' שמות בארץ דבזמן המקדש היו רגילין בנס ולכן אלו הריחה עוברה לא היו שומעין לה להאכילה הקדש כפי ההלכה שבטוחים היו בנס ואע"ג דאין סומכין על הנס באיסור חמור של קודש היו סומכין וכמ"ש בירושלמי דצמקדש ראשון לא היו נוהרין מלהאכיל לכה"ג דברים המציאים לידי חימום שהיו סומכין על הנס והכ"נ לא היו מאכילין אותה מבשר הקודש אלא היו סומכין על הנס כל זמן שהיא צבית המקדש אבל ודאי דבסתמא היכא דליכא לסמוך על הנס פק"נ דוחה קדשים ולכן אם הריחה מחוץ לביהמ"ק הכ"נ דהיו נותנין לה ובס' שד"ח מער' יו"כ סימן ג' הביא בשם שושנים לדוד תי' אחר לקושיא זו ע"ש וא"כ לכאורה אין הכרח להח"ס מדברי המשנה הנ"ל גם מה שזיין מע"כ מראשון לניון במשניות שזיין שם לגרוס שומעין לה יפה העיר ועיין רבינו יונה פיה"מ הנ"ל.

ועל דבר פליאתו על מרן הח"ס ז"ל דמעולם לא שמע דיש גדר סכנה שהמסוכן עצמו מותר לחלל שבת להציל עצמו אבל אחרים אינם מותרים והמג"א שכתב דלאדם צריא כל זמן שלא נשתנו פניו אפילו אמר לבו כואב עליו אין מאכילין אותו אפילו אם נסכים לו מיהו הרי לא חלק בין עצמו לאחרים אלא ס"ל דגם הוא עצמו אינו יכול לאכול. ולפענ"ד נראה בתרי אנפי חדא לפמ"ש מהרש"א עירובין ק"ג בתוס' ד"ה שעלתה דלתי' תוס' למ"ל לאוקמי שעלתה נשיכה בגבו דא"נ מיירי במקום שהוא עצמו נמי מצי שקיל ליה איכא למימר דנקט חצירו לרבותא דהוה ס"ד דלא שרינן לחצריה ליטול כדי שיעבוד חצירו ותי' וז"ל וי"ל דאי איהו הוה מצי שקיל ליה קושטא הוא דלא הוה שרינן לחצירו ליטול ולעבור שבות כדי שיקיים חצירו מלות עבודה כיון דאיהו גופיה מצי לעשות כן כדי שיקיים מלות עבודה משא"כ בעלתה לו נשיכה בגבו דאיהו לא מצי שקיל ליה שרינן ליה לחצירו לעבור על השבות כדי שיקיים הוא מלות עבודה ע"ש נראה דאיכא כה"ג דהיכי דאפשר לעצמו אין מתירין נשנלאחר [לאחר] אלא דדברי מהרש"א ז"ע. איצטא גדולה מו הקשה צם' כפות תמרים יומא דמנ"ל בכלל דוחי צהם הוא היתר לאחרים נמי לחלל שבת דלמא וחי צהם אינו אלא שהחולה בעצמו יכול לחלל שבת לעצמו אבל אחרים לא ובספרי משנה הלכות ח"ה סימן נ"ה הארכתי צוה הרבה ועכ"פ איכא סברא שלעצמו איכא היתר יותר.

דתלתא דרישא הוה עושה מלאכה בשביל שהוא מתיירא מפני עכו"ם כלומר שהוא בשביל עצמו שהוא מתיירא אבל בשביל החולה שישן הוא בשביל אחרים היינו אדם אחר וא"כ נראה דתרווייהו למדנו בשביל עצמו ובשביל אחרים.

ג מדברי הג"פ ב' ב' (הוא"ח ר"מ כ"ש סי' ל"ט) שהביא פיה"מ להרמב"ם פ"מ המבנה את הגר מפני שהוא מתיירא מפני נכרים ומפני לטטים ומפני ר"ר פטור ואם בשביל החולה שישן פטור והרמב"ם גורס ושיעור זאת המשנה וכן מפני נכרים מפני לטטים מפני ר"ר פטור ואם בשביל החולה שישן מותר ופי' הג"פ דהרמב"ם חשיב לה ג' חלוקים וס"ל דהני דברים נכרים ולטטים ור"ר הם רק גדר דמיון שמדמה בעצמו שעי"ז יסתכן ולכן רק הוא בעצמו מותר לחלל שבת אבל אחר לא ולכן דייק מפני שהוא מתיירא אבל מפני החולה מייירי שיש בו סכנה או ספק גם אחר מותר והביא הג"פ ראי' לשיטתו משאילתות סי' קס"ז פ' ברכה שכתב דהחי' מותרת לאכול כל ל' ואסורה להתענות עד שלשים יום ובפ' שנות שאילתא ל"ח פסק דלאחר ל' אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת ולמה מותרת לאכול כל ל' ואחרים אסורים לחלל עליה כל ל' וע"כ משום דלעצמה מותרת ואחרים אסורים וכת"ר זיין עליו והביאו במכתב ויפה העיר גם מזה דס"ל דיש חלוק בין לעצמו ובין לאחרים. עוד הביא הג"פ ראי' לדבריו מדברי הרמב"ם פ"א ה"ד מה' שבת חי' ורמש שהן נושכין וממיתין ודאי וכו' מותר להרגן בשבת ושאר כל המזיקין אם היו רציין אחריו ובגמ' מוקי לה שבת קכ"א כר"ש אבל לרמב"ם דפסק כר"י במשאל"ג האך פסק לזה וחי' הג"פ דמה שמותר להרוג הרציין אחריו היינו הנרדף עצמו ולא אחרים והוא חושב עצמו בסכנה ויפה העיר דיש חלוק בין לעצמו ובין לאחרים אלא דבמה שרצה לומר דהג"פ אזיל בשיטת מרן הח"ס ז"ל לפענ"ד מרחק רב חזינא צייניהו דדעת הג"פ הוא דיש דברים שלעצמה מותר לחלל ולא לאחרים אבל דעת הח"ס דלאחרים נמי מותר אלא לפי שאנן לא ידעינן אי צריך לחלל שבת או לא וגם באמת כי מה שכתב הג"פ בפי' הרמב"ם שם אינו מוכרח כ"כ לפענ"ד.

ובערתה מה שעלתה לן לפענ"ד דבאדם מתחזק והולך כצריא בשוק ואומר שהוא צריך לחלל שבת עבורו דעת הח"ס כהמג"א אלא שס"ל דלעצמו עכ"פ מותר לחלל והג"פ הגם שלא דבר כלום מצריא אם הוא יכול לעצמו או אם אחרים מותרים לחלל עבורו שהרי הג"פ ז"ל לא מייירי מצריא או חולה כלל אלא מחלק בין לעצמו לאחרים ואדרבה מדהביא משאילתות דלאחר ל' אפילו לעצמה אינה יכולה לחלל משמע דס"ל דצריא אינו יכול לחלל לעצמו וי"ל ומ"מ לאדם צריא לחלל שבת נראה דאין שומעין אלא"כ רואין בו סימנין של השתנות ופינו ירוקות וכיוצא בזה וגם אז לכאורה צריכין

שהוא איסור ולא נתחזק אינו חייב והכ"נ י"ל דכיון שצריא אינו מהימן לומר רוצה אני לאכול והכ"נ כשאומרת מעוברת אני וצריכה אני אין מאכילין אותה כל זמן שלא ניכר עוברת.

אלא דבעיקר סברתו דתיכף שנחשבה היא מסולקת מן הדמים וממילא כל שלא ראתה בזמנה הרי היא מעוברת ויש להחיר לה על זה לפענ"ד זה אינו אלא כל שלא הוכר עזרה אפילו היא מסולקת מן הדמים אינה בחוקת מעוברת ואדרבה עיין ש"ע יו"ד סי' קפ"ט דפחות מג"ח לא הוכר עזרה ועיין א"ז הל' מילה סי' ק"ג בשם תשובה לגאון וס' צמר על גבי גחלים וגם סילוק דמים אינו ראי' כלל עיין שו"ת רשב"ש סי' תקכ"ב ושו"ת צ"ח א"ע סי' קל"ד ועיין מסכת נדה דף ט' ע"א צע"ה ר' ירמיה ראתה ואח"כ הוכר עזרה מהו כיון דבעידנא דחזאי לא הוכר עובר מטמיה או דלמא כיון דסמיך לה חזאי לא מטמיה א"ל מידי הוא טעמא אלא משום דראשה כבד עליה ואצרים כבדים עליה בעידנא דחזאי אין ראשה כבד עליה ואין אצרים כבדים עליה ועיין רש"י שם ובגהש"ס מה שהקשה ועין ריטב"א שם מה שתי' ופלא על מרן הגרע"א שלא הרגיש בדברי הריטב"א הנ"ל ועיין תוה"צ להרשב"א ז"ל בית שביעי ש"ג דמציא ראי' מפסחים דאף מעוברת אסורה סמוך לוסתה והיינו קודם שהוכר עזרה שהוא שלשה חדשים הראשונים ועיין שו"ת רע"א סי' נ"ט ובסד"ט סי' קצ"ד ס"ז ובספרי משנה הלכות ח"ה סי' קמ"ח וח"ז סי' קל"ז עכ"פ הוא ברור דמה שאשה אינה רואה דם הגם שאורח בזמנו צא מ"מ אכתי אין זה סימן לנו לשפוט מזה שנחשבה וכן להיפוך אם ראתה דם ואפ"ה אפשר שכבר נתעברה לפני כמשלש חדשים, אלא שעדיין לא הוכר עזרה ודוק.

וברגע נפל מלתא בליבאי לפרש המשנה ולא הפילה אשה מריח צמר הקודש באופן אחר לפמ"ש דאפילו רואה דם אין זה סימן שאינה מעוברת דעד שלשה חדשים עכ"פ רואות דם א"כ אפשר דלהכי היינו צריכין הנס כלומר דאשה צריאה וראתה בזמנה והלכה וטבלה וחשבה שבדאי איננה מעוברת כי ראתה דם והלכה לצית המקדש והריח מבשר קודש והיא לא יודעת שמסוכנת היא שהרי סוברת שאינה מעוברת ואפשר שחוקר הולד ותפיל ולכן נעשה נס שלא הפילה אשה והוא צין לרצינו מרן הבה"ג ז"ל ובין לשיטת מהרי"ץ גאות כיון דליכא ידיעה שהיא מעוברת כלל ושפיר בעינן שלא הפילה אשה עזרה וכנ"ל ודו"ק.

ובערתה נשובה עוד לחלוק מרן הח"ס דבעצמו יכול לחלל שבת ואחרים אסורים להאכילו הנה יפה העיר מדברי מרן הגרע"א על המשנה פרק צ"מ אות ל"ט ואם בשביל החולה דהא דלא ערבי' ותני מפני חולה היינו משום

כתובות ג' ז' ולדרוש להו דאונס שרי והתם האיך תיכנס
באונס כזה בעלמא.

ולפענ"ד נראה לחלק להנה כתב התשצ"ך ח"א סי' כ"א
דלפ"מ שכתב הרו"ה זדין מפליגין בספינה דוקא
ג' ימים קודם השבת הטעם משום שמא יבא לידי סכנה
ויצטרך לחלל שבת ולפ"ז אין למוול מילה שלא בזמנה וכן הגר
ציוס ה' שלא יבואו לידי חילול שבת הציאו הצ"י צדד"ה יו"ד
סי' רס"ב ורס"ח ופסק כותיה הט"ז והוסיף להחמיר גם
ציוס ו' דכ"ש הוא והש"ך השיג עליו כיון דמילה מצוה היא
ולמצוה גם התם מותר אפילו בע"ש והוא מוסכם צ"ס שבת
י"ט וא"ח סי' רמ"ח והמג"א א"ח סי' של"א סק"ט הכריע
כהש"ך חדא דצוה"ז לא שכיח רחיצה והשנית דגם הראנ"ח
מהסם זדין זה צסי' ל"ח. האמנם באמת כי במשנה הלכות
ח"ז סי' קע"ד כחצתי לתמוה על דעת מהראנ"ח שכתב דכל
שהוא משעה אוחו בכל יום באיסור כרת ולפענ"ד זע"ג שהרי
איסור כרת ליכא אפילו בזמנה וכמ"ש בגמ' פסחים
ס"ט ע"ב ואי אשמעינן מילה דהתם הוא דמכשירי מצוה לא
דחו שבת דליכא כרת ופרש"י דליכא כרת לבו ציוס אם ימול
למחר וכ"ש מילה שלא בזמנה אלא דהאמת דכרת ליכא אלא
לאחר י"ג שנים ובר דעת ובקטנותו ליכא עליו חיוב כרת כלל
הקטן ליכא עליו חיוב עונשים ולא חיוב מצוה.

והברב"י כתב לישב קושית מהראנ"ח דבהפלגת הספינה אף
אם יפליג ציוס ג' סוף סוף יבא לידי חלול שבת
אלא דציוס ג' לא גזרו משום לורך העולם ומקמי שבתא גזרו
ולכן שפיר מיוס ג' ואילך גזרו ומקודם התירו וכיון שממילא
התירו התירו גם לדבר מצוה אבל בדבר שאם ימתין עד לאחר
השבת כגון מילה שאם ימתין עד לאחר השבת יהי' הכל מתוקן
ולא יבא לידי חילול שבת כלל כה"ג דחיתן עד לאחר השבת
וע"ש בספרי הג"ל באריכות קצת במחלוקת הג"ל.

והנה מצוה מחלוקת האחרונים לענין צרית מילה אי מותר
למול ציוס ה' או ו' כיון שאפשר שיבא לידי חילול
שבת ומעתה פשוט דאפילו החולקים על התשצ"ך וס"ל דמותר
למול מילה שלא בזמנה היינו דוקא מילה דעכ"פ בכל יום
מצוה וכיון דבכל יום מצוה שפיר מותר למול אפילו ציוס
ה' כיון דהיום עושה מצוה והו"ל כהא דמפליגין אפילו בערב
שבת ללורך מצוה ומ"ש אבל היכא דליכא מצוה כלל כמילה
כה"ג לכ"ע אסור לעשות פעולה שאפשר שיבא לידי חילול
שבת, וא"כ לפ"ז יהי' נידון דידן כך דאם הנתוח הוא דבר
הכרחי ואין שהות לאחרו כי אפשר שיתרצה חליו כה"ג ודאי
שמותר לעשות נתוח אפילו בע"ש כיון דהוא מצוה עוברת של
ונשמרתם לנפשותיכם אבל אם הוא נתוח שאין נפ"מ אם
יעשהו היום או בשבוע הבא כלומר שאין היום מעלה או

רופא להשתנות קצת ועיין אר"ה כלל נ"ט שהשיב ר' יצחק
בר' שניאר שכל צנ"ח חשובין כבקיאים במקצת וספק נפשות
להקל ודוקא סתם ישראל אבל סתם כנעני לא ע"ש ועיין תו"י
יומא פ"ג שכתבו וגם נ"ל דדברים ידועים כגון זמאון וכיוצא
בו יש הרבה צנ"ח בקיאים בכך ואין נראה דרופא ובקי בכך
בעינן עכ"ל ועיין צ"י סי' תרי"ח בשם ירושלמי דהאי דאמר
נחינא אנא א"ל זיל שתי כו' משמע דיש להחיר לשמות בלי
בקיאות ועיין מנח"פ שם שהציא דצירושלמי פ"ו דיומא משמע
האי עובדא דהוה תשיש ואמר נחינא אנא א"כ הו"ל כחולה
ומשמע דס"ל צתם צנ"ח למסקנא דלא הוה סכנה אלא ע"י
רופא בקי ולקטן הו"ל בכלל סכנה מהאי ירושלמי דהאי בר
נש דהוה מהלך עם צרתיה כו' א"ל נחינא אנן א"ל אורכן
איצחר ומיתת ומוקי לה בצקונה ע"ש ולכן לכתחלה אל ימחר
לשפוט לפי ראות עיניו ולהחיר חלול שבת לאדם צריח על
חלומותיו ועל דבריו אבל מ"מ כל ערום יעשה צדעת ולעצמו
ודאי מותר לו לחלל ולאחרים נמי אם יראה חיזה שינוי או
ישפוט לפי שכלו המקיל לא הפסיד כי יש הצ"פ ועוד סברות
להקל ועכ"פ ספק"ג הוה וגם כי אמרתי קצת לפ"מ דקיי"ל
משאל"ג פטור א"כ המחלל בשביל אחר הו"ל באמת
מלשאל"ג וכבר הקשו כן האחרונים אלא שתי' כיון שמצוה
לרפאות המצוה עושה ז"ג אבל כי כן ממנ"ג אי הו"ל פק"ג
א"כ הו"ל מצוה לחלל ושפיר מחלל מה תאמר שאינו חולה
א"כ ליכא מצוה לחלל וא"ז לחלל הו"ל משאל"ג ופטור על
חילול שבת ודו"ק. ועיין עוד ילקוט הגרשוני א"ח סי' תרפ"ז.

והגם שיש להאריך אמנם אין הו"ג והשי"ת שמו יעלהו
מעלה מעלה ויוציאהו מצרה לרומה וזכה ללמוד
תורה וללמדה וישועת ה' כהרף עין.

ידידו המברכו בברכת התורה להצלחה בכל ענינים ברוחניות
ובגשמיות לו ולכל המשפחה ולבנו ולכל אשר לו בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן נד

בענין לעשות ניתוח שלשה ימים קודם השבת
ד' לסדר את בריתי שלום התשל"ט בני" יצו"א
מע"כ ידידי ורב חביבי האי צורב עוסק בחוקי חורב כש"ת
הר' יהודה לביא הי"ו כולל שערי תורה ירושלים עיה"ק.
אחדשה"מ צידידות. בדבר שאלתו צמה שנתפרסם
לאחרונה מאיזה רבנים לאסור עשיית ניתוח
רח"ל שלשה ימים קודם השבת כדי שלא יחללו שבת עליו
אע"פ שצצבת כבר יהי' מותר לחלל עצורו כשיהי' בסכנה
ורצה לדעת חו"ד העני' צוה ותמוה לו מסוגיא ערוכה

סימן נה

בענין אמאי בספק נפשות דוחה שבת ולא אוליגין בתר רוב וחזקת בריאות

בין כסא לעשור התשכ"ד בני יצ"א

כבוד ידיד נפשי רעי דבוק מאח חסיד ועניו פ"ה שמו מפארים ה"ה הרב הגאון המפורסם כש"ת וכו' מוה"ר ישראל ארי' זלמנוביץ שליט"א רב הראשי עכו, בעמח"ס חיי נפש ג"ח.

אחדשות"ר צאהבה הנני צוה להודיעו מקבלת ספריו היקרים חיי נפש ציוס א' דראש השנה ומאלד התענגתי בספרו היקר לי מאלד מאלד ואף שצ"ה אדם מועט לעולם טרוד בטרדות חיי נפש ממש מ"מ לקחתי לי זמן לעיין בספרו היקר אחת הנה ואחת הנה ומאלד נהניתי מה שראיתי צו יתן ד' שיזכה להוסיף דעת ולהרצין תורה צרכים ולחצר עוד חצורים כהנה וכהנה וישמעו רחוקים ויצאו ויתנו לו כתר תורה העולה על גביהם. ולחיצת הענין אציג כאן אחיה הערות להשתעשע בדבריו היקרים מה שעלו במגדתי לפוס ריהטא צלי עיון הרצה כי אין הזמן גרמא כי עת לחננה כי צא מועד אשר מלאכים צו יחפזון.

והנה דף ל"ח ע"צ סקי"ג הביא צסם העמק שאלה הטעם דספק נפשות דוחה שבת ולא אוקמינן אחזקת בריאות כדקיי"ל בכל התורה דאוקמינן אחזקה משום דאין הולכין בתר חזקה בספק נפשות דאם בתר רוב לא אוליגין כ"ש בתר חזקה דגרוע מרובא. ובאמת כי לא הבינותי דברי העמק שאלה חדא דמאי חידש צוה והלא התוס' יומא פ"ד ע"צ כתבו צפי' וחי צהם שלא יוכל לצא צשום ענין לידי מיתת ישראל וא"כ פשוט דמה לי רוב ומה לי חזקה ולמה ליה כל האריכות שם.

אלא דבעיקר הדבר קושיא מעיקרא ליתא דהכא באמת ליכא חזקת בריאות שהרי השאלות שם צפ' שמות איירי בחולה שנחלקו צו צ' רופאים חד אמר צריך לאחוליה עליה שבת וחד אמר אין צריך ופי' העמק שאלה הספק הוא שאין אנו יודעין אי יש צוה פ"נ אי לאו אצל ודאי חולה הוא כבר וכדתנן שם צגמ' החושש צגרוננו מטילין לו סם צשבת וכו' ע"ש והרואה יראה דהשאלות שם מיירי באדם חולה ודאי אלא שמסופק אי יש צו משום פ"נ או לא אצל א"כ פשוט נמי דלית ליה חזקת בריאות שהרי כבר חולה הוא ואיתרע ליה חזקת בריאות ולא דמי כלל להא דמייתי מיצמות ל"א כת א' אומרת וכו' דהכא הרי גם הרופא השני מודה בחולה הוא וליכא צוה ספיקא וא"כ לד"ה יא' מחזקת בריאות אלא דמחולקים צסכ"נ ודברי העמק שאלה צ"ע.

מוריד ויכול לאחר כמה ימים ודאי שאסור לעשות הנמות באופן שיטרך לחלל שבת, ולמשל מי שעושה נמות לצנות צשציל יופי באופן שמותר לעשות או מי שעושה נמות לשצר והרופא אומר שאין נפ"מ אם היום או לשצוב הצא וכיוצא צו לפענ"ד לכ"ע אין לעשותה ג' ימים קודם השצת.

עוד נראה קצת דבאמת צכמה נחומים הללו אפשר דאסור אפילו לעשותן בכלל כל שאין לו לאדם סכנה אלא משום צערא דאסור להכניס עצמו צסכנה ורוב נחומים בכלל סכנה הם וצשציל צער אין להכניס עצמו צסכנה וצריך שאלת חכם על זה וכה"ג הו"ל גם מדין אקדומי פורענותא לא מקדמינן ח"ו והרצה יש לדבר צדבר צוה"ו שכמה נחומים נעשים שלא לצורך. אצל עכ"פ אפי' הנצרכים אלא שאין זמנם מוגבל ודאי שאין לעשותם בתוך ג' ימים קודם השצת שאפשר לצא לידי חלול שבת.

ובמה שרצה מע"כ להציא רא"י מגמ' כתובות ג' צ' לידרוש להו אונס שרי חזינן דהגם שיכולה לינשא ציוס ג' ולא תהי' צסכנה מותרת להכניס עצמה צסכנה ולינשא צרביעי וכן כל אדם מותר להכניס עצמו צסכנה ויפטר ממצות התורה לאחר הסליחה דבר זה שגגה הוא דודאי אסור לאדם לעשות הנצטדקאות ליפטר ממצות התורה אפילו יהי' אונס אח"כ מ"מ אין להכניס עצמו צסכנות כדי לפטור מן המצות ועיין שו"ת הריצ"ש ס' ד' צבאנוסים הגם שהיו אנוסים ממש רק שלא עשו כל מה צצידם לצרוח ולהמלט על נפשם הרי הם צגדר מויד ונקראו מחלל שבת צמויד ע"ש ועיין שו"ת ח"ס ליקוטים ס' כ"ט צמוכרים עצמם צרונם ויצטרכו לחלל שבת ועיין ספרי משנה הלכות ח"ג ס' ל"ה. ומה שאמרו צכתובות הוא משום תקון חז"ל והו"ל יוס רביעי זמנה לינשא.

וגדוליה מוז כתב הגרש"ק צבחמת שלמה א"ח ס' שכ"ט שהעלה שם לענין פק"נ דמי שהציא עצמו ע"י פשיעתו לידי סכנה אף שאח"כ צא באמת לידי סכנת נפשות והו"ל פק"נ מ"מ אינו דוחה שבת כיון שצא לו ע"י פשיעתו והציא רא"י לעצמו מדברי רש"י וצחי' הארכתי צס"ד לחלוק צוה ועיין ישועות ישראל להגר"י מקוטנה ס' כ"א וכ"ח פ' תלף שחולקין צוה ועיין רש"י פסחים ע"צ ד"ה את של ערב שבת עכ"פ אפילו נימא דלא כהגרש"ק מ"מ ודאי דלכ"ע אסור להכניס עצמו לידי פק"נ או סכנה ואח"כ יצטרך לעבור על דברי תורה ח"ו. ולכן פשוט צדידן נמי אם אפשר שלא להיות באופן שיטרך ח"ו לחלל שבת ודאי אסור לכתחלה לתקן זמן הנמות אצל היכא דא"א או שהוא מצוה אז ודאי יכול לעשות כפי האפשר ואם יש סכנה ופ"נ אז אפילו צש"ק.

והרופא חולים ישלח רפואה שלמה לכל בני' ויזכו לחיים ארוכים וטובים ידי"נ מוקירו בלתי מכירו בלב ונפש

סימן נו

בענין הרוצה לאבד עצמו רח"ל אי חייבין להצילו

עוד להג"ל

שם סק"ד. זמי שרואה לאבד עצמו לדעת רח"ל ויכול להצילו שנסתפק המנ"ח בקומץ המנחה מזה רל"ז אי חייב להצילו, יפה כתב כמ"ר דחייב להצילו ודברי המנ"ח שם תמוהין הרבה. ומה שהביא ראיה כמ"ר דכיון דהגשמה הוא נשמת ה' ואין ציד מאבד עצמו לדעת לאבדה ומחוייבין להצילו ולמנעו מלאבד נשמת ה' הוא ראוי נכונה וסבירא ישרה ואני לחזק דבריו באחי בזה עיין בספרי סמ"ה מזה תי"צ דאפילו רצה הנרצח לפטור הרואה בשעת מיתתו לא נשמע לו כי אין הרשות צידו לפוטרו וזממנה הלכות שם הבאחי לשון הרמב"ם שנפשו של זה קנין של הקב"ה הוא והארכתי שם קצת ועיין חינוך שם, ובר מן דין לא ידענא מאי גרע זה מכל מנות התורה שכל שיכול למחות צידו ואינו מוחה נתפס באותו עון והכי נמי אין לך מי שיכול למחות יותר מזה שיכול להצילו שלא לאבד עצמו לדעת ויעבור על עבירה חמורה כזו עד שאין לו חלק לעוה"ב וישראל ערבים זה לזה ע"כ לא ידענא מאי ספק בזה.

איברא דאישתמיטתיה מיניה דהמנ"ח במחכ"ת שו"ת מהר"ם מרוטנבורג סי' ל"ט בא"ד ח"ל ואמר צפ' בן סורר (ע"ג ע"א) דיליף מקרא דהרואה את חבירו טובע בנהר דחייב להצילו ולמטרע ולמייגר אגורי ודבר פשוט אפילו אוח אל תצילי שמצילו וחוזר ומוציא ממנו מה שהוציא וכו' ע"ש ומפורש שאפילו רוצה לאבד עצמו ואוח אל תצילי מחויב להצילו ולא די שצריך להצילו אלא אפילו השכר צריך לשלם עבור הצלתו עכ"פ נראה דלא עלה על דעת המהר"ם ז"ל שאין צריך להצילו וכן מצאתי בכל"מ פ' תנא שהקשה על המנ"ח הנ"ל וכתב טעם לדבר נראה דאדם צע"ב על ממונו ועושה מה שרואה בו אבל אין צידו לעשות מה שרואה בגופו ע"ש ועיין רדב"ז לרמב"ם הל' סנהדרין פי"ח ה"י וברכ"י אור"ח סי' ש"א שהביא מעשה בנערה אחת שרצתה לאבד עצמה לדעת רח"ל ושחתה סם המות וחכס אחד כתב לה קמייע צעצת והקיאח הסם והיה מחלוקת צין החכמים אם יפה עשה שחילל שבת והחכס שם השיב דפק"נ דוחה שבת, ואפילו החולקים לא חלקו אלא משום דסגולה הוא אבל אי הוה רפואה צדקה הוה מודי כולוה דמותר לעשות צעציל פק"נ כזה אף דהוה בנערה שרצתה לאבד עצמה לדעת ודו"ק.

שוב התבוננתי בכ"ח הנ"ל וראיתי שגם הוא ז"ל כתב עוד טעם דמחייב להצילו משום לאפרושי מאיסורא ומטעם ערבות וכמ"ש לעיל ושמתתי כי כיוונתי לדעת הגאון ז"ל. ובעין אליהו הוכיח מגמ' צ"מ כ"ח ב' שחייב להצילו מדאמרו

שם יש לו ואינו רוצה להתפרנס מנין ת"ל תעציטנו ואפילו לר"ש דאמר התם דאין מוקקין לו היינו כיון שיש לו כל רגע יוכל לפרנס עצמו אבל זה שהשליך עצמו לים ואינו יכול לצאת מחויב הרואה להצילו ח"ש בספרי (תנא) והשבותו לו אפילו מת עצמו אהה משיב לו. עכ"פ פשוט דמחויב להצילו אם יש צידו, אבל נראה דזה דוקא כשהמאבד עצמו אינו מן המורידין ולא מעלין דאל"כ אפילו צדיק היה אפשר להורגו וכ"ש שלא להצילו וזה פשוט.

סימן נו

בענין נגמר דינו למיתה בב"ד אי מפקחין עליו הגל

עוד להג"ל

בדף ס"ה הביא ליישצ דברי הפמ"ג אור"ח סי' שכ"ט ממנה שתמהתי עליו אמה שכתב בא"א סק"ד זמי שנגמר דינו למיתה צ"ד מפקחין עליו את הגל דאין מיתת צ"ד דוחה שבת וחיי שעה מפקחין ותמהתי מגמ' סנהדרין ע"ב הבא במחמתת ונפלה עליו מפולת אין מפקחין עליו את הגל ופרש"י דגברא קטילא הוא משעת חתירה הרי דאין מפקחין וכת"ר יבא לחלק דהכא במחמתת אפשר להרגו מיד וא"כ אין לו חיים כלל אבל מי שנגמר דינו אין סוקלין אותו בשבת וא"כ יש לו חיים והוא פשוט ע"כ.

ומאי דפשיטא ליה למר ז"ע לי טובא דפשיטא ליה לכת"ר דאפשר להרגו מיד צבא במחמתת ונפלה עליו מפולת אבל דבר זה במחלוקת שנויה דהנה המאירי סנהדרין הנ"ל כתב יראה לי שזה שאמרנו עליו שאין מפקחין עליו את הגל פירושו בספק חי ספק מת אבל אם הוא ודאי חי אומר אני שמפקחין שהרי עכשיו אינו רודף והרי זה הרודף אחר חבירו והצילוהו באחד מאבריו אין עוד להורגו וזה כהריגה צדיק הוא וכו' ע"ש נראה מדבריו דבאמת כשנפל עליו הגל עכשיו כבר אסור להורגו ואדרבה מזה להצילו שהרי עכשיו כבר הוא אינו רודף, אמנם רש"י שפי' דגברא קטילא הוא משעת החתירה נראה פשוט דאף שעכשיו אין הוא רודף אחריו עוד מ"מ גברא קטילא הוא משעת החתירה וא"כ אף שכעת אינו רודף עוד מ"מ אין מפקחין עליו את הגל. וע"כ ז"ל צשיטת רש"י כן דאל"כ למה ליה לרש"י לפרש גברא קטילא הוא משעת חתירה תיפוק ליה דעכשיו ברגע זו שהוא תחת הגל הוא גברא קטילא וניתן להרגו צדיק ממש ואין נפקח עליו את הגל כיון דבר מות הוא. וכן ראיתי שפי' בשו"ת אור גדול (להגדול ממינסק) סי' א' דף ה' דפשוט וברור כוונת רש"י דמייירי בגמ' הנ"ל אף בגוונא דכעת כבר פסק רדיפתו ואין עוד חשש שיהרוג לצעה"ב אף אם נפקח עליו את הגל

וממילא לא ניתן שוב להרגו צידים ואפילו הכי אין מפקחין משום דמעיקרא בעת נפילת הגל הוה גזרא קטילא תו לא מפקחין הגל עליו.

היוצא לנו לדין למדנו משיטת רש"י ז"ל דלכן אין מפקחין עליו את הגל משום דגזרא קטילא הוא משעת החמירה ואף שאין להורגו עכשיו וא"כ אין הטעם לחלק בין הרוגי צ"ד דאין צידינו עכשיו להורגן ובין הבא במחמת דהרי זה ג"כ א"א להורגו עכשיו ומצואר א"כ כדצרינו דכיון דגזרא קטילא הוא אין מפקחין עליו את הגל ועתה ק"ו הוא ומה התם שאם היינו מחירין לפקה עליו את הגל שוב היה אסור להורגו והיה חי חיים ארוכים אחר מעשה זו אולי, ואפ"ה אמרינן דאין מפקחין משום דגזרא קטילא הוא כ"ש צדין שבדאי למחר יהרגוהו הצ"ד וגזרא קטילא הוא אין מפקחין עליו את הגל וכמ"ש בס"ד ובאמת כי בעת כחצי דקדקתי בלשוני שם וכחצתי ופרש"י דגזרא קטילא הוא משעת חמירה וכו' וכוונתי היתה לדעת רש"י האלו. ועיין ר"ח מכות דף ה' אצל אס ב' צ' וכו' וכיון דנגמר דינו מקמי הכי בזמן רב כאלו הרוג מאותה העת ועיין תוס' שם ד"ה דצעדנא.

עוד נ"ל לומר קצת מדברי רב ששת גופיה בגמ' סנהדרין שם שאמר לא נכרכה אלא לפקה עליו את הגל פי' שאם כשהיה חותר נפל עליו הגל מפקחין עליו היכא דלא בא על עסקי נפשות ונ"צ דאכתי למה לן להשמיענו דמפקחין עליו את הגל מאחר דלא בא על עסקי נפשות א"כ דינו ככל ישראל שנפל עליו הגל שמפקחין עליו והדרא קושיא הגמ' לדוכחא בשלמא אין לו דמים בין בחול ובין בשבת איצטריך סלקא דעתא אמינא מידי דהוי אהרוגי צ"ד דבשבת לא קטלינן אלא יש לו דמים בין בחול ובין בשבת למ"ל השתא בחול לא קטלינן ליה בשבת מציעא וכיון דלא קטלינן ליה מאי הו"א יש דאין מפקחין עליו את הגל דצריך להשמיענו דמפקחין ולפי מה שכתבנו י"ל דגם הא משום הרוגי צ"ד משמיענו והוה סיפא דומיא דרישא והוא דכיון דצרהו צ"ד לאחר שנגמר הדין אין מפקחין עליו את הגל דגזרא קטילא הוא וסלקא דעתך אמינא האי נמי אין מפקחין עליו את הגל קמ"ל דלא דמי להרוגי צ"ד כיון שיש לו דמים והצן וי"ל. ועיין עוד סנהדרין ע"א ע"ב ואם משנגמר דינו צרת, ופרש"י משעת גמר דין הוי גזרא קטילא ובכל הסוגיא שם.

ידידו דושה"ט וש"ת בידידות נאמנה בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן נח

בענין לפתוח הברוא של מים חמים בשבת

מוצש"ק י"ז בתמוז התשל"ח בני יצו"א
המאיר לארץ ולדרים, הוא יברך גבר בין הגברים, בחכמה פותח שערים, כזאב טורף, ועוקר הרים בחוקי חורב, ה"ה הרב הגאון כו' כקש"ת מוה"ר מאיר זאב גאלדברג שליט"א אבדק"ק פעלעדיהאזע ברוקלין נ"י יצו"א.

אחד שב"ג שליט"א צידידות והוקרה. יקרת מכתבו הגיעני ושמתתי בו כמואל שלל רב והתענגתי בו בשעשועי דאורייתא ויישר כחו וחילו עצור הערותיו החשובות לי מאד מאד וגם קבלתי את ספרו היקר בכל הכבוד והוקרה וי"ר שיזכה לישיב על מי נח וליתן לנו מפרי עטו בעתו וכל אשר יעשה יצליח. האמנם נטענתי לראות אשר כ"ג לא הי' צקו הצריאות והגני מקוה שכבר הכל עבר על הסדר ושז לאיתנו הראשון לעבודתו הקדושה וגם אני עשיתי כרצונו וכפי חוק המשפט להתפלל בעדו לטובת צריאותו הרב מאיר זאב בין אסתר סעריל ועוד ינוצ בשיבה דשן ורענן להגיד כי ישר ה' עבדנ"א.

וברבר הערתו בספרינו משנה הלכות ח"ז סי' נ"ד שכתבנו לאסור פתיחת הצרוא של מים חמין בש"ק שמיד שמוציא מים חמין מלד זה צאותה רגע נכנסין מים קרים

איברא דלכאורה פרש"י ז"ל מוכרח בגמ' ופי' המאירי צ"ע מה שפי' דהא שאמרו בגמ' שאין מפקחין עליו את הגל היינו פירושו בספק חי וספק מת אצל אס הוא ודאי חי מפקחין משום דעכשיו אינו רודף וכו' ותימה שהרי כיון דעכשיו אינו רודף עוד הוה ליה כשאר ישראל שמפקחין עליו את הגל בשבת ומנזיה להצילו א"כ אמאי בספק מת וספק חי כפי שמוקים המאירי ז"ל שיטת הגמ' אין מפקחין עליו והלא הלכה פסוקה היא דבספק חי ספק מת מפקחין עליו את הגל דקיי"ל ספק נפשות דוחה שבת וכל ספק שמסתפקין עליו דוחה כדאמר רב יוסף אמר שמואל לא הולכין בצק"נ אחר הרוצ ולשהי' אמרו בגמ' שנפל עליו מפולת ספק חי ספק מת מפקחין עליו את הגל וא"כ מאי שנא הכא דאין מפקחין עליו כיון דלאחר שנפלה עליו המפולת לא הוי תו רודף ובדאי חי מפקחין עליו את הגל א"כ בספק חי נמי אמאי אין מפקחין עליו את הגל לפי שיטתו ז"ל אצל לשיטת רש"י אחי שפיר ונ"ע. וקצת י"ל משום דבא לו ע"י פשיעה.

ומבאן נמי קשה לי מה שכתב בעת אור הגדול בתשובה הנ"ל שהציא שם שיטת רש"י וכתב עליו דבאמת מגמ' גופה אין הכרח כלל לשיטת רש"י ותמה אמג"א סי' שכ"ט סק"ד אצל לפי מה שכתבתי יש כאן הכרח כשיטת רש"י דאל"כ יהיו דברי הש"ס קותרים דבעלמא קיי"ל דבספק חי ספק מת מחללין עליו השבת ומפקחין את הגל וכאן אמרו דאין מפקחין ונ"ע.

פטור וא"כ צדיק כיון דמיד שמוציא מים חמים צארתו רגע נכנסים מים קרים ומתבטלים לכאורה כה"ג הו"ל כצדקה דמיא ואי ס"ל לכ"ג דגם צדיק אינו דומה לצדקה דמיא א"כ אדרבה הו"ל להקשות לדין מצדקה דמיא דבכח שני לא הוי אלא גרמא בעלמא והי' ראייתו יותר צרורה צוה מהשיך צו את הנחש.

ואשר נראה צוה בס"ד לחלק בין הא דהשיך צו את הנחש לדין חדא לפמ"ש התוס' סנהדרין הנ"ל ד"ה סוף חמה לבא וז"ל וא"ת והאיך דהשיך צו את הנחש דפטור למ"ד מעצמו מקיף אמאי פטור לפ"מ שפי' צפ' כיצד הרגל (דף כ"ג ע"ב) בשמעתא דפי פרה ששם ידו לתוך פי הנחש והשיך ליחייב משום אשו דודאי הנחש יקיף את הארס וז"ל דשאני התם שעדיין אין הארס בעולם עכ"ל ביאור דבריהם וז"ל דהאי טעמא דמ"ד בנחש לבא הוי אלא גרמא בעלמא לפי שבשעה שהשיך את הנחש אכתי אין הארס בעולם וממילא א"א לומר שבמה שהשיך את הנחש הזיקו שהרי אז אכתי ליכא ההיזק בכלל בעולם אלא שאח"כ הקיף הנחש הארס שנתהוה לאחר שהשיכו וכה"ג לכ"ע לא הוי אלא גרמא ונראה דזה נמי כוונת רש"י ז"ל דצ"ה מעצמו שדייק בלשונו הזהב וז"ל וכשהשיכו זה עדיין אין צו כדי להמית עכ"ל נראה כוונתו צרורה צוה דבא ליתן טעם למה לא מקרי זה אלא גרמא כיון דהשיך בידיים ולכן דייק כמ"ש התוס' דלא בשעה שהשיך אכתי אין צו כדי להמית והטעם דאכתי אין הארס בעולם וכדעת התוס' ומה שהארס נתהוה אח"כ לכ"ע לא הוה אלא גרמא וזה צרור מאד. אלא דלפ"ז החלוק פשוט בין הא דהשיך את הנחש לנידון דידן דהתם לא הוי אלא גרמא משום דליכא הארס אצל צדיק הרי המים כבר ישנם כאן בעולם וצבת אחת זה יוצא וזה צו בצבור אחד ומניור אחד כה"ג לא מקרי גרמא.

שנית נלפענ"ד לפמ"ש בחידושי הר"ן סנהדרין הנ"ל אהא דכפתו לפני הארי דפטור דאז"ל אם כפתוהו ואח"כ צו הארי ואכלו שהוא פטור אלא אע"פ שהי' הארי שם וכפתוהו לפניו פטור משום דהארי אדעתא דנפשיה קא אכיל ואין זה כמנמנמס לתוך המים או לתוך האור דהתם עכ"פ ישרף או יטבע במים אצל הכא אין ההיזק מחויב לבא, וגדולה מוז תנן במשקא את הכלב ואת הנחש שפטור משום דאדעתא דנפשייהו קא אכלי, אצל הדבר פשוט שאם התחיל הארי לאכלו והוא הי' צורת מנמו וצו זה וכפתו לפניו עד שהמיתו זה ודאי כבש עליו המים ואינו יכול לעלות משם דחייב ולפי שיטה זו כי אמר רבה לפני יתושין חייב א"א לומר אם כפתו ואח"כ באו היתושין כו' אלא דמייירי שכבר התחילו לאכול צו והוא הי' צורת מהם וצו זה וכפתו לפנייהם שהוא חייב כמו שכבש עליו לתוך המים והחיוב שבא ללמד מן היתושין יותר

מגד השני ומתבטלים בשבת וכתב כ"ג וז"ל ופשוט דכוונת הד"ג צוה לומר כיון דנעשה האיסור צארתו רגע אין זה נקרא גרמא אלא מעשה ידי ממש.

והנה מאד נהניתי מתשובתו הרממה ובסדרתו הישרה ובשכלו הוך שיצא לחלק בין הדבקים וביאר הטעם דכה"ג מקרי גרמא והסתייע ליה מגמ' סנהדרין כ"ו במתני' דהשיך צו את הנחש ר' יהודה מחייב וחכמים פותרין ופרש"י בדף ע"ח ע"א השיך שאחו הנחש והוליכו והשיך הנחש בצפרו ולדברי ר"י ארס נחש צין שינוי הוא עומד ולדברי חכמים מעצמו הוא מקיף וצין שינוי פרש"י צין שינוי עומד והרי הוא כחוקע כסין בצטנו של חצירו דלאו גרמא הוא שהרי כמו משחיתו בידו. ומעצמו מקיף פרש"י צניעותו וכשהשיכו עדיין אין צו כדי להמית לפיכך גרמא בעלמא. וכתב כ"ג והרי הארס שהוא הממית זה אינו בידו של הרוצח כו' וזה שסיים רש"י ואע"פ שידוע שקופו להקיף מיהו לאו מכחו מיתת וכו' ופשוט דאפילו לרבנן הקאת הארס צו צארתו רגע שהנחש נושך כמו לר"י ואפ"ה לרבנן רק הנשיכה נחשב לכחו אצל המיתה שהיא הארס שמקיף הנחש בשעת הנשיכה לא נחשב לכחו כיון שהארס אינו בידו בשעה שמקרב שינוי הנחש לגוף האדם והרי מבואר דכל שאינו עושה מעשה האיסור צארתו רגע ממש שעושה מעשה האיסור לא נחשב אלא גרמא בעלמא וא"כ הה"ד צנידון דידן דפתיחת הצרו שהיא מעשה היתר אף שנעשה צארתו רגע מעשה איסור של צישול מים קרים מ"מ כיון דהמים קרים אינם בידו לא פגע ולא נגע בהם לא נחשבו למעשה של פתיחת הצרו אלא גרמא בעלמא עכ"ל.

ולפענ"ד לפום ריהטא נראה דאדמקשה לי מהשיך צו את הנחש ליתי לי סיעתא מהא דרב פפא שם (ע"ו ע"ב) איתמר אמר רב פפא האי דכפתיה לחצריה ואשקיל עליה צדקה דמיא גירי דידיה הוא וחייב והני מילי צבת ראשון אצל כח שני גרמא בעלמא הוא ופרש"י ואשקיל עליה צדקה דמיא הפנה את מרוצת המים עליו. גירי דידיה הוא, הן הן חציו והרי הוא כוורק צו חן וכדמפרש ואזיל שהמים באים צבת ראשון עליו מיד כגון שהניח סמוך לשפת הים והשפה מדרון צבת ראשון כשפינה להם דרך לצד זה מיד נפלו עליו דהוי כחו אצל צבת שני שהניחו רחוק קצת ולא נפלו המים מיד בצאתו מגדרותיהן עליו אלא לאחר מכאן הלכו על המקום שהוא שם גרמא הוא ולא מכחו מבואר מיהו צבת ראשון גירי דיליה הוא ומחייב ולכאורה אכתי אינו מובן דאטו צבת ראשון כשהם זוחלין ממש המים הראשונים הרגוהו והרי פשוט דכשהמים זוחלין הני אזלי ואחרייני אחי שמת בהם וע"כ כיון דגוף המים אחד הוא והם מחוברין ומעורבין ושם מים אחד הוא ולכן מחייב כל זמן שיש מכחו הראשון צבתי מים מעורב וצרוק קצת שצבר אזיל ליה כחו הראשון או

מן הארי והקשה ציד רמ"ה דלהאי פירושא משמע דאי קאי בדוכתא דיכול להנצל מארי וכפתו ואנסי קמי ארי מחייב והא לא מניח למימר דע"כ כסוף חמה לבה הוא ותי' דמסתברא דפטור משום דלא חייב הכתוב כובש ומצמצם אלא כגון שמניח עליו דבר הממיתו בשעה שכובשו והוא כובש עליו כדי שלא ינצל ממנו ולפ"ו הכ"ג בהשיך הנחש כיון שלא כבשו ממש הו"ל גרמא אבל בנידון המים הרי ע"כ שיצאו המים ויכנסו הקרים הו"ל ככובשו ושפיר יש לחלק בין מים לנחש וכנ"ל.

ובל זה הוא להשתעשע בדברי תורה עם מעב"ג אמנם לעצם הנידון נראה לפענ"ד נידון דידן עדיף שהרי ידוע שהמים החמים א"א להם לנאת מן הצינור רק ע"י דחיפת המים הקרים הצאים מצחוץ הנקרא (פרעשאר בלע"ז) דפעולת נזילת המים מן הצינור הם באופן זה שיש בתנור הנקרא ציילער יש בו צפנים צינור מכורך הנקרא (קויל בלע"ז) ואותו הצינור מתחמם ע"י הצוילער וכשנכנסים צינור מים קרים מתחממים ומתבשלים מן חמימות הצינור הזה וכשפותח הצרחא ויוצאים מים אלו נכנסים מים אחרים וסוצצים את הצינור ועי"ז מתחממים וכן הוא תדיר וכשנלכטן הצינור אז מצעיר האש שנית ומחמם הצינורות וחוזר ומחמם המים והנה פשוט דהמים החמים שיוצאים אינו אלא בשביל דחיפת המים הקרים ואם למשל יעשה צרו שני צמקוס הכנסת המים קרים לצוילער ויסגור אותו הצרו אז לא יצאו מים חמים כלל שחסר כח הדחיפה שהם המים הקרים וא"כ ע"כ צריך הוא לדחיפת המים הקרים שיצאו המים החמים והרי הוא צע"כ מתכוין שיכנסו מים קרים בצוילער כדי לדחוף את המים החמים אלא דגם מתכוין שהמים הקרים יחזרו ויתבשלו ויהיו חמים שהרי צריך הוא למים חמים וא"א לו להיותם חמים אלא ע"י שיעצרו הצינור הנ"ל ויתחממו ויהיו לו מים חמים כי אין מים מכונסים ונאספים בצוילער שיהיו חמים שיוכל הוא להשתמש בהם בלי להחס חדשות נמצא שבע"כ ניחא ליה להחס מים ולהתבשל בשבת כיון שהוא רוצה צמים חמים וא"א רק שיתבשלו בשבת וא"כ נמצא שהוא פותח צרו ומכניס מים קרים לבשל בשבת ממש וא"כ יש כאן איסור בישול בלי טעם גרמא הדלקת התנור ו"פ וצרוור לפענ"ד.

ובל שחמה מעב"ג אמ"ש באות ג' דאפילו נימא דליבא איסורא בפתיחתו מ"מ כיון שנתבשלו בשבת ע"י גרמא הו"ל דין מעשה שבת וע"ז תמה לפי"ז איך אפשר הא דאמר גרמא שרי כיון דגם הנעשה בהיתר מעשה שבת עליה ומלאכת עבירה וגם הא הלכה פסוקה דעכו"ם העושה מלאכה בשבת לצורך עצמו שלא לדעת ישראל מותר לישראל ליהנות ממלאכה זו בשבת כמו צפת בסי' שכ"ה, ולפענ"ד לא דמי לעכו"ם העושה מלאכה לעצמו דהתם המלאכה נעשית בהיתר גמור דעכו"ם מותר לבשל לעצמו ולאכול וכיון דהוא מלאכת היתר

מן הארי מפני שאותן יתושין שהתחילו בו אין גומרין מיתתו דהני אזלי והני קאתי ואעפ"כ הוא חייב מפני שכל היתושין שם אחד הם כענין המים שצוודאי אינו מת באותן המים שנכבש לתוכן אם הם מים זוחלין דהני אזלי ואחריני אחי שמת בהם אלא טעמא דמילתא שחייב דשם מים אחד הוא ה"ג שם היתושין אחד הם ורב אשי ס"ל דאפילו יתושין נמי פטור דלא דמי למים מפני שכולם מתדבקות והן גוף אחד אבל היתושין הגופין נחלקין ואיכא למימר בהו הני אזלי והני אחי ופטור כן פירשו התוס' ויפה פירשו ע"ש ולהלכה פסק כרב אשי דהוא צתראה וטעמיה מסתבר.

והנראה דחידוש לן הר"ן לחלק בין בעלי חיים שמוזקין אדעתא דנפשייהו כגון ארי וכלב ונחש שאין ההיזק מוכרח ומחויב לבה בכל אופן אלא תלוי בדעת הבעל חי ואם לא ירצה הארי לא יאכלנו אפילו כפתו לפניו וכן הנחש אם לא ירצה לא יטיל בו הארס הגם שמסתבר וכמעט צרוור אלנינו שכן יעשה נחש והארי שהרי זה דרכם וטבעם לעולם להזיק לאדם מ"מ אינו מן ההכרח אלא תלוי בצונם ובכוונתם, ובין המים ושאר דומם דההיזק מחויב לבה בטבע דאז מיד כשכבשו צמים בהכרח וצטבע ימיתוהו וההיזק מחויב לבה, ונראה דזו היא ג"כ כוונת רש"י וציאור דבריו צ"ק כ"ג הנ"ל שכתב לרבי יהודה דבין שיניו עומד ובלא כוונת הנחש ינא הארס עכ"ל"ה נראה ציאור דבריו ג"כ דלר"י דס"ל דארס הנחש בין שיניו עומד א"כ כבר הוא בהכרח וצלי כוונת ורצון הנחש הארס ממיית והו"ל ככבשו צמים דשז אינו תלוי בצרון הבעלי חי ודעתו דאם לא ירצה לא ישיכנו דממילא הוא נישך מהארס והו"ל מחויב ומוכרח ההיזק בכל אופן ולכן ס"ל לר"י דחייב דלאו גרמא הוא אבל אם לא יהי הארס בין שיניו גם ר"י מודה דלא הוה אלא גרמא וזה לפענ"ד מוצא דבשיטת רש"י.

אלא דא"כ החילוק פשוט בנידון דידן בין מים לנחש דנחש שהוא צע"מ אדעתא דנפשי' קא נושך ואין ההיזק בא ממילא ובהכרח דאפילו אחר שנשכו צידו של אדם אכתי בדעתו של נחש תלוי וצרוונו ואין ההיזק מוכרח לבה בטבע אבל המים שהם בהכרח יצאו וצטבע יכנסו ויתבשלו כה"ג לא הוי גרמא ולא מיבעיא לחכמים דס"ל אפילו ביתושין אמרינן שם יתושין אחד הוא א"כ כ"ש דידן מהתם אלא אפילו לרב אשי וכפי שאנן קיי"ל הרי צמים מודה דכיון שכולן מתדבקות הן גוף אחד א"כ אדרבה נתחוקה סבתן דהני מים כיון שהם גוף אחד וממילא מיד כשפותח הצרחא ויוצאין החמין מיד נכנסים הקרים בפעולה אחת וצבת אחת ואין זה גרמא אלא הכרח ומחויב לבה ושפיר לא הוי גרמא.

ועוד צו שלישיה דרש"י סנהדרין הנ"ל פי' כפתו לפני ארי פטור דאי נמי לא ה' כפות לא ה' יכול להגיל עצמו

ראיתי שעיקר יסודו של מעכ"ג הוא שם על צית שיש שם יורה גדולה והמים חמים מונחים ציורה זו ויש שם מים די לצורכו והמים הנכנסים הקרים אין צריך להם רק לדחוף המים החמים והו"ל גרמא ופס"ר דלא ניחא לי' והאריך שם הרצה אבל באמת כי נידון דידן הי' צמים חמין של צינורות וכמו שהסברתי שזה הוא כהיום ע"פ רוב בכל המקומות שאין עוד בצית יורה על מים חמים אלא הכל על ידי (הקויל) וזה ודאי אין כ"ג חולק עלי וג"כ מן האוסרים והגם שגם ציורה הנ"ל לפענ"ד אין להחיר מ"מ צמידון דידן לכ"ע איסור גמור. הוא כנלפענ"ד.

ובמה שהביא מעכ"ג משו"ת מרן הח"ס יו"ד סי' רי"ד בד"ה ומאי דקמן דכתב שם ומה שהאדם מסיר הצרוא אינו מקרי הוי' ע"י אדם דאינו רק מסיר המונע והמים נמשכין מאליהם וצ"ע לטרתה ישראל ר"א סנ"ב יפה כיון מאד מעכ"ג וכבר הארכתי בכעין זה בספרי משנה הלכות ח"ה סי' כ' דף ט"ו בד"ה ומעתה נחוי אגן צדין מקלחת שנחלקין האחרונים ו"ל צענין פתיחת הצרוא אי מקרי כח גברא לענין נט"י וד"ה עוד הקשיתי שם מצידקא דמיא דהתם נמי אינו רק מסיר המונע ועכ"פ אחי היתה ראוי זו דברוא לא הוי אלא מסיר המונע והשתמשתי בה לענין ט"ק ומ"מ לענין איסור שבת נראה דעכ"פ כיון דלריך הסרת מניעה זו ורואה צמים היוצאים ע"י פתיחת צרוא הו"ל בכלל איסור שבת לענין צישול ופשוט שאם אדם יהי' לו קדרה גדולה ובאמצע הקדירה נחלקת לשתיים וצ"ע השני יש שם מים קרים פשוט שאסור להסיר הדופן האמצעי כדי שיכנסו המים הקרים לתוך הקדרה ויתצלו.

איברא דכרגע נפל מילתא בליצאי לומר דבר חדש צס"ד דהנה תנן התם (שבת כ"ט ע"ב) לא יקוב אדם שפופרת של צינה וימלאנה שמן ויתמנה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת ופרש"י ויתקיים הנר שתהא השמן מטפטף כל שעה לתוך הנר וטעמא משום גזירה שמה יסתפק הימנו וכיון שהקצוהו לנר חייב משום מכבה כו' ע"ש נראה דאם יסתפק מן השמן הגם שאינו מחובר עם האש ממש מ"מ יש בו משום כבוי וחייב ופלא על מה שכתב בשפת אמת שם חו"ל ופרש"י גזירה כו' ובאמת לא הוי אלא גרס כיצוי שאינו אלא איסור דרבנן גס אם יסתפק ממנו כיון דנפרד השפופרת מהנר מ"מ לפעמים גורו גזירה לגזירה מיהו הרא"ש צבינה פ"ב סי' י"ז מפרש דחייב ממש איכא אם יסתפק ע"ש והוצא כאן בתורע"א ע"ש ולפענ"ד צ"ע דנראה דרצה לומר לדעת רש"י לא הוי אלא מטעם גזירה והרי רש"י כתב להדיא דכיון שהקצוהו לנר חייב משום מכבה ומיהו המאירי כאן כתב להדיא דהוי גרס כיצוי חו"ל ומאחר שהקצוהו לכך כבר ציטטו לשם ונמצא עכשיו גורס כיצוי בתשמיש ואולי י"ל דתלוי צפי'

לית צה איסור אפילו לישראל אבל נידון דידן יותר דומה לעכו"ם המבשל בשביל ישראל דהגם דהעכו"ם מותר לו לבשל אבל כיון שבשלו בשביל ישראל אסור וכן המבשל לישראל באופן שמתר לבשל לו כגון חולה שיצט"כ וכיוצא בזה אסור לישראל אחר לא מיבעיא להוסיף אלא אפילו מה שנשאר מהחולה נמי אסרו ו"ל כמבואר בא"ח סי' שכ"ח-כ"ט והכ"נ כיון דניחא ליה בצישול זה אסור אבל באמת גס מזה חמור הוא דהכא הרי הוא פותח הברז ומכניס מים קרים לבשלים בשבת וכה"ג אפילו הי' האור צוער מע"ש ולא הי' מדליק הצוילער בשבת מ"מ אסור להכניס מים ולהעמידם על התנור בשבת לבשל ולא דמי לגרמא כגון שהתבשיל כבר על התנור מע"ש אבל הכא הרי הוא מכניס מים קרים על הצניור או בתוך הצניור שיתבשלו והלא אפילו בכלי שני אסור לשפוך לחוכו מים קרים שיחממו וכ"ש לצינורות אלו שהוא מכניס בהם בשבת מים קרים להתבשל וזה לפענ"ד ברור מאד.

ובמילא מובן נמי מה שכתבתי שם שיש בזה עוד משום הטמנה ומה שכתב מעכ"ג דזה רק ע"י הגרמא לפמ"ש זה אינו דזה היא וסתו ודרכו של הטמנה זו בכל הימים ובאמת כי אפילו צדין גרמא יש לן דעת האבן עזר סוס"י שכ"צ דצמלאכת שבת אסור אפילו מלאכה הנעשית ע"י גרמא ועיין ר"ן שבת מ"ז דאסרו ליתן כלי תחת הנר וכ"י א"ח סי' רס"ה שם תשובה אשכנזית וצמג"א שם ובספרי משנה הלכות ח"ד סי' מ"ח.

והנה בספרי משנה הלכות ח"ה סי' ס"ח נדדתי קצת לבאר אותן המשתמשין צמים חמין ציו"ט כיון דלענין צישול והטמנה ליכא איסור כלל והתם ליכא אלא משום גרס הצערה שגורס שהצוילער נדלק כשיצאו הרצה מים חמין אלא דזה לא הוי שוב פסיק רישא והבאתי שם גס מחלוקת רש"י ורמ"ה צפי' האי צידקא דמיא דלרש"י כל שהניחו רחוק קצת מקרי כח שני והרמ"ה פליג עליו וכתב מים הראשון כח ראשון כח שני מים הבאים אחריהם דכיון דקאמרינן גירי' נינהו מה לי כח מטו לאלתר מה לי כי מטו לאחר זמן ע"ש ועיין ר"ן הנ"ל דנראה דס"ל כפי' הרמ"ה שהקשה דצמים נמי לאו המים הראשונים הרגוהו אלא דשם מים אחד הם וכ"כ התוס' וכמ"ש לעיל בשמו ועיין בספרי הנ"ל מה שהארכתי קצת גס צמה שהקשה לשיטות דגבי הצערה גס גרמא חייב הארכתי שם ויפה כיון מעכ"ג וגם צעניי תמהתי עליהם ע"ש.

והנה עיינתי קצת בספרו אמרי המו"ג ששלח לי ונהניתי מאד מדבריו היקרים הנאמרים בהשכל ודעת וגם ראיתי שם תשובה צענין פתיחת צרוא ממים חמין והאריך שם הרצה ויאל צכחא דהחירא ולפלפל על כל הבנין קשה לי כעת וגם יש הרצה דברים שאני מסכים למעכ"ג אמנם צעיקר

וייש לחקור צנר של שמן שהוא דבוק צלינור לגיגית גדולה מלאה שמן שיש בו להדליק כמה שנים ועשה נקב צנר ויאלה השמן מאלה האחד ויכנס השמן צלד השני מן הגיגית הגדולה ע"י הצנור הנ"ל בצופן שלא יפסוק השמן אפילו יזוב הרבה שמן מן הנר אי יש כאן איזה חיוב לכ"ע אי אמרינן כיון שלעולם לא יפסוק הנר א"כ אין כאן חיוב או דילמא סוף סוף מכבה הוא כמה שהשמן יואל ומדליק הוא כמה שהשמן החדש נכנס ולכאורה יש לומר דתלוי במחלוקת הרא"ש והתוס' הנ"ל דלהתוס' כיון דהתם לא הוא אלא גרס כ"ש הכא דלעולם לא יחסר שמן ולא יכבה ולהרא"ש דהעיקר דצשעת לקיחת השמן הוא מכבה ואם בא שמן חדש הוא מדליק א"כ הכ"ע צלינור הוא מכבה ובהכניסו שמן חדש הוא מדליק וצ"ע לדינא ועיין ש"ע א"ח סי' תקי"ד ס"ב להטות הנר ומעתה נלפענ"ד צדיק נמי כיון דהמים יואלין מאלה אחד ויכנסים מאלה השני דומה להא וכנ"ל דו"ק כי קרמתי צוה כי לקושטא דמילתא נלפענ"ד פשוט היות כי מיד צוהינאו מים חמין מכניס קריים להתבשל הו"ל מבשל צשבת ואסור כנלפענ"ד.

יד"ג החותם ברעדה ובלב ונפש
מנשה הקמן

סימן נב

בענין שעון אבטומטי אי מותר לצאת בו בשבת

א' במדבר התשל"ח בני"י יצ"א

למאן דלא חזינא מברכינא ויהא שמי' מברך הרה"ג כש"ת יוסף מרדכי שפרינצלם שליט"א בני ברק ת"ו.

אחדש"ת. יסלח לי אם לא תיארתי כראוי כי לא ידעתי אכנהו ויקבל הכבוד הראוי לו לפי כבודו. צדבר שאלתו צשעון אבטומטי המתמלא ע"י תנועות היד אי מותר לצאת בו צש"ק לפי מנהג ישראל שמורה הוא שאין נוהגין למתוח שעון רגיל צשבת כה"ג מאי.

ולפענ"ד נראה דמותר לצאת בו צשבת הגם שכתבו האחרונים דאין למתוח שעון רגיל צשבת ולדעת קצתם הוא איסור תורה עיין רש"י עירובין ק"ג צנפסק נימא וחי"א כלל מ"ד סקי"ט וא"א א"ח סי' של"ח ולא מיבעיא כשעומד אלא אפילו כשהוא פועל אסרו עיין מ"צ סי' של"ח סקט"ו וחזו"א א"ח סי' ג' סק"ט ומיהו כנראה דדעת רוב האחרונים דלא הו"י רק מדרבנן ומה"ט התירו לצורך חולה עיין מ"צ הנ"ל וצחוס' חיים וכיון דאפילו צשעון רגיל התירו לצורך חולה א"כ צשעון אבטומטי שאינו עושה מעשה צדיים נחות דרגא ומותר אפילו לכתחלה כיון דאינו מעשה אלא גרמא צעלמא.

המשנה דרש"י פי' שתהא מנטפת שתהא השמן מטפטף כל שעה ולשון מטפטף כל שעה משמע צלי הפסק כל שעה ממש אבל המאירי פי' שתהא מנטפת טיפה אחר טיפה והנה צחילוק לפ"ו דהמאירי מפרש דמנטפת לא ה"י כל שעה וליכא חיבור השמן עם הפחילה כלל ולכן לא הו"י אלא גרס כיצוי ורש"י פי' מנטפת כל שעה בצופן שהשמן מחובר עם הפחילה והו"י כיצוי ממש ואי נימא הכי א"כ ה"י אפשר ליצב קצת שיטת הרמב"ם צפ"ה מהל"ש הי"צ שכתב גזירה שמה יקח מן השמן כו' ע"ש וכתב הלח"מ דהוא גזירה מדרבנן ועיין מרכה"מ מה שתמה עליו וצחי" ח"ס על מס' שבת שם ולפמ"ש י"ל דהכל תלוי צפי' המשנה דמנטפת ועיין מעשה רוקח מה שהאריך להקשות אלח"מ אבל הנצי"צ צמרומי שדה שבת קי"א כתב דהרמב"ם חזר צו מפירושו צפי' המשנה וכתב צחיצורו הי"צ שמה יקח מן השמן ולא הזכיר כיסוי ולטעמיה אזיל לגבי קשירהע"ש וצחידושו לצ"ה כ"צ ע"א תוס' ד"ה והמסתפק.

והנה התוס' והרא"ש צ"ה הנ"ל נחלקו צהא משנה דלא יקוב דהתוס' ס"ל דהא שממהר כיצוי לא הו"י אלא גרס כיצוי אלא היינו טעמא דמסתפק חייב משום צבאותה שעה שהוא מסתפק ממנה מכבה קצת ומכסה אורה והרא"ש חולק דכל שנוגע צנר אע"ג שאינו מכבה כלל צשעה שמסתפק חייב משום מכבה וזה כפרש"י ועיין רא"ש שם שהסביר דאף צבנן דר' יוסי מודו צהאי גרס כיצוי דחייב דעד כאן לא פליגי התם אלא משום דאינו נוגע צדבר דולק אלא עושה חולה לו צבר הגורם את הכיצוי כשתגיע שמה הדליקה אבל הכא השמן והפחילה שתייהן גורמין את הדליקה והממעט מאלה מהם וממהר את הכיצוי חייב והיינו טעמא דנותן שמן צנר משום דמאריך צהצערמו דאילו לא נתן שמן צנר ה"י צבה כשיכלה השמן שצנר ומה שהוא דולק מכאן והילך הו"י כאילו הוא הדליק ע"ש.

ומכאן תמוה לי על הגאון ר' צבי הירש אורענשטיין נכד צעל ישוע"י א"ח סי' של"ד שהציא שם תשובה ומחלוקת התוס' והרא"ש וכתב דלהפוסקים שפסקו משום מכבה כתב ח"ל וטעם הדבר נ"ל לדעתם ז"ל דאף שהכצוי צא א"כ צשעה שכבר ידיו מסולקות מ"מ לא דמי לגרס כיצוי דכלים דלא חשיב גרס כיצוי רק היכי דהכיצוי צא א"כ ע"י צבר אחר מים וכדומה כו' אבל הכא שכיצוי צא מאיליו מהעדר השמן וא"כ צלקתו מהשמן עושה מעשה הכיצוי שע"י יצא הכיצוי צלי שום פעולה ומעשה אחר ולקיחת השמן הוא הכיצוי צעלמותו והוא סברה נכונה ע"ש ופלא שלא הרגיש שאלו הם צברי הרא"ש ז"ל.

(פראמער) שהאריך דצדרי המג"א הנ"ל ואפשר דצדיק כ"ע מודו דכה"ג לא הו"י פס"ר ולכן לפענ"ד המיקל ללאת בשבת עם שעון הנ"ל לא הפסיד במקום שמותר ללאת משום הולאה.

ועיין מהר"ל בגור ארי' שבת ע"ג ע"א דמותר ליטול ידיו על זרעים בשבת ואף דמשקה מים לזרעים חייב משום זורע כאן מותר משום דבר שאינו מתכוין ולא הו"י פס"ר כיון שאין מלאכת הזריעה נגמרת מיד ועיין משנה הלכות ח"ה סי' מ'.

והאמנם היות כי לא ידעתי מה דעת גדולי המורים באר"י הקדושה בזה ולכן אין אני אומר דעתי אלא בתנאי שלא הורו חכמי ארץ ישראל היפוך מזה אבל אם יש בזה הוראה באר"י הקדושה להיפוך ממה שכתבתי אזי בטלה דעתי והיו דברי בטלים ומבוטלים לא שרירין ולא קיימין כלל וכלל עד יתברר לי טעמם ונימוקם ואז א"ה או שנקבל טעמם או שנפלל אחס כדת של תורה עד שיקמינו לדברינו.

ידידו מוקירו בלתי מכירו החותם בלו"ג
מנשה הקמן

סימן ב

בענין אם מותר להשתמש בדייפערם הנקרא פעמפערם בשבת

מע"כ ידידי הרב הגאון ו"ה נו"נ חוב"ט שמו מפאריס וכו' כש"ת מוה"ר שלמה מיללער שליט"א ראש הכולל בטאראנטא תו"א.

אחדש"ת. בזה שאילתא שנשאל מעכ"ר בחיתולים (פעמפערס בלע"ז) והם חדשים מקרוב המזיאו מין דייפער וזה דרכם ללצסם על התינוק אמנם במקום שנהגו עד היום להדקם במחט (פינ בלע"ז) מדבקים אותם בדבק כלומר שצבית חרושת מקום עשיית הדייפערס משימין מין דבק על קנה הדייפער ובשעה שהאשה לובשת על התינוק מדבקת שם את שתי קנות הדייפער והיו לאחדים ע"י הדבק ואח"כ כשמסירה אותם קורעת הדיבוק וזרקת את הדייפער ונשאל כת"ר אי שפיר דמי להשתמש בדייפער זה בשבת קודש או שיש בזה משום איסור וכ"ג עיניו כיונים על אפיקי ים התלמוד שפיר חזו דברי הגה"מ ר"פ במה טומנין הציאו הרמ"א א"ח סי' שי"ז ס"ג במחלוקת הראשונים ז"ל אי מחלקינן בתפירה צין של קיימא לאינה של קיימא ועוד הרחיב בפלפולא דאורייתא תשובה שלימה בתריפות ובקיימות והיות כי בצואי הצית נשאלתי עוד מכמה אנשים בענין זה אמרתי אשימה עיני עליו כפי מיעוט הזמן.

וזה יצא ראשונה כתב הרמב"ם בפ"י מה"ש הי"א המדבק ניירות או עורות בקולן של סופרים וכיוצא בזה הרי זה

איברא דלכאורה כיון דדרך שעון זה להעריכו באופן כזה כלומר כשהוא על היד וע"י תנועת היד הוא נערך א"כ הו"ל דרכו צדק ועושה מעשה מקרי שכל שהוא דרך הערכתו הרי הוא בכלל וא"כ לא גרע זה משעון רגיל שאין מתירין להעריכו בשבת הכ"כ כן הוא שזה דרכו, ומכאן ל"ע אמ"ש בחלקת יעקב לדי"נ ז"ל ח"א סי' ע"ה דכתב בפשיטות (באות ט') דכיון דהערכת שעון בשעת הלכו לא הו"י רק אסדר"צ וכשנתערך מאליו הו"ל כלאחר יד וצ' דרצנן, ומותר לנשאו בשבת ובאמת כי לפמ"ש זה לא מקרי כלאחר יד כלל כיון שדרכו צדק וזהו אופן הערכתו ומתכוין להעריכו לא הו"ל כלאח"י וצ"ע. שנית י"ל דהכא כיון דהו"ל פס"ר דהרי א"א שלא ימתח השעון ע"י תנועותיו וגם מתכוין לזה שהרי הוא רוצה במתיחת השעון דבלאו הכי לא יוכל להשתמש בו וגם לא לטלטלו א"כ כה"ג אפשר דאסור לכ"ע וכ"ת העיר מפס"ר.

ואשר נלפענ"ד לחדש דהכא לא הו"י מתכוין ולא פס"ר דכבר כתבתי במקום אחר דהיכא דאפשר שלא יעשה איסור אפילו אח"כ נעשה המעשה כה"ג לא מקרי פס"ר וא"כ צדיק כשלושב השעון הרי לא הו"י פס"ר או שימתח השעון ע"י לצישה זו שהרי אם לא יעשה תנועות לא ימתח השעון וגם בשעת לצישה אינו מתכוין להעריך השעון הנ"ל בשעת לצישתו שהרי כפי הידוע הערכת השעון הנ"ל הוא למעל"ע וא"כ ע"פ רוב אם נעריך השעון מעש"ק לא ינטרך כלל להעריכו בש"ק וגם פס"ר לא הו"י שהרי לאו כלל תנועה השעון מתערך והשעון ממשיך זמן רב עכ"פ צלי הערכה חדשה א"כ כה"ג כל זמן שהשעון ימשיך ממילא צלי הערכה חדשה לא הו"ל לורך כלל להערכה וכיון שאפשר צלי הערכה ואינו מתכוין להעריך אלא ללצשו לדעת הזמן א"כ בכל שעה שהוא על ידו אפשר שלא יתערך וגם אינו מכויץ שיתערך כה"ג אפילו אם באמת יתערך מ"מ כיון דלא הו"ל פס"ר ואינו מכויץ מותר, וגם ההערכה ממילא נעשה ע"י שצבל השעון מתעסק במלאכתו המותרת בתנועותיו הנריכים לו וזו המלאכה נעשית מאליה ואפשר דזה ג"כ כוונת הח"י הנ"ל הגם שקשה להעמיס כן בלשונו נ"ל הענין ונניח הלשון כי אין זה לשונו למעיין שם.

וממילא לדין כיון שכן יש לנרף שיטת הפמ"א ויתר המקילין להעריך השעון בשבת אפילו לכתחלה עיין דע"ק שכתב גדולי הדורות הקילו להמשיך השעון ללורך והמהרש"ם הציאו ראי' ממג"א סי' שי"ג ואם ננרף עוד שיטת התה"ד הוצא במג"א סי' שי"ד דפ"ר דרצנן מותר לכתחלה ושכן גם דעת התוס' פסחים אלא אפילו להמג"א שהשיג עליו מ"מ כבר הראיתי לדעת דצדיק לא הו"ל פס"ר וכ"ש לפ"מ שבתתי במקום אחר ראי' להתה"ד ועיין גם בארך צבי

איברא דכת"ר יפה העיר מדברי הגה"מ ברמ"א סי' שי"ז ס"ג שהציא מחלוקת הראשונים בתופר אי יש לחלק בין של קיימא לתפירה שאינה של קיימא וכיון דמדצק ניירות תולדה דתפירה הוא א"כ לא יפה כח הצן מכח האב וכיון דבאב מחלקינן בין קיימא לאינו של קיימא א"כ צדידן כיון דלכ"ע הוא מדצק שלא להתקיים שהרי כל שעה מלכלך התינוק וצריך להחליף ומתחלה נעשה בשביל זה היה לן להחיר ועכ"פ מידי איסור דאורייתא ינאנו.

והנה בגמ' שבת ע"ד ע"ב והתופר שתי תפירות פריך והא לא קיימא אמר רבה בצ"ה א"ר יוחנן והוא שקשרן ופרש"י והא לא קיימא הכי וכיון דלא קיימא לאו מלאכה היא וכ"כ הר"ן והמאירי הוסיף ביאור וז"ל התופר צ' תפירות ושאלו בגמ' והא לא קאי והיאך הוא נקרא מלאכה שכל דבר שאין לו קיום והעמדה כלל אפילו אחר עשייתו הוה ליה כמאן דליתיה א"כ שתי תפירות נמי מה קיום יש להם שהרי אין בהם ממש וחוזר ומתרפה א"כ מה מלאכה היא זאת שיקרא אב מלאכה ותי' בגמ' שאחר שתפרן קשרן ע"ש, נראה ביאור דצרייה דס"ל דכיון דלא מתקיים ממילא לא נעשית מלאכה מעולם וגם בשעת התפירה לא מקרי מלאכה אצל אי היתה נקראת מלאכה לשעה אחת כלומר שהיתה מלאכה גמורה לשעה אחת אף דעתו היתה שלא לקיים ולקרעו מיד הוי מלאכה לחייב עליה וא"כ אין נפ"מ בין אם המלאכה עשויה להתקיים או לא אלא אי הוה בכלל מלאכה בשעת עשייתה.

ושיבת הפוסקים דמחלקי בין קיימא לשאק"י נראה נמי דמהא ילפי לה אלא דהם מפרשי הכי והתופר וכו' והא לא קיימא פי' דהקושיא היא דודאי תופר שתי תפירות נמי תופר הוא בעצם והוי מלאכה בשעת תפירה אלא דהקושיא דהא לא קיימא וכיון דמלאכה זו לא עבדא להתקיים אמאי חייב עליה ומשני והוא שקשרן כלומר דודאי אי לא קשרן כיון דלא עבדא להתקיים לאו מלאכה היא להתחייב עליה דלא הוי רק ארעי ואינו חייב עליה אלא הא דחייב בשתי תפירות בשקשרן.

וברדך חדוד הי' נלפענ"ד לפי מה דראינו מחלוקת הראשונים ז"ל צפי' הא דאמרו בגמ' והוא שקשרן דעת הראב"י ה' שבת סי' ר"ו וא"ו ה' שבת סי' ס"ו והרע"ב צפי' המשנה דמה שאמרו והוא שקשרן פי' דאו חייב שמים אחת על התפירה ואחת על הקשירה והא"ו הביא שכן מפורש צירושלמי וכ"כ המאירי בפשיטות דחייב שמים גם דעת הרמ"ן הביאו הכ"מ דחייב שמים ע"ש ופלא ארצינו מהרש"א מה שחמה במהדורה בתרא אברטנורא שפי' דחייב שמים מתוס' דף ע"ה ד"ה השוחט דמשמע דאינו חייב אלא אחת שהרי לן כל הני פוסקים דס"ל דחייב שמים ועיין ק"נ

תולדת תופר וחייב וכן המפרק ניירות דצוקין ולא נתכוין לקלקל בלבד הרי זה תולדת קורע וחייב ע"כ, ולא הראו נושאי כליו מקור להלכה זו בש"ס. וגם למה הוא תולדה דתופר ולא תולדה דקושר נתלבטו זה הפוסקים ובסמ"ך נדבר עוד מזה. ובס' ארחות חיים (מלוניל) ה' שבת אות קי"ו כתב המדצק ניירות או עורות צוקין של סופרים או בדבר אחר חייב לפי שהוא תולדת תופר והמפרק תולדת קורע הנה כתב או בדבר אחר במקום כיוצא בזה שכתב הרמב"ם ז"ל כלומר דהכוונה על כל מיני דצק ודלא כאחרון אחד שרצה לדייק מהא דכיוצא בו הלכה חדשה. והנה במרכבת המשנה זיין עיין ירושלמי פ' כל כתבי על מתינתין דמזילין תיק הספר עם הספר דקאמר דטפלה כגופו וכה"ג לענין תפילין צפ' הקומץ ס"ל לר"י דתפילין של יד שכתבן על ד' עורות צריך לדצקן וחשוב הדיצוק כמו תפירה וצ"פ אלו עוברין משמע דדיצוק ניירות צוקין של סופרים חשוב אומנות ע"ש. נראה הטעם דהדצק תולדה דתופר משום דדינו כתפירה במקום שצריך תפירה, והדמיון לזה הוא לפי שהוא דומה לתופר שהוא מחבר צ' דברים נפרדים ע"י השלישי שהוא החוט וכה"ג מיושבת קושית העה"ש סי' שי"ז דמ"ש תופר דקרי ליה דצק ולא קושר דקושר הוא שמקשר דבר אחד בצותו דבר אצל תופר שהוא מדצק צ' דברים ע"י השלישי.

וקצת יש להציא ראי' לדבריו מדברי רש"י שבת מ"ח ע"ב אהא שאמרו בגמ' והצגד שהוא תפור בכלאים פרש"י והן שתי חתיכות של צגד אמר שתפרו בחוט של פשתן דודאי סופו ליקרע, ולכאורה למה כתב שתי חתיכות של צגד אמר ולמה לא כתב סתם שתפר צגד אמר עם חוט של פשתן, וע"כ כמ"ש הגה"מ וכ"כ הר"ש במס' עוקצין צפ"ב והר"מ צפיה"מ.

והנה בש"ע סי' ש"מ סי"ד פסק המחבר המדצק ניירות או עורות צוקין של סופרים וכיוצא בו הרי זה תולדת תופר וחייב וכן המפרק ניירות דצוקים או עורות דצוקים ולא נתכוון לקלקל בלבד ה"ו תולדת קורע וחייב ועיין מג"א שם, ולפ"ו לכאורה פשוט צהני פעמפערס יש כאן איסור תופר דאורייתא בשעת הלצשה וצשעת הורדה שאינו מתכוין אלא לקלקל בלבד ליכא איסור דאורייתא מ"מ איכא איסור דרבנן לכאורה ככל המלקלן דשבת. ואם היו הני פעמפערס מצגד ודצקן לכאורה יש בזה מחלוקת אי ג"כ בכלל דהמ"ב כתב דה"ה המדצק שתי ענים וא"כ ס"ל דה"ה המדצק שתי צגדים נמי בכלל תופר הוא אמנם צפ' גינת וורדים כלל ג' סי' י"ז י"ח ראיתי בזה מחלוקת אי שייך בצגד נמי דין תופר דצדק דעת הגו"ר דשייך ודעת גאון המשגיג עליו חולק עליו שם וס"ל דצגדים אין דרכם לתפור דצדק ולא הו"ל בכלל תופר ע"ש.

שם והא"ו הוסיף עליהם גם דעת רבינו יוסף ולדין נמוסך גם דעת הא"ו לדעת המחירין בתפירה שאש"ק.

עוד ראיתי קדוש אחד מדבר הש"ל עיני שבת ס"י ק"ח הביאו הב"י בס"י ש"מ וז"ל הש"ל כתב רבינו ישעיה ז"ל נראה לי שאלו העושין נקבים צמתי ידים ויש להם חוט מחובר עם מחט שמכניסין בראותם הנקבים ומתדקין על ידיהם בין אם הם הפחיל מושם בנקבים מע"ש מרווח והידקו בשבת בין אם הכניסו בנקבים בשבת אין צו משום תופר דתופר לא הוה אלא שרוצה בקיומו שיהא מהודק תמיד וכי רפה החוט קשה לו והלכך כשמתחו חייב חטאת אבל זה שאינו רוצה בהידוקו אלא בשעה שלובשו ובשעה שפושטו מרפה אותן אין צו משום תופר ואינו דומה אלא למי שיש צבגדו לולאות וקרקסין ומחברין יחד בשבת וכו', הגה נראה לכאורה מצואר דס"ל כשיטת הפוסקים דתופר אינו חייב בשאש"ק אמנם בקוף דבריו כתב וז"ל אבל לתפור חוט אחד צמתי ידיו וכשפושטו מרחיבו וכשלובשו מותחו ומתדק צמתי ידיו תפירה היא זו ואסור דמה לי תפירה יום אחד מה לי תפירה עולמית הגה סתם דבריו הראשונים דמחלק בין תש"ק לאש"ק וכתב דמה לי תש"ק לאש"ק ונמצא דבריו סותרים מרישא לסיפא והב"י לא העיר כלום מסתירה זו גם ראיתי בס' תניא רבתי הל' שבת שהעתיק דברי רבינו ישעיה מש"ל הנ"ל אות בראות ולא העיר ג"כ מסתירה זו. ובשו"ת גו"ר הספרדי כלל ג' ס"י י"ז וס"י י"ח הרגישו בסתירה זו וע"ש מה שהאריכו ציטוט הדברים.

ובמה שנלפענ"ד דדברי הש"ל נכונים בטעמם ובדיוק שינוי לשונו מרישא לסיפא דברי שאש"ק כתב וז"ל כתב רבינו ישעיה ז"ל נ"ל שאלו שעושים נקבים צמתי ידים ויש להם חוט מחובר עם מחט וכו' הגה נראה דראותו החוט לא הי' תפור אל הצמתי ידים כלל אלא היה מחט מחובר לחוט והי' החוט מחוץ להצמתי ידיהם או אפילו בפנים הנקבים אבל לא הי' מחובר להצמתי ידים כדרך דבר המחובר ע"י תפירה כה"ג ס"ל לרבינו ישעיה ז"ל דאין זה בכלל תופר ולא הי' אלא דומיא ללולאות וקרקסים דמלאכת תופר לא הי' אלא שרוצה בקיומו כלומר שיהא מהודק תמיד וכי רפה החוט קשה לו ופירושו של רוצה בקיומו אין הכוונה שיתקיים שם זמן הרבה אלא הכוונה דרוצה בקיום התפירה ומה הוא קיום התפירה שמהי' החוט מהודק כל זמן התפירה בין רב בין מעט וגם רפיון החוט קשה לו כלומר שהתופר רוצה בהידוק החוט להצבג שתפרו בו דזה הוא עיקר התפירה אבל צנידון ידיה אין זה רוצה שיהיה החוט מהודק להצבג ואין זה כוונתו לתפור כלל שני בגדים יחד אלא שרוצה רק בהידוק החוט בשעה שלובשו המלבוש לבשרו וגם זה אין כוונתו להידוק לשם תפירת המלבוש אלא שיהא מהודק על האדם והידוק כזה לא מקרי תפירה.

אות ס' מה שתי' דגם מדברי המוס' לא קשה ועיין תוי"ט ובס' הון ועושר ובתוס' שבת ס"י ש"מ סקט"ו אמנם דעת הרמב"ם דאינו חייב אלא אחת ועיין מרכבת המשנה מה שמיישב שיטת הרמב"ם ולפ"ז הי' אפ"ל דהני פוסקים דס"ל דחייב שתיים הוא דע"כ ז"ל דקשרן בקשר של קיימא דאל"כ אכתי כיון דאינו עתיד להתקיים א"כ הדרא קושיא לדוכתא דא"כ התפירה לא קיימא וא"כ ע"כ דבעי קשר של קיימא וממילא הי' תפירה נמי של קיימא וכל דאינו של קיימא לא חייב אבל הפוסקים דס"ל דאינו חייב אלא אחת משום דס"ל דכל שמתקיים כל דהו הו"ל של קיימא וכיון שקושר אפילו קשר אש"ק מ"מ מתקיים הוא כל דהוא ולכן שפיר מחייב התפירה ולא אקשירה. ולפ"ז הי' אפ"ל דמחלוקת זו אי תפירה שאש"ק חייב עליה תלוי נמי אי חייב שתיים דהא צהא תליא וכנ"ל.

והנה רש"י פי' שם בצמון ד"ה ואי חייטיה לפומיה פרש"י לעשות לה שפה הוסיף כאן תופר וקושר שזריך לקשור לאחר התפירה ע"ש, הגה נראה לכאורה דס"ל דחייב שתיים על התפירה ועל הקשירה וא"כ כאן נמי כשמשני והוא שקשרן ס"ל דחייב שתיים וכדעת הרע"ב ושאר פוסקים צוה וגם המוס' לא חלקו עליו צוה כאן, נראה דמודי ליה וזה דלא כמהרש"א ודו"ק. ומה שפרש"י והא לא קיימא הכי וכיון דלא קיימא לאו מלאכה היא ז"ל נמי לפ"ז דהכונה דכיון דאינו עבדא לקיים לא מקרי מלאכה וכמ"ש לדעת הני פוסקים וגם בדברי המחירי יש לפרש דזה הוא כונתו צמה שכתב מה מלאכה היא זו לשיקרא אז מלאכה כלומר כיון דלא הי' מלאכה גמורה לא מקרי אז מלאכה וי"ל.

והתב עיני לרבינו הגדול הראב"ה צה"ל שבת ס"י ר"ו שהביא לשון אבא מורי וכו' שלא מצינו חלוק בין תפירה של קיימא לשאינה של קיימא כמו שמצינו בקשרים וכו' ורפיא צידי ולי נראה להחמיר דלאו להתקיים עבד הלום ראיתי בא"ו הגדול הל' שבת ס"י ס"ח ד"ה והמתיר וז"ל אמרי' צפ' צמה טומנין מתירין בית הלאר בשבת אבל לא פותחין פרש"י שדרך הכובסין לקושרו ויש שרויין לדקדק מכאן אבל אם היתה תפור צמית הלאר וכו' אסור לנתקו שלא מצינו חילוק בין תפירה של קיימא לשאינה של קיימא כמו שמצינו בקשרים אבל הר' יוסף פי' שדרך התופרים לתפור מעט סמוך לצמית הלאר קודם שתפרו כל הצבג כולו כדי להתישב התפירה בטוב ואינו עשוי להתקיים הלכך הי' מותר לקרעו וכו' וכן דעת ר' יואל צ"ר יתחק מצון הלוי ז"ל להתירא כר' יוסף וכ"כ הר' יואל שמנא כתוב בשם ר' שמואל בן ר' מאיר (הוא הרשב"ם ז"ל) זכר צדיקים לצרכה ע"ש. וכנראה דגם הא"ו מסכים על ידם והם הדברים שהוצאו בהגמ"ר פ' צמה טומנין אלא שהוצאו בשנוי לשון קצת למעייין

ידיהם צין אם הי' הפחיל מושם בנקבים מע"ש וכו' אין צו משום תופר והנה פשוט דזה פירושו של חוט שהשחילו במחט כלומר שהכניסו בצגד ע"י המחט הנ"ל שחלוי באותו החוט ומשחילין הוא מלשון משחילין שלשה צינה וכמו שז"יין גם צפ"מ לצינה הנ"ל וקאמר צירושלמי הנ"ל דהאי חוט שהושחל במחט אל הצגד אפילו קשרו מכאן ומכאן אינו חצור כלומר דרבותא קמ"ל דהאי קשר אינו עושה חצור דנימא דהחוט המושחל יעשה תפירה ע"י הקשרים כמו שמצינו בשתי תפירות (שבת ע"ד) שאמרו והא לא קיימא ומשני והוא שקשרן מזואר דאפילו כשהחוט בעלמו אינו ראוי להתקיים ואינו עושה תפירה מ"מ ע"י שקשרן חייב ונעשה החוט תפירה והו"ל חצור קמ"ל דכה"ג שהחוט הושחל ולא מותר צהידוק כדרך התפירה לא הו' חצור ע"י הקשרים אפילו קשרן מצ' לדדין והוא פי' רבינו ישעי' ז"ל צריש דצריו.

תו אמרו צירושלמי תפרו לצגד החוט חצור לצגד ואינו חצור למחט פי' הוא סיפא של רבינו ישעי' ז"ל שכתב לצגד לתפור חוט אחד צבתי ידיו וכו' תפירה היא זו ואסור כלומר דזה הוא צאמת פי' סיפא צירושלמי הנ"ל תפרו כלומר החוט הנ"ל שאמרו שהושחל צלא תפירה אם תפרו לצגד עם המחט יחד נעשה החוט חצור לצגד והו"ל צכלל תופר ואינו חצור למחט כלומר כיון דצערב יוציא החוט עם המחט נימא דצטל החוט להמחט ולא הו' חצור לצגד אלא למחט ולא ליחייב קמ"ל דחייב על התפירה דהחוט צטל לגצי צגד כיון שנתפר עם הצגד ולא הושחל צעלמא, או יאמר לפי מה דקיי"ל מחט נקובה המוציא חייב ואפ"ה קאמר במחט שהי' מחובר לחוט והשחילו במחט מותר לצאת גם עם המחט כיון שהדרך לחצר החוט עם המחט להשחיל צאותן נקבים קמ"ל צסיפא דכיון דהחוט תפרו לצגד עם המחט יחד החוט צטל לגצי צגד ולא לגצי המחט והו"ל המחט משא ואסור להוציא המחט, עכ"פ לפענ"ד צרור דצברי רבינו ישעי' הם לנו קלווין לדצרי צירושלמי הללו וזה מקורם וממילא מיושצת נמי סחירת רבינו ישעי' שהקשו עליו האחרונים דצאמת הם דצרי צירושלמי הנ"ל.

ואגב מה שכתב עוד שם הגרמ"פ צענין תפירה דמ"ש חצור ע"י קרסין וכפתורים הנקראים צאטאנס שג"כ הוא חצור טוב ומותר וגם קשירה שהוא חצור טוב ואין צו אסור תפירה והעלה דדוקא חצור כעין נארג הו' צכלל תפירה, עוד כתב דמשמע ליה דגם לחצר צתפירה שני צגדים שלא נעשים כאחד כהא דשלל כוצסין שא"א להחשיצם כצגד אחד אלא שנעשו שני דצרים מחוצרים זל"ו נמי יתחייב משום תופר (אף שאין לו ראי' מפורשת לזה) אצל הוא משום דהחצור צתפירה הרי מנד החצור צמקום התפירה הי' אפשר להיות כדבר אחד ע"ש, הנה מדצרי הש"ל הנ"ל ומדצרי

אבל צסיפא כתב חו"ל אצל לתפור חוט אחד צבתי ידיו וכשפשטו מרחיבו וכו' הנה כתב דאותו החוט שצו דצברו צרישא שהי' מחוץ לצגד ולא הי' תפור צו ועל אותו החוט קאמר אצל לתפור חוט אחד צבתי ידיו וכו' כלומר שאותו החוט המהדק תופרו צבתי ידיו ממש אע"ג דאין כוונתו שישאר שם לעולם מ"מ כיון דכוונתו היתה לתפרו ולהיות מהדק על צתי ידיו כיון דכוונתו לתפירה ודרך תפירה צכך כה"ג אפילו לא תפר אלא ליומו מ"מ חייב דמה לי תפירת יום אחד ומה לי תפירה עולמית וזה לפענ"ד נכון צפי' רבינו ישעי' ז"ל ונמצאו דצריו מכוונים צלי פתלתול. וקצת ראי' לדצרינו מא"ח (לוי"ל) הלי' שצת אות קי"ג חו"ל והמותח חוט של תפירה חייב וכתב הצ' תרומה דמכאן ראי' שאסור למשוך החוט כשחופרין צו צתי זרוע סמוך לאגרוף ומנהדק ומותחין אותו ציום ומתירין אותו צלילה ויש מקילין צזה לפי שתחלת עשייתן אינה לתפירה גמורה אלא למתוח ולהתיר והמחמיר תצא עליו צרכה ע"ש הנה דייק דיש מקילין משום דתחלת עשייתו אינה לתפירה גמורה והוא כמ"ש צעוה"י צלשון הש"ל.

ובב"ש נלפענ"ד ליצב דצרי צירושלמי התמוהין צפי' כלל גדול ה"צ וזה צורתה חוט שהשחילו במחט אפילו קשור מיכן ומיכן אינו חצור תפרו לצגד החוט חצור לצגד ואינו חצור למחט פי' הק"ע שהוא לענין טומאה והפ"מ פי' שחוט שחלוי עדיין במחט אינו חצור להצגד והדצרים דחוקים, וראיתי לדי"נ הגאון המוצהק מוהר"מ פיינשטיין צשו"ת אגרות משה א"ח מה"ת סי' פ"ד שעמד על דצריהם ודחה אותם ופי' דכוונת צירושלמי דצריך שיהיו התפירות מהחוט עצמו ולא עם המחט ואם היו התפירות צצירוף המחט פטור דהמחט לא מצטרף משום דתחיצת מחטין אינה תפירה ומינה דייק נגד הק"נ פי' כלל גדול אות נ' שרצה לאסור תחיצת המחטין שטעק נאדלען שנהגין העולם להתירא ועיין הי' הגרע"א א"ח סי' ש"מ ולפענ"ד אם דצרי המפרשים דחוקים דצרי ידיו הגאון שליט"א לדעתי העניה לא מצריקים חדא דהי"ל לומר תפרן צצגד דאז הי' הכוונה החוט והמחט ותפרו משמע דרק החוט תפרו וגם אין לו שייכות עם ריש הדצרים חוט שהשחילו במחט גם הי' לו לומר המחט אינו חצור לצגד, ואגב נראה ג"כ לפרש ריש דצרי צירושלמי שנתלצטו צה עיין ק"ע מה שפי' חוט שהשחילו במחט פי' שהכניס חוט במחט ולפי פי' הי"ל חוט שהשחילו למחט ולשון במחט משמע ע"י המחט ולא למחט.

אבל מה שנלפענ"ד דצרי צירושלמי הם מקור לרבינו ישעי' הנ"ל והם הם הדצרים פירוש צירושלמי הנ"ל שכתב שם חו"ל נ"ל שאלו שעושין נקבים צפי צתי ידים ויש להם חוט מחובר עם מחט שמכניסין צאותן הנקבים ומנהדקין על

הק"נ וכן נראה בגו"ר הנ"ל כלל ג' סי' י"ח דמתלק צין דאורייתא וצין דרבנן ורק לקרוע התפירה שאש"ק צוה מתיר אפילו לכתחלה וראי' לחילוק זה מנאמתי צס' תהלה לדוד סי' ש"מ אות ו' שהקשה למה צס"י שי"ז הביא הצ"י מחלוקת ריב"א ורבינו יואל ז"ל בתופר שאש"ק וכתב דאין להקל צפני ע"ה וכ"כ רמ"א שם וכאן צס"י ש"מ סתם הדברים צס"ו ולא זכר ולא פקד מזה כלל וכתב התה"ל דאפשר דוקא בקריעה הקיל דהוי קורע שלא ע"מ לתפור כלל כמ"ש הצ"י שם גבי צית הנאמר וזה מותר לגמרי אבל לתפור אפילו אש"ק אסור וצאות י"ב כתב עוד שם התה"ל דאפשר זהו דעת המג"א צמ"ש דאם נדבקו הדפין שמותר להפרידם ע"ש וכן נראה דעת הק"נ דעכ"פ איסור דרבנן איכא ע"ש צשצת ע"ד אות ס' פרש"י וכיון דלא קיימא לאו מלאכה הוא והגם דהאחרונים חלקו עליו לדין שטעק נאדעל מיהו לעיקר סברתו בתופר ממש לא מצינו חולקין עליו אלא דס"ל דשטעק נאדעל אינו תפירה כלל ואולי יש לתלותו במחלוקת האחרונים אי שיך ח"ש במלאכת שבת עיין ח"ס סי' פ"ו ומל"מ פי"ח מה' שבת ובהגהות מל"מ שם מה שחמה מדברי רש"י שבת ע"ד ד"ה וכן מותר לאפות ועיין רש"ש שבת דף ג' וחי' מהרי"ן חיות שם ומיהו צמאירי מפורש כח"ס וצספרי משנה הלכות הארכתי קצת צוה ומיהו מדברי צ"י ורמ"א נראה לכאורה דס"ל דאפילו איסורא דרבנן ליכא מדכתבו רק דלא להקל צפני ע"ה משמע דלכ"ע אפילו איסור דרבנן ליכא.

והעוולה צוה להלכה צס"ד מאחר דהוא מחלוקת צחולל שבת דאורייתא דלדעת הפוסקים דתפירה שאש"ק נמי חייב הרי הוא מחלל שבת דאורייתא הגם שכבר פסקו לן הצ"י והרמ"א כדעת המקילין (ושרי לי' מרי' להגאון בעל גו"ר שכתב על הצ"י שיערצב הדברים ח"ו) מ"מ הרי כתבו דלא להקל צפני ע"ה ומדברי המג"א אין הכרח כמ"ש וכיון דדבר זה נמסר לנשים שהם קלי דעת כ"ש הם מע"ה ובהא ודאי גס המג"א מודה ועוד דהמג"א הוסיף גס טעם דממילא והכא לאו ממילא הוא אלא עושהו צכיון וגם הטעמים דאפשר עכ"פ מדרבנן אסור אפילו שאש"ק ורק קורע מותר וכדעת התה"ל ולכן לפענ"ד אין להקל צדבר צאיסור שבת החמור ומיהו אם משימה הפעמפער ככה צלי להדביקו ונדבק מאליו אז נלפענ"ד היתר גמור לפתחו כשצריכה לה.

עוד עלה צמחשצתי הרהורי דברים לפמ"ש הריטב"א ז"ל דאף דמקח וממכר צשצת אינו אלא איסור דרבנן משום שמה יכתוב ועיין רש"י צי"ה ל"ז מ"מ זה דוקא צמשא ומתן שהוא צאקראי בעלמא אבל לעשות מו"מ צקציעות אף דבר שאינו מלאכה אסור מה"ת שתי' השוק מלא לכל מו"מ ותהי' החנות פתוחה והחנוני מקיף וכדומה ועיין רמב"ן צחומש פ' אמור צפסוק יהי' לכם שצתון וצוה העלה מרן צצית שערים

המרכצת המשנה מצוחר דמלאכת תפירה הוא צאופן שנתהדק דוקא ורונה צהידוקו וכנ"ל וגם צהא דשלל הכוצסין לכאורה מצוחר הוא צש"ע סי' שי"ז הנ"ל ס"ג וקצתי צוה.

ומעתה נחזור לדין כי ינאמתי קצת מהמכוון והנה המג"א א"ח סי' ש"מ אות י"ח כתב נ"ל דאם נדבקו הדפין להדדי ע"י שעה או צשעת הקשירה מותר לפתחן כמ"ש סי' שי"ד סי' דלא נעשה לקיום כ"ש הכא דנעשה ממילא ומדנתן טעם משום דלא נעשה לקיום נראה לכאורה דתפס צפשיטות דתופר וקורע נמי צעי לקיום וכן סתם צש"ע הגרש"ו סי' ש"מ ח"ל המפרק ניירות דצוקים או עורות דצוקים ה"ו תולדת קורע והמדבק ניירות או עורות צקולן וכיוצא צוה ה"ו תולדת תופר וחייב צד"א כשדיצוק זה נעשה לקיום אבל דפי ספרים שנדבקו זה לזה ע"י שעה או צשעת הקשירה מותרים לפותחן צשצת כיון שלא נעשה לקיום ועוד שנעשה מאליו צלא מתכוין לפיכך אינו דומה כלל לתופר ואין צו משום קורע ע"כ. והגם דהוסיפו טעם כ"ש הכא דנעשה ממילא מ"מ כיון דהוסדו מקור ההלכה לסי' שי"ד סי' והתם לענין קשירה הרי אפילו עשה קשר אלא שאינו של קיימא מותר להחירו ולקשרו לכתחילה א"כ הכ"נ כן והאי כ"ש רק ליחר שאת.

אלא לכאורה יש לדייק צלשון המג"א צמ"ש כ דאם נדבקו וכו' מותר לפתחן כמ"ש סי' שי"ד סי' דלא נעשה לקיום ודבריו תמוהים דהרי התם מיירי לענין קשר שאינו של קיימא שהוא מותר אבל הכא לענין קורע ניירות שהוא תולדת תופר ובהא מצינו מחלוקת הראשונים ז"ל כמ"ש הצ"י צס"י שי"ז והציאו הרמ"א וא"כ הי"ל להמג"א להציא לעצמו ממחלוקת הנ"ל ואי הי' דעתו לפסוק כהי"א דגם בתופר צאש"ק מותר הי"ל לפסוק כן וכנראה דכן הוא גס דעת הצ"י והרמ"א מיהו עכ"פ לא היה ליה להשמיט לגמרי הא מחלוקת ולהציא לעצמו ראי' מקשר שאש"ק וצ"ע.

ואשר נראה צוה צס"ד צתרי אנפין אופן האחד דהמג"א ס"ל כיון דהצ"י הביא מחלוקת הראשונים בתופר שאש"ק ושיש להחמיר צפני ע"ה עכ"פ ומיהו צפנים צהמחצר לא הביאו כלל אפילו צרמו ורמזו ס"ל דהדר ציה וס"ל לפסוק לגמרי דמותר דדמי לגמרי לקשר שאינו של קיימא וסמך עצמו כיון דפסק צקשר שאינו של קיימא דמותר הכ"נ בתופר שאש"ק ודלא כרמ"א צס"י שי"ז ולכן שיכל את ידי המג"א ז"ל והציא לעצמו מדברי המחצר להורות לן חדוש זה דדין אחד להם לגמרי ודלא כרמ"א וא"כ הי' לן לכאורה ראי' גדולה להיתר לכ"ע אמנם יש לומר דכונת המג"א דצאמת בתפירה שא"ק נמי אסור ואפילו אי נימא לאו דאורייתא עכ"פ מדרבנן אסור מטעם חצי שיעור וכמ"ש

ה' יחנו וע"פ ה' יסעו כמאן דקצוע להו דמי ועיין עוד שבת ע"ד ב' קשירה במשכן היכן הוא ובנוב"י לענין פתיחת הפאראסאל (אמצרעלא בלע"ז), ובישוע"ק א"ח סי' ש"ד דבנין לשעה הוא בנין ועיין ס' שביתת השבת דיני מלאכה שאינה לקיום הצדל בנין מלאכה שמעממה אינה מתקיימת אפילו בלא מעשה, ובין מלאכה שמעממה היא יכולה להתקיים אלא שאינו רוצה בקיומו וע"י מעשה דידיה לא מתקיים, ועיין מ"ב סי' ש"ג סקפ"ב אצל הקולט נימין בשבת חייב משום אורג, ובמ"ב סי' ש"ב בשער האיון אות ס"ו כתב דכל מלאכה שאין מתקיימת בטוב מ"מ יש בו איסור ועיין בהר"י א"ח בטל הרים אות בונה בבנין לשעה וירושלמי פ"ק דיומא ופלא שלא הרגיש דהוא קושיה הפניס יפות עה"ת האין משה הקיס בשבת, וירושלמי שבת (פ"ז ה"ב) וכתב גם י"ש לומר שאפילו לדעת הסוברים שבנין לשעה הוא בנין זה דוקא בבנין שמאד עזמו הוא בר קיומא אלא שדעתו לסותרו, אצל בבנין שאינו ראוי להתקיים במציאות לכו"ע אינו בנין, ועיין טללי שדה, וא"כ הכי נמי אומר בדין כיון דהדבק כאן ראוי הוא בעצם להתקיים ובמציאות אם לא יקרענה יתקיים כן לעולם אלא שיצטרפו אח"כ לקרעו מחמת הלכלוך כה"ג אפשר דמקרי תופר ע"מ להתקיים וצ"ע.

ש"ב דקדקתי דבבב"ר רש"י שבת מ"ח ע"ב ובגד שחפרו בכלאים והן שתי חמיכות של בגד נמר שחפרו בחוט של פשתן דודאי סופו ליקרע ולהפרד זה מזה משום איסור כלאים וכן שלל של כובסין וכו' ע"ש, ועיין ר"ש עוקצין ובר"מ בפיה"מ בפ"ב דפרה והנראה לכאורה מדבריהם ז"ל דבגד שחפרו בכלאים הוא חיבור עד שיתחיל להמיר אף דסופו ליקרע מ"מ כיון שהתפירה כתיקונה מיקרי חיבור והגם דיש לחלק בין חיבור דטומאה לחיבור דשבת, ומיהו עיין תוס' ד"ה אי חיבור דמחלקי בין שלל של כובסין ללא הוא חיבור אלא מדרבנן אפילו בשעת כביסה ע"ש באריכות, ונראה להדיא דמחלקי בין אי חיבור הוא חיבור בעצם ושנריך להחיבור ובין החיבור שאינו אלא מדרבנן וא"כ בדין כיון דהחיבור הוא לנורך הדייפער שהרי רוצה בחיבור זה והוא חיבור גמור כה"ג אפשר דהוי חיבור מה"ת אפילו לענין שבת אף שסופו ליקרע.

וְבִיָּהוּ בנשים שידענו שלא ישמעו לנו לפענ"ד אין למחות להם בחוקף ומוטב שיהיו שוגגין ואל יהו מזידין כיון שיש להם על מי שיסמכו אצל להשומעין לדעתי ודאי דנריך להזהירן שלא ישתמשו בהם בדיבוק אלא ישתמשו בהם בלי דיבוק ואם מעממן ידבוקו ליכא שום חשש להסירן.

אלו דברי ידידו דושכת"ר המצפה לישועת ה' כהרף עין ובברכת התורה ללומדיה מאתי אדם מועט לעולם העמוס בעבודת הקודש בכתף ישאו ובלב ונפש

א"ח סי' פ"ט לישב דבב"ר רש"י פ' בא צפוק כל מלאכה לא יעשה בהם אפי' ע"י אחרים והק' הרמב"ן בנימוקי ח' אם אחרים ישראל הוא עזמו מוזהר ואם מטעהו עובר משום לפ"ע ואם אחרים נכרים ליכא רק שבות, ותי' מרן דהגם דאמירה לנכרי רק שבות היינו באקראי בעלמא אצל שיהיו כל ישראל בכל שבת ויו"ט עושין כל מלאכות בקביעות ע"י נכרי שלוחו וישראל מנווהו ע"ז זה אסור מדאורייתא וכן חידש בזה דאין מצטלין איסור לכתחלה הוא מדרבנן דוקא באקראי בעלמא אצל לצטל בקביעות כל איסורים ודאי אסור מה"ת ע"ש באריכות ועיין עוד שם בס' ק"י. ועיין עוד במ"מ פכ"א מה"ש וח"ס ח"מ סי' קצ"ה ודו"ק.

וְלִפְיָן נראה לומר דאפילו נימא תופר שלא להתקיים כגון התופר שתי תפירות וכיוצא בזה שאמרו והא לא מתקיים היינו דוקא בתופר באקראי בעלמא וכיון שעושה שלא להתקיים ממילא ליכא איסור דאין דרך מלאכה בכך וכמ"ש המאירי אצל בדבר שדרכו בכך ועושהו בכל עת כה"ג איכא איסורא לכו"ע כיון שזה הוא דרך מלאכה זו והדיבוק הזה וא"כ י"ל דהמדבק נמי כהא דהמג"א או סתם המדבק שלא להתקיים אפילו נימא דמותר היינו דוקא באקראי בעלמא דכה"ג לאו תופר הוא אצל בהני פעמפערס דמתחלה עבדי לכך וזה דרכם לעולם בקביעות כה"ג לכו"ע אמרינן דזו היא תפירתן ואסור לכו"ע וצ"ע ולא אכתב די"ל נמי להיפוך דכיון דהני דייפערס לא יתקיימו דבוקן שהרי הם עשוין לעולם לקורעם ולזורקן מ"מ לקולא ולחומרם לחומרם מקשינן ועיין ר"ח שבת ל"ח בדאורייתא עבדינן לחומרם ושבת איסורא דאורייתא הוא והגם דבב"ר הר"ח צ"ע שם דבאמת שם לענין איסורי דרבנן קמיירי וא"כ כ"ש כשהוא ספק באיסורי דאורייתא וכדין.

וְעוֹד זו שלישי' דנראה לפענ"ד לחלק בין אם התפירה מאד עממה אינה עשויה להתקיים ובין מקום שהתפירה עשויה להתקיים אלא שהבעלים רוצים לקרוע, והנה במשנה (ק"ב) זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב, וכתב המ"מ בפ"א דשבת דכל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת היינו שהמלאכה עשויה להתקיים אמנם הר"ן ריש פרק הבונה פ"ו כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת ר"ל שיש מקיימין כיוצא בו ואין מוסיפין עליו כלומר כל שאין נריך להוסיף על מלאכה זו ועיין רש"י ריש פ' הבונה ובגמרא ז"ל ע"ב גודלת חייב משום בונה ופריך וכי דרך בנין בכך ומשני אין כדדריש רבי שמעון בן מנסיא ויבן ה' אלקים את הצלע וכו' ובתוס' שם ז"ה וכי דרך וכו' ועוד דהכא אין עושה להתקיים שעומדת לסתירה והנה מ"מ הכי קי"ל לר"א חייב חטאת ולרבנן פטור מטעם אינה מתקיימת ועיין עירובין דף נ"ה ע"ב אמר רבא דגלי מדבר קאמרת כיון דכתיב ע"פ

סימן סא

בענין קטן אי יש עליו גדר קיום מצות

י"ט לחדש הרחמים התשל"ט בני"א יצו"א

מחיה חיים יכתוב ויחתום לחיים טובים ארוכים בספרן של צדיקים גמורים את מע"כ הרהגה"צ ע"ה פ"ה ציס"ע גודר גדר ועומד בפרץ כו' כו' כגקש"ת מוה"ר מנחם מענדל שניאורסאהן שליט"א ב"ק ארמו"ר מליובאוויטש בני"א.

אחד שבג"ק צידידות נאמנה וצכל הכבוד הראוי. הנני צוה צדצר השיחה נאה שיחת קדש של ת"ח

מעכ"ק שליט"א ומחוטני מעכ"ק הרהגה"צ מוהרפ"מ אלטר ראש ישיבת שפת אמת וצנו מחני הרה"ג מורי"א שליט"א וגם אני צתוך הצאים אשר העיר מעכג"ק אי גדר של קיום מצות לקטן מגדר חיוב או קיום צלי חיוב או פטור לגמרי שאינו לא מעלה ולא מוריד ואינו מקצב שכר ועונש כצבאיתי לציתי נתתי צלצי הרהורי צברים ולרשום על הכחצ מה שנלפענ"ד לפוס ריהטוא צהא ענינא ואת מעכג"ק לקרצ או לרחק. וראשונה נראה מהא דמורקה מפי שם מהא דאמרין סנהדרין נ"ה ע"צ דצעיא רצ המנונא ישראל הצא על הצהמה צשוגג מהו אי צעינן תקלה וקלון או דילמא קלון אע"פ שאין תקלה וצעי למפשט מקטנה צת שלש שנים ויום אחד מתקדשת צציהא ואם צא עליה אחד מכל העריות האמורות צתורה מומתין על ידה והיא פטורה ודייק אחת מכל העריות ואפילו צהמה והא הכא דקלון איכא תקלה ליכא וקתני מומתין על ידה ומשני כיון דמוידה היא תקלה נמי איכא ורחמנא הוא דחס עלה מצואר דקטנה שזינתה איכא תקלה כשהיא מוידה עכ"פ אלא דרחמנא הוא דחס עלה שלא תיענש אצל איסור אית לה ורש"י פי' שם תקלה ליכא דלאו צת עונשין היא והרי היא צכלל שוגג ע"כ. ומצואר דאפילו לפי הס"ד דתקלה ליכא הרי היא צכלל שוגג עכ"פ. ולצתר דמשני תקלה נמי איכא א"כ הרי היא צכלל מויד ומוידה היא אלא דמ"מ לאו צת עונשין היא.

והנה רצא הציא שם עוד מצן תשע שנים ויום אחד הצא על יצמתו קנאה כו' ואם צא על אחת מכל העריות צצתורה מומתין על ידו ודייק הכא דקלון איכא תקלה ליכא וקתני נסקלת על ידו ומשני ג"כ כיון דמויד היא תקלה נמי איכא ורחמנא הוא דחס עלה וצ"ע מה הוסיף רצא על תי' והוכחת רצ יוסף מה דלא שמעינן מקטנה והאמננס הגר"א ז"ל צאליהו רצה נדה פ"ה מ"ה הקשה כן ומי' דקצצר רצא האי שניוא דיחוי צעלמא הוא דאיכא למימר ואם צא על אחת מכל העריות דקתני היינו חוך מצהמה דקטנה לאו מוידה היא כדאמרין צעלמא פיתוי קטנה אונס הוא ואי נמי מדעתה עשתה כמפותה היא והיינו דפשיט ליה מקטן דקתני צהדיא ונסקלת על ידו ומשני כיון דמויד הוא תקלה נמי איכא והשתא

איכא למימר מחני' דלא קתני צקטנה וצהמה נסקלת על ידה משום דלא פסיקא ליה דאימא הואיל ופיתוי קטנה אונס הוא אינו נסקל אצל צקטן ודאי נסקלת דזכר לאו אונס דאין קישוי אלא לדעת ע"ש.

והמבואר דמדעת גם צקטן איכא תקלה וכיון דאין קישוי אלא לדעת ממילא לא הוא אונס ויש לעיין קצת

מדצרי הרמב"ם פ"צ מה' סוטה ה"ד שכתצ קטנה שהשיאה אציה אם זינתה צרצונה נאסרה על צעלה וכו' והשיג עליו הראצ"ד פיתוי קטנה אונס הוא וה"ה צפ"ג מא"צ לא מצא מענה לקושית הראצ"ד ז"ל ועיין כ"מ שם וכצר כתצתי לחלק צין פיתוי לרצון דודאי דקטנה יש לה רצון וגם קטן יש לו רצון אלא דעתן קלישתא ונות לפתותן ולכן אמרו פיתוי קטנה אונס הוא אצל כל שעושין לדעת עצמן צלי פיתוי הכ"כ כיון דהוי לרצונה נאסרה על צעלה אלא דאין עושין אצל איסורא איכא ואחי שפיר לשון זינתה צרצונה.

ובזה מיושב קושית הש"ס מיצמות ל"ג צ' שאמרו פיתוי קטנה אונס הוא לנסהדרין הנ"ל שאמרו תקלה איכא וכצר הקשו כן הגרע"א ת' סי' קל"ד והח"ס א"ע ח"צ סי' קע"צ וצחיו"ד סי' קפ"ד כתצ דצקטנה אין כל הזמנים שוים דיש קטנה צת דעת אצל פעוטה לאו צת דעת אונס גמור הוא ולפמ"ש אחי שפיר צלאו זה דרצון ודאי יש לה אלא שהפיתוי שלה אונס הוא לכיצת קלישת דעתה.

ודעת הראצ"ד דס"ל דלעולם אמרינן צקטן וקטנה פיתוי קטנה אונס הוא הי' נלפענ"ד לפ"מ דאמרין (סנהדרין ז"א ע"צ) אמר ליה אנטונינוס לרצי מאימתי יציה"ר שולט צאדם משעת יצירה או משעת יציהא א"ל משעת יצירה א"ל כו' אלא משעת יציהא אמר רצי דצר זה למדני אנטונינוס ומקרא מסייעו שנאמר לפתח חטאת רוצץ והנה כיון שהיציה"ר נכנס אליו מיד צשעת יציהא ומפתה אותו לעשות הרע צעיני הי' וי"ט עדיין לא צא אללו א"כ הרי יש כאן פיתוי ואין לו יצ"ט כנגדו א"כ צכל קטן וקטנה יש כאן פיתוי ושפיר אמרינן לעולם פיתוי קטנה אונס הוא צכל קטן.

וקצת י"ל דתלוי צטעם הפטור דרש"י סנהדרין נ"ה ע"צ צדק ס"ו ע"צ ד"ה ונימא כתצ דפטור דידה לאו משום אונס אלא משום קטנות משמע דאין זה מדין פיתוי קטנה אונס הוא אלא משום קטנות והוא גזה"כ אצל הרמב"ם צקוף ה' מאכלות אסורות פי"ז הכ"ז כתצ קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות או שעשה מלאכה צצבת אין צ"ד מצוין עליו להפרישו לפי שאינו צן דעת משמע דהכל תלוי צדעת וכ"כ הרמב"ן ועיין גור ארי' עה"ת וצ"פ ה' שבת פכ"ד הי"א ומ"ש רש"י דפטור דקטנה לאו אונס הוא ולפמ"ש אחי

והן בקודש חזיתי לרצינו הגדול הנ"צ מה"ת יו"ד סי' קס"ד דהא שאמרו ז"ל דקטן אינו צר עונשין לא מסתבר שלא יהיה עונש שמים על האדם קודם עשרים שנה ונמצא עולם הפקר וירצח את רעהו כשלא יהיו שם עדים וינאץ ויעשה כל תועבות השם והכוונה שצוה"ז אין הקצ"ה עונשו בחייו קודם עשרים שנה אבל אחר מיתה כל מעשה אדם כל ימי חייו מהשגיג לכלל דעת אפילו לעונת הפעוטות כשכבר יודע שהיא עבירה נריך לסבול כפי מעשיו ומה שדרשו במס' שבת פ"ט שיחוק קאמר דל עשרים דלא מענגשת עלייהו ג"כ הכוונה על החיים ע"ש והוסיף שם דאפילו אי יהיבין להו שגם אחר מיתה אין עונש אבל קבלת שכר על המצות ודאי יש ועצירות שצידו מונעין הטוב ממנו ומנכין משכרו ע"ש. והוצא בפת"ש יו"ד. הנה מצואר מדברי הנ"צ דקטן ודאי צר שכר ועונש הוא צידי שמים שאם מקיים מצות הרי מקבל שכר ואם עשה עצירות הרי מונעין ממנו הטובה נמצא עכ"פ דקטן נמי צר מצות הוא.

ובראה דדבריו מצוארין בגמ' סנהדרין ק"י ע"ב אומר קטן מאימתי צא לעוה"ב ר' חייא ור"ש צר רבי חד אמר משעה שנולד וחד אמר משעה שסיפר מ"ד משעה שנולד שנא' יצאו ויגידו לדקתו לעם נולד כי עשה ומ"ד משעה שסיפר דכתיב וזע יעבדנו יסופר לד' לזור אומר רבינא אמר משעה שנולד כו' ר' יוחנן אמר משעה שנימול כו' תנא משום ר"מ משעה שיאמר אמן שנאמר פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרי שומר אמונים אלא שאומר אמן. מצואר דבקטן נמי איכא שכר מצות ועוה"ב על אמירת אמן ומ"ד משעה שסיפר משום דמלמדו תורה צוה לנו ואולי למ"ד משעה שנולד שלמד כל התורה צמעי אמו יהי' מאיזה טעם שיהי' אבל מצואר שיש שכר לקטנים על עושי מצוה ועיין רש"י מאי אמן כשעוין על כל צרכה וצרכה אמן היאך משמע קבלת יראת שמים אל-ל מלך נאמן צנוטריקון שמאמין עליו הקצ"ה.

ובגמ' בשמואל דא"ל לעלי דשחיטה כשרה צור ואמר לי' עלי לשמואל מנא לך הא וא"ל מי כתיב ושחט הכהן חרק הכהן כתיב מזריקה ואילך מצות כהונה מכאן ששחיטה כשרה צור וא"ל עלי מימר שפיר קאמרת מיהו מורה הלכה בפני רבך את וכו' ושמואל צאוחו יום בן שתי שנים הי' ורצה לעונשו צידי שמים אם לא שאמו הצילתו בתפלתה ובקשתה וער ואונן לאו בני חיובי היו וגם נדב ואציהוא לא הגיעו לעשרים וכבר דברו מזה הפוסקים, ועל גמ' סנהדרין הנ"ל צאמת כי מחותני הרהגה"ל מוה"ר פנחס מנחם אלטר שליט"א העיר שם.

ומצאתי להרדב"ז שני אלפים ז"ד ח"ו שכתב ליישב מה שכתב הרמב"ם דקטן שצא על שפחה חרופה

שפיר. דרש"י דייק בלישניה ח"ל אלא להציא הצא על הקטנה מדעתה וכיון דמדעתה צא עליה אין הטעם לפטור ידידה משום אונס ואונס ליכא גבה כלל אלא הפטור הוא משום דלאו צת עונשין היא לגמרי.

ובאמת כי ברוב מקומות כלל חרש שוטה וקטן אהדי ומשמע דחד טעמא להו ועיין יומא מ"ג ע"א דקטן עדיף מחרש שוטה, ועיין שו"ת מהרי"ל סי' קנ"ו דחרש שוטה בני מצות נינהו ופקחים מוזהרין עלייהו דאי הוה צהמה יחשב שחיטתו אפילו אחרים ע"ג כשחיטת גוי וקוף דפסלינן מוצתת ואכלת ע"ש.

והנה במשנה רפ"ק דחולין וכולן ששחטו ואחרים עומדין על גבן כשרה משמע דקטן צר זביחה הוא ועיין לזוש יו"ד סי' א' ס"ה די"א דקטן ששחט שחיטתו פסולה כיון שעדיין לא הגיע לחובת שחיטה מה"ת אין שחיטתו שחיטה דכתיב וזבחת שפי' מי שהוא מצוה ולא דמי לחרש ושוטה דבני זביחה נינהו ע"ש ומיהו עיין תצ"ש סי' א' אות מ"ט שהאריך להקשות עליו מכמה מקומות דקטן צר זביחה הוא כיון דאסור להאכילו איסור צידים עיין צ"י א"ח סי' רס"ו ובש"ך יו"ד ס"ק כ"ז השיג על הלבוש בקצרה ע"ש. ומצואר דקטן עכ"פ צר מצות זביחה הוא.

הן אמת דזה זמן רב אשר כתבתי לחדש צס"ד דאפילו להפוסקים דס"ל דאין על הקטן שום חיוב ואפילו מצות חינוך על הקטן הוא מדין האב ולא על הקטן ומיהו נראה פשוט דהיינו דוקא לקיים מ"ע אבל אלאוי גם קטנים מצווים שלא לעבור אלא שאין נענשים עליהם אם עברו וצוה כתבנו ליישב קושיית הפמ"ג בפתחה כוללת ח"ב אות ג' מ"ש שחיטה דקטן כשרה באתרים עומדין על גביו ומ"ש תפילין דפסולין בכתבן קטן אפילו גדול עומד ע"ג די"ל דתפילין הו"ל מ"ע בקום ועשה ומינה קטן פטור אבל זביחה דהו"ל לאו שפיר זוכה והארכתי צוה קצת במשנת העמרמי על א"ח סי' ל"א. עוד הצאתי שם שיטת מרן הגה"ק צבית שערים א"ח סי' ל"א דקטן מחויב במצות שצ"נ מחויב בהן וכן מצאתי בד"ח אויערבאך סי' י"א הלכות נזקי ממון ובס' נחל יוחנן מהגר"א מקאונא סי' ז' ענף צ' דז' מצות דמוהר צוה כל האדם מוטל האיסור צעמס גם על ישראל קטן אם הגיע לכלל דעת ועיין שו"ת אבני נזר יו"ד סי' שי"ג ובא"ר א"ח סי' שמ"ג אות ד' דקטן שעבר צין עצירות שצין אדם למקום וצין עצירות שצין אדם לחצרו נריך כפרה ע"ש ועיין ס"ח סי' תרנ"ב ובגמ' שבת יאשיהו המלך כל דין שדן מנן ח' עד י"ח החזירן משלו ובמס' צ"ק דף ז"ח ע"ב רפרס כפה לרב אשי ופרש"י ששרף שטר חצירו צילדותו ועיין צ"ח ח"מ.

שנתגדל וידוע דהרבי רבי אלימלך ז"ע שב על מה שהכה על דד האם בשעה שניק ממנה ועיין נדרים ל"ה ע"ב דשטה נמי צעי כפרה וצר כפרה הוא.

ובזה הנני מסיים והארכתי קצת למען הכבוד כבו התורה למעכ"ק הרהגה"צ שליט"א אשר זה זמן רב שלא השתעשעתי בדברי תורה את מעכ"ק והאהבה מקלקלת השורה שורת הדין למעט בתורה בימים האלו שהם ימי רחמים ורצון כמבואר בש"ע. ידי"ב קשור באהבתו באמת ובלב ונפש

משנה הקמן

חייב אדם והשיג עליו הראצ"ד ז"ל שלא מצינו קטן צר עונשין וכתב הרדב"ז דעת הרמב"ם שאין הקרבנות לעונש אלא לכפרה וקטן נמי כפרה צעי ע"ש וחתני צנש"ק עדין לגאון מוה"ר יודא ארי' אלטר שליט"א העיר על דברי הרדב"ז דא"כ שאר קרבנות נמי כיון דכפרה נינהו יתחייבו להציא שאר קרבנות ולא מצינו שקטן צריך להציא קרבן חטאת ויפה העיר הגם שיש לדחות קצת ומיהו לדין פשוט דקטן נמי צעי כפרה וצוה לא פליג וצוה אחי שפיר דברי מהרא"י צרמ"א א"ח סי' ש"ג שכתב דקטן יעשה תשובה על מה שעשה בקטנותו ולאחר

הננו להציג פה כמה תשובות וענינים בעניני עירובין שחלק מהם נדפסו כבר בקונטרסים "אום אני חומה"

סימן סב

דברים אחדים שנדפסו בהוצאה שני'

ברוך הוא חלקינו שצראנו לכבודו והדלינו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכינו, אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלינו שזכינו להיות ממזכי הרבים להוציא לאור פנינים יקרים חידושי תורה שנתחדשו בין כותלי בית המדרש מבאר מים חיים אשר כרוה שרים רבותינו הראשונים מלאכי מעלה עם מים שאינם כוזבים מרבותינו הגדויקים גדולי האחרונים, ולעשות צינים ופרחים זה צונה זה סותר וכולם מרועה אחד נתנו.

והנה דרכינו בקודש להציג צראש כל חובת תשובה או ענין הנוגע להלכה מכ"ק אדמו"ר מרן ראש הישיבה שליט"א והחלטנו בשערי הלכות זה להוציא לאור קונטרס "אום אני חומה", משנה הלכות צירור בהלכות עירובין בעירות גדולות שלפעמים יש בהם ששים רבוא אי מותר לערב ובאיזה אופן יש להחיר לערב בהם, וידוע שרצינו מרן ראש הישיבה שליט"א כבר הדפיס צוה כמה תשובות בספרו שו"ת משנה הלכות ח"ו סימן פ"ו, פ"ו ופ"ח, וח"ז סימן ס', ס"א וס"ב, האמנם נשאל עוד בענין זה והוסף לחדש צוה תוספות מרובה על העיקר וזה שנה וחצי אשר נדפסה התשובה ליכנס לשערי הלכות האמנם כיון שאז נתהוה מחלוקה בענין עשיית עירוב צפלעטצוש ונתבקש אז מרן הראש ישיבה שליט"א מאת הרבנים המנגדים לעשיית עירוב שלא להדפיס אז התשובה דלא ליחזי כאילו כתב התשובה לחוק החולקים ולמען השלום נענה להם מרן שליט"א וצוה שלא להדפיס התשובה וכן עשינו. האמנם עכשיו שהעירוב ממילא נעשה וכבר ליכא

הטעם לומר שדברי מרן כלפי העירוב של פלעטצוש נאמרו אלא ללמד על עירובין בכלל יא, וגם כי שמענו דבת קטנים ולוות שפחים כאילו החיר מרן לערב בעירות על משענת קנה רצון ולכן אמרנו להדפיס התשובה כהיתה למען יראו התלמידים ושהוא שיטת כל הפוסקים כמעט, רוצא ככולו מחכמי הש"ס ראשונים ואחרונים צעלי השו"ע ונושאי כליהם עד דורנו אנו וההיתר צרור מצושם על הגמרא וחכמי התורה גדולי המורים החירו לערב בעירות גדולות בזמן הזה בלי שום פקפוק רק שיהיה נעשה עפ"י צקיאים דצבר.

ומבקשים אנו סליחה מאת חזירינו היקרים אשר לא זכו בקונטרס הזה להכנס דצברי תורה לאפק המקום כי רצונו להדפיס דצברי כ"ק אדמו"ר שליט"א בשלימותן ולא צפסקי פסקי.

והבי קרא שם הקונטרס "אום אני חומה" כי אומת ישראל חזקה באמונה כחומה ומאמינים בתורה שבכתב וצ"פ ובתיקוני חז"ל ובפירושיהם שקצלו מפי משה רבינו ע"ה וצדיני רשיות איזה מקום מקרי מוקף חומה ומותר לערב ואיזה מקום אסור לערב צו.

בטוחים אנחנו שהקונטרס הנוכחי יעלה על שלחן מלכים מאן מלכי רצון ושיתקצלו באהבה כי דצברי כ"ק אדמו"ר שליט"א צפילפולא דאורייתא מיוסדים על אדני פו צירור הלכה מצורר צי"ג נפה כידוע דרכו בקודש להחשיב כל הפוסקים הצדיקים עד אחרן שבאחרונים שלמדו תורת ה' לשמה

בברכת כוח"ט לכל ישראל הכו"ח לכבוד התורה ולומדיה בשם חברי הכולל ותלמידי הישיבה

המערכת

סימן סג

בענין אי מותר לשנות הלכה מהיתר לאיסור

פתח דבר

אור ליום ה' וישב התשל"ט בני"ו יצ"א

מעלת כבוד אגודת הרבנים האדמו"רים ומע"כ ידי"ג המקורבים מאוד הרבנים הגאונים בנש"ק כו' כו' כש"ת מוה"ר יואל אשכנזי שליט"א אבדק"ק יאס. ומעכש"ת מוה"ר מנחם מענדל רובין שליט"א אדמו"ר ואבדק"ק מיושאי בפלעמבוש ג"י, יקבלו הכבוד כל אחד לפי מהללו.

אחד שב"ג זידידות ואהבה כראוי לחושבי שמו, קונטרס סג בעניני עירוב שנערך ע"י ידי"ג הרה"ג 5

מוהרמ"מ אדמו"ר ממוזאי שליט"א לנכון קבלתי זו מצאך באורך וצרוח צלפולא דאורייתא כמה מקצועות חמורות צעניני עירוב ורוצים לדעת חו"ד העני' צענין זה כפי צקשת האסיפה צצית מדרשו של ידי"ג הרה"ג 5 מוה"ר יואל אשכנזי ולכן אמרתי להשיב צוה צמוקדס האפשר והגם שראיתי מהלך רוח וכן המחמירים אשר כמעט גורו אומר לאסור עירובין צאמעריקא וכאלו שלמה המלך טעה צנצואתו ח"ו שתיקן עירובין, מ"מ למען קדושת השבת לא אחשה ולא אמנע מלהציע דעתי העני' מה שנלפענ"ד להלכה ולמעשה כי כן היא חובה עלינו להגיד דעתינו העני' מה שנראה אליצא דהלכתא ולא לשנות וצמשנה אצות פ"ה מ"ח חרצ צא לעולם על המורים צתורה שלא כהלכה ופי' הרע"צ לאסור את המותר ולהתיר את האסור ועל תרומיהו חרצ צא לעולם ועיין ציאור הגר"א שם, וכל המשנה או מהפך הלכה מפטור לחיוב או מחיוב לפטור לומר על הפטור חייב ועל החייב פטור או על היתר איסור ועל איסור היתר הרי הוא ככופר צתורת משה ומה לי דבור אחד מה לי כל התורה.

ובך כתב להדיא רבינו הגדול הרש"ל צספרו ים של שלמה צ"ק פ"ד סימן ט' וזה לשונו ת"ר וכבר שלחה מלכות הרשעה שני סרדיוטות אלל חכמי ישראל למדונו תורתכם כו' צשעת פטירתן אמרו להם דקדקנו צכל תורתכם ואמת היא חוץ מדבר זה שאתם אומרים שור של ישראל שנגח שור של נכרי פטור ושור של נכרי שנגח של ישראל צין חס צין מועד חייב מ"ו אי רעהו דוקא וכו' ודבר זה אין אנו מודיעין למלכות פי' שהסרדיוטות אמרו כן. ותמה היש"ש שם למה לא יראו חכמים שתעליל מלכות הרשעה עליהם הלא לא תמצא דבר קשה כו לומר צפני האומות שאנחנו פטורין מהזיקן והם חייבים. וכי לא היה ראוי לחוש ח"ו לכמה שמדות וחורבנות דליפוק מיינה וא"כ היה להם לשנות או שנייה חייבים או שנייה פטורין אלא ש"מ שמחוייבים אנו למסור על קידוש השם ואם ח"ו ישנה הדין הוה ככופר צתורת משה ומסתמא איירי כגון שהשרים שאלו צפרטות על כל דין ודין וע"ז השיבו האמת על

קדושת השם כי לא היה צידם לשמוט מדין זה כו' ולומר על הפטור חייב או להיפוך היה ככופר צתורת משה מה לי דבור אחד מה לי כל התורה כדאימא צפ"ג דיומא אמר רב כל השוכח דבר אחד מכל תלמודו גורם גלות לצניו שנאמר ותשכח תורת אלקיך אשכח צניך גם אני, אלמא דדבר אחד מתורה הוא נקרא תורת ה' ע"ש, דברים כגחלי אש.

[שוב] מצאתי דגם צשל"ה (מס' שזעוה דף קפ"ה) האריך ג"כ לפרש כדברי היש"ש הנ"ל דאסור לשנות הלכה אף מפני סכנה וחייב למסור עצמו עליה. ועיין ירושלמי (סנהדרין פ"ד הי"ט) ובהוריות ריש לקיש אמר נשיא שחטא. ועיין יד אליהו סי' מ"ח שהציא דצריהם וחלק עליהם ע"ש צאריכות].

והגם כי אני מכיר את מך ערכי ומיעוט ידיעתי צתורה ואין צי כח לחלוק אפילו על אנשים כערכי וכ"ש על גדולים ממני צחכמה וצמנין מ"מ כבר נתן לנו רשות לחלוק ואדצרה אסור לשחוק למי שקוצר שאין ההלכה כן וראיה מגמרא סנהדרין ל"ו וכתב הנמק"י דמחויבין לחלוק אפילו על ראש צי"ד ומה"ט צדיני נפשות פותחין מן הצד עי"ש.

ועיין יו"ד סימן רמ"צ ס"ד צהגה"א שם שמותר לחלוק על רבו צפסק והוראה אס יש לו ראיות והוכחות לדצרו ומצינו צרבינו הקדוש שהיה ענוותן יותר מכל צני דורו נחלק על אציו פעמים אין מספר ור"ע חלק על רבו ר"א ור"ל על ר"י חולתם הרצה וכך הוא דרכה של תורה מיימות התנאים והאמוראים והגאונים כמ"ש כל זה צפסקי מהרא"י והגם דהש"ך יו"ד פקפק על המרא"י מדצרי מהרי"ק ומיהו עיין צשאלת יעצ"ך ח"א סימן ה' מה שהשיב על זה והעלה דצדבר הנוגע להוראה ודין לא די שרשאי לחלוק ולגלות דעתו וראיותיו לקמור דצרי רבו אלא חובה ג"כ איכא שלא ישחוק מפני כבוד רבו דצבוד התורה עדיף ע"ש צאריכות וזה אפילו צתלמיד על רבו מוצהק או על אציו ולא מצינו צזה ח"ו פחיתות הכבוד השלמים צחכמה אין מקפידין על התופס עליהם אדצרה מחזיקין טובה למי שינילס מליפול צרשת השגיאה שהוא פרוסה לרגלי כל החכמים אשר עיני צשר עליהם וכבר אמר החכם כי גדולה החכמה מן החכם ואין חכם שניקה מן השגיאות שאין החכמה שלמה צלתי לה' לצדו ועיין צספרי משנה הלכות ח"צ סימן ע"ג. ופשוט ומובן ממילא שדבר זה נוגע גם לי שאם ח"ו שגייתי ויצאו אחרים ויוכיחו לי צודאי אודה על האמת כי חס ליה לזרעא דצבא לחשדני שח"ו מפני נחון או אציה נגיעה נחיר ח"ו חילול שצת צרבים, אלא שמטרתינו להעלות הלכה צרורה על שלתן מלכים מאן מלכי רבנן.

והשני והוא העיקר דצאמת אנא לא לחלוק צאתי אלא ליישב ולתרך דצרי רבותינו וקבלת רבותינו

תורה מעתה תלמוד לומר כולם נתנו מרועה אחד אל-אחד נתן פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים צ"ה דכתיב וידבר אלקים את כל הדברים האלה אם אתה עושה אזנך כאפרכסת וקונה לך לב מצין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרין את דברי אוסרין ואת דברי מתירין את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין בלשון הזה אמר להם אין דור יתום שראצ"ע שריו בתוכו ע"ש ופרש"י עשה אזנך כאפרכסת מאחר שכולן לבן לשמים עשה אזנך שומעת ולמוד ודע דברי כולן וכשתדע להבחין איזה יכשר קצב הלכה כמותו. נמצא עכ"פ תועלת גדולה להמסדר כל השיטות למי שרוצה לעשות אצלו כאפרכסת ולקנות לו לב מצין לשמוע דברי האוסרין ודברי המתירין ולידע להבחין איזה יכשר יקצב הלכה כמותו ולא להיות כחמור נושא סבל צלי ליתן דעת להבחין ולהשכיל בדברי תורה.

סימן סד

בענין אי יש מצוה לתקן עירובין

נתיב א

וזה יבא ראשונה, צמה שמספקים בעצם הדין אי יש מצוה לתקן עירובין בכלל או שיפה השתיקה ולמנוע מהם, יפה העיר צה ידי"ג בקונטרסו הנ"ל שזו מצוה וכבר הארכתי צה בצמה מקומות ופה אציין רק בקי"א, גרסיין בגמרא עירובין כ"א בשעה שתיקן שלמה עירובין ונט"י יתה צת קול ואמרה בני אם חכם לך ישמח לצי ואשיבה חורפי דבר, והוא מ"ע מדברי סופרים, כמבואר ברמב"ם פ"א מהלכות עירובין וסמ"ג מ"ע מד"ס א', ועיין בה"ג וספרי סמ"ה מ"ע מד"ס סימן ז'. וצטוש"ע א"ח סימן שס"ו ועיקר התקנה היתה דמה"ת חזר שהרבה צתים פותחין לתוכו מותר לטלטל בכל החצר ומצתיים לחצר שהרי רה"י גמורה היא אלא ששלמה וצית דינו אסרו לטלטל בכל החצר ומצתיים לחצר עד שיערבו מפני שהצתים הם רשויות מיוחדות לכל אחד שלו והחצר רשות משותפת לכולם ודומה קצת לרה"ר ואם היו מוציאים מן הצתים לחצר יאמרו שמותה להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים.

ובתב הסמ"ג ריש הל' עירובין דהתקנה היתה מפני שמה"ת אין קרוי רה"ר אלא סרטיא והוא דרך המלך ההולכת מעיר לעיר ופלטיא מקום שחוף לעיר רחב מאוד שמתקצצים שם ציום שוק, וצט"ר מקומות מותר מה"ת להוציא מן הצתים לרחובות אפילו יש שם ס"ר צוקעים אם היו מוקפים חומה ודלתותיה נעולות כירושלים כמבואר בעירובין דף ו' ודף ק"א לירושלים כרמלית היא אף שהיו צה ס"ר וכ"ש מן הצתים לחצר כו' וכשעמד שלמה

ואצותינו חכמי אשכנז מדור דור שהיו מהדרין לערב בכל מקום כמעט במסירות נפש ממש בכל עירות הידועות לנו גדולות וקטנות בכל תפוצות ישראל צערי אשכנז פולין ליטא רוסלאנד אונגארין ועוד ואפילו עירות שהיה צהם ששים רבוא כידוע ומפורסם ווארשא עיר הצירה שהיו שם כמה פעמים ששים רבוא תוכיה שהיו צה יותר מחצי מיליאן יהודים חסידים נדיקים ואנשי מעשה ועד המלחמה היה שם עירוב ואין פונה פה ומצפ"ק וח"ו להוציא לעו על כל הני חסידים נדיקים שהיו שם מחללי צבת שעירבו עיר שהיה שם יותר מששים רבוא וצאנטווערפען וצפא"ר התיירו הגאון החזון איש והגאון רבי חיים עוזר גראדזינסקי לערב והפוסק הדור הגאון מהרש"ם ז"ל ובעל הרי צשמים ובעל תירוש ויזהר ועוד התיירו לערב בני יארכ ובעל דברי מלכאל ומירוש ויזהר כתבו להדיא דנהגו לערב אפילו בעירות שיש שם ששים רבוא וכ"כ בצפר תו יהושע על הלכות עירובין והגאון מהר"י שטייף ז"ל אחריהם כל רבותינו אמרו מקודש ולא היה צה פונה פה ומצפ"ק. גם כי כהיום צאמת נמצאו כל עירות צארנינו הקדושה ירושלים, תל אביב וחיפה, וכ"ש העירות הקטנות וגם הרבה עירות צארה"צ פה ישנם עירובין וח"ו להוציא לעו על אצותינו ואצות אצותינו שחללו צבת על שטלטלו בעירובין או שמתלטלין כעת וכל הני גאוני שהתיירו בכל הני מקומות טעו בצברים פשוטים שאפילו תינוקות של צית רבן יודעים והתיירו חילול צבת בעירות גדולות לרבים.

ולבן אלא לא חכימא אלא ולא חוואה אלא ולא יחידאה אלא (עי' פסחים קה: וצ"ש"י שם) ואלא לא אמינא ליה מדעתאי ומצברא דנפשאי אלא גמרנא אלא וסדרנא אלא שאני מסדר מראשונים כמלאכים ונדיקים האחרונים כצנ"א מה שכתב צה צק"ת ציאור דצריהם. וכן מורין צבי מדרשא כוותם מאז כאלף שנים להחיר ולתקן עירובין בכל ערי ישראל והיות כי הדבר סובל אריכות מוכרח אני להאריך קצת כדי שיפלטו צה חצירי ותלמידי לצרר וללצן הלכה צרורה, ולמעשה הרי אמר רבי יוסי (צבת קי"ח) מעולם לא עברתי על דברי חצירי יודע אני בעצמי שאיני כהן אם יאמרו לי עלה לדוכן הייתי עולה. והכל תלוי בהסכמת גדולי הדור שכל כוונתם לשם שמים.

ובגמ' חגיגה ג' ע"צ ואף הוא פתח ודרש (ר' אלעזר צן עזרי') דברי חכמים כדצבונות וכמסמרות נטועים צעלי אסופות נתנו מרועה אחד למה נמשלו דברי תורה לדרבן לומר לך מה דרבן זה מכין את הפרה לתלמיה להוציא חיים לעולם אף ד"ת מכוונין את לומדיהן מדרכי מיתה לדרכי חיים וכו' צעלי אסופות אלו ת"ח שיוצין אסופות אסופות ועוסקין צתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין שמה יאמר אדם היאך אני למד

אסרת אותו לקהל פריש וכתבתי לך ראיותיך ואני הודעתך שאין בהם ממש והזהרתך שתחזור בך ותאמר לקהל שיתקנו מצבותיהם כאשר הורגלו עפ"י גדוליהם והנה הוגד לי שאתה עומד במדרך ואתה מכשיל את הרבים בחלול שבת לכן אני גוזר עליך אחר שינתן לך כתב זה בעדים שתתקן המצבות המפולשין לרשות הרבים של גוי' בצורת פתח מוך שבועיים אחר שתראה כתב זה ואם לא תתקן המצבות כאשר כתבתי אני מנדה אותך ואם היית בימי סנהדרין היו ממייתין אותך כי אתה בא לעקור תלמוד שסידר רב אשי ולחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה אותם שמתו ז"ל ואת אשר חיים עד הנה לכן חוזר בך ואל מטוש תורת משה רבינו ע"ה אשר בן יחיאל, עיי"ש. הרי על שהחמיר לעצמו בעירובין נידה אותו רבינו הרא"ש שהרי הוא מוציא לעו ומצטל תורת משה רבינו שהרי כל הגדולים עד התם החירו זה וגם קראו מכשיל את הרבים.

ובשיטתה מקובצת צינה ט"ו ע"ב ומכאן למדנו שהמנוה לערב עירובי חצרות ושתופי מצבות כדי לשמור הרבים מקלקול, ובספר פתורא דאבא ענין ערב שבת סי"ג ח"ל ראיתי למוז"ל (רבינו האר"י הקדוש ז"ל) שבשחרית יום השבת היה מולין עמו הטלית והחומש מציתו לביהכ"נ וגם היה מוליכו לבית הטבילה אשר מחוץ לעיר צפת ת"ו אותה הנודעת ולא היה מקפיד וחושש לתקור בענין העירוב שבעשה בשיתוף כל המצבות צפת תו"ש וע"ש הרי לן האר"י הקדוש בעצמו היה מולין טליתו וחומשו לביהכ"ס בצפת. ומרן החת"ס אור"ח סימן פ"ט ז"ל מראה לתקן עירובין לכל קהל ישראל בכל מקומות מושבותיהם מנדה השכל ומן המצואר בדברי חז"ל והביא דברי הגמרא צינה הנ"ל והוראות אותו חכם לקלוקל וכתב וא"כ ק"ו ומה התם שאינו אלא שבת אחד ובנקל יכולין ליזהר בטלטול שבת אחד ומה גם שמורה ואומר משום חומרת יו"ט שלא לערב ע"ש שהוא יו"ט קרי ליה קלקול מכ"ש שאין להתעצל מלתקן מצבות לשמור העם מקלקולי שבת כל השנה כולה והדבר מוטל על הרב הת"ח שבעיר לתקן המצבות ואם לאו מכשול וקולר העם על כווארו ע"ש דברים כגחלי אש ממש חסמר שערות ראש להמונע מלעשות עירובין לרבים.

סימן סה

בענין מה היתה תקנת שלמה לאסור או להתיר הוצאה

גתיב ב

והנה חכם אחד אמר כי שלמה המלך תקנתו היה להחמיר שלא להוציא מרשות אפילו מרה"י לרה"י או לכרמלית

המלך וצית דינו שרצים היו טועין בזה לומר דאין הוצאה מלאכה ומותר להוציא מרה"י לרה"ר גמורה עמד שלמה וגזר שלא יטלטלו מן הבית לחצר שיש בתוכו בעלי חיים אחרים ותיקן ע"י עירוב מותר לטלטל או על ידי שיתוף והעירוב שעושין בחצירות והשיתוף שעושים במצבות עושה הכל רשות אחד וע"י כן מותרין להוציא ומעמה לא יטעו שמוותר להוציא מרה"י לסרטיא ופלטיא גדולה שאין יכולין לערב שם ועיין רמב"ם פ"א מה"ע ה"ד ובמגדל עו שכן נמלא בשבועת רב האי גאון ז"ל ושלכך לא תקנו עד שלמה המלך ע"ה מפני שהיו כל הימים במלחמה עד שלמה שצימיו נתן הקב"ה שלום בארץ. וצירושלמי עוד טעם מפני דרכי שלום ח"ל הירושלמי אמר ר' יהושע מפני מה מערבין בחצרות מפני דרכי שלום מעשה באשה אחת שהיתה רבובה לחצרתה ושלחה עירובה ציד בנה נסבתיא גפסתיא ונשקתיא אחא ואמר קומי' אימייה אמרה הכין הוה רחמה לי ולא הוינא ידעא מתוך כך עשו שלום (צינייהם) הדא הוא דכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

והנה בגמרא עירובין ס"ח א"ל רבה בר רב חנן לאצ"י מצובה דאית בה תרי גברי רבצבי כרבנן לא ליהוי ציה לא עירוב ולא שיתוף א"ל מאי ניבעיד מר לאו אורחיה אנא טרידנא בגירסאי איניהו לא משגחו וכו' והנה שתמהו על רבה ואצ"י שהיו תרי גברי רבצבי שדרו במצוה ולא עשו שיתוף לבני המצוה עד שהיה צריך אצ"י להתנצל ולתרוץ עצמו שרבה לאו אורחיה והוא טרוד בגירסתו ולבני המצוה לא איכפת להו ולא משגחי ולהקנות להם משלו אין לו מבלי להקפיד ולכן לא עשו עירוב אצל בלאו הכי היה מנזה לתקן עירוב לבני המצוה, וכ"כ בשו"ת התשב"ץ ח"ב סימן ל"ז ח"ל הי"א, אם יש חשש עזירה צתיקוני מצבות לת"ח ח"ו אצל הזרז"ה משוזה אדרבה הם תמהים בגמרא על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן דאמרינן בפרק הדר א"ל רבא בר חנן לאצ"י מצובה כו' נראה מכאן שאלמלא הטרדות הגירסא דרך ת"ח הוא לתקן ומי שלבו נוקפו בזה הדיוטות גמורה היא או מיינות נורק בו זכות גדולה היא למתקן ע"כ.

ובמסכת צינה דף ט"ו דהוא מרבנן שהיה אוסר לערב עירובי חצרות ציו"ט שחל להיות בע"ש אמרו עליו שתחלת הוראתו לקלוקל ופריך מאי לקלוקל הרי החמיר ואדרבה הרי הוא תיקן ומתרוץ כיון דמקלקלי בה רבים היינו לקלוקל ופירש"י דמקלקלי בה רבים ששוכחים ומטלטלים בלא עירוב היינו לקלוקל אם היה מותר לערב אתמול והוא אסרו. ובשו"ת הרא"ש כלל עשרים ואחד סימן ח' ח"ל תשובה שלא רצה לשוץ מאלתו מענין העירוב אתה רבי יעקב בר משה דבאלניסאי כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גלויות ישראל במצבותיהם המפולשין צין הגויס בצורת הפתח ואתה

ובחיפוף מה שלא אסרה זה התורה (כלומר מכרמלית לרה"ר או מרה"י לרשות הרבים ואין צה ששים רבוא) ואח"כ גלגלו בקייג ההוא גלגול להרוחה כדי שלא תחשוב לעמל השתדלותם בתורה ושיהיה ריוח לבני"א בהשתמשם ולא יגיעו אל הריוח ההוא אלא ברשות ורשות הוא עשית העירוב כדי שתהיה הכרה בין המותר לגמרי ובין האיסור ובין הקייג עכ"ל ועיין אורח נחמד שם שקודם גורו קייג ואח"כ חזרו וקצבו הקייג ההוא באופן שלא יהא אדם ציוס העונג ושמתח לבו כמו עזר אסור בציתו ולא יכול להגיע מאומה ועי"ז יהיה הכרה בין מותר לגמרי ובין האסור ובין הקייג עי"ש.

והרמב"ם בטה"מ שורש ראשון בהשיגו על רבינו הגדול הבה"ג שמנה כל מה שהוא מדרבנן בכלל הטה"מ ג מנות מפני שהכל נכנס תחת אמרו ית' לא תסור תמה מפני מה מנו צפרט אלו ולא מנו זולתם וכמו שמנו נר חנוכה ומקרא מגילה היה להם למנות נטילת ידים ומנות עירוב כי הנה אנחנו מצרכים אשר קצ"ו כמו שמצרכין על מקרא מגילה ונר חנוכה כו' וכבר התבאר שכל מה שתקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבינו הוא ג"כ מדרבנן וצבאור אמרו (עירובין דף ק"ז) בשעה שתיקן שלמה ידים ועירובין יתה בת קול ואמרה חכם בני ישמח לבי ובארו במקומות אחרים שעירובין יקרא דרבנן וידים מדברי סופרים, ע"כ. הנה כתב מפורש דמנות עירובין הוא בכלל מנות דרבנן כידים וחנוכה ומקרא מגילה.

ואפילו להרמב"ן שם בהשגות שי"א לישב דברי רבינו הגדול הבה"ג שדעתו לפי שאין עניני העירוב מנה חדשה מדבריהם שתמנה אלא אם אמרו במנות העירוב לאו כלומר שיהא אסור להוציא מרה"י וכו' ומה שמצרכים עליו אשקצ"ו כתב שאין זה לבעל ההלכות מנה שתמנה לפי שאין מנה לעשות עירוב או לא לעשותו ואינו בכלל בקום ועשה ודומה למנות שחיטה שתקנו צה נמי וזונו על השחיטה וכו' ואכל בעל ההלכות לא צה צמנין מ"ע אלא מנות שהן בקום ועשה שעשייתן מנה עלינו אצל שהן צאות מכח שצ ואל תעשה כו' אינן צאות לו בתשבון, והמג"א שם ציאר תמיהת הרמב"ם ז"ל דהא גופה קשה מדוע לא הכניס אלו המנות צמנין תרי"ג שהרי גם אלו יצאו לידי חיוב בקום ועשה צבאו להוציא מרשות לרשות וצאו לאכול כי ע"כ אז מנה הוא ללכת לעשות עירוב קודם הוציא וכן הוא ענין השחיטה צבאו לאכול צפר בעלי חי נצטוו לשחטו צראשונה ואח"כ יאכלנו והיה לו להכניס צמנין עי"ש.

והרמב"ם פי"א מהל' צרכות ה"צ וז"ל יש מנות עשה שאדם חייב להשתדל ולדרוף עד שיעשה אותם כגון תפילין וסוכה כו' ואלו הן נקראין חובה לפי שאדם חייב

ולא להקל, ובאמת כי שגגה הוא לפניו שהרי אכן מצרכין אשר קדשנו צמנותיו וזונו על מנות עירוב וצטוש"ע או"ח סימן סק"ו סעיף י"ג י"ד מנה לחזור אחר עירובי חרות ופשוט דהוא מנה לתקן עירובין והוא מנות עשה מד"ס ועל מנה זו אכן מצרכין וזונו כעל כל מנה דרבנן צמבאר צממרא שצת צנר חנוכה והיכן זונו מלא תסור ועל לאו וגזירה לא מצינו צרכה אצל האמת יורה דרכו דהני תרי עניני נינהו דשלמה וצית דינו כשראו צני אדם טועים צאיסור הוצאה גזרו על הוצאה מרשות לרשות וזה היתה בכלל גזירה ולא תקנה וכמו כמה וכמה גזירות וסייגים עשה שלמה, ושצ עשו תקנה לגזירה זו שגזרו כלומר שתיקן עירובין להתיר איסור הוצאה שגזר הוא וצית דינו שלא להוציא מרשות לרשות צה התיקון להקל ולהתיר הוצאה מרשות לרשות ולא להחמיר אלא להקל שלא יהיו צני ישראל אסורים בשצת צלי היתר הוצאה ויצאו לידי חילול שצת, ח"ו. ועיין יומא ס"ו ע"צ ד"ה זאת אומרת וכ' עירוב כדי נצבא אלא דהא צהא תליא דלא תיקנו חכמים עירובי חרות אלא בשציל הוצאה שגזרו טלטול מרשות לרשות גזירה משום הוצאה מרה"י לרה"ר ע"כ הנה דתקנה עירובין תקנו אחר שגזרו על טלטול מרשות לרשות.

ובזה מוצן דצממרא שצת (י"ד ע"צ) גצי גזירת י"ח דבר קחשיצ הגזירה שגזר שלמה ח"ל, ואכתי שלמה גזר ופירש"י שלמה גזר אינן ותיקר שעשה אונים לתורה ולא כתב כלל מתקנת שלמה ולא כתב ואכתי שלמה תיקן אלא שלמה גזר דהתם מיירי מאיסור הוצאה שהוא בכלל גזרות אצל צמס' עירובין מיירי מתיקון עירובין שתיקן להתיר ההוצאה ע"ז אמרו בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים יתה צ"ק מן השמים ואמרה צני אם חכם לצך ישמח לבי גם אני והנה נטילת ידים נמי היתה התקנה כיון שגזרו על הידים להיותן שניות מן הקתם כל שהסיח דעתו מהם אעפ"י שלא ידע צטומאותם עיין מאירי שצת כ"ל שכתב הו' הידים וכו' ולכן נמי אחר הגזירה תקנו נטילת ידים לתקן הגזירה ולפי שצשתי גזירות אלו תקן שלמה תקנה שלא יכשלו צני אדם צגזירות שלו ולכן דוקא צשתי גזירות אלו יתה צ"ק מן השמים ואמרה צני אם חכם לצך וגו' דלגזור גזירות אכתי לא ידוע אם חכמה אצל היודע לתקן לצני ישראל הוא חכמה ועיין רש"י ריש צינה כחא דהתירא.

איברא דכבר שאלה זו נשאלה צכורי מאמר ג' סימן נ' ח"ל אצל נשאר לי לשאל אותך בעירוב והוא קלות צמנות השצת איך יתיר מה שאסרו הצורה צתחצולה התיא הנקלה והפתוחה (סימן נ"א) אמר המצבר חס ושלוס שיקימו המון חסידיס וחכמים על מה שיתיר קשר מקשרי התורה אך הם מזרחים ואומרים עשו סייג לתורה ומן הסייגות ססייגו שאסרו ההוצאה וההכנסה מרשות היחיד לרשות הרבים

מנזת עירוב היא על מנזת התיקון הגדול הלו להשמר מאיסור הולאה אשר ממש א"א להזהר ממנו כמ"ש לעיל עכ"ל"ק. וצריך פוקח עורים.

בקיצור העולה לן דתיקון עירובין הוא מנזת עשה דרבנן ומנזת לכל מי שיש צידו לתקן שיתקן עירובין וכל המונע או מתעצל עמנו מעשיית עירובין הרי זה מכשיל את הרבים בחילול שבת והקולר תלוי בצווארו. ועיין שו"ת אב"ג או"ח סימן רע"ג וסימן ש"א ועוד בכמה תשובות כמה טרח שיתקנו עירובין ושהמתמיר צוה הרי הוא מכשיל את הרבים שהוא חומר דלתי לידי קלקול.

סימן סו

בענין אי יש לחלק בין זמני הראשונים לזמנינו לענין תיקון עירובין נתיב ג

והנה שמעתי דבת רבים אשר הגם שבזמנים הראשונים היה מנזת לעשות עירובין אשר כל בית ישראל היו שומרי התורה והמנזת וידעו לשמור את השבת אבל בעונ"ה אשר הדורות ירדו מטה צפרט במדינה זו אשר חילול שבת שורר כ"כ ראוי לגדור גדר שלא ילמדו ח"ו לחלל שבת ע"י היתר עירוב ועוד טענות כאלו אבל האמת כי נהפוך הוא ואדרבה דוקא כיון שהדור פרוץ צריך לעשות להם תיקון עירובין כדי שלא יכשלו בחילול שבת וכמ"ש החת"ס הג"ל וצו"ת אמרי אש או"ח סימן כ' כתב הגאון ז"ל וז"ל ילמדינו רבינו גאון ישראל הנה העיר (אונגוואר) פרזות תשב אין חומה לה ולא שום תיקון להחיר טלטול בשבת "ואם זימי רצותינו בעלי התלמוד אמרו דמקלקלו זה רבי על אחת כמה וכמה עתה בעונ"ה הפרוץ מרובה על העומד" ומה טוב אם יהיה אפשר לתקן מצואות העיר צוה"פ וכו' ע"ש, הנה מצואר דכל שהדור פרוץ יותר מנזת יותר לתקן עירובין לצני אדם שלא יכשלו.

ובשו"ת זקן אהרן או"ח תנינא סימן י"ז וז"ל: ראשית הנני זה להביע לכ"ת רגשי תודתי אשר ירחש לו לצני צעד פעולה הטובה ונחוצה אשר פעל ועשה לתקן עירו בעירובין, אשריו ואשרי חלקו אשר נפל לו נעמיים להיות ממוזכי הרבים להנילם מחילול ש"ק מחלקו יהא חלקי, ראיתי כל תכנית וטעמי היתר ועל כולם יש לסמוך על דברי המקילים צוה והלכה כדברי המקיל בעירובין כמ"ש הרא"ש בפ"ק דעירובין כו' ואין לחפש ולחטט חומרות בענין זה ומי זוטור מה שכתב הרא"ש שתשובה סימן כ"א שהתמרמר מאד על אחד שהחמיר בצוה"פ שהוא מכשיל הרבים בחילול שבת וכו' וצ"מ י"ח שם תשובה לצנו מוהרש"ד שליט"א כתב

עכ"פ לעשותן ויש מנזת שאינה חובה אלא דומין רשות כגון מנזת ומעקה שאין אדם חייב לשכון צבית החייב במנזת כדי שיעשה מנזת אלא אם רצה לשכון כל ימיו צאהל או צספינה יש צו' (ג) וכל כל המנזת שהן מדברי סופרים צין מנזת שהוא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה והדלקת נר שבת והדלקת נר חנוכה צין מנזת שאינן חובה כגון עירוב ונטילת ידים כו' הנה חשב הרמב"ם ז"ל מנזת עירובין דרבנן כמנזת מנזת ומנזת מעקה כלומר כמו דמנזת מנזת ומעקה לא היה מנזת שצחובה לחזור אחריה ומ"מ אם יש לו בית ד' על ד' חייב במנזת ואם יש לו גג חייב במעקה הכ"כ לענין עירוב שאם אינו דר צעיר של רבים אין צריך לחזור אחריו אבל אם הוא דר צעיר או חצר של רבים שחייבים בעירוב אז כבר איכא מנזת עליו לתקן החצר או העיר בעירוב, וכיון דבעירות גדולות הרבה אנשים רואים להוליא חפציהם לכו"ע מנזת היא לערב.

גם מדברי המרדכי עירובין ס"ח מצואר דמנזת לערב שכתב וז"ל מכאן משמע דמנזת לערב דלא לייתי לידי איסור ובהגמ"י מביא כן בשם התוס' ובתוס' שלפנינו ליתא מצואר דאיכא מנזת לערב בכל מקום כדי דלא ליתא לידי איסור, ולא משום שצריכין ליה ובמקום שאין צריכין ליכא מנזת לערב אלא מנזת איכא בכל מקום לערב.

ובמה שכתבנו נלפענ"ד ליישב נמי קושיית התוס' עירובין כ"א הג"ל ד"ה צשעה שתיקן שהקשו אע"ג דתיקון נמי שניות וכו' ע"ש ולפי הג"ל אחי שפיר דשניות שתיקון וכיוצא צו לא נאמר צו אם חכם שהרי התם גזר ולא תיקון כלום ואם יצא עבריין ויעבור על גזרתו או שיטעו צו ויכשלו א"כ אדרבה הביא מכשול וליכא תיקון להחיר אבל צהני הי' תיקון להחיר ובאמת כי בגמרא מצינו כמה גזירות גזרו טומאה על ארץ העמים וכיוצא ולפעמים הוא גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד צה ולפעמים לא נתפשטה צישראל וכגורת דניאל על הפת והשמן אבל גזירה ותקנה צדה זו היא חכמה יתירה. שוב העיר ה' עיני ומנצתי לרבינו הגדול מרן החת"ס ז"ל בתשובה הג"ל שפירש ועיין עירובין כ"א צשעה שתיקן שלמה עירובין ונט"י יתה צ"ק כו' והקשה התוס' הא גם שניות תיקון וי"ל לפי הג"ל מה שהוסיף חומר על איסור שניות אע"ג שהוא מנזת לעשות סייג לתורה מ"מ לא שייך ישמח לצני כי אולי יכשלו צוה צני אדם שאינם הגונים אבל כשעשה סייג לשמירת שבת וגם עשה תיקון שלא יקלקלו צו היינו שיערבו עירובין אז ישמח לצני גם אם הוסיף סייג צקודש לגזור טומאה על הידים לא שמח לצו אלא יען למד טומאה תיקן לטומאה צנטילת ידים אז ישמח לצני גם אם וכו' ועוד מ"ש דמצרכין על איסור הולאה צפרטורטו טפי משאר מלאכות שבת שהכל נכלל בצרכה שאנו מצרכין צקידוש ובתפלה מקדש השבת אע"כ לומר דהאי צרכה על

ובחצר כריך שני פסין משום דסתם מצוי דרין צו יותר בני אדם מאשר דרין בחצר לכך הקילו כו' עיי"ש.

מבואר מיהו לדרכה מזהה גדולה לתקן עירובין לרבים ודוקא במקומות שח"ו שנתרבה הפריעות בחילול שבת להציל מחילול שבת וגם שמזהה ברבים מקילין בה יותר מביחיד וכל אחד יכול להחמיר לעצמו אבל לא לרבים. עכ"פ לא מצינו שח"ו חששו גאוני קדמאי שע"י עירובין יבואו לידי חילול אלא אדרבה כל שהדור יותר מקולקל ופרוך שקדו יותר לתקונם וזה פשוט וברור.

ובבר כתבתי בספרי משנה הלכות ח"ו סימן פ"ו וחלק ז' סימן ס' ס"א ס"ב דהגם דהזעל משכנות יעקב ז"ל האריך הרבה לחלוק על ע"ס תיקון עירובין בדורו כידוע תשובתו וערך נגדו בשו"ת בית אפרים והסכימו כל האחרונים ועשו הלכה למעשה כבית אפרים נגד זעל משכנות יעקב והמפורסם אין כריך ראייה שהרי בכל ערי יוראפף מקטנים ועד גדולים עשו עירובין לתועלת אחינו בני ישראל והשתדלו אבל שרי המדינה והמלכות לקבל רשיונות עבור זה וגם בעיר שהי' זה זעל משכנות יעקב היה עירוב ואלו הורו כותיה כן שמעתי מפי ידי"י הגר"מ פיינשטיין שליט"א וגם כהיום בכל ערי ישראל ובארץ ישראל עושין עירובין ובכל ערי יוראפף ומה לי לחשוב שמות העירות ווארשא ועין לאדזש ווילנא (מקומות של הגר"א האוסר ואפ"ה פסקו להיתר) ולכן היה לי לפלא מה שקבלתי על הדואר מאחד הרופא לאסור העירובין מביא מעשה מהגר"א ז"ל שהורה לקרוע את חוטי העירובין בעיר קייידאן בע"ש ורבה של קייידאן בשמעו על הוראתו הענישו אותו וכו' ולא ידעתי מאי מייתי והלא זעמנו שם כתב שהרב מקייידאן חזר ותיקן את העירובין וכן עשו גם להבא ודאי קדושתו של הגר"א לא יגרע בשביל שהורו דלא כותיה ועשו עירובין והמשיכו לעשות עירובין כאו כקדם.

סימן סו

בענין אסור להטיל אימה על הציבור ולהשלוח ע"ם בני הקדושים

נתיב ד

וה אכחד מעטי שכבר נכנס הדבר צענין של נחון ורואים אחיה זעירי נאין אשר לא הגיעו להוראה להטיל אימה על הציבור בקילופין כדי להשלות ההמון שאינם בקיאים בעניני עירובין ואין להם שייכות בהלכה אבל הם יראים ושלמים. וגם באיומים באים שלא לפסוק להיפוך מרעונם ומה שאינו מסכים עמם מצוים אותו, ועי"ז הרבה מגדולי הוראה יראים לחוות דעתם דעת תורה האמיתית שיראים מצויות. והלא

ח"ל, אל ירך לבבך בפעולה זאת כי הטבת מאוד לעשות ובעתות אלה אשר רבו הפורצים ומזלזלים בקדושת שבת תקנה גדולה וקצוב הוא אשר ראוי אמה להודיה ושבה ולזכרת צייר כח ועמ"ש בסימן הקודם שם התשב"ץ והחששות שחששת אינם שווים למנוע צפני תיקון גדול כזה אם חכם בני ישמת לבי גם אני עיי"ש.

ובפרמ וכ"ש צומן הזה דהו"ל כעין גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה שידוע כמה בני אדם מוציאים מפתחות מביהם עממם מפני שיראים להשאיר המפתח ויש להם יותר ממפתח אחד וגם מטפחת אף ובתי ידי (האנטשקעס זלע"ז) וכיוצא בזה וכ"ש קטנים וינסם לאלפים שומרי תורה ושומרי שבת ובעונ"ה נכשלים באיסור הוצאה בטענה שא"א להם ודאי שאין להחמיר עליהן ואפילו מי שמתחסק צינו לבין עצמו אבל ח"ו לכתוב על אחרים שהם נוהגים כאבותיהם המקילין שהם מחללין שבת ולהוציא לעו עליהם לפענ"ד הדבר חמור מאד וזה לפענ"ד פשוט.

ויפה העיר זעל הקונטרס ידידי הנ"ל מלשון זעל אבני נזר סימן רס"ו שכתב המתקש ומונע מלהעמיד עירוב הוא מחטיא רבים ועתיד ליתן את הדין. ובשו"ת חידושי הרי"ם סימן ד' שתיקון עירובין הוא באמת להרים מכשול, וגם דעת הגר"מ מסלובדקא (לצ"מ ד') אם להשתדל בעירובין אף שלדברי רבים יש בזה"ז רה"ר ואין מועיל לוה"פ וא"כ שוא"ת עדיף אכן אבותינו מאז ומעולם השתדלו בכל יכלתם לעשות עירוב ע"י לוה"פ ואם בדורות שעברו כך כ"ש בעוה"ר שהפירצה גברה בזדאי כריך להשתדל ואין לי הספר לעיין בו רק ממה שהעתיק מעכ"ג זעל הקונטרס שליט"א.

וְזוּ היתה שיטת גאוני וזדיקי אמת שבכל דור ודור לתקן עירובין גם לפרוטי הדור ואדרבה הנדיקים הרבה פעמים לא טלטלו בעירובין מפני הספיקות אמנם לההמון תקנו בכל האפשר שתקנת הרבים אפילו בדוחק הוה תקנה וכ"ש במרוות ובגמרא לענין גחלת שמונחת צרה"ר במקום שרבים נוקין בה יכול לכבותה ולדעת רבינו הגדול הבה"ג ז"ל אפילו כיבוי דאורייתא וכתב הר"ל דס"ל דהזיקה דרבים הו"ל בכלל פיק"נ ולדעת שאר פוסקים עכ"פ כיבוי דרבנן עיין שו"ע או"ח סימן של"ד סכ"ז ועיין ירושלמי פ"ג דיומא ה"ה בסופו. ובשו"ת חכ"ס סימן ה' כתב לשאל שרצה להחמיר חו"ל דאין שום סכרה וטעם לומר דליחיד תועיל המחיצה ולא לרבים מלכד שאין לנו לצדות סכרות וחילוקים מלצינו דבר שאין לו שורש ולא רמו בתלמוד ולא בשום אחד מן הפוסקים ועוד מוכח מכל התלמוד דאדרבה לרבים מקילין כדקיי"ל בשיירא שחנתה בצקעה שנותנין לה כל זרעה משא"כ ביחיד בעירובין ט"ו שמעינן דרבים עדיפי, ולענ"ד דמה"ט הקילו במצוי בלחי

הקורה במקום שיראי השם מחמת ענותותם ודקתם מונעין עצמם מליכנס בעובי הקורה.

ואמרתי בזה מה שאמרו בגיטין נ"ו ע"א אמר ר' יוחנן ענותותו של ר' זכרי' בן אבוקולס החריצה בתינו ושרפה את היכלנו והגלינו מארצנו ובאמת כי זה ענין נורא להאשים את ר' זכרי' בן אבוקולס בכל החורבן הנורא ומה עשה שלא כהוגן והלא לא אמר אלא כהלכה שאלוהו כדת מה לעשות בצר קמנא שמסר את היהודים וסברו רבנן למיקליה אמר יאמרו מטיל מוס בקדשים יהרג סבור רבנן לקרובה משום שלום מלכות אמר יאמרו בעלי מומין קרבים למזבח ומה הי' לו להשיב והלא כהלכה אמר להם וגם מה עניוות יש כאן ולמה חרב הבית בשביל זה אבל נראה דהאשמה שהאשימו לר"ו היה שמחמת ענותותו היתירה לא נקט ההנהגה בידו אלא ספק בעצמו, סבור רבנן לאקרובי השיג עליהם שיאמרו בעלי מומים קרבים, סבור רבנן למיקטליה, השיב להם יאמרו מטיל מוס בקדשים כו', והנה הכלל ישראל בכל כפונה שהרי אכל קורנא כי מלכא ומסרן למלך שמרדו בך יהודאי ואם מה שרצו הרבנים לעשות לא טוב בעיניו אין זה עולה אבל יאמר בן זכאי מה לעשות, בשב ואל תעשה א"א להנהיג את ישראל אבל ענותותו היתירה שהיתה בו לא ראה עצמו ראוי להנהיג ולומר מה לעשות ובעת לעשות לה' יש הלכה אחרת של רודף ובפרט לכלל ישראל ולפי שלא רצה ליקח עטרה לעצמו לעשות כך או כך וגם לאחרים שרצו לא הניח הגם שמחמת עניוות עשה שלא ראה עצמו ראוי לזה, זה החריב את ביתו.

ובוה נסתר נמי מה ששמעתי שחוששין שבשבת קודש ילאו הנשים על הרחוב עם העגלה (קערידוש בלע"ו) ועוד ויראה ח"ו השבת מתחלל, ולהנ"ל אדרבה בשביל זה תקנו העירוב שיוכלו להוציא הבנים וללכת בש"ק ואמינא עוד תרי טעמא חדא דאפילו היה נד חשש בזה הרי אין אף גזרי גזירות ואין בידינו לבטל תורת עירוב ולהכשיל הכשרים בשביל אותן חששות ואין אומרים לו לאדם חטא בשביל שיכה חברך, וכ"ש שאין אומרים לו לאדם חטא בשביל שמת, ונגזר גזירות על הכשרים לחטא בודאי בשביל שמת שלהם, והשנית והוא העיקר כי דבר זה טעות מעיקרא וכי שבת אחד יש לך שמוציאין ומציאין והרי כמה שבתות יש שמוציאין ומציאין עפ"י התורה והם היו"ט פסח, שבועות, ר"ה, סוכות, שהתורה היתירה הוציאה וטאו בשביל בני נשים נגזר שלא להוציא ציו"ט, אדרבה משנה מפורשת היא בקושי היתירו להוציא את הקטן (ביצה י"ב) ב"ש אומרים אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרה"ר וב"ה מתירין ובגמרא שו"ט דב"ה היתירו מתוך עיין רמב"ם פ"א מהל' יו"ט ה"ד וטוש"ע או"ח סימן תקי"ד ובפי"ר"ח כגון

מעולם היו חכמי ישראל מחולקים בכמה הלכות מימי הלל ושמואל זה אוסר זה מתיר ובגמרא ע"ז דף מ' נפק שיפורי דרבא ואסר שיפורי דרב הונא בר חיננא ושרי וכך הוא דרכה של תורה זה אוסר זה בונה עד שההלכה מתבררת כשמלה והמשכנות יעקב שיאל בחרצ ובחנית בגאונותו לחלוק על תיקון עירובין ויאל הבית אפרים נגדו וערכו מלחמה במלחמתה של תורה זה אוסר זה מתיר אבל ח"ו לא מנינו שנהא מזה לזה ואדרבה ראה ראינו שנהא עלמא כב"א וח"ו לא התערבו בזה מי שאינו ראוי לאותה אינטלנצ' ואוי לה לתורה אם יאיימו על לומדיה האין לפסוק בהלכה וזה דרך הקאמוניסטים והציונים שמנסים לשנות תורתנו הקדושה ע"י איומים וכחצי פלסטור וכיוצא בזה, אבל לא עלתה גם להם ח"ו לשנות קולו של יו"ד מתורתנו הקדושה ולכן רע המעשה מאד ממה ששמענו וראינו שנכנס הדבר בגנחון של הב"ה והקולר תלוי על נוארס. אבל דברי חכמים בנחת נשמעים ואת והב בסופה והלל ושמואל ותלמידיהם שהיו מחולקים בכמה מקומות ואפ"ה העידו חז"ל שהיו אוהבים זה לזה ומכבדים זה לזה וכן בכל דור ודור ומנהו לאהוב את התורה ולומדיה ויהא ש"ש מתאהב על ידינו.

ובבר אמר התנא במשנה אבות פרק ה' חרב באה לעולם על עינוי הדין ועל עוות הדין ועל המורים בתורה שלא כהלכה (מ"ח) ובאמת אין צדבר זה להתערב מי שאינו בקי בעניינים וכבר קראו גם אותי כמה פעמים ובאו אלי לחתום על האיסור כביכול ואני אומר הנני מוכן לעבור ההלכה עם כל מי שבקי צדבר ולפלפל בהלכה אבל ח"ו לחתום שמי מה שנקרא לפי עני"ד נגד ההלכה, ואין אני אומר קבלו דעתי אבל גם אין אני רוצה להיות ממקבלי דעת שהוא לפענ"ד נגד דעת תורה וקבלה מרבתינו הנדיקים אשר ממימיהם אנו שותים תלמידי מרן החת"ס נוסף על רבותינו הנדיקים מרן החזו"א והגר"ח עוזר גראדענסקי מוויילנא ועוד ועוד מדור דור עד דורינו אנו פה ובארצנו הקדושה, אשר הורו הלכה למעשה ותקנו עירובין בכל ערי אשכנז ומעשה רב הוא הלכה פסוקה והרי רוב מקומות שרבינו הגדול הרמ"א הגיה על המחבר הוא מכח מנהג בני אשכנז שנהגו ע"פ הוראת חכמי אשכנז וקבלתם הגם שלפעמים הי' המנהג דחוק מאד כל שהיה להם על מה לסמוך כתב שלא לשנות מנהגינו וקבלתנו וכ"ש בעניי עירובין שהיתה קבלה חזקה ומעשה רב בכל ערי ישראל הנהוג עפ"י גדולי הדור מצעלי התוס' ועד דורינו אנו ח"ו מלשנות ויש בזה משום ואל תטוש תורת אמן ותורת משה רבינו ע"ה והשגת גבול עולם. ואדרבה מעלה גדולה היא אם הפקות הוא ע"י גדולי הדור האמיתים ויראתם קודמת לחכמתם ויתקנו עפ"י התורה ולא ימסרו את הדברים לקלי הדעת שכך הוא דרכם של קלי הדעת ליכנס בעובי

ויבואו לידי חילול שבת, גם אחרים יטעו ויזיאו משטח שיש
בו עירוב לשטח שאין בו עירוב.

אמנם כבר כתבתי לחכם אחד כי הגם שדאי שמחנכים
הללו כוונתם לש"ש אבל ודאי אין צבירה זו לצטל
ח"ו מצות עשה דרבנן שמיקן שלמה ואטו כששלמה מיקן
וצימי הש"ס לא היו עירות שלא עשו עירובין והרי ש"ס
מפורש דבאחריה דרבה ואצ"י לא עשו עירוב ותמהו עליהם
למה לא עשו עירוב אבל ודאי היו עוד כמה עירות שלא
תקנו לזמן מה לאחיה סיבה וצירושלים גופה מצינו זמנין שהיו
בה עירובין ומותרין להוציא וזמנין אחרים שלא תיקנו עירובין
עיין חוס' צבא מצינא נ"ג ע"ב ד"ה דנפול מחילות שכתבו
דהאי שמעתא דהלל (פסחים ס"ו ותוס' ד"ה תוחב דף ס"ז)
צריך להעמיד אחר שנפרצו בה פרצות לכך לא היו יכולין
להוליך סביניהם בשבת לעזרה לשחוט פסחיהם דקודם שנפרצו
היו מותרים לטלטל כדאמר ר' יוחנן (עירובין ז') ירושלים
אלמלא דלתותיה נעולות צלילה חייבין עליה משום רה"ר.
ומבואר מדברי התוס' דקודם שנפרצו בה פרצות היו מותרין
לטלטל צירושלים והיו יכולין להציא סביניהם לעזרה צ"פ
שחל להיות בשבת ועיין תוס' הרשב"א פסחים ס"ו שמירץ
דהשתא מיירי שלא עירבו זה עם זה אבל היו יכולין לערב
והיו מערבין וע"כ ללא חששו משום זה ואדרבה זה חלק
מדיני הוצאה שירגילו לבני אדם מדין הוצאה שפעמים מותר
ופעמים אסור וידעו שיש חילוקים בין הוצאה להוצאה.

איברא דבגמרא עירובין ע"א ע"ב מערבין בחצירות
ומשתתפין צמזיו שלא לשכח תורת עירוב מן
התינוקות שיאמרו אבותינו לא עירבו דברי ר"מ הנה דסקדו
חז"ל לתקן עירובין אפילו במקום שאין צריך כדי שלא לשכח
תורת עירוב מתינוקות ובגמ' שם דף נ"ט עיר של יחיד
ונעשית של רבים מערבין את כולה ושל רבים ונעשית של
יחיד אין מערבין את כולה אלא"כ עשה חוזה לה כעיר חדשה
שציהודה ופירש"י רבותא אשמעינן דאע"ג דנעשית של יחיד
אין מערבין את כולה אלא"כ עשה חוזה לה כעיר חדשה הואיל
ובתחלתה של רבים ואע"ג דאין בה רה"ר גמורה שלא תשתכח
תורת רה"ר והוא שזיר הוי היכרא דטעמא משום עירוב
הוא כו' ע"ש. ונראה מבואר דסקדו חז"ל לתקן עירובין בשביל
תינוקות דוקא וגם ציון אמר שלא לערב כל העיר כולה אלא
ישאירו בתים מחוץ לעירוב ואפילו חצר אחד וצ"ת לתוכה
ומשתתפין השאר והיו אלו המשתתפין כולם מותרים בכל
העיר חוץ מאותו מקום ששיירו ויהיו אותם הנשארים מותרין
במקומן בשיתוף שעושים לעצמן ואם היו הנשארים רבים
אסורים לטלטל בשאר כל העיר צ"ל שיתוף ודבר זה משום
היכר הוא כדי שידעו שהעירוב התיר להם לטלטל צעיר זו

למולו והתוס' כתבו דה"ה קטן לטייל ולמולו לאו דוקא
והרא"ש כתב כגון לילך לביהכ"נ או לטייל לשמחת יו"ט וכ"כ
הטור והלשון אבל הר"ן כתב דה"ה לטייל בחוץ דאיכא משום
עונג יו"ט וכ"כ היש"ש והמג"א סק"א ע"ש וכמה פוסקים
אוסרים שאר דברים. עכ"פ מבואר דציו"ט מוציאים ומציאים
ואפ"ה לא גזרינן ואין נראה חילול יו"ט, וגם ראה ראינו
דחז"ל דחקו להחיר לאשה לזאת עם המינוק ולא לישב צביחה
ודאגו עליה שתוכל לזאת עם התינוק.

ואדרבה אומר אני שהרי כבר כתבתי בתשובה דציו"ט נמי
איכא אסור הוצאה שלא לצורך לגמרי עיין שו"ע
או"ח סימן תקי"ח דהוצאה ציו"ט אסורה אלא אם יש צורך
קצת מותר וכתב הרמ"א דאיכא שלא יגבזוהו או שאר פסידא
נמי מקרי צורך קצת והמ"ב שם כתב להחמיר בהפוסקים
דס"ל דצעי צורך אוכל נפש דוקא וכבר כתבתי בתשובה
להזהיר לנשים צפרט ולכל בכלל שלא להוציא ציו"ט אלא
מפתחות הנריכין לו ליו"ט ולהסיר מהשלשלת המפתחות
הימיות וכן הנשים היוצאות ציו"ט צקערידוש ויש שם דברים
שאין צריכין כלל בהקערידוש והו"ל הוצאה שלא לצורך לגמרי
ועיין שו"ע או"ח סימן ס"ח דסקין של מוקצה אפילו תחובה
בנדן עם שאר סבינים אסור לטלטלו ועיין מג"א סק"א שם
וא"כ ציו"ט נמי איכא אסור הוצאה ובה כבר נכשלים הרבה
מצני תורה וכ"ש ע"ה כיון שהותרה הוצאה ציו"ט ממירין
לעצמן להוציא מפתחות של קאר בלע"ז וכיוצא בו ואילו היה
עירוב מתוקן היו מוציאים בהיתר ועכשיו שאין מתקנין עירובין
מוציאין באיסור והיה בזה תקנה גדולה בשביל יו"ט ובשביל
שבת ועיין שג"א שיצא לאסור להכניס האתרוג לביהכ"נ אחר
שצריך עליו צביחה ועיין משנה הלכות חלק ג' סימן פ"ד
וחלק ז' סימן ע"ו, אבל אם יש עירוב או מצילין רבים ממכשול
וכבר אמרו אין צין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד וזה
לפענ"ד ברור מאד. עכ"פ לפענ"ד טענה זו אינה טענה כלל
שע"י שנחיר להם להוציא ע"י עירוב ישתגעו ח"ו כי אין לנו
חוששין לזה.

סימן סח

במקום שאין עירוב רק במקומות ידועים אי יש
לחוש לפעוה

נתיב ה

ושמעתי יש טוענים מאחר שהעירוב לא יהיה רק על
שטחים ידועים וצפרט יש מחנכין טוענים שינסו
קטנים שהולכין לשיבות רק עד גיל ט"ו ואח"כ עוזבים
השיבה והוא יהא מחונך שמוחר להוציא בשבת משאות ואח"כ
יבואו למקומות אחרים היכן שאסור להוציא לפי שלא עירבו

מהרי"ט עם כל זה בשעת דוחק גדול כמו פה ק"ק ווארשא
 צודאי כדאי הגאון מהרי"ט לטמוך עליו עכ"ל. וסיים הגר"פ
 הרי דאף שלמעשה היה מפקפק בדינו של מהרי"ט עכ"ו
 בשביל תיקון עירובין של עיר גדולה שמת ומסך ע"ו מפני
 הדוחק מכ"ש צמאנהעטען שהנחילות לתיקון עירובין גדולה
 עד מאד צודאי כל המסייעים למנוה רבה זו זכות הרבים יגן
 עליהם עכ"ל. עכ"פ לפענ"ד ההלכה היא ההיפוך שהחויב
 דוקא לערב ולהשאיר כדי שלא יטעו דליכא איסור הוצאה
 בשבת וממילא ילמדו וידעו ויבינו וצאורה יתהלכו בהלכה זו.

סימן סז

הגר"א קאטלער ז"ל והגר"מ פיינשטיין שליט"א
 מעולם לא אסרו לתקן עירובין

נתיב ו

ואבתי פש לן מה שטוענים אשר הגה"ק הגר"א קאטלער
 ז"ל ולהבחל"ח הגר"מ פיינשטיין שליט"א אוסרים
 לעשות עירובין בכל עירות גדולות, הנה יפה עשיתם שהבאתם
 כמה ממכתבי הגאון שליט"א שאין זה אמת. אמנם אני הייתי
 במקרה וכנראה צהשגחה פריטה, היום צבית ידי"נ הגאון ר'
 משה פיינשטיין שליט"א ועדיין לא קבלתי קונטרסכם רק לפי
 שהיו אלני ג' אצרכים מו"ש"ק לבקש שאחתום על מה שהם
 המציאו לאסור לעשות עירובין צאמעריקא שר' משה אקסרס,
 ואמרתי אני אין אני יכול לאחתום ח"ו על מכתב נגד התורה
 שהרי שלמה תיקן עירובין ואיך אחתום שלא לעשות עירובין
 צאמעריקא ושאלתי את פי הגאון שליט"א ואמר לי ששקר
 העידו בשמו ואדרבה הוא כשלעצמו דעתו שמונה לתקן
 עירובין בכל מקום שאפשר וכ"מ צספרו אג"מ או"ח סימן
 קל"ט דאפילו שבת אחד אסור להיות צלי עירוב צמקום
 שמותר לערב.

ובן מעיד מכתבו מט' ניסן תשל"ד שכתב להרה"ג מוה"ר
 פרץ שטיינצבערג שתיקן בקיו גארדענס הילס חו"ל, הנני
 רואה צוה תועלת גדולה והצלה ממכשול צשוגג וצמויד וזה
 היה גם דעת מרן הגר"א זנוק"ל וצלמתם מכתבו הנ"ל. רק
 צצמאנהעטען ס"ל שאסור לעשות עירוב וצגם זה היה דעת
 מרן הגה"ק הגר"א קאטלער ז"ל ואמר לי צוה הלשון: אם
 אני רוצה לילך ולבקש צאגודת הרבנים המכתב שכתב צענין
 זה אראה ששם רק על מאנהעטען נאמר הדבר ורק שיש שם
 אחד שסלף הדברים ורוצה לאסור עירובין צכל אמעריקא והוא
 אינו מסכים עמו כלל (...ס'איז דארט דא א טומלער פלוני...
 וואס טומעלט און וויל אסר'ן עירובין אין דער גאנצער
 וועלט) ואמר לי כי ודאי דבר טוב הוא לעשות עירובין ושצכל
 ערי יוראפ היו עושין עירובין וצשום מקום לא השגיחו על

שרבים צוקעים צה שהרי צמקום שנשאר ולא נשתתף עמהם
 אין מטלטלין צו אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן אצל אם לא
 היו צריכין לשייר היה העירוב משתכח והיתה משתכחת תורת
 רה"ר ע"י שרואין שמטלטלין צעיר כזו הדומה לרה"ר עיין
 שו"ע או"ח סימן שצ"צ ס"א וצמ"צ שם מצואר דאדרבה
 הסברא היא היפוך מהמחנכים הנ"ל שחו"ל דוקא אמרו שלא
 לערב עיר גדולה כולה אלא ישאירו קנת שלא מעורב כדי
 שידעו שאסור להוציא ממקום למקום וכ"ש שלא חששו שיכשלו
 צהוצאה למקום שאינו מעורב וא"כ טענה זו טענה צטלה
 היא והיא נגד דברי חו"ל והש"ע וזה פשוט.

זו"ל הסמ"ג עיר של יחיד שלא היו נכנסים צה תמיד ששים
 רצוא של צנ"א ואינה חשובה רה"ר ונעשית של רבים
 שניתוספו צה דירובין או נקצעו צה שווקים מערבין את כולה
 צלא שום שיעור שהרי היא כחצר של יחיד ותני עלה צגמאר
 אין מערבין אותה לחצאין אלא או כולה או מצוי צפני עצמו
 כו'. עיר של רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה
 אלא"כ עשו לה שיעור פי' אע"פ שנתמעטו אוכלוסיה והרי היא
 של יחיד אין מערבין את כולה הואיל ומתחלה היתה של רבים
 ועוד שאם יערבו זאת יצא לערב של רבים והרי הוא של רבים
 ואסור לערב עיר של רבים צלא שיעור שלא משתכח תורת
 רה"ר ואותו שיעור הרי יהוא היכר כדי שידעו שהעירוב מתיר
 להם לטלטל צמדניה זו שרבים צוקעין צה שהרי המקום
 הנשאר ולא נשתתף עמהם אין מטלטלין צו ע"ש, הרי מצואר
 היפוך דלכן תקנו זו"ל צעיר של רבים גדולה לשייר אפילו חצר
 אחת צלי עירוב כדי שידעו שהעירוב מתיר הטלטול צמדניה
 שרבים צוקעין צה ח"פ וצרו.

גם טענה שאחר ט"ו שנים עוזבים הישיבה ולא ידעו
 צצמקומות אחרים אסור להוציא הנה גם זה אינה
 טענה, דאדרבה הרי לכתחלה תקנו צצציל זה גם צעירו לידע
 שיש מקומות שאסור להוציא וכשיצא לעיר אחרת ידעו וישאלו
 אם יש שם עירוב, ועתה הגע עצמך צארץ ישראל יש עירובין
 צכל העירות וכמה מצני ארץ ישראל צאים לכאן צאמעריקא
 וצובתיין פה את השבת ולמה לא חשו הני משום הני צני
 ישראל צצאים ממקומות שיש להם עירובין ויתקנו עירובי
 חצירות צצצילים וגם ישתדלו לתקן עירובין צכל מקום.

שוב מנאתי צמכתב מהגר"פ פראנק ז"ל שצבר כתב צוה
 דאין לנו לגזור גזירות חדשות ואדרבה מנוה גדולה
 לתקן עירובין והציא מצעל מאורות נתן (להגאון הראצ"ד
 ווארשא) סימן ח' חו"ל וצעת שעסקנו צחיקון העירוב דפה
 ווארשא שמת מאד הרבה הגאון החסיד המפורסם מו"ה יצחק
 מאיר נ"י (הוא האדמו"ר מגור זנו"ל) אשר יש מקום שם
 לטמוך על תשובת מהרי"ט הגם שיש לפקפק הרבה צתשו'

שיטת המשכנות יעקב ושגם צעירו לא השגיחו עליו, וכמ"ש לעיל במכתבי זה. והיו דבריו אלו אלי במעמד הרב אלימלך בלוט ור' שלום דרעזנער אחד מנכבדי האנשים צבית מדרשינו מנהל הישיבה, וגם נכדו של הגאון שליט"א בנו של הרב טענדלער ועוד ח"ה אחד לא ידוע לי שמו.

הנה מצואר להגאון ר' משה מעולם לא אסר לעשות עירובין בשאר עירות אפילו גדולות רק יש לו חשבון מיוחד על ניו יארק (הגם שלפענ"ד גם בניו יארק ליכא רה"ר דאורייתא וכבר פלפתי בזה עם ידי"י הנ"ל) אבל על שאר עירות ליכא שום קפידא מנדרו ואמר שזה היה גם דעת מרן הגר"א קאטלער וזק"ל ולא כאשר מסלפים הדברים ותולין באילן גדול. וכן שאלתיו ביחוד על בצרא פארק ואמר שבדאי דבר טוב הוא רק שלא יהיה מחלוקת בין הרבנים כי במקום מחלוקת קשה לעשות עירובין, ואמרתיו לו בדרך דייחומא הרי גם בליטה היה מחלוקת שהרי המשכנות יעקב היה מתנגד להעירובין ולא שמעו לו וכן אחרים שהתנגדו לעירוב ולא שמעו להם. עכ"פ לפענ"ד במקום מנוה אין לחוש מפני המלעיגין ח"ו, ואדרבה לפענ"ד מנוה גדולה לעשות עירובין אבל דוקא ע"י רבנים ירא"מ ות"ח שיעשו הכל על דל היותר טוב כאשר נהוג ע"י אבותינו ואבות אבותינו עד שלמה המלך ע"ה.

ועיין רדב"ז סימן קס"ג צדין חזוק ונישוק שחלק על התה"ד וסיים וז"ל, הילכך איני רואה לחדש על ישראל מה שלא החמירו הראשונים והלואי שיסמרו מה שהטיל עליהם דתפסת מרובה לא תפסת ולא ישר צידם לא זה ולא זה. ועיין רמב"ם פי"ו מהמ"א הכ"צ וידוע דעת הגה"ק בעל בני יששכר והגה"ק ממונקאטש דמי שאינו רוצה לטלטל במקום שיש עירוב חיישינן שמא ח"ו מינות נזרקה בו אם לא שיש לו טעם על זה, ועיין מנחת יעקב בסולת למנחה (כלל ע"ו) מי שרוצה לנהוג חומרא הוצא צפת"ש יו"ד סימן קט"ו סק"י ושו"ת דברי חיים יו"ד סימן מ"ב ח"א להגה"ק אדמו"ר מרן מלאנו זי"ע. וא"כ בזה אשר רוצה דרוצא מאחינו בני ישראל הבאים מערי יוראפך קבלנו עלינו מאבותינו ואבות אבותינו שעשו ותקנו עירובין בכל מקום ומקום ובכל ערי ישראל ובכל מדינה ומדינה וגם כהיום עושים עירובין בכל ערי ישראל איך באמעריקא נכוף את כל ישראל לשנות סדרי בראשית והחורה שקבלנו מאבותינו ורבותינו הנדיקים שרי מעלה לעשות עירובין וכיון שנקבע כן להלכה מינה לא תזוע ומותר ומנוה לתקן עירובין בכל מקומות שאפשר ואין להתחסד יותר מדאי ואפילו אחד רוצה להתחסד ולהחמיר לעצמו אבל ח"ו שלא נכוף אחרים להחמיר עליהם.

ומבואר עוד דהגר"מ פיינשטיין שליט"א דעתו שצריך לעשות עירובין בכל מקום שאפשר ורק במקום שיש שם ס"ר צוקעים בו ס"ל לאסור ואי"ה בסמוך נזכר גם בזה לפענ"ד שדעת הפוסקים חולקים בזה ושאיין לן רה"ר בזמן הזה בשום מקום. ומשום שמה יבואו לטעות אין לגזור כלל וכן דעת כל הפוסקים מלפנים וכן עיינו ראות שתקנו עירובין בכל העירות בארצנו הקדושה וצ"ה עירות גדולות כהל אביז ויש שם רבים צוקעים בו וכיון שכן נהגו אין להחמיר צדצר ולהתחסד יותר מדאי צדצרים כאלו וצפרט שנוהג לרבים, אפשר דאפילו איסורא איכא לפ"ד הירושלמי פ"ח דע"ו וז"ל, אמר ליה שמואל לרב אכול משתא ואי לאו כתיבנא עלך זקן ממרא וכתב המאירי ע"ז דף ל"ו ע"א הטעם שכתב לו כן שמאחר שהתירו את השמן אין ראוי לת"ח להתחסד יותר מדאי ולימנע ממנו שלא להוציא לעו על הנוהגים בו היתר במה שאי אפשר להם לעמוד ע"ש וכ"כ התוס' ע"ז ל"ו ע"א ד"ה אשר צסם הירושלמי. וצפתה עינים להחיד"א חולין דף ו' צעין יעקב הביא צסם חפץ ה' לאוה"ח הקדוש דאם רצה למנוע עצמו שלא לאכול דצר משום חומרא יכול ואמאי קרא עליו שמואל, ותירץ דגדול הדור שאני דכל מעשיו הם הלכה וכיון שרק יפרוש עצמו יהיה הלכה ע"ש, ועיין שו"ת הרמ"א סוס"י נ"ד ובספרי משנה הלכות חלק ד' סימן ק"ה וחלק ה' סימן ק"ד.

סימן ע

בענין אי יש בזה"ז רה"ר ואיזה תנאים בעינין לזה
נתיב ז

ומצתה נבא צס"ד לדון צדין רה"ר אי יש בזמן הזה צעירות גדולות עכ"פ וצאזיה מקום ואיזה תנאים צריך לזה, ומה שכתבו רבותינו האחרונים ז"ל. גרסינן בגמרא שבת דף ו' ת"ר ד' רשויות לשבת וכו' ואיזהו רה"ר קרטיא ופליטא גדולה ומצואות המפולשין זו היא רשות הרבים גמורה ופירש"י קרטיא מסילה שהולכין בה מעיר לעיר פליטיא רחבה של עיר שסם מתקצינן לסחורה וצתוס' שם ע"צ ד"ה כאן כתבו משמע קצת דאינה ר"ה אלא א"כ מציין שם ששים רבוא כמו צמדצר. ובגמרא עירובין דף ו' ע"א ת"ר כיצד מערבין דרך רשות הרבים עושה לורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן כו' ופריך ורה"ר מי מערבא והאמר רבה צצ"ח אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות צלילה חייבין עליה משום רה"ר ופירש"י ר"ה משמע רוחב שש עשרה אמה ועין שמציין בה ששים רבוא ואין בה חומה שהיה רה"ר שלה מכון משער לשער שהוא מפולש דומה לדגלי מדצר, והתוס' שם ד"ה כיצד וז"ל פ"ה רשות הרבים רחב י"ו אמות ומפולש משני נדדים משער לשער ומציין בה ששים רבוא וכן יש

כו' ע"ש. ולכן גם כהיום מקילין ברוב ערי ישראל וסומכין
לשיטת רבינו זב"ג ורש"י להחיר במקום שאין שם ס"ר,
ומורגל צפי העולם דאין לן רשות הרבים.

[ובם' מעדני יו"ט על ל"ט מלאכות (דף קנ"א) כתב
דעכשיו נהגו להקל שכל שאין ס"ר עוברין בכל יום
אינו ר"ה, ויש גדולי פוסקים דגם צו"ז יש ר"ה והרובה
להחמיר יחמיר לעצמו אך אין צנו כח למחות במקילין ע"כ.
וע"ז העירני בני היקר משה נ"ל.]

סימן עא

בענין אי בעינן ששים רבוא עוברין בכל יום

נתיב ח

ולשו"ן המחבר וי"א שכל שאין ששים רבוא עוזרים צו בכל
יום אינו רה"ר ותמה המ"צ (באות כ"ד שם) וז"ל
בכל יום. חפשתי בכל הראשונים העומדים בשיטה זו ולא נזכר
בדבריהם תנאי זה רק שיהיו מלויין שם ששים רבוא ובשער
הציון אות כ"ה וז"ל ורק ברש"י בעירובין נ"ט מלאחי שכתב
על עיר של יחיד שלא היו נכנסין צה תמיד ס"ר של צנ"א
ולא חשובה ר"ה וגם שם אין כוונתו שיהא ס"ר בזקעין צו
בכל יום עי"ש.

ובעניותינו ראינו להר"ן שבת ר"פ צמה אשה שכתב כן
וז"ל, אבל קשה הדבר וכו', והרב צעל
התרומה ז"ל מלמד עליהם זכות לפי שעכשיו אין לנו רה"ר
גמורה משום דבעינן שיהו המבואות מפולשין ורחצים שש
עשרה אמה ושיהו ששים רבוא עוזרים שם בכל יום וכו' והך
סברא לא מחוורא שלא מצינו שהזכירו חכמים צרה"ר דבעינן
שיהו עוזרים שם ששים רבוא בכל יום ואעפ"י שרש"י ז"ל
מפרש כן בהרבה מקומות וכו' עי"ש. ורבינו ירוחם נתיב
י"ב ח"ד כתב וז"ל ורה"ר היא סרטיא כלומר מסילה ההולכת
מעיר לעיר וכן פלטיא כלומר רחצה שמוכרין צה ובזקעין צה
תמיד רבים וכן מבואות המפולשות מן העיר והולכין כולם
כלומר פתוחין כלם לפלטיא וכו' ויש מפרשים שכתבו לפי
פירושם צגמרא כי כל אלו הקרויין רה"ר רריכין שיעברו צהם
ס' רבוא בכל יום דומיא דגלי מדבר וכן פירש"י ושאין צה
חומה או שיש צה חומה שיהיה רה"ר שלה מפולש מפתח
העיר עד הפתח האחר ולפי"ז אין ציינו רה"ר גמורה. ויש
שפירשו דלא בעינן שעוברין שם ס"ר בכל יום אלא כל מצוי
מפולש או דרך והוא רחב י"ו אמה ורבים בזקעין צו ומלויין
שם הוא רה"ר כו' עי"ש. הנה מבואר צראשונים הר"ן והרי"ו
לשון המחבר וכתבו דזה הוא שיטת רש"י ודעימיה וכ"כ
מריטב"א עירובין דף כ"ב ד"ה כאן הודיעך.

צה"ג דבעינן דריסת ס' רבוא. והטוש"ע או"ח סימן שמ"ה ס"ז
הביא שני דעות, דעה ראשונה דכל שיש רחובות ושווקים רחבים
ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה אם הם מפולשים משער
לשער ואין לדמותיו נעלות צלילה הוא רה"ר וי"א שכל שאין
ששים רבוא עוזרים צו בכל יום אינו רה"ר. ודעה ראשונה היא
נראה דעת הרמב"ם והרמב"ן ועוד גדולי הפוסקים.

ונחלקו הפוסקים כמאן קיי"ל אי בעינן ס"ר דוקא או לא
וגם נחלקו המחבר כמאן פסק דלפי הכלל צידינו
שכל מקום שמציא שני דעות ומציא דעה שניה צסם י"א
וראשונה צסמם ס"ל דהלכה כדעה ראשונה א"כ הכ"ז לכאורה
נאמר דפסק כדעה ראשונה דלא בעינן ס"ר. אמנם דעת רוב
פוסקים האחרונים ז"ל לפסוק כדעה שניה והוכיחו המג"א
והט"ז דגם דעת המחבר לפסוק כה"א מש"ע סימן ש"ג
סי"ח וכ"כ הרמ"א צסימן שמ"ו ס"ג שכל רשויות שלנו
כרמלית הם משמע כדעה שניה שהוא שיטת רבינו הגדול
הצה"ג, ורבינו האי גאון, הוצא צספר האשכול הלכות ציית
(ועיין נחל אשכול שם דמה"ט סמכו לפסוק כרש"י ולא
כרי"ף), ורש"י ותוס' עירובין ו', וסמ"ג, וסמ"ק, וסה"ת,
והרוקח סימן קמ"ה, ומהר"ם מרוטנבורג וצעל העיטור
צהלכות ציית, והרא"ש, והא"ז הגדול, והאגודה, והאשכול
הלכות עירובין, והראב"ן, וראצ"ה, ושצלי הלקט סימן כ"ו,
ותוס' רי"ד (עירובין) וארחות חיים (לוי"ל) הלכות שבת סימן
רפ"ד, וליקוטי מהרי"ל סימן כ"ח, ולדעתנו גם דעת ר"ת
כשיטת רש"י, והרשב"א מצעלי תוס' ורבינו ירוחם, וריקאנטי
סימן צ"א, והטור סימן שמ"ה, ואו"ה, והגהות או"ה, ומהר"י
ווי"ל לפי דעת שו"ת משאת צנימין סימן צ"ב עי"ש, והלידה
לדרך, ותה"ד. והגם דדעה ראשונה שהוא דעת המחמירין
הוא מגדולי עולם הרמב"ם והרמב"ן ור"ת לדעת הפוסקים
והרשב"א והריטב"א וה"ה והר"ן הג' מרדכי צמס' שבת
והרשב"ם צהג"א פ"ק דשבת צסם הרשב"ם והר"א ממיץ
צספר יראים שלו והמאירי והריצ"ש מ"מ כבר נהג עלמא
כדעה שניה והמ"צ צצה"ל סימן שמ"ה הביא שתי השיטות
ומנדד להחמיר כדעה ראשונה שהם המרוצין. אמנם כנראה
שלא הביא שם כל הני שיטות שהצאנו צס"ד שודאי הם
המרוצים ופשוט הוא להרואה הפוסקים ומ"מ גם המשנה
צרוה י"ל כתב כבר נהג עלמא צכל תפוצות ישראל כהמקילין
וכאילו יצא צת קול מסיני כ"א כמבואר צכל הפוסקים אפילו
המחמירין שמנהג העולם הוא כה"א עד שכתב הערוך השלחן
(סימן שמ"ה סי"ח) וז"ל, אחרי שהעירובין נתפשטו ברוב ערי
ישראל הרבה מאות שנים מקודם ורק על סמך היתר זה
וכאלו צת קול יצא הלכה כשיטה זו ואם צאנו לעכצ לא לצד
שלא יצייתו אלא נראה כמשתגעים שדבר זה נתפשט צכל
ישראל ובפוסקים דהאידינא אין לנו רה"ר רק צערים ספורות

בהרחוב דוקא שהוא הרה"ר שהולכין ועומדין שם זה לשון מנזיין שם אבל מה שיש צעיר אנשים שאינם מנזיין צרה"ר אלא הם צדיקים וצחצחין או במצואות אחרות לא מנטרפי לזה דהכי דייק לישנא רה"ר רחב וכו' ומנזיין זה כלו' בהרחוב וציתור נראה מלשון הבה"ג דצעין דריסת ס"ר הכוונה פשיטא צעינן שהיו צוקעין צרה"ר ממש זה לשון דריסת ואלו שאין צוקעין זה לא מנטרפי אפילו כמה אנשים צעיר ואין יוצאין והולכין צרה"ר לא נחשבין צס"ר זה פשוט מאד. גם ממה שהקשה ר"ת בתוס' שם דצצת פרק הזורק דף ז"ח ע"ב אמר דעגלות הוו תחמיהן וצייניהן רה"ר ותחמיהן לא הוי ס"ר ואומר ר"י דמ"מ דרכן היה לנאת ולצא באותו דרך עכ"ל. מצוהר דלשיטות דצעי ס"ר צוקעין זו צעינן ע"כ צוקעין בכל מקום וכיון דתחת העגלות לא היו צוקעין היה קשה ליה לר"ת למה הוי רה"ר וא"כ פשוט דאותן שצצית לא נטרפו לס"ר (ואגב לכאורה דר"ת מודה דצעין ס"ר דאל"כ לא מקשה כלום וי"ל דלציצא דרש"י פריך וליה לא ס"ל עכ"פ לאו מוכרח דר"ת ס"ל כדעה ראשונה וז"ע) ולכן מפרש דדרכן היה לנאת באותו דרך. עוד נראה ראה ברורה דהתוס' הקשו שם עוד קושיא דדגלי מדבר היו טף ונשים לאין מספר וכן קשה מערב רב (פי' וא"כ ששים רבוא מנ"ל) ומי' דלא גמרינן אלא מילתא דכתיבה במספרם ע"כ ע"ש.

ומבאין זל"ע אמ"ש ידי"ג הגאון המובהק מוהר"מ פיינשטיין שליט"א בספרו אגרות משה אור"ת סימן קל"ט ענף ה' שילא לידון בדבר חדש ונכון ומוכרח לדעתו הגדולה דמה שפירש"י ודעימיה ס"ר צוקעין אין הכוונה על כל רחוב ורחוב אלא שיהיו ששים רבוא בכל העיר ודייק כן מלשון רש"י עירובין דף ו' שכתב רה"ר משמע רחב ט"ו אמה ועיר שמנזיין זה ס"ר מוכן הוא בהרא"ש שם וברש"י עירובין דף נ"ט כתב רש"י סך הס' רבוא רק על העיר וגם דהתוס' שבת ס"ד איתא דאין מצואות שלנו רחבות ט"ו אמה ולא ס"ר צוקעין זו ובר"ן בשם סה"ת איכא ממש שיהו ס"ר עוזרים שם בכל יום כלשון השו"ע מ"מ בלשון התוס' משמע דקאי על העיר שכתב בלשון יחיד צוקעין זו ולא כתבו צוקעין בהן בלשון רבים וא"כ הוא מוכרח שהס' רבוא קאי על העיר שאם היה בכל העיר ס"ר אף שלא בכל מצוי ומצוי הוה כל המצואות הרחבות ט"ו אמה רה"ר ואפשר שגם כוונת סה"ת הוא על העיר דמתוס' נשמע לכה"ת. עוד הוסיף לחדש דהוא תמוה דהא הילפותא הוא מדגלי מדבר שמסתבר שלא היו עוזרים כל הששים רבוא בכל רחוב ורחוב אלא שהיו צמחנה שהיתה י"ב מיל על י"ב מיל ששים רבוא ויש למילף שצכל עיר שיש שטח כזה וכ"ש צפחות משטח זה שיש ס"ר אף שאין עוזרין ששים רבוא בכל רחוב ורחוב נמי הוא רה"ר. עוד הוסיף דמסתברא שאף עיר שאין בה ס"ר תושבים אבל

איברא דבהלכות גדולות אספמיא עמוד קל"א כתב ח"ל רשות הרבים דוכתא דששים זה שם מאה אלק גברי בכל יומא כדגלי מדבר ע"כ. גם הרמב"ן שבת נ"ז כתב ועוד שאין עוזרין בהם ששים רבוא בכל יום ח"ל ובספר התרומה אמר שעכשיו צמקומות הללו אין בהם רה"ר גמורה מפני שאין המצואות רחבים י"ו אמה ועוד שאין עוזרים בהן ס' רבוא בכל יום.

וגם מלשון התוספות עירובין דף ו' ד"ה כינ"ד נמי מוכרח שכתבו שם ח"ל וכן יש בה"ג דצעין דריסת ס"ר והנה שינוי קצת מלשון רש"י דבלשון רש"י כתבו ומנזיין זה ששים רבוא וצצה"ג כתבו דריסת ס"ר ולשון מנזיין זה משמע תדיר כלומר בכל יום השבת ולשון צצה"ג דריסת ס"ר אינו משמע בכל רגע וע"כ בכל יום ויום דאל"כ אין זה דריסת ס"ר דפשוט אס לאו בכל יום א"כ אין לך עיר ורחוב שצממשך כמה זמן ימים או שנה לא יעברו ששים רבוא ואם תאמר לשצוה או לחדש א"כ נמת דברים לשיעורין דמנ"ל כמה זמן אבל אס נאמר בכל יום א"כ אחי שפיר. [ועיין מס' שבת בש"ג דף ו' אות ג' ד"ה ואם רה"ר צריך שעוזרין זו ס"ר].

אלא נראה מלשון המ"צ דמפרש מש"כ המהר"ם בכל יום שהוא להקל בא שאם לא יעברו בכל יום מותר ולא הוי רה"ר אבל לפענ"ד נראה דהאי לישנא להחמיר נמי בא דמלשון רש"י שכתב רה"ר רחב י"ו אמות כו' ומנזיין זה ששים רבוא היה אפשר לומר דבכל שעה שישנם שם ששים רבוא ומנזיין שם אז הוי רה"ר אבל מיד שנפקו הששים רבוא יא מידי רה"ר ולמשל שלא היו ס"ר צפעס אחת אלא צמשך היום עברו הששים רבוא כה"ג לא הוי רה"ר דייקו בלישנא לומר דעכ"פ כיון שעוזרים בכל יום מקרי מנזיין שם ששים רבוא והו"ל רה"ר וקגי צהכי ולא צעינן מנזיין שם תדיר בלא הפסק וק"ל עכ"פ לידון מנינו להדיא בראשונים נוסף על האחרונים לישנא שעוזרים בכל יום. וא"כ עפ"י שנים עדים או שלשה עדים הטה"ת והר"ן ורי"ו והרמב"ן יתקיימו דברי המהר"ם ששיטת רש"י ותוס' ודעימיהו הוא דצעי ס"ר בכל יום דוקא ודברי המ"צ ז"ע.

סימן עב

בענין ששים רבוא אי בעינן להיות ברחוב דוקא או בכל העיר ואפילו בבתים
גתיב ט

עוד נראה מלשון התוס' הנ"ל שכתבו פ"ה רה"ר רחב י"ו אמות ומפולש משני נדדין משער לשער ומנזיין זה ס"ר וכו' מצוהר דכוונת רש"י שהששים רבוא צריכין להיות

להדיא וכמ"ש שם סה"מ, וממילא פשוט נמי דמה שכתבו התוס' שבת ס"ד דאין מצואות שלנו רחבות ט"ז אמה ולא ס"ר צוקעין זו הכוונה על כל מצוי ומצוי צריך ס"ר ולא על כולם יחד אלא כפשוטם וכמ"ש ר"ן והסה"מ והרי"ו.

סימן עג

בענין הג"ל ודיוק דששים רבוא סגי בכל העיר ותמיחה על זה

גתיב י

רמב שינא לדייק מלשון התוס' שכתבו בלשון יחיד צוקעין זו ולא כתבו בלשון רבים צוקעין זהן ומינה כתב שמוכרח דקאי הס"ר על העיר לפענ"ד אין זה הכרח כלל ואדרבה אילו היה קאי על העיר היה ל"ל צוקעין זה דעיר הוא לשון נקבה ולא צוקעין זו אצל האמת יורה דרכו דהאי זו קאי ארה"ר דלעיל מיניה שכתבו שם וז"ל ואנו שאין לנו רה"ר גמור דכל רה"ר שלנו כרמלית הוא שהרי אין מצואות שלנו רחבות י"ו אמה ולא ס"ר צוקעים זו כלומר זו ברה"ר שזכר לעיל דכל רה"ר שלנו כרמלית הוא לפי שאין ס"ר צוקעין זו ברה"ר וליכא הני תרי תנאי לא שהמצואות רחבות י"ו אמות ולא סס"ר צוקעין זו ולכן ל"ל רה"ר וז"צ מאוד, בלשון ופשט התוספות. גם מה שכתב דמסתברא שטרפו גם האנשים שהיו באוהלים וגם אולי אמדו שמהסך היו יחד עם הטף ונשים זה אינו שהרי כתבו התוס' להדיא דהטף והנשים והערב רב לא הצטרפו ולא התפקדו בתוך ס"ר אלא מילתא דכתיבא עלו במספר וזה לפענ"ד צרור. גם מה שכתב דכן הוא ברא"ש שם (עירובין ו') דהס' רבוא קאי על העיר לא מנאחתי ברא"ש רמו לזה וז"ל הרא"ש ורה"ר פירש"י צריך שיהא רחב ט"ז אמה ומצויין זה ששים רבוא ואין לה תומה או שיהא רה"ר שלה מפולש משער לשער והכוונה שיהא מצויין ברה"ר ס"ר ואפילו אי נדחוק זה אצל צפ' אין צדין כתב דלא שכיחא האידינא רה"ר דששים רבוא צוקעין זו ע"ש סימן צ' ודו"ק.

רמב שהקשה שם מה שפירש"י שבת צ"ו על מה דאיתא שם ומחנה ליה רה"ר הוא פי' שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו לא מסתבר שהיו בכל יום ס' רבוא אצל משה דלא בכל יום הקהילו את העם כ"א צעת הצורך ע"י חצוצרות ואם בכל יום היו שם כל העדה לא היו צריכים לחצוצרות ע"כ.

רמב"ם לא קשה דודאי מסתבר דצנ"י בכל יום הלכו ללמוד תורה ולהתפלל אצל משה רבינו תפלה בציבור ולשמע ממנו תורה שהיה לומד ומקהיל קהילות ללמוד תורה לישראל וראיה משי' אבי דוד וחזקיהו המלך ושצנא שהיו להם תלמידים כיוצאי מנרים וכפלים כיוצאי מנרים והיו יוצאים בכל

בצרוף עם הנכנסים בחוכה בכל יום יש ס"ר נמי הוה רה"ר. וזה כוונת רש"י בדף ג"ט שלא היו נכנסין זה תמיד ס"ר של צנ"י, אצל מנ"ל למילף שינטרכו הס"ר לעבור בכל יום בכל רחוב ורחוב, ואף זה שהיו בחצוצרות בציבור הרחובות כולם ס"ר נמי אולי אין למילף דאולי לא היו צמדבר כל הס' רבוא ביחד בחצוצרות דאולי היו הרבה מהן באוהלים וגם אולי אמדו שמהסך שהיו צמדבר יחד עם הטף ונשים היו בחצוצרות ס"ר אצל למילף שיעברו בכל רחוב ורחוב זה ודאי אין למילף עכ"ל"ק, ע"ש מה שהאריך בדבר.

ולאחר האריכות כתב וז"ל: ולכן אני אומר שודאי סגי בזה שינסע צעיר ולכל היותר שינסע ברחובות כל העיר ס' רבוא שזה הוא כמו צמדבר במחנה וממילא יש חילוק בין רה"ר דעיר לרה"ר דדרכים בדרכים זהכרח שיעברו שם ס"ר ויהיה זה מה שמצריך השו"ע להי"א שיהיו ס"ר עוברין זו בדרכים דוקא וצ"א הוא ברחובות העיר שאיירי בריש הסעיף יהיה הפירוש עוברין זו צעיר לא בכל רחוב ורחוב עיי"ש.

ולפמ"ש"ב לעיל ז"ע החילוק החדש הזה בין מה שרצה לחלק בין רחובות העיר דסגי בס"ר בכל העיר הרי כתבו התוס' להדיא דרה"ר היינו כל רה"ר צעי ס"ר ולא כל העיר אלא הרחוב ופשוט דגם כל רחוב ורחוב שהרי מה שדייק בלשון רש"י שפירש ועיר שמצויין זה ששים רבוא הרי התוס' העמיקו שם דברי רש"י ולא העמיקו כלל עיר מה שכתב רש"י ומוכרח משום דאין חילוק בזה לשיטתייהו. ומדכתבו רה"ר רחב י"ו אמה ומפולש משער לשער ומצויין זה ששים רבוא ע"כ אין הכוונה על כל העיר אלא אותה הרחוב או מצואה ואין מצטרף מה שצכל העיר רק מה שברחבה זו.

[שוב ראיתי רש"י עירובין (מ"ו ע"א ד"ה שלש חצירות) שכתב אהא דעיר של רבים ונעשית של יחיד וז"ל, שנתמעטו אוכלסא מעבור ברחובותיה ס' רבוא ולא דמיא השתא לדגלי מדבר עכ"ל. הנה שכתב רש"י מפורש דבעינן הס' רבוא ברחובותיה ולא די מה שדרין צעיר וכ"ש שאין מצטרפין מן הצחים. וא"א זו שיטתו גם צמ"כ בדף ג"ט ובדף ו' ובדף כ"ו ודו"ק. ועיין ס' אונ' יהושע סי' י"ו, ודלא כמ"ש הגאון ז"ל לרש"י הנ"ל.]

גם מה שכתב שמה שכתב המחבר צשיטת הי"א שכל שאין ס"ר בו דלא נמנא לשון זה לצעלי שיטה זו אלא שיהיו שם צעיר ששים רבוא, הרי כבר הראתי לדעת צמ"ד דכן מצואר שיטה זו ברבינו ירוחם שכתב "ויש מפרשים כי כל אלו הקרויין רה"ר" צריכין שיעברו בהם ס' רבוא בכל יום דומיא דדגלי מדבר הרי שכתב דכל אלו הקרויין רה"ר צריכין שיעברו בהם ס"ר בכל יום והיינו בכל רחוב ורחוב וזהו ג"כ שיטת הר"ן

יום יותר מששים רבוא כ"ש משה רבינו שהיו בני הולכים ללמוד אללו, ומ"מ לא קשה למה ליה חזונרות דלפעמים צריך להקהיל הזקנים והנשים והטף שלא נכללו בס' רבוא ולזה צריך חזונרות ועוד דבכל יום אחד בא צבוקר והצ' בין הערבים והוא רצה לומר להם כולם יחד ולזה צריך חזונרות להקהיל אותם, גם אפשר שצריך להם לאחר שחזרו לביתם או קודם שבאו עליו צבוקר השכם, גם י"ל והוא האמת שאפילו היו שם היה צריך חזונרות למנוה שהיה מנוה לתקוע בחזונרות להודיע דנכטוו להקהל במנוה וזה פשוט.

והל"ם שטו עיני צסה"ת צפנים ומאחתי שם סימן רי"ד שכתב ח"ל, והכרמלית רחצה במקום שרבים רגילין אלא אינה רחצה שש עשרה אמה או אין שולטין זה ששים רבוא דומיא דדגלי מדבר וכו'. וצסימן רל"ט ח"ל, ולדין רה"ר שלנו הוא כרמלית ושרי כמו חצר שהרי אין מפולש משער לשער צרוחצ שש עשרה אמה וגם לא שלטי זהו ששים רבוא עוד צד"ה פסק ושמה לדין דל"ל רה"ר גמורה מפולש משער לשער צרוחצ שש עשרה אמה וגם לא שלטי זה ס' רבוא ועיין במפתחות שם מצואר מיהו מדברי הסה"ת מפורש דלא קאמר ס"ר על העיר אלא הס"ר כל מקום שרחצ ט"ז אמה ומפולש משער לשער ויש צו ס"ר הוה רה"ר וא"כ נראה לפענ"ד פשוט דשיטת רש"י והתוס' וצה"ג והרא"ש וכל הי"א צמתחת חדא נינהו דצעי ס"ר בכל רחוב ורחוב ולא מצטרפי ששים רבוא אלא מהעוברין וצדין ולא מן הצמים.

[ועיין רשצ"ס צ"ב דף ס' ע"א ד"ה וירא את ישראל שוכן ח"ל, ומחנה ישראל כחצר השותפין דמי דלא הוה רה"ר אלא צמתנה לוי' כדאמרין צמס' שבת עכ"ל. ומצואר דכל העיר לא מיקרי רה"ר אפילו יש צה ס"ר שהרי מחנה ישראל היתה צה ס"ר ולא הוה רה"ר, רק מחנה לוי' שיצא לשם צרוחצ הס"ר ונתקצו צמקום אחד אלל משה. ועיין צנמוק"י (צ"ב הג"ל) שהוסף לומר דמחנה ישראל רה"י הוא וכחצר וכמצוי שאינו מפולש דמי עכ"ל. ורק מחנה לוי' היתה רה"ר. וזה כמ"ש רש"י שבת ז"ג ע"ב צד"ה מחנה לוי' רה"ר היא שהיו הכל מצויין אלל משה רבינו ודו"ק].

ומש"ב עוד שם ראה גדולה דלא צכ"מ צריך שיעברו ס"ר דהא צעירוצין כ"צ איתא דאפילו מעלות בית מרון הוא רה"ר ופירש"י שמהלכין צה צוא"ו ולא שנים יחד וא"כ אף אם ילכו צלל הפסק כל הכ"ד שעות של המע"ל לא יעברו ס"ר ומ"מ הוא רה"ר וחייב עליו אף שרש"י הוא מצריך ס"ר ולכן ז"ל דבעיר סגי צס"ר של כל העיר וצרה"ה י"ח פירש"י הדרך קצר צריך לומר שלא דק שם וכוונתו רחוב העיר ולא דרך הנה המעיין צמאירי יראה שתי' זה צטוב טעם ודעת ומחלק צין א"י לחו"ל דצחו"ל הואיל וצקיעת

רבים לשם רה"ר הוא אע"ג דלא ניחא תשמישתיה צרחצים שש עשרה אמה ויש שם צקיעת רבים שאם לא כן אף צחו"ל לא הוה רה"ר ע"ש וא"כ לרש"י צריך נמי לפרש כן או יאמר דרק מקום מועט היה מעלות בית מרון שלא היו יכולין להלך אצל צכל שאר יצ"מ על י"צ מיל היה מקום להלך והו"ל צרה"ר צצמקום אחד אין צו ט"ז אמה שאפ"ה הו"ל רה"ר עיין שבת דף ז' וצשו"ע שמה"ה.

ומעתה כיון דצבר פסקו האחרונים ז"ל דקי"ל כה"א וצעיין דוקא ס"ר צוקעין צכל רחוב ורחוב וצכל יום ושיהא רחצ ט"ז אמה ומפולש משני צדין משער לשער וכפסק השו"ע וצצותינו אשר מיימהם אנו שותים ודאי יש צזה מנוה רצה צכל עירות שאין צהס רה"ר עפ"י התנאים האלו לעשות עירוצין צתיקון חו"ל כאשר עשו צצותינו וצצות צצותינו ויש צזה משום ואלל חטוש תורת אמת והמשחל לתקן עירוצין עליו נאמר אם חכם צני ישמח לצי גם אני וקדושת שבת וצכות הרבים תגן עליו ועל זרעו ויהי ה' אלקיני עמנו. כאשר היה עם צצותינו.

סימן עד

בעבוה"ק להרשב"א התמוהים דפרט"א ופלטיא הוא רה"ר אף בעיר שמוקפת חומה נתיב יא

וראיתי לדי"ג הגאון הגדול מוהר"מ פיינשטיין שליט"א שיצא צצמכתבו הקודש לפ"ד הרצב"א צעבוה"ק דקרטיא ופלטיא הוא רה"ר אף צעיר שמוקפת חומה ודלתותיה נעולות וצעה"מ הציא שיטה זו צצם רבינו אפרים (עירוצין כ"צ) ולאחר האריכות צספרו אג"מ סימן קל"ט ענף ה' וצצמכתבו כתב דאפילו לא ניחוש ליה שהרי כתב החכ"ס הציאו הצה"ט כתב ותמה אני שלא ראיתי לאחד מן הפוסקים שהציא דבר זה שא"כ אף צלל מחיות ליכא יתרון לפלטיא וצכל אופן תלוי אף ורק צכל י"צ מיל על י"צ מיל לצד וכנמנא שליכא ס' רבוא היה לן להחיר לתקן עירוצין, איכא עכ"פ טעם אחר שאין לתקן עירוצין מאחר שלא ידוע זה אלל ע"י צירור שמוה לא ידעו רובא דרובא אינשי ואחי לקלקולא להחיר לתקן עירוצין אפילו צעירות גדולות שאיכא ששים רבוא.

ואני אסקופה הנדרסת מתאצק צעפר רגלי חכמים תמה אקרא חדא דצבר כתבו הפוסקים דאנן לאו גחרי גזירות אנן ואם הרשאונים לא גזרו ולא חששו שמה יטעו צין עיר שיש צה ס"ר לאין צה ואדרכה עיקר התיקון היה כדי שנדע שיש חילוק צין עיר שיש צה רה"ר לאין צה רה"ר ולשיטתנו הוא צין עיר שיש צה ס' רבוא לאין צה ס"ר

ורצון הגאון ר' אהרן ז"ל שלא לתקן ובשאר עירות לא חששו, ובאמת כי גם אני דברתי פה אל פה עם הגאון שליט"א ואמר לי צפה מלא שאין דעתו לאסור רק בנוא יארכך גופה ולא בשאר עירות ואפילו בצארה פארכך הסכים עמי שאם רוצים יכולים לערב וע"כ אין צדצרים אלו מוצן לאסור מכה גזירה, ועכ"פ מכתב זה אין לו ביאור עם מה שאמר לי בעל פה ומה שכתב במכתביו הקודמים.

ורביעי בקודש נלפענ"ד דהאי חששא כיון שלא ידוע הדבר אלא ע"י בירור ולא ידעו רובא דאינשי ואתי להחיר תיקון עירובין אפילו בעיירות גדולות שאיכא ס"ר ואתי לקלקולא מעיקרא ליחא דהרי פשוט דתיקון עירובין לעירות קטנות או גדולות אינו ענין של יחידים ובעלי בתים אלא של רבנים גדולי ישראל ואפילו רבנים זעירים שרוצים לתקן עירובין לעולם מתייעצים עם גדולי ישראל כמו שהיה גם כאן בקי"ו גארדענס ופארעסט הילס וגם בפאלעטצוש ושאר מקומות שהרבנים מתכוונים לקדש השבת ולתקן עירובין הם מתייעצים עם גדולי ישראל שכל דור ודור וא"כ אטו איכא חששא לגדולי ישראל שלא ידעו להצדיק בין מקום שיש בו ס"ר למקום שאין בו ס"ר והרי קיי"ל דאפילו חשד דבשל רבים ליכא חשדא כמבואר בטור ורמ"א י"ד סימן קמ"א הביאם המג"א סימן רמ"ד ס"ק ח' ואפילו לשיטת הר"י שהשמיטו ועיין ביאור הגר"א שם ובא"ר ותו"ש א"ח שם דצאיקור שבת וזפרט בקיבולת דליכא רק איסור שבות י"ל דגם בשל רבים איכא חשד ובשו"ת נוצ"ח או"ח סימן ק"ג כתב להיפך דלחומר האיסור חששו יותר לחשדא ע"ש מ"מ דבר שנעשה ע"י גדולי ישראל ודאי לא חיישינן וכ"ש לטעות ומבואר בכמה מקומות בש"ס דצדצר הנמסר לצ"ד לא גזרו ולדגמא (סוכה מ"ג ע"ב) ערבה נמי נגזר ערבה שלוחי בית דין מיימי לה לולב לכל מסור וכן בהרבה מקומות דדבר המסור לגדולי ישראל ולצ"ד לא גזרינן ולא חיישינן וכ"ש לטעות כזה שיטעו גדולי ישראל ובאמת כי לכן כתב הגרמ"פ שליט"א שמוזה לא ידעו רובא דרוצא אינשי ואתי לקלקולא להחיר לתקן עירובין אפילו בעירות גדולות כלומר רובא דאינשי שלא ידעו אצל כי כן הרי כ"ש דלא חיישינן לזה דרוצא אינשי אינן מתקנים העירוב בעירות גדולות וזה לפענ"ד כשגגה שיצאה מפי השליט, ואין לנו לגזור גזירות חדשות בכלל עיין בה"מ פ"ה מהחור"מ וצרא"ש פ"ב דשבת סימן ט"ו ושו"ת ריב"ש סימן רמ"א דאין לחדש גזירות אחר התלמוד והגאונים ועיין צ"י א"ח סימן י"ג ומג"א סימן ש"א סקנ"ה וכ"ש כאן דליכא טעם לדבר כלל והוא לבטל מ"ע ודאי דאין לגזור כן ומזה גמורה היא לתקן עירובין בכל מקום שאפשר וכנ"ל. וכן ראיתי להגר"פ ז"ל רבה של ירושלים והגאון ר' אליהו הענקין ז"ל ושאר גדולים שכתבו שאין לחוש לזה כלל.

ופשוט דצימי אצותינו היה יותר קשה לזרר מספר צ"א העובדים ברחוב אי יש ס"ר או אין ס"ר ואפ"ה לא חששו שמה יטעו בזה בין מקום למקום כי זה היה עיקר התיקון בעירוב ומה גם בזמן הזה שיש ויש אופנים וקאמפיוטוערס ובאמת מחשבים בכל המקומות מספר האנשים והקארכ העובדים בכל מקום האריך נחוש אכן ונגזור גזירות מה שלא גזרו אצותינו ואדרבה עשו היפוך זה.

שנית שהרי כבר אמרו בגמרא עירובין נ"ט עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה אלא"כ עשו חוזה לה כעיר חדשה שציהודה ופירש"י רבותא אשמעינן דאע"ג דנעשית של יחיד אין מערבין את כולה אלא"כ עשה חוזה לה כעיר חדשה הואיל ובתחלה שם רבים ואע"ג דאין בה רה"ר גמורה שלא חשתה תורת רה"ר והוא שזר הוא היכרא דטעמא משום עירוב הוא, הרי מבואר דאדרבה שקדו חז"ל לעשות עירובין ולתקן בעירות ועשו היכר מעיר לעיר והשאר מערכין ומשתתפין ויהיו הנשארים מותרין במקומן בשיתוף שעושין לעצמן ודבר זה משום היכר הוא כדי שידעו שהעירוב החיר להם לטלטל בעיר זה שרבים צוקעים בו שהרי במקום שנשאר ולא נשתתף עמהם אין מטלטלין בו אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן אבל אם לא היו צריכין לשייר היה העירוב משתכח והיתה משתכחת תורת רה"ר ע"י שראין שמטלטלין בעיר כזו הדומה לרה"ר עיין שו"ע או"ח סימן שצ"ב ס"א ובמ"ב ובאחרונים שם ומבואר דאדרבה עיר גדולה שרבים צוקעים בה ונראית כרה"ר ג"כ מזה לערב בה אלא שצריך לעשות שזר להיכר ולא נטעה א"כ אין נאמר אכן היפוך תקנתן שלא לערב וזהו יהיה היכר לרה"ר.

ועוד בו שלישיה שהרי לפי גזירה זו מאן מפיס לן באיזה עיר גדולה לתקן עירוב ובאיזה שלא לתקן ועד כמה מקרי עיר גדולה והרי בירושלים עיה"ק ובתל אביב וחיפה תקנו עירובין ולא הוה עיר גדולה ולא חששו לחשש זה וגם הגאון בעצמו שליט"א הסכים לתקן עירוב בקי"ו גארדענס וגם בפאר ראקאוויי ובמאנסי ועוד כמה מקומות גם בסי-געייט יש עירוב זה שנים רבות וכפי השמועה העירוב נעשה ע"י הרה"ג ר' דוד פיינשטיין שליט"א, ולפי שיטתו דכל ברקלין נחשב לאחד א"כ גם אלו מקומות יש לחוש להם שזה ג"כ בכלל ברקלין הוא וגם צויליאמסבורג יש עירוב בצעדפארד גארדענס בהסכמת הרבנים ע"י לוא"פ ברחובות רחובות ט"ז אמה, וגם לא שמעתי שיפקפק בעירוב שיש צא"י לאסרו וא"כ עכ"פ מאן הוא חשוב לזרר לן איזה עיר אסור וחישינן לטעות ואיזה לא חיישינן לטעות ובמכתבו מט' ניסן לקי"ו גארדענס כי שרואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג ובמזיד לתקן עירוב ורק על ניו יארק גופי' לא הי' רצונו

סימן עה

בענין עירות גדולות בזה"ו ליכא בהן רה"ר בשום מקום אפילו יש שם כמה פעמים ס"ד גרתיב יב

ומאחר שזיררנו צעה"י דצמקום שאין שם ס"ר אפילו הם עירות גדולות מנה לערב ולתקן עירובין וכמנהג כלל תפוצות ישראל נראה מה דלקמן בעירות גדולות כהיום כנול יארק וכיוצא בו שיש צה ס"ר אם יש להם היתר צתיקון עירובין או אין להם שום היתר. והנלפענ"ד דבעירות גדולות בזה"ו ליכא רה"ר דאורייתא בשום מקום אפילו יש שם יותר מס"ר ואפרש שיחתי. הנה כבר הארכתי בספר משנה הלכות חלק ו' סימן פ"ו פ"ח וחלק ז' סימן ס' ס"א ס"ב דהמכוניות (קארס בלע"ז) אינם נכללים בכלל ששים רבוא בזקעים שהרי המכונית כשהיא לעמנה היא רשות היחיד והיושב צה כיושב צבית וכבר הארכנו בס"ד דיושב צבית אינו מנטרף לס"ר א"כ הכ"נ היושב צמכונית אינו מנטרף לששים רבוא מהאי טעמא גופיה דבעינן ששים רבוא בזקעין צה או מנזיין צרה"ר עכ"פ וכמ"ש התוס' דבעינן דריסת ס' רבוא ודריסה היינו הילוך וכלשון השו"ע ס"ר עוברין צו בכל יום וגם מקושיית ר"ת דעגלות היו תחתיהן רה"ר ותחתיהן לא היו ס' רבוא אכתי הרי אפשר היו יושבין על העגלות אבל כיון דהעגלות הם רה"י אינם מנטרפין. וכן כתב הגמרה"ש לענין רכבת דאינו רה"ר כיון שצמכותו היו רשות היחיד.

ועיין צ"מ ט' ע"ב אלא מעתה הי' מהלך צספינה וקפ"ו דגים ונפלו לתוך הספינה הרי נמי דחצר מהלכת היא ולא קני, א"ל ספינה מינה ניחא ומיחא הוא דקא ממטי לה, ומשמע אפילו חצר המהלכת לא הוי, וא"כ צהני קארס (בלע"ז) נמי אפשר דאפילו חצר מהלכת לא הוי דהקארס מינה ניחא ורק הגלגלים הוא דקא ממטי לה, ועיין תוס' ד"ה ספינה. ועכ"פ לא הוה יותר מחצר המהלכת דלאו בכלל הילוך הוא לכו"ע.

ובשנו"ת ישועות מלכו להגאון מהר"י מקוטנא סימן כ"ו כתב להרב מחיראב ע"ד מסילת הצרול שהולך מעיר לעיר שרצה לומר שיהיה ר"ה מכת ס"ר ח"ל, ידידי תחילה צריך אני להודיע כי הדרך ודאי לא מקרי רה"ר מאחר שהאנשים יושבים בתוך עגלות מסובצים צד' דפנות ותקרה ופשוט שזה רה"י גמורה ואפילו כרמלית לא מקרי עיי"ש. וכ"כ עוד שנית צסימן כ"ו ח"ל, והנה עיקר דברי צמכתאי הקדום היה כי הדרך ההולך עליו מסילת הצרול אע"פ שנוסעין עליו כמה אנשים לא מקרי רה"ר יען כי האנשים הנוסעים על מסילת הצרול המה מוקפים בעגלות שיש להם ד' מחילות ומקורה שהיא רה"י גמור לכל הפוסקים לכן ע"י נסיעת האנשים האלו ל"מ רה"ר וכו' עיי"ש. ולא זכר השר ג"כ מדברי הרמב"ן דמבואר כדבריו ז"ל. וכ"כ להדיא צשו"ת מהרש"ם ח"א להרב מחיראב הנ"ל סימן קס"ב וצזה דעת הצ"ח.

וראיתי לידיד נפשי הגרמ"פ שליט"א צתשובה הנ"ל ענף ו' שהאריך לפלפל צדין ס"ר וכצב ח"ל, ומש"כ להקל מצד שנוסעים צמאשינעם שהם רשות לעמנן לא מסתבר כלל עכ"ל. ולפענ"ד לא ידעתי אמאי לא מסתבר כלל ומי יתן והיה מסציר לנו הגאון שליט"א למה אינו מסתבר ולפענ"ד מסתבר ומסתבר וכן הוא מסתבר לגדולים אחרים אמנם מה לן ולצברתינו הלא לפנינו צבינו הגדול הרמב"ן ז"ל שכתב כן להדיא וכמ"ש גם שאר הראשונים ז"ל וכלשון השו"ע דצעי ס"ר בזקעים בכל יום דוקא וזקועין היינו צרגל ולא צמכונית וכמ"ש הצה"ג דריסת ס"ר ועכ"פ הרי מפורש כתב הרמב"ן ז"ל דמכונית הוה רק חצר המהלכת ולא אדם מהלך כלל ואין אני קורא צה אל יצא איש ממקומו והלך מכונית אינו קרוי הלך כלל ח"פ וצברור.

אלא דמ"מ הרי אפשר שיעצרו ס"ר משני הצדדין הנקרא טרעטואר או סייד-וואק בלע"ז והרי התם ישנם ששים רבוא ואז הו"ל רה"ר, צרם גם זה לפענ"ד אינו מפני שאין שאין רה"ר צבאמצע א"כ מהצדדין ליכא רה"ר שאין שם ט"ו אמה ולא ששים רבוא בזקעין ח"פ. ועיין צסמוך נתיב ט"ו ותצרך לכאן. וזה היתר הראשון.

והמאירי ריש עירובין כתב ורה"ר הוא דרך שיש צרחצה ט"ו אמה ומפולש משני ראשיו עד שיוכל אדם לעבור ציושר צלא עיכוז כו' וכן הצריכו צו גדולי הצבנים שיהא צו דריסת הרגל לששים רבוא ולא שיהא צו ששים רבוא לעבור שם ציחד אלא שיהא דרך מנזי לששים רבוא ורגילים לעבור שם עכ"ל. והרי שדייק שיהא דרך מנזי ורגילים לעבור שם. והרמב"ן ז"ל (עירובין מ"ג ע"א ד"ה ומעתה) צמי שהלך צספינה כתב ח"ל, ואין אני קורא צה אל יצא איש ממקומו כיון שלא הלך ג' פרסאות צרגליו שהרי הלך הספינה אינו קרוי הילוך כלל, ותמה על עצמך הוא יושב צרשות היחיד שלו שהספינה רשות היחיד היא גצוה עשרה ורחצה ארצעה וכדאיתא צפרק הזורק ואתה חושש לו משום מהלך ג' פרסאות איהו מינה ניחא וספינה הוא דקמסגיח וחצר מהלכת היא ולא אדם מהלך כלל עכ"ל"ק. הנה מבואר דספינה לא הוי אלא חצר מהלכת כיון דהוי לי רה"י והכ"נ מכונית (קאר בלע"ז) דהוא הוא שיהא חצר מהלכת והוא יושב צרשות היחיד וכל היושב צרשות היחיד לא מנטרף להיות מס"ר בזקעין צרה"ר וזה פשוט מאד.

סימן ע"ו

בענין דעת החזו"א דכל עירות הו"ל מוקפת
מחיצות ע"י הרחובות שאינן מפולשות

נתיב יג

היתר השני, דכבר פסק לן מרן החזו"א ז"ל א"ח סימן ק"ז דכל עירות זוה"ז שרחובותיהן אינן מפולשות הו"ל כעירות מוקפות מחילות ע"י הרחובות ומה שנתפרץ במקומות אין זה עושה רה"ר ו"ל מרן החזו"א (סימן מ"ג אות ה') נראה דכל שיש ג' מחילות של עומד מרובה על הפרוץ לא אמרינן חו דאתו רבים ומבטלי מחילתא דג' מחילות של עומד עומד עדיף משם ד' מחילות ולא מצינו חילוק בין ג' מחילות לד' מחילות לענין דאורייתא ולפי"ו בצורה הזאת (ע"ש בתבנית הטרות שהיא כרחובותינו) לא תמנא רה"ר אף בחולות רחבות ט"ז אמה וס"ר זוקעין בהם ומה"ת אין כל פרצה אוסרת כל שעומד וכו' ע"ש. ובאות ז' כתב חו"ל, וי"א לנו מזה דבמה"ז כל השוקים והרחובות שבכרכים היותר גדולים הן רה"י גמורה מה"ת דכלן תמנא בהן אחת מוקפת ג' מחילות והיא רה"ר וכל הרחובות הפתוחות לה רה"י והפתוחות לתוכן נעשין רה"י וכיון שכן הן ניתרות בצוה"פ ובמ"צ סימן שמ"ה האריך שקשה להקל מחמת שאין ס' רבוא זוקעין כל שהיא דרך לרבים לעוצרים ולסותרים ולהאמור ההיתר מחוור ומרווח לכרכים שלנו עכ"ל"ק.

הנה העלה לן מרן החזו"א ז"ל דבר חדש ואמיתי דכל העירות שלנו הצנויות באופן שרחוב אחד נכנס בתצירו והדרך באמצע א"כ כיון דהצתים משני הצדדים הם המחילות ומשני הצדדים האחרים הם ג"כ מחילות ע"ש. א"כ צדין כנוא יארק פשוט דלא זאת אלא שגם המצולות אינם מפולשות שהרי מגיעות אל המים או שבאמצע הם מתעקמות ולא הוי מפולשות א"כ לדעת מרן החזו"א ז"ל ל"ל רה"ר לכ"ע יודוע דמרן החזו"א ז"ל פוסק מוצהק בדורו היה שאם היו מכניסו צכף מאזנים היה מכריע בצסקיו וא"כ דא היתר השני דאין לן צוה"ז רה"ר בכל עירות.

ובן מלאכי בשו"ת הגר"י שטייף סי' ס"ח דעירות גדולות כולם מוקפת חומה הם ע"י הצתים שבנויים סביב העיר וכולם נצנו לשם דירה וכולם הם עומד מרובה על הפרוץ ושם הו"ל רה"י מה"ת והוא ע"ד מרן החזו"א ז"ל וגדולה מיניה. ובאמת כי דא לאו דתמא וכבר העלה כן בשו"ת הצ"ח החדשות בקופו והוא תשובה להגאון זעל צ"א וכתב באריכות ואין חושבין היקף הצתים והחלרות המסבבין העיר כהיקף חומה הגם דלענין ערכין במשנה ערכין פ"ט מ"ו לא חשיב היקף צתים כהיקף חומה מ"מ לענין עירובין שאני דלא צעינן רק היקף חומה לכתום סביב העיר ולהבדילה

מרה"ר והיקף צתים סוגר יותר הרבה מהיקף חומה דהוי כהיקף דירה ממש משא"כ חומה סתמא אינו עשוי להיקף דירה כמבואר בשו"ת ח"ס ע"ש באריכות וא"כ כל העירות צדין הגדולות שהשוקים צנויות באופן שהצתים הם צנויות ומחוברות זה אלל זה הו"ל חומה גמורה ורק צין רחוב לרחוב איכא פירצה שאפשר לעבור דרך שם והו"ל לכ"ע עומד מרובה על הפרוץ ואם אין השוקים מפולשות אלא מתעקמות נמנא דעל העיקום נעשה מחילה גמורה וזה צרור מאוד.

ואין לתמוה דא"כ בטלה דין רה"ר צומן הזה שהרי גם צומנים שלפנינו כתבו הפוסקים צתים שאין לן דין רה"ר אלא שבצומנם היה צדוק מטעם שלא היה ששים רבוא זוקעין בו ובצומנינו הוא אליבא דכו"ע וכעין זה נציה א"ה בצמוץ בשם מרן הגר"י שטייף ז"ל וכתב בצפניות דעירות שלנו והמאנהעטען וצרוקלין בכלל אין עליהם דין רה"ר מה"ת משום שהעיר מסובבת במחילות של צתים והצננים הם מכל ד' רוחותיה והמחילות נעשות ע"י אדם ואין רבים מבטלין אותן המחילות והיא גדולה מהחזו"א ז"ל שהרי צתים העיר מוקפת בצתים מד' רוחותיה אלא שיש קצת פרצות צין חומה לחומה כלומר הרחובות אבל הרי פשוט דהעומד מרובה על הפרוץ והו"ל מדאורייתא מחילה מעליא.

וה"ל החכ"ס בשו"ת שלו סימן ל"ו שכתב השואל ועכשיו קשה צעיניו יותר אין יתכן שארץ רחבת ידיים ויש עליה כמה סרטייות ופלטיות בתוכה דדרכי צה רבים ואילו ס' רבוא בלא עיכוב כלל תיחשב לרה"י צכה גוד אסיק לחודיה בלא מחילות כלל וא"כ רק הוא בטל תורת רה"ר מינה עכ"ל השואל. והשיב החכ"ס תשובה, ואני אומר אם התורה אמרה כך תיבטל ומה צכך ואילו היתה אנגלטר"י מוקפת מחילות כל סביבה אז ישר צעינין בטול רה"ר ממנה ולא יקשה לך על סרטיאות ופלטיות שבתוכה.

סימן ע"א

בענין כל שמונע רגל רבים מלעבור
מהני משום מחיצה בשבת

נתיב יד

ועוד שלישיה, דהתוס' סוכה דף ד' ע"ב אמר שאמרו בגמרא שם היתה פחותה מ" טפחים וחקק צה כדי להשלימה לעשרה אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים פסולה פחות מג"ט כשרה והקשו התוס' שם ד"ה פחות דצפ"ק דשבת גבי צית שאין תוכו עשרה וחקק צו כדי להשלימו לעשרה אמאי לא מחלק כה"ג אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים ות"י ויש לומר דלא דמי רשות שבת שהוא

רש"י צימות הגשמים שהיא זרועה אין אדם נכנס לה. וכיון שכן נמצא דבאמצע הדרך ליכא רה"ר כלל וליכא למיחשב העוברין רק מן השני הצדדין ואז כבר ליכא ס"ר בוקעין צו מצד אחד ומשני הצדדין אינו מטטרף כיון דכרמלית שבאמצע הדרך מפסיק בין השני הצדדין וגם ליכא ט"ז אמות מצד אחד וא"כ שפיר ליכא דין רה"ר בכל עירות גדולות.

שוב מנאמי בשו"מ ח"א סי' רנ"א שנסאל אהא דמצואר בש"ע א"ח סי' שס"ה ס"ב והוא דלא בקעי צו רבים ופרש"י והג"א הוצא צב"י ומג"א שם דהיינו מקום מטונף או למקום מקולקל בפחמים וטיט ואין דרך רבים מצויין לעבור שם ושאל השואל היאך הדין אם אינו מקום מטונף וגם אין הטיט מצוי שם אבל עם כ"ז אין עוברין צו רבים כגון שהוא מן הצד וכן במקום ששר העיר אינו מניח לעבור שם אם מקרי פרצה והשיב ז"ל ח"ל דלא מיציעיא אם שר העיר אינו מניח לעבור שם דודאי לא מקרי פרצה דלא גרע מאית לי גדודי שאינו נוח לעבור בה ומכ"ש צוה דשר העיר אינו מניח לעבור ונקט פורא וליתיב ופשיטא דשר העיר שהרחוב שלו דיכול לעכב אלא אף אם הוא מן הצד קצת ואין צו עוברים שם ג"כ לא מקרי בקעי צו רבים כו' ומ"ש המופלג מהא דאמרנו מחינה שהגדיים בוקעין צו ולא קאמר דבמקום שאינו נמצא גדיים יהי מחינה וע"כ כיון דיכולין לבקוע אם הי' שם גדיים לא מקרי מחינה וה"ה כאן ומי' השו"מ דל"ד דשם כל שיכולין להפסיק ולבקוע מחינה לא מקרי שמחיתה הוא שא"י להפסיק אבל רה"ר לא מקרי רק במקום שיכולין ודרך לעבור כנלפענ"ד צרור עכ"ל ע"ש.

ומבואר מדברי הגאון צעל שו"מ ז"ל דפשיטא ליה דבכל היכי דשר העיר אינו מניח לעבור שם לא מקרי פרצה אלא הו' ליה דין מחינה וכן ראיתי להגאון מהרש"ם בדע"ת סי' שס"ה אות ב' שהציא דברי צ"ש והקשה עליו והסכים עם השו"מ דאם המניעה ע"י השר מהני וא"כ אית לן הני תלתא סבי השו"מ והגממהרש"ם ואצ"י כלהו ס"ל דמניעת ההילוך ע"י השר מקרי מניעה ומקרי מחינה וראי' צרורה לדברינו בס"ד דצוה"ו דמהחוק המלכות שלא לעבור ברשות הרבים כה"ג לא הו' רה"ר ופשוט מאד.

ובעיקר דברי התוס' אי מחינה צדי שמים הו' מחינה או אחי רבים ומצטלי לה בשו"מ תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח שאל מהנוצ"י דבגמ' לא משמע לחלק בין מחינה ציד"א למחיתה ציד"ש ובסי' קי"ב שם הציא תשו' הנוצ"י ז"ל שכל הפוסקים לא ס"ל כהתוס' צוה, ועיין שו"מ צ"א סי' כ"ו דלרבנן דר"י לא אחי רבים ומצטלי מחינתא ע"ש והציא בדע"ת סי' שס"ג ובמחנה חדשה סי' פ"א ד"ה והנה צדין הר מקיף העיר ודו"ק. [ועיין ח"י הרמב"ן שבת דף ז' א'.

למנוע רגל רבים לסוכה דבעינן מחינות סמוכות לסקך עכ"ל. ומצואר מדברי התוס' דמחינות שבת לא בעינן מחינות מדין מחינות אלא כל שמונע רבים מלעבור יש לו דין מחינה לענין רה"ר והציאור ליה פשוט דרה"ר לא הוה אלא היכא דרבים בוקעים צו צלי מניעה ועיכוב וכמ"ש הראשונים ז"ל אבל היכי דאיכא מניעה כה"ג שוב לא ה"ל רה"ר וכיון דהעיקר הוא המניעה ולא מחינות א"כ כל שיש לפניו מניעה שלא לעבור לא הוה רשות הרבים.

והנה כבר הבאתי בספרי הג"ל דצרחות כהיום צעירות גדולות אשר באמצע הרחוב עוברים המכוניות אסור לצני אדם לעבור צרגלים והוא נגד חק המדינה ואפילו אם אחד עובר הרי הוא עובר נגד החק והשוטר יש צידו להענישו כלומר ליתן לו טיקעט ולהציאו לשופט ע"ז וכבר היו כמה פעמים שעשו כן. וא"כ עפ"י חק המלכות אסור לעבור צרגלים באמצע הדרך ולא הו' שם רה"ר שהרי המכוניות לא מטטרפים דהו"ל רה"י וכמ"ש לעיל והו"ל רה"י מהלכת והולכי רגל נמי לא מטטרפי דלהולכי רגל ליכא רשות לילך צו וא"כ פשוט דכה"ג כיון דליכא רשות להלך לא מקרי רה"ר וליכא ס"ר בוקעים צו. אמנם היות כי ראיתי מפסקים צסברא זו ולא נתנו טעם לדבריהם והרי מדברי התוס' מפורש כדברינו, וראה ה' צעניי והאיר עיני ומנאמי בשו"מ אצני נור סימן רס"ז אות ה' שהציא דברי התוס' סוכה הג"ל וכתב לענין דלמות ננעלות צלילה ח"ל, ואפילו לא היו שום דלמות רק שכן החק שצלילה אין רשאין לעבור לא היה עליו תורת רה"ר וציאר זה צדברי הרשב"א ז"ל. וכ"כ עוד שם צאות צ' ח"ל, אמש"כ השואל די' לאסור שווקים שיש צהם קיצוץ לרבים עפ"י סברת הרשב"א צעוה"ק דלפנטיא לא מהני דלמות נעולות צלילה להחשב רה"י וכתב ח"ל, ואומר אני אפילו לפי פירושו אין מקום להחמיר רק אם לפי דת המדינה יש רשות לרבים להתאסף בכל זמן ואפילו צלילות וכמו שם שלא מקרי קרטיא רק אם מסור לרבים לעבור כל שעה אפילו צלילות כן צפנטיא לא נקרא רה"ר רק אם מסור לרבים כל שעה להתאסף לסחורה ע"כ.

מבואר צס"ד דאפילו היכא דליכא שום דלמות רק שאם עפ"י חק המדינה אסור לעבור שם אפילו רק צלילה לא הוה רה"ר אפילו ציום א"כ כ"ש דכאן לעולם אסור לעבור בין ציום וצין צלילה והוא מדין המלכות ודאי דכה"ג לא מקרי רה"ר שהרי אסור לעבור שם וכמ"ש התוס' ז"ל דמחינות שבת לא בעינן מחינות אלא למנוע רגל רבים וכל שמונע רגל רבים הו"ל כמחינה לענין שלא יהיה רה"ר וזה צרור צס"ד. וא"כ צוה"ו דבכל עירות אסור לעבור צרגל באמצע הדרך עפ"י חוק צשציל זה מקרי מחינה למנוע רגל רבים ולא הוה רה"ר. ובאמת כן מצואר דבקעה צימות החמה רה"י לשבת ורה"ר לטומאה צימות הגשמים רה"י לכאן ולכאן (שבת ו' ע"ב), ועיין

סימן עח

סימן של אור אדום המעכב מלעבור
האם מקרי מחיצה

נתיב טו

ורביעי בקודש, דזה יותר מחמש ועשרים שנין שמעתי
ממור"ה הגה"ק מרן מקלוזענבורג שליט"א דליכא
רה"ר צעיירות גדולות כנ"ל יארק היות כי בכל רחוב העמידו
מטעם המלכות אור אדום (רעד לייטס בלע"ז) ובכל פעם
שהאור משתנה חייב לעמוד ואסור לעבור לשום מקוה או
בנ"א וכשישתנה לירוק (גריין לייט) אז מותר לעבור וזה הוא
ממש בכל פינה ופינה ואפילו ברחובות שאין שם אור יש
שם סטאפ סיין שזריך לעמוד ואס"כ לעבור או שיראה
מהרחוב השני ועכ"פ מוכרח הוא לעמוד עפ"י דינא
דמלכותא אפילו הוא כבר הגיע שמה וא"כ אין זה רה"ר
דרה"ר לא הוה אלא היכא דרבים צוקעים בו מבלי מניעה
ועיכוב והרי אפילו רק רגע אחת צמל"ע אם דלתות נעלות
כבר י"א מדין רה"ר הגם שבכל יום ליכא עיכוב אלא רגע
אחת בלילה ולדעת רוב הפוסקים אפילו אין נעלות אלא
ראויות לנעול שוב לא הוה רה"ר א"כ כ"ש שבכאן בכל שני
או שלשה רגעים מפסיקין את כל העוברין במחיצות ואין
מניחין אותן לעבור עד שישתנה האור כה"ג לכו"ע י"א
מדין רה"ר.

ובקצת נראה לבאר יותר ולהציג סמוכין לדבר מדברי התוס'
סוכה דף ד' ע"ב הובאו הדברים בצמון נתיב י"ד
דמחיצות שבת לא צעינן מחיצות בפועל מדין מחיצות אלא כל
שמונע רבים מלעבור יש לו דין מחיצה לענין דין רה"ר וכמ"ש
וכמ"ש האב"ג א"ח סימן רס"ו אות ח' להדיא דאע"פ שלא
היו דלתות נעולות אלא שעפ"י החק של המדינה אסור לעבור
שם בלילה מקרי מחיצה ולא הוה דין רה"ר עוד כלל ועיין
פענח רז"א פ' יתרו וברוקח סימן קע"ח שהקשו שאין חזרו
בני ישראל צמ"ת י"ב מיל דלכו"ע בשבת נתנה תורה הא
תחומין דיי"ב מיל דאורייתא נינהו ומי' דענני כבוד הקיפוס
והוי כמחיצות ועיין א"ר א"ח סימן שצ"ו סק"א שהציא דברי
הרוקח הנ"ל ובשו"ת מוהר"ם ז"צ החדשות סימן ש"ט כתב
ז"ל אשר שאלת למ"ד בשבת נתנה תורה האין חזרו לאחרייהם
יב"מ ואע"ג דענני של עכשיו אינן נחשדין כממש כיון הקיפון
הקב"ה להגן בפני האומות כו' שמשון ז"ר אברהם עכ"ל.
ובל"ח לא הרגיש בדברי הרוקח הנ"ל וכבר זיין הגמרה"ש
כן עכ"פ מבואר מדברי הרוקח והרשב"א דהגם דכל ד'
מחיצות שבדי"ש אע"ג דרבים צוקעים בהם אפ"ה יש להם
דין רה"ר וכתב המהרש"ם דכדאי הם לסמוך עליהם בשעה"ד
והוא בתשובה שנשלחה לנו יארק ונדפסה ע"י ספר עירוב

והוצאה מהרב יהושע סיועל ע"ש. עכ"פ נראה דהעיקר בזה
כל שיש עיכוב לעבור בכל שעה יהיה מאיזה טעם שיהיה הרי
אין צוקעין בו ולא הוה רה"ר. וכיון דהאי חשמל אדום הוא
בכל רחובות העיר וכמה פעמים ציוס ואפילו בשעה לרגעים
תצחננו שנמצא לערך רבע זמן של יום א"א לעבור דרך שם,
והרי בלתימות כתבו המפרשים דאפילו רק לרגע אחד ציוס
נעולות סגי וכ"ש כאן.

עוד יש ליתן טעם שנית לדבר לפמ"ש הגרע"א סימן צ'
לענין תחומין למעלה מי' צמי נהר הנקראין שעמוקים
י"ט דכיון דהרבה בנ"א מתפחדים ללכת ע"ג הקרח מקרי
לא ניחא תשמישתיה ול"ד לעמוד גבוה י' ורחב ד' (עירובין
מ"ג) דיש תחומין דארעא סמיכתא הוא וניחא תשמישתיה
להלוך עליה עיי"ש ובשו"ת כנסת יחזקאל סימן ג' כתב ג"כ
דבלא ניחא תשמישתיה לא אחי רבים ומצטלי מחיצתא אפילו
עשויה ציד"ש משום דצעינן דומיא דגלי מדבר ובחת"ס
בתשובה כתב דלא חיישינן שמא יבא לטלטל בנהר קרוש דלא
ניחא תשמישתיה כמ"ש מוהר"ש ארלווין בכנס"י דכיון דבנ"א
יראים ללכת על הקרח שלא יתמוטטו עדיף הוא מהא
דעירובין ו' דאיכא גידודי פירש"י שנשתייר מן הכותל ציטוד
ג' או ד' טפחים גובה ע"פ כל הפרצה שאין נח לעבור
בה עיי"ש. מבואר דכל דלא ניחא תשמישתיה או שלא ניחא
ליה ההילוך כגון ללכת על הקרח שירא שלא יתמוטט מקרי
לא ניחא תשמישתיה א"כ כ"ש צדין שאסור הילוך לגמרי
ואסור לעבור מקרי לא ניחא תשמישתיה ובפרט כי ירא שמא
יהרג ולא שמא יתמוטט אלא ירא לנפשו לגמרי כה"ג לכו"ע
לא מקרי ניחא תשמישתיה ועיין לעיל נתיב י"ב ותארך לכאן
משם ומכאן לשם.

איברא דלפי"ז אפילו העוברים ושצים ברגל על הד'
הנקרא סיד וואק בלע"ז אפילו היה הסייד וואק
רחב ט"ז והוה ס"ר צוקעין בו נמי לא היו מצטרפין העוברין
ושוין ולא היה רה"ר שהרי גם החם יש הפסק שאסור
לעבור מחד לחד עד שישתנה האור החשמלי לירוק ונמצא
יש כאן מחיצה המפסקת שעפ"י חוק המדינה אסור לעבור
שם ולענין שבת כה"ג הו"ל מחיצה דכל שמונע רבים הו"ל
מחיצה לענין שבת וזה פשוט וברור מאוד וא"כ יש לן עוד
היתר שלישי אליבא דכו"ע דכה"ג ליתן לן רה"ר. אלא
דהרווחנו בזה עוד דאפילו להמתמירין כדעה ראשונה בשו"ע
דלא צעינן ששים רבוא אלא כל שרחב ט"ז אמה ומפולש
מקרי רה"ר ומיהו פשוט דלידידהו נמי צעינן עכ"פ בני
אדם צוקעין בו בלי עיכוב אלא דלא צעי ששים רבוא וא"כ
כיון דצעיירות כהיום יש עיכוב להעוברין ואסורין לעבור
בזמנים ידועים לכו"ע לא הוה רה"ר.

סימן ע"ב

בענין מחיצות הים שנבנו למחיצה לב"ע מהני

נתיב טו

והמ"שית אוסיף עליו, דבגמ' עירובין כ"ב ע"א א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן ארץ ישראל אין חייבין עליה משם רה"ר יתיב רב דימי ואמרה לה להא שמעתתא א"ל אביי לרב דימי מ"ט אילמא משום דמקיף לה סולמא דלור מהך גיסא ומתתנא דגדר מהך גיסא בצל נמי מקיף לה פרת מהך גיסא ודיגלת מהאי גיסא דכולא עלמא נמי מקיף אוקיננס דילמא מעלות ומורדות קאמרת וכו' וכתבו התוס' ודוקא בא"י אבל בחו"ל חייב ואליצא דר"י אבל אליצא דרבנן אפילו בחו"ל פטור ותימה דלרבנן כל ארץ ישראל תעשה רה"ר ע"י סולמא דלור כו' וצ"ל נמי דמקיף לה דיגלת וכו' ותי' דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא חשיבא מחיצה כולי האי ואפילו רבנן מודי דאחי רבים ומצטלי מחיצה עיי"ש. ונחלקו הפוסקים בעירות שהוקפו ע"י נהר אי הוה מחיצה דכיון דנעשו בידי שמים וכבר הארכתי בזה במקום אחר.

והנה פשוט דאפילו להפוסקים כדעת התוס' דנהרות לא הוי מחיצה מ"מ זה דוקא בנהרות דהמחיצה שלהם הם כמו שנבראו בששת ימי בראשית אבל אם בנו מחיצה בידי אדם סביב הנהר מעל פני המים ולמעלה עד הקרקע שלמעלה שבני אדם צוקעים שם ומחיצה זו גבוהה עשרה או פשוט דלכו"ע מחיצה כשרה היא ומחיצות אלו רגילות כהיום לעשות כדי שלא ישפכו המים ולא יעברו על גדותם. גם במקום שהנהר נעשה בידי אדם כגון יאורות שהמשיכו אותם מנהר גדול סביב העיר כדי שיהיה להם מים נמי כיון שהמחיצות נעשו ע"י אדם מהני מחיצה כו' לכו"ע ו"פ אם יש בגובהן עשרה טפחים. ולפוס זה מקרי מוקף לדירה (ויש שס"ל דאפילו במחיצה העשויה בידי שמים מ"מ אין זה שוב אלא מדרבנן דמדאורייתא הוה מחיצה), ומה"ט התיר מרן הגאון ר' חיים עוזר ז"ל גא"כ ד ויילגא לעשות עירובין בעיר פאריז אשר לדעתו היא רה"ר גמורה מה"ת שהרי יש בה ששים רבוא צוקעים בה כמ"ש מע"כ במכתבו משנת תרמ"ח לכבוד הרה"ג מוה"ר אלי' מונק שליט"א ורק שיעשו וזה"פ על הגשרים עיי"ש.

גם יד"נ הגאון הגדול מוהר"ם פיינשטיין שליט"א באגרות משה א"ח סי' קל"ט כ' בדבר מחיצה שנבנה ע"ג המים ו"ל, ובדבר מאנהעטען, הנה המחיצה שנבנה משטח המים עד הקרקע שלמעלה בגובה יותר מעשרה טפחים שמקפת כל העיר ודאי היא מחיצה גמורה וגם נעשית לדירה שהרי היה המקום נמוך ומשופע והגביו ועשאוהו חוק בהבנין ומקום ישר כדי שיוכלו לילך ולטייל שם ולישב שם על אינצבאות שקצבו

שם ולהציא לשם את הילדים הקטנים ליישנם שם שזהו עניני דירה ממש ולכן הוא מוקף לדירה ממש כל המחיצה שמשטח המים עד הקרקע ואף אם יש איזה מקומות שלא נעשה המחיצה לזה מ"מ בהרבה מקומות נעשה לזה ממילא מתרת כל ההיקף. ואף אם כל מחיצה זו לא היתה נעשית לדירה הא בחלק גדול נבנתה מחיצה של גבוה עשרה טפחים למעלה וזהו רק לדירה. ואף שהיא מחיצה ע"ג מחיצה שאין מועיל לעשותה מוקף לדירה הא מפורש בעירובין דף כ"ה ומודה רב שמת שאם עשה מחיצה על תל שהועיל מ"ט הואיל ובאור מחיצות העליונות הוא דר ומה שאמר אביי צדף כ"ד גם מחיצה אגודא דנהרא אין עושין מחיצה ע"ג מחיצה הא אוקמא התוס' שהיה שם תל גבוה עשר מן השביל או שהיה זה מעבר הנהר שלא היה רחב יותר מעשר והיו שם גידודין גבוהים עשרה ומ"ד השביל היה נמוך ע"ש אך א"ל לזה כי גם מחיצה שעד הקרקע היא נעשית לדירה כלעיל, עכ"ל.

והנה מבואר מדברי הגאון שליט"א דפשיטא ליה ג"כ דעירות המוקפות במים ונעשו מעל המים מחיצות בידי אדם מועיל לכו"ע והו"ל מחיצה גמורה ועשה העיר רה"ר אפילו יש שם ששים רבוא, ופשוט דאפילו ליכא מחיצות אלו אלא מג' רוחות ג"כ עושה רה"ר דמה"ת ג' מחיצות סגי אפילו לרבנן דר"י כמבואר בגמרא עירובין דף ו' ע"ב ובתוס' שם ד"ה והאמר רבה וצ"ע א"ח עיין סימן שמ"ה. וגם במכתב מהגאון מוהר"ם עוזר גרודינסקי (אגב שכתב פסקו רק אחר שהסכימו לזה הוא והגאון מרן החו"א ז"ל וכמ"ש שם להדיא ו"ל, באחי בדברים צענין זה עם אחד הרבנים הגדולים בעירנו משגיח על העירובין הרב הגאון מוה"ר אברהם ישעיל קרלין שליט"א צבני ברק ואת אשר החלטנו אודיע למעכ"ת עכ"ל). עכ"פ מבואר דעירות אפילו גדולות עד למדי כל שיש להם מחיצות מקיפות על יד המים הו"ל רה"ר ומותר לערב בהם. והגם שישנם גשרים הרבה בעירות כאלו כתבו על זה שהענה היעוזה למעשה לתקן את הגשרים בצורת הפתח ויכולים לסמוך על חומי הטועלעגראף שעושים כהלכה ואינם מן הזד עיי"ש.

והגרמ"פ האריך הרבה בדבר הגשרים העוברים לצוקלין ולדזשעריז סיטי ופלפל דיין דלתות שאינן נעלות אי מועילות ודעת התוס' עירובין ס"ב דלר"ך נעלות דוקא ומהר"ם מרוטענבורג במרדכי שם פליג וס"ל דאפילו מאן דמנריך נעילה בלילות ה"מ ברה"ר עלמנו או במצבאות המפולשין אבל לדין דל"ל רה"ר לא צעי נעילה והבואו דבריהם דמ"מ סימן שס"ד והאריך שם בדגשרים שיש שם ס"ר אפילו הם רק כרמלית מ"מ היו נריכין דלתות אלא דמ"מ למעשה העלה כיון דלפי החשבון אין בכל גשר ס"ר עוברין בכל יום דכשנחלק כל העוברים ושבים על י"ג גשרים שיש במאנהעטען וגם הטונעלס לא יהיו ס"ר עוברים באחד

והרמב"ן ז"ל עירובין דף כ"ג כתב דר"ה שחייבין עליה משום רה"ר לפי ששעריה מכוונים זה כנגד זה הרי דבעי נמי דוקא מכוונים זה כנגד זה, והרא"ש עירובין דף ו' ז"ל ורה"ר פירש"י צריך שיהא רחב ט"ז אמה וכו' או שיהא רה"ר שלה מפולש משער לשער שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר הנה פירש ג"כ דבעי מפולש משער לשער ושיהא דומה פלושו לדגלי מדבר ושה הוא שיטת רש"י ז"ל ובספר אהל מועד הקדמון דרך י"ג נתיב ב' כתב וז"ל ואיזיהי רה"ר וכן מבוארות של עיר המפולשים ורחצים ט"ז אמה ופתחיהן מכוונים זו כנגד זו דינן כרה"ר והוא שאין דלתותיהן נגעלות כלילה מבוארות שהן רחבים ט"ז אמה אע"פ שמקלתן מתקלרין הרי הן רה"ר לדעת רבותינו צעלי התוספות וכן הדין מבוארות המפולשות לרה"ר וארכן לאורך רה"ר אע"פ שאין צרחצו ט"ז אמה הרי הן רה"ר גמורה היה ארכן מפולש לרחב רה"ר אין זה רה"ר, מקום מקורה אינו רה"ר שאינו דומה לדגלי מדבר ע"כ. הנה הוסיף לן ציאור דבצרי דמבוארות המפולשות דוקא לארכן ואם מפולשות לרחב רה"ר אינו רה"ר כלל ושאינו דומה לדגלי מדבר, וכ"כ ג"כ הריטב"א עירובין ו' וכ"ב.

והסמ"ג מ"ע א' מד"ס כתב וז"ל, הלכך אין חשוב רה"ר בפחות מרחב שש עשרה אמה ומפולש משער לשער ובוקעין צו ששים רבוא כדגלי מדבר, והמאירי ריש עירובין ועוד צכמה מקומות כתב ורה"ר הוא דרך שיש צרחצו ט"ז אמה ומפולש משני ראשו עד דיוכל אדם לעבור ביושר צלי עיכוז והראב"י שבת סימן ר"א וז"ל ואיזיהו רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה ומבוארות המפולשים זו היא רה"ר גמורה פי' מפולשות משער לשער כל האורך כדגלי מדבר ע"כ וכ"כ הרוקח סימן קע"ה והא"י עירובין סימן קס"ד והר"א ממין צהג"מ פי"ז דשבת. וצב"ה סימן רל"ט וז"ל ושמא לדין דל"ל רה"ר גמורה מפולש משער לשער צרחצו שש עשרה אמה וכו' וכ"כ מהר"ם מרוטענברג סימן ל"א דאין לן רה"ר צוה"ז דבעי ס"ר ומפולש משער לשער ע"ש. גם צהגרות מרדכי כתב רחצות שלה מפולשות משער לשער, ועיין ספר המאורות לר"מ צר"ש המעילי מנרצונה שבת דף ו' ע"א ובספר השלמה שם. גם צרבינו ירוחם פסק כן וכן נראה דעת הרא"ה והר"ן וצירושלמי אסרטיא ופלטיא ומדבר ומבוארות המפולשין משמע נמי קלת דבעי מפולשין דוקא וכן פסק הטור א"ח סימן שמ"ה והמחבר ס"ז שם ז"ל ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער וכתב עליו המג"א סק"ח שם על לשון המפולשין משער לשער פירוש שהשערים מכוונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רה"ר עי"ש.

ובש"ן ת' ישועות מלכו נראה דס"ל דלכו"ע צעי מפולש וצבו"ת דברי מלכאל ח"ד סימן ג' צסופו כתב

מהם וא"כ למאי דנהגינן להקל כהשיטות שמצרכי ס"ר לחשיבות רה"ר יש להחיר צוה"פ על גשרים עי"ש. והנה ודאי נדקו צוה דברי הגאון שליט"א דליכא ס"ר על הגשרים אלא שאני כמוסיף על דבריו לא דליכא ס"ר אלא ליכא עוברים כלל דהרי על הגשרים אסור לעבור כלל רגלי רק צמכונית מותר לעבור וכבר ציארנו צס"ד דהמכוניות אינם מצטרפות והאנשים שהם יושבים צמכוניות הם צרה"י גמור ואינם מצטרפים כלל ואפילו צגשרים שיש מקום מיוחד לעבור רגלי הרי המקום הזה נפרד ומובדל צמחיה מהגשר ואין שם רוחב ט"ז אמה ואין שום תנאי מתנאי רשות הרבים.

עב"פ מבואר דגם צעירות גדולות כנוא יארכ וצרוקלין וכיוצא בהם או פארזי הגם שיש שם ששים רבוא מ"מ לא הוי רה"ר משום שמוקפים וכן צשאר עירות גדולות כאלו. וזה אליצא דכו"ע כלומר אפילו לדעת המחמירים צשו"ע כדעה ראשונה דששים רבוא לאו דוקא כל שיש רוחב ט"ז אמה ומפולש מיהו הכא לא הוה רה"ר משום מחיצות וצ"ב מאד ומוסכם.

סימן פ

רחובות שאינן מפולשות זה כנגד זה
לא הוי רה"ר דאורייתא
נתיב יז

וששית נלפענ"ד דמה שכתב מרן החזון איש דבעינן רחובות מפולשות נראה לכאורה דהוא שיטת מוסכמת צפוסקים הראשונים ואחרונים, דרש"י שבת ו' ע"א כתב ומבוארות של עיר רחבים ט"ז אמה המפולשין משני ראשיהן לפלטיא (ס"א לפרטיא) וכ"כ עוד עירובין דף ו' ע"א ד"ה ר"ה וז"ל ר"ה משמע רחב שש עשרה אמה ועיר שמוניין צה ששים רבוא ואין צה חומה (או) שהיה ר"ה שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר הנה הוסיף צוה שיהא מפולש ומכוון וציותר ציאר זה שם דף ו' ע"ב ד"ה אצולי דמחוח וז"ל שערי העיר מכוונים זה כנגד זה והיו צה ששים רבוא הנה ציאר לן רש"י ז"ל דר"ה צעינן מפולש ומכוונים זה כנגד זה. וכן משמע לכאורה מרמב"ם פי"ד משבת ה"א שכתב איזיהו ר"ה מדצרות ועיירות ושוקים ודרכים המפולשים להם. וציותר מבואר צעצוה"ק להרשב"א ש"ג וז"ל וכן המבוארות המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה ורחצין שש עשרה אמה והעם עוצרין ציניהם כדגלי המדבר והעגלות ע"כ. הנה דייק שהמבוארות המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה כדגלי מדבר אלא שהוסיף והעגלות וכן ס"ל עוד צעירובין כ"ב.

הגרמ"ע והחזו"א מעיד ההיפוך וגם ידוע שצעיר ויזען היה עירוב וגם צעירות כלאנדאן וכדו' היה עירוב. והיה שם יותר מס"ר כמבואר באיניקלאפעדיע וא"כ מבואר המציאות והידוע היפוך ממנה שכתב הגאון שליט"א וממילא יש לן כבר מנהג לערב גם צעיר שיש בה ס"ר.

סימן פא

רחובות עיר גדולות המלאות במכוניות (קארם)
נעשים מחיצות מאליהן

נתיב יח

ועד השביעית אני בא בדבר חדש, ידוע דרחובות עירות גדולות כנורא יארק וצרוקלין הם מלאים מכוניות קארזו בלע"ז על הרחובות ובשעות הנקראים "ראש אאורס" ממש הרחובות מלאים עם מכוניות אשר א"א לעבור בשום זד וזכל הרחובות מלאים מהם א"כ לכאורה המכוניות עצמם הם מחיצות ואנן קיי"ל דמחיצות הנעשית מאליהם או מחיצה הנעשית בשבת הרי זו מחיצה ועיין רמב"ם פט"ו מהל' שבת הכ"ב ועיין שו"ע או"ח סימן שס"ב במחיצה הנעשית מזני אדם ועיין עירובין מ"ב ע"א אמר שמואל שבת צבקה והקיפוחו אינו יהודי מחיצה בשבת מהלך אלפים אמה ועיין רמב"ם פכ"ז מהל' שבת הי"ד מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת והוקף מחיצה בשבת יש לו להלך כל אותו המחיצה והוא שלא תהא יתר על אלפים אמה וכתב ה"ה סוגיא דעובדא דרב חמא בר חנילאי דיצא חוץ לתחום וס"ל להרמב"ם דהך מחיצה של בני"א לא היתה אלא צתוך אלפים אמה ע"ש הטעם משום דהו"ל מחיצה שאינו עשויה לנחת.

והנה לכל השיטות והדעות צדין מחיצה דצעי לשם דירה וכיוצא בזה הנה כל זה הוא רק היכא דצעי מחיצה להחיר אבל פשוט דכל שהוא מחיצה בכל אופן שהוא הרי זה מוציאו מידי רה"ר דכל שיש שם מחיצה הרי אין זה רה"ר וא"כ לפי"ז בכל הני עיירות גדולות שיש שם כהיום קארם הרבה עד שהם מעלמם נעשים מחיצות וצפרטו כי ידוע שעל רוב ישנם מכוניות על זד הרחוב שעומדות שם וכן המכוניות הנוסעות נריכות לעמוד לפני אור אדום ואז הו"ל מחיצה אפילו בשעת נסיעתם נמי הו"ל מחיצה דלא גרע ממחיצת בני"א שאפילו בשעת הילוך הו"ל מחיצה וכ"ש בזהל זרוק ע"ג קרקע שהוא אהל ממש וכמ"ש בזה במשנה הלכות וגדולה מזו כתב בשו"ת זנין עולם סימן י"ג דהא שנחלקו בזהל זרוק אי הוה אהל לא נחלקו אלא לענין טומאה אבל לענין מחיצה לא נחלקו ע"ש וא"כ כה"ג איכא עוד היתר אחד שהמכוניות הו"ל מחיצות בכל העיר ודוק כי יש להאריך בזה.

לאהל מועד יחנו מהו מנגד א"ר יתק מרחיק מיל שהם אלפים אמה וכו' עיי"ש. הנה מבואר דחגיית המחנות היה רחוק מאהל מועד אלפים אמה וכיון דהמחנות היו מרוחקים זה מזה ממילא היה המקום הזה מפולש בין מחנה למחנה וא"כ הרי מבואר דדגלי מדצר היו מפולשים ומכוונים זה כנגד זה וכדעת רבותינו הראשונים.

ונראה דזה שהוסיף הרשב"א והעגלות דלכאורה לפי זה הי' המרחק הרבה יותר מט"ז אמה וא"כ אי צעינן כדגלי מדצר לא יהא רה"ר עד שתהא ארבעת אלפים אמה או אלפים אמה עכ"פ כשיעור בין אהל מועד להמחנות ולזה הוסיף הרשב"א כנגדי המדצר והעגלות דרה"ר ילפינן מהעגלות שהתם הלכו והם עשו רה"ר ולא השטח של אלפים שהתם לא צקעו צו הרצים אלא במקום העגלות וק"ל עכ"פ מפורש דגלי מדצר היו מפולשים ומכוונים זה כנגד זה ושפיר מיושבים דברי רבותינו הראשונים אשר מימיהם אנו שותים ומוכרחים מן הכתובים ודברי חז"ל.

ובמה שדייק מלשון הגר"א ס"ק ט"ו שלא ציין לרש"י דף ו' אלא לרש"י נ"ט ד"ה ואין לה אלא פתח אחד ולאו מפולשת היא אלמא שמפרש הגר"א ש"ל שיהיו השערים מכוננים אלא שיהיו שני פתחים כדי שתהיה מפולשת אבל אף באינם מכוננים הוא רה"ר עכ"ל ולפענ"ד כיון דהני ראשונים פי' דברי רש"י דצעי מכוננים וכן מבואר ברש"י דף ו' ע"ב להדיא בצבולי דמחוזא וכ"כ הרא"ש והרשב"א ועוד ודאי דזהו דעת רש"י וא"כ למה נאמר דהגר"א ז"ל חולק אבל הני ראשונים ומפרש ברש"י אחרת ויהיו דבריו סתומים מדף ו' ולכן לפענ"ד דגם הגר"א לא פליג בזה אשאר ראשונים ומפולשת הכונה היינו מכוון ומפולש וכדעת שאר פוסקים ולכן י"ל פשוט דמה שכתבו התוס' דף כ"ב דירושלים היתה מפולשת מד' נדדים וחיצין משום רה"ר לעומד בצמנע הפילוש הוא אליצא דרבנן ואליצא דהלכתא דקיי"ל כותייהו אלא דס"ל להתוס' כשאר פוסקים דצעינן מפולש ומכוון דומה דדגלי מדצר. וממילא גם מה שכתב במכתבו מד' שצט דעיר של רבים שאוכלסין הרבה היא כרמלית אף דלתותיה נעולות ואין לערבה ואין לנו מנהג דלא כשיטה זו דאף דהאי מה שתיקנו עירובין אף צעיירות גדולות הוא מפני שהעירות גדולות לא היו בהם ס"ר ואף לא קרוב לזה כידוע וכמפורש קן בצמנה מקומות ע"כ.

ולפי מה שהבאנו עדות הני פוסקים ידוע ההיפוך דאף צעירות גדולות שהיו בהם ס"ר עירבו כולם כאשר מעיד לן מכתב הגרש"ד מווארשא שהיה מרובה באוכלסין קרוב לג"פ מס"ר וגם הדברי מלכאל מעיד קן וגם מכתב

יעצירוהו משם וא"כ פשוט דהאי תשמיש לאו תשמיש איקרי והאי רה"ר לא הוה הפקר לכל. וכ"ש הוא מצור שכתב הריטב"א ז"ל דלא הוי ניחא תשמישתיה כי בני אדם מתרחקין ונשמרים משפת צור כ"ש שאין רשות השתמשות כלל וכלל וק"ו הוא מהתם לענין תשמיש וגם לענין שנשמרים מהמכוניות באמצע הדרך שלא יהרגו וגם אסורים לעצור דרך שם כה"ג לכו"ע לא הוי רה"ר, כיון דלא ניחא תשמישתיה.

והעשירי יהיה קודש לפי"מ דהקשו התוס' עירובין כ"ב ד"ה דילמא ותימא דלרבנן כל א"י תעשה רה"י ע"י סולמא דלור ומתחנא דגדר וכו' ותמה מן צדו"ת צית שערים (או"ח סימן קל"ב) והוא פלא דזה הוי רק שחי מחילות ורבנן ס"ל שחי מחילות לאו דאורייתא, ומי לפמ"ש הריטב"א שם דמתחנא דגדר וסולמא דלור הוי שחי מחילות כמין גאס ע"ש ולפי"ז העלה דוקא בשני מחילות מפולשות זו כנגד זו ס"ל דלא הוי רה"ר משום שמפולש משני נדדים לרה"ר אבל בשני מחילות כמין גאס כגון מזרח דרום דודאי אינו מפולש מקוף העולם ועד סופו לא ממזרח למערב ולא מנפון לדרום לא הוי רה"ר ושפיר ס"ל לרבנן דצ"י מחילות כאלו דאורייתא ע"ש, וזוה אפשר ליישב קצת גם דברי רבינו הא"י שפקק בשחי מחילות הוי מחילה דאורייתא עיין או"י עירובין סימן קכ"ט ובהג"א עירובין פ"ב והוצאו דבריו צית אפרים וגם הגר"י שטייף ז"ל והגאון מוהרש"ד מווארשא ועיין מג"א סימן שמ"ה סק"א שיש הרבה פוסקים ששחי מחילות ולחי הוי רה"י דאורייתא ע"ש. ועיין כמה מאחרונים זירפו שיטתו לסניף וגם צעניותנו הראיתי במשנה הלכות ח"ו ולהנ"ל יש לדחוק דזה נמי כוונת הא"י דדוקא בשחי מחילות כה"ג מתיר ונ"ע.

ידידה זוה מדויק לשון הא"י שכתב בהלכות עירובין סימן קס"ד וז"ל: "וכן פי' רבינו שמואל ז"ל צפרק מי שהוציאהו, עיר של יחיד שאין רה"ר עוברת שאין פתחיה מכוונים זה כנגד זה, כגון דגלי מדבר, ואין רחבה ט"ז אמה ורגילין לערב את כולה כאחת, ונעשית של רבים שרבו אנשים צעיר וצנוותיה שצקציבותיה הרגילים לצוא שם בצמורה עד אשר עלו לששים רבוא כמנין דגלי מדבר, ורה"ר שלה רחב ט"ז אמה אבל אין פתחיה מכוונים זה כנגד זה, מערבין את כולה, הואיל ואין רה"ר גמור, דברה"ר גמור עסקי' דמערבין את כולה, דליכא למיגור אטו רה"ר גמור [דילמא] אחי לערובי דהא שם רה"י עליה, אע"ג דדמי לרה"ר לכל דבריו חוץ מדבר אחד, או שאין רחב ט"ז אמה או אין פתחיה מכוונים זה כנגד זה ל"ג אטו רה"ר גמור דהא שם רה"י עליה, שהרי מתחילה רשות [היחיד] גמור לכל דבריו ולא הוי דמי כלל לרה"ר משום הכי מערבים את כולה צלי היכר דיורין חוזה להם כו"י ולפמ"ש אפשר לכוון דעת א"י כדעת רבינו הבי"ש.

ולמנצח על השמינית, די שן שיטת הערוך השלחן או"ח סימן שמ"ה סי"ט ס"כ שהעלה דרה"ר לא הוי רק בשאין צעיר רק רה"ר אחד לשני נדדי העיר מזרח ומערב או דרום ונפון וכשמו כן הוא שכל אנשי המקום השוכנים בהעיר הזאת פנים לשם ולא למקום אחר כמו שהיה צמדבר שהיה המחנה עשוי מצוואות מצוואות וצתוך המצוואות היו הרבה חצרות וכלל חצר הרבה צתים והיו המצוואות מוקפים מג' רוחות רק באמצע העיר היה סרטיא גדולה שכל מצוואות פתוחות לה ומפולשות משני נדדים וכל מי שהיה צריך לילך לעיר אחרת צהכרח שהיה יוצא דרך סרטיא זו ומקום אחר לא היה לו וכן פלטיא וכו' ע"ש אבל אם העיר אינה עשויה מצוואות מצוואות אלא כל הרוחות מפולשים ל' רוחות העולם ומי שדר צרחוב זה יצא לעיר אחרת דרך רחוב זו וכן צרחוב אחרת אין מקום שנקרא עליו רה"ר מפני שאין שם מקום שכולם מתקצפים שם. ולפי"ז העלה דאלנו ליכא לא סרטיא ולא פלטיא שכל עיר יש שוק וחנויות וגם דרך מ"מ כיון שיש גם מקומות אחרים של מסחר נמצא דאין לעירות דידן לא סרטיא ולא פלטיא עי"ש. ומדברי האהל מועד דרך י"ג נ"ב לכאורה ראייה גדולה לדבריו.

ותשעה מי יודע דאפילו להפוסקים החולקים על רש"י מודים על כל פנים דצעי דרך מופקר לכל שכל אחד עושה צו והולך צו כרצונו צלי שום עיכוז צין על ההילוך וצין על התשמיש וכמ"ש הריטב"א עירובין כ"ב ד"ה מפני שאינם כדגלי מדבר, דמעלות ומורדות לא מסרם יהושע לרבים כיון דלא ניחא תשמישתיה כדאמרינן גבי שבילי צית גלגל וא"כ אינם דומים לדגלי מדבר שהיו מקורים הדרכים לרבים ע"ש דצעי נמי שיהא ניחא תשמישתיה וכל שלא ניחא תשמישתיה לא הוי רה"ר אלא כרמלית וצ"ה שם ר"ה צבור ס"ד כתב כיון שיש שם צור אפילו הוה הדרך רחב הרבה אי אפשר ליהוי ניחא תשמישתיה כי בני אדם מתרחקים ונשמרים משפת הצור ועיין שו"ת צית אפרים דף מ"ו ד"ה ונפלאחי דאף על החולקים על רש"י צעי דרך מופקר לכל וכו' ומ"מ לא אמר ר"י אלא צירושלים וכיוצא בה דבקעי צהם רבים להדיא צהדרך סלולה שם לרבים להשתמש לעצור שם תמיד כו' עי"ש.

ולפי"ז צרה"ר דידן לא מייציא דלא ניחא תשמישתיה שהרי אין אנשים משתמשים בה כלל ואסורים להשתמש בה צשום דבר ולהעמיד חפציו צרה"ר וכל המשתמש צרה"ר צחפציו ורונה להניחם שם ענוש יענש לפי חק המלכות ומיד יצואו ויטלו אותו משם וגם ההילוך צרגליו אסור צו עפ"י חק המלכות אלא אפילו הילוך המכוניות נמי אין צידו לעשות כרצונו ולעמוד באמצע הדרך ולהשתמש שם כרצונו אלא העומד באמצע הרחוב ענוש יענש ואין לו רשות צרחוב הוה אלא לעצור דרך שם גם זה צמרונה לפי הוראתם ואם הולך לאט יותר

עוד למדנו מדברי הא"ז ז"ל דאפילו דומה לרה"ר לכל דבריו חוץ מדבר אחד שאינו דומה לו לדגלי מדבר שוב לא הוא רה"ר וגם לא גזרינן אטו רה"ר גמור דהא שם רה"י עליה וזה יסוד גדול להחיר כל עירות גדולות כדעת החזו"א ודעימי' ופשוט.

עב"פ הא נראה מדברי הריטב"א לפי פירוש הבי"ש הנ"ל דצדתי מחילות עקומות לא הוא רה"ר דאורייתא ואחי ספיר. ולפי"ז צדיק נמי כיון דבעירות גדולות כל הרחובות עשויות הכי שהם שתי מחילות משתי צדדים שהצתים הם מחילות ומתעקמות כמין גאם שהרי אינם מפולשין כה"ג שוב לא הוא רה"ר דאורייתא בשום מקום ולכאורה זה באמת כעין סברת החזו"א ז"ל ונמצא שכבר קדמו בסברא זו מרן הבי"ש לפי פירושו כדעת הריטב"א ז"ל.

ועל אחד עשר אני בא דבמקומות אשר צריכים לשלם שכר לעבור הנקרא טאל בלע"ז שמשלמין עבור כל מכונית ומכונית וקודם שלם סוגרים הדרך מלעבור עד שישלם ואז נפתח כעין דף ומכניסין לו לעבור כה"ג פשוט דלא מקרי רה"ר שהרי במציאות אין מניחין לעבור שם שום מכונית בלי תשלום עבור המכונית ואם לא ישלם לא יעבור ולזה לא צריך לומר דלא מקרי רה"ר כלל וא"כ יאלנו מדין רה"ר כמעט בכל הדרכים גם מטעם זה לצד מהטעם שאין רשות לעבור ברגל לאנשים על הדרכים האלו בכלל גם להמכוניות ליכא רשות לעבור. ומעתה נלפע"ד להוסיף ולחדש דאפילו בעירות אשר הרחובות הגדולים הם מסודרים לעבור רק בדרך אחד ולמשל רחוב 53 מותר לעבור רק לנפון ורחוב 52 רק לדרום וכדומה כה"ג נמי לא הוא רה"ר שהרי אם אחד רוצה לעבור דרך רחוב 53 מנפון לדרום אין מניחין אותו וכן להיפוך ברחוב שני א"כ לא הוא תשמישית ואין מניחין אותו לעבור כלל רק בדרך אחד ולא להניח שם כליו כה"ג לפענ"ד פשוט דג"כ לא הוא רה"ר והבן.

ושנים עשר אני יודע דראיתי לרבינו הגדול המאירי ז"ל עירובין נ"ט המשנה החמישית צביאור עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה דבגמל שאלו היכי דמי של יחיד ונעשית של רבים והיו סבורים לפרש כגון דיסקרתא דריש גלותא שהיתה תחלה שלו וכו' ופי' כגון דיסקרתא דנתוואי (ובמאירי גרס דנתן זעאר) ופירושו זה קצת מפרשים שזה בנה עיר לעצמו ולאזרחותיו וכו' ולבסוף נדלדל ומכרם לרבים ונמצאת של רבים וכו' ויש חולקין במכרה כלה ומפרשים שאותו היחיד בנה עיר לעצמו ונתישבו זה רבים ומעלים לו מקום וארנוניות מחמת הצתים שנמצאת העיר קנין ליחיד ואין לבני העיר קנין גמור בדרכים וסרטייות אלא לדריסת הרגלים רגליהם לצד ואותו היחיד ראוי לבנות בהן

כשלו וכגון זו אין חייבים צרה"ר שלה ואפילו נתנם במתנה גמורה שלא בזמן (כלומר שלא צריכים לשלם מס והמניין שם בקוגריים שלמו מס טעה דמיונו לפענ"ד) הואיל ושייר לעצמו הדרכים ואפילו היה שם רחב שש עשרה אמה ואפילו מנזיים שם ששים רבוא וכמו שאמרו צפרק שני יהושע אוהב ישראל היה ונתקן להם דרכים וסרטיאות כל היכא דלא ניחא תשמישיתיה מסרה ליחיד אלמא כל שהיא רשות היחיד אעפ"י שיש לרבים קנין צהם לדריסת רגליהם ושיש להם שם דרך סלולה אין חייבים זה משום רה"ר וכענין זה מצינו חז"ל שהרבים נכנסים צו ויוצאים צו רשות היחיד לשצת וכל שכן אם הדרכים שלו והוא משאילן או משכירן ונמצאו עכשיו עירות של מלכים שאין בהם חיוצ רשות הרבים גמורה והדברים מתקבלין ונראין האוהבים וכו' ע"ש.

הנה האיר לן המאירי ז"ל אור חדש על דין רה"ר אפילו בעירות גדולות שיש שם דרכים רחבים שש עשרה אמה ומנזיים שם ששים רבוא אלא שהדרכים לא נמסרו ליחידים כלומר שהממשלה יש לה רשות על הדרכים לעשות כרונם כה"ג אין חייבין דהם משום רשות הרבים ואפילו אם הוא משאילן או משכירן להם והם מותרים להשתמש שם מ"מ כיון שצד המלכות והממשלה צידם לשנות הדרכים לפי רונם כה"ג לא הוא רה"ר וא"כ עלתה לן צס"ד צדיקן דידוע צוה"ז דהדרכים כולם הם תחת הממשלה ואין ליחידים רשות עליהם כלל ואדרבה אם נפל אחד צרה"ר שהי' שם איזה מכשול יכול לבקש מהממשלה פיצויים וגם צידם לשנות הדרכים כרונם וגם לבנותם ולהרסם ולסבצם כפי רונם ואין שום כח ציד היחידים על הדרכים ואם הולכים ממקום למקום צרוצ מקומות צריכים לשלם מס (טאל בלע"ז) שהוא שכר עבור הדרך פשוט דהו"ל דין דעירות של מלכים שכתב המאירי שאין עליהם דין רה"ר ועיין שו"ת רמ"א סי' קל"ב אות ו' וז"ל וה"ה בעירות שלנו שכולם הם של מלך וכו' ע"ש הנה כתב ג"כ דכל העירות שלנו של מלך הם, וכיון שכן א"כ פשוט דאין עכשיו בשום עיר צעולם דין רה"ר וזה ראוי גדולה למה שכתבנו צענין שאסור לעבור אלא גדולה מינה.

ומבואן נמי ראוי להשאל צשו"מ ח"א סי' רנ"א, שרצה לומר דאפילו רק יש רשות לשר העיר על הדרכים לעכב ההילוך אז כבר אין לו דין רה"ר והשו"מ כתב דוקא כשכבר עשה חוק שלא לעבור אבל צרשות גרידא לא מהני אבל מדברי המאירי ראוי לדעת השואל דכל שיש לו רשות לשר העיר הרי אין זו כבר רה"ר צרשות השר הוא ולא רשות הרבים ועיין דע"ת סי' שס"ה אות צ' והצאתי צדריהם לעיל נתיב י"ד ולפמ"ש המאירי ז"ל נראה פשוט ומצוה דאפילו רק יש רשות לשר העיר לעכב ההילוך או לבנות ולהרוס כה"ג לא הוא רה"ר וזה צרוצ ופשוט מאד.

הוצא צצה"ט סימן שמ"ה סק"ז דסרטיא ופלטיא הוא רה"ר אף בעיר שמוקפת מחילות ודלתות ועולות וכן איתא בצצה"מ בעירובין כ"ב בשם רבינו אפרים דרה"ר לא מיערבא אפילו דלתות ועולות וש סוברים שאף שאינו רה"ר הוא עכ"פ כרמלית כדחוצא צצה"ד סימן ע"ג ואף שהתה"ד ענמו סובר שהוא רה"י מ"מ יש שיטות האוסרות.

ומשמע שכן סובר רש"י בדף ק"א שכתב לענין ירושלים אבל עכשיו דלתותיה ועולות לאו רה"ר שאינה לדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה עיי"ש. ולשון זה משמע שאינו רה"י דהא רק מחמת שאינה דומה לדגלי מדבר הוא הפטור שזה עושה רק שלא יתחייב צדין רה"ר כדאשכחן זה צרה"ר מקורה אבל לא יעשה מה שאינו דומה לדגלי מדבר צדין רה"י, איצרא דלשון רש"י דלעיל מזה שכתב שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירבו דהואיל ודלתותיה נעולות צלילה מערבין את כולה משמע שהוא רק משום חסרון עירוב וצויתר מפורש הוא צרש"י ד"ו שכתב אבל נעילת דלתות משויא לה כחצר של רבים ומערבין את כולה וע"ז שלא עירבו היא כרמלית ע"ש כדחוכיח התה"ד מרש"י שכתב עכ"פ מרש"י של דבור זה שכתב שאינו דומה לדגלי מדבר משמע שהוא כרמלית ולא מהני עירוב וצריך לומר שהם שתי לשונות צרש"י עכ"ל"ק. ומינה יא' להכריח שם דירושלים לא היה מועיל עירוב ויא' לחלוק על הכלל כולו ולאסור לעשות עירובין בנוא יארק.

ואני יתוש קטן תמה האריך בשביל דיוק קלוש כזה יא' לחדש דבר גדול כזה ולאסור עירובין. ואפילו היתה קושיא גדולה וענומה וסתירה מפורשת בדברי רש"י אכתי לא היה מקום לחדש זה שכיון שיש לן דברי רש"י במקום אחד שס"ל דירושלים נמי הועיל עירוב והתה"ד פסק כאותה שיטה הרי כבר הכריח לן התה"ד שהיה אחרון להני פוסקים והיה גדול הדור אשר כל בית ישראל נשען עליו כהלכה מפי הגבורה כמ"ש בסימן ע"ג שם והגאון שליט"א בעצמו הביאו, ומאחר שהתה"ד פסק דירושלים הו"ל רה"י וידע לפרש דברי רש"י כשיטתו שהרי הביא שם דברי רבינו אפרים ודברי אחד מהגדולים שהיה סובר להחמיר מהא דאמרינן ירושלים כרמלית היתה אף קודם שנפרץ והתה"ד חלק עליו וכתב דנראה דברי המתיר עיקר דרש"י פירש פ"ק דנעילת דלתות הוא משוי ליה לירושלים כחצר שלא עירבו וכל זמן שלא עירבו היא כרמלית והכי אמרינן פרק שני דירושלים היתה כחצר שלא עירבו זה והא דקאמרינן נמי כרמלית היתה רואה לומר דין כרמלית דאסור לטלטל זה מדרבנן ולישנא דתלמודא נקט וכו' ותדע דרש"י ס"ל דלאו דוקא כרמלית היא דהא פרק מי שהוציאו גבי הני דכרי דאתו למכר כתב דעיר מוקפת חומה או שיש לה מחילות משוזה רשות היחיד כדיר וספר וסתמא קאמר וכו'

שוב הראו לי דצשו"ת בית אפרים סי' כ"ו (דף מ"ט ע"ב ד"ה ובספר דרך אביה) צא"ד שהעלה ע"פ דעת הריטב"א ח"ל ועל פי זה יש לומר דדוקא דומיא דירושלים דבעת שכבשו וחלקו היו מסורים הדרכים לרבים כדאמרינן יהושע אוהב ישראל היה היכא דניחא תשמיעתיה מסרה לרבים אבל במדינות אלו שלא היו דרכים אלו מעולם רק המלך נפשו אותה ויעש דרכים אלו וצידו להרוס ולצנות בחפזו באשר דבר מלך שלטון היום עושה כך ולמחר עושה כך ומעולם לא נמסר לרבים ועיין צריצ"ש סימן תק"ז טעם היתר קניית רשות מהאדון כי ידוע כי דרך הרבים הוא לעולם לאדון לשנותה כמו שירצה ולתת לצעלי צמים דרך מזד אחר כו' וכתב שטעם זה מספיק להו להוציא מבתי יהודים למצוי כיון שקנו רשות ממי שהדרכים שלו ויכול לסלק בני המצוי מן הדרך ההוא ולתת להם דרך מזד אחר ודברי הט"ז סי' שצ"א ז"ע ועיין צא"ר, ונקיט מיהא דלינא דבגוונא דידן שהמלך הוא דחידש הדרכים אלו הרחבים י"ו אמנה וצידו לעשות מה שלצו חפץ צרותו מרחיב וצרותו מקצר או לסלק הדרך מן העיר ולתת לרבים דרך מזד אחר א"כ אין צדך כזה דין רה"ר מדאורייתא ע"ש, נמצא דהצ"א כבר המציא סברה זו מדנפשיה ולכאורה ראוי גדולה לדבריו מדברי המאירי הג"ל. ועכ"פ ממה שאנן קיי"ל כהריצ"ש וסומכין לקנות רשות משר העיר נראה דנקטינן דהרחובות שייכים להממשלה ממילא לא היו רה"ר גם בשביל זה וא"כ אית לן עוד טעם להחיר צדיקן.

ובאמת כי כבר בשנת תרס"ו יא' לאור ספר עירוב והוצאה להרצ סוגעל והציא שהגאון מהרש"ם והגרא"ל האראוויץ מסטראניסלאב והגרא"ם מייזליש מפרעמישלאן והגאון ר' משה נחום ירושלמסקי אצד"ק קיעלן התירו לתקן עירוב בנוא יארק ע"ש וכן עשו הלכה למעשה, והגאון ר' יצחק אלחנן הסכים להגאון ר' יעקב יוסף רב הכולל בנוא יארק להתיר עירוב וסאנט לואיס. כ"כ בקונטרס תקות זכריה להרב זכרי' ראזענפעלד ז"ל. ועיין שו"ת תירוש ויא'הר סימן ע"ג שג"כ כתבו בפשיטות דאין דין רה"ר צנ"י.

סימן פב

ירושלים לא היה מועיל עירוב
אפילו עם דלתות
נתיב יט

האמנם אכתי פש לן לצאר חזות קשה שראיתי קדוש אחד מדבר ידי"ג הגרמ"פ שליט"א שלאחר שכתב דגם נוא יארק ועירות גדולות אין להם דין רה"ר ח"ל, אך הנה לעומת זה שכתבתי שיש מקום להקל הא איכא שיטת הרשב"א

שום איסור והוא צדין רה"י אף בעיר שס"ר צוקעין צה נמי
הא מוכרחין לומר שירושלים עכ"פ היחה אסורה משום שלא
עירצו שחמה טובא מ"ט לא עירצו כדהקשתי שדוחק לומר
שאומה שעה לא היה דאף על שעה אחת תמוה מ"ט לא
עירצו ולכן אולי מכיון שבאין לירושלים מכל המקומות צרגלים
וגם בכל שנה חששו לשמא יראו אנשים ממקומות שלא היו
מתקנים במחיצות כמו ירושלים ויטלטלו גם שם לפיכך לא
עירצו כדי שיהיו אסורים גם צירושלים והעלה דא"כ גם צנוא
יארק יש לאסור עיי"ש.

והנה כבר כתבתי לעיל דאין לאסור צכה"ג ואין לנו לגזור
גזירות חדשות, מ"מ ראה ה' צעניי והראוני מן
השמים דברי רש"י סוטה מ"א ע"א אמה שאמרו צגמרא
והשאר תפלה כו' מכאן ואילך כל אחד ואחד מציא ספר תורה
מתוך ביתו וקורא צו וכל כך למה כדי להראות חומתו לרבים
ופירש"י מכאן ואילך לאחר שגמר כה"ג לקרוא פרשה
צצרכותיה כל אחד מן הציבור מציא ס"ת מציתו לעזרה
דקצבר וכו' אי נמי ירושלים דלתותיה נעולות צלילה ומערצין
את כולה ע"כ. הנה מפרש שיטת רש"י דהיו מערצין צירושלים
ומערצין את כולה ולכן היו מציאים ס"ת מציתם ציוהכ"פ,
וכ"כ המאירי שם צדף ל"ט כרש"י, שהיו מערצין, וכ"כ עוד
צעירוצין דף כ"צ ע"א ד"ה רצנן צזימא פירש"י (דף ע')
שמערב יו"כ הציאו וכבר תמה המהרש"א שם דלמ"ל למימר
כך ולא כמו שכתב צסוטה הנ"ל ועיין רש"ש שם, וצאמת כי
המאירי יומא דף ע' שם פירש דיש מפרשים אותו לדעת
האומרים שאין עירוב והוצאה ליוהכ"פ ואין צריך לכך
שירושלים דלתותיה נעולות צלילה ושמא היו מערצין את כולה
צעירוב אחד, או שמא מצערב היו מציאין אותו לציה"כ עכ"ל.
עכ"פ מצואר מהמאירי ורש"י ז"ל דירושלים היו יכולים לערב
דאל"כ הי"ל דאין מערצין, וגם המהרש"א שחמה על רש"י
והרש"ש כולם יחד הודו דאפשר לערב ולא חלקו צזה כלל,
ועיין ערוך לנר יצמות ל"ד, ושו"ת נוצ"י שנשאל ג"כ על זה
מצעל תשובה מאהבה למה שינה רש"י את טעמו מסוטה
ליומא. גם רבינו הר"א ש עירוצין ו' כתב דאמר רבה צר רב
הונא אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה וכו' אצל השתא
דנעולות צלילה הו"ל כחצר של רבים שמערצין את כולה ואין
מצואותיה צריכין תיקון עכ"ל. וגם רבינו יהונתן עירוצין דף
ו' צד"ה כיצד מערצין כתב וז"ל, וירושלים נמי מיערבא כיון
דלתותיה נעולות צלילה ואע"פ שכל זמן שלא עירבה היו
ככרמלית וכו' עיי"ש. וכן כתבו החוס' להדיא צ"מ דף נ"ג
ע"צ ד"ה דנפול מחיצות וז"ל, פירוש רוב מחיצות כו'
כדאמרינן ריש פרק אלו דברים (פסחים ס"ו ע"א) דההיא
שמעתתא דהלל צריך להעמיד אחר שנפרצו צה פרות לכך
לא היו יכולין להוליך סכיניהם צצבת לעזרה לשחוט פסחיהם

ועוד נראה ראה גמורה דהתוס' והרא"ש ומרדכי צשם ר"י
כתבו צפ' דער ישראל אחד דער צכרך מוקף חומה שהוא מותר
לטלטל צכל העיר הועיל ודלתות נעולות צלילה ומור"ס הוסיף
אפילו אין דלתות נעולות צלילה שרי כיון דיש לה מחיצות היו
לה כחצר של רבים דלא פלוג רצנן צין חצר גדולה לקטנה ע"ש
והכי נהוג עלמא היתר פשוט א"כ שמעינן דעיר המוקף
מחיצות לאו כרמלית היא אלא כחצירות שלא עירצו וכו' עיי"ש.

הנה מצואר דהתה"ד כבר דן צזה וחלק על הגדול שרצה
לאסור ולומר דירושלים כרמלית היה אף קודם שנפרץ
וכתב דרש"י לא ס"ל הכי ומה שכתב לשון כרמלית רק משום
שגרת ליגנא כתב כן ולמה לן לחלוק עליו צלי ראיות, וכ"ש
שאפילו נימא דיש סתירה צדברי רש"י הלכה צדברי המיקל
צעירוב כיון דהוא מחלוקת צאיסור דרצנן דלכו"ע ליכא כאן
איסור דאורייתא דאפילו נימא דכרמלית היחה מ"מ כו"ע מודי
דלא היחה רה"ר וא"כ שוב דרינן לכללא דהלכה צדברי המיקל
צעירוב וא"כ אפלו היה לן ראיות דיש סתירות צדברי רש"י
וכ"ש דאין כאן סתירה כלל, ואדרבה אני חמה האין אפשר
צדברי רש"י סותרין צאותו עמוד ממש צדצ"ה ומנהדרו ליה
אינהו כרמלית כתב וז"ל צתמיה דהא ירושלים כולה כרמלית
היא שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירצו דהואיל ודלתותיה
ננעלות צלילה מערצין את כולה ומיד צד"ה שאחריו, חייבין
עליה כתב וז"ל, דעיר של רבים היא שאוכלוסין הרבה צאין לה
אצל עכשיו דלתותיה ננעלות לאו רה"ר שאינה כדגלי מדבר
שהוא דרך פתוח כל שעה כו' והאין אפשר שרבינו הגדול מאור
הגולה סותר עצמו מרישא לסיפא צהלכה מפורשת. אצל אמת
יורה דרכו דרבינו הגדול רש"י ז"ל גם צסמוך צד"ה ומנהדרו
ליה דייק צלשונו שכתב וז"ל, צתמיה דהא ירושלים כולה
כרמלית היא שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירצו וכו' והנה
שרש"י ז"ל צכיון דייק מתחלה לכתוב שירושלים כולה כרמלית
היא ופירש מאי כרמלית שהיא כולה כחצר של רבים וא"כ לא
צריך לה צד"ה שאצלו לחזור ולפרש האי כרמלית מה הוא ולכן
כתב סתם דעכשיו דלתותיה נעולות לאו רה"ר הוא שאינה
כדגלי מדבר ולא צא לפרש מה דינה של ירושלים אלא לענין
דלא הוה רה"ר שלא להתחייב ומה דינה כבר פירש צד"ה
ומנהדרו וזה צרור לפענ"ד צדברי רש"י.

סימן פג

בענין הנ"ל ותמיהה מדברי רש"י סוטה ועוד
ראשונים דס"ל דירושלים היתה מעורבת

נתיב ב

עוד הוסיף הגרמ"פ שליט"א וז"ל, וגם הא אף לפירוש
ראשון דרש"י שכן סובר התה"ד צצמוקף מחיצות ליכא

אבל ציוס שאין דלתותיה נעולות ר"ה היא אלף צין ציוס וצין צלילה כרמלית היא והני מילי בשלה עירבו וז"ל אם עירבו מותרין דכחצר היא כך כתב הרב אלפסי ז"ל בפ"ק דעירובין והרב רבינו אפרים חולק עליו דלא סגי ליה בעירוב כיון דכרמלית היא ושם צירתי את דצריהם ע"כ. הנה מצואר מכל הני ראשונים ז"ל דירושלים דינו כחצר ואם עירבו מותרין לטלטל בו.

איברא דנלפענ"ד פשוט דשלמה המע"ה בשעה שתיקן עירובין בירושלים תיקן שהרי בירושלים מלך ומקום שיפול העץ שם יהוא (קהלת י"א) ובגמרא ע"ז ל"א שם יהוא ס"ד אלף שם יהוא פירומו והנה בירושלים היו הרבה יותר מששים רבוא בזמן שלמה המלך והגם שלא מצאתי מספר המכוון ממש מ"מ צמדש איכה, העיר רבתי עם פי' א' אות צ' תני מצקש אחת לידע כמה ארכוסין הו' בירושלים מן כהניא את ידע כו' ה"ד (מ"א ח') ויזבה שלמה את זבח השלמים אשר זבח לה' בקר עשרים ושנים אלף ונאן מאה ועשרים אלף ותניין פר קרב בעשרים וארבעה ואיל באחד עשר הדא דאת אמר צננין הראשון ע"כ. והנה לכ"צ אלף בקר לפי המספר כ"ד כהנים לבקר היה המספר כהנים לבקר חמש מאות אלף ועשרים ושמונה, ולנאן ק"כ אלף י"א לכל איל יעלה מיליאן ושלש מאות ועשרים אלה ס"ה 1,848,000 כהנים לצד שהקריבו קרבנות ולא נכלל בעלי מומין וחולים וחקנים וקטנים וששים ועצדים הרבה מאד וכל זה היה גם לצד מישראלים כחול הים הרבה מאד, ואין לומר דגומא קתני שהרי מצואר בקרא סכום הקרבנות האלו גם מה שהציא שם הדא דאמר צננין הראשון אבל צננין השני פעם אחת בקש אגריפס המלך כו' הפרישו שש מאות אלף זוגות כליות עיין פסחים ס"ד והוא לכו"ע לאו גומא ואפ"ה עירבו בירושלים כמצואר בתוס' וכל הפוסקים.

עוד נלפענ"ד להביא ראיה דאפילו צרה"ר נמי איכא מצוה לערב מהא דעירובין ס"ח ההוא ינוקא דאישתפיך חמימייה אמר להו רבא נייתי ליה חמימי מגו ציתאי א"ל אביי והא לא ערבינן א"ל נסמוך אשיתוף א"ל הא לא שתפינן נימא ליה לנכרי לייתי ליה כו' ופי' התוס' גיטין דף ח' דלייתי מתוך צייתי דרך כרמלית ומיהו בהלכות גדולות פירש דלייתי מתוך צייתי דרך צרה"ר ע"ש והנה בגמרא עירובין שם א"ל רבה בר רב חנן לאצבי מצואה דאית ציה תרי גברי רבצני כרבנן לא ליהוי ציה לא עירוב ולא שיתוף א"ל מאי נייעבד מר לאו אורחיה אנה טרידא בגירסאי אינהו לא משגחי ע"ש ומצואר דרבה בר רב חנן שהקשה לאצבי אהא עובדא הקשה ליה דאמר ליה אצבי לרבא לא ערבינן ולא שתפינן ואי נימא דרה"ר גמור לא מערבינן לעולם א"כ מה מיבעיא ליה לרבה בר רב חנן לאצבי תרי גברי רבצני הרי כיון שהיה שם רה"ר

דקודם שנפרצו היו מותרים לטלטל כדאמר ר' יוחנן (עירובין דף כב) ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות צלילה חייבין עליה משום רה"ר עיי"ש. ועיין תוס' עירובין כ"ו ע"א ד"ה מערב דמשמע דאפילו הי' בעיר ס' רבוא היו יכולין לערב כל העיר ע"ש.

ו"ל הסמ"ג (מ"ע א' מד"ס) שמה"מ אין קרוי רה"ר וכו' הילכך אין חשוב רה"ר צפחות מרוחב שש עשרה אמה ומפולש משער לשער ובוקעין צו ששים רבוא כמו דגלי מדבר וכן פירש רבינו שלמה במס' עירובין וגרסינן בעירובין (דף ו') אמר רבצ"ח אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות צלילה חייבין עליה משום רה"ר שלה ופירש שם רש"י ירושלים ר"ה שלה מכוון משער לשער ומפולש ויש בה דריסת ס"ר ורוחב ט"ז אמה ואילמלא שנועלים דלתותיה בכל לילה חייבין עליה בשבת משום רה"ר אבל נעילת דלתות משווי' לה כחצר של רבים ומערבין את כולה וכל זמן שלא עירבו היו כרמלית ולא מחייבין ע"ש ומצואר דמפרש דלרש"י מערבין את כל ירושלים רק כל זמן שלא עירבו היו כרמלית.

הנה מצואר עכ"פ מפורש דס"ל לרש"י דבירושלים כשהיו דלתותיה נעולות היה מותר לטלטל ע"י עירוב. גם בתוס' הרשב"א פסחים ס"ו וז"ל, השתא משמע בשמעתי דשייך איסור רה"ר בירושלים וכן משמע צריש לולב וערבה דף מ"ב דקתני התם מוליכין לולביהן מע"ש בעזרה וקשה מהא דפ"ק דעירובין (דף ו') ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כו' ומיהו יש לדחות דהכא בשלא עירבו זה עם זה ור"י מתוך דהכא מיירי לאחר שפרצו פרוצות דכי האי גוונא משני מילתא אחריתא בפ"ב דעירובין שם כאן קודם שנפרצו פרוצות כאן לאחר שנפרצו בה פרוצות ע"ש. גם הריב"ז א"ל עירובין ק"א כתב וז"ל והא דקאמרין ירושלים כרמלית הוא לא דייקא בלישנא ונקטיה אשגרת לישנא דרגילין לומר רה"ר וכרמלית דודאי כיון שיש לה דלתות הננעלות הרי היא כחצר גמורה אע"פ שלא עירבו בה מותר לטלטל בצולה כלים ששבתו בה עיי"ש.

ובספר המאורות לרמב"ם מנרבוה שבת דף ה' ע"א ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות צלילה חייבין עליה משום רה"ר אבל עכשיו שדלתותיה נעולות היא כרמלית וכו' והכי כתב הרי"ף בפ"ק דעירובין אבל רבינו אפרים כתב דלא היו כרמלית אלף צלילה וכו'. וכתב דלא סגי ליה בעירוב כיון דכרמלית הוא מיהו לדעת הרי"ף ז"ל אם עירבו מותרים דכחצר הוא ודעת הרב רבינו דוד נ"ע כדעת הרי"ף. ובספר שלמה למס' שבת דף ה' ע"ב אמר רבי יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות צלילה חייבין עליה משום רה"ר אבל עכשיו שדלתותיה נעולות היא כרמלית לא שגא ציוס ל"ש צלילה וכו' ולאפוקי מרבינו אפרים ז"ל דלא היו כרמלית אלף צלילה

דאורייתא לא מצי לערב גס אציי מה שהשיב מאי נעביד מר טרוד כו' אמאי לא השיב ליה בפשיטות רה"ר א"א לערבז גס רבה דאמר נייתי ליה חמימי מגוי ביתאי דהיה ס"ל שעירבזו האיך עלתה על דעתו שיערבזו כיון שאמר להציא דרך רה"ר והא רה"ר א"א לערבזו ו"כ ע"כ מוכרח דמערבין אפילו רה"ר דאורייתא, וגם התוס' דפליגי אפירוש הבה"ג לא פליגי על ע"כ הדין דמערבין רה"ר ו"פ.

עוד נראה ראה ממעשה רב עירובין מ"ד הנהו בני גינא דאעילו מיא במחיצה של בני אדם נגדינהו שמואל אמר אם אמרו שלא מדעת יאמרו מדעת הנהו זיקא דהוה שדיין בריסתקא דמחוזא בהדי דאתא רבא מפרקי' אעלינהו ניהליה לשבתא אחריתי צעי עיילינהו ואסר להו דהוה ליה לדעת ע"ש ופירש"י דאעילו מיא מרה"ר לרה"י ריסתקא רחוב העיר רה"ר והיה גדוד דשומעי הדרשה באין אחריו נטלן שמש והציאן בתוך מחיצות הבאין ע"כ הנה מבואר דרה"ר גמור נמי אם עושין תיקון מחיצות מותר לטלטל בו ואפילו מחיצות לשעה וע"י בני אדם מותר לטלטל אלא שיהיה שלא לדעת.

סימן פד

בקושית התו"ט והגרמ"פ למה לא עירבזו בירושלים

נתיב בא

אלא דראיתי קדוש אחד מדבר כק"ו בתו"ט עירובין פ"י מ"ט ד"ה שהיה צירושלים שעמד בדברי הרע"ב שם וכתב דהרי כרמלית לאו כרמלית אלא כדין כרמלית שאסור לטלטל הימנו לרה"י ומרה"י לה דהוי עיר של רבים שאסור לערבז כולה וכמ"ש הרמב"ם לפי שהיא עיר של רבים וכו' ורש"י שפירש דמערבין כולה אלא שלא עירבזו היינו לפי פירושו צפ"ה דמפרש עיר של רבים דרבים זוקעים ואם דלתותיה נעולות מערבין ודוחק לומר שאם היתה ירושלים יכולה לערבז כולה שלא עירבזו כולה ולהרמב"ם ניחא דאינה יכולה להתערבז כולה ובסוף פ"ה דפסחים נמי משמע הכי דתנן יתה כח ראשונה וישצה לה צהר הצית לפי שלא היו יכולין להוליך פסחיהן בשבת כדפירש רש"י בעלמא ואמאי לא עירבזו מע"ש כדי שיוכלו להוליך אלא ודאי שא"א לערבז כולה ומפני כן אפשר שלא עירבזו כלל כדי שלא יבואו להוליך אפילו במקום שאינו מעורב כלל ע"ש.

הנה דהתו"ט כבר הקשה כקושית הגרמ"פ שליט"א ומינה ינא לפרש ולישב שיטת הרמב"ם ז"ל והקשה אשיטת רש"י אצל פשוט ליה דרש"י ס"ל דהיו יכולין לערבז את

ירושלים וכדעת הפוסקים הראשונים דירושלים היתה מעורבת לדעת רש"י או עכ"פ יכולין לערבז בה. אלא דבאמת גס על התו"ט פלא שלא זכר השר מדברי התוס' פסחים ז"מ הנ"ל שכבר תי' קושיתו אמאי לא עירבזו לפי שהיה אחר שפרטו פרטות. ושגם התוס' ורוב הראשונים ס"ל דירושלים היתה מעורבת. וגדולה מזו דגם להרמב"ם היה מותר לטלטל צירושלים וכ"כ להדיא המאירי ז"ל עירובין ו' ע"ב שכתב וז"ל, יש למקלף גאוניס שיטה אחרת צוה לומר שאין רה"ר מתערבת בשום ענין ואף גדלות נעולות כו' והם מפרשים בשמועת ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות צלילה חייבין עליה משום רה"ר הא מ"מ דלתות נעולות אינו רה"ר גמורה אצל מ"מ יש זה איסור ואין זה תיקון חכמים והרי היא ככרמלית אלא שלדעתינו לא נאמר אלא מפני שצריכה עדיין לעירובז פת כמו שידוע בכל תיקוני המצואות שאעפ"י שהכשרו צריכין הן לעירובז פת ואף גדולי המחברים הזכירו מדינה המוקפת חומה שדלתותיה נעולות צלילה ומצוי קתם המוכשר צלמי כאחד אלמלא שצדין אחד הם ע"כ ע"ש הנה מבואר דס"ל דלהרמב"ם נמי עירבזו צירושלים ודלא כתו"ט ז"ל וזה נמי דלא כהגרמ"פ שליט"א שפירש דירושלים לא היתה מעורבת דהרי נוסף לן גס דעת הרמב"ם שס"ל שהיתה מעורבת וכנראה באמת דזה הוא דעת הב"י סימן שמ"ה והכ"מ שזכר התו"ט אותם.

ז"ל (בפ"ד ה"א) כגון מדינה המוקפת כו' איכא למידק דצ"ב בתרא דעירובין (ק"א) אמתני' דלא יעמוד אדם צרה"י ויפתח צרה"ר פריך ורצנן אמר ר"מ רה"ר ומנהדרו אינהו כרמלית דאמר רב"ז אר"י ירושלים אלמלא כו' ומשמע דהשתא דנעולות צלילה הוי כרמלית י"ל דאהכ"נ דכי דלתותיה נעולות צלילה הויא רה"י גמורה אפילו להחיר לטלטל צולה אם לא היו דרים זה רבים ולא קרי כרמלית אלא משום דכיון דדיירי זה רבים הוי לה חצר שלא עירבזו שאסור לטלטל מתוכה לצתים ומצתים לתוכה כשם שאסור לטלטל מכרמלית לצתים ומצתים לכרמלית וכן פירש"י עיי"ש. הנה מבואר דהב"י ז"ל נמי ס"ל דירושלים מותר לטלטל בה אם עירבזו ולא קראה כרמלית אלא שצריכה עירובז וס"ל דזה ג"כ דעת הרמב"ם ודעת רש"י כתב מפורש דסבירא ליה כן.

והר"ו חנו מיהו בקושית התו"ט ומירוצו דכבר הקשה למה לא עירבזו צירושלים ומי' משום שלא יבואו להוליך במקום שאינו מעורבז אמנם כיון דהראשונים לא פירשו כן מבואר דלא חיישינן לה כלל אלא אדרבה מצוה לערבז, וגם אפילו להתו"ט פירש כן רק בשיטת הרמב"ם ואנן לא ס"ל כרמב"ם א"כ ממילא פשוט דליכא למיחש לחשש זה כלל. ועיין הגה' רש"ש על משניות תי' על התו"ט.

שכתב לאסור ח"ל ומצינו כה"ג שחששו חכמים מהא דלא עשו עירובי חצירות דפת צירושלים וכמה גזירות טובא ע"כ ולפי הנ"ל אין ראייה מירושלים ואדרבה ראייה להיפוך דכיון שעשו עירובין צירושלים הכ"ג מותר בצרוקלין ונא יארק.

סימן פה

בשיטת הריטב"א בשם הרמב"ן בשיעור
גודל רה"י באורך ורוחב

נתיב כב

עוד כתב שם הגרמ"פ שליט"א דיש עוד שיטת הריטב"א צ"ש הרמב"ן שאיכא שיעור בגודל רה"י צמשך האורך והרוחב ולפ"מ שפי' המ"צ בו דזה רק במחילה שלא נעשה בידי אדם ליכא חשש זה אבל הא צרש"א צדף כ"צ מפורש שיעור לגודל רה"י וא"כ הוא גם מחילות שנעשו בידי אדם וכן משמע שהריטב"א מפרש כן צרמב"ן ע"ש ולפמ"ש הרי הריטב"א כשלעצמו אדרבה ס"ל דירושלים היתה מעורבת ומותר לטלטל בה. ואדרבה הרי הרשב"א נמי פשיטא ליה דצירושלים היה נעילת דלתותיה ממיר שהרי מקשה לר"י מירושלים ומי' דאליבא דרבנן היה מוקי לה אבל הא פשיטא ליה דבעיר מהני כולה כמו שהיא. ועיין בצמח"מ מש"כ צ"ש הנשמ"א צ"ה.

ומש"ב עוד שם דבעיר גדולה שס' רבוא מציין צסרטיא ופלטיא שלה שזה לא היה כלל בעירות שציראפ שעשו התיקונים כמפורש בכל הראשונים והפוסקים אין לנו מנהג להקל בזה וא"כ יש לנו להחמיר כיון שמצינו הרבה ראשונים שאוסרין ויש ראייה גדולה לדבריהם כדלעיל.

ולפענ"ד גם זה נראה דהרי כבר צירנו דדעת רוב הראשונים שהיו מערבין ירושלים א"כ הרי כבר יש לן מנהג להקל בזה ובר מן דין הרי יש לן פסק מהגאונים מרן בעל חזו"א והגר"ע גרודזינסקי שהורו לעשות עירוב בצפאריז הגם שהיה שם יומר מס"ר רק מטעם המחילות ולא חששו כלל לצרטיא ופלטיא שזה א"כ כבר יש לן מנהג גם בזה עם העיר ווארשא, וויען, היו מעורבין. ומה גם שהתה"ד כתב דכן מנהג העולם א"כ אין לן להחמיר בדבר אלא להקל.

שוב הראו לי בשו"ת דברי מלכאל ח"ד סימן ג' ח"ל, ע"ד מ"ש בחיבורי ח"ג בהשמטה לסימן י"ח שאם יש מצוי מפולש רחב ט"ז אמה, היינו שיהא המצוי מפולש מקצה לקצה אשר באמת אינו מצוי כלל בעירות גדולות ולזה נהגו לערב בצרכים גדולים מאד ולא חששו למה שיש שם ס' רבוא כיון שאין שם רה"ר מפולש כנ"ל וגם כי הס"ר מפוזרים בכל

עוד נראה דאפילו להתו"ט שרצה לפרש דצירושלים אינו מועיל העירוב אינו משום דס"ל כשיטת הרשב"א ורבינו אפרים צבעה"מ דאפילו דלתות לא מהני זה אינו אלא בזה מודה דמהני וטעמו לאסור משום עיר של רבים ואין לא חיישינן מטעם זה וכמ"ש כבר א"כ פשוט שאין לחוש לחששא זו כלל.

עב"פ מנזאר דעת רש"י בעירובין וצמח"ס סוטה וכן פירשו צו הראשונים דירושלים היו מערבין והיו מטלטלין בה וא"כ יש לן דעת רש"י ותוס' וסמ"ג והמאירי ורבינו יהונתן והרא"ש והרשב"א (שאנ"ץ) והריטב"א והתה"ד והתו"ט והצ"ח וצ"מ ולדעתו גם להרמב"ם עירבו צירושלים ודעת רש"י כתב מפורש כן א"כ הרי לן לכאורה רוב הראשונים ס"ל דצירושלים היו מערבין וזה ברור מאד, וא"כ בכל עירות נמי שיש בהם ס"ר צוקעין ירושלים אם היו מוקפין חומה מותר לערב בהם ירושלים ולית בהו טעם לאסור, וכ"ש שהתה"ד שהי' פוסק הדור ואחרון כוותיהו פסק וכו' שכן נהג עלמא ואיכא מנהגא נמי בזה וכ"פ הצ"י.

אלא כיון שכן פשוט דהכי קי"ל דאפילו עירות גדולות כיון שמוקפות חומה מערבין בהן והדרינן להיתר שנוא יארק מוקף חומה ואדרבה נוא יארק קיל דאפילו להחולקים ללא בעי ס"ר דוקא אבל צמוקף חומה מודי דמהני א"כ כאן מותר לערב לכו"ע. וזה פשוט וברור דהרי כל עיקר איסורו של הגרמ"פ צ"ה על יסודו שירושלים לא היו יכולים לערב ועל זה צ"ה דייק והפיל חומה גבוהה נשגבה שצנו רבותיו הראשונים ז"ל דעיר מוקפת חומה מערבין את כולה אבל כיון שצברנו דהראשונים לא כתבו כן א"כ הדרינן להתירא שגרמ"פ בעצמו כתב דכה"ג מותר לערב.

ומה שהקשה הגרמ"פ שם דאפילו לפירוש ראשון מוכרחין לומר שצירושלים לא עירבו דאל"כ תמוה טובא מ"ט לא עירבו שדחתק לומר שאותה שעה לא היה דאף על שעה אחת תמוה מ"ט לא עירבו ומינה יא' לחדש חידושים. ולפענ"ד הרי התוס' תי' זה צמתק לשונם בצפאריז הנ"ל דזה היה לאחר שפרטו פרצות ולא היה להם דלתות ולכן לא עירבו וקודם לזה הכ"ג דעירבו כדחוינן שהוציא ס"מ שלם. ובר מן דין צצביל קושיא זו יש לומר או שנתקלקל העירוב או שהגויס לא הניחו להם לערב שהיו אז הגויס מושלים עליהם או שהיה המלכות של מיינות שהיו הרבה ממלכי ישראל צעת ההיא צדוקים ולא רצו להניחם לערב (עיין קידושין ס"ו ע"א וכן תי' צתפא"י). עכ"פ הרבה תירוטים יש ולא צריכנא להו דהרי התוס' תירצו זה דהיה לאחר שפרטו בה פרצות ואתי שפיר. וממילא מובן דגם מה שכתב הגרמ"פ צמכתו מד' שצט

מאי קאמר כשווקים שבמדינות והרי אג"כ במדינה קיימין ושווקים הם השוק של מסחר, והוא פלטיא אבל לפי מ"ש פשוט דאותו שוק הוא חוץ למדינה אלא שמתקצנים שם ועושים שם כרכיהם כשווקים שבמדינות.

ובמה דקאמר ואע"פ שדלתות המדינה נעלות בזילה וזו היא פלטיא שאמרו כו' נראה ביאור הדברים מאחר שכתב כל מקום שחב ט"ו אמה על ט"ו אמה ומתקצנים שם בני"א לסחורה ולעשות כל כרכיהם ומטעם זה הוא דהוה ליה רה"ר וס"ד כיון שנועלים דלתות מדינה א"כ שוב לא יוצאים לפלטיא זו ג"כ ומועיל נעילת דלת המדינה גם לפלטיא להוציאה מידי רה"ר כיון דאין יוצאין מעיר זה וקמ"ל הרשב"א כיון דהאי מקום חוץ למדינה ואם לא יבואו רבים ממדינה זו שהדלתות נעלות יבואו רבים ממדינות אחרות וממקומות אחרים ושפיר הו"ל רה"ר. בקיצור מש"כ אע"פ שדלתות המדינה נעלות בזילה כוונתו דלתות העיר והפלטיא מחוץ לדלתות אלו ולכן אין המחיצות מועילות לפלטיא זו ושפיר מדויק הלשון שמקומות אלו הם כשווקים שבמדינות אלא שהשווקים יש להם היתר ע"י הדלתות והני מקומות אין להם היתר ע"י דלתות המדינה.

ובלפענ"ד דה"ה אם היה עושה דלתות לפלטיא נמי מהני להרשב"א ג"כ דכל מקום שיש שם ד' מחיצות שלימות רה"י היא בכל מקום שהוא אלא דנעילת דלתות המדינה אין מועיל לפי שהדלתות אילו לאו קביצי הפלטיא הם ול"ל דלתות, או יאמר דס"ל דלא מהני דלתות כלל לפלטיא מחוץ לעיר שהרי המחיצות צעינן שנעשו לשם דירה ולכן מחיצות העיר שנעשו לשם דירה ממילא מועילות לכל העיר וגם לשווקים ורחובות שבה אבל מחיצות שנעשו מחוץ לעיר לפלטיא הלא אינם לדירה ולכן שפיר לא מהני אפילו עשה מחיצות גמורות לפלטיא אבל בעיר ודאי מהני לכו"ע ועיין שו"ת אצ"נ סימן רע"ג דס"ל להרשב"א לא מהני דלתות לפלטיא כלל אלא מטעם אחרת ע"ש אלא דמדברי המאירי נראה דס"ל דמהני מחיצות גם לפלטיא אמנם כנראה דס"ל דפלטיא בחוץ העיר אבל לפמ"ש הסמ"ג וכנראה דזה הוא דעת הרשב"א א"כ שפיר אינו מועיל כלל וי"ל.

סימן פז

ביאור לשון הרשב"א שכתב דלתי המדינה ולא דלתות העיר

נתיב כד

אופן שני הנלפענ"ד בדיוק לשון הרשב"א שכתב ואעפ"י שדלתי המדינה נעלות בזילה ולכאורה היל"ל אע"פ

הרחובות ולא יזמנן כלל שילכו כולם צר"ה אחד וכמש"ש עכ"ל. הנה העיד לן הגאון בעל דברי מלכאל שהמנהג לערב בכרכים גדולים שיש שם ק' רבוא א"כ גם צוה כבר יש לנו מנהג להקל וכמו שהעיד גם הגאון רש"ד כהנא מוורשא דגם שם עירצו צוה"פ ולא חש אדם מעולם לעשות דלתות. וכרגע ראיתי בשו"ת תירוש ויזהר סימן ע"ג תשובה לנוא יארק וכתב ותמני הגה"מ שמואל האריך להחיר השאסי בעירנו הולך מוורשא לפעטערבורג שתמצא בו כמה מיליאניס בני"א ע"ש ומבואר דכבר יש לן מנהג גם צוה להקל ח"פ מאוד. ואי"ה לקמן עוד נשוב לזה.

סימן פו

ישוב לשיטת הרשב"א דבפלטיא לא מהני ליה נעילת דלתות

נתיב כג

ובעיקר דברי הרשב"א בעצוה"ק צדין פלטיא שכתב דלא מהני ליה נעילת דלתות נלפענ"ד לומר דבר חדש בס"ד, דהסמ"ג ה"ל עירוצין כתב ח"ל, מה"ת אין קרוי רשות הרבים אלא סרטיא והוא דרך המלך ההולכת מעיר לעיר, ופלטיא הם המקומות שחוץ לעיר רחבים מאד שמתקצנין שם ציוס השוק וכן בחוץ העיר ימצא רה"ר כגון שרחוב שלה רחב שש עשרה אמה שכל דבר שבת אנו למדין ממשכן ועגלות של לויס צרוחב שש עשרה אמה היו הולכין עי"ש.

והנה העיר לן הסמ"ג ז"ל נקודה יקרה דפלטיא הם המקומות שחוץ לעיר וזה נקרא פלטיא אבל בחוץ העיר לא נקרא פלטיא ויש לדון בדבר אם כוונתו שבתוך העיר לעולם לא נקרא פלטיא משום דצעינן דומה למשכן והתם לא היה פלטיא אלא מחוץ למחנה שבמדבר היו יוצאין לקנות מתגרי עכו"ם מחוץ למחנה והיה שם רה"ר ובמחנה לא היו עושים סחורה כלל ולא היה להם רק המן. או דילמא שבעיר לא נקרא פלטיא כלל וכל מקום שהוא בעיר אפילו הוא רחב י"ו אמה על י"ו אמה הרי זה בכלל העיר ואינו נקרא פלטיא. יהיה איך שיהיה מבואר בדברי הסמ"ג דפלטיא הוא מקום מחוץ לעיר. ולפי"ז י"ל דהרשב"א נמי ס"ל דפלטיא הוא דוקא מחוץ לעיר ולא בחוץ העיר וה"פ איזהו רה"ר כל מקום שרחב י"ו אמה על י"ו אמה ומתקצנין שם בני אדם לסחורה ולעשות שם כל כרכיהם כשווקים שבמדינות והכוונה שהמקום רחב הוא מחוץ למדינה אלא שמתקצנים שם לעשות כל כרכיהם כשווקים שבמדינות, ולכאורה מוכרח לומר כן שהאי מקום הוא מחוץ למדינה אלא שעושים הם כל כרכיהם מחוץ למדינה כמו שעושים בשווקים שבמדינות דאל"כ

וברגע נפל מילתא בלצאי לדיוק לשון כשווקים שצמדינות ולא אמר כשווקים שצעירות ג"כ ונלפענ"ד דידוע דצדורות הראשונים עד זמננו אנו ישנם ירידים גדולים כמו שמפורסם היריד בלייפציג והירידים בפולין וכיוצא בו וכן עד היום הזה ישנם ירידים כאלו וזה הנקרא שוק מדינה אבל יש מקום שוק שצני עיר מתקצין והוא שוק של עיר וזה לא נקרא שוק מדינה ונמצא לשון הרש"א מכון מאוד שכתב כל מקום רחב טו"א על טו"א ומתקצצים שם צנ"א לסחורה ולעשות כל צרכיהם כשווקים שצמדינות, כלומר, שאותו מקום הוא מוזמן כשווקים שצמדינות שהדרך שצשווקים אלו להתקצץ צנ"א מכל המדינה על יריד כזה ולעשות כל צרכיהם ואותו מקום נמי דומה לשווקים אלו וזה הנקרא פלטיא והוי רה"ר אעפ"י שדלתות המדינה ננעלות אבל אם הי' בעיר זה נקרא שוק העיר ולא מדינה לזה מועיל נעילת דלת ולפענ"ד גם זה נכון בצ"ד.

ולפענ"ד כמו שידוע ליכא בנזא יארק ולא בצרוקלין מקומות ששייכים להעיר והיו נעשים לשם שיתקצצו שם צנ"א לסחורה ולעשות שם כל צרכיהם כל השנה צין ציוס וצין צלילה צלי שום עיכוב וצלי תשלום רק שיהיה מקום מופקר לכל העולם כולו וממילא אפילו לדיעה ראשונה ליכא למימש לכו"ע דליכא פלטיא צנ"י כלל ואמי שפיר צס"ד והרווחנו בזה דהרש"א לא פליג אשאר פוסקים כלל דדלתות נעולות מהני לעולם אלא צפ"י של פלטיא והצן כי לפענ"ד הוא פירוש נכון בצדרי הרש"א ז"ל.

ובלל גדול הוא צהלכה דכל שיש להשוות דעת הפוסקים דלא פליגי אהדדי הכי קי"ל וכ"ש דהכא נמצא הרש"א חולק אכל הפוסקים ושיטתו דחוויה ולפי מה שכתבנו שיטתו ברורה ודאי הכי מפרשינן ומקום הניחו לי מן השמיים להתגדר בו.

ובבר כתבתי צתשובה להרב גרונצנער דעטרויט דלפענ"ד דצומן שהיו ישראל שרוין צמדבר רה"ר היה מחוץ למחנה ומה"ט כתבו דעיקר רה"ר הוא סרטיא ופלטיא שהם מחוץ לעיר אלא שצחוק העיר נמי יש רה"ר כשיש רחב טו"ו אמה ומפולש וכמ"ש הסמ"ג ז"ל. שוב ראיתי שכן פירש הגר"י שטייף צשו"ת סימן ס"ח לפי שיטת הרמב"ם וכחצו ח"ל הכלל גדר רה"ר אינה אלא סרטיא ופלטיא גדולה שהן מקומות שנמסרו לרבים ורבים מתקצצים שם לסחורה ואין שם אוהלים או צתים אבל עיירות שלנו וכן העיר מאנהעטען אפילו אם ס"ר צוקעין זה אין עליה דין רה"ר מה"ת משום שעיר מסובצת צמחינות של הצתים והצנינים מכל ד' רוחותיה והמחינות נעשים ע"י אדם ע"ש וכה הגאון לכוון לצדרי

שלחתי העיר ננעלות צלילה דהרי אנו על עיר דנין כאן אי מועיל לה היתר ולא על המדינה ולכן היה אפשר לומר דמאחר שפלטיא הוא מחוץ לעיר וכמ"ש ומ"מ צמקום שיש מחינות לכל המדינה אולי יועילו המחינות להחיר הפלטיא, שהרי להס"ד ס"ל לצני יוחנן דכל ארץ ישראל מותר לטלטל בה וליכא בה רה"ר משום סולמי דנור וכו' ועיין עירובין דף כ"צ והכ"נ נימא דמועיל לפלטיא מה שלחתי המדינה ננעלות וקמ"ל דלא מהני נעילת דלתות המדינה דהני דלתות לא נעשו להחיר הפלטיא וצחוק העיר גם השווקים ניתרות כיון שהדלתות שנעשות לכל העיר ולכן היתר כל מקום בכל העיר אבל דלתות המדינה לא מועיל להחיר הפלטיאות או משום דלא נעשו צצציל הפלטיא או י"ל דהרש"א לשיטתיה צעירוצין כ"צ שהניח צצ"ע עד כמה יהא שידון רה"י ונחלקו הפוסקים אי צעי עד כדי שיראה המחינות או לא ולכן תפס ליה לעצמו הרש"א ז"ל דכל שהמחינות קציב לעיר כל העיר כולה ניתרת צמחינותיה אבל מחוץ לעיר שנאמר דלחתי המדינה מועילות לכל המדינה להיות רה"י כה"ג לא אמרינן אלא כל עיר ועיר ניתרת צמחינותיה ולא צמחינות המדינה כולה ולפי"ז אחי שפיר מאד לשון הרש"א ואע"פ שלחתי המדינה ננעלות לא מהני להחיר הפלטיא שהוא מחוץ לעיר אבל שווקים שהם פלטיאות צצחוק העיר ודאי ניתרות צמחינות העיר ודלתותיה אפילו להרש"א וכשאר פוסקים.

ונראה להציה ראייה מלשון אהל מועד (הקדמון) דרך י"ג נ"צ שער השבת שכתב ח"ל ואיזהו רה"ר סרטיא והיא מסילה שהולכין בה מעיר לעיר ופלטיא גדולה וזו היא רחבה שמתקצצים שם לסחורה כשווקים שצמדינות ואע"פ שדלתות המדינה ננעלות צלילה וכן מצואות של עיר המפולשים ורצחים י"ו אמה ופתחיהם מכוונים זו כנגד זו דין כרה"ר והוא שאין דלתותיהן ננעלות צלילה ע"כ והוא לכאורה שיטת הרש"א הנ"ל כמעט כלשונו אלא ששינה קצת. ויש לדייק דפלטיאות כתב דלתות המדינה ננעלות צלילה וכן כתב שמתקצצים שם לסחורה כשווקים שצמדינות והזכיר לשון מדינה צפלטיאות וכשכתב שוב מצואות כתב מצואות של עיר המפולשים וכו' הרי לא כתב מצואות המדינה המפולשים רק העיר גם צסרטיא כתב מסילה שהולכין בה מעיר לעיר ולא כתב ממדינה למדינה הנה ע"כ דיש שינוי צין עיר למדינה וא"כ למה כתב כאן אפילו דלתות המדינה ננעלות צלילה ולא כתב דלתי העיר, אבל הוא הדבר אשר דברתי דללתות המדינה לחוד ודלתות העיר לחוד ודלתי העיר מהני לכל מה שצתוכה ואפילו לשווקים שבה אבל דלתות המדינה לא מועילות להחיר פלטיאות אם לא שנעשו צצציל הפלטיא ודו"ק (הגם דהרמב"ם כתב מדינה מ"מ הרי הם חלקו צין מדינה לעיר וק"ל).

ופלטיאות שם ולעולם א"א להחירם וכן בצבל וכל העולם כולו ומאי ס"ד להחירם. ועיין בית אפרים שהקשה כן.

איברא דנראה להכריח מרשב"א גופיה דקף כ"ב שם שהקשה אילימא משום דמקיף לה סולמא דנור מחד גיסא אי הכי כו"ע נמי וא"ת למאי דס"ד השתא הו"ל לאקשווי מדר' יוחנן גופיה דאמר ירושלים אלמלא שדלתותיה נעולות זלילה חייבין עליה משום רה"ר ות"י ד"ל אי מההיא הו"א דדילמא ר' יוחנן כרבנן אמרה להא דארץ ישראל עוד הקשה אי הכי כו"ע נמי מקיף לה אוקינות ויש לעיין דהא האר"י צפ' הדר קרפף יותר מצית סאתים אפילו כור ואפילו כורים הורק לתוכו חייב מחינה היא אלא שמוסרת דיריין וא"כ עד כמה יהא שידון משום רה"י ע"ש.

ומעתה לשיטתו דפלטיא לעולם אינה מערבת למה לא הקשה דהרי א"א שצבל ארץ ישראל לא יהיו כמה פלטיאות וסרטיאות ולזה לא מועיל כלל תירוטו דהו"א ר"י כרבנן אמרה להא דארץ ישראל אמנם לפמ"ש אחי שפיר דודאי היקף מחינות מועיל אפילו לפלטיא ולכן כיון דס"ד דרבי יוחנן מטעם היקף מחינות אמרה א"כ לא קשה מפלטיא שנמי מוקפת כיון דכל ארץ ישראל מוקפת מחינות ולכן לא הקשה כלל מפלטיא וזה לפענ"ד מוכרח א"כ דדעת הרשב"א דפלטיא נמי מהני מחינות לה.

ולפמ"ש נראה פשוט דהרשב"א צעזבו"ק לא ס"ל כרבינו אפרים הציאו הצעה"מ ריש עירובין שס"ל דרה"ר אינה מתערבת אפילו בדלתותיה נעולות לעולם דהוא ז"ל מפרש ורה"ר מי מיערבא עירובין (דף ו') היינו אפילו לחנני' ולצ"ש דס"ל עושה דלת מכאן ודלת מכאן ואפ"ה אינו מועיל להחיר והכח"ס הנ"ל כתב דהוא שיטה אחת וכ"כ עוד אחרונים ז"ל וכן נראה דעת הגרמ"פ שליט"א בשו"ת סימן קל"ט אבל באמת נראה דהני תרי שיטות דעת הרשב"א דפלטיא נמי אפשר לערב במחינה אלא שצריך לה מחינה ופלטיא אין לה מחינה אבל דעת רבינו אפרים דרה"ר א"א לערב כלל לעולם וכן ראינו להדיא במאירי שבת דף נ' דס"ל דלהרשב"א מהני דלתות לפלטיא כשנעשו בצבילה.

שוב דקדמתי בלשון הרשב"א שכתב ח"ל, איזה הוא רה"ר כל מקום שרחצ שש עשרה אמה על י"ו אמה ומתקצין שם בני אדם לסחורה ולעשות שם זריכהם כשווקים שבמדינות ואעפ"י שדלתות המדינה נעולות זלילה וכן המבוארות המפולשין ופתחיהן מכוננים זה כנגד זה ורחצין שש עשרה אמה והעם עוברין צייניהם כדגלי המדבר והעגלות צד"א כשאין דלתותיהן נעולות זלילה היו דלתותיהן נעולות זלילה אין זה רה"ר שאין רה"ר אלא הנמסר לרצים בכל שעה ותמה החכ"ס ז"ל למה צפלטיא לא כתב מפולש ובמבוארות

הסמ"ג הנ"ל, ועיין ע"ז דף י"א ע"ב, עיר שיש בה עו"כ חוזה לה מותר וכו' ה"ד חוזה לה אמר רשב"ל משום ר' חנינא עטלוזה של עזה ופירש"י שוק של צהמה של עזה והוא חוץ לעיר, הנה נראה נמי דזה דרכם הי' להיות שוק שלהם מחוץ לעיר, וא"כ לפי"ז נתחזק פירושן בדברי הרשב"א כמ"ש וא"כ לכו"ע אין לחוש לחשש הרשב"א משום פלטיא בחוץ העיר.

ובזה לא תקשה נמי קושיית החכ"ס ז"ל שמתנה ששום פוסק לא הביא דברי הרשב"א דבאמת לא פליגי עליה דבחורף העיר גם הרשב"א ז"ל מודה בדלתות סגי לה והפלטיא לא מקרי אלא מחוץ לעיר וכנ"ל והבן.

ובזה יש ליישב מה שכתב הגרמ"פ שליט"א במכתבו מד' שבט שכתב ח"ל וגם הוא כמוכרח דהא פלטיא לא היה צמדבר ולא שייך לומר דמתנה לוי' שהיה שם משה שהכל זריכין לו ובאים אליו היתה בחשיבות פלטיא ולפי מה שכתב הסמ"ג אחי שפיר דודאי היתה פלטיא גם צמדבר שהיה מקום מחוץ למחנה שהיה שוק לכל התגרים שהציאו סחורתם למכור שם וגם בני"י יצאו שם לקנות כמבואר בחז"ל שמהם קנו לקיים המצות ובדאי שגם צמדבר היה פלטיא אלא שהיתה חוץ למחנה ישראל ובאמת גם מה שכתב הגאון שליט"א שלא שייך לומר דצמחנה לוי' שהיה שם משה היתה בחשיבות פלטיא ד"ל לפמ"ש המדרש דהיה אלפים אמה צין אהל מועד להמחנה שהיה שם גם פלטיא לשם שוקים וזהו להני שיטות דס"ל דפלטיא ג"כ צעיר ולזה מהני דלתות העיר.

גם מה שכתב דלהרשב"א שאף צעיר שמוקפת מחינות הוא רה"ר ודאי לא שייך למילף ממחנה ישראל צמדבר שלא היו מחינות ע"כ והוא פלא שהרי הרשב"א צעזבו"ק כתב מפורש ברחובות העיר מפני שדומות לדגלי מדבר ועגלות ומועיל להם דלתות נעולות להחיר וכו'.

סימן פח

ישוב לשיטת הרשב"א מקושיית הב"א

נתיב כה

ובמש"ב באופן הראשון נראה נמי ליישב מה שקשה לשיטת הרשב"א ז"ל מגמ' עירובין כ" ע"א א"ר יצחק בר יוסף אר"י ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רה"ר יחיצ רב דימי ואמרה להא שמעתתא א"ל אבי מ"ט אילימא משום דמקיף לה סולמא דנור מהך גיסא ומתחנא דגדר מהך גיסא צבל נמי מקיף וכו' כולי עלמא נמי מקיף אוקיינות ובתום' הקשו אכתי לרבנן כל ארץ ישראל תיעשה רה"י ע"י סולמא דנור ות"י משום דמחינות נעשו צידי שמים ולדעת הרשב"א מאי ס"ד דאבי להחיר כל א"י והא ודאי יש כמה סרטיאות

ובזה נמי נלעג"ד ליישב מה שכתב הרשב"א דמזבואות דריבין להיות מפולשין וכ"כ רש"י שבת דף ו' וז"ל, ומזבואות של עיר רחבים י"ו אמה המפולשין משני ראשיהן לפלטיא (ס"א לקרטיא) משמע דמזבואות אע"פ שרחבות ריבין להיות מפולשים משני ראשיהם וכן משמע מרמז"ס פי"ד מהל' שבת ה"א שכתב איזו היא רה"ר מדצרות ועיירות ושוקים ודרכים המפולשין להם ובלבד שיהיה רוחב הדרך ט"ו אמה. ובשאלתות דר"א גאון ש' מ"ט ומזבואות המפולשין לרה"ר. ובמלחמות דף כ"ב כתב חייבין עליה משום רה"ר לפי ששעריה מכוונים זה כנגד זה ועיין מג"א סימן שמ"ה סק"ח שכתב על לשון השו"ע מפולשים משער לשער פירוש השערים מכוונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רה"ר עיי"ש. ועיין ספר מים רבים סי' ל"ז ועיין אג"מ סימן ק"מ מה שחמה מנ"ל הא ולפמ"ש אחי שפיר דעיקר ר"ה הוא מחוץ לעיר כקרטיא ופלטיא כמובא בסמ"ג והמזבואות שבעיר הם רה"ר רק כשמפולש לאותה קרטיא או פלטיא שזה היה דרכם אז דגלי מדבר ואחי שפיר דצעי דוקא מפולש ודו"ק בכל זה כי לא אוכל להאריך יותר.

שוב העיר לי ח"א דצנשמח אדם כלל מ"ט אות צ' הביא דברי הרשב"א בעצוה"ק ומי' כמ"ש צס"ד וז"ל ואפשר כוונתו דלחות המדינה ר"ל מדינה כולו כארץ הגר וזה לא מהני ושישו מייעי שכיוונתי לדעת הגאון ז"ל עוד ראיתי שהביא שם קושיא הריב"ז"א כ"ו ע"ב וקשיא ליה עד אימתי תהא מרוחקת שיהיו חשובין מחילות ומי' דהיינו כל שרואה עצמו בחוץ המחילות עכ"ל ולי העני עדיין ז"ע כמה השיעור שרואה עצמו בחוץ המחילות אם הוא כדאמרין בצבורות רגל צהמה רועה שהוא ט"ו מילין שבכך שולט עין הרועה וז"ע והייתי יכול לומר שכונת הרשב"א שכשהשוק בחוץ העיר אע"פ שדלחות העיר ננעלים לא מהני אלא"כ שיש דלחות להפלטיא גופא וננעלות כן משמע קצת הלשון אך לא ראיתי לאחד מן הפוסקים שיכתוב כן אלא משמע דאם דלחות העיר ננעלות סגי ועיין רמב"ם רפי"ד ולכן ז"ל כמו שכתבתי ע"כ ע"ש הנה מבואר להדיא כמו שכתבתי ולפי"ז יש לן ראיה לפי האחד עכ"פ דדברי הרשב"א ז"ל וא"כ אין לן שום ראיה מעצוה"ק הנ"ל לאסור אפילו נימא דס"ל כותיה וצפרט כי האחרונים חלקו עליו ודחו את דבריו.

סימן פמ

שיבת הגאונים הקדושים הצדיקים המתירים

גתיב בו

וראיתי קדוש אחד מדבר הגאון הנדיק כקש"ת מוה"ר יונתן שטייף ז"ל בצפרו שו"ת מהר"י שטייף

כתב מזבואות המפולשין ומה דעתו של הרשב"א ומי' דדוקא במזבואות מפולשין שהם מיוחדים לאנשי המבוי ההוא ואין יד כל אדם שזה צו הוא דמהני נעילת דלחות זלילה ולא צפליטיא שיד כל אדם שזה צו דאפילו נעילת דלת לא מהני צו וכתב דדעה נכונה היא דצגמרא דייק לישנא הכי דמזבואות נקט מפולשין ולא צפליטיא.

ולפענ"ד ז"ע חדא דלדעתו פשוט דפלטיא לא מהני לעולם דלחות וא"כ תקשה מה שהקשינו לעיל למה לא פריך לר"י דארץ ישראל לא הוה רה"ר. עוד קשה דהמאירי כתב ראיות דפלטיא נמי מהני דלחות, ועוד השלישית אני צא שהרי לפי"ז נמנא דמזבואות מיוחדין הן לאנשי המבוי ואמאי הו"ל רה"ר בכלל כיון דמיוחד הוא לאנשים ידועין ודגלי מדבר הלא היה רשות לכולם והרשב"א נתן טעם והעם עוברין ציניהם כדגלי מדבר והעגלות אמנם לפמ"ש נראה פשוט דלא זכר צפליטיא מפולש דפלטיא א"א באופן אחר שהרי הוא מחוץ לעיר והוא מקום פנוי לכל ואין שייך בזה מפולש שהרי הוא פנוי לכל מקום ורק במזבואות שייך דין דמפולש וק"ל.

ובזה נמי ז"ע מה שכתב בצ"נ סימן רע"ג שפי' נמי דברי רבינו הרשב"א דטעמו מאחר שהוא פסק דאחי רבים ומצטלי מחיאתא, וטעם דלחות נעולות משום דאינו פתוח לרבים בכל עת אבל פלטיא שהרבים במקומם הרי הוא רה"ר צמה שרבים במקומם ולא משום שפתוח ממקומות אחרים אלא רה"ר במקומו וכיון שהוא רה"ר שוב אינו מועיל מחילות וכעין זה כתב צבית אפרים סימן כ"ו ע"ש ודצריהם ז"ע שהרי אפילו למ"ד דאחי רבים ומצטלי מחיאתא היינו צמם מחיאה או צב' מחילות אבל צב' מחילות ודלחות ננעלות לכו"ע לא אחי רבים ומצטלי מחיאתא. ועוד מ"ש דפלטיא רה"ר במקומו הא רחצה נמי הוה רה"ר אבל לפי מש"כ אחי שפיר, וכמ"ש.

ובישוב נמי קושיא אחרת שהקשה צבית אפרים נגמרא עירובין ק"א ע"א לא יעמוד אדם וכו' צרה"ר ויפתח צרה"י וכו' דברי ר"מ אמרו לו מעשה בשוק של פטמים שהיה צירושלים שהיו נועלין ומניחין את המפתח בחלון שע"ג הפתח ורבנן אמר ר"מ רה"ר ומהדרו אינהו כרמלית דאמר רבצ"ח אר"י ירושלים אלמלא דלחותיה ננעלות וכו' ומבואר דמהני נעילת דלת לירושלים ליעשות כרמלית וגם השוק צתוכה והא שוק פלטיא הוא דהוה רה"ר וכן הקשה בצפר מים רבים סימן ל"ח ובמשכנות יעקב סימן קכ"א תירץ דצירושלים היו הדלחות נעולות גם ציוס והוא דחוק מאוד שהרי להדיא אמרו אלמלא דלחותיה ננעלות זלילה ולא כל היום ובאמת גדולה מזו היה להם להקשות שצעמנו כתב צחי' צדף כ"ב הבאתי לעיל, דמהני לירושלים דלחות ולא הקשה מפלטיא אבל לפמ"ש אחי שפיר דמתוך העיר ליכא קושיא כלל דפלטיא מחוץ לעיר היא.

עירוב ועדיפא מזה, וכחז שלא ימתינו על כנוס הרבנים בגלל זה כי מנסיון יודעים שזה יקח זמן הרבה (או לעולם לא יתקיים) אלא לאחר התיקון יפרסמו שהתיקון נעשה ושמונים עליו רבנים משגיחים. וגם לפמ"ש לעיל זהו ג"כ דעת הגרש"ד מווארשא ומרן החזו"א והגרמ"ע ודברי מלכאל יושועת מלכו וישועת יעקב.

ולכא חמנע מלהביא מעשה רב אשר עיינו רואות אחינו בני ישראל בסוכות כהיום שעושים סוכות צויליאמסבורג ברשות שר העיר צאמנע הרחוב ומערצין ברחוב צלוה"פ. ובפסקה שנת תשל"ח שבת הגה"ק מרן אדמו"ר מסאטמאר ז"ל צויליאמסבורג ועשו עירוב שם על צעדפארד עוו. ורח' ראדני, ע"י נורת הפתח צלי שום פקפוק ופוצה פה. גם צצעדפארד גארדענס צויליאמסבורג המקיף כמה רחובות יש שם עירוב כל השנה כידוע ונמצא דצאמת כבר יש גם צזה מנהג ומעשה רב שיש עירוב בכמה מקומות ושכונות צברוקלין ואין שום אדם אוסרם גם המנהג אצל גדולי ישראל שאם חל צרית מילה צש"ק מביאים התינוק ע"י עכו"ם לצביכ"נ למול וכן נוהגין להקל בצאמירה לעכו"ם לענין טלטול לצורך מצוה והכל מטעם דנקטו דאין כאן רה"ר דאורייתא. עכ"פ מצואר מיהו מעשה רב שעשו עירוב צלורת הפתח צברוקלין. ופשוט דאין חילוק לדין עירובין צין צצעדפארד עועניו צויליאמסבורג לצצעדפארד עועניו צפלעטצווש או צשאר מקומות. גם סי-געט יש עירוב וכמ"ש ולפי מכתב הגרמ"פ שליט"א גם זה הוא צי"צ מיל.

ומצתה נראה העולה לדין אחר שצברנו צעוה"י צבנוא יארק וצברוקלין ל"ל רה"ר משום שיש להם מחיצות וצהא כו"ע מודי ואפילו יש צזה ס' צווא מ"מ כיון שמוקף מחיצה לא הוי רה"ר רק שהגרמ"פ רצה עכ"פ לאסור מטעם דהו"ל כרמלית מכת סברתו צצירושלים לא עירבו כלל משום דהיה כרמלית אצל כיון שצעוה"י הצאנו דעת רש"י ותוס' והרמב"ם והרש"א (משאנ"ץ) והמאירי והריטב"א והרא"ש ורבינו יהונתן והתה"ד והתיו"ט והצ"י צכ"מ והמהרש"א ונו"צ כולהו ס"ל דירושלים היתה מעורבת וא"כ כל רה"ר שיש לו מחיצה מותר לערב וכיון שלא הביאו כלל מדברי הרש"א מדין פלטיא פשוט דס"ל דלא חיישינן לה ג"כ, גם מפסקם של מרן החזו"א והגאון ר' חיים עוזר שהתירו לערב צפארים ולא חששו לפלטיאות משמע דליכא למיחש לה כלל, גם מרן הגר"י שטייף ז"ל והרה"ג מיכאל דוב ז"ל והגר"א הענקין ז"ל והגר"פ רבה של ירושלים ז"ל והגרש"ד מווארשא ושאר אחרונים לא חששו לזה. וכיון שצעלי השו"ע לא הביאו כלל דברי הרש"א צצעוה"ק וגם החכ"צ כתב דשום פוסק לא הביאו להלכה קי"ל דהלכה דלא כותיה צזה, ולפי מה שהעלינו צדברי הרש"א צצעוה"ק הג"ל א"כ לא פליג כלל

סימן ס"ח שג"כ נשאל מהשואל הגר"י אייזענשטאט ששאל גם להגרמ"פ שאלה זו וכחז שכבר האריך בזה צקונטרס מיוחד ורק צא כאן צקינור צגדרי ר"ה כבר קבלנו ההלכה דצענין ס"ר צוקעיין דליהו רה"ר וציין לשו"ת משכנות יעקב וצית אפרים ואחרון הכציד מהרי"ט נהלון שכתב דעל זה נאמר אל תשיג צבול עולים וצענין סרטיא ופלטיא גדולה שהם המקומות שנמסרו לרבים ורבים מתקצבים שם לסחורה פ"י שאין שם אזהלים או צתים אצל עיירות שלנו וכן העיר מאנהעטען הגם שיש ס"ר צוקעיין צה אין עליה דין רה"ר מה"ת משום שהעיר מסובבת צמחיצות של צתים והצנינים מכל ד' רוחותיה והמחיצות נעשית ע"י צנ"א ואין רבים מצטלין אותן המחיצות כמו שאין רבים מצטלין מחיצות של חצר אפילו אם החצר גדולה כאנטוכיי (והוא כצברת מרן החזו"א ז"ל) והציא שם דעת הא"י הל' עירובין סימן קכ"א דס"ל דמהני צוה"פ אפילו לר"ה דאורייתא כל שיש צוה"פ משתי רוחות כ"ש צעירות שלנו שמוקפות צצתים מכל הדדדין ועיין ש"ע הרב הגרש"י סימן סס"ד דמה"ת מהני צוה"פ גם לרה"ר דאורייתא ודעתו להלכה שם ג"כ שאפשר לעשות עירוב צלי שום פקפוק צברוקלין וצנוא יארק אלא שכתב שמחמת המחלוקת יותר טוב מה שנתן עצה כי לערב שכונות שכונות אין צריך לזה הסכמה כלל וכל רב צשכונה שלו יכול לתקן כן וצנקל שיסכימו הרבנים הסמוכין לשכונות הללו עי"ש.

גם הלום ראיתי צתורת חמד להרהגה"י קדוש יאמר לו מוה"ר חיים מיכאל דוב ווייסמאנדל ז"ל שהאריך ג"כ צפלפולא חריפתא וג"כ העלה להחירא וכדעת השואל אלא שראה שיש צזה מתנגדים וכיון שרצה שיעשו העירוב צוה לו שיחיען צזה עם הגאון קדוש מוהר"י שטייף וזה מה שכתב עליו וידע כה"ג כי מלצד שהגאון הנזכר הוא צקי גדול ומצויין צהוראה גאון דקיץ וישיש יש כאן טעם גדול אחר להטיל עליו הוראה זאת לפי שהוא ענותן שלא נמצא כמוהו צדור הוה לפענ"ד שפל צרך שייף עייל שייף נפק שלא יורה הלכה אלא צפלפול צצרים ושאלת פה כל הגדולים וכל הקטנים צכל מיני צבוד והידור וזה עיקר גדול להוציא הוראה זאת לפועל ודי צזה למצין צשפלות הדור הוה צעקצתא דמשיחא ומנהיג לפי דור עכל"ק. והמצין צצין מה היתה כוונתו כי ידע שהגם שההלכה צרורה להיתר וכמו צציאר שם גם הוא מ"מ חש שלא יניחוהו להוציא מכוח לפועל וכמו צצאמת היתה וגם לא הועילה לו השתדלותו ע"י האי קצא קדישא הגר"י שטייף ז"ל. עכ"פ הני גדולי ודדיקי אמת ג"כ החירו לתקן עירובין צצוה"פ צברוקלין וניו יארק צלי שום פקפוק וחשש.

יבן ראיתי מכתב מידי"י הגאון הק' מוה"ר אליהו הענקין ז"ל שג"כ זירו מאד לעשות עירוב צנוא יארק וכחז גלוי הוא שיש יסוד גדול ודעת גדולים לתקן עירובין צמאנהעטען שלא גריעה צזה מכמה כרכים צעולם שתקנו שם

ע"ג גחלים שפסקו דמתא דמהדרא לה נהרתא א"כ שום תיקון יותר ודינה כעיר המוקפת חומה ע"ש א"כ עכ"פ כה"ג אמרינן דאזלינן להקל. וא"כ צדין נמי דלכו"ע ליכא איסור דאורייתא דהרי מוקף מחילות צמים צנוא יארק מד' רוחות וצברוקלין מג' רוחות. וכבר הצאחי לעיל דעת החתם סופר וישועות מלכו וחידישי הרי"ם ושו"ת זקן אהרן והאב"י הגרמ"מ מסלבודקא וכן כתב צשו"ת בנין עולם והדברי מלביאל דיש לחפש אחר כל ההיתרים לעשות עירובין ואפילו לקמוך כמה פעמים אדעת יחיד סמכו צשעהד"ח וצשו"ת האלף לך שלמה סימן קפ"ג דגבי עיר גדולה דיש חשש דיצואו צנ"א לידי מכשול לחלל שבת צשווג הוא זה לורך גדול וכדאי להקל בצמירה לנכרי לתקן העירוב אפילו צשבת ע"ש וכ"כ שאר הפוסקים למעיין בהם ושקדו רבותינו ואצותינו מדור דור לתיקון עירובין כפי האפשר.

ואבתי פש לן מה שראיתי (צהפרדס שנה ל"ג חוברת ט') צאחד מהמכתבים מידי"י הגאון המובהק רמ"פ שליט"א שכתב וז"ל דאע"ג שיש טעמים גדולים להחיר לתקן עירובין צמאנהעטען אצל כיון שיש טעמים גם להחמיר כפי צציראחי שלא מצורר המנהג נגדם ומלד החשש שלא יתירו צמקומות שא"ל לתקן כדהוכחתי מירושלים איני רוצה להצטרף להמתירים אף שאיני מוחה צהמתירים מאחר שהטעמים להחיר מרובים ומלד החשש שהוכחתי מירושלים צדיעצד כשעירצו הרי היה מותר וכיון שהם סוצרים להחיר אף לאחר שראו מה שכתבתי (צאג"מ סימן קל"ט) ודאי הרשות צידם לעשות כמו שהם סוצרים וצעלי נפש יראי ה' שיחשו להטעמים להחמיר כמו שכתבתי לא יטלטלו ע"כ.

הנה מה שכתב מרן הגאון שליט"א הטעמים מרובים להחיר הנה פשוט וצורר שרוב צנין ורוב מנין מחירין לתקן עירובין צמקום מוקף מחילות וגם החומרא צצירושלים לא עירצו לכאורה מצואר כמעט צכל הפוסקים שהיו מערצין צירושלים צזמן הצית וכמו שהוכחתי צס"ד מכל הני פוסקים שהצאנו לעיל ולא חששו לחששות הגאון שליט"א.

וגם מלד המנהג תמהני מלד שהרי כבר הצאנו צס"ד צצירושלים וצשאר עירות גדולות נהגו לעשות עירוב אפילו היה שם ששים רצוא וצר מן דין הרי צדורותינו אנו אשר צ"ה עדיין חיים צענייהם ראו שהיה עירוב צווארשא עיר הצירה שהיתה כמה פעמים ששים רצוא אוכלסין ועירצו שם וסמכו על לורת הפתח כמוצא צמכתב הגרש"ד מווארשא והרי ווארשא היתה עיר של תורה וחסידות וצדקות צמקום אחד כחצי מיליאן צני ישראל ואין פוצה פה ומצפנף וח"ו להוציא לעז על הני צדיקים שחללו את השבת והיאך הצי יכול להכחיש את הצי, גם צווען היה עירוב וצנוא יארק התיירו הגרש"ם וצעל הרי צשמים לעשות עירוב וכן עשו לפני

אכל הפוסקים וגם שיטת האוהל מועד כן ולפי זה מותר לערב צנוא יארק וצרוקלין אפי' להפוסקים דס"ל להחמיר אפי' צלא ס"ר צצמקום שיש מחילות כו"ע מודו דמותר וכמ"ש הגרמ"פ צצפרו ג"כ להלכה. אמנם צשאר עירות גדולות שאינם מוקפות חומה עם המים אין היתר זה אצל מ"מ יש לקמוך אשאר היתרים שהם מצוארים לעיל פסק של מרן החו"א ז"ל שפסק דל"ל צזה"ו רה"ר צעירות גדולות צכלל דמוקפות הם חומה, וכן הוא דעת הגר"י שטייף והגרמ"צ וייסמאנדעל ז"ל ושיטת מרן הגה"ק אדמו"ר מקלוזענבורג שליט"א מטעם ההפסק של אור החשמל, ושיטת הראשונים צצעין מפולש ממש, מכוונים זה כנגד זה וגם שיטתינו על פי דעת החוס' סוכה והאב"י דמחילת שבת כל שהוא עפ"י חוק שאסור לעצור יש לו דין מחילות להוציא מדין רה"ר, וגם שהקארס צעמס הו"ל מחילות, ושאר ההיתרים צציראחי לעיל צס"ד, וכולם הם התירים צרורים יש עליהם לקמוך צריוח ולא צדוחק, וכ"ש צצירוף כולם יחד שהם היתר מרווח לכו"ע. וצרתי עם הרבה מנגדולי הוראה צצומנינו והסכימו עמי צפה מלא.

והנה הדבר ידוע דהלכה כדברי המיקל צעירוב מצואר צגמרא עירובין מ"ו ועיין רש"י ותוס' שם וצשו"ת צשצ"ץ ח"צ סימן ל"ח אס נלך צעירובין להקל צדברי רבותינו ז"ל כבר ידעתי צצפרק מי שהוציאוהו (מ"ו ע"א) אמרינן דהלכה כדברי המיקל צעירוב ואפילו יחיד צמקום רבים ואפילו צעירובי תחומין וע"ז סמכו הפוסקים ז"ל צכמה מקומות לפסוק לקולא צהרצה מחלוקות איני חושש שמהיה שאלתך ע"ז וכו' אצל נ"ל שאלתך היא צדיני ספיקות הנופלות צעניני עירוב אס נלך צהם לחומרא או לקולא והדבר פשוט הוא דאזלינן לקולא וכו' וצהג"מ פט"ז צשבת אות ו' צשם הר"ח ומהר"ם ותוס' ס"ו ד"ה ופה, וצתשו' אצקת הרוכל סימן מ"ו. וצמחילות נחלקו הראשונים ז"ל דהרא"ש פ"צ דעירובין סימן ד' צשם א"ו ומהר"ם כתב דהלכה כדברי המיקל אף צמחילות ועיין צהגהמ"י פט"ז מה"ש ומצואר שם דגם צצמוראים אמרינן הלכה כדברי המיקל ועיין ירושלמי פ"א דעירובין ה"א וצשו"ב א"ח סימן שני"ח ודעת הרשב"א והריב"ש צצמחילות אין הלכה כדברי המיקל האמנם כתב הגאון מהרש"ם צצשובה דאף לשיטת הרשב"א והריב"ש היינו דאין להקל ציחיד נגד רבים משא"כ היכא דהחשש שמא יעלה הים שרטון שהוא רק מדרבנן ויש צזה ספק צגירסאות לא גרע מצד"ר דהוה לקולא ומצואר דאפילו להמתירין דלא אמרינן להקל צמחילות היינו דוקא אי איכא איסור דאורייתא אצל היכא דלא מידי איסור דאורייתא לכו"ע אמרינן סד"ר להקל אף צמחילות. עוד הציא מהרש"ם שם מל"ז סימן קס"ד שהציא צשם רבינו צה"ג וצספר צשר

מקום כמבואר כ"פ ותיקף צענין זה ו"ל והה"מ לא הרשים מולא ד"ו וכו' שלא נסתרו דברי הר"מ מהש"ס לא נוכל לדחות מחמת שאין לנו יודעין מולא הדין כי ראתה עין רבינו יותר מאתנו עכ"ל. ובפרט בדברים שראו רבותינו והסכימו להם כהא דדברי הרמב"ן לענין דבעי רה"ר להיות מפולש מעבר לעבר והסכימו עמו רוב הפוסקים ורבינו המג"א אשר כל בית ישראל נשען עליו כהלכה מפי הגבורה וגם שאר פוסקים ודאי אין צנו כח לחלוק עליו מפני שלא ידענו מקום מולא דין זה מפי הגמרא ובאמת כי כן גם דעת רוב הראשונים ו"ל ופסקו כן האחרונים הא"ך נוכל לדחות דברי רבותינו הראשונים מפני שלא ידענו מקום מולא דבריהם מן הגמרא. ואפילו המלא"ה לן הם ו"ל דין זה מסבחתם להם היינו שומעין שידעו דכה"ג לא היו דגלי מדבר וסמכו על רוח קדשם שהופיע עליהם או על קבלתם האמיתית שכה"ג לא היו ר"ה כל זמן שאין לן ראייה צרורה מגמרא להיפך וכ"ש שצוה"י הראנו לדעת מקום מולא הדין בס"ד מדברי חז"ל.

ובמה שכתב הגאון שליט"א דבעצם אינו רואה תועלת גדול וז"ל לעשות תיקון לטלטל צכאן של"ד לעיירות צביראפ שהיה זורך גדול ממש לחיי נפש שלא היה אפשר להכין מים לבהמות וכדומה מחיי נפש אף לעצמן אבל צכאן יש הכל צבית ואף צבתי כנסיות יש סידורים וחומשים עד למרבה ורק לאלו הפושעים שעוברים על כל איסורי תורה לסלק מהם איסור הוצאה שכנגד זה הרי יבא קלקול לאלו יראי ה' שלא היו רוצים לסמוך על המיריס אלו היו יודעים גם טעמי המחמירים עכ"ל. וז"ל וזכתי להצין דבריו הק' כי פשוט שחז"ל אמרו לתקן עירוב ותקנו בצביל הכלה ממכשול וכמ"ש כמה פעמים ומבואר בש"ע הא"ך נימא דאינו רואה תועלת גדול, ועוד הרי ראינו שחז"ל גזרו על כלל ישראל יותר מאלפים שנה שלא לתקוע שופר בצבת שמא ימלא אדם אחד לפי כמה סיבות ויעביר השופר ד"א צרה"ר וח"ו יחלל צבת בשוגג וכ"ש כאן לכולם וז"ע. ולפענ"ד מלבד שגראין לכאורה דברים סתראי שהרי במכתב קדשו לקיו גארדענס מט' ניסן התשל"ד להרב פ. שטיינבערג כתב חז"ל, הנני רואה צוה תועלת גדולה והכלה ממכשול בשוגג וצמוד וזה היה גם דעת מרן הגר"א זוק"ל כו' הצאתי לעיל נתיב ו' עיי"ש. נראה מבואר דמאז ועד עתה דוקני ת"ח כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם חזר צו וס"ל דאיכא תועלת גדול והכלה ממכשול צעשיית עירובין בכל מקום שאפשר.

בר מן דין שלא זכתי להצין דבריו דודאי מי שלא יראה לסמוך על ההיתר אכתי צידו הוא שלא לסמוך ולא לטלטל וכבר היה לעולמים בצפרי התשובות שהתירו עירוב בדוחק ממש וכתבו להדיא דבעל נפש ראוי להחמיר על עצמו

כשצעים שנה גם צשו"ת דברי מלביאל כתב מפורש שנהוג עלמא לערב אפילו בששים רבוא צוקעים וכ"כ להדיא צשו"ת תירוש וינהר סי' ע"ג שהתירו השאסיי ההולך מווארשא לפעטערצבורג שהיה צו כמה מיליאנים צנ"א ובס' חו יהושע, והגאון החסיד מוהר"י שטייף ז"ל ראצ"ד צ"פ, ומרן הגאון ר' חיים עוזר ומרן הגאון בעל חזו"א התירו לערב צפאריז לאחר שיעשו זורת הפתח על הגשרים והגאון מוה"ר צבי פסח פראנק רבה של ירושלים ומרן הגר"א הענקין ז"ל ואחריהם כל רבותינו ענו ואמרו מקודש ובאמטטערדאס היה עירוב וגם עכשיו חזרו ותיקנו העירוב ועוד ועוד הכל עפ"י הוראת רבותינו הגאונים הדיקים וא"כ הא"ך נוכל לומר שאין צוה מנהג ולפענ"ד המנהג מצורר ומלוצן שנהגו לערב צתפואות ישראל צעירות שהיו שם ששים רבוא צלי דלתות ורק ע"י זורת הפתח כל מקום לפי היתר שמלא צו חכמי הדור וכפי שכתב הגרש"ד מווארשא ששם עיקר הוראתם היתה על שלא היו הרחובות מפולשות וא"כ צעירות צומנינו כ"ש הוא והוא מנהג ותיקין שנהגו בכל תפואות ישראל לערב אפילו עירות שהיה שם ששים רבוא צוקעין צכל יום ע"י תיקוני חז"ל.

ובי"ן שנתצבר כדעת המתירין א"כ לדידהו שמעיין ובפרט שכללל הוא צידינו שאין צאחרונים כח לחלוק על הראשונים אם לא צראיות מפורשות מגמרא נגדם שכמעט א"א ועכ"פ ודאי דצקצרא א"א לן לחלוק על רבותינו גדולי הראשונים ואחרונים ו"ל כמפורש בגמרא וצפוסקים ואמר רבא ואנן כי אצבעתא צקירא לצקצרא (עירובין נ"ג) והגם דקי"ל הלכה צבתראי מאצבי ורבא ואילך כמ"ש (מהרי"ק שורש פ"ד) והוצא צרמ"א חו"מ סימן כ"ה ס"צ ועיין צהקדמת פמ"ג ליו"ד צכללים אות ח' שכתב דאפילו יחיד נגד רבים כיון צבתראי ראו דברי קמאי וסתרו להם צטענות אמרינן מסתמא דהוו קמאי מודי להו לצבתראי ע"ש. אבל כתב מהר"ם מרוטנבורג יו"ד סימן כ' הוצא צפת"ש דהאי כללל לא נאמר אלא היכא דהאחרון מצבר דבריו צראיות נודקות אבל היכא דהאחרון כותב דעתו צבתם צלי שום ראייה שלא כדעת הפוסקים הקודם לא אליס האחרון מן הראשון.

והרשב"א צתשובה ח"צ סימן שכ"צ כתב חז"ל לראשונים שומעים אם החכם שראוי לסמוך עליו ואין דוחין דברי הראשונים צקצרא צלא ראייה גמורה שדברי ראשונים שהיו צקיאים ונודעה חכמתן דברים נכוחים הם ומקצתן הם דברי קבלה כו' ואפילו אומרים על ימין שהוא שמאל אפילו מה שיראה צעיניך שהוא ימין והם אומרים שהוא שמאל שמע להם עכ"ל וצשו"ת פמ"א ח"א סימן ק"ו הציא הרבה ראיות לזה ועיין ספר עין הרואים. וצמנ"ח מלוה ל"צ (ל"ט מלאכות אות ד') צלאו דמעמר כתב על דברי הרמב"ם ז"ל ואף דלא נודע מהיכן יבא זה לרבינו אפשר שמלא צאיזה

שאלו כבר ממני אם יותר טוב לאחר ההפסק מפני שאין יכולות לנאת בחוץ ולכל אלה נריך עירוב וגם לחולה שנריך לילך לביה"ח שיוכלו ליקח עמהם חפץ ולא לחלל שבת, ואמרו חייב למשמש בגדיו ע"ש עם חשכה והנה עם חשיכה הוא כחצי שעה קודם השבת עיין שפ"א והקשו א"כ אמאי אין חוששין עכשיו לנאת ע"ש עם חשיכה במחטו צידו ובשאר דברים ותי' דל"ל רה"ר דאורייתא עיין טוש"ע סימן רנ"ב ובמג"א ובא"ר שם וא"כ אם יש לן רה"ר כאן ולא מערבין הו"ל איסור ממש והעולם לא נוהגין בזה חוה הכל בשביל יראים ולא בשביל פושעים גם שנמצא כמה פעמים משהו בצגדו. גם בשעת הגשם שמתקלקלים המלבושים והכובעים ונוטלים כמה מכסאות עליהם ולכמה צנ"א סחם הכובע נתקלקל ועולה לו להון רב וע"י עירוב היה אפשר להציל כל אלו ואלפים קטנים וקטנות שמצילין אותן מהחטא.

ג כתבתי לעיל דציו"ט אפילו היראים לא נוהרים מלהוציא הוצאה שאינה נריכה לאוכל נפש ונמצא דמחלל יו"ט בזה דלא התירו הוצאה שלא לצורך חוה כבר נוגע לרוב בני תורה כמ"ש לעיל ואם יהיה עירוב נציל אלפים מצני תורה ושומרי התורה מאיסור גמור וכן בסוכות רוב סוכות כהיום נעשים ברחוב ונכשלים באיסור הוצאה או באכילה מחוץ לסוכה מפני חוסר העירוב חוה כבר ענין של תשלין שהיה ציוראפ שלוח גם לדעת הגאון הקילו לערב. גם רופאים חרדים מטלטלים לצורך חולה ולפעמים אין צו סכנה וכמה פעמים שנריכים להציא מעדעצינס וכדומה לחולה ואשה הנוסעת לילד וגם כהיום אנשי הלכה שהולכין בשבת בשביל פק"י ועוד ועוד מה לי לחשוב אשר ודאי חיוב גמור הוא לעשות עירוב בשביל להציל אלפים מישראל ממכשול בחילול שבת ח"ו חוה ממש הלכת רבים מחטא ואין לך מצוה גדולה מזו והיותר גדול העיר המצוה יותר גדולה לעשות עירובין חוה ברור מאד.

איברא דבאמת כי דברי הגאון שליט"א ז"ע דהרי בגמ' אמרו מפורש היפוך זה והוא בגמ' ביצה ט"ו ע"ב דרב תחליפא בר אבדימי עבד עובדא כותיה דשמואל ואמר רב תחלת הוראה דהאי ז"מ לקלקולא אי אמרת בשלמא לקולא קאמר היינו קלקולא אלא אי אמרת לחומרא מאי קלקולא איכא ומשני כיון דמקלקלי בה רבים היינו קלקולא ע"כ ופרש"י כיון דמקלקלי בה רבים ששוכחין ומטלטלין בלא ערוב היינו קלקולא אם הי' מותר לערב אתמול והוא אסר ע"כ הנה מפורש הטעם דהוה קלקולא משום ששוכחין צנ"א ומטלטלין בלא ערוב חוה הוה קלקולא שמכשיל את הרבים וכיון שכן ודאי שזה ע"כ התועלת מהערוב גם בזמן הזה ואין הטעם משום שהיו נריכים ליתן מספוא לבהמות או להציא טשולענד או סידורים אלא הקלקול הוא שרבים אפשר ששוכחין

ואפ"ה הזהירו לערב ואדרבה זרזו לערב דוקא בשביל אותן האנשים וכמ"ש להדיא המהרש"ם קודם חזרתו וגם מח' הגאון צעל חידושי הרי"ם והגרש"ק ועוד וכ"ש דבעיר שיש בה אוכלסין מרובים שא"א שלא יצואו לידי תקלה ומצוה גדולה לערב ולהסיר מכשול מרבים ועל משה רבינו אמרו ז"ל רבים השיב מעון ואמרו משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו ואין לך זכות גדול מזה להציל רבים מעון, ואפילו למ"ד אין אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך זכות הרבים שאני כמבואר בתוס' ובפרט שבכאן אין אומרים לחטוא כלל ומי שאינו רוצה אדרבה צידו להחמיר על עצמו והזכות לאחרים ודאי.

ובל זה לצד ממה שכתבנו לעיל דאין לאו גזרי גזירות אכן, וגם לצד ממה שכתבנו דהחיוב לתקן עירובין והמצוה אינו מטעם שיוכלו ליתן מאכל לבהמתם אלא משום שהוא כמלכות מעקה ומנוחה וכמ"ל בס"ד. ופשוט שתיקון העירוב היה כמ"ש הכוזרי בשביל עונג שבת ולא בשביל פק"י שדוחה את השבת.

ג מה שכתב שאין לנו לתקן עירובין רק בשביל הפושעים שעוברים על איסור תורה הנה מלכד כי מפורש בפוסקים שהבאנו לעיל היפוך זה דשקדו לתקן עירובין במקום שהעם היה פרוץ בחילול שבת דוקא וקראו זה שעה"ד באמת כי אשרי חלקו של מורנו הגאון שליט"א שיושב בצית קדשי קדשים ועיניו הבדולחים לא ראו חילול שבת ועל הפושעים לא ראוי לסלק מהם איסור הוצאה אצל לי העני אשר עיני צער לי ראינו דדוקא לצני שומרי התורה המיקון הוא גדול שהרי כמה יראים שומרי התורה ושומרי שבת מ"מ כמה יוצאין עם תינוק או תינוקת קטן לרחוב ובעיני ראיתי נכשלים בהגביהם אותן ומציאם דרך הרחוב ולדעת המג"א חייב חטאת גם ידוע כי הרבה צנ"א נכשלים בהצאת מפתח הצית לרחוב כי יראים להניח בצית ואפילו על היוצאים במפתחות כעין תכשיטים יש כמה פקפוקים והרי על יוצאים בתכשיטים צענמן כמה כרכורים כרכרו אי יש דין תכשיט בכלל במקום רה"ר וכ"ש באנשים אי יש דין תכשיט והתוס' וסה"ת כתבו דבנשים נמי לא התירו רק מפני שאין לנו רה"ר דאורייתא עיין ב"י אור"ח סימן ש"ג ד"ה ויזא, גם כמה נכשלים בהוצאת מטפחת האף והאוזן ובתי ידים ועוד כמה עניינים.

ובבמה בני תורה לא יכולים לילך לביהמ"ד מפני שצני ציתו רוצים לנאת בשבת ונריכים לישב עם הילדים, אצל אם היו יכולים להוציא הילדים היו הולכין לביהמ"ד וגם נשים שאינן יכולות לנאת עם עד הבדיקה בשבת לחוץ וכמה הם נכשלים ויוצאים או בלתי ידיעה שאסור או מפני שאינם יכולות לעמוד או שמבטלות עי"ז דיקות ומבטל מפ"ו וכמו שכמה

מי שאינו מאמין בדברי החכמים ואוסר אכילת חמין בשבת חיישין שמה אפיקורוס הוא (הר"ן פ' זמה טומאין וכל בו) הנה מצוה להחיל טשולענד נמי הוא רק בשביל עונג שבת ומצוה הוא ולכן התירו הכל בשביל עונג שבת.

וגדולה מזו כתב בת"ה סימן ס"א בשם סמ"ק דבחורים המתענגים במרוצתם ובקפילותם בשבת מותר להם לרוץ ולקפוץ וכן לראות דבר שמתענגין בו לראות ואע"ג דדרשו חכמים וכדחתו מעשות דרכיך שלא יהא הלוכך של שבת כהילוכך של חול פי' שלא ירוץ ויקפוץ (ובגמרא ברכות ו' ע"ב כי הוה חזי רבנן רצין לביהמ"ד הו"א קא מחללי שבתא) ואעפ"כ אם עושה להתענג ולראות נפשו שרי וכ"פ בשו"ע או"ח (סימן ש"א ס"ב) ובכף החיים אות י"ד הביא תשובת הרא"ש סימן נ"ה וז"ל ואם נהגו לטייל מנהג יפה ואין להקל בו כי מנהג כשר הוא ולשנות עטיפת שבת מעטיפתה של חול ומנהג אבותינו תורה והציאו המתערב ע"ש. וכן דשיחה בטלה אסורה בשבת כמצוה בויקרא רבה דרשב"י היה ליה אימא סיבתא דהוי מישתעי כגי א"ל אימא שבתא הוא ושתקה והציאם התוס' ובירושלמי אמרינן דדוחק התירו בשאלת שלום בשבת ואפילו בחול אסור להרבות בדברים ושיחה בטלה לגמרי אסור ועכ"פ כ"ש דאסור בשבת יותר מבחול ואפ"ה כתב דאוחס בני אדם המתענגים בכך כשמשפריס ומדברים שמועות ממלכים ושרים ומלחמותיהם וכה"ג שדרך בני אדם שמתאחים לכך שרי וכ"פ בשו"ע או"ח סימן ש"ו ברמ"א ס"א שם והגם שכתבו האחרונים דלאו משנת חסידים הוא והנשמר מלדבר דברי חול קדוש יאמר לו ואנשי מעשה מזהרין בזה ושלא לדבר אפילו בלשון לעז רק בלה"ק מ"מ להמון עם ודאי דהלכה הוא שהרי כן פסקו לנו בעלי השו"ע אשר מימיהם אנו שותים ואין לבטל מהם עונג שבת עכ"פ עשיית העירוב הוא חלק מעונג שבת לבנ"י והמקיל בעירוב הרי הוא מחמיר בעונג שבת והמחמיר בעירוב הוא מיקל בעונג שבת.

ובמה שחש הגאון שליט"א שצרו השנים ושינויים אולי יתבטל העירוב וההיתר הנה בכגון זה אין צדינו אלא לסמוך על קבלתינו והנה אמרו ז"ל אם לא תדעי לך היפה בנשים נאי לך בעקבי האלף עיין רש"י שם והרי בכל הדורות הכי היה בכל עירות פעם היה עירוב ופעם לא היה והלא צירושלים לאחר שפרצו בה פרצות לא היה עירוב וכן בכל מקומות שיצבו שם ישראל והכ"נ צויען ווארשא ואמסטערדאם ופאריז ובאמת טענה זו הוא ג"כ על המקואות לא יעשו מקוה שמה ילכו משם הבקיאים וישאר המקוה פסול אלא אין לנו אלא מקומו ושעתו ועלינו לתקן כל הקילקולים כל מה דאפשר אפילו לשבת אחת וה' הטוב יעשה כרצונו,

ומטלטלין בלא עירוב וכן מצוה בש"ע א"ח סי' שס"ו וסי' שז"ה ובמ"ב ושאר אחרונים שם ע"ש ולזה כל שיותר הרבים שכיח יותר הקלוקל וזה פשוט מאד וז"ע.

שוב העיר לי ידי"ג הגרתי קעניג שליט"א אבד"ק יאקא מדברי המחנה"ש א"ח סי' של"ד אות א' שכתב דיותר ראוי להשיגה שלא יבא אדם לידי חילול שבת בשוגג מכדי שלא יבא לידי מויד דהמחלל במויד רשע ופושע הוא ואין אנו אחראין לפושעים ועדיף להצילו מהשוגג ומה"ט לא התירו לו להציל כ"א מזון ג"ס הנריך לשבת ע"ש והכ"נ טפי ראוי להשיגה שלא יבואו לידי חילול בשוגג ומה"ט תקנו עירובין ולא חששו שמה ימצא מי שהוא יחלל במויד וז"ב.

ועתה בא וראה עד כמה שקדו חז"ל בשביל תקנת ע"ה שלא יבואו לידי חילול שבת דהנה מ"ע מה"ת לתקוע שופר בר"ה והוא מ"ע על כל יחיד ויחיד וכן אותה תורה בסוכות ליתול ארבעה מינים ובר"ה שחל להיות בשבת אסור חז"ל לתקוע בשופר כמצוה ר"ה כ"ט יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת ועיין שו"ע טאו"ח סימן תקפ"ח ס"ה וכן בלולב אם חל יום ראשון בשבת אין נוטלין אף שמבטלין מ"ע עיין שו"ע או"ח סימן תרנ"ו והטעם שמה יטלנו וילך אלל בקי ללמוד ויעזיברנו ד"א ברה"ר והנה בשביל ע"ה אחד שימצא באיזה כפר שלא ידע ברכת ד' מינים או לתקוע בשופר ושמה יעזיברנו ד"א בר"ה יבא לידי חילול שבת גזרו על כלל ישראל נדיקים וחסידים ואנשי מעשה לבטל מהם מ"ע ביום הזכרון ר"ה שכל באי עולם עוזרים לפניו כבני מרון וכן בסוכות והיינו טעמא דמגילה והכל בכדי להציל נפש אחת מישראל אפילו נפש כזה שאינו בקי במצות עד שאינו יודע כדת מה לעשות בצרכה ד' מינים ושופר וא"כ אם חששו כדי להציל ע"ה אחד מחילול שבת וביטלו בשביל זה עד משיח נדיקו מ"ע חסודות כ"ש שנחוש אמן לתקן כל מה שאפשר כמה ע"ה מחילול שבת ואפשר לאלפים מאחצנ"י מחילול שבת ודאי.

עוד לא זכיתי להבין הדברים שהרי כנראה דס"ל דמה שהתירו לערב הוא בשביל שיוכלו להציא את הטשולענד וליתן מספוא לבהמות וכיוצא בו אמנם האמת דהעיקר מה שהתירו לערב הוא בשביל עונג שבת דכתיב וקראת לשבת עונג וכמ"ש הכוזרי הבאתי דבריו לעיל (נתיב ד') שלא יהא אדם ביום העונג ושמתח לבו כמו עזר אסור בציתו ולא יכול להניע מאומה ועי"ז יהיה היכר בין מותר לגמרי ובין האסור ובין הסייג, ואדרבה מה שהתירו לעשות טשולענד בשבת הוא ג"כ משום עונג שבת והוא חלק מעונג שבת אצל לא בשביל הטשולענד התירו העירוב אלא שזה חלק מעונג שבת ומה"ט כתב הבצה"מ הביאו הרמ"א א"ח סימן רנ"ז דמצוה להטמין לשבת כדי שיאכל חמין בשבת כי זה מכבוד ועונג שבת וכל

ושמענו ללצורך רבים ושעת הדחק יש להמיקלים על מי לסמוך
אבל בשעת הדחק וי"ר יש להחמיר לא שמענו.

והנה עד הנה כתבנו צוה להלכה אבל למעשה ודאי שצריך
לזה אנשים בעלי אחריות גדולים ושידעו שהדבר הוא
צריך להשגיח עליו תמיד וכמ"ש הגרמ"ע שהיה שם משגיח
על העירובין גדול בתורה וכן בשאר עירות וכו' למסור הדבר
לקלי הדעת, ולכן מתון מתון ד' מאות זוזי שו"א וצריך לזה
אנשים בקיאים כיצד יעשו שלא יבא ח"ו קלקול מזה ואלו
היה אזהרה אופן שאפשר לקדר עם המודיעין החדשות וכיוצא
בזה שידעו בכל ע"ש סמוך לחשיכה אם העירוב הוא בסדר
וכיוצא בזה. ואם אפשר גם לתקנו על חוטי חשמל ולסדר
בכמה צמי כנסיות נורות שאם יתקלקל העירוב מיד ידעו
ויודעו הציבור. ויהיה משגיח תמידי ירא השם מרבים שישיג
על כל העירוב ויהיה לזה גם צי"ד של ג' רבנים ירא"מ
לכה"פ בקיאים בהלכות עירובין ותמיד ישאו ויתנו בדבר עם
שאר גדולים אם יהיה אזהרה שלא ולא יסמכו בזה למסור ח"ו
לקלי הדעת. ואם יקדמו צאופן כזה תבא עליהם צרכה מן
השמים וזכות הרבים יהיה תלוי בהם וקדושת שבת יגן עליהם.

זאת תורת העולה בקיבור. מנזת עשה מדרבנן לתקן עירובין
בכל מקום שאפשר ומותר עפ"י הלכה, והוא תיקון
גדול להסיר מכשול ולהציל רבים מעון חילול שבת וגם ציו"ט
שנהוג עלמא להוציא כל ההוצאות שאסור אפילו ציו"ט צלי
עירובין והוא איסור גמור לדעת רוב פוסקים, וכ"ש להציל
קטנים, וכל הזרזי הרי זה משובח וזכות הרבים תלוי בו והוא
מתיקון שלמה המלך וצית דינו שלאחר שגזרו איסור הוצאה
בכל מקום תיקון להחמיר להוציא ע"י עירוב כדי שלא יהא
אדם בשבת עזור ואסור בציתו כצית האסורים.

בשהדור פרוץ יותר מנזת לתקן עירובין שהמכשול מנזי
יותר, כ"כ כל האחרונים ז"ל וכן כשהעיר יותר
גדולה יש חיוב יותר לתקן שהמכשול גדול יותר, ודלא
כהטוענים היפוך עיין שו"ת חת"ס, חידושי הרי"ם, אמרי אש,
הגר"ש קלוגער, דברי מלכאל, הגרמ"מ מסלוצדוקא, הגר"פ
פראנק, הגר"א הענקין, ועוד הרבה לאין מספר, ולא חלק
בזה אדם.

גם אין לחוש שבמקום אחד יערבו ויתרגלו בני אדם להוציא
ע"י עירוב ואח"כ ילכו למקומות אחרים שלא יערבו
ויטלטלו כי זה היה עיקר תיקון עירובין מעולם במקום
שערבו טלטלו ובמקומות אחרים לא, ואדרבה בכיון תקנו
חו"ל שלא לערב כל העיר בכדי ליתן היכר לעירוב שבמקום
אחד מותר ובמקום אחר אסור לטלטל. וכן נהגו בכל תפוזות
ישראל אבל כל בני אשכנז ואין לשנות קבלתינו האמיתית.

והרי אנו מאמינים בכל רגע שיבא משיח נדקינו ואפ"ה אנחנו
בונים חדרים ישיבות מקואות צמי מדרשות וכל מוסדות
התורה שאפשר ולא חוששין לשינוי צרוב השנים ומעולם לא
חששו לה כנלפענ"ד. ואם אח"כ ילכו להם או שיתקלקל
העירוב נכריז עליהם שנתקלקל העירוב ואם ימנאו אזהרה
שומים שלא ישמעו אין אחריותם עלינו ובשזיל שוטה אחד
שקלקל לא נבטל תורה שלמה שלנו.

ומעתה אפילו היה לפנינו איסור דאורייתא כיון דרוב ורובא
דרובא מהגאונים והפוסקים ס"ל להיתר קי"ל
כוותיהו דבתורה אחרי רבים להטות כתיב וכ"ש דדרבנן, וצדין
הרי לכו"ע יאלנו מאיסור דאורייתא, ואדרבה כבר נפסק בשו"ע
י"ד סימן רמ"ב דצאיסור דרבנן יש לסמוך על יחיד נגד רבים
בשעת הדחק והש"ך והט"ז והאחרונים שם כתבו כן בפשיטות
והציאו ראיה משו"ת הרשב"א סימן רנ"ג שהביא מש"ס גדה
רפ"ק דפסק רבי כר"א בשעת הדחק ופשוט דאין לך שעת
הדחק גדול מדין להציל רבים ממכשול שאז היה לן להחמיר
אפילו ביחיד נגד דעת רבים ובפרט צדיני עירוב דקי"ל הלכה
כדברי המיקל בעירוב וכ"ש דלא נימא להיפוך לאסור צאיסור
דרבנן כיחיד נגד רבים וזה לפענ"ד צרור להלכה.

ובן למדנו מקושיית הגרמ"פ שליט"א דבמקום שאפשר
לעשות עירובין אסור לעמוד אפילו רגע צלי עירוב
שהרי על איסור זה צנה קושיתו שכתב תמוה טובא מ"ט לא
עירבו כדקשיתי שדוחק לומר שאותה שעה לא היה דאף על
שעה אחת תמוה מ"ט לא עירבו ולכן תי' שם תירוצו ולפמ"ש
א"כ כיון דהעלינו דמותר לערב בעירות גדולות א"כ עכ"פ
נשמע מינה דאפילו רגע אחת אסור להיות צלי עירוב היכא
שאפשר לערב דאל"כ לא קשה כלל וצדקו בזה דברי כ"ג
שהרי מנזת עשה הוא לערב בכל מקום שאפשר וכמו שבררנו
בעוה"י מתחלת דברינו.

והאמנם אפילו אם היה מי שיפקפק בדבר נראה לפענ"ד
להוסיף דאפילו נימא בדבר הרשות שאחד רוצה
להחמיר הרשות צידו נראה פשוט דזה דוקא אי לא היה צוה
רק שב ואל תעשה להחמיר וליכא מנזת נגדו אבל היכא די'ש
לו חיוב קיום מנזת ומנזר אזהרה חומרא לא ירצה לקיים המנזת
אז הו"ל חומרא דאחי לידי קולא וכה"ג אסור להחמיר לכו"ע
כיון דלהלכה קי"ל כרבים וא"כ צדין שיש לפנינו מנזת עשה
דרבנן לתקן עירובין לרבים והו"ל מנזת עירובין ומנזת להסיר
רבים ממכשול ועומד נגדו שרוצה להחמיר כדעת יחיד פשוט
דאסור להחמיר לעצמו ולבטל המנזת ומנזת עדיף ומחוייב
לקיים המנזת נגד ספיקו וכ"ש שזכות הרבים תלוי בו וניחא
לחצר לזכות כלל ישראל. כל זה לפענ"ד צרור בס"ד. וכמה
שקדו הפוסקים להקל במיקון עירובין שהוא לצורך רבים

חייב על כל ת"ח לחוות דעתו בהלכה ואפילו לחלוק על גדול ממנו אם כוונתו לש"ש כמו שהיה בזמן הסנהדרין שהיה כל אחד אומר דעתו וח"ו לצוות ת"ח על שאומר דעתו בתורתו הקדושה הגם שאינו מסכים לדעת גדולים אחרים כל שסברותיו בנויות על אדני קודש, וזה היה דרך ת"ח בכל דור ודור זה בונה וזה סותר עד שההלכה יוצאת לאור. ועיין שאלת יעב"ץ ח"א סימן ה' בהחלוק על רבו חושש לו משום זקן ממרא ומיהו בדבר הנוגע להוראה ודין לא די שראוי אלא מנהג וחובה לגלות ראיותיו דכבוד התורה עדיף ובכל אופן שהיה הטעות צין לקולא צין לחומרא מנהג על התלמיד לומר דעתו וראיותיו.

כבר נהוג עלמא כשיטת רבינו הגדול הבה"ג ורש"י ודעימייהו דר"ה לא הו אף ליכא ששים רבוא בזקעים צו בכל יום דוקא, ואי לא לא הו רשות הרבים ודברי מ"צ שכתב שלא מנא בראשונים בכל יום ז"ע. והששים רבוא נריכים להיות צרחוב וזוקעין.

עירות גדולות בזמן הזה כנראה יארק וצרוקלין וכיוצא בהם שיש בהם ששים רבוא אנשים אין להם דין רה"ר בזמן הזה מפני שנים עשר טעמים: א) דעת רמב"ן ומוהר"י מקוטנא ומהרש"ם וצית אפרים ועוד אחרונים דאנשים העוברים במכוניות אין מאטרפיים לס"ר לפי שהם צרה"י צפני עממו. ב) שיטת מרן החו"א והגר"י שטייף דכל העירות צוה"ו הו"ל מוקפות חומה ע"י הצתים שהם צנויים סביב העיר ועומד מרובה על הפרוך. ג) שיטת התוספות סוכה והאצ"ג ועוד דכל מקום שאסור לעבור שם מפני חק המלכות לא הו רשות הרבים אפילו צלי מחיצות וכן נראה בצספר פענח רז"א פ' יתרו דע"י היקף עננים היה המחנה רה"י. ד) שיטת אדמו"ר מרן מקלויזענבורג שליט"א דאור אדום שמעמיד המכוניות וצנ"א מלעבור צרה"ר צלי עיכוב הו"ל כמחיצה שאפילו מעכב רק לשעה קטנה פעם צמעל"ע מהני וכ"ש שכאן צכל שעה ושעה מעכב. ה) שיטת הגר"ע והחו"א ז"ל וגרמ"פ ועוד פוסקים דעירות המוקפות מים מג' רוחות כנראה יארק וצרוקלין ונעשית מחיצה גס ע"י אדם לא הו רה"ר. ו) שיטת רש"י ורשב"א ורמב"ן וסמ"ג ומאירי והרמב"ם וסה"ת וראצ"ה ורי"ו והתוס' וכמעט כל הראשונים ואחרונים דכל שאין המצואות מפולשות משער לשער וזה כנגד זה ממש מקנה אל הקפה כדגלי מדבר לא הו רשות הרבים וכ"פ צשו"ע וצמג"א וכנראה שהיא שיטה מוסכמת מכל האחרונים, וכתצו הגאון רש"ד מווארשא וגאון צעל דברי מלכאל ועוד אחרונים שע"ז סמכו לתקן עירובין אפילו בעירות שיש שם ששים רבוא. ז) המכוניות עלמנן שעוברים דרך מצואות סמוכין נעשים מחיצה שממלאים הרחובות

במכוניות ח) שיטת הערוך השלחן דעירות שרחובות שלהן מפולשות לד' רוחות צעולם לא הו רשות הרבים וראה לדבריו משיטת אהל מועד הקדמון. ט) שיטת הריטב"א והתוס' לפמ"ש מרן צצית שערים או"ח סימן קל"ג דשתי מחיצות שהם עוקמות כמין גאם אפילו לרצנן הו מחיצה. י) רשות הרבים צריך להיות הפקר לכל וראוי להשתמש ויחא תשמישתו כמבואר צש"ס ועיין ריטב"א עירובין כ"ב וכ"כ צצ"א להדיא וצדידן אסור להשתמש צרחוב רק לעבור במכונית וגם צוה אסור לו לעמוד כה"ג לא מקרי יחא תשמישתו דליכא תשמיש כלל. יא) עוד אחת, צה"י-ווייס צלע"ז דרכים צוהים וגדולים שצריך לשלם עבור כל מכונית ומכונית לא מקרי רה"ר שהרי אין רשות לכל אלא למי שמשלם עבור המכונית, וזה כולל גשרים ודרכים צעירות ג"כ. יב) שיטת המאירי דעירות גדולות שהממשלה שולטת על הדרכים לשנות כרצונם לא הו רה"ר אפילו יש שם ששים רבוא, והנה כל הני טעמי הם כמעט אליצא דכו"ע אפילו להפוסקים דצלא ס"ר הו רה"ר הכי מותר לערב.

פירוש חדש צדין פלטיא שכתב הרשב"א צעצוה"ק שאינו מועיל לו דלתות זה דוקא מחוך לעיר. ולכ"ע פלטיא צריך להיות הפקר לכל מקום מוכן לתשמיש צלי תשלומין צכל זמן צין ציום וצין צלילה מה שזה ליכא צוה"ז, אפילו בעירות גדולות.

עדות רבותינו האחרונים החכ"ס הרח"ע ומרן החו"א והגר"י שטייף והגרש"ד מווארשא וצברי מלכאל והגר"י מקוטנא והגצ"פ פראנק רבה של ירושלים, והגר"א הענקין דאפילו בעירות גדולות יותר מס"ר נהגו אצותינו לערב אותם צלי דלתות. והוא מה שידוע לן מווארשא, ווען ופארזי ונא יארק. וכרגע מנאחי צשו"ת תירוש וינאר סימן ע"ג שכתב לנוא יארק שהגם שיש ס"ר לא הו רה"ר. גס הגאונים מהרש"ם והגר"ל הורוצין מסטאניסלאצ והגר"מ נחום ירושלמסקי מקיעלן וגר"מ מייזלש מפרעמישלאן התירו לתקן עירוב צנוא יארק כמ"ש צספר עירוב והוצאה (להרב סיגעל) תרס"ז וצננת תרנ"ה הסכים הגאון ר' ינחק אלחנן להגאון ר' יעקב יוסף רב הכולל צנוא יארק לתקן עירוב צסאנט לואיס. ועכ"פ מעשה רב הוא שהיו מערבין אפילו עירות שיש שם ס"ר, וא"א להכחיש את המציאות. ואנן לא צאנו לחדש דבר אלא להחזיק ולהגן על מנהג וקבלת אצותינו שנמסר לנו מדור דור ומסורת סיג לתורה.

דברי הכותב בידיים רותחות למען כבוד וקדושת שבת ובתפלה שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה. הנני ידיכם דושה"ט ושכ"ג בידידות ובלב ונפש

סימן צ

מכתב הגה"ק מופלג בדורו גאון הגאונים
צ"ע רבן של ישראל כ"ק מרן ר' יעקב
ישראל קניבסקי שליט"א (בעל קהלות יעקב)
בני ברק

בעה"י אור ליום ג' פ' תזריע וה' סביב לעמו - מעתה ועד
עולם - לפ"ק

לפאמ"כ ידי"ע הגאון הגדול רב רבנן פאר הדור והדרו
וכו' וכו' הגר"מ קליין שליט"א בעהמ"ח ספרים הנפלאים
משנה הלכות ועוד כמה ספרים המאירים לארץ ולדורים.
והנני מאשר בתשו"ח קבלת משלוח מנות קיימת בנו רבינו
ומשלוח מנות דברים ככתבן.

והנה הניע הד"ג לי שאלמוד צעיון גדול ככל המו"מ צעניי
עירובין ובהקונטרס הנחמד שסידר פ"מ הד"ג
שליט"א ואמנם קשה לי מאד לעיין צעיון עמוק שכבר דשו בו
רבים ועומים אשר נדרש לזה זמן רב ומנוחת הנפש. אבל מפני
שדברי הד"ג מחייבים אותי לעסוק בשמעתמא דא התחלתי
ללמוד את הקונטרס של הד"ג וצדאי צעמוד י"צ נבהלתי מאד
שמזאת שם שהגר"א קטלר ז"ל ויצלח"ט הגר"מ פיינשטיין
שליט"א אוסרין עירובין בק"ק נוא יארק ואין חכמים ראשי לזין
ההרים, ומעולם לא התערבתי בדברים שנחלקו בהם גדולי הדור
וצפרט שהם גאוני ההוראה צעיר נוא יארק. וכתב בשלה"ג
פ"ק דע"ו צבוגיא דהנשאל לחכם ואוסר וכו' שכתב צעמקוס
הוראתו של החכם צריך לעשות כהוראתו אפילו לא קיי"ל
כהוראתו ע"ש וזכלל אני חשבתי שכל הערעורים נוצע מאיזו
אצרכים והנה זה מחלוקת בגדולי התורה ולא נסיתי כלל כצאלה
אנא יתום הד"ג עלי וישחרר אותי מלכתוב צענינים אלו.

ובאמת שדברי המשכנות יעקב חוקים מאוד שכן הוא ע"פ
הגמ' ע"פ כלל דהלכה כריו"ח צפלוגתא דריו"ח
ור"א שאין רה"ר נותר אלא צדלמות נעלות וכפי הנראה
שהצ"א לא העלה שובר ממש לטענת המשכנ"י וזלת צשנחליט
דרה"ר צריך ששים ריבוא והוא מחלוקת הגדולה ועומה
שר"ת ז"ל חלק על זה וצמשכנ"י צשם הריטצ"א ז"ל ראיתי
לפוס ריהטוא שכתב הריטצ"א ז"ל שרוב הגאונים חולקים על
פרש"י ז"ל ומכל הלין מפחד אני מאד להתערב וכדכתיב
וצמקוס גדולים אל תעמוד ולמעשה ממילא פשוט שהרצנים
צכל מקום יעשו עירובין צשציל להציל את הרצים (שגם צלא
עירוב יטלטלו) לכה"פ לפי כמה שיטות מרצותא.

ולת"ח היראים ע"ד ה' אולי לכאורה צאמת לא כדאי להגיד
להם שההיתר הוא פשוט וצברור לגמרי מכמה
טעמים: א) מפני טענת המשכנ"י שרה"י טעון דלתות נעלות,
ב) כי צכ"מ גרים גוים וכן צעונו"ה מחללי צצת רח"ל דלריבין
לשכור מהם רשות וקומכין על שכירות מראש העיר או מראשי

הצבור ועל הכל ודאי יש לפקפק דאין להם שום כח צדירות
פרטיות ומה צצאיו מקרים יש להם איזו שליטה להכניס צצית
המושצים דברים וכש"כ הצצא צצומן המלחמה יכולין לעשות
הרצה דברים צצמים פרטיים, מ"מ אין כ"ו צצורת שליטה
וקיין על הצית רק הוא צצורת שליטה על הגצרא שכופין אותו
להעמיד צציתו לצרכי המלחמה וכמדומני ששמעתי דנין צזה
וצמ"צ מדבר מזה וצעונו"ה קשה עלי החיפוש, ג) מפני שי
צעיר הרצה מקומות זרועים יותר מצ"ס והם אינם מוקפים
מחיצות צציצם, ויש צזה היתר החכ"ל וצוכרוני שדנין צזה, ד)
שיש עיירות שקומכין על עמודי טלגרף והחוטין שעליהן
מחוצרין מן הצד ויש איזו אחרונים שמצדדין צזה וקשה עלי
החיפוש, ה) שמרן החו"א החמיר לנו מאד שאם אחד מעמודי
העירוב אינו עומד ישר ממש אלא נוטה קצת לצד אחד שנפסל
העירוב ע"י זה דנמצא שאין החוט המשקוף מכון כנגד עשרה
טפחים התחטוים של העמוד שהן הן עיקר המחוות והחוט
אינו מכון כנגדן ומאחר שהמשגיחים אינם נוהרים לפסול אם
נתעקס קצת אחד מעמודי הצוה"פ ראוי לחוש ולהחמיר, ו)
שכרגיל צבר החוק שהעירוב מתקלקל שהרי צכל צצוע הולך
המשגיח של העירוב עם נו"כ שנושא צצילת עלים וחוטית מתכות
וכו' ותמיד עושה תיקונים וא"כ הרי צבר החוק שיתקלקל
העירוב אם ע"י שקצים או ע"י קרונוט ומכוניות, ז) כי צמשך
השנה כמה פעמים נפסלה (המצה שעירבו צזה) מאחילת אדם
ונצטל העירוב. וכן אנו נוהגים מדיר שלא לסמוך על עירוב
העיר אפי' כשהוא נחון מאד.

באמת עדיין לא למדתי רוב הקונטרס של הד"ג, אכן הנני
עט ממחר להשיב מפני הכבוד כבוד התורה שלא יהיה
מניעת תשובתי כאילו אני ח"ו מתעלם מצקשת הד"ג שליט"א
שהניע לי צצמכתבו, ואצקס סליחה על אשר לא מהרתי להודרו
ולהשיב מיד כי צעונו"ה אני סובל מכמה דברים לעת זקנתי ממש
כמו שאחז"ל צצוק שצת מקראי דסוף קהלת, והנני דוש"ת צאמת
וצתמים כל הימים המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלמה צצ"א.
יעקב ישראל קניבסקי

סימן צא

למרן הגר"י קניבסקי שליט"א במצות עירובין
ובשיטת רש"י דבעי ס"ד ומפולש לרה"ר וישוב
שיטת הב"א

מוצש"ק לסדר כי קדוש הוא התשמ"א בני יצו"א

רב הרבנים גאון הגאונים זקן שבסנהדרין יושב בלשכת
פלהדרין, דמטמריין גלין ליה, עמוד הימיני, אין דורו דור
יתום ציס"ע מזה בן מזה דיוו ליה כבר בתיה, אספקלריא
המאירה גדול מרבן שמו, רבן של ישראל מעכג"ק מוה"ר
יעקב ישראל קניבסקי שליט"א בעמ"ס קהלת יעקב על
ש"ס, וש"ס בכל מקצועות התורה כולה.

לעשות עירוב בכל מקום בשביל להציל רבים מעון והוא זכו הרבים שאין גדול הימנו ובפרט במדינות אלו שאפשר להציל רבבות מישראל ממש מחילול שב"ק.

ומש"ב מעכ"ק הני טעמי מעליותא שצריך הת"ח לחוש, (א) מפני טענת המשכניי שרה"ר טעון דלתות ננעלות, (ב) כי צ"מ גרים גוים וכן צעוה"ר מחללי שבת רח"ל דצריכינן לשכור רשות וקומינן על שכירות מראש העיר או מראשי הצבא ועל הכל ודאי יש לפקפק דאין להם שום כח בדירות פרטיות ומה שבאיה מקרים יש להם אילו שליטה להכניס צבית המושבים הדרים וכ"ש הצבא שבזמן המלחמה יכולין לעשות הרבה דברים צבתיים פרטיים, מ"מ אין כ"ו צתורת שליטה וקנין על הצית רק הוי צתורת שליטה על הגבירא שכופין אותו להעמיד ציתו לרצוי המלחמה וכמדומני ששמעתי דין צוה וצמ"צ מדצב מזה וצעוה"ר קשה עלי החיפוש, ג) מפני שיש צעיר הרבה מקומות זרועים יותר מצ"ס והם אינם מוקפים מחילות סביבם ויש צוה גד היתר מהכ"ס וצרכוניו שדין צוה, ד) שיש עיירות שקומינן על עמודי טלגרף והחוטין שעליהן מחוברין מן הצד ויש אילו אחרונים שמצדדין צוה וקשה עלי החיפוש, ה) שמרן החז"א החמיר לנו מאד שאם אחד מעמודי העירוב אינו עומד יש ממש אלא נוטה קצת לצד אחד, שנפקל העירוב ע"י זה דנמצא שאין החוט המשקוף מכוון כנגד עשרה טפחים התחתיים של העמוד שהן הן עיקר המזווחות והחוט אינו מכוון כנגדם ומאחר שהמשגיחים אינם נוהרים לפסול אם נתעקס קצת אחד מעמודי הצוה"פ ראו לחוש להחמיר, ו) שכרגיל כבר הוחזק שהעירוב מתקלקל שהרי בכל שצוה הולך המשגיח של העירוב עם נו"כ שנושא חצילת עזים וחוטו מתכות כו' ותמיד עושה תיקונים וא"כ הרי כבר הוחזק שיתקלקל העירוב אם ע"י שקצים או ע"י קרונות ומכוניות, ז) כי צמ"ש השנה כמה פעמים נפסלה (המנה שעירב צוה) מאכילת אדם ונתבטל העירוב וכן אנו נוהגין תדיר שלא לסמוך כלל על עירוב העיר אפילו כשהוא נחון מאוד עכ"ל"ק.

ורק לפלפולא בעלמא ולא להלכה הני להעיר קצת דצברי מעכ"ק מרן שליט"א צמ"כ טעם המשכניי שרה"ר טעון דלתות ננעלות, הנה צאמת לכאורה לדידן אין נפ"מ צוה לפי מה שציארנו דבעירות גדולות ליכא רה"ר לעולם לכ"ע וא"כ ממילא ליכא טעם המשכניי ז"ל דרה"ר טעון דלתות. ובחידושי הארכתי לצרר צמ"ד דבעירות גדולות צוה"ז לכ"ע ליכא רה"ר שהרי אסור לעבור צרה"ר וליכא צוקעין צו כלל והאנשים העוברים במכוניות יושצין צרה"ר ואינם נקראין צוקעין צרה"ר, גם כי אין המצוהות מפולשות ומכוונות משער לשער.

אחד"ש מעכ"ק ציראת הכבוד. מכתבו היקר קבלתי צפרוס החג ושמחתי לקראתו כמוצא שלל רב וקראתי ושינתי ושלשתי צו אמנם מחמת קדושת החג לא הספקתי להשיב ומיד אחר החג הייתי קצת טרוד בהתחלת הזמן החדש ואמרתי עכ"פ להודיע מקבלת המכתב ומשמחתי צו וממילא בהורמנא דמרן מעכ"ק אשתעשע קצת דצבריו היקרים לי מאד מאד.

וראשונה צמ"כ מעכ"ק צענין צקשתי לעיין צקונטרס אום אני חומה צענין תיקון עירובין צעירות הגדולות צצרה"צ וול"ק והנה הניע דצרה"ג לי שאלמוד צעיון גדול צכל המו"מ צעניני עירובין וצקונטרס הנחמד שסידר פ"מ דצרה"ג שליט"א ואמנם קשה לי מאד לעיין צעיון עמוק שכבר דשו צו רבים ועלומים אשר נדרש לזה זמן רב ומנוחת הנפש אצל מפני שצברי דצרה"ג מחייבים אותי לעסוק בשמעתתא דא התחלתי ללמוד את הקונטרס של דצרה"ג וכו' ולמעשה ממילא פשוט שהרצנים צכל מקום יעשו עירובין בשביל להציל את הרבים (שגם צלא עירוב יטלטלו) לכה"פ לפי כמה שיטות מצוותא ולת"ח היראים ע"ד ה' אולי לכאו צאמת לא כדאי להגיד להם שההיתר הוא פשוט וצרוור לגמרי מכמה טעמים וכו'.

והנה מאד שמחתי לראות אשר מעכ"ק הסכים צפשיטות לערב צכל מקום שכתב למעשה שממילא פשוט שהרצנים צכל מקום יעשו עירובין בשביל להציל את הרבים לכה"פ לפי כמה שיטות מצוותא ושישו מעי שזכתי לכיין לדעת הגדולים מרן מכ"ק שליט"א וכן אמרתי צמ"ד וכתבתי צקונטרס אום אני חומה דהרואה לחדול מלטלטל תצא עליו צרכה אצל עכ"פ צריך העירוב להציל רבים מעון, ולהשוגיגים שלא יכשלו כששוכחים ומציאים חפץ צצבת ע"פ טעות וכיוצא צו וכן אני הפעוט נוהג שלא ללטלטל גם כשהייתי צמקומות שיש שם עירוב והגם שכמה מצוותינו האחרונים ז"ל הגמרה"א וצמוקי א"ח ועוד כתבו דאין להחמיר שששו לה משום אינו מודה בעירוב כשיש עירוב ואינו רואה ללטלטל מ"מ היכא דאיכא חשש ולכמה צצוותא יש חששות הרואה להחמיר נראה דיס צידו להחמיר אלא דקצת יש להעיר לפפמ"ש הרע"צ צפ' אצות פ"א עשה תורתך קבע צצם מצאתי כתוב שלא תחמיר לעצמך ותקיל לאחרים או תחמיר לאחרים ותקיל לעצמך אלא תהא תורתך קבע לך כמו לאחרים וכן הוא אומר בעזרא כו' כמו שהכין לצו לעשות כך היה מלמד לצני ישראל א"כ לכאורה הי' צריך לפסוק ולנהוג הכי צין לקולא וצין לחומר אמונם צאמת כבר מצינו כעין זה צגמ' שהחמירו לעצמם והקילו לאחרים וצבר זה מפורש צכמה מקומות והארכתי צוה צמקום אחר. עכ"פ לעצם דינא אשרי הדור שהגדולים מסכימים לקטנים ומעכ"ק נמי פשיטא ליה

מפחד להתערב ולמעשה ממילא פשוט שהרצנים בכל מקום יעשו עירובין בשביל להזיל את הרצים לכה"פ וכו'.

ולפענ"ד אסקופה הנדרסת צפני לומדי תורה לשמה יש להעיר חדא דהרי בכל מקום דהלכה רפיא צידך קיי"ל מעשה רב והנה ראינו דבכל העולם כולו תקנו עירובין בכל ערי יוראפ קטנים וגדולים וכן בשאר מקומות שהיו בני ישראל ואפילו באחרי דבעל משכנות יעקב נמי הי' עירוב וצריסק וצוילנא ווארשא ויען צקיאר בכל ערי ישראל היו עירובין ומוכרת מינה תרתי חדא דהסקימו הפוסקים דאין הלכה כבעל משכנות יעקב וכן שמעתי מהגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א שאמר לי צפירוש דכ"ע ס"ל דלית הלכתא כותיה ולא חששו ליה בשום מקום, ופוק חזי מאי עמא דבר, גם כהיום בכל ארץ ישראל תקנו עירובין וגם צצני צרק אחרי דמנן החזון איש ז"ל שעלה על בני דורו צדור האחרון אפ"ה הסכים לתקן עירוב הגם שלעמנו נזהר מלטלטל אפילו טלטול כ"ש גם צפה תקנו צכמה מקומות וגם נוהגים כהיום לערב מקומות מקומות והגאון הגדול ר' משה צעמנו החיר וזרו לערב כאן צקיו גארדענגס ופאר-ראקאווי ועוד כמה מקומות כידוע דהצב ולפי דעת המשכנ"י הי' אסור לערב בכל אלו המקומות.

גם האמת כי נהגו אצותינו ואצות אצותינו לערב בכל ערי אשכנז מוזמן הגמ' ואילך ועוד קודם לזה וכבר כתבו הראשונים ז"ל דצדבר שנהוג בכל העולם אפילו מפורש בתלמוד שלנו היפוך הכי קיי"ל כיון שהמנהג צנוי על ספרים חיצונים כגון מס' קטנות וכ"כ ר"ת צספר הישר (סי' תרכ"ג) על צרכת נשואין וצרכת אירוסין שצריך צ' כוסות שמפורש צמס' סופרים שעושין צצ' כוסות צרכת אירוסין וצרכת נישואין לפי שאין אומרינן צ' קדושות על כוס אחד וכתב ז"ל לסמוך עליו שהן עיקר תוספתות וצרייתות הרצה ממנה בתלמוד ורוב מנהגים על פיה' כגון ויחל צבענית שלנו ופ' מוספין וצרכות מפטיר וכמו שיש צשאר תוספתות וצמשנת זרעים צברים שאין אנו נוהגין על פיהם ואפילו בתלמוד שלנו כמו כן צמס' סופרים אך צצברים שאנו נוהגין על פיהם אנו צריכין להצריך והכופר צה הרי זה מין שקך שנינו ואפילו דיקדוק אחד מד"ס ולפי שהוא עיקר הסיפוי צה פירושם מתלמוד ירושלמי ומשלנו לכתוב צמנהגם גצי שתי כוסות וכו' ע"ש גם צס' א"י הגדול כתב דכמה הלכות נהג עלמא ע"פ ספרים חיצונים כמו ויחל ועוד כמה הלכות ואפילו מצואר בתלמוד שלנו היפוך לזה אין שומעין כיון דנהג עלמא כן הו"ל כאלו יא' צת קול מן השמים דכן הלכה וכעין זה אמרו צגמ' יצמות ק"צ אמר רב כהנא אמר רב אס יבא אליהו ויאמר אין חולצין צמנעל שומעין לו אין חולצין צסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם צסנדל ועיין א"י עוד בצלפא

אלא דצענין מפולש משער לשער לכאורה המשכנ"י פליג צזה על רש"י צסי' קכ"צ דף קמ"א הביא הא צצירושלמי דהאן פיוסרוס וכו' שדוחק גדול לומר דר' יוחנן מחלק צין מחינה צידי שמים דאפילו רצנן מודו צה דמתצטלי שאין זה מוזכר כלל צד' הירושלמי. ועוד דר"י גופיה אפילו צמחינה ציד"א ס"ל דמצטלי אלא נראה צרור שהדרך הייא צצפיוסרוס הייתה ג"כ דרך עקמומית ועקלתון, והציא שס מגמ' צ"צ צערי מקלט דדריש תכין לך הדרך שיהיו מכוונות ומשמע דשאר רה"ר לא צעני מכוון וכן משמע מרמז"ס פ"ד מה' שצת לא הזכיר רה"ר שיהי' מכוון וכן משמע צתשו' הריצ"ש ס' ר"פ רק רש"י ז"ל כתב כמה פעמים מכוון משער לשער צפ"ק דעירובין גצי כיצד מערבין רה"ר וכו' משמע דצני מכוון ציושר ממש והדבר צ"ע לדינא. וצירושלמי לא משמע כן דהא עכ"פ פיוסרוס הייתה דרך עקמומית ופשטי' ר' יוחנן דהוי רה"ר עכ"ל ע"ש.

אבל צענייתין הדבר לפלא שהרי הריצ"א שצת דף ו' (הואצת רייכמאן) כתב וז"ל כתב רש"י ז"ל צמס' עירובין שאין רה"ר אלא כשהוא מכוון משער לשער והכי הוא צירושלמי אבל לא הסכימו צזה כל הפוסקים ע"כ הנה מצואר מדברי הריצ"א דאדרבה צירושלמי מצואר כרש"י דצענין מפולש ממש ודלא כמשכנ"י ז"ל שכתב צצירושלמי מצואר דלא כרש"י ז"ל וצ"ע. גם מה שהציא מגמ' צ"צ ומדברי הרמז"ס פ"ד מה"ש הנה רצינו הכ"מ על הרמז"ס כנראה מפרש צצברי הרמז"ס ג"כ דצני מפולש שכתב שס צה"א דבלאו מפולש הו"ל רה"י גמור מה"ת ורק אס הוא מפולש הו"ל רה"ר וע"כ דס"ל לפרש כן ושס"ל להרמז"ס כן דאל"כ לא היה שותק לי' וכתב צהיפוך. ועיין רמז"ס פ"ז מה"ש מצוי שיש לו ג' כותלים הוא נקרא מצוי סתום ומצוי שיש לו צ' כותלים צלצד זה כנגד זה והעם נכנסין צרות זו ויוצאין צרות שכנגדה הוא הנקרא מצוי מפולש ע"כ ע"ש. גם מה שהציא מגמ' צ"צ לפענ"ד אין כאן ראי' להיפוך ממנה שכתב רש"י ז"ל דהו"א דעל דרך של י"ו שאינו רחב ציותר צריך מפולש ומכוון אבל צדרך של ל"ב אמות שהי' צריך לרוצחין בכל אופן שהוא סגי קמ"ל דצני נמי מכוון אבל צשל רה"ר ודאי צני מפולש וז"צ לכאורה.

עוד אחת מה שראיתי למעב"ק שכתב דצאמת צברי המשכנ"י חוקים הם שכן הוא ע"פ הגמ' ע"פ כללי ההלכה דהלכה כריו"ת צצפולגתא דריו"ת ור"א שאין רה"ר ייתר אלא צדלתות נעלות וכפי הנראה הצי"א לא העלה שוצר ממשי לצוענת המשכנ"י זולת צשנחליט דרה"ר צריך ששים צבוא והוא מחלוקת גדולה ועצומה שר"ת ז"ל חלק על זה וצמשכנ"י צסס הריצ"א ז"ל לפוס ריהטא ראה שכתב הריצ"א שרוב הגאונים חולקים על פרש"י ז"ל ומכל הלין

ביתא אות למ"ד מ"ם נו"ן לענין שקבלה וא"כ לענין המשכנ"י לפענ"ד כנראה כבר נהוג עלמא ואיפסק דלא כוותיה.

ורב ע"ד הערות צעיקר דברי הגאון הגדול הקדוש בעל משכנ"י שמתן יתדותיו צעיקר על דברי הריטב"א שכתב דר"ת חלק על רש"י להלכה ולמעשה והצ"ח כתב דלמעשה ר"ת מודה לרש"י וע"ז כתב המשכנ"י ח"ל וכל הדקדוקים שדקדק כת"ר שדברי ר"ת ז"ל למעשה כדברי רש"י ממ"ש הפוסקים בשמו בהיתר תכשיטין אין בהם שום רמז רא"י שלא הביאו מר"ת רק שפסק כר' ענני בר ששון דהכל ככזול וזרפו ליה דברי ר"י ז"ל שאין אתה רה"ר ושכרמלית דומה לחזר שאינה מעורבת ויוצא בתכשיטין שגם בלא זה היו כל מצוותיהם פחות מ"ו אמה ואף לר"ת ז"ל אינו רה"ר רק שזרפו ליה דברי ר"י שאף במבוי רחב י"ו אמה רק שאין צוקעין ס"ר מותרין התכשיטין אצל לאו ר"ת ז"ל חתם על זה וזה מוכרח שלא להכחיש דברי הריטב"א ובשם התוספות שהעידו בשמו להיפוך ע"כ. והנראה דאי לאו ההכרח שלא להכחיש דברי הריטב"א ז"ל היה מודה ליה להצ"ח דר"ת למעשה כרש"י ק"ל.

ובשפלינו וזכר אזכרני מה שראיתי בספר הראצ"ה סי' שצ"א דלא כמשכנ"י ח"ל הראצ"ה וגרסינן צ"י כ"ד מערבין אם היתה של רבים והרי היא של רבים ואין שם אלא פתח אחד מערבים את כולה אלמא שצעינן מפולש ואינו מפולש באחור אחד (כלומר צ"ד) הרי נדון מדאורייתא כסתום וכיון שהעירות שלנו דרבנן מותר אמירה ועשייה דגוי כמ"ש לעיל ירושלם אלמלא דלתותיה כו' פירוש רבינו שלמה נמי דמפולש היתה משער לשער וכן משמע מפסק ר"ת ששמעתי משמו שפסק כר' ענני בר ששון דאמר צ"פ כמה אשה הכל ככזול דבזכר מותר וצרה"ר אסור ופסק דאהא סמכו נשים האידנא ללאת דצברים שאסור ללאת צרה"ר בשבת דל"ל רה"ר דאורייתא ומיהו טלטול מדרבנן כו' ע"ש. הנה כתב הראצ"ה מפורש דמה שפסק ר"ת דמותר ללאת בתכשיטין בשבת הוא משום דק"ל דל"ל רה"ר דאורייתא ומטעם רש"י דל"ל רה"ר מפולש בשום מקום וע"ש בראצ"ה עוד צקי' רט"ז דף 307 ומבואר דר"ת מודה דל"ל צוה"ו רה"ר דאורייתא ומטעם רש"י ז"ל לדעת הראצ"ה ורא"י להצ"ח ודלא כמשכנ"י.

איברא דלולי דמסתפינא הינלפענ"ד להשוות דברי הריטב"א והראצ"ה עכ"פ צמילתא חדא והוא די"ל דר"ת הכ"נ לאחר שהקשה כל הקושיות לשיטת רש"י צעינן ס"ר לא חזר צו וס"ל דרה"ר הכ"נ דלא צעי ס"ר, אצל מ"מ ס"ל דצעי י"ו אמה וצעי מפולש והיינו טעם השני של רש"י דכל שאינו מפולש ומכוון משער לשער לא הוא רה"ר

וצוה מודה לרש"י ז"ל ולא חלק אלא על הסצרה דצעי ששים ריבוא ולפ"ז ליכא סתירה צין הראצ"ה להריטב"א דלענין דליצעי ששים ריבוא צוקעין מודה הראצ"ה לר"ת לא צעי מ"מ אכתי לית לן צוה"ו רה"ר דאורייתא בכל העירות מפני דל"ל רחובות מפולשות ומכוונות משער לשער דומיא דגלי מדבר וצוה גם ר"ת מודה ולכן שפיר להלכה ולמעשה פסק ר"ת כרש"י דל"ל צוה"ו רה"ר דכל העירות שלנו אין להם רה"ר מפולש זה כנגד זה וזה לפענ"ד נכון ולפ"ז נסתרו נמי דברי המשכנ"י צעינן מפולש שחלק על רש"י דהריטב"א לשיטתו דפליג על דין מפולש אצל הרי רש"י ס"ל כרוב הפוסקים וכמ"ש הראצ"ה וכירושלמי ור"ת ורא"ש ורשב"א ורבינו ירוחם ורוקח וסמ"ג ואהל מועד וארחות חיים והמאירי והג' מרדכי ופסקי רי"ד וראצ"ה והתוס' והטור ומחבר והרמב"ם לדעת הכ"מ והמג"א והא"ר והגר"ש וכמעט כל הפוסקים ראשונים ואחרונים כאשר צירתי צוה צעוה"י צקוטרכס אום אני חומה.

והל"ב זו מצינו גם לרשב"א צעוה"ק דהגם דק"ל דלא צעי ס"ר לרה"ר מ"מ ס"ל דצעינן שהרחובות יהיו מפולשין כמ"ש נתיבות ש"ג א' ח"ל וכן המצוות המפולשין ופתחיהן מכוונין זה כנגד זה ורחצין שש עשרה אמה והעם עוברין ציניהם כדגלי מדבר ע"ש ונמלאו נכונים דברי הצ"ח ז"ל שר"ת ס"ל כרש"י אלא דגדולה מזו דלענין מפולש אפשר דגם הריטב"א מודה לרש"י היכי דלא הוא מפולש ומכוון זה כנגד זה דלא הוא רה"ר וא"כ צדיקן גם הריטב"א דפליג על ההנחה של ס"ר מודה צמפולש וכיון שנתרועע היסוד שהם דברי הריטב"א שרוב הפוסקים חולקים על רש"י שזה רק לענין ס"ר אצל לענין דצעינן מפולש כ"ע מודו ליה לרש"י וקמו דברי הצ"ח ז"ל. ועיין בצמקן.

ור"א אוכל מלהתעלם מה שראיתי דברים צמשכנ"י צדף קכ"ד ע"ב שהאריך הרבה דצברי רבינו הגדול הצ"ח שגמלא צספרינו שאפשר לערב דרך המלך וצרות קדשו דחה דברים אלו שלא נמלא כן צצה"ג רק המפורסם לדעת זו הוא רש"י ז"ל שכתב צעירובין פ"ק גבי כי"ד מערבין רה"ר וגבי ירושלם ומבואר יותר צכי"ד מערבין צמשנה עיר של יחיד ונעשית של רבים כו' כתב רש"י ז"ל משמע רחב י"ו אמה ועיר שצמ"וין צה ס"ר ומפולש כו' וצמשנה עיר של יחיד ונעשית של רבים ח"ל של יחיד שלא היו נכנסים תמידים צה ס"ר וכו' ולא חשיבא רה"ר דלא דמי לדגלי מדבר ונעשית של רבים כתב שנתוספו צה דירין או נקצעו לתוכה שווקים ע"ש והנה יש לשום לב מהיכן הוציא הדבר זה רש"י ז"ל וכל העומדים צשיטתו אי משום דדמיה לדגלי מדבר צעינן ה"א ודאי לא לכל דבר צעינן דמי' לדגלי מדבר דהא גבי תל המתלקט י' מתוך ד' ורבים צוקעין צו מחייצין משום רה"ר

אם כן ניצעה מפולש מסוף העולם ועד סופו דאפילו דגלי מדבר הפילוש היה רק במחנה דידהו בעגלות והוה כמו עיר אחרת וגרסינן צפ' עושין פסין אמר ר"י ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רה"ר וכו' עד אי הכי כולי עלמא נמי לא ליחייב דהא מקיף ליה אוקיינוס דילמא מעלות ומורדות שבא"י קאמרת פי' שבאותו רה"ר שיש לפניו מעלות ומורדות אפילו במקום השוה לא חשיב רה"ר לעיר אחת ולא פריך אי הכי כולי עלמא נמי אי אפשר שלא יהיו מעלות ומורדות במקום אחד כנגד זה רשות הרבים אבל מעיקרא דהוה קאמר דאכל ארץ ישראל אין חייבין הוה פריך מאי שנא מכל העולם ואעפ"י שיש לומר ולדחות דאמקום מעלות ומורדות פטור אבל מה שהוא אללו חייב לא מסתברא הכי דקסתום דמי מחמת גיפופי ותו לא דמי לדגלי מדבר ע"כ.

הגה מבואר דהראב"ה ז"ל פי' ברבינו שלמה ז"ל דבעי דומיא דדגלי מדבר ממש וגם שיהי' בלא מעלות ומורדות ואותו קושיא שהקשה הריטב"א ז"ל תי' באופן אחר וא"כ שפיר י"ל דבעינן נמי ס"ר לדעת רש"י וכמ"ש התוס' והריטב"א שכתבו לישב למה לא בעי גם נשים וטף וערב רב דהני מפורשים אבל עכ"פ בעי דומיא דדגלי מדבר ומכ"ק מו"ר שליט"א שמעתי טעם כיון דהולאה מלאכה גרועה כל שלא הו' ממש דומיא דדגלי מדבר לא הוה מלאכה מדאורייתא כיון דממילא מלאכה גרועה הוא ורק מה שהוא דומה לדגלי מדבר משוייהו לאיסור מלאכה והולאה והוא סברא נכונה עכ"פ הראב"ה כתב כן להדיא.

ג בעיקר הנחת הגאון צעל משכנ"י ז"ל שכתב (נדף קכ"ד) שלא נמצא בדברי בה"ג מה שהביאו התוס' בשמו דס"ל דרה"ר בעי ששים ריבוא בוקעין זו ולא מסתבר דלא בעי ששים ריבוא בוקעים זו לדעת רבינו הגדול הבה"ג ורק שיטת רש"י הוא דבעי ששים ריבוא, והגאון צעל צ"א דחק ליישב ולדקדק מלשון הבה"ג ז"ל דס"ל דבעי ס"ר. ולפענ"ד לא זכיתי להצין הדברים דאטו לא מצינו הרבה דברים שהביאו רבותינו הראשונים מספרים ואפילו מגמרות שהרבה גירסאות היו לפנייהם ולא נמצא עכשיו לפנינו וידוע מדברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל וכ"ש מדברי רבינו הבה"ג אשר יד רבים שלטה בהם במשך הגלות וגם לפי הטעם שכתבו דר"י גאון סגי נהיר ה"י וא"כ ודאי אפשר שצמח הזמן פחתו והוסיפו המחברים והמעתיקים מספר לספר אבל הרי רבותינו צעלי התוס' מעידים לנו שדעת רבינו הגדול הבה"ג דבעי ששים ריבוא בוקעין זו וכי לא הועיל לן עדות רבותינו צעלי התוס' שהם העידו ששם רבינו הגדול הבה"ג ז"ל דס"ל דבעי ששים ריבוא בוקעין צרה"ר והרבה פעמים מצינו הלכות גדולות שהביאו הראשונים וקיי"ל כותיהו הגם שלא נמצא כן בהספרים ואדרבה מצינו לפעמים שאפילו מפורש להיפוך ממה שהביאו

למ"ד רבים מבטלי מחיאתא כדמסקינן פ' עושין פסין רק מעלות ומורדות דא"י פטרינן משום דיהושע אוהב ישראל ה"י כו' ומסרן ליחיד כו' ולא פטרינן אף בחו"ל משום שאין דומיין לדגלי מדבר שהיתה ארץ חלקה ומישור מן העמוד הענק, ואף שרש"י ז"ל כתב שם גבי מעלות כו' אין חייבין עליהן משום רה"ר לפי שאין דומיין לדגלי מדבר וכתב רש"י דדגלי מדבר היתה ארץ חלקה ומישור ע"ש כבר הקשה הריטב"א ז"ל שם דא"כ אפילו בחו"ל נמי ומאי איריא מעלות ומורדות דא"י ולכן פי' שאינו דומה לדגלי מדבר הכוונה שאין מסורין לרבים מטעם יהושע אוהב ישראל ה"י ודגלי מדבר היו מסורין לרבים ע"ש ודבריו מוכרחין למסקנא דסוגיא שם ובהא הוא דס"ל לגמרא דבעינן דומיא דדגלי מדבר אבל לא במה שיש בה מעלות ומורדות משא"כ במדבר הרי להדיא דלא לכל מיילי בעינן דומיא כו'. וגם רש"י ז"ל נראה דלא כ"כ רק קודם דמסקינן לטעמא דיהושע אוהב ישראל ה"י ולא מחלקינן לפ"ו בין א"י לחו"ל כלל וע"כ הא דנקטו תלמידי ר' יוחנן מעלות כו' שבא"י לאו דוקא נקטו א"י אלא משום דאינהו בא"י הו' קיימי נקטי הכי ומדאמר לפי שאין דומיין לדגלי מדבר הוכרח רש"י ז"ל לפרש כן משום שהמדבר חלקה היתה ואף למ"ד אחי רבים ומבטלי מחיאתא פטור משום הך טעמא משום דעכ"פ אין דומיין לדגלי מדבר אבל למ"ד לא אחי רבים ומבטלי מחיאתא אין לורך לטעם זה אבל למסקנא דס"ל לרבא גבי תל המחלקט חייבין ע"כ לא ס"ל הך ס' דומיא דדג"מ מפרשינן למימרא דר"י כפשטיה דדוקא בא"י ומה דאמר לפי שאין דומיין כו' היינו שאין מסור לרבים כדג"מ וכן דעת הריטב"א ובאמת זו היא דעת ר"ל צירושלמי שאמר אין רה"ר בעולם הזה אלא לימות המשיח שנאמר כל גיא ינשא כו' הכוונה משום הך טעמא דומיא דדג"מ ולא קיי"ל הכי ור"י פליג עליו עכ"פ מוכח להדיא דלא לכל מיילי בעי דומיא לדג"מ וגם רש"י ז"ל אין מכחיש זה וא"כ מנין לנו לחדש דבר הך דבעי ס"ר בלתי שימנא ראי' לזה מהש"ס וכבר הקשה ר"ת ז"ל דא"כ ניבעי נשים וטף כו' ומצן עשרים, והתוס' והריטב"א תירצו דלא גמרינן רק מה שכתב במספרים כו' ע"ש באריכות.

ולפענ"ד גם בזה מצינו ראינו לרבינו הראב"ה סי' שצ"א שפי' דבעינן דומה לדגלי מדבר כפשוטו ושוה הוא שיטת רש"י וכל הפוסקים דעימי' וז"ל (דף 447) אבל מ"מ נראה לי דמותר דקיי"ל כפי' רבינו שלמה בריש עירובין בפלוגתא דחנניה דלא הו' רה"ר אלא א"כ רחב י"ו משער לשער ומפולש משער לשער, וכן לא תמצא בכל זה המלכות, גם צריך שיהיה בלא מעלות ומורדות כדגלי מדבר. וכן נראה לאבא מורי והכי מסתבר שאם היה רחב י"ו ובסופו קצר מי"ו מדאורייתא נידון כסתום והרי הוא כחצר. וליכא למימר

האחרונים בספריהם של הראשונים אמרינן דגירסאות של הראשונים הוא עיקר בספרי הראשונים וכ"ש אכן שאינו מצויר ההיפוך ודאי אעדות בעלי התוס' סמכינן.

אלא דבר מן דין האחרונים ז"ל זיינו לבה"ג אספמיא דשם מפורש כתב דבעי ששים רבוא וא"כ רוב טענות המשכני' אודו וכל זה לרווחא דמילתא אבל לעיקר הדין לפענ"ד כמ"ש הרי נהוג עלמא כהצ"ח בכל העולם ובפירט בעירות קטנות שאין בהם ששים רבוא דמערבין בכל העולם אפילו יש לה רוחב י"ו אמה ומפולש עכ"פ כאן הדבר ידוע דמערבין בכל עירות קטנות אפילו הם רחבות י"ו אמה וכן הוא בכל העולם א"כ עכ"פ לענין זה לא הסכימו להמשכני' וז"ע.

(ב) **ועל** הטענה שצריך ליקח רשות מראשי העיר או ראש הצבא בין הגוים וכן בעוונ"ה ממחללי שבת וסומכין צוה על שכירת רשות שבזמן הזה יש לפקפק דאין להם שום כח צדירות פרתיות וכו' הנה צוה נמי ע"כ צריך לומר דכן הנהיגו כבר בכל תפוזות ישראל והלא מעולם היו דרים בגלות בין הגוים וגם בעוונ"ה היו מחללי שבת דאפילו צוה"כ כבר היו אינם מודים בעירוב ואפ"ה סמכו על קניית רשות מהאדון ובספרי משנה הלכות ח"ד סי' נ"ד, נ"ח, נ"ט, ס' ס"א, ועוד באיזה מקומות הארכתי צוה והבאתי מנמה פוסקים שפסקו כן וגם מעשה רב סמכו על קניית רשות בכל תפוזות ישראל צלי שום פקפוק וכן עושין כהיום בכל המקומות בארץ ובחו"ל.

איברא דכבר הורה לן גבר בגוברין בשו"ת שצו"ת ח"ג סי' כ"ט שנסאל מרב אחד מה שלא הזכירו הפוסקים הדין במקומות המוקפין חומה וכעת שכולן נקראין כרמלית אם ישראלים או רבים מצני עמנו אינם רוצים לבטל רשות וגם אם ישראלים מומרים אינם רוצים לבטל רשות אך הנהוג בקהלות גדולות כגון צפראג וכה"ג בענין טלטול, תשובה הנה מעכ"ת קינר מאד בתוך שאלתו ואם כוונתו ע"ד שמתמיה שם בתשו' חו"י סי' קל"ה ונסתבך מאד דדין זה ובאמת לדידי לא קשיא מידי והכל ערוך ומסודר לפנינו כשלחן ערוך והרי סקין והרי צער דודאי אם המקום סגור ומסוגר מכל ד' ושנשכר או נקנה מן המלך ע"י שכירו ולקטנו ע"י אחד מיועזיו כנהוג ודאי דמותר לטלטל בכל העיר אפילו ברחוב הגוים וא"כ לשום אדם לבטל רשות וכן נתפשט המנהג פה ק"ק מיץ לטלטל בכל העיר צלי שום ציטול רשות וכן נהיגי מעולם משנים קדמוניות צלי שום מוחה וכו' וכיון שקנה המקום פעם אחת מהשררה שזו א"כ לקנות פעם שנית וכו' ע"ש ובמ"ש עוד שם בח"כ סי' ז'.

והרי לן הגאון בעל שצו"י שהי' פוסק מובהק בדורו ונתקבל בכל הדורות שבמקום שישראלים או רבים מהישראלים אינם רוצים לבטל רשות די צמח שקנו רשות מהשררה אפילו

לכתחילה ושכן הוא מנהג ישראל בעירות גדולות מעולם משנים קדמוניות צלי שום מוחה ומי זה אשר יכול לבטל את כל אשר עשאהו כבר רבותינו הקודמים לפנינו וזה נמי טעם הגנו"ו כלל ג' סי' כ"ב הוצא צבאה"ט סי' שפ"ו סק"ג ועיין שעת"ת סי' שצ"א אות א' שצ"ן שם ואפילו לפי המ"צ שם וצבאה"ל דמסקא ליה ומגדד לפי קושיה החכ"ס דצמקוס שאין ציד השר לעשות מלחמה לא מקרי אדון לשכור מ"מ דידן עדיף לפמ"ש לעיל דכאן המסים הם חלק מהצית וגם יש כח להשר משאר עניינים כגון לענין שלא ישלמו הדמי שכירות אם לא יתקנו הכל לפי רצונם ואם לא יתנו חוס (סטים צלע"ו) וכיוצא בו שאם יש להם ויאלעשאלן על ציתם הכל ציד השר צשציל זה ליקח הצית מהם וגם לענין המארגעזעק שרובם יש להם מארגעזו (משכנתא) על צתיהם ואם לא ישלם צומנו יקחו הצית וא"כ הצית הוא גם של העכו"ם הנותן המארגעזו, עכ"פ פשוט שפה יש כח גדול להשר על הצחים ואדרבה כמעט אין כח לבצל הצית על ציתו לעשות כלום צלי הסכמת השר ואפילו לפתוח חלון צכותל או פתח צריך לזה הסכמה מן המשדר וכיוצא בו, עכ"פ צמה שנהג עלמא בכל העולם זה רבות צשנים לשכור מעכו"ם ח"ו לפקפק צדבר. ועיין עוד סימן קכט-קל.

(ג) **בהא** טענה שיש עירות שיש שם זרעים שאינם מוקפות יותר מצ"ס הנה ע"פ הרוב בעירות גדולות הזרעים מוקפין עם חומה מפני העוצרים אבל היכי דאינו מוקף צאמת שיש מפקפקין מ"מ גם צוה יש הרבה מתירין והרבה אופנים לתקן את זה וכמו שצ"ן מעכ"ג ק מרן שליט"א.

(ד) **בהא** דיש עירות שסומכין על חוטי הטעלעגראף והחוטין שעליהן מחוברין מן הצד הנה צוה כבר האריכו רבותינו האחרונים ז"ל ועיין קונטרס התשובות סי' א' שבעיר הגדולה ווארשא סמכו על הטעלעגראף והצית שם שכן כתב לו הרב ר' יעקב מאיר נ"י חתנו של הרב הקדוש זצ"ל מגור בעל שפת אמת שכן עשה חמיו הרב הקדוש הנ"ל בעצמו וגם הרב המ"ס דגור כתב כן ועכ"פ ע"י תיקון משני צידי הטעלעגראף יועיל לכל המקום ואפילו כמה מילין וכ"כ בשו"ת צברי מלכאל ח"ג סט"ז ובתש" שיערי ציון סי' ג' מהגאון דק"ק צילסק שהשיב להגאון ר' זאב וואלף דק"ק ווארשא צשנת תרמ"ה שכתב להלכה לעשות כן לכתחלה כלומר שמשני צידי העיר יעשה כתיקונו ואף שנמשך ארכו כמה ויארס ואף שהרבה עמודים אינם מכוונים ואינם עומדים צשווה ואף שהחוט הנקרא דראט אינו ישר רק עקום כמה פעמים פעם לצד זה ופעם לצד זה בין עקום לצד מטה או לצד מעלה או לצדדין ע"ש והגאון הנ"ל נשאל מגאוני עולם והגאון הצדיק מסאכטיטשאו ז"ל אמר שיש לסמוך על הגאון הנ"ל בכל פסקיו להלכה מפני שהוא גאון גדול וגם סומכין עליו לכתחלה להחיר צווארשא הלאצטיוס אשר יש חשש טמאים מה"ת.

כתב היתר שחתמו עליו יותר משלשים מגדולי רבנים מורי הוראה מובהקים שהתירו לערב ובתוכם הגאונים המובהקים הגרי"א הענקין ז"ל והגה"ק רבשכבה"ג ר-יונתן שטייף ז"ל והגר"ה פראנק רבה של ירושלים ועוד גדולי ישראל א"כ פשוט דכה"ג אינו בכלל חכם שאסר כלל ואדרבה המתירין מרובים חלקו עליהם.

ג) דלא אמרו חכם שאסר אלא היכא דהחכם הוא המורה וקבלו הוראתו כולם אבל בעיר שיש לכל ציהכ"ג רב שלו והוא המורה לבית מדרשו בכל הענינים להקל ולהחמיר והם לא קיבלו עליהם דעתו או לכ"ע ליכא דין חכם שאסר וידוע דנזיל יארק כן הוא שכל רב יש צידו להקל ולהחמיר ולפקוק בכל ההלכות כרצונו ובפרט שהרמ"ע מפאנו כתב שצוה"ז אינו נוהג דין זה של חכם שאסר.

ורביעי בקודש דבאמת הגאון ר' משה פיינשטיין גם צעמט כתבו לאיסור כתב להדיא דמאחר שיש רבנים מתירים הרבה והם ראו דבריו ואעפ"כ דעתם להחיר יש להם לעשות כרצונם והיתר הוא צרור אפילו לפי סברתו אם יעשו עירוב הרי כשר ונתפרסמו דבריו בהפרדס (שנה ל"ג חוברת ט') וכתב להדיא שאינו מוחה בהמתירים מאחר שהטעמים להחיר מרובים ודאי הרשות ציד המתירין לעשות כמו שהם סוצרים רק כתב שבעלי נפש שיחששו להטעמים שכתב לא יטלטלו וכן נדפסה תשובתו זו בספרו אגרות משה ח"ד סי' פ"ט שאך י"א לאור ותשובה זו נשלחה להרה"ג מוה"ר אליהו יאנג שליט"א במאנהעטען ורק עכשיו נדפסה וא"כ אדרבה הרי גם הגאון ר' משה שליט"א לא אסר לחלוטין אלא פסק דרבנים הסוצרים שיש לתקן רשאין לעשות כמו שהם סוצרים וגם תקנו אז עירוב לפי דעתם והעירוב אכתי הוא עובדא קיימת.

וזל"ק בספרו סי' פ"ט: "הנה צדד מאנהעטען הרי בארתי באריכות בספרי אגרות משה או"ח ח"א בסימן קל"ט כל הצדדים שיש להקל ושיש להחמיר, והמסקנא לע"ד דמאנהעטען ל"ד למה שנהגו להקל בשאר מקומות וא"כ אין צידנו להחיר נגד השיטות שאסרו, וגם ראייה גדולה ממה שבירושלים לא עשו עירוב להחיר ולכן אינו רואה דבר שיסנה דעתי צוה, אבל הא כבר אמרתי שאין צידנו למחות ציד המקילין וכשיחקנו הרי יהיה מותר לאיזה שיטות, גם הם רבנים גדולים ומי ימחה בהם מכיון שסוצרים לפי הכרעתם שיכולין לתקן והם ראויים להוראה. אבל אני בעצמי איני יכול לסייע צוה דאף שיהיה תקון לגבי אלו המטלטלין שם ומוציאין מרה"י לשם שלא כדין ובהתקונים ירואו שיהיו מותרין לאיזה שיטות, מ"מ הא לעומת זה יהיה קלקול לגבי אנשים כשרים שרואים לעשות כהוגן ואינם מטלטלין במאנהעטען שמעתה יטלטלו שהוא שלא כדין להרה שיטות שבארתי. אבל רבנים

והנה כל זה אם צריכים לסמוך אקולא זו של חוטי טעלעגראף, האמנם באמת צדין אין צריך לזה ורק באיזה רחובות צריך לעשות צוה"פ צין רחוב לרחוב מבית לבית ע"י שתי לחיים וחוט למעלה ואז ליכא חששא כלל וזה פשוט מאד.

ה) ובזה נמי מעלה ארוכה לבטית מרן המזו"א, שהחמיר מאד שאם אחד מעמודי העירוב נתעקס ואינו עומד ישר ממש אלא נוטה קצת לצד אחד שנפסק העירוב דכה"ג ליכא חששא זו.

ו) מצד שרגיל העירוב להתקלקל והחוק העירוב להתקלקל יש לחוש לזה ודאי הוא טענה גדולה וצריך לתקן באופן שלא יתקלקל כל האפשר והאמת כי צוה"ז יש אופנים לתקן באופן שלא יקלקלו ועכ"פ זה ה"י גם המציאות בערי יוראפ שהגויס קלקלו העירובין ומ"מ לא מנעו בשביל זה לערב בכל העירות אלא שעשו תקנות ומיקונים כפי האפשר והגרש"ק החיר לתקן עירוב שנפסק צעמט ע"י עכו"ם משום זיכוי הרבנים.

ובדברי הש"ג שניין מעכהדרג"ק מרן שליט"א בסוגיא נשאל לחכם ואסר וכו' פ"ק דע"ז שכתב שבמקום הוראתו של החכם צריך לעשות כהוראתו אפילו לא קיי"ל כהוראתו ע"ש עכ"ל"ק הגם שאינו נוגע לדין כמ"ש מ"מ עכ"פ להשתעשע בדברי כ"ק דעת תלמידכם נוטה מתרי ותלת טעמי, א) לפמ"ש בצל"י יו"ד סי' רמ"ב סק"ט דלא אמרינן חכם שאסר אלא בהוראה חדשה שנשאל ואסר אבל דבר שהותר כבר ע"י חכמים ונהגו בו היתר כמה ימים וחכם אחר צו ואסר יכול אח"כ אחר להחיר וכ"כ המהר"ק ובפסקי מהרא"י סי' רל"ח הביאו הרמ"א יו"ד סי' רמ"ב ס"ג דאפילו על רבו מותר לחלוק וצביאור הגר"א חזק ההלכה דבכמה מקומות מצינו שהיו חולקין על אביהם ורצם בקידושין מ"ב א'. ועיין שו"ת הרדב"ז ס' תל"ה וצנז"ק סי' ל"ה. וא"כ צדין שידוע שבנוא יארק התירו לערב הגאונים הראשונים הגאון מהרש"ם והגאון מפרעמעשליאן והגאון מקילץ עם עוד הרבה גדולים וע"פ הני ג' רועי ישראל עשו עירוב בנוא יארק וטלטלו צעמט כמה שנים עד שנתקלקל העירוב ומפני סיבות לא חדשוהו אז כה"ג ודאי הדרינן להיתר הראשונים ואין זה בכלל חכם שאסר שאין אחר יכול להחיר.

ב) נראה דלא אמרינן חכם שאסר אלא היכא דלא נחלקו עליו צעמט והוא חכם העיר אבל אם נחלקו חכמי העיר על אותו החכם צעמט שאסר אז אולינן צתר רוב ופשוט דאין כה"ג דין חכם שאסר והנה ידוע דצעמט נחלקו הרבנים הגדולים ורוב הרבנים התירו לערב בנוא יארק ואצלי מונח הכתב מאיסור של אגוה"ר שחתמו צר"ח סיון שנת תשכ"ב ולא חתמו עליו רק חמשה גדולים ולעומת זה יש לי

שאל הרב האחר רואה היתר מאיזה טעם שא"ל לחי תחת החוט אצל כל עמוד ודאי יוכל לשנות מהמנהג שלי שום פקפוק כלל וכלל.

ובל זה אם הי' כאן מנהג או איסור והוראה כנ"ל אצל כפי שכתבתי הרי הגאון בעצמו הורה שאם הרבנים הממירין רוצים לסמוך על שיטת הממירין ולעשות עירוב הרשות בידם וכן עשו א"כ אין צוה שום דין חכם שהורה לאסור כלל, וגם ידוע שהגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א בזמנו מכתבים כתב להחיר לעשות עירובין במכתבו לקוי גארדענס ובמכתבו לדעטרויט ועוד וכתב דמזוה הוא להסיר מכשול א"כ לפענ"ד אין צוה שום חשש מדין הש"ג הנ"ל כנלפענ"ד.

ועל השביעית אני בא אשר במשך השנה כמה פעמים נפסלה המלה שעירב זה מאכילת אדם ונחצטל העירוב הגם שלא חששו לזה האחרונים ומ"מ כשאני לעצמי נוהג בעוה"י לערב בכל שבוש וכדעת מרן האר"י ז"ל אצל באמת הי' אפשר לתקן גם זה אפילו למערבין לכל השנה שיקח הרב המערב בכל שבוש ושבוש חלה משלו ויתנה שאם נתקלקל העירוב יהי הפת הזה לעירוב, וכעין זה כתבו הראשונים דאפילו במקום שיש עירוב בעיר אפ"ה ידבר לעשות עירוב בחצירו ולא יצרך עליו שאם יתקלקל העירוב בעיר יסמוך על עירובו שעירב לעצמו בחצירו עכ"פ והכ"נ ולפענ"ד הי' כדאי לומר דבר זה למתקני עירוב שיזכו פת אחד בכל ע"ש מפני חשש מעכב"ק שליט"א כנלפענ"ד. לצד כי צוה"י שלוקחים מזה מכורך בקופסה עם פלאסטיק וכיוצא בה האמת שאינה מתקלקלת כל השנה וזה דבר שהוא מניחות א"כ לכאורה חשש זה צוה"י ליכא רק בזמנם שעשו מזה ונתנוה באויר כמו שהיא נתקלקלה.

ובידיהו ודאי עם כל זה מי שרוצה להחמיר על עצמו תע"ב אלל דמ"מ כמה פעמים שצריך הדבר מאד לחולה וכיוצא בזה שהדבר נחזק משום מעדענינען וכיוצא בזה שצריך להציא והמחמיר בעירוב יוכל לצא ח"ו להקל בפק"נ כה"ג ובפרט דאמרו ז"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב.

ובזה הנני עוד בנקודה אחת מה שראה מעבדדרג"ק בקונטרסי הנ"ל שהגר"א קטלר ז"ל ויצדכט"ל הגר"מ פיינשטיין שליט"א אוסרין עירובין בנוא יארק הנה כתבתי שם בדף ט"ו שהגר"מ פיינשטיין שליט"א כתב מפורש במכתבו מיום ט' ניסן תשל"ד דעת הגר"א קאטלער ז"ל וגם דעתו הגדולה והרמה לא היו אלא על מאנהעטען שהוא חלק אחד מהעיר הגדולה נוא יארק אצל לא הי' על שאר חלקי העיר כגון צרוקלין ובראנקס וסטעטען איילאנד ועוד. ואדרבה כתב לכמה מקומות שיש לעשות ולתקן עירובין חירז

הסוברין שיש לתקן רשאים לעשות כמו שהם סוברים כדלעיל" עכ"ל והדברים האלו קילורין לעינים.

ובזה שנסוף הספר כתבו השמטה לזה הנה ידוע שדברים אלו לא נכתבו בתשובה ורק לאחר המחלוקת הדפיסו זה וזה בכלל מה שאמרו בגמ' יצמות חכם שהורה אם קודם שבא מעשה לידו שומעין ואם לאחר שבא מעשה לידו אין שומעין לו וכ"ש שכאן דבריו מוכיחין שהורה להיפוך זה בשנת תשכ"א ושבוש שנית וכתב בכתב"ק להרב פרך שיינבערג בקי גארדענס בשנת תשל"ד ט' ניסן כתב לאמר שרואה תועלת גדולה והנלה ממכשול בשוגג ובמזיד בחיקון עירובין ורק על מאנהעטען (נוא יארק) הי' דעתו ודעת הגר"א קאטלער שלא לערב לכתחלה והדברים הוצאו באום אני חומה ח"ג אות ל"א וא"כ פשוט שזה דעת הגר"מ"פ שליט"א וע"כ שמה שהדפיסו שם בהשמטה לאו דקמכא נינהו ח"פ וצורר ובפרט שבעצמי דברתי עם ידי"ג הגר"מ"פ שליט"א ואמר לי לתקן עירוב בצארא פארק וכמו שהדפסתי זה בקונטרסי הנ"ל והודה לדבריו בתשובתו הרממה אלינו באום אני חומה הנ"ל אות ל"ג.

ועל החמישית אני בא דנלפענ"ד לחדש דלא אמרו חכם שהורה רק בדבר שאינו נוגע לרבים אצל בדבר שח"ו גורם למכשול הרבים ודאי שמוחר וחיוז לתקן וע"ד שאמרו תלמיד אל יורה צפני רבו אצל במקום שיש חילול השם לאפרושי מאיסורא אמרינן אין ענה ואין תצונה נגד הי' כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב וא"כ הכ"נ היכא דיש למנוע ולהניל רצות מישראל מחילול שבת קודש ודאי הוא לאפרושי רבים מאיסורא וכה"ג מותר להורות ומזוה אפילו במקום שחכם אוסר, וזה לפענ"ד מוכרח מאד.

ובבר ראיתי בקונטרס התשובות סי' א' אות ו' שעמד על תשובת הרב דוארקאטשין ז"ל שהגאון מוה"ר יוסף בער (אצדק"ק צריסק) בהיותו בוווארשא חשש להעמיד העירוב תחת החוט שלמעלה אצל כל עמוד ועמוד לחי שלא יהא צוה"פ מן הצד שהנהיגו כן בוווארשא זמן ואח"כ שינו ולא חשו מטעם חכם שאסר והציא שם טעם הרמ"ע שאינו נוהג צוה"י וכ"ש צדין עירוב שכמה צנ"א מולולים בהולאה וטלטול שבת צפרהסיא ר"ל ועוד האריך בג' טעמים דחכם שאסר אין חצירו רשאי להחיר הראצ"ד ורשצ"א והר"י סברי משום דשוי' חתיכה דאיסורא, ותמה על זה, (3) מש"כ הר"ן פ"ק דע"ז משום כבודו של ראשון וטעם ג' שלא תהי' התורה כשתי תורות זה אוסר וזה מתיר, ואין זה נוגע לדין דהתם רק כשאינו מצוחר בפוסקים וחכם אסר בשיקול הדעת אצל היכי דמצוחר בפוסקים ליכא האי חששא כלל ושבוש הציא מהגהרש"ק בטוטו"ד דף ס"א סי' ע' לענין זיעת דם דאף דנהגו איסור עד הנה אין להשיגת צוה ולאחר הארכיות סיים

וז"ל הכרוז שהופיע בחוצות ירושלים
בחודש סיון תרצ"ו:

הלכתא רבתא לשבתא

ממעם מרן הגאב"ד רבינו יוסף צבי דושינסקי שלימ"א
ב"ה. לרגלי המצב השורר כעת באה"ק הנה אי אפשר
לבדוק ולהשגיח על הערוב הכללי שהוא מחוץ
לישוב היהודים בירושלים ואי אפשר לסמוך על הערוב
לטלטל בשבת ברחובות ירושלים ובשכונות שאין להם
ערוב פרטי בפני עצמן, וגם אסור לטלטל בחצרות מבלי
ערובי חצרות כידוע.

ובבדי להנצל מחלול שבת הנה חוב גמור מוטל על כל
שכונה ושכונה ועל כל תושב ירושלים לתקן ערוב
פרטי לכל שכונה בפני עצמה ולהשתתף בהוצאות הערוב
הכללי הפנימי לקשר את שכונת הישוב היהודי בירושלים
והרחובות.

ולפיכך אנו מכריזים את ש"ק פ' שלח "לשבת של
ערובין" שכל המתפללים בכל בתכנס ינדבו
ביד רחבה להקמת הערוב הפנימי הכללי.

כל הנדרים והנדבות ימסר לגבאי בתי הכנסיות, והמנדבים
יקבלו קבלות חתומות על ידי שני חברי ועד הערובין
הר"ר זאווייל שפיצר והר"ר זלמן סאלאווייצ'ג הי"ו.

ובזכות שמירת שבת כהלכתה נזכה לגאולה שלימה
בקרב, כמאחז"ל אלמלי שמרו ישראל שתי
שבתות מיד היו נגאלין.

הכ"ד לכבוד קדושת שבת ולמען ירושלים אה"ק עיה"ק תובב"א.
יוסף צבי דושינסקי

ובאותו מודעה יש שם גם כרוז מוהר"ר זן זיון ידלר שהי'
אז הממונה הראשי על העירובין צירושלים עיה"ק.

ומעתה אתן קנאי למילין ואצקש סליחה ממעכ"ק על
הטריחי האי זדיק מעכ"ק וצפרט על הצער
שגרמתי למעכ"ק שמנטער על אשר צקשתי לכתוב צענין זה
כי רצונו של כג"ק למנוע מלכתוב הגם כי גרסה נפשי לתאווה
כל דבר ודבור שיצא מפי מעכ"ק אבל לא אוכל להעמיס דבר
שלא כרצון מעכ"ק ורק אלצרף פה קצת פטפוטי דברים מה
שכתבתי ליד"ע הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א צוה ואם יהי'
לו איזה רגעים לעיין בדבר אשמח מאד ולהודיעני חו"ד קדשו
אפילו צמילין קצרים ואענדנה עטרה על ראשי.

ידי"נ קשור באהבתו באמת ובלב תמים עדי יבא הולך תמים
ויגאלנו גאולת עולמים החותם בידיים רותחות המשתחזה מרחוק
מקמיה דיקר אורייתא בלב ונפש

מנשה בן רחל לאה

אותם על זה והתם ע"כ איכא רחובות רחצים י"ו אמה או
יותר כידוע.

ואבתי פש לן מה שמעכ"ק דצמכנ"י צסם הריטצ"א
ז"ל כתב שרוב הגאונים חולקים על פרש"י וס"ל
דעת ר"ת הנה צאמת כי כבר הראיתי לדעת דעת הראצ"ה
דעת ר"ת למעשה ג"כ כרש"י דל"ל רה"ר צוה"ו רק לענין
ששים ריבוא הוא דפליג א"כ אדרבה לפ"ו דעת רוב הפוסקים
כרש"י וגם צהא כבר הביאו האחרונים ז"ל דרוב הראשונים
וגאונים ס"ל כרש"י ומקור הדברים הם הבה"ג וצחמדה גנוזה
סי' ע' ושע"ת סי' ר"ט וצ"ט עימים עמ' 306 צסם גאון
וכל שאר הפוסקים שהצחתי צס"ד צקונטרס אום אני תומה,
אמנם אפילו להפוסקים דחולקים על רש"י לענין ס"ר לענין
מפולש מודה ליה דצעינן מפולש וכמ"ש צסם הרצצ"א
צעצה"ק והמאירי ור"ת ועוד ראשונים כמצואר צס"ד צקונט'
הנ"ל וצפרט דצוה"ו יש עוד טעמים וכמ"ש שם וא"כ
לפענ"ד לכ"ע ל"ל כהיום רה"ר צעירות גדולות וכמ"ש מרן
החז"א ז"ל והערוך השלחן ולמעלה הראשונים כהראצ"ה
ורצונו ירוחם וצעלי הש"ע והאחרונים ז"ע.

וברגע נפל מילתא צליצאי דע"כ מה שכתב הריטצ"א דרוב
הגאונים ס"ל כר"ת ז"ל דלא צעי ששים ריבוא הוא
דוקא לענין ששים ריבוא אבל מ"מ לענין מפולש ומכוון משער
לשער דעת רוב הפוסקים כרש"י דכל שאינו מפולש לא הוי
רה"ר והכא מורה לשונו שם (עירובין נ"ט) שלאחר שהאריך
ליישב שיטת רש"י כתב ועם כל זה רוב הגאונים ז"ל הם
דעת ר"ת ז"ל דלא צעי ששים ריבוא כלל וכן דעת הרמב"ם
ז"ל וטעם דצריהם שאין לנו ללמוד מדגלי מדבר אלא לענין
רשות הרצים ממש שלא תהא מקורה ושיש צה שם עשרה
אמה ושתהא מפולשת אבל לא לענין מנין הדורסים צה הנה
כתב דלענין מפולשת גמרינן מדגלי מדבר לכ"ע וצחי'
הריטצ"א שבת דף ו' ח"ל ועוד כתב רש"י ז"ל צמס' עירובין
שאין רה"ר אלא כשהוא מכוון משער לשער והכי הוא
צירושלמי אבל לא הסכימו צוה כל המפרשים והנה כאן כתב
רק שלא הסכימו לזה כל המפרשים אבל רוב המפרשים
הסכימו דאין לומר דכוונתו שלא הסכימו כל המפרשים אלא
כלומר דכל המפרשים חולקים דא"כ דצרי הריטצ"א תמוהין
ממה שהראינו לדעת כמעט כל הראשונים הסכימו לרש"י
דצעינן מפולש ומכוון וע"כ כוונתו דלא הסכימו כל המפרשים
כלומר שהמיעוט חולקים על זה אבל רוב המפרשים הסכימו
לזה וכמצואר צירושלמי, ז"ע.

ועדיין שפתותי מרחשין להעתיק כאן עד כמה מסרו נפשם
קמאי על תיקון עירובין להסיר מכשול מרצים
צירושלים עיה"ק תוצצ"א.

סימן צב

מכתב התנצלות להגרמ"פ שלימ"א

ד' לסדר תורה אחת יהי' לאזרח בני יצו"א רב הרבנים גאון הגאונים משה שפיר קאמר דרש בקל וחומר אין דורו דור יתום ציס"ע רשכבה"ג צדיק כתמר יפרח כו' כהדרג"ק מוה"ר משה פיינשטיין שליט"א גדול מרבן שמו. בעמח"ס הקדושים בכל מקצועות התורה נשיא אגודת הרבנים באמעריקא ר"מ תפארת ירושלים.

אחד שבג"ק בהכנעה רצה וציראת הכבוד אשר כולו אומר כבוד. ראשית דבר אבקש סליחה מהאי דליק הדרבג"ק שליט"א על הטריחו במכתבי זה אמנם היות כי שמעתי דיבת רבים ואשמע קול רעש גדול מתנשא לעומת הרצה גדולי הרבנים שהכשירו את העירוב צבארא פארק והציטו גם אחרי באשר זרפתי דעתי העני' לדעת הני גדולי הרבנים שהתירו העירוב על סמך גדולי הפוסקים מצעלי הש"ע והאחרונים ז"ל, וכפי מה שצירתי צעוהי"ת בקונטרס מיוחד לזה הנקרא אום אני חומה משנה הלכות ונדפס ע"י תלמידי ישיבתינו בשנת התש"מ וגם נשלח טופס למעבג"צ וטופס אחד נתנו להרב צלוט עוד קודם שנדפס ככדי להראותו למעבג"צ ולבניו שאולי יש מקום להעיר עליו קודם הדפסה ודברתי עם הרב צלוט ואמר לי שהראהו למעבג"צ ולבניו היקרים ובקש ממני אז שלא להדפיסו בזמנו כדי שלא יסמכו עליו מתקני עירוב בפלעטבוש כי אמר אז שנהגו שלא בכבוד לכ"ק שליט"א ועשיתי כדצריהם ולא הדפסתי הקונטרס לערך שנה וחצי אמנם לאחר שממילא עשו העירוב רבני פלעטבוש ולא הי' עוד טעם שלא להדפיס דצרינו אלה נדפסו ע"י תלמידי הישיבה פעמיים וממש נחטפו צין תלמידי חכמים רבנים ראשי ישיבות ותלמידי ישיבות עד שנדפסו שנית ביותר מששת אלפים טפסים ושז נדפסו גם שלישיה צארינו הקדושה וקצת פלפלו בדברי כדרכה של תורה ודרך כבוד. וכעת אשר שמעתי מלזות שפתים חשבתי הדבר רק בדרך מקרה ולכן נהגתי צעמתי מאמר חז"ל להיות מן הנעלבים ואינם עולבים אמנם היות שעכשיו טוענים כמה בני תורה שצאים בשם מעכהדרג"ק ושיש להם טעיפ מה שהמציא להם נכדו היקר מוה"ר מרדכי טענדלער משמ"י דמר כהדרבג"ק שמותר לצוות ולחרף ולרדוף הרבנים ובני ציחם והיות כי ידעתי כי ח"ו פה קדוש כמעבג"ק ידע מדבר כזה ולא ימחה לציון התורה וכ"ש שח"ו להחיר בשמו ציון התורה ועלצונה תורה חגרי שק ולכן אמרתי לכתוב למעב"ג מכתב זה לברר קצת הענין למען האמת ולמען השלום ולהסיר מעלי תלוות בלתי זדוקות לפענ"ד והשם יודע ועד כי כונתינו הם לשם שמים לקרב ולא לרחק למען שמו יתברך.

וראשון לציון אכתוב בקיטור צענין הכשר העירוב והקטרפות שלי הי' לצד מהטעמים שיתצארו אי"ה בסמוך

ע"פ הלכה הי' צעיקר שלפני שנתיים (יום ה' פ' וישצ) הוינא צצית מעכהדרג"ק שליט"א צנוא יארק ושאלתי את פי מעכהדרג"ק על דברת ג' אצרכים שצאו אלי ובקשו ממני לחתום על קו"ק לאסור תקון עירובין בכל עירות באמעריקא ואמרו קן בשם מעבג"ק ואמר לי מעבג"ק אז שיקר העידו בשמו ואדרבה כ"ק כשלעצמו ס"ל שמצוה לתקן עירובין וכמ"ש במכתבו (מט' ניסן תשל"ד) להרב פרץ שטיינצבערג צקיו גארדענס חל"ק שם הניי רואה צוה תועלת גדולה והללה ממכשול בשוגג ובצמוד וזה הי' גם דעת הגאון מרן ר' אהרן קאטלער זצוק"ל עכל"ק שם והוסיף לאמור לי שאם אני רואה לברר לי וליך ובקש מאגודת הרבנים מה שחתמו צענין אראה ששם רק על מאנהעטען חתמו ומעולם לא חתמו שום רבנים ולא הי' איסור על שאר עירות כלל ורק הרב... הוא שסלף הדברים ורואה לאסור עירובין בכל העולם, אבל כג"ק אינו מסכים עמו כלל ואדרבה דבר טוב הוא לתקן עירובין ושצכל ערי יוראפ היו עירובין ולא השגיחו על שיטת המשכנות יעקב ואפילו צעירו נמי הי' עירוב. וכן אמר עוד להרב הגר"י גרובנער מדעטרויט.

עוד שאלתי את פי מעבג"ק ביחוד על צארא פארק אם אפשר לתקן שם עירוב ובפרט שצארא פארק הוא מוקף בג' מחיצות של מים ובנויות עליו מחיצות בידי אדם ובפרט שהוא מוקף בצריין שהוא מקורה שהוא עוד יותר קל דתחת המקורה הרי הוא כרמלית לכ"ע כמצואר בגמ' שבת דף ה' ע"א ובמקום המוקף מהטריין לכ"ע ליכא ששים רבוא צוקעים ומעבג"ק השיב הן שצדאי דבר טוב הוא רק שלא יהא מחלוקת צין הרבנים ואמרת לי לו אז הרי גם צליטא היו מחלוקת שהמשכנות יעקב ועוד היו מתנגדין לעירובין ואפ"ה תקנו עירובין בכל עיר ועיר והנה הי' שם אז נכדו היקר הרב מרדכי טענדלער והרב ר' אלימלך צלוט והרבני ר' שלום דרעזדנער מנהל ישיבתינו ועוד ת"ח אחד.

והנה מאז הדפסתי הדברים בקונטרס אום אני חומה ושאלתי הקונטרס להרב צלוט עוד קודם הדפסה וגם נכדו קצל הקונטרס והדברים נתפרסמו זה זמן רב ואך בשצוב העצרה לללל אלי נכדו היקר הרב ר' מרדכי טענדלער שליט"א והזכרתי מדברי הדרבג"ק שאמר לי אז שאפשר לתקן עירוב צבארא פארק ואמר שזוכר הדברים אלא שעכשיו מעבג"ק איז געגען, והנה על סמך זה הצטרפתי לעוד רבנים חסוצים יושבים על מדין ואחר התייעלות עם הרצה רבנים גדולי התורה והיראה ומפוסקי הדור הכשרנו את העירוב לאחר שוק"ט צעצם ההלכה, ולאחר שיצאו שמונה גדולי הוראה וראו צעצמם הצוה"פ והמחיצות על יד היס סציב צרוקלין משלש רוחות ועוד התירים.

עשימי עול לפענ"ד ואם באמת טעינו הרי כבוד ה' הסתר דבר ודרכיה דרכי נועם לזכר דברי תורה וללצן ולכרף לירוף אחר לירוף ואם נחלקו אבות העולם מימות שמאי והלל מ"מ נוחים ואוהבים זה לזה, והרי ישנם יותר מעשרים גדולי רבנים מדורינו שהסכימו עמנו לעצם דינא שאין צדוקלין דין רה"ר ועוד הרבה רבנים שלא חתמו אבל בפירוש אמרו שמסכימים שעירוב כשר הוא וכמה רבנים מפורסמים שהעידו ואמרו בפירוש דס"ל דל"ל רה"ר דאורייתא צדוקלין רק שיראים מלמוות דעתם מפני נגישות ורדיפות.

ועוד זו שלישיה דישנס כמה מקומות צדוקלין שכבר תקנו עירובין בהסכמת מעכהדרג"ק כקיו-גארדענס ופארעסטעהילס סי-געיעט וגם צדראנקס יש עירוב וגם על סוכות ראיתי מצנו היקר שהתיר לערב, באחד מן החצרות שיאלו ע"י תלמידי לומדי כולל הוראה דמר כהדר"ג שליט"א.

ולמען האמת לדורות הבאים אחרינו עד כי יבא גואל לדק בעיקר ההנחה צדוקלין הוה רה"ר דאורייתא אני אסקופא הנדרסת תחת כפות רגלי לדיק אדון צקרקע מלבד הטעמים שביארתי בס"ד בקונטרסי אום אני חומה לפענ"ד האמנם היות כי אני מכיר מיעוט חכמתי בתורה ובפרט נגד הדרג"ק ומה לננס נגד הענק מ"מ הרי כהדרג"ק כתב בעלמו בספרו אגרות משה סי' קל"ט דמקום מוקף ג' מחיצות במקום שהמחיצות נעשו בידי אדם לא הוי רה"ר אפילו יש שם עיר גדולה והנה הדבר ידוע בצדוקלין מוקף מים משלש רוחות ועל יד המים צנויים מחיצות בידי אדם ממש רק לערך מחצי מיל עד מיל שאין לו מחיצה צנוי בידיים אבל השאר הכל מצונה באצנים גדולים וגם על ד' הרביעי ישנס מחיצות צכמה מקומות מההיוועים ככה שכמעט הכל מוקף במחיצות ודבר זה הוא מציאות שבעיני ראיתי וגם הרבה רבנים ראו ופעם הנעמי לצנו היקר הרב הגאון ר' ראובן שליט"א שהנני מוכן לנאח אמו בעצמי או עם עוד שני רבנים ולזכר המחיצות שעיר צדוקלין היא מוקפת חומה. וגם כבר הדפסנו יצור (מאפ בלע"ו) בנדון זה.

והנה זה הוא לצד ההיתר של אינו מפולש שקמכו עליו בעירות גדולות כווארשא ועוד, וגם לצד ההיתר שמוקף בארא פארק צטריין שכתבתי לעיל הנה השו"מ בתשובה ח"א סי' רנ"א כתב מפורש לכל מקום ששר העיר אסר לפי החוק מלעבור דרך הרחוב הגם שיש שם ט"ו אמה רוחב וכל שאר תנאי רה"ר לא הוי רה"ר כיון דשר העיר אסר לעבור דרך רחוב והסכים עמו הגרש"ם בדע"ת סי' שס"ה וכ"כ האצ"נ וכ"כ הא"א צוטשאטש ועוד גדולי האחרונים שכתבו כן וא"כ אית לן כל הני סבי דצמקומות שאסור לעבור ברחוב מחוק המלך לא הוי רה"ר וא"כ בדיקן

עב"פ אני מדגיש שנית שעל סמך דברי כהדרג"ק שאמר לי בפירוש שאפשר לתקן עירוב בארא פארק נכנסתי להצטרף בהכשר העירוב הנ"ל כי אחרת ודאי הייתי חש לכבוד מעכג"ק ומה לי לזרה הזאת כי אין אני מתערב בכלל בשום הכשרים כידוע לא בצער ולא בחלב ולא במלח ולא בסוכר ואני יושב בעוה"י על התורה ומשיב תשובות ולומד שיעורים כסדרן עם התלמידים בשיצמתינו הקדושה וגם צוה נכנסתי אל אשר שאלוני להצטרף בצירופי דרבנן.

האמנם עתה הוציאו אגודת הרבנים מכתב נחתם בשם המלך מאן מלכי רבנן שאין לתקן עירובין צדוקלין מדינא שהוא רה"ר דאורייתא ומי שיסמוך על העירוב הרי הוא מחלל שבת צפרהסיה ואלו שעשו העירוב מכשילים את הרבנים בחילול שבת קודש.

ובראותי מכתב זה נרתעתי לאחורי וארכוזתי דא לרא נקשן האפשר או יתכן כזאת פה קדוש של כהדרג"ק יכתוב כן חדא שהרי בפירוש אמר לן שאפשר לתקן עירוב בצארא פארק ולא שמעתי מאז דשו"י הדרנא וחזר צו ממה שאמר לי אז ולא ראיתי גם בשום מקום שחזר צו.

והשינית שמעכג"ק כתב בעלמו בשנת תש"כ והודפסו דברי קדשו בהפרדס שנה ל"ג חוברת ט' וז"ל דאע"ג שיש טעמים גדולים להחיר לתקן עירובין במאנהעטען אבל כיון שיש טעמים גם להחמיר כפי שביארתי וכו' איני רואה להצטרף להמתירים אף שאיני מוחה בהמתירים מאחר שהטעמים להחיר מרובים ומנאד החשש שהוכחתי מירושלים צדיעצד כשעירבנו הרי ה' מותר וכיון שהם סוכרים להחיר אף לאחר שראו מה שכתבתי (באג"מ סי' קל"ט) ודאי הרשות בידם לעשות כמו שהם סוכרים ובעלי נפש יראי ה' שיחשו להטעמים להחמיר כמו שכתבתי לא יטלטלו ע"כ. הרי שכתב מעכג"ק שטעמים להיתר הם מרובים והרואה לסמוך על המתירים הרשות בידם לסמוך עליהם וא"כ כיון דאנן סמיכין אכל הני פוסקים המתירין אטו מי שסומך אכל הני פוסקים ועושה עירוב מקרי מכשיל את הרבנים בחילול שבת והמטלטל בעירוב כזה הרי הוא מחלל שבת צפרהסיה והרי אין לך ח"ו הולאת שם רע גדולה מזו על שלומי אמוני בני ישראל שסומכין על עירוב ואם מי שהוא פוסק הלכה וסומך על השו"ע וגדולי האחרונים נוסף על הראשונים נקרא מכשיל את הרבנים, אמתהה.

ובשאיני לעצמי אשאל מה מלאו צנו עול ומה פשעי ומה חטאתי כי דלקת אחרי והיכן מלאו צנו שח"ו אנו מקילין בדברי תורה צ"ה וצ"ש כבר כתבתי קרוב לארבעת אלפים תשובות והלכות בס"ד ונתחדרו הלכותי צין לומדי התורה בכל העולם וח"ו עוד לא יאח מתחת ידי דבר מכשול לא בעיניי או"ה ולא בעיניי אישות ודיני ממונות וגם פה לא

נמי אסור לעבור ברחוב רגלי כלל מדינא דמלכותא ולשיטתיהו
 א"כ לא הו"ר רה"ר בשום עיר גדולה או קטנה.

ומעתה אני חוזר על הראשונות כי לפענ"ד לא יאלו דברים
 אלו מפי קדשו של כהדרג"ק והאמנם על סמך
 מכתב של אגודת הרבנים הג"ל וגם אומרים שיש להם טיפ
 ממעכב"ק אשר התיר את דמם של הני ת"ח שהשתתפו
 בהכשר העירוב דמם ודם זרעיותם ועושים מלחמת מלוא
 ורודפים אותם ומצוים ת"ח צרבים וציחיד וקוראים על
 הטעלעפון בשמות אשר תלנה אזנים מלשמוע וצאיומים
 שימסרו אותם למלכות וכיוצא בזה ציוס וציללה נגישות והכל
 לשם שמים למען כבוד מרן הגאון שליט"א ועתה אם דעת
 כהדרגכ"ק שהני רבנן חייבים נופה נקבל אבל ח"ו אין להם
 דין מורידין, ואם הדבר הוא ציוף או בטעות עכ"פ מאד
 נבקש פי קדשו לתקן הדבר קודם שיהא מאוחר כי ליהו ידוע
 למעכב"ק כי בשמו ובשם מכתבו קוראים אנשי שלומו לרבנים
 גדולי התורה והוראה שמוסרים נפשם על קדושת שמו ית'
 ציוס וציללה בדברי ציון וחרופים וגידופים ואם זו תורה וזו
 שברה לא יהא חלקי עמהם.

והאמת כי ראינו להפגש עם פני הדגכ"ק ולדבר פה אל
 פה כי אהבתי אליו כמאז ומקדם כאהבת בן על
 אב האמנם בקשתי מנכדו ואמר לי כי מחמת חולשת מעכב"ק
 השם ישלח לו רפואה שלמה מן השמים א"א הדבר וגם כי
 אנחנו מפקפקים בצמיחת הטעם כי כפי הנראה יש כאן
 מעורב ענין של פאליטיקה מנד מנגדי העירוב שחוששים שאם
 נפגש עם מעכ"ק שליט"א יתברר שדברים אלו לא יאלו מפי
 כג"צ ועכ"פ לא ברצונו הטוב וכאשר הודה לזה שוב ידידי
 הרה"ג ר' צבי גינזבערג שליט"א, ולכן החלטנו עכ"פ לזכ
 בכתובים ולדבר מה שעל לצי, ועל לז חברי ורבותי שליט"א.

ובזה שנוגע לי לעצמי הנה שמעתי שיש לאנשי שלומו צ'
 טענות, (א) איך הרהבתי צנפשי לחלוק על גאון הדור
 בהלכה, והשנית צענין הכשר העירוב. והנה צענין לחלוק על
 רב בהלכה, כבר פסק לן מרן זה לפני כ"ט שנים שלא זאת
 שמותר לחלוק אלא שיש חיוב לחלוק לכל מי שחושב שהלכה
 אינו מסכים ונדפסו הדברים באגרות משה א"ח סי' ק"ט
 ויו"ד ח"ב סי' מ"ה ובספרי משנה הלכות ח"ב סי' ע"ג
 שכתב שם באריכות מזה וא"כ תמנה על הני תלמידים שלא
 הגיעו להוראה שלא ידעו מפסק מרן שליט"א שאדרכה כל
 אחד לפי דעתו צריך לחוות דעתו העני' בהלכה ולא לכבוש
 את נבואתו ומעשים בכל יום שחולקים בהרבה הלכות זה
 לעומת זה כידוע ומפורסם לכל, והי' כדאי אולי גם זה להעיר
 במכתבו היקר, והשנית צענין הכשר העירוב הנה כמ"ש דכיון

דקמכתי על פסק מעכ"ק שאמר לי כן להדיא לא ידענא מאי
 קאמרי, וכ"ש כי להלכה יש לחלוק וכמ"ש.

ומעתה אתן קנצי למילין הגם שנשאר עוד הרבה מ"מ לא
 אוכל להטריד יותר את מעכב"ק אבל מאד אבקש ממעכב"ק
 לעיין בדברינו שנכתבו מתוך צער ועגמ"ג ואני מבקש מטו
 וסליחה ומחילה ממעכב"ק על אשר גרמתי ח"ו שום צער
 לאותו צדיק וי"ר שיאריך ימים על ממלכתו עדי יבא ינון ולו
 יקחת עמים המצפה לתשובתו הרמתה במהרה אסקופה הנדרסת
 דסידנא קמי' ומקמי' דיקר אורייתא בלב ונפש

משנה הקמן

סימן צג

במקום הקדמה וישוב על השגת
 מרן הגרמ"פ שליט"א

זאת מלפנים בישראל בכל דור ודור מימות משה רבינו ע"ה
 עד דורנו אנו קמו גדולי הדור ופוסקי התורה וגדרו
 גדר ועמדו בצרך ותקנו תקנות ועשו סייגים משמרת למשמרת
 לתורה כדי שלא יאלו בני ישראל לידי איסור ח"ו ואמרו ז"ל
 סחור סחור אמרינן לזורא לכרמא לא תקרב וכאשר מלך
 שלמה המלך ע"ה ובקש חכמה מה' ונתן לו חכמה יתרה
 מכל האדם על פני האדמה און וחקר ותקן תקנות הרבה
 וכיון שראה אשר מהמון עם טועים וחושבים כשם שמותר
 להוציא מרה"י לכרמלית ומכרמלית לרה"ר ומרה"ר לכרמלית,
 כך מותר להוציא נמי מרה"י לרה"ר וטעו צעיקר דין הוצאה
 מרה"י לרה"ר עמד המלך בחכמתו, וצית דינו ותקן עירובין
 שלא יוציאו מרה"י לכרמלית ומכרמלית לרה"ר ומרה"ר
 לכרמלית וכיוצא בזה עד שיערבו שיהיה, סייג לשבת שעי"ז
 יתברר אכלס שיש חילוק בין רה"י לרה"ר שאסור להוציא
 מה"ת ובין הוצאה מרשותים שאינם מה"ת שאם יאסרו הכל
 אכתי לא ידעו חלוק בין הוצאה להוצאה ואכתי יחשבו שהכל
 אחד הוא אבל מתוך התקנה יתברר להם החילוק בין רשות
 לרשות ומכל התקנות כלם והסייגים שתקן שלמה המע"ה רק
 בשעה שתקן עירובין ונט"י יתה צת קול מן השמים ואמרה
 בני אם חכם לברך ישמח לצי גם אני (משלי כ"ג) ואומר חכם
 בני ישמח לצי ואשבה חרפי דבר (משלי כ"ז) וכבר דברו
 המפרשים למה דוקא הני יותר משאר תקנות ועיין תוס'
 עירובין כ"ב שם ולדידי יש לדייק פסוק ואשיבה חרפי דבר
 מי הי' מחרפו ודברי רז"ל ידועים ועיין מש"כ מרן הח"ס
 בתשובה פ"ט ובהגהות מוהר"ש שטארשון ואולי בדרך נחות
 דמיד שתקן שלמה עירובין חרפו אותו על שגורם לחילול שבת
 ולא הבינו שהתקנה לטלטל ע"י העירוב הוא סייג לשמירת
 שבת אלא אמרו סייג לשמירת הוא לאסור כל מיני הוצאה

דקאמר רחמנא ת"ש נר ה' נשמת אדם חופש כל הדרדי בטן כלומר אין כאן קולא כלל אלא דיקה מעליותא הוא (פסחים ז' ע"ב) בלי פשרות וקולות אלא הלכה פסיקה המקובלת עלינו דור אחר דור בקבלה אמיתית מפי מורינו ורבותינו הלכה למעשה.

ו"ל ה"א אף שיש כמה גדולי עולם החולקים על שיטת רש"י מ"מ אין כח ציד שום אדם לערער על מנהג אשר נתיקד ע"פ גדולי עולם חכמי צרפת ואשכנז אשר אנו מצני בניהם ומימיהם אנו שותים עכ"ל. ובערה"ש סק"ח כתב וז"ל לאחר שכתב אריכות אבל מה מועיל האריכות אחרי שהעירובין נתפשטו על סמך היתר זה וכאילו בת קול יצא הלכה כשיטה זו ואם באנו לעכב לא לבד שלא יציתו אלא נראה כמתשגעים וכו' ע"ש. וכ"כ רוב ורובא דרובא מרבתינו האחרונים ז"ל וכן עשו הלכה למעשה אפילו במקומות שהיו צריכין לגבז כל קולות בעולם שאפשר בכדי לתקן עירובין ולהציל רבים מחילול שבת קודש ובפרט שיצא לנו בעוה"י לבצר דכאן היתר גמור אפילו להמחמירין ביותר בס"ד והדבר ידוע ומפורסם שכל מקום שהיו ישראל תקנו עירובין בכל מקומות מושבותיהם.

וְלֹא זאת בלבד אלא לאחר שיצא הבעל משכנות יעקב בתשובתו המפורסמת לחלוק על ע"ש תקון עירובין ברוב ערי יוראפ לפי אופן התקון שקבלו אבותינו ורצה להחמיר בכמה עניינים ובפרט חלק על שיטת רש"י בענין ששים ריבוא ויצא נגדו הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות ז"ל בעל צ"א והאריכו מערכה מול מערכה זקוקין דנורין יצאו מפי שניהם זה לעומת זה בתורת אמת אשר עד היום מפלפלים באימה וציראה דדברי הגאון בעל משכנ"י ומיהו להלכה לא נתקבלו דבריו בשום מקום כידוע דבכל ערי ישראל תקנו עירובין שלא כשיטת המשכנ"י והמפורסם אין צריך רא"י וכמ"ש בקונטרסי אום אני חומה ח"א וכן העיד לי מרן הגרמ"פ שכל עירות ברובלאנד היו עירובין ואפילו בעירו של בעל משכנות יעקב ה"י עירוב וגם בכל ערי ליטא כוילנא, וצריסק, וראדין, ווארשא, לאדזש, וויען, אנטווערפען, אמסטערדם, האג, גם בצרה"ב כנוא יארק, ועוד עירות גדולות כס' לואי, טארנטא, באלטימאר, בקינור בכל המקומות שהיו שם רבנים גדולים שדאגו ששכיל כלל ישראל ועשו למען שב"ק ומלכד ארצנו הקדושה שה"י בראשונה ירושלים תל אביב חיפה וכן כמעט אין אף מקום אחד בצרף ישראל שאין עירוב בבני צרק מרן החו"א נתן עינו פקיעתא על העירוב בצפאריז התירו הגרמ"ע ומרן החו"א ז"ע לערב. בקינור בכל תפוזות ישראל הן בצרף והן בחו"ל שקדו חו"ל בכל הדורות ובכל הזמנים לתקן עירובין ולהציל רבים מעון חילול שבת ח"ו הן בשוגג הן במזיד וכמבואר בש"ע ובאחרונים, שמנזה גדולה הוא לתקן עירובין בכל מקום שאפשר.

בין מרה"י ובין מרכמלית ומצתים לחצרות וכיוצא בזה ואז לא יבואו עוד להקל בהוצאת שבת אבל תקנה כזו של עירוב להמיר כל מיני טלטול ע"י מחיצות של מה בכך זה"פ גיד אחת פי תקרה ואפילו לחי העומד מאליו ולחי וקורה שהוא רק לקיימא בעלמא שע"י סיד וכמעט שעומד ברוח מזוי' וכיוצא בזה דברים שההמון עם יראו קולות אלו ואדרבה יקלו ראשם באומרם ממילא ליכא כאן מחיצה רק חוט אחד על גבי שני קנים וכן בעירות גדולות כירושלים שהיו נאספים בה לפעמים יותר משלשים מיליאנים אנשים לפי החשבון וכאנטיוכא וכאלעכסנדריא של מצרים ויתירו לטלטל בהם אין אלו הדברים אלא זולזול בשבת ולא סייג אלא פרצה גדולה בפני ההמון באיסור שבת שאינם יודעים להבחין בכל ההלכות והיו מתרפים אותו שגרם לחילול שבת ח"ו וכעין שכתב הכוזרי הצאתי דבריו לעיל.

וְבֵן בענין נט"י שזולזל בטבילת כל הגוף ויאמרו דסגי בנט"י להטוה משאר טומאות ולכן יצאה בת קול מן השמים ואמרה בני אם חכם לך ישמח לבי גם אני ואמר חכם בני וגו' ואשיבה חרפי דבר שלא יחוש להם וזה הוא הסייג האמיתי לשמירת שבת ואל יחוש מפני המתרפים שיאמרו שח"ו גורמים לחילול שבת ע"י תיקון עירובין כי מן השמים הסכימו שתיקון עירובין היא סייג לתורה בכל מקום ומי שאינו מאמין בה הרי הוא ח"ו מכחיש צנצואת שלמה המלך ע"ה ובחכמי התורה ומיני אז ה"י נהוג עלמא בכל דור ודור עד דורנו היו נוהגין לתקן עירובין. והגם שכל עת שעשו עירוב לעולם היו הללו אוסרים והללו מתירים אבל בדרך והצבה ואחזה ורעות והיו מכבדין זה לזה כדרך לומדי התורה שמכבדין אפילו לחצריהם וכ"ש לרבתיהם וגדולים לקטנים שכל כוונתם לשם שמים.

וְדַבְרֵי חכמים צנחת נשמעים ושמתחי כמוצא שלל רב כאשר זכני ידידי הרב מרדכי טענדלער שליט"א נכד מרן הגאון פוסק הדור ר' משה פיינשטיין שליט"א בתשובה ארוכה בכל שמורה אשר שנס מתניו ידי"ו מרן הגאון הגדול שר התורה והיראה עניו וחסיד מוהרמ"פ הנ"ל וצנה דייק להפיל החומה אשר תפחתי ורביתי בעזר לורי וקוני ובזכות אבותינו ורבתינו הקדושים והלכתי בעקבותיהם לזכות הרבים ולהציל מחילול שבת החמור ואחוזי בשולי המעילים של רבותינו ולהלך בעקבותיהם, כאשר קבלנו קבלה אמיתית איש מפי איש עד שלמה המלך ע"ה לחפש בחורין ובסקדים ולמנא כחה דהתיירא ע"פ התורה לתיקון עירובין כאשר קיי"ל הלכה פסוקה בלי שום חולק הלכה כדברי המיקל בעירוב וחכו יערב כל שהוא מערב, ומציל בני"י מסקילה וחרב ובזכות הרבים מנאנו מציאה ולמדנו מציאה ממציאה ומציאה מחיפוש וחיפוש מחיפוש וחיפוש מנרות ונרות מנר דכתיב צעת ההוא אחפש את ירושלים בנרות ונרות מנר דכתיב נר ה' נשמת אדם, וכי תימנא האי צעת ההוא קולא הוא דקאמר להקל לפי העת

לעינים וה' יראה ללצב וכבר אמרו המשל דלפעמים הננס שעולה על כפי הענק רואה יותר מהענק לא מפני מעלותיה אלא מחמת מנצ המקום שעומד בו ולכן אמרתי ללאת צקצי הזאן לראות בגנים וללקוט צשונים הנטועים על פלגי מי מעינות אשר לא יכזו מימיהם לעולם לכל הזמא ורואה לשחותם הלא המה רצותינו הראשונים אשר נתנו עדיהם ואחריהם רצותינו הזדיקים האחרונים אשר תמכו בהם ועליהם עד צעלי הש"ע שהעמידו לנו חומה גבוה ודלתומיה נעלות שאין לנו רשות לחלוק עליהם אלא לקבל את דצריהם באימה וציראה כפי הדרך המקובל אלנינו מפי רצותינו שלא לנטות מצעלי הש"ע ימין ושמאל ואפילו ז"ו כ"ש.

ומרן הח"ס ז"ל בתשובה א"ע סי' קנ"א כתב וז"ל וכאשר כתב הגאב"ד שלכם אלי ושינה וסילש כמה פעמים שהוא רואה שאני מתירא ללאת חוץ לגדר הרמ"א אפילו כחוט השערה אני אומר עליו חכם עדיף מנביא כי כן הוא והיא תהלתי ותפארתי עכ"ל"ק וכן קבלנו להתחשב עם כל הפוסקים מראשון בראשונים עד אחרון שבאחרונים, וכפי ההלכה המקובלת אלנינו דהלכה כביתראי מאב"י ורצא ומהשם אב"ק בתפלה אל תל מפי דבר אמת שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה שנוגע לרבים וצרכות הרבים נוניא ההלכה צרורה וזכה להיות ממוזי הרבים מעתה ועד עולם.

והיות כי דברי אלה רובם ככולם סוצצים על דברי תשובת מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א אשר כתב להשיב עלי דבריו צקונטרס אום אני חומה ח"א ולכן אמרתי להציא את כל דברי הגאון שליט"א כזורתן ולא עוד אלא הקדמתי דבריו לדבריו וניינתי אותיות מקום שבו מלאנו לפענ"ד לפלפל בדבריו היקרים כפי מה שמלאנו בדברי הראשונים או רצותינו האחרונים או ממקום למקום צביאור דבריו הכל מאהבה גמורה ותצה יחירה ואני מחזיק למרן מלא חפני טיבותא על אשר נתן לנו האפשרות לצרר יותר הלכה זו ואני מצקש לצ הרואים והקורא בדבריו אלו שלא יתשו למחר ולמצא טעותים ושיגאות, כי הרבה עמל הכנסתי והרבה חפשתי בתשובות וצקפרי רצותינו קודם שכתבתי ולא נפל הדיו על הנייר ונעשה כתב מאליו ואני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב ואם הוא צישוב הדעת ימצא דברים נכונים ונכוחים ואם אצפ"כ לאחר העיון ימצא דבר שאינו אזי אצקש להודיעני כי טעות לעולם חוזר ואי"ה אראה להשיב כפי יד השם הטובה עלי או שאודה ולא אצבש לאמר דברים שאמרתי לכם טעות הם צידי צרם כך שמעתי.

אלו דברי אדם מועט לעולם אסקופה הנדרסת העומד לשרת בקודש לכל בית ישראל עבד לעבדי ה' וללומדי תורה לשמה בלב ונפש

אבן מיראתי לפסוק צדצר חמור הלכות שצת התלויים צחוט השערה ואפילו לפסוק ליחיד וכ"ש מה שנוגע לרבים, ללמד על הכלל כולו כי ידעתי כל הקרב קרב אם לא יתקדש למדי לא יראה אור ה', והרי גם הכהנים הנגשים אל העבודה יתקדשו צבואם אל הקודש פנימה והלויים אחרי הטהרה וינף אהרן אותם תנופה טרם יתנו קולם צהיכל ולכן אמרתי ארחץ צנקיון כפי טרם אעלה בית ה' ואערוך התנוללותי נגד זקני. כבר ידוע ומפורסם לעם התורה כי ע' פנים לתורה, וצכל אחד מהם שרשים רבים ושורש ענפים כל אחד ישא אשכול גדול של פירות נחמדים להשכיל לצות יום יום ויניאו פרח לשוקדים עליהם פרחי חכמה ושכל טוב כל עינים מאירות ורחצה ונסצה עומק חכמתה עד שאין כח צאדם לצבול ולהשיג תכליתה כמו שהעיד החכם אמרתי אכחמה והיא רחוקה ממני, ועם כל זה אין להרפות ידי העוסק בה כי אם מעט ואם הרבה יאכל, כולה מתוקה, ואם יש כמה אשר מפרי העץ הגן לא תשיג ידם לקחת יקחו להם עליהם לתרופה, וגם אני עם דעתי גדול ערכה ורוב עמקה וכי פליאה ממני נשגבה לא אוכל לה פערתי פי לדבר בה אולי אזכה גם אנכי להצנות ממנה.

ואסמוך על זואת רבינו אליעזר הגדול שאמר לבנו וז"ל צני אל תשיח שום שיחה צצית המדרש והט אונך ושמע דברי חכמים, ואל תהי צו לכל אדם, כי כמה מרגליות ימצאו צאפרקסותו (פי' צגדו) של עני, אין אדם נכנס לתחומי של חצירו, ואין אדם יכול להדש דבר תורה שחצירו מוזמן להדשו, כי הכל מוכן לפני מיום שהתורה נצראת עכ"ל הטבור. ואולי כי לי מוזמן איזה חידוש מה שאין אחרים יכולים להדשו ואם לא נקיים צעצמנו עכ"פ מה שאמרו רז"ל ליגרום איניש אע"ג דלא ידע מאי קאמר שנאמר גרסה נפשי לתצה. גם עם שהארכתי צכמה מקומות יותר מדאי וצכמה מקומות קצרתי אין לקרותנו מכת המרצה דברים כי כבר כתב החכם כי צפסולת רב מעט אוכל נמצא לעתים. וכ"ש שרוב דברים שהצאתי לקטתי מרצותינו הראשונים ז"ל ויש צוה כדי לסמוך על רבינו הרמב"ן ז"ל צהקדמה לסוגיא דגרמי דיש צוה תועלת לאסוף דעת הגדולים למקומן כי אם לא יהיה דצברינו רק השנות הדברים לא הפסדנו טרחינו ועמלנו אלל היודע ועד הנאמן אולי יישר צעיניו וימצא בהם דבר נכון או מוזמן.

לבן שמתני נפשי צכפי ושמתי לילות כימים וחצרתי קונטרס אום אני חומה להוציא לאור הלכה זו צנוא יארק וצשאר עירות גדולות שמצוה לערב בהם ולהניל רבים מעון.

והגם כי ידע אני מן ערכי ומיעוט ידיעתי צתורה הן צגמר' והן צצברא וכ"ש צדצר גדול וחמור כזה וכ"ש לפלפל ולסלסל דצברי גאון הדור מ"מ אהבה דוחקת הצשר ותורה כתוב צה אמת וחומתו של הקב"ה אמת והאדם יראה

סימן צד

תשובה ממרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א

השגות על קונטרס אום אני חומה בענין עירוב בעירות גדולות

בע"ה ב' אדר ראשון תשמ"א
באור דברים על מה שאמרתי שאין לעשות עירובין בברוקלין.

ענה א'

הנה על מה שאמרתי שאין לעשות עירוב ברוקלין אף בחלק אחד כפלעטבוש, וכן א"ל לעשות בצארה פארק, יאלו איזה רבנים ועשו עירוב בפלעטבוש ובצארה פארק, וסמכו על הרב הגאון ר' מנשה קליין שליט"א שהדפיס בחוצרת משערי הלכה שאף עירות גדולות כנוא יארק וברוקלין שיש בהם ס' ריבוא ויותר אינם צדין רה"ר מפני אחד עשר טעמים, ולכן מוכרח אני לצאר זה הדין לאמייתתו שלא יהי תקלה ח"ו למאות ולא לפיס.

(א) **מש"ב** טעם ראשון בשם הרמב"ן לא אמר זה לענין חשיבות רה"ר דהא הוא סובר דלא צעי כלל ס' ריבוא במדושו עירובין דף נ"ט אלא כל דרך ומצוי מפולש שרצח ט"ו אמה הוא רה"ר גמורה בכל עיירות ובכל כפרים שבעולם, ומש"כ הרמב"ן צדף מ"ג ד"ה ומעתה הוא לענין הוצאה מהתחום דסובר דהאיסור הוא דוקא בהליכה צרגליו דכן הוא סתם יציאת איש ממקומו, ומנינו בתוס' עירובין שם ד"ה הלכה בשם רש"ם דמותר ליכנס בקרון בשבת ונכרי מוליכו חוץ לתחום וכ"ש שצפיינה ליכא איסור מנד שילא חוץ לתחום, וגם הר"י בתוס' והרא"ש דאסרי הוא רק מדרבנן, ועיין צ"י סימן רמ"ח שאיכא סבובין דאיכא גם איסור דאורייתא מאיסור תחומין כשהוא צעומק שפחות מעשרה טפחים אצל הרשב"ם הא מתיר בשביל איסור תחומין וגם לתוס' ליכא איסור מדאורייתא וכן משמע סובר גם הרמב"ן ולא נאסר לנאת מחוץ לתחום אלא צרגליו. והרמב"ן מחדש עוד שמדאורייתא ליכא כלל ענין קנין שציתה אלא הוא כמו העברה דד' אמות צר"ה שכל שמעביר מתחלת ארבע שעמד שם אף לרגע לפוש שם חייב כמו הוא כל שהמהלך שלש פרסאות באיסור היה לוקה עיי"ש, וא"כ ודאי לא שייך זה אלא כשההלך צרגליו.

(ב) **וגם** מסתבר צרכיבה על צהמה ואף רק בקרון הקשורה לה כשהוא מוליכה נמי נחשב כמהלך צרגליו שאסור לילך שלש פרסאות מדאורייתא, אצל כשהנכרי נושא וכן כשהוא יושב בקרון קשור לצהמה ונכרי מוליך את הצהמה לא נחשב כמהלך לענין זה כדסובר הרשב"ם וכן הוא לרמב"ן

מדאורייתא, וצעמס סובר הרמב"ן כדמסיק אחר זה שאפילו בצפינה קטנה שהיא פחות מעשרה דהא אין חלוק לפ"ו, אף מתחלה הזכיר מה שיתקבל יותר כלשון שכתב ותמה על עמך הוא יושב צרה"י שלו ואתה חושש לו משום מהלך ג' פרסאות ואח"כ כתב מה שסובר ממש דאפילו בפחות נמי אין צה איסור תחומין. עכ"פ איך שנימא הוא שייך זה רק לאיסור תחומין, ולא שייך כלל לענין מספר העוברין צהדרך לרש"י ודעימיה המצריכין מספר דס' ריבוא דאף שרק קרנות גדולות יעברו כשאיכא שם אינשי אין לך רה"ר גדול מזה.

(ג) **ומצד** הסברה צעלמא שאלו ההולכים בקארס שהם לעצמם רה"י לא יטרפו שכתבתי צאג"מ ח"א דאור"ח סימן קל"ט שלהקל מצד שנוסעים צמאשינעם שהם רשות לעצמן לא מסתבר כלל, ולא כתבתי הטעם הוא משום שצסברה ודאי אין טעם לזה דמה לנו איך שעוברים אס צרגל או צרכבות ומאשינעם, דמה שחוק הקארס הוא רה"י הא עכ"פ רה"י זה הרי הוא אינו קצוע לשכון צו אלא נעשה רק להעברת אינשי ולא נחשב כלל שקארס הולכים אלא שאינשי הולכים על ידי הקארס לאיזה מקום ע"י דרך זו, והמוליך הקאר יתחייב על איסור הוצאה דקאר זה מרה"י לרה"ר כשעמד בחצר צעליו, ועל כל עקירה והנחה שעשה צדרך אס הולך ממש לעמוד, ואפילו על מה שצריך לעמוד בשביל סימן אור האדום לצד, איסור הצערה וכציו, ומוליך ונושאים צדריס שחשיצי רה"י ודאי חייב כדאיתא בשבת דף נ"ב דיליף ד"א מוציא משאוי למעלה מעשרה טפחים חייב ממשאוי צני קהת שהיו נושאין הארון והמוצחות והם הא היו בחשיבות רה"י דגובהן עשרה ורוחבן ארבעה, ומה שצבורת גבוהה עשרה ורחבה ששה אמר אצ"י שפטור צדף ח' ופרש"י מטעם דממשכן גמרינן שהיו זורקין מחטיהן ולא היו זורקין רשיות הוא צוריקה, אצל צהולכה חייב ולא קשה עליו מה שמוצא צגליון בשם תו"י שהקשו עליו מהוצאה דארון ומוצחות, שצהוצאה שייך לחלק צין זריקה להולכה דמה שהיה צמשכן הוא מלאכה ומה שלא היה צמשכן אינה מלאכה אף מעניני הוצאה ותולדותיה גופייהו, דלכן מצריך שנמצא צכל ענין הוצאה שהיה צמשכן צדף נ"ו כדאשכחן צמושיט שמתמת צמשכן דרך הושטה רק צדיוטא אחת מרה"י לרה"י דרך רה"ר ולמעשה אין חייבין אלא דוקא צדרך זה וצו רק פטור מאחר שלא היה צמשכן זורק כה"ג, וסובר רש"י שכן הוא האוהלים צבו רק כיון דצמשכן לא היה זריקת אוהלים פטור אצל הולכה שהיה צמשכן צאוהלים חייב, עכ"פ הקארס ודאי הם צדין הליכת האינשי על ידם והם מוציאין אותו מרה"י לרה"ר ומעבירין אותו צכל הדרך שהאינשי רוצים לילך ולא שהקארס הולכין, וא"כ ודאי שיש להחשיצם צמספר הס' ריבוא. ולענין חשיבות המספר לס' ריבוא אינו נוגע כלל מה

שאסור להאינשי לילך בקארס, דאף אם היה זה דבר מותר
היו נחשבים בהמספר מאחר דחשיבות הולכין הוא על האינשי
הנמנאים בהקארס אף אינשי שאין עליהם איסור שבת כלל.

(ד) **ומעם** השני שהחזון איש בהלכות עירובין סימן ק"ו אות
ה' סובר דעומד מרובה על הפרוץ לית לו
שיעורא שלכן כזרכים הגדולים הן צדין רה"י מדאורייתא
שכיון שאיכא רחובות הולכין לאורך העיר ולרוחב העיר שחלק
הצנוי הוא יותר מרוחב הרחוב אף ברחובות היותר רחבים
הרי גם מקום הפרוץ שהוא רוחב הרחוב כעומד דמי שא"כ
הוא מוקף מחיטות מכל ד' הרחובות לכו"ע אף לאלו שלא
מזריכין ס' ריבוא עוברין, דא הוא דבר תמוה שנמצא
שהכרכים היותר גדולים הם רה"י ורק הכפרים ועיירות
הקטנים ציותר שאין להם אלא רחוב מפולש אחד הוא צדין
רה"ר להיפוך מכפי שכל ישראל סבורין שהכרכין שייכין להיות
יותר רה"ר וכדכתב הוא בעצמו שבמ"ב כתב שלא כדבריו,
ודברי המ"ב הוא שיטת כל ישראל בפשיטות.

(ה) **ועוד** הא ודאי גם צמדצר שהיו ישראל שרוין צמשך
י"ב מיל על י"ב מיל הרי ודאי היו רחובות,
דרחבות ט"ו אמה צין ממזרח למערב צין מדרום לצפון,
ומקום האהלים היו יותר מט"ו אמה רוחב דהא אין לומר
כלל שהיו הרחובות כולן מפולשין רק לצד אחד דלא היה שייך
להגיע למשכן ולמקום משה רק מהרחוב הסמוך דהא ודאי
לא הלכו דרך החצרות דהא היה מתצטל תשמישי הנגיעות
דבחצרות שצבעם היה משצתן צוה כיון שהרבה אינשי היו
עוברין דרך החצרות, ואף שהרה"ר היה רק אצל משה אצל
כיון שמקום מחנה ישראל היה נחשב כמוקף מחיטות והמחנה
דישראל הא היו לארבע רוחות המשכן שאם זה שהצנוי היה
מרובה על מדת הרחוב היה כמחיצה גם צמקום הרחוב הרי
היה נמצא שמחנה לוייה שהיה צאמצע נמי היתה מוקפת
צמחיטות ולא שייך שיהיה אף מחנה לוייה רה"ר, אלא מוכרחין
לומר שמקום הרחובות שנעשו דוקא לדריסת הרצים מפולש
מקצה אל הקצה לא נחשב שהוא ג"כ נחשב כגדור מצד שהוא
מועט נגד העומד למקום הצנוי, ורק צפרצה צעלמא שצריך
להיות נחשב כגדור מהא דעומד מרובה דלא כהחזו"א אלא
כהמ"ב ופשיטותא דכל ישראל.

ענה ב'

(ו) **ומעם** השלישי מהא דכתבו התוס' בסוכה דף ד' סוף
ד"ה פחות לתוך ע"מ שהקשו על מה דלענין
סוכה צהיתה פחותה מעשרה טפחים וחקק כדי להשלימה
לעשרה לא נכשרה כשרחוק החקק מהכותל יותר מג"ט ובשבת

דף ז' צצית שאין תוכו עשרה וחקק צו להשלימו לעשרה
דאמר צציי סתם דנעשה רה"י אף שהוא רחוק מהכותל, דל"ד
רשות שבת שהוא למנוע רגל רצים לסוכה צבעינן מחיטות
סמוכות לסכך, שלכן מאחר שמדצרי התוס' מזכיר דמחיטות
שבת לא צעיינן מחיטות מדין מחיטות אלא מחמת שמונע רצים
מלעצור אין צורך למחיטות אלא כל שיש לפניו מניעה שלא
לעצור לא הוה רה"ר, דהוא כגון חק המלכות שאסור לעצור
להולכין צרגליהן צאמצע הדרכים לא הוה רה"ר, הוא דבר
תמוה וצטל דהא התוס' כתבו שנעשה רה"י.

(ז) **ובי** יוכיח מתוס' שיעשה רה"י ממש גם צלא מחיטות
אלא צמניעת רגל בהעמדת שומר שלא יכניס לאיזה
שטח מקום שום אינשי לשם.

(ח) **וגם** להיפוך חזינן דהמחיטות שכשרין לשבת אין מונעין
הרגל כלל דהא נעשה רה"י ממש גם צצורת הפתח
וגם צלחי אף שלא שייך מניעת רגל צוה, הרי מוכרחין לומר
דהוא דין מחיטות ולא מניעת רגל צעלמא. וכוונת התוס'
של"ד לסוכה דהוא גזה"כ שיהיו להסכך גם מחיטות לכן צעיינן
שיהיו סמוכות להסכך דאל"כ לא שייכי להסכך, אצל צשבת
שהמחיטות מראין שהוא רשות יחיד שאין לרצים לעצור שם
אלא מחמת שהניחו להם מקומות פתוחין לעצור דרך שם סגי
אף צחקק להשלים לעשרה לכותל הרחוק ממנו אף יותר הרבה
טפחים ולא שייך למילף מזה צשאר מניעות כחק מלכות
כסימני אור אדם ומלת סטאפ שיחתשב כמחיטות.

(ט) **ואבל** ודאי אם ע"י חק המלכות וסימני אור אדם
ומלת סטאפ נתמעטו העוצרים משיעור ס'
ריבוא אין לו דין רה"ר מצד שליכת עכ"פ ס' ריבוא עוברין,
אצל צרור שהעוברין ושצין נחרצו ע"י חוק המלכות וסימנים
דאור אדם וסטאפ שליכת עי"ז סכנה וגם לא דוחק לעצור
כמו אם לא היה חוק המלכות והסימנים, ומנין לנו לומר
חדוש צוה שרה"ר הוא דוקא מקום שהמלכות מניח להיות
הפקר שיוכל כל אחד לילך ולרוץ כרצונו אף שע"ז יזיק לחצרו
אלא ודאי דהמלכות צריך לסדר איך שילכו האינשי צאופן שלא
יזיקו ולא נגרע מחשיצות רה"ר צשציל זה, ומדיני התורה
צשציל החיצו דאסור להזיק אסור לאדם לרוץ צרה"ר וכדומה
כל דבר הגורמין להזיק, והתורה מקפדת יותר על האינשי
צרה"ר שזיהרו צהלובס.

(י) **ובבל** מה שעושין צרה"ר שילכו ויעשו צאופן שלא יגרמו
הזיקא לאינשי צשצציל זה איכא מניעה לאינשי
שלא יוכלו לילך צרה"ר כרצונם וצפרט צמדצר שכל חיותיהם
והלכותם היה ע"פ ה' והיה רה"ר, וכל אלו המניעות שמונעין
הליכות שיכולין להזיק מרצים הליכה דאינשי ולא פותחין, ואם
עוברין ס' ריבוא הוי צדין רה"ר לכו"ע.

(ט) **ומצד** מחינות סביב צרוקלין כפי ידיעה שעד עתה אינו כן וזה אפשר לזכור.

(י) **ובפ"ב** שכתבתי באג"מ כשאיכא ס' ריבוא צריך לנתות אף כשאינו צדין רה"ר כדבארתי שם בצאורך.

(יא) **ובווארשא** שעשו שם עירובין, אף שהיה כרך גדול ידוע לפי חשיבת כרכים גדולים שצרוסלאנד ופולין לא היו זה ס' ריבוא צרחובות שהוא רק בעיר שדרים זה ערך קרוב לשלשת מיליאן נפשות, ובווארשא לא היו שם כל כך אינשי ואף המחנה מזה לא היו שם, ועוצרים ושבים ג"כ לא היו כל כך שישלימו המספר, ובשאר הכרכים לא היו עירובין אלא בחלק קטן בהעיר מקום שדרו שם רוב היהודים ושם לא היו ס' ריבוא, אבל צרוקלין הא כל חלק חשוב כמו פלעטצוב ובארא פרק וכדומה הם רה"ר צפ"ע דיש בכל אחד על משך שער פחות מ"ב על י"ב מיל ס' ריבוא שאף אם שייך לחלקם לשני מקומות חלוקין היו כל אחד צפ"ע רה"ר דס' ריבוא הוא.

(יב) **וענין** שערים מפולשין שכתבתי בסימן ש"מ שאני נבון בעיקר דין זה שמנלן שצריך שיהיו השערים מכוונין זה כנגד זה דמנ"ל שבדגלי מדבר היו מכוונין, וכתבתי דרש"י לא כתב אלא שהרה"ר הוא מכוון משער לשער שא"כ אפשר שהולך באופן עקלתון, ואף הרא"ש לא כתב אלא על רה"ר שיהיו מפולש משער לשער שיש לפרש שיהיה בלא הפסק דבר המצטל מדיני רה"ר, וכן הוא הלשון בהגמ"ר על הרחובות ולא על השערים והבאתי מהגר"א שמשמע שסובר כן, הוא הנכון יותר דכן הוא לשון רוב רבותינו הראשונים שהביא הגר"מ קליין שליט"א בהחובות דקאי על הרה"ר לשון הקמ"ג והמאירי וראצ"ה ובהגמ"ר שבת בתשובה שחמס עליו אלעזר שהוא הר"א ממין שהביא לשון רש"י דירושלים היו רחובות שלה ט"ז אמה ומפולשות משער לשער וס' ריבוא ופליג עליו על הא דמנריך ס' ריבוא צוקעין ומודה דנריך ט"ז אמה ופילוש א"כ הוא על שהרחובות דט"ז אמה יהיו מפולשות משער לשער ולא הזכיר שיהיו השערים מכוונים, ור' ירוחם בנתיב י"ב ח"ד בתחלתו כתב וכן מצויות המפולשות מן העיר והולכים כולם כלומר פתוחין כולם לפלטיא משמע כמפורש שליכא חלוק אף הוא פתיחתו לפלטיא ובכל אופן הם רה"ר אף שאין הפתיחות זו כנגד זו, וכן בטור סימן שמ"ה ובש"ע סעיף ז' נאמר מפולשות על הרחובות ולא על השערים שיהיו מכוונים, וכן צרוקה סימן קע"ה כתב ג"כ על הרה"ר שצריך שיהא מכוון משער לשער ולא על השערים, וכן בסקה"ת ג"כ כתב מפולש על הרה"ר, וכן בספר המאורות וההשלמה שבת דף ו' נאמר מפולשין רק על המצויות, וגם הם לא העתיקו אלא לשון הגמ' בהצרייתא

ולא היה שייך כלל להביא אותם, וכן צר"ן שבת דף ס"ד אימא רק מצויות מפולשין.

(יב"א) **ולא** ראיתי מכל רבותינו הראשונים שהביא שיכתבו שמפולשין הוא שיהיו השערים מכוונים בשום ראשון שהביא, אלא רק באו"ז עירובין סימן קס"ד שכתב עיר של יחיד שאין רה"ר עוברת בתוכה שאין פתחיה מכוונין זה כנגד זה כגון דגלי מדבר, ולכן כתבתי שאני נבון בעיקר דין זה שהמג"א מפרש זה על לשון הש"ע דבשביל שמצא כן רק בלשון הרמב"ן במק"א במלחמות עירובין דף כ"ב, ואף שנוסף גם האו"ז אין לומר כן לדבריה היה יותר נוטה לומר שכל רבותינו שלא הזכירו לשון זה פליגי, ולכן קשה להקל בשביל זה.

(יג) **אך** באמת אימא פעם חד צרש"י שכתב דנריך שיהיו השערים מכוונים דכתב בעירובין דף ו' על הא דאמר עולא הני אבולי דמחוח אלמלא דלתותיהן ננעלות בלילה חייבין עליהן משום רה"ר שהיו שערי העיר מכוונים זה כנגד זה והיו זה ס' ריבוא, ומוכרחין לומר שהוא תרי לשני צרש"י, ונמצא שנוסף לנו לשון אחד צרש"י דסובר ג"כ כרמב"ן במלחמות והאו"ז, אבל עכ"פ הוא עדיין מיעוט גדול לגבי כמה רבותא שמשמע דאין צורך לזה.

(יד) **והנה** צרש"י עירובין דף ו' ד"ה רה"ר כתב משמע רחב ט"ז אמה ועיר שמנ"יין זה ס' ריבוא ואין זה חומה או שהיה רה"ר שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר, אבל תיבת או הוא מוקף בחלאי עיגול שהוא סימן שמיצה זו צריך למחוק, אבל ברא"ש סימן ח' גורס זה בהעתקתו לשון רש"י, שא"כ ודאי יש לגרוס זה צרש"י אף שאיזה חכם מדעת עצמו הקיף בעיגולין לסימן מחיקה שהיה סבור שא"א לגרוס כן, משום שלכאורה לא מובן איזה חלוק איכא אבל האמת שהוא לשון רש"י כדחזינן מהרא"ש, והטעם צרש"י סובר שחדוש זה שהרה"ר יהא מפולש ולא באופן מעוקס ועקלתון הוא רק כשיש להעיר חומא כל סביבותיה שהיא עיר סגורה שיוצאין רק דרך שערים הפתוחין, דכן נחשב שהיו ישראל במדבר שעניים הקיפום והעניים מאחר שהקיפם הקצ"ה היה זה בחשיבות מחינה גמורה שהרי היתה עדיפא יותר ממחיות של חומת אבנים וממחיות של ברזל, וכשהיו צריכים ורואים ללאת היו יכולים כמו שיוצאין דרך פתחים וזה היה אפשר מכל רחוב שהיה נמצא הרובה ללאת, שא"כ נמצא שהיו שעריה מכוונים ממש זה כנגד זה ופתחים תמיד, ומחמת זה היה נחשב רה"ר אף שהיו מחיות, וילפינן מזה דעיר מוקפת חומה נעשית רה"ר כשהשערים הם מכוונים, אבל עיר שאינה מוקפת חומה אין למילף מדגלי מדבר שהיו מוקפין. ולכן כשיש בעיר ס' ריבוא שהוא המספר שמחשיב לרה"ר הוא צדין רה"ר בכל אופן שיכולין ללאת,

(ז) **ומה** שהציא מעה"ש סימן שמה"ה דרה"ר לא היו כשאין צעיר רק רה"ר אחד שמכל המצוות שהיו גדורות מג' נדדים הלכו דרך הסרטיא שכל המצוות היו פתוחות לה והסרטיא היתה מפולשת משני הנדדים להעלמא, אבל אם יכול כל אחד ללכת מרחוב שדר צו אין שם רה"ר, לכאורה לא מוצן כלל דמשמע צין עיר גדולה צין עיר קטנה שזין דרק מקום אחד שייך להיות רה"ר ולא יותר, שליכא טעם לזה ולא דרשת קרא לזה וגם לא רמו בגמ', ואם נימא שרק כשכל אחד יכול ללכת מציחו אינו רה"ר הרי כל הערים אף עיר קטנה אם צריך ללכת דוקא דרך כל הרחוב הוא רה"ר הרי א"כ רוב הערים אף קטנות ביותר נמי הוא בחשיבות רה"ר, וגם הא כתב אם ילא דרך רחוב שלו אינו רה"ר, ושייך לומר כדצריו רק כשיש מספר אינשי להחשב רה"ר שהוא להסוברים דבעינן ס' ריבוא, ולכן צעיר שיש צה ס' ריבוא ולא יותר כמו דגלי מדבר לא היה שייך להיות שם רק רה"ר אחד, וזה לא היה צשאר יציאות מן המחנה שכל אחד היה יכול ללכת ממקומו וליך גם לפני אהלים דחלק קטן משבטו, אלא בהיציאות מאהליהם לילך אלל משה רבינו שכל ישראל שנחשבו ס' ריבוא הלכו אללו שלכן רק מחנה ליה דהיה שם משה היה רה"ר, וא"כ אין כאן טעם חדש ולא שייך להציאו לעוד טעם. איצרא ללא משמע דצריו כשפירשתי אבל לא מוצן כוונתו שא"כ ג"כ לא שייך להציאו.

(ח) **ומעם** התשיעי דרה"ר הוא שיהא כל אדם ראשי לעשות וליך צו כרצונו בלא שום עיכוב צין על ההילוך צין על התשמיש ובעינן נמי דניחא תשמישתיה, ולכן כיון דצרה"ר דידן אסורין להעמיד חפציו צרה"ר ואסורין להשתמש צרה"ר וגם נענש מחוק המלכות וגם אין יכולין לילך גם בקארס כרצונו לא לאט ביותר ולא צמרונה ביותר, הם דברים תמוהין הא מדיני התורה יותר אסורין מדיני האומות דהא אסור לרוך צרה"ר ואף לא לעמוד ואסור מלהשתמש בכל דבר המונע לרצים מהלוך, ורק איזה דברים קטנים איכא שהוא הכרח גדול שהולך יהושע צן נון להתנות כדאיתא צ"ק דף ל', וגם הפקירו שכל הקודם זכה כדאיתא שם וצוף צ"מ, וצפרט צרה"ר דעברי ציה ריבוי גדול אף פחות הרבה מס' ריבוא, עכ"פ רה"ר אינו מקום שראשי כל אדם לעשות צו מה שרצה אלא אדרבה אינו ראשי לעשות צו כלום ומדין התורה יש עוד יותר להחמיר ממה שמתמירין מלך חוקי המדינה, וכן היה הדין צמדבר והו עיקר רה"ר, ואדרבה מסתבר צרחוצות שהוא הפקר שכל אחד יכול להניח כל דבר ויכולין לילך ולרוך כמו שרואים אינו צדין רה"ר דזה נחשב לא ניחא תשמישתיה שכתב הריטב"א צאיכא צור משום שצריכין להזהר משפת הבור, וכ"כ הוא צרה"ר אם היו אינשי מותרין להעמיד חפצים וכלים צרה"ר, אבל צרה"ר שנשמרים

משום דרק כשאיכא מחיצות שהוא דבר הסותר לרה"ר שהוא צדין רה"י אף כשאיכא שם אינשי בלא מספר שצריך שיתבטלו המחיצות לא נבטלו מלך שערים הפתוחין אלא כשהן מפולשין וגם מכוונים זה כנגד זה, אבל צעיר שאינה מוקפת שאינה שייכת לחשיבות רה"י סגי לחשיבות רה"ר צמספר האינשי דס' ריבוא ומדת ט"ז אמות הרחוב אף שהיציאה מהעיר אינו מכוון וגם אינו מפולש, וזה נראה צטעם רש"י לגירסתנו שהוא גירסת הרא"ש צרש"י, וא"כ צצרוקלין וצכל ערים דצכאן אמעריקא שאין להם חומה ומכל רחוב אפשר ללכת, א"ש שהיה היציאה מהעיר מפולשת כלל לא על הרחוצות ולא על השערים אף שנפרש צכוונת רש"י, וכן הא סובר גם הרא"ש. וא"כ אף לרש"י דאצולי דמחוצא שפי' על השערים שיהיו מכוונים וכן הרמב"ן והא"ו סקוצרי דבעינן שיהיו השערים מכוונים הוא רק צערים מוקפות חומה שיוצאין דרך פתחין, אבל צערים שלנו שאין להם חומה אין צורך שהיציאה תהא מפולשת, והו כל הערים רה"ר להאינן מצריכין ס' ריבוא ולהמצריכין ס' ריבוא הו כל הערים הגדולים שיש צהם ס' ריבוא רה"ר אף כשליכא כלל יציאה מפולשת.

ענה ג'

(טו) **ומעם** השביעי דכל הרחוצות דנוא יארק וצרוקלין הם מלאים קארס שהם כמחיצות אף כשהם מהלכים ולא גרע זה ממהינה הנעשית מצני אדם אף כשהן הולכין, הנה לצד שהן גבוהות מהארץ ג' טפחים ולצד שלעולם הן מחיצות רק משני נדדים דצומן שהולכין צרחוצות דנמשכין ממוצה למערב אין הולכין צרחוצות דנמשכין מנפון לדרום, הרי הסייד וואקס ששם הולכין האינשי הא אין הולכין שם קארס.

(טז) **ופשוט** שאין ממעטין את הרחוב ממדתה להחשיב צשביל זה שאין צה ט"ז אמות דהא הליכת ומציאת ריבוי האינשי צהרחוב הא עושין לרה"ר אף צצריבוי אינשי נעשה צהכרח רה"י לההולכים צאמצע, משום דהא כל ענין רה"ר הוא שהולכין צה יותר ויותר ואף ההלוך ע"י הקארס עושין זה כדכתצתי לעיל, וגם הקארס שמעמידין אינשי אלל הסייד וואקס לא שייך שימעיטו את שיעור ט"ז אמה לצריך לחשיבות רה"ר כיון שהוא רק להעמדת עראי שמתחלפים צכל עת צענש שכל אחד מעמיד קאר רק לקצת זמן וגם מלך איסור המדינה להשהות שם, אף שגם מלך היתר העמדת העראי נמלאו עומדים שם כל הזמן לא שייך שיתבטל צזה חשיבות רה"ר מאותן המקומות, וממילא יש להאינשי על הסייד וואקס דין הולכין צרה"ר, והסייד וואקס הם מרה"ר גופיה ולא מדין צידי רה"ר שנעשו להלוך כולי אינשי והוא צדין רה"ר.

(ב) **ומעם** הי"א כבר כתבתי מה שאין מניחין לעבור רוב הדרכים הגדולים בלא תשלומין בעד כל קאר וקאר אם אך לא נגרע משיעור הס' ריבוא שצריך לחשיבות רה"ר הוא צדין רה"ר, לא רק כשהתשלומין הוא בשביל מה שיוציאו לתיקון הדרך אלא אפילו שהוא למס צעלמא.

(בא) **שאין** פירוש רה"ר ענין הפקר שהמלכות והמדינה לא ישלטו שם ולא שום דין מדיני התורה אלא ודאי דאיכא דינים מהתורה על כל אדם איך להתנהג ברה"ר בהלוכו וצרכיבתו על בהמה וכ"ש בהלוכו בקארם, וכן פשוט בזמן שהיו ישראל על אדמתם והוצרכו להוציא ממון לתקן איזה רה"ר היה להצ"ד ג"כ רשות לקבוע שגיבוי דמי התיקון יהיה באופן זה אם זה הוא יותר טוב להגביה, ומסתבר שלא היה נגרע בשביל זה חשיבות רה"ר כשלא נגרע מספר העוצרים דם' ריבוא להמנציכים ס' ריבוא עוברין, ולהאין מנציכין מספר עוברין היה בחשיבות רה"ר כמו בעוצרים בלא תשלומים, דהא ודאי אירע תיקון הרחובות הרבה פעמים כמעט בכל שנה כדאיחא ריש שקלים וריש מו"ק ואם היה בשביל זה חלוק צדין הוצאה שם בשבת היה לגמ' למינקט דין זה באיזה מקום שלכן אף שאין זה ראייה ברורה איכא קצת משמעות לזה.

ענף ד'

(בב) **ומה** שהאריך שלרש"י עירבו צירושלים ללא כדכתבתי שאיכא שתי לשונות ברש"י הוא פלא הא מסוטה דף מ"א שהביא דרש"י כתב על מה שכל אחד ואחד מציא ס"ת מצימו פי' בלישנא צ' א"י ירושלים דלתומיה נעולות בלילה ומערבין את כולה, הא כתב רש"י גם ל"ק דהוא מחמת דקסבר אין עירוב והוצאה ליוה"כ, וציומא כתב רק פירוש אחד בלישנא קמא שמעיו"כ הביאום, והא משום דלא עירבו צירושלים אף ללשון זה ברש"י כדכתבתי שסובר כן רש"י בעירובין אף להלשון שהיו יכולין לערב צעמס, ללא כהא"נ דכתב בסוטה, והתה"ד הביא מרש"י שמעמס הדין היו יכולין לערב צירושלים שלכן לענין עירות אחרות מוקפות חומה מותר דמה שצירושלים לא עירבו לא שייך בעירות אחרות דלא היו באים שם מכל המקומות אלא ממקומות הסמוכין ואין טעם לאסור, ול"ד לנוא יאירק שכתבתי דנראה לאסור משום שהמציאות הוא עתה שבאין לנוא יאירק מכוילי עלמא, וגם הוא רק עתה בזמננו שאף ממקומות הרחוקים באים באיזה שעות ע"י העראפליינס ויותר ממעל"ע כמעט שאין מקום שלא יוכלו לבא, ואולי אף ע"י מסילות הברזל היו באים מכל המקומות ומדינות שבאמעריקא לנוא יאירק שהיה שייך לאסור, אבל

כדיני התורה שאין לשום אדם רשות להשתמש שם בשום דבר אלא רק להלוך, ואף לזה הוא רק כדרך הלוך דאינשי וכדרך רכיבה דאינשי וצחו"ל צדיני המלכויות, ובזמננו שאיכא קארם ילכו כפי הדרך שקבעו להם, הוא צדיני רה"ר מחמת שעתה ניחא תשמישמה דהוא ההלוך והרכיבה והעמדת הקארם צדיני הרחובות, וגם מה שציוו שאסור להקארם לעבור כשאיכא סימני אור אדום ותיבת סטאפ שמגד זה יכולים לעבור הקארם והאינשי בהערים זה עושה שיהיה ניחא תשמישמה לחייב על אסור הוצאה ברה"ר. ואין כוונת לשון מופקר לכל שכתב הצית אפרים שיהיה כל אדם יכול לילך ולרוץ ולעשות כל מה שרצה, שדבר כזה ליכא כלל שהתורה אסרה ואף תנאי לא מהני אלא מופקר לעבור לכל הדברים כדין התורה והמדינות.

(יג) **ומעם** העשירי לפ"מ דחידש בשו"ת בית שערים דהתוס' בעירובין דף כ"ב ד"ה דילמא דהקשו דאין מסיק דמה שא"ר יחזק בר יוסף אר"י דא"י אין חייבין עליה משום רה"ר הוא רק במעלות ומורדות והא רבנן סברי דרבים לא מצטלי מחיאתא שא"כ כל א"י אינו רה"ר ע"י דמקיף להסולמא דלור מהך גיסא ומחנתא דגדר מהך גיסא, שהקשה דהא הם רק שתי מחילות שלרבנן שתי מחילות אינו כלום אף מדאורייתא ותירך דהוא משום שהיו שתי המחילות כמין גאם כדפי' הריטב"א וסברי התוס' והריטב"א דשתי מחילות כמין גאם הוא מדאורייתא לאפוקי מידי רה"ר, וכונתו שאף שעכ"פ איחא צגמ' שהוא רה"ר וחייב בא"י ובצבל הוא משום דמתרצי התוס' דמחילה שאינה עשויה צדי אדם אחר רבים ומצטלי מחיאתא אבל בערים שהצתים הם מחילות שנעשו צדי אדם לא מצטלי מחיאתא לרבנן, ולכאורה הא להמנציכין שיהיו השערים מכוונין זה כנגד זה אין זה חדוש, שא"כ לרש"י למאי דאסיקנא לעיל דבעיר שאין זה חומה הוא רה"ר אף כשהיציאה אינו מכוון וגם אינו מפולש וכן הוא להרא"ש ואפשר שידו לזה גם הרמב"ן והא"ו, אף אולי חדושא דהצית שערים אליבא דהריטב"א הוא עדיפא מאינו מפולש ואינו מכוון דבשתי מחילות דכעין גאם הוא גם רה"י כפשטות לשון התוס' שכתבו בקושיאם דלרבנן כל א"י תעשה רה"י ומדהציאו על הא שלא הוקפו לדירה הא דאמר עולא א"ר יוחנן דקרפף שלא הוקף לדירה אפילו כור ואפילו כוריים הזורק לתוכו חייב, הא פשוט שזה לא שייך אלא על מקום מא"י שנמצא ממש צתוך המחילות דכעין גאם דהמקומות שהן מחוץ להמחילות דהוא אחורי מה שימתחו חוטו בצלכסון שודאי לא שייך שיהיה רה"י שא"כ מסתבר דגם שייך שיהיה רה"ר, ולכן אין לנו שום יתרון מזה לענין הערים שלנו אלא מה שאין הדרך מכוון ואינו מפולש שכבר כתבתי דאין להחיר בשביל זה.

מקודם לזה לא היה שייך לאסור אף בנוא יארק, דל"ד לירושלים שבהכרח היו באים שמה כל ישראל זרגלים.

בג) ור"א מוזן מה שהביא העמקת הסמ"ג לשון רש"י שבגמ' שעל רש"י הא בארתי והוכחתי שצירושלים היו יכולין לערב צעמס אצל מאחר שלא הניחו החכמים לערב היתה ירושלים צדין כרמלית. ומש"כ דפשוט דשלמה המלך בשעה שתיקן עירובין צירושלים תיקן שא"כ הרי תיקן שיטלטלו בעירוב צירושלים, לא מוזן כלל דתקנת שלמה היתה לאסור כל החצרות והמבואות גם אלו שלא היו מפולשין שהיו מבואות סתומות, ותיקן שיעשו עירוב שהחצרות ושיתוף בהמבואות ועי"ז יהיו מותרין, ובמבואות המפולשות היה אסור אף כשנגעלו הדלתות משום שלא ראו לעשות שם העירוב כדכתיבתי.

בה) ומה שהביא רביה מהא דלצה"ג אמר רבה דניחוס ליה חמימי ע"י נכרי מגו ביתאי דרך רה"ר כדהציאו החוס' גטיין דף ח' ד"ה אע"ג וע"ז הקשה רבה צ"ר חנן לאצ"י על מה שלא עשו עירוב ושיתוף הרי חזינן דמערבין גם רה"ר, לא מוזן קושייתו דהא לרה"ר ממש לא שייך שיערבו ואף לכרמלית לא שייך לערב אלא כשכבר תיקנו המחיצות והוא צדין רה"י א"כ גם צרה"ר הוא דוקא כשיעשו ויתקנו במחיצות שמועיל גם לרה"ר דהוא לעשות מחיצות ולכה"פ דלתות שהוא צדין רה"י אף שחקר עירוב דפת, ובכל המקומות שתיקנו מחיצות אף צרה"ר שנעשה מדאורייתא צדין רה"י יתיר ממש בעירוב פת להוציא ולטלטל דרך על ירושלים דבאין שם מכל המקומות לא עשו עירוב כדלעיל.

בו) ומה שהביא ממה שמותר להכניס מרה"ר לחצר דרך מחיצה של צנ"א כדאיתא בעירובין דף מ"ד לא שייך לכאן כלל דהא נעשית רה"י צד' מחיצות וגם בלא דירויין.

בז) ומה שהביא מחי"ט צפ"י מ"ט דפשוט ליה דלרש"י היתה ירושלים מעורבת או עכ"פ יכולין לערב, הנה פשוט ליה שלרש"י יכלו לערב את כולה אצל לא עירבו, אף שהקשה עליו החי"ט דהוא דוחק שאם היתה יכולה לערב כולה שלא עירבו כולה, וצעמס משמע דקובר רש"י שגם מקצת לא עירבו צירושלים, אצל פשוט שהוא מטעם גדול שפירשתי מחמת שהיו באין לשם לרגל מכל המקומות שהיו גם מקומות שלא עירבו שלא יכלו לתקן או לא ידעו איך לתקן ולא יבואו לטלטל גם שם. ופלא מה שהחי"ט כתב דרש"י שפי' דמערבין כולה היינו לפי פירושו צפ"ה דמפרש עיר של רבים דרבים בוקעים זה ואם דלתותיה נעולות מערבין את כולה, דשם הא פרש"י דלא היתה רה"ר משום דלא היו רחובותיה של ט"ו אמנה רוחב, ואין לפרש כוונתו על מש"כ שם ואם יש רה"ר מפרש בגמ' תקנתא לרה"ר שבתוכה דהא לא הוזכר בגמ' שם תקנתא דלתות נעולות וז"ע. עכ"פ צחי"ט מפורש שבין

לרמז"ס וצין לרש"י לא היתה ירושלים מעורבת אלא להרמז"ס לא היה אפשר לערב כולה ומפני כן אפשר שלא עירבו כלל ולרש"י יכלו לערב אצל לא עירבו אף שלא ידעו טעם, אצל ודאי ידע החי"ט שרש"י ודאי היה לו טעם והטעם הוא כדבארתי. וגם צכ"מ לא כתב שעירובו אלא כתב שהכרמלית דירושלים אינה כרמלית ממש אלא מפני שלא עירבנה אצל ודאי היה טעם על מה שלא עירבנה והיה עכ"פ אסור לטלטל צירושלים, אצל אין למילף מירושלים לכרכים גדולים אחרות אלא לנוא יארק עתה צמננו כדכתיבתי. ולא נשאר מכל אלו רבותא שחושב מי שמתיר לצד ל"צ צרש"י דקוטה, אך בכרכים אחדים מוקפים חומה ושעריה נעולות יש שצברי שמותר לערב, אצל בנוא יארק דמי לירושלים שלרש"י ודעימיה דאף כשליכא שום חסרון בהמחיצות יש לאסור מטעם שאין לעשות עירוב כמו שלא עשו לירושלים מהטעם שכתבתי אליבא דרש"י צירושלים שיש גם למילף בנוא יארק, ואולי גם לצרוקלין אף כשלא יהיה חסרון מנד המחיצות.

בח) ור"א מוזן מה שהביא מס' תירוש ויזהר שהגה"מ שמואל האריך להחיר השאסיי בעירנו ההולך מווארשא לפעטערבורג שחמאל צו כמה מילליניס צנ"א לראיה שצנוה"פ יתיר גם כשעוברין ס' ריבוא, וכי בהשאסיי הארוך צוה עברו בכל אורכן כמה מיליאניס צנ"א אלא במקצת דרך דחמשים מיל מווארשא להעריס הסמוכות לה עברו כאלף איש בערך וחמשים מיל האחרים עברו איזה מאות איש אחרים וכן בכל מקצת דרך עברו עליה אינשי אחרייני עד פעטערבורג ומעולם לא עברו במקום אחד אף לא ריבוא אחד ואף לא צומן מלחמה שעברו הרבה, והיו גם מקומות שעבר השאסיי צין כפרים ועירות קטנות שלא עברו עליה אפילו איש ציוס אחד, והוא טעה שחשב כל העוברים מתחלתו ועד סופו אף שעברו רק מילים אחדים, וגם על זה ריבה צדמיונו יותר על המציאות שאף בכל אורך הדרך מווארשא עד פעטערבורג לא עברו מיליאניס ציוס אחד ואין דבריו כלום.

בט) ומה שכתב דפליטא הוא דוקא מחוץ לעיר שמשמע ליה כן מלשון הסמ"ג משום דכן היה צמדבר שהיה פליטא לסחורה חוץ למחנה מחגרי עכו"ס, הנה אף ישראל היו קונים מחגרי עכו"ס לא היה זה ענין קביעות משום שצעמס לא הוצרכו לכלום ורובא דרובא לא יבאו מן המחנה כלל ואזה"ע לא ידעו כלל היכן הם מפני שנתכסו ע"י עמוד הענן שצביל זה הוא חג הסכות שענני כבוד היה מכסה אותן וכשמת אהרן שנסתלקו ענני כבוד נראו ישראל להכנעני מלך ערד, ולא שייך שיוקצע מקום מחוץ למחנה שיציאו לשם תגרי עכו"ס סחורה צביל איזה יחידים דרובן עסקו צתורה ולא היה חסר להם שום דבר כעדות הקרא, ופליטא שהוא רה"ר הוא מסבירא כיון שהוא מקום מיוחד

השומר שנמצא שם תמיד וגם הולכי רגל א"א להם ליכנס אלל במקום עמידת השומר דרך פתח קטן, אך צדד אחד הפתוח לים אינה מוקפת בחומה כי שם לא שייך להליכת אינשי כי הוא מקום מיוחד לאצנים וגם במקום גדול מצד ההוא האצנים מונחים כגל גבוה ולא היה שייך לחשוש לשמא יעלו משם שכבר היו מונחים שם הרבה שנים עד שאין שום אדם אפילו מתושבים הזקנים שגרו שם כבר יותר מחמשים שנה היה זכרם, אבל היה חסר עוד איזה שטח ועשינו שם צוה"פ, ולא היה שם אף חשב שמא יפקס דאין שם עוצרים ושבים וגם לא נערים שחוקים שם ומ"מ אמרתי להרצ דשם שילך לבקר בכל ע"ש, ולכן תמיהני מה שהזכיר זה. ועיין באג"מ ח"צ דאו"ח סימן פ"ט וסימן ז' שכתבתי לזני הרה"ג ר' דוד צדצר הפתח ובסימן ז' צדצר שאלת הרצ דשם שאחר איזה שנים טרח ומדד עוד הפעם והיה לו שם איזה שאלות הרצ דשם שהשיגה היטב על צוה"פ דשם וכל זד ההוא שמא נעשה שינוי אף שמדינא אין לחוש, ואף עתה שכמה שנים לא הייתי שם לא אני וגם לא בני אבל יש שם אינשי שחוששין להשיגה וגם הוא מקום עדיף משאר מקומות שאין לחוש אלל מילתא דלא שכיח.

ענה ה'

(ב) **עב"פ** כבר בארתי הטעם שאין לעשות עירוב בצרוקלין גם לא בחלק אחד. ומש"כ במכתבו דבארתי פארק מוקף צטרעין שהולך למעלה שנמצא שהרחוב למטה מקורה שהוא רק כרמלית כדאימא בשבת דף ה' ובמקום המוקף צטרענים ליכא ששים ריבוא צוקעין, וכונתו דלכן לא יצטרפו אלו שחמת הטריינס שהרי הם עוצרים בצרמלית וגם לא אלו שאחרי הטריינס מאחר שהטריינס מפסיקין את הרה"ר ולא מצטרפין, הנה תמה אני מנ"ל שכשאיכא הפסק כרמלית באמצע רה"ר אין מצטרפין האינשי, ובפרט צרה"ר מקורה שמה שהוא כרמלית אינו מפני איזה עיכוב צהליכה דשם אלל מצד פטורה בעלמא מגזה"כ, שיותר הוא נראה לפרש דבעצם אף כשהוא מקורה הוא לענין המציאות רה"ר אף שמ"מ פטרה התורה מאחר שאינו דומה לדגלי מדבר, שלכן אף ליכא חיוב העצרת ד' אמות על מקום ההוא מסתבר שלא שייך זה לענין צרוף המספר דס' ריבוא דצריך לחשיבות רה"ר ויתחייבו אלו המעצרים ד"א במקום שאינו מקורה צשני הצדדין [עיין כ"מ פכ"ו מהל' שבת ה"ג וכו"ש שלא יתכן וכו'] והוא סתירה לדבריו אלו ודו"ק], אלל אף בצרמלית ממש הא הלכה כרצה אליבא דר' יוסי בשבת דף פ' דאמר והוא חצי גרוגרת וחור והוא חצי גרוגרת צהעלם אחד לרשות אחד חייב, לשתי רשויות פטור דהוא דוקא צהפסק רה"י שיש

להתקצץ שם ליום השוק אף שהוא חוץ לעיר, ואם הוא צעיר שעוד נקל לצא לשם ודאי הוא נחשב פלטיא ולא שייך לאיסתפוקי צוה, ואולי זה כונתו מש"כ ומתקצצין שם צנ"א לסחורה ולעשות שם כל צרכיהם כשווקים צצמדינות היינו כשווקים צצתוך הערים וקרי לערים גדולים מדינות, ומש"כ זה הוא פשוט שהוא למעט אם לא ניחא לאינשי שם כמו צשווקים צצתוך המדינה לא נעשו רה"ר שהוא כמו עראי משום שסופו להצטבל. ופי' הרה"ג שליט"א על ואע"פ צדלתות המדינה נעלות צלילה זו היא פלטיא היינו צצני העיר נועלין הדלתות ואין מניחין לצאת צלילה מהעיר שא"כ היה טעם שיתצטבל חשיבות רה"ר קמ"ל שלא מתצטבל מאחר צצאים ממקומות אחרות, לצד שהוא פירוש לחוק הרי הי"ל לאסוקי זה צצפירוש אם צצאים לשם הרצה ממקומות אחרים הרחוקים לא מתצטבל חשיבות רה"ר דהא אם לא צצאים ממקומות אחרים אלל מעט כמו שדאי הוא כן צצתמא ולא לסתום הדצרים שמשמע שלעולם הוא כן, ולכן אין פירוש זה כלום, אלל הוא כדצביא צצבה"ט צשם הצכ"ז סוף סימן ל"ז וכדכתבתי באג"מ ח"א דאו"ח סימן קל"ט ענף ה' שהיא שיטה חדשה, ונראית צעצם לצעל הצכ"ז אף כתב שלא ראה מי שהציא זה.

(ג) **ומה** שחזר צסוף עוד הפעם שהיה צמדבר פלטיא למסחר או מחוץ למחנה כדכתב לקנות מתגרי עכו"ם וגם צמחנה לזיה דכיון שהיה אלפים אמה צין אהל מועד להמחנה היה שם גם פלטיא לשם שווקים הנה חס לנו לומר כן על דור המדבר צצעצם לא היו צצריכין לשום דבר אלל כל עסקן היה צחורה ורק יחידים מהגרוועים היו מתאזים לקנות לפעמים שיעשו להם שווקים למסחר צשום מקום וכ"ש לא צמחנה לזיה צדרך שהלכו למשה לשמוע דצרי אלקים וללמוד תורה ממנו כדכתב והיה כל מצקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה, וכן היה גם כשיצב משה צמחנה לזיה אף שהיה שייך לפעמים לאינשי לינך לשם לצרכי אינשי צעלמא שהרי היו שם אהלי כל הלזים, נמי רוצא דרוצא מהליכות אינשי לשם היה לעניני תורה לא רק הליכתם למשה ולאחרן אלל אף להלזים ללמוד מהם שנתייחדו לכך כדכתב יורו משפטין ליעקב ואף הזקנים היו שם וכן הנשיאים כמשמעות הקראי צעוצדא דצנות צלפחד ועוד, ולא יהיה שם אף מחשבה לאחד לקנות איזה דבר ולעשות איזה מסחר שם.

(ד) **ומה** שהציא מסיגיטע שיש עירוב, הא שם עשיתי צעצמי העירוב כשהייתי שם צקיץ אחד יחד עם הגאון ר' שלמה היימן זצ"ל שהיה הר"מ דתורה ודעת וכמדומה גם עם הגאון ר' אצרהס זצ"ל ר"מ דנאוורדאק משום שסיגיטע היא מוקפת בחומה גבוהה משלש רוחות ושעריה נועלין תמיד וא"א ליכנס שם קארם אלל צפתיחת

שהיה ציוראפ, אבל לעומת זה איכא לורך להיפוך דהרי בשביל זה לא ידעו כלל שאיכא איסור הוצאה, וזה ודאי שאיסור היתר גדול הוא להשיב תורה אפילו כשידוע שלא יבא שום תקלה מזה, כדחזינן מהא דמחש"ל באפילו לנכריים באופן שהוכרח להשיב מחוייב להשיב כדין אף שאיכא חשש סכנה, אך לנכריים מסתבר בפשיטות שרק להשיב שלא כדין אסור אבל אינו מחוייב להשיב לו אף שזוהי יטעה הנכרי, אבל לישראל הא ודאי אסור אף רק לגרום שלא ידעו מזה, שא"כ כשע"י זה שיתקנו בעירובין כל הערים הרי ישכחו שאיכא איסור הוצאה בעולם דהא בכרכים גדולים אין עושין כוה"פ ממש שיכירו כל אדם כי אין לורך לזה אלא להתיר איסור הוצאה ששייך ברובא דרובא דבכרים הצנוין ללורך אחר ואף אם באיזה מקום ינטרכו לזה לא יודמן לראות זה אלא איזה יחידים, וגם הא מפורש בעיר של רבים ונעשית של יחיד דבשביל שלא ישכחו תורת רה"ר הנריכו שיראו וכוה"פ בכרכים שלנו רובא דרובא לא יראו זה לעולם ככל דבכרים קטנים שנמצא אצל איזה בית, וחזינן שר"מ הקפיד שלא ישכחו אף תורת עירוב היינו היתר דעירובי חצרות צפת מן המינוקות והלכה כמותו או נהגו כמותו כדאיתא בדף ע"ב ואיפסק כן בש"ע סימן שפ"ו, ואף שאין לא גזרינן יותר ממה שאיתא בגמ' ובדברי הגאונים מ"מ אין לומר שהוא מעלה ומנזה כשאיכא חסרון זה, אך אולי יש לתקן זה ע"י שבמקום ניכר בכל צמי כנסיות תהיה הודעה כתובה שאיכא עירוב ויהיה היכר קצת לאלו שבאים לביהמ"ד ולרובא דאינשי שבעוה"ר אין הולכין לבכ"י לא היה שום ידיעה ושום היכר כלל שיש לחוש דאולי לא תיקנו כלל בכה"ג מאחר שחזינן שהקפידו ע"י שלכן נמצא שאין זה גזירה שלנו אלא אפשר היא בכלל גזירה דגמ'.

לו) והר"י קון שיש למחללי שבת צמוד צפרהסיא הרי פליגי תנאי בזה דלרשב"ג הא אין לורך דהא אומר שאין מצינין על ערלה ונטע רביעי בשאר שני שבוע דהלעיטוהו לרשע וימות, וצירושלמי דמאי פ"ג ה"ה איתא שגם ר' יוסי סובר כן ומשמע שהלכה כן דהא הלכה כרשב"ג במשנתיו, וגם הא רוב המחללין שבת הם כופריין בכל התורה כולה שאולי כ"ע מודו שליכא חיוב ואף לא מצוה להשתדל לתקן עירובין בשבילם, אך שאולי בשביל אלו שאין יודעין כלום דרשעותן ואף הכפירה שלהן צא להם מנד שחנכוס כן אבותיהם הרשעים יש איזה מעלה ואולי גם מצוה לתקן עירובין שלא יעברו גם על איסור הוצאה שבידנו למנוע אותו בתיקון העירובין מאחר שיש לדנו כשוגג אף שאינו שוגג ממש דאף שאינו חנוכו לרשעותו ולכפירתו הא עכ"פ רואה ויודע משומרי תורה ומצוה ויודע שאיכא גדולים ובעלי דעת וחכמה יותר מאציו שלכן נטעו יותר לומר שליכא חיוב למנוע מעצירה ובפרט להש"ך יו"ד סימן קנ"א סק"ו להדגמ"ר

חיוב חטאת ציניהם אבל כרמלית לא ופרש"י דכיון דלא מפסיק לה רה"י חדא רשותא היא, וכן כתב הרמב"ם בפ"א משבת הכ"ד שפסק כרבה הימה ציניהן כרמלית הרי הן כרשות אחת וחייב חטאת, ופרש"י שהוא בקעה, וגם הרמב"ם הוא כפי' שהוא אף בקעה וכדומה ולא רה"ר מקורה דהא בפ"ד לא קראו כרמלית בה"ד ששם נקט חיוב היא כרמלית אלא נקט בה"א בתנאי דיני רה"ר שכתב חיוב היא רה"ר מדברות ועיירות ושווקים ודרכים המפולשין להן ובלבד שיהיה רוחב הדרך ט"ו אמה ולא יהיה עליו תקרה, שא"כ מש"כ בפ"א הימה ציניהן כרמלית ה"ה כרשות אחת הוא בהפסק כרמלית ממש, ומה שלא נקט גם בהפסק ברה"ר דיש עליו תקרה שהוא כרשות וחייב חטאת משום דזה פשיטא, וכיון שמפורש שהוא בע"מ רה"ר ממש לא שייך לאיסתפוקי כלל לענין צירוף האינשי להמצידין מספר ס' ריבוא וכמו שליכא ספק בנתקאר הרה"ר באיזה מקום מרוחב ט"ו אמה שמנטרפין להמספר, אבל גם כשיהיה הפסק כרמלית מחמת קושי ההליכה ולא יחא תשמישמה שם נמי לא מפסיק להו להאינשי להנטרף להמספר. ואף שכתבתי צימין ק"מ שמפסיק לענין החיוב שזהו פירוש רה"ר מכוון משער לשער מ"מ ודאי מסתבר שלא מפסיק מספר האינשי.

ג) וא"כ אף אם הייתי מסכים אז גם להלכה למעשה הוא טעם מוכרח לחזור מזה, אבל הא יודע הרב הגאון ר"מ קליין שליט"א כי לא ידעתי שהוא נידון למעשה, ומנד סברא בעלמא אין לעשות מעשה ואף לצירוף בעלמא אין למהר לעשות מעשה, וגם הרי התיר לתקן עירובין בכל בארץ פארק אף שליכא סברא זו וזה מלמד על הכלל כולו שלא עשה העירוב מנד הסכמתו, ואני הייתי מחוייב לפרסם דעתי מאחר שאני סובר בהחלט ובצרוך כן לדינא שא"כ היה אסור לי לשתוק ולא היה פנאי לחכות עד שיתבטל זה כי נעשה זה בחשאי עד שנודעתי מזה, ועל העשיה בחשאי שלא ידעו מזה יש מדינא להקפיד שהרי ע"י זה עברו אלו שלא היו נושאים כשהיו יודעין שרוב הרבנים וצני תורה סובריין שאסור.

ד) ומה שהאר"י בהחיוב לעשות עירובין להסיר מכשול וגם להרבות עונג שבת ע"י שיוכלו לנאת מצתיהם עם המינוקות ולא ינטרכו להיות כלואים בבית, אף במדינה זו אין לורך ממש כי הכל נקל להכין צבית על כל השבת ורגילין להכין אשר בשביל זה ליכא שום לורך לשום אדם בעולם, אבל ודאי יש לורך בשביל הרגון הגדול שאיכא לאינשי ובפרט לנשי שיוכלו לנאת לטייל עם המינוקות ולהרבה אינשי ליכא אף חצר קטן לילך שם עם המינוקות, וגם הרבה אינשי יראים לנאת מהצית בלא מפתח ציכסם ואף שאיכא עזות לעשות תכשיט מהמפתח או כלי שמוש לצגדיו הוא דבר טירחא להם, שגם בשביל זה יש להחשיב לורך לתקן עירובין אף שודאי אינו לורך כל כך כמו

נפשיה ע"כ. ופרש"י שהי' מנטער על שלא היה מוצא תלמיד ותיק כמותו. והנה ר' יוחנן שהי' גדול הדור וראש הישיבה ובסוף ימיו קודם פטירתו וכבר סידר ש"ס ירושלמי והי' מנטער על פטירת רשב"ל שלא מנח תלמיד ותיק כמותו שיוכל להקשות על דבריו דכל זמן שהי' לו תלמיד להקשות על דבריו והוא מפרק הרי רוחא שמעתא וכל דמקשה יותר עדיף וראב"פ שהביא סייעתא לדבריו לא זה שלא נחה דעתו בו אלא אדרבה קבל עליו אין זה מעלה כלום בלימוד התורה, עכ"פ ראינו דר"י הנטער עד למות על אשר לא היה לו תלמיד ותיק להקשות על דבריו אפילו ידע צירור שנאמרו ציושר מ"מ העיקר לפלפל ולסלקל דדברי הרב זו הוא הודו ותפארתו.

ולפענ"ד דזה הוא ענין של חוני המעגל תענית כ"ג ללאחר דניים שצטין שנין ואזל לצייתא אמר להו צריה דחוני המעגל מי קיים אמרו ליה צריה ליתא בר צריה ליתא אמר להו אנא חוני המעגל לא הימנוהו אזל לבית המדרש שמעינהו לרבנן דקאמרי נהירן שמעתתין כבשני חוני המעגל דמי הוי עייל לצי מדרשא כל קושיא דהוו להו לרבנן הוא מפרק להו אמר להו אנא ניהו לא הימנוהו ולא עבדי כו' חלש דעתיה צעי רחמי ומית אמר רבא היינו דאמרי אינשי או חצרותא או מיתותא ע"כ. ולהנ"ל נראה נמי דהי' מנטער על שלא הי' יכול עוד לפלפל בתורה ולא הי' חצרותא וצני דחוני המעגל הי' מפרק כל הקושיות שהי' נכנס לצייה"מ וכולם שאלו ופלפלו עמו דדברי תורה, והו כבוד התורה וכיון דלא הי' לו עוד הני תלמידי שלו ורק באו דורות חדשים צעי רחמי דלימות. עכ"פ מבוחר דעיקר כבוד התורה שלא תהא מונחת בקרן זיוות אלא שיהיו מפלפלין בה מקשה ומפרק בונה וקותר ועי"ז רוחא שמעתא והתורה מתרווחת ומתצרכת.

ורבן באחי לעורר מה שכרגע האירו עיני בספרו הגדול והחדש אגרות משה חלק א"ח ח"ד שאך ינא לאור צבני צרק סי' פ"ח שכתב שם וז"ל דדבר שיש לך איזה חשש לקצוע מקומן צבני צרק מאד שבתוך דברי תורה איכא פעמים שאתה אומר שלא כדברי החזו"א ז"ל לא מוצן שום חשש צוה ואדרבה זהו כבודו אשר מזכירים שיטתו דד"ת ומעיינים בדבריו אף שהמסקנה דחכם המעיין הוא שלא כדבריו ולא עלה כלל על דעת החזו"א ז"ל שלא ימלאו ת"ח שיפלגו עליו ולא שייך שיקפיד על זה אדרבה האמת והשלום אהבו כדאיתא ביצמות י"ד ע"ב על פלוגתת דב"ש וצ"ה וענין שפתותיו דובצות הוא אף כשמוכרין דברי החכם וחולקין עליו אבל ודאי נריך להזכיר בדרך ארץ וכו' וא"כ כ"ש וכ"ש שאין לחוש מלהקשות ומלחלוק על גדולי דורותינו אף הגדולים ביותר אבל באופן דרך ארץ, שלכן ליכא שום חשש ושום קפידא להשאיר צבני צרק ולומר שיעורים ואדרבה יהי' מליץ יושר צעדך על שאתה מעיין בספריו עכ"ל ע"ש והם דברים מאירים קילורין

שציר טעמו ומשמע שהקדים עמו לדינא דהא משמע שמתירין למכור דברים אסורים לכל ישראל מומר אפילו לזן המומר כשיכול לקנות במקום אחר, אף אינו נוגע זה לעודא דידן דאף אם נימא שאיכא מנזה הוא דוקא לעשות עירובין כשהוא כדינא ובצרוקלין הא נתבאר צמה שכתבתי שא"ל לעשות.

נאום משה פיינשטיין

סימן צה

מעלת התלמיד שמקשה על תורת רבו

ד' לחדש הגאולה התשמ"א בני יצ"א

בימי הגאולה, ישלח לעם סגולה, ישועה וגאולה, ובראשם רב האי גאון הגאונים שר התורה והיראה האי חסיד והאי עניו רבן של ישראל אין דורו דור יתום כגק"ת מוה"ר משה פיינשטיין שליט"א אספקלריא המאירה עבגצ"א.

אחדשכג"ק ציראת הכבוד ובהצבת אמת. אקדמות מילין אבא בתודה אל מעכג"ק שליט"א על אשר לקח לעצמו זמן לעיין בדבריו אדם מיעוט כמוני בקונטרס אום אני חומה משנה הלכות ח"א. ועוד עשה חסד עמי אשר צרוב טובו עבר עלי דבריו מרישא ועד גמירא ומנא כדי מדמו הגדושה להשיב עלי דבריו על כל פרט ופרט הן רב והן מעט ואולי לא הי' לי לכתוב יותר צענין זה אמנם אהבה מקלקלת את השורה ומחמת אהבתי אל מעכג"ק ואל דברי תורה שלו אמרתי להשתעשע בדבריו היקרים אחת הנה ואחת הנה עד היכן שידי יד כהה מגעת כדי לפלפל בדברי כ"ק שליט"א וגם ואולי איכה להצנות ממנה ומיני' ומיני יתקלס צרי' ויתרבה הדעת והלימוד בתורתנו הקדושה, שצאמת כפי ששמעתי וראיתי צ"ה הרבה מצני תורה וישיבות המסולאים בפז אשר לא הי' להם שום ידיעה בהל' עירובין ומאז התחלנו בק"ד לכתוב צענין זה ולהקשות ולפרק, עזרו כגבור חלליהם ולמדו העניינים עד שרצים מהם כבר בקיאים בכמה וכמה הלכות מהל' עירובין אשר לוילי לא באחי אלא צשציל זה דיינו שע"י יתרבה דעת תורה ורווחא שמעתא בכמה עניינים.

ובצ"נו בגמ' (צ"מ פ"ד) ר' יוחנן בחר דנח נפשיה דר"ל הוה קא מנטער בתריה טובא אמרו רבנן מאן ליזיל ליתציה לדעתיה ניזיל רבי אלעזר בן פדת דמחדדין שמעתיה אזל יתיב קמיה כל מילתא דהוה אמר ר' יוחנן אמר ליה תניא דמסייע לך אמר את כבר לקישא בר לקישא כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי לי עשרין וארבע קושיית ומפריקנא ליה עשרין וארבעה פרוקי וממילא רוחא שמעתא ואת אמרת תניא דמסייע לך אטו לא ידענא דשפיר קאמינא הוה קא אזיל וקרע מאמינא וקא צכי ואמר היכא את בר לקישא היכא את בר לקישא והוה קא נוח עד דשף דעתיה מיניה צעו רבנן רחמי עליה ונח

כמ"ש בקוננו' אום אני חומה צדק י"א ד"ה וא"כ וכו' מפני טעמים מוכרחים לדעתו הרמה והגדולה ודבריו הקדושים סובבים על דברי הפעוט אדם מיעוט כמוני בקונטרס אום אני חומה שצרכתי בעזה"י דעת המתירין לערב בצדוקלין והיות כי הדבר נוגע לזרר האמת ושלא יהי' ח"ו תקלה למאות ולאלפים כאשר כתב מרן הגאון שליט"א ולפי שלענ"ד אפשר להעמיד דבריו הראשונים שהם שרירין וקיימין ולא נשוייה למרן הגאון שליט"א הדרנא ח"ו וגם עי"ז בעזה"י וכל להציל לאלפים ולרצבות מחילול שבת קודש אשר לנו מכשול גדול מזה ר"ל ולהיפוך הוא תיקון גדול להציל רבים מעון חילול שבת ח"ו והוא זיכוי גדול לרבים אשר אין לך מנזה גדולה הימנו לכן אמרתי לזכר דברי הראשונים אשר נאמרו לפענ"ד צאמת וציושר וממילא יקימו ויעמדו כחומה גם דבריו הראשונים שמותר לערב בצארא פארק וגם לא ינטרך לחזור ממה שכתב במכתבו היקר מט' ניסן להרב שטיינצבערג בקיו גארדענעס וגם מה שכתב זה עשרים שנה ומדפס בהפרדס כאשר אבאר אי"ה בסמוך ומה' אבקש שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה והיו דברי נשמעין ולא ינא מעטי דבר שלא כרצון הצורא צ"ה למען קדושת השבת ולמען קדושת שמו יתברך וזה החלי בעזר זורי וגואלי.

נתיב א

(א) **כתב** מרן הגרמ"פ דמש"כ טעם ראשון בשם הרמב"ן לא אמר זה לענין חשיבות רה"ר דהא הוא סובר דלא צעי כלל ס' ריבוא בחידושו עירובין דף נ"ט אלא כל דרך ומצוי מפולש שכתב ט"ז אמה הוא רה"ר גמורה בכל עיירות וכלל כפרים שבעולם, ומש"כ הרמב"ן צדק מ"ג ד"ה ומעתה הוא לענין הוצאה מהתחום דקובר דהאיסור הוא דוקא בהליכה צרגליו דכן הוא סתם יניח איש ממקומו כו' ובע"ס סובר הרמב"ן כדמסיק אחר זה שאפילו בספינה קטנה שהיא פחות מעשרה דהא אין חלוק לפ"ו, אך מתחלה הזכיר מה שיתקבל יותר כלשון שכתב ותמה על עמך הוא יושב צרה"י שלו ואתה חושש לו משום מהלך ג' פרסאות ואח"כ כתב מה שסובר ממש דאפילו בפחות נמי אין צה איסור תחומין, עכ"פ איך שנימא הוא שייך זה רק לאיסור תחומין, ולא שייך כלל לענין מספר העוברין בהדרך לרש"י ודעימיה המצריכין מספר דס"ר דאף שרק קרנות גדולות יעברו כשאיכא שם אינשי אין לך רה"ר גדול מזה.

ומצד הסבירא בעלמא שאלו ההולכים בקארס שהם לעצמם רה"י לא ינטרפו שכתבתי באג"מ ח"א דא"ח ס' קל"ט שלהקל מצד שנוסעים במאשינעס שהם רשות לעצמן לא מסתבר כלל, ולא כתבתי הטעם הוא משום שבצארא ודאי

לעינים ופלא על איזה זעירי זאן ואפילו מצוגרים אלא שלא ראו דברי מעכהדר"ג ועורכים מלחמה ושופכים צו על העוסקים דברי מעכהדר"ג ומפלפלים בדברי מרן הדר"ג שליט"א.

ולבן גם כשקבלתי תשובתו הרממה שגשגה לי ע"י נכדו היקר הרב ר' מרדכי טענדלער שמחתי וצעודי בכפי אצלענו ועברתי עליו כמה פעמים וכל מקום שהי' קשה לי זיינתי לעצמי והגם דלא הגיעו עד עשרין וארבע אצל אמרתי אכרף אותן אחד לאחד צמכתב ואשלחם למעכב"ק ואני מקוה שישים עינו הצדולה גם עלי דצרינו אלו לטובה ויעבור עליהם מדף לדף אפילו רק מקופיא ואולי ימצא איזה גרעינן ויכיר לי טובה על שע"י נתגבל הדבר לפרק פירוקא על כל קושיא וזה יהי' חלקי שע"י נגרם לרווחא שמעתא ואולי צין כל העניינים שכתבתי ימצא גם איזה חידושים הראויים לאומרם ויסקים גם על ידינו וצפרט כי לא אמרתי דבר מדעתי אלא לקטתי בשושנים מרבותינו הקדושים ונסיתי להעמיד דבריהם הקדושים ולישב ולפעמים לזכר יותר הכל כפי הצריך לפענ"ד כי צתורה דכתוב צה אמת הלא צלתי אל האמת עיינו וקרא נמי אקדמי' האמת והשלוס אהבו ואנכי הרוואה לפי ראות עיני צשר ודס צפיסקא דדינא ואם הייתי צבנהדרין ושאלו אותי אם טלטול צהוצאה ע"י עירוב זה מותר הייתי מורה להיתר גמור ולא כמחלל שבת ח"ו וכבר הוזהרנו שלא לישא פנים צהלכה. וצגמ' צ"ב דף ק"ל ע"צ א"ל רצא לר"פ ולרצ הונא צריה דר"י כי אתא פיסקא דדינא לקמייכו וחזיתו ציה פירכא וכו' דאין לדיין אלא מה שעיינו רואות עיין רשצ"ס שס. וע"כ אחלי ישים נא עיינו ולבו לצ חכם כ"צ על מכתבי זה וענותו תרצני להשיצני גם הפעם דברי טעם, ומגברא דאית ליה צעינא.

מנשה הקמן

תשובה להגרמ"פ שליט"א ליישב ההשנות ומבאר יותר ההיתר לתקן עירובין בעירות גדולות בעולם

סימן צו

המוציא קאר או סתם רשות היחיד לרה"ר בשבת אי חייב משום הוצאה

בע"ה ד' אדר ב' התשמ"א

שמחתי צפגשתי את שש צשעשעי' תורה ציאר דברים צענין תיקון עירובין בצדוקלין צכולו או צמקנחו כפלעטצוש או צארא פארק מאת כ"ק מרן הגאון המובהק פוסק הדור כו' מוהר"מ פיינשטיין שליט"א וינא לחוק שיטתו שכתב צאחרונה לאסור אף צחלק העיר וחזר צו ממה שאמר אלי לפני שנתיים שנה שאפשר לתקן עירוב צצארא פארק.

רה"י כשנח ברה"ה עצמו הוא נח ולא חשבה ברה"ה ואפילו דרך הוצאה וכי נקט זורק חד מינה נקט ע"כ הנה כתב נמי מפורש דבין על הוצאה ומעביר ובין על זריקה אינו חייב כשמוציא רשות גמור מרה"י לרה"ר ומבואר נמי דפשיטא ליה דבין במוציא ובין הזורק אינו חייב במוציא רשות גמור מרה"י לרה"ר. וכן נראה ג"כ לכאורה דעת הרוקח סי' קע"ח שהקשה הוא דבשבת נתנה תורה לישראל ואמרינן במכילתא מקול הדיבור חזרו לאחוריהם י"ב מיל הרי ילאו מתחומם ומי י"ל הואיל וענינם מקיפים אותם הוי כמחיצות בני"א כאלו לא ילאו ובסי' קע"ט הוסיף שנית והציא מעשה מהרה"א ממיי"ץ שיהודים באו בספינה ממוחך לתחום והציא בני אדם לעשות מחיצה שלא לדעת הנעשים מחיצה להציא בני"א שבאו בספינה לבית דקיי"ל כר"ג אפי' צדיר וספר שלא שבת באויר מחיצות דמהלך את כולה ובפ' מי שהוציאו משמע שמחיצת בני"א מותר לעשות בשבת שלא לדעת הנעשים וידיעותי כמחיצת דיר וספר הנעשות בע"ש להלך את כולם כדמשמע גבי דיר וספר בהילוך כל המחיצה חוזר למקומו כמו שהתירו לנחמי' כך יותר לבאים בספינה ליכנס במחיצת בני"א לבית כדיר וספר ואפילו לא מלו גברי עד לבית בני"א הנעשים מחיצה שלא לדעת הנעשים ילכו עמהם עד הבית דרך מחיצה עשו' והיוצאים מן הספינה ילכו ביניהם עד הבית מאחר שיוצאי הספינה לא ילאו מן המחיצות נידונות המחיצות כאלו הן ארוכות עד הבית ובכל מקום שהמחיצות הולכות ראשים בני הספינה ההולכים ביניהם להלוך את כולה ואין לומר ספינה יש להם שוליים כי אין תלוי כי אם במחיצות שעל ידם הוי רשות היחיד להחשב כארבע אמות ע"כ.

והנראה מדברי הרוקח ז"ל דאפילו בני"א הנעשים מחיצה וצאו עד הספינה ואפילו שלא מלאו את כל הדרך עד לבית אלא שהמחיצות כלומר הבני"א הלכו לביתם אנו דנין הבני"א כאלו לא ילאו לעולם מן המחיצות של הספינה וידיעותי המחיצות של הספינה כאלו הן ארוכות עד הבית ונחשבים כד"א והו"ל רה"י כמ"ש להדיא וז"ל ואין לומר ספינה יש להם שוליים כי אין תלוי כי אם במחיצות שעל ידם הוי רה"י להחשב כארבע אמות וא"כ הכ"נ בקאר היוצא מן החצר שהוא רה"י והוא מהלכת הו"ל רה"י בכל מקום ולא יצאה מרה"י לעולם אלא אמרינן שהו"ל כמחיצות ארוכות וכל זמן שהוא ברה"י אינו חייב על הוצאתו כנלפענ"ד.

ובן ראיתי לרבינו אליעזר בר' שמואל הובא בראבי" סי' שצ"א דף 437 שהתיר לצאי הספינה ליכנס דרך מחיצות בני"א לבית ואפילו לא מלו גברי עד הבית כיון שבני"א הנעשים מחיצה שלא לדעת הנעשים ילכו עמהם עד הבית דרך מחיצת בני"א הנעשים מחיצה והיוצאים מן הספינה לא ילאו מן המחיצות נידונות המחיצות כאלו הם ארוכות עד הבית וכל

אין טעם לזה דמה לנו אין שעוזרים אם צרגל או צרכנות או במאשינעם, דמה שמוך הקארם הוא רה"י הא עכ"פ רה"י זה הרי הוא אינו קבוע לשכון צו אלא נעשה רק להעברת אינשי ולא נחשב כלל שקארם הולכים אלא שאינשי הולכים על ידי קארם לאיזה מקום ע"י דרך זו, והמוליך הקאר יתחייב על איסור הוצאה דקאר זה מהרה"י לרה"ר כשעמד בחצר בעליו, ועל כל עקירה והנחה שעשה בדרך אם הוצרך ממנו לעמוד ואפילו על מה שצריך לעמוד בשביל סימן אור האדום לבד, איסור הצערה וכיבוי, ומוליך ונושאים דברים שחשיבי רה"י ודאי חייב כדאיתא בשבת דף ז"ב דיליף ר"א מוציא משאוי למעלה מעשרה טפחים חייב ממשאוי בני קהת שהיו נושאים הארון והמוצחות והם היו בחשיבות רה"י דגובהן עשרה ורוחבן ארבעה, ומה שבכורות גזיה עשרה ורחבה ששה אמר אביי שפטור דף ח' ופרש"י מטעם דממשכן גמרינן שהיו זורקין מחטיהן ולא היו זורקין רשות הוא צוריקה אבל בהולכה חייב ולא קשה עליו מה שמוצא בגליון תו"י שהקשו עליו מה הוצאה דארון ומוצחות, שבהוצאה שייך לחלק בין זריקה להולכה וכו' ע"כ דברי הרב.

ומבאן ואילך דברי התלמיד וזמה שסיים אפתח מה דפשיטא ליה להדר"ג שליט"א דהמוליך הקאר יתחייב על איסור הוצאה דקאר מרה"י לרה"ר כשעמד בחצר בעליו ועל כל עקירה והנחה וכו' מיבעיא לי טובא ולפענ"ד איפכא שמענא דהמאירי שבת דף ח' כתב וז"ל זה שחייבה התורה במוציא מרשות לרשות או צורק מתחלת ד' לסוף ד' ברה"ר דוקא בכלים וכיוצא בהם מדברים שאינם רשות בפני עצמו כעין הוצאת כלי המשכן אבל אם הוציא דבר או זרק דבר שהוא רשות מיוחד לעצמו פטור מעתה אם הוציא או זרק כלי גזוה י' ורחב ד' על ד' פטור שהרי זה בעצמו רה"י ואם הוציא מרשות היחיד לרשות היחיד הוציא ואין כאן דרך רה"ר שכל שהוא עובר שם רה"י הוא ואם זרק מרה"ר אין כאן עקירה מרה"ר ולא הנחה ברה"ר שבכל מקום שהיא תופסת מקומה ומכל מקום אסור לעשות כן לכתחלה שלא להקל בהוצאה הא כל שהוא פחות מכן בין בגובהו בין ברחבו חייב שהרי לא רשות הוא מוציא אלא כלי ע"כ.

הנה כתב מפורש המאירי דמוציא דבר שהוא רשות לרשות אחר פטור משום דאין זה מוציא מרה"י לרה"ר אלא מרה"י לרה"י הוציא שכל שהוא עובר שם רה"י הוא ואין לחלק בין הוצאה לזריקה ואם זרק מרה"ה אין כאן עקירה ודלא כפשיטות מרן הגרמ"פ שליט"א והכ"נ בקארם דידן לפ"ז ופשוט.

והרי"ב א שבת דף ח' תמה על רש"י כמו שהקשה בגהש"ס ומי' דהנכון שאין הטעם אלא משום דכל שהוא

מחטיהן במלאכתן זה לזה ולא היו זורקין רשיות והקשו צמו"י דאשכחן שהיו מוציין רשיות כגון ארון ומזבח וכוונתם לכיון דאשכחן שהיו מוציין רשיות ואפ"ה פטור בזורק כוורת וכיון דזריקה מדין הוצאה הוא א"כ ע"כ דגם על ההוצאה מרשות לרשות לא מחייב כמו על הזריקה ועיין ח' ח"ס מה שהקשו הא למסקנא לא קיימא בגמ' טעם שהיו זורקין מחטיהן במלאכתן ע"ש וצגהש"ס להגרע"א נמי ציין דבגמ' למסקנא לא קיימא הכי דבאמת לא היו זורקין מחטיהן.

וברגע ראינו לרבינו חננאל שבת הנ"ל שכתב ח"ל אצל אס הוא שצעה וחצי ושלישה פחות משהו הנה עשרה ועוד, ומנחת צעת שנותה בצרף גבוה מ"י טפחים ואין רה"ר למעלה מ"י ונמצא כמוציא מרה"י לרה"י הרי שכתב נמי ונמצא כמוציא מרה"י לרה"י ונראה דפשיטא לי' דצמוציא רשות גמור שהוא י"ט על ד' שאז לא הוי חייב כלל וכדעת המאירי. וגדולה מזו כתב הרמב"ן בח' למס' שבת ח' ע"ב גבי האי זירא דקני רמא חקפה לא מחייב והציא חידוש הראב"ד שמתלק צין מעציר ד"א למוציא מרשות לרשות וחלק עליו כתב עו"ל דהיא כגון שהיתה רה"י גבוה מרה"ה וכשהוא מוציאה משפת אסקופת הבית נעקרה ונפלה לרה"ה או לרדי רה"ר והרי יש כאן עקירה וכ"ש למאן דאוקמא צפ' אלו נערות כגון ששלשל ידו למטה מג', וקבלה והא ודאי עקירה וזה מחוור לכל ע"כ ופי' לדבריו דלעולם כל שלא הגביה מארץ אינו חייב על הוצאתו אפילו אינו רשות צפני עגמו משום דליכא עקירה ועקירה צעי דוקא שנעקר מן הארץ דומיא דמשכן ע"ש.

וב"ב הרשב"א שבת הנ"ל לחד שינויא ח"ל ועוד דבלאו הכי האי דמגרר לא קשיא דהא אוקמיה החס צפ' אלו נערות צשצירף ידו למטה מג' וקבלה דאיכא עקירה גמורה והנחה ע"כ נמצא דלפי דבריהם כל שלא הגביה הכ"נ דליכא עקירה כלל וצ"ע.

והמג"א א"ח סי' רס"ו סק"ו האריך צדין עגלה אי הוה רה"י סיים שם מיהו בגבוה י' לא מחייב כדאיתא בשבת דף ח' לענין כוורת ופי' הלצ"ש שם הטעם כיון דהוא רשות צפ"ע ואם האדם צעגמו מעצירה ליכא חיובא צבהמה מותר לכתחלה וכ"כ הפמ"ג צא"א סק"ו ח"ל ומש"ש עגלה גבוה י"ט והיינו רחצה ד' צלא הגלגלים דהוי רשות לעגמו ליכא מחמר וצציתת צהמתו כמ"ש שבת ח' א' כוורת דזורק רשות ומעצר רשות ד"א צרה"ר פטור וכל צצגופו פטור צצהמתן מותר ע"כ, וכ"כ צתוספת שבת שם אוח י' ח"ל ומ"ש המג"א דאס הוא גבוה י"ט לא מחייב ר"ל אס היא רחצה ד"ט דאז אף אס הי' עומדת ואח"כ עוקרת לא מחייב על העגלה לחוד אס אין חפצים צעגלה כיון דהעגלה הוי

מקום שהמחיות הולכות רשאים צני הספינה ללכת וילכו ציניהם עד הבית דהוי מחינה זו כדיר וסתר הפורחים צאזיר וכספינה ההולכת שצכל מקום שהספינה הולכת מהלך את כולה ואין חלוק ציניהם מטעם שהספינה יש לה שוליים כו' שהשוליים אינם גורמים היתר ללכת כל המחיות כי אס המחיות שעל ידם נעשה הרשות רשות היחיד להחשב כארבע חמות ע"ש ואפילו לפ"מ שחלק שם הראצ"י עליו צדף 443 צד"ה ועל מחינת צנ"א שכתב ז"ל דלא דמי מחיות הספינה שהם קצעות ומיח הוא דקא ממנו לה למחינת צנ"א שהם נדים ולפעמים שמרחיקין זה מזה ונפרדים ויש ריוח ציניהם ומפסיק הכרמלית או רה"ר ולא הוה מחינה צהליכתן כדמתן צהזרק ספינות קשורות זו צו מטלטלין מזו לזו וטעמא משום דמפסיק ציניהם הים שהוא ככרמלית ואע"פ שמוקפות פי' שקרובות זו אצל זו הואיל ונדות מחיותיהן לא הוי רשות אחת אלא דצעין מחיות קצעות והא דאמרינן צעירובין צדלא מלו גברי שאין תקנה צהילוך המחיות כי אס צעמידה במקום אחד ע"ש.

ומבואר דלא פליג במחינת צנ"א אלא מטעם דנדו ואפשר שצאמצע ההילוך הם נפרדים ומתצטל המחינה ויש כרמלית או רה"ר מפסיק ציניהם ולא הוי מחינה אצל צספינה עגמה כל מקום שהולכת רה"י היא ואלו צאת הספינה עד לחצירו לכ"ע מותר ליכנס לחצרו והו"ל מחינה מעליה והכלל דכל שמונה במחיות ולא יכא מאזיר מחיות לעולם רה"י הוא והרי הוא כיוצא צדיר וסתר לכ"ע וזה פשוט וצרוור מאד. ומעתה פשוט דציושב צקאר שהוא כספינה ממש שא"א שתתצטל המחינה צאמצע ההילוך מודה צהא גם הראצ"י וכ"ע מודי דכה"ג מקרי יושב צרה"י וכל מקום שהוא הרי הוא צרה"י ולעולם נחשב כד"א ולעולם לא נכנס צרה"ר ולא יכא מרה"י שלו וא"כ פשוט דא"א לומר דע"י נעשית רה"ר ומקרי ס"ר צוקעים צרה"ר כיון שלא יכא לרה"ר מעולם וצרה"ר מעולם לא הוי גברי כלל אלא צרה"י וזה צרוור ואמת.

והרמב"ם פי"ד מה"ש כתב הי"ט זרק כלי מרה"י לרה"ר והיה אותו כלי גדול ויש צו ארבע על ארבעה צגובה עשרה פטור מפני שכלי זה רה"י גמורה ונמצא כמוציא מרה"י לרה"י ותמה צתולאת חיים שהתחיל צזורק כלומר זרק כלי ולא סיים ונמצא צזורק מרה"י לרה"י אלא כמוציא מרה"י לשון הוצאה ולא זריקה ולהנ"ל י"ל דהרמב"ם נמי ס"ל כהמאירי דאין חילוק צין זורק למוציא ולכן צכיון פתח צזורק וסיים צמוציא לומר שאין חילוק ציניהו ועל תרזויהו פטור כשהוציא רשות שלם דכל מקום שהוא עובר הוא רה"י.

וזך נראה נמי שיטת התו"י שבת דף ח' שהקשו שם אפרש"י צסוגיא דכוורת שפי' דאנן ממשכן גמרינן שהיו זורקין

שתחתיהן הי' רה"ר כמצואר צגמ' ועיין תוס' עירובין דף ו' וצמג"א א"ח סי' רס"ו סק"ז ופמ"ג צא"א סק"ז והחילוק בזה פשוט דאפילו הפסקי רי"ד לא אמרו המוציא מרה"י לרה"ר אלא היכא דעכ"פ מוציא מרשות לרשות והגם דהוא רשות צפני עצמו מ"מ הוציא את הרשות הגמור שהוא רה"י לרה"ר דתחתיו רה"ר הוא והרי הוא רה"י שמעביר צרה"ר אצל המעביר רה"י ממקום למקום ולא הגביהו למעלה מג"ע וכל מקום שהוא רה"י הוא ולעולם לא ינא רשות היחיד זה לרה"ר שהרי לעולם תחתיו רה"י וכל היכא דהרה"י עובר נעשה תחתיו ג"כ רה"י נמצא דלעולם לא ינא רה"י זה לרה"ר שהרי לא ינא אפילו לרגע מרה"י אלא הרה"י מתגלגל והולך כה"ג לכ"ע ליכא הוצאה דהוצאה לא אמרו אלא צמוציא מרשות לרשות וכיון שיש תחתיו רשות עכ"פ רה"ר אלא שהוא הוציא רשות גמור שלוה יש לספק אי חייב או לא אצל כל שלא הוציא הרשות מעולם לרשות אחר דכל מקום שהרה"י מתגלגל ועובר לעולם הוא רה"י כה"ג לפענ"ד כ"ע מודי דליכא חיוב הוצאה כלל לכ"ע וזה לפענ"ד ברור מאד. ולפ"ז הני קארים כיון שאמרינן צהו לצד ולעולם לא ינאו מרה"י אלא הרה"י עובר ממקום למקום וכל מקום שהם רה"י הוא תחתיהם ותוכם ועליהם עד לרקיע כה"ג לכ"ע ליכא איסור הוצאה בקארים כלל, ולא דמי לארון ומזבח שהיו נושאין אותם הלויים ותחתיהם רה"ר אלא שהם הוציאו רשות גמור כה"ג עכ"פ י"ל דכיון דהוציא רשות מרה"י לרה"ר חייב ולא בקאר שמעולם לא צא לרה"ר כלל וזה לפענ"ד אמת.

עוד עלה בלבי הרהורי דברים דצהוצאת קאר שאינו מוציא צידו כלל לא צידו ולא בגופו אלא שהוא מדליק המכונה והדלק הוא שפועל במכונה שסובב הגלגל והרצועה על גלגל הראשון מסובב הגלגל השני והכובד של המכונה מזיז את המכונה ע"י הכח הפועל הנ"ל במכונה ע"י הדלק אפשר דכה"ג אינו חייב על הוצאה אפילו בלי היתר שהוא רשות צפני עצמו ללא דרך הוצאה בכך ולמשל אם מי שהוא יפעול מכונה קטנה שאין בה ד' על ד' ואינה גבוה עשרה שלא היא רשות צפני עצמה וינאה מרה"ר לרה"י או מרה"י לרה"ר מסתבר דאינו חייב על הוצאתה דהרי הוא לא הוציא צידיו אלא הוא שהפעיל הכוח שהוציא ועיין ב"ק דף ס' זורה ורוח מסייעתו חייב התם משום דדרכו בכך אצל הכא לפענ"ד י"ל דפטור וקצת יש לעיין בצננהדרין ע"ז בצדקי דמיא וצח' הרמ"ה שם בגירי דליה ודו"ק עכ"פ כה"ג דההוצאה לא נעשית צידו ממש אפשר דהוה פטור שם בגירי דליה ודו"ק עכ"פ הראשון ודאי נראה דאליבא דכ"ע ליכא הוצאה בקאר לפענ"ד.

ומעתה צהא סלקינן וצהא נחתין דצהא דינא אי שיך איסור הוצאה צרשיות גמורות שמוציא מרה"י

רשות ממש ועל רשות אין מחייב צמעביר ד"א צרה"ר כמצואר צסוגי דכוורת ע"כ. [ועיין מה שזיינתי על הגליון שבת דף מ"ט ע"ב. בגמרא - הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה, עיין רש"י עגלה רשות היחיד הוא שגבוהה י' ורחצה ד', ועיין מג"א א"ח סי' רס"ו סק"ז צדין עגלה אי הוה רה"י וסיים בגובה י' ורחצ לא מחייב כדאינא בשבת לענין כוורת. ועיין פמ"ג צא"א סק"ז שם וצמו"ש אות י', ועיין משנה הלכות ח"ח סי' צ"ו נתיב א', ועיין על הגליון לעיל ח' ע"א]. הנה מצואר מכל הני פוסקים דס"ל צפשיטות דמעביר רשות גמור צרה"ר אינו עובר בזה בלא כלום דהו"ל צמוציא מרה"י לרה"י. ומצואר מדברי הפוסקים דאין לחלק בין זריקה להוצאה.

לאחר החיפוש מנאחי צפסקי רי"ד שבת דף ח' דמחלק בין הוצאה לזריקה דדוקא זרק כוורת פטור אצל המעביר ד"א חייב שהרי מצינו שהיו מעבירין רשויות הארון והמזבח והוא כדעת הדר"ג שליט"א גם צמחנה"ש וצמק"ח א"ח סי' רס"ו תמהו אצמו"ש הנ"ל ופלא שלא ראו דברי המאירי והריטב"א ז"ל שם שכבר היו צדפוס צימיהם ועל פסקי רי"ד לא קשה שלא הי' עדיין צדפוס ולפ"ז עכ"פ מידי מחלוקת לא ינאו דעת המאירי והריטב"א והרוקח והתוס' והת"י ורבינו חננאל והרמב"ם ורבינו אליעזר צראצי והמג"א ולצ"ש ופמ"ג ועוד דליכא איסור הוצאה צמוציא רשות גמור מרה"ר ואין מחלקין בין זורק למוציא ודעת הפסקי רי"ד והמחנה"ש ומקו"ח דשייך הוצאה.

ובמה שנלפענ"ד עוד לחלק בין הוצאת קארם לשאר רשויות דצקארם שמתגלגלים על הארץ וליכא עקירה מן הארץ כלל כה"ג לכ"ע ליכא חיוב על הוצאתה ולא דמי להוצאת רשויות אפילו נימא לחלק בין הוצאה לזריקה שהרי הרשויות שהיו הלויים נושאים צמשכן היו נושאים את הארון והמזבח למעלה מכתפיהן היו נושאין ומגביהן אותן מן הארץ למעלה מ" טפחים כמצואר צגמ' שבת דף צ"ב ואנן צמשכן גמרינן ולכן צקארם שהם רשויות גמורות וליכא לא זריקה ולא הוצאה כדרך שהיו מוציאין לכ"ע פטורין וקצת ראי' מאהל זרק שנחלקו צו אי שמייה אהל (עירובין ל' וזיזר נ"ה ע"א) ועיין רמב"ם פ"א מהט"מ ופ"ה מהל' נזירות הי"ח ופ"י הי"ט אצל אהל המתגלגל על הארץ לכ"ע שמייה אהל עיין צבו"י ח"ב סי' צ"ב צשם ר' ליב צן נטע צשם תוס' ורשצ"א עירובין דדלתות ע"ג שוריים לכ"ע הוה אהל וי"ל דהכ"ג צקארם שמונחים על הארץ לעולם לכ"ע לא הוה הוצאה מרשות לרשות.

וקצת נראה להוסיף תכלין צתוספת ציאר דהנה הני קארם רוצם הם למטה מג' טפחים שאמרינן צהו לצד שתחתיהם ג"כ רה"י הוא וגם הם מכוסים ולא דמי לעגלות

לרה"ר או מרה"ר לרה"י מחלוקת הראשונים הוא ודעת רוב המכריע הפוסקים כנראה דלא שייך הוצאה וכן מסתבר לפענ"ד האמנם אפילו להפוסקים החולקים, בקאר לכ"ע ליכא איסור הוצאה מרה"י כנלענ"ד.

ומעתה לא מיבעיא לפמ"ש דברשויות גמורות לעולם לא ינא מרשות היחיד וא"כ ודאי דאין מנטרפין לעשות רה"ר שהרי מעולם לא ינאו מרה"י כלל והיאך יעשו רה"ר צרה"י ואפילו אם יהיו ס"ר מ"מ הו"ל כס"ר שהם צרה"י ולא גרע מס"ר בזקעין צרה"ר ממש רק כיון שמוקף מחילות נעשה לו דין רה"י והס"ר לא מעלה ולא מורדי כיון שהם מוקפין מחילות, ורה"ר יש בו צ' תנאים אחד שיהי' ששים ריבוא בזקעין בו והשני שהששים ריבוא לא יהיו מוקפין צמחילות וכל שחסר אחד מזה שוב לא הוי רה"ר וא"כ אפילו ברשות הרבים שיש ששים ריבוא בזקעין בו ורחב ט"ז אמה ורק כיון שהרבים מוקפין צמחילות הרי חסר התנאי השני והו"ל רה"י מכח המחילות ואז הרבים שהם ששים ריבוא ג"כ מותרים מפני המחילות כ"ש צרה"י ממש שמעולם לא היו ששים ריבוא יחד וכל אדם ואדם הוא צרה"י שלו לעצמו ומעולם לא ינא לרה"ר ודאי שלא נעשה רה"ר ואין לו דין רה"ר כלל דברחוב ליכא ששים ריבוא בזקעין בלי מחילות והזקעין במקום המחילות צרה"י הם ח"פ.

אלא אפילו נימא כסברת מרן הגאון שליט"א דארשויות נמי חייב אהוצאה מ"מ לענין רה"ר אין החיוב בא מדין הוצאה או לא אלא החיוב בא מכח הרבים שנמצאים צרה"ר וכל מי שנמצא מוקף במקום מחילות שהוא אינו מנטרף לששים ריבוא בזקעים בו יהי' מי שיהי' כיון שהוא במקום מוקף מחילות ומחילות הם שמפסיקים מלהיות רה"ר ואין זוה נפ"מ אם המחילות הם קבועות או רק לשעה לעולם כל מי שהוא בתוך המחילות הרי ינא מרה"ר והרי אפילו הוקף צרה"ר מבני אדם ההולכים שם נעשה המקום רה"י ומותר לטלטל שם ואין שם שום איסור הוצאה כמ"ש זה בזקונטרס אום אני חומה וכ"ש בקאר שהוא מחילות קבועות ואין סופן להתפרק כלל ורשות זה הוא רשות קבוע כבית אלא שכל הרשות הקבוע הזה הוא סובב ממקום למקום אצל המחילות הם קבועות. וכ"ש בדידן דלא איכפת לן עכשיו אי צעי ס"ר או לא והעיקר דס"ל דישיבת קאר או ספינה מקרי רה"י וממילא רה"י לאו רה"ר הוא אלא דגם זה אמת דאפילו נימא דאם לא הי' רק קאר אחד אכתי נשאר הרה"ר בתקפו דמה שעבר קאר במקום רה"ר אין זה מקלקל הרה"ר אצל אם הרה"ר מלא עם קארס וליכא רה"ר כלל שהרי אין צרה"ר לא ששים ריבוא בזקעין ולא פחות שהרי אסור לעבור ברחובות וגם יש סכנה אלא שאנו רואים שהקארס שהם המחילות הללו יעשו רה"ר הרי פשוט כיון דהרחובות צעמס אין בהם בזקעין רק אנו רואים

לחשוב הצנ"א שהם בתוך המחילות שהם הקאר שהוא רה"י והם יעשו רה"ר כה"ג לכ"ע ודאי לא אמרינן דהוה רה"ר.

וממילא מובנת נמי הראי' מדברי הרמב"ן שהתחלנו בו (עירוזין מ"ג) דההולך בצפינה שכתב ותמה על עצמך הוא יושב ברשות היחיד שלו שהספינה רה"ר וספינה היא דקמסגי' וחצר מהלכת ולא אדם מהלך כלל עכ"ל פשוט דהדברים נאמרו גם לענין ס"ר ולא דוקא לענין תחומין וכ"ש הוא מתחומין שהרי בתחומין עכ"פ צמחילות הוא מחוץ לתחום אלא שינא צרה"י אצל צרה"ר הרי חסר צעמס דין רה"ר שהרי אין כאן בזקעים בו כלל לא ששים ריבוא ולא פחות וחסר דין רה"ר צעמס כיון דאיכא מחילות שם.

ומ"ש הגרמ"פ שליט"א דמתחלה הזכיר (הרמב"ן) מה שיתקבל יותר כלשון שכתב ותמה על עצמך הוא יושב צרה"י שלו ואתה חושש לו משום מהלך ג' פרסאות ואח"כ כתב מה שסובר ממש הנה לענין תחומין יש לומר כן אצל לענין רה"ר עכ"פ נראה למפורש שזה מתקבל ביותר ודבר תמוה לומר למי שיושב צרה"י שלו שהוא הולך אלא הוא יושב בחצירו וחצר מהלכת הוא וא"כ כ"ש דמהני טעם וסברא זו לענין רה"ר ומתקבל ביותר שהוא יושב צרה"י שלו ובחצירו ואתה חושש לו משום ששים ריבוא בזקעים צרה"ר ודברים כפשוטן הם וכלשון שמתקבל דלא חשוב ליה לאדם מתהלך כלל וכ"ש לא צרה"ר. ומש"כ לדחות דהרמב"ן לא צעי ששים ריבוא כלל (עירוזין נ"ט) בח' ודאי כן הוא אצל אין זה נוגע לדידן דאפילו לא צעי ששים ריבוא אצל בזקעין בו צעי. ועיין לבוש מרדכי (מהגרמ"מ עפשטיין) דאפילו למ"ד דלא צעי ששים ריבוא בזקעין היינו באותו מקום אצל צעי להיות ראוי לזרף וצעינן רה"ר עשוי לבקע הרבים דאז מנרפינן כל הרבים אף שאינם פה אצל בקעה דאין עשוי לבקע הרבים לא נרפינן את הרבים שאיננו פה ע"ש דבר חדש.

ועוד דקדקתי בדברי הרמב"ן ז"ל דלכאורה למה לי להאריך כ"כ ח"ל ואין אני קורא בזה אל ינא איש ממקומו כיון שלא הלך ג' פרסאות צרגליו שהאי הילוך הספינה אינו קרוי הילוך כלל ותמה על עצמך הוא יושב ברשות היחיד שלו שהספינה רשות היחיד הוא גבוה עשרה ורחבה ארבעה וכדאיתא צפ' הזורק ואתה חושש משום מהלך שלש פרסאות איהו מינח ניית וספינה הוא דקא מסגי' וחצר מהלכת הוא ולא אדם מהלך כלל והנה למה לי' להאריך בכל זה הי' די באמרו הילוך הספינה אינו קרוי הילוך לפי שהוא יושב צרה"י שלו ולמה לי' לומר וחצר מהלכת הוא ולא אדם מהלך כלל אצל צרור דבא להשמיענו דהספינה יש לו דין חצר שלו וכל זמן שהוא יושב בצפינה הרי יושב בחצירו וכל דין חצירו יש לו ואין לו דין מהלך כלל לשום דבר וא"כ פשוט וצרור דהכ"נ

הוא משום שצטברא ודאי אין טעם לזה דמה לנו איך שעוצרים אס צרגל או צרכנות ומאשינעם, דמה שמוך הקארס הוא רה"י הא עכ"פ רה"י הרי הוא אינו קצוע לשכון זו אלא נעשה רק להעצרת אינשי ולא נחשב כלל שקארס הולכים אלא שאינשי הולכין על ידי הקארס לאיזה מקום ע"י דרך זו ע"כ.

הנה מה שכתב שצטברא אין טעם דמה לנו איך שעוצרים נראה לפענ"ד דהטעם כיון דאין ממשכן גמריין כל מיילי דרה"ר וצעיין דומיא ודוגמא דמשכן והתם הלכו רגל ולא צרכנת וקארס וגם הולכים תחת כיפת הרקיע ולא צמוך רה"י וכיון דראינו דאפילו צין זורק למושיט מחלקיין והגם דתרוייהו מדין הוצאה נינהו מ"מ כיון דלא הי' כן צמשכן פטריין ליה כ"ש הילוך צרכנת וקארס שלא הי' שם הילוך כזה אלא הולכי רגל שוב אין מצרפין, וכל זה מנ"ד הסברא עיין רש"א עירובין ל"ג. גם מה שכתב דהקארס אינו קצוע לשכון זו אלא נעשה רק להעצרת אינשי ולא נחשב כלל שקארס הולכים אלא אינשי הולכים על ידי הקארס הרי הספינה נמי אינה קצוע ועשוי רק להעצרת אינשי כידוע ואפ"ה קאמר הרמב"ן ז"ל מפורש דספינה נחשבת מהלכת ואינה מינה נייח וחצר מהלכת הוא ולא אדם מהלך כלל מדכתב ולא אדם מהלך כלל כלומר שאין שום דין מהלך א"כ הרי מפורש דקארס נמי הם הולכים ולא אינשי [ועוד דעכ"פ לא גרע מרה"ר מקורה שאין לו דין רה"ר כלל] וזה לפענ"ד נכון.

בל זה כתבתי אפילו הייתי בעצם המחדש קצרה זו והלכה זו אצל באמת אנה לאו מילתא חדתא קאמינא ולא חכימאה אנה ולא חוחאה אנה ולא יחידאה אנה ואנה לא אמינא ליה מדעתאי ומצברא דנפשי אלא גמרנא אנה וסדרנא אנה (פסחים ק"ה) וכן מורין צדי מדרשא ה"ה צשו"ת ישועות מלכו להגאון מקוטנא סי' כ"ו שכתב ע"ד מסילת הברזל שעיי"ו לא מקרי רה"ר מאחר שהאנשים היושבים צמוך עגלות מסובצים צד" דפנות ותקרה ופשוט שזה רה"י גמורה ואפילו כרמלית לא מקרי וכן הוסיף שנית צסי' כ"ז וז"ל והנה עיקר צברי צמכתאי הקודם הי' כי הדרך ההולך עליו מסילת הברזל אע"פ שנוסעין עליו כמה אנשים לא מקרי רה"ר יען כי האנשים הנוסעים על מסילת הברזל המה מוקפים צעגלות יש להם ד' מחיצות ומקורה שהיא רה"י גמור לכל הפוסקים לכן ע"י נסיעת האנשים האלו ל"מ רה"ר ע"כ. וכ"כ הגאון מהרש"ם שהשיב לאותו השואל גופי' ששאל להגר"י קוטנא והשיב וז"ל ואני הצאתי רא"י מדברי הא"ז הל' עירובין סי' קכ"ט אות י' וריטצ"א שם דף נ"ט ועוד ממכ"ק דאנשים מרכבת אינם מצטרפין עיין דע"ת סי' שמ"ה אות צ' וכ"כ הבית אפרים א"ח סי' כ"ו כ"ז וצס' תו יהושע וצשו"ת צית אב ושו"ת חבלים צנעימים ועוד כמה פוסקים שכתבו כן אלא שאני הוסיפתי ראיות צס"ד. וזיינתי שם צקונטרס אום אני

לענין רה"ר אין לו דין מהלך כלל אלא יושב צחצרו וכל שיכולין לצרף מחצירו הכ"נ כן הוא וכל שאין מצרפין מחצירו הכ"נ וא"כ כיון דלענין רה"ר א"א לצרף חצירו א"כ לא מצטרף לששים רצוא. [שוב העיר לי אחד מן התלמידים דצפ"א צח' לשבת דף ק' ע"צ ד"ה צמשנה הזורק צים, וכ' וקשה דמאי נקט ים וכו' וז"ל דלרבותא קתני דאע"ג דהוי רחב וגדול י"ו אמה כרה"ר וספינות עוברות בו, מ"מ אינו כרה"ר מפני דאין יכולין להלוך בו אלא צספינה, לפיכך הי' כרמלית כמדבר וצקעה וכדקתני צצרייתא לעיל ע' ע"א ע"ש. ומבואר מדבריו ז"ל נמי דכל מקום שאין יכולין להלך בו צרגליו לא הי' כרה"ר, וההילוך צה דוקא צרגלים דאל"ה הרי הספינה נמי הולכת צים הוא [כמו המכונית] וזה פשוט מאד].

ואולי מכאן רא"י דהרמב"ן נמי ס"ל דליכא חיוב על הוצאת רשות וכדעת המאירי והריטצ"א הנ"ל או שאפשר שהוא ז"ל מחלק צין חצר מהלכת למוציאו צדים דרך משא וכל שמהלך מעצמו על הארץ לכ"ע לא מקרי הוצאה שהרי החצר מעצמו הוא הולך והו"ל חצר מהלכת וי"ל.

סימן צו

בענין הרוכב על גבי בהמה אי מקרי מהלך
ברגליו לגבי איסור שלש פרסאות

(ב) (ורק) להעיר צמה שכתב הגרמ"פ וז"ל וגם מסתבר צרכיזה על גבי צהמה ואף רק צקרין הקשורה לה כשהוא מוליכה נמי נחשב כמהלך צרגליו שאסור לילך שלש פרסאות מדאורייתא ע"כ. יש להאיר שכתב כן מרן צלשון וגם מסתבר שהרי דא הוא מחלוקת המג"א והאה"עו"ו דהמג"א א"ח סי' רס"ו כתב ולפענ"ד יש צרכיזה איסור תחומין אפילו למעלה מי' דרכו כמהלך דמי וצס' אצן העוזר סי' רמ"ו כתב דדוקא לענין שצריך לעמוד צפני רצו כל שרצו מהלך צזה אמרו דרוכב כמהלך דמי וכו' אצל לומר אף שהוא למעלה מי' הי' כאלו מהלך צארץ דהוי למטה מי' זה לא שמעיין מהתם אלא דהוי כמהלך צמקום שהוא והוא למעלה מי' ע"ש ועיין תפא"י פכ"ד דשבת מ"א ותוס' צ"מ ט' ע"צ מה שהקשו מספינה מהלכת וצילקה"ג סי' רס"ו).

סימן צח

הנוסעים במכוניות אי מצטרפין להולכי רגל
בשבת

(ג) **ומש"ב** הגרמ"פ וז"ל מנ"ד הסברא כו' שכתבתי צאג"מ ח"א דא"ח סי' קל"ט שלהקל מנ"ד שנוסעים צמאשינעם שהן רשות לעצמן לא מסתבר כלל ולא כתבתי הטעם

היה לומר כן מ"מ כיון שהוא מים שאין הרצים זוקעין זו ולא ניחא תשמישתי ולכן לא הוה רה"ר.

וְלֹא קאי הא דלא ניחא תשמישתי אספינה דודאי בספינה ניחא תשמישתי ודרכו בכך הוא אבל כוונת היראים ו"ל שאנשים זוקעין צים לא ניחא תשמישתי ולא קאי לא ניחא תשמישתי אספינה דספינות אין מצטרפין כלל משום דאנשים שצספינות לא מקרו זוקעין זו כלל.

וְלֹא תימא דחויא קמדיחיה אלא מנאחתי כן מפורש לרבינו הגדול בעל כנ"י בשו"ת שלו א"ח סי' ו' (דף 9 מדפי הספר) ו"ל מר הביינו כוונתו בקושיא שהקשה מדברי מג"א סי' שמ"ה סק"ד ועתה הבנתי שפשיטא דל"ק מידי דכוונת מג"א סי' שמ"ה סק"ד ו"ל מיא משחינן וא"ת הא מיא ל"מ מחינה פי' ויחשוב הגומא כרה"י או עכ"פ ממטה ימשח וע"ז אומר ואין לתרץ מפני שהספינות שטות ע"פ המים פי' לכך חשבינן המים כקרקע צמהלכין על המים א"כ ליהו ר"ה וי"ל דכל חריץ כו' ועתה חוזר מן ו"ל הג"ל דמכת הילוך הספינה ל"ח המים כמו קרקע ור"ה לא הוה פי' שיחשוב מקרקע הים ואין כאן מחינות א"כ הוה ר"ה, ע"ז אמר שאין נוח הליכתו פי' על הקרקע מפני המים שאין בני אדם יכולין להלוך כי אם בספינה (כלומר צעי צרגלים על הקרקע והילוך בספינה לאו הילוך הוא) אמנם צנמל הספינה שהולכין צנ"א מן הספינה שצים דרך המחינה על המחינה גופיה רצים דורסין על המחינה צרגליהם תרמסנה ואין הספינה מצטל המחינה ודאי אחי רצים ומצטלין ליה וכמו כן אמר צעירובין דף כ"ב כי תיביעא לך אליבא דר"י כו' א"ל חייבין אפילו עולין לה צחלל וכ"ש לרצנן ולהו"ל דהו"ל תשמישו צנחת ודו"ק היטיב ע"כ.

הַבָּה כתב מפורש דמה שצנ"א הולכין בספינה לא מקרי הליכה כיון שאין צנ"א יכולין להלוך ולדרוס צרגליהם ומה שהולכין בספינה לא מקרי הילוך ולא ניחא תשמישתי לא קאי אהילוך דספינה דודאי נוח לשוט בספינה אלא לא ניחא כלומר הילוך צרגלים וזה ברור מאד. ובשו"ת רבינו יוסף מסלוצק סי' י"א הביאו ג"כ ובשאלת יעב"ץ ח"א סי' ו' הביא דברי המג"א סי' ס"ג ס"ט מה שכתב אהיה דמבוי ש"ד אחד ים ו"ע מהא דכתבו התוס' דמחינה שאינה עשויה בידי אדם לא חשיבא מחינה ומצטל מחינה ו"ל דהכא מיירי צמקום שאין הספינות עוברות שם לנמל דשם הוה הים מחינה עכ"ד, ותמוה צעיני אטו ספינות מצטלי מחינות א"כ יצטלו הכרמלית ותחזור ותעשה על ידיהן ר"ה, ויולד לנו דין חדש מזה שהים צמקום הנמל שהספינות רבות עוברות שם כגון אמשטרדם ולונדון שאפשר ס"ר זוקעין צנמליהם יהא לו דין רה"ר וזה ודאי דבר צטל דהא לא דמי לדגלי מדבר ולא

חומה אלא שעתה הוספתי עוד קצת ציאור צס"ד. וא"כ פשוט דיש לסמוך אהיתור זה, והגם כי פשוט דאין הדבר תלוי אם מותר או אסור לענין חשיבות המספר ל"ס ריבוא אינם נחשבינן ומצטרפין כלל. כמ"ש צסם הני פוסקים כנלפענ"ד.

ובשנת תשל"ה הקשה לי הרב הגאון ר' שלמה מיללער שליט"א ראש הכולל צטאראנטא מהא דכתבו המפרשים דימים ונחלים חשיבי כרמלית אף שהרצים מהלכים צהם צספינות לפי שאינו נוח תשמיש הליכתן כמבואר צמג"א סי' שמ"ה סק"ד ובש"ע הגרש"ז סי' שמ"ה סי"ט והוא תשובה מר' אברהם צן הרמב"ם והרי הספינה לעולם רה"י היא ומבואר דאי לאו משום שאין נוח תשמיש הליכתן הו"א שהוא רה"ר מבואר דאפילו מהלך צרה"י נעשה רה"ר ולולי הטעם של ניחותא.

ובעניויתין השבתי צכמה אנפין דלא קשה מידי עיין ספרי משנה הלכות ח"ו סי' ס' והעיקר דדברי המג"א סק"ד והגרש"ז הם דברי הר"א ממוין סי' ק"ב ו"ל יש לשאל הלא הים עמוק עשרה ורצב ד' ומיא לא מצטלי מחינה כדאמרינן צהורק וכו' ואין לתרץ מפני שהספינות שטות ע"פ המים מצטלי מחינה דאי צתר תשמיש הספינה שע"פ המים אזלינן א"כ ליהו רה"ר אך הוה טעמא דים שאינו רה"י דכל חריץ עמוק שאינו משופע כדי שיתלקט עשרה מתוך ד' לא הוה רה"י ורה"ר לא הוה שאינו נוח תשמיש הליכתו מפני המים ע"כ. והעתיק הדברים המג"א סי' שמ"ה סק"ד. והנה פירוש הרא"ם הוא כך דלאחר שהקשה למה לא הוה הים רה"י כיון שעמוק עשרה ורצב ד' ואין לתרץ מפני שהספינות שטות ע"פ המים וחשבינן שהספינות הם צכלל אהו רצים ומצטלי מחינה דא"כ אי חשבינן לספינה צכלל רצים זוקעין כלומר דאם נחשוב האנשים שצספינה צכלל זוקעין לענין ציטול מחינה דאחי רצים ומצטלי מחינה א"כ ע"כ יעשה הים רה"ר ע"כ כיון דמה שאנשים הולכין בספינה נחשבים לצוקעין א"כ גם לגבי רה"ר נמי מקרי זוקעין דא"א לחלק ולומר לדגלי ציטול מחינה מקרי זוקעין ולענין רה"ר לא מקרי זוקעין [וכי תימא אה"נ יעשה הים רה"ר] והא ודאי א"א לומר שהים רה"ר וע"כ דאין לומר שהספינות ע"פ המים מצטלי מחינה וע"כ משום דאנשים צצתוך הספינות לא מקרו זוקעין כלל וכיון דלא מקרו זוקעין לא מצטלי מחינתא א"כ הדרא קושיא לדוכתה למה לא יהי' הים רה"י וע"ז תי' דרה"י לא הוה דליכא חריץ עמוק שיתלקט עשרה מתוך ד' ורה"ר לא הוה שאינו תשמיש הליכתו מפני המים כלומר הליכה צרגלים אינו נוח מפני המים דהגם שכיון שתי' דע"כ מיירי צים שאין המים עמוקים שאין צו להתלקט עשרה מתוך ד' וצרקק מים צצרה"ה שאינו עמוק עשרה צטל הוא לגבי ר"ה אם רגילים הרצים להלך צו אע"פ שהוא הילוך שע"י הדחק וא"כ הכ"נ

לן דעת הרמב"ן והרוקח והרא"מ והמג"א והא"ר וכל הני גדולי האחרונים שפסקו כותייהו ומי יכול לחלוק על הני גדולי עולם וצפרט צדיקן שגם מפולג ליכא א"כ ודאי אין כח צדיקו לחלוק עליהם, וא"כ הדרינן למה שכתבנו דמה שליכא ששים ריבוא זוקעים צעירות גדולות כגוף יארק א"כ ממילא ליכא רה"ר צעירות גדולות מטעם זה גרידא, לצד מטעמים האחרים צמ"ד.

סימן צמ

ביאור וראי' למרן החזו"א דבעירות גדולות
ל"ל רה"ר דאורייתא בלל

ד) ומש"ב וטעם השני שהחזו"א איש צה"ל עירובין סי' ק"ז אות ה' סובר דעומד מרובה על הפרוך ל"ל שיעורא ולכן צרכים הגדולים הן צדין רה"י מדאורייתא שכיון שאיכא רחובות הולכין לאורך העיר ולרחוב העיר שחלק הצנוי הוא יותר מרחוב הרחוב אף צרכות היותר רחבים הרי גם במקום הפרוך שהוא רחוב עומד דמי שא"כ הוא מוקף מחיצות מכל ד' הרמות לכ"ע אף לאלו שלא מצריכין ס"ר עוצרין, הוא דבר תמוה שנמצא שהכרכים היותר גדולים הם רה"י ורק הכפרים והעיירות הקטנים ציורת שאין להם אלא רחוב מפולג אחד הוא צדין רה"ר להיפוך מכפי שכל ישראל סבורין שהכרכין שייכין להיות יותר רה"ר וכדכתב הוא בעצמו שצמ"ב כתב שלא כדבריו.

ולפענ"ד דברי מרן החזו"א קשה לדמות צגילי דמיטמא שהרי ה"י פוסק גדול ומוצהק עלה על כל בני דורו והאיך נשוי"י טועה בצבא שכל ישראל סבורין שהכרכין שייכין להיות יותר רה"ר ואם דעת תורה הוא היפוך מסבבת הבעלי צמים לדעת תורה שומעין וצחירת רוב הוא כששני הכתות החולקות יודעות בצחמת התורה צוה שאין לומר שכת חכמים מועטת לא תכריע כת צורים מרובה אפילו כיוצא מצרים (לשון החינוך מצוה ע"ח) והחכ"ל צשו"ת שלו סי' ל"ז שמתנה השואל איך יתכן שארץ רחבת ידים יש עליה כמה סרטינות ופלטיות דדרסי צה ס"ר צלא עיכוב כלל תיחשב לרה"י צכה גוד אסיק לחודיה צלא מחיצות כלל והשיב החכ"ל תשובה ואני אומר אם התורה אמרה כך תיבטל ומה בכך ואלו הייתה אנגלטר"י מוקפת מחיצות כל סביבה אז ישר צעינך בטול רה"ר ממנה ולא יקשה לך על סרטינות ופלטיות שצחכה ע"כ. ולכן פשוט אם דעת תורה הוא היפוך מדעת הסבורין, לדעת תורה שמעינן.

ובאמת כי חידוש מרן החזו"א לאו חדתא הוא וכבר מצוה על כן צשו"ת צ"ח החדשות בצופו תשובה להגאון בעל

יעלה על הדעת לעשותו רה"ר וכמדומה שגג צמחכ"ת צכוונת התוס' צמ"ש דאתו רבים ומצטלי מחיצה דפשוט שכיוונו לרגלי רבים הדורסים צרה"י כו שמהינותיה צדי שמים לא מתחת ספינות השטות צנמל הים וע"ל סי' שמ"ה שהציא הרב ז"ל עצמו צשם הרא"ס דלא אתו ספינות ושמו רה"ר והוא צרוור ומוכרח מטעם שאמרנו כו' דצמקום נמל ודאי לא מהני לצטולי מחיצות אפילו ע"י רגל רבים דיצשה כ"ש דריצוי הספינות העוצרות אינו מעלה ומוריד כלום וצמקום שאין נמל מלאכותי אלא חוף הים הטבעי אי איכא רגל רבים דוקא הוא דמהני לצטל מחיצות שאינה עשויה צדי אדם ומ"מ הליכת הספינות צין הכא וצין הכא לאו כלום הוא לענין זה ואין לומר שכוונת הרב ז"ל ע"י הספינות רגל צנ"א נתרצה הרבה מצוים שם ונעשית רה"ר ע"י הרבים היוצאים מן הספינות ליצשה ומן היצשה לספינה דמאי איריא ספינות עוצרות ואי רבים צוקעים צאותו מקום ציצשה אע"פ שאינם פורשים צים כלל צטלי מחיצות וכו' ע"ש הנה מצוה להדיא דהספינות לא מקרי צקעי כלל וכלל. ומרן הח"ס צהגהותיו על הש"ע הסכים עמו, עכ"פ מצוה דמספינות לא קשה מידי ואדרבה מפורש להדיא כדברינו.

ובשו"ת מהרש"ס ח"א סי' קס"ב כתב וז"ל הנה מש"כ הרב צדין אם יש צוה"ז דין רה"ר כבר האריך הרחיב הדיבור צוה צשו"ת צית אפרים חאו"ח סי' כ"ו והוכיח דהעיקר דעת המקילין וגם אני הארכתי צוה צתשובה להרב הגאצ"ד חירוב והעליתי דעיקר דעת הצ"א שם דצעינן שיהיו הדרכים רחבים ט"ו אמה ומפולג משער לשער וגם ס"ר עוצרים בכל יום.

גם העלה הצ"א שם דדווקא עוצרים צרגל צעינן ולא העוצרים צמרכות ועגלות דצעינן דומיא דרגלי מדבר יע"ש צאורך כו' והבאתי גם דברי הריטב"א והא"ז ועוד כמה מקומות כו' ולכן גם העירות הגדולות אם אין הדרכים מפולגים משער לשער ורחבים ט"ו אמות וס"ר עוצרים בכל יום אין להם דין רה"ר וזה דלא כאצרך אחד שטעה ולא ידע מדברי הגמרה"ס וכתב דצרים הפוכים צמחכ"ר צטעות גמור עכ"ל.

הנה העלה לן הגמרה"ס ז"ל שה"י פוסק הדור מוצהק ונתקבל צכל העולם דעת הצ"א וכדעת הגר"י מקוטנא ושאר דיקים אחרונים ז"ל דאנשים הנוסעים צרכות או צעגלות וכיוצא צהם אין מצטרפין לדין רה"ר ולמספר ששים ריבוא ולפענ"ד צעוה"י הצאלו ראיות צרורות וגדולות לזה וכן העלה גם הגאון בעל כנ"י כמצוה להדיא כדבריו וגם הגאון ריעצ"ן פשיטא ליה דאנשים צספינות אינם מצטרפין אלא צעי הולכי רגל דומיא דרגלי מדבר וא"כ אית

הרמב"ם שפסק לענין מדצרות דקא מפרשי עלמא זומן שהיו ישראל צמדצרי הי' עפר המדבר רשות הרבים והשיב לו רבינו אברהם וז"ל תשובה דקא קשיא לך לענין מדצרות מדקא מפרשי עלמא וכו' איכא עלמא אחריני דמפרשי זומן שישראל חונים צמדצרי וכו' ואין דברי מרן החז"א היפוך מסצרת כל ישראל, וא"כ כ"ש כיון דהס רובא והלכה כדברי המיקל בעירוב ודאי כוותיהו קיי"ל.

והבאתי סמוכין למרן החז"א ז"ל מגמ' עירובין ו' שם יתר על כן א"ר יהודה מי שהיו לו שני בתים צשני צידי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה כאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע אמרו לו אין מערבין רה"ר בכך והנה החכמים דפליגי עליה לא פליגי אלא מפני שלא היו לו רק שני בתים צשני צידי רה"ר אבל אם הי' לו ג' בתים ואחד הי' על הצד השלישי היו מודים ליה לר"י דבכך מערבין רה"ר וכ"ש שאלו הי' גם מצד ד' לד"ה יואל מדין רה"ר. וא"כ מצואר בגמ' מחידוש דר"י שמעינן לחכמים וכמו לר"י צשתי מחילות מהני צב' בתים משני צידי רה"ר הכ"נ לחכמים כשהיו בתים משאר צדדים.

ד"א וז"ל דתמוה ליה למרן הגאון שליט"א א"כ היאך יהיו העירות הגדולות רה"י הנה צאמת כי סצרה זו לא חדשה וחקרנוה ומלאנוה צח' הרמב"ן עירובין כ"ט שכתב על דברת רש"י שכתב דבעי ס"ר וחלק עליו כתב מיהו לר"י דקוצר צ' מחילות דאורייתא אין לך רה"ר צתוך העיר אפילו רחב כמה אלא סרטי' ופלטיו ומדבר וכיוצא בו שאין להם מחיצה כלל ואעפ"י שא"א שלא יהיו הרים וגבעות סביב להם כל שאין המחיצה נראית לעומדים שם באמצע ואין ניכרת להם א"י שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הרבים כלום אין צה תורת מחיצה והר"ן משמע גצי סולמא דצור ואוקיינוס וכו' הנה כתב הרמב"ן ז"ל דלר' יהודה צאמת צזה"ו אין לך רה"ר צעיר כלל וכלל לא ולעולם, כיון דלעולם ישנם צ' מחילות כלומר הבתים משתי הצדדים וממילא מדר"י נשמע לחכמים דבעירות גדולות שהבתים מקיפים גם משאר הצדדים א"כ ליכא רה"ר צכל עירות גדולות וכדעת מרן החז"א ז"ל ודעימיה. איצרא דאינו מוכרח דהמ"צ חולק על החז"א ז"ל גם צכה"ג וי"ל דהמ"צ מודה להחז"א והגר"י שטייף ז"ל, וכה"ג ליכא מחלוקת ומותר אליצא דכ"ע.

וברגע נפל מילתא צליצאי דצאמת היינו טעמא ג"כ דהפוסקים דס"ל דכל דלא הוא מפולש ומכוון משער לשער ומפתח לפתח לא הוא רה"ר ד"ל לדידהו וז"ל כמו מוקף מג' צדדין כיון דאינו מפולש צראשיו.

ש"ב העיר הי' עיני ומנצחי לרבינו הגדול הראצ"ה ז"ל סי' שצ"א שכתב להדיא כן וז"ל הילכך עובדא דשאלנא

צ"א צאריכות שכתב ואנן חושצין היקף הצתים והחצרות המסצצין העיר כהיקף חומה וכו' והיקף צתים סוג יותר הרצה מהיקף חומה דהוי כהיקף דירה ממש משא"כ חומה סתמא אינו עשוי להיקף דירה כמצואר צש"ת ח"ס ע"ש צאריכות וא"כ כל עירות דידין הגדולות שהשוקים צניות צאופן שהצתים הם צנויות ומחוצרות זו אלל זו הו"ל חומה גמורה ורק צין רחוב ורחוב איכא פירצה שאפשר לעצור דרך שם והו"ל לכ"ע עומד מרובה על הפרוך ואם אין השוקים מפולשות אלא מחעקמות נמצא דעל העיקוס נעשה מחיצה גמורה, וכ"כ צס' תו יהושע, ואחרון צביצ מרן הגאון הצדיק ר' יונתן שטייף ז"ל צש"ת מהר"י שטייף סי' ס"ח דפשיטא ל"י ג"כ דבעירות גדולות שהצתים מקיפים אותם ליכא רה"ר כלל שם וכן מטין דברי מרן צעל צית שערים זלה"ה שהצתיה צקונטרסי הנ"ל והגר"י שטייף ז"ל הרגיש ג"כ צמ"צ ודחה דבריו כמ"ש מרן החז"א ז"ל והסכימו לזה כל האחרונים ז"ל והי' די לן צזה ליצב דצרינו שהצאלו היתר זה ממרן החז"א ז"ל ואף כי הם רובא נגד המ"צ.

[שוב דקדקתי בגמ' עירובין כ"ה ע"ב הוא צוסתנא וכו' וע"ש צרש"י, ומצואר דמחילות הצתים הו"ל דין מחילות ומוקף לדירה ומהני להמיר ופשוט ע"ש. ועיין עירובין דף כ"ה ע"ב מה שצייתי על הגליון צגמרא - ההוא צוסתנא דהוא סמיך לגודא דאפדנא נפל אשיתא צרייתא דאפדנא וכו' - משמע מיהו דכותל החוצין מן הצתים כיון דנעשה לצראי הו"ל מוקף לדירה. ועיין רש"י וע"פ הגהות רש"ל דצהי"א גודא היתה לו אחת ממחילותיו וסמכו אכותל הנ"ל, וכיון שנפל הכותל של האפדנא סצר רצ ציצי לסמוך אמחילות פנימית שיש צצית והן יהיו מחילות לפרדס, וא"ל רצ פפא דמחילות פנימיות לא עידין לשם מחילות להיות מוקפין לדירה ומהני להיות מחיצה לפרדס. ומכאן רא"י צרורה להצית אפרים והחז"א ושאר אחרונים דבעיר שהצתים סמוכים זה לזה הו"ל מוקף מחילות, ואם אין רחוב מפולש ומכוון זה כנגד זה הו"ל מוקף מחילות ואין לה דין רה"ר אלא כרמלית וזה צרור צס"ד. ועיין משנה הלכות ח"ח סי' צ"ט וסי' ק"ט, וצש"ת הגר"י שטייף סי' ס"ח, גם מהא דרבי יהודה דמי שיש לו שני בתים צשני צידי רה"ר דס"ל דמהני לעירוב ע"י לחי וקורה מצואר דהצתים הו"ל מחיצה אפילו לרצנן, רק דרצנן נחלקו דלא צצתים משני צדדים, אבל משלשה צדדים גם החכמים מודים לו דמערבין רה"ר ודו"ק וזה צרור צס"ד. ועיין לקמן צ' ע"ב להצריח מים ולא לדירה פלוגתא דרב ושמואל אבל צית לכ"ע מהני להיות מחיצה, ודלא כאחד שטעה צזה טעות גדול, ודבר החז"א צרור].

ואשתמש כאן צלשון רבינו אברהם צן הרמב"ם ז"ל צתשו' צרכת אברהם סי' י"צ שתמה השואל על

ע"י זה"פ וכמ"ש החז"א והגר"י שטייף ולמעלה בקודש
הצ"א והצ"ש ועוד ועוד.

וברגע ראיתי בפסקי תוס' מגילה (אות י"ד) וז"ל אין
מזהרין בהוצאת יו"ט משום דכרכין שלנו מוקפיים
חומה, ובתים, ודינן ככרמליה ואין רחצים ט"ז אמה ד"ה
ועצירונו דף ד' ע"ב עכ"ל. ובפמ"ג במש"ז א"ה סי' שס"ג
סקי"ח וז"ל והנה עיירות שלנו שאין מוקפין חומה שיש פרצות
צין בית לבית הם אינם צמילואם עפ"י הרוב רק פרצה יותר
מעשר א"כ אי אפשר צפס ד' רק צלוה"פ כצסע"ף צ' ע"ש
ופרצה שהיא צעשר א"כ תיקון כלל הואיל פרצה צמילואה
ע"כ הוצא צדע"ת שס. והנה כתבו מפורש הפסקי תוס'
והפמ"ג ז"ל דהצתים אס הם מחוצרים כחומה לכ"ע והוה
מחיצה אלא כיון שיש פרצות צין בית לבית ולכן אינן מוקפיים
חומה אבל צמקום שאין פרצות צין בית לבית הו"ל חומה
ומותר לטלטל וזה פשוט מאד וא"כ צעירות גדולות שהצתים
מחוצרים וליכא פרצות בכל הרחוב א"כ הו"ל מוקף חומה
וזה פשוט מאד וא"כ הרי שיטת מרן החו"א ז"ל הוא לאו
מילתא חדתא אלא הוא מוסכמת צפוסקים ראשונים ואחרונים
ה"ה פסקי תוס', הצ"א, הפמ"ג, מרן הבית שערים, חו
יהושע, הגר"י שטייף ומרן החו"א ועוד כמה אחרונים
ומיניהם אנו שומים.

סימן ק

ביאור היאך הי' דרך חנינתן של ישראל במדבר

(ה) **ומש"ב** עוד וז"ל והא ודאי גם צמדבר שהיו ישראל
שרויין היו ודאי רחובות ט"ז אמה צין ממזרח
למערב צין מצפון לדרום דאין לומר כלל שהיו הרחובות כולן
מפולשות רק לצד אחד דלא היה שייך להגיע למשכן ולמקום
משה רק מהרחוב הסמוך דהא ודאי לא הלכו דרך החצרות
דהא הי' מצטל תשמיש הנגיעות צחצחות צבלעם הי' משצחן
צוה כיון שהרצה אינשי היו עוצרין דרך החצרות ואף שרה"ר
הי' רק אצל משה אבל כיון שמקום מחנה ישראל הי' נחשב
כמוקף מחיצות והמחנה דישראל הא הי' לדי רוחות המשכן
שחס זה שהצנוי הי' מרובה על מדות הרחוב הי' כמחיצה
גם צמקום הרחוב הרי הי' נמצא שמחנה לוייה שהי' צאמצע
נמי היתה מוקפת צמחיצות ולא שייך שיהיה אף מחנה לוי'
רה"ר אלא מוכרחים לומר שמקום הרחובות שנעשו דוקא
לדריסת הרצים מפולש מקצה אל הקצה לא נחשב שהא ג"כ
נחשב כגדור מצד שהוא מועט נגד העומד דמקום הצנוי ורק
צפרצה צעלמא שצריך להיות נחשב כגדור מהא דעומד מרובה
דלא כהחו"א.

קדמיכון אי אמרינן יש צעירות שלנו רשות הרצים אינו מותר
להוליכו דרך אותו מקום וכן שמעתי מפין צהייתי מליק מים
על ידיך אבל מכל מקום נראה לי דמותר דצצירא לן כפי'
רבינו שלמה צריש עירובין צפלוגתא דחנניה דלא הוה רה"ר
אלא א"כ רחב י"ו משער לשער ומפולש משער לשער וכן
לא תמצא בכל זה המלכות גם צריך להיות בלא מעלות
ומורדות כדגלי מדבר ע"כ הנה מפורש כתב הראצ"ה ז"ל
דלשיטת רש"י דקיי"ל כותיה דצעינן מפולש משער לשער לא
תמצא בכל המלכות שלו רה"ר צשום עיר צצמלכותו ולא חש
שהעם סוצרים שערות גדולות הו"ל רה"ר עכ"פ כתב מפורש
מרן הגאון ז"ל דכל מקום שאינו מפולש אין רה"ר בכל
ממלכתו ואין זה תמיה, גם המאירי עירובין נ"ט שכתב
דעירות של מלכים אינם רה"ר ואין זה תמיה.

וב"ב להדיא רי"ו נתיב י"ח ח"ד וז"ל וי"מ שכתבו לפי
פירושים צגמ' כי כל אלו הקרויין רה"ר צריכין
שיצבור צה ק"ר בכל יום דומיא דדגלי המדבר וכן פרש"י
ושאין צה חומה או שיש צה חומה שיהיה רה"ר שלה מפולש
מפתח העיר עד פתח האחר ולפ"ז אין ציינו רה"ר גמורה
ע"ש. הנה כתב מפורש דכיון דצעי מפולש וס"ר אין ציינו
רה"ר גמורה עכ"פ ראינו שאין זה תמיה להפוסקים
הראשונים שאין ציינו רה"ר כיון דאין המצואות מפולשות
ומכוונות. ועוד צו דהרי צעירות גדולות צצרוקלין ונא יארק
וכדומה להם הרי ישנם לעשרות רחובות שמסתיימות ויש להם
ג' מחיצות ממש הנקרא "דעד ענד" שא"א לעבור שם משום
שאותו הרחוב אינו הולך יותר או שהרחובות נגמרות על יד
הים או שיש שם דרך המלך (היי וועי) מן הצד והרחוב
נגמרת שמה וכן ראיתי שאשען פארקוויי נגמרת על יד הים
שקורין ציטש ויש שם מחיצה צנויה גדולה עם צה"פ והרחוב
השני שנמשכת מן אשען פארקוויי נגמרת ע"י השער של
סי-געייט שהוא ג"כ חומה וכן הם רוב רחובות ומצואות
כמעט בכל העיר צרוקלין וכבר כתב לן מרן החו"א צה'ל'
עירובין שם סי' ק"ז אות ז' דכל שנמצא אפילו רק רחוב
אחת מוקפת ג' מחיצות והוא רה"י (והיינו אפילו ע"י עומד
מרובה על הפרוך) נמצא דכל הרחובות הפתוחות לה הן רה"י
ורחובות הפתוחות לתוכן נעשין רה"י והן ניתרין צלוה"פ ע"ש
וצעירות שלנו צצרוקלין הרי יש לן הרצה רחובות שהן מוקפות
מג' דדדין וכמ"ש אפילו צמחיצה ממש צלי צירוף של עומד
מרובה על הפרוך וכ"ש צעומד מרובה שכולם כן הם ורובם
אפילו פילושן נגמרת לכרמליה ולא לר"ה שהם נגמרים או
אלל הים או נכנסות לגשר שכבר כתב מרן שליט"א דגשרים
אין להם דין רה"ר ויש להם צה"פ א"כ ודאי יש לן די
קמיכה מרוחת צלי שום קולות להתיר ולתקן עירובין צעירות

שהיו מחוץ להענני כבוד כמבואר במדרשים, ובפרט שהיו ששה בכרס אחד והיו הרבה ילדים וא"א שידורו כולם יחד בערבוזיא ולכן נזה הקצ"ה להרחיק מיוחדם זה מזה ולהרחיק מיל מכל עד לאהל מועד ושם היו ר"ה גמור שהיו מחוץ להמחנות הישראלית רחוק אלפים אמה ומיושבין דברי מרן החו"א ז"ל ודעימיה. וכיון דמרן החו"א ז"ל ראה דברי המ"ב ומציאין וחולק עליו וגם מרן הגר"י שטייף מציא דברי המ"ב וחלק עליו א"כ פשוט להלכה כותייהו ול"ל למיחש לדעת מרן המ"ב אלא אמרינן אלו הרגיש צחי"ז זה היו מקמים להם ועכ"פ כ"ש להלכה כדברי המיקל בעירוב ומסתבר טעמייהו.

וברגע נפל מילתא בליצאי לפמ"ש דבמדבר היו גם הערב רב שעלו אחם והיו רב יותר מבני"י ועכ"פ היו מהם כישראל וא"כ כיון שהם היו מחוץ לענני כבוד והם היו במדבר ושוכנים שם ולא היו מוקפים מחיצות א"כ היו רה"ר שם מחוץ למחנה והא דלמדו ששים ריבוא ממחנה ישראל דעכ"פ היו צריכים למספר ידוע ונתנו למחנה ישראל אצל הרה"ר היו אפשר מחוץ למחנה ומיושב בזה קושיא אחרת מה שהקשה מרן הגרמ"פ שליט"א בסמוך אמ"ש דפלטיא הוא דוקא מחוץ לעיר כמו שכתב הסמ"ג משום דכן היו במדבר שהיו פלטיא לסחורה מחוץ למחנה מתגרי עכו"ם ותמה ע"ז מרן שליט"א (בדף ט" ד"ה ומה שכתב) דאף שישראל היו קונים מתגרי עכו"ם לא היו ענין קביעות משום דבע"פ לא הותרו לכלום ורובא דרובא לא ילאו מן המחנה כלל ואוה"ע לא ידעו כלל היכן הם מפני שנתכסו ע"י עמוד הענן שבשציל זה הוא חג הסוכות שענני כבוד היו מכסין אותן וכשמת אהרן נראו ישראל להכעני שנסתלקו ענני כבוד ולא שייך שיוקבע מקום מחוץ למחנה שיציאו לשם תגרי עכו"ם סחורה בשציל איהו יחידים דרובן עסקו בתורה ולא היו חסר להם שום דבר כעדות הקרא, וכו' וביאור דבריו שליט"א דהרי בני ישראל היו להם מן וכמ"ש לא נתנה תורה אלא לאוכלי מן ולא חסר להם כל דבר שטעמו טעם כל דבר צמן.

ולפמ"ש נראה דהרי המן לא ירד בשציל הערב רב רק בשציל ישראל וכיון שהם היו מחוץ למחנה ולא ירד להם מן היו צריכין לקנות להם מאכל ושאר צרכיהם והיו התגרים באים שם ומוכרין להם בשוקים בסרטיאות ופלטיות שהיו שם ואחי שפיר מאד דברי רבינו הגדול הסמ"ג שהיו שם ואחי שפיר מאד דברי רבינו הגדול הסמ"ג שהיו הפלטיות והסרטיאות מחוץ לעיר דזה היו ממש דומה לדגלי מדבר דהא אמת שלא היו צריכים בני"י במחנה לסחורות ולא היו פלטיות בתוך המחנה אלא מחוץ למחנה. וע"כ שהיו תגרי עכו"ם מנזין להם תמיד שאל"כ מאין להם מנחות ונסכים וד' מיניי וצ"פ התכלת במשנה הלחם מעבד הכבשים וכו' שכן מצינו ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר קרבו כבשים בלא לחם

ולפענ"ד אי משום הא לא קשיא חדא דאפילו נימא דהיו שריון בחצירות והיו יוצאין ובאין דרך החצירות לא היו מצטל בשציל זה הנניעות דמה שהיו בלעם משבחן שלא היו פתחיהן מכוונים זה כנגד זה כמ"ש רש"י עה"פ מה טובו אהליך וכמבואר בחו"ל והיינו שלא היו יכולין להצטע זה בחדר חצירו אצל מה שהלכו בחצר אחד כמה אנשים זה לא שמענו מבלעם וגם כי מעולם היו בני"י דרים בחצרות גדולות ובפרט בזמן חו"ל והיו להם חצר אחד להרבה בתים ודוקא בתים המסתכל יש בו משום נניעות משום שאדם עושה צביתו דברי הננע כמבואר ב"ב ז' ע"ב הויקא דצית שאני וצב"ש"ס שם אצל בחצר לא וכ"ש אם החצר מתחלה של שותפים דלא מרגלי לעשות דברי הננע שם כלל ועיין תוס' שם נפל שאני שהורגלו לעשות דבר הננע בחצר ולא למדו ליזרה זה מזה אצל כשלא נפל ולא היו מחיצה ליכא דבר הננע.

האמנם לע"ס הקושיא כבר נפתח בגדולי הפוסקים וכבר הקשו דהרי כל מחנה ישראל היתה מוקפת חומה והיינו ענני כבוד והאיך היו שם רה"ר בכלל ומה"ט פי' דלמד הרמב"ם דבזמן שהיו ישראל במדבר לא היתה המדבר ר"ה כ"א בזמן הזה ועיין רבינו אברהם בן הרמב"ם וצ"ב פ"ד מה"ש ובכ"מ שם ואחרים פי' דאהכ"נ משם ילפינן כמה היו שם ששים ריבוא אצל לא לענין הוצאה דהם היו מוקפים ומחנה לוי היתה רה"ר שהיתה חוץ למחנה ישראל ושם היו מקום רחב להקים שם המשכן או אולי מחנה לוי לא הקימו אהליהם סביב למשה או שהיו מפולש משער לשער ומכוון אשר כה"ג גם צעיר הוה רה"ר עיין שו"ת הגר"י שטייף אצל יותר נראה לפמ"ש בקונטרס אום אני חומה נתיב י"ז ממדרש רבה במדבר ז"ט בסדר הדגלים וסדר נסיעתם חו"ל וכן אהה מוציא כשאתמר הקצ"ה למשה שישרה ישראל דגלים א"ל השרה אותם לכל רוח רחוק אלפים אמה שנאתמר מנגד סביב לאהל מועד יחנו מהו מנגד אר"י יחזק מרחוק מיל שהם אלפים אמה וכו' ומבואר דחניית המחנות היו רחוק מיל מאהל מועד שהוא אלפים אמה שיעור תחום שבת וכיון דסדר חנייתם היו לפי ד' רוחות העולם א"כ פשוט דאהל מועד שהיו באמצע בין שתי המחנות היו רה"ר דהתם היו מפולש מיל מנזד זה ואלפים אמה מנזד זה והיו מפולשים ומכוונים זה כנגד זה ושמה צאו כל ישראל ללמוד תורה ממשה רבינו ולשמוע קול דברו וממילא לא היו שם טעם של עומד מרובה על הפרוץ.

ובאמת כי דברים של טעם הם שהרי במדבר היו לערך 4-5 מיליאן בני"י שהרי היו ששים ריבוא מכ' ועד כ' הגברים לצד מנשים וחוקים וטף פחות מעשרים הרבה מאד ודאי עלו לכמה מיליאנים הגם שלא נזרף הערב רב

והמאירי עירובין ו' אחר שהציא דרה"ר צריך שיהא רבים מנויים לבקוע ליכנס וללאת ציורש בלי שום עקום כתב ח"ל ולמדת שאעפ"כ דיו גדלות נעלות שמשנעלות אין כאן בקיעת רבים ואף בזו גדולי הדור סוברים שדיו גדלת אחד מלד אחד נעלת שמאחר שאין הדבר תלוי אלא במניעת רגל רבים הרי משנסגר שער אלל ראשו האחד מנעו רבים רגלם מנתיבתו ע"כ. והרשב"א בעובד"ק ש"צ כתב ח"ל מקום שהרבים צוקעים צו וכו' ויראה לי שאין צריך דלתות נעלות מכאן ומכאן אלא כל שיש כאן דלת נעלת צלילה ולחי או קורה מכאן הרי זה רה"ר שאין ר"ה אלא המסור לרבים בכל עת והואיל ויש לזה דלת צלילה וחוסמת העוברים שם צלילות אין זה רה"ר עכ"ל. הנה לן מפורש מדברי הרמב"ן והרשב"א והמאירי כדעת החוס' סוכה דף ד' שהצאנו בקונטרס אום אני חומה וכמו שדייק בזה הגאון בעל אב"י דלענין שבת שלא להיות רה"ר אין הדבר תלוי במחיצות אלא במניעת רגל רבים וכל שנמנעו רבים מנתיבתם בכל אופן שהוא לא מקרי רה"ר.

וה"א דלא קשיא קושיא מרן הגאון שליט"א דא"כ נוכיח דיעשה רה"ר ממש נמי בלא מחיצות אלא במניעת רגל בהעמדת שומר שלא יכנס שם אדם, לפענ"ד לא קשיא דתרי דיני מינהו, א) להוציא מדין רה"ר, ב) להוציא מדין כרמלית ולעשותו רה"ר והנה להוציא מדין רה"ר סגי במניעת רגל דכל שמונע רגל רבים מלעבור ומונעין מלעבור מחמתו מוציא מדין רה"ר ולזה אין צריך מחיצות כלל אצל לעשותו רה"ר צריך מחיצות דוקא ולזה יש דינים בצחיה מחיצות, זה"פ, ולבד, וגוד אחית, וכיוצא צו, ויסקוד לחילוק זה מצואר במשנה טהרות פ"ו מ"ו ובגמ' שבת ו' ע"ב דתנן התם הנכנס לבקעה צימות הגשמים טומאה בשדה פלונית ואמר נכנסתי למקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לשדה זו אם לא, ותנן נמי הבקעה צימות החמה רה"ר לשבת ורה"ר לטומאה וצימות הגשמים רה"ר לכך ולכך ואוקמה רב אשי צדאית לה מחיצות להכי קרי לה רה"ר הא לאו הכי הוה כרמלית ועולא אמר מאי רה"ר שאינה רה"ר ע"כ ע"ש מצואר מכולהו דלהוציא מרה"ר לא צעי מחיצות אלא כל שאין רגל הרבים שולט צו מחמת שאסור ליכנס בצקעה לאו רה"ר הוא אלא כרמלית וצדאית ליה מחיצות נעשה רה"ר ולכן ר"א מוקי לה צדאית ליה מחיצות מדקרי ליה רה"ר ועולא מוקי לה צדלית לה מחיצות ולא הוי אלא כרמלית ואמאי קרי ליה רה"ר שאינה רה"ר וצ"ע עבודת הקודש להרשב"א ז"ל אמ"ש הרמב"ם דמדבר ועיר הוה רה"ר כתב ח"ל אחיה כרמלית כל מקום שאין רגל הרבים מוציאה שם תמיד כמדניות והשווקים והדרכים המפולשין מעיר לעיר אלא מוקפים כמדברות והיערים אינן צדין רה"ר דבר תורה וכו' וכן אינן צדין רשות היחיד עד שיהא גדור גדר גבוה

ופרש"י שלא הי' להם והתוס' הקשו הא ת"ע מציאין להם וכ"כ הרמב"ן עה"ת שהיו לוקחים תשמישי מזה מהתגרים ויין לקידוש ולשתיה ואתרוגים וכן מצואר בגמ' יומא ע"ה ע"ב ועיין בסמוך אות ל' שמינה דייק המשכנ"י שהי' רה"ר במדבר. וכל שאר דברים שהיו צריכים לקיים המצות וגם לקחו שם המון עם דברים שלא היו צמן ולא טעמו צו טעם צללים ושומין וכיוצא צו. ומיהו בגמ' דמצואר דמחנה לוי' היתה רה"ר י"ל משום דהיתה פתוחה לפלטיא ופרטיא והיתה מפולשת וכמ"ש ואחי שפיר. וממילא הדרינן לדברי החו"א והעומדים ששיטתו דצעירות גדולות ליכא דין רה"ר.

סימן קא

ביאור דברי תוס' ושאר ראשונים דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות ממש רק דין מחיצות שמונע רגל רבים מלעבור

ו) במש"ב צ"ס תוס' סוכה ד' דמחיצות שבת לא צעין מחיצות מדין מחיצות אלא צעין למנוע רבים מלעבור וכל שמונע רבים מלעבור יש לו דין מחיצה לענין שלא יהא עוד דין רה"ר ולכן כל שיש לפניו מניעה שלא לעבור לא הוה רה"ר דהוא כגון חוק המלכות שאסור לעבור להולכין בצרגליהן בצמנע הדרכים לא הוה רה"ר הוא דבר תמוה וצטל וכי יוכיח מתוס' שיעשה רה"ר ממש גם בלא מחיצות אלא במניעת רגל בהעמדת שומר שלא יכנס לאחיה שטה מקום שום אינשי לשם וגם להיפוך חזינן דהמחיצות שכשרין לשבת אין מונעין הרגל כלל דהא נעשה רה"ר ממש גם בצורת הפתח וגם בלחי אף שלא שייך מניעת רגל בזה הרי מוכרחין לומר דהוא דין מחיצות לא מניעת רגל בעלמא ע"כ.

ולפענ"ד הגם שמרן הגאון צטל סברא זו מ"מ אינו צטל ומצוטל כעפרא דארעא אלא חוזר וניעור וסברא זו חקרונה ומנאנוה בראשונים גדולי תקרי לב הרמב"ן ז"ל שבת דף ז' ע"א ח"ל ה"ג וכן גרסו הגאונים ז"ל ואם חקק צו ד' על ד' והשלימו לעשרה מותר לטלטל במוכו בכולו ואיכא למידק אמאי לא צעין שיהיו מחיצות תוך ג' לשפת החקק כדאמרין לענין סוכה אם יש משפת חקקו ולכותל ג' טפחים פסולה איכא למימר לענין סוכה דפנות צעי דכתיב בצוכות תשצו צסכת בצוכות הלכך צעין תוך ג' דליהוי לבדו אצל לענין שבת כל היכי דלא צקעי רבים כלל רה"ר הוא והא איתנהו למחיצות מבחוץ דהוו עשרה הלכך תוך החקק נמי תוך מחיצות דעשרה הוי ע"כ הנה כתב להדיא דלענין סוכה צעין דפנות ולענין שבת לא צעין מחיצות אלא כל היכי דלא צקעי רבים כלל רה"ר הוא.

יהיו מחיצות גמורות רק שאינן מעכבות וממעטות ההילוך על הרבים לא מקרי מחיצות לגבי שבת דגבי שבת העיקר שהמחיצות פועלות הוא לעכב הילוך הרצים ולמנוע אותם מלעבור וכל מחיצה שאינה ממעטת את הרצים לא הוה מחיצה וכל שממעט ומעכב את הרצים מלעבור הן מעט הן רב ל"ל צה דכן הוא מחיצה שנעלת כל היום וממעטת הרבה עוזרים ושצים כמחיצה הנעלת רק לרגע אחת ציום או אפילו רק ראוי לנעול שהוא ממעט מוטעם שסוזרים דילמא הדלת סגור כמזואר במאירי.

ובם גור ארי' לכק"ז מרן מהר"ל מפר"א ג עירובין כ"ג בד"ה אילמלא כתב דמחיצה ציד"ש הוה מחיצה והיא חזקה יותר ממחיצה צידי אדם שהרי לא יוכלו לנטל אותה כלל וכגון הא דכל העולם כולו מוקף צים אוקיונוס שהוא מחיצה חזקה וגמורה שהקשו התוס' ומי' דציד"ש לא הוה התוס' דמחיצה ציד"ש ודאי הוה מחיצה אלא דמ"מ אין ההיקף שבתוכם צטל מרה"ר מטעם אחר דהמחיצות שמתחלת הבריאה לא באו להבדיל המקום הזה לעצמו ולעשותו רה"י ע"ש מזואר נמי דס"ל דלענין שבת כל מחיצה שלא בא להבדיל לא הוה מחיצה כלל והעיקר במחיצת שבת שצריך למנוע הרגל ולהבדיל בין העוזרין ללא עוזרין ועיין חצלתה השרון א"ח ס"י כ"ג.

ז) וב"ש הגרמ"פ שליט"א דחוינן להיפוך במחיצות שבת דהמחיצות שכשרין לשבת אין מונעין הרגל דהא נעשה רה"י צ"וה"פ ובלחי הרי מוכרחין לומר דהוא דין מחיצות ולא מניעת רגל בעלמא ע"כ.

לפענ"ד הנה כבר הבאחי לעיל דהם שני דינים (א) דין שמוציא המקום מלהיות רה"ר ולזה לא צעי מחיצות במציאות אלא סגי במניעת הרגל וכל שמונע הרגל מלעבור מבטל דין רה"ר, (ב) לעשות המקום רה"י ולזה צריך מחיצות דצלי מחיצות לא נעשה רה"י, ומחיצות אלו ציארנו לנו חז"ל מה הם ומה נקרא מחיצה לענין זה ושצ"ה"פ נמי מהני במקומות שמהני והבאחי ראה לזה מאוקיימתא דר"א ודעולא צצקעה דרה"י צימות הגשמים צין לשבת וצין לטומאה ואמר עולא מאי רה"י שאינה רה"ר ציאר הדברים דלענין שלא להיות רה"ר סגי במניעת הרגל וכל שמעכב הרגל ומונע רבים הרי זה סגי שאינה רה"ר ולא צעי לזה מחיצות כלל ולעשות רה"י צעי מחיצות וזה דין שני ולזה סגי הצ"ה"פ או לחי או קורה (ובאמת כי צגמ' נחלקו אי לחי וקורה הוה מדין מחיצה או משום היכר) עכ"פ רשות הרבים פשוטו כמשמעו וכפירושו רשות לרבים שיהא רשות הכל ולכל לעבור דרך שם צלי מניעה ומייהו לאחר שיצא מרה"ר אכתי לא נעשה אלא כרמלית צדלית

עשרה או עמוק עשרה כחריץ (שער ג' א) ע"ש ומזואר נמי דהני תרי מיילי נינהו דכל מקום שאין הרגל מצייה שם תמיד הרי זה יצא מדין רה"ר ונעשה כרמלית ואפילו הדרכים מפולשין מעיר לעיר אלא מוקצים כמדברות והיערים ומייהו אינם צדין רה"י עד שיהא גדור גדר גבוה עשרה או עמוק עשרה כחריץ ועיין שו"ת אמונת שמואל סי' מ' וזה צרור מאד. ולפ"ו שפיר מפורש החילוק צין רה"י לרה"ר ואחי שפיר חידוש האצ"נ צצברי התוס' סוכה דכל שאסור לעבור ע"פ חק המלכות שוב לא הוה רה"ר וממילא צדידן נמי ציון דאסור לעבור צרמוצ מפי חוק המלכות ומונע רגל הרצים שוב לא הוה רה"ר לכ"ע אלא כרמלית הוא דהוה וניתר ע"י צ"ה"פ וזה לפענ"ד צרור ואמת צס"ד.

ולא אכחד מעיטי דלאחר שהדפסתי הקונטרס אום אני חומה ראיתי צשו"ת שו"מ ח"א סי' רנ"א שנשאל אהא דמזואר צש"ע א"ח סי' שס"ה ס"צ והוא דלא צקעי צו רבים ופרש"י והג"א הוא צצ"י וצמג"א שם דהיינו מקום מטונף או למקום מקולקל צפתחים וטיט ואין דרך רבים מציין לעבור שם ושאל השואל היאך הדין אם אינו מקום מטונף וגם אין הטיט מצי שם אצל אם כ"ו אין עוזרין צו רבים כגון שהוא מן הצד וכן צמקום ששר העיר אינו מניח לעבור שם אם מקרי פרצה וז"ל ח"ל דלא מיציעא אם שר העיר אינו מניח לעבור שם דודאי לא מקרי פרצה דלא גרע מאית ליה גדודי שאינו נוה לעבור צה ומכ"ש צזה דשר העיר אינו מניח לעבור ונקוט פזרא וליחצי ופשיטא דשר העיר שהרחוב שלו דיכול לעכב כו' ומ"ש המופלג מהא דאמרו מחיצה שהגדיים צוקעין צו ולא קאמר צצמקום שאינו נמלא גדיים יהי מחיצה וע"כ ציון שיכולין לצקע אם היו שם גדיים לא מקרי מחיצה וה"ה כאן לא דמי דשם כל שיכולין להפסיק ולצקוע מחיצה לא מקרי שמחיצה הוא שא"י להפסיק אצל רה"ר לא מקרי רק צמקום שיכולין ודרך לעבור כנלפענ"ד עכ"ל. וכן ראיתי להגאון מהרש"ס צד"ת סי' שס"ה אות צ' שהקשה לדברי הצ"ש והסכים להשו"מ דהמניעה ע"י השר מהני ולא נעשה רה"ר צאופן כזה ואמת כי ראי' צרורה לדבריהם מדברי התוס' והרמב"ן והרשב"א והמאירי הנ"ל, ועכ"פ מזואר מכל הני פוסקים דהיכי דהמניעה צה מפי חוק המלכות שלא לעבור צרה"ר חו לא מקרי רה"ר.

איברא דמחיצה שאינה מעכבת את הרצים אפילו הוא מחיצה גמורה אפ"ה לא מהני לענין שבת ודבר זה למדתי מרבינו הגדול הרמב"ן ז"ל צעיר של יחיד עירובין נ"ט לאחר שכתב דלר' יהודה דצבר צ' מחיצות דאורייתא אין לך ר"ה צתוך העיר כתב א"נ שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הרצים כלום אין צה תורת מחיצה והכ"נ משמע גבי סולמא דצור ואוקיינוס ע"כ. ציאר הדברים דלענין שבת אם

במקום שיש רשות לכל מי שירצה לעבור דרך שם ואין לו בעלים מיוחדים למחות כו'.

ובא"א (בזוטטט) סי' שמ"ה ח"ל גם י"ל שדרך המלך אין יד כל אדם שזה צו שמיחד להקיר"ה להגתינה וכבר הוצא צ"ש מהריב"ל ז"לה"ה לחלק צ"ן של יחיד לשל רבים ולחאת אין שום עיר צמדינתינו זריכה הכשר יותר מזה"פ לכ"ע ע"כ ע"ש צאריכות הרי צרור מילל הפוסק הגדול דכל שהדרך מסור לקירא או הממשלה או סתם רבים ולא נמסר לכל הרי אין לו דין רה"ר ולכן אין דין רה"ר צמדינתינו וכ"ש צמדינתינו שהדרכים שייכים להממשלה הנקרא פעדעראל ע"ש עוד כמה קולות צזה. [וע"ע שו"ת משנה הלכות חלק ט"ו סימן קכ"ג].

ח) ומש"ב הגרמ"פ שליט"א דכל שנעשה לטובת הרבים ולסדרם איך שילכו האינשי צאופן שלא זיקו לא נגרע מחשיבות רה"ר ולפענ"ד פשוט שאם יעשו המלכות דלתות לרחובות במקום האור אדום וצמקום הקאטפ סיינס צכדי שלא יעצרו בני אדם וזוקו ולמשל שיראו שיש הרצה צנ"א שלא שומעין ועוצרין על האור אדום ויחליטו לתקן דלתות כדי שלא יבואו לידי סכנה והדלתות יסגרו אוטאמטי או ע"י צנ"א ויפתחו מיד אחר שיעבור האור אדום ויסגרו שנית כשישחנה האור מדי פעם צפעס צקיטור יעשו דלתות על הרחובות צמקום האור אדום פשוט דיודה הגרמ"פ שליט"א דאז לא יהי' לו דין רה"ר הגם שהדלתות לא נעשו רק לסדר איך שילכו צנ"א ולא זוקו ולא יבאו לידי סכנה וע"כ כיון שהדלתות מונעין רבים מלעבור תמיד הגם שהוא לטובת הרבים ואפשר שעיי"ז יעצרו עוד יותר מאלו לא הי' התקון של דלתות מ"מ כיון שהדלתות מונעין הרבים מלעבור ואין הרה"ר מסור לרבים צכל עת אלא המלכות מונע רבים פעמים לאלו ופעמים לאחריים מלעבור שוב לא הי' רה"ר ולא איכפת לן כמה יעברון וכמה לא יעברו ואפילו ששים רבוא או יותר לא איכפת לן צזה.

ך"א גמורה לדברינו עוד מהשראנקען שיש צכמה מקומות שנעלות לסיבה שעוצרים שם הרצבת או כיוצא צה וכדי שלא יבואו בני אדם לידי סכנה שלא יעברו אז ויבואו לידי תאונת דרכים סוגרים השראנקען כידוע ומצואר צפוסקיס דהני שראנקען הו"ל מחינה כל שנעלת אפילו רק פעם אחת ציום רק שתהי' נעלת עכ"פ ולשיטת הרמב"ם דסגי צראוי לנעול (עיין א"ח סי' שס"ד) ודאי דסגי אצל כל שנעלת ממש כ"ע מודי ועיין זכרון יהודה (קאטמאר) סי' ז"ה ושו"ת פנים מאירות ח"צ סי' קמ"ג ושו"ת צרית אברהם סי' י"ח ושו"ת חדות יעקב סי' ס"ד והוצא צשו"ת חלקת יעקב ח"א סי' קצ"ה והני שראנקען לא נתקנו שלא יעברו האנשים אלא

ליה מחינות וצריך תנאים לעשותו רה"י והוא ע"י תקון צה"פ ולחיים וכיוצא צו שיש להם דין מחינה ולא מחינה ממש רק לעשותו רה"י וגם צזה נסתפק הפמ"ג צנוה"פ של ד' קונדסין אי הוה מחינה ד"ת ולחייב הזורק צו מר"ה או דלוה"פ מהני רק להחיר כרמלית או פרצה יותר מעשר דמן התורה הוי מחינה משו"ה מהני צוה"פ ע"ש ועיין ציאור הלכה סי' שס"צ צשכל הרוחות ע"י צוה"פ שהציא צזה מחלוקת הראשונים דלדעת התוס' ורא"ש ורשב"א נראה דהוי מחינה דאורייתא ולדעת הריב"ז א"א והריטב"א ור"ח ורמב"ם ורי"ף נראה דהוי רק דרבנן ועכ"פ נתיישצו צזה דברי רבותינו הצדיקים האחרונים ז"ל אשר מיניהם אנו שותים שמחינות שצת לא צעיין אלא למונע רגל רבים מלעבור דרך שם וצריהם שרירין וקיימין ומצוארין צדברי הראשונים.

ד"א וממילא מש"כ עוד מרן ח"ל אצל ודאי אם ע"י חק המלכות וסימני אור אדום ומלת סטאפ נתמעטו העוצרים משיעור ס"ר אין לו דין רה"ר מצד שליכת עכ"פ ס"ר עוצרין אצל צרור שהעוצרין ושצין נתרצו ע"י חוק המלכות וסימנים דאור אדום וסטאפ שליכת עיי"ז סכנה וגם לא דוחק לעבור כמו אם לא הי' חק המלכות והסימנים ומנין לנו לומר חדוש זה שרה"ר הוא דוקא מקום שהמלכות מניח להיות הפקר שיוכל כל אחד לילך ולרוץ כרצונו אף שעיי"ז זיקק לחצרו אלא ודאי דהמלכות צריך לסדר איך שילכו האינשי צאופן שלא זיקו ולא נגרע מחשיבותו של רה"ר צשציל זה וכו'.

לפענ"ד מלצד מה שכתתי לעיל צשם הראשונים דכל שהמניעה צא צאיזה אופן שהוא מונע רגל העוצרים לא הוי רה"ר הנה מצואר צרבינו הרשב"א צעצה"ק שער צ' ח"ל מקום שהרבים צוקעין צו משער לשער ושעריו מכוונין זה כנגד זה כדגלי המדצר אם רחצ שש עשרה אמה זהו רה"ר גמורה כו' רצה לערצו ולהחיר לטלטל צכולו כיצד הוא מכשירו כו' ויראה לי שאין צריך דלתות נעולות מכאן ומכאן אלא כל שיש כאן דלת נעלת צלילה ולחי או קורה מכאן הרי זה רה"י שאין רשות הרבים אלא המסורת לרבים צכל עת והואיל ויש לזה דלת נעלת צלילה וחוסמת העוצרים שם צלילות אין זו רה"ר ע"כ ומצואר דרה"ר לא הוי אלא המסור לרבים צכל עת ואם יש לו דלת נעלת צלילה או אפילו ראוי לנעול לדעת י"א כמצואר צש"ע סי' שס"ג תו לא מקרי מסור לרבים לכל עת צלי הפסק כלל, הרי שעכ"פ רה"ר צריך להיות דוקא מקום שהמלכות מניח להיות הפקר שיוכל כל אחד לילך ולרוץ כרצונו אצל אם יניחו לו דלתות לעכצו שוב לא הוי רה"ר, ומ"ש אור אדום או שאר הפסק ודאי אין חילוק כיון דסוף סוף לאו מסור לרבים צכל עת הוא. וכ"כ צחמד משה סי' שס"ג אות ד' ח"ל רה"ר היינו

בעצמי אלך אתם לברר וכמו שאמרו בגמ' (חולין נ"ז ע"ב) אמרו עליו על ר' שמעון בן חלפתא שעסקן בדברים היה ולא סמך אהימנותא דשלמה ועכ"פ היאך אפשר לאסור על סמך שלא נתברר מה שאפשר לברר ונתברר לאחרים שינסו מחינות גמורות בצרוקלין מג' דדים ע"י הים וגם מרות רביעית יש כמעט רוב מוקף במחינה וכמו שאזכר פה ג'לומים על זה.

וְלֹא מייצגים להפוסקים דס"ל דמחינה צידי שמים נמי הוא מחינה עכ"פ מדאורייתא (עיין שו"ת שב יעקב סי' י"ז) שכתב דמיום הוסדה הקהלה דראטערדאס נוהגין בשבת היתר טלטול כעירות המוקפות חומה על סמך שהמים מקיפין אותה והאג נמי באותה תמונה כמו ראטערדאס עיר פרוח רק מים מקיפים אותה וגם בהאג נוהגין היתר טלטול בשבת והראה לי כתוב וחתום מן שלשה עמודי עולם גאוני ארץ חכמי ספרד שהיו רבנים וחכמים בק"ק ראטערדאס גם יש להם היתר מהמנותא מן הגאון חכם צבי כמבואר בשו"ת סי' ה' והמהרש"ם בהגהות לא"ח הביא לשון רבינו בעל הלכות גדולות מוצא בא"י עירובין סי' קס"ד (עיין דע"ת סי' שס"ג) עיר המוקפת מכל לדדיה צנהר זה הוא ערוכה ואין רכיכה אלא עירובי חרות לערב צפת וצש"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח וסי' קי"ג הביא דעת הנוצי"י שכל הפוסקים לא ס"ל כחוס' עירובין כ"צ לחלק בין מחינה צידי שמים למחינה צידי אדם, ודעת ק"ת פוסקים דמדאורייתא הוא דהוה מחינה ולא מדרבנן, ולדידהו ודאי לא מייצג לך, אלא אפילו למ"ד דמחינה צידי שמים לא הוה מחינה מ"מ צדין לכ"ע כיון דבנוי סביב הים מחינה גמורה של אבנים הוה מחינה לכ"ע וזה פשוט וברור.

אִיבְרָא דכרגע מלאתי באג"מ א"ח סי' קל"ח צענין אם אפשר לעשות תיקון עירובין בצרוקלין (להגאון ר' צבי הירש אייזענשטאט זצ"ל) שכתב שם הגאון ר' רפאל צער ווייסמאנדעל זצ"ל להחשיב חלק גדול מעיר צרוקלין כמוקף מחינות משום שבג' רוחות כותב שמוקפת ים ונהר וגידודי הים והנהר נעשו צבנין ע"י אדם ולא מצטלי רבים המחינות ונשאר רק רוח אחד שאמרינן פי תקרה לדינא והאריך שם מרן הגאון שליט"א דלא אמרינן פי תקרה על הטריין אבל צהא לא מספקא ליה די"ג ג' מחינות של מים בצרוקלין שמוקפת ים ונהר מג' רוחות והגידודים נעשו צבנין ע"י אדם והו"ל מחינה ממש הרי דעכ"פ נתברר ונתברר עוד לפני כשלושים שנה ומאז ועד עתה לא נעקרו המחינות ואדרכה אפשר הוסיפו עליהם אבל פשוט דתפס מרן הגאון שליט"א בעצמו די"ג מחינות סביב צרוקלין עכ"פ פשוט דבר זה נתברר וגלי ועומד לכל לראות בעצמו ואין אומרים למי שלא ראה את החדש יצא ויעיד אלא למי שראה (נדה ז' ע"ב) וברור הוא לכל בצרוקלין מוקף בג' מחינות.

אדרכה שיעצרו יותר ע"י הרכבת או אניות ורק שלא יצא לדי סכנה אבל כיון שהן ננעלות ומעכבות רגל שפיר מקרי מחינות ופשוט דבכל דלתות נמי דינא הכי דאפילו נעשות לקדר הדברים והעוצרים שלא יפלו מ"מ כיון שמעכבים העוצרים לא הוה רה"ר.

עב"פ לפ"ז דקדו דברינו הראשונים שנבנו על דברי רבותינו האחרונים דכל שע"פ חק ומשפט שר העיר אסור לעבור דרך שם לא מקרי רה"ר וא"כ צדין שכלל הרחובות אסור לעבור דרך שם באמצע הדרך לכ"ע ולעולם שוב לא הוה רה"ר וגם מזה אל תגה ידך באור אדום שהוא ג"כ מונע את הרצים ואין נפ"מ צוה אם הוא לטובת המעבר של הקארס או לא כל שמונע רצים אפילו לשעה מלעבור לא מקרי רה"ר וא"כ כל העירות כהיום שדינא הכי ל"ל דין רה"ר ולא דמי לעירות לפני שנים שלא היו קארס באמצע הדרך והיו האנשים צוקעים צרה"ר יחד עם העגלות כידוע.

והדרין להיסוד צוה דכל מקום שהוא מסור לרצים תמיד ורחב ט"ז אמה והוא מפולג אז אם יש צו ששים יצוא צוקעין צו בכל יום הוה רה"ר ואם אין צו ס"ר לאו רה"ר הוא אבל מקום שאינו מסור לרצים אפילו רק שעה אחת ציוס ואין יד כולם שוה אלא יש מי שהוא יחיד או המלכות שמעכבים את הרצים מלהלוך צו לא מקרי רה"ר יהי' מחינה טעם שיהי' העיכוז.

סימן קב

ברוקלין מוקף מחינות בנויות בידי אדם מג' רוחות ורוב צד רביעית
וּב"ש עוד הגרמ"פ שליט"א וז"ל ומאד מחינות סביב צרוקלין כפי הידיעה שעד עתה אינו כן וזה אפשר לברר ע"כ.

ובאמת כי מאד תמהני על זה איך אפשר להכחיש את המחינות וכפי הידיעה שלפנינו נתבררה ונתבררה וכמו שאמרתי בע"ה וגם כתבתי במכתבי האחרון שבעצמי הלכתי עם עוד ד' אנשים בני תורה חסודים מאד זאת אומרת שהיינו חמשה אנשים כשרים להעיד ע"פ התורה וסובצנו את כל צרוקלין ומלאנו ראינו בצרוקלין מוקף משלש רוחות ממי הים ורובא דרובא הוא בנוי סביב מחינה גבוה הנעשה צידי אדם רק חלק קטן ממש שהוא צלי מחינה צידי אדם לערך חצי מיל או כיוצא צו אשר צוה ודאי לכ"ע אמרינן עומד מרובה שהוא רובא דרובא ממש על הפרוץ וכבר בקשתי את ידידי הרב הגאון ר' ראובן פיינשטיין שליט"א או שהוא בעצמו או שישלח שני בני אדם מהימנים ויבררו לעצמם או שאני

ובבר העידו כן הגרמ"ד וייסמאנדעל ז"ל בעמח"ס חמד משה והגרמ"ה אייזענשטאטט זה לפני יותר מעשרים שנה ולא ערער בזה אדם מעולם שכן הוא המציאות והיאך החי יכול להכחיש את החי ואם אחרים אמרו לו למרן שליט"א שיחזור גם מזה שכתב בספרו היקר סי' קל"ח שיטעם מחילות בצרוקלין מג' רוחות עכ"פ אומר אני שעדי שקר הם ובמילתא דעבידי לגלויי הוי כאלו בא הרוג צרגליו ואפשר להזימם ואזכרף פה מפה כדי שיראה מעכ"ג בעמנו ועכ"פ מציאות א"א להכחיש וא"כ ראי' אמנם אפילו אם הי' מספקא ליה למעכ"ג והו"ל כחרי ותרי החיוב לצרר מקודם שליכא מחילות ואח"כ לאסור העירוב וכבר פסק לן הש"ך בכללי הוראה ביו"ד סי' רמ"ב דכל שאינו צרור לך כאחותך לאסור אסור להורות לאסור כמו להיתר ואפילו בשל עכו"ם שמה יבא לידי קולא במקום אחר ואפילו עד למאה והא"ך א"כ נסמון לאסור מספק ולדידן נתברר ההיתר דאיכא מחילות.

וראי'תי במכתב מרן הגאון שליט"א מחודש שבט התשל"ט מה שכתב לרצני פלעטבוש להיות דברייטען ציטש וקוני איילאנד מתאספין שם על חוף הים צימי הקיץ יותר ממיליאן אנשים לפעמים ביום אחד ולכן חוף הימים אלו רה"ר דאורייתא אינו מדין פלטיא גדולה וממילא דרחובות הפתוחין לה הו"ל דין רה"ר, אלא דמפלפל אי צעי ס"ר צוקעין בכל יום דוקא.

ולפענ"ד נראה דאפילו נניח שיש שם דין פלטיא ויש שם מיליאן אנשים מ"מ הרי המקום מוקף מחילות מג' דגדים ויותר דעל כד רביעיית ג"כ יש חלק מחילה וכמו שצוה"י אכרף פה מפה קטנה, ואפילו נכסים לנקוט חומרת מרן הגאון שליט"א לחוש לשיטת הרשב"א בעצוה"ק דלפלטיא לא מועיל לתת נעולות ולפי ציור החכ"ז ודלא כש"ע ונושאי כליו שכולם לא חשו לדברי הרשב"א בעצוה"ק הנ"ל הרי שאר צרוקלין מותר לערב בו שהרי אפילו להרשב"א דלפלטיא לא מהני מחילות מ"מ מודה הרשב"א ז"ל דחוק למחילות כלומר מחוק לפלטיא אינו אוסר והרי האמת דאין אפילו רחוב אחת מפולשת להציטש הנ"ל וא"כ אפילו נחליט ונכסים דהציטש הו"ל דין רה"ר עכ"פ לחומרה צריך להכריז דעל הציטש אסור לטלטל ואין העירוב מחיר את הציטש וההולכין על הציטש ומטלטלין שם הם מחללי שבת ר"ל אצל מה שחוק לציטש ודאי שאפשר לערב צלי שום חשש כלל. אלא דגם זה אמת דלדידהו ההולכים שמה בעוני"ה שצבת ודאי די לפסוק כשאר פוסקים דלא ס"ל כרשב"א בעצוה"ק אלא כשיטת הש"ע ורוב פוסקים ראשונים ואחרונים דלפלטיא נמי מהני לתת ואינם בכלל מחללי שבת לגבי זה עכ"פ ולשומרי תורה ויראי השם באמת אינו נוגע כי האיך הירא את השם אינו הולך למקומות אלו ח"ו לא בחול וכ"ש שצבת.

והמענה אשר שמעתי מאיזה טוענים באשר אושען פארקוויי מפולשת היא לפלטיא או לציטש הנ"ל אין זה אמת ואני בעצמי הייתי שם עם עוד אנשים חשובים ועיינו ראו ולא זר שאין אושען פארקוויי מפולשת להים או להציטש אלא אדרבה בסוף הרחוב יש שם מחילה גדולה הנקרא בארד וואלק, אלא כשמגיע הסוף של הרחוב הרי היא מתעקמת לתוך רחוב אחרת והרחוב השני נפסקת ע"י החומה של סוגעט ואדרבה סביב הציטש יש שם בנין שהוא בנין סביב כן ראיתי בעיני שריתי לראות המציאות ומי שאינו מאמין כבר אמרו מילתא דעבידא לגלויי לא משקרי אינשי אמנם כיון שיטעם אחרים שאולי רוצים לסלק ולהעלים האמת ממעכ"ג ולכן מוכרח אני לכתוב האמת שהיא המציאות ועל המציאות א"א לפלפל או להציא ראיות אלא המציאות מכריח את הדין. ולכן לא ראיתי גם בזה שום סתירה לדינו. בקיור העולה לדין שמה שכתב מעכ"ג שבענין מחילות סביב צרוקלין אכתי לא נתברר הנה באמת כי נתברר ונתברר כי צרוקלין היא מוקף מחילות העשויים צדי אדם מג' רוחות חומה גבוה וגם רוב מצד רביעיית הוא מוקף מחילה ורק לערך חצי מייל שהוא צלי מחילה הצנויה צדי אדם אצל הוא מחילת הים שמועיל לכ"ע כיון שהוא מיעוטא דמיעוטא וגם יש שם מחילה אחרת שאין צריך להכניס הציטש בכלל לתוך מחילות צרוקלין ולכן שפיר מותר אליבא דכ"ע לערב בצרוקלין ע"י תיקון זה"פ היכא דליכא מחילה. ואפילו לפי מה שמעכ"ג רוצה להחמיר בצרוקלין צריך ד' מחילות נמי אם נכרף על כד רביעיית ההי וועיס או יש גם כד רביעיית מוקפת מחילות מכל הד' דגדים.

ור"א באתי רק להעיר מה שכתב מרן בסמוך דף ד' ד"ה והנה רש"י וז"ל והטעם שרש"י קוצר שחדש זה שרה"ר יהא מפולש ולא באופן מעוקם ועקלתון הוא רק כשיש להעיר חומה כל סביבותיה שהיא עיר סגורה שיוצאין רק דרך שערים הפתוחין וכן נחשב שהיו ישראל צמדבר שעניינים הקיפוס והעניינים מאחר שהקיפוס הקצ"ה היה זה בחשיבות מחילה גמורה שהרי היתה עדיפא יותר ממחילות של חומת אצנים וממחילות של צרול וכשהיו צריכים ללאת היו יכולין ללאת כו' נראה דפשיטא ליה דהיקוף עניינים הוה מחילה גמורה ועדיפא ממחילת הצרול ולולי שהיו יכולין ללאת לא הי' נחשב לרה"ר כלל ולכאורה הרי המחילות הללו צדי שמים נעשו והא"ך היו נחשבים כמחילות כלל לשיטת מרן הגרמ"פ דס"ל דמחילות ציד"ש לא הוי מחילה אפילו מדאורייתא ואם באמת ס"ל דמחילות ציד"ש ג"כ הוי מחילות א"כ אמאי המים שהם מחילות מקיפות אינן מהנות לדין וז"ע ובסמוך עוד נחזור לזה.

(י) **וב"ש** וז"ל וכפ"מ שכתבתי באג"מ כשא"כ ס"ר צריך לתת אף כשאינו צדין רה"ר כדבארתי שם

אמות וא"כ צודאי שיכולים לתקן כל פרצות אלו ע"י זוה"פ
הרי שכתב מפורש דכיון דיש שם ג' מחיצות מדאורייתא אין
שם עוד רה"ר דאורייתא כלל אפילו היו שם פרצות יותר
מעשר וא"כ הכ"נ צדין צרוקלין נמי מוקף בג' מחיצות
עשויות צדי אדם ועוד מצד הרביעית א"כ אפילו נסכים שיש
בעיר צרוקלין ששים ריבוא צוקעין מ"מ לא הוה רה"ר לכ"ע
ולא בעי דלתות לתקן אלא זוה"פ.

אלא גדולה מזו כתב שם הגר"ע דמחיצות הנהר עשויות
צדי שמים ודעת התוס' עירובין כ"ב צד"ה אילימא
דמחיצות שאינם עשויות צדי אדם לאו מחיצות הן ואפילו אי
נימא דאין זה אלא מדרבנן מ"מ אינם יכולין לסמוך על
מחיצות הנ"ל מדרבנן וצריכים לתקן את כל הרחובות ע"י
זוה"פ וכו' אולם יש לסמוך ע"ד הרמב"ן והריטב"א דכל
שטח שדרך צנ"א להקיפו מיקרי שניכר שנמצא תוך מחיצות
אפילו עשויות צדי שמים ועיין צמ"ח חושן א"ש הל' עירובין ס'י
מ"ג סק"א דכיון שהיה לפנינו חומה נראין הדברים ששטח
זה ניכר עדיין שנמצאו בו מחיצות ולא נצטטל וכו' ע"ש.
עכ"פ כתב מפורש דעל הנהר היו יכולין סמוך אפילו בג'
מחיצות הגם שיש שם ששים ריבוא וכן כתבו כמעט כל
רבתינו הצדיקים האחרונים ז"ל הלכה למעשה דמהני זוה"פ
אפילו במקום שיש ששים ריבוא וצפרט הגאון המרש"ם ובעל
הרי בשמים והגאון מפרעמעשלאן והגאון ירושלמסקי מקעלן
שהתירו לערב צנ"א יארוק למרות שה"י בו ששים ריבוא ע"י
זוה"פ צרות שלישיית ולכן אין לפקפק בזה לפענ"ד. וצפרט
שמכתב הגר"ע נכתב צלירוף מרן החו"א ז"ל שה"י ג"כ
מן המתירין וודאי שיש לסמוך בעירובין אכל הני פוסקים
וצפרט שהלכה כדברי המיקל בעירובין.

סימן קג

בחדוש דלששים ריבוא צריך ג' מיליאן אנשים

(א) **ומש"ב** ח"ל ומווארשא שעשו שם עירובין אף שהי'
כרך גדול ידוע לפי חשיבת כרכים גדולים
שצרוסלאנד ופולין לא היו זה ס"ר צרחובות שהוא רק בעיר
שדרים זה קרוב לשלשת מיליאן נפשות וצווארשא לא היו שם
כל כך אינשי ואף המחנה מזה לא היו ועוצרים ושצים לא
היו שם כל כך שישלימו המספר וצפ"א הכרכים לא היו
עירובין אלא בחלק קטן צהעיר מקום שדרו שם רוב היהודים
ושם לא היו ס"ר אצל צרוקלין הא כל חלק חסוב כמו
פלעטצוב וצפ"א פארק וכדומה הם רה"ר צפ"ע דיש בכל
אחד על משך שעור פחות מ"צ על י"צ מיל ס"ר שאף אם
שיך לחלקם לשני מקומות חלוקין היו כל אחד צפני עצמו
רה"ר דס"ר הוא ע"כ.

באורך, הנה בזה אומר אני מי יכול לדון עם מי שהוא תקיף
ממנו ומי אני לחלוק על דבריו אמנם אכן בזה סמכין אבעלי
ש"ע שפסקו צא"ח ס'י שס"ג כרוב הראשונים דבג' מחיצות
היו רה"י מה"ת וצמ"ח עבודת הקודש (שער ג' א) ח"ל מקום
המוקף שלש מחיצות ונשאר רוח רביעית פתוח לרשות הרצים,
אעפ"י שאסרוהו ככרמלית עד שיכשירוהו צלחי או בקורה
אינו צדין כרמלית דבר תורה ג' מחיצות רשות היחיד גמורה
היא כמו שציארנו למעלה והזורק מתוכה לרה"ר או מרה"ר
לתוכו ואפילו למעלה מעשרה טפחים חייב. ויש מי שהורה
שהיא כרמלית ולא יראה לי כן כו' ע"ש.

ולעיל שם כתב ח"ל מקום מוקף ג' מחיצות גבוהות י'
טפחים ורחב ארבעה יותר צין פתוח לכרמלית צין
פתוח לרה"ר הרי זה רה"י דבר תורה אלא שצריך הכשר
מדבריהם צדופן רביעיית, לחי או קורה או לורת פתח לפי
מה שהוא רשות ועיין עירובין י"א ע"ב לימא קסברי צ"ה
שלש מחיצות דאורייתא לא לזרוק משמים הוא דחייב לטלטל
עד דאיכא שלש ועיין ח' הרשב"א שם וצפרט"י וקסבר
מחיצות דאורייתא וכן דעת רוב הראשונים ועיין ראב"ד פ"ו
משבת ה"ט וצריטב"א וצ"ח ר"ש ס'י שס"ג אלא שדעת
הרמב"ם פ"ד מהל' שבת ה"ד דבעי ד' מחיצות ומיהו דעת
רוב הראשונים והאחרונים דבג' מחיצות הוה רה"י מדאורייתא
ח"ל הטור מן התורה מקום שיש לו ג' מחיצות הוא רה"י
גמור אלא שחכמים אסרו אותו עד שיעשה לו שום תיקון
צריעית ועיין צ"י וצ"ח שם דלא תקשה ממנה שכתב ס'י
שמ"ה דבג' מחיצות הוא כרמלית ודעת התוס' ושאר
הראשונים דג' מחיצות דאורייתא והוא ע"פ הגמ' דף י"א
לא לזרוק משלש הוא דמחייב והרמב"ם דס"ל דלא הוה רה"י
אלא צד' מחיצות או צשלש מחיצות ולחי צריעית לחי משום
מחיצה הוא ולא קורה שהוא משום היכר ועיין תוס' עירובין
דף ו' ע"א ד"ה רב דזוה"פ מהני מן התורה אפילו לרב
ציותר מעשר ועיין תוס' עירובין דף כ"ב ד"ה והא וד"ה
חייבין וכו"ש צדין דאיכא מחיצות גם צלד רביעית אולי יותר
משליש ולזה נראה דלכ"ע לא הוה רה"ר מה"ת כלל אפילו
ציש שם ששים ריבוא, וכ"כ להדיא הגאון ר' חיים עוזר
גראדענסקי מוילנא ז"ל צתשובתו לפארזי מיום ו' עש"ק
ער"ח אלול תרח"ץ להרה"ג אליהו מונק שליט"א.

ז"ל הגר"ע אולם מעכ"ת כתב דצפרט ישנן ג' מחיצות
מה"ת בכל ג' רוחות וגם צרות רביעית יש מחיצה
בערך שלש א"כ לפ"ו אין להעיר פריז דין רה"ר מה"ת
לכו"ע והגם שיש שם הרבה פרצות ע"י הגשרים העוצרים
את הנהר מכ"מ אין הן אוסרות מן התורה כיון שהעומד
מרובה על הפרוץ ורק מדרבנן אוסרת כל פרצה ציותר מעשר

גם על שאר עירות וע"ז מעיד מכתב הגאון ר' שלמה דוד כהנא דומ"ץ מווארשא והגם כי המכתב ידוע הוא מ"מ אעתיק כאן לשונו אות צאות בשביל התלמידים שלא ראוהו ולא בשביל כ"ק מן הגאון שליט"א.

ו"ל המכתב מיום ג' ערב חנוכה תרצ"ד ווארשא:

ע"ד שאלתו אם בעיירות הגדולות נריכין לחוש לר"ה דאורייתא שלא יהי' היתר לתקן הטלטול רק בדלתות, לדעתי בעיירות קטנות שדרך המלך עוברת בה ומפולש מעבר אל עבר יש יותר חשש מעיירות גדולות, כי ההיתר של ששים רבוא אינו ברור, והמשכנות יעקב בתשובה ארוכה להגאון רא"מ קרא חגר על ההיתר הזה ומחמיר להצריך דלתות וההיתר של אינו מפולש מוסכם ונתקבל ולא ראינו מי שחולק ע"ז ועי' צ"י סי' שמ"ה ומ"א סק"ה שפירשו דמפולשות היינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה ובכ"מ הל' שבת פי"ד ה"א ועיירות גדולות לא נמצא מפולש כלל, וכן בעירונו נוהגין מן הדורות שלפנינו בתיקון עירובין ובל לחוש לר"ה דאורייתא להצריך דלתות. וגם גוף הדין של הש"ע דר"ה צעי דלתות אינו מוסכם מכל הפוסקים כי דעת הא"י דאפילו רה"ר ניתנת צוה"פ דלא קיי"ל כר"י ועיין בס' מנחת פתים שהאריך בזה כו'.

שלמה דוד בהנא

הנה כתב מפורש דההיתר צווארשא היה לא שלא יהי' רה"ר ושלא יהי' ששים רבוא אלא שסמכו על ההיתר של אינו מפולש אבל צפי' אמרו ודנו על עירות שיש בהם ששים רבוא ועכ"פ רה"ר דאורייתא וגם שאר הפוסקים שהתירו מטעמים שונים כגון באדעסקא כולם כאלה הדוד ואמרו דההיתר אינו בשביל שאין שם ס"ר אלא ההיתר הגם שיש שם ס"ר התירו מטעמים שהי' להם בכל עיר ועיר וגם לא מטעם שרק על חלק העיר עירצו שלא יהי' שם ס"ר ולכן באמת לא זכיתי להבין דבריו הקדושים, אלא גם זה אמת דצבארא פארק ליכא ששים רבוא, וגם הא הדברי מליכאל והתירוש ויזהר כולם כתבו שמנהג העולם הוא להחיר אפילו במקום שיש שם ששים רבוא והם כתבו כולם שכן נהג עלמא והגם שהגאון מרן ר' משה שליט"א בסמוך (דף 9) חלק על הצעל תירוש ויזהר שטעה בדמיונו שעל הדרך מווארשא עד פעטערבורג לא היו מיליאנים אנשים אפילו ננית שכן יהי' האמת אבל הלא התירוש ויזהר לפי טעותו וכן האחרים שטעו בזה וסברו שכן היו ששים רבוא ואפ"ה התירו נמצא לדינא לדין ודאי ראי' דאפילו בששים רבוא התירו וכן נראה דעת כל הפוסקים אלו וכן עשו הלכה למעשה עד דורינו אנו פה ולמה נגרע דוקא במדינה זו ולהחמיר במקום שהקילו כל הגאונים האחרונים ו"ל אשר מימיהם אנו שומים וצפרט צה"ל עירובין דקיי"ל הלכה כדברי המיקל.

ולא אצוה מלכתוב כי שעות הרבה חשבתי ופניתי זמן רב להבין דברי חכמים וחדותם מרן הגאון רבינו שליט"א ולא עלתה בידי וזכאן אני אשתמש בלשון המדרש משה אתה אחוזו בחבל בשתי ראשים אם אעברה יש כאן וסלחת אין כאן והנה כ"ג שליט"א הולך ומחזק השיטה דאפילו פחות מששים רבוא נמי יש לו דין רה"ר כמ"ס המ"צ כל שיש רחוב רחב י"ו אמה ושז נהפך כחומר חותם דלילו בששים רבוא לא הוי רה"ר עד שיהיו שלשת מיליאן אנשים ולכן לגבי ווארשא שעירצו שם והיו שם לערך צ' מיליאן אנשים תופס שיטתו שלא יהי' שם רה"ר לפי שלא היו שם ס"ר לפי שלא היו שם ג' מיליאן אנשים וכן בכל ערי יוראפ וצאותו שעירצו בעצם אפילו היו שלשה מיליאן לע עירצו רק בחלק אחד ומחפש כל הקולות ועליהן סמכו לערב אבל בצדוקלין ועירות גדולות באמעריקא אינו כן שיש להחמיר אפילו בפחות מששים רבוא שלא לערב כיון דמקרי עיר גדולה ולהחמיר דיש כאן ג' מיליאן אפילו בחלק אחד מצדוקלין ולהחמיר להצריך ד' מחינות ולהחמיר אפילו ליכא מפולש ואפילו ליכא בוקעין כלל צרחובות מפני חוק המלכות ואפילו צארא פארק שמוקף עם דרך מקורה על כל סביבותיו שבאותו מקום המקורה לכ"ע ליכא אפילו פחות מג' מיליאן ולשליש ולרביע לא שמענו ואפילו מחנה מששים רבוא ממש ליכא צאותו ההיקף שבצארא פארק וחזק מההיקף הזה לא מנטרף כלל לא מיבעיא למ"ד פי תקרה יורד וסותם כאשר הרבה פוסקים ס"ל א"כ הו"ל מחינה ממש שאינו מנטרפין אלא אפילו למ"ד דהטרעין הו"ל צה"פ עכ"פ כיון דתחת הטרעין מקורה הוא והוא רחב כרוחב רה"ר ומקורה ודאי שהוא מפסיק ביניהם וכבר הארכתי בזה בספרי משנה הלכות ח"ו ועוד בו שלישיה דאפילו לפי מה שהוא כל צארא פארק יחד נמי ל"ל ג' מיליאן אנשים כפי מה שצריך לדעת מרן הגאון שליט"א ודבר זה הוא ידוע ע"פ המספר.

גם מה שחדש דבערי יוראפ כווארשא ועוד שעירצו אפילו יהי' צעיר ששים רבוא לא עירצו רק בחלק שלא יהי' שם ששים רבוא הנה המציאות אינו כן דבעיר פארז שהסקימו הגרמ"ע ומרן צעחו"א הסכימו על כל העיר ולא זכרו כלל מחלק העיר וגם צווארשא מעולם לא שמענו שההיתר הי' רק על חלק העיר וגם בשאר גדולי עירות שעירצו כגון האג ואמסטערדאם ונור יארק שהסקימו הגרמ"מ ובעל הרי צשמים והגאון מפרעמישלאן והגאון מקיעלץ לא התנו שלא יהיו שם ס"ר אדרבה כתבו להדיא דהגם שהעיר יש בה ס"ר וכל ההיתר יהי' מטעמים אחרים אבל לא שאין שם ס"ר גם צווארשא גופי' שהתירו שם לא התירו משום דהי' על חלק העיר או על ההיתר שלא יהי' שם ס"ר לפי החשבון של ג' מיליאן אלא אדרבה ההיתר הי' לחוק מאד וסמכו בעיקר על של אינו מפולש ומכוון משער לשער וכן על זה ההיתר סמכו

סימן קד

ביאור פי' שערים מפולשין שיהי' מכוונין זה בנגד זה, יותר מי"ח ראשונים ואחרונים על זה

יב) ומש"ב עוד מרן הגאון ר' משה שליט"א ח"ל וענין שערים מפולשין שכתבתי בסימן ק"מ שאני נצוך בעיקר דין זה שמנלן שצריך שיהיו שערים מכוונים זה כנגד זה דמנ"ל שדגלי מדבר היו מכוונין וכתבתי דרש"י לא כתב אלא שהרה"ר הוא מכוון משער לשער שא"כ אפשר שהולך באופן עקלתון ואף הרא"ש לא כתב אלא על רה"ר שיהיו מפולש משער לשער שיש לפרש שיהיה בלא הפסק דבר המצטל מדיני רה"ר וכן הוא הלשון בהגמ"ר על הרחובות ולא על השערים והבאתי מהגר"א שמשמע שקוצר כן, הוא הנכון יותר דכן הוא לשון רוב רבותינו הראשונים שהביא הגר"מ קליין שליט"א בהחזרת דקאי על הרה"ר לשון הסמ"ג והמאירי וראצ"ה ובהגמ"ר שבת שחמס עליה אלעזר שהביא לשון רש"י וכו' ור' ירוחם צנתיב י"צ ח"ד בתחלתו וכן בטור סי' שמ"ה ובש"ע ס"ז נאמר מפולשות על הרחובות ולא על השערים שיהיו מכוונים וכן ברומה סי' קע"ה כתב ג"כ על הרה"ר שצריך שיהיה מכוון משער לשער ולא על השערים וכן בטה"ת כ"כ כתב מפולש על רה"ר וכן בספר המאורות והשלמה שבת דף ו' נאמר מפולשין על המצואות וכו' ולא ראיתי מכל רבותינו הראשונים שהביא שיכתבו שהמפולשין הוא שיהיו השערים מכוונים בשום ראשון שהביא אלא רק בא"ז עירובין סי' קס"ד שכתב עיר של יחד שאין רה"ר עוברת בתוכה שאין פתחיה מכוונין זה כנגד זה כגון דגלי מדבר ולכן כתבתי שאני נצוך בעיקר דין זה דהמג"א מפרש זה על לשון הש"ע דבשביל שמנא כן רק בלשון הרמב"ן במק"א במלחמות עירובין דף כ"ב ואף שנוסף הא"ז אין לומר כן אדברה היה יותר נוטה לומר שכל רבותינו שלא הזכירו לשון זה פליגי, ולכן קשה להקל בשביל זה.

אך באמת איתא פעם חד בדרש"י שכתב דצריך שיהיו השערים מכוונים דכתב בעירובין דף ו' על הא דאמר עולא הני אבולי דמחוא אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליהן משום רה"ר שהיו שערי העיר מכוונים זה כנגד זה והיו זה ס"ר, ומוכרחין לומר שהוא תרי לישי דרש"י ונמצא שנוסף לנו לשון אחד בדרש"י דקוצר ג"כ כרמב"ן במלחמות והא"ז, אבל עכ"פ הוא עדיין מיעוט גדול לגבי כמה רבנותא שמשמע דאין צורך לזה עכ"ל, הגאון מרן ר' משה פיינשטיין שליט"א.

ומבאין ואילך דברי התלמיד הרואה להתלמד ראשונה אמ"ש ולא ראיתי מכל רבותינו הראשונים שהביא שיכתבו שמפולשין הוא שיהיו השערים מכוונים בשום ראשון שהביא וכו' הנני צוה להעתיק אות באת לשון הראשונים ז"ל כמו

שהוא בספרים שלפנינו בכדי להסיר מעלי החשד שנחשדתי שהעמקתי ראשונים רק כמנלף צלי לעיין בדבריהם ח"ו רק כדי להשלות הקורא ולכן אעתיק לשון כל ראשון שהבאתי שם ועוד מהם מה שכתבו בענין מפולשות.

ובראשונה הנני להקדים כאן הקדמה אחת קטנה מה שראיתי מי שטעה צמה שכתבו קתא מפרשים דר"ה צעי מפולש משער לשער ולא כתבו מכוון או זה כנגד זה וטעו לומר דהם לא ס"ל דצעי מכוון אלא אפילו מעוקס נמי מקרי מפולש משער לשער כיון שפתוח משני ראשיו מפולש משער לשער מקרי ואפילו אינו מכוון זה כנגד זה אמנם הוא טעות דכל מקום שכתבו הפוסקים מפולש משער לשער הכוונה שהוא מכוון ודבר זה מבואר לרבינו הריב"ש ז"ל סי' ת"ה ח"ל שאלת על ענין עירכס שאינה מפולשת משער לשער ואין בתוכה סרטיאות ופלטיות רחבות שש עשרה אמה ולא ששים ריבוא בוקעין זה כו', תשובה יש לכס לדעת כי מה שמוכר בשאלה כו' ס"ר בוקעין זו אינו עיקר כו' אבל מה שמוכר בגמ' הוא רחב שש עשרה אמה ושלא יהיה מקורה וכן מפולש צברייתא דד' רשויות לשבת צפ"ק דשבת וגם מה שמוכר בשאלה מפולש משער לשער ואין בתוכו סרטיאות ופלטיות רחבות כו' אינו מדוקדק, כי פי' סרטיא היא המסילה שהולכין בה מעיר לעיר וכמו שפרש"י ז"ל ואינה בתוך העיר ואם היו ראשי מבואות העיר פתוחים למסילה משני ראשיה אף אם היו עוקמין כמין דלי"ת דינס כמפולשין וכו' וכן אם היו צעיר פלטיות שהם רחבות שמתקבצין שם לסחורה והיו המבואות מפולשין להם אם ציזער אם בעקמומית הרי הם נקראין מפולשין לרה"ר כו' ע"ש.

מבואר מדברי הריב"ש ז"ל דפשיטא ליה דמה שכתבו לו על עיר שאינה מפולשת משער לשער הכוונה ציזער בלא עיקוס ולכן השיב להם שהוא שלא צדקדוק מה שכתבו משער לשער ומפולש דאפילו הי' עקוס ולא משער לשער נמי הי' רה"ר אם הי' פתיחה למסילה משני ראשיה וא"כ דבר גדול למדנו מרבינו הגדול הריב"ש דכל מקום שכתבו הפוסקים רק מפולש משער לשער נמי הכוונה זה כנגד זה וזה ברור מאד בדברי הריב"ש, וכן הוא מוכרח בלשון הרא"ש ז"ל שהביא דברי רש"י ז"ל בעירובין דף ו' וכתב ח"ל ורה"ר פרש"י צריך שיהא רחב ט"ז אמה ומצויין בה ששים ריבוא ואין לה חומה או שיהא ר"ה שלה מפולש משער לשער שיהא פילוש דומה לדגלי מדבר ע"כ. ולא זכר כלל מכוון זה כנגד זה מה שכתב רש"י. וכן מוכרח מלשון התוס' עירובין שם ד"ה כיצד שכתבו פ"ה ר"ה כו' ומפולש משני נדדים משער לשער ולא כתבו מכוון והרי רש"י כתב מכוון וכיון דתרווייהו העתיקו מלשון רש"י ח"ל לכתוב מכוון שלא נטעה בה אבל פשוט דכיון דכתבו משער לשער היינו מפולש ומכוון זה כנגד

הדין עירות שאין להם חומה שראשי רה"ר שלהם מפולשין
הוי רה"ר ואם מוקפין חומה ורשות רבים שלהן מכוון ומפולש
משער לשער ברוחב י"ו אמות הוי רה"ר כדאמר רבצ"ח אמר
ר"י ירושלים אלמלא כו' פי' רבינו שלמה שמכוון ומפולש
רשות הרבים שלה משער לשער ברוחב י"ו אמות וששים ריבוא
מזויין זה וכו' ולאחר האריכות סיים אך מורינו ורבינו רבי
אפרים מערער לא קבלו דבריו ולכן כתבתי שנראה לי שהיתר
הראשונים קיים.

ובם' שצ"א הוסיף שנית הראצ"ה ז"ל (דף 442) ח"ל וכל
מה שדנתי היינו לפירושינו ולסברתך שאתה עושה
עיירותינו רה"ר כאשר כתבת אבל לפי הסברה של רבינו שלמה
שפי' הא דירושלים אלמלא דלתותיה נעולות חייבים עליה
משום רה"ר משום דשכיחי בה ס"ר ומכוונים פתחיה משער
לשער וכן פי' במקומות הרבה במס' עירובין וגם גבי עיר
של רבים ונעשית של יחיד משמע דעיירות שלנו שהם מוקפים
חומה ואין מכוונים שעריהם משער לשער שהם כרמליה כאשר
אכתוב לקמן ולפי דעתיה אומר לגוי לטלטל בתוך העיר שבות
דלית ביה מעשה הוא ע"כ. ודף 447 הוסיף עוד ח"ל אבל
מ"מ נראה לי דמותר (הבאה ע"י גוי) דסבירא לן כפי' רבינו
שלמה בריש עירובין בפלוגתא דחנניה דלא הוי רה"ר אלא
אם כן רחב י"ו משער לשער ומפולש משער לשער וכן לא
חמנא בכל זה המלכות ע"כ. הנה מצוה דדעי מפולש ומכוון.

ולמדתי עוד מדברי רבינו הגדול הראצ"ה ז"ל דליכא
ברש"י תרי לישנא צענין דלריך שיהיו שערים
מכוונים אלא שיטתו בכל מקום חדא הוא דצענין שיהיו שערי
העיר מכוונים זה כנגד זה כמ"ש הראצ"ה ז"ל ח"ל וכן פי'
במקומות הרבה במס' עירובין וגם גבי עיר של רבים ונעשית
של יחיד וכו' הרי שכתב להדיא דכן פי' במקומות רבים ולא
פעם אחת ודלא כמ"ש מרן הגאון שליט"א. ובסמוך עוד
נחזור לדברי הראצ"ה ז"ל.

ד) ובהגמ"ר פי"ט (ט"ס בקונטרס אום אני חומה פי"ז)
ד"ה פנים שלכו בני בשכר כו' הגה"ה
ומעשה והתיר רבינו אליעזר להביא מת בשבת מן הנהר עד
הבית כו' מיהו לפרש"י גבי עיר של רבים ונעשה של יחיד
בעירובין דפי' דעיירות שלנו אינן רה"ר כי אם כרמלית לפי
שמוקפות חומה ואין שעריה מכוונים ואין בהם ששים ריבוא
יפה דנת להתיר כו' ע"ש הנה שכתב ג"כ בהגמ"ר מפורש
שעריה מכוונים, ולכן גם מה שהביא בסמוך (פי' י"א) תשו'
מהר"א ממיי"ץ לשיטתו דמכאן רא"י דלא צענין ס"ר ומה
שפי' הקונטרס צפ"ק דעירובין גבי ירושלים אלמלא דלתותיה
נעולות כו' ופי' משום דירושלים הוו רחובות שלה ט"ו
ומפולשות משער לשער וס"ר צוקעין צו כבר הקשה ר"ת

זה וכמ"ש הראצ"ה ז"ל זה צרור מאד ומוכרח בדברי רבותינו
הראשונים ז"ל, וכ"כ המהר"ם מרוטענבורג סי' ל"א דלא
מקרי רה"ר אלא כ"כ רחב ט"ו אמה ומפולש משער לשער וס"ר
צוקעין צו. ובס' האשכול ה"ל עירובין סי' ס"ד ח"ל רה"ר
הוא כו' ומפולש כולו, או מפולש לפחות משער משער ואינו
מקורה עכ"ל גם לריך לאודען דמקום שכתבו הפוסקים
מפולש משער לשער כדגלי מדבר נמי כוונתם שריך להיות
מפולש כדגלי מדבר שהי' רה"ר שלהם מפולש ומכוון משער
לשער. ולאחר הקדמה קצרה זו נבא לענאם ההלכה.

א) ז"ל הסמ"ג (מ"ע א') שכל דברי שבת אנו למדין ממשכן
ועגלות של לוי ברוחב שש עשרה אמה היו הולכין
כדאמר במס' שבת (דף ט"ט) הילכך אין חשוב רה"ר בפחות
מרוחב שש עשרה אמה ומפולש משער לשער וצוקעין צו
ששים ריבוא כמו כדגלי מדבר וכן פי' רבינו שלמה במס'
עירובין דף צ' וגרסינן בעירובין דף ו' אמר רבצ"ח ירושלים
אלמלא דלתותיה ננעלות צלילה חייבין עליה משום ר"ה שלה
ופי' שם רש"י ירושלים ר"ה שלה מכוון משער לשער ומפולש
הנה כתב מפורש ר"ה שלה מכוון משער לשער כלומר זה
נגד זה ומפולש.

ב) וזה לשון המאירי שבת דף ו' ומבוארות המפולשים להם
משני דדדים פירשם גדולי המחברים וחכמי
הארפתים שבהם רחבים שש עשרה אמה וכו' ומ"מ חכמי
הדורות משיבים עליה שאף בלא רחב שש עשרה אמה יאה
קרוי ר"ה לפעמים הואיל והפילושין ישרים ומכוונים זה לזה
שהרי רבים נכנסים ויושבים צו ציושר כגון שצורה כאן ע"ש
הצ"ח והמאירי עירובין דף ו' כתב ח"ל כבר ביארנו בראשון
וכו' ושפתחי שני ראשו מכוונים זה כנגד זה עד שהדבר מזוי
לרבים להיות צוקעין בהם מפתח זה לפתח זה בלא שום עקום
כו' עוד שם וענין ירושלים שמבואותיה רחבים שש עשרה
ומפולשין צכוון זה כנגד זה ואעפ"י שהוא מוקפת חומה ומכל
מקום יש בחומותיה שערים גדולים שהם שערי העיר שכל א'
מראשי המצוי מפולשים לאחיה מן השערים וממלאו רבים
מזויים לצקוע ליכנס ולצאת ציושר בלא שום עקום ולמדת
שאעפ"כ דיו דלתות נעולות שמשנעלה אין כאן צקיעת רבים
ואף צו גדולי הדור סוברים שדיו דלת אחד מלד אחד ננעלת
שמאחר שאין הדבר תלוי אלא צמניעת רגל רבים הרי משנסגר
שער שאכל ראשו האחד מנעו רבים רגלם מנתיבתו ע"כ.

ג) וזה לשון הראצ"ה (סי' שע"ט ט"ס בקונטרס שכתב
סי' ר"א) פרק כ"ד מערבין כו' ולא חשיבי רה"ר
אלא דומין לדגלי מדבר שהיו ששים ריבוא ושם היה מחנה
לוייה שעגלות היו מחויקין ברוחב י"ו אמות כו' והיו מפולש
משני דדדין ובמדבר היו אהלים ואינו מסובב בחומה והוא

א"כ ליציעא כהנים לויס וישראלים נמי ליציעא ומי דעיקר הדבר תלוי צ"ו אמה ופ"ק דמפרש איזו הוא ר"ה לא הזכיר רק י"ו אמה ופילוש כו' והכל תלוי צט"ז ופילוש ומה שהזכיר בעירובין ובשבת ס"ר לרבותא דירושלים פי' כן דאפ"ה דיש להם ס"ר ודומה לדגלי מדבר ממש אפ"ה מותרת צנעילת דלתות אלעזר ע"כ נראה פשוט דכוונת הר"א ממין ז"ל דכוונתו דהעיקר הוא הפילוש כפי שיטת רש"י ז"ל דהר"א ממין לא חלק עליו אלא צנעין ס"ר דלדעתיה ס"ר לאו דוקא נינהו אבל צנעין פילוש לא חלק עליו ואדרבה הרי כתב דהכל תלוי צט"ז ופילוש ופילוש כוונתו כמו שמפרש רש"י פילוש שהוא פתחו מכוונים וכמו שכתבו כל הראשונים בכוונת רש"י וזה ברור מאד. ולכן לפענ"ד ז"ע מ"ש מרן שליט"א דלא הזכיר מהר"ם ז"ל דלתות מכוונים רק פילוש אבל נראה פשוט דכוונתו לשיטת רש"י דבעי מכוונות.

וּנְרָאָה להציא רא"י שהרי כתב ח"ל ומה שפי' הקונטרס וכו' כבר הקשה ר"ת א"כ ליציעא כהנים לויס וכו' והכל תלוי צט"ז ופילוש והנה צתשובה למרן הגה"ק הגר"י קניבסקי שליט"א ב"צ הבאתי מש"כ הראצ"י סי' שצ"א דר"ת לא פליג על רש"י רק על דין של ס"ר אבל אדין שבעי להיות מפולש ומכוון משער לשער מודה לרש"י ודלא כמשכנ"י שכתב דר"ת חולק על רש"י גם למעשה והראצ"י הציא רא"י לעצמו מדפסק ר"ת כר' ענוני בר ששון דמותר לנאת בתכשיטין ע"ש וא"כ כיון דהכי נמי לא פליג אלא מכח דר"ת שפליג על רש"י וסיים שהכל תלוי צ"ו אמות ופילוש ע"כ הכוונה מפולש כרש"י דלענין זה לא מציינו חולק עליו וכעין זה מציינו לרשב"א צעצוה"ק דהגם דלענין ס"ר חולק על רש"י לענין מפולש מודה דבעי מפולש ומכוון משער לשער וזה כנגד זה. ע"ש.

וְרַבִּינּוּ ירוחם נתיב י"ב ח"ד כתב ח"ל ויש מפרשים שכתבו לפי פירושם בגמ' כי כל אלו הקרויין רה"ר צריכין שיעצרו זה ס"ר בכל יום דומיא דדגלי המדבר וכן פרש"י ושאין זה חומה או שיש זה חומה שיהי' רה"ר שלה מפולש מפתח העיר עד פתח האחר ולפ"ז אין ציינו רה"ר גמורה וכו' ע"ש והנה כתב נמי מפורש דצריך הפילוש מפתח העיר לפתח העיר האחר ולפ"ז אין ציינו רה"ר גמורה והוא כפי שיטת הראשונים הנ"ל וכפרש"י הנ"ל ומרן הגרמ"פ שליט"א כתב ח"ל ורי"ז צנתיב י"ד ח"ד צתחלתו כתב וכן מצוואות המפולשות מן העיר והולכין כולם כלומר פתוחין כולם לפלטיא משמע כמפורש שליכא חילוק איך הוא פתחתו לפלטיא ובכל אופן הם רה"ר אף שאין הפתיחות זו כנגד זו עכ"ל ולא שפיל לסיפא דרבינו ירוחם רק הציא מתחלתו כמ"ש שצתחלתו אבל צקופו כתב כמ"ש צס"ד.

וְהַרְשֵׁב"א צעצוה"ק צית נתיבות ש"ג א' כתב ח"ל וכן המצוואות המפולשות ופתחיהן מכוונין זה כנגד זה ורחצין שש עשרה אמה והעם עוצרין ציניהם כדגלי מדבר והעגלות עוד שם צעצוה"ק ש"צ ח"ל מקום שהרצים צוקעין צו משער לשער ושעריו מכוונין זה כנגד זה כדגלי המדבר אם רחצ שש עשרה אמה זה ר"ה גמורה כו' ע"ש וכ"כ עוד צחידושו עירובין כ"ב.

וְזו"ל הרוקח סי' קע"ד ר"ה שהוא י"ו אמה המפולש מב' צדדין ומצויין שם ס' רבוא ואין שם חומה או מכוון משער לשער צריכין דלת מכאן ודלת מכאן עכ"ל והנה כתב להדיא דצריך להיות מכוון משער לשער.

וּבבב' אהל מועד (הקדמון) דרך י"ג נתיב צ' ואיזה רה"ר סרטיא וכו' וכן מצוואות של עיר המפולשין ורחצים י"ו אמה ופתחיהן מכוונים זו כנגד זו דינן כרה"ר עכ"ל הנה כתב להדיא ופתחיהן מכוונין זו כנגד זו.

בְּאַרְחוֹת חיים (לויגל) ה"ש סי' רל"א מצוי אם הי' מפולש לרה"ר כו' דהיינו שהאורך מכוון כנגד שערי העיר מכאן ומכאן אז לא סגי צנה"פ כו' ע"ש.

וּפְסָקֵי רי"ד עירובין דף ו' ז"ל אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כו' פי' ירושלים ייתה עיר של ס"ר ומצוואותיה היו רחצין י"ו אמה והיו מפולשין ומכוונין משער לשער כו' ע"ש.

וְהַרְיִטְב"א שבת דף ו' ועירובין דף ו' ע"א (רייכמאן) ז"ל כתב רש"י ז"ל צמס' עירובין שאין רה"ר אלא כשהוא מכוון משער לשער והכי הוא צירושלמי אבל לא הסכימו צזה כל הפוסקים וכבר תמהו על הריטב"א ז"ל מי הם הפוסקים שלא הסכימו דנראה לכאורה דכולם הסכימו אמנם נראה דקצתם חולקין צזה כנראה מראצ"י שם וגם מתחלת לשון רש"י רק שכתב ויש מפרשים שכתבו וכו' עכ"פ מצואר דצברי רש"י ורוב הפוסקים כרש"י. ומש"כ הריטב"א דכן מצואר צירושלמי ציינו הפוסקים על ירושלמי עירובין פ"ח ה"ח ע"ש.

וּמְבַאֵן תמוהין צברי המשכנ"י שכתב צקי' קכ"צ לפלפל אי רה"ר מפולש צעי נמי מכוון משער לשער ואחר שהציא צברי הירושלמי דאהן פיוסרוס הנ"ל כתב דדוקא גדול דר"י מחלק בין מחינה צידי שמים ולכן פי' דהירושלמי ס"ל שהדרך היה עקמומית ועקלתון וחלק ארש"י ז"ל שכתב כמה פעמים דהרה"ר צעי מכוון משער לשער ומשמע דבעי ציושר ממש וצירושלמי לא משמע כן ע"ש כי צברי תמוהין שהרי הריטב"א ז"ל כתב מפורש להיפוך צצירושלמי מצואר כצברי רש"י דבעי מפולש וזה היפוך סצרת הגאון צעל משכנ"י וצ"ע.

טו) וב"ב הר"ן בחידושו למס' עירובין דבעי מפולג ומכוון זה כנגד זה.

טז) ולשון הרא"ש עירובין דף ו' ורה"ר פרש"י לריך שיהא רחב ט"ז אמה ומצויין בה ששים ריבוא ואין לה חומה או שיהא ר"ה שלה מפולג משער לשער שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר ע"כ נראה דכוונתו מכוון פתחיה זה נגד זה וכמו שכתבו כל הני ראשונים ז"ל דלא מצינו שיטה אחרת בשיטת רש"י ויחד כולם הודו דזה הוא שיטת רש"י ואיך נימא דהרא"ש פליג על זה ועושה לו שיטה חדשה בשיטת רש"י גם מדכתב שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר כוונתו זה שהיו דגלי מדבר מכוונים בפילושם זה נגד זה ומכוונים פתחיהם ודבר זה למדתי מדברי הראב"י הג"ל בסי' שע"ט שכתב וז"ל ולא חשיבי רה"ר אלא דומין לדגלי מדבר שהיו ששים ריבוא ושם היה מחנה ליה שהעגלות היו מחזיקין ברוחב י"ו אמות צפרק הזורק וכו' והיה מפולג משני נדדים ע"כ וכן הוסיף בסי' שצ"א אצל מ"מ נראה לי דמותר דס"ל כפי רבינו שלמה בריש עירובין בפלוגתא דחנני' דלא היו רה"ר אלא א"כ רחב י"ו אמה משער לשער ומפולג משער לשער וכו' גם לריך שיהי' בלא מעלות ומורדות כדגלי מדבר מצואר דדגלי מדבר כוונתם שהיו מפולשין משער לשער ומכוונים ולריך רה"ר להיות כדגלי מדבר וכל מקום שכתבו כדגלי מדבר צפרש"י זה כוונתם וא"כ הרא"ש שכתב שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר כוונתו ככל הני פוסקים הראשונים צפרש"י ולא נשוי' חולק על כולם.

שוב האיר ה' עיני ומנאחי לרבינו הרא"ש צפי' על מס' תמיד פ"ה מ"ה ד"ה על שרץ בשבת פי' שנמצא בעזרה וחוששין שמא יגע בו אדם כופין עליו פסקתו ואין מוציאין אותו בשבת משום איסור מוקנה וכו' וי"מ משום דעזרה רה"ר ונ"ל שטעו בהא דאמרינן צפ"ק דפקחים דף י"ט זאת אומרת רה"ר היא ולא היא דהתם לענין ספק טומאה קאמר אצל לענין שבת כיון דמוקפת מחינה ודלתות נעולות צליה ואין שערים זה כנגד זה היו רה"ר מן התורה ע"כ והנה כתב מפורש ואין שערים זה כנגד זה ומצואר צפ"ד דדברי הרא"ש מתפרשין כפשוטן צפרש"י דבעי מכוונין זה כנגד זה וזה הוא דמקרי מפולג זה ברור מאד צפ"ד. ומה שכתב ג' טעמים מוקפת מחינה ודלתות נעולות ואין שערים זה כנגד זה בחידושי יצבתי דאו או קתני כלומר דהמציאות שיש שם ג' טעמים דעזרה רה"ר הוא וז"פ וברור. ונעין רא"ש פ' אין לדין סי' ב' ביצה דכתבו דאין חוששין שמא הביא מחוץ לתחום משום דאין לן רה"ר צוה"ל, ועיין צפרש"י צ"ש"ש. וא"כ מפורש צרא"ש וצ"ש"ש דבעי מכוונין.]

גם מה שדייק הגמרא שניי מדברי הרמב"ם פי"ד מה"ש ה"א בתנאי רה"ר לא התנה שיהא מפולג הנה באמת הכ"מ כנראה מפרש דברי הרמב"ם נמי דבעי מפולג ע"ש שכתב דבלאו מפולג הו"ל רה"ר גמור מה"ת וע"כ דס"ל כן בדברי הרמב"ם ז"ל ע"ש. ועיין רמב"ם פי"ש מצוי שיש לו ג' כתלים הוא נקרא מצוי סתם ומצוי שיש לו צו כותלים בלבד זה כנגד זה והעם נכנסין ברות זו ויוצאין ברות שכנגדה הוא הנקרא מצוי מפולג ע"כ ע"ש מיהו מצואר מדברי הריטב"א ז"ל דלא כמשכנ"י. איברא די"ל מה דכתב הריטב"א אצל לא הסכימו בזה כל הפוסקים אין כוונתו דלא הסכימו וחולקים עליו כל הפוסקים אלא הכוונה דלא הסכימו כל הפוסקים אלא מיעוט הפוסקים חולקים עליו וע"כ ז"ל כפי' זה צפי' רבינו הריטב"א דהרי לפי מה שהוא באמת רוב ורובא דרובא דפוסקים ס"ל כרש"י ועכ"פ היל"ל ולא הסכימו בזה רוב הפוסקים וכל הפוסקים משמע דכולם לא הסכימו וזה אינו אמת אלא ע"כ הכוונה שלא הסכימו בזה כל הפוסקים אלא רוב הפוסקים. ולפי"ז נמצא אדרבה מדברי הריטב"א נמי אין ראוי נגד רש"י ז"ל וזה לפענ"ד נכון.

יב) ובם' הבתים על הרמב"ם וכתבו חכמי התוס' שצמצואות המפולשים ואינן שש עשרה אמה דינן כרה"ר והוא שיהיו אורך המצוי לאורך הפלטיא אצל אס הי' המצוי יוצא ברוחב הפלטיא בזה אין לו דינ רה"ר ע"כ ע"ש.

יג) והסמ"ק מצוה רפ"ב (דף רצ"ו) ז"ל והמוציא מרשות לרשות כו' ת"ר ד' רשות לשבת כו' ורה"ר היא סרטיא ופלטיא פי' רחב י"ו אמות ובקיעות של ס"ר צנ"א בוקעין בו ונשים וטף לפי הענין ומפולג משני לדין כו' ובדף ש"א שם כתב וז"ל מצוי סתום שיש בו שלשה כתלים אומרים צ"ה שמכשירו בלחי או קורה ודי צכך מפני שלשה מחיצות רה"ר דאורייתא ואם הוא מפולג שאין לו אלא שני כותלים בלבד זה כנגד זה והעם נכנסין ברות זה ויוצאים ברות זה שכנגדו אומר שעושין לה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן ומשמע דהלכה כת"ק ואפילו מפולג לרה"ר.

יב) והנהגות רבינו פרץ (אות ט) ואפילו למ"ד ד' מחיצות דאורייתא מ"מ מותרות ג' מחיצות בלחי או קורה צמצו כדמשמע צפרש"י במשנה דפ"ק דעירובין צבא ראשונה וצאות יו"ד ואפילו מפולג לרה"ר מכאן ולכאן ואם הוא מפולג מנד אחד לרה"ר קאי או בלחי או בקורה ע"ש. ומפורש מדברי הסמ"ק נמי דבעי מפולג ומכוון זה כנגד זה. אלא דהוסיף הסמ"ק דבר חדש דבעי נשים וטף לפי הענין וזה דלא כראשונים שכתבו דנשים וטף לא נחשבו.

יד) ורבינו פרץ בתוס' למס' דף ו' כתב נמי מפורש דבעי מפולג ומכוון זה כנגד זה.

פשוט דגם לדעת מרן הגאון שליט"א אין לזוז מדבריהם דאין לן רה"ר גמורה.

יג) וברגע נפל עוד מילתא בליבאי מה שכתב מרן בספרו אג"מ שם ק"מ שהשיב להגרמ"ה דלכן לא השיב כלל מדין מפולש דמ"ש הרא"ש והרמב"ן ז"ל דזעינן שיהא פילוש דומה לדגלי מדבר תמוה דמגלן שדגלי מדבר היו מכוונים ומפולשים ומלשון רש"י אין רא"י והמג"א ס' שמ"ה סק"ח שפסק דזעינן מפולשים ומכוונים זה כנגד זה ג"כ תמוה מג"ל שיהא השערים מכוונים מג"ל לחדש כזה בלא רא"י מן הגמרא והניח הדבר בצ"ע ג' וצקונט' אום אני חומה הג"ל הארכתי צוה והבאתי רא"י מן המדרש ע"ש.

יד) וביש"ע הגרש"ז ס' שמ"ה ס"א א"ו הוא רה"ר רחובות ושוקים הרחבים ט"ו אמה על ט"ו אמה כו' ואין להם חומה סביב ואפילו יש להם חומה אלא שהם מפולשים משער לשער דהיינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה הרי יש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רה"ר ומצוה דדוקא אותו דרך ואותו מצוי אצל מצוה אחרת אפילו באתו עיר שאינם מכוונים אין להם דין רה"ר וסיים שם וע"פ דבריהם נתפשט המנהג במדינות אלו להקל ולומר שאין לנו עכשיו ר"ה גמורה ואין למחות בידם שיש להם על מי שיסמוכו שכן דעת גדולי הראשונים וטעמם ונימוקם עמם בגמ' וכל ירא שמים יחמיר לעצמו עכ"ל.

יב"א) הנה לן כל בני ראשונים דס"ל דזעי מפולש ומכוון משער לשער זה כנגד זה כרש"י וא"ו ורמב"ן ז"ל ולכן מה שכתב הגאון רמ"פ שליט"א שלא ראה מכל רבותינו הראשונים שהבאתי שיכתבו שמפולשין הוא שיהיו השערים מכוונים רק בא"ו ורמב"ן ממקום אחד ורש"י פעם אחד והלא מפורש מכל בני פוסקים דזעי מכוונים פתחיהם זה נגד זה ולא הרחובות אלא פתחיהן מכוונים זה כנגד זה וכפסק המג"א וגם ברש"י ליכא תרי לישנא צוה עכ"פ אית לן רוב מהראשונים דאלו בשיטת רש"י ז"ל וא"ו ורמב"ן ורבותינו בעלי הש"ע פסקו כן המג"א והא"ר והגרש"ז וכל בני פוסקים האחרונים שהבאתי צקונט' אום אני חומה נתיב י"ז בעל ישועות מלכו ודברי מלכאל ובעל ישוע"י ועוד הרבה פוסקים ולא הוו מיעוט אלא אדרבה הם הרוב ולעולם י"ל דאפילו בני דלא כתבו מפורש כן מ"מ כיון דלא כתבו מפורש להיפוך י"ל דמודי לרש"י ודעימיה דמוטב לשון מתאימיה ולהטיל שלום בין הפוסקים מלשון חולקים עלי רא"י, וממילא מה שכתב מרן שקשה להקל בשביל זה אלו הי' בצאמת רק הא"ו והרמב"ן ורש"י לחד לישנאי וראינו ראשונים אחרים חולקים ודאי הי' קשה להקל אצל כיון דצאמת ההיפוך הוא שהני פוסקים הם הרוב וכן פסקו בעלי ש"ע אין לזוז מפסקים ומימיהם אנו שותים ובריות יש לסמוך עליהם וכנראה דגם מרן הגאון לא כתב רק מפני שלא היה לדעתו הגדולה רק שלשה רועים ולכן הי' מפקפק בדבר אצל לפי מה שביארנו

יז) וממילא מה שכתב הטור ס' שמ"ה ובש"ע ס"ז א"ו רה"ר רחובות ושוקים הרחבים י"ו אמה ואינם מקורים ואין להם חומה ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער ואין לדמותיהן נעולות בלילה וכו' ופי' המג"א מפולשין משער פי' השערים מכוונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין ר"ה פשוט שפי' כן ע"פ כל בני פוסקים וכ"כ הב"י שם וז"ל ירושלים רה"ר שלה מכוון ומפולש.

יח) ובש"ע הגרש"ז ס' שמ"ה ס"א א"ו הוא רה"ר רחובות ושוקים הרחבים ט"ו אמה על ט"ו אמה כו' ואין להם חומה סביב ואפילו יש להם חומה אלא שהם מפולשים משער לשער דהיינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה הרי יש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רה"ר ומצוה דדוקא אותו דרך ואותו מצוי אצל מצוה אחרת אפילו באתו עיר שאינם מכוונים אין להם דין רה"ר וסיים שם וע"פ דבריהם נתפשט המנהג במדינות אלו להקל ולומר שאין לנו עכשיו ר"ה גמורה ואין למחות בידם שיש להם על מי שיסמוכו שכן דעת גדולי הראשונים וטעמם ונימוקם עמם בגמ' וכל ירא שמים יחמיר לעצמו עכ"ל.

יב"א) הנה לן כל בני ראשונים דס"ל דזעי מפולש ומכוון משער לשער זה כנגד זה כרש"י וא"ו ורמב"ן ז"ל ולכן מה שכתב הגאון רמ"פ שליט"א שלא ראה מכל רבותינו הראשונים שהבאתי שיכתבו שמפולשין הוא שיהיו השערים מכוונים רק בא"ו ורמב"ן ממקום אחד ורש"י פעם אחד והלא מפורש מכל בני פוסקים דזעי מכוונים פתחיהם זה נגד זה ולא הרחובות אלא פתחיהן מכוונים זה כנגד זה וכפסק המג"א וגם ברש"י ליכא תרי לישנא צוה עכ"פ אית לן רוב מהראשונים דאלו בשיטת רש"י ז"ל וא"ו ורמב"ן ורבותינו בעלי הש"ע פסקו כן המג"א והא"ר והגרש"ז וכל בני פוסקים האחרונים שהבאתי צקונט' אום אני חומה נתיב י"ז בעל ישועות מלכו ודברי מלכאל ובעל ישוע"י ועוד הרבה פוסקים ולא הוו מיעוט אלא אדרבה הם הרוב ולעולם י"ל דאפילו בני דלא כתבו מפורש כן מ"מ כיון דלא כתבו מפורש להיפוך י"ל דמודי לרש"י ודעימיה דמוטב לשון מתאימיה ולהטיל שלום בין הפוסקים מלשון חולקים עלי רא"י, וממילא מה שכתב מרן שקשה להקל בשביל זה אלו הי' בצאמת רק הא"ו והרמב"ן ורש"י לחד לישנאי וראינו ראשונים אחרים חולקים ודאי הי' קשה להקל אצל כיון דצאמת ההיפוך הוא שהני פוסקים הם הרוב וכן פסקו בעלי ש"ע אין לזוז מפסקים ומימיהם אנו שותים ובריות יש לסמוך עליהם וכנראה דגם מרן הגאון לא כתב רק מפני שלא היה לדעתו הגדולה רק שלשה רועים ולכן הי' מפקפק בדבר אצל לפי מה שביארנו

יג) וברגע נפל עוד מילתא בליבאי מה שכתב מרן בספרו אג"מ שם ק"מ שהשיב להגרמ"ה דלכן לא השיב כלל מדין מפולש דמ"ש הרא"ש והרמב"ן ז"ל דזעינן שיהא פילוש דומה לדגלי מדבר תמוה דמגלן שדגלי מדבר היו מכוונים ומפולשים ומלשון רש"י אין רא"י והמג"א ס' שמ"ה סק"ח שפסק דזעינן מפולשים ומכוונים זה כנגד זה ג"כ תמוה מג"ל שיהא השערים מכוונים מג"ל לחדש כזה בלא רא"י מן הגמרא והניח הדבר בצ"ע ג' וצקונט' אום אני חומה הג"ל הארכתי צוה והבאתי רא"י מן המדרש ע"ש.

יד) וביש"ע הגרש"ז ס' שמ"ה ס"א א"ו הוא רה"ר רחובות ושוקים הרחבים ט"ו אמה על ט"ו אמה כו' ואין להם חומה סביב ואפילו יש להם חומה אלא שהם מפולשים משער לשער דהיינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה הרי יש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רה"ר ומצוה דדוקא אותו דרך ואותו מצוי אצל מצוה אחרת אפילו באתו עיר שאינם מכוונים אין להם דין רה"ר וסיים שם וע"פ דבריהם נתפשט המנהג במדינות אלו להקל ולומר שאין לנו עכשיו ר"ה גמורה ואין למחות בידם שיש להם על מי שיסמוכו שכן דעת גדולי הראשונים וטעמם ונימוקם עמם בגמ' וכל ירא שמים יחמיר לעצמו עכ"ל.

יב"א) הנה לן כל בני ראשונים דס"ל דזעי מפולש ומכוון משער לשער זה כנגד זה כרש"י וא"ו ורמב"ן ז"ל ולכן מה שכתב הגאון רמ"פ שליט"א שלא ראה מכל רבותינו הראשונים שהבאתי שיכתבו שמפולשין הוא שיהיו השערים מכוונים רק בא"ו ורמב"ן ממקום אחד ורש"י פעם אחד והלא מפורש מכל בני פוסקים דזעי מכוונים פתחיהם זה נגד זה ולא הרחובות אלא פתחיהן מכוונים זה כנגד זה וכפסק המג"א וגם ברש"י ליכא תרי לישנא צוה עכ"פ אית לן רוב מהראשונים דאלו בשיטת רש"י ז"ל וא"ו ורמב"ן ורבותינו בעלי הש"ע פסקו כן המג"א והא"ר והגרש"ז וכל בני פוסקים האחרונים שהבאתי צקונט' אום אני חומה נתיב י"ז בעל ישועות מלכו ודברי מלכאל ובעל ישוע"י ועוד הרבה פוסקים ולא הוו מיעוט אלא אדרבה הם הרוב ולעולם י"ל דאפילו בני דלא כתבו מפורש כן מ"מ כיון דלא כתבו מפורש להיפוך י"ל דמודי לרש"י ודעימיה דמוטב לשון מתאימיה ולהטיל שלום בין הפוסקים מלשון חולקים עלי רא"י, וממילא מה שכתב מרן שקשה להקל בשביל זה אלו הי' בצאמת רק הא"ו והרמב"ן ורש"י לחד לישנאי וראינו ראשונים אחרים חולקים ודאי הי' קשה להקל אצל כיון דצאמת ההיפוך הוא שהני פוסקים הם הרוב וכן פסקו בעלי ש"ע אין לזוז מפסקים ומימיהם אנו שותים ובריות יש לסמוך עליהם וכנראה דגם מרן הגאון לא כתב רק מפני שלא היה לדעתו הגדולה רק שלשה רועים ולכן הי' מפקפק בדבר אצל לפי מה שביארנו

סימן קה

ביאור דברי רש"י עירובין ו' דה"ר שלא מכוון
משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר

(ד) ברם אכתי פש לן לבאר דברי רש"י עירובין דף ו' ד"ה
רה"ר אשר עמד עליהם מעכהדר"ג שכתב משמע
רחב ט"ו ועיר שמצוין בה ס"ר ואין בה חומה או שהיה רה"ר
שלא מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר אבל
תיבת או הוא מוקף בחלאי עיגול (או) שהוא סימן שצריך למחקו
אבל ברא"ש ס' ח' העתיק לשון רש"י וגורס אותו שא"כ ודאי
יש לגרוס כן ברש"י אף שאיזה חכם מדעת עלמו הקיף אותו
שסבר שא"א לגרוסו ומה יא' מרן הגרמ"פ צדכר חדש שס"ל
לרש"י שחדוש זה שרה"ר צריך שיהא מפולש ולא מעוקס הוא
רק כשיש להעיר חומה כל סביבותיה שהיא עיר סגורה שיוצאין
רק דרך שערים הפתוחין דכן נחשב שהיו ישראל צמדבר שעננים
הקיפוס והעננים מאחר שהקיפוס הקצ"ה היה זה בחשיבות
מחיצה גמורה שהרי היתה עדיפא יותר ממחיצות של חומת
אבנים וממחיצות של צרול, וכשהיו צריכים ורוצים ללכת היו
יכולים כמו שיוצאין דרך פתחים וזה היה אפשר מכל רחוב שהיה
נמצא הרובה ללכת שא"כ נמצא שהיו שעריה מכוונים ממש זה
כנגד זה ופתוחים תמיד ומחמת זה היה נחשב רה"ר אף שהיו
מחיצות וילפינן מזה דעיר מוקפת חומה נעשית רה"ר
כשהשערים הם מכוונים אבל עיר שאינה מוקפת חומה אין
למילף מדגלי מדבר שהיו מוקפין ולכן כשיש צעיר ס"ר שהוא
המספר שמחשיב לרה"ר הוא צדין רה"ר בכל אופן שיכולין
ללכת משום דרק כשאיכא מחיצות שהוא דבר הסותר לרה"ר
שהוא צדין רה"ר אף כשאיכא שם אינשי בלא מספר שצריך
שיצטלו המחיצות לא יצטלו מנד שערים הפתוחין אלא כשהן
מפולשין וגם מכוונים זה כנגד זה אבל צעיר שאינה מוקפת
שאינה שייכת לחשיבות רה"ר סגי לחשיבות רה"ר במספר
האינשי דס"ר ומדת ט"ז אמה אף שהייתה אינה מכוונת וזה
נראה טעם רש"י לפי גירסת הרא"ש ומינה יא' לחדש דא"כ
צברוקלין וכל ערים באמעריקא שאין להם חומה ומכל רחוב
אפשר ללכת א"ש שמהא הייתה מפולשת כלל לא על הרחובות
ולא על השערים אף שנפרש כזוונת רש"י וכן הא סובר
הרא"ש וא"כ אף לרש"י דאבולי מחוזא שפי' על השערים
שהיו מכוונים וכן הרמב"ן והא"ו דבעי שערים מכוונים היינו
רק בערים מוקפות חומה שיוצאים דרך פתחים אבל בערים
שלנו שאין להם חומה אין צורך שהייתה תהא מפולשת והו
כל הערים רה"ר להאינן צריכין ס"ר ולהמציכין ס"ר הו כל
הערים הגדולים שיש בהם ס"ר רה"ר אף כשליכא כלל יא'אה
מפולשת עכ"ל.

ולפענ"ד אסקופה הנדרסת צפני רגלי ת"ח ולומדי תורה
לשמה חידוש זה ז"ע חדא מה שכתב דהמדבר

המקומות ההן ולא רק בהתלמוד הצבלי אלא גם צירושלמי
ובתוספתא, הרהרתי זמן מה ועניתי לו אני זוכר שבמס' גיטין
במקום פלוני נתפרשו דברים אלו, תן לי זמן מה לנוח עד
שאזכור באיזה מקום במס' זו נאמרו הדברים הוצאתי מס'
גיטין וחפשתי מקומם ולא מצאתי הייתי תמה ונבהל לדעת
היכן נאמרו דברים אלו אמרתי לו הנח לי עתה עד שאזכיר
מקומן הוא רק יא' ואני מזכרתי איפה מקומן שלחתי מיד
שליח אחריו והראיתי לו הדברים שנאמרו בצורה מפורשת
וצורה במס' יצמות בדרך אגב תמה מאד והלך לו.

מאז ומתמיד נגרם לי צער כאשר בא משהו לשאל מקור
ההלכה היכן היא נאמרה לפעמים אני זוכר מיד
להצביע מקומה ולפעמים לא וחיך שע"פ רוב איני זוכר את
מקומה עד שאחפש אחריה וזה גורם לי צער כי הרי בעצמי
חיברתי ואיך יתעלם ממני מקומו אם אצלי כך הענין מה
יעשו האחרים ועל זאת אני מתחרט שלא ציינתי את מקום
המקור של כל הלכה ואי"ה ואצליח להתפנות לעבודה זו אציין
לכה"פ מקום של אותה ההלכה שאינה במקום הרגיל ע"ש.

ומעתה אם הרמב"ם ז"ל גדול החכמים ציהודים שחבר
בעצמו ספר היד היו הלכות שלא זכר המקור שאב
ממנו ולא ידע מוצא מקורו מן הגמ' אכן יתמי דיתמי מה נענה
אם לפעמים אין יודעים מוצא ההלכה מגמ' אבל ח"ו שבשציל
זה לא נתחשב בדברי רבותינו הראשונים כמלאכים.

אמנם ראיתי ודקדקתי לרצינו הראצ"ה שנתן טעם לדבר
שכתב צסי' שע"ט וז"ל ולא חשיבי רה"ר אלא דומין
לדגלי מדבר ושם ה' מחנה לוי שהעגלות היו מחזיקין ברוחב
י"ו אמות בפרק הזורק והוא שיעור דרה"ר דמלאכת שבת
ממשכן גמרינן והיה מפולש משני צדדין הנה הביא ראי'
לפילוש זה דה"י מפולש משני צדדים, ונמצא שנתצרו דברי
רבותינו הראשונים ומקורם וטעמם.

[שוב האיר ה' עיני ומצאתי צפי' הר"ש טהרות פ"ו מ"ח
בסילקי וכו' תיבא בתוספתא בסילקי שפותחין אותה
צימים ונועלין אותה בלילות בזמן שהיא פתוחה רה"ר נעולה
רה"י. בסילקי יש לה שני פתחים זה כנגד זה וכן סתיו וכו'
שני פתחים מכוונים זה כנגד זה וכו' ומודה ר"מ לחכמים
צבסילקי שאין פתחיה מכוונים זה כנגד זה שאחד האמצע
ואחד הצדדין רה"י לשבת ורה"ר לטומאה וכו' ע"ש. והנה
נתגלה טעמי שהוא תוספתא מפורשת צלי חולק דכל שאין
פתחיה מכוונים זה כנגד זה הוי רה"י לשבת ע"ש. וצפיה"מ
שם מ"ט כתב הרמב"ם ז"ל וז"ל כבר נתבאר בתוספתא שזה
הצנין אשר יקראוהו פרן הוא דומה לצולקין, ויהיה לו שני
פתחים מכוונים זה כנגד זה בזאת הצורה וצ"ע שם רצינו
הרמב"ם מכוון ומפולש ופסק כחכמים ע"ש].

וצין אינה מוקפת חומה וציאור דצרי רש"י נראה לפמ"ש האשכול סי' ק"ד וז"ל רה"ר הוא מקום שרבים צוקעים בו ורחצו י"ו אמה ומפולש כולו או לפחות משער לשער ואינו מקורה ע"כ.

וייש להקשות מאחר שכתב האשכול דרה"ר צריך להיות מפולש כולו מנא ליה דמשער לשער ולא מפולש כולו נמי הו"ה רה"ר ונראה פשוט דהאשכול ז"ל כתב שני מיני רה"ר הם אחד רה"ר שאינו מוקף חומה והוא עיקר רה"ר צריך להיות מפולש כולו וזה הוא עיקר רה"ר ומיהו לפחות אם הוא מפולש משער לשער נמי הו"ה רה"ר ולמד כן מירושלים שהרי ירושלים נמי הו"ה רה"ר אע"פ שלא היתה העיר מפולשת כולו אלא משער לשער וא"כ למדנו עיקר דין רה"ר מדגלי מדבר שהי' מפולש כולו ולפחות משער לשער שהוא מדין עיר מוקפת חומה שלמדנו מירושלים ואתי שפיר דצרי רבינו האשכול ז"ל.

אלא דלפ"ו פשוט דזה נמי ציאור דצרי מאור עיינו רש"י ז"ל שפי' ר"ה רחצ ט"ו ועיר שמצוין בה ס"ר ואין בה חומה כלומר דעיקר ר"ה הוא שמפולש כולו ולכן ר"ה הוא רחצ ט"ו וכו' ואין בה חומה והרי היא מפולשת והו"ל ר"ה מפולש כולו והוסיקי או שהיה ר"ה שלה מכון משער לשער זה כלומר אפילו לא היה מפולש כולו כעיר שאין לה חומה אלא מוקפת חומה משני צדדין מ"מ כיון דלפחות הר"ה מכון משער לשער זה כנגד זה נמי הו"ה רה"ר רק שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר כלומר שהמפולש יהא זה כנגד זה דזה הוא העיקר לענין רה"ר ומפולש כולו כ"ש שהוא מפולש ולכן עיקר רה"ר הוא מפולש ובעיר שאין לה חומה הרי הוא מפולש כולו וצ"ש בה חומה עכ"פ יהא מכון ומפולש משער לשער כדגלי מדבר וזה פשוט וברור צפי' רש"י ז"ל דלעולם צעי רש"י מפולש צין מוקף חומה וצין אין מוקף חומה לפנינו.

האמנם מה שנראה ציאור דצרי רבינו הגדול רש"י ז"ל אם גורסין כגירסת הרא"ש וכמו שהוא לפנינו צלי למחוק חיצות מפרש"י דדבריו הם כפשוטם והוא דרה"ר בעינן לעולם שיהי' מפולש משני צדדין ומכוון זה כנגד זה אפילו אינו מוקף חומה דכל שאינו מפולש ומכוון אינו רה"ר לעולם לרש"י וכ"כ להדיא המאירי עירוצין דף ו' שם וז"ל כבר ציארנו בראשון בשבת שרה"ר רחצה שלשים ושנים ורתות (מלשון זרת ארכו) ושפתחי שני ראשי מכוינים זה כנגד זה עד שהדבר מצוי לרבים להיות צוקעין צו מפתח זה לפתח זה בלא שום עקום וכו' וענין ירושלים הוא שמצוהויה רחצים ט"ו ומפולשים צכוון זה כנגד זה ואעפ"י שהוא מוקפת חומה מכל מקום יש צחמותיה שערים גדולים שהם שערי העיר שכל א' מראשי המצוי מפולשים לאיזה מן השערים ומנאלו

היתה חסובה מוקפת חומה משום ענני כבוד שזה חסובה מחינה גמורה ועדיפא יותר ממחינות של חומת אצנים ומחינות של צרול הנה באמת דא הוא מחלוקת הראשונים ז"ל אי היקף ענני כבוד בכלל מקרי מחינה וצפרט לפמ"ש מרן הגאון שליט"א לעיל דמחינת שבת צעינן מחינות צמציאות ממש ופשוט דענני כבוד לא היו מחינות צמציאות גשמיות רק הי' מחינה של רוחני ולא היתה רק מחינה המונעת רגל העכו"ם והשנית דהו"ל מחינה הנעשה בידי שמים ולדעת הגאון שליט"א דמחינה בידי שמים לא מהני וכדעת התוס' א"כ לא היתה מחינה זו של ענני כבוד משמרת כלום להיות נקרא המחנה מוקפת צמציאות וכ"ש לא עדיפא ממחינות של חומת אצנים ומחינות של צרול שנית דאפילו למ"ד מחינה בידי שמים מהני נראה דרק מחינה שהוא מחינה צפועל ולא כל שהוא מחינה צרוחני, ולשיטת הרוקח ופענח רזא פ' יתרו ורוקח סי' קע"ח שפי' באמת דענני כבוד הו"ה כמחינות הם באמת ס"ל דהמחנה היתה רה"י וצשו"ת מהר"ם צ"צ החדשות סי' ש"ז ואע"ג דעננין של עכשיו אינן נחשבים כממש כיון שהקיפם הקצ"ה להגן צפני האומות שאני כו' שמשון צר אצרהם ומיהו עכ"פ דהיו מחינות ציד"ש וגם רק מחינות לעכב הגוים שלא ליכנס.

גם צעמס הדבר דרק רה"ר מוקף מחינות הי' צמדבר א"כ מנ"ל דאינו מוקף מחינות נמי הו"ה רה"ר הלא כל מלאכת המשכן ממשכן גמרינן וצריך דומיא דמשכן והתם הרה"ר הי' על שהי' מוקף ומפולש. גם החידוש צרש"י שפי' דבר חדש דבעירות שאינן מוקפות חומה לא צעינן רחובות מפולשות לא מציו לפענ"ד שחילקו כן ואדרבה כתבו צסתמא דכל שאינו מפולש ומכוון משער לשער לא מקרי רה"ר וכגון דא היה להם לפוסקים לאשמעינן כי הוא חידוש גדול ומוגע להלכה וכ"ש שיצא מזה חומרא גדולה ול"ל למימר לא דק דלקולא לא אמרינן לא דק ודו"ק. וגם הא חידוש דא"כ צערים שלנו שאין להם חומה אין צורך שיהא היצאה מפולשת לענ"ד אדרבה הרי פשוט דלזה ודאי גם עירות שלנו יש להם מחינות סביב שהם הרחובות מוקפות מד' רוחות אלא שיש להם פילוסים ופתחים לאחת דרך שמה א"כ לפי טעם רש"י דכל היכי דיש שם שם מוקף מחינה צעי פילוש ומכוון זה כנגד זה הכ"נ בעירות שלנו דמ"ש.

ולפענ"ד נראה דצרי רש"י כפשוטן נאמרו וכמו שפי' צו סתם כל הראשונים ולא חלקו צין מוקף חומה או לא לענין פילוש ולתרווייהו צעי פילוש וכמו שגם מע"כ מתחלתו פי' כן דצרי רש"י וההולכים צשיטתו וז"ל וכמו שנראה צספרו היקר אג"מ א"ח סי' ק"מ ולא מציו חידוש זה לחלק צין ר"ה צעיר שאינה מוקפת חומה למוקפת לענין פילוש ומי צצעי מפולש לעולם צעי מפולש צין מוקפת חומה

דרך צנ"א שמהלכין זה מעיר לעיר ובלשון אשכנז הירשטרסא ופלטיא היינו רחוב העיר שהיא גדולה ומזוין שם צנ"א עומדים ויושצין בשוק ונראה לי אפילו אינה מפולשת משער לשער משני לדדן ומצואות המפולשין היינו משער לשער ורוחצ י"ו אמה כל אילו הם רה"ר דאורייתא.

ובם' שצ"א הוסיף עוד בדף 447 רז"ל אצל מ"מ נראה לי דמותר דקצירא לן כפירוש רבינו שלמה בריש עירובין בפלוגתא דחנניה דלא הוה רה"ר אלא א"כ רחצ י"ו משער לשער ומפולש משער לשער וכן לא תמצא בזה המלכות גם כריך שהיה בלא מעלות ומורדות כדגלי מדבר וכן נראה לאצח מורי והכי מסתבר שאם הי' רחצ י"ו וצסופו קצר מי"ו מדאורייתא נידון כסתום והרי הוא כחצר וליכא למימר אם יביעיל מפולש מסוף העולם ועד סופו דאפילו דגלי מדבר הפילוש הי' רק במחנה דידהו צעגלות והוה כמו עיר אחת והאריך שם הרבה ומצואר עכ"פ דס"ל דרה"ר לעולם לא הוה אלא כשהוא מכוון אפילו צעיר שאינה מוקפת וכן מצואר לכאורה מדברי רש"י שבת דף ו' ת"ר איזה רה"ר ד"ה המפולשין עכ"פ מצואר צדברי המאירי והראב"ה מפורש כן אלא דא"כ גם צדרי רש"י עירובין כאן מתפרשין כן בפשיטות רה"ר משמע רחצ ט"ו אמה ועיר שמזוין זה ס"ר ואין זה חומה שזה סתם רה"ר דהתם ממילא המצואות מפולשין או שהי' רה"ר שלא מכוון משער לשער כלומר אפילו יש זה חומה אפ"ה נעשית רה"ר צאופן שהיה רה"ר שלה מכוון משער לשער דצלחו הכי ליכא רה"ר אפילו צלי חומה כלומר דזו הוא תנאי רה"ר שיהיה מפולש ומכוון משער לשער ציושר וא"כ אפילו יש חומה נמי הוה רה"ר, וכן נראה לכאורה מלשון המחבר סי' שמ"ה ס"ו למעיין שם.

שוב מנאחי להריטצ"א עירובין שכתב להדיא כן דעת רש"י וז"ל כיצד מערבין רה"ר פירשה רש"י ז"ל ברשות הרבים גמורה רחצה י"ו אמה ושפתחיו מכוונים זה כנגד זה ושהיא רגילה לששים ריבוא וכל זה הי' צירושלים ולפיכך היתה חשובה רה"ר גמורה ועוד דכיון דאוקימנא במסקנא במצואות המפולשות לרה"ר מכלל דהשתא ברה"ר גמורה שמעיין ליה ע"ש. הנה מצואר דפרש"י כפשוטה דככל רה"ר צעינן שהיו פתחיו מכוונים זה כנגד זה ורחצה י"ו אמה לרש"י אלא שירושלים הי' זה כל זה אצל פשוט דככל עירות נמי צעינן מכוונות ומפולשת דזה הוא תנאי צדין רה"ר לעשותו רה"ר גמורה וכ"כ הריטצ"א עוד בשבת דף ו' וז"ל ועוד כתב רש"י ז"ל במס' עירובין שאין רה"ר אלא כשהוא מכוון משער לשער והכי הוה צירושלמי ע"ש הנה מצואר מדברי הריטצ"א צב' מקומות כמ"ש דכל רה"ר צעי כוון משער לשער זה כנגד זה צין מוקף חומה וצין אינו מוקף חומה וכמ"ש המאירי הנ"ל והראב"ה וא"כ זכינו לדין דלרש"י שהציא הרא"ש ע"כ

רבים מזויים לצקוע ליכנס ולנאת ציושר צלי שום עקום ולמדת שאעפ"כ דיו צלמות נעולות שמשנעלו אין כאן צקיעת רבים.

ביאור הדברים דהמאירי ז"ל מצאיר לן דרה"ר מה"ת צעינן שהיא רחצ ט"ו אמה ומפולש ושני פתחיה מכוונים זה כנגד זה כדי שיהיו מזוין רבים לצקוע צו מפתח זה לפתח זה צלי שום עקום כלומר דהרה"ר לא יהי' עקום דהעקמימות מעכב ההילוך ורה"ר מדגלי מדבר ילפינן לה והתם הי' הרה"ר עוצר דרך מחנה ישראל ציושר ולא צעקום וכן הוה דין כל רה"ר במקום שאין שם מחילות ואפ"ה כריך שהיה ישר צלי עקמימות ומכוון פתחיהם זה כנגד זה ציושר צלי נטיה מצד אחד לצד שני שלא לעכב ההילוך דאז שוב לא הוה רה"ר צעינן דומיא דדגלי מדבר, שוב פי' דעינן ירושלים הוה שהי' רה"ר שהיו ג"כ מצואותיה מפולשים ורחצים שם עשרה אמה וצכוון זה כנגד זה אלא דלא תקשה הרי ירושלים מוקפת חומה ולזה ביאר דאע"פ שהוא מוקפת חומה מכל מקום אפשר שיהי' רה"ר כיון שיצ' בחומתיה שערים גדולים שהם שערי העיר שכל אחד משערי המצואות מפולשים לאחד מן השערים ונמצא דהגם שמוקף בחומה מ"מ אחתי רבים מזויים לצקוע ליכנס ולנאת ציושר צלי שום עקום דהעיקר ברה"ר שהיה מפולש ומכוון שהיה נוח לצריות ליכנס ולנאת צלי שום עיקום ומצוי לרבים צוקעים צו ולמדנו גם כן שאעפ"כ דהיו צלמות נעולות שמשנעלו אין כאן צקיעת רבים.

בקיצור, המאירי מחדש דכל רה"ר צעי להיות ט"ו אמה ומפולש אלא דמוסיף דאפילו צעיר מוקפת חומה מ"מ אפשר להיות רה"ר וכגון שיהי' מפולשת משער לשער ומכוון זה כנגד זה וא"כ האי תיבת או לא צא לשלול דעיר שאין לה חומה לא כריך רה"ר שלה להיות מפולש דרה"ר ליכא אלא מפולש אלא צא להוסיף דבמוקפת חומה צירושלים נמי אפשר לה להיות רה"ר וכגון שמפולשת ומכוונת זה כנגד זה משער לשער וזה צרור צס"ד.

ובן כתב להדיא הראב"ה ז"ל צבי' שע"ט וז"ל ולא חשיבי רה"ר אלא דומין לדגלי מדבר שהיו ששים ריבוא ושם הי' מחנה לוי שהעגלות היו מחזיקין צרוחצ י"ו אמות צפ' הזורק והוה שיעור דרה"ר דמלאכת שבת ממשכן גמרינן והיה מפולש משני צדין וצמדבר היו אוהלים ואינו מקוצב בחומה והוה הדין עירות שאין להן חומה שראשי רה"ר שלהן מפולשין הוה רה"ר. ואם מוקפין חומה ורה"ר שלהם מכוון ומפולש משער לשער צרוחצ י"ו אמות הוה רה"ר כדאמר רבה צר צר חנה אמר ר"י ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות צלילה כו' פי' רבינו שלמה שמכוון ומפולש רה"ר שלה משער לשער צרוחצ י"ו אמה וששים ריבוא מזוין זה ות"ר פ"ר דשבת ד' רשיות לשבת קרטיא ופלטיא גדולה ומצואות המפולשין קרטיא היינו

הדרך אלא העיר עצמה ואז צריכה העיר להיות עכ"פ מכוון משער לשער הכלל דה"ר לא הוא אלא במפולש משער לשער ומכוון כנגדו אלא דרך נעשה רה"ר מפני המצואות המפולשות לו והעיר מוקפת חומה באופן שהוא מפולש ודוק כי קרתי.

ורביעי בקודש דהאמת לפענ"ד דעירות שלנו מקרי מוקפות חומה לענין שיהא צריך מצואות מפולשות אפילו לפי שיטת מרן הגאון שליט"א דהנה פשוט דמה שיצא לחדש דבמדבר היו מוקפין בענני כבוד וכשהיו צריכים לצאת היו יכולים לצאת כמו שיוצאין דרך פתחים וזה היה אפשר מכל רחוב שהי' נמצא הרובה לצאת שא"כ נמצא שהיו שעריה מכוונים נמצא דבמדבר לפי שיטת הגרמ"פ הי' מוקף מחינות ופתחים פתוחים לצאת והכ"נ בעירות שלנו איכא היקף מחינות שהם הצחים מן הדדים עכ"פ מצ' נדדים לכ"ע איכא צחים מקיפים א"כ צריך להיות מפולשין ומכוונים וכמ"ש בגמ' יתר על כן א"ר יהודה מי שהיו לו שני צחים בשני ידי רה"ר הרי דקרי ליה מחינה הבית מן הזד וכ"ע מודי דהוי מחינה א"כ הו"ל מוקף מחינות וצריך להיות דוקא מפולש ומכוון אפילו לפי שיטת וסדרת מרן הגרמ"פ שליט"א וגם זה לפענ"ד נכון.

איברא דנלפענ"ד דבצרוקלין אפילו לפי שיטת הריב"ש ודעימיה דס"ל דמצוי מפולש מקרי אפילו עקום כל שהוא מפולש מעבר לעבר מ"מ פשוט דלדידהו נמי דוקא כשהוא מפולש משני נדדים אבל אם היה נד אחד סתום וכגון שהמצוי סיים ליד המחיצה או ליד הנהר או ליד הים או מה שקוראין "דעד ענד סטריט" כה"ג לכ"ע לא מקרי מפולש ולא הו"ר רה"ר דהגם שמצד אחד היא מפולש מ"מ צעינ מפולש מצ' נדדים לכ"ע וזה פשוט מאד וכמבואר גם בריב"ש שם סי' ת"ה למעין שם דצעי מפולש ורחב י"ו אמה אלא דבמפולש מצ' נדדים לרה"ר אפילו פחות מ"ו משו ליה רה"ר ורחב י"ו היא עצמו הו"ר רה"ר אבל עכ"פ צעי מפולש. ולפ"ו בצרוקלין דכל הרחובות הם מצד אחד סתומות ומסיימות על יד הים או על יד מחיצה או דעד ענד וכיוצא בו והגם שיש כמה רחובות שהם מפולשות לגשרים הרי כבר כתב הד"ג שליט"א בספרו אג"מ ח"א סי' קל"ט דגשרים צנוא יארק דין רה"י להם וא"כ הרי הם מפולשים לרה"י ורק מצד אחד קצת מהרחובות שהם מפולשות ללאנג אילנד שגם על זה יש לדון אם הם מפולשות ממש א"כ כה"ג פשוט דלכ"ע בצרוקלין ל"ל רה"ר מדאורייתא אפילו לפי שיטת מעכהדר"ג שליט"א וזה צרור מאד בס"ד.

עב"פ לאחר שצברנו צעוה"י דדברי רש"י הם כפשוטן ולעולם צעינ רה"ר שיהא מפולש ופתחו מכוונות

כוונתו דצעיר שאינו מוקף חומה נמי צריכין שיהיו המצואות מפולשות ומכוונות זו כנגד זו וכדעת המג"א ודלא כמו שר"ל לחדש דבעירות פרות לא צעינ מפולש לרש"י וזה צרור בס"ד.

רבן נראה מלשון רבינו אליעזר ממין (הרא"מ) במדכ"י הבאנו לעיל אות ד' נתיב ח' שכתב ז"ל והכל תלוי בט"ו (אמה) ופילוש ומה שהזכיר בעירובין ובשבת ס"ר לרבותא דירושלים פי' כן דאפ"ה דיש להם ס"ר ודומה לדגלי מדבר אפ"ה מותרת צנעילת דלחות אלעזר ע"כ. הרי דכתב מפורש דמה שהזכיר ירושלים לרבותא קמ"ל דאע"ג שיש בה ס"ר אפ"ה מותרת לערצ (ואגב מצואר דס"ל דירושלים נמי עירבו זה) ואי נימא דמוקפת חומה צעי מפולש ומכוון זה כנגד זה וצלי היקף חומה די צפילוש סתם א"כ ירושלים ע"כ צריך להשמיענו דפילוש זה אינו כפילוש של רה"ר שאינו מוקף וע"כ דאין לחלק בין מוקף חומה אלא לעולם צעי פילוש.

ועוד בה שלישיה בדיוק לשון הגמ' עירובין דף ו' שם שכתב וז"ל ת"ר כיצד מערבין דרך רה"ר עושה דה"פ וכו' ולכאורה הי"ל כיצד מערבין רה"ר ולמה כתבו דרך רה"ר ומאי רצו לדייק בתיבת דרך ובסמוך פריך ורה"ר מי מערבא ולא פריך ודרך רה"ר מי מערבא והנראה דהאיצטעיא היתה על דרך רה"ר כיצד מערבין והדרך הי' אז מחוץ לעיר והיה עובר מעיר לעיר וצלושוינו (היי וועי צלע"ו) ומציעיא להו כיצד מערבין אותו דרך ופרש"י דרה"ר איכא שני רה"ר ופי' דרך רה"ר משמע רחב שש עשרה אמה ועיר שמצויין בה ששים ריבוא ג"כ רה"ר הוא כלומר שיש שם עיר סמוך להאי דרך ויש שם צעיר הזה ששים ריבוא אכל הדרך שמצויין בה ששים ואין בה חומה וע"י אנשי העיר נעשה הרה"ר בדרך זה וכתב או שהי' לה חומה והי' רה"ר שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר.

והנה שבת דף ו' ואיזהו רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה ומצואות המפולשין זו רה"ר גמורה ופרש"י מצואות של עיר רחבין י"ו אמה המפולשין משני ראשיהן ע"ש והנה דס"ל לרש"י דמצואות המפולשין מצ' ראשיהן לפלטיא או לסרטיא כפי גירסת ס"א שם ואמר דזה הוא רה"ר גמורה וזה אפשר בניקל כשאין לעיר חומה אבל כשיש להם חומה אינו רה"ר לכן פי' וכשיש לו חומה נמי הוה רה"ר וכגון שהיו מכוונין הפתחים וכנ"ל ודו"ק כי קרתי.

ורבר זה למדתי מפקי רי"ד עירובין דף ו' שפי' חז"ל ת"ר כו' פי' רה"ר משמע עיר שיש בה ששים ריבוא כדגלי מדבר ומצואותיה רחבין י"ו אמה כהילוך עגלות ואין עיר מוקפת חומה שכל ראשי מצואותיה פתוחין חוץ לעיר שהוא רה"ר, אי נמי צעיר מוקפת חומה כלומר דלא אין מצואותיה פתוחות לרה"ר ואין הרה"ר מחוץ לעיר שהוא

וליקח אלא משני נדדים המחיצות גם זה לפי המציאות הידוע לי אינו כן שהרי למשל כשהקארס נוסעים מרחוב 40 ולמעלה עד רחוב 55 ממזרח למערב צאומה שעה בדיוק נוסעים קארס מנפון לדרום דרך רחוב 55 וכן נוסעים קארס על רחוב 44 מנפון לדרום ככה שלעולם נוסעים קארס בכל הכוונים מארבע רוחות רק שתלוי בשינוי האור מאלדום לירוק ומירוק לאדום ובפרט עכשיו שתקנו צרוב מקומות שהאור החשמלי האדום נשתנה אוטאמאטי זה אחר זה כידוע צרוב מקומות ככה שהמציאות הוא שבשעה אחת ישנם מחיצות מכל הנדדים, ובפרט כי על פי רוב הקארס שממתינים על אלו הקארס לעבור הם עוצרים דרך עליהם מן הנדדי האדום שרואים לנאת מרחוב לרחוב ככה שכמעט לעולם הם נוסעים מכל ד' רוחות וזה פשוט.

(טו) **ו"ב"ש** עוד ופשוט שאין ממעטין את הסייד וואקס ממדתה להחשיב בשביל זה שאין זה ט"ז אמות דהליכת ומציאת ריבוא האינשי צרחוב עושין אותו לרה"ר אף שבציבוי אינשי נעשה בהכרח רה"י להולכים באמצע משום דהא כל ענין רה"ר הוא שהולכין זה יותר ויותר ואף ההלוך ע"י הקארס עושין זה כדכתבתי לעיל. וגם הקארס שמעמידין אינשי אלל הסייד-וואקס לא שייך שימעטו את שיעור ט"ז אמה דלריך לחשיבות רה"ר כיון שהוא רק להעמדת עראי שמתחלפין בכל עת שכל מעמיד קארר רק לקצת זמן וגם מצד איסור המדינה להשהות שם אף שמצד היתר העמדת העראי נמצאו עומדים שם כל הזמן לא שייך שיתבטל צוה חשיבות רה"ר מאותן המקומות וממילא יש להאינשי על הסייד-וואקס דין הולכין צרה"ר.

ולפענ"ד ודאי אמת שריבוי אינשי צרחוב עושה הרה"ר אמנם כ"ז אם אין מחיצות צרה"ר אבל המחיצות צרה"ר אפילו ירצה כחול אינשי אפילו הולכי רגל ממש לא יהיה בשביל זה רה"ר וזה הוא ההיתר של דלתות ומחיצות שמצטלן את הרה"ר וא"כ כיון שהקארס הם מחיצות גמורות הרי יש לפנינו מחיצה צרחוב המקפת את כל הרחובות והוא מחיצה גבוה עשרה א"כ מעולם לא נעשה הרחוב הזה רה"ר וכ"ש שבכאן הם קארס שהם רשיות היחיד והו"ל אילו באמצע הרחוב צמחך כל הרחוב צנוים צמים באמצע הרחוב והאיך יעשה זה הרחוב רה"ר כשכל הרחוב צנוי צמים באמצע והוא רחוב מלאה צמים והרי אמר ר' יהודה רה"ר מי שיש לו שני צמים משני צדי רה"ר עושה לו לחי וכו' ואמרו לו אין מערבין רה"ר בכך אבל פשוט דהצית בהצנתו הוא רה"י והכ"נ הני קארס רשותי היחיד הם צנוים צמים מלאים הנקראים קארס וטרעילארס וכיוצא בהם והם מלאים הרחובות, ולא מיבעיא הני קארס שעומדים שם ומעמידין אותם שם הן ברשות הן שלא ברשות ודאי שהם מחיצות גמורות וממעטות

זו כנגד זו הדרינן לדינן דלכ"ע יש לסמוך צעירות גדולות בכל העולם שאין לן דין רה"ר וכמו שכתבו הראשונים ז"ל וכמ"ש הראצ"ה ושאר ראשונים וכדברינו הראשונים, והדחי' שדחה מרן הגאון שליט"א דלא ראה בשום ראשון ומכל רבותינו הראשונים שיכתבו מפולשין הרי צ"ד נחצרהה אלליו שכן כתבו כל הני הראשונים ויש לן רוב ורובא דרובא מהראשונים דס"ל הכי וכמעט כל האחרונים הסכימו לדין מפולש ודאי דהכי קי"ל וגם מרן הגרמ"פ שליט"א מודה לזה כיון דאזדא לה טענתו דליקח רק ג' ראשונים דהרי בעזה"י נחצרה לן דיש לן רוב ראשונים דס"ל דקצבו מפולש ומכוון זה כנגד זה ונפסק בש"ע ובאחרונים ז"ל ומעשה רב בכל מקומות בית ישראל. והנה כבר פסק הצ"ח א"ח סי' קנ"ט שאם פוסק אחד אומר בפירוש ומדברי פוסק אחר מוכח להיפוך אבל אינו בפירוש רק מוכח הוכחה יש לפסוק כהפוסק שאומר בפירוש וא"כ כ"ש דכל הני ראשונים כתבו בפירוש דבעינן מפולש ובלאו הכי לא הו"ר רה"ר ושאר ראשונים לא כתבו כלום ואין משמעות בלשונם מוכרח לא כך ולא כך ודאי מוטב לומר שמודים להני ועכ"פ קי"ל כהפוסקים שכתבו בפירוש. ובפרט צעירובין שהלכה כדברי המיקל א"כ אפילו לא ה"י רק טעם זה בלבד די וכמו שסמכו עליו בכל מקומות מושבות צנ"י מקדמת דנא כמ"ש הראצ"ה בשם רש"י ז"ל דאפילו יש ששים ריבוא ומ"מ לא ה"י לו דין רה"ר וזה ברור מאד.

סימן קו

בענין מחיצות שנעשו ע"י מבוניות (קארס) ומחלבים או עומדים אי הוה מחיצה

(טו) **ו"ב"ש** צענף ג' וז"ל וטעם השביעי דכל הרחובות דנוא יארק וצרוקלן הם מלאים קארס שהם מחיצות אף כשהם מהלכים ולא גרע זה ממחיצה הנעשים צדי אדם אף כשהן הולכין, הנה לבד שהן גבוהות מן הארץ ג' טפחים ולבד שלעולם הם מחיצות רק משני נדדים דצומן שהולכין צרחובות דנמשכין ממזרח למערב אין הולכין צרחובות דנמשכין מנפון לדרום הרי הסייד וואקס ששם הולכין האינשי הא אין הולכין שם קארס.

הנה מה שכתב לבד שהן גבוהות מהארץ ג' טפחים אמת אגיד כי לאחר שקבלתי המכתב הגם כי ה"י ברור לי שאין הקארס גבוהות מהארץ ג"ט יאחתי בעצמי החוזה ומדדתי את גובה הקארר וראיתי שמסתם קארס אינם גבוהים מן הארץ אלא לערך 8-9 אינטשעם שזה רק קצת יותר משתי טפחים וא"כ המציאות מתרץ הקושי'. גם מה שהקשה שבשעה שנוסעים ממזרח למערב אין הולכין צרחובות מנפון לדרום

הרה"ר אלא שהרה"י דהיינו יוצאי הספינה לא ילאו מתוך המחינות שלהם נידונות המחינות כאלו הם ארוכות כלומר שהמחינות שלהם נתארכו ויאלו מן הספינה עד הבית וכל מקום שהמחינות הולכות יכולין בני הספינה ההולכים בין המחינות להלוך את כולה והוסיף לפרש שלא נאמר ולחלק דהספינה יש לה שוליים ולכן הו"ל כבית והמחינות של אנשים אינו בית אלא לא תלוי כי אם במחינות שעל ידם הוא רה"י להחשב כארבע אמות ע"ש ופשוט דה"ה לענין טלטול הדין כן כדמבואר בגמ' שם ובש"ע סי' שס"ב וס"ה וס"ז ברמ"א ע"ש וכתב מפורש דהו"ל להמחינה דין דיר וסתר ממש שנעשית כל הרה"ר כד"א ואין כאן רה"ר כלל ופשוט דאין תלוי באריכות הזמן של המחינה או בארעיתה דאין לך ארעי גדול ממחינת בני"א שנעשית בלי ידיעתם וא"כ כ"ש בדידן שהקארס הם שם והיואל בקאר יואל מצינו ורה"י שלו עם הקאר והמחינה שלו נמשכת ומתארכת בכל מקום שהוא נוסע עם הקאר ושם הוא הרה"י שלו וודאי שאין נעשה רה"ר ומבטל הרה"ר שהוא שם ואם הרה"ר מלא קארס נמצא הרה"ר בטל לגמרי כמ"ש הרוקח דאם הי' מלא מן הספינה עד לבימו לא הי' רה"ר כלל ו"פ.

וב"ש צהני קארס שהם על נד הרחוב שהם עומדות של לומן והו"ל מוקף מחינה ועל ידיהו נבטל דין רה"ר לעולם כיון דכן הוא הדרך שישינס שם קארס לעולם א"כ הו"ל מחינות ממש והגם שלפעמים נוטלים אותם משם ולפענ"ד לא מלאחי בשום מקום שמחינות שבת צריכין להיות קבועות ובסוכה נחלקו ר"י וזכמים אי דירת ארעי צעינן אבל לענין שבת כל שהוא מחינה מבטל רה"ר וקצת דמיון מעיר שדלתותיה ננעלות צלילה ואפילו רק לשעה קטנה דג"כ לא הי' אלא מחינת ארעי דאינן ננעלות רק לשעה בכל יום ומיד פותחין ואפ"ה מבטל הרה"ר כיון שדרכן בכך בכל יום ולמשל אם יעשו דלתות ובכל יום יציאו אותם ויעמדו אתם לנעול ולמחר יציאו דלתות אחרות או אותם רק שיעבירו אותם היום לגמרי ולמחר יחזרו ויעבירו וכן יעשו בכל יום גמי הו"ל מחינות כיון שכן דרכם לעולם ורה"ר הזה יש לו מחינות עכ"פ כיון דיש כאן מחינות על ידי קארס ולא זאת מחינות אלא הם צתים מלאים ברחוב הרי הצתים הללו מבטלים הרחבות מרה"ר שלא נעשה מעולם רה"ר ואין לו דין רה"ר מעולם וא"כ הסייד וואקס משני הצדדים אינם יאדי רה"ר דהרי ליכא רה"ר באמצע ולא חלק מרה"ר אלא הסייד וואלקס הם ג"כ מוקפים מחינות מאותם הקארס או מהנוסעים או מאותם העומדים מן הצד אם ישנס שם.

ובתוספתא שבת פ' הוורק גבי ספינות קשורות זו בזו מערבין ומטלטלין מונו לזו הותרו חזרו לאיסורן חזרו וקשרום בין אונסין בין שוגגין בין מזידין בין

את הרה"ר דעל מחינה אין נ"מ אם נעשית צרשות או שלא צרשות אלא אפילו הי' קארס שנוסעים ממקום למקום מ"מ לא מצינו שמחינה כיון שהוא ארעי לא הי' מחינה וכ"ש שהוא רה"י, ומעולם לא ילאו הקארס הללו מדין רה"י והאיך יעשו עכשיו רה"ר דבר זה אין הדעת סובלו.

ונראה להביא רא"י מרבינו הגדול הרוקח סי' קע"ח שפריך שם דכ"ע ס"ל דבשבת נתנה תורה לישראל ואמרין במכילתא מקול הדיבור חזרו לאחוריהם י"ב מיל הרי ילאו מתחומן י"ל הואיל ועגנים מקיפים אותם הי' כמחינות בני אדם כאלו לא ילאו ע"כ ובפענח רוא הוסיף ביאור (פ' יתרו) דמכיון שהקפו צענני כבוד כאלו הי' בחצר אחד והוא על דרך שכתב הרמב"ן דהיושב בקרון הו"ל כאלו לא ילאו מרשות היחיד לעולם ותלוי הוא דמתהלך וא"כ הכ"נ הרחובות מלאים מחצרות וצתים שהם רה"י. ומה שכתב הגרמ"פ שליט"א דהקארס כיון שלא הועמדו שם רק להעמדת ארעי לא שייך שיבטל בזה חשיבות רה"ר לפענ"ד לא ידענא למה דכל שמחינה יש וכל זמן שהמחינה שם בטל תורת רה"ר מינייה וזה לפענ"ד ברור מאד.

איברא דנראה להביא רא"י נאמנה מגמ' עירובין (מ"ד): צפ' מי שהוציאוהו דמחינת בני אדם מבטלת רה"ר ומותר לעשותה בשבת וברוקח סי' קע"ט הביא מעשה שעשה מורי ורבי אליעזר ממיץ יהודים באו מספינה מתוך לתחום והביא בני אדם לעשות מחינה שלא לדעת הנעשים מחי' להביא בני"א שצאו בספינה לבית דקיי"ל כר"ג אפילו צדיר וסתר שלא שבת באויר מחינות דמהלך את כולה ובפ' מי שהוציאוהו משמע שמחינת בני"א מותר לעשות בשבת שלא לדעת הנעשים ונידונית כמחינת דיר וסתר הנעשית בע"ש להלך את כולם כדמשמע גבי דיר וסתר בהילוכו כל המחינה חוזר למקומו כמו שהתירו לנחמי' כך יתיר לצאים בספינה ליכנס במחינת בני"א לבית כדיר וסתר ואפילו לא מלו גברי עד לבית בני אדם הנעשים מחינה שלא לדעת הנעשים ילכו עמהם עד הבית דרך מחינה עשויה והיואלים מן הספינה ילכו ציניהם עד הבית מאחר שיואלי הספינה לא ילאו מן המחינות נידונות המחינות כאלו הן ארוכות עד הבית ובכל מקום שמחינות הולכות רשאים בני הספינה ההולכים ציניהם להלוך את כולה ואין לומר ספינה יש לה שוליים כי אין תלוי כי אם במחינות שעל ידם הי' רשות היחיד להחשב כארבע אמות עכ"ל.

הנה ביאר לן הרוקח ז"ל צמעשה רב שמחינה הנעשה אפילו בשבת ומבנ"א ומנהלכת ממקום למקום ואפילו אינה נעשית בכל שטח הרה"ר מהספינה עד להבית אפ"ה הכ הוה מחינה וכל שלא ילא האדם מתוך הרשות היחיד שלו לתוך

שכל המצואות היו פתוחות לה והקרטיא היתה מפולשת משני הנדדים לעלמא, אבל אם יכול כל אחד לזאת מרחוב שדר צו אין שם רה"ר, לכאורה אינו מוצן כלל דמשמע צין עיר גדולה צין עיר קטנה שוין דרק מקום אחד שייך להיות רה"ר ולא יותר שליכא טעם לזה ולא דרשת קרא לזה וגם לא רמו בגמ' ואם נימא שרק כשכל אחד יכול לזאת מציתו אינו רה"ר הרי כל הערים אף עיר קטנה אם צריך לזאת דוקא דרך כל הרחוב הוא רה"ר הרי א"כ רוב הערים אף קטנות ציותר נמי הוא במשיבות רה"ר וגם הא כתב אס יא דרך רחוב שלו אינו רה"ר, ושייך לומר כדצריו רק כשיש מספר אינשי להחשב רה"ר דהוא להקצרים דציעין ס"ר ולכן בעיר שישי צה ס"ר ולא יותר כמו דגלי מדבר לא היה שייך להיות שם רה"ר אחד, וזה לא הי' צשאר יציאות מן המחנה שכל אחד היה יכול לזאת ממקומו וליך גם לפני אהלים דחלק קטן משצטו, אלא צהיציאות מאהליהם לייך אלל משה רצינו שכל ישראל שנחשצו ס"ר הלכו אללו שלכן רק מחנה לוייה דהיה שם משה היה רה"ר, וא"כ אין כאן טעם חדש ולא שייך להציאו לעוד טעם. איצרא דלא משמע דצצריו כדפירשתי אבל לא מוצן כוונתו שא"כ ג"כ לא שייך להציאו ע"כ.

ולפענ"ד דהגם דצצרי העה"ש נראין חידוש וכמ"ש בעצמו שהוא מחדש מה הוא ענין רה"ר ואם הייתי מציא רק דצרי העה"ש לסמוך עליו בצבד ודאי היו צודקים דצרי הגאון רמ"פ שליט"א דעליו לצד אין לסמוך כלל אבל לא הצחתי דצריו רק כסניף בעלמא לצרפו להחיריס האחרים וידוע דכן הוא דרך הפוסקים מעולם להציא אפילו שיטה דחוי' לגמרי מ"מ לצירוף עם שאר טעמים מציאים וכמו שידוע שהציאו לעולם שיטת הא"י צכמה פוסקים לאחר שהציאו להם ראיות אחרות צרפו גם דעתו הגם ששיטה זו דחוי' והמפורסם בכללי הוראה אין צריך ראוי ולכן אפילו נימא דנוכל לדמות חידושו מ"מ ראה ראינו דעתו דס"ל דל"ל רה"ר וא"כ אפילו יש לדחות טעם אחד נשארנו לנו כל הטעמים האחרים וידוע מה שכתב הגאון בעל לבוש מרדכי בקי' ד' (עפשטיין) דכל שישי ס"ס שוב חייצין לערב ח"ל, נמצא לגבי איסור דאורייתא הוי ס"ס אם יש כאן איסור דאורייתא היינו צ' ספיקות ספק דלילמא הא דצרה"ר דאורייתא אין מועיל צה"פ הוא רק מדרבנן דלא אהו רביס ומצטלי מציאתא דלילמא לא הוי רה"ר דאורייתא כלל ולגבי איסור דרבנן דצרה"ר אין מועיל צוה"פ הלא גם חד ספק מהני וכמו שכתב הש"ך ציו"ד סימן פ"ג דצכה"ג חשבו ס"ס א"כ מדינא לדידן מותר לשאת ולטלטל במציאות (אם לא מצד חסידות) ע"י עירוב א"כ שפיר מוטל החיוב להשתדל לעשות עירובים ע"י צה"פ כדי להציל את ישראל מעון חילול שבת השם ישמרנו ע"כ.

מוטעין חזרו להחירין וכן גבי מחללאות הפרוסות צרה"ר צשצת ומיייתי הצרייתא צפ' הזורק צפ' עושין פסין צאו מים חזרו פסין להיתרן הראשון וכן צשלהי עושין פסין גבי מציאה על גבי מציאה וצרוקת סי' קפ"א הציאו וסיים וקיימא לן צמי שהוציאוהו ד' מ"ד דדופן שלישי אסור לעשותו צשצת אפילו צצבר הניטל אבל דופן ד' מותר וכן צפ' כל גגות דחמר שמואל נגודי לי גלימא ע"כ, הנה מצואר דמציאה לא צעי קציעות אלא כל שנעשה מציאה ואפילו צשצת הרי זו מציאה ומותרת ומצטלת הרה"ר וכל נסכתלקה המציאה שוב נאסרת ושוב ניתרת והוא אפילו כשהי' צבר רה"ר אבל אם צאו מציאות קודם שנעשה רה"ר וע"י המציאות והרשויות יעשה רה"ר ויצטרפו צנ"א מרה"י לא שמענו ולא מיציעי דעת המאירי והריטצ"א והמג"א והרמב"ן והפמ"ג והרוקח הנ"ל ועוד דאפילו רה"י חדא לחודיה נמי ליכא ציה הוצאה אלא אפילו להפסקי ר"י ודעימיה מ"מ כה"ג דהרחוב מלא צצחים שהם רשויות צפני עצמם כלומר הקאר שהוא עכ"פ כעין דיר וסחר והוא מלא מהם ודאי שלא יעשו מהם רה"ר וזה לפענ"ד צרור וצפרט הקארס העומדין על יד הסייד וואלקס כל שהוא מציאה מצטל רה"ר וכ"ש שאינו עושה רה"ר. וממילא האנשים שיוצאים צקארס הם כאלו יושבים צציתם אי נמי צדיר וסחר לפי לשון הרוקח ואינם מצטרפים לששים ריבוא לכ"ע.

ובתוספתא פ"ו דעירובין ה"ט אחד חלון צצין שני צחים ואחד חלון צצין שתי מציאות כו' ומודים חכמים לר"י צמעשה גינסר שזה פותח דלת קרפיפו וסותם רה"ר וזה פותח דלת קרפיפו וסותם רה"ר שמערצין ונושאין ונותנין צצמנע שכל מציאה שנעשית לצצת צין אנוסין צין שוגגין צין מוטעין צין מוידין ה"ו מציאה החזירו הפתחים למקומן חזרו לאיסורן ע"כ ע"ש וצחקדי דוד פי' שמעשה הי' צאותו שהיו צ' קרפיפות צצ' צידי רה"ר ואירע שפתח אחד דלת קרפיפו וסותם צד אחד מצדי רה"ר וכן השני ומנאלו מציאות עומדות מאליהן צרה"ר והתירו חכמים אם נפתחו צע"ש ואם חזרו וננעלו חזר רה"ר לאיסורו ואם חזרו ופתחו חזר רה"ר להתירו ואפילו נפתחו צשצת גופיה צין צשוגג וצין צמוזד וכו' ע"ש וצפ' הזורק ד' ק"א.

סימן קו

בביאור דברי עה"ש מתמיהת הגרמ"פ ועוד אחרונים

יו' ומה שכתב הגרמ"פ שליט"א ח"ל ומ"ש מעה"ש סי' שמ"ה דרה"ר לא הוי כשאין צעיר רק רה"ר אחד שכל המצואות שהיו גדורות מג' נדדים הלכו דרך הקרטיא

פינות העולם וליכא כאן רה"ר שהוא הפלטיא אשר המצואות העיר יכנסו לשם ממילא כה"ג לשיטה זו ל"ל רה"ר ואפשר דזה כוונת רש"י שבת דף ו' מצואות המפולשין משני ראשיהן לפלטיא והוא כדעת העה"ש דמצואות לא היו רה"ר אלא כשהן מפולשין משני ראשיהן לפלטיא אבל כשהן מפולשין מזד אחד לפלטיא ומזד אחד למקום אחר אז לא היו רה"ר כלל וכדעת העה"ש דכן הי' בדגלי מדבר דהמצואות היו מפולשים לפלטיא שהוא דרך רה"ר ובלאו הכי לא היו רה"ר.

איברא דכעת שזכינו לדברי הפסקי רי"ד שכתב ח"ל ת"ר כיצד מערבין רשות הרבים וכו' פי' רה"ר משמע עיר שיש בה ששים ריבוא כדגלי מדבר ומצואותיה רחבין י"ו אמה כהילוך העגלות, כדילפינן צפ' הזורק, ואין עיר מוקפת חומה שכל ראשי מצואותיה פתוחין חוץ לעיר שהוא רשות הרבים אי נמי בעיר מוקפת חומה והמצוי מכוון והולך משער לשער זו היא רה"ר ע"כ. הנה כתב לן מפורש דעיר שאינה מוקפת חומה אפילו יש בה ששים ריבוא לא היו רה"ר אלא א"כ כל מצואותיה פתוחין לחוץ לעיר שהוא רה"ר שם אבל אם הם פתוחין למקום שאינו רה"ר אפילו יש שם ששים ריבוא שוב לא היו העיר רה"ר והנה הוא ממש חידוש העה"ש דהמצואות צריכות להיות מפולשות דוקא לרה"ר שהוא מחוץ לעיר או שיהיו מפולשות ויהיו לעצמן רה"ר א"כ בעירות שלנו שאין כל ראשי המצואות מפולשות לרה"ר כידוע דקון בזה דברי העה"ש דכה"ג לא היו רה"ר ובאמת כי גם מרן הגר"י שטייף כתב כעין זה וגם מדברי הראב"י ראי' לקב"א זו. עכ"פ כיון שזכינו לישב דברי העה"ש א"כ שפיר יש לן עוד אילן גדול אשר יסודו צהררי קודש בלאחד הראשונים בפסקי רבינו ישעי' דטראני. וכבר הבאתי דאפשר דזה הוא ג"כ שיטת רש"י שבת דף ו' הג"ל שפי' בדרך פשטות מצואות המפולשות משני ראשיהן לפלטיא דעכ"פ צריך שהמצואות יהיו מפולשין לרה"ר ולא למקום אחר, עכ"פ מדברי הפסקי רי"ד מצואר כעה"ש.

ועיין בתפא"י צפתיחה לה' עירובין שכתב למה נקראו עירובין בפתח עירובי חצרות לפי שצומן חו"ל לא היו הצתים צנויים ברחוב כצומנינו רק הצתים צנויים סביב לג' רוחות של חצר ופתוחים לאותו ריוח שבאמצע שנקרא חצר ומן החצר נכנסין לרחוב שנקרא מצוי והרבה חצרות פתוחות למצוי וכו' ומן המצוי נכנסין לרה"ה והנה שצ"ר ג"כ כלשון הפסקי רי"ד שהרה"ר הי' מחוץ להצתים וזה מחוץ לעיר ואולי דגם צימני משה הי' כן וצ"ע.

וקצת אמרתי לפרש דברי הפסקי רי"ד דבדגלי מדבר היו יושבי אוהלים ולא יאלו אל המדבר שהיו מוקפים בענני כבוד א"כ לא יאלו רק למחנה לוי' שהיתה מפולשת

וא"כ הכ"י אכן הצאנו דצריהם עכ"פ כדי לזרף כל הני פוסקים ועכ"פ ס"ס יניחו וכמה ספיקות וצ"ל יומר כל השיטות וכל הפוסקים הללו וכל הטעמים ודאי דהוי יומר מס"ס שיצאנו מידי איסור דאורייתא ושפיר מותר לערב ואדרבה שמעינן מדברי הגאון רמ"מ עפשטיין מסלוצאדקא זצ"ל דמוטל חיוב להשתדל לעשות עירובין בכל מקום ע"י זה"פ כדי להגיל את ישראל מעון חילול שבת, והנה כל זה הי' די התנאלות ולהשיב על מה שהבאתי דברי העה"ש בכלל.

האמנם היות כי בעל עה"ש הי' בעל הוראה מובהק בדור האחרון (ומהגאון ר' אליהו הענקין זצ"ל נאמר שיש לסמוך עליו יותר מעל המ"צ במקום שחולקים) ולכן אמרתי למשכנתי נפשן ולהבין את דבריו כי לא דבר ריק דבר. והנה בקונטרס אום אני חומה ציינתי שם דמדברי אהל מועד דרך י"ג נ"צ ראי' לדבריו, ולא ביארתי כוונתי כי סמכתי על המעיין שיעיין שם אמנם היות כי הספר הזה איננו צנמצא לכל אדם ולכן אמרתי להעתיק כאן דבריו ח"ל ואיזוהי רה"ר קרטיא והיא מסילה שהולכין בה מעיר לעיר וכו' וכן מצואות של עיר המפולשין ורחבים י"ו אמה ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה מצואות שהן רחבים י"ו אמה אע"פ שמקלתן מתקצרין הרי הן רה"ר לדעת רבותינו בעלי התוס' וכן הדין מצואות המפולשין לרה"ר וארכן לאורך רה"ר אע"פ שאין צרחן י"ו אמה הרי הן רה"ר גמורה היה אורכן מפולש לרוחב רה"ר אין זה רה"ר ע"כ. הנה מצואר דמצואות המפולשין לרה"ר דוקא כשהן מפולשין דרך ארכן לרה"ר אבל הי' ארכן מפולש לרוחב רה"ר אין זה רה"ר.

ודבר זה הביא ג"כ בספר הצתים ח"ל וכתבו חכמי התוס' שמצואות המפולשין ואינן י"ו אמה דינן כרה"ה והוא שיהיה אורך המצוי לאורך הפלטיא שא"א לרה"ר להיות כולו שזה אלא יש מקומות שמתרחב ומתקצר ומנצא כאילו הכל אחד והוא שהמצוי יוצא באורך הפלטיא כזה. אבל אם היה המצוי יוצא ברחוב

והנה לפי דברי התוס' אלו נמצא דכל עירות שלנו לכאורה כיון דהמצואות אינם מפולשות לרה"ר לא לאורך ולא לרוחב אלא כל אחד הולך לדרכו שרונה ולמד שהוא רונה לארבע

התורה והמדינות עכ"ל.

הנה צאמת כי אולי צכאן לא ציארתי דצרי כל הצורך הנה בגמ' עירוצין כ"צ ע"צ צהא דלתי רצים ומצטלי מחינתא במסקנא א"ל שצילי צית גילגול קאמרת יהושע אוהב ישראל הי' עמד ותיקן להם דרכים וסרטיא כל היכא דניחא תשמישתי' מסרה לרצים כל היכא דלא ניחא תשמישתיא מסרה ליחיד ע"כ. והתוס' דף ז"ג ע"צ ד"ה חייב כתצו דפליגי ר"א ותכמים אי רצים יכולים לברור להם דרך דר"א לטעמיה דאית ליה מה שצברו צברו ורצין סצרי דאין להם כח לברור הלכך אע"פ שעוצרים שם אינו רה"ר כיון שלא נמסר לרצים ואינו של רצים כדאמרינן צפ' (כ"צ) גצי שצילי צית גלגול וכו' והכי קמהדרי ליה רצין אי אמה מודה שאם הוהא מתוכה לרה"ר שהוא פטור אצל אסור שאין לרצים כח שם ולכך אינה נעשית רה"ר אפילו נפלו כל המחלות סביב והוה כרמלית מצואר דרה"ר נריך להיות נמסר לרצים דוקא וכ"כ הרשב"א צעצודת הקודש שער צ' שאין רה"ר אלא המסור לרצים צכל עת. והריטב"א כתב כל היכא דלא ניחא תשמישתיא לא מסרה לרצים פי' ואם רצו המזרנים של שם לסתמן וליטלן לעצמן הרשות צידן וכיון דכן לא חשוב אלא כצקעה שהיא כרמלית וצדף ז"ד ע"א כתב עוד הריטב"א צד"ה ולר"א אטו כו' פי' והא אינה שלהם וכל שאין דרך מסור לרצים אילו היא מסילה גמורה אין לה דין רה"ר וכדאיתא צפ"צ ע"ש הנה דרה"ר נריך שיהי' מסור לרצים ופשוט דאפילו מקום של ששים ריבוא צוקעים ורחצ ט"ו אמה כל שהוא של יחיד אין כאן רה"ר כלל.

וגדוליה מוז כתב המאירי צדף נ"ט ע"א צעיר של יחיד שנעשית של רצים וצגמ' היכי דמי של יחיד ונעשית של רצים ופרשו צה כגון דיסקראתא דנתן זעאר וכו' ויש חולקין צמכרה כולה ומפרשים שאותו היחיד צנה עיר לעצמו ונתישצו צה רצים ומעלים לו מסים וארנניות מחמת הצמים שנמצא העיר קנין ליחיד ואין לצני העיר קנין גמור צדרכים וסרטיאות אלא לדריסת רגליהם לצד ואותו היחיד רשאי לצנות צהן כשלו וכגון זו אין חייצין צרה"ר שלה ואפילו נתנם צמתנה גמורה שלא צמם (כלומר שאין צריכין לשלם מס שנמצא הוא שיך לרצים) הואיל ושייר לעצמו הדרכים ואפילו הי' שם רחצ שש עשרה אמה ואפילו מצויים שם ששים ריבוא וכמו שאמרו צפרק שני יהושע אוהב ישראל הי' ונתקן להם דרכים ופלטיות כל היכא דניחא תשמישתיא מסרה ליחיד (לפי הגירסא דמסרה ליחיד) אלמא כל שהוא רשות היחיד אעפ"י שיש לרצים קנין צהם לדריסת רגליהם ושיש להם שם דרך סלולה אין חייצים צה משום רה"ר וכענין זה מצינו חצר שהרצים נכנסים צו ויוצאים צו רה"י לשצת וכ"ש אם כל הדרכים שלו והוא משאילן או משכירין ונמצאו עיירות של מלכים שאין צהם חיוב רה"ר גמורה והדצרים מתקצלים ונראים כאוהבים ע"כ.

ששם היו העגלות נמצא דהרה"ר שלהם הי' האמצע שהוא מקום העגלות והי' מפולש משער לשער והמבואות שלהם היו כולם פתחיהן מפולשים אל תוך הרה"ר הזה וכיון דצעינן דומיא דגלי מדצר לא הוה רה"ר צאופן אחר. איצרא דהרי דמצוי או רחוב הפתוח מצד אחד לרה"ר ומצד אחד לכרמלית עושה להם צורת פתח ואין צריכין דלת וכמ"ש הרשב"א צעצוה"ק שער צ' ועיין ש"ע סי' ש"ס ס"א צרמ"א וסי' שמו"ה ס"ח וס"ט וצמ"צ שם וצציאור הלכה וספיר כתב דאם הרחובות פתוחין לכמה מקומות ולא לרה"ר דוקא א"כ אין כאן רה"ר ודו"ק.

שוב מצאתי לר"ח עירוצין כ"צ ע"צ ח"ל אמר ר"י מעלות שצא"י כמו תל שהוא מוקצה וכיוצא צו ומורדות כגון חריצין מרווחין וכיוצא צהן אין חייצין עליהן משום רה"ר לפי שאין כדגלי מדצר שהיו העגלות מהלכין צהן והיו הדרכין שוין צלא רצפין וצלא נקצין וצלא פתחים עכ"ל הנה ציאר לן הטעם דצעינן דומיא דגלי מדצר שהיו ענגי כצוד משוין הדרכים וממילא נתצאר לן נמי דמפולשין נמי מה"ט הי' וכמ"ש הראשונים ז"ל. [איצרא דמדצרי ר"ח למדנו דצר חדש דרה"ר מרוצף לא הוה רה"ר וא"כ כל הדרכים שלנו שהם מרוצפים לא הוה רה"ר].

סימן קח

רה"ר בעי שיחא שייך לרבים ויד בל אדם שולח בו בלי שום עיכוב בכל שעה ובל שצריך רשות אפילו ממלכות לא מקרי רה"ר

יח וצמ"ב הגאון שליט"א ח"ל וטעם התשיעי דרה"ר הוא שיהא כל אדם רשאי לעשות ולילך צו כרצונו צלא שום עיכוב צין על ההילוך צין על התשמיש וצעינן נמי דניחא תשמישתיא, ולכן כיון דצרה"ר דידן אסורין להעמיד חפציו צרה"ר ואסורין וגם נענש מחוקי המלכות וגם אין יכולין לילך צקאר כרצוניהם לא לאט ציותר ולא צמרובה יותר הם דצרים תמוהים הא מדיני התורה יותר מדיני האומות דהא אסור לרוץ צרה"ר ואף לא לעמוד ואסור להשתמש צכל דצר המונע לרצים מהלוך ורק איזה דצרים קטנים איכא שהוא הכרח גדול שהוצרך יהושע צן נון להמתות כדאיתא צצ"ק דף ל' וגם הקפידו שכל הקודם זכה וכו' ואדרכה מסתצר צרחובות שהוא הפקר שכל אחד יכול להניח כל דצר ויכולין לילך ולרוץ כמו שרצים אינו צדין רה"ר דזה נחשב לא ניחא תשמישתי' שכתב הריטב"א צאיכא צור משום שצריכין להזהר משפת הצור, וכו' ואין כוונת לשון מופקר לכל שכתב הצית אפרים שיהיה כל אדם יכול לילך ולרוץ ולעשות כל מה שרצים, שדצר זה ליכא כלל שהתורה אסרה ואף תנאי לא מהני אלא מופקר לעצור לכל הדצרים כדין

והנה ציאר לן המאירי ז"ל דרך סלולה וישרה דכל שהדרכים אינם שייכים לרבים ולא נמסרה לרבים ושר העיר הוא משכירן או משאלין או אפילו נותנן בלי מס כיון שלא נמסרו לרבים וצידם לשנות הדרכים הואיל ואין לבני העיר קנין גמור בדרכים אפילו היו שם ששים ריבוא צוקעין ורחצ ט"ז אמה וכל דיני רה"ר מ"מ כיון דלא נמסר לרבים ואינו שייך להרבים לאו רה"ר הוא ורה"ר הוא כשמו כן הוא רה"ר ששייך לרבים ונמסר להם.

וידוע שהדרכים פה לא שייכים להרבים ולא נמסר להם כלל אלא יש שני מיני דרכים יש דרכים השייכים להמדינה שנקרא סטייט צלע"ז והיינו לממשלת נוא יארק סטייט שמת הגאווערנאר והוא יש צידו לשנות הדרכים כפי שיראו ויתרנו בהם יש דרכים השייכים להמדינה שהוא ממשלת וואשינגטאן הנקרא פעדעראל ולדרכים האלו אפילו המדינה שהוא הסטייט אין להם כח ורשות לשנות אלא הממשלה עם האנשים שלהם כפי מה שיראו ויתרנו והם המטילין מסים על האנשים המשחמשין בדרכים שלהם ומי שאינו משלם לא יוכל להשתמש בדרכים שלהם וגם יש להם חוקים משונים מחוקי הסטייט והעיר לפי שזה שייך להם בקיטור הדרכים הנקרא היי וועיס לא נמסרו לרבים אלא הם שייכים להממשלה וא"כ פשוט דכה"ג לאו רה"ר הוא ומש"כ ופשוט דדרך היי וועי צלע"ז שמשלמין לכל עובר כסום מסוים ואם יש מי שהוא שאין לו לשלם לא יוכל לעבור דרך זה לא מקרי מסור לרבים שהרי הממשלה מעכבו מלעבור ולא יתנו לו רשות לעבור.

ועיין א"א (מהגה"ק מצוטטט) סי' שמ"ה שפי' מעצמו שהדרכים כיון שצריך ליתן להמלכות לא הוא רה"ר וכיון לדברי המאירי עכ"פ מדברי המאירי ראוי גדולה לדבריו ז"ל עכ"פ כיון דהדרכים כאן לא נמסרו לרבים כלל ואדרכה כל מקומות השייכים להממשלה מסומנים הם צעם גאווערמענט פראפערטי ופעדעראל היי וועי או סטעיט היי וועי וכל אחד יש לו כח להרוס ולצנות אחרת כרנום ואם ירצו יסגרו לגמרי כמו שעשו עם הוועסט סייד היי וועי פה בנוא יארק ועוד צמנה מקומות וכשרוים לעשות היי וועי חדש הם לוקחים הקרקע והדרך מאנשים פרטים ומשלמים להם עבור הצמים או הקרקעות שלהם ונכנס צרשותם והוא אח"כ רשום צערכאות צעם הממשלה שהוא שלהם כה"ג ודאי דלא הוא מסור לרבים. ואף אם מדחוק צוה דהם עושים בשליחות מ"מ כיון דיש לכל אחד רשות לזה בלא זה א"כ לא מקרי כה"ג מסור לרבים בכל עת כלל.

והנה הרשב"א צעבוה"ק ש"ג כתב איזו הוא רה"ר כל מקום שרחצ שש עשרה אמה על שש עשרה אמה ומתקצין שם צנ"א לסחורה ולעשות שם צרכיהם כשוקים

שבמדינות ואעפ"י שדלתות המדינה נעלות צלילה חו היא פלטיא שאמרו וכ"כ הסמ"ג מ"ע מד"ס א' דפלטיא היא מקום רחב מאד מחוץ לעיר שמתקצין שם ציום השוק ע"ש והנה לפי דעת רשב"א ודעימי' יש שני מיני רשות הרבים, א) רה"ר שמתקצין שם צנ"א לסחורה ומשתהים שם ועושים שם כל חפציהם והכל נעשה כרצון איש ואיש ואין כל אדם מונע את חצירו אלא זה הולך ועומד לעצמו ויושב במקום שמוציא וכן כל אחד ואחד, ב) הוא רה"ר צמזואות המפולשות וצדרכים שהרה"ר הוא ג"כ רחצ ט"ז וששים ריבוא צוקעים צו (ולהרשב"א לכאורה אפילו צלי ששים ריבוא) ורה"ר צריך להיות מסור לרבים דוקא וראוי לתשמש כולם בכל עת כדרך רה"ר היינו לעבור שם צרגל ולישא משאות ואם יתעייף יוכל לעמוד שם ולרגוע קצת כמבואר צצ"ק צוה צא כצדו וזה צא צמצימו וזה צוקרתו ותרוייהו צרשות הם וצהמתו שרצנה שיש לה רשות לצרובן ולא לצעוטי צה ועוד וכל שאין לו רשות השתמשות לאו רה"ר הוא, ומה שכתבנו שצריך להיות רשות להניח צרה"ר היינו צאופן שכתבנו שיוכל לפוש קצת וכיוצא בזה, וכיון דצדידן ליכא האי מילתא ולא זאת שאין רשות לכל אחד אלא שאין מניחין כלל לעבור צרגל ודאי כה"ג לאו רה"ר מסור לרבים הוא.

סימן קמ

שתי מחיצות במין ג"ם מוציא מידו רה"ר דאורייתא

יט) ומש"ב וטעם העשירי לפ"מ דחידש צשו"ת בית שערים דהתוס' עירובין כ"ב ד"ה דילמא שהקשו דאיך מסיק דמה שאמר ר' ינחק צר יוסף אר"י דא"י אין חייבין עליה משום רה"ר הוא רק צמעלות ומורדות והא רצנן סצרי דרבים לא מצטלי מחיצתא שא"כ כל א"י אינו רה"ר ע"י דמקיף להסולמא דצור מהך גיסא ומחצנא דגרר מהך גיסא, שהקשה דהא הם רק שתי מחיצות שלרצנן שתי מחיצות אינו כלום אף מדאורייתא, ותירך דהוא משום שהיו שתי המחיצות כמין גאם כדפי' הריטצ"א וצצרי התוס' והריטצ"א דשתי מחיצות כמין גאם הוא דאורייתא לאפוקי מדי רה"ר, וכוונתו שאף שעכ"פ איתא צגמ' שהוא רה"ר וחייב צא"י וצצבל הוא משום דמתרני התוס' דמחיצה שאינה עשויה צידי אדם עשו רבים ומצטלי מחיצתא אצל צערים שהצמים הם מחיצות שנעשו צידי אדם לא מצטלי מחיצתא לרצנן.

ולבאור להצריכין שיהיו השערים מכוונים זה כנגד זה אין זה מדוש, שא"כ לרש"י למאי דאסיקנא לעיל דצעיר שאין צה חומה הוא רה"ר אף כשהיציאה אינו מכוון וגם אינו מפולש וכן להרא"ש ואפשר שידו לזה גם הרמב"ן

הצית שערים דבכל רחוב שהוא כמין גאם הרי היא רה"י
ממש כל שימתחו החוט בתוך המחיצות א"כ ודאי לית לן
רה"ר בכל עירות גדולות וע"פ רובא דרובא וזה ברור מאד
וא"כ ל"ב הפירושים ראיתו מדברי מרן רשכבה"ג הצית
שערים ראי' גדולה הוא.

סימן קי

מקום שאין מניחין לעבור בלי תשלום
בל קאר לא הוי רה"ר

(ב) **ובש"כ** וטעם הי"א כבר כתבתי מה שאין מניחין לעבור
רוצ הדרכים הגדולים בלא תשלומין צעד כל

קאר וקאר אם אך לא נגרע משיעור הס"ר שצריך לחשיבות
רה"ר הוא צדין רה"ר לא רק כשהתשלומין הוא בשביל מה
שמוציאו לתיקון הדרך אלא אפילו שהוא למס בעלמא ע"כ.

הנה באמת כבר הראיתי לדעת צס"ד ג"כ שלא מיציעא אם
התשלומין הוא בשביל מס א"כ פשוט דרך הזה לא
נמסר לרבים אלא כל מי שמשלם מס יכול לעבור וכל שאינו
משלם אינו יכול לעבור א"כ פשוט דכה"ג לא מקרי רה"ר
שהרי הרשות אינו נמסר לרבים אלא משלם מס על כל מעבר
ומעבר ואדרבה אפילו לזה שישלם אינו נמסר הדרך אלא יש
לו רשות לעבור הפעם מחמת ששלם לעבור ואם לאחר שעה
ירצה לעבור שנית צריך שישלם שנית וא"כ פשוט דאין זה
נקרא רה"ר כיון שאינו נמסר לשום אדם אלא שנותנין לו
רשות העברה בשביל התשלומין ועיין צ"ב נ"ד ע"צ עובדא
הוא צדורא דרעותא כו' א"ל דורא דרעותא קאמרת החס
באגי מטמרי הוו דאינהו גופייהו לא הוו יהיצי פסקא למלכא
ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעה והכ"נ ממשלה
אומרת מאן דמשלם מס לעבור ישתמש צרה"ר ומאן דלא
משלם לא יעבור ופשוט דכה"ג לא מקרי מסור לכל ואם יש
עניים שאין יכולים לשלם לא יעברו א"כ אינו מסור רק למי
שיש לו ממון, וגם יש לו קאר אלא אפילו אם מוציאין המעות
שמקבלין לתקון הדרך נמי נראה דלא מקרי מסור לרבים כיון
שאין צידו לעבור רק מי שמשלם נמצא דלא מסור הרשות
רק למשלמים ולא מקרי זה מסור לרבים ולאו יד הכל משתמש
בו והגם שצריך לתקן הדרכים וצריך מעות לזה אבל זה הוא
ענין על הצ"ד או המלכות שיתקנו הדרכים ועיין שקלים פ"א
מ"א באחד באדר משמיעין על השקלים וכו' ומתקנין את
הדרכים ואת הרחובות וצ"ק א' ומתקנין את הדרכים ואת
הרחובות והשווקים שנתקלקלו צימות הגשמים בשביל עולי
רגלים א"כ בשביל הרואחים בשגגה דכתיב תכין לך והנה הוא
מזאת צ"ד לתקן הדרכים אבל לא על כל יחיד ואם צ"ד צריכין
מעות לתקן דרכים הרשות צידם לבקש מסים וכיוצא בהם או

והאו"י, אך אולי חדושא דהצית שערים אליצא דהריטצ"א הוא
עדיפה מאינו מפולש ואינו מכוון דבשתי מחיצות דכעין גאם
הוא גם רה"י כפשטות לשון התוס' שכתבו קושייתם דלרצו
כל א"י תעשה רה"י ומדהציאו על הא שלא הוקפו לדירה
הא דאמר עולא א"ר יוחנן דקרפף שלא הוקף לדירה אפילו
כור ואפילו כוריים הזורק לתוכו חייב, הא פשוט שזה לא
שייך אלא על מקום מא"י שנמצא ממש בתוך המחיצות דכעין
גאם דהמקומות שהם מחוץ להמחיצות דהוא אחורי מה
שימתחו חוט באלכסון שודאי לא שייך שיהי' רה"י שא"כ
מסתבר דגם שייך שיהי' רה"ר, ולכן אין לנו שום יתרון מזה
לענין הערים שלנו אלא מה שהאין הדרך מכוון ואינו מפולש
שכבר כתבתי דאין להחיר בשביל זה עכ"ל.

ולפענ"ד צמה שדחה דלהמציכין שיהיו השערים מכוונים
זה כנגד זה אין זה חדוש לפי מה דמסיק לעיל
דבעיר שאין צה חומה הוא רה"ר אף כשהיציאה אינו מכוון
וכו' הנה באמת כי צעה"י כבר כתבנו לעיל דהראשונים ז"ל
לא פירשו כן בצ"ש אלא אפילו בעיר שאין לה חומה נמי
צעי דוקא מכוון משער לשער וזה כנגד זה ובלאו הכי לא
הוי רה"ר וא"כ פשוט דכל שראינו לרבותינו הראשונים שפי'
רש"י דבכל אופן צין מוקפין חומה וצין אין מוקפין חומה
לעולם צעינן מפולש להם שומעין כפי הכלל שצדינו שאין כח
צדינו לחלוק צפי' דברי הראשון מסברתינו ממה שפי' צו
הראשונים ז"ל שהם ידעו לפרש דברי הראשונים וכ"ש רצונו
הראשונה"ה ופסקי רי"ד והריטצ"א שפי' אם כן ושכן מצואר
צירושלמי ודאי דאין כח צדינו לחלוק על זה ולהם שומעין
וא"כ דברי רצונו מרן מאוה"ג הצית שערים ז"ל חדוש הם
אפילו להמציכין שיהיו מכוונים השערים והפתחים.

יט"א) אלא גם מה שפי' מרן הגאון שליט"א דהחדוש
דהצית שערים הוא אליצא דהריטצ"א דהוא
עדיפה מאינו מפולש ואינו מכוון דבשתי מחיצות כעין גאם,
הוא רה"י וכו' ומ"מ זה לא שייך אלא על מקום מא"י שנמצא
ממש בתוך המחיצות דכעין גם ולכן אין לנו שום יתרון מזה
לענין הערים שלנו אלא מה שאין הדרך מכוון ואינו מפולש
דאין להחיר בשביל זה ולפענ"ד אי נימא דדא הוא חדוש מרן
ז"ל כ"ש דיש להחיר בעירות שלנו דעכ"פ כל מה שנמצא
בתוך המחיצות כעין גם הוי רה"י ממש א"כ בעירות גדולות
כשנמתחו חוט בכל הרחובות שהם כעין גאם וכל מקומות
שימצאו בתוך המחיצות הם רה"י גמור א"כ פשוט דהמקומות
שהם מחוץ למחיצות שהוא אחורי מה שימתחו החוט הגם
דלא הוי עוד רה"י אבל גם רה"ר לא הוי דכיון דכמה רחובות
שבאמצע העיר הם רה"י ממש א"כ שאר רחובות שהם
פתוחות לרה"י נמי לא הוות רה"ר וגם לא ישאר שיעור י"צ
מיל וצירוף לרה"ר וא"כ כ"ש דאי נימא דהחדוש הוא של

דהיכי משכחת לה עיר של רצים שימיישבו זה מתחלה ס"ר כאחד כתב ז"ל שאין כוונת רש"י ז"ל שימיישבו צעיר ס"ר כא' דאף ירושלים בשלוחה לא היו זה ס"ר אנשים כאחד תמיד רק כוונתו שהיתה מופקרת ומעבר לס"ר אנשים כגון ירושלים שהיתה רוכלת העמים וצאו לתוכה אנשים מאפסי ארץ והיה רה"ר שלה מעבר לס"ר ומופקרת להם ואף שאין באין לתוכה כאחד כיון שמוכנת ומופקרת להם היא רה"ר כו' עיי"ש דבריו כי המה נכונים מאד בדעת רש"י ז"ל שאין צריך רק רשות לרצים וכיון שמופקרת לכל העולם הרי רשות ס"ר שולטים זה כו' כ"ז מורה להדיא דעת רש"י ז"ל דכל עיר ודרך המפולש ומופקר לרצים הוא רה"ר גמורה ע"ש בכל התשובה הנה כתב מפורש דר"ה צעינן שיהי מופקר לס"ר אנשים ודייק כמה פעמים דצעינן מוכנת ומופקרת להם וגם כתב וכיון שמופקרת לכל העולם הרי רשות ס"ר שולטים זה ומינה דכל שאינה מופקרת לכל העולם לא הוא רה"ר וא"כ צדיק שרה"ר אינו מופקר כלל אלא אדרבה כל מי שאינו משלם לא יוכל לעבור אפילו במכונה וברגל א"א לעבור כלל ודאי דאין זה רה"ר.

ובמעשה רוקח על הרמז"ס פ"ד ה"א איזו הוא רה"ר הביא קושית המ"מ עליו ומירונו של רבינו אברהם בנו וכתב דבאמת כשישראל היו במדבר לא הי' רה"ר אלא אלס דוקא ושם רה"ר ר"ל שהוא מופקר לכל בשווה לכל צאי עולם משא"כ בזמן ההוא שלא הי' הפקר אלא להם דווקא ע"ש עכ"פ פשוט דרה"ר שאינו מופקר לכל אלא יש שולטים בארץ שאינם מניחים לעבור בלי תשלום וכיוצא בו גם במקום אחד אין מניחים לעבור רק מנז' ימין ולעלות ולא לחזור ובמקום שני רק לחזור ולא לעלות ובמקום אחד אין מניחים לעבור עם טראקס ועוד כמה ענינים, ולעולם אין מניחין לעבור ברגל ודאי דלא הוא רה"ר כזה דומיא דרגלי מדבר וזה פשוט [שוב מנאחתי בדע"ת א"ח ס' שס"ג ס"ד ו"ל, וצ"ח"ג גם נגד ישראל מהני דינא דמלכותא צכה"ג שהרחובות שלהם והדרכים שלהם ע"ש. ומבואר דצוה"ז דהדרכים והרחובות של מלכות הם, וא"כ אינן רה"ר].

סימן קיא

ביאור ב' לשונות ובתירת רש"י מסומה ליומא בענין מלבוש בירושלים ואם עירבו בירושלים

(כב) **בענף** ד' כתב הגאון שליט"א וז"ל ומה שהאריך שלרש"י עירבו צירושלים דלא כדכתבתי שאיכא שתי לשונות ברש"י הוא פלא הא מסוטה דף מ"א ע"ב שהביא דרש"י כתב על מה שכל אחד אחד מציא ס"ת מציתו פי' בלישנא צ' א"נ ירושלים דלתותיה נעולות צלילה ומערבין את

שיצקשו בכלל מעות על תיקון דרכים אבל אם מטילין תנאי בהעברת דרכים שכל מי שלא ישלם לא יעבור ומי שישלם יעבור הנה דרך זה שוב לא הוא נמסר לרצים ואדרבה מונעים רצים מלעבור ברה"ר זה כל שאין לו לשלם נמנע דלא הוא רה"ר ובאמת כי לעיל הבאתי כעין זה מהגאון א"א (בוטשאטש) וזה לפענ"ד ברור. וכ"ש שאין שום רשות לעבור ברגל כלל לשום אדם.

וזה לשון הא"א ס' שמ"ה גם י"ל שדרך המלך אין יד הכל שזה צו שמייוחד להקירה להנתינה וכבר הובא במהריצ"ל ז"ל לחלק צין של יחיד לשל רצים וזאת אין שום עיר במדינתנו צריכה הכשר יותר מזה"פ לכולי עלמא ע"ש. ועיין מה שהבאתי בסמוך בשם המאירי ז"ל. ואף אם יתעקש המתעקש לחלק צין מלכות לממשלה אבל לעם ההלכה דאין יד הכל שזה צו אין נפ"מ בזה לפע"ד.

(כא) **ומש"ב** שאין פי' רה"ר ענין הפקר שהמלכות והמדינה לא ישלטו שם ולא שום דין מדיני התורה אלא ודאי דאיכא דינים מדיני התורה על כל אדם אין להתנהג ברה"ר בהלכותו וצרכיבתו על זהמה וכ"ש בהלכותו בקארס ודאי אמת הוא כן דיש הלכות כיצד להתנהג ברה"ר אבל עם כל ההלכות הם רק להשות כל העוברים דרך שם ושיהיו כולם יכולים לעבור אבל אם הדינים הם כאלו שאין יד הכל שזה צו ואין הכל שולטים שם והם מנועים לעבור מחמת שאין צידם לשלם כמו השני וכיוצא בו נמנע דאין זה רה"ר כיון שיש מונע את הרצים מלעבור יהי' מאיזה טעם שיהי' אלא אמרינן דהעוברים הם עוברים רק מחמת התשלומין ולא מפני שדרך הזה ורשות הזה מסור לרצים שהרי באמת אינו מסור אלא למי שמשלם. וממילא אפילו אם יהא שם ששים ריבוא ויעברו בכל יום מ"מ כיון דלאו יד הכל שזה צו ולא מסור לכל אלא למי שישלם מס וגם מי שאין לו קאר אין לו רשות לעבור כלל ברגל אפילו רוצה לשלם מס כה"ג לאו רה"ר הוא לכ"ע.

(כא') **ומש"ב** הגאון שליט"א וז"ל וכן פשוט בזמן שהיו ישראל על אדמתם והוצרכו להוציא ממון לתקן איזה רה"ר היה להצ"ד ג"כ רשות לקבוע שגיבוי דמי התיקון יהיה באופן זה אם זה הוא יותר טוב להגביה, ומסתבר שלא היה נגרע צשביל זה החשיבות רה"ר כמו בעוברין בלא תשלומין ולפענ"ד פשוט ההיפול דודאי גרע וגרע דהעוברים בלא תשלומין הרי השוה כולם כאחד והוה יד הכל שוים צו אבל אם לא מניחין לעבור בלי תשלומין אז חסר ברה"ר שהרי לא נמסר לכל דכמ"ש גם הא"א הנ"ל.

ובשן"ת משכנתו יעקב ס' ק"כ ד"ה הנה הראשון שהביא דברי הריטב"א צביאור דברי רש"י מקושית ר"ת

כב"א) וּבִשְׁשֵׁי יוֹמֵי יוֹמָא דְּע' דְּעֵינֵי הַבְּיָאוֹם שֶׁהוּא פִּי שְׁלִישִׁי לַדְּעֵת הַגְּאוֹן שְׁלִישִׁי לַבְּיָאוֹם לֹא כִתְבָה רַק לִישָׁנָה קִמָּה דְּגַמ' קוּטָה וּלְפַעֲנִיד הוּא בְּחֵמָה פִּי שְׁלִישִׁי וְלֹא פִירוּשׁ שֶׁל לִ"ק דְּלִישָׁנָה קִמָּה הִרִי כִתְבָה דְּאִין עוֹ"ה לִיּוֹ"כ וְצִיּוּמָא לֹא כִתְבָה דְּאִין עִירוּב וְהוֹלָאָה אֲלֵא דְּמַעֲיּוֹ"כ הַבְּיָאוֹ וְלֹא נִתָּן טַעַם לָמָּה מַעֲיּוֹ"כ הַבְּיָאוֹ, וְאִיכָּא לְמִימַר יוֹתֵר לְפִי שִׁטְתוֹ שֶׁלְאַחַר שֶׁנִּפְרָטוּ פְּרָטוֹת מִיִּירֵי וְלִכְּן הַבְּיָאוֹ מַעֲיּוֹ"כ.

איברא דְּרַשֵׁי יוֹמָא לֹא מְבֹאֵר כִּלְל דְּמַשּׁוּם אִיסוּר הוֹלָאָה הַבְּיָאוֹם מַעֲיּוֹ"כ מְצַחֵיהֶם אֲלֵא כִתְבָה סָתֵם דְּמַעֲיּוֹ"כ הַבְּיָאוֹם שֶׁסָּ"ל דְּרַשֵׁי מִפְּרָשׁ דְּלֹאֵו מַשּׁוּם אִיסוּר הוֹלָאָה הוּא שֶׁהִרִי יְרוּשָׁלַיִם לְדַתּוּתִיהָ נְעוּלוֹת וּמוֹתֵר לְהוֹיָא אֲלֵא פִּי כֵן דְּלֹא מִסְתַּבֵּר שְׂצִיּוֹם הַכִּיפּוּרִים בְּחֵמָה עֲבֹדָה יִלְכוּ כּוֹלֵם לְצַחֵיהֶם וְהֵינְחוּ הַכֹּהֲ"ג וּמִקּוּם הַמִּקְדָּשׁ וְיִלְכוּ לְהַבְּיָא סָ"ת וְלִכְּן פִּי כֵן אֶחָד מְבִיא סָ"ת מְצִיּוֹתָו כְּלוֹמַר אִין הַכּוּוּנָה שֶׁהִלְכוּ לְצַחֵיהֶם אֲלֵא שְׁמַעֲיּוֹ"כ הַבְּיָאוֹם מְצַחֵיהֶם אֲבָל לֹא מַשּׁוּם אִיסוּר הוֹלָאָה עָשׂוּ כֵן כֵּן הִי אֲפִשֵׁר לְפָרֵשׁ שֶׁלֹּא תִקְשֶׁה סְתִירַת דְּבָרֵי רַשֵׁי אֲלֵא דְּמַפְשִׁטוֹת לְשׁוֹן רְצוּתֵינוּ הַאֲחֵרוּנִים נִרְאָה דְּמַשּׁוּם אִיסוּר הוֹלָאָה פִּירוּשׁוֹ עֵינֵי מִהַרְשָׁ"א בְּחֵ"א וְרַשֵׁי"ש שֶׁסָּ"ל גַּם בְּשׁוֹ"ת תְּשׁוּבָה מֵאֲהַבָּה הַבְּיָא שְׁמֵרָן הַנּוֹבֵ"י כִּבֵּר הַקְּשָׁה סְתִירַת רַשֵׁי מַסּוּטָה לְיוֹמָא הַנִּ"ל.

ומצאתי בְּשׁוֹ"ת צִיּוֹת שֶׁעֲרִים לְמֵרָן כְּקִ"ו אֲ"ח סִי נִ"ב שֶׁהֶאֱרִיךְ הַרְבֵּה דְּבָרֵי רַשֵׁי שְׁנֵרְאִין סוֹתֵרִין מִמִּקּוּם לְמִקּוּם וּמִתְחַלֵּה יֵאָה לְפָרֵשׁ לְפַמֵּ"שׁ הַרִיטְבֵּ"א יוֹמָא סִי דְּאֲפִילוֹ לְמִ"ד אִין עוֹ"ה צִיּוֹ"כ הוּא רַק מִדְּאֲוִרִיתָא אֲבָל מִדְּרַבָּן אִיסוּר וּלְפִ"ו תִּקְשָׁה לְרַשֵׁי בְּקוּטָה שְׁפִי מְבִיא סָ"ת דְּקַסְבֵּר אִין עִירוּב וְהוֹלָאָה לִיּוֹ"כ נִהִי דְּמַה"ת מוֹתֵר אֲבָל אֲכַתִּי אִיכָּא אִיסוּר דְּרַבָּן אֶךְ לִקְ"מ לְפַמֵּ"שׁ רַשֵׁי דְּנִעִילַת לְדַתּוֹת מַשׁוּי כְּחֶזֶק שֶׁל רְצִיּוֹת וּמַעֲרִבִים אֶת כּוֹלָהּ וְכִ"ו שֶׁלֹּא עִירוּב הוּא כְּרַמְלִית וְלֹא מִיחִיב וּלְפִ"ו כִּיּוֹן דְּבִשְׁבַת נִמְי לִ"ה צִירוּשָׁלַיִם רַק שְׂבוֹת וְצִיּוֹ"כ אֲפִילוֹ הוֹלָאָה גְּמוּרָה נִמְי לֹא הוּא רַק מִדְּרַבָּן אִי"כ הוֹ"ל שְׂבוֹת דְּשְׂבוֹת דְּשָׂרֵי בְּמִקּוּם מְזוּהָ כְּמִ"שׁ מְגִ"א כְּמָה פְּעֻמִּים צִה' שְׂבַת וְכֵאֵן הוּא מִקּוּם מְזוּהָ כְּדִי לְהַרְאֹת חוּמֵי לְרַצִּים וְעוֹד תִּי שֶׁסָּ"ל כְּמָה תִירוּצִים כְּלוֹ נֵאָה וְכֵלּוּ יֵאָה וְלִכְּלוּהוּ תִירוּצֵי וְלִישְׁנֵי נִרְאָה מִפּוֹרֵשׁ דְּסִ"ל דְּלֹא פְּלִיגֵי הַלְשׁוֹנוֹת אֲהַדְּדִי וְכֵן קִבְּלוּ אֲנוּ מִרְצוּתֵינוּ וְאֲבֹתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים דְּכִלְל מִקּוּם שֶׁאֲפִשֵׁר לְהַשׁוּוֹת לִישְׁנֵי מַשׁוּיָן וְלֹא מִחְלָקִינֵי לּוֹמַר דְּתִירֵי לִישְׁנֵי הַסָּ"ל דְּרַשֵׁי וּפְלִיגֵי אֲהַדְּדִי כִידוּעַ דְּבֵר זֶה לְכֹל יוֹדְעֵי דַת הַיְכִי דְּאֲפִשֵׁר לְהַשׁוּוֹת שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת דְּלֹא לִיסְתֵּרֵי מִמִּקּוּם לְמִקּוּם מִישְׁבִּינֵי אֲפִילוֹ צְדוּחָק גְּדוֹל וְכִ"שׁ דְּכֵאֵן צִירוּת מִפּוֹרֵשִׁים דְּבָרֵי רַשֵׁי שֶׁאִינֶם סוֹתֵרִים וּלְפִ"ו יֵאָה לָן דְּבָרֵי רַשֵׁי בְּפִשְׁטוֹת דְּהִיוּ מַעֲרִבִין צִירוּשָׁלַיִם קוּדֵם שֶׁנִּפְרָטוּ צִה' פְּרָטוֹת עַכֲ"פ וְכַמֵּ"שׁ גַּם הַתְּהִ"ד וְהַרְצִי"ה בְּפִשְׁטוֹת.

כּוֹלָה הִיא כִתְבָה רַשֵׁי גַם לִישָׁנָה קִמָּה דְּהוּא מַחְמַת דְּקַסְבֵּר אִין עִירוּב וְהוֹלָאָה לִיּוֹ"כ וְצִיּוּמָא כִתְבָה רַק פִּי אֶחָד כְּלִישָׁנָה קִמָּה שְׁמַעֲיּוֹ"כ הַבְּיָאוֹם וְהִיא מַשּׁוּם דְּלֹא עִירוּב צִירוּשָׁלַיִם אֶךְ לְלִשׁוֹן זֶה בְּרַשֵׁי כְּדַכְתַּבְתִּי שְׁקוּבֵר כֵּן רַשֵׁי בְּעִירוּבִין אֶךְ לְהַלְשׁוֹן שֶׁהִיוּ יוֹלִינֵי לְעִרְבָה צַעֲמָם דְּלֹא כְּאִ"נ דְּכִתְבָה בְּקוּטָה, עוֹ"כ, וּלְפַעֲנִיד אִי מַשּׁוּם הִיא סְתִירַת לֹא חוּיָא דִּי"ל דְּבָרֵי רַשֵׁי לֹאֵו סְתִירַתִּי נִינְהוּ מִמִּקּוּם לְמִקּוּם אֲלֵא כּוֹלֵם כְּאֶחָד הַסָּ"ל וְרַשֵׁי"סִ"ל דְּבְחֵמָה צִירוּשָׁלַיִם עִירוּב כְּלִישָׁנָה בְּחֵרָה וְלִישָׁנָה קִמָּה נִמְי לֹא פְּלִיגֵי אִזָּה אֲלֵא דְּבִישָׁנָה קִמָּה רֵאשׁוּנָה יֵאָה לְפָרֵשׁ דְּלִיכָּא אִיסוּר הוֹלָאָה צִיּוֹ"כ כִּלְל וְהֵינְנוּ לְמִ"ד דְּאִין עוֹ"ה לִיּוֹ"כ וְכִיּוֹן דְּאִין עִירוּב וְהוֹלָאָה לֹא הִיוּ רְצִינֵי לְעִרְבָה כִּלְל וְכִ"שׁ לְפַמֵּ"שׁ הַפּוֹסְקִים דְּצִיּוֹ"ט לֹא תִקְנוּ עִירוּבֵי חֲזָרוֹת כִּלְל עֵינֵי שִׁ"ע אֲ"ח סִי תִקְ"ו ט"ו סְק"ב וְלִכְּן לְמִ"ד דְּאִין עִירוּב וְהוֹלָאָה צִיּוֹ"כ אֲ"ח לְעִרְבָה כִּלְל וְעֵינֵי שִׁ"מ צִיּוֹה י"ב בְּשֶׁם הַרִיטְבֵּ"א דְּלֹא הִתִּירוּ בְּעִירוּב לְצִיּוֹה לְהוֹיָא מַרְשׁוֹת לְרַשׁוֹת דְּבָרִים שֶׁאִין בְּהַסָּ"ל וְרָ"ט וְאֲפִילוֹ עֲבַר וְעִירוּב לֹא מֵהֵי לִיָּה שֶׁאִין רַחוּן חֲכָמִים צִה' וְאִין הַעִירוּב מוֹעִיל כִּלְל נְפַעֲ"שׁ וְלִכְּן פִּי לִישָׁנָה קִמָּה אֲלִיבָא דְּמִ"ד דְּאִין עוֹ"ה לִיּוֹ"כ.

אלא דְּהַתִּינַח צִיּוֹה"כ שֶׁחַל לְהִיּוֹת בְּחוּל אֲבָל צִיּוֹה"כ שֶׁחַל לְהִיּוֹת בְּשְׂבַת לִ"ל לְהֵאֵי טַעֲמָא וְבַגְמ' אֲמַרו סָתֵם עַל כֵּן יוֹ"כ וְלִכְּן פִּי אִי"נ יְרוּשָׁלַיִם לְדַתּוּתִיהָ נְעוּלוֹת כּו' כְּלוֹמַר דְּהֵאֵי טַעֲמָא מוֹעִיל אֲפִילוֹ לִיּוֹ"כ שֶׁחַל לְהִיּוֹת בְּשְׂבַת וּלְפִ"ו לֹא פְּלִיגֵי לִ"ק אֲלִישָׁנָה בְּחֵרָה דִּינִימָא דְּרַשֵׁי מַסְפַּקָּא לִיָּה אִי מוֹתֵר לְעִרְבָה צִירוּשָׁלַיִם וְסִ"ל לְרַשֵׁי"ב צִיּוֹה דְּעִירוּב מֵהֵי צִירוּשָׁלַיִם.

שנית י"ל דְּבָרֵי רַשֵׁי דְּבַגְמ' שֶׁסָּ"ל קִמָּה אֲחַפְלַת כְּהִ"ג שֶׁמְצַרְךָ וְהַשָּׂר תְּפִלָּה כּו' וְחַסֵּם בְּשׁוֹמַע תְּפִלָּה מִכָּאֵן וְאִילֵּן כֵּן אֶחָד וְאֶחָד מְבִיא סָ"ת כּו' וְהֵנָּה לְכַאֲרֵה קִמָּה דְּמַעוֹלָם כֵּן הִי הַקְּדֵר שֶׁהַבְּיָאוֹ סָ"ת מְצַחֵיהֶם צִיּוֹה"כ וְהִי קֶשֶׁה לִיָּה לְרַשֵׁי דְּבִשְׁלֵמָה קוּדֵם שֶׁנִּפְרָטוּ פְּרָטוֹת וְהִיוּ מַעֲרִבִין שְׁפִיר הִיוּ יוֹלִינֵי לְהַבְּיָא אֲבָל לְאַחַר שֶׁנִּפְרָטוּ פְּרָטוֹת הִיאֶךְ הִיוּ מוֹתֵרִין לְהַבְּיָא הַסָּ"ת מְצַחֵיהֶם וְלִכְּן פִּי בְּלִישָׁנָה קִמָּה דְּאִין עוֹ"ה צִיּוֹה"כ כְּלוֹמַר כִּיּוֹן דְּבַגְמ' סָתֵמָא אֲמַרו לְעוֹלָם הִיוּ מְבִיאִים סָ"ת אֲפִילוֹ לְאַחַר שֶׁפְּרָטוּ צִה' פְּרָטוֹת וְלִכְּן עוֹ"כ סִ"ל לְהֵאֵי מִ"ד דְּאִין עוֹ"ה לִיּוֹ"כ שׁוֹב כִּתְבָה אִי"נ דְּהֵאֵי מִכָּאֵן וְאִילֵּן כֵּן אֶחָד וְאֶחָד לֹא קִמָּה לְעוֹלָם עָשׂוּ כֵּן וְלֹא קִמָּה אֲלֵא אֲקוּדֵם שֶׁנִּפְרָטוּ פְּרָטוֹת וְאִזָּה כִּיּוֹן דִּירוּשָׁלַיִם לְדַתּוּתִיהָ נְעוּלוֹת בְּלִילָה מַעֲרִבִין אֶת כּוֹלָהּ וְלִכְּן הַבְּיָאוֹ סָ"ת נִמְאָל לְפִ"ו דְּרַשֵׁי לְעוֹלָם סִ"ל צִיּוֹה לְשׁוֹנוֹת מַעֲרִבִין אֲלֵא דְּבִלְ"ק אֲקוּמִי לְאַחַר שֶׁנִּפְרָטוּ פְּרָטוֹת וְרָצִיךְ עוֹ"כ לְאַקוּמִי מַשּׁוּם דְּאִין עוֹ"ה לִיּוֹ"כ וְלִ"ב פִּי קוּדֵם שֶׁנִּפְרָטוּ פְּרָטוֹת וּמוֹתֵר מַשּׁוּם עִירוּב וְכִ"כ לְהַדִּיא בְּשׁוֹ"ת שׁוֹ"מ דְּלִיכָּא סְתִירָה דְּבָרֵי רַשֵׁי מִיּוֹמָא לְקוּטָה עוֹ"שׁ מִ"ד ח"ג סִי צִיּוֹה וְהֵנָּה הִיא דְּאֲמַרו בְּקוּטָה דְּמִ"א.

שלמה המלך לערב צירושלים ולא עירצו עי"ז באו לגוף האיסור של הוצאה מן העיירות שסביבות ירושלים דרך קרטיא שמעיר לעיר שהוא רה"ר אבל אם היו מערבין לא היו באין לכלל זה עכ"פ מבואר מדברי הסמ"ג דצירושלים היו מערבין, ועיקר התיקון לערב הי' צירושלים. ומדכחז והוציא מן הצמים לרחובות בלי עירוב משמע דתיקון שלמה הי' לערב בכל העיר שלא להוציא מן הצמים אל הרחובות בלי עירוב.

כד) ובוה ימישז עוד מש"כ הגאון שליט"א ח"ל ומש"כ דפשוט דשלמה המלך בשעה שחקן עירובין צירושלים תקן שא"כ הרי תיקן שיטלטלו בעירוב צירושלים לא מוזן כלל דתקנת שלמה היתה לאסור כל הצנרות והמבואות גם אלו שלא היו מפולשין ותיקן שיעשו עירוב שהצנרות ושיתוף בהמבואות ועי"ז יהיו מותרין ובמבואות המפולשין הי' אף כשנעלו הדלתות משום שלא רצו לעשות העירוב עכ"ל.

ולפענ"ד נראה דודאי שלמה המלך תיקן לערב בכל ירושלים ובכל מקום שאפשר וכמ"ש הסמ"ג ז"ל להדיא וכן מנאמתי להדיא לרבינו האי גאון בתשו' הגאונים (שערי תשובה לייפניג תרי"ח) סי' מ"ד ח"ל על דבר ששאלתם לענין עירובין ונט"י שלמה המלך תקן עירובין וידים וכי לא היו נוהגין ישראל בהם קודם שלמה כו' והשיב רבינו האי גאון ז"ל כי ודאי כך הם הדברים אבל כל אותם השנים שהיו ישראל טרודים במלחמות ובאיצים ובכמה מיני צרות לא הי' להם פנאי למדוד צין עיר לעיר ולתקן פתח מבואות ולהניח עירובין כו' תקן להם ידים ועירובין שלא נהגו ישראל מקודם עד אותו זמן עכ"ל. והוצאו דבריו בקיצור בסמ"ג מ"ע דרצנן א' ובצ"ח ש"ע א"ח סי' סס"ו והנה ברור מילל רבינו האי גאון דהתקון של שלמה הי' לתקן פתחי מבואות ולהניח עירובין ולא שתיקן רק שיעשו עירוב ושיתוף במבואות אלא שתיקן שלה המלך הי' לתקן פתחי מבואות ויתקנו פתחים למבואות המפולשות ולסתמם ולערב שם.

ובמד"ש שכל טוב פ' בשלח אות י' כתב ח"ל רבותינו דרשו ויהי ציוס השישי והכינו את אשר יציאו כלומר יכינו ציוס השישי במבואות ובצנרות תיקנו לחיים וקורות ולורות פתחים ועירובים ושתופים להתיר להם את אשר יציאו ציוס השבת מרשות לרשות עכ"ל הנה מבואר דהתיקון הי' לתקן ולהכין תיקוני לחיים וקורות וזהו"פ ופשוט דהתיקון לכל מבואות שאפשר לתקן ואפילו מפולשות שיתקנו להם פתחים ולשאינו מפולשות זה"פ וא"כ הרי מצינו מבואר תיקון שלמה המלך היה לערב בכל עירות ולתקן מבואות וזה"פ והארכתי בזה בס"ד במקום אחר. ורבינו הגדול הבה"ג הל' עירובין פרק הדר כתב ח"ל ונריכח מתא למיעבד לה עירוב דהר הודרנא (פי' סביב סביב) בחללים או בצוה"פ,

וברגע נפל בליצאי דרש"י לשיטתי דס"ל דאין עירוב והוצאה ליוה"כ הכי הלכתא (ועיין ש"א סי' ע"א ע"א) מה שהאריך בדברי רש"י ולכן שפיר כתב רש"י קודם וכמ"ד דאין עירוב והוצאה ליו"כ כיון דהכי ס"ל להלכה ושוב כתב דאפילו למ"ד יש עו"ה ציו"כ לא תקשה ליה מכאן דצירושלים עירצו ח"פ וברור בס"ד ועיין תוס' יצמות ל"ד ד"ה אם ובעיניי למשפט שם.

בג) ומש"ב הגאון שליט"א ח"ל ולא מוזן מה שהביא העתקה הסמ"ג לשון רש"י שבגמ' שעל רש"י הא ביארתי והוכחתי שצירושלים היו יכולים לערב בעצם אבל מאחר שלא הניחו החכמים לערב היתה ירושלים צדין כרמלית ע"כ.

ואני אסקופה הנדרסת לא זכיתי להצין השגה זו שהרי מה שהבאתי דברי הסמ"ג הוא שפי' בדברי רש"י ג"כ שעירצו צירושלים ממש שאחר שהביא הא (עירובין ו') אמר רבצ"ח ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כו' ופי' שם רש"י ירושלים ר"ה שלה מכוון משער לשער כו' ואלמלא שנועלים דלתותיה בכל לילה חייבין עליה בשבת משום ר"ה אבל נעילת דלתות משויא לה כחצר של רבים ומערבין את כולה וכל זמן שלא עירצו היו כרמלית ע"כ. הנה דכתב ומערבין את כולה שהוא לשון שמערבין צפועל ומותר וכוון לעשות כן או שהוא מורה לפי דעתו שם שהוא מ"ע לערב וכל זמן שלא עירצו היו כרמלית אבל לא זכר כלל שאין לערב אלא אדרבה כתב ומערבין את כולה כלומר ומערבין לכתחלה בחיוב זה ברור מאד.

ובן מבואר עוד בסמ"ג שם ח"ל נראה לי מתוך דברי ר' יהודאי גאון (רבהב"ג) כי צימי ירמ' הנביא לא שמרו גזירת שלמה המלך לערב בצנרות ולשתף במבואות אלא היו מוציאים בלא עירוב ומתוך כך היו מציאין מן העיירות שסביבות ירושלים כל מיני משא מצתייהם דרך קרטיא שמעיר לעיר שהיא רה"ר ומציאין אותן משאות בשערי ירושלים ולכך כשהזכיר ירמ' על גוף האיסור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שלא להוציא שום משא אף מן הבית לחצר א"כ עירצו וזה לשון הנביא כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תוציאו משא ציוס השבת והצאתם בשערי ירושלים זה גוף האיסור של תורה ואח"כ אמר ולא תוציאו משא מצתיכם ציוס השבת זו גזירת שלמה ע"ה כי לצני ירושלים הי' מזהיר וכבר אמרנו כי מה"ת מותר להוציא מן הצמים לרחובות ירושלים אלא ודאי על גזירת שלמה הזהיר מפי הגבורה שע"י שעברו גזירתו באו לגוף האיסור של תורה ע"כ. ומבואר מדברי הסמ"ג דצירושלים גופי' גור שלמה המלך לערב בצנרות ולשתף במבואות ובכל הרחובות והם הוציאו משאות מעיר לעיר שהוא חוץ מירושלים והזהירם הנביא על זה שע"י שעברו על גזירת

ובכל עירות תיקן וירושלים עיה"ק שהי' צונה אותה ודאי תקן לערבה.

ובבל זו הלי' שבת (ל"ג דין שמופי מצואות) כתב חז"ל ועירוב זה אינו אלא משום הכירא בעלמא כשם שכולנו מעורבים צאובל זה ויד כלנו שזה צו כך יד כלנו שזה בכל מקום שאחו כל אחד לעצמו וכו' ודבר זה תקנת שלמה וזי"ד הוא כי דין תורה וכו' מותרים לטלטל מחצרות למצוי וכן הדין במדינה, והתקנה היתה להכירא שלא יחשבו העם ויאמרו כשם שמותר להוציא מן החצרות לחצוצת המדינה ולשוקה כך מותר להוציא אל המדצרות ואל השדות הואיל וכו', אבל אחר שיערבו אין לחוש על זה שגראה צוה כמו שיד כולן שזה ע"ש.

בה) ומש"ב הגאון שליט"א חז"ל ומה שהביא רא"י מהא דלצה"ג אמר רבה דניחוס ליה חמומי ע"י נכרי כו' הרי חזינן דמערבין גם רה"ר לא מוצין קושייתו דהא לרה"ר ממש לא שייך שיערבו ואף לכרמלית לא שייך לערב אלא כשכבר תקנו המחילות והוא בדין רה"י ע"כ.

והנה פשוט דזה היתה ג"כ כוונתינו שהצאנו דברי הבה"ג דברה"ר נמי איכא מנזה לערב וכיון דאיכא מנזה לערב היאך יערבו ע"כ ע"י תקון שהרי הא דאמר ל"י רבה לאצ"י (עירובין ס"ח) ייתי ליה חמימי מתוך ביתי דרך רה"ר קאמר ליה וע"ז אמרו בגמ' שם מצואה דאית בה תרי גברי רבצני כרבנן לא ליהוי לא עירוב ולא שיתוף והרי ברה"ר ליכא עירוב וע"כ ז"ל דהכי קאמרו ל"י מצואה דאית בה וכו' לא ליהוי לא עירוב ולא שיתוף ולמה לא תיקנתם את הרה"ר שתכלו לערב וא"כ אדרבה מדצריהם כאן ראיה ברורה שאפילו ברה"ר ממש מנזה לתקן פתחים וכיוצא בזה כדי לערב שהרי כאן רה"ר היה ומוהיר אותם התנא למה לא עירבו ואם ברה"ר ליכא מנזה מאי קאמר להו ומאי קשה ליה אדרבה הרי א"א לערב ברה"ר וזה ברור כשמש.

איברא דצעה"ש א"ח סי' שמ"ה סכ"ד כתב דיש מין רה"ר דמהני ליה עירוב חז"ל ודע שיש לי רא"י מצה"ג שיש מין רה"ר דמהני עירוב שכתב צה"ל עירובין ואסור לטלטל מידי בשבתא ארבעה גרמידי ברה"ר וכו' ולא מייבטיא רה"ר דאורח מלכא הוא ואסור לטלטל בגויה ד' אמות היכא דליכא עירוב וקשה היכי קאמר היכי דליכא עירוב דמשמע להדיא דבעירוב מותר והא אין מערבין רה"ר ובלשון הזה כתב גם צה"ג גם בריש הלי' שבת ע"ש אלא ודאי דיש מין רה"ר דמהני ציה עירוב והיינו כדאמרן ע"ש ועיין סמ"ג במ"ע א' שם שהביא דברי הבה"ג חז"ל לא מייבטיא רה"ר דאורח מלכא הוא דאסור לטלטלו ד"א היכא דליכא עירוב אלא אפילו מן מצוי למצוי אסור להוציא אה"כ עירבו כו'

ע"כ מדצריהם, הנה מצואר דלרצינו הגדול הבה"ג איכא מין רה"ר שיתר בעירוב ואפשר דס"ל דצה"פ מהני אפילו לרה"ר וכדעת כמה פוסקים וכן פסק צש"ע הגרש"ז יה"י מאזיה טעם שיה"י עכ"פ ראינו לרצינו הבה"ג דס"ל דמערבין את הרה"ר וא"כ אזדא לה קושיית הגאון שכתב לא מוצין קושייתו דהא לרה"ר ממש לא שייך שיערבו דהבה"ג לשיטתיה שייך שיערבו אפילו רה"ר.

עוד רגע אדבר צמה שי"א הגרמ"פ לחדש דלרש"י ירושלים כיון שהיתה עיר שהכל צאים שמה היתה כרמלית ולא יכלו לערב בה, ודייק כן מלשון רש"י (דף ק"א) ירושלים כרמלית היתה, כבר הארכתי בזה דאין כן דעת רש"י, והבאתי מרש"י סוטה, ומנאמי אח"כ בלקט יוסר א"ח (דף 67 מדפי הספר) חז"ל כתב מוהר"ר יודא אוברניק יצ"ו הר"ר אברהם מנדל ואשר שאלת מצוי שנטלו קורותיו ולחיו בשבת בעיר שיש לה חומה ונעלת צילה אין היתר לטלטל צאותו שבת, דע כי בתוס' (פ"ק דעירובין) אהיה שבת הואיל והותרה הותרה דכל היכא דהמחילות החילונות קיימות שע"י אותן המחילות עדיין החצר רשה"י אמרינן הואיל והותרה הותרה דעדיין איתנהו למחילות קרינן ציה, ומתוך ההוא סברא מורי ודודי הקדוש ז"ל הלכה למעשה כשנצברו הקורות והלחיים בשבת בעיר המוקפת חומה, משום דע"י מחילות חומות העיר עדיין רשה"י גמורה הוא או כחצר שאינה מעורבת. ואע"ג דמוהר"ש קרו' ז"ל לא רצה להחיר וכן מוהר"י מולין (סי' קמ"ג דף נ"ג ע"א) נוטה להחמיר משום דאמרינן עירובין (דף ק"א) ירושלים כרמלית היתה, אלמא דעיר גדולה המוקפת חומה לא חשיב כחצר גדולה אלא כרמלית, נ"ל כדברי מורי הקדוש, דרש"י (עירובין דף ו' ע"ב ד"ה ירושלים) פי' דנעילת דלתות צירושלים משוה לה כחצר שאינה מעורבת, וא"כ ר"ל כמו כרמלית ולא כרמלית ממש, עוד הבאתי רא"י מהא דכתבו כל החצורים פ' הדר (עיין רא"ש פ' הדר סוסי' י') בכרך מוקף חומה יחידי מותר לטלטל בכל העיר והיינו ע"כ מטעם זה דכל העיר כחצר גדולה היא וכו' ואי ס"ד דעיר גדולה ככרמלית, נהי דגויס לא אסרו מ"מ אסור לטלטל בכרמלית אפי' של יחידי אסור לטלטל צו והאי מנהגא פשוט בישראל הדר יחידי בכרך שמטלטל בכל העיר, ע"כ נראה עיקר להחיר, וכן אני רגיל להורות הלכה למעשה נאום הקטן והעיר ציראל עכ"ל.

קרי לן דעת רצינו התה"ד שכבר הרגיש צשינו לשונות של רש"י ותפס לשון ראשון מדף ו' דירושלים היתה רשה"י גמורה וכחצר שאינה מעורבת ואם עירבו צה מותר לטלטל וכיון שהעיד לן התה"ד שכן הי' רגיל להורות הלכה למעשה, ומרש"י סוטה מפורש נמי דכן היו מערבין צירושלים וכן מצואר בתוס' ודאי לדידהו שמעינן להו וכן עשו מאז ועד

עמה וכן עושין כהיום בכל העולם וזכר עירות גדולות כהל
 אביב וירושלים וזה ברור בס"ד.

בו) נחזור לעניינינו כי יאמתי קצת מן מהמכוון והנה רבינו
 הראב"ה ס' שע"ט דף 398 כתב וז"ל ותו
 דאמרין בפ"ק דעירובין, וזלחות מי מערבא והאר"י
 ירושלים אלמלא דלחותיה ננעלות זלילה חייבין עליה משום
 רה"ר אבל הואיל דננעלות זלילה היא כרמלית כדאמרין בפ'
 המוציא תפילין ומיערבא והיו מטלטלין בה ומסתמא זלוחי
 וקורה היו מתקנין דלח גרע רה"ר דידה ע"י נעילות דלת
 משאר מזואות שאין מועיל עירוב כ"א זלוחי וקורה והרי
 ירושלים למ"ד לא נתחלקה לשבטים ושל כל ישראל היא הרי
 לא היתה מיוחדת לאותה שכונה שפתוחין לזמיה וגם כל
 ישראל היו עוזבין ודורסין לתוכה זעל כרחן ושרי לטלטל
 בתוכה כו' ע"ש הנה כתב ג"כ מפורש דירושלים שרי
 לטלטל בתוכה ועירוב ממש קאמר.

והרשב"א פסחים ס"ו כתב דהשתא משמע זשמעתי
 דשי"ק איסור רה"ר זירושלים וכן משמע זריש
 לולב וערבה דף מ"ז דקתני התם מוליכין את לולביהן מע"ש
 זעורה וקשה מהא דפ"ק דעירובין דף ו' ירושלים וכו' ומיהו
 יש לדחות דהכא זשלא עירבו זה עם זה ור"י מתוך דהכא
 מיירי לאחר שפרצו פרצות דכה"ג משני מילתא אחריתא
 זעירובין וכו' ע"ש וכ"כ התוס' ז"ג ע"ז ד"ה דנפול
 מחיצות דהיא שמעתא דהלל זריך להעמיד אחר שנפרצו בה
 פרצות לכך לא היו יכולין להוליך סביניהם זשבת לטלטל
 כדאמר ר"י ירושלים אלמלא כו' גם זכספר המאורות לרמב"ש
 מנרצונה זבת דף ה' כתב ירושלים אלמלא כו' והכי כתב
 הר"י רפ"ק דעירובין אבל רבינו אפרים כתב דלא היו
 כרמלית אלא זלילה כו' וכתב דלא סגי ליה זעירוב כיון
 דכרמלית היא מיהו לדעת הר"י ז"ל אם עירבו מותרין
 דכחזר הוא ודעת הרב רבינו דוד כהר"י זכספר השלמה
 זבת הנ"ל אמר ר"י ירושלים כו' ולאפוקי מרבינו אפרים כו'
 והני מילי זשלא עירבו וז"ל אם עירבו מותרין דכחזר הוא
 כך כתב הרב אלפסי ז"ל בפ"ק דעירובין, ורבינו יהונתן
 עירובין ו' כתב וירושלים נמי מערבא כיון דלחותיה נעולות
 זלילה ולשון מערבא היינו לכתחלה.

והבבארי עירובין דף ו' כתב וז"ל יש למקצת גאוני שיעה
 אחרת זזה לומר שאין רה"ר מתערבת זשום ענין
 ואף זלחות נעולות וכו' והא דאמר ר"י ירושלים כו' והם
 מפרשים זשמועות ירושלים אלמלא דלחותיהן ננעלות זלילה
 חייבין עליהן משום רה"ר הא מ"מ זלחות ננעלות אינו
 רה"ר גמורה אבל מ"מ יש בה איסור ואין בה תקון חכמים
 והרי היא ככרמלית אלא זדעתנו לא נאמר אלא מפני זגריכה

עדיין לעירוב פת ואף גדולי החכמים הזכירו מדינה המוקפת
 חומה זלחותיה ננעלות זלילה ומזוי קתום המוכשר זלוחי
 זאחד אלמלא זכדין אחד הם ואעפ"י שאמרו אין עירוב
 לכרמלית מ"מ לא זכרמלית גמורה כווננו אלא לענין זה וכעין
 מרה"י לרה"י זלא עירוב אסור לטלטל וכ' ע"ש, והנה מזואר
 מכל הני שמוחר לטלטל ומזוה לערב זירושלים ושהיו
 מטלטלין, שם.

ושמענין נמי מדברי המאירי ז"ל שלא מחלק זין ירושלים
 לשאר עירות גדולות וכן לא ראינו זה לשום אחד
 מראשונים ז"ל לחלק זכדי וכה"ג לא ראינו ודאי ראייה הוא.

ומאחר שהבאנו כל זה איני מתפלל על הגאון רמ"פ
 שליט"א דף 8 שכתב וז"ל ולא נשאר מכל אלו
 רבנותא שחישב מי שמתיר לערב זירושלים לזכ ל"ז זרש"י
 דקוכה עכ"ל ואנו הרי זכמת זכאנו זיעת כל הפוסקים הנ"ל
 התוס' והרשב"א והראב"ה והסמ"ג והרי"ף וספר האורות
 והרמב"ש לדעת הר"י וכן נראין זכרי הרשב"א דף ק"א
 ע"ש ועוד הרבה מהם דס"ל זעירבו זירושלים וכנראה פשוט
 זרוז הראשונים ס"ל זעירבו זירושלים וזה ברור בס"ד.

ומייהו מעתה לדין להלכה כיון דאיכא הני רבנותא דס"ל
 זירושלים היו מטלטלין והיתה מעורבת ממש ואפילו
 החולקין שהוא רבינו אפרים לא כתב הטעם משום זכא לשם
 אנשים מכל העולם אלא דס"ל זכרמלית הוא ורק זלילה וא"א
 לערב ולא מטעם גזירה וכן שאר הפוסקים דס"ל דא"א לערב
 כלל כיש מקצת מפרשים שהזיאו המאירי ועוד אבל כיון דאין
 לא קיי"ל כהני פוסקים אלא קיי"ל להלכה שמוחר לערב זכל
 מקום אפילו רה"ר אם יש לו זלחות וכמ"ש זזה הגאון
 שליט"א זעמנו שלהלכה נמי ס"ל זזירושלים מותר לערב אלא
 דמטעם גזירה לא עירבו וכיון דלא מזינו זשום פוסק ראשון
 או אחרון גזירה זו דוקא על ירושלים אלא או ס"ל איסור או
 היתר רק שהגאון שליט"א המציא לעמנו גזירה זו והוסיף
 עלן גזירה לגזירה דגם זמאנהעטען נגזור כן ושז הוסיף
 דאפשר גם זזרוקלין נגזור כן ודאי דאין לנו לחוש לגזירה זו
 שלא זוכרה זשום מקום לא זכראשון ולא זכאחרון ולא נתקנה
 ע"פ ז"ד ומפורש זפוסקים היפוך זה דלא היתה גזירה כזו
 זירושלים מעולם וכיון דנפל היסוד נפל זבנין דגם זנוא יארק
 אין לגזור שהרי עיקר הגזירה זנוא יארק הוא רק משום
 זזירושלים היו גזרין וחוששין מלערב אבל כיון דנתברר
 זזירושלים לא הי' איסור מעולם לערב ולדעת הפוסקים
 שאסרו מלערב לאו מטעם גזירה זו זשמא זיזאו ממקומות
 רבים אלא מהלכה וכיון דאין לא קיי"ל כהאוסרים א"כ לא
 קיי"ל לאיסור זכלל אלא כל מקום שיש מחיצות או זלחות
 זירושלים מותר לערב וזה ברור בס"ד.

סימן קיב

ביאור טעם תו"ט וב"י וחת"ם ותפא"י
למה לא עירבו בירושלים

כו) ומש"ב הגאון שליט"א ח"ל ומה שהציג מתי"ט צפ"י מ"ט דפשוט ל"י דלרש"י ירושלים היתה מעורבת או עכ"פ יכולין לערב וכתב ע"ז דפשוט ליה שלרש"י יוכלו לערב את כולה אבל לא עירבו ובעצם משמע דקוצר רש"י שגם מקצת לא עירבו בירושלים אבל פשוט שהוא מטעם גדול שפירשתי מחמת שהיו צאין לשם לרגל מכל המקומות שהיו גם מקומות שלא עירבו שלא יוכלו לתקן או לא ידעו איך לתקן ולא יבואו ללטלטל גם הם ופלא מה שהתי"ט כתב דרש"י שפי' דמערבין כולה היינו לפי פירושו צפ"ה מ"ו דמפרש עיר של רבים וכו' עכ"פ צתי"ט מפורש שבין לרמז"ם ובין לרש"י לא היתה ירושלים מעורבת אלא להרמז"ם לא היה אפשר לערב כולה ולרש"י יכלו לערב אבל לא עירבו אף שלא ידע טעם אבל ודאי התי"ט ידע שרש"י ודאי ה"י לו טעם והטעם הוא כדבארתי עכ"ל.

ואנ"י אסקופה הנדרסת שמעתי ולא אבין דברי חכמים ותדומת חדא דהרי כבר הבאתי בקונט' אום אני חומה שם דהמאירי עירובין דף ו' כתב דדעת הרמז"ם ז"ל בירושלים היתה מעורבת והיו יכולין לערב וזה הוא גם דעת הב"י והכ"מ צסי' שמ"ה וא"כ כיון דהמאירי כתב לדעת הרמז"ם היו יכולין לערב גם בירושלים והתי"ט לא הביאו ודאי עדיף לן לומר כהמאירי כידוע דהיכי דהאחרון לא ראה את דברי הראשון אמרינן אלו ראה אותה ה"י חוזר ומסכים לדעתו וגם דעת רש"י הרי מבוארת שק"ל דבאמת היו מערבין בירושלים כמבואר ברש"י סוטה מ"א הנ"ל וגם ברש"י דף ו' וכמ"ש הראצ"ה והסמ"ג ושאר ראשונים דזה הוא שיטת רש"י ודלא כתי"ט וכיון דכל הפוסקים האלו ק"ל ברש"י ק"ל דמציאות עירבו וגם כל הפוסקים הנ"ל ק"ל כן לעצמן שקודם שנפרטו פרטות היו מערבים בירושלים והיו מטלטלים בתוכה למה נימא דלא עירבו וכותיהו קיימינן שהם מרובים וראשונים היו, וגם מהתי"ט אינו מוכרח דלרש"י לא עירבו כלל אלא שלא עירבו כל העיר דא חדא.

ושנ"ת נראה דהרי קיי"ל דכל מקום שאפשר לישב דברי פוסק אפילו אחרון וכ"ש ראשון שנראה דבריו סותרין ממקום למקום ואפשר לישב פסקיו שלא יהיו דבריו סותרים אפילו בדוחק גדול מישבין אפילו בדוחק ולא משוינן סותר דבריו ממקום למקום וזה פשוט בכל הפוסקים וא"כ צדיק יש לישב שיטת רש"י ולאוקמי כאן קודם שנפרטו פרטות וכאן לאחר שנפרטו פרטות כלומר דקודם שנפרטו פרטות היו מערבין בירושלים והו"ל דין חזר של יחיד ולאחר שנפרטו

פרטות הו"ל דין כרמלית שא"א ה"י לערב עוד וכה"ג נמצא דלא סתרי דברי רש"י אהדדי אלא שכאן פי' אקודם שנפרטו וכאן אלאחר שנפרטו פרטות ואם נקבל הטעם החדש שחדש הגאון רמ"פ שליט"א א"כ דבריו סתרי נינהו ממקום למקום וגם נמצא חולק על דברי החוס' והסמ"ג וראצ"י וכל הראשונים שהצטנו לעיל שאזלו בשיטתו שיערבו בירושלים ודאי מסתבר מ"ד הסבירא ומ"ד ההלכה שדברי רש"י אחרים הם וק"ל כשיטתו בירושלים היו מערבין אותה ולא היו חוששין לחשש חדש שחדש הגאון שליט"א.

ועוד צו שלישיה דאפילו נסכים כהתי"ט וכפי פי' הגאון צו ושרש"י ק"ל שלא עירבו בירושלים ודלא כמ"ש בקוטה שכן עירבו אבל הרי הטעם דק"ל כמ"ש לעיל בצמח"ד ומשום עיר של רבים ועיין מלאכת שלמה פסחים ס"ו מה שהאריך וכולהו חפשו טעמים אי עירבו בירושלים או לא עירבו וק"ל או שלא עירבו מדינה דהוה כרמלית, באופן שאין לערב או הו"ל רה"י ומותר לערב אבל שום פוסק ראשון או אחרון לא הזכירו טעם זה שמותר לערב אלא שהוא גזירה שלא לערב משום שמא יבואו ממקומות אחרים שאין מערבין ויטעו. ואי חיישינן לזה א"כ אמאי לא חששו בעירות גדולות אחרות מעולם על זה ולא עלתה על דעת אדם ובשעה שהתירו לערב בנוא יארק הגרש"ם ובעל הרי צשמים ודעימיהו נמי לא חששו צשצ"ל זה ועכ"פ שהוא טעם חדש וגזירה חדשה מה שלא שמענו מעולם.

איברא כי אם ה"י סבירא לתקן צין בירושלים לשאר עירות גדולות ה"י נלפענ"ד לחלק מטעם אחר לפמ"ש הראצ"י סי' שע"ט וז"ל ותו דאמרינן צפ"י ראשון דעירובין צדלתות מי מיערבא והאמר ר"י בירושלים אלמלא דלתותיה נעולות צלילה חייבין עליה משום רה"ר אבל הואיל דנעולות צלילה ה"י כרמלית כו' ומיערבא והיו מטלטלין בה ומסתמא צלחי וקורה היו מתוקנין דלא גרע רה"ר דידיה ע"י נעילת דלת משאר מבואות שאין מועיל עירוב כי אם צלחי וקורה והרי בירושלים למ"ד לא נתחלקה לשבטים ושל כל ישראל הוא הרי לא היתה מיוחדת לאותה שכונה שפותחין בתיה לתוכה וגם כל ישראל היו עוברין ודורסין לתוכה צע"כ ושרי ללטלטל בתוכה כו' ע"ש.

והעיר לן הראצ"ה נקודה חדשה בירושלים שאני משאר עירות כיון בירושלים לא נתחלקה לשבטים ושל כל ישראל הוא וכיון דלא מיוחדת לשום שכונה שפותחין בתיה לתוכה דכל ישראל יד הכל שוין בה כה"ג קס"ד דחמור הוא ואין מערבין אלא דאפ"ה ק"ל דמערבין ולא מתחלקין בהכי לדעת הראצ"ה ולכן יש לומר דאלו שסוברים בירושלים אין מערבין ומתחלקין משאר עירות משום בירושלים לא נתחלקה

הגם שענין בכל יום באג"מ מפקפק בזה) אבל מ"מ ראייתי מה שהבאתי ראוי לאו דחוי' הוא דעכ"פ לפי מה שעלה על דמיונו של בעל תוי"ה להגאון מוה"ר שמואל הג"ל היו שם כמה מיליאנים עוזרים בכל יום שכן כתב להדיא ואפ"ה התירו הדרך צוה"פ.

וא"כ לעצם ההלכה אין נפ"מ לדין אם עברו או לא עברו אלא נפ"מ דהם ס"ל דאפילו במקום שיש כמה מיליאנים ויש רה"ר ודאי אפ"ה התירו צוה"פ ואפשר לערב צוה"ג ולמשל אן דנין כעת לענין בארץ פארק שדן בזה הגאון שליט"א וס"ל שיש כאן ס"ר צוקעין ואם יתברר שאין כאן ס"ר צוקעין לא ישתנה הדין של ששים ריבוא הגם שהמציאות נשתנה הדין לא ישתנה והכ"נ אם המציאות נשתנה ולא היו שם ס"ר או כמה מיליאנים על השאסיי אבל ההלכה של כמה מיליאנים שהתירו לא ישתנה בצביל זה ולכן בשאר מקומות שישנם כמה מיליאנים סומכין אפסקייהו ו"פ לפענ"ד ואמת.

סימן קיג

ביאור בדברי הרשב"א בעבוה"ק

בט) ומש"ב עוד ו"ל ומ"ש דפלטניא הוא דוקא מחוץ לעיר שמשמע ליה כן מלשון הסמ"ג משום דכן ה"י במדבר שה"י פלטניא לסחורה חוץ למחנה מתגרי עכו"ם, וכו' עיין בצמוך אות ל' מה שאכתוב בזה בס"ד.

ומש"ב עוד ו"ל ופי' הרה"ג שליט"א על ואע"פ שדלתות המדינה נעלות צלילה זו היא פלטניא היינו שבני העיר נועלין הדלתות ואין מניחין לזאת צלילה מהעיר שא"כ ה"י טעם שיתצטל חשיבות רה"ר קמ"ל שלא מתצטל מאחר שבאים ממקומות אחרים לצד שהיא פי' דחוק הרי הי"ל לאסוקי זה בפירוש אם באים שם מהרבה מקומות אחרים אלא מעט כמו שודאי הוא כן בקמתא ולא לסתום הדברים שמשמע שלעולם הוא כן ולכן אין פי' זה כלום כו'. והנה באמת אין אני אומר קבלו דעתי ואם לא מתישז פירושי על לב הגאון שליט"א בידו לדחות ואין אני עומד על דעתי לומר כי הוא זה הפירוש המיוחד בדברי הרשב"א ז"ל ואדרבה הבאתי עוד פי' אחר בדברי הרשב"א ז"ל מה שפי' צנ"א כלל מ"ט אות צ' ושערי המ"י לא נעלו וגם שראיתי במאירי עירובין דף ו' שמפרש דברי הרשב"א כפשטן אלא שכתב עליו דלא קיי"ל כותיה והכ"נ לא ראה דברי המאירי, גם צבית אפרים תי' באופן אחר דברי הרשב"א, ואני לא כתבתי רק לחומר הקושיא וכדי שלא יהיו דברי רבינו הרשב"א תמוהין מאד וחולקין על כל בני פוסקים אשר אז דבריו בטלים לגבי

לשצטום וליכא שם שום צעלות ולכן ליכא רה"י בכלל אבל בשאר עירות ובכל עירות גדולות חוץ מירושלים שהצמים שייכים ליחידים שהרי כל יחיד ויחיד יש לו שם צית או צית חרושת וכיוצא בו א"כ בשאר עירות גדולות לכ"ע יכולין לערב והנה כל זה ה"י אפשר לומר אלו היינו מחלקין בין ירושלים לשאר עירות גדולות שיש בהם ששים ריבוא אבל באמת הרהצ"ה כתב דגם זה אינו וכנ"ל.

ובבל"ל צעמס הסברא דחיישינן שמא יבואו אנשים ממקומות שאין מערבין לירושלים ויטעו שמותר להוציא משא בשבת למה לא ניהוש להיפוך כיון שצוה"ג מקומות עירבו ובפרט בארץ ישראל שכמעט בכל עירות היו עירובין ניהוש שיבאו אנשים מעירות שיש להם עירוב והם רגילים להוציא משא בשבת ויבואו לירושלים ולא ידעו שאסור להוציא ויבואו לידי חילול שבת בהוצאת משא שרגילים לזה ובאמת כי כן ראיתי צעניי שהרבה מהבאים מארצנו הקדושה לבארא פארק בשבת קודש מטלטלים מחמת רגילותם וא"כ אם יש לחוש להני שלא עירבו צביתם שיבאו לירושלים והם לא רגילים להוציא רק שיראו ויטעו כ"ש שניהוש להני שרגילים ודאי יטעו ויבואו לידי חילול שבת.

עב"פ כיון דלא ראינו טעם זה בשום פוסק והגם דודאי יש כח ציד הגאון שליט"א לחדש סברא וטעם מעמנו אבל כיון דאנן ראינו טעם זה וראינו טעמים אחרים בזה או להצ"י או להתפא"י או התי"ט או טעם רבינו אפרים ועוד ראשונים שכתבו טעמים וא"כ אפילו להני פוסקים דס"ל דלא עירבו נמי לא חיישינן צעירות שלנו וכ"ש שלא נחוש לחדש ולאסור מפני טעם שלא כתבוהו והוא גזירה חדשה.

בח) ומש"ב עוד ו"ל ולא מוזן מה שהביא מס' תירוש ויזהר שהג"מ שמואל האריך להחיר השאסיי בעירנו ההולך מווארשא לפעטערבורג שמתמלא כמה מיליאנים צנ"א לראי' שצוה"פ ניתר גם כשעוברין ס"ר דכי בהשאסיי עובר כמה מיליאנים צנ"א והלא צמקנת דרך דחמישים מיל מווארשא להערים הסמוכות עברו כאלף איש צערך וחמישים מיל אחרים עברו אחיה מאות איש אחרים וכן בכל מקצת הדרך ומעולם לא עברו במקום אחד אף לא ריבוא אחד ואף לא צומן מלחמה שעברו הרבה וכו' והוא טעה שחשב כל העוברים מתחלתו ועד סופו אף שעברו רק מלים אחדים וגם על זה ריבה בדמיונו יותר על המציאות שאף בכל אורך הדרך מווארשא עד פעטערבורג לא עברו מיליאנים ציום אחד ואין בדבריו כלום.

ולפענ"ד גם בזה הגם כי לא באתי לפלפל צענין המציאות ואם מרן הגאון שליט"א יודע שהמציאות היתה שלא עברו שם ס"ר בכל יום הנני מקבל את זה לאמת גמור

רוצ הפוסקים כמו שכתבו האחרונים ז"ל וכמ"ש גם הגרמ"פ שליט"א בעצמו באג"מ ולכן אמרתי אולי יש לפרש כמ"ש והיו דבריו מתאימים להלכה עם שאר פוסקים ונקבל את הדוחק ולא נניח את המחלוקת אבל גם אני ידעתי שאר המפורשים לא פירשו כן בדברי הרשב"א ז"ל ואין אני אומר קבלו דעתי כמ"ש.

סימן קיד

בענין אי ישראל במדבר לקחו מתגרי עכו"ם

(ל) וב"ש הגאון רמ"פ שליט"א ז"ל ומה שחזר בסוף עוד הפעם שהי' צמדבר פלטיא למסחר או מחוץ למחנה כדכתב לקנות מתגרי עכו"ם וגם צמחנה לוי' דכיון שהיו אלפים אמה בין אהל מועד להמחנה הי' שם גם פלטיא לשם שווקים, הנה חס לנו לומר כן על דור המדבר שבעצם לא היו צריכים לשום דבר אלא כל עסקן היה צתורה ורק יחידים מהגרועים היו מתאווים לקנות לפעמים שיעשו להם שווקים למסחר שזום מקום וכ"ש לא צמחנה לוי' צדרך שהלכו למשה לשמוע דברי אלקים חיים וללמוד תורה ממנו וכו'.

ולפענ"ד הנה כבר כתבתי לעיל (בנתיב 3) לפמ"ש דהערב רב לא היו צתוך המחנה לחד מ"ד ולא ירד להם המן א"כ פשוט שהיו צריכים לקנות מתגרי עכו"ם שהרי היו צמדבר בצרף לא זרועה ולא היה להם מזון ולא שאר דברים וכיון שהיו שם כמה מיליאנים אנשים ודאי שהיו צריכים לשווקים למסחר לקנות כל צרכיהם וגם היו צריכים לקנות כמה עניינים וגם היו צני ישראל צתוך המחנה שהיו צריכין לתגרי עכו"ם לקנות מהם כמה דברים וכמ"ש הרמב"ן ועוד ראשונים שמהם לקחו אתרוגים ולולבים ושאר צרכי מנזה אשר לא צא עם המן, וגם לאחר שהאספסוף אשר צקרצו התאוו תאווה והכניסו תאווה גם צבני ישראל והיו לוקחים מתגרים ורק הצדיקים שצבם לא היו צריכים לכל. וצגמ' יומא ע"ה ע"צ ת"ר לחם אצירים אכל איש לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו דברי ר"ע וכשנאמרו הדברים לר"י א"ל צאו ואמרו לו לעקיבא עקיבא טעיתא וכי מלאכי השרת אוכלין לחם כו' אלא מה אני מקיים ויתד תהיה לך על אוזניך דברים שצגרי אומות העולם מוכריין אותם להם ר"א צן פרטא אומר אף דברים שצגרי אר"ה מוכריין להם מן מפיגן אלא מה אני מקיים ויתד תהי' לך על אוזניך לאחר שפרחו כו' ועיין ר"ח ות"י שם ומיהו מצואר דהיו לוקחים מתגרי עכו"ם והיו צריכין להשווקים מחוץ למחנה ודאי ואולי גם צתוך המחנה לצרכי מנזה וכיוצא צזה וזה לפענ"ד צרור. ואפשר כיון דהצדיקים לא רצו לצאת מחוץ למחנה למסחר ולקנות מהצגרים ואעפ"כ היו צריכין לצרכי מנזה גם הם צאו מצנ"י שיצאו ולקחו

מהצגרים והציאו לתוך המחנה ומכרו שם לצנ"י הצדיקים שהיו צריכין להם, וגם כי היו כמה דברים שלא טעמו צמן וג"כ לקחו מהצגרים. עכ"פ צ"ע מה שכתב הגאון שליט"א שלא היה אף מחצבה שם לקנות איזה דבר וחס לנו לומר כן על דור המדבר והרי מצואר היפוך זה צדברי חז"ל.

ובגמ' סנהדרין ק"ו ע"א הנני הולך לעמי לכה איענך וגו' אמר להם אלהיהם של אלו שונא זימה הוא והם מתאווים לפשתן צוא ואשיאך ענה וכו' עשה להן קלעים מהר שלג עד צית השימות. וכו' וצשעה שישראל אוכלין ושותין ושמחין ויוצאין לטייל צשוק אומרת לו הזקנה וכו' ומצואר שהיו יוצאין ועושין צחורה עם העכו"ם צכל מיני צחורות נמי.

ובש"ת משכנות יעקב סי' ק"כ כתב להוכיח דלרש"י נמי ודאי כל המדבר גם צציוותיהם רה"ר גמורה צזמן חנייתן צמדבר לפי שהיתה דריסת רגלם מצוייה צכל המדבר שהיו הולכים וצאים למדינות צציוותיהם לקנות דברים הצריכים וגם תגרי ישמעאלים היו צאים אליהם כידוע צצ"ס והיה דריסת רגל הרבים מנזיה צכל המדבר והיו רה"ר אף שלא היו ס"ר הולכין וכ' ע"ש. הנה אדרצה פשיטא ליה דהיו ישראל יוצאין לקנות צרכים להם גם צמדיונות אחרים וכ"ש צמדבר שהיו צאים תגרי עכו"ם למכור להם דברים ולסחור עמהם והגם דלענין ההלכה דכל המדבר היתה רה"ר לא הסכימו הפוסקים עמו צמצואר דרק הרמב"ם ודעימי" ס"ל דהמדבר היתה רה"ר אבל הא ודאי פשוט דהיו לוקחים צנ"י מתגרי עכו"ם ויוצאים לסחור עמהם. ועיין לעיל אות ה'.

סימן קפז

בענין אי יש לחלק בין סיגעייא לקיו גארדענם ושאר מקומות לענין עירוב

(לא) וב"ש ז"ל ומה שהציא עוד מסי-געייט שיס עירוב הא שם עשייתי בעצמי העירוב כשהייתי שם צקיץ אחד יחד עם הגאון ר' שלמה היימאן ז"ל שהיה ר"מ תו"ד וכמדומה גם עם הגאון ר' אצרהם ז"ל ר"מ דנאווארדאק משום מסי-געייט היא מוקפת צחומה גצוה משלש רוחות ושעריה נעולין תמיד וא"א ליכנס שם קארס אלא צפתיחת השומר שנמצא שם תמיד וגם הולכי רגל א"א להם ליכנס אלא צמקום עמידת השומר דרך פתח קטן, אף צצד האחד הפתוח לים אינה מוקפת צחומה כי שם לא שייך להליכת אינשי כי הוא מקום מיוחד לצבנים וגם צמקום גדול מנצד ההוא אצנים מונחים כגל גצוה ולא היה שייך לחשוש לשמא יעלוש משם שצבר היו מונחים שם הרצה שנים עד כו' אבל היה חסר עוד איזה שטח ועשינו צוה"פ ולא היה

שם חשש שמא יפסק דאין שם עוצרים ושנים וגם לא נערים שוחקים שם ומי"מ אמרתי להרצ דשם שילך לבקר בכל ע"ש, ולכן תמהני מה שהזכיר זה וכו' ואף עתה שכמה שנים לא הייתי שם לא אני וגם לא בני אבל יש שם אינשי שחוששין להשיגה וגם הוא מקום עדיף משאר מקומות שאין לחוש אלא למילתא דלא שכיחא ע"כ.

ולפענ"ד בכיון ציינתי לסי-געייט וגם ציינתי למקומות אחרים וציינתי סיגעיט שלכאורה לפי הטעם של מרן הגאון שליט"א אשר חדש לחוש משום עירות גדולות אין נפ"מ במחילות ואפילו ישנם מחילות נמי אין לערב וכמ"ש דאפילו בחלק אחד צברוקלין לא יעשו עירוב ומ"ש סי-געייט שיש לו מחילות ומערבין שם ואפילו שצריך עוד צה"פ להשלים למחילות לאיזה שטח ומ"ש מאנהעטען שיש לו ד' מחילות מוקף מכל הצדדים לגמרי במחילות ואין מערבין שם ועמידת השומר על הפתח והאזנים הגדולים לא מעלה ולא מוריד לפי טעם הזה דהרי אין האיסור משום שאסור לערב אלא משום גזירה וכיון שאין האיסור משום המחילות הכ"נ היתר אין תלוי שם במחילות ואי המחילות מתירין יתירו גם צברוקלין שיש מוקף מחילות וכ"ש מאנהעטען שמוקף לגמרי גם לפי הטעם שכתב מרן שיטעו אין נפ"מ בזה ואין בזה להתיר סי-געט יותר משאר צברוקלין. גם לפי שיטתו דצמקום שיש ששים ריבוא צעי ד' מחילות וכמ"ש לעיל בשמו ולשיטתו דצברוקלין יש צו ששים ריבוא וכל העיר צברוקלין מצטרפת א"כ הכ"נ הרי הוא בכלל כל העיר ויש צו ששים ריבוא ואין שם רק ג' מחילות ואיך מותר לערב לשיטת מרן שליט"א ולא הועיל כלום במירונו שמג' רוחות יש מחילות וע"ז הרביעיית צה"פ ואם מרן סומך על צה"פ על צד הרביעיית כמו שעשה הלכה למעשה א"כ הכ"נ בכל צברוקלין הרי ישנם ג' מחילות עשויות צידי אדם וכמ"ש לעיל וצ"ע.

ברם מה שאני מתכוון על מרן הגאון שליט"א על שמא' כדי מדתו להשיב על תמיחתי צסי-געייט ולא השיב כלום על שאלתי מקיו גארדענס, שהרי במכתב קדשו מיום ט' ניסן התשל"ד כתב מעכהדרג"ק להרה"ג ר' פרץ שטיינצבערג וז"ל הנה צדבר העירוב אשר תיקן כח"ר סביבות קיו גארדענס כו' הנני רואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול צשווג וצמויד ואין דומה כלל לנוא יארק שלא היה זה צצ'וננו ורצון הגאון ר' אהרן זצ"ל ועוד גדולי התורה מאגה"ר כי נוא יארק הוא עיר גדולה מאד וכדבארתי בתשובה בצפרי אג"מ אבל קיו גארדענס הוא קטנה לעניינם אלו וליכא הטעם שכתבתי שם דלכן היא טובה גדולה ותועלת לשמירת שבת קודש ואני אומר שיפה עשיתם. עכ"ל.

והנה קיו גארדענס אין לו דלתות ולא מחילות מקיפות ואפ"ה כתב דרואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול צשווג וצמויד ולא אסרו רק מאנהעטען אבל לא צברוקלין ושאר עירות גדולות ומ"ש צבארא פארק מקיו גארדענס או קראון הייטס או פלעטצוש ואדרבה ידוע הוא שקיו גארדענס שהוא סמוך לשדה התעופה קענעדי שעוצרים שם אנשים הרבה הרבה יותר מצבארא פארק בכל יום ולוה יש סאטטיסטיקא וגם צבארא פארק אין היי וועיס, ונוסף לזה היא מוקף מטריין מקורה ואנשים בה מעט באותו ההיקף ואין לו שום דמיון צענין זה לצבאנקס ואפילו לקיו גארדענס, וכ"ש לצאלטימאר אשר זה מקרוב תקנו עירוב שהיא עיר גדולה ולא שמענו ממרן שמיחה בהם, וגם באמת כי בכל הדורות רבנים שהיו עוסקין צתיקון עירובין נחשצו בכלל מצדיקי ומזכי הרבים וגם מעכ"ג מרן שליט"א כמה פעמים כתב שהגם שאינו מצטרף להמתירים אבל אינו מוחה בהמתירין כיון שטעם המתירין מצוואר צהפרדס שנה ל"ג חוצרת ט' וגם בתשובה אחת להרב יאנג.

ובמכתבו לידידי הרב הגאון ר' יחזקאל גרובנער שליט"א מיום ח' אלול התש"מ כתב מעכ"ג שאם ירצו רבני דעטרויט יש מנהו להשתדל ולעשות עירוב הגם ששם ג"כ עיר גדולה ואוכלוסיה מרובין. גם במכתבו להרה"ג מוהר"י פאלייעווע שליט"א כתב לאמור וז"ל עכ"פ אני סובר לדינא כדכתבתי אבל לא רציתי לומר זה לפס"ד צרור מאחר שלא הזכר זה צפירוש צדצרי רצותינו האחרונים וצעה"ש נראה שלא נחית לזה ע"ש צסי"ט וס"כ כו' בכל אופן לא נראה כלל דרך העה"ש אבל בזה טעם שלא אמרתי למה שאני סובר לרבנים חשוצים לפס"ד צרור כו'. הרי שכתב ג"כ שלא רצה לומר זה פס"ד צרור לפי שאין הדבר מוזכר צדצרי רצותינו האחרונים ולא צש"ע וצעה"ש נראה מצוואר להיפוך וכן צבאר אחרונים.

אשר על כן הוא דבר פלא המכתב אשר יצא צסם המלך ונכתב ע"י אגוה"ר ונחתם צשמו של כהדר"ג אשר כל מי שישמוך על העירוב צבארא פארק הרי הוא מחלל שבת צפרהסיה ואלו שעשו העירוב מכשילים את הרבים צחילול שבת קודש ולכן מזהיר שלא לעשות תיקון עירובין צשום שכונה צברוקלין ואסור לסמוך על העירוב שנעשה צבארא פארק עכ"ל. וכל העובר ישחומם אחר שמרן כתב כמה פעמים שאינו מוחה בהעושים עירובין וגם כן אמר לי מפורש כשהייתי צביתו נאה קודש שנוכל לערב צבארא פארק, היאך זה יצא המכתב כזה שהרבנים העוסקים צתיקון עירוב צבארא פארק הם מכשילים את הרבים צחילול צצ"ק מאחר שסמכו אכל הני פוסקים המתירין לעשות עירוב וצפרט אשר מעכ"ג צעצמו

ובספרו הגדול אג"מ א"ח ח"ד שאך יאא יאא צצני צרק צסי" פ"ט אס למחות ציד המקילין לעשות עירוב צמאנהעטען שכתב להרה"ג ר"א יאנג שליט"א כתב וז"ל הנה צדצר מאנהעטען הרי ציארתי כו' ולכן אין אני רואה דבר שיטנה דעתי צזה, אצל הא כבר אמרתי שאין צדינו למחות ציד המקילין וכשימקנו הרי יהיה מותר לאיזה שיטות גם הם רצנים גדולים ומי ימחה צזהם מכיון שצוצרים לפי הכרעתם שיכולין לתקן והם ראויים להוראה. אצל אני צענמי איני יכול לסייע כו' אצל רצנים הסוצרים שיש לתקן רשאים לעשות כמו שהם סוצרים כדלעיל. עכ"ל וחתם משה פיינשטיין.

והנה מצואר מדצרי הדר"ג שכתב כן מפורש דהמתירין הם גדולי הרצנים וראויים להוראה ויכולים לפסוק כרונס ולעשות עירוב כמו שהם סוצרים. והנה דצרים אלו נכתבו צשנת תשכ"א אצל לא נדפסו עד השתא אצל הרי צהקדמת ספרו היקר העיד לן הדר"ג שליט"א דאף שהנו מדפיס הספר צא"י כל השגחת הספר עליו ולא ניתוסף ולא נגרע דבר מלשונו וא"כ פשוט דגם דצרים אלו מור רואה אותם והסכים עליהם שיש כח ציד גדולי הרצנים לערב וא"ו נתחוק השערתינו דלא יאא דצרים אלו מפי הדר"ג ופה קדוש לא יאמר כן על גדולי התורה ומורי הוראה צישראל זה לכאורה מוכרח וכן שמענו מקצת גדולי ישראל שאמרו לנו מפורש וצרים דרשו כן מראשי הישיבות שמכתב זה מעולם לא נכתב מכהדר"ג. ודבר זה ידוע ומפורסם.

ברם אס המכתב הוא אמת שיאא מפי כ"ק אז אין לנו הסצר לדבר דלא די שדצריו סותרים ממה שאמר לי וגם מה שכתב עד הנה שאינו מוחה צעושה עירוב אלא כתב גם על רצנים גדולים וצדיקים ככ"ק אדמו"ר מפאפא שליט"א הגאון משטאקאווא ז"ל ולהצחל"ח הגאון ר' ישראל יצחק פיעקארסקי שליט"א הרב הגאון ר' פישל הערשקאוויטש שליט"א הרב הגאון ח"י קעיג מיאקא שליט"א הרב הגאון ר' שלום קרויז מאדוארי שליט"א והרב הגאון ר' יחזקאל ראטה שליט"א והרב הגאון ר' משה שטערן מדעצרעצין שליט"א והרב הגאון מהרי"א ליעצעס וגם אני הקטן ועוד כמה גדולי ומאורי התורה שכל הני הסכימו עמי צפירוש שמותר לערב צצרוקלין ושאין כאן רה"ר דאורייתא ואס קתם מהס יש להם פקפוקים לגבי אופן החיקון אצל לעסם הדין יחד כולם הודו שאין צצרוקלין רה"ר דאורייתא והמתקנים עשו ע"פ הלכה המקובלת אלנינו ואלו גדולי התורה ח"ו הם מכשילי הרצים צחילול צצ"ק ח"ו אס אמרו ז"ל (עירובין י"ג) גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שאין צדורו של ר"מ כמותו ומפני מה לא קצעו הלכה כמותו שלא יכלו צצרו לעמוד על סוף דעתו כו' והכ"נ אס לא יכלו גדולי הדור לעמוד על סוף דעתו הגדולה והסכימו גדולי הוראה יושבים

כתב שחידושו מה שחידש לאסור לערב אינו מוכר לא צש"ע ולא צאחרונים ואדברה מצואר להיפוך, והגם צצודאי שרב חילו של מרן שליט"א לחדש חידוש כזה אצל מ"מ אס חכמי דורו גדולי הפוסקים עושים ע"פ ההלכה המקובל אלס מדורות שלפנינו ומצעלי הש"ע לפי פסק המג"א והא"ר ושאר רצותינו הקדושים אשר מימיהם אנו שותים הם הם מכשילי הרצים צחילול צצ"ק ח"ו והסומכים עלי דצריהם ומטלטלים צעירוב זה הם צכלל מחללי צצ"ק צפרהסיא אחמה, אין לן זלוול גדול צמורה ולומדיה מוז אשר נאמר על יותר מעשרים מורי הוראה גאוניים וצדיקים וחסידים מאורי הגולה מרציי תורה מנהיגי עדות לאלפים צישראל צלעיי"ה יושבים על מדין ומוסרים נפשם על קדושת שי"ת להעמיד הדת על תילה ועל כל קון וקון של תורתנו הקדושה ומצות עירובין צכלל שהוא מ"ע דרצנן אשר כתבו לן רצותינו שהיו מגצצין כל הקולות לתקן עירובין כדי להציל רצים מעון וצפרט צעירות גדולות והם הם המוצי הרצים האמתים האין זה אפשר להציא על הכתב דצרים כאלו על גדולי ישראל ואפילו אס היו מקילין דצבר הרי אמרו שצריך לגצב כל הקולות ולתקן עירובין כדי להציל רצבות מישראל מחילול שבת קודש אצל מעולם לא שמענו שצריך לגצב חומרות משיטות דחיות מהש"ע וכל הפוסקים ומהמנהג הנהוג צכלל ישראל צכדי שלא לתקן עירובין ולקרות העושין כהלכה מחללי שבת קודש או גורמים לחלל צצ"ק וכ"ש אהני רצנן שהתירו לערב צצארא פארק צלי שום קולות אלא ע"פ הלכה מפורשת שמותר אליצא דכ"ע לפי הלכה המפורשת צש"ע ורצותינו הראשונים והצדיקים האחרונים יהיו נקראים מכשילי רצים צחילול צצ"ק ולא עוד אלא לפרסם דצרים אלו רצצים צעמונים וצכל העולם והלא אין מוציא לעו גדול מזה ארוב פוסקי וגדולי הרצנים ח"ו. והתמיהה יותר גדולה לדעתנו שידוע לכל גדול ענותמותו של מרן שליט"א אשר מעולם לא אומר קצלו דעתי, אס לא שנאמר שהמכתב לא נכתב צאמת ממעכהד"ג ולא יאא מפי קדשו דצרי צווי לרצנים כה, רק שאחרים כצו צשמו כאשר צבר ראינו דצרים אחרים שצצו וכתבו צשמו דמר הדר"ג שליט"א ונקי הוא הצדיק מרן שליט"א.

וברגע האירו עיני צספרו הגדול אג"מ א"ח חלק רציעי שאך יאא לאור צצני צרק תשמ"א שהציא צסי" פ"ו מה שכתב לקיו גארדענס וצסי" פ"ו מה שכתב לפלעטצוש וצד"ה עכ"פ כתב וז"ל עכ"פ אני סוצר לדינא כדכתבתי אצל לא רציתי לומר זה לפס"ד צרוור מאחר שלא הוצר זה צפירוש צדצרי רצותינו האחרונים ובעה"ש משמע שודאי לא נחית ליה כו' ע"ש הנה כתב מפורש ששיטה זו הוא שיטה חדשה ולא הוצאה צשום פוסק לא צש"ע ולא דצרי רצותינו הצדיקים האחרונים ז"ל.

ממכשול וכמ"ש כל הפוסקים עד דורינו אנו וכמ"ש הרא"ש והח"ס התמרמר מאד על תיקון עירובין. עכ"פ הוא דבר מפורסם לכל דתיקון עירובין נהג בכל העולם ונהג כהיום בכל העולם ואם מי שהוא רוצה להחמיר על עצמו תבא עליו זרקה אצל לקרות אותם שעושים כהלכה מחללי שבת צפרהסיא ומכשילי הרבים צחלול שבת בשעה שהם עוסקים לזכות את הרבים במסירת נפשם הוא דבר שאין לו שום מוצן בעולם. ולפענ"ד אם הי' זה שגגה או טעות או כוז כריך תיקון לרבים שידעו הדורות הבאים אחרינו שמעולם לא יבאו דברים אלו מפי כ"ק הדר"ג שליט"א אלא מי שהוא כתבו בשם כ"ק שליט"א.

סימן קמז

רשות הרבים מקורה אי מצטרף לרה"ר אחר

(לב) וב"ש צענף ה' ח"ל עכ"פ כבר ביארתי הטעם שאין לעשות עירוב גס לא צחלק אחד בצרוקלין ומש"כ במכתבו דבאר פארק מוקף צטרעין שהולך למעלה שנמצא שהרחוב למטה מקורה שהוא כרמלית כדאיחא בשבת דף ה' ובמקום המוקף צטרעיןס ליכא ששים ריבוא צוקעין, וכוונתו דלכן לא יטרפו אלו שמתחט הטריינס שהרי הם עוזרים בצרמלית וגם לא אלו שאחרי הטריינס שהרי הם עוזרים בצרמלית וגם לא אלו שאחרי הטריינס מאחר שהטריינס מפסיקין את הרה"ר ולא מנטרפין הנה תמה אני מנ"ל שאיכא הפסק כרמלית באמצע רה"ר אין מנטרפין האינשי ובפרט צרה"ר מקורה וכו' ע"ש, ולפענ"ד כבר הבאתי מאשל אברהם (בוטשאטש) א"ח סי' שמ"ה שכתב ח"ל פה יש שער מקורה רחב הרבה מד"ט ועל ידי זה י"ל גוד אחית לכ"ע וליכא רה"ר ע"ש. הנה מצואר דאיכא דאיכא רה"ר מקורה לכ"ע אמרינן גוד אחית ומפסיק וכ"כ עוד הרבה אחרונים ועיין חלקת יעקב מה שהאריך בזה בתשובה וגם בתורת חמד נגע זה משום פי תקרה. [שוב מנאחי לרבינו הכ"מ צפכ"ז שהציא תשובת הרמב"ם שם צה"ג, ובא"ד וכ"ש שלא יעלה בדעת וכו' והוא סתירה מפורשת להגאון רמ"פ שליט"א ודו"ק].

עוד כתב הא"ח הג"ל צסי' שמ"ה שם ח"ל דרך המלך שהוא צמדיות הקיר"ה כעת יש צו כמה פרסאות שראנקין אשר הם מקום שיש להם דין רה"ר מקורה והוא כרמלית לכ"ע ועל ידי זה י"ל שאינו רה"ר כלל בכל הדרך גם אם היו שם ששים ריבוא צוקעים צו בכל יום וכו' ע"ש הרי כתב מפורש דכל שיש שם רה"ר מקורה מצטל דין רה"ר מכל הדרך וכ"ש ששפסיק צין זה לזה. עכ"פ כתב מצואר הגה"ק ו"ל דאפילו עוצרין תחת רה"ר מקורה ששים ריבוא יותר אפ"ה ל"ל דין רה"ר ולאו דוקא באותו תחת המקורה

על מדין יותר מחמישים שנה מורי הוראות לאלפים ולרצבות באיסור והיתר קלות וחמירות כריתות ומיתה צ"ד וסומכין על הראותיהן צכל דבר ואמרו שמתר לערב צבארץ פארק ע"פ המסורת המקובל אללינו דור אחר דור וע"פ המצואר צש"ע ומפרשו ונשאלי כליו וכן פסקו עוד הרבה רבנים וגדולים המורים שלא פרסמו שמתם אצל אמרו צפי' סס"ל דמותר לערב צבארץ פארק מדינא ועוד כמה רבנים מפה ומארננו הקדושה אשר כל בית ישראל נשען עליהן צהוראתם צקדושה ולא ח"ו איזה ראצייס מאמעריקא אלא היותר חסוצים מפוסקים שצדורינו אנו ועליהם נתפרסם המכתב שהם מכשילים את הרבים צחילול שבת ע"י הוראתם צקדושה ע"פ יקודי התורה שכל אחד צירר לעצמו צמכתבו לפי מה שהראו לו מן השמים ע"פ הש"ע ודרך המקובל קצלה אמימית מפי רבותינו הקדושים אשר מימיהם אנו שותים ומפיהם אנו חיים וצנלס אנו חוסים השם עליהם יחי'.

ובפרט צהלכות עירובין אשר קיי"ל הלכה כדברי המיקל צעירובין צכל מקום ואפילו צמחיות כתב המרדכי צעירובין פ"א תפ"צ צשם רבינו מאיר דהלכה כדברי המיקל אף צמחיות כריצ"ל ולא כשמואל דאמר צעירובין ולא צמחיות וגם הרא"ש פ"צ סי' ד' כתב ח"ל וכתב ר"ח ח"ל וקיי"ל כר"ו דמיקל צעירובין דפי תקרה יורד וסותם וכתב רבינו מאיר ז"ל מדבריו של ר"ח ז"ל למדתי דס"ל הלכתא כדברי המיקל צעירובין אפילו צפלוגתא דאמוראי וצביאור הגר"א צין סי' שני"ח סקכ"ט צין על ירושלמי עירובין (דף י"צ) דמזה שמעינן דהר"מ חזר ממה שכתב הרא"ש שם צתחילת העינין צפלוגתא דרצה ורצה צשם ר"מ דהא דאמר הלכה כדברי המיקל צעירוב דילמא צעירוב אמרו ולא צמחיות ע"ש ועיין בהגמ"י וכתב צמרדכי הג"ל דמכת זה פוסק צה"ג כר' יוחנן צבצל צמ"ק (כ"ד א') דלא כרב ושמואל והחכ"ס סי' נ"ט ומרן הח"ס חלק ששי סי' פ"צ וישועות יעקוב סי' סס"ג ה' ותשו' תועפות ראש סי' ח' ונפש חי' צתשובה והגאון מהרש"ם סי' שס"ה ס"צ ועיין צרכ"י סי' שני"ח צשם מהרי"ט וכנה"ג ולקוטי הרמב"ן עירובין דף ד' ותשו' שמן ראש סי' ל"ד וצק"נ עירובין פ"צ סק"מ תמה על הטור וש"ע שני"ח שמתמירין בזה וכן תמה הצ"ח והגר"א סקכ"ט והק"נ פסק דהמיקל לא הפסיד.

והנה כל זה צמחיות אצל צעירוב גופי' כ"ע מודי דהלכה כדברי המיקל לעולם וכיון דלעצם הדין גם כהדר"ג מרן ר' משה פיינשטיין מודה דאפשר לערב דגם צירושלים מעצם ההלכה היו יכולין לערב רק מפני החשש או הגזירה וזה ודאי כבר לכ"ע הלכה כדברי המיקל א"כ ודאי דלהלכה צצרוקלין וצכל עירות הגדולות הלכה כדברי המיקלין צעירוב וצפרט דעירוב הוה לעולם לו"ג ושעה"ד כדי להגיל רבים

ואדרבה גם השני נדדים האחרים נמי לא היו רק כרמלית
זוה צרור מאל.

וברגע נפל בליבאי ראי' צרורה לדברינו שכתב הרמב"ם
בפי"ד מה"ש הי"ד המוילא מרה"י לרה"י או
מרה"ר לרה"ר וכרמלית באמצע פטור וכן המושיט או הזורק
מזו לזו וכרמלית באמצע פטור המוילא חפץ מרה"ר לכרמלית
והניחו שם וחזר ועקרו מכרמלית והכניסו לרה"י או שהוילאו
מרה"י לכרמלית והניחו שם וחזר ועקרו מכרמלית והוילאו
לרה"ר הרי זה פטור וכתב הכ"מ שם הל' י"ד ודוקא שלא
העבירו צין שתי רשויות הרבים ד"א הא לאו הכי חייב לפי
שהן מטטרפות כל זמן שלא נח החפץ בכרמלית כמבואר פי"ג
ע"כ ובפי"ג הי"ז כתב הרמב"ם המעביר ד' אמות צרה"ר
זו עם רה"ר השניה חייב מפני שארבע אמות בשתי רשות
הרבים מטטרפים מפני שלא נח חפץ ברשות שצנייהם ע"כ.
מבואר דדוקא תלוי הכל בהנחה דכל שנה החפץ ברשות השני
שוב לא מטטרף וכן הדין בכרמלית שאם הוילא מרה"ר ונח
בכרמלית שוב אין הרה"ר השני מטטרף לכ"ע ומבואר להדיא
דכרמלית צין שתי רה"ר לא בטל מיניה דין כרמלית וכל שנה
שם החפץ שוב מפסיק גם צין שתי רשויות והלכה מיוחדת
הוא לענין צירוף הוצאה כל זמן שלא נח שמטטרפת הוצאה
מרשות זו לזו אבל פשוט א"כ דלענין שיטטרפו השתי נדדים
לעשות רה"ר צירוף הכרמלית הי' לא תהי' שהרי אין כאן
רה"ר ולא כאן רה"ר וכ"ש העובדים דרך הכרמלית או תחת
המקורה נחים שם על הארץ כה"ג לכ"ע לא מטטרף הכרמלית
לעשות רה"ר וממילא הדרינן לדין דבארץ פארק שהוא מוקפת
מהטערעין שהוא מקורה והוא צדין כרמלית או משום גוד
אחית מחיצתא או משום פי תקרה יורד וקוּתם או משום
כה"פ יהי' מאיזה טעם שיהי' הוא מפסיק וליכא כאן ששים
רצוא לכ"ע וא"כ גם הנדדים מזה ומזה ג"כ לא היו רה"ר
דליכא ששים ריצוא וממילא אפילו לפי ההו"א שיש בכל בארץ
פארק ששים ריצוא נמי מותר לערב וכנ"ל והוא אליבא דכ"ע.
ועיין מש"כ במשנה הלכות ח"ו סי' פ"ח.

לביא (לביא) **ומש"ב** עוד מרן ח"ל ומה שלא נקט (הרמב"ם) גם
בהפסק צרה"ר דיט עליו תקרה שהוא
כרשות וחייב חטאת משום דזה פשיטא לפענ"ד פשיטותי' דמר
נ"ע דאפשר לפמ"ש הא"א דמטעם גוד אחית קאחינא עלה
או מטעם פי תקרה יורד וקוּתם או מטעם כה"פ אפשר דכה"ג
הכ"נ דפטור הוא בכלל ואינו מטטרף הגם דלדין אין נפ"מ
דפשוט כמ"ש דהמקורה מפסיק ולא נעשה רה"ר עי"ז כלל.

ולבן (לג) מה שכתב מרן ח"ל וא"כ אף אם הייתי מסכים
אז גם להלכה למעשה הוא טעם מוכרח לחזור
מזה ולפמ"ש בפי"ד מכל הנ"ל זכיתי להעמיד דברי מעכב"ד

אלא גם בכל הדרך שהמקורה מפסיק וכל שיש שם רה"ר
מקורה מטבול דין רה"ר מכל הדרך וא"כ צדין נמי שיש
מקורה סביב בארץ פארק פשוט דכן קיי"ל. ובאמת כי לפ"ז
בכל צרוקלין ועירות הגדולות ליכא רה"ר גם מטעם זה דידוע
דצרוז המקומות יש שם רה"ר מקורה שיש היי-וועים וכמעט
ליכא רחוב שאין על גבה מקורה כידוע לכל.

אלא דלפ"ז לא קשה נמי מה שהביא ראי' מר' יוסי שבת
דף פ' דהוילא חצי גרוגרות וחזר והוילא חצי גרוגרות
בהעלם אחד לרשות אחד חייב לשתי רשויות פטור דהוא דוקא
בהפסק רה"י שיש חיוז חטאת צנייהם אבל כרמלית לא
ופרש"י כיון דלא מפסיקי לה רה"י חדא רשותא הוא וכ"כ
הרמב"ם צפי"א משבת הכ"ד דהתם ליכא תקרה וליכא למימר
גוד אחית או פי תקרה ולכן פשוט דכה"ג לא מסיק אבל
כיון דבארץ פארק מוקף צטרעין שהוא מקורה יותר מי"צ
אמה צרוחב והוא מוקף סביב בכל בארץ פארק כה"ג לכ"ע
אינו מטטרף וזה פשוט לפענ"ד.

איברא דמעיקרא לא קשיא דהנה מה שהביא מרן שליט"א
מר' יוסי שבת פ' הג"ל ורש"י ורמב"ם דכרמלית
אינו מפסיק ברשויות היינו דוקא כשהיו שתי רשות הרבים
מנד זה למזרח הי' רה"ר ומנד זה למערב הי' רה"ר גמור
ובאמצע שני הרשויות הי' כרמלית אם הוילא מרה"ר זה
לרה"ר שני אז אמרינן דכרמלית אינו מפסיק אלא הו"ל כחדא
רשותא וחייב חטאת המוילא מכאן לכאן אבל היכא דליכא
לפנינו רשות הרבים לא מנד זה ולא מנד זה ובלי צירוף
הכרמלית ליכא ששים ריצוא צוקעים בשום אחד מהם ורק
ע"י הצירוף של הכרמלית יעשה רשות הרבים כה"ג ודאי לא
מטטרף שע"י הכרמלית יעשה רה"ר.

וראי' לדברינו מדברי הרשב"ם צ"ב נ"ו שאמרו שם בגמ'
רצא אמר אפילו לענין שבת דתניא הוילא חצי גרוגרת
לרה"ר והניחה וחזר והוילא ח"ג אחרת בהעלם אחת חייב
בשני העלמות פטור ר' יוסי אומר רבה אחד בהעלם אחד
חייב בשתי רשויות פטור ואמר רבה והוא שיש חיוז חטאת
צנייהם אבל כרמלית לא אציי אמר אפילו כרמלית אבל פיסלא
לא ופי' הרשב"ם ברשות אחת צרה"ר עלמה שהוילא זה ח"ג
ראשון צאותה עלמנו הוילא האחרון בשתי רשות הרבים
המופלגים זה מזה פטור דרשויות מחלקות ס"ל ע"כ. הנה
שכתב מפורש שהיו כאן שתי רשות הרבים גמורים והם
מופלגין זה מזה וזהו פליגי רבה ואציי דלרבה דוקא כשיש
חיוז חטאת צנייהם מפסיק ולאציי אפילו כרמלית מפסיק אבל
כשאין רה"ר לא מנד זה ולא מנד זה פשוט דאין כאן רה"ר
ולזה אין צריך לכרמלית להפסיק צין רה"ר לרה"ר דהרי אין
כאן רה"ר אלא דאינו בטל הכרמלית לא לנד זה ולא לנד זה

אני אשר פני מוריניו איננו אלי כתמול שלשום ואני תולה כי זה מחמת חיזה בעלי מריצה שרצים להכניס ח"ו מחלוקת או חי אהבה עכ"פ, אבל ליהוי ידוע למעכג"ק כי אהבתי אליו כמאז ומקדם ונפשי קשורה בנפשו בקשר אהבה ואין רוח בעולם שיכול לנתקו ויודע תעלומות יודע ועד אהבתי אליו כאהבתו בנו על אביו ואני מבקש מאוד שאל ישמע לקול מלחשים מחבלי כרמים ואני מוכן בכל עת ליכנס אל הקודש פנימה ולקבל פני הדרתו בשמחה כמאז ומקדם ולהשתמש בדבריו היקרים רק שיקימו לזה העומדים על המשמרת ובהסקמת הדגכ"ק.

סימן קיה

הסכמת רוב רבני וגדולי הפוסקים לתקן עירובין בברוקלין

לג' (ובש"ב מעכ"ג שליט"א ח"ל ועל העשיה בחשאי שלא ידעו מזה יש להקפיד שהרי ע"י זה עברו אלו שלא היו נושאים כשהיו יודעין שרוב הרבנים וצני תורה סבירין שאסור ע"כ.

והנה בענין עשי' בחשאי כבר כתבתי שלא הי' בחשאי שהרי היו יותר מעשרים רבנים גדולים שכתבו מכתבים והתייענו עמהם וגם אותם שלא נתנו הסכמתם בכתב הסכימו בע"פ או שעכ"פ דברנו עמהם מזה כאשר אי"ה אכתוב מזה בסמוך השתלשלות הענינים בעזה"י.

והנני בזה כאן למסור למעכהדג"ק השתלשלות הדברים כדי שיראה בעצמו שלא היו הדברים של מהירות או חשאי והנה אחר שדברתי עם מעכג"ק פה אל פה בענין העירוב של בארא פארק והדפסתי הדברים בקונטרס להלכה ולא למעשה כי מכיר אני ערכי ואין אני מתערב בשום הכשרים לא באיסור והיתר על שום מיני מאלל או משקאות לא בכסף ולא בחנם, ולא על מלח ולא על סוכר בקי"ור אין אני נותן השגחות על שום ענינים וממילא גם על עירוב אין אני נותן השגחות אבל במשך הזמן באו אלי כמה רבנים וכמה דברו אתי על הטעלעפאן מאחר שראו הקונטרס וראו שבאמת יש מזה לערב ואפשר לערב למה לא יערבו בארא פארק עכ"פ שיש כאן צ"ה רוב הציבור החרדי והכוזי הרבים הוא גדול ופרט לשומרי התורה שמזה יותר להצילם ממכשול מהחפשים וכיון שבררו כמה מכשולות הנמצאים בכל שבת בשוגג ועוד טעמים ופרט אנו מתלמידי תלמידיהם של מרן הח"ס אשר קבלנו עלינו הוראתיו כהלכה למשה מסיני למה לא נערב ודחיתי אותם בלך ושז כי לא רציתי ליכנס בעובי הקורה. ועוד כי לא ידעתי מה דעת כ"ק אדמו"ר מסיגעט סאטמאר שליט"א בזה.

הראשונים ודבריו דברי אלקים חיים קיימין ושיריין הרב דומה למלאך ה' נצ-אות בלי שום עקש ופתלתול ושישו מעי כ"ק הגאון שספיקות שלו כך ודאות לא כ"ש וחזרתו לאו מוכרחת היא.

סימן קיז

בענין הגרמ"פ שליט"א הסכים לתקן עירובין בבארא פארק ואי שייך לחזור בו

לג' (ובש"ש עוד אבל הא יודע הרב הגאון ר"מ קליין שליט"א כי לא ידעתי שהוא ידון למעשה, ומנ"ד סברא אין לעשות מעשה ואף לזירוף בעלמא אין למהר לעשות מעשה הנה אמרו ז"ל ברכות ל"א ע"ב אמר ר"א מכאן לנחשד דדבר שאין צו שרריך להודיעו והיות כי נחשדתי ח"ו בעיני כהדג"ק מרן שליט"א שעשיתי מעשה צמחירות ולא סמכתי על הגאון שליט"א הגם שכתבתי קן צמכתי לכ"ג שליט"א הנה זה שנתיים שנה שכתבתי בקונט' אום אני חומה אשר שמעתי מפי כ"ק שאמר לי שאפשר לתקן עירוב בברוקלין בארא פארק ונדפס הדבר ונחפשט בכל העולם ודברתי כמה פעמים עם הרב בלוט ועם נכדו הרב טענדלער שליט"א וגם הרבה מבאי בית מעכג"ק ובכל פעם שדברו אתי אמרתי להם מה ששמעתי בזה להלכה מפי מעכג"ק, וצויתר באסיפת הרבנים של אגודת הרבנים אמרתי שם ברבים שדברתי עם מעכג"ק ושאמר לי שאפשר לעשות עירוב בארא פארק ושכך הדפסתי בשמו וכן אמרתי גם עוד פעם באסיפה מאגודת הרבנים שהתקיימה בארא פארק צביהכ"נ בית יהודה נוכח כמה רבנים ובתוכם הרב עלצברג שליט"א עכ"פ לא עשיתי דבר צמחירות אלא פרסמתי הדבר בשם מעכג"א וגם בזה אחר התייענות עם הרבה רבנים גדולים לצד ממה שדברתי ראשונה עם מכג"ק וקבלתי הסכמתו לזה ואח"כ התייענו כמעט עם כל הרבנים הפוסקים בברוקלין נ"י, ודי לי בזה התנללות לפענ"ד ובגמ' שם אר"א מכאן לחושד את כו' ואין צו ולא עוד אלא שרריך לצרכו שנאמר וא' ישראל יתן את שאלתך והנני מתכוין כנגד ברכתו הטורה.

לג' (ובש"ב עוד מעכג"ק וגם הרי החיר לתקן עירובין בכל בארא פארק אף שליכא סברא זו וזה למלמד על הכלל כולו שלא עשה העירוב מנ"ד הסכמתו, האמת אגיד כי מי שהוא אשר סיפר לו לה"ר עלי ומעכג"ק צתמו קבלה כי לא ידע כי בחלקלקות לשונו צא והאמת כי מעולם לא הסכמתי לערב בארא פארק כולו והסכמתינו היתה רק על חלק בארא פארק בין השדראות 18 עד 12 ואך ורק מקום המוקף מן הטריין (סאבוויי צלע"ו) ובאמת מאד נכספתי ליכנס לפני מעכג"ק ולדבר אתו פה אל פה כי רואה

או צארינוי הקדושה ולכן לא הי' צאפשר לקבל את הסכמתו שליט"א. הרב הגאון ר' דוד זינגער אמר שהעירוב הוא דבר טוב ונחוץ מאד אמנם לא יוכל לריב עם הרב ר' שמחה עלצערג אבל אם יעשו העירוב אין לך דבר טוב הימנו. וכן דברנו עוד עם כמה רבנים חשובים ורוצם ככולם הסכימו על העירוב.

ולאחר שיצאו כולם צמכתים או רוצם צמכתים וצמכתים צע"פ יצאו חמשה אנשים לראות המחילות סביב צרוקלין לראות צבירור אם יש מוקף מחילות צידי אדם מג' רוחות כדי שיצא לכל הדעות מדין רה"ר דאורייתא ונתברר לן שכן הוא האמת שיש מחילות מג"ר וגם צרביעית כמעט כולו. אח"כ יצאו לערך עשרה רבנים וצעלי צתים לראות ההיקוף והעירוב צע"ס סביב צארא פארק אם אין צו פרצות ויש צכל מקום לה"פ וחזרו כולם צפה אחד שאין שום פרצה ושהכל מוקף וכן יצאו שנית עוד ג' רבנים עם צ' צע"צ וכולם ראו ההיקף ושאין שום פרצה ואח"כ צאקופה סופית החליטו ע"פ הסכמת כל הרבנים להחיר העירוב ולפענ"ד די צוה לראות שלא הי' לא שום מהירות ודבר סתר וחשאי צוה, אלא על סמך מחינות ועיון גדול.

וידיי אחר הדברים האלה כשראו המתנגדים אל העירוב שיצא הדבר לפועל צשלוס צלי מכשול וציהיתר מרוב רבני העיר וגדולי ופוסקי הדור, יצאו צאיומים קשים צדיבור וצמעשה ואימו על הרבנים שיחזרו מההיתר ולא מנעו ע"מם מלהשתמש צכל מיני דברים אשר לא שאינם מקובלים אצל אחינו צני"י אלא אפילו אצל להבדיל או"ה שאינם פראים כ"כ ואחן רק משל קראו לרב אחד צצית שלו ואמרו לאשתו הרבנית שיהרגו את צעלה הרב ויחטכו את ידי ורגליו והיא תשאר אלמנה, לרב אחד קראו צצית שישרפו את ציתו, לרב אחד קראו כמה פעמים עד שלא יוכל עוד להשיצ וכשהשיצה צתו שאל האם ירצעם צן נצט הוא צצית, רוצה לדבר אמו. להרצה רבנים קראו שימסרו אותם למלכות צענין מקים וכיוצא צוה וגם צענין שאר מסירות (ולפי העניינים ניכרים הדברים שאפשר גם עשו כן) לכמה רבנים שלחו מכתצים עם צילוים של דופי מדברים המאוקים שאפילו צצית נכרי אין שולחים ר"ל. וגם צקתם צכלל קראו לרבנים ולכל מי שמחזיק צהם, יומם ולילה לא יצבותו, צשעה ג' צצוקר וצשעה שחם עשרה צלילה כך שכמה רבנים היו מוכרחים להוריד הטעלעפאן או לשנות לגמרי הטעלעפאן, וגרמו עי"ז שכמה וכמה שאלות לא יכלו להשיצ מפני הטעראר וקורא אני תניא אמר רבי כמה פ"ו ציטלה רשעה זו מישראל (צ"מ פ"ד ע"צ עיין רש"י ל"א על אשתו כו') כ"ש שכאן כמה רבנים צצטלו אותם מלהשיצ על הטעלעפאן שאלות מפני הטעראר, לצד מהצטול

האמנם פעם צצקרתתי את כ"ק האדמו"ר מסיגעט שליט"א וצרתתי אמו צאריכות גם מזה והי' שם עמי עוד רב חשוב והנחתי לו הקונטרס ואמר שאינו רואה התנגדות מ"מ יעיין צצבר וצארה אמר שגם צאטמאר הי' עירוב וגם הייטצ לצ שהי' זקנו עשה עירוב צסיגעט וצוה נקטיים לאחר איזה צצועות צרתתי פה עם ידי"ג הרב הגאון ר' יחזקאל ראטה דיין ומו"צ דקהל סאטמאר ואמר שהוא צלצ ונפש שיש חיוב וצריך לעשות עירוב ואמרתתי לו שא"כ למה לא יכנס צתוך העניינים אמר לי שהרי הוא רק מו"צ צקהל סאטמאר וצצריך לשמוע מהרב שלהם היינו כ"ק האדמו"ר מסיגעט סאטמאר שליט"א. וצהודמנות שני' שפגשתי עם האדמו"ר מסאטמאר ואמרתתי לו כן צצם המו"צ ואמר לי שהוא יצבר עמו צצציל זה ושוב פגשתי עמו פעם שלישיית לציצה אחרת ושאלתיו עוד צענין זה ואמר לי שהוא מסכים לזה היות כי כ"ק ש"צ האדמו"ר מפאפא דעתו שצריך לתקן עירוב והגם שאינו רוצה לכחוצ מכתצ שמסכים לטעמיים הידועים לו אבל כיון שכ"ק אדמו"ר מפאפא מסכים אין צריך עוד והוא לא יעשה היפוך כ"ק אדמו"ר מפאפא ויש לסמוך ולעשות הכל ככל היוצא מפי כ"ק האדמו"ר מפאפא עכ"פ הסכים לתקן העירוב צצארא פארק וכן הסכים הרב הגאון ר' יחזקאל ראטה ואמר צפירוש לאחר שנתברר לנו שאין התנגדות מנד קהילות סאטמאר עכ"פ מהרבנים שלהם התקיימה אסיפה עם כמה רבנים פה צצארא פארק וצברו עם קצת גאונים כגון הגאון ר' ישראל יצחק פיעקארסקי שליט"א ואני הייתי עם לערך עשרה ת"ח אצל כ"ק אדמו"ר מפאפא שליט"א, והסכים וירצו לעשות העירוב וצרתתי עם ידי"ג הגאון ר' פישל הערשקאוויטש שליט"א והרב הגאון מיאקא שליט"א וכולם נתנו עדיהן ואמרו שמנויה לערב וצפרט צצארא פארק שיש שם הטוענין וליכא חשש קלקול של העירוב ושלא יוכלו לקלקלו צכל שצת שלא יצואו לידי מכשול. עוד צרתתי עם הרב הגאון ר' משה שטערן שליט"א אצד"ק דצברענין ואמר לי הגם שהוא צע"מו ס"ל שמותר לערב צצארא פארק וצנוא יארק שאין כאן רה"ר מ"מ לא יוכל להצטרף להתיקון מפני שחושש שאם הי' עירוב צצארא אזי ילכו לקנות אצל וואלצום צאמתלא שיש עירוב וכיוצא והגם שאין לגזור גזירות מ"מ הוא חש לה, ומ"מ אם הי' עירוב שיעשו אחרים ודאי העירוב הוא כשר וצאמת כי לאחר שעשו העירוב דרש צרבים שהעירוב הוא כשר ושאין לצרך על עירובי חצרות. עוד צברו עם כמה רבנים אחרים חשובים כגון עם הרב הגאון ר' יצחק א' ליעצעם שליט"א ואמר ג"כ שק"ל שמותר לעשות עירוב אמנם הוא אינו רוצה להתערב מפני שהוא מעמצער צאגה"ר. כ"ק האדמו"ר מצאצאצ לא הי' אז צארה"צ שהי'

זה וגם אני הצטחתי שלא לפרסמם ויהי הצוקר אור והם פרסמו מודעות בכל בארץ פארק וגם פרסמו שנית צעתון איך וגם צאלגעמיינער ועוד צוהר ועוד ועוד הגם שמלידי לא פרסמתי עוד דבר, ועוד כזו שנית, ואין אני ח"ו תוהה על הראשונות, אבל פשוט דחורה כזו, שחזרו הרבנים מחמת איומים כאלו לאו חזרה הוא וגלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שלולי האיומים והטעראר של הקיצוץ של כמה יחידי לא הי' אף אדם מתנגד לעירוב פה כולם אהוצים צשלוס וצשלוה והיו מקצלים עליהם עול מלכות שמים והמחמירים ממילא יכולים להחמיר על עזמן שלא להוציא, והרי גם אני הקטן אף כשהייתי צירושלים עיה"ק לא טלטלתי שם הגם שיש שם ג' עירובין ומי שמחמיר על עזמו תע"צ ויעשה כרצונו אבל לאיים ולהכרית הציבור כולו ולהכשיל את הרבים זה צאמת הוא דבר אחר אבל מה אעשה ואני את נפשי הצלתי וכשם שקצלתי שכר על הדרישה כך אקבל שכר על הפרישה אמנם כתצתי כל זה למעכהדרג"ק שידע השתלשלות הדברים שלא עשינו דבר צמהירות וצלי הציעות אלא הכל צמתון וצישוצ הדעת צדיצוק חצרים ע"פ התורה הקדושה.

סימן קי"ב

מה נקרא רוב רבנים לגבי פסק הלכה

לר' **ברם** מה שכתב מעב"ג שרוב הרבנים וצני תורה סבירין שאסור לערב צאמת כי נקודה זו צריך ציאור ולפענ"ד דבר זה צריך עיון גדול מהו הנקרא רוב רבנים וגם צני תורה, דלכאורה לענין הלכה הנפ"מ מהרבנים שהם מורי הוראה וצקיאיין צה"ל עירובין ולמשל יש כמה רבנים צאמעריקא שמעולם לא פתחו הש"ע צה"ל עירובין הגם צצקיאיין צשאר הלכות וכמה יש רבנים הנקראים מחנכים מנהלי ישיבות קטנות או גדולות ואפילו ראשי ישיבות אשר יש מהם שלא למדו צהלכה כי הם מקדישים כל ימיהם וכל כחותיהם ללימוד התורה צגפ"ת ומפרשי הש"ס ולא הלכה למעשה כידוע צזמן הזה אשר צ"ה הצליחו הרבה עם הדור החדש אבל מ"מ מענין הלכה המה רחוקים וגם אינם פוסקים שאלות כלל אלא סומכין על פוסק מובהק כל אחד לפי דרכו ולמשל הרבה מרבנים סומכים על כג"ק מרן הגרמ"פ שליט"א והני כלוה רבנן הגם שהם הרבה צמספר מ"מ לענין הלכה אפילו כחד לא נחשבין שכולן צחדא שיטה נינהו. וגדולה מזו כתב הש"ך דרצינו ירוחם והטור כיון שהיו תרוייהו תלמידי הרא"ש לא נחשבו אלא כחדא שיטה וכחד נחשבו לגבי הרא"ש. ויש הרבה צני תורה שנמשכין אחרי גדולים אחרים והנה ודאי כי אשרי חלקם של צני תורה שהם נשמעים לגדוליהם ואין לך דבר גדול מזה אבל עם כל זאת א"א לחשוב אותם שהם

תורה ועגמ"נ וצער וציון וק"ף. עוד אחד הי' מעבר לים למסחר ואשתו היתה צצית וקראו אותה ואמרו שיהרגו אותה והוא מעבר לים וכשקראה אותו אשתו להיכן שהי' מלאה פחד ואמרה לו שתיכף ישוצ הציתה מפני שהיא מפחדת להיות צצית ורוצה ללכת לגור מחוץ לנוא יארק, ועוד ועוד דברים ומעשיות כאלו וכל אלו נעשו כלומרשט לשם שמים ולשם כבוד התורה ולהגן על כבוד התורה! אוי לה לתורה אם זה כבודה.

ושמעת לפרש ממו"ר ואנשי קדום רעים וחטאים כלומר שאנשי קדום היו רעים בכל מיני רשע וחטא ואמרו לה' מאד שהכל לשם שמים כל מה שעשו לה' הוא וכן הוא צדידן, וצאמת הרבה צעלי צמים אמרו אם זה הוא הלימוד והדרך ארץ ודרכה של תורה אז אינם רוצים שיהיו צניהם צני ישיבה וצני תורה ר"ל ואין לן חילול השם גדול מזה, ומתוך אותן נגישות ואיומים הלכו גם אל רבנים שיחזרו מהתירם ויחתמו לאסור העירוב והנה ידוע וצצתי עם הרבנים שחתמו אח"כ על הקו"ק פה שרצו דוקא שיכתבו לאסור העירוב ולכתחלה לא רצו כלל לכתוב ואח"כ לאחר כמה איומים וצפרט ממנהלי אגוה"ר הסכימו לכתוב, רק, שלא הסכימו על העירוב ולא רצו צשום אופן לכתוב שעירוב הוא אסור ורק כתבו מעולם לא הסכמנו על עירוב זה ואמרו לי צצירוש לאחר ששאלתי פשר הדבר כי אמרו לי שאפשר לערב והשיבו לי כי לא כתבו שאסור או שהעירוב איננו כשר אלא כתבו שלא הסכימו על עירוב זה וגם זה רק לאחר שבאו עליהם צנגישות ואחד מגדולי האדמורי"ם אמר לי צצקש מהם שעכ"פ לא יחתום הוא צעזמו אלא אחד מהדיינים שלו או חתנו והם אלצו עליו שדוקא הוא יחתום והרי הוא מתחרט מאד על זה ודברים אלו שאני כותב כאן אני יודע שהוא דברים שינאו לעלמא ואני מוכן לצרר את זה בכל שעה צצריך, וגם אמרו שצבוד איזה שצעות הם צעזמם יעיינו עוד שנית ויראו מה שיוכלו לעשות כדי להכשיר העירוב שהוא כשר צתכלית הכשרות ומותר אליצא דכ"ע רק שבאו עליהם צתקיפות מאת אגוה"ר והנהלת אגוה"ר קראו כל הרבנים המתירים ואימו עליהם ולכן אין ציכלתם לעמוד נגדם לעת עתה.

והנה הם מעט מהדברים שעברו צענין זה דברים כהותן וגם לציתי צאו כמה מהרבנים והצטיחו לי כמה דברים שאחזור צי ואימו עלי וצ"ה קיימתי צעזמי לא תגורו מפני איש. והגם שכזו צי שהצטיחו כמה דברים וינאו ועשו ההיפוך ואחת שכזו צי שצקשו ממני שלא אכתוב עוד מן ההיתר והם לא יפרסמו את האיסור עד שנשב ונדבר יחד ונראה אל מי הדבר נוטה וזה הי' ציום החמישי וכן הצטיחו לכ"ק האדמו"ר מסאטמער שליט"א שלא יפרסמו עוד צדבר

ובגמ' סנהדרין י"ז וא"ר אצבו צמוסיפין עושין צ"ד שקול לכתחלה ופריך פשיטא ומשני מהו דתימא האי דקאמר אינו יודע כמאן דאיתיה דמי ואי אמר מילתא שמעינ ליה קמ"ל דהאי דקאמר אינו יודע כמאן דליתיה דמי ואי אמר טעמא לא שמעינ ליה ע"כ הנה מצוה דהאי דקאמר אינו יודע אפילו אי אמר טעמא לא שמעינ ליה וכמאן דליתיה לגמרי דמי.

ולפי"ז אותם החותמין על האיסור ואינן בקיין בדבר רק שחתמו מטעם שראו גדולים אחרים חותמין שם וסומכין עליהם או שחתמו שם כדי להוסיף בחתימות ולהגדיל הרשימה של רבנים שיראה שהרבה רבנים חוקרים או משום כבוד מרן שליט"א לא די בזה שאינן מכריעין את ההלכה לקרא רוב אלא אדרבה עוצרים גם על לאו דלא תענה על ריב לנטות, מלבד שעוצרים ג"כ שגורמים לכמה מצנ"י שנמשכין אחריו שלולי חתימתו לא היו שומעין לו ואולי דכל הפסק הי' נתהפך שהרוב הוא להיפוך ולפי שחתמו כאן ס"ל דהם הרוב ועליהם סומכין נמצא דגם עוצרין על סילוף ההלכה בכלל. ובפרט שאם תשאר הפסק הזה חתום וצדורות הבאים אחריו יראו שכל בני חתמו לאסור יסברו דודאי היו גדולי ישראל שידעו לפסוק ויתחשבו בזה ויסלפו ההלכה לדורות הבאים ויאל שקר מתחת ידם שגרמו לזה יש להאריך בזה כי צעונה הרבה הם החותמין ומיעוטם היודעים ונקיי הדעת שצירושלים לא היו יושבין לדין אלא א"כ יודעין מי יושב עמיהן וכן לא היו חותמין על השטר אלא א"כ יודעין מי חותם עמיהן (סנהדרין כ"ג).

וברך ל"ו ע"א אמר רב שונה אדם לתלמידו ודן עמו צדיני נפשות ופריך מצרייתא דאב וצנו הרב ותלמידו אין מונין להם אלא אחד ומשני כי קאמר רב כגון רב כהנא ורב אסי דלגמריה הוה צריכי ולסצריה דרב לא הוה צריכי וברש"י כי קאמר רב לתלמידו נמנה לא אמר אלא כגון ר"כ ורב אסי דלגמריה הוה צריכי למה ששמע מרבו אבל לסצריה למנזא ראיות וליישב הטעמים אינן צריכין הלכך גברא צאפי נפשיה הוא דאי משום גמרא דשמע מיניה כל ישראל נמי ממשה קבלו ואינן אלו טעמים הצנת לבו דתימא אם היתה חכמתו מפי רב אחר הוה אומר טעם. אחר ע"כ ועיין טו"ש ע"ח

והגה הרמ"א ח"מ הנ"ל סיים ולענין או"ה או דיני טומאה וטהרה אפילו צריך לסצריה מוניס להם שנים נ"י. ובתומים סק"ה כתב דלפי דברי הרמב"ם דצד"מ אם רבו למדו בשעת הדין אין מוניס להם אלא אחד (רמב"ם פ"א מסנהדרין ה"ז) קשה על הרמ"א דגרור צתר דעת המרדכי וגירסתו ופוסק באו"ה ח"א פ"י למדו בשעת מעשה מוניס

קוצעים ההלכה צענין עירוב כי הם אינם יודעים בהלכה ולא הגיעו להוראה כמובן.

גם יש הרבה מהרבנים כשהם לעצמם ס"ל שמותר לערב אמנם למען כבוד הגאון מרן דר"ג שליט"א הם חתמו לאיסור וכן באו גם אלי בשעה שהלכו לבקש חתימות על האיסור לאסור העירוב (שהרי הדבר לא נאסר באסיפת עם אלא ג' אצרכים הלכו מרצ לרצ ובקשו חתימתו והכי אמרו בפירוש לי ולרבנים אחרים שאין נפ"מ שאפילו אינו מסכים להלכה שאסור לערב ויש איסור דאורייתא מ"מ למען כבוד התורה וכבוד הגאון מרן ר' משה מבקש לתתם על האיסור ורוב מהחותרים שחתמו על האיסור הם חתימות כאלו).

והגה פשוט דחתימות כאלו שחתמו רק משום כבוד אין להם שום דין של רוב ולא דין של דיינות כלל וכלל אלא אדרבה יש איסור גמור לתתם באופן כזה וכבר כתב החינוך מנזה ע"ז מ"ע שלא ילך א' מן הדיינים אחר דעת דין אחד גדול אפילו אחר דעת הרוב על ד' שיאמיניהו לחיוב או לזיכוי מצלי שיהי' הדבר מוצן אצלו בשכלו ואם הוא דין התלוי בגז"כ או מצד גו"ש או היקש שיהי' יודע אותו צעמנו ולא יסמוך ויבטח על א' מהדיינים ולא על הרוב שנאמר לא תענה על ריב לנטות יראה לומר לא תאמר על הרוב דבר לנטות כלומר מצד הנטי' לצד אחר הדין אחד גדול או אחר הרוב ולא מצד הצנתך או שתרצה להחריש מה שצליבך על הדין ולהטות אחר דבריהם לא תעשה כן "ולשון מילתא על ריב לנטות שלא תאמר די לי שאהי' כר' פלוני אלא אמור מה שלפניך" ע"ש וכתב צמ"ח דדין זה נוהג גם צדיני ממונות וכ"ש באיסורים שכל מי שאינו יודע בדבר לא יוכל לפסוק בו ובפרט באיסורי שבת החמורים והלי' עירובין וכיוצא בו.

והחינוך מנזה ע"ח כתב וצחירת הרוב זה לפי הדומה הוא כששני הכחות החולקות יודעות בחכמת התורה בשוה שאין לומר שבת חכמים מועטת לא חכריע כח צורים מרובה ואפילו כיוצאי מנרים אבל בהשוות החכמה או בקרוב הודיעתנו התורה שרובי הדעות יסכימו לעולם על האמת יותר מן המיעוט הנה הודיענו מפורש החינוך דהילוך אחר הרוב הוא רק בחכמים השוים בחכמה או בקרוב זה לזה אבל מי שאינו צוה הענין אינו נמנה להרוב ומה"ט אפילו בסנהדרין אם האחד אומר אינו יודע היו מכנסין אחר תחתיו שהוא נפסל מלהיות דין באותו דין כיון שאינו יודעו ולכן באמת תמהתי בראותי שחתמו על האיסור כמה מחכמים ואנשים שאין להם שייכות עם הלכה בכלל וכ"ש צה"ל עירובין, וגם מצני תורה המקולאים מפז כי מאור עיינו הם אבל לענין ההלכה לא ידעתי אם יש להם דעת מכרעת משל עצמם והם סומכים ע"פ על ראשי ישיבה שלהם וא"כ א"א לחשוב זה לרוב.

מקלויזענבורג שליט"א וכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש ועוד הרבה גדולי האדמו"רים וגדולי מורי הוראה יושבי על מדין הרבנים.

ולאידך גיסקא האוסרים נמי כנראה דלא אסרו מדינא ומעולם לא נתנו טעם למה אוסרים ושמעתי מאנשים מהימנים שמעכהגה"ק הגר"א קאטלער זצ"ל נמי אמר שלא צרור ליה האיסור זי"ע ועכ"י ומעכג"ק כתב להדיא בהפדקס שנה ל"ג חוברת ט' דאינו מוחה בהמתירים מאחר שהטעמים להחיר מרובים הם ומלך החשש שהוכיח מירושלים צדיעבד אס עירצו הי' מותר ע"כ הרי דגם מעכג"ק לא ס"ל לאיסור גמור דאל"כ צדיעבד נמי אסור וא"כ אפילו מהחמשה שחתמו על איסור של אגוה"ר לכה"פ חתימת כהדר"ג לא היטה בהחלט לאיסור ונמצא דלא היו רק ד' חתימות לכל היותר נגד כל אלו המתירין גדולי הפוסקים וצפרט מדור הישן כהגאון מהרש"ס אשר כל בית ישראל נשען עליו בעל דברי מלכאל ובעל תירוש ויזהר והגאון ר' חיים עוזר והגאון בעל חזו"א והצד"ש דווארשא והגאון ר' נצי פסק פראנק והגר"א הענקין והגאון זקן שבסנהדרין ר' יונתן שטייף זצ"ל ועוד ועוד כי אי אפשר לפרטם כולם כי רבים הם המתירין וגדולי המורים וכולם נתנו טעם והביאו ראיות לדבריהם כמבואר בקול קורא ובתשובותיהם וכמו שביארנו קצת את זה וידוע הוא בכללי הפוסקים שא"א לאסור דבר צלי ראיות וזהו"א אפילו בסתם וכ"ש שדעת המתירין צרור.

ג כהיום רוב מרבנים וצפרט גדולי התורה היושבים על מדין ועוסקים בהלכה ס"ל דמותר לערב וצדין שאין רה"ר דאורייתא לא בצרוקלין ולא בשאר עירות גדולות רובם ככולם מסכימים לזה ואחשוב קצתם מהם הגה"ק אדמו"ר מקלויזענבורג שליט"א והגה"ק מוהרי"י קניבסקי שליט"א (הצדיק מאוסטרייפעלא) כתב לי במכתבו דרך פשיטות שהרבנים יעשו עירוב להציל רבים מעון הגם שלצני תורה דעתו הקדושה שיחמירו לעצמם והרהגה"ל אדמו"ר מפאפא שליט"א והרב הגאון ר' פישל הערשקאוויטש שליט"א והרב הגאון ר' משה שטערן מדעברעזין והרב הגאון ר' יצחק אייזיק ליעבס והרב הגאון ר' יחזקאל ראטה והרב הגאון ר' ישראל יצחק פיעקארסקי וכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א והרב הגאון מיאקא והרב הגאון משטשאקאווא והרבנים הגאונים ר' אהרן וויעדער, הצד"ק לינדז, ר' מאיר גרינבערג הצד"ק קאזמארק, ר' פינחס אשר זעליג גאלדבערג הצד"ק מעדיער, רא"מ איזראעל הצד"ק האניאד, ר' דוד זינגער, הרהגה"ל מהרא"ל ווילנער, ראש ישיבה לאנו ועוד כמה מגדולי הפוסקים צדורינו ורוב מגדולי הדור הפוסקים מדור העבר זי"ע ועוד צקינור כמעט עם מי שדברתי כ"ע מודו דאין לן רה"ר דאורייתא בצארא פארק או בצרוקלין או

כשנים ולש' כן דעת הרמב"ם ועיין כנה"ג הגב"י אות ז' ובהגהות על הטור כתב שלא נמצא כן בזמנ"י רק הרמ"א הוסיף כן מדעתיה משום דבאמת אין חילוק כלל כיון דטעמא משום דאחתן ביחיד וכדפרש"י וכתב בספר מאזניים למשפט דבליכא אחר יש לסמוך על רמ"א ע"ש.

והנה נראה עיקר מחלוקתם עם הרמ"א דוקא היכא דרבו למדו בשעת הדין מונים להם או לא אבל היכי דלא למדו רבו ורק חתם על השטר אבל רבו כ"ע ס"ל דאין זה הוראה כלל אלא שקר גמור שחתם על דבר שלא קרא ולא שנה ואינו יודע בו כלל ודברי' לא נחתמו רק להשלוח את הציבור ואין לזה שום דין של דיין וכ"ש לא להחשיבו כרוב נגד הפוסקים היושבים על מדין ופוסקים הלכה ע"פ התורה והש"ע והכללים המסורין צדינו.

ג פשוט דאומם הרבנים שאוסרים מחמת יראה או שאר פניות אין להתחשב בחתימה כזו והנה אני ידעתי כי כמה רבנים שחתמו הוא רק מפני שבאו אללם וחתמו משום שטענו לחתום למען כבוד הגאון מרן ר' משה פיינשטיין שהוא כבוד התורה וכן עשו רבים אבל לענין עיקר ההלכה הם קוצרים שאפשר לעשות עירוב בצרוקלין ואחרים חתמו על האיסור מחמת שיראים שילעזו עליהם המחמירים ויטרידו אותם, ואחרים מונעין מלהביע דעתם ברבים מפני שהביאו ספרים ויראים מפני הטעראר שלא ילמדו בספריהם כאשר זה קרה בכמה ישיבות שזרקו ספרי גדולי הרבנים מהישיבות בשביל שנמנו להחיר העירוב, ועוד יש רבנים שיראים שיאמרו עליהם שהם מן המקילין בזמן שכחא דמתמירין עדיף ועוד יש כמה רבנים שפשוט יראים מטעראר חלוול ממנהלי מוסד אשר בכחם להשמין וגם עשו כן ועושים כן למי שאפשר ופשוט דאין זה רוב.

והאמת כי גם לפני כעשרים שנה בשנת כ"ב אשר ראו לתקן עירוב בנוא יארק במאנהעטען היו המתירין מרובין מן האוסרים צרוב המכריע גדול ממש כאשר עיינו ראו ועד הנה שקומכין על האיסור שמונה באגה"ר כתוב וחתום וכפי הקאפי שקבלתי מהאיסור הנ"ל לא חתמו על האיסור רק חמשה רבנים והרבנים המתירים שהסכימו לערב במאנהעטען היו יותר מעשרים במספר החותמים ויותר הרבה שלא חתמו הנה היו המתירין הרבה פעמים במספר נגד האוסרין והחותמין על האיסור ועל היתר הנה המכתבים הם מונחים באגה"ר וגם מנלתי כתוב בספר דברי מנחם ח"ב על ש"ע א"ח מאת הגר"מ כשר שליט"א.

וזה לצד מהרבה רבנים גאונים שלא היו חתומין על היתר ואפ"ה הסכימו על העירוב כידוע מהגה"ק אדמו"ר

שאיכא איסור הוצאה צעולם וכו' ואף שאנן לא גזרינן יותר ממנה שאיכא בגמ' ובדברי הגאונים מ"מ אין לומר שהוא מעלה ומנזה כשאיכא חסרון זה אך אולי יש לתקן זה ע"י שבמקום ניכר בכל צתי כנסיות תהי' הודעה כתובה שאיכא עירוב ויהי' היכר קצת לאלו שבאים לביהכ"נ ולרובא דאינשי שבטוה"ר אין הולכין לביהכ"נ לא יהיה שום ידיעה ושום היכר כלל שיש לחוש דאולי לא תקנו כלל צבה"כ מאחר שחזינן שהקפידו ע"ז ולכן שנמצא שאין זה גזירה שלנו אלא אפשר היא בכלל גזירה דגמ' עכ"ל.ק.

הנה צמה שכתב הדרג"ק שיש חיוב לעשות עירובין להסיר מכשול וגם להרבות עונג ושלא להיות כלואים בבית, לא אמנע מלהביא כחן מה שהארבתי במקום אחר דהחיוב לתקן עירובין אינו בשביל העונג גרידא והעיקר כנראה הוא בשביל להסיר מכשול וכמבואר כן להדיא בש"ע א"ח סי' שצ"ה ובסמוך אי"ה אבאר יותר, האמנם צמה שכתב דלעומת זה איכא צורך שלא ישכח תורת איסור הוצאה שע"י שיעשו עירובין בכל מקום ישכחו שיש כלל איסור הוצאה בשבת, ולפענ"ד אי בשביל זה הנה כבר אמרו ז"ל תקנה לזה דבגמ' עירובין נ"ט עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה אלא"כ עושה חוזה לה כעיר חדשה שציהודה שיש בה חמשים דוירין דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר ג' חצירות של שני בתים ובגמ' נחלקו דדבר וכתב הרשב"א צעזע"ק ש"ב היתה עיר של רבים אע"פ שמכרוה ליחיד אם יש לה שני פתחים שנכנסין לה בזו ויוצאין לה בזו אין מערבין אותה לחצאין כמו שביארנו ולא אפילו כולה אלא אם כן יש לה וחוצה לה שזור שאינו תוך דלתותיה הנעולות ואינה מתערבת עמה וכו' ולמה הצריכו שזור זה להיכר שהערוב מתיר את רשות הרבים הזה ושרשות הרבים אסור לטלטל בו שהרי המקום הנשאר ולא נשתתף עמהם אין מטלטלין אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן ולשון רש"י שם ושל רבים כו' רבותא אשמעינן דאע"ג דנעשית של יחיד אין מערבין את כולה הואיל ותחלתה של רבים דלמא הדרא ומתערבא ומתעבדא של רבים ואתו לערובה כולה ואסור לערב עיר של רבים בלא שזור ואע"ג דאין בה רה"ר גמורה שלא תשתכח תורת רה"ר והוא שזור הוי היכרא דטעמא משום עירוב הוא חוזה לה.

ובש"ע סי' שצ"ב האריך דבדר ומבואר דכבר תקנו חז"ל חשש זה שלא תשתכח תורת רה"ר ואיסור הוצאה ולזה תקנו להשאיר חוזה לה מה שלא נכנס בעירוב והם אמרו זה על עיר גדולה של ששים רבוא דקגי בה ולא צריך יותר א"כ אכן צדיק נמי אמאי נחדש גזירות חדשות בשביל שלא לשכח תורת הוצאה הרי הם אמרו לתקן עירובין בכל עירות והם אמרו ג"כ באתה שעה שתקנו תקנו להשאיר בעירות

במאנהעטען או בשאר עירות גדולות והוא כמעט מוסכם מכל וכמבואר גם בקונטרס הראיות שהבאנו בס"ד בקודם וגם במכתבי הדין, עכ"פ ימחול נא מעכ"ג" ויראה כי הממירין הם רובא דרובא ורובא דרובא להיתר הן בשנת תש"כ והן עכשיו ומה שהעלו קול קורא וחתמו שם כמה רבנים אשר אין להם שום ידיעה בה' עירובין ודאי דאין זה נחשב לדעות בהלכה כיון שלא חתמו בתור ידיעה והגם כי ודאי הם אנשים חשובים אבל פשוט שאין צידם להכריע נגד מורי הוראה היושבים על מדין ובפרט באיסור חמור של ש"ק ואם הי' צומן הסנהדרין ודאי דלא היו מנרפיין אותן לדון צדיני נפשות על סמך חתימתן כי האמת שרובן חתמו רק לכבוד מעכ"ג" כאשר בקשו גם ממנו. רק יש קצת מחנכים שסוברים שיבא מזה קלקול ולזה לא הסכים גם מעכ"ג לאסור מטעם שיוכל לבא מזה קלקול שודאי מה שתקנו ז"ל תקון אין בזה חשש קלקול ואדרבה הקלקול הוא הלא תקון מאשר יוכל לבא מהתקון ולכן צאמת מעכ"ג הסכים לתקן בקיו גארדענס דעטרויט ועוד מקומות ולא חש לכבדא זו.

עב"פ דבר זה שמעכ"ג סובר שרוב רבנים אוסרים לערב לפענ"ד המציאות הוא ההיפוך לענין גדולי הוראה ופוסקי הדור. ומצני תורה המסולאים מפז אין רא"י להלכה וכמ"ש כבר אבל ודאי כשהן לעצמן אם ירצו יכולין להחמיר ותע"ב וגם אני כשהייתי צירושלים עיה"ק לא נהגתי בעצמי לטלטל הגם שיש שם ג' עירובין וכן בשאר מקומות וכן ישנם כמה מממירין בארץ ישראל אבל להחמיר על אחרים לא ראינו אלא אדרבה ידוע שמרן החז"א ז"ל נתן עינא פקיאח על העירוב צבני צרק הגם שבעצמו לא טלטל וגם מרן החפץ חיים עשה כן בראדן ועוד גדולים היו שעשו כן החמירו לעצמן והקילו לאחרים אבל להחמיר שלא לעשות עירוב מה שצבלי הדורות תקנו ועשו עירובין לפענ"ד צ"ע ולא ניתן להאמר.

סימן קב

חיוב לתקן עירובין להסיר מבשול ושלא יהיו כלואים בבית ומבטלין עונג שבת

(לה) **ומש"ב** עוד מעכהדר"ג ח"ל ומה שהאריך בהחיוב לעשות עירובין להסיר מכשול וגם להרבות עונג שבת ע"ז שיוכלו לנאת מצתייהם עם התינוקות ולא ינטרכו להיות כלואים בבית וכו' אבל לעומת זה איכא צורך להיפוך דהרי בשביל זה לא ידעו כלל שיש איסור הוצאה וזה ודאי שאיסור היתור גדול הוא להשכיח התורה אפילו כשידוע שלא יבא שום תקלה לזה כדחזינן מהא דמהרש"ל באפילו לנכרים כו' אבל לישראל הא ודאי אסור אף רק לגרום שלא ידעו מזה שא"כ ע"י שיתקנו בעירובין כל הערים הרי ישכחו

יהי שום ידיעה ושום היכר כלל שיש לחוש שאולי לא תקנו כלל, ולפי הנ"ל לכאורה לא צריך לתקנה זו ותקנת חז"ל מועיל לכולם שהרי היכר שיש צמים הוא צחוק אפילו לאותם שאין הולכין לביהכ"נ בעוה"ר ועכ"פ הרי חז"ל כבר דאגו ותקנו שלא יצואו לידי שכתת הוצאה.

ובר מן דין הרי באמת במקום שיש עירוב מכריזין בכל ע"ש אם יש עירוב או שהוא נפסק וגם עשו פעולות שכל אחד יקרא על הטעלעפאן אם העירוב לא נפסק וא"כ בכל ע"ש כבר איכא היכר וגם אם נפסק מכריזין שהעירוב נפסק ואסור להוציא וא"כ איכא לכאורה היכר גדול ואין לחוש בשביל זה שישכתת תורת עירוב ואדרבה עד שלא עירבו לא ידעו כלל שיש ענין של עירוב והוצאה וכיוצא בזה ועכשיו נתברר לכמה וכמה אנשים ונשים וטף ענין עירוב והוצאה והפרקוס גרם הידיעה.

סימן קבא

בענין אי יש מצוה להסיר מבשול ממחללי שבת במזיד ותינוקות שנשבו

(א) **וב"ש** מרן כהדרג"ק שליט"א והתיקון שיש למחללי שבת במזיד צפרהסיה הרי פליגי תנאי בזה דלרש"ג הא אין לורך דהא אומר שאין מצינין על הערלה ונטע רבעי בשאר שני שבע דהלעיטוהו לרשע וימות, ובירושלמי דמאי פ"ג ה"ה איתא שגם ר' יוסי סובר כן ומשמע שהלכה כן דהא הלכה כרש"ג במשנתנו, וגם הא רוב המחללין שבת הם כופרים בכל התורה כולה שאולי כו"ע מודי שליכא חיוב ואף לא מצוה להשתדל לתקן עירובין בשבילם אך שאולי בשביל אלו שאין יודעין כלום דרשעותן ואף הכפירה שלהן זא להם מצד שחנכו כן אצותיהם הרשעים יש איזה מעלה ואולי גם מצוה לתקן עירובין שלא יעברו גם על איסור הוצאה שצידינו אמתו צמיקון העירובין מאחר שיש לדונו כשוגג אף שאינו שוגג ממש דאף שאציו חנכו לרשעותו ולכפירתו הא עכ"פ רואה יודע משומרי תורה ומצות יודע שאיכא גדולים ובעלי דעת ותכמה יותר מאציו שלכן נוטה יותר לומר שליכא חיוב למנעו מעצירה וצפרט להש"ך סי' קנ"א סק"ו ולהדגמ"ר שציאר טעמו ומשמע שהסכים עמו לדינא דהא משמע שמתירין למכור דברים אסורים לכל ישראל מומר וכו'.

והיות כי אני מחשיב כל דיבור ודיבור שיצא מפי הדרג"ק ולכן אשתעשע בהם ואצא על ראשון מ"ש צדין מחללי שבת שפליגי תנאי הנה באמת כי כבר הארכתי הרבה בדברי הש"ך והדג"מ שם אבל לענין דידן לכאורה אין זה

גדולת בשביל שלא תשתכח ויהיו הצמים הנשארים להיכר וא"כ מצוה דחז"ל כבר תקנו הא מששא שחש לה דר"ג ואדרבה צהני צמים הנשארים הוא דפליגי אי הם מותרים לערב לעצמן ואלו מותרין לעצמן ואלו מותרין לעצמן או שאלו אסורין ודעת רש"י והר"ף ור"ח וגם הרשב"א צעזעה"ק נראה שהם מן האוסרים ובעה"מ הקשה על הר"ף שם ועיין רא"ש שפי' שמותר גם לו וצרי"ו נ"צ ח"ו והשור הוא להיכר כו' אלא מערבין השור לעצמו ועיין ש"ע סי' שצ"ג ס"ג עכ"פ הרי בגמ' והכי נפסק בש"ע לתקן חשש זה שלא ידעו בשביל העירוב שיש איסור הוצאה ולעומת זה יש לומר דאדרבה אם לא נערב בשביל חשש זה ישכתת תורת עירוב כמו שיש באמת הרבה מצני תורה שהם יראי השם באמת אבל חושבין שהעירוב אינו אלא היתר דחוק במקום ובשעת הדחק היכי דא"א באופן אחר ואם לא נערב תשתכח תורת עירוב בכלל על דרך זה שלא יודו צהיתר העירוב.

איברא דבעיקר מצות תקון עירובין כבר מילתי אמורה ועכשיו מצאתי לרבינו הגדול מהר"י מקורביל מגדולי צעלי התוס' בספרו סמ"ג (ספר עמודי גולה) סי' רפ"ב שכתב ח"ל לערב עירובין שלמה תיקון (עירובין כ"א) לערב צחצירות כדי לעשות אונים לתורה כדי שלא יצאו לידי איסור טלטול מרה"י לרה"ר וכן מצוה שהזהיר הנביא על גזירת שלמה דכתיב (ירמ"י י"ז) ולא תוציאו משא מצמיכם ציום השבת וירושלים לא היתה רה"ר וכו' ועיין הגהת רבינו פרך שם והנה מצוה דתקון עירובין הוא סייג ואונים לתורה שלא יצאו לידי איסור טלטול מרה"י לרה"ר והוא גזירה צפני עממה ומצוה צפני עממה צכדי שידעו דצלי עירוב אסור להוציא וממילא ידעו להצחין צין הוצאה להוצאה ולא רצה שלמה המלך לאסור הוצאה כל שהוא צקתם בשביל הוצאה מרה"י דאז אכתי לא ידעו להצחין צין הוצאה להוצאה דזו דרבנן וזו דאורייתא אבל כיון שתיקן לערב וע"י עירוב יותר להוציא מרה"י לרה"י ולכרמלית וכיוצא בזה ובלאו הכי אסור אז ידעו להצחין צין רה"י לרה"ר וצין שאר הוצאות ולא יצואו לידי איסור טלטול מרה"י לרה"ר עכ"פ מצוה מדבריהם ז"ל דהתיקון הי' כדי שלא יצאו לידי איסור טלטול מרה"י לרה"ר שלא ידעו להצחין וכן כתב להדיא הסמ"ג ז"ל א"כ עיקר מצות תיקון עירובין הוא לעשות אונים לתורה להסיר מכשול שלא יצאו לידי איסור טלטול מרה"י לרה"ר לדעתם ז"ל אלא יש עוד להסיר מכשול שלא יצאו להוציא בטעות וכנ"ל וק"ל.

ולבן גם התיקון שכתב מעכהד"ג דאולי יש לתקן דצחתי נקסיות תהיה מודעה כתובה שאיכא עירוב ויהי היכר קצת לצאי ציהכ"נ עכ"פ אלא שחש לאותם שאינם צאים לביהכ"נ ולרובא דאינשי שבעוה"ר אין הולכין לביהכ"נ לא

חיוב להפריש בשביל מומרים צמוד להלכה כרש"ג דהלעיטתו לרשע וימות ז"ק דף ס"ט עיין רמב"ם פ"ט ממע"ש ד"ז ובש"ע יו"ד סי' קנ"א סק"ו ודגמ"ר שם ושוגגין שאין יודעין את האיסור אין מנזין ואולי גם ליכא ולכאורה הני מיילי סתראי נינהו ממקום למקום מקיו גארדענס, וגם מה שכתב מעכהדרג"ק דשוגגין שאין יודעין האיסורי אין מנזין ודאי ז"ע שהרי כמה וכמה יש שאין יודעין ושוגגין הם ואדרבה מנזין הם ביותר צמדינה ואנו רואים כמה מצעלי תשובות צעונ"ה שלא יודעו מאומה צפרט לכמה עניינים שהעולם לא נוהרים ולא יודעין שהוא בכלל איסור הולאה שזה מנזי אפילו צבני תורה ממש, ושוגגין שייך לצני תורה וצני ישיבות הרבה.

איברא דצאג"מ ח"א יו"ד סי' נ"ב לענין להזיל מומרים מאיסורין כתב כ"ג דזכות גדול הוא אף למנוע רשעים מה שאפשר שלא יעברו איסורים והוא מנזיה גדולה ויש הרבה שהם שוגגין וכתינוק שגשגה צין העכו"ם שדאי גם מחוייבין אנתנו למנוע מהם איסורים כפי שאפשר ואף רש"ג יודה לזה ע"ש וא"כ הני דברים סתראי נינהו ממש"כ שם להדיא דיש מנזיה גדולה למנוע רשעים מאיסורין ולהרים מכשול מהם וז"ע.

סימן קכב

במה מבשולות שנבשלים בני תורה בש"ק בעניני הוצאה

ואצ"יין כאן איזה עניינים עד היכן הדברים מגיעים אפילו צבני תורה צס"ח סי' רס"ה הוצא צתו"ש סי' ש"ג דהאוכל שומשמין אחר אכילתו בשבת דהוא מעלה גרה מאכילתו וינא צעיר דליכא עירוב עושה הולאה איסור בשבת וציא"פ סי' ש"ג הניח צז"ע אי מותר לצלוע הרוק צמקום שאין עירוב צזליעתן היינו הנחתן וגם לרוק צרחוב אסור. ולפעמים הכפתור על המלבוש מצד אחד נתרפף התפירה ותלוי ואינו ראוי עוד לקבור המלבוש דאז יש איסור הולאה עיין קצש"ע ספ"ד י"ז ומנח"ש סקכ"ז וצקו"א וצשיורי מנחה ה' צאריכות מזה והרבה פעמים נמצא צכיס פרורים קטנים או מוך הנעשה מהצגדים שהוא להרבה פוסקים צאיסור הולאה עיין קצש"ע סי' פ"ב וצמנח"ש סק"א וצספר נגיד ומנזיה וז"ל ועוד מורי ז"ל (הוא האר"י הקדוש) ראה אחד מכמה שנים שמת שהיו מענישים אותו כשרצו לעלותו למחילתו על שלא נוהר פעם אחת בשבת שנכנס מעט אפר צתוך מנעלו צלתי כונה ולא נוהר וינא לשוק שלא היה צו עירוב ונענש עי"ז כדי להעלות ממדריגה אל מדרגה אחרת יותר עליונה [וע"ע שו"ת משנה הלכות ח"י סימן ס"ג] וגם הרבה פעמים

נוגע דפשוט צעיר ואם ציראל צצרוקלין ישנם הרבה והרבה לאלפים ורצבות שוגגים ותינוקות שנשצו שהגדילו כן ולא יודעים צין ימינם לשמאלס אשר מנזיה להזילס מן החטא, והלא ישנם צ"ה צעיר הולאה מכל המינים ואם היו צעירות קטנות וגדולות ציוראפ כ"ש כאן שינסם מכל המינים וידוע מה שאמר מרן הגר"א זי"ל שלרשע יענשו צעוה"צ אפילו על שלא נטל ידיו מיט נעגיל וואקער צבור צכל יום וכ"ש להזילו מעונש הולאה צחילול שבת. ומה"ט כתבו הפוסקים דעירוב לעולם מקרי צורך גדול ושעת הדחק.

והחז"א ז"ל ה' עירובין סי' פ"ז אות י"ד כתב ותינוק שגשגה צין העכו"ם דינו כיראל ושחיתתו מותרת שהוא צחוקת שאם יודעוהו וישתדלו עמו כשיעור ההשתדלות שהוא ראוי לשוב לא יזיד לצלתי ישיב אמנם אחר שהשתדלו עמו והוא מויד וממאן לשוב דינו כמומר; ושיעור ההשתדלות תלוי לפי התצוננות הדיינים כאשר יופיעו צרות קדשם צהכרעת דינו, ומה שנחלקו האחרונים ז"ל צצדוקים צדורות האחרונים אי חשוצי כאנוסים היינו צהכרעת השיעור הידיעה שיודעים ממציאות ישראל וצצבותיהם פירשו מהם ונותנין כתף סוררת אי דיינין לכו כשיעור ידיעה למחשצ מויד כו' או לא ואכתי אנוסים הם וצאמת צריך לדון על כל איש ואיש צפרט וצמ"צ סי' שפ"ה סק"א כו' ותמוה מאד דהרי הצ"י צענמו הציא דברי תוס' ודן דרק על הני צדוקי דשכיחי גצן דצהן שפט צ"י דמעשה אצותיהם צידיהם אצל הצדוקים שצומן הש"ס ודאי מוידין היו וכן הצדוקים שצסוף זמן הגאונים אפשר שמוידין היו וכל דברי הפוסקים שהציא הוא על צדוקים שצומן הש"ס וכ"כ אותן שצצותיו פרשו מדרכי צבור והוא נתגדל ללא תורה דינו כיראל לכל דבר ונמי צריך לימוד שער ידיעתו אי לא חשוב מויד ואתו שדיינין ליה כאנוס וזכין עירוב עברו ע"כ.

איברא דלא אוכל למנוע מלהציע צערי מה שראיתי לכאורה דברים סתראי ממקום למקום דבתשובה לקיו גארדענס מט' ניסן כתב כהדר"ג לאמר וז"ל הנני רואה צוה תועלת גדולה והללה ממכשול צשוגג וצמויד והנה כתב מפורש שיש צוה תועלת גדולה להזיל שוגגין ומוידין ואלו צמ"ש צקונט' אלי כתב כהדר"ג לאמר שלמחללי שבת ליכא מנזיה להזילס ממכשול וגדולה מזו כתב לאמר צמכתו היקר מח' אלול לדידי הרצ הגאון ר"י גרובנער מדעטראיט שכתב ליכא ענין להשתדל צחקון עירובין שכל הנצרכין מכינים לשצוע שלס וגם ליותר משצוע מחמת שיש מקררים צכל צית ולכן אין חיקון עירובין נחוך אלא לאטפוויי הנאה צעלמא אין זה ענין הצריך להשתדל צוה, ואף שהוא דבר טוב צעוה"ר שאיכא הרבה עוצרי עצירה שחיקון העירוב ימעט האיסורין ליכא

חולים וא"א להציא להם מאכל מצית מפני השבת, וצקטנים היוצאים וא"א להכניסם וההורים מטלטלים אותם ומציאים לצמיהם, והוקנים שיוצאים במקלות, ומי שקשה עליו השמיעה ויוצאים במכונה הירינג עיד, ונשים יולדות שנכנסים לצי"ח וצריכים להציא מלבושיהם שמה, וכמה בני תורה מתצטלין מתורה מפני שצריכים לשבת צבית ולהיות צעירי סיטער צש"ק מפני ששוחיהם רוצים לזאת ולא יכולים ליקח הילדים חוזה, וכמה מווגות הצעירים לא יכולים לינך לצית ההורים מפני שיש להם מינוק קטן, וזה לפני שבועיים צא לפני רב אחד שיש לו משפחה עם שמונה ילדים והסטים נתקלקל אצלם והי קר מאד ורצו ללכת לצית אמו אצל לא יוכל ליקח התינוקות והי ממש כרוך כמעט בצכנת נפשות, וצימות הגשמים שמתקלקלים המלבושים הכובעים והשטריימלעך וצאים לידי נער והפסד ממון וגם לידי חילול שבת שאין יודעים שאסור לנפץ הגשם מהכובע או השטריימלעל וכיוצא בו, גם צימים טובים שלא הותרה הוצאה אלף לזורך יו"ט כמבואר צש"ע א"ח תקי"ח ושאר הוצאות אסורים ורוב העולם אפילו שומרי תורה אין נוהרין בזה ואפילו בני תורה ובני ישיבה ונשותיהם ועוד כמה עניינים עד אין מספר. ואנשי הגולה שהולכין בשבת ומוציאין משא כמה פעמים נכשלים שלא לזורך, נשים שיוצאות בעד שתקנה לנדתה, היוצאים בחגורות, או בכובע קטנה, תחת הכובע שלא יוצאים כן בכל השבוע יש בזה שאלות גדולות כמבואר צש"ע.

בימות החמה שהרבה מע"ה מוציאין כסאות לפני הדלת ואפילו צבתי כנסיות, וצפרט להוקנים, וגם היוצאים צטליחים קטנים שאין להם שיעור שיש בזה שאלות גדולות וגם אם נפסק חוט אחד מהציצית, גם בהוצאות צתי ידים הענטשקעס צחורף, כמה אנשים לא צקיאים צקנית רשות לתקן עירובי חרות ונכשלים בהוצאה צבית, כשהחוס גדול כמה פעמים פושטים המלבוש העליון ולוקחים צידים או משימים רק ככה על הכתפיים ויש בזה אסור הוצאה. עוד ועוד כמה עניינים.

ואכתוב רק מעשה אחת עד היכן דברים מגיעין הרה"צ רל"י האראוויץ אדמו"ר מצאטטאן שליט"א סיפר לי שבאת אצלו אשה אחת בעלת תשובה ואמרה צקול צבי רבי השבת קודש צריך להיות היום הכי מאושר וטוב אצלנו אצל נהפוך הוא אצלי שאני היום השבת הכי אומלל אצלי שאל אותה למה והשיבה כי להם דירה קטנה ויש לה ד' ילדים וא"א להוציאם צש"ק והיא סגורה צבית כל היום כצבית האסורים עם הילדים וחשבה שח"ו תלך מדעתה והגם שידעת שאסור לומר כן וכ"ש לעשות אצל החליטה שיעבור עליה מה שבשום אופן לא תסכים להתעבר עוד שא"א לה בשום אופן לגדלם כן והגם שבעלה רוצה שתתעבר עוד אצל היא לא

משתמשים ע"י עכו"ם וסוצרים כי הוא היתר גמור ולא מיבעיא אי הו"ל רה"ר דאורייתא א"כ הו"ל שבות דאפילו במקום מנוה לא התירו אצל אפילו אי הוא דרבנן מ"מ דוקא במקום מנוה התירו אמירה לעכו"ם ועיין ח"א כלל ס"ג סכ"א שמתמיר שלא ליהנות באתו שבת ועיין מחצה"ש ש"ו סק"ח צשם תוס' דאסור לטלטל ס"ת ע"י עכו"ם אפילו בצרמלית ואפילו לקרות בה ציצור וכן פסק הא"י הגדול בה"ש ספ"ד אות כ"ה.

והנה יש עוד כמה וכמה מכשולים שנכשלים בה דוקא בני תורה ולא מחללי שבת קודש או מחמת שכחה שזה הי עיקר טעם תיקון עירובין או אחד מעיקרי הטעמים כמבואר בגמ' צי"ה ט"ו ע"צ בהא דרב תחליפי צר אצדימי עבד עובדא כותיה דשמואל (לחומרא ציו"ט שחל להיות ע"ש שלא לערב עירובי חרות) ואמר רב עליה תחלת הוראה דהאי צורבא מרבנן לקולקולא וקאמר בגמ' מאי לקולולא דמקלקלי בה רבים פרש"י ששוכחין ומטלטלין בלא עירוב היינו לקולולא אם היה מותר לערב אתמול והא אסור עכ"ל הנה מבואר דהתקנה היתה צשציל שומרי תורה אלף ששוכחין ומטלטלין וחיישינן מחמת שכחה צאין לידי חילול שבת ח"ו וכן פסק צש"ע א"ח ס' שצ"ה ועיין מ"צ שם דלכן מנוה לערב בכל מקום ח"ל פן ישכחו ויצואו לידי אסור טלטול ע"כ הנה כתב המ"צ ושאר הפוסקים להדיא הטעם שמונה לערב לא צשציל המזידים והרשעים אלף צשציל הנוהרים שומרי התורה אלף שמה ישכחו ויצואו לידי אסור טלטול ופשוט דזה הוא מילתא דשכיחא בכל שעה והיום יותר וכמו צצירתי זה במקום אחר ועיין מחצה"ש א"ח ס' של"ד ס"א דטפי ראוי להשיגח שלא יצא לידי שוגג מכדי שלא יצא לידי מזיד דאין אנו אחראין צשציל פושעים ועדיף להצילו צשציל שוגג, ועיין עירובין נ"ג לכן של ראשונים כו' אמר רב אשי אכן כי אצבעתא צצירא לשכחה ופרש"י כשם שהאצבע נוח ליכנס צפי הצור כך אנו מהירין לשכוח ע"כ ע"ש וכיון שכן אכן נמי צבר כ"ש וכ"ש ששוכחין הכל וא"כ פשוט דמנוה לתקן עירובין שלא נצא למכשול לשכח ולהוציא שהוא לקולקול הרבים צעונ"ה ואפילו אותם שלמדו הלכות שבת שוכחין וכ"ש אותן שלא למדו שאינן יודעין ליזהר וצאין לידי חילול שבת.

ומלבד שחשצתי לעיל כמה דברים רבים מעמי הארץ שומרי תורה מקליין בהוצאות מפתחות, ומטפחת אף, וצפרט נשים וקטנים, וצעניי רפואות שנחון מאד להציא כמה פעמים מעדעסינס ולינך לרופא ולישא דברים ולפעמים אפשר שיצא לידי סכנה מפני חשש הוצאה ומשא שלא ירצו להציא מעדעסינט, וכמה חולים שנושאים צכים ניטראגלעצירין למחלת הלב, וחלאים צבית חולים שאינם רוצים לאכול צבית

תסכים צמנצ זה ואמר לי אדמו"ר הג"ל אילו הי' עירוב צבאסטאן אז לא הי' זה המנצ ועכשיו חסרון בתקון חז"ל של תקון עירובין גרם לעיכוז הריון ולעיכוז לידת ילדים וע"ד רמז אמרתי אלמלא שמרו ישראל שמי שבתות שיתקנו עירובין אז תתעברנה צנות ישראל וילדו ואמרו אין צן דוד צא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף והא צהא תליא.

עב"פ נחזור לדין שבאמת העירוב הוא דבר נחוץ כהיום כמו צימים הקדמונים הגם כי אין הנחיות להציא הטשאלענד או צשציל מאכל בהמות אבל הנחיות צשציל מה שתקנו שלא יבואו לידי מכשולות ע"י שכתה וכבר כתב הש"ל בקיצור הנהגת או"ה אות ט' סי' רמ"צ דאין להחמיר בשום דבר אפילו במקום שאין הפסד ואפילו צשל עכו"ם מפני שעל הרוצ יש צו נד הקל במקום אחר מחמת שנאסר והוי חומרא דאחי לידי קולא עד אחר מאה דברים וצדידן ודאי דהו"ל חומרא דאחי לידי קולא ולידי קלקול כמ"ש בגמ' להדיא ומרגלא צפומי כל המחמיר צעירוב מקיל צחילול צבת ח"ו.

סימן קכב

מצוה לתקן מבואות בלחיים ופתחים כדי לתקן עירובין בכל מקום

לו) והנה ראיתי יש שטוענין דמה שכתבו צש"ע א"ח סי' שצ"ה דמנזה לערב היינו דוקא לערב אבל ליכא מנזה לתקן מבואות צפתחים וכיוצא צזה האמנצ כבר הראיתי לדעת מלשון המכילתא צשלה והי' ציום הששי והכינו את אשר יביאו מכאן שמערב אדם מערב צבת ועיין תרגום יונתן שם וצמדדש שכל טוב פ' צשלה אות י' ורצותינו דרשו והיה ציום הששי והכינו את אשר יביאו את אשר יאכלו לא נאמר אלא את אשר יביאו כלומר יכינו ציום הששי צמבואות וצחצרות תיקוני לחיים וקורות למבואות ופתחים ועירובין ושיתופים להחיר להם את אשר יביאו צשבת מרשות לרשות עכ"ל הנה מבואר דסמכו על הקרא לתקן המבואות ונה"פ ולחיים וכל מיני אופן כדי שיוכלו לערב וזה הוא המנזה וא"כ פשוט דמה שאמרו צבא"ח שהוא מנזה לערב צסי' שצ"ה היינו כפשוטו. [ועיין עירובין פ' ע"ב שאני התם וצתוס' שם וצספרים דגרס ורמב"ם פ"ה מהל' שכניס הי"צ וצח"מ סי' קס"צ ודו"ק].

הי' להם פנאי למדוד צין עיר לעיר ולתקן פתח מבואות ולהניח עירובין שהי' להם צמחנות ולא נהגו צעירוב כי צמחנה הם פטורים וכו' וכשעמד שלמה שנאמר צימיו יהודה וישראל רצים כחול היס כו' תקן להם ידים ועירובין שלא נהגו מקודם עד אותו זמן עכ"ל, הנה כתב להדיא דהתיקון של שלמה הי' לתקן פתח מבואותיהם אלא שמקודם שהיו צמלחמה לא הי' להם פנאי לכל זה לתקן כל אלו התיקונים ולכן לא תקנו את זה עד שהטיצ להם הי' והניח להם מכל אויביהם ותקן להם שלמה המלך שיתקנו מבואותיהם צפתחים וצנה"פ וצכל האפשר כדי לערב להם נמצא מבואר דהתקנה היתה לתקן המבואות והעירות מקודם ואח"כ לערב וזה צרור צס"ד, ותשובה זו הוצאה צבמ"ג עשין א' מד"ס וצב"ח א"ח סי' שס"ו וצח' הארכתי צזה צס"ד.

ורבינו הגדול הבה"ג הל' עירובין כתב וצריכא מתא למיעבד לה עירוב דהר הדורנא (סביב סביב) צחצלים או צנה"פ. ורצ נטרונאי גאון צתש' גאוני מורה ומערב סי' כ"ו כתב תימה גדולה תמהני צדבר זה חכמים גדולים כמותכס צעלי תורה מדקדקים צדבר הלכה כו' אי אתם מערבין עירובי חצרות צזכות שמים וכתב הריטב"א עירובין ס"ח מהא שמעינן דלא מיציעיא ליה לצ"מ למידר צמבוי וחצר שאינצ מעורבים, ותשו' הרא"ש מפורסמת הוא צכלל לא"ה סי' ח' וצתוספתא דצ"מ פי"א י"ח וצירושלמי פ"ו דעירובין הי' כופין צני חצר זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי וצשו"ת מהר"י מינץ סי' ח' תש' מהר"מ צ"ב וכן לענין לחי וקורה אס טענו למה לתקנצ כדי להכניס ולהוציא צשבת אני איני רוצה להכניס ולהוציא או לכלנו אין צריך לנו כל כך צתקנה זו כו' אלמא כופין זה על זה דצש"ע ח"מ סי' קס"צ ס"א צסמ"ע סק"א כתב דלהכשיר המבוי צטלטול צשבת הם עשוין ומינה נלמד למבוי מפולש שצריכין להכשירו צנד אחד צצוה"פ דצריכין לסייע צצוה"פ וצשו"ת מהר"ח א"י סי' קנ"ג שכופין זה את זה לעשות מקוה כמו שכופין לעשות לחי וקורה ע"ש הרי דעל לחי וקורה פשיטא ליה דכופין ומקוה למד מהם.

ובשו"ת ח"ס א"ח סי' פ"ט שא"א צשום אופן לקהל ישראל לשמור את השבת צלי עירוב וכל רצ ואצ"ד ות"ח צעיר שאינו מתקן העירוב הקולר תלוי צצוארו וצשו"ת חי' הרי"מ סי' ד' ע"ד הטלטול צעירנו על סמך הויסקל איני יודע למה רו"מ מחפש אחר חומרות צדבר שהעיד מהר"ט שנהגו היתר ע"פ זקנים וכו' כי צאמת הוא להסיר מכשול לעג"ד אין להחמיר רק כשאפשר לתקן צנקל. וצשו"ת נפש חי' א"ח סי' כ"ה ולדינא צעיר שרצו המתפרצים ונושאים משאות צשבת צפרהסיא צריכין אנתנו לגבצ כל הקולות שאפשר להקל, וצח"ס סי' פ"ט כתב שצעירו ק"ק

האמנם כעת העיר ד' עיני ומנחתי תשו' רצינו האי גאון צשו"ת הגאוניס (ש"ת לייפיג תרי"ח) סי' מ"ד שהקשו לו על עירובין ונט"י ששלמה תיקן וכי לא היו נוהגין ישראל צזה קודם שלמה והשיב הגאון ז"ל דאותם השנים שהיו ישראל טרודים צמלחמות וצאויבים וכמה מיני צרות לא

במחיצות ע"י עירוב (אם לא מצד חסידות) א"כ שפיר מוטל עלינו החיוב להשתדל לעשות עירובים ע"י זוה"פ כדי להציל את ישראל מעון חילול שבת ה' ישמרנו ע"ש צסי' ד' (לבוש מרדכי עפשטיין ירושלים תשל"ט) כ"ש צדיקן דיש לן כל הני פוסקים שפסקו דל"ל רה"ר דאורייתא ואין כאן ס"ס אלא היתר גמור אפילו להמחמירים ביותר והלכה מפורשת בש"ע א"ח סי' שצ"ה שמנחה יש לתקן עירובין בכל מקום להציל רבים מחילול שבת וכ"ש בעירות גדולות כאלו אשר רבבות צנ"י נכשלים באיסור הוצאה וחילול שבת אשר צעונה צעבור החילול שבת עדיין לא נגאלנו כמ"ש אלמלי שמרו ישראל שמי שבתות מיד נגאלין ואין צנו כח לצטל הלכה מפורשת בש"ע ונהגו זה קרוב לשלשת אלפים שנה מפני הטעמים שלנו וגם נתברר דדעת רוב הפוסקים דצירושלים היו מערביין עד שנפרצו זה פרצות.

ובמילא קמו וגם נצבו דברי מעכהדר"ג מרן רמ"פ שליט"א הראשונים שאמר לן שמותר לערב בצארא פארק ולא טעה ח"ו בפסקו אז ואדרבה הופיע עליו מרוח קדשו לפסוק כדת וכהלכה וכ"ש שעכשיו הוספתי קצת מים וקמח בצירור הלכה זו מפי פוסקים הצנויות על יסודי הראשונים ממש כל אחד ואחד או על פי גדולי אדוקים האחרונים ולא סמכנו כאן בשום מקום על סברות שלנו אשר גדלה פרכס של ראשונים מכריסם של אחרונים וכ"ש וק"ו דהלכה כדברי המיקל בעירוב אשר היא הלכה פסוקה בכל הפוסקים מפי הגמרא והראשונים ולא מצינו חולק זה לפענ"ד לא ראינו מקום להחמיר ולא לעשות עירוב שהוא חומרא דאחי לידי קולא דכל המחמיר בעירוב מקיל באיסור חילול שבת ח"ו לרבים כמ"ש הפוסקים דלערב לעולם מקרי שעת הדחק וזורך גדול ולאו דוקא בשביל המזידים אלא בשביל שומרי תורה שאינם יודעים כל ההלכות שבת ושוגגין ושוכחין ונכשלים בחילול שבת כמבואר בש"ע ואשמח מאד לשמוע חוות דעת קדשו ולשוחח את מעכהדר"ג פה אל פה או ככתב כי אין אני אומר קצלו דעתי לשום אדם להלכה ורק כותב מה שנראה לפענ"ד וכ"ש למעכהדר"ג ק גאון עונו השם יאריך ימיו ושנותיו אחנו עד ביאת גואל נדק שיחגלה לנו צמורה בצכות שמירת ש"ק.

אלה דברי אדם מועט לעולם אסקופה הנדרסת בפני לומדי תורה לשמה המחכה בכליון עינים, להשוכן בירושלים, לישועת ה' כהרף עין, ידי"ג קשור באהבתו דושכגהדר"ק המתפלל בכל יום פעמים, ערב ובקר מלבד בצהרים, לאריכות ימיו ושנות חיים, עדי יבא אסור בנחשותים, המצפה לתשובתו הרמה בלב מלא חרדת כבוד ואעננה עטרה לראשי בלב ונפש
מנשה הקמן בן רחל לאה

דרעזניץ ה' פירצא צאופן שע"פ הדין אוסרת ולא אמר מידי לאשר הדור פרוץ צמילואו והי' קשה לפניו לתקנו וצשו"ת אצ"נ סי' רס"ו והמתעקש בזה ומונע מלהעמיד העירובין הוא מחטיא את הרבים ועמיד ליתן את הדין ושמה לבו שלמעשה לא מלאה לבס של המתעקשים מלהפריע את המעמידים העירובין ממעשיהם. וצשו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סי' ק"ח אמנם עלינו לחפש בחורין ובסדקין אחרי פתח היתר כדי שינצל מחילול שבת ח"ו ובס' ת"ש סי' שס"ה סקכ"ד כבר כתבתי דשרי אמירה לעכו"ם לחזור ולתקן העירוב דהו"ל מחינה הנעשה בשבת דשרי כמ"ש סי' שס"ב ס"ג דבזה יש לסמוך על צעל העיטור דשרי אמירה לעכו"ם במקום מנחה ואין לך מנחה גדולה מזו שלא יחללו רבים שבת. וצשו"ת מים רבים סי' קמ"ה בשם מוהר"ש אצוהב כמה עמקו מחשבות רז"ל הרועים הקדמונים להרים מכשול מצני עמיו למען ייטב להם לטלטל חפציהם ממקום למקום בהיתר ולא באיסור ע"ש ועוד הרבה מה שכתבו בזה אצל אין רגזי להאריך בזה. ועיין צסי' עזי אלמוגים סי' שצ"ה מה שביאר דדברי הרמב"ם והראש"ד ז"ל ומה שחממה אכ"מ בצרכת על מנחת עירוב וצחילוק הרמב"ם במנחה שמצרכין על למנחה שמצרכין צל.

הירוצא לנו מכל זה מאחר שזכינו צעוה"י להחזיר עטרה ליושנה ולהסיר כל התלוות והשגות מעלי דצרינו הקודמים, ובפרט לצאר דצרי מרן החו"א ז"ל וצעל עה"ש ז"ל ושיטת רוב הראשונים דס"ל דבעירות גדולות צריכין המבוארות והרחובות להיות מפולשות משער לשער ומכוונות זה כנגד זה ממש וכהצנת רצינו המג"א ושאר האחרונים צביאור שיטת רש"י ודעימי', וגם צדין מונע רגל הרבים מרה"ר דלא בעי מחיצות דוקא, הרי יש לן י"ג טעמים כראי מונקים שכל אחד מהם לעצמו ראוי לסמוך עליו ולהחיר עירוב בפני עצמו וכ"ש במקום שיש מחיצות גמורות משלש רוחות וכ"ש וק"ו שיש עוד מחינה מוקפת ומקורה סביב צארא פארק ועוד טעמים להחירא וצירוף כולם כאחד לכ"ע ליכא שום חשש אפילו להמחמירים ביותר ואפילו לשיטת הרמב"ם והמשכנות יעקב יהי' מותר לערב אפילו לכתחלה.

וגם הגאון בלבוש מרדכי החיר מכח ס"ס ח"ל: נמצא לגבי איסור דאורייתא הוי ס"ס ספק אם יש כאן איסור דאורייתא דדילמא הא דלא מהני זה"פ צבה"ר דאורייתא הוא רק מדרבנן דלא אהו רבים ומצטלי מחינתא ודילמא לא הוי כלל רה"ר דאורייתא, ולגבי איסור דרבנן, דצרה"ר אין מועיל זה"פ הלא גם חד ספק מהני כמ"ש הש"ך יו"ד סי' פ"ג דצכה"ג חסוב ס"ס א"כ מדינא מותר לדין לשאת ולטלטל

סימן קבר

זאת תורת העולה בקיצור

סימן קבה

בענין אי יש בנוא יארק רה"ר דאורייתא

ה' מטו"מ תשל"ז בני יצו"א

מע"כ האי צורב וכו' וכו' הרוצה בעילום שמו הי"ו.

אחדשה"מ. יסלח לי אם לא תיארתי כראוי כי לא ידעתי
אכנהו, ונדבר בקשמו להצינהו מש"כ בספרי
משנה הלכות ח"ו סי' פ"ו פ"ז דבנוא יארק אין לנו רה"ר
דאורייתא מחמת שבאמנע הרחוב אסור לעבור צרגל ע"פ חוק
המדינה וגם מטעם סכנה ולכן אין מצוי שם עוצרים ושצים
וצלדים שעוצרים ושצים ליכא ט"ו אמנה וגם ליכא ששים
ריצוא צוקעים, ומה שעוצרים בהמכוניות הם רה"י ולא מקרי
עוצרים ושצים כלל אלא הו"ל כיושב צביתו ותמה ע"ז דאטו
על המכונית אנו דנין אנו דנין על הרשות הרבים שעוצרים
שם צנ"א ומה לי צאחה אופן עוצרים במכונית או צאופן
אחר מ"מ הרשות אין לו מחילות ורבים עוצרים ושצים שם.
חו כחצ דצאמנת יש רשות לעבור גם צרגל רק שהוא מחולק
בזמן איזה רגעים יעצרו בו המכוניות וצאחה רגעים יעצרו
הולכי רגל ולא יגרע עכ"פ ממקום שחציו מיועד לגדולים
וחציו מיועד לקטנים והכ"נ חצי הזמן הוא מיועד להולכי רגל
וחצי זמן למכוניות.

אהובי ידי נא יעשה אונז כאפרכסת ואצינהו רה"ר הוא
מקום שיש בו ט"ו אמנה רחצ צאורך מחנה ישראל
יש רשות לכל אדם לעבור בו ויוכל לעבור ציושר צלא עיכוב
ולדעת רוב גדולים נריך להיות בו ששים רצוא צוקעים עיין
תוס' עירוצין דף ו' ד"ה כנ"ד וצמאירי ריש עירוצין ד"ה
והמשנה ראשונה ועיין שו"ת משכנות יעקב א"ח סי' ק"כ
וצתשו' צית אפרים דחה כל דצרו ע"ש דצרים כגחלי אש
יוצאים מפי שני שרי התורה והנה פשוט דרה"ר כשמו כן
הוא שיש רשות לרבים לעבור בו צלי עיכוב ולכן מקום שיש
עיכוב מפי הממשלה שלא לעבור וכ"ש שיש עיכוב מחמת
סכנה שלא לעבור בו רבים אין זה רה"ר אלא אדרצה אסור
לרבים לעבור בו. ומה שחושב שבכאן נמי יש רשות להלך רק
זמנים קצועים יש שמשתנים ע"י שינוי החשמל מאדום לירוק
אין זה כלום, מתרי טעמי, חדא דצאמנע הרחוב לעולם אסור
לעבור צרגל אפילו כשהזמן קצוע לעבור צרגל לא התירו
לעבור אלא על יד הקרנות מרחוב לרחוב ולא להלך ולעמוד
צאמנע הרחוב וכיון דאינו יכול לעבור צאמנע הרחוב ציושר
צלי עיכוב צכל הרחוב כה"ג לא מקרי חו רה"ר אפילו אם
היה מותר לעבור מצד זה לצד זה על יד הקרנות צכל שעה
ולאו דוקא לזמנים ידועים וכ"ש שאין לו רשות אלא לזמנים
ידועים. וכיון דמדינה אסור א"כ ליכא צזה רה"ר ופשוט די
כח ציד מושל העיר לאסור ולהתיר הליכה והכל תלוי בו

- (א) המוציא קאר מרה"י לרה"ר לדעת רוב הפוסקים ליכא חיוב דכיון דהקאר רשות בפני עצמה היא נמצא דמעולם לא הוציא מרשות לרשות וגם משום מעביר ד"א ברה"ר ליכא דהרי מקום הקאר הוא רה"י.
- (ב) דעת רוב הפוסקים דבעי ששים ריבוא בוקעין צרגל והנוסעים בספינה או בעגלות או בקאר אין מצטרפים לששים ריבוא.
- (ג) כל מקום שיש שם מניעה לרבים מלעבור יהי' המניעה מאיזה אופן ומאיזה טעם שהוא בין משום חוק המלכות ובין משום דלתות או רעד-לייטס או סטאפ-סיינס וכיוצא בזה כל שיש מניעה לרבים ואפילו לטובת הרבים מוציאו מדין רה"ר.
- (ד) דעת רוב ורובא ככולו של הפוסקים ראשונים ואחרונים דכל מקום דליכא רה"ר מפולש ומכוון זה כנגד זה לא הוי רה"ר.
- (ה) אפילו להריב"ש ודעימיה דמפולש מקרי אפילו עקום כל שמפולש מעבר לעבר, מ"מ היכי דמצד אחד אינו מפולש אלא מסיים למחיצה או כיוצא בזה לא הוי רה"ר.
- (ו) דרכים וכיוצא בזה שמשלמין מס (טאל בלע"ז) על כל קאר ועל כל נסיעה לא הוי רה"ר.
- (ז) עיר שיש בה ג' מחיצות סגי בצה"פ מצד רביעי אפילו יש שם ששים ריבוא בוקעין. ברוקלין היא מוקפת חומה מג' רוחות עשויות בידי אדם וגם חלק מצד רביעית מוקף במחיצות.
- (ח) קארס העומדות ברה"ר או אפילו העוברות אם הם סמוכין זה לזה עד שהם עומד מרובה על הפרוץ נחשבים כמחיצות ומוציאין מידי רה"ר.
- (ט) יש לסמוך על דברי מרן החז"א ז"ל דעירות גדולות בזה"ז אינן מפולשות שמוקפות מד' רוחות בבתיים.
- (י) יש לצרף שיטת העה"ש דאין לן רה"ר בזה"ז נוסף לשאר שיטות שהבאנו.
- (יא) רה"ר צריך דוקא שיהיה מסור לרבים בכל עת בלי עיכוב כלל. לדעת רוב הראשונים ירושלים עירבו בה בזמן שדלתותיה נעולות.
- (יב) מצוה לתקן צה"פ ולחיים וקורות ושאר תיקונים בעירות גדולות או קטנות כדי לערב בהם ולהציל רבים מעון וכתבו הפוסקים שכופין על זה יותר ממה שכופין לעשות מקוה.
- (יג) רוב ההיתרים המבוארים כאן מותרים אפילו לשיטת המשכנ"י והריב"ש ודעימיה.

כמבואר באב"ד בתשובה ועיין גמ' ז"כ כ"ג ע"א אחולי אחיל
ובתוס' שם ד"ה אחולי.

ועד הנה כתבתי לפי סברתו דרשות לעבור מומן לומן נמי
הוא רה"ר אבל באמת כי זה שבוש ללא דמי כלל מקום
שחזיו מיועד לגדולים וחזיו לקטנים לחזי זמן מיועד לבג"א
וחזיו למכוניות, דבמקום שחזיו מיועד לגדולים וחזיו לקטנים
כל הרשות הרבים מיועד הוא בכל עת לצקוע צו רבים ורבים
צוקעים צו בכל שעה ומוותרים לעבור בכל שעה אלא דמדריך
המקום עוזרים גדולים כאן וקטנים צדד השני אבל כולם
עוזרי רגל הם כה"ג הו"ל רה"ר אבל צידון שבזמן שהאור
אדום אסור לעבור צרה"ר א"כ בשעה שאסור לו לעבור הו"ל
כעין מחילה שבשעה זו נסגרה המחילה ומפסקת שלא לעבור
בכל ג' רגעים וכיוצא צו ואח"כ נפתח הפתח, ובאמת כי כבר
שמעתי מממה גדולים שמה"ט גופי רצו לומר ללא הו"ר רה"ר
בנוא יארק משום דבזמן שהשמשל מתהפך לאדום נאסרו
הבג"א לעבור הו"ל כמחילה וליכא רה"ר דהו"ל כמו פתח
שקוגר ופתח בכל שעה וידון כ"ש הוא דהרי באמת לגמרי
אסור לעבור.

ומה שרצה לומר דהעוזרים במכוניות נמי עוזרים צרה"ר
מקרי אפילו שהם צרה"י פשוט דזה אינו דודאי מה
שיושב צרה"י אינו מקרי צוקע צרה"ר וחז"ל צפי אמרו
צוקעין צו צרה"ר ולא צרה"י ואם ימלא אדם רה"ר כולו
צרה"י אפילו יעבור הרה"י דרך הרה"ר אין זה צוקע צרה"ר
אלא צרה"י וכנראה לא עיין במפתחות שם בספרי הג"ל
בסי' פ"ו שהבאתי מדברי רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל שכתב
בחי' לעירובין במהלך צספינה חז"ל ואין אני קורא בזה אל
יכא איש ממקומו כיון שהלך ג' פרסאות צרגליו שהרי הילוך
בספינה אינו קרוי הילוך כלל ותמה על עמך הוא יושב
צרה"י שלו שהספינה רה"י הוא וכו' ואתה חושש לו משום
מהלך ג' פרסאות איהו מינת ניחא וספינה הוא דקא מסגיח
וחצר מהלכת הוא ולא אדם מהלך כלל עכ"ל ע"ש ועתה
אם צספינה שאדם מהלך בה על פני כולה לא מקרי מהלך
אלא חצר מהלכת הוא כ"ש מכונית דלא מקרי מהלך צרה"ר
כלל אלא איהו מינת ניחא והרה"י מסגי תחתיו וחצר מהלכת
הוא וליכא כאן צוקעין צו צרה"ר כלל ולכא הרי אינו
רשאי. ועיין תוס' פ' הורק (ז"ח) הקשה ר"ת דהאיך
תחתיהו הו"ר רה"ר והא ליכא ס' רצוא צוקעין תחתיהו ואומר
ר"י דמ"מ דרכן היה לנאח ולבא באותו דרך ע"ש מבואר
דלר"ת אפילו תחת העגלות היה קשה ליה האיך הוא רה"ר
ורק מטעם שדרכן היה לנאח הו"ר רה"ר א"כ לדידן דאסורין
לנאח פשוט דלא הו"ר רה"ר ועיין מג"א א"ח סי' רס"ו
דעגלה אם היא מקורה מלמטה תחת העגלה נמי הוה רה"י
או מקום פטור ע"ש.

ומה שהקשה אתוס' עירובין י"ב דס"ל דמדאורייתא גם
החכמים מודים דב' מחילות הו"ל רה"י מגמ' שבת
דף ו' ע"ב הנה באמת כי זה הוא קושית הגרע"א צגהש"ס
שם עירובין י"ב והיח דבצר צ"ע אמנם עיין מאירי פ"ק
דשבת יש אסקופה חז"ל חכמי הדורות שלפנינו כתבו שכ"מ
שיש שם שני כתלים ולחי רה"י הוא וכו' ומה שנחלקו עם
ר' יהודה לזרוק דוקא צקורה שאינה אלא משום היכר ולדעת
חכמים אינה רה"י אפילו לזרוק וכו' ע"ש הרי להדיא דברי
המאירי דמפרש בשם חכמי הדורות כדעת התוס' ולא קשה
ליה מגמ' שבת הג"ל ודברי הגרע"א ז"ע ועיין ספרי משנה
הלכות ח"ז סי' ס' באריכות מזה.

סימן קבו

ביאור דקיי"ל הא דמסיב רבא הילוך ע"י הדחק
שמיח הילוך ואמאי לא הו"ר רה"ר ע"י הדחק

ועל דבר שנתקשה עוד צביאור דברי הגמ' דף ז' ע"א
דקיי"ל קרן זוית הסמוכה לרה"ר הו" כרמלית משום
דלא ניחא תשמישתיה וקשה ליה דהא מסיק רבא דהילוך ע"י
הדחק שמיח הילוך וכן קשה ליה למ"ד צין העמודין הו
כרמלית משום דלא מסתגי להדיא ומה צכך הא הילוך ע"י
הדחק שמיח הילוך, גם קשה ליה למ"ד דצין העמודין הו
רה"ר כיון דומנין דדרסי לה רבים כרה"ר דמי ומה צין זה
לקרן זוית.

פשר הדבר כך הוא דרה"ר צני צ' תנאים א) שיהו צני
אדם צוקעין צו צמציאות צ) שיהא ניחא תשמישתיה
כלומר שיהא נוח לצני רה"ר ליכנס בה כל זמן שירצו ואף
אם לא ילכו צו בשעה חדא אבל צעינן ראוי ליכנס בה בכל
עת דודאי לא צעינן דבכל רה"ר יהיו ששים רצוא נמנאים צו
בכל עת. ולכן צקרן זוית אמרו דלא הו"ר רה"ר משום דלא
ניחא תשמישתיה ופרש"י שאין יכולין להכנס בה להדיא דרך
הלוכו וכיון שאין יכולין ליכנס בה דרך הלוכו להדיא כלומר
צישרות אלא צריך להסב עממו ליכנס דרך שם אם ירצה ליכנס
דרך שם כבר נקרא מקום שאין רבים צוקעים דאין דרך צני
אדם להסתובב וליכנס דרך שם אף שצידו לעשות כן אבל אין
ניחא ליה וצריך לזה לנאח מדרכו צכיוון ולכן הוה כרמלית,
אבל צהילוך ע"י הדחק לרצא אף דההילוך קשה שם אבל
המציאות שצני רה"ר כולם עוזרים דרך שם כיון שזה הוא
הדרך הרבים וכיון שרבים צוקעים ועוזרים דרך המים הללו
הו"ל רה"ר דהילוך ע"י הדחק כוה שמיח הילוך שהרי
המציאות הוא שרבים עוזרים ושצים דרך הזה אף שקשה להם
ההילוך שפיר הו"ל רה"ר.

והגם שהעיר שם עוד איזה ענינים אמנם יסלח לי כי אין הזמן גרמא ואני מוטרד בשאר ענינים ורק בין הפרקים לקחתי לי איזה רגעים להשיב וי"ר שיזכה ללמוד תורה לשמה דושה"ט בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן קבו

אין להביא רא"י מהפוסקים שנדחו מהלכה ותשובה על השנות על קונמ' אום אני חומה

ג' לסדר ואהבך התשמ"א בני יצו"א

הרימותי בחור מעם שמחתי לראות שיש לו ליד"י הרב הגאון כו' מוה"ר שלמה מיללער שליט"א ראש הכולל בטאראנטא בן ממולה ומלובן ומזורו ורתילד כותיה תילד, אע"ג דאית ליה פירכא ה"ה הבחור החשוב מפלפל ומסלסל בדברי רבותינו הראשונים נוסף על האחרונים הב' חיים פינחס מיללער הי"ו.

אחדשה"מ. קבלתי קונטרסו עם הערות חסודות על קונטרסי אום אני חומה שי"א לאור זה שנה, ועברתי על דבריו וראיתי שזונה וסותר וכמה דברים ראויים להעיר עליהם.

(א) **אמנם** קודם כל דבר הנני להקדים לכז' הקדמה אחת מה שראיתי בזמנה בני תורה היראים לדבר ה' שחקר להם ידיעה זו. מכללי ההלכה לכל יודעי דת ודין דצית שמאי וצ"ה הלכה כצ"ה ואם יצא מי שהוא לחלוק בהלכה ויציא לעממו רא"י מצ"ש לא די שאין זו רא"י אלא עובר באיסור ומעשה דר"ט יוכיח והנה כן אמרו גם בשאר פוסקים היכא דנפסקה הלכה כהחד מהם אפילו מצ"ה רבים פליגי עליהם הלכה כהיחיד וע"ז אמרו במשנה עדיות פ"א מ"ד ולמה מוכיירין את דברי שמאי והלל לצטלה ללמד לדורות הבאים שלא יהא אדם עומד על דבריו שהרי אבות העולם לא עמדו על דבריהם ולמה מוכיירין דברי היחיד זין המרובין הואיל ואין הלכה אלא כדברי המרובין שאם יראה צ"ד את דברי היחיד ויסמוך עליו שאין צ"ד יכול לצטל דברי צ"ד חצירו ופי"ה הרע"ב ויסמוך עליו כלומר שעשה כדברי היחיד אין צ"ד אחר שיעמוד אחריו יכול לצטל דברי צ"ד הראשון שעשה כדברי היחיד עד שיהא גדול הימנו בחכמה וצמנין בחכמה היינו שראש הישיבה של צ"ד האחרון יהיה גדול בחכמה מראש הישיבה של ראשון וצמנין שיהא מנין התלמידים שזשישיבה של אחרון מרובין ממנין התלמידים שזשישיבה של ראשון.

(ב) **ואמר** ר' יהודה א"כ למה מוכיירין דברי היחיד וכו' ע"ש ובא"ז הגדול כתב שמצ"ה כמה הלכות דנהוג עלמא כספרים חילונים היפוך ממה שמבואר בש"ס ופוסקים כגון

ולפי' השני שפרש"י צית שפניו עומדין אלכסון שזית אחת סמוכה לרה"ר והשניה משוכה מרה"ר ולפנים זית הבולטת מעכבת את הרצים מליכנס צהדיא צתוך כניסה של זית אחרת (ועיין רמב"ם שפירש פי' אחר) ולפי' זה נמי הטעם דכיון דצקרן זית זו לא ניחא תשמישתיה לעצור עליו צהדיא ולכן אין הרצים עוצרים דרך שם והו"ל כרמלית דהו"ל חסרון צקיעת רצים צמקום הזה אצל אין זה דומה להילוך ע"י הדחק דהגם שקשה ההילוך אצל המציאות שהרצים עוצרים דרך שם ולכן שפיר הו"ל רה"ר.

ובזה מוזן נמי למ"ד דצין העמודין הוי כרמלית דלא מסתגי ליה להדיא דכיון דלא מסתגי ליה נמצא החסרון בעוצרים ושצים שאין עוצרים דרך שם כיון דלא מסתגי להו להדיא אלא צריכים לסבב ועיין רש"י דהני עמודים היו הרצה צאורך ורוחב וזה שלא כנגד זה וצריך לסבב המקומות והעמודים ולא יכול להלך ישר ולא דמי להילוך ע"י הדחק בעוצרים ושצים להדיא דרך הזה אלא שקשה להם ההילוך אצל כאן חסר צעמם ההילוך. ופוק חזי דדייקי צלשון דלא מסתגי ליה להדיא ולשון להדיא הכוונה כמו שהוא ישר לעצור.

וב"ש דאחי שפיר להפוסקים דרה"ר דינו להיות מפולש דוקא משני ראשים עד שיוכל לעצור ביושר צלא עיכוז וצלי עקמומית וכל שהרה"ר מתעקס בצ"ה מקום לא הוי רה"ר דלא מסגי ליה להדיא ועיין חז"א א"ח סי' ק"ז דכל עירות צוה"ו שרחוצותיהן אינן מפולשות אלא עקמומת אינו רה"ר ע"ש. ולפי"ז אחי שפיר מאד פי' דלא מסתגי ליה להדיא כלומר דהגם שהאנשים מסתוצצים תחת העמודים ועוצרים דרך שם אמנם כיון דהעמודים היו צאורך וצרוחב זה שלא כנגד זה ולא מסתגי ליה להדיא לא הוה רה"ר כיון שאין ההילוך ישר, ולמ"ד דצין העמודין הוה רה"ר צ"ל דכיון דהמקום צעמם הוה רה"ר רק צין העמודין לא מסתגי ליה ולא דרסי צה רצים כיון שצריך להסתוצב ס"ל דמ"מ כיון דצמנין דדרסי צה רצים הו"ל רה"ר ולא דמי לקרן זית שהוא מן הצד ולא צאמצע רה"ר כהני עמודי ולהתם לא דרסי צה רצים והצן. וקצת י"ל דצאמת צהא פליגי אי צין העמודין רה"ר או לא דמתלקותם אי צעי רה"ר מפולש ממש או לא וק"ל.

ובמביאור לשון הגמ' נמי מבואר מה שכתבנו לעיל צביאור לשון רה"ר דכל מקום שאין דורסים צו רצים ואין מסתגי להו להדיא אפילו אי הוה צמקום רה"ר לא הוי רה"ר וא"כ כ"ש צדיקן דהרה"ר אסור לדרוך צו צכף רגל כלל וכלל לא ולא מסתגי להו לרצים כה"ג פשוט דלא הוי רה"ר כלל וכלל לא וזה צרור מאד.

על הדברים בק"ד וצמיעוט הדברים אנסה בק"ד להשיב לו כפי האפשר.

ו) **ובמה** שהביא בשם האבני נור הלי עירובין סי' ער"ב אות כ"ד ח"ל מלשון כ"ג יראה כאלו טיבותא עבדי בהדאי כאשר אינו משיג על דברי ונהפוך הוא כי מסייע אין בו ממש וכ"ש השותק או העונה אמן יתומה אך ע"י השגות ברצוא ושז מתברר ההלכה כסולת נקיה ורווחא שמעמתתא עכ"ל והוא כעין התנוללות על שמישיג עלי אצל ח"ו אין אני מקפיד על שום בן תורה על שמישיג עלי דברינו ואדרבה אני מחזיק לו טיבותא באמת כי ממ"נ אם ההשגה אמיתית או תבא עליו זרחה שהצילנו ממכשול וכ"ש מלהכשיל הרבים ואם אין בהשגתו ממש מה איכפת לי אם משיג וטותן קמחא טחינא.

ז) **ובמילא** בענין ס"ר דבעינן להיות רה"ר הנה כבר פסקו בן כל האחרונים ז"ל וכן נהגו מקדמת דנא בכל ערי ותפוזות ישראל ואין חולק על זה רק המשכנ"י דלא קיי"ל כותיה והגם דהמ"ב דדד בזה מ"מ כתב ג"כ דלא נהג עלמא כותיה רק בע"נ יכול להחמיר לעצמו ולאידך גיסא פסקו כמעט כל האחרונים דלא כמשכנ"י וכמ"ש המהרש"ם ח"א סי' קס"ב וגם הגרמ"פ בס' אג"מ כתב דכבר איפסק ההלכה כדעת האחרונים דבעינן ששים ריבוא בזקעין זו בכל יום. וכ"כ הדברי מלכ"ל והתירוש ויאהר ובעל הרי בשמים והחז"א והגרמ"ע ז"ל והגרמ"פ אבדק"ק ירושלים והגר"י שטייף זכר כולם לזרחה חוץ מרוב רובא דרובא מהפוסקים שהם בעוה"י אחנו חיים.

ח) **וב"ש** דבכל יום מספקא להו לקצת האחרונים אי בעינן הנה אכן לא שצקינן פשיטותי דראשונים ורוב האחרונים מפני ספיקת כמה אחרונים וכבר הבאנו דעת רבותינו הראשונים הר"ן בשם סה"ת והרמב"ן ורבינו הגדול הבה"ג וכ"כ המאירי דלדעת הפוסקים דבעינן ס"ר בכל יום והכי איפסק לרבינו בש"ע והאחרונים ועיין שו"ת לבושי מרדכי (עפ"שטיין) ועכ"פ אם לא בעי בכל יום א"כ נפל פיתא לזירא דא"כ לעולם אפשר שיהי" ס"ר בזקעין ואם לא עכשיו למחר ואם בשבוע בשנה או בעשר שנים לפעמים יעברו שם ס"ר ולא נתנו חכמים שיעורים כאלו. ומה שתמה אטו במדבר בכל יום יאלו הששים, הנה כבר כתבתי בזה דודאי עברו בכל יום שהרי יאלו ללמוד תורה בכל יום מפי משה או לתפילה בניצור שמנאות בכל יום, ובודאי אם לא בא אדם יום אחד למתיבתא שאלו אחריו וכמ"ש בגמ' דאם לא בא יום אחד למתיבתא שאלו מדוע לא קבלנו פניך אמתול צביהמ"ד.

ט) **וב"ש** לדייק לשון רש"י עירובין מ"ו שכתב צד"ה שלש שנתמעטו אוכלוסיה מעבור צרחותיה ס"ר ולא דמיא השתא לדגלי מדבר עכ"ל ומשמע לי דסגי ס"ר בכל

ע"פ מק' סופרים ולמשל קריאת ויחל דע"פ הגמ' ציום תענית קוראין זרכות וקללות והעולם נהג לקרוא ויחל ועמה אם יבא מי שהוא ויאמר שכל העולם טעו שהרי מזואר בש"ס היפוך קריאה דלין ודאי לא נשמע לו אלא הו"ל כאלו יבא בת קול הלכה כהני וכ"כ שאר ראשונים וכה"ג לא אמרינן הלכה כראשונים שאם ימנא ראשון שאומר לנהוג או לפסוק באופן אחר. והטעם דכל מה שהנהיגו בני ישראל בכל הדורות אין לשנות והו"ל כהלכה מפני הגזורה ואין להרהר אחריה.

ג) **ובמ"ש** ה"ב ח"ל: אף שיש כמה גדולי עולם החולקים על רש"י מ"מ אין כח ציד שום אדם לערער על מנהג אשר נתיסד ע"פ גדולי עולם חכמי זרפת ואשכנז אשר אנו מבני בנייה ומימיהם אנו שותים עכ"ל ובערה"ש סקיי"ח ח"ל אצל מה מועיל האריכות אחרי שהעירובין נתפשטו על סמך היתר זה וכאלו בת קול יבא (מן השמים) הלכה כשיטה זו ואם נמחה לא לבד שלא יציתו אלא נראה כמשחגעים וכו' ע"ש ולכן מה שמציאים לפעמים דעת ראשון דעת יחיד ובעלי הש"ע פסקו דלא כותיה אין זה מעלה ולא מוריד ואפילו יבא הרבה ראשונים כל שבעלי הש"ע ראו אותם והכריעו דלא כמותם אין לחוש להם ועכ"פ אותם הרונים לנהוג כש"ע ודאי הדין עמם ואין אדם רשאי או יכול לחלוק עליהם בצבחות שלו עיין שו"ת פנ"י סי' נ"א להגאון מגיני שלמה ובשו"ת חו"י בהשמטות ובקיצור תקפו כהן סי' קכ"ג וקכ"ד ח"ל קיימו וקבלו חכמי הדור לשמור ולעשות ככל האמור במטבע הקצר הש"ע והרמ"א ז"ל ולדעתי אין ספק כי הכל בכתב מיד ה' עליהם השביל ורות ה' נוססה בם להיות לשונם מכוון להלכה וחסד ה' צידם ילית ועיין תומים סוס"י כ"ה וצמשה הלכות ח"ו סי' ל"ב ודו"ק.

ד) **והנה** ידוע דבכל המקומות תקנו עירובין זה יותר מאלפים שנה בעירות גדולות וקטנות ובפרט צדורות האחרונים ובכל המקומות לא השגיחו המשכנ"י ולא פסקו כותיה בשום מקום ציוראפ כידוע וכן אמר לי להדיא הגרמ"פ שליט"א דאפילו בעירו של בעל משכנ"י הי' עירוב ובוזיולנא ובוזארשא וצריסק ובכל עירות גדולות וכמו שהעידו ע"י בעל דברי מלכ"ל והגאון מהרש"ם והצ"א ועוד כמעט כל האחרונים עד דורינו מרן החז"א והגרמ"ע מהרצ"פ פראנק הגר"י קנייבסקי שליט"א ועוד ועוד כן ישנם היום עירובין בכל עירות שיש שם מאחינו בני ישראל חוץ מאמעריקא בכמה מקומות הגם שגם פה ישנם כמה מקומות שישנם עירובין והנה כל זה רצימי להקדים. ומעתה לעצם מכתבו היקר.

ה) **הבני** מנרף פה קונטרס אום אני תומה שאך יבא מדפוס ושם ימנא רוב הדברים מה דקשה ליה ימנא חי'

וא"כ הדריינן זזה לכללא דהרמ"א והפוסקים דכה"ג אמרינן
 אילו ראה אותם הי' חוזר ומודה להם ולמה לן להפוכי
 מטרתא וליכנס בדחוקים וח"ו להכניס דברים שאינם ולהפוך
 דברי אלקים חיים, אכן בעזה"י בכללי הפוסקים נלך ואם
 בראשונים מצוהר בכל יום ומרן המ"צ כתב שלא מנא כן
 א"כ הוא דבר שנעלמה ממנו מאותו לדיק באותו רגע ולא
 נפחת מגלותו אפילו כ"ש בשביל זה כי מן השמים העלימו
 ממנו לסיבה בלתי ידועה לנו ואולי שיבואו אחרונים ויתגדרו
 בו ועיינן מש"כ כק"ו המהר"ל מפראג ז"ל עה"פ אתו עמו
 כלומר אליו.

(א) ובזה נכלל ג"כ מה שצ"ן שם על הגליון ח"ל וע"ש
 עוד שכתב דמש"כ המחבר בכל יום לאו דוקא
 הוא באמת דבר פלא לומר כן ואם הראשונים דייקו דוקא
 הוא אכן נאמר ח"ו לאו דוקא, א"כ נאמר ס"ר לאו דוקא,
 ונאמר גם מפולש לאו דוקא, ונאמר גם ט"ז אמות לאו דוקא,
 ומי זה שיבחינן זזה שזה דוקא וזה לאו דוקא, ולאידך גיסא
 מה שכתב רש"י עיר שיש זה חומה דוקא הוא ומה שכתב
 בדף ק"ג נמי דוקא הוא להיפוך ממנה שכתב בפי' במקום
 אחר ולמה נשוי' חולק, ולומר דשתי לשונות הן נאמר שבכאן
 לאו דוקא הוא ובדף מ"ג לאו דוקא הוא, אין אלו אלא דברים
 תמוהים לפענ"ד ואין לי באור כלל לדברים אלו ואדרבה כתב
 מרן הח"ס בתשובותיו בלשון הב"י ז"ל שהגם שלא כיון מה
 שכתב מ"מ משמים השגיחו עליו וכתב לשון כזה שהוא אליבא
 דהלכתא והכ"נ אומר אני דמשמים השגיחו עליו וכתב לשון
 בכל יום.

(ב) ובש"ב עוד אמש"כ בנתיב י"ב דהיושבים בקארס אינם
 מנטרפים ומע"כ מרן אצוי הרב הגאון
 שליט"א הביא רא"י מרבינו אברהם בן הרמב"ם ומדברי
 המג"א סי' שמ"ה שהביא בקי"ד שם דברי הרא"ם
 דהספינות השטות צמים מצטלי מחילתא והוא דעת היראים
 והוצא בש"ע הרב בקו"א שם.

הנה באמת כי מר אצוי הגאון שליט"א כתב אלי בדבר זה
 זה כשנתיים ובס"ד השבתי לו אז והנה הדברים נדפסו
 בנספרי משנה הלכות ח"ו סי' ס' וישבתי כל הדברים אמנם
 אין ציהמ"ד בלא חידוש ובס"ד נתחדש לי בדברים אלו
 דאדרבה משם רא"י ברורה לדברינו דאין אנשים שבספינה
 מנטרפין אלא צעינן דוקא מהלכי רגל וכן כתב להדיא בשו"ת
 כנ"י א"ח סי' ו' (דף 9 מדפי הספר) ח"ל מר הבינינו כוונתו
 בקושיא שהקשה מדברי המג"א סי' שמ"ה סקי"ד ועמה
 הבנתי שפשיטא דל"ק מידי דכוונת מג"א סי' שמ"ה סקי"ד
 ח"ל מיא משחינן וא"ת הא מיא ל"מ מחילה פי' ויחשוב

הרחובות ולא צעי בכל רחוב ורחוב הנה אמת כי אין צרואי
 לפלפל כי אפשר הכין, אבל לפי האמת אין לדקדק דיש לומר
 דכוונת רש"י שנתמעטו אוכלוסיה מעצור ברחובותיה ס"ר
 כלומר בכל רחוב ורחוב והכי דייק דאל"כ הי"ל בפתח עיר
 שנתמעטו אוכלוסיה מס"ר או שנתמעטו אוכלוסיה מעצור זה
 ס"ר ומדקאמר ברחובותיה משמע בכל רחוב ורחוב אבל כאמור
 אין לדייק כן, ומה שדייק שמרן רשכבה"ג הגרמ"פ שליט"א
 כתב דאפשר דגם דברי סה"ת כן הנה לאחר הסליחה כיון
 דהר"ן העיד לן בשם בעל התרומה שס"ל בכל יום וכן פסקו
 בעלי ש"ע והמג"א והאחרונים אכן אפשרותם סמכינן שפסקו
 כן ואם כן נאמר על רבותינו הראשונים שהם שלא בדיוק היאך
 רוצה לדייק דיוקים בדברי שאר רבותינו הראשונים ולעולם מה
 שלא נראה לפסוק ח"ו נאמר שהוא שלא בדיוק וטעות הדפוס
 ואיזה תלמיד טועה כתבו ונריך למחוק וכיוצא בזה ואז נוכל
 לשנות התורה כפי רגון כל איש ואיש צמהרה אבל לא כן קבלנו
 מרבותינו אלא שכל קוץ וקוץ מהראשונים תורה שלמה היא
 ואנו מדקדקים בהם כפי מה שאפשר ואם לא זכינו להבינם
 אמתו תלין השגגה והטעות ולא בהם שלא זכינו להבינם וטח
 עיינינו מראות האמת ואם מי שהוא רוצה לומר בעצמו שהוא
 מצא שטת שאר פוסקים הוא דבר אחר אבל לומר מה שכתבו
 הראשונים היפוך אין צנו כח לחלוק ולפרש בדבריהם היפוך
 ממנה שפי' הראשונים ז"ל כי הם ידעו יותר וגדולה כפרנס
 של ראשונים ממתנם של אחרונים.

(י) ובאמת כי גם זה הוא אחד ממחללות הדור שאין צכחם
 להודות שגם גדולי הדור אפשר שלא ראו דבר
 או שטעו או שמן השמים רצו להניח מקום להתגדר בו לדורות
 הבאים כמ"ש בגמ' קידושין ח"ל הירושלמי נדרים פ"ז ר'
 אבא בר זמינא אכן כתב ליה הרי שלחנו לכם אדם גדול שאינו
 בוש לומר לא שמעתיו ע"כ ע"ש הרי אדרבה אדם גדול הוא
 זה שאינו בוש לומר לא שמעתיו, וברבא כמה פעמים מלינו
 שחזר בו והדר אוקי אמורא דברים שאמרתי אליכם טעות
 הוא צרם כך שמעתי ולא הי' להם בוש לומר לא שמעתי
 ובגמ' גיטין ו' ע"ב א"ל אביי (לר' יוסף) אטו כל דלא ידע
 הא דר' ינחק לאו גברא רבה הוא צשלמא מילתא דתליא
 בצברא לחיי הא גמרא היא וגמרא לא שמיע ליה ובתוס' צ"ב
 דלפעמים תנא לא ידע מקרא מלא, ומה לי ליכנס בדחוקים
 ולעשות חלוקין חדשים ולחלוק על הראשונים צכדי לתרן אחרון
 אחד שלא ראה דברי הראשונים הרי כבר כלל לן רבינו הרמ"א
 בת"מ סי' כ"ה דכל היכי שלא הביא אחרון דברי ראשון הרי
 הוא בחוקת שלא ראה אותו וכ"ש אם כתב בפירוש שלא
 ראה בשום אחד מהראשונים ואין מלינו שכתבו כן להדיא הרי
 נתברר לן שלא ראה דברי הראשונים שהרי כתב כן להדיא

לפענ"ד חלילה להקל בזה דכללא נקטינן יחד ורצים הלכה כרצים וזפרט בספק חילול שצ"ק מדאורייתא דשקולה שבת ככל מצות התורה ודי בזה עכ"ל. פשוט דאינו כן וכמ"ש לעיל דכבר פסקו לן רבותינו האחרונים ז"ל דסמכינן בעומד מרובה על הפרוץ דמדאורייתא הוא מחילה ורק מדרבנן אסרת כל פרצה ביותר מעשר ופשוט דיכולין לתקן הפרצות.

וב"ב להדיא מרן הגרמ"ע בתשובה לפאראיז במכתבו ער"ח אלול תרמ"ך דג"ה אולם מעב"ת כתב דפאראיז ישנן ג' מחילות מה"ת בכל ג' רוחות וכו' והגם שיש שם הרבה פרצות ע"י הגשרים העוצרים את הנהר, מ"מ אין הן אסרות מה"ת, כיון שהעומד מרובה על הפרוץ ורק מדרבנן אסרת כל פרצה ביותר מעשר אמות וא"כ בודאי שיכולים לתקן כל פרצות אלו ע"י זוה"פ עכ"ל. והנה כתב להדיא דפאראיז הי' זה ס"ר בוקעין והי' רה"ר מה"ת ואפ"ה התיר לערב מצד עומד מרובה על הפרוץ וכיון דכל הי' אחרוני חלקו על המשכ"נ ופסקו כהצ"ח ועכ"פ דעומד מרובה על הפרוץ מהני ורק צריך לתקן בצוה"פ פשוט דכתיייהו קיי"ל והמחמיר בזה מקיל בחילול שבת ובעונג שבת ועוד כמה וכמה עניינים כפי שצירתי בעזה"י דהחומרא בעירוב הוא קולא בחילול שבת וחלול דצדרי חו"ל ח"ו וכבר ראיתי להגאון ר' שלמה יצחק משעבזי (בס' תקון שבת) שכתב על דיין אחד שהתנגד לתקן שם העירוב חו"ל כמה גדולה החרפה לטעון שעירוב צעיר הוא מכשול, נגד הש"ס ונגד הגאונים זעלי התשובות קמאי וצתראי, שכולם חתרו והקילו בכמה קולות לתקן המצואות, וכמה השתדל הרמ"א דצ"מ לקיים מנהג ראשונים וכן זעל הת"ד וכמה גאונים הקודמים, והמה מחשיכים שמש האמת עכ"ל ע"ש.

ובדף ו' כתב וע"ד אשר נכנס בו' בנתיב טו"צ אודות אי צעינן צרה"ר מכון משער לשער והאריך להציא דברי הרבה ראשונים דצעינן מכון משער לשער, אך דברש"י מצואר דדוקא צעיר שיש לה חומה צעינן מכון משער לשער וכן הוא להדיא פסק מרן המחבר צשו"ע סי' שמ"ה ס"ז ואין להם חומה ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער ופלפל שם צהאי יש לה חומה או אין לה חומה.

הב"ה ימחול נא לעיין בספרינו אום אני חומה נתיב ו' ויראה שני דברים שלפענ"ד לא הבינו בזה כהוגן דברי רש"י ושאר ראשונים, א' דכל מקום שכתבו מפולש משער לשער או מכון משער לשער אע"ג שלא כתבו מכון זה כנגד זה מ"מ הכוונה הוא שהוא מכון זה כנגד זה וזה צרור מאוד ומוכרח מדברי התוס' והרא"ש והאשכול והרבה ראשונים מאד וכמ"ש הריב"ש להדיא בזה דכה"ג מפולש ומכון מקרי

הגומא כרה"י או עכ"פ ממטה ימשח וע"ז אומר ואין לתרץ מפני שהספינות שטות ע"פ המים פי' לכך חשבינן המים כקרקע כמהלכין על המים א"כ ליהוי רה"ר וי"ל דכל חריץ כו', ועמה חוזר מן ואין לתרץ הנ"ל דמכת הילוך הספינה לא חשבו המים כמו קרקע ור"ה לא הוא פי' שיחשבו מקרקע הם ואין כאן מחילות א"כ הוא ר"ה, ע"ז אומר שאין נח הליכתו, פי' על הקרקע מפני המים שאין בני אדם יכולין להלך כי אם בספינה" (ציאור דצדרי ז"ל דמה שמהלכין בספינה אינו הילוך וצעי הילוך צרגלים על הקרקע ובספינה לאו הילוך הוא), אמנם צנמל הספינה שהולכין צנ"ח מן הספינה שבים דרך המחילה ע"ל המחילה גופיה רצים דורסים על המחילה צרגליהם תרמסדנה ואין הספינה מצטל המחילה ודאי אחי רצים ומצטלין ליה", וכ"כ אומר צעירובין דף כ"ב כי תיבעי לך אליבא דר"י כו' א"ל חייבין אפילו עולין לה בחלל וכ"ש לרבנן ולזה י"ל דהו"ל תשמישו בנחת ודו"ק היטב עכ"ל, הנה מצואר מדברי הכנ"י דמה שכתב המג"א והיראים שהספינות שטות צמים אדרבה ראי' דאין זה הילוך ולא עושה רה"ר מה שמהלכין בספינה והילוך בספינה לא הוא הילוך ועיין צשו"ת רבינו יוסף מסלואק סי' י"א.

יג) ועיין צאום אני חומה זה מדף כ"ט עד דף מ' שהעליתי בס"ד מכתב פוסקים ראשונים ואחרונים הרמב"ן והרוקח והרא"מ והמג"א והכנ"י והגר"ע צ"ח והא"ר והחמד משה והגר"י מקוטנא והצ"ח והגמרא"ש ועוד הרבה אחרונים שהיו כולאו פוסקים מובהקים לכל הדור ודורות וס"ל דהולכי ספינות ועגלות וקארס וכיוצא בזה בקינור ההולכים שלא צרגלים רק מוקפים צרה"י לא מקרי הילוך לענין רה"ר ושיהיו בזה ס"ר בוקעין בו כלל אלא צעי בוקעין ממש צרגלים תרמסנה. ועיין גם צשו"ת מים רצים סי' ל"ה שפי' צכוונת המג"א כהכנ"י והגר"ע צ"ח דהרצים שכתב הם האנשים היוצאים מן הספינה לחוף וצרגלים תרמסנה. ועיין ח"ס שם על הגליון מה שהסכים להגר"ע צ"ח ז"ל.

יד) ובה שכתב צעינן שיטת מרן המג"א נא ימחול ועיין מה שציאיתי בעזה"י והצחתי ראי' לדצדרי ז"ל ע"ש בנתיב צ' ומ"ש מלצד דעלם הדבר תלוי בצאלי רצדרי בצלוגתת המשכנ"י והצית אפרים אי עומד מרובה על הפרוץ מהני מה"ת ביותר מי' בזה כבר הראיתי לדעת בס"ד דנהג עלמא כהצ"ח וכן פסקו האחרונים ז"ל וכמו שהצחתי זה בספרי אום אני חומה נתיב צ' (חלק צ'). ולכן מש"כ חו"ל איצרא דצקריית ספר להמצי"ט פט"ז מהל' שבת כ' כל מחילה דרה"י שיש בה פרוץ כעומד הוא מחילה ואפילו ביותר מעשר אמות ואפילו בכל ד' מחילות מדאורייתא ואפילו לזרוק דהכי אגמריה רחמנא למשה לא תפרוץ רובה כו' עכ"ל מ"מ

באריכות צוה וגם צוה טעו קצת מצני תורה ונשתבשו מאד מאד וכבר הארכתי צוה בקונטרס אחד ולאכרף גם זה למעלתו כדי שיראה הדברים עד היכן מגיעים.

ג כי דבריו סותרים מיניה וביה שהציא להמשכני הכריע צראיות צרורות דגם מחנה ישראל הי' רה"ר והרי הגרמ"פ שליט"א הוכיח דצמחנה ישראל לא הי' רה"ר אבל כמ"ש בתורה אמת כתיב וכל מי שחננו השי"ת צדברי תורה וראוי להורות לפי כללי ההוראה אסור לו לשקר צדברי תורה אפילו בשביל נשיא או שום גדול.

יט **בענין** מנ"ל דדגלי מדבר היו מפולשים והצאתי ממדרש ולא הציב ראיתי ימחול נא לעיין שנית במדרש ויצין שכדברינו כן הוא ועיין גם באום אני חומה חלק זה שהצאתי גם מדברי הראצ"ה ראי' דדגלי מדבר היו מפולשים הדרכים זה נגד זה וזה פשוט מאד. אמנם באמת הוספתי אפילו אם אכן לא ידעינן מנלן דדגלי מדבר היו מפולשין ומכוונין מאחר דרבותינו הראשונים כתבו לן כן עליהם אכן קומינן ומימיהם אנו שותין והם ידעו יותר ממנה שאכן ידעינן וע"ש מה שהצאתי מדברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל שקבל עצמו על ששכח מוציא דין מה שצבעמו כתב וא"כ איך אכן נדחה כל הראשונים ז"ל שכתבו שדגלי מדבר היו מפולשין משער לשער מכח שאין אכן ידעינן מקום מוצא הדין ואם אין אנו יודעינן הם ידעו וזה פשוט.

כ **ומה** שהציא מערוך השלחן ימחול נא לעיין צקעיף י"ז דף ע"ח מה שהארכתי ליישב שיטת העה"ש והגם כי לא סמכתי עליו אבל לסיניף ודאי שראוי הוא לנרף ו"פ.

כא **ומה** שהציא להקשות עלי דברינו שכתבנו דרה"ר דידן דלא ניחא תשמיעתיה שהרי אסור לאנשים להשתמש שם ואין משתמשים בה כלל ותמה ממתני' ריש המניח את הכד וצא אחר ונתקל בה כו' ואם הזקן בה בעל החצית חייב צנוקו והלא זה הוא צור צרה"ר דקרא דכתיב וכי יפתח איש צור וכו' ואולי כוונה אחרת היה לו אלא שאינו מצוהר יפה בלשונו עכ"ל.

הנה פשוט דהכוונה שרה"ר כל אדם שהולך צרה"ר יש לו רשות לפוש ולהניח כדו שם ותרמילו וגם להשני רשות להניח כדו לפוש קצת אבל לא להניח ולעשותו צור עיין מה שציאתי גם זה יותר בצפרי קעיף י"ח והצאתי ראי' ממשנה הג"ל דזה צא צדו וזה צא צדציתו ואין משם תיובתא אלא ראי' לדברינו ע"ש.

כב **וע"ד** אשר תמה עוד צעשירי' צדברי כ"ק זקני מרן הבי"ש ז"ל דב' מחילות כמין גאם הוא רה"ר אם פה קדוש יאמר כן הרי א"כ צטלת תורת ג' מחילות

למעין שם וצראצ"ה ואשכול ועוד הרבה ראשונים. ותמוה על המשכני' שכתב דצירושלמי משמע דמעוקס נמי מקרי מפולש ולא זכר השר מדברי הריטב"א שכתב מפורש להיפוך דצירושלמי משמע כדברי רש"י דמפולש היינו מכון זה כנגד זה עוד כתב דעת הרמב"ם ז"ל פי"ד מה"ש דרה"ר לא התנה שיהא מפולש צתנאי רה"ר שם אבל הכ"מ מפרש שם דברי הרמב"ם דבעי נמי תנאי שיהי' מפולש ומבואר מדברי הריטב"א וכ"מ דלא כמשכני' ז"ל. וע"ש מה שהבאנו צעוה"י יותר מעשרים ראשונים שכתבו להדיא דרה"ר צעי דוקא להיות מפולש ומכוון משער לשער זה כנגד זה דומיא דדגלי מדבר וכן פסקו כמעט כל האחרונים ז"ל.

טו **שנית** צמה שכתב רש"י דף ו' ועיר שמצויין בה ס"ר ואין בה חומה או שהי' ר"ה שלו מכון משער לשער אין הכוונה דצשאין בה חומה לא צעי מפולש דזה לא אמרה אדם מעולם אלא הכי פירושו לא מיציעא כשאין לה חומה דאז הי' רה"ר כיון דהוי מפולש צכולו כיון שאין לה חומה אלא אפילו צעיר שיש לה חומה מ"מ אם יש לה רחוב מפולש משער לשער זה כנגד זה הגם שאינו מפולש צכולו מכל הצדדים מ"מ הו"ל רה"ר עכ"פ מדין מפולש וראי' לזה מדברי האשכול והמאירי ז"ל וע"ש עוד שני פירושים צדברי רש"י אבל פשוט שאין לפרש צדברי רש"י פירוש שלא שערם אצותינו לפרש היפוך שיטתו ושיטת כל הפוסקים דרה"ר צעי מפולש וזה פשוט מאד, ע"ש כי לא רציתי לכפול הדברים שכבר נדפסו צס"ד ולכן גם מה שסיים וסוף דבר וכו' חלילה להקל ולהכריע צפלוגתת הראשונים צפרט דיש הרבה ראיות דלא צעינן מכון משער לשער ועיקר ההיתר צכל הדורות הי' משום דקיי"ל דצעינן ס"ר כמבואר צכל הפוסקים משא"כ צעירות גדולות וכו'.

יז **והנה** כתב חלילה להכריע והרי הוא מכריע ופוסק צכל עיני ועיני שאין לסמוך על אלו וכיוצא צו וכשם שאסור להחיר האסור רק אסור לאסור המותר עיין ש"ך יו"ד סי' רמ"צ צכללי או"ה שם וצפרט לאסור לקיים מ"ע דרבנן ולהציא מכשול לרבים ומי נתן לו רשות להכריע נגד כל האחרונים נוסף על כל הני הראשונים שהצאתי לעיל וכמעט ליכא אפילו מייעוטא רק מעוטא דמעוטא החולקים על זה ועכ"פ צבר הכריעו לנו רבותינו.

יח **ומה** שכתב ואין לך אלא נשיא צצימין הדבר זה הוא טעות גמור דלאו על הלכה נאמרה ואדרבה הראיתי צס"ד דעת דח"ו לסמוך על שום נשיא היכא דלהלכה נראה לו להיפוך ועובר מי שסמן עצמו על נשיא או גדול הדור על לאו דלא תענה ועל לאו דמדבר שקר תרחק ועל לא תתן מכשול ועוד כמה איקורים עיין מש"כ צנתב י"ט

דבכל צ' מחילות כמין גאם הרי הוא ג' מחילות ודל מהכא המחילה השלישית, אהובי ידידי כנראה שלא ראה דברי הב"ש בפנים יתחול נא לעיין בפנים הדברים ומה שהקשה לו מג' מחילות לידי אף ריח קושיא אין כאן דצ"ב מחילות צעריבן אין כאן רק צ' מחילות אבל מצוי שיש לו צ' מחילות זה כנגד זה והם מתעקמות במקום העקום יש כאן מחילה ג' כיון שיש כאן צ' מחילות זה לעומת זה ואין זה דומה למחילה אחת צעריבן וזה פשוט מאד וצעיקר דברי מרן מש"כ עוד עיין ג"כ בספרינו אום אני חומה זה סעיף י"ט דף פ"ד נתיב י"א, והם קילורין לעינים צ"ד.

והנה יש עוד לפלפל בדבריו אמנם מחמת שאין הז"ג כלל ורק מה שכתבתי הוא מחמת ידידות יתירה למר אביו הגאון שליט"א ולהלכה לצ' בחורי חמד הפך צה והפך צה דכולה צה וי"ר דלאילנא רבא ותקיף יתעביד דמטו נופי' עד רום שמיא והוריו נחת ינחתו ממנו עד לאחת. ולענין ע"ס ההלכה צעז"י ציררנו דפשוט כציעתא צכותא דל"ל צזה"ו רה"ר דאורייתא צשום אחד מעירות הגדולות וכל טעם בפני עצמו סגי להחיר ויש לסמוך עליו וכ"ש וק"ו צצירוף כל הטעמים שכולם לצבא נאמרו הרי זה היתר גמור ורק שיהיו רבנים גדולי התורה שיראו וישגיחו על הצוה"פ שיהי' מסודר כראוי וכנכון וח"ו לא יפלו העירובין בידי הרצעים כידוע.

ובזה הנני מברכו בברכת התורה ובכתיבה וחימה טובה בלב ונפש

מנשה הקמין

סימן קבח

אינו מסכים לעירוב אי יכול לאסור רשותו על אחרים

ו' לסדר ראשיכם שבטיכם וגו' התשמ"א בני יצו"א מע"כ ידי"נ הרב הגאון ור"ח נו"נ אי"א מרביץ תורה לרבים וכו' כש"ת מוה"ר שלמה אלי' מילאער שליט"א ראש הכולל בטאראנטא.

אחדשה"מ ושכ"ת צידידות. שמחתי צמכתו היקר ומה שהתנצל על מכתב צנו היקר שאולי כתב שלא צלשון צבוד כראוי ח"ו אין אני מקפיד על זה ואדרכה מאד אני מחשיב צני תורה ודתלד כוותיה תלד וי"ר שזכה מעכ"ג לראותו אילן גדול עד דמטי נופי' עד רום שמיא ויתרם ריש' אכולא כרכא כאות נפשו ונפש ידידו. ויישר כחו גם צדברי חזוק וצרכה שכתב אלי והמצרך יצרך מאת השם המצורך, צכפלי כפלים, צתורה וגדולה ושנות חיים.

ובאב וצנו שראו את החדש חדושי תורה שדרשו וחקרו צדברינו ומאד נכספה נפשי לפלפל צדבריכם כי אין

לך תענוג יותר מהתרת הספיקות האמנם כפי הידוע למעכ"ג כי גרתי צעדי צל"נ שלא להשיב צדבר אחד פעמיים כדי שלא לצוא ח"ו להשיב לנחון אשר נוח לו שלא נצרא ולכן צבקש סליחה אם לא אוכל להשיב יותר צענין זה לצנו ונא להצינו כי ח"ו לא מחמת קפידא איני משיב לו יותר כי אני מחשיב מאד מה שכתב וגם לא מחמת שאין לי מה להשיב כי ת"ל יש צידי לפורטה צפרטות ופרטי פרטות אבל מפני גדרי הנ"ל צל"נ לא אוכל לצאת מגדרי. וי"ר שילך צכחו זה להגדיל תורה ולצבר הלכה לאמיתה של תורה והנני מקוה שאי"ה יהי' לוחם צמלחמתה של תורה עבור תקון עירובין צכל המקומות כדי לזכות את הרצים צשמירת שצת קודש צצשצילה נוכה להגאל צצ"א.

וברב הערת מעכ"ג האין נחיר העירוב צשציל אלו שאינם מסכימים ואינם רוצים צעירוב וצפרט דיש רבנים מוצהקים שאינם מסכימים ויפה דחה מעכ"ג לעצמו כיון דשוכרין רשות משר העיר לא צעי הסכמתו והאמנם צתשובה אחת הצאתי דגם זה לאו דחתא היא וכבר הי' לעולמים דבכל דור ודור וצכל עיר ועיר כמעט היו הללו אוקרים והללו מחירין אבל לא חשו שלא יצטלו רשותם ועיין שו"ת צית יצחק יו"ד ח"צ צקנט"א סי' ח' צשני צדדים שצד אחד רוצה לעכב העירוב וכתב הצ"י דפשוט שאין ציד שומרי תורה לאסור עירוב לצדים ושאריית ישראל לא יעשו עולה כיון שעל ידם יגרמו להם טלטול צשצת צלי עירוב ח"ו והו"ל צכלל מכשיל את צצירו צחילול שצת ודאי אינו רוצה צזה ועיין שו"ת וצחרת צחיים להגרש"ק ז"ל סי' קכ"ג דאפילו עומד וצוח איני רוצה לא מהני וצשו"ת שו"מ מהד"ת ח"צ סי' ס"צ שיש דין זכיה אף לשאינו מודה צעירוב והרוצה לאסור הטלטול הצל יפצה פיהו וכו' ע"ש.

ועוד צו שלישי דצדתי עם האוקרים ואמרו שודאי צבר גדול הוא לערצ צשציל הנכשלים רק שיעשו העירוב צחשאי שלא ידעו מזה הצני תורה וא"כ הם ג"כ רוצים שלא יכשלו צנ"א וכו'.

והנה ראיתי למעכ"ג שצנו עליו דוי על העירוב צטאראנטא שאין לסמוך עליו משלשה טעמים, א) צככמה מקומות הוי צה"פ מן הצד, ב) דאין תיקונים כראוי על הגשרים סקומכין על הנהר וכבר כתב החו"א סי' מ"ד שאין לצרף אפילו לסניף שיטת הקוצרים דא"צ תיקון על הגשרים, ג) צככמה מקומות יש פרצה יותר מי' על הנהר וכיון שהנהר כרמלית הוי כמו אמת המים צצתוך הצצר שאם אין גדודים מתלקטים י' מתוך ד' אוקרת כל הצצר כמ"ש המג"א והמ"צ ופעם סלקו העלעקטריק קאמפאני חוטי העלעקטריק צמקום אחד ולא הודיעו ע"ז המשגיח על העירוב ועוד כמה מיני

ח"ו להיפוך אם אין עושין עירוב כראוי הרי הם בכלל מחטואי הרבים וז"ל מאד.

ובזה הנני ידי"נ דושכ"ג וקצרתו כי רציתי לגמור עוד קודם ר"ה השתא ויכתב ויחתם בסשצ"ג עם כל הנלוים אליו ויזכה לראות בנים גדולי התורה ויקיים אצלו תורה וגדולה במקום אחד כאות נפש וכעתירת ידידו בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן קכט

עוד בהנ"ל ובענין שכירת רשות בשביל ישראל אי מהני

אור ליום כ"ו סיון התשמ"ב בני"ו יצו"א

מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב ברקאי עדין לגאון כו' הבח' חיים פינחס מיללער הי"ו בן ליד"נ הרב הגאון כו' כש"ת מוהר"ש מיללער שליט"א ראש הכולל טאראנטא.

אחדשה"מ זידידות. מכתבו קבלתי והנני אף להשיב והגם כי אני טרוד למאוד צהדפסת ספרי החדשים כס"ד גולתי לי מעט זמן כדי להשיב ולהלהיב לב לומדי התורה וצפרטו בן ידיד נפשי החשוב לי מאד מאד, אמנם רק בקצירת האומר כפי מיקת הפנאי.

ובד"ת אשר יאל לחלוק ומנא כדי מדתו אמ"ש למר אבי הגאון שליט"א דהאיך נחיר העירוב בשביל אותם שאינם מסכימים ואינם רוצים צעירוב וצפרטו שיש רבנים שאינם מסכימים לערב וכחצתי שיפה דחה לעצמו כיון דשוכרין רשות משר העיר לא צעי הסכמתם וציינתי דגם דא לאו חדתא היא וכבר הי' לעולמים דככל דור ודור היו אוסרין ומתירין ולא חשו לה שלא יצטלו רשותם וציינתי לשו"ת בית יצחק ח"ב בקונט"א סי' ח' ושו"מ מהד"ת ח"ב סי' ס"ב וצחרת צחיים להגרש"ק ז"ל סי' קכ"ג דאפילו עומד וזווח אינו רוצה לא מהני וצמקום אחר הארכתו צוה. ועתה יאל מעכ"ת וכתב דמשו"ת בית יצחק אין ראוי דשם מיירי דכבר הי' עירוב אלא דעכשיו נד אחד רוצה לחזור בו וע"ז האריך להקל אבל לערב לכתחילה כשנד אחד אינו רוצה לא כתב וכ"כ צחשו' מחזה אברהם סי' ע"ד, גם משו"מ לא כתב כן אלא בצמחלל שבת שאינו מודה צעירוב והוי זכות גמור שניצל מאיסר שבת וגם ע"ז פליג צשו"ת מחזה אברהם הנ"ל דלא הוי זכות. וגם מה שכתבתי דשוכרין משר העיר לא נראה לו מתלתא טעמי, א) דשכירות שהקילו צה לא הקילו אלא צדירת עכו"ם דקיי"ל לא שמה דירה אבל צישראל לא, ב) דצ"ב עני אלמוגים סי' שצ"א סק"ג האריך להשיג על צעל גנו"ו והאריך צפלפול מאד נעלה צטעם דשכירו ולקטו מהני צעכו"ם ולא צישראל, ג) דמה אם בני ציתו אין מערבין לו צע"כ כ"ש שכירו

פסלנות והי' שם מהרע-צנים המחזיקים צעירוב וטענו עליו שיותר טוב שלא יודיע מהחסרון ומוטב שיהיו שוגגין וכיוצא צוה שיש כמה חסרונות מהעירוב שם וחסידים וצני תורה אינם מטלטלים אבל רוב העיר סומכין על העירוב אבל הם סומכין על משענת קנה רלון.

ולפענ"ד היא היא הנותנת דצשלמא אלו לא הי' שם עירוב ולא היו יכולים לערב אז ודאי הצדק עם המחמירין אבל כיון שיש שם עירוב וס"ל דמותר לערב מעיקר דינא הקולר תלוי צלואר הרבנים וצני תורה יראי השם לתקון כראוי וכמ"ש מרן הח"ס ז"ל וידוע דצעיר צריסק הגאון ר' חיים צעצמו הלך להשגיח על העירוב והדיין ר' שמחה זעליג ז"ל כשקצלוהו להיות מורה הוראה דצריסק התנה תנאי עם אנשי צריסק שאינו מקבל עליו אחריות על העירוב צעיר ושאלו אותו ומה יעשה אם ישאלו אותו אם מותר להוציא והשיב אני אגיד שהמו"צ הממונה על העירוב אומר שמוותר להוציא ומ"מ הסכים שצכל פעם שיצקשו ממנו שיראה את העירוב ואיך צריך לתקנו ואם הכל צסדר הוא צעצמו ילך ויראה ויגיד להממונה על העירוב את דעתו וכתב לי נכדו ידידי הרה"ג ר' חיים דוצער גולצסקי שהוא זוכר שכך הי', המו"ץ רבי ליב צייזין הי' אחראי על עירובין וזקנו רש"ז זקוק"ל והרב רבי ליב הי"ד ולהצבחל"ח נכדו זה נסעו יחדיו כל אורך העיר ולרצה וראו את העירוב והגרש"ז אמר לו מה לעשות וצציהכ"ג הודיעו והכריזו שרבי ליב הודיע שמוותר להוציא והנה כמה כרוכרים עשה שלא לקבל אחריות אבל לאידך גיסא גם זה אחריות שהעיר יהי' להם עירובין כשרים ולא להזניח העירוב ציד הרע-צנים ח"ו וממילא כל העיר.

ובאמת כי דברים כאלו וכיוצא צוה גרמו שכל העיירות והנהלת העיירות הכשרות והעירובין ועוד ועוד נמסר ציד הראצייס והם הקוצעים לכל העיר והם הם המורי דרך להעם וצני תורה נשאר צמתי מעט לפעמים מנין ולפעמים פחות מעשרה אבל אם היו צטאראנטא אנשים יראי השם כמעכ"ג צתורה וצחכמה ויראת שמים היו משגיחים על העירוב והיו מתקנים כל הפרצות אז היו מצייטים עליהם כגדולי ורצני העיר ועל הראצייס היו מסתכלים כמו שהם עם הארציים גמורים קלי הדעת ר"ל הלך לראות העירוב צצני צרק מומן לזמן וכן הי' עוד צומן מרן הח"ס וכן הוא צומנו צערי ישראל צארצנו הקדושה ולכן לפענ"ד הוא עוולה גדולה להזניח ולהניח את כל העיר ציד הראצייס וכל מי שיש צידו למחות צין צעניני עירוב וצין צשאר ענינים ימחה אבל ודאי אם אין העירוב צסדר כעת ח"ו לטלטל כן עד שימתקנו כל התיקונים הצריכים תקון ויעמידו משגיח יר"ש שילך צכל ע"ש ויראה אם לא נתקלקל מה שהוא שם כי כמו שהעושה עירוב כשר הרי הוא מוכה את הרבים וכות הרבים תלוי צו כמ"כ

תרומות ומעשרות משום דחשבינן קרקעות שלנו שהם צרשות המלך וכ"ש לענין שכירת רשות וינא לפרש שם גם דברי הרשב"א כן. והנה תי' הראשון לפני טעותו כתב לו כן ז"ע דהאיך כתב לו לפי טעותו להטעותו יותר וגם אחרים עמו אזל תי' השני לכאורה נראה דהריצ"ש נמי ס"ל דהיכי דיכול לקנות מן השר מהני אפילו בשביל ישראל.

אלא שקצ"ע שהרי הריצ"ש צעמנו שם כתב דמה שיט לאדון איזה מס על אנשיו אינו יכול להשכיר רשותם ולכאורה זה קותר למ"ש העני אלמוגים צתי' הב' אלא דיט לחלק דהריצ"ש כתב אע"פ שיט לאדון איזה מס על אנשיו הנה כתב שיט לו מס על אנשיו לא על הבתים ויש לחלק בין אם המס על הבתים דאז הבתים הם צרשות המלך וצין היכא דהמס על האנשים ולא על הבתים הגם שיט ציד המלך ליקח הבית בשביל החוב אזל מ"מ אכתי זה רשותו של האדון וי"ל. אלא דמ"מ כתב הריצ"ש שם דיכול לשכור רשות מן האדון שאם הי' לאדון שום תפיסת יד שהיו לו קנת כלים או אפילו אין לו אלא שיט לו רשות להניח שם שום כלים שוכרין אפילו מן המשכיר שאינו גרוע משכירו ולקיטו, עוד יש טעם כי ידוע כי דרך הרבים הוא לעולם לאדון לשנותה כמו שירצה ולתת לבעה"ב דרך ממקום אחר א"כ הרי צידו לסלק העכו"ם מן המצוי ר"ל מן הדרך ההוא וכיון שיכול לסלק הרי יכול להקנות רשות והנה צדין הרי יש לשר העיר לשנות לא רק הדרכים אלא גם הבתים אם יראה לנורך העיר יכול לסלק את מי שירצה מן הבתים כידוע דהפלענינג קאמישאן יכול לשנות כפי רצונם צוה וכיון שיכול לסלק א"כ הו"ל כח להשכיר רשות ג"כ, וצפרטו שבכל בית כעת יש מודד מים (מיטער זלע"ז) ששייך לשר העיר א"כ הו"ל בכל מה שכתב הרשב"א שיט לו לשר תפיסת יד בכל הבתים ששייך לשר העיר וגם הטעלעלפאן קאמפאני וגעזו שיט להם בכל בית מקום על כליהם והו"ל שכירו ולקיטו.

עב"פ נראה מדברי הריצ"ש ז"ל דשכירות בשביל ישראל מהני מן השר באופנים הנ"ל ויש להעמיס גם בשו"ת גינת ורדים מטעם זה ודלא כמו שהקשה עליו העני אלמוגים ז"ל. ובנידון דידן שידוע שאם לא משלמים המס או השר לוקח את הבית ומוכרו על אקשן זלע"ז הכרזה ומעשים בכל יום הם א"כ כה"ג נראה פשוט דיכול להשכיר.

ובמה שהביא קושית העני אלמוגים ז"ל דמדעת הרא"ש ומדעת הב"י נעקר ח"ו תקנת עירוב לגמרי דהרא"ש ס"ל דשכירות מהני מישראל והב"י ס"ל דשכירות מהשאר מהני כמו שכירות מצעה"צ צעמנו א"כ נעקרה תקנת עירוב ולפענ"ד לא ידענא מאי קשיא ליה לכיון שצריך לשכור מהשר ואז נשאר עיר של יחיד היינו עירובו ואם רבו ותלמידיו כלם

ולקיטו. והאריך קצת גם צוה. ובאמת כי מאד רייתי לפלפל ולבאר יותר דבריו אזל מה אעשה כי לא אוכל כעת ולכן רק אכתוב בקיצור להלכה ואי"ה לפלפל עוד חזון למועד אם אזכה לכשאפנה קצת.

וזה ינא ראשונה כתב המחבר סי' שצ"א ס"א וז"ל ככל משפטי ביטול וכו' וככל משפטי ישראל בחצר עם הנכרי כן הוא צמצוי או צעיר וכו' וכשיש שתי חצירות של צתי ישראל צעיר צריכים לשכור מכל חצר וחצר של אינו יהודי ואין מספיק צמה שישכור משר העיר וכו' בד"א צשר שאין הבתים שלו וגם אין לו רשות להשתמש בצתי צני העיר כלל אפילו בשעת מלחמה אזל במקום שכל צרי העיר אינם נעשים אלא ע"פ השר או הממונה שלו ודאי ששכירות מהשר ההוא או משכירו או לקיטו מהני שהרי יש לו רשות להושיב אנשי וכלי מלחמתו בצתי צני העיר בשעת מלחמה שלא מדעתם ע"כ.

והב"ה יש לעיין שכירות רשות מן השר כשהוא צכה להשתמש בצתים וצידו להשכיר אי מהני גם בשביל ישראל או לא ודוקא לנכרי מהני ונראה דהריצ"ש סי' תכ"ו כתב צא"ד וז"ל ומה שקניתם הרשות מן האדון אינו מועיל אם אין לכם עירוב שהרי אפילו יהי' רשות העכו"ם שלכם הרי הישראלים אוקרים כל אחד על חצירו כיון שלא ערבו ואין לומר שכל שיקנה אחד מהם רשות כל הישראלים מן האדון שלא יהא צריך ערוב לפי שהאחרים יהיו אורחים גציה שהרי רבים אינם נעשים אורחים אלא יחיד כמ"ש צפ' הדר חד לגבי חמשא הוי אורח חמשא לגבי חד לא הוו אורחים והנה מדנתן טעם דלא מהני קניית רשות ישראל מן האדון לפי שרבים לא הוו אורחים לגבי יחיד משמע דלעצם השכירות מהני מה שקנו מהשר אפילו רשות של ישראל דאל"כ הי"ל בפשיטות דלא מהני קניית רשות בשביל ישראל כלל.

וראיתי בעני אלמוגים סק"ג ד"ה ובתשובת גנו"ו צא"ד בסוגרים שהרגיש בדברי הריצ"ש דאמאי לא השיב בקיצור כיון שאין היצר בשכירות לגבי ישראל ותי' צ' תירושים תי' אחד שהריצ"ש השיב לו לפי טעותו, והשני דבאמת הריצ"ש ס"ל הטעם שכתב שם העני אלמוגים ע"פ מה שאמרו בגמ' צ"צ נ"ח הני זהרורי דוצין ארעא לטסקא וצייניהו וצייני וכתבו שם התוס' ד"ה א"כ דלמס המלך אפילו קרקע שוה אלף זוז משועבד לדבר מועט והקרקעות עיקר הן של מלך וכבר הוא מוחזק ולא מיחסרה גוציינא ע"ש וא"כ ק"ו ומה לענין ירושת צכור שהוא דאורייתא חשבינן לקרקעות כאלו הן בחזקת המלך ואין הצכור נוטל מהן פי שנים כ"ש שיט לחושבן צרשות המלך לענין שכירות רשות שהוא דרבנן בעלמא והקלו צה כמה קולות ועיין תוס' ע"א דף נ"ט ד"ה צנר וצפ"ק דחולין דף ז' שמטעם זה אין אנו מפרישין

השר ואפילו לפתוח חלון זכותל או פתח צריך לזה הסכמה מן המשרד וכיוצא בו, עכ"פ צמה שנהג עלמא בכל העולם זה רבות צנים לשכור מעכו"ם ח"ו לפקפק צדבר.

ובין דראינו להריצ"ש ושצוי" ובעל גנו"ו דציראל נמי מהני שכירות, שוב ראיתי דהמאירי עירוצין דף ס"ב ע"א כתב נמי ח"ל וציראל אין צריך לשכור, הא מכל מקום אם שכר כ"ש שמועיל, הרי שהי' לו לדבר פשוט דשכירות כ"ש הוא שמועיל והוא לכאורה דלא כמ"ש הרמב"ם מי שאינו מודה בעירוב אין מערבין עמו כו' ואין שוכרין ממנו ועיין ירושלמי עירוצין פ"ו ה"ג הלכה ישראל מצטל ועכו"ם משכיר וצירי קרבן שם דנראה מירושלמי כדעת מהר"ם צר ברוך שמישראל אין מועיל שכירות ודלא כהרא"ש ומג"א ועיין סמ"ג מ"ע מד"ס א' והא דאמר ר"י צירושלמי ישראל וגוי הדרין צבית אחד צריכין ישראל וגוי להשכיר ועיין פני משה שם והצ"י הביא שתי דעות עכ"פ צדיק נראה דלכ"ע מועיל.

ובמילא מה שרצה לדחות צברי השו"מ שהצאתי דמיירי דוקא צאינו מודה בעירוב אצל צמודה בעירוב לא ולפענ"ד אדרבה מדברי השו"מ איפכא מסתברא שהרי כתב שם (מהד"ת ח"ב ס' ק"ב) צא"ד ח"ל ומן האמור נוכל למצא היתר למה צצומנינו צעוני"ה ישנו כמה אנשים שאינם מודים בעירוב וצריכים לצטל רשות כצבואר ס' ש"ה ומי יאמר להם שיצטלו רשות ואינם רוצים לצטל רשות ומה נעשה ולפמ"ש י"ל כיון ששכרו רשות מהמלך שהרשה אותם א"כ גם צצתייהם יש לו רשות להמלך ואין לומר כיון דסוף סוף הם אינם מודים בעירוב א"כ הם אוקרים עלינו ומה מועיל השכרת רשות סוף סוף אינן מודים בעירוב ואינם משתתפים בעירוב שלנו וכו' ע"ש הנה מצואר דמה שתמה מה מועיל השכרת רשות לא תמה רק מפני שאינם מודים בעירוב אצל אי היו מודים בעירוב מועיל השכרת רשות אפילו לישראל מן השר או המלך ורק השאלה מפני שאינן מודים בעירוב א"כ מה מהני שכירת רשות כיון שאינם מודים ואינם משתתפין וא"כ אין נפ"מ צזה לדידן אלא צכל אופן מועיל שכירת רשות מן השר אפילו לשומרי תורה שאינם רוצים להשתתף, ח"פ מאד.

אלא דלפענ"ד נראה כאן להוסיף צצשומרי תורה מועיל לכ"ע אלא שא"צ לשכור שהרי מה שהשומרי תורה אינם רוצים להשתתף אינו מחמת שאינם מודים בעירוב ח"ו דאל"כ הם ממש מינים כמוהם אלא מה שאינם רוצים להשתתף מפני שהם חושצים שאסור לערב וא"כ אלו היו יודעים צצצמת ההלכה שמתר לערב ומצוה א"כ ודאי היו משתתפים וצטלו רשותם וצצמת כך אמרו לי הרבנים שהתנגדו לעירוב צצצמת אם יעשו עירוב צצצא כדי לזכות את המטלטלים ממילא הם ג"כ מסכימים לערב רק לא

אוכלין על שלחן אחד וכיוצא צו אצ וצניו נמי מצטל ועוקר תורת עירוב וע"כ דכיון דעושה תיקון אשר כה"ג לא צריך עירוב לא מקרי צזה עוקר ועל כל תקנה אפשר לתקן נגדו צאופן שהתקנה ממילא אינה ואין להאריך צזה כי לפענ"ד צצציו צ"ע. גם כי אח"כ כנראה חזר צו שהרי כתב ח"י השני דמהני צצציל ישראל נמי ודו"ק.

איברא דכבר הורה לן גצר צצצצין צצו"ת צצו"י ח"ג ס' כ"ט ששאל מרב אחד מה שלא הזכירו הפוסקים הדין צצמקומות המוקפין חומה וכעת שכולן נקראין כרמלית אם ישראלים או רבים מצני עמנו אינם רוצים לצטל רשות וגם אם ישראלים מומרים אינם רוצים לצטל רשות אין הנהוג צצקהלות גדולות כגון צצפראג וכה"ג צצענין טלטול, תצובה הנה מעכ"ת קיטר מאד צצחוך שאלתו ואם כוונתו ע"ד שמתמיה שם צצתשו' חו"י ס' קל"ה ונצצצן מאד צצין זה וצצמת לדידי לא קשיא מידי והכל ערוך ומסודר לפנינו כשלחן ערוך והרי סכין והרי צצר דודאי אם המקום סגור ומסוגר מכל ד וצנשכר או נקנה מן המלך ע"י שכירו ולקיטו ע"י אחד מיועציו כנהוג ודאי דמותר לטלטל צכל העיר אפילו צצחוצו הגוים וא"צ לשום אדם לצטל רשות וכן נחפשט המנהג פה ק"ק מיץ לטלטל צכל העיר צלי שום צצטול רשות וכן נהיגי מעולם משנים קדמוניות צלי שום מוחה וכו' וכיון שקנה המקום פעם אחת מהשררה שוב א"צ לקנות פעם שנית וכו' ע"ש וצמ"ש עוד שם צצצ"ב ס' ז'.

וקרי לן הגאון בעל צצו"י שהי' פוסק מוצהק צצורו ונצקצל צכל הדורות צצצמקום שישראלים או רבים מהישראלים אינם רוצים לצטל רשות די צמה שקנו רשות מהשררה אפילו לכתיילה ושכן הוא מנהג ישראל צצצירות גדולות מעולם משנים קדמוניות צלי שום מוחה ומי זה אשר יכול לצטל את כל אשר עשאה צצר רצותינו הקודמים לפנינו חוה נמי טעם הגנו"ו כלל ג' ס' כ"ב הוצא צצצאה"ט ס' שפ"ו סק"ג ועיין שע"ת ס' שצ"א את אי שצין שם ואפילו לפי המ"צ שם וצצצאה"ל דמסקפק ליה ומצדד לפי קושית החכ"צ דצמקום שאין ציד השר לעשות מלחמה לא מקרי אדון לשכור מ"מ דידן עדיף לפמ"ש לעיל דכאן המסים הם חלק מהצית וגם יש כח להשר משאר ענינים כגון לענין שלא ישלמו הדמי שכירות אם לא יתקנו הכל לפי רצונם ואם לא יתנו חום (סטים צלע"ו) וכיוצא צו שאם יש להם וויאלעשאן על ציתם הכל ציד השר צצציל זה ליקח הצית מהם וגם לענין המארגעזעם שרובם יש להם מארגעזו (משכנתא על צתייהם) ואם לא ישלם צצמנו יקחו הצית וא"כ הצית הוא גם של העכו"ם הנותן המארגעזו, עכ"פ פשוט שפה יש כח גדול להשר על הצחים ואדרבה כמעט אין כח לצעל הצית על ציתו לעשות כלום צלי הסכמת

בעל משכנ"י הי' עירוב וכל הני גדולי ישראל הגם שהחמירו לעצמן אבל לאסור לאחרים ולומר שאין מצטלין רשות לא שמענו משום גדולי לדיקים הידועים לנו אע"כ כמו שכתבנו, והנה עד הנה כתבתי לפי ההלכה ולמעשה גם אני בענייני לא טלטלתי אפילו כשהייתי בארצנו הקדושה הן צירושלים והן צבני צרק אבל מ"מ על משמרתי אעמודה ולא אמנע מלהגיד ההלכה שקבלו אותה אבותינו לא נשמנה וזאת התורה לא תהא מוחלפת מאת הצורה יתברך שמו.

סימן קל

בענין אי עזרה הוי רה"ר לענין שבת

עוד להג"ל

וברב הערתו מה שמנא צרא"ש על מס' תמיד הל ה' ד"ה על שרץ בשבת דיי"מ משום דעזרה רה"ר ונ"ל שטעו בהא דאמרינן צפ"ק דפסחים י"ט זאת אומרת עזרה רה"ר היא ולא היא דהתם לענין ספק טומאה קאמר אבל לענין שבת כיון דמוקפת מחיאה ודלתות נעולות זלילה ואין שערים זה כנגד זה הויא רה"י מה"מ ותמה מעכ"ת מאחר דמוקפת מחיאה ודלתות נעולות למ"ל עוד דאין שערים מכוונין זה כנגד זה. יפה העיר מאד והוא קושיא נאה וראוי לו.

ובמה שנלפענ"ד בכמה אנפי או יאמר למ"ד דלא סגי נעולות זלילה ובעי גם ציוס וציוס הרי אינן נעולות ולכן הוסיף דאין שערים זה כנגד זה וממילא כה"ג לכ"ע מהני, ואגב מכאן ראי' דדעת הרא"ש נמי דבעי מפולש ואם אין שערים זה כנגד זה הוי רה"י ודלא כמ"ש צוה ידינ"פ הגאון פוסק הדור מוה"ר משה פיינשטיין שליט"א.

ושנית נראה דאהכ"נ צמוקף חומה סגי או דלתות נעולות לחוד או באין שערים מכוונין זה כנגד זה ורק כאן זו ואז"ל זו קתני שהרי יש לו כל הני מעלות וא"א צווס אופן לומר דעזרה הוי רה"ר לענין שבת.

ועוד צו שלישיה דיי"ל לפמ"ש הרשב"א בעצה"ק דנעילת דלת לא מהניא לפלטיא וכבר הארכנו צוה צווס אני חומה ח"א נתיב כ"ג כ"ד ע"ש ונמנא לכאורה לפי שיטת הרשב"א דפלטיא אינו מועיל לו דלתות נעולות נמי וא"כ מוקף חומה ודלתות נעולות לא מהני לפלטיא לשווי' רה"י לפי דעת הרשב"א והנה פלטיא פרש"י שבת ו' רחבה של עיר ששם מתקצינן לסחורה ע"ש ועיין סמ"ג מ"ע מד"ס א' נמנא דפלטיא הוא מקום רחב שמתקצינן שם אנשים וא"כ עזרה אין לך מקום רחב יותר שמתקצינן שם אנשים ולפי דעת הרשב"א מוקף חומה ודלתות לא מהני לשווי' לפלטיא רה"י ולכן כתב הרא"ש דדוקא דלתות נעולות אבל אם אין

שיעשו צפרהסיא א"כ צענא גם הם מצטלים רשותם כדי לזכות את ישראל צעירוב וא"כ אין כאן שום חשש וכה"ג לכ"ע מותר.

ובתשובה אחת כתבתי עוד לצד מזה לפמ"ש הא"י ח"א קי' תרי"א דאין אדם משיס עצמו רשע והואיל והכריעו חכמים דעתו לדבר אינו נאמן לומר צענין אחר כדאשכחן צכמה דוכתי ניחא ליה לאינש דליעצד מנזיה צממוני' אע"ג דשוכר אמר אדעתיה דהכי לא שכרתי והוי טעות אעפ"כ לא סמכינן אדצוריה אלא על דעת חכמים כמו שהכריעו חכמים את דעתם וע"פ דברי הרשב"א בקידושין דף כ"ג דזכות גמורה אפילו העצד עומד וזווח מהני ועיין ירושלמי ספ"ו דעירובין ובספ"ק דצ"צ ר' יוחנן צשס ר' לעזר צי ר' שמעון מי שאינו רוצה לערב נכנסין לציחו ומערבין לו צע"כ והארכתי צדבר הרבה וצפר"י מלוניל פסחים דף ד' ניחא ליה לאינש למיעצד מנזיה צממוניא אפילו יהיה קפיד הוא צוה עד שמיצאו לצ"ד לא שמעינן ליה דצטלה דעתו אלא כל אדם ובס' המנוחה על הרמב"ם פ"ב הי"ח ואע"ג דחזינן ליה דקפיד צהכי עד דמוזינן ליה לדינא אפה"כ לא שמעינן ליה דצטלה דעתו אלא כל אדם כו' ע"ש וצשו"ת צניינן ואב סי' רפ"א לענין נדר אע"ג דזווח ואומר דאינו יכול לעמוד על שצועתו אכן קים לן דיכול לעמוד כו' דניחא ליה לאינש לקיימי מנזיה צגופו וממילא צדידן נמי כיון דצוה"ו אין גובין הפת אלא מוזינן לכל העיר א"כ אמרינן דזיכין לו שלא צפניו וזכות הוא לו אפילו הוא עומד וזווח שאין רוצה צעירוב מ"מ זכות הוא לו וזכות הרבים תלוי צו שאם לא ישתתף נמנא שכל אלו סקומכינן על העירוב יחללו שבת צשצילו וכ"ש אותן שממילא יטלטלו אפילו צלא עירוב ואותן שצאו לידי שכחה כדאמרינן צגמ' צינא תחלת הוראתו של אותו צ"מ לקלקולא עיין פרש"י שם מה הקלקול שיש הרבה שוגגין שמשכחינן ומזיאינן צשצת צשוגג וודאי מי שאינו מצטל רשותו הרי הוא מכשיל כל אלו שהי' צידס להציל מן החטא עכ"פ לפי שיטתם ושיטות רוב הפוסקים כאשר כתבו כל הפוסקים שצעיר גדולה הוא זיכוי הרבים לעשות עירוב וכמ"ש מח' הגאון הקדוש בעל חידושי הרי"ם שקמכו צווארשא על היתר של מהרי"ט וכ"כ מרן הח"ס ז"ל דהקולר תלוי צצוארין של הרבנים שאין מתקנין עירובין וז"פ מאד. [וע"ע שו"ת משנה הלכות חט"ו סי' קל"צ וסי' קל"ד].

וידאי מי שרוצה להחמיר על עצמו ולא לטלטל צידו הוא להחמיר על עצמו וידוע דהרבה גדולי ישראל החמירו לעצמן והגר"ח מצביסק זצ"ל והגר"א והגאון בעל משכנ"י שהחמירו מאד צענין עירובין ואפ"ה היו עירובין צכל ערי ליטא ומעולם לא עלה על דעת מרן הגר"ח זצ"ל לומר שאינו מצטל רשות שלו או הגאון בעל חפץ חיים ואפילו צעירו של

עב"פ כלל גדול צדינו שאין להשתמש בחזרות כאלו ועיין שו"ת נוצ"י ת' סי' כ"ט שכתב מרן הגאון ר' שמואל בנו של הנצ"י הגדול להגאון מפאקש שכתב שהנוצ"י ז"ל חזר בו מהוראתו בענין דג שקשקשי נקלפים ע"י לוג או ע"י פעולה אחרת וז"ל ותמה אני שכתב מעלתו שאצמ"ו הגאון ז"ל הדר בו מהוראה זאת וזה על מעלתו לשלוח אגרת ההדרגה להרב מט"ו ימחול לי מעלתו שדבר זה הוא שקר מוחלט וידוע לכל גדול דקתו של אצמ"ו הגאון ז"ל והי' מהיר ורזי במלאכת הכתיבה ולמה לא כתב בעצמו להרב מט"ו שהיה מכירו והיה מאוכלי שלחנו נשל אצמ"ו כמה שנים להודיע לו שחזר מהוראתו ולא הי' סומך על מעלתו להיות שלוחו להודיע הדבר להרב הוא ולא הי' נח ושקט מלשלוח אגרות ע"י גמלא פרחא לפרסם הדבר לאיסור שלא יכשלו באיסור שרץ דאורייתא ומה גם לא נמצא גם העתק מאגרת שכתב למעלתו וחזקה לחזר שאינו מניח דבר שאינו מתוקן ואיך הניח התשובה להיתר בספרו ולא חש לתקלה למוחקו או לכתוב צדו שחזר בו, ופשיטא שאין מעלתו נאמן בזה מאחר שאין צידו גוף האגרת ומרחיק עדותו לומר ששלחו להרב מט"ו ונאצד. גם למה לא הודיע הרב מט"ו ברבים לאסור הדג הזה כל זה הוא למופת שכמ"ע שקר ענה בשם אצמ"ו הגאון ז"ל.

ובסי' ל' השיב שנית להגאון הנ"ל ז"ל ועל מה שהתלונן עלי שכתבתי שמעלתו אינו נאמן שאצמ"ו הגאון ז"ל חזר מדבריו, האמת אגיד שמעלתו הוחזק כפרן בעסק זה כי הדבר אלי יגונג וכו' ואני מזהירו שלא ילמד לשונו שקר ומרה תהי' באחרונה אם יתגלה קלונו ברבים ויפורסם תשובת אצמ"ו הגאון ז"ל בדפוס ואף אם היה מעלתו צמוחוק לאיש אמיתי אעפ"כ אם לדין יש תשובה ולא מנינו צפוסקים צדין ע"א שאינו נאמן לאסור שמחלקים אם העד הוא מוחזק בנאמנות ואדם כשר או לא וכו' ולכן גם מעלתו לא ירע בעיניו אם אין לנו מאמינים לו בדבר שאין להאמין ונראה לעינים שהוא שקר מוחלט כמ"ס במכתבי הראשון וכו' ע"ש והכ"כ כל אלו דברים פשוטים הם ג"כ לענין טענת שהמהרש"ם חזר בו. ועוד אני אומר שאפילו חזר בו אכן לא חזרין שהרי ראיתו חזקה להחיר ואכן ארציותו שהם מצווארים בתורה סומכין ועיני צשר לנו בעזה"י להבין ולהשכיל בתורתנו הקדושה עכ"פ פשוט שאין לסמוך על זה כלל וכלל. ועיין א"י הגדול אלפא ביתא אות ל' מ' ג' למד מאמר נאמן שלא תאמר מימרא בשם אדם גדול אם לא ששמעת מפי אדם גדול אחר שהי' מכירו שאמרה משמו דומיא דמשה רבינו שראה שכינה ואמר מפי הגבורה וצידוע שמאמר נאמן הוא וכדאי לסמוך על אותה הקבלה כי תורה שבקבלה שקבל מצותיו הוא עיקר.

דושבת"ר בלב ונפש

מגשה הקמץ

שעריה זו כנגד זו אז מהני דלתותיה נעולות אפילו לעזרה שהיא כפליטא ודו"ק ולפ"ז עלתה חידוש נכון דאפילו להרשצ"א הא דלתות נעולות לא מהני היינו רק כשהרחוב מפולש אבל כשאינו מפולש אז מהני אפילו לפליטא דלתות נעולות וממילא עלתה לן היתר חדש אפילו להרשצ"א בעצובה"ק להחיר פליטא.

והגם כי יש לי עוד אריכות דברים ויותר משהעגל רוצה לינק וכו' ובאמת כי נהניתי מדבריו ודמלד כותיה תלד הגם דאית ליה פירכא ואני רואה שאי"ה עוד יהי' בעתיד מהלוחמים הראשונים לתקן עירובין לצנ"י ולהילם מחטא הנורא חילול שבת ח"ו והנני מזכרו בצרכת ללא ורכב הפך זה והפך זה דכולה זה ומינה לא תזוע עדי יצא יונן ולו יקהת עמים.

המברכו בלב ונפש

מגשה הקמץ

סימן קלא

בענין אם יש לבמוך שמהרש"ם חזר בו

ב' שופטים התש"מ בני יצו"א

מחיי חיים יכתב ויחתם לחיים טובים ארוכים ושלום את מע"כ הרה"ג כו' כו' ור"ח נוי"כ כש"ת מוה"ר מנחם ז. באש שליט"א, ירושלים עיה"ק.

אחדשב"ת צידידות והוקרה. מכתבו היקר היום קבלתי ותודה רבה על הילום מהתשובה של מרן הגר"א קאטלער ז"ל ואי"ה לכשאפנה אולי אעיר על דבריו הקדושים ז"ל.

וברבר אשר ציקש הגרמ"מ שליט"א להעיר בפסקו של הגרש"ם שפקדו בו ומי שהוא אמר שחזר בו ודאי דקדו בזה דברי הגרמ"מ שליט"א שהם רק פטפוטי דברים וכל מי שרוצה להכחיש את האמת יעשה כן ויאמר שחזר בו גם אנו נאמר שהמשכנות יעקב לאחר שאסר עירובין חזר בו והחיר ולמה לא נאמר שהמשכנות יעקב חזר בו והסכים להחיר כפי ההלכה משנאמר שהגמהרש"ם חזר בו לאיסור שהוא שלא כהלכה שהרי הביא ראיות לפסקו ולא צדה הדברים מלבו היום אומר כן ומחר אומר כך והרי אם נאמר שחזר בו כריך קודם לדחות הראיות הראשונות ולהביא ראיות אחרות אבל אלו רק דברי הבל הם ודק בזה הגרמ"מ וגם אני שכתבתי במקום אחד שחזר בו הגרש"ם כלומר שחזר בו והחיר יותר דבמכתבו הראשון לא החיר רק בשעה"ד ואמר שבע"נ יחמירו על עצמן ואח"כ חזר בו והחיר בהיתר גמור ומרווח לכ"ע זה היה חזרתו אבל דבר זה ג"כ לא היינו יכולין לומר מעממינו אם לא שראינו שוב מכתבו השני עם ראיותיו ח"פ וברור מאד.

סימן קלב

בענין אי יש לגזור שלא לערב בשביל ע"ה
שלא יטעו שמותר לשלול

עש"ק פ' שלח התשל"ח בני יצ"א

מע"כ ידידי ורב חביבי הרב הגאון המפורסם כולו אומר
כבוד כש"ת מוה"ר נחום צבי קאדענמעהל שליט"א
בעמח"ס תפארת צבי סידערהוירסא נ"י.

אחד שב"ג שליט"א. יקרמו הגיעני בתודה ואסיר לו תודה
על אשר קבל את ספרי דרך כבוד והואיל
צטוו להעיר והגם כי אין הז"ג לפלפל אצל היות כי אני
הנני עסוק כעת בתשובה בענין עירובין אמרתי לשלוח למעב"ג
העתק מתשובה הנ"ל.

ולעשות רזון מעכת"ר ידידי היקר חפצתי ועיינתי בספרו
שו"ת תפארת צבי ח"צ סי' ס"ו וס"ח ולפי
שראיתי חיזה דברים שזריכין להבין אמרתי כבר להעיר בזה.
ראשונה לא ידעתי כוונת מעב"ג שיצא לגזור שלא לערב בשביל
ע"ה כיון שהמדינה משושבת בצורות קלי הדעת תקלה גדולה
יוכל לנמוח מחיקון זה כי ע"י זה רבים יתחילו להקל בכל
ענייני שבת ע"י התחדשות הזאת כי מי מבין ענין נה"פ ועוד
למה החמירו הרבנים עד עכשיו ולמה היו הרבנים עגלים עד
עכשיו וגם למה לא הותר בכל אמעריקא להוציא והיכן יש
הוצאה שאסור וישאלו אפשר שיש היתר גם בעלעקטריק
וקארס ששבת וגם למנוא התירים בממזרים וכדומה וגם לא
יסירו דברים המוקצים מהפאקטעטצוקס, ועוד החוכא אם
ישמעו שרק הקנין דאללללר מן שר העיר די וזה עושה
ההיתר וצפרט העעירים ישכחו לגמרי שיש איסור הוצאה
וצפרט היום הוא אצן הצותן בין שומרי המצוות למקילים הוא
ההוצאה הנוהר מאיסור הוצאה מוחזק ליר"ש. והיה אפשר
לעשות חוטים חשמליים בכל סביבות העיר פרטית ויעשו גם
חשמלי בכל ציהכ"ג שיאיר ע"י אלו החוטים שידעו שנעשה
במיוחד לנה"פ ויעשו עירוב צביהכ"ג ולא יתירו בכל המקומות
אז הי' אפשרות להקל ודבר זה תלוי בהרצה הוצאות וגם על
זה טוב שב ואל תעשה, עכ"ל.

וברגע נפל בלבי דרך נחות לפרש דברי חז"ל בשעה שתקן
שלמה עירובין יתה בת קול ואמרה אם חכם בני
ישמח לבי גם אני דלכאורה אינו מובן למה דוקא בעירובין
במנות עשה דרבנן זו יתה בת קול אצל כנראה דגם בזמנו
היו כאלה שאמרו שע"י שיתקן שלמה עירובין יבאו החכמים
ויאמרו שחדש דברים חדשים ועי"ז יאמרו שאפשר לשנות
ולהתיר ממזרים וכיוצא בו ולכן יתה בת קול אם חכם בני
ישמח לבי דודאי חכמה נפלאה הוא לתקן לטובת הכלל ולא
יחוש לה ומעולם לא חששו להם ואתו הרשעים הם פרי חדש

של אמעריקא והלא ציוראפ נהוו הרעפארמער צגעראמאניא
ובהוגאריא וכלל המקומות שהיו שם בני ישראל כנרפת ומה
לי לחשוב מקום ומקום וגם אטו המושג עם הארץ או צור
נולד באמעריקא הלא כבר צימי חז"ל היו יותר ע"ה מת"ח
וראיתי בני עליה והמה מועטים ורובם ע"ה וצווארשא או
מונקאטש או שאר עירות ציוראפ היו ע"ה הרבה, ובזמן חז"ל
היו ע"ה יותר גדולים ולא בטלו מנות עירובין בשביל זה.

ומה שחש שהעעירים ישכחו לגמרי מאיסור הוצאה הנה בזה
ח"ו הרי מטיל דופי בעיקר תיקון שלמה המלך ומנות
עירוב. ולמה לא חששו להם מזמן שלמה המלך ועד היום
ואם יחשוב אדם שצחיפה או בתל אביב או צירושלים או בשאר
עירות ליכא ע"ה וצעירים הלאי מי יתן והי', וכבר כתבתי
במקום אחר על מה שרצה הגאון המובהק די"נ רמ"פ
שליט"א לומר דלכן לא יערצו בנוא יארק משום דבאים זה
אנשים הרבה מהרבה מקומות שאין עושין עירובין ע"ש א"ח
סי' קל"ט וא"כ בתל אביב שבאים אנשים הרבה ב"ה מכל
המקומות לביקור וכיוצא נמי לא יערצו וכן בשאר מקומות
בארצנו הקדושה ועכ"פ אין לי פתרון על גזירה זו ובשבילה
לצטל מ"ע חיובת דרבנן ולהציל אפילו אחד מישראל מחילול
שבת ואיסור סקילה ח"ו ואדרבה אומר אני אם סברא היא
ההיפוך והוא האמת דכך הוא דרכו של אדם אם מחלל שבת
בהוצאה ממילא מקיל עצמו בשאר מלאכות שיאמר ממילא אין
אני שומר שבת כראוי ואיני יכול למנוע עצמי מלטלטל
ובעוג"ה הרבה אנשים הם כן ושבו אומר כיון שממילא כבר
אינו שומר שבת כראוי עובר ח"ו על כל, אצל להיפוך שאם
יוכל להוציא ולטלטל בהיתר והי' שומר שבת ישמור גם מדברים
אחרים והי' שומר שבת כולו, וכעין סברא זו מצינו הרבה
פעמים לצד שמונע הרבה אנשים מעוגג שבת כי כמה פעמים
לא יוכלו ליקח המפתח עמו ולא רוצה לעזוב את ביתו וגם
גורם לציטול תורה שהאשה לא יכולה ללכת מציחה ואם זריכה
ללכת צריך הצעל לישב צביתו ולהיות ציבי סיטער ואינו יכול
ללכת להשיעור שלו ועוד הרבה דברים. וכלל גדול צידינו שע"י
מנוה לא יוכל לבא קלקול ומה שחכמינו ז"ל ראו לתיקון ח"ו
לומר שזה מציא לידי קלקול אלא שאין אנו מציינים תקנתם
הקדושה, ועיין תוס' רי"ד בשו"ת הוצאת ירושלים תשכ"ה סי'
מ"ה לענין מראית העין שצכמה מקומות הקילו חכמים בדבר
חמור והחמירו בדבר קל הנראה לעינים ואין אמתו יודע עד
מה ואין מציינים כי דעתם גדולה מדעתינו. וכל זה כתבתי לעצם
הענין אצל מעתה נבא קלת צפרטות.

(א) **מה** שחמה מי מבין היתר נורת הפתח לפענ"ד ממ"ג
אם רוצה לדעת נסביר לו יצין ושז ורפא לו ואם
לא ירצה לדעת אין נפ"מ לן רק נאמר לו שכך ההלכה
לענין הוצאה.

ב) מזה שכתב צעניי העם נראה כחוכא ענין נורת הפתח וכ"כ עוד החוכא אם ישמעו שרק הקנין גדלללאר מן השר העיר די וזה עושה ההיתר עכ"ל ואומר אני כי שזיק כאן לחסידותיה וח"ו לומר כן ואם ימנא רשע שישחק על דברי חז"ל ח"ו וישחק על זיה"פ וישחק על תקנה שעשו חז"ל שיקנו משר העיר גדלללאר אחד ואפילו צביטול רשות, לא נקיים בשבילו מנות ח"ו הלעיטהו לרשע וימות ואדרבה הקהה את שיניו ואמור לו ואומר אני כי החסרון הכי גדול הוא זה שאנו רוצים ללמוד תורה עם צנ"י לפי שכלם הנפסד ח"ו אם הוא אינו מצין ואינו רוצה להצין לא יצין ולא ישכיל כי טח עיניו מראות ותורת ה' תמיתה, ואם כסדרתו יאמר גם על מכירת חמץ שאין זה רק חוכא וכן יאמר על היתר עיסקא מרבית ועל שאר מנות דרבנן וגם גזירות ותקנות שגזרו חז"ל אבל הנסיון מעיד כי אדרבה הצעירים אומרים שהתורה היא ככה שא"ל לחיות עם התורה והרואה לחיות כאדם א"ל לו להחזיק התורה וע"ו היוקו רוב החומרות והרי הרמ"א פסק שהצחורים המתענגים במרוצתם מותרים לרוך בשבת וגם התיר לשחוק בכדור להמתענגים זה הגם שאין מחמירין לפי דעת קצת אחרונים אבל ראו ראינו שאדרבה חז"ל שקדו על צנ"י והתירו להם כמה פעמים צטר כוס כוס ואל יאכלו רוטב של חלב ובאמת כי בכל הצאנגעלאו קאלאניס בקיץ עושין עירובין ויודעים מעירובין ומוסיף ידיעות וודאי במקום שעושין עירוב צריכין לעשות כל הפעולות להסביר הע"ה ולהציין גדול ענין העירוב ושמעתי צסם הגאון ר' מאיר שמחה כמדומה לי שפעם צא אללו אדם אחד ושאל על עוף והכשירו ואמר נא אגוטער רב הא כי אמר הע"ה אומרים שהחכמים הם חכמים רק להרע להטיב לא ידעו ולמה לן לגבז חומרות על העולם אם אחד רוצה להחמיר על עצמו יחמיר על עצמו ודאי כי ח"ו להקל במקום שאסרו ז"ל וע"ו אמרו לא תוסיפו ולא תגרעו.

ענין לזה ואטו צצית שמותר לטלטל מה יעשו ועוד דא"כ יאסור לטלטל גם צצית בשביל זה או בחצר או בחצרות שזה ודאי נהוג כולי עלמא ונגזור משום שמא יטלטל הפאקעטצוק ולא יסירו המוקצה. ואם בשביל יאסור הוצאה שישכחו לגמרי הנה באמת במקום אחר כתצתי שלכן עיר של רצים אין מערבין כולה שלא לשכת תורת עירוב אבל באמת גם הא אינו שהרי מזמן לזמן העירוב מתקלקל ומכריזין שאסור לטלטל בשבת זו וזה כבר מודיע כל הדין ויאסור הוצאה ועכ"פ מעולם לא חשו לזה וגם עכשיו אין חוששין לזה בארצנו הקדושה אשר חד מינייהו כחרי מיין חז"פ. גם מה שכתב שזה האצן הצותן, אדרבה יהיו כולם שומרי שבת ואנן נבחון דצברים אחרים ואפשר לא נצטרך לימי הבחנה כי יהיו כולם שומרי שבת, כי אחר ההרגל ימשך הגבר, עיין חנוך מצוה י"ו שאחר הפעולות נפעל האדם ואם זמן הרבה ישמור השבת אפילו מאונס סוף ישמרהו מראון ע"ש לשונו הזהב.

ומעתה אתן קנני למילין ויסלח לי מעכ"ג שהארכתי קצת בצברים פשוטים כי באמת כבוד השבת נגע צי מה שראיתי לפענ"ד מזולזין צו מחמת רוב עניוות ועליהם נאמר ענותנותו של ר' זכרי' צן אצקילס חרבה עירנו ושרפה צית מקדשנו ומיהו ודאי במקום שעושין עירובין צריך על זה השגחה יחירה ולראות שהכל נעשה כדת וכדין ולא יחוסו על הטרחות והוצאות כי להציל נפש אחת מישראל מחלול שבת כדאי לפזר טרחות וממון שבעולם כ"ש להציל אלפים ורבצות כי צעונ"ה גם לי ידוע כמה אנשים שהם שומרים שבת בכל ענינים אבל צענין הוצאה של מפתח מקילין ח"ו וכן קטנים שגם הם צמנות שבת וקנים צקינור ודאי שראוי לעשות ולתקן ע"ש היותר טוב ומ"מ מי שאחר התיקון רוצה להחמיר על עצמו ולא לטלטל אעפ"כ הרשות צידו ולא מקרי אינו מודה בעירוב בשביל זה ח"ו.

אלו דברי ידידו דושכ"ג באהבה וידידות וי"ר שיזכה ליתן לנו מפרי עטו בעתו ועוד ינוב בשיבה דשן ורענן עדי יבא ינון ולו יקחת עמים בלב ונפש

משנה הקמן

סימן קלג

בענין הילוך ע"י הדחק ברה"ר

ג' מנ"א התשל"ח לסדר דברים הדברים בני יצו"א מע"כ ידי"ג הרב הגאון מתוך ומסיק אלקי אברהם בעזרו שלמה שמו ושלמה משנתו כש"ת מוה"ר אברהם שלמה בלומענקראניץ שליט"א רב דביהכ"נ ת"ת ברוקלין.
אחדשבת"ך וכאש"ל צידידות נאמנה. וצדצר אשר העיר אמ"ש צספרי משנה הלכות ח"ו סי' פ"ח

ומזה דקשה למה החמירו עד עכשיו ולמה היו עצלים ע"ו התשובה פשוטה דעד עכשיו לא הי' העולם מתעניין והיו טרודים בצברים אחרים, וגם צעונה"ר שומרי שבת הם מיעוט קטן. ובשאלתו למה לא הותר בכל אמעריקא לא ידענא מה כוונתו דודאי צלי עירוב אסור ובעירובין מותר ואם יש מחמירין צכמה מקומות נא מה נעשה ופוק חזי מה שכתב הרא"ש לאותו חכם ודי צוה. ומה שאמר שישאלו גם להתיר העלעקטריק וקארס נא המה ממילא מצקשים אבל אנן הסבירו להם שכן כתיב צתורה שזה היתר וזה יאסור וגם להתיר ממזרים לא ידענא מה כוונתו דא"כ יאמרו ח"ו נהפוך קערה ואטו אנן אחראין להרעפארמער הרשעים העיקר צוה תמים תהי' עם ה' אלקיך ולהשיצ צתמימות לכל שואל. ומה שחש שלא יסירו המוקצה מן הפאקעטצוקם לא ידענא למה דמה זה

והו"ל הילוך ע"י הדחק אלא הפירוש שבאמצע הדרך מיוסד דוקא למכוניות ואפילו אם יהי' האמצע הדרך פנוי מכל מכוניות ואפ"ה אסור לעבור שם מדינא דמלכותא וזה פשוט להיודע דינא דמלכותא בזה א"כ אדרבה ראי' דאין זה רה"ר ולא הו"ל הילוך ע"י הדחק אלא אסור להלך לגמרי כידוע.

ואחרון חביב מה שהביא שיטות כמה רבנותא שחשב המשכנות יעקב דס"ל דכל הרחובות הרחבים ט"ו אמר דין רה"ר להו אפילו בלי ס"ר, רבנותא למישב גברי והרי הבית אפרים חשב כמה רבנותא כנגדו ומה לן להתערב במחלוקת הראשונים אשר לא זכינו להבין דבריהם הקדושים, האמנם באמת אין אפילו חליצת המשכנות יעקב נראה דלא הוי רה"ר כיון דאסור לעבור שם דהרי גם המשכנות יעקב מודה דרה"ר אינו רה"ר ועכ"פ צעני שיהא מותר לעבור ברחוב הזה אפילו לא ס"ר, אבל כל מי שירצה יוכל לעבור ויהי' לו רשות לעבור בלי מניעות ז"פ.

ובמה שכתב בדרך הלצה שבמחלוקת המשכנות יעקב והבית אפרים אמר אחד מן הגאונים שהגאליציאנער האט פארשפילט נגד הליטוואק כלומר הבית אפרים נגד המשכנות יעקב הנה באמת לא שמעתי מהבדיחותא הזו אבל אגיד לו מה שעל לבי שאם אמר כן אחד מהגדולים בדרך בדיחותא לאחר סליחתו ההיפוך הוא האמת שראינו למעשה שבכל בית ישראל הקרובים והרחוקים בכל העירות בחו"ל כמו ווארשא לאדוש נוא יארק וטארנאטא ושאר ערי ישראל הגדולים שהיו שם ששים רבוא וכ"ש הקטנים בכל תפוזות ישראל תקנו עירובין ולא השגיחו בצעל משכנות יעקב ז"ל (הליטוואק) ועשו כהצ"ח (הגאליציאנער) וגם לאחר המלחמה בעזה"י עשו עירובין בכל ערי ישראל בדרך ישראל כירושלים ותל אביב וחיפה וכ"ש בעירות הקטנות מהם בקי"ור ככ"מ שישנם שם ישראל בעזה"י עושים עירובין ולא חשו לדעת המשכנות יעקב וכנראה שהליטוואק האט פארשפילט ולא הגאליציאנער. גם ידי"ג הגרמ"פ שליט"א אמר לי דבכל מקום לא השגיחו במשכנ"י.

ועייין ערוך השלחן מה שכתב בס"י שמ"ה סי"ח וז"ל: אבל עכ"פ מה מועיל האריכות אחרי שהעירובין נתפשטו ברוב ערי ישראל הרבה מאות שנים מקודם ורק על סמך היתר זה וכאלו בת קול יצא הלכה כשיטה זו ואם באנו לעבד לא לבד שלא יייתו אלא נראה כמשתגעים שדבר זה שנתפשט בכל ישראל ובפוסקים דהאידינא אין לנו רה"ר רק בערים ספורות גדולות בעולם וכו' ויען כי מצוה וחובה ללמד זכות על כלל ישראל ולכן שמתי לבי להמציא איזה היתר כמו שנבאר בס"ד ע"כ ע"ש באריכות גדולה ומבואר דג"כ פשוט לי דעושין עירובין בכל מקום עד שאמר שמי שאומר שאין לעשות עירוב נראה כמשוגע בעיני העולם (נו הכלל, דער גאליציאנער

והוספתי קצת ביאור בח"ו סי' ס-סא-סב דל"ל רה"ר בזה"ו אפילו בעיירות גדולות ונכנס בפלפול אי הילוך ע"י הדחק שמה הילוך ושחלוי במחלוקת אבי ורבא והביא מסוגיא דף ח' בשבת דהילוך ברקק מים ורה"ר מהלכת בו דשמייה הילוך וא"כ הכ"נ לענין הילוך ברה"ר הגם שאסור להלך בו משום דינא דמלכותא מ"מ הילוך ע"י הדחק שמה הילוך וסיים וז"ל ממילא העירות דבאמצע הדרך מיוסד במקום לא רק למכוניות אלא גם לרבים ההולכים בו אע"פ שאסור לעבור בעת הולכים המכוניות אבל אבתי רבים דורסים בו ודין רה"ר לא צטלי ורק כמה שהמכוניות הולכים הוה זה הילוך ע"י הדחק ושמי' הילוך דרגילין להלך ומקרי ניחא תשמישתיה ושאני מצידי רה"ר דלא רגיל להלך שם כלל לכן הוה לא ניחא תשמישתיה וככרמלית דמי עכ"ל.

ולפענ"ד לא קרב זה אל זה דמה שנחלקו בהילוך ע"י הדחק אי שמה הילוך היינו דבאמת מותר להלך שם וגם דרך להלך שם אלא שההילוך הוא ע"י הדחק שיש שם רקק או ידי רה"ר וא"כ מעטס ההילוך ליכא מניעה אלא דקושי ההילוך הוא שגורם לו שאינו רגיל להלך בו כבשאר רה"ר כה"ג נחלקו אי הילוך ע"י הדחק שמה הילוך או לא אבל היכא דמנד עטס ההילוך ליכא כאן רשות להלך שם ופשוט דרה"ר כשמו כן הוא שהוא רשות שיש לרבים להלך שם וכיון שהדין הוא להיפוך שאסור לרבים לילך בו ודאי דלאו רה"ר הוא ואיסור הרבים הוא ולא רשות הרבים. ואם יעמדו איזה שוטרים ומקלות צידם ולא יניחו לשום אדם לעבור במקום ואפ"ה יהיו איזה גנבים שיגנבו דרכם ויעברו וכי בשביל זה מקרי רשות הרבים ובגמ' אמרו על ר' יוסי לטעים שכמותך כבשוהו ולא הו"ל רה"ר וכ"ש הכא דבכל שעה עומדים שוטרים ומשמרים על אמצע הדרך שלא יעברו בו בנ"א ואם יעברו יענשו ומה שאין עונשין הוא רק מפני שהשוטרים עצלים וכיוצא בזה אבל פשוט דלא מקרי בשביל זה רה"ר וזה פשוט וברור מאד. גם כי ברור מאד שלילך באמצע הדרך הוא מקום סכנה וכבר שמעתי בשם הגאון מצריסק ז"ל שאמר שאם מי שהוא עבר ברה"ר במקום שאסור לעבור או שהאור הי' אדום (רעד לייט בלע"ו) וח"ו נהרג הרי זה מתחייב בנפשו שעבר אדינא דמלכותא שאסור לעבור שם משום סכנה וא"כ אם מי שהוא עובר במקום שאם יוחק יתחייב בנפשו מקרי רשות הרבים אמתהה וזה ברור מאד לפענ"ד.

ובמה שכתב דבאמצע הדרך מיוסד לא רק למכוניות אלא גם לרבים ההולכים בו לא ידענא כוונתו דאדרבה אמצע הדרך מיוסד דוקא למכוניות וידי הדרך נעשים לרבים להילוך ולא באמצע וזה ידוע וברור מאד ואין זה שהדרך נעשה לרבים וגם יש שם מכוניות ובעת שהמכוניות שם קשה להלך באמצע

שמע והחדל יחדל מ"מ כיון דהדצר נוגע לזרר האמת אמרתי לזיין ולרשום דעתי הענייה בענין זה.

בדבר שאלתכם מה שיצא מכתב גילוי דעת בענין תיקון עירובין בני"י שראיתם עדות מוכחשת דעת כ"ק אדמו"ר הגה"ק מסאטמאר זי"ע דמשמשו בקודש הרה"ח מוה"ר יוסף אשכנזי שליט"א כחזקת הסכמים לתקן עירובין צויליאמסצורג ושגם נתן צפועל \$300 לזורך הולאות לתקן עירובין הנ"ל וכן העיד ע"ז הרה"ג ר' אשר אנשיל אצד"ק ראצפערט שליט"א ואחיו הגאון מאודווארי ר' שלום קרויז ולעומת זה יצא גילוי דעת צס"ד רבנים האחד הרה"ג ר' משה שטרן אצד"ד דעצרעצין והרה"ג ר' רפאל זילצער אצד"ק פריימאן והרה"ג ר' חיי"ל טייטלבוים אצד"ק נירצאטור והרה"ג ר' משה זאב פאללאק אצד"ק גראסווארדיין שהעידו צס"ד כ"ק אדמו"ר הגה"ק מסאטמאר זללה"ה שבעת שעסקו בתיקון עירובין צמאנהעטען לא רצה להסכים על תיקון עירובין לא צמאנהעטען ולא צברוקלין ונמצא כאן עדות מוכחשת.

ואמת אגיד דגם אני התפלאתי על דבר זה וחשצתי קצת לעמוד על האמת ועם מי האמת ולפוס ריהטא הי' נראה לפמ"ש צגמ' יצמות נ"ה ע"צ כי אחא רצ דימי א"ר יוחנן וכו' אמרו ליה והא רצצ"ח לא אמר הכי אמר להו או איהו שקראי או אחא שקרי ואם הי' כאן ענין של גביית עדות צפני צ"ד והו"ל דין תרי ותרי והו"ל צ' כיתות ותרווייהו פסולים כיון שמכחישין זה את זה. ויש נפ"מ לענין דאורייתא ודרצנן ואי נפסלו העדות אלו ואלו, וגם אני שמעתי מפה הרה"ח מוה"ר יוסף אשכנזי על חמונה צקאנטינענטאל האלל צויליאמסצורג כשאמר שם צפני הרה"ג ר' יחזקאל ראטה דומ"ץ דק"ק סאטמאר צצ"פ וגם אני הקטן והדיין מק"ק מאנרא שאמר בפירוש ששמע מכ"ק אדמו"ר מסאטמאר שאמר להרה"ג ר' אשר אנשיל קראוי אצד"ק ראצפערט לתקן עירובין צויליאמסצורג ועכ"פ איכא לפנינו עדות מוכחשת והו"ל דין תרי ותרי ואין שומעין לא לזה וא"כ הו"ל צטל עדות שניהם ונשאר הדבר צלי ידיעה דעת הגה"ק מסאטמאר.

האמנם אחר העיון נלפענ"ד להכשיר העדים וצפרט שהם כולם רבנים חשובים והיאך נאמר שאלו ואלו משקרים והצל ממללים. ולכן נלפענ"ד ליישב צתרי אנפי, א) דהנה עדות הד' רבנים הנ"ל הוא שמעידים שבעת שעסקו בתיקון עירובין צמאנהעטען או גילה דעתו הגה"ק שלא ניחא ליה צתיקון עירובין צנוא יארק והנה פשוט דמאז ועד עתה שהוא לערך עשרים שנה אפשר ששינה דעתו הגה"ק דצהלכה קיי"ל זקני ת"ח כל זמן שמזקינים דעתן מתיישבת עליהם ולכן י"ל דאז צשעת התעסקות צמאנהעטען דעתו הקדושה היתה שלא לערב ואח"כ חזר צו והסכים שמתר ומנוה לערב

האט געזיגט) ואדרצה גם הוא צסוף אמר כי מנוה ללמד זכות על בני ישראל שעושין עירובין ולא כמו צבעוני"ה צימינו אלה שדוקא מחפשין ללמד חובה ובעוני"ה צכמה איסורים חמורים מחפשים אחר קולות כידוע לכמ"ע כשנוגע לעצמו וכשנוגע לרבים מחפשים אחר חומרות והמחמיר יחמיר לעצמו אבל לרבים אין להחמיר מה שלא החמירו אצותינו ואצות אצותינו וזה פשוט לפענ"ד מאד.

ומה שחש צצומן הזה יש כמה חששות צתיקון עירובין דע כי מצות הי' עומדת לעד ואטו שלמה המלך כשתקן עירובין לזמן תיקן או למקום אחד תיקן והלא הוא תיקן עד סוף כל הדורות וח"ו לצטל מ"ע של תיקון עירובין צצטיל מי שהוא רוצה לחדש לעצמו חששות ופשוט שמי שאינו רוצה לסמוך על עירובין כזה הרשות צידו אבל מה לו למחות צבני"י הקדושים אשר רוצים לקיים מצות הי' ותיקון חו"ל לעשות עירובין שהוא מצות עשה דרצנן ולהגיל אלפים נפשות מישראל מחילול שבת ולדעתי אין זה אלא מעשה שטן שאינו רוצה ציכוי הרבים גדול כזה שאמרו אלמלא שמרו ישראל שתי צצמות מיד נגאלים ואולי זה הי' מקיי"ע צציאת המשיח ולכן הצליחו מעשה שטן כזה דדוקא צעיר ואם צישראל שהי' זה תיקון ותועלת גדול מונעים מזה והלואי שלא יהיו מאותם שנאמר אליהם וכל המונע רבים מלעשות מצוה ח"ו צבי לפומי לא גליא כי ודאי כוונתו לש"ש וצאמת ידעתי כי דעת מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א ג"כ לתקן עירובין כל כמה שאפשר וצפרט כי כבר הראיתי לדעת עוד טעמים להתיירא ולדעת מרן החו"א ליכא רה"ר כלל צעירות צזה"ז כמ"ש ג"ז צספרי וא"כ מי הם אשר צידם לחלוק על כל גדולי ישראל ולמחות ציד ישראל לקיים מ"ע ולעשות עירובין. והנה פשוט דצענ"ס התיקון צריך מתינות והתיענות צצקיאים צדבר ולראות האריך עשו צעירות גדולות כירושלים ות"א וחיפה וכיוצא כזה אבל לומר שא"א לעשות לפענ"ד הרי זה סילוף צהלכה וגם צריך לזה מפקחים אבל האמת כי הכל אפשר לעשות ע"פ ההלכה.

ובזה הנני ידי"נ דושה"ט ושכת"ר וכאש"ל והנני חוזר בתורה על דבריו היקרים ידי"נ העמוס והטרוד בעבודת הקודש דושה"ט בלב ונפש

משנה הקמן

סימן קלד

בענין המכתב גלוי שמביא עדות מוכחשת

מע"כ ידידי היקר

אחדשה"מ ושלוס כל הנלוים. הגם כי כמעט גמרתי צעדי שלא לכתוב בענין זה עוד כי לאו צעל מלאכה אחת אני וכבר ידוע שאין אני אומר קצלו דעתי והשומע

או שהגה"ק מסאטמאר הסכים לתקן עירוב וכן נתפרסם או בעתוים לכל ולא פקפקו בזה שום אדם והני ד' רבנים שהיו או לא השיגו ולא פקפקו על דבריו א"כ פשוט דמה שכתבו עכשיו אינו אלא ענין של פאליטיקא ואין לסמוך על דבריהם אלו כלל כיון שבשעת מעשה בשנת תשל"ב תשל"ג כשנתפרסם בשם הגה"ק בעדות כל המכתבים לא השיגו כלל ע"ז ע"כ הסכימו שכן דעתו ועכ"פ כל הנהלת ההתאחדות וגדולי הרבנים שלהם נתנו עדיהם במכתבים לתקן עירוב צוויליאמסבורג פשוט דיידעו דזה ג"כ דעת הגה"ק מסאטמאר זללה"ה דבלאו הכי לא היו כולם יוצאים במכתבים נגד דעת נשיא שלהם שהי' מקובל על כולם ועכ"פ היו מתחשבים בדעתו הגדולה והי' להם להזכיר שלמרות שהגה"ק אינו מסכים לזה הם כרבים חולקים עליו והם אדרבה הזכירו שהוא בהסכמת הגה"ק הנ"ל א"כ פשוט דעדות זה של הרה"ג ר' אשר אנשיל קרויז ועדותו של הרה"ח ר' יוסף אשכנזי וכל שאר הרבנים עיקר הוא להלכה ועליו יש לסמוך בלי שום פקפוק ועדות הד' רבנים אין להם מקום בהלכה כלל וז"פ וברור.

ובל זה אם הד' רבנים היו מעידים עכשיו ועומדים בעדותם שלא חזר בו אצל באמת הם רק מעידים מה שאמר הגה"ק בשעתו א"כ יש להתאים עדותם עם עדות השני' ותרואייהו אמת אלא שאחד אמר צילדותו וצוקנותו חזר בו וכדאמר מר בר רב אשי על רב אשי הא דאבא דקטנותא היא וצוקנותו חזר בו והכ"נ כן ז"ל להני ד' רבנים עכ"פ שלא לשווייהו ח"ו משקרים בדברי הגה"ק ולדין עכ"פ נשאר ההלכה דעת הגה"ק להחיר תקון עירובין וז"פ וברור מאד, דממ"נ אם נימא דחזר בו א"כ הלכה כבאחרונה כידוע זה לידעי הלכה ואם נימא דס"ל דלא חזר א"כ פשוט דאין בעדותם כלום והלכה כהכת של ר' יוסף אשכנזי.

שנב דקדקתי במכתבו של הרה"ג מדעברעין וראיתי שלא כתב רק שא"א לו להאמין שדעת קדשו לתקן עירוב בצרוקלין ולא ידעתי מאי קאמר כיון שי"ש צ' עדים נאמנים שהעידו כן בשמו וגם כל המכתבים הנ"ל, האיך זה אומר וא"א לי להאמין וגם עדות ר' רפאל זילצער לא כתב רק מומן עסקתי בעירוב במאנהעטען וכן עדותו של הרחי"ל טייטעלצבוים, וכיון דהמכתבים של גדולי הרבנים להחיר לערב נתפרסמו לפני כמה שנים ואז לא חלקו עליהם ולא השיגו נגדם פשוט דהני ד' מכתבים אין להם שום תוקף בהלכה כלל וכלל לא והם רק ענין של פאליטיקא וז"ל וסמיות עינים לההמון עם שאינם צקיאים צדרכי הוראה ואין לסמוך עליהם כלל וכלל לא וז"פ וברור.

ידידכם דושה"ט בלב ונפש
מנשה הקמן

וכה"ג מצינו בכל התורה שגדול אחד הורה הוראה וחזר בו ואפילו בתנאים ואמוראים מצינו וכמה פעמים הד"ר אוקי רבא אמר ואמר דברים שאמרתי אליכם טעות הוא צידי ברם כך שמעתי וממילא המעשה של וויליאמסבורג שאמר לתקן עירובין היתה בשנת תשל"ג-ד שהיתה זמן רב אחר המעשה דעירובין במאנהעטען ואולי ראה הנדיק המכשולות בלי עירוב ולכן הד"ר ציה וז"ה לתקן עירוב או מאיזה טעם שיהי'.

והשניית נראה לפמ"ש בגמ' יבמות דף ע"ז בעמשה בן איש ושמו יתרא הישראלי שחגר חרבו כישמעאל ואמר כל מי שאינו שומע הלכה זו ידקר בחרב כך מקובלני מצית דינו של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואצית ופריך ומי מהימן והאמר רבי אבא אמר רב כל תלמיד חכם שמורה הלכה וצא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין פי' דהתם ר"ו דואג האדומי לפסול את דוד שבא מרות המואבי' והעיד עליו שכשר הוא ופריך דהאיך מהימן כיון שעכשיו שעת מעשה הוא והו"ל נוגע בדבר וערש"י אם קודם מעשה שבאת הוראה לידו ואמרה ושגאה לתלמידיו צצית המדרש בשם רבו שומעין לו בשעת הוראה ואם לאו אין שומעין לו שמה מחמת מעשה הבא לידו אמרה ומשני שאני התם דשמואל וצית דינו קיים והו"ל מילתא דעבידא לגלויי ולא משקר בה משמע דבלאו הכי לא הי' מהימן אפילו הי' עמשה בן איש ושמו יתרא ולדעת ר"ת שם עכ"פ היכי דהוא עלמנו נוגע בדבר כגון יתרא שפריך לאותה הוראה ע"ש ועכ"פ לכ"ע היכי דנוגע בדבר באיזה טעם שהוא לא מהימן היכא דליכא לגלויי אפילו יהא גדול כיתר הישמעאלי ועוד גדול ממנו ועיין טו"ש"ע יו"ד סי' רמ"ב.

ובצרתה צדין נמי כיון דלדעת הני ד' רבנים הא הוראה תלוי ששמעו לפני שנים ולא אמרוה מקודם ועכשיו שהי' נוגע בדבר זה כידוע לכל שאלו הרבנים מטעמים הפאליטיים שלהם לא ר"ו בתיקון העירוב א"כ אין לשמוע בעדותם כלל כיון דליכא מילתא דעבידא לגלויי והי' כל זה אפי' אם לא הי' עדות מכחשת נגדם נמי לא היינו יכולים לסמוך על עדות זו כיון שלדעתם ידעו ולא העידו על זה קודם לכן.

האמנם כאן בר מן דין הרי עדות מוכחשת וצטלה היא שלהם שהרי העדות שהעידו הרב מראצפערט בשם הגה"ק מסאטמאר זללה"ה שהסכים וז"ה לתקן עירוב צוויליאמסבורג זה הי' עוד בשנת תשל"ג וז"ל אז במכתבים מגדולי ישראל כולם מנהלי התאחדות הרבנים צנשיאות כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זללה"ה ה"ה כ"ק אדמו"ר הגה"ש מפאפא שליט"א סגן נשיא ההתאחדות והגאון הגדול מהרש"א זלענערייך משטשאקאווא זללה"ה ולהבחל"ח הרב הגאון מהר"ש קרויז אצ"ד אדווארי שליט"א שכתב להדיא במכתבו

סימן קלה

בענין הקו"ק בבארא פארק

עוד להג"ל

ועל דבר שאלתכם עוד על דבר הקול קורא נגד העירוב צבארא פארק דא עקא והנה מתחלה נדייק בלשון הקו"ק שנכתב ו"ל אהמ"ט הרבנים יושבי על מדין בשכונת צארא פארק מודיעים ברבים שמעולם לא הסכמנו לעירוב בשכונתו, שנתפרסם בעתונים, וע"כ אנו פונים אל כל היהודים יושבי שכונת צארא פארק שלא יהיו איש להוי"א ברובות העיר כמאז וכמקדם ולא יסמוך על העירוב הנ"ל כלל. ובזכות שמירת שבת כהלכתו נוכח לגאולה שלמה במהרה. וע"ז צאנו על החתום ח"י טבת תשמ"א לפ"ק...

והנה ראשונה עלינו להודיע שבקול קורא לא נזכר שום איסור על העירוב ושם טעם בפסול העירוב רק שמעולם לא הסכמנו לעירוב בשכונתנו ולא הבנתי פירושו ומה הסכמה נריך על עירוב הרי עירוב הוא מציאות או שהוא כשר או שהוא פסול ואינו עירוב, ואם כוונתם שלערב נריך לקבל רשות והסכמה הרי קי"ל דזכין לאדם שלא בפניו, ואם כוונתם שכיון שלא הסכימו כלומר שאין מצטלין רשות הנה דבר זה נפתח בגדולים רבותינו הנדיקים האחרונים ז"ל אם יש כח ציד מי שהוא שלא להסכים על העירוב ושלא לנטל רשותו ועי"ז יאסרו כל העיר צטלטול עיין שו"ת וזמרת בחיים להגר"ש קלוגער סי' קכ"ג שכתב שאלה כו" שיהי' מוחה בעירוב וכתב שאין המחאה כלום ובשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב צקונטר"א סי' ח' בשני נדדים שהשתתפו מקודם בעירוב ואח"כ חזר בו נד אחד ואינם רוצים בשיתוף ואין מטלטלין בשבת פשוט דמותר הד' השני לטלטל כרונם ובשו"ת שואל ומשיב כתב דהכל יפצה פיהו אמי שאינו רוצה לנטל רשותו ולהשתתף בעירוב וכן כתבו כמעט כל האחרונים דאין ציד החולקים לאסור על אחרים ואם מי שהוא רוצה להחמיר לעצמו שלא לטלטל הרשות צידו וגם על זה יש מפקפקים אבל לאסור לאחרים מאן דכר שמי', ובפרט בלי שום טעם וראי' רק שלא הסכמנו ולא כתבו כלל שאסרו, וכן אמר להדיא הרה"ג ר"ק אדמו"ר מסיגעט סאטמאר והדומ"ס שלהם הרה"ג ר' יחזקאל ראטה שבכיון לא כתבו שאסרו העירוב רק לא הסכמנו.

אמנם אגיד מה שעל לצי כתב יושר דברי אמת שהניח חתימות על הקו"ק הנ"ל לא היו מרנן הטוב מהני רבנים אלא שהלכו כמה אצרכים מנגדי לחיקון עירובין בכלל (ואני חושדם שמה ח"ו מניית נזרקה בהם ואין מאמינים בחיקון חז"ל ובחיקון שלמה המלך) ומתוך איומים גדולים ולחץ פאליטי וטעראר על הטעלעפאן לחזו ודחקו על רוב מהרבנים לחתום את שמותם על הקו"ק הנ"ל, ואפ"ה לא

רצו רוב הרבנים לחתום, וגם צאו אלי ודברו אתי לחזור מההיתר והבטיחו לי הרים וגבעות ואח"כ קראו אותי על הטעלעפאן שימסרו אותי אל הממשלה כאילו כביכול עשיתי ח"ו דבר שלא כהוגן ויאסרו אותי ויגרשו אותי מאמריקא וכיוצא בו וגם הפחידו אותי שאם לא אחזור צי יקבל רב אחד התקפת הל"ב מצער שעושים עירוב ועוד ועוד נגישות ומתוך נגישות כאלו חתמו הני רבנים על הקו"ק הנ"ל.

והנה דברתי עם ידידי כ"ק אדמו"ר מסיגעט סאטמאר לאחר שחתמו על הקו"ק הנ"ל ואמר לי בפירוש שהוא לא הי' צדעתו ולא רצה לחתום רק שבאו שני בניו של רב... ואללו עליו מאד וגם מטעם אגודת הרבנים אללו עליו ולא הי' צידו שלא לחתום אבל אמר בפירוש שאין זה איסור על העירוב וכן אמר לי הדומ"ס ידידי הרה"ג ר' יחזקאל ראטה להדיא שהוא חתם רק מפני שהוא דומ"ץ ועושה מה שאומרים לו מטעם הרב הקהילה שלהם, וכ"ק ידי"ג הרה"ג ר"ק אדמו"ר מצאצבז אמר לי בפירוש שלא רצה לחתום בשום אופן ובקש עכ"פ שייטחו לחתום חתנו כי הוא אינו רוצה לחתום נגד עירוב שאבותיו וזקניו הקדושים מסרו נפשם על חיקון עירוב ואללו עליו שמוכרח לחתום וצליית ברירה חתם אבל ח"ו אינו רואה שום איסור אלא אדרבה בקש לאסוף אסיפה ולתקן עירוב בכל צארא פארק, והרה"ג ר' משה שטרן אבד"ק דעצערעין לאחר החתימה הכריז ברבים בשיעור שנתן בליל שב"ק שהעירוב הנהו כשר להלכה ולמעשה ושהמערב בחזירו לא יצרך על עירובו והוא צרכה לנטלה והדברים ידועים ומפורסמים ואיזה חתימות שחתמו בתומם שראו אחרים חתמו הסכימו לחתום גם שם. וא"כ פשוט דהא קול קורא אין לו שום תוקף להלכה כיון שהחתימות לא היו ברנן ולא לאסור כלל וכלל והי' כלא הי' ולא כתבתי כל זה רק כדי שידעו דורות הבאים האמת.

ומעתה לאידך גיסא הרי לן הרבנים הגאונים הפוסקים מובהקים אשר כל בית ישראל נשען עליהם כהלכה מפי הגבורה שהתירו לערב והסכימו לזה בכתב או בעל פה מרננס הטוב ע"פ צירור הלכה מן התורה הנמונה מסיני [ונמנו לעיל סי' קי"ח], ולכן תמה אני היאך נאסור לטלטל ונציא מכשול על רבבות בני"י מפני הקו"ק כזה אשר נכתב מלא עם פאליטיקא ולחץ מטעם גורמים שונים מי פתי יסור הנה ולמת חשש ולהטיל דופי בכל הני גדולי ישראל מורי הוראה יושבי על מדין בישראל מפני איזה שועלים קטנים שלוחאים על כמה רבנים ולחתום נגד רננס על קו"ק זה או זה, ובפרט נגד מלוה מפורשת ששקדו בכל הדורות לתקן עירובין בכל האפשר.

כל זה ראיתי להעיר ולהבין בקו"ק זה והשי"ת שמו ישפות שלום עלינו ועל כל ישראל אמן. דושה"ט בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן קלו

בענין לא תענה על רב

א' ותלך לדרוש את ה' התשמ"א בני יצו"א
מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם ג"א ג"ה חוב"ט כג"ת
מוה"ר שמחה עלבערג שליט"א בעמח"ס שלמי שמחה
עורך הפרדס מנהל אגה"ר.

אחד שב"ג. את נדרי אשלים בדבר אשר נדבר באסיפת ראשי
עם קודש באגה"ר ואשמע אחרי קול רעש
גדול אשר העזירו קול במחנה לומר הציטו אחרי מנשה
במעשה החשובה אשר נכתבה בענין תקון עירובין בעירות
גדולות באמעריקא ובכל העולם והגם כי רובם ככולם הסכימו
גם אז גם עתה שהדין אחי מ"מ כיון דגאון ופוסק הדור
מנן ר' משה פיינשטיין שליט"א אוסר אסור לחלוק עליו, ולפי
שאמרו הסר ממך לזות שפחים ועקשות פה ובפרט כה"ג
שנראה ח"ו לדעתם כחולק על הרב, אמרתי להסיר מעלי
תלוותם ושכל דבריהם הם נגד ההלכה וזה החלי בעזר לורי
וגואלי, עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ.

דברי חכמים כדרכונות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות
נתנו מרועה אחד (קהלת יב) למה נמשלו דברי תורה
לדבן לומר לך מה דבן זה מכין את הפרה לתלמיה להוניה
חיים לעולם אף דברי תורה מכוונין את לומדיה מדרכי מיתה
לדרכי חיים אי מה דבן זה מטלטל אף דברי תורה מטלטלין
ת"ל נטועים מה נטיעה זו פרה ורצה אף דברי תורה פרוין
ורבין. בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים שיושבין אסיפות
אסיפות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והלו מטהרין הללו
אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין שמה יאמר
אדם היאך אני למד תורה מעתה ת"ל נתנו מרועה אחד
(כולם נתנו מרועה אחד) א-ל אחד נתן פרנס אחד אמרן
מפי אדון כל המעשים ברוך הוא דכתיב וידבר אלוקים את
כל הדברים האלה אף אתה עשה אונך כאפרכס וקנה לך לב
מזין לשמוע את דברי מטמאים ודברי מטהרים את דברי
אוסרין ואת דברי מתירין את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין
בלשון הזה אמר להם אין דור יתום שר"א צ"ע שרוי בתוכו
ע"כ (תגיגה ג' ע"ב).

ופרש"י א-ל אחד אמרן אין לך מזני המחלוקת מביא ראיה
מתורת אלוה אחר אלא מתורת אלוקינו פרנס אחד
אמרן אין לך מביא ראיה מדברי נביא הבא לחלוק על משה
רבינו עשה אונך כאפרכס מאחר שכולן לבן לשמים עשה
אונך שומעות ולמוד ודע דברי כולן וכשתדע להבחין אי זה
יכשר יקבע הלכה כמותו ע"ש ועיין ת"א למהרש"א ז"ל.
ומעולם מצינו חולקין בדברי תורה הללו אוסרין והללו מתירין
ומשה רבינו רועה נאמן הודה לו לאהרן כשאמר לו שמה לא

שמעת אלא בקדשי שעה והודה ולא בוש לומר לא שמעתי אלא
שמעתי ושכחתי, ואח"כ במחלוקת בסמיכה יוסי בן יעזר אומר
שלא לסמוך יוסף בן יוחנן אומר לסמוך יהושע בן פרחיה אומר
שלא לסמוך נחאי הארזלי אומר לסמוך יהודה בן טבאי אומר
שלא לסמוך שמעון בן שטח אומר לסמוך שמעי' אומר לסמוך
אבטליון אומר שלא לסמוך הלל ומנחם לא חלקו י"א מנחם
נכנס שמאי שמאי אומר שלא לסמוך הלל אומר לסמוך, הנה
נמשך כמה דורות מחלוקת אחת ופשוט דהי' איזה מנהג בזה
ונחלקו הקטנים על הגדולים ועיין תוי"ט שם.

ומשרבו תלמידי הלל ושמאי שלא שמשו כל זרמן רבו
מחלוקות בישראל ונחלקו התנאים ואמוראים
והגאונים ואפילו בן על אציו ולהדיא אמרו קידושין ל' ע"ב כי
ידברו את אויבים בשער מאי את אויבים בשער אמר רבי חייה
בר אבא אפילו האב וצנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער
אחד נעשים אויבים זה את זה ואינם זזים משם עד שנעשים
אוהבים זה את זה, שנאמר את והב צסופה אל תקרי צסופה
אלא צסופה ופרש"י נעשו אויבים ע"י שמקשים זה לזה ואין
זה מקבל דברי זה. ורבינו הקדוש שהיה ענותן מכל בני דורו
נחלק על אציו פעמים אין מספר ור"ע חלק על רבו ר"א ור"ל
על ר' יוחנן והרי"ף שעלה על כל בני דורו חלק עליו בעה"מ
והרא"ד ז"ל ורבינו הבה"ג שכל דבריו דברי קבלה חלק עליו
הרמב"ם צתוקף שהי' מאות שנים אחריו והרא"ד על
הרמב"ם והצ"ח שעשה וחזר את הש"ע חלק על כל הקודמים
לפניו ופסק כהרא"ש והרמב"ם והרי"ף שלשה רועי ישראל
ועוז את כל שאר הפוסקים וחלק עליהם עד שבא מרן הרמ"א
ז"ל וחלק עליו ופירס מפה על שלחנו הטעור והחזיר עטרה
לישנה ואח"כ הטי"ו והש"ך חלקו על המחבר בצמנה מקומות
וגם זה על זה ועיין פסקי מהרא"י מה שהאריך בזה והגם
שהש"ך יו"ד סי' רמ"ב פקפק על המהרא"י מדברי המהרי"ק
בשו"ת יעב"ץ ת"א סי' ה' האריך הרבה לישב דבריו והעלה
דבדבר הנוגע להלכה ולהוראה לא שרשאי לחלוק ולגלות דעתו
וראיותיו לסתור דברי רבו אלא אפילו חובה איכא שלא ישתוק
מפני כבוד רבו דכבוד התורה עדיף.

ובש"ע יו"ד סי' רמ"ב ס"ג כתב הרמ"א דמותר לחלוק
על רבו באיזה פסק או הוראה אם יש לו ראיות
והוכחות לדבריו שהדין עמו (פסקי מהרא"י סי' רל"ח)
ובציאור הגר"א חזק ההלכה דצמנה מקומות מצינו שהיו
חולקין על אציהם ורבים כמ"ש בקדושין מ"ב א' ור"ג כו'
וכן רבי על רש"ב ע"ש ובדברי יוסף הראשונים היו חולקים
על רבם וכן בכל דור ודור ויכול לחלוק עליו בחיוב בראיות
ברורות דרך משא ומתן אבל לא לקבוע ישיבה ולדרוש צרכים,
ובשו"ת הרדב"ז סי' תל"ה האריך הרבה רבינו הקדוש חלק
על אציו רבא על רבה בר נחמני הרשב"א על הרמב"ן הרא"ש

על הרמ"ה וכן בכל דור ודור אלא שיהא דרך כבוד אצל לכתוב בספר דברי רבו וראיותיו ודברי עצמו וראיותיו אפילו שהם סותרים דברי רבו דבר זה מותר וכן עשו כל הראשונים ואין צוה ציון כי הבא אחריהם יבחר לו הדרך הישר והטוב ע"ש. רמז עליהם צפת"ש וגם הביא השאלת יע"צ"ך ע"ש נפלאות גדולות צענינים אלו. [ועיין תוס' נדה י"ד ע"ב דמנינו הרבה תלמידים שחולקים על רבם בילדותם, וצו"ת מוהר"י צרינא בכמה מקומות].

איברא להגאון מרן ר' משה פיינשטיין שליט"א צעמנו בהקדמתו לא"ח ח"א הביא דברי מרן הגרע"א והתנלות צרוב ענותנותו על מה שינא לכתוב תשובות להורות הלכה לרבים כתב ו"ל ולכן מנאמי גם לנכון להדפיסם מאחר שאני צוה אלא כמזכר הלכה שכל ת"ח ומורה הוראה יעייין בהדברים ויבחון צעמנו אם להורות כן וכאשר יראה שאני לא סמכתי כסומא בארובה אף על חצורי רבותינו אלא דקמתי בכל כחי להצין שהם נכונים כאשר צוה הגרע"א שם וכן אני מבקש לכל מעיין בספרי שיצדוק אחרי דברי ואז יורה למעשה עכ"ל"ך ע"ש. הנה שכתב הגאון שליט"א להדיא שאין לסמוך על דבריו בסתם כסומא אלא לצדוק אחר דבריו כאשר עשה הוא והרי גם זה הוראתו ונריך לשמוע אליו כמו בשאר הוראות א"כ מאי זה הרעש אם מי שהוא מקיים דברו ומעיין לפי שכלו הקטן דדבריו היקרים ומפלפל בהם ואם כמו שראה הגאון שליט"א צממה מקומות לחלוק על אחרים לפי שכלו הגדול שנתנו לו חלקו בתורה מן השמים כן יש ציד אחרים להעיר ע"ד הקדושים ואין צוה ח"ו שום פחיתת הכבוד אדרבה יקר וגדולה הוא שמפלפלין דדבריו וזה רצונו ורצון כל ת"ח שימצרר האמת ולא ח"ו שינא מכשול מיד מי שהוא, ואטו ח"ו מי שהוא חושד את מרן הגאון שליט"א שיקים ח"ו להכשיל את הרבים רק כדי שלא יסתרו דבריו אם האמת הוא כהמשיג, ואם המשיג טעה ודאי שלא יזיק ולא יפחות מגדלות הגאון שליט"א.

בר מן דין זה לי כשלישים שנה כד הוינא טליא וילדות היתה צי כתבתי לכ"ק מרן שליט"א צענין לאת צענת צ"העט-קאווער" מפני הגשמים צענת וכתב לי אז ו"ל מה שמתנלל כתר"ה צמה שחולק עלי דבר הלכה הוא למותר כי כן דרך התורה שצריך לזכר האמת וח"ו מלשחוק מי שסובר שאינו כן צין לקולא צין לתומרא ומנא לא תענה על רב עיין צנמ"י סנהדרין דף ל"ו צס המפרשים דאדרבה אסור לו לשחוק אלא הכי אמר קרא שראוי לעשות צענין שלא יטרכו לענות על רב וכו' ולצד זה אין דין זה אלא צעמידה למנין ולא באמר הגדול הדין דרך לימודו או אף דרך תשובה ולא היה צירוף למנין וגם מסתבר שאין צוה"ו דין גדול ומופלג לגבי דין זה שלא לחלוק עליו ואף שהרמ"א ח"מ סי' י"ח כתב דטוב להתחיל מן הקטן הוא משום דלכתחלה יש עכ"פ

להחמיר גם בזמן הזה שליכא דין גדול ומופלג לכן אף אם יחשוב אותי כתר"ה לגדול ראוי לחלוק וממילא מחויב לומר דעתו ואין הצורך להתנלל עכ"ל"ך ע"ש והוצאו דבריו צספרינו משנה הלכות מדור התשובות ח"צ סי' ע"ג באריכות ע"ש ועיין אגרות משה א"ח סי' ק"ט ויו"ד ח"צ סי' מ"ה וא"ע ח"צ סי' י"א. הנה מפורש כתב לן הגאון שליט"א דלית לן צוה"ו דין גדול שאסור לחלוק עליו ועכ"פ נתן לי רשות לחלוק ולא שנתן רשות אלא שהטיל חובה לחלוק עליו כל שלא נראה לו כדעתו וא"כ לא ידעתי מאי קאמרי רבנן צכבוד הגאון שליט"א שאינו לפי כבודו ח"ו שמפלפלים דדבריו ופשוט דדברים כאלו הם רק פטופוטי דברים צעלמא ולא ניחא ליה להגאון שליט"א לכבוד דברי תורה למי שנראה לו אחרת לאחר העיון ציראת הכבוד דדברי הקדושים ו"פ.

והנה כל זה היה לי די התנללו על כתבי הקונטרס אום אני חומה וינאמי כחולק צענין תיקון עירובין צעירות גדולות.

ברם צנידון דידן מטעם אחר נראה דאין זה צכלל חולק דנלפענ"ד דחולק לא מקרי אלא כשחולק בצצרא או צראיות אחרות שמינא לעצמו לצצרתו אצל אם צה גדול לפסוק דצבר אחד מצצרא דליה שהמציא לעצמו והציא רציה לצצרתו [או לא הציא רצין] וצא אחר והציא מקצלה או מפוסקים אחרים מפורש הא הלכתא היפוך סצרת הגאון הזה אין זה בגדר חולק עליו שהרי הוא צעמנו אינו אומר כלום אלא מראה מקום הוא לו מה שפסקו אחרים או מעיד על קצלתו מפי אחרים ואין לזה דין חולק כלל אלא אדרבה אם אעפ"כ יחלוק האחרון על הקצלה או הפוסקים נמנא הוא חולק על הפוסקים הנ"ל כלומר הגדול חולק על הראשונים אצל לא אותו התלמיד ולזה אפילו תלמיד ותיק יכול להכריע אפילו לגדולי ישראל.

ורא גמורה לצבר זה ממשנה עדיות פ"א הלל אומר מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה אלא שאדם חייב לומר צלשון רבו ושנאי אומר תשעה קצין וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא עד צצאו שני גרדיים משער האשפות צצירושלים והעידו משום שמעי' ואצטלין שלשת לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה וקיימו חכמים את דצריהם ופי' הרע"צ שם ורש"י צצת ט"ו שהזכיר התנא שם אומנותן ושם שכונתן לומר לך שלא ימנע אדם את עצמו מצית המדרש שאין לך אומנות פחותה מן הגרדי שאין מעמידין הימנו לא מלך ולא כה"ג ואין שער צירושלים פחותה משער האשפות והכריעו צעדותן לכל חכמי ישראל ע"כ. וצתוספתא הוצא צראשון לציון שם כתב ו"ל ולמה הוצרכו שם מקומם ושם אומנותן והלא אין לך אומנות ירודה אלא

ה' אחד שהקב"ה הוא אמת ודבריו אמת וכל מי שאמר אמת דבריו של הקב"ה ע"כ ע"ש.

ומבואר דאפילו קטן שקבל תורה שיש לה בית אב קבלה הוא והיא תורה לסמוך עליה כי הקבלה היא עיקר והגם שהגדול הוא כיהושע בן נון והמקבל שקבל בקבלה מפי רבותיו הוא קטן כהני גרדיים הקבלה מכריע שהוא כאלו קבלה מפי הקב"ה כביכול וכל שאמר אמת הם דבריו של הקב"ה וממילא כל מקום שהגדול אומר מסבירא והקטן אומר מקבלה הוא מכריע ואין זה בכלל לא תענה על רב כלל. ובראש דברי שי"ר (טהארן) אות כ"א כתב דמחלוקת בדבר התלוי בשיקול הדעת אבל דבר המפורש החיוב על כל אדם לענות ולהראות הטעות ואם אין עונה הרי הוא עובר על לפנ"ע. ועיין גמ' נוזר ל"ח ע"ב מתיב ר' פפא לאביי מצרייתא דלוקה חמש ומסיק דצרייתא לא תניא חמש ופי' הטעם דס"ל דלאו גמרא הוא צדיה אלא סברא והי' חוזר מסבירתו בקל ולא ידחוק לתרץ הצרייתא לדבריו אבל לא הדר דגמרא הי' צדיה שכן קבל מרביה עיין תוס' שם.

ועוד זו שלישיה דנראה דמקום מנהג שנהג עלמא מקדמת דנא וצא גדול ורואה לשנות או לבטל מנהג הקדום כה"ג נמי אפילו קטן יכול לחלוק ולמחות ואין זה בכלל חולק כי אדרבה הגדול הוא דחולק על כל הקודמים אליו ורואה לעקור מה שנטעו הם כבר ועל זה נאמר לא תסוג גבול עולים גבול שגבולו ראשונים ומהאי טעמא יבא רבינו הרמ"א לחלוק על הב"י על שלחנו הטהור כמ"ש בהקדמה דד"מ לפי שהב"י פסק בכל מקום ע"פ שנים ושלשה הלא המה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל ובכל מקום ששנים מהם נכמדים לא חש לשאר פוסקים ואפילו הם צתראי ולא חש על מה שזווחו קמאי דקמאי הרי"ף פ"ב דעירובין ומהרי"ק ומהרא"י דהלכה כצתראי ואפילו תלמיד במקום רב ועי"ז סתם כל המנהגים אשר נהגו בכל מדינות אשכנז אשר רובם צנויים על הכלל הזה בצשיטות ותמימות ופשוט דכל ישראל יוצאין ציד רמ"א דהלכה כצתראי ואין אחר המנהג כלום ואפילו אם המנהג הונהג בדוחק מ"מ כבר קיי"ל דמנהג דוחה הלכה כמבואר בש"ך ח"מ סי' ל"ח ועוד ואם צא אפילו גדול להנהיג מנהגים שלא כמנהג אבותינו ואפילו הביא לו סמוכים וראיות משיטת הגאונים אין שומעין לו ואפילו קטן שרואה להחזיק במנהג אבותינו לו שומעין כי כן נהגו. ובגמ' יצמות ק"ב אמר רב כהנא אמר רב אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין במקדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם במקדל וכו' ע"ש הרי דאפילו אליהו יעיד שלא לחלוק במקדל אין שומעין לו דאחי לבטל מנהג ישראל.

גרדי ואין לך מקום ירוד משער האשפות אלא מה אצות העולם לא עמדו על דבריהם במקום שמועה על אחת כמה וכמה שלא יהא אדם עומד על דבריו במקום שמועה עכ"ל ק.

ולבאורה ז"ע דהני גרדיים היאך הרהיבו צנפסס לחלוק על הלל ושמאי וחכמים שצדור שהיו חכמים גדולים ושני גרדיים היו פחותי ערך ממקום ירוד וגם למה קבלו דבריהם חכמי הדור האמנם לפמ"ש אחי שפיר דהם לא אמרו מדנפסס אלא אמרו שכך קבלו מפי שמעי' ואבטליון וכיון דהי' להם קבלה בטלו הלל ושמאי את דבריהם ופלא בצאמת דהלל ושמאי נמי תלמידי שמעי' ואבטליון היו ואדרבה הרי הלל אמר הין שכך שמע מפי שמעי' ואבטליון וחייב לומר בלשון רבו ועיין רמב"ם מפני שהיו גרים ולכך אמרו אין וא"כ לכאורה הי' זה מחלוקת בקבלה והגרדיים אמרו מפי שמעי' ואבטליון ג' לוגין והלל אמר מפיהם הין ושמאי אמר מפיהם תשעה קצין וקיימו את דבריהם ע"פ הני תרי גרדיים ולא עמדו הלל ושמאי על דבריהם והכלל כי הקבלה מכריע ואין בזה משום חולק על הגדול.

ורבינו הגדול צא"ז באלפא ביתא אות למ"ד מ"ם נו"ן כתב וז"ל כי תורה שבקבלה שקבל מרבותיו הוא עיקר ומביא ראי' מהיא (פסחים ס"ו) דהלל הצבלי שאמרו לו שכתב ולא הביא סכין מע"ש מהו אמר להם הלכה זו שמעתי ושכחתי אלא הנח להם לישראל אם אינן נביאים בני נביאים הם למחר מי שפסחו טלה סכין תחב לו צמרו כו' ראה מעשה ונוכח הלכה כך מקובלני מפי שמעי' ואבטליון ואמר עלה צירושלמי ר"ז בשם ר' אלעזר כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה כלומר כל תורה שאין לה קבלה אינה תורה לסמוך עליה למעשה אלא הקבלה היא העיקר למעשה ולא מסבירא אע"ג דסברא נמי דאורייתא הוא כדאמר איבעית אימא קרא אי בעית אימא סברא ואפ"ה קבלה היא עיקר ויש לאדם לומר הקבלה אפילו קבלה מקטן ממנו כדאמר צירושלמי בשביעית (פ"ו ה"א) ר' זבא בר זבדא ר' אבוהו בשם ר' אלעזר הלכה כר' יהודה דמתניתין ואמר התם אקלס פי' ר' זבא בר זבדא דאמר שמועה בשם קטן ממנו פי' אקלס כמה משובח צעיניה ר' זבא בר זבדא שזכו ששמע דבר שההנהו מר' אבוהו שהי' קטן ממנו ואמרה לתלמידיו משמו שיקיים הא דאמר צירושלמי פי' כל ישראל נתנו מרועה אחד, אמר הקב"ה למשה אם שמעת מפי קטן מישראל והנייך לא יהיה צעיניך כשומע מפי קטן אלא כשומע מפי גדול ולא כשומע מפי גדול אלא כשומע מפי נביא ולא כשומע מפי נביא אלא כשומע מפי רועה ואין רועה אלא משה וכו' ולא כשומע מפי רועה אלא כשומע מפי הגבורה נתנו מרועה אחד ואין אחד אלא הקב"ה שנאמר

ובא"ז הגדול כתב כן שאין נוהגין לקרות בת"כ פ' ויחל ובגמ' מצוה לקרות בזכרות וקללות ומנהגינו ע"פ ספרים חינוכים והוא קבלה כאלו יא' בת קול שקוראין ויחל ואם יבא גדול אחד ויאמר לקרות בזכרות וקללות כמצוה בגמ' ויאמר שנשחשש עלמא צמה שקורין ויחל ע"פ ספרים חינוכים להלכה כש"ס דילן נגדס לא נאמין לו ולא נשמע לו שכבר נהג עלמא לקרות ויחל, וכעין זה כתבתי מה שרצו קצתם לעקור מנהג אבותינו במצות מילה לנמול באיזמל ולפרוע בצפורן וקצתם רצו לשנות אופן המילה ולחתוך עור הפריעה יחד עם הערלה והציאו לעצמנו משענת קנה רצוף מתשו' המיוחסת לרב האי גאון וכתבתי דח"ו לשנות סדרי המילה הנהוג צנינו אלפים שנה אפילו ה' רב האי גאון חתום על תשובה זו וכ"ש דלאו מר רב האי גאון חתום עלה ולא מר בר רב אשי חתום עלה מאן ספון לשנות מנהג אבותינו במצות מילה הצנוי על מנהג ותיקין עד משה רבינו ע"ה.

עוד כתב הש"ך בכללי או"ה סי' רמ"ג דכל מקום שדברי הראשונים כחוצים על ספר והם מפורסמים והפוסקים אחרונים חולקים עליהם הולכים אחר האחרונים והוא שיש להם ראיות ברורות לחלוק עליהם אבל צלי ראיות ברורות ודאי גדול זכרם של ראשונים ממתנין של אחרונים, אבל אם נמצא ראשון שלא ה' מפורסם כל כך ולא ה' לו להאחרון לדעת מאותו ראשון וכתב להיפוך כה"ג קיי"ל להלכה כראשון דאמרינן אלו הוה ראה אותו ה' חוזר ומודה לו וכה"ג הדרינן לכלל דהלכה כראשונים עיין מהרי"ק שורש ז"ד ורמ"א ח"מ סי' כ"ה ובש"ך שם סקכ"א בשם מהר"ם אלשיך בתשובה סי' ל"ט דאע"ג דקצרת מהרי"ק שלא כדעת התוס' וסמ"ג אל יעלה על דעתך כיון דבתרא הוא נקטינן כותיה דהא דנקטינן בתראי היינו כשראה האחרון הראשון ומהרי"ק ז"ל נראה דאישתמיטתיה דברי התוס' שלא הזכירם ע"ש ועיין רדב"ז סי' תרמ"ג כתב ואם הרשב"א ה' רואה טעמו של הרא"ש ודומה אותו אז ה' מקום לסמוך עליו אבל כיון דלא שמיע ליה תלינן דאי הוה שמיע ליה דלמא הוה מקבל ליה והדר ציה וכו' ועיין כנה"ג ח"מ סי' נ"ה צ"י אות ח' וח"ס יו"ד סי' רל"ג ושו"ת פרח מטה אהרן ח"ב סי' כ"ג בשלהי התשובה וכיון דהרא"ש מרבותא קמאי ליה צייתין וכוותיה עבדינן כיון דהרדב"ז והר"ש עויאל מרבותא בתראי לא מייתי האי מלתא דברא"ש ודאי לא חזי ליה א"כ ודאי כהרא"ש קיי"ל ע"ש ועיין משנה הלכות ח"ג סי' ב' ופסקי מהרא"י סי' רמ"א. ולפ"ז היכא דאחרון אפילו הוא גדול מייתי ראיות לקצרתו ונמצא שלא כדבריו בהקדמין לפניו אין הלכה כמותו לפי שלא הביא אותם האחרונים ולא ראה אותם והגם שעכשיו מחזיק בדבריו יש לומר דאדם עביד לאחוזקי

דבריו וכעין הא דאמרו אם הורה קודם שצא מעשה לידו קיי"ל כותיה ואם לאו אין קיי"ל כותיה ודו"ק.

ופשוט הוא שאין כח באחרון לחלוק על ראשון היכא שפסק הלכה ונתקבלו דבריו הגם שאין אנו יודעין מקום מוצא דין זה ואפילו חידש דין זה מעצמו אנו מתחשבים בו ובדבריו הקדושים שהראשון הוא בעצמו מקור ורק לדומא ציו"ד סי' ל"ז ס"ד אצטובע שנמצא צשיפולי הריאה נוהגין לאיסור וכתבו התוס' כן בשם בה"ג וכתב הש"ך סקכ"א דין זה אין לו שורש בש"ס רק מדברי בה"ג הוא ודחקו הפוסקים למצוא טעם ליישב דבריו מפני שכל דבריו דברי קבלה עיי"ש ובצ"ז ופסקו כן ובסי' ל"ג ס"ב ניטל לחי העליון להרמב"ם טריפה וראוי לחוש לדבריו ואין לו מקור בש"ס, ועיין פרי"ח אע"פ שהטור חמה עליו אין להשיג על תמיהתו וכו' והכי קיי"ל, ועוד הרבה הלכות כאלו, ובמנ"ח מזה ל"ב על לאו דמעמר כ' ואף דלא נודע מהיכן יא' זה לרבינו הרמב"ם אפשר מלא באיזה מקום וכיון שלא נכתרו דבריו מהש"ס לא נוכל לדחות מפני שאין אנו יודעין מוצא הדין כי ראתה עין רבינו יותר מאתנו עכ"ל. וא"כ כ"ש מה שהציאו רבותינו בעלי השו"ע להלכה ופסקו כן בשם ראשונים שאין כח בשום אחרון לחלוק עליהם מסבירא לפי שאין יודע מקום מוצא דין זה מהש"ס.

ואביא ראוי ברורה ומופת חותך מדברי רבינו הגדול הרמב"ם ששאלו אותו על כמה הלכות שיאמר מקום מוצא ולא זכר והתחרט על אשר לא עשה ויין המראה מקומות בש"ס כאשר תפס עליו רבינו הגדול הראב"ד ז"ל כידוע ועתה אם רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל אשר תורת אמת צפיהו כמלאך אלקים שבעצמו כתב כמה הלכות ואח"כ לא זכר מקור מהיכן מצא הלכה זו ועכשיו אמתו צאים לומר כיון שלא מצאו מקור להלכות הראשונים בש"ס נדחה לדבריהם ח"ו וכי גדולים אנו מרבינו הרמב"ם ז"ל וכיון דנפסקה הלכה בש"ע מרבותינו האחרונים נוסף על הראשונים עליהם שומעין ולא ניטה מהם ימין ושמאל חוה ברור מאד.

ואבתי פש לן לצאר קצת הא דסנהדרין ל"ו לא תענה על רב לננות ודרשו חז"ל דדיני נפשות מתחילין מן הצד וכתב הסמ"ג לאוין קצ"ה והרא"מ סי' רמ"ה דהוא אזהרה על הקטן שלא יחלוק על הרב ע"ש והגם כי הבאתי לעיל בשם הגאון הגדול מוה"ר משה פיינשטיין שליט"א דבזה"ו ליכא דין זה דל"ל דין גדול כזה בזמן הזה ולכן אין צוה"ו דין זה דלא תענה על רב מ"מ גם בזמן הסנהדרין נמי נראה דכה"ג לא מקרי מענה על רב, חדא דלא תענה על רב מסבירא שאינו אלא באותו מנין שיושבין שם כל הצ"ד והקטן משיב על הרב כה"ג הוא בכלל לא תענה אבל היכא

שאמר גדול דין בעל פה או צכתב ורב אחר דרך לימודו או דרך תשובה צאופן אחר כה"ג ליכא דין דלא תענה וכמ"ש גם צוה הגרמ"פ שליט"א.

ואילי ללאחר שהורו צ"ד וצא אחר וחולק על הוראתם ומציא ראיות נגדם נמי ליכא האי דינא דלא תענה על רב וליכא דינא דלא תענה אלא יש כאן איסור לחלוק על פסק צ"ד אבל צוה הא קיי"ל דיכול כל אדם וחייב לומר דעתו דעת תורה ואם לא יסכימו עמו הרי צומן הסנהדרין מיירי הרי אז צידם לילך לצ"ד של לשכת הגזית ולכן מסתבר דגם צומן הצית ליכא לאו דלא תענה לאחר שפסקו אלא שאם לא יסכימו עמו אח"כ צ"ד הגדול של לשכת הגזית כריך לחזור צו ואם לא יחזור צו ויעשה מעשה או הו"ל בכלל זקן ממרא וגם צוה תלמיד שלא הגיע להוראה אין לו דין זה כלל עכ"פ לפענ"ד דאפילו צומן הסנהדרין לא הי' דין לא תענה על מי שחולק על פסק הצ"ד שמציא ראיות לדבריו. ונראה לצאר קצת דברינו צוה דהנה צרפ"ק דהוריות אמרו הורו צ"ד וידע אחד מהם שטעו או תלמיד שהגיע להוראה והלך ועשה מעשה על פיהם הרי זה חייב מפני שלא תלה בצ"ד ושקיל וטרי ומוקי לה בצ"ס כגון שידע דטעו צ"ד אלא שטעה בצמיה לשמוע דברי חכמים וציתר מצואר כן צירושלמי ריש הוריות ואי דטעה בצמיה לשמוע משום דאחריהם אחריהם לאו שמעון צן עזאי הוא דהרי תניא ימין ושמאל עד שיגידו לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל ע"ש ולכאורה כיון דהורו צ"ד ועמדו צמנין ופסקו הלכה למעשה הרי הוא מוכרח לעשות ע"פ הוראת צ"ד כדצריהם שאסור לחלוק עליהם והרי הוא אנוס ע"פ הוראתם למה חייב קרבן אדרבה אם לא יעשה הרי הוא בכלל חולק על הצ"ד ועל הרב והרי הוא כמעט חזקן ממרא, והאיך יתחייב קרבן.

האמנם כבר עמד על מדוכה זו רבינו הגדול הרמב"ן צשורש א' וכתב שם וז"ל ויש צוה תנאי יתבונן המשתכל פ"ק דהוריות, והוא שאם הי' צומן סנהדרין חכם וראוי להוראה, והורו צ"ד הגדול צדצר אחד להיתר והוא סובר שטעו בהוראות אין עליו לסמוך על דעת החכמים ואין רשאי להתיר לעצמו דבר האסור אבל ינהג חומר לעצמו וכ"ש אם היה מכלל הסנהדרין יושב עממה צצ"ד הגדול ויש עליו לצא לפניהם ולקדר טענותיו והם ישאו ויתנו עמו ואם הסכימו כלם צציטול הדעת שאמר ושצשו עליו סברותיו יחזור וינהוג צדעתם אחר ההסכמה עכ"פ ורמו לדבריו הר"ן פ' הנחנקין והחינוך פ' שופטים ועיין גם צצאר שצב רפ"ק דהוריות וצפני משה צירושלמי ריש הוריות מה שכתבו צוה.

והמבואר מדברי הרמב"ן ז"ל דדוקא זקן שהי' צמנין עם הסנהדרין וטען כל טענותיו לפניהם ונשאו ונתנו

צדצר ואפ"ה הורו שלא כדבריו אז אסור לו לחלוק על הוראת הצ"ד אבל אם הוא רק ישב ושמע דצריהם ולא הרצה סברותיו ודעתו לפני הצ"ד להראות טעותם וכך עמדו למנין או יכול לחלוק ואסור לו לנהוג כדעת הרוב היכי שידוע ודאי שטעו והגם שאמרו אחרי רבים להטות י"ל דהכא ליכא דין דאחרי רבים שאפשר שאם היו שומעין דעתו וראיותיו היו חוזרים בהם והיו מורים כהיחיד וכ"ש היכא שלא הי' עממה כלל צשעת המנין ודאי שלא נתצטלה דעתו כלל וכה"ג אם עשה כהוראת צ"ד חייב קרבן אבל היכא שטען טענותיו והסכימו לצטל דעתו כה"ג חייב לעשות כהמרובין ואפילו על ימין שהוא שמאל נמצא לעולם מי שלא הי' צשעת המנין יכול לחלוק על הצ"ד אם יש לו ראיות אחרות מה שלא ראו צ"ד זה וטענות נגדם. אבל אם הי' עממה צמנין שוב אסור לו לזוז מהם צמנין ואם חולק עליהם זה נכנס צגדר חולק על הצ"ד ובכלל זקן ממרא לצסוף כשיעלו ללשכת הגזית.

וראי' לזה מגמ' שצת ל"ד ע"א אמר רשצ"י להאי סברא (שפקפק על מה שטעה מקום מסופק) אלמלא היית עמנו ואפילו היית עמנו ולא נמנית עמנו יפה את אומר (כלומר צצאופן זה לא נתצטלה דעתו כיון שלא נמנה עממה) שיכול לסתור דעת המרובים אם מראה להם שטעו אבל עכשו שהיה עממה ונמנה עממה ציחד שוב אסור לו לזוז מהם ולהרהר אחר דברי המכריעין ועיין תוספתא סוף אהלות שישצו רבי ורבי ישמעאל צ"ר יוסי ונמנו ופטרנו את אשקלון מן המעשרות ושאל רבינו הקדוש לר"י צר"י מה טעם לא רצה למנות עממה מפני שאם הי' נמנה גם הוא עממה לא היה יכול להתצטל המנין לעולם ועיין כה"ג סי' ט"ז וצגט פשוט כלל א' צסוף ספרו שהסכימו להרמב"ן ז"ל דלא שייך אחרי רבים להטות רב צרוצו מתוך כולו שהיו יחד צישיצה או נתצטלה דעת היחידים.

והרמב"ם צפיה"מ (שצת י"ג ע"צ) ציי"ח דבר שנמנו ורבו צ"ש על צ"ה כתב וז"ל תניא גדול הדור היה והיו חכמים מצקרים אותו תדיר ופעם אחת צקרו אותו צעת חליו ונתקצן שמה קיצון גדול עד שלא נשאר צאותו הדור מי שהיה ראוי להוראה ולא היה צאותו המעמד והיו צ"ש יותר מצ"ה והתורה כתצה אחרי רבים להטות, הנה שכתב שהיה קיצון גדול ולא נשאר צאותו הדור מי שהיה ראוי להוראה ולא היה צאותו מעמד, משמע דאם היה נעדר משם חכם או יותר ראוי להוראה ולא הי' צאותו מעמד אכתי הי' אפשר לחלוק על ההסכמה ע"י החכמים האחרים וצוה מוצן לשון הרמב"ם פ"צ מהל' ממרים ה"א צ"ד הגדול שדרשו צאחת מנדות שהתורה נדרשת כפי מה שנראה צעיניהם שהדין כך ודנו כך ועמד אחריהם צ"ד ונראה להם לסתור אותו הדין הרי זה סותר ודן כפי מה שנראה צעיניהם ע"ש

עליו אלא פי' שהרב לא יאמר דעתו תחילה וחשש הכתוב כדי שלא יהא משוא פנים בדבר ולא יירא אחד מהם לגלות דעתו וכ"נ דעת הרמב"ם פ"י מה' סנהדרין והחינוך מצוה פ"ג דאין האיסור על הקטן אלא האיסור הוא על הגדול שלא יתחיל וכן נראה דעת רש"י כמ"ש המהרש"א שם וכ"כ הריטב"א צ"פ הנזקין ועיין ש"ע ח"מ סי' י"ח ובסמ"ע ותומים שם. ובתוספתא פ"ו דסנהדרין כתבו דבד"נ מתחילין מן הנד שלא יהא סמוך על דברי רבו ע"ש וכ"ה במכילתא נמצא לפ"ו אדרבה רוב פוסקים ס"ל דלא תענה על רב אזהרה הוא על הגדול שלא יאמר דעתו קודם הקטן שלא יהא הקטן מירתת מלומר דעתו ונמצא לקה מדת הדין אלא חייב כל אחד לומר דעתו ע"פ התורה.

והנה כי כן א"כ נמצא אדרבה הני תלמידי שזועקין כבוד התורה וכבוד הרב ואסור לחלוק אדרבה הם הם הגורמים לעבור על איסור של לא תענה שהרי הם מאיימים שאסור לחלוק על הרב והדין הוא להיפוך שמהאי טעמא אסרו והזיהרו את הרב שלא להתחיל כדי שלא ייראו לאמור דעתם והוא הוא עיקר המצוה לומר כל אחד דעתו דעת התורה כפי אשר חננה ה' וזה ברור מאד. [שוב נמצאתי שו"ת מוהר"י צרינגא סי' רס"ט שהאריך הרבה וכתב דבכמה דוכתא חולקים התלמידים על רבם צדיקים ואפילו צילדותם כדאמרינן נדה י"ד ע"א אדרב חייא מאי לאו בזקנותו ופרש"י מדפליג על רבו וסתרו התוס' דבכמה דוכתי חולקים התלמידים על רבם צילדותם וכו' ע"ש].

ובאמת כי עיקר הענין לדעתי הוא רק סמיכות עינים ולא מחלוקת בהלכה לשם שמים ולא ענין של כבוד חכמים וגדולי התורה כאשר כתיב לזכור לזכותם דכבוד התורה רבנים וראשי ישיבות רבים צדיקות נוראות יומם ולילה צעציל כבוד התורה המדומה וראי' ברורה שהרי עשרות הלכות ישנם ואולי למאות אשר רבנים מורי הוראה חולקים עם מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א הן בהלכות שבת כמבואר בכמה ספרי גדולי זמנינו הרובה לעיין צמנחת יצחק להגאון ד"ד ירושלים בחלקת יעקב (להגאון מניריך) ובאוצר הפוסקים גם בספרי משנה הלכות צ"ד בכמה עינים ועוד ועוד הרבה ספרים וכן גדולי התורה שחולקים צ"פ ומעולם לא שמענו פונה פה ומנפץ שאסור לחלוק בהלכה ושיחרימו ושישמידו החולקים הן באיסורי או"ה או בא"ע ולא רציני עכשיו פה לאסוף כל המקומות והמפורסם אין צריך ראי'. ואדרבה צומנים האחרונים חזרו איזה אצרכים ספרים צענגליש ובלה"ק ובאדיש ומציאים שם בהלכות חדשות דעת האגרות משה, ודעת הבאר משה ודעת ספרינו משנה הלכות זה אחר זה ולא חששו כלל שחולקים זה על זה ולא על האגרות משה

ולכאורה צ"ע הא"ך יכולין לחלוק ולהנ"ל אחי שפיר שהרי צ"ד האחרון בצבירות אחרות ובטעמים אחרים ועיין ש"ך יו"ד סי' רמ"צ שהתעורר אחרי דרוב הוא דאורייתא וא"כ מה טעם סומכין בהפסד מרובה על דעת יחיד ומה צ"כ שהוא הפסד מרובה הרי דיני נפשות הוא גופו של אדם חצי מממונו ואין לך הפסד גדול מזה ואפ"ה אולינן צתר רובא ובאמת מנינו גם צגמ' נדה כיוצא בזה כדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק ופי' צגמ' אחר שראה שר"א יחידהא הוא ואין נסמוך ולהנ"ל אחי הכל שפיר ודו"ק כי קצתתי ועיין משפטי הוראה למהר"ך חיות.

ועוד דאפילו לדעתם לכאורה הוא רק לענין דיני נפשות אבל לענין איסור והיתר ס"ל דליכא לא תענה, לצד כי כבר הקשה המל"מ צדק מנאמך דהדבר תימה שאם כבר דבר המופלא שיענו חבריו צ"כ אמנ ויעו את הדין ויאמרו שקר ויעוותו את התורה ח"ו. אלא דבס' ווי העמודים תי' די"ל כמ"ש התוס' סנהדרין שם דצדקן שאלה יכול לענות אלא שאסור לחלוק עליו ועיין תי"ט פ' אד"מ.

ברם הנמק"י פ' אד"מ שם כתב צ"ש המפרשים ללא למימרא דאסור לענות על רב אלא אדרבה אסור לו לשמוק אלא ה"ק שראוי לעשות צענין שלא ינטרכו לענות על רב שידברו הם תחלה מטעם שמה לא ירצה התלמיד לחלוק אח"כ על הרב שיצטייץ ממנו וחששו צדיני נפשות משום חומר שבהם ולא חששו צ"מ וסיים ומיהו טוב הדבר להתחיל לעולם מן הנד כדאמר צהנוקין כלוה מנייני דבי ר' מן הנד הוה מתחיל ופי' הרא"ה שם אע"ג דקרא לא חשש אלא צד"נ רבי חשש אפילו צדיני ממונות ע"ש והתי"ט כתב אנמק"י דנראה דס"ל דקרא לא תענה משתעי נמי צד"מ מ"מ לא חששו ופלא שלא סיימוהו קמי' דברי הנמ"י וכבר הקשה צווי העמודים ע"ש.

ובחי' הר"ן סנהדרין שם כתב דהאזהרה היא על הגדול שלא יתחיל ויאמר דעתו תחילה ולא על הקטן שלא יענה וכ"כ הרדב"ז ח"א סי' ש"ח ו"ל וכי אחד מן הסנהדרין שראה את המופלא טועה צדין ומוכה או מחייב לא יוכל לחלוק עליו ולא עוד אלא שאם חלק עליו עובר בלאו והא כתיב מדבר שקר תרחק תשובה אין האזהרה זו על הקטן אלא עיקר האזהרה הוא על הגדול שלא יתחיל ויאמר דעתו תחילה ע"ש גם מלשון הר"מ מצוה רפ"ג כתב הזהיר הדיין מהטות לדעת דיין אחד על דההשען עליו בחיוב החייב או זכות הזכאי מצלתי שיהי' הדבר מוצן אלנו לפי היקשו ושכלו מהקדמות התורה והוא אמרו לא תענה על ריב לנטות ע"כ. וכדעת הר"ן כתב גם המאירי שלא ירנו לחלוק עליו וכ"כ רבינו יונה דהאי לא תענה גו' אין פי' שיהא אסור לחלוק

יא מנהג שנהג עלמא מקדמת דנא אפילו נראה קצת נגד ההלכה וגדול רוצה לשנות אפילו קטן חולק עליו הלכה כקטן.

יב כל מקום שדברי הראשונים כתובים על הספר והפוסקים האחרונים חולקים עליהם הלכה כבתראי, אבל אם לא הביאו האחרונים את שלפניהם הלכה כקמאי ואפילו רק מדור או שני דורות שלפנינו וכ"ש יותר.

יג היכא דהראשונים פסקו הלכה אפילו לא נודע לנו מהיכן יצא להם הדבר כל שלא נסתרו דבריהם ואין לנו ראיות מן הש"ס היפוך דבריהם לא נוכל לדחות דבריהם מחמת שלא ידענו מקום מוצא הדין כי ראתה עיניהם של ראשונים יותר מאתנו.

אלו י"ג סעיפין דרחמי שינא לנו זעוה"י לזכר זיהא שמעתתא דלא תענה על רב ומעתה הרואה יראה שלא זאת שליכא איסור אלא מצוה איכא וחוב קדוש לחוות דעתו כדי להעמיד הדבר על האמת ועל צויו והשותק יש צוה גם מדבר שקר תרחק, וגם בכלל חרצ צא לעולם על המורים צמורה שלא כהלכה ומאי טעמא נכנסתי זעוצי הקורה לזכר הא הלכתא הגם שאני מכיר מך ערכי ושאינו ראוי לחלוק על גדולים וכ"ש הגרמ"פ שליט"א והמאיימים דשלא לענות על רב שיך גם באופן כזה עתידין ליתן את הדין שרונים לסלף דיני התורה ח"ו ולגלות פנים צמורה שלא כהלכה ח"ו ואני דן אותם לכף זכות מפני שלא למדו הלכה זו על צוריה וצמוצם להגן על כבוד התורה נכשלו בציון התורה ח"ו וציון ח"מ ופוסקים אחרים וצטילוף דברים וצדברי שקר שהולאו על רבותינו הנדיקים האחרונים והגני מקוה שיתקיים צנו את והצ צסופה וצפרט כי הכוונה לש"ס ודרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום וצירושלמי אמרו טעם אמר ר' יהושע מפני מה מערצין צחצירות מפני דרכי שלום מעשה צאשה אחת שהיתה רצוצה לצרחה ושלחה עירוצה ציד צנה נצצתיה גפפתיה ונצקתיה אחא ואמר קומי אימיה אמרה הכין הות רחמה לי ולא הוינא ידעא מתוך כך עשו שלום ציניהם הדא הוא דכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ע"כ. וצעונ"ה שיש כ"כ חלוקי דעות ופירוד לצצות אולי יתן ה' צצכות מצות עירוצ שנתקן מפני דרכי שלום שיתן ה' ויתקיים צנו שלום רב לאוהצי תורתך ואין לנו מכוול ועושה שלום צמרומיו הוא יעשה שלום עלינו ונאהוב לכל איש ישראל כמונו ותשרה שכינה צמעשה ידינו ומוכה לציאח משיח נדקינו צצ"א.

אלו דברי ידידו אדם מועט לעולם דושה"ט ושכ"ג אסקופה הנדרסת תחת רגלי חכמי התורה האמתיים הלומדים אותה לשמה לעשות נחת רוח למי שאמר והי' העולם מן העולם ועד העולם, בלב ונפש

מנשה הקמן

ודוקא צהלכה זו נועקים. אצל נראה פשוט שהוא ענין של פאלטיקא זולה של כמה אנשים צצצציל פאלטיקא שלהם רונים לצוות ולהפיל כבוד התורה וכבוד הרצנים וצמוכס גם כבוד של מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א צכפה עליהם הר כגיגית וצכאן מודעה רצה לאורייתא והתורה צאהה וצלוון הנחילנו ולא צשוטים תרתי משמע וכ"ש צצרדיפתם את הרצנים שאינם מסכימים להם הוא ממש רדיפה של הנאלים רח"ל ואוי להם ולנפשותם הגורמים ציוון התורה ולומדיה וגיננס כלה והם אינם כלים ויניל אותו נדיק מאותו עון.

היוצא לנו מזה:

א שחייב אדם לעשות אזניו כאפרסם ולשמוע דברי מטמאין ומטהרין ואוסרין ומתירין ופוסלין ומכשירין וללמוד דברי כולן וכשידע להבחין אי זה יכשר יקבע הלכה כמותו.

ב מותר אדם וגם חיוב יש לחלוק ולגלות דעתו וראיותיו בהלכה אפילו לסתור דברי אביו או רבו ולא ישתוק משום כבוד אביו או רבו דכבוד התורה עדיף.

ג חייב כל אדם לבדוק בכל כח להבין דברי רבותינו ואז יורה הלכה למעשה.

ד לא תענה על רב שהזהירה תורה הוא על הגדול שלא יתחיל תחילה שלא יצטרכו לחלוק עליו כדי שלא יהא משוא פנים בדבר ולא יירא אחד מהם לגלות דעתו ולא שיהא אסור לחלוק עליו, ואין האיסור על הקטן ואדרבה החיוב על הקטן לגלות דעתו ולא לשקר ולומר כהגדול, והמאיימים על הקטן שלא לגלות דעתו הם מגלים פנים בתורה שלא כהלכה ועתידין ליתן את הדין.

ה בזמן הזה אין דין גדול ומופלא בכלל לגבי דין דלא תענה על רב.

ו לא תענה על רב ליכא אלא בב"ד העומדין למנין אבל לא באמר הגדול הלכה דרך לימודו או שכתב תשובה ולא היה בצירוף למנין.

ז החולק על הב"ד לאחר שפסקו ההלכה אינו עובר על לא תענה על רב, ועי' הוריות הורו ב"ד שחלב מותר.

ח דעת רוב פוסקים דלא תענה על רב אינו עובר אלא בדיני נפשות ולא בדי"מ ושאר איסורי תורה.

ט גדול שהמציא הלכה מסברא ובראיות מש"ס וקטן יש לו קבלה היפוך דינו, הלכה כקבלה ואם הגדול לא ישמע להקבלה הרי הוא כחולק על הקבלה.

י השומע קבלה מפי קטן כשומע מפי הקב"ה ומכריע נגד הסברא שהגדול אומר.

סימן קלו

בענין הנ"ל

א' לסדר מה פשעי ומה חטאתי התשמ"א בני"י יצו"א
מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג וו"ח ברקאי כו' כש"ת
מוה"ר יוסף געלב שליט"א נכד ידי"ג גאון בחסד מוה"ר
חיים געלב הי"ו בעמח"ס ברכת יוסף לייקווד נ.דו.

אחד שב"ת צידידות כראוי. הנני לרשום צכתז מכתז
פתוחי חותם אשר שאול שאל עליהם צעת
צקרתם צציתי עם חצרוי מקשיצים לדבר ה' זו הלכה אשר
נצוכו צה אולי יועילו דצרינו עכ"פ לקצת תלמידים הרוצים
לעמוד על האמת ולהסיר הספיקות והתרעומות מלצם, כי
צאמת צני השיצות צומן הוה רוצם ככולם הם תמימים ושרים
ושופים לצא אל האמת ולפעמים החסרון ידיעה שלא למדו
הלכה פרטית גורם אי הצנה ולא ידעו ולא יצינו הדרך ילכו
צה ולכן אמרתי להעלות על הכתז דצרים אלו ומה' אצקש
שלא אכשל ח"ו צדבר הלכה.

(א) **ברין** אי מותר לחלוק על גדול הדור או מי שהוא אחר
שגמרו צדעתם שהוא מגדולי הדור או ראש ישיבה
שלו או אדמו"ר מחסידים, והרצה תולים ענמם צקרא דלא
תענה על רצ ננטת (משפטים כ"ג צ') ודייקו מינה שאסור
לחלוק על גדול ולכן אם מי שהוא חולק בהלכה על גדול או
למי שהוא נחשב צדעתם לגדול או ראש ישיבה או אדמו"ר הרי
הוא עובר צלאו זה דלא תענה ורואים צזה גם צזיון התורה
שמצוים גדול הדור או את רצם וממילא מותר לצוות אותם
הת"ח החולק אפילו יהי' צודק צמתחלוקתו אצל הרי עבר על
לא תענה וכ"ש שאין הלכה כאותו החולק שהרי אסור לחלוק
על גדול הדור והלכה כמותו שמן השמים מסכימים כן.

והנה פשוט דהאומר כן הרי הוא מגלה פנים צתורה שלא
כהלכה דהלכה פסוקה היא דמותר לחלוק על רצ וגדול
ואם הוא ענין של אסור גם חוצה איכא ומנוה לעולם איכא
לחלוק ולצבר האמת ואפילו על אציו ורצו מותר וחוצה איכא
לחלוק ולצבר האמת וכמ"ש רש"י חגיגה ג' ע"ב עשה אזנך
שומעת ולמוד ודע דצרי כולן (המטמאים ומטהרים האוסרין
ומחירין הפוסלין ומכשירין) וכשתדע להצחין אי זה ישכר קצב
הלכה כמותו ע"כ וכן מצינו צרציו הקדוש שחלק על אציו
צכמה מקומות ומר צר רצ אשי כתז על אציו רצ אשי הא דאצא
דקטנותא הוא כלומר שאמרה כשהי' קטן ולאו הלכה היא (עיין
גיטין כ"ט ע"ב) וכ"כ כל הפוסקים להדיא ומצואר צטוש"ע
יו"ד סי' רמ"ב ס"ב צרמ"א צשם מהרא"י סי' רל"ח ועיין
פת"ש שם צשם הריעוצ"ן ח"א סי' ה' ועיין רדב"ז סי' תצ"ה
ועוד שהוא מצואר צכל התורה כולה וכל החולק על זה כחולק
על השכינה ורוצה ח"ו לצטל תורת משה רציו ע"ה שיש לכל

תלמיד ותיק חלק צתורחתינו הקדושה וחייצ להגיד דעתו כפי מה
שהראו לו מן השמים, ואני דן אותם לכף זכות שמחמת שלא
למדו הלכה ולכן טעו צטעות גמור כזה ולא די שהם טועים
אלא שרוצים לכופ אחריים לילך אחר טעותם והרי הם ח"ו צכלל
מתטיאי הרצים שמונעים רצים מללמוד תורה ולצבר האמת
ולצבו כאשר נצטוינו לצרף ולצבן ולצבר הדצרים כנתינתם מסיני.

וקרא דלא תענה על רצ דוקא צצ"ד וצשעת הדיון נאמרה
וצזמן הוה ליכא דין דלא תענה על רצ לפי גדולי
הפוסקים וכ"כ להדיא מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א
עיין צספרו א"ח סי' ק"ט וי"ד ח"ב סי' מ"ה שכתז להדיא
דליכא צזמן הוה דין גדול שאסור לחלוק עליו. וחזן מזה אין
הפי' דלא תענה על רצ להזהיר את הקטן שלא יחלוק על
הגדול אלא שלא יאמר דעתו קודם שיאמר הקטן צאופן
שהקטן יירא מלחלוק על הגדול כמצואר כל זה צפוסקים
וצקונטרס הראיות המצורף פה ע"ש.

וה"ל הגרמ"פ שליט"א: אי תורה ה' אדר תשי"ב. מע"כ ידידי
הנכצד מאוד הרצ הגאון מוהר"ר מנשה קליין שליט"א
כו'. הנה מה שהתנצל כתר"ה צמה שחולק עלי צדבר הלכה
הוא למותר כי כן דרך התורה שצריך לצבר האמת וח"ו לשחוק
מי שסובר שאינו כן צין לקולא צין לחומרא, ומנד לא תענה
על רצ עיין צני"י סנהדרין דף ל"ו צשם המפרשים לאו למימרא
דאסור לענות על רצ דאדרצה אסור לו לשחוק אלא הכי אמר
קרא שראוי לעשות צענין שלא יצטרכו לענות על רצ כלומר
שיצברו הם תחלה ולא מפני כבודו אלא שיש לחוש שמא לא
ירצה התלמיד לחלוק אחר"כ על הרצ עיי"ש וכו' ולצד מזה אין
דין זה אלא צעמידה למנין ולא צאמר הגדול הדין דרך לימודו
או אף דרך תשובה למעשה ולא הי' צצירוף למנין וכו' וגם
מסתבר שאין צזמן הוה דין גדול ומופלג לגבי דין זה אלא
לחלוק עליו וכו' לכן אף אם יחשוב אותי כתר"ה לגדול רשאי
לחלוק וממילא מחוייב לומר דעתו ואין הצורך להתנצל עכ"ל.ה.
עיין משנה הלכות ח"ב סי' ע"ג וצאגרות משה א"ח סי' ק"ט
הנ"ל. והנני מוקירו ומצברו צכל הטוב והשלום ולהצליל צתורה
וציראה וצכל עניניו, משה פיינשטיין.

ועתה הגע עצמך עיקר אזהרת התורה שהזהירה שלא לענות
על רצ היתה כדי שלא יירא הקטן מלחוות דעתו ולא
ימנע מלחלוק לפי שיחשוב מי הוא לחלוק על הגול ולא יצבר
האמת לאמתו של תורה ועל זה הזהירה התורה על הגדול
שלא יאמר דעתו קודם כדי שיצברו האמת ויצרפו ויתלצבו
הדצרים על צורים ולאמתה של תורה וא"כ כ"ש המונעין
ת"ח מלחוות דעתם ומאיימים עליהם צטטויות והצלים שזה
צזיון גדול ועצירה גדולה והם הם המצוים התורה ולומדיה
ומגלים פנים צתורה שלא כהלכה ועוצרים על רצון הצורא

דציתתו דר"ג היכא עבדה הכי (כלומר ששאלה קודם לרבה בר בר חנה וטימא לה ואתת לקמי' דר' ינחם בריה דר' יהודה ודכי לה) הא אמרינן צפ"ק דע"ז דף ו' ע"א הנשאל לחכם וטימא לא ישאל לחכם ויטור וי"ל דקפידת לא הויה אשואל אלא לחכם אבל השואל ישאל כל מה שירצה דמתוך כך ידקדקו בדבר ופעמים שהראשון טועה ויאל הדבר לאורה ע"כ הנה אדרבה מצואר דהשואל צריך שישאל ממנה חכמים וע"י כך ידקדקו יותר בדבר ויאל הדבר לאורה דכל ששואלים חכמים יותר ויודעים שישאל השואל גם במקום אחר לא יסמוך עצמו אלא ידקדק יותר ויותר קודם שיפסקו, וגם מהא מצואר דיש חיוז לחוות דעתו ולחלוק על חזירו אם ס"ל דאין הלכה כוותיה.

והר"ן פ"ק דע"ז כתב הנשאל לחכם כו' כתב הראש"ד ז"ל בפירושו מס' ע"ז שלו דלא משום כבודו של ראשון נגעו זה אלא משום דכיון דאסרה ראשון שוי אנפשי' חתיכא דאיסורא ושוב אין לה היתר דאפילו התירה השני אינה מותרת וכו' והג"מ בדבר שאין צו מחלוקת אלא משיקול הדעת אבל אם טעה בדבר משנה חוזר ומטור ומתיר וכו' והסכים לדבריו הרשב"א והרמב"ן, והר"ן הקשה דבשיקול הדעת נמי מחזירין הוראתו ע"ש ובתוס' חולין מ"ד ע"ב ובש"ע יו"ד סי' רמ"ב סל"א בהג"ה חכם שאסר אין חזירו רשאי להתיר משיקול הדעת אבל אם יש לו קבלה שטעה (ר' ירוחם בשם י"א) או שטעה בדבר משנה יכול להתיר (הר"ן בשם ראש"ד ורשב"א ורמב"ן ז"ל ורא"ש ותוס' ור' ירוחם נתיב צ') ואפילו אם טעה בשיקול הדעת יכול לישא וליתן עם המורה עד שיחזור בו (סברת הר"ן). ולכן אין איסור לשואל לשאול לשני (מרדכי ואגודה ותוס' ורא"ש ורבינו ירוחם) ובלבד שיודיע אותו שכבר הורה הראשון לאסור (רי"ו נתיב צ' ותוס' ורא"ש) ע"ש. מצואר מיהו דלכ"ע השואל יכול לישאל לכמה חכמים ואדרבה מעליותא הוא שישאל לכמה חכמים ועי"ז יאל ההלכה לאור העולם כמ"ש התוס' וכל השואל יותר יואל לאור האמת יותר ולא מיבעיא אם יש לו קבלה או טעה בדבר משנה שע"י השאלה אפשר להתברר אלא אפילו שיקול הדעת יכול להתברר יותר ע"י שישאל כמה חכמים ועיין ר"ן ע"ז הנ"ל ובש"ך סי' רמ"ב ס"ק נה-נט. ומיהו במשכנות יעקב סי' נ"ט חלק על הש"ך ומסיק דדברי רמ"א נכונים ע"ש.

איברא דבשו"ת הרמ"ע מפאנו הוצא צצית לחם יהודה כתב דדין זה דחכם שאסר אין חזירו רשאי להתיר אינו נוהג בזמן הזה ובפרט מה שנוהגים בזה"ל באיסור שהולכין אחר המחמיר די לנו מה שמחמירין האחרונים אבל לאסור מספק באשר שאינו צקי צדינים מפסיד ממונן של ישראל והתורה חסה על ממונן של ישראל, וכתב הרש"ע"ס דלא אמרינן חכם שאסר כו' אלא בהוראה חדשה אבל דבר שהותר כבר ע"י חכמים ונהגו בו היתר כמה ימים וחכם

שרצה שהת"ח יאמרו כל אחד דעתו כפי מה שהורוהו מן השמים כדי שיאל הדין לאמתו כי זה עיקר רגון הצורא ואפילו כצרכו לגבי השכינה מנינו קודשא צ"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקייעא אמר טמא ואמרי מאן נוכח רבה בר נחמני דאמר רבה בר נחמני אני יחיד בנגעים כו' כי הוה קא נת נפשי' אמר טהור ויאתה נפשיה בטהרה (ב"מ פ"ו ע"א) ושם נ"ע נכחוני בני נכחוני בני ותורה לא בשמים היא ואפשר לחלוק ע"פ הכלל המקובל אלנינו מפי משה רבינו ע"ה אפילו על בת קול ואפילו אם יאל אליהו ויאמר אין חולצין צמנעל שומעין לו אין חולצין צמנעל אין שומעין לו שכבר נהגו צמנעל (יצמות ק"ב ע"א) והעובדים על זה ורואים לסלף התורה עובדים על כל אלו ועל ידם בעוניה חרב בא לעולם שמורים בתורה שלא כהלכה שגורמים שלא להתברר ההלכה (עיין אבות פ"ה) וה' הטוב יכפר בעדס תוך ממה שמצוים ת"ח העוסקים בתורה לשמה ומיגיעים עליה והתורה תוצעת את עלצונה הגם שהת"ח האמתים מוחלים על עלצונם ושמתים ציטורים אבל עלצון התורה אין צידם למחול והשם הטוב יכפר עליהם הגם שהם שוגגים ע"פ רוב מ"מ אחד שוגג ואחד מויד בחלול השם וציון כל ת"ח או בן תורה הרי יש בו מחלול השם ר"ל. דלענין ציון אין נפ"מ אם הוא גדול הדור או מקטני בני ישיבה לעולם יש ציון.

סימן קל"ח

בענין חכם שאסר אין חזירו רשאי להתיר

עוד להג"ל

ב בהא שהעיר לן עוד דדין חכם שאסר אין חזירו רשאי להתיר וכיון ששאל לרב אחד אסור לשאול לרב אחר ומינה יאל לטעון ידידי הרב לוצין על רבני פלעטצוש, הנה כבר אמרתי לכם שאין אני מדבר בשם רבני פלעטצוש ולא מעירוב של פלעטצוש וזה כתבתי בקונטרסי וגם אמרתי זה לכל מי ששואל אותי וגם אמרתי לכם שאין אני גר בפלעטצוש ואין אני נותן הכשר או השגחה על העירוב שעשו רבני פלעטצוש ולכן אין אני יכול לדבר ואין אני רואה לדבר בשמם ואין אני אחראי על מה שעשו או על מה שלא עשו ואין אני שוטר וב"ד הגדול לפקח על רבני המדינה או רבני העיר היאך מתנהגין ואין אחריות הרבנים עלינו כלל לא של פלעטצוש ולא של שאר מקומות ואני רק צבחינת מלמד אשר שאלין אותי אני משיב בס"ד. ואם יש לכם טענה עליהם לכו אליהם ודברו עמהם.

ו**ב** ידיו לעצם דינא דחכם שאסר דס"ל דכיון דשואל לרב אחד אסור לשאול לרב אחר אלא יעשה כמו שפסק לו הרב הראשון הנה כבר אמרתי לידידי הרב לוצין דדבר זה שגגה הוא והנה התוס' נדה כ' ע"ב ד"ה גמרי' הביאו יש מקשה על ילמא

אחד אוקר יכול אח"כ להתיר ע"ש עוד כתב הר"ש דלהחמיר משום גזירה בלא שום טעם מה שהפוסקים אמרו שלא לגזור טועה בדבר משנה הוא ע"ש. מצואר מיהו דלכ"ע מותר לשאל לשני חכמים ואדרבה כן הוא הנכון לשאל מכמה חכמים, ולמטי לי כשיצא מכשורא, וכן הי' זאת מלפנים בישראל בכל שאלה שנתהווה כל הדבר הקשה צין צענין איסור והיתר וצין צענין הלכות שבת או גיעין וקידושין או עירובין ועגונות ששלחו לכמה גדולים ושאלו מהם וכמו שמצינו בשו"ת רבותינו הגדויקים האחרונים ששאלה אחת נשאלה מכמה גדולים ואחר שכולם או רובם השיצו בשאלה זו הלכו אחר רוב דעות או אחר צירור היותר צרור לצרר הלכה צרורה זה הוא הדרך הנכון לצרר הלכות, ולכן אינו מוצן כלל מה שחמה צענין שאלה שאין שואלין לשני חכמים זה אחר זה, ולמדנו עוד מדברי הרשד"ם דלהחמיר משום גזירה מה שהפוסקים אמרו שלא לגזור טועה בדבר משנה הוא זה תיזכתא נמי להרוגים לגזור כאן משום שלא יבואו לידי מכשול דהרי הפוסקים שלפנינו לא חשו לה ואמרו להדיא שלא נחוש לה.

וזה שחמה כיון שחכם אחר היאך יכול לסמוך על השני הממיתר הנה פשוט שאם יש כח ציד השני לפסוק להיתר יכול הוא לסמוך עליו והחכם השני הממיתר הרי אינו ממיתר מכח שיקול הדעת אלא מקבלה או ממשנה והו"ל הראשון טעה בדבר משנה הואיל ואין איסורו איסור זה פשוט וצרור.

ובאמת כי זה דרכם לנו גם צומן הזה כי אני רואה כמה צחורי חמד שצאים בשאלתם אצלי ואח"כ מספר לי שכבר שאל אצל רב פלוני ופלוני והם אמרו לו כך ואני אמרתי לו כך ואח"כ שוקל לעצמו כדת מה לעשות, ובאמת דבגמ' אמרו צוה בדאורייתא להחמיר וצדצנן להקל והולכין אחר המיקל.

והנה כל זה אמרתי לרשום ולשלחו למעב"ת וישמע חכם ויוסיף לקח ולפענ"ד די בזה להסביר כל הענין והטעות לכל מי שרוצה להודות על האמת והשם הטוב יתן בעיני בני אדם לדונינו לכף זכות וכל הדין לכף זכות מן השמים דיין אותו לכף זכות ידי"ע דושה"ט ושכת"ר בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן קל"ט

עוד בענין לא תענה על הרב

ח' לסדר ותרי"ג מצות שמרתי ואחר עד עתה התשמ"א בני יצ"א

מע"כ ידידי רוב חביבי הרה"ג ווי"ח תנא דליטרא דקציעות פ"ה כו' כש"ת הרב מוה"ר יוסף געלב שליט"א נכד ידי"ג גאון בחסד מוה"ר חיים געלב הי"ו בעמח"ס ברכת יוסף לייקורד נ"ז.

אחד שב"ת צדידות נאמנה. סימנא מילתא הוא ואמרתי כיון ששלחתי מכתבו וחזר אלי ראיתי צוה השגחה מן השמים להוסיף עוד כמה מילים מה שנוגע ואולי יועיל גם לחצרוו היקרים בני התורה המקולאים מפו אשר צדור היתום הזה לא נשאר לנו רק התורה הזאת וצני התורה והשיצות הקדושים אשר מוסרים נפשו לילות כימים על לימודה וקיומה הם הם המקיימים את העולם ועל הכל פיהם צונים עולמות חדשים בכל יום כמצואר צוה"ק ומי זותר מה שאמר אציי לא מסגינא רישא אציי קדיא להפוך בזכותיה ואחד מן החכמים אמר פסלינא להו לדינא וודאי וודאי אכן יתמי דיתמי כד חזינן ז"מ אפילו לא שנה רק פרק אחד וכ"ש ת"ח מופלגים לריכים למשכוי נפשין להצינס ולהצינס ואם ח"ו קצתם מהם לא הצינו או חושצים להלכה דרך אחרת הריני דן אותם לכף זכות והרי ראצ"ע אמר הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שאתמר יליאת מנרים לילות עד שדרשה צן זומא וכל אחד יש לו חלק בתורתנו הקדושה כל זמן שכוונתו לשם שמים.

והנה בשצועה העצרה כתבתי למעב"ת צמה שבו דברנו אי מותר לחלוק על גדול הדור וצדין חכם שאסר אי חצירו ראשי להתיר וגם כרפתי לו שם מכתב שכתבתי להרב עלצברג צוה, ואני חושב שצוה יראו הדרך ילכו צה שאדרבה לא זה שמותר לחלוק על גדול הדור ואדרבה איסור גמור ועצירה גדולה הוא שלא לחלוק אם יצא לו ע"פ הלכה לאחר שיקול דעתו ושכלו בתורתנו הקדושה ע"פ יסודות נאמנים המקובלים עלינו מפי משה רבינו ע"ה וכל המונע אחרים מלחלוק על גדול מפני איזה טעם שהוא הרי הוא מכשיל את הרצים ומנחיל שקר בצרם ישראל, ופשוט שכל ת"ח וכ"ש גדול הדור כשפוסק הלכה אינו פוסק שכן רצונו אלא שכן רצון הצורא ושזה הוא כוונת התורה ואם ח"ו טעה וודאי רצונו שלא יפסקו כוותיה ולא יסמכו דאטו אכן חשדינן שגדול הדור או סתם ת"ח רואה ח"ו שבני" יחללו שבת או יעשו איזה עצירה אחרת על פי פסקו אם ח"ו טעה צמה שפסק וודאי ישמח הגדול הדור אם מי שהוא יחלוק עליו ויודה על האמת אם יראה לו להודות ואם לאו ממילא החולק לא יגרע מגדלותו וכן להיפוך החולק אם כוונתו לעמוד על האמת ח"ו צדעתו לסלף התורה ומי הוא שחושדין צו שכותב הלכות נגד התורה צרעותו אוי לו ואוי לנפשו אם מי שהוא מפני הכבוד המדומה ירצה לחלוק על גדול הדור רק לשם כבוד שלו ולסלף דברי תורה וח"ו ישראל או רצים מצנ"י ח"ו יחללו שבת בשציל זה ומי שחושדים צו בדבר כזה הרי חושדים אותו שהוא רשע גמור ואין לנרפו למנין שהוא בכלל חטא והחטיא את הרצים ומי זה אשר לא חש לנפשו לחשוד בכשרים רצנים מפורסמים אצל האמת כי מצוה הוא לצרר האמת ועל הצ"ד הגדול שצירושלים שצירושלים אמרו ז"ל הורו צ"ד להתיר את החלב ואח"כ צא תלמיד וחלק עליהם והראה

שטעו לא זה שחייבים לחזור מהוראתם אלא חייבים להציא קרבן וכבר אמר המלך שגיאיות מי יבין.

האמנם עכשיו כיון שדבר אלי על הטעלעפאן והזכיר מענין עירוב צארא פארק וגם מה שאמר רב אחד מפלעטבוש, והנה כבר כתבתי לו במכתבי הראשון שאין לי דוברים אחרים ואין לשום רב גדול או קטן הן בפלעטבוש הן במקום אחר לדבר בשמי כלום ואין אדם יכול לדבר בשם מי שהוא אלא אם עשאו שליח ואני לא עשיתי שליח לשום אדם לדבר בשמי וכבר כתבתי בקונטרסי והנני שונה ומשלב שאין לי שום עסק וידיעה מהעירוב שנעשה בפלעטבוש האריך נעשה ומי הוא שעשהו ולא שאלו אותי כיצד לעשותו ואין אני משגיח ולא נותן השגחה עליו האמנם צעם מצות עירובין ומיקונם בכל העירות על זה כתבתי והנני מוסר נפשי להחזיר עטרה ליושנה מצות עשה דרבנן שמצוה לקיימה ואין בנו כח בספרות שלנו אפילו הכי גדולות וטובות לבטל מצוה ממנות התורה ואפילו מנהג אין לנו כח לבטל וכ"ש מצוה שתקנה לנו שלמה המלך וצית דינו לבטל ח"ו בטעמים קלושים וחלושים ואפילו היו טעמים טובים וחוקים וגאמנים, ובשלמא אלו היינו אנחנו עכשיו רוצים לחדש מצות עירובין אז היינו יכולין לטעון ולשקול טעמים זה כנגד זה אם עדיף לתקן מצות עירובין שעי"ז אפשר שיבואו אחרים לטלטל טלטולים שלא היו מטלטלים בלי עירוב או עדיף שלא לתקן ולהניח חילול שבת שמחללין ע"י שכחה ושוגג ובלתי ידיעה וכיוצא בזה כמו שהארכתי בזה, אבל באמת לפנינו אין זה השאלה שהרי יש לפנינו מצות עשה שתקן שלמה המלך וצית דינו לתקן עירובין בכל מקום שאפשר מפני המכשול עיין ביצה ט"ז לקולא וברש"י שם ובש"מ שם ובגמ' עירובין ס"ד ורבינו הגדול הרא"ש נדה לרבינו יעקב מבאלינסא על שלא רצה לתקן עירוב עם לורת הפתח רק שהחמיר וקרא לו זקן ממרא והתשצ"ך קרא שמה מינות נזרקה בו וזכות גדולה הוא למתקן וגדול האחרונים האצ"נ בשתשבה כתב שמי שאינו מניח לעשות עירוב עתיד ליתן את הדין וכדומה וכדומה ואין להאריך כי כבר הארכתי בזה וא"כ השאלה לפנינו אם לקיים המצוה כמו שתקנו לנו שלמה וצית דינו או לסמוך על סברתנו שאפשר יגרום לטלטול שלא היו מטלטלים בלתי זה, ובפרט כי בדבר זה נמי לאו יחידאה אלא חדא דמעולם לא חששו לחששות כאלו שהרי היו עירובין מימות שלמה עד דורינו אנו בכל העירות גדולות וקטנות עירות שהיו בהם הרבה אנשים מאדעריים מקילים באיסורי שבת ואדרבה שקדו בשבילם לתקן עירובין.

והותרה הותרה גם בלי תיקון כתב שמלצד שכבר אמרו הראשונים שאין לנו לגזור גזירות מעממינו והציא שם דברי המג"א סי' ש"א סעיף נ"ח ודברי הח"ס או"ח סי' נ"ט וגם הציא דברי הגה"ק בעל חי' הר"ם ששמת מאד בתיקון עירובין צווארשא שיש לסמוך על תשו' מהרי"ט הגם שיש לפקפק הרבה בחי' מהרי"ט עם כל זה בשעת דחק גדול כמו פה ק"ק ווארשא בודאי כדאי הגאון מהרי"ט לסמוך עליו עכ"ל. הרי דאף שלמעשה הי' מפקפק בדינו של מהרי"ט מ"מ בשביל תיקון עירובין של עיר גדולה שמת וסמך עליו מפני הדחק א"כ מכ"ש צמנהטן שהנחיות לתיקון עירובין גדולה עד מאד בודאי כל המסייעים למצוה רבה זו וכות הרבים יגן עליהם על העושים והמעשים עכ"ל וגם הגה"ק ר' יונתן שטייף ז"ע והגאונים הגרמ"ע והחזו"א לא חששו לה.

איברא דגם גאון דורנו ר' משה פיינשטיין שליט"א לא חש לה שהרי כתב להדיא במכתבו לקיו גארדענס שדבר גדול עושים להציל רבים מחילול שבת וגם בתשובה לדעטרויט מח' אלול תש"מ כתב שיש להתיר לתקן עירובין וגם המציאות שכל עירות צא"ר ישראל בירושלים עיה"ק ת"א חיפה ועוד אנטווערפען וגם פה בצא"ר צפא"ר-ראקאווי פארעסט-הילס קיו-גארדענס סי-געייט מאנרא ניו-סקווער וגם בכל מעווי קיך בצאנגעלאס ועוד ולא חששו משום שמה יוכשל בה, ולמה נחוש דוקא בצרוקלין מה שלא חששו בשום מקום.

ולא אוכל לעבור מלהגיד קושט דברי אמת דבקול קורא שיצא בכסלו תשל"ט ח"ל אזהרה חמורה נגד תיקון עירובין בניו יארק, היות שבזמן האחרון התחילו איזה אנשים בשכונת פלעטבוש להרעיש אודות עירובין שם אנו מפרסמין בזה דעת תורה שהוא דבר שכבר נאסר על ידי גדולי הרבנים שבצארה"צ שצדורנו ושצדורות שלפנינו צין בניו יארק וצין בשאר עירות גדולות בכל רחבי ארה"צ וציוס ח"י סיון תשכ"צ התאספו באגודת הרבנים מגדולי ראשי הישיבות והרבנים מגדולי ישראל ביממת מרן הגאון ר' אהרן קאטלער ז"ל וחתמו על איסור לעשות עירוב בניו יארק וכו'.

והנה הרואה יראה בקול קורא זה שהוא מווייף מתוכו ורלו איזה זיפנים להשלוח הרבנים שכ' ז"ל אנו מפרסמים בזה דעת תורה שהוא דבר שכבר נאסר ע"י גדולי הרבנים שבצארה"צ שצדורנו ושצדורות שלפנינו צין בניו יארק וצין בשאר עירות גדולות בכל רחבי ארה"צ, וזה אינו אמת שמעולם לא נאסר לא על ידי רבנים גדולים ולא על ידי רבנים קטנים בכל עירות גדולות בצארה"צ לתקן עירובין ולא הי' ולא נצרא דבר כזה והוא שקר מוחלט.

ומה שהציאו בסמוך מיום ח"י סיון תשכ"צ אמת הדבר אצל שם הי' האיסור על ניו יארק ועל ניו יארק לבדו ואפילו

והגאון ר' נבי פסח פראנק ז"ל רבה של ירושלים במכתבו כ"ה מר חשון תש"כ לועד למען תיקון עירובין בנוא יארק כתב לאלה הגדולים שמודים שיש דרך לעשות תיקון עירובין ולהרים מכשול מדרך עם ה' רק שהם נמנעים מחשש תקלה נדדית שאפשר לנאת מתיקון זה שאחרים יחשבו הואיל

לכן יותר טוב שלא להתיר לו להציל (שאר מוקצה) כדי שלא יחלל שבת בשוגג דטפי ראוי להשגיח שלא יבא לידי שוגג מכדי שלא יבוא לידי מויד דהמחלל במזיד רשע ופושע הוא ואין אנו אחראין לפושעים ועדיף להצילו מהשוגג ע"ש הנה מפורש דעל השוגג יותר יש לחוש להציל מהמזיד ונפשט נמי ספיקן דחז"ל תקנו עירובין בשביל השוגגין ועל המזידין אין אנו אחראין וזה ברור ב"ק"ד, ולזה העיר אחי הרה"ג מהר"ח מיאקא שליט"א.

והיות כי אז אמר הרב לוצין כי כנראה שאני הוא יחיד דבזר שאומר שמותר לעשות עירובין בעירות גדולות הגם כי באמת לענין תורה אפילו יחיד נמי לרין לומר דעתו אמנם כבר ביררתי צוה"י בקונטרסי אום אני חומה שאדרכה כמעט כל הפוסקים ס"ל להיתר מ"מ אשלא לו פה כמה קטעים כדי שיראה צמו עיניו ואם יראה יכול להראות גם לידי הרב לוצין ועוד למי שהוא לתועלת הענין ושח"ו אין אני מחדש חדשות אלא מלצן ומזכר העתיקות.

והנה פה ר"ק אחי מכתבים מגדולי הרבנים שיח"י שכתבו לעודד לעשות ולתקן עירובין צויליאמסבורג וגם ר"ק פה ימצא כרוז שנתפרסם בשנת תש"ך מועד הרבנים למען תיקון עירובין במאנהעטען והנה כל הני גדולים שחתמו ואמרו לתקן עירובין והכריזו שכותבים למען כבוד השבת והאלת אלפים ורצבות מישראל מחללה ואטו כל הני גדולי ישראל לא נחשבו לכלום ואין דעתם דעת תורה ח"ו וגם צומן הזה כמעט כולם שדברתי עמהם אמרו שלדינא מודים הם שמותר לעשות עירובין (לכד מאחד) והלא גם הגאון מרן ר' משה פיינשטיין שליט"א כתב בכמה מקומות שדעת המתירים מרובה ויש לסמוך עליהם ושאינו מוחה נגד המתירים לעשות עירובין כמבואר בקול קורא הנ"ל ולכן ראיתי כי מן השמים הוא דנודמן שהושב המכתב כדי להוסיף הני מילי מעליותא למען האמת ולזכר האמת בתורתנו הקדושה וי"ר שלא נכשל ח"ו ולא נבזש לא בעולם הזה ולא בעוה"ב ואם ח"ו טעיתי מוטב שאכסוף בעולם הזה ולא אכסוף בעוה"ב ח"ו.

ובזה הנני ידידו דושכ"ת ואבקש מכמ"ע לעבור על דברי אלו כי לפענ"ד במשורה נתנו ואם יש לו איזה פקוקים או השגות אל ימנע עצמו אלא יכתוב לי ואם יהי' ממש בדבריו ודאי אחזור ואכריז דברים שאמרתי טעות הם ואם לאו אז נא לפרסם האמת בין החברים ותלמידים המבקשים וצמאים לדבר ה' זו הלכה לאמיתה של תורה. אלו דברי אדם מועט לעולם אסקופה הנדרסת תחת כפות רגלי ת"ח הלומדים תורה לשמה דושה"ט ושכ"ת בלב ונפש

מגשה הקבן

ג.ב. עוד זרפתי פה מכתב שכתבתי לאחד למען כבוד הגאון מרן ר' משה פיינשטיין שליט"א.

לא על עיר צרוקלין כלל וכן מבואר בהאיסור שם שמונה באגודת הרבנים, וכ"כ להדיא הגאון ר' משה פיינשטיין במכתבו מט' ניסן תשל"ד להרה"ג מוהר"ר שטיינבערג שרק על ניו יארק הי' האיסור ע"ש וא"כ שני זיפסי ישנם חדא שלא נאסר מגאוני דורות שלפנינו כלל וגם מגאוני דורינו לא נאסר בכל רחבי ארה"ב וא"כ כל החותמים שם על שטר מזוייף חתמו וחתמת עכ"ז מזוייפת הוא ובאמת כי הרבה רבנים שחתמו שם אמרו לי שלא ידעו כלל מה שכתבו שם, רק שאמרו שרבנים חופשים מפלעטצווש רוצים לעשות עירובין וביקש הגאון ר' משה פיינשטיין לאסור עירובין והכל חתמו על סמך זה שאיזה רבנים חופשים רוצים להרוס הדת ולכן החליטו אגודת הרבנים ובראשם הגאון ר' משה שליט"א לאסור העירובין שלהם ולהפך ענת הראצייס הקאנסערוואטיווען והמאדערנים.

עוד זיוף אחד יש בקו"ק זה שחתמו שם הגאון ר' משה פיינשטיין צין החותמים והוא ג"כ שקר כי למען האמת הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א מעולם לא חתם על קול קורא זה והם זיפפו חתימתו ולי יש קאפי מהארגינעל ושם לא נמצא שמו של הגאון ר"מ פיינשטיין שליט"א ולוטה פה צילום מהארגינעל ויראה שלא נמצא שם חתימת הגאון שליט"א.

ועתה אשאל למעכ"ת כל בית ישראל מדליקין נרות חנוכה כפי שחקנו לנו חשמונאי וצית דינו וצמדינה זו צעוג"ה הרבה צתים מאדערנים שמדליקין נרות אצל ג"כ מדליקין "קראצמען טריי" רח"ל, ובהרבה פעקטאריס ישנם שניהם יחד ועתה האם יבא מי שהוא ויאמר שיש לבטל הדלקת נרות חנוכה מפני שגורמים עי"ז שנכשלים על ידי הדלקתן שמדליקין גם קראצמען אילן וכי לא נאמר שזה ח"ו צא לעקור מצוה ממנות חז"ל אלא אמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע ואם יש אחי רשע שיכשל בה ע"ז אמרינן דדיקים ילכו בה ופושעים יכשלו בה ואין לנו חשבונו צמנות הבורא ב"ה אלא לקיימם כמו שקבלנו מאבותינו ויש לי ב"ה קבלה אמיתית מאבותי ומרבותינו הקדושים אשר מקיום המצוה לא יבא דבר רע ולא יבא מכשול ח"ו ממקיים מצוה או מצוות בשביל שאיזה רשע ח"ו יכשל וע"ז אמרינן הלעיטוהו לרשע ואין אנו אחראים להם באופן זה לבטל מצוה והרי אמרו ז"ל אין אומרים לו לאדם חטא בשביל שיחכה חברך וכ"ש שאין אומרים לרבים שיחטאו ח"ו בחילול ע"י הוצאות צלי עירובין בשביל שיחכה אחד שאולי יכשל ח"ו.

איברא דבמחנה"ש א"ח ס'י של"ד ק"א בנפלה דליקה בשבת מצילין מזון ג' סעודות ולא יותר משום דאיכא למיחש משום דטרודים בהללה ישכחו השבת וכו' וכתב המג"א סק"א יש מתירים דוקא צבית אחר ובמחנה"ש הטעם שלא התיר כ"א מזון ג' ס' דאי לא נתיר לו להציל א"ל שמא יחלל שבת במזיד ואם נתיר לו להציל א"ל מצד טרדה ישכח שהוא שבת ויחלל שבת

סימן קמ

בענין ביווי ת"ח

עש"ק לסדר צדיק בעיר הוא זיוה התשמ"א בני יצו"א
מע"כ ידידי כו'... ג"י.

אחדשה"מ. מכתבו כרגע קבלתי עש"ק אחה"כ ונבהלתי משתומם ממנה שכתב ששמע שהרצ... ח"ו רוצה לבנות גאון ולדיק הדור מרן ר' משה פיינשטיין שליט"א וזה עלול לדעת מעלתו לחלוש אמונת חכמים ולעורר מדינים בין בני תורה הליטאים בלתי חסידיים. ואני משתאה ותוהה מי הוא זה אשר לא יחוש שיכיה בגחלתן של ת"ח ששכיכתן נשיכת שועל ועקימתן עקיפת עקרב ואמרו ז"ל המצוה ת"ח אין לו רפואה למכתו וודאי אם שמע ממקור מהימן ויש בזה שמץ אמת ח"ו נא להזהיר הרב הג"ל בכל תוקף שלא לעשות דבר כזה וישפיע עליו כפי יכלתו שילך מדרך זה וגם אני מנידי אעשה בל"ג מה שצדי לעשות.

אהובי ידידי צעוג"ה בזמן האחרון ח"ו הרשו לעצמן נעירי לאן לבנות ת"ח זקני הדור דע כי לחלוק בהלכה דרך כבוד מותר אפילו על גדולים ממנו ואדרבה הוא חיוב מפורש בתורה דלא תענה על רב כמבואר כ"ז בנמק"י סנהדרין ל"ו וביו"ד סי' רמ"ב ברמ"א אבל לבנות ת"ח אין לך עבירה גדולה מזה וכל בר דעת יבין את זאת ואם אחד אינו מסכים עם חבירו בהלכה יכתוב לו תשובה או קונטרס ויברר שלא כדבריו והלא התורה מונחת בקרן אורה וכל מי שיש בידו יכול לברר כפי דעתו אשר חננו השם ית"ש ואין התורה קנינו של אדם אחד אלא של כל ישראל וכל תלמיד ותיק יש לו חלק בתורתנו הקדושה, אבל אזי לו ואזי לנפשו למי שח"ו מצוה ת"ח יהי מי שיהי' ואפילו ת"ח קטן ממנו כ"ש זקן ונשוא פנים ראש ישיבה ומפורסם לכל בצדקתו ויראתו הקודמת לחכמתו, הגר"מ פיינשטיין שליט"א וזה ברור מאד.

ולבן מה שכתב מעלתו שצריך לעכב אותו מלכתוב בזיונות ח"ו בשביל שעשויים דבריו אלו לערער את בני תורה הבלתי חסידיים ולחלוש אמונת חכמים בהם לענ"ד ח"ו אין זה הטעם למנעו ולעכבו בשביל שיעורר מדינים אם הי' האמת אמתו אין לחוש שדברי תורה מעוררים מדינים ואנחנו מחויבים למסור נפשנו על דברי תורה ואין נפ"מ בין חסידים לליטאים ובין אשכנזים לספרדים, אבל צעולה והחומר בזה שהוא איסור גמור ולא יעשה כן בישאל יש בו גם חילול השם והשומע בציונו של ת"ח צריך לקרוע ע"פ הלכה ולכן דעו נא כי לא זו הדרך אשר קבלנו מאבותינו וגם מרבותינו הקדושים אלא כל מי שאינו מסכים עם רב אחד בהוראה מנ"ה לחלוק עליו ומותר לפרסם דעתו דעת תורה ואם יראה שיש ממש בדבריו ודאי ת"ח אמתי יחזור בו ואם אין ממש בדבריו ידיעהו

שטעה בהשגתו וכל זה שנצטוונו מפי משה רבינו ולא יותר כי אין אנחנו צ"ד גדול וזה מוטל על הצ"ד הגדול, ודברי חכמים בנחת נשמעים ואם קנאת ה' בוערת בו על דברי תורה אבל צריך לדעת אם הוא באמת זודק ושמעתי משם מרן הגאון צעל חפץ חיים שאמר ההורג את האדם עם ס"ת גם הוא רוצה.

ומה שאמר שיש כמה הלכות שהוא אינו מסכים גם אנחנו אינם מסכימים כמה פעמים שלא עלתה צידי להבין דבריו הקדושים בדברי תורה וחלקתי עליו אבל בדרך כבוד ואהבה וצמוצש"ק העבר הלכתי להמלוה מלכה שעשו לכבוד ישיבתו רק לכבוד הגאון שליט"א והלואי שיכדו אותי החולקים עלי כמו שאני מכבד להגאון שליט"א ואנן מנלינן בכל יום ויום לבצרות גופי' ולאריכות ימיו ושניו שיאריך ימים ושנים דשנים ורעננים עכ"פ מי שמע כזאת חס מלהזכיר מלצוות או לכתוב דבר שנראה ח"ו כזיון לאותו זקן וצדיק, ואני מזהיר בהתראה גדולה לכל השומע לדברי שלא לפגוע ח"ו באותו צדיק אלא אדרבה לרוממו ולגדלו ולנשאו וזוה ממני ילמדו שצוה"י אני מקיים בצמתי דרשת ר"ע את ה' אלקיך תירא לבנות ת"ח וצפרט האי צדיק ועניו ונוכה כלנו יחד לקבל פני משיח צדקינו.

ידידו דושה"מ בלב ונפש
מנשה הקמן

אם מע"כ חושב שמכתבי זה ישפיע על הרב הג"ל יכול להראותו לו או למי שהוא אחר כדי שידעו כי בנפשו הוא ואם על ראצו"ש אמרו על ששמע בזיולתא דל"מ פעם אחת יראה לו רימה מאזנו לפי שלא מיחה מה יאמר מי שח"ו מצוה צעמנו.

סימן קמא

בענין אי יש מצוה לתקן עירובין
בכל המקומות שאפשר

אור ליום שנכפל בו כי טוב התשמ"א בני יצו"א
מע"כ ידיד נפשי הרה"ג כש"ת מוה"ר יוסף געלב ומע"כ הרה"ג כו' כש"ת ר' שלמה לובין שליט"א.
אחדשה"מ וס"ת צידידות נאמנה. קבלתי מכתבכם עם הערות על מכתבי הנה מה שכתבתם שלא מנאחס צש"ע שיש מצוה חיוצית לעשות עירוב וצלשון ש"ע ה' עירובין סי' סס"ו דגורו חכמים לטלטל עד שיערבו ולא כתוב שום לשון שיש מצוה חיוצית לעשות עירוב וצוה הקשיתם הדמיון שדמיתו ולא כתוב שום לשון שיש מצוה חיוצית ולכן שפיר חיישינן לתקלה כיון דלאו מצוה חיוצית היא וזה פשוט

לכס שזה דעת הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א דכיון דליכא מצוה חיובית שפיר חיישין לתקלה דזמנין דהעירוב מתקלקל והעמי הארץ מטלטלין צלי עירוב ע"כ.

ולפענ"ד לא ידענא מה אדון ציה חדא מה שכתבתם שזה דעת הגאון ר' משה פיינשטיין באמת כי הגאון ר' משה שליט"א במכתבו לקווינס כתב (ט) ניסן תשל"ו להרה"ג ר' פרץ שטיינצבערג) וז"ל הנני רואה תועלת גדולה והנלה ממכשול בשוגג ובמזיד וזה היה גם דעת מרן הגר"א זצוק"ל נא לעיין שם בכל המכתב (ואם תרצו ואין לכם שם המכתב אשלח לכם צילום מהנ"ל) והנה דלא חש הגאון ר' משה שמה יתקלקל העירוב או משום מכשול שיבא ע"י העירוב וכן החיר הגאון ר' משה את העירוב בפאר-ראקאוויי ואך זה ח' אלול תש"מ כתב מכתב להרה"ג ר' יחזקאל גרובנער דעטריוט שצמקומות שמצקשים הציבור עירובין יש להחישב באיכא רבים תוצעים לנורך גדול ויש להשתדל צוה ע"ש אם יש לו המכתב הזה ואם אין לו אשלח לו צל"ג גם מזה צילום. והגם שהזכיר מקלקול אמנם הרי כתב שיש להשתדל ולעשות עירוב וגם מעולם לא חששו שיתקלקל העירוב דא"כ האריך עשו עירובין בכל מקומות מושבות בני ישראל בכל העולם כולו מימות שלמה המלך ועד עתה ואטו כל הני לא ידעו מה שאנן ידעינן, וגם בזמן הזה בכל העולם ישנם עירובין לצד בארה"צ באיזה עירות ואטו כ"ע קטלי קני אינון וצירושלים ותל אביב וחיפה והאג ואנטווערפען ווארשא ווילנא ויען ופאריז לא חששו ואין חוששין לקלקול ואנן נגזור מה שלא גזרו מעולם.

ובמה שכתבתם דלאו מצוה חיובית היא נא לעיין מה שכתבתי צוה צקונטרס אום אני חומה דף ה' נתיב צ' אמנם מה שכתבתם דבש"ע סי' שס"ו לא מזכר בלשון ש"ע רק ואסרו וגזרו חכמים לטלטל ולא כתוב שום לשון שיש מצוה חיובית לעשות עירוב הנה כנראה לא באתם בש"ע רק עד ס"א אבל הנה בסי' שס"ו סי"ג כתב וז"ל מצוה לחזור אחר עירובי תורות סי"ד מצרך על מצוה עירוב והטור סי' שצ"ה כתב דמצוה לחזור אחר עירוב, צין אחר עירובי תורות צין אחר שתופי מצוה ע"ש ומצואר דמצוה לערב. ועיין ציאור הגר"א וראצ"ד בהשגות סוף הלכות עירובין.

ואגב צמ"צ ש"ע הנ"ל כתב מצוה לחזור וז"ל פן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול ע"כ הנה כתב מפורש דהטעם שמצוה לחזור אחר שתופי מצוה ולתקן עירובין הוא בצציל העם ששוכחין ומטלטלין ולא משום קוסים ותמורים ובהמות שהיו להם או בצציל הטשאלענט וכיוצא צוה שיוכלו להוציא ולהכניס אלא המצוה לערב הוא בצציל השוגגים שלא ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול וחיוב זה הוא לעולם

ותיוצתא הוא להסצרות שהוציאו דתקון עירובין היו רק צמקומות שלא הי' אפשר צאופן אחר להשקות הבהמות וכיוצא צוה וזה צרור מאד.

עב"פ צעירות גדולות שצדים צריכים לעירוב ורואים צעירוב לכ"ע הוא מצוה לערב ומצוה חיובית ולפי דעת הרמב"ם ז"ל צפי"א מהל' צרכות הוא כמצוה מעקה ומצוה שאין אדם חייב עכ"פ לעשותן שאם רוצה אדם לשכון כל ימיו צאהל או צספינה יש צבל אם יש לו בית חייב צמצווה וצמעקה צע"כ והצ"ג לענין עירובין דכל שהוא דר יחידי אין צריך לערב אבל אם הוא דר צעיר או חצר של רבים מצוה להדר אחר עירוב ולתקן ע"ש ועיין מרדכי עירובין ס"ח וז"ל מכאן משמע דמצוה לערב דלא לימי לידי איסור וצהגמיי"א כתבו כן צצס תוס' עכ"פ ודאי דאיכא מ"ע לערב צעירות וצחצרות של רבים והם הם דצרי הסמ"ג אשר הצאמי (ואצרך) פה צילום ממצכת אשר כתבתי צוה לתלמיד ישיבה.

ומש"ב עוד צציאור הלכה סי' שמ"צ סק"ז שיש להחמיר צענין עירוב אע"ג שאין ששים רבוא צעיר אם הרחוצות רחצין ט"ו אמה וכיון דהמשנה צרורה הוא פוסק אחרון שכל בית ישראל נשען עליו ממיילא צריך לשמוע להצפץ חיים צענין זה.

אהובי ידידי לולי שהכרתי אתכם צטוב וידעת שכונתכם לשם שמים הייתי חושב שרק לקטנר באתם והייתי מתחרט על מצצתי הרשאון אשר כתבתי אמנם אני דן אתכם לכף זכות שפשוט נעלמה מכס כללי הוראה וכלל גדול הוא צדינו היכי דגדול רוצה לדש דצר ולא נהגו כותיה אין הלכה כמותו אפילו יהי' כאליהו וכמו שכתבתי לכם צמצצתי הצעיר ועתה וכי לא ראינו דבכל העולם עירבו בכל העירות צין שהיו שם ט"ו אמה וצין לא היו וכי אין בכל הפוסקים כח להכריע נגד המשנה צרורה שהיה פוסק גדול צדורינו והיכן ראה שנהגו כהמשנה צרורה צוה צר לי מאד שאני רואה שצני תורה אינם רוצים לראות או להודות על האמת ואפילו המחמירין צכאן לערב לא הציאו טעם זה אלא חפשו טעמים לאסור או משום ששים רבוא לפי שיטתם דס"ל שיש ששים רבוא או משום גזירה וכיוצא צוה אבל מה טעם לאסור על דצר שנהגו כ"ע שלא כצצרי המ"צ צוה, והרי אפילו על דצרי תנאים ואמוראים אם נהג עלמא אמרו שכצנ נהג עלמא ע"פ ספרים חיצונים וכיוצא צוה והארכתי צוה הרבה צמקום אחר ומה לו ענין של המ"צ לכאן.

איברא דגם צעיקר הערתו לדידן ליכא תיוצתא מדצרי מרן המ"צ אפילו לשיטת מע"כ דיש לפסוק כותיה דפשוט דהמ"צ כתב דצרי צמקום צאינו מוקף מחילות אבל צמקום שהעיר מוקפת מחילות מודה דלא הוי רה"ר ולא זאת

הש להאי חששא שמא יטעו שמותר לערב צעירות שיש שם ששים רבוא דלדעתו מותר לערב אפילו יש שם ששים רבוא ואין צו איסור אלא כשאינו מוקף ואפילו פחות מששים רבוא וששים רבוא לא מעלה ולא מוריד.

איברא דלדעה ראשונה צש"ע ולשיטת המשכנות יעקב ודעימיה שכתבו כולוהו דאפילו פחות מששים רבוא נמי הוה רה"ר ולא תלוי רק צדיני רה"ר א"כ כולוהו ס"ל דאין נפ"מ צין פחות ליותר מששים רבוא וא"כ ה"ה להפוסקים דס"ל דתלוי צששים רבוא מ"מ לא חיישין משום טעותא כמו שלא חיישין לדידהו ודו"ק כי זה נקודה יקרה ותדעה הוא אללי בזה נגד המחמירין וראי' ברורה ואפריון ממטייה דדלי לי מרגימתא טבא צס"ד, לצד מכל הני טעמי שכתבתי בקונטרסי הג"ל דכאן כ"ע מודים.

ובל זה לפנ"ש לעיל אבל גם לעיקר ההלכה הרי מרן המ"צ בעצמו כתב שרק לעצמו יש להחמיר אבל לאחרים אין להחמיר ואין למחות באחרים הרואים לסמוך אמתירין לעשות עירובין וא"כ אם המ"צ פסק שאין למחות והרי הוא פסק ההלכה ולמה א"כ צאים הצאים צשמו ומוחין לעשות עירובין בשעה שהוא ז"ל פסק שאין למחות וא"כ מי שמוחה דבצר הרי עובר על פסק המ"צ ז"ל שכתב שאין למחות וכ"ש הני שחולפין ומשצדין את העירוב שהוא בגדר מזיק ממון ישראל ומכשיל את הרצים שהרי באמת כמה וכמה שסומכין על העירוב שכבר נעשה והמקלקל את העירוב הרי הוא מכשיל הרצים וחטא הרצים תלוי בו והגם שכונתם לש"ש מ"מ וה' יקלח לה אפילו כשלא נעשה האיסור וכ"ש להיפוך, עכ"פ לפענ"ד לא מנאחי שום טעם והיתר לנאת במחאות כאלו ולקלקל העירובין בכח וכיוצא בזה ולצוות רבנים המתיירין עירובין במקום שהוא היתר גמור לכל הפוסקים עד דורינו אנו ולא חשו כלל לחששות אשר חדשים מקרוב באו לחשוש להם.

עוד אחת מה שכתבתי כבר והנני לחזור על זה דהרי קיי"ל אין אומרים לו לאדם חטא צשציל צשיכה חצרך וכ"ש היכא דחטא הוא ודאי והזכות הוא ספק ודאי שאין אומרים לו חטא וא"כ התיקון הוא ודאי שממש אי אפשר להזהר מאיסור הוצאה שלא להכשל בה וכמ"ש הח"ס סי' צ"ט צא"ח שם שהוא מעיד שתיקון עירובין הוא תיקון גדול שממש א"א להשמר מאיסור הוצאה ע"ש לשון קדשו והמכשול ספק שמה יקילו קתם באיסור ע"י העירוב כה"ג ודאי דאין מניחין הודאי שהוא ודאי תיקון מפני הספק קלקול זה ברור צס"ד.

ועיין מחה"ש סי' של"ד דטפי יש להשגיח שלא יבא שוגג בחילול שבת מכדי שלא יבא לידי מויד דהמחלל שבת צמוזד רשע ופושע הוא ואין אנו אחראין על הפושעים אבל

צלי ששים רבוא אלא אפילו איכא ששים רבוא דלדעתו לפי שיטה זו אין נפ"מ צין ששים רבוא צוקעין או ליכא ששים רבוא צוקעים צו אלא כל שיש לו ט"ז אמה רוחב ושאר תנאי רה"ר יש לחוש דהו"ל רה"ר כשיטת קמיימת צש"ע והוא פשוט למעיין שם וא"כ אדרבה לדין עלתה לן קולא מדעת המ"צ לענין עירובין צברוקלין שהרי המ"צ לשיטתו כיון דאין נפ"מ לדידה צין ששים רבוא לפחות מששים רבוא אלא העיקר אללי שאם המקום מוקף מותר לערב צו ואם אינו מוקף אסור לערב וא"כ פשוט דלדעת המ"צ אפילו עיר שיש שם ששים רבוא אם הוא מוקף מחילות מותר לערב צה א"כ נוא יארק וברוקלין שהוא מוקף מחילות מותר לערב צה א"כ נוא יארק וברוקלין שהוא מוקף מחילות נוא יארק הוא מוקף מד' רוחות כמבואר כל זה צשו"ת אגרות משה סי' קל"ט ע"ש וברוקלין מוקף מג' צדדים צמחילות המים שהם צנויים צידי אדם יותר מרוב מחילות והו"ל מחילה לכ"ע לא מייציעא לדעת החולקים על התוס' שהוא שיטת הרמב"ן ודעימיה דאפילו רק מחילת המים הו"ל מחילה כל שטח שדרך בני אדם להקיפו מיקרי שניכר שנמצא תוך אפילו עשויות צידי שמים עיין שו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח וסי' קי"צ דעת הנוצ"י שכל הפוסקים לא ס"ל כתוס' לחלק צין מחילה שנעשה ציד"א או ציד"ש ועיין חזו"א הל' עירובין סי' מ"ג סק"א וצמכתב הגרמ"ע ז"ל מוילנא אלול תרח"ץ שכתב לפאריו להרצ אליהו מונק. אלא אפילו לשיטת התוס' עירובין כ"צ דמחילות העשויות צידי שמים לאו מחילות הן ע"ש ד"ה אילימא וצח"ש נראה דפסק כתוס' ומיהו הגרמ"ע כתב דאפילו להתוס' אינו אלא מדרבנן וצריך צוה"פ אבל מדאורייתא יא' מדין רה"ר אלא דלא מהני לשם מחילה צלי צוה"פ והמג"א סוס"י סס"ג כתב דאפילו להתוס' דאחי רבים ומצטלי מחילתא צי"ש ומיהו לא מקרי רבים פחות מששים רבוא אלא שמדברי א"ז ה' עירובין לא משמע הכי והמג"א לא ראה דברי א"ז כידוע ומיהו היכי דנעשה מחילת המים צידי אדם להחזיק השפת הים כה"ג לכ"ע מהני וא"כ כיון דברוקלין נמי איכא ג' מחילות מוקפים צמים ורוב נעשה צידי אדם כה"ג כיון דהוי עומד מרובה על הפרון ודאי מודה המ"צ דלא הוי רה"ר וזה פשוט מאד. וכ"ש דליכא כאן מצואות מפולשות מעבר לעבר ועוד כמה טעמים להחילת א"כ כ"ש הוא דלהמ"צ נמי מותר לערב צברוקלין וצנוא יארק ואדרבה לדידה אין נפ"מ צין ששים רבוא לליכא ששים רבוא וא"כ לדידה נמי ליכא האי חששא דחש לה הגאון ר' משה פיינשטיין דצעירות גדולות יטעו שמותר לערב ואדרבה הרי להמ"צ אין נפ"מ אם הם גדולות או קטנות שהרי אפילו ליכא ששים רבוא נמי לדידה רה"ר מקרי ולא נפ"מ אלא אי מוקף מחילות או לא וא"כ יא' לנו ראי' ברורה מהמ"צ שלא

שקדו חכמים להציל מהשגיאה והכ"ג מצות עירוב הוא להציל מהשגיאה ואם אחד יחלל בזמזד אין לנו אחרת לו.

ועתה אשאל למעלתכם למה לא נלחמו בני הישיבות שאגודת הרבנים תקבל לשמור שבת כפסק המ"ג שפסק כשיטת ר"ת להמתין 72 רגעים אחר השקיעה והם מחללים שבת לפי שיטת ר"ת וחייבים סקילה ואלפים ורצבות מ"ש פסקס ואין פוגה פה ומצפנף ושיטת ר"ת היא מוסכמת מרוב הפוסקים הראשונים ואחרונים וצפרט הגר"ח מצריסק ז"ל ומרן הגר"א קאטלער ז"ל ושבת הוא איסור סקילה האריך לא נחוש להמ"צ וכל הפוסקים ולמה שותקים הבני תורה על זה ואטו צפסק זה המ"צ טעה ח"ו צדמיונו או שהוא ענין של דו פרופים וגם צענין צלוריות שפסק המ"צ שאין להניח תפילין ושיש חשש ברכה לצטלה וקרקפתא דלא מנח תפילין למה לא חששו לו ומגדלין צלוריות תלמידים וגם אפשר ראשי ישיבות ולמה מגלחין כמה הפאות והזקן והמ"צ העלה זה צ"ע ועכ"פ סתם צעלי צתים, ובגילוי צטר, ועוד עשרות ואפשר למאות פסקים אשר המ"צ אסר ואין איש שם על לב ומזלזלין ומקילין ועושין כרונס רק צמקוס שיש מצוה להציל אלפים ורצבות מ"ש פסקס מחילול שבת אשר שקדו עליהם כל בית ישראל ע"י תיקון עירובין ופסקו צגמ' וצכל הפוסקים דהלכה כדברי המיקל צעירוב ואטו אכן ח"ו אין מאמינים צדברי חכמינו ז"ל שפסקו הלכה כדברי המיקל צעירוב אלא יש לנו להחמיר ולחפש אחר חומרא אשר כל הפוסקים חולקים עליה והרי זה צעמנו הוא ח"ו צצבול המוחות ועקמימות גדולה אכחנו מאמינים צאמונה שלמה צכל התורה ושזאת התורה לא תהא מוחלפת ואם פסקו הלכה כדברי המיקל צעירוב זו הוא משה וכל הכופר צזה ככופר צכל התורה דמה לי הלכה אחת ומה לי כל התורה וגדלותו של המ"צ לא נתמעט אפילו כל שהוא צצציל זה אלא כך הוא דרכה של תורה ואם מר צר רב אשי לא חש וכתב על אציו רב אשי הא דאצא דקטנותא הוא (צגמ' גיטין) לפי שהיו מחפשין אחר האמת ואם ראה שאין הלכה כאציו ח"ו לא רצה לומר דבר שיהא נראה נגד הכבוד אלא אמר שהוא דקטנותא ולצסוף נתחכם אצל לומר על אדם יהי' מי שיהיה שהוא כמשה רבינו ואסור לחלוק עליו אין זה דרך התורה שנתנה לנו ע"י משה רבנו.

איברא דאפילו משה רבינו ע"ה מה שהוציא מדעתו יש צגמ' שאמר משה נשא ק"ו צעמנו אמר ומה מדינים שלא צאו אלא לעזור את מוצא אמרה תורה צרור את המדינים והכיתם אותם מוצאים עממן לא כ"ש אמר לו הקב"ה לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי שחי פרידות טובות יש לי להוציא מהן וכו' (צ"ק ל"ח) ועיין תוס' ד"ה נשא ודו"ק וזהרן אמר לו שמה שמעת צקדשי שעה והודה לו ולא צוש. ומה שאמרתם שזה סניף לשיטת הגאון ר' משה

פיינשטיין לא ידענא מה קאמרית הלא הגאון ר' משה כתב להדיא להיפוך מזה צמשובה צספרו ח"א סי' קל"ט ע"ש וגם צכמה מצתצים ועוד כתב הגאון ר' משה שיש לצמוך על המתירים אפילו נגד דעתו וצצר הצאתי דצריו צזה וכתב מפורש דאין למחות צהעושין עירובין הגם שהוא לעמנו אינו מצטרף להמתירין וא"כ מה הרעש הגדול אם המתירין סומכין עממן על כל הפוסקים והש"ע ונושאי כליו שמתירין עירובין ואדרבה המוחין צעשיית עירוב הם עושין נגד דעתו ורצונו של הגאון שליט"א שכתב להדיא דאין למחות להעושין עירובין. וודאי דחס ושלום אין צנו כח לחלוק על גדולי הפוסקים צלי ראיות וכמו צציררתי כל זה צקונטרס הראיות.

רב"ש שראה כמה צירושלים יראים שאינם מטלטלים צעירוב שם אני תמה וכי זה ראי' אדרבה למה לא הציא שראה כמה מטלטלים וכל הרבנים לא מיחו צידם אלא שמיטעטא דמיטעטא לעממן החמירו וצצא עליהם ברכה אצל כלל העולם לא ראינו מחאה לא מהגאון מצריסק ולא מהגאון מצשעצין ולא משאר הגאונים שמיחו על חילול שבת ולא קראו שום צן ישראל שמתלטל ע"י עירוב שהוא מחלל שבת וחייב סקילה ואסור לו לעלות לתורה וכיוצא צדצרים מי שמע כזאת על מי שסומך עמנו ועושה כדין וכדת של תורה שיקראו אותו מחלל שבת וחייב סקילה ח"ו אין לך מלשינות והוצאת שם רע גדול יותר מזה ואפילו מי שסומך רק אדעה יחידאה לא קוראין לו מחלל שבת צפרהסיא וכ"ש מי שסומך על הלכה צרורה מדעת רוב הפוסקים צהלי' עירובין דהלכה כדברי המיקל ומוציא שם רע על אחינו בני ישראל עמיד ליתן את הדין. לצד שגראה כאינו מודה צעירוב וכופר צתורת משה שאחרי רצים להטות.

רמב שכתב שאני צריך לפרסם שאין אני מתיר העירוב צפלעטצוש או צארא פארק, הנה צפלעטצוש הדבר ידוע שאני לא תקנתי העירוב וצצר כתצתי לכם וצאמת כי השצוב הי' כן צעתון אלגעמיינער וצורנאל הגם שינוי ממה צרציתי וגם לא כתצו האמת מה שהי' צישיצה זו אצל מ"מ הדבר ידוע שאני לא תקנתי ולא עשיתי העירוב צפלעטצוש ואין אני משגיח עליו וצצארא פארק אם צאמת יעשו העירוב הרבנים החרדים לצצר ה' ואשר נפשמ עגומה על חילול שבת קודש ומוסרים נפשמ על קדושתו גם אני אצטרף א"ה להחיר וח"ו לי להכחיש האמת ולכתוב שקר, קצ"ה אמת ותורתו אמת ושונא שקר ואין אני חוזר מההלכה שמותר לעשות עירובין צכל העירות צארה"צ וצכל העולם ע"פ תורתנו הקדושה וכל מקום שיאספו רבנים חרדים לצצר ה' ויתקנו עירובין צצא עליהם ברכה ואני א"ה אצטרף עמהם ולאחר מאה ועשרים שנה שלמה המלך יצא לנגדי על אשר הגנתי על תקנתו לתקן עירובין ולא הנחתי לצטל דצריו ות"ל כל

זמן שאני חי לא תהי' תורת ה' הפקר וכל מה שבכחי לעשה בעוה"י שיקיימוה.

דברי ידידכם המצפה לישועת ה' כהרף עין הכותב למען כבוד התורה וקיימה דושה"ט ואם יש לכם מה שהוא להעיר אשמח מאד החותם בלב ונפש

מנשה הקמן

אם פלטה קולמסי דבר שלא כרצונכם ח"ו אחכם הסליחה כי ח"ו אין אני רוצה לומר קבלו דעתי ולא ח"ו להכריח לשום אדם אבל כמו כן אין ברצוני לבטל תורת ה' בשביל פאליטיקה ח"ו.

סימן קמב

עוד בענין הנ"ל והיבן מצינו מצוה לתקן עירובין

א' לסדר ויאמן העם התשמ"א בני יצו"א מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג נו"ב כו' כש"ת מוה"ר יוסף געלב שליט"א בעמח"ס ברכת יוסף לייקווד ג.ד.

אחד שב"ת צידידות. קבלתי מכתבו עם הערות והגם כי דרכי מעולם שלא להשיב פעמיים בדבר אחד כידוע ומפורסם הוא בעולם התורה והטעם בזה כדי שלא לבא לידי לימוד לשם נחון או ח"ו יותר מזה שנוה לו לאדם שלא נברא ואין אני אומר קבלו דעתי מעולם לשום אדם וכ"ש לת"ח והשומע ישמע פעם ראשונה והחדל יחדל ומה לי ולצרה הזאת לשאת אחריות אחרים עלי נארי האמנם כיון שראיתי כאן שנשחשש הענין ונתקלקל ונתרועע עיקר היסוד של תיקון עירובין בעוה"י וכל אחד בזוה לעצמו ספרות כרסיות בעצם תיקון עירובין וזוה רוצים להפיל חומה ולהכחיש הידוע ומפורסם זה אלפים שנים בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים אשר שלמה המלך תיקן עירובין ומצוה בגמ' עירובין כ"א ועוד בכמה מקומות בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים וכתבו תיקן עירובין ולא כתבו שלמה גזר על הוצאה הגם שגזר הוא וצ"ד גם על הוצאה, וכמעט נכנסים בכלל אינם מודים בעירוב כלל הם ח"ו בכלל לדוקים ופלא קצת ברצינו חננאל עירובין הנ"ל שגרס ח"ל בשעה שתיקן שלמה עירובין וגזר טומאה על הידים, הנה בעירובין כתב תיקן, ונט"י כתב וגזר טומאה על הידים ואפ"ה הו"ל נט"י מנזה דרבנן חזו פשוט לכל בר צי רצ דחד יומא. ולכן החלטתי לכתוב מכתב זה למען האמת ולמען כבוד שמו הגדול.

(א) **הנה** מעכ"ת כתב ח"ל קודם כל מכל הראיות שכתב שמנזה לעשות עירוב לא מצוה רק בעירובי חצרות יש מנזה לעשות עירוב אבל אם יש מחיצות מהיכי תיתי דהוא מנזה לערב עכ"ל.

(ב) **היבן** מצינו דמנזה לעשות מחיצות וכן שמע שטען הרב ציק על ראי' זו וא"כ חזרו כל הדברים שכתב אודות התקלה בנוגע העירוב. וברש"י עירובין כ"א ח"ל שלמה תיקן עירובין חצירות וגזר שלא להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד חצירו לעשות סייג והוציא דשלמה תיקן איסורים ולא מנזות ע"כ.

אהובי ידידי כמדומה אני שאתם נכונים צפופים עכשיו אי אתם נכונים אפילו בחמי חמין (עיין רש"י שם ברכות ט"ז ע"ב). המרדכי פ' הדר והטור א"ה ס' שצ"ה כתב ח"ל מנזה לחזר צין אחר עירובי חצרות צין אחר שתופי מבואות ועל שניהם מצדך על מנזות עירוב ע"כ וכתב הצ"י מנזה לחזר כו' כ"כ המרדכי צפ' הדר והוציא ראי' מדאמר מבואה דדיירי זה תרי גברי כרבנן ליהוי צלא עירוב וטעמא רבה איכא דלא ליתו לידי איסור לאפוקי ולעיולי באיסור וכ"כ בהג"ה צפ"א מה"ע. והצ"ח כתב ח"ל מנזה לחזר כו' כלומר אע"ג דעירובי חצירות וש"מ מערבין אפילו לדבר הרשות מכל מקום מנזה לחזר אחריהם כדי שלא יגיעו לידי איסור טלטול בחצר ובמצוי וכו' ע"ש ורצינו הצ"י בש"ע א"ה ס' שצ"ה ס"א ז"ל מנזה לחזר אחר שימופי מבואות ומצדך עליו על מנזות עירוב וכו' ועיין ביאור הגר"א שם שצ"י ס"ה א' ושבת כ"ג כלומר דשם מצוה דמבצין אמנזות דרבנן וכן מצוה מכל הפוסקים דאיכא מנזה לערב ולשתף מבואות ולא רק עירובי חצירות. ובאמת לא הי' לכתוב יותר אלא להראות שנעלמה מכס הלכה מפורשת המצוה צראשונים אחרונים ונפקקה הלכה זו האמנם אכתוב עוד נקודה זוה דהנה המ"ב שם כתב ח"ל מנזה לחזור וכו' פן ישכחו ויצאו לידי איסור טלטול ע"כ, הנה ציאר לן המ"ב הטעם שמנזה לערב הוא פן ישכחו ויצאו לידי איסור טלטול והוא טעם הגמ' צ"ה ט"ו שהבאתי כבר בצקונטרס אום אני חומה ובכמה מקומות שעיקר מנזות עירוב תיקן שלמה שלא ישכחו ויצאו לידי איסור טלטול וצבצילם המנזה לערב והיא היא ספרת המרדכי והטור והש"ע והפוסק האחרון בעל משנה ברורה והגר"א ז"ל וצטלו בזה כל הספרות האחרונים שצדו לעצמם צטעם תיקן עירובין אלא כתבו פן ישכחו ויצאו לידי איסור טלטול והאי טעם שפן ישכחו איכא היום כמו שהי' אז ואולי עוד יותר וא"כ כל הטעמים של הספרות חדשות וגם ספרות כרסיות שכל אחד בזוה לעצמו צטלים ומצוטלים נגד חכמינו ז"ל שציארנו לנו הטעם של מנזה זו ותיקון זה של עירובין שחששו ז"ל לשומרי התורה והמנזות שלא ישכחו ויצאו לידי איסור טלטול הפך זה והפך זה ותראה דזה אמת לאמינות.

עוד כתבו טעם אחר משום עונג שבת דכתיב וקראת לשבת עונג שלא יהא אדם ציוס העונג ושמתח לבו כמו עזר חסור בציתו ולא יוכל להניע מאומה ממקום למקום וגלגלו

רצא ואנן כי אצבעתא בקירא לסברא אמר רב אשי אנן כי אצבעתא צבירא לשכחה ופרש"י כשם שהאצבע נוח ליכנס צפי הצור כך אנו מהירין לשכות ע"כ.

והנה מצואר דכל ששכיח יותר השכחה מצוה יותר לתקן עירובין שלא לזא לידי איסור שכחה ולידי טלטול בשבת ולזה הי' המיקון וכיון דאיכא מצוה להניל כל הני שבאין לטלטל ע"י שכחה ח"ו מי זה אשר יכול להכשיל כל אלו בשביל סברות חדשות או גזירות חדשות ולצטל דברי הראשונים ועוד וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך וכ"ש וכי אומרים לרבים שיחטאו ויכשלו ח"ו באיסור טלטול ע"י שכחה בשביל גזירה שמה ימלאו אחיה רשעים ויקנו עתון בשבת או סתם אחיה גזירה שלא שערום אבותינו לצד כי יש צוה כמה טעמים אשר כתבתי בס"ד ואשלה לו צילוס בקיאור על כל הטעמים שיש חיוב לערב. עכ"פ אם הי' הפלפול בסברתי הייתי מצטל דעתי מפני דעת אחרים אבל כאן הסברות החדשות הם נגד המצואר בגמ' בש"ע ובפרט נגד הפסק של המ"צ אשר מעכ"ת בעלמו כתב שצריך לשמוע לדבריו וא"כ הרי המ"צ ג"כ נתן טעם למצות עירובין ולשתופי מצואות משום פן ישכחו ויצאו לידי איסור טלטול א"כ מצוה היא לפנינו ואין לצטלה מפני שום טעם וסברא שלנו וזה ברור כשמש.

ומבירא האי טעמא והא סברא נמי לענין מחיצות דכל מה שצידינו צריכין לעשות להניל מן המכשול רצות מישראל פן ישכחו ויצאו לידי איסור טלטול והוצאה ובספר הבתים דף קי"ג שערי עירובין ח"ל יש צוה מ"ע א' מד"ס והוא עירובי חצירות ושתופי מצואות ועירובי תחומין ע"כ. ועיין בהשגות הראצ"ד פ"ו מה"ע הכ"ד אמ"ש הרמב"ם שם כשם שמצרכין על עירובי חצירות ושתופי מצואות כך מצרכין על עירובי תחומין וכו' וכתב עליו הראצ"ד א"א והיכן נזנו לערב בתחומין בשלמא עירובי חצירות ושתופי מצואות יש בהן היכר לשבת שלא להוציא לרה"ר ע"כ ע"ש הנה מצואר דשתופי מצואות לכ"ע מצוה הוא וזונו על זה אלא עירובי תחומין נחלקו ועיין מש"כ ה"ה ומגדל עוז להמליך בעד הרמב"ם ובספר העתים עמוד ק"ח ובספר הפרדס לרש"י סי' ק"ח וברמב"ם צסה"מ שורש ראשון בהשיגו על הבה"ג ועיין מגילת אסתר שם ובספרי אום אני חומה נתיב צ' צירתי דלהרמב"ם הו"ל מ"ע כמו מעקה שאם יש לו בית חייב במעקה הכ"נ כל שדר צעיר שרוגים שם לטלטל לכ"ע איכא חיוב ומצוה לערב ע"ש באריכות ומה שהביא עוד במכתבו בשם הרב ציק שטוען על ראי' זו שיש מצוה לתקן עירובין אבל מהיכי יתתי דיש מצוה גם על שתופי מצואות וגם היכן מצינו דיש מצוה לעשות מחיצות לתקן עירובין, הנה באמת השבתי דאולי אין זה מכבוד לידידי הרב הגאון ר' משה ציק שליט"א לכתוב לאחרים אודותו ומ"מ

בסייג ההוא גלגול להרוחה כדי שלא תחשוב לעמל השתדלותם בתורה ויהי' ריות לבנ"א בהשתמשם ולא יגיעו אל הריות ההוא אלא ברשות ורשות הוא עשית העירוב כדי שיהי' הכרה בין המותר לגמרי ובין האיסור ובין הסייג עיין כוזרי מאמר ג' סי' נ'. ובפרט לנשים וקטנים שכמעט א"א להסגירם צבית ביום המנוחה והעונג להיות כצבית אסורים ואם לא יתירו להם יעברו באיסור וגם על עונג שבת וזער שהוא להם וצאים לידי חילול שבת והחוט המשולש לא במהרה ינתק והטעם שכתב הסמ"ג והראצ"ד והרמב"ם ועוד ראשונים כדי שיהי' סייג לשמירת שבת שע"י שיערבו ויזיאו במקומות האלו בהיתר ע"י עירוב ידעו להצחין ויהי' להם להיכר שאסור להוציא מרה"י לרה"ר וזהו סייג לתורה.

ולבל הטעמים פשוט דיש מצוה גם היום בכל מקום שאפשר לערב עירובי חצירות ולשתף שתופי מצואות בכל מקום שאפשר ע"פ התורה והלכה כדי שלא יצאו ח"ו בני ישראל לידי איסור טלטול ע"י שכחה ויצאו לידי איסור חילול שבת ח"ו.

ומבירא מוצן נמי דכל שהעיר יותר גדולה ואפשר לערב יותר מצוה לערב, שהרי שם איכא חשש יותר פן ישכחו ויצאו לידי איסור טלטול ואינו דומה איסור דרבים לשל יחיד והר"י ערמאה צעל עקידה כתב דאיסור דרבנן לעבור דרבים חמור מאיסור דאורייתא של יחיד ולכן שקדו כל הפוסקים לתקן עירובין צעירות גדולות אפילו בכל הקולות שאפשר כמצואר בשו"ת חי' הרי"ם סי' ה' למחותי ז"ל צעיר ווארשא ועוד וכ"כ הגר"פ פראנק מירושלים במכתבו וכל הפוסקים ועיין ר"ן שבת בגחלת של עץ ומ"ש הגבה"ג, ועיין מש"כ מרן הח"ס א"ח סי' צ"ט דלא שייך וזונו על המניעה. ואפילו נאמר דמצוה לערב הוא בשביל הנאחיתו ובשביל לקיים וקראת לשבת עונג ועיין פרישה והטעם כעין מה שתקנו לאכול חמין בשבת שלא נהי' כדוקים והכ"נ לענין הוצאה מרשות לרשות ולכן שמחין לשמרו ולערב עירובו זה היום עשה ה' נגילה ושמחה צו מ"מ הרי המ"צ ורש"י והמרדכי והטור והצ"ח והח"ס והסמ"ג ועוד ועוד כולו מפרשי משום שמה ישכח ולא יצאו לידי איסור טלטול וצטלו כל הטענות של המעצערין שכהיום שכבר אין צריכין להציא סידור לביהכ"נ או חמין מהנחתום או להשקות הסוסים להאכיל החמורים ליכא מצוה עירובין אלא המצוה המפורשת כהיום עוד יותר משהי' שהשכחה נתרצה צדורות האחרונים ואם צדורות הראשונים אשר לבס כלב הארי ואימת שבת הי' עליהם עד שאמרו ע"ה אימת שבת עליו ואינו משקר ואפ"ה הי' מ"ע לערב כדי שלא ישכחו ויצאו לטלטל בשבת כ"ש צדורות הללו דהשכחה ירדה לעולם כמצואר עירובין נ"ג לצן של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים כפתחו של היכל ואנו כמלא נקב מחט סידקית כו' ואמר אצ"י ואנן כי סיכתא צגודא לגמרא אמר

כיון שהטענה ידועה והוא רק צענין הלכה החלטתי להשיב כי הדבר מפורש שיש חיוב לעשות מחיאה וזה"פ וכיוצא בה עד שנתקן עירובין.

והוא בשו"ת הרא"ש כלל עשרים ואחד סי' ס' וז"ל: ומה ששאלת צענין עירוב כו' תשובה שלא רצה לשוּב מאולמו מענין העירוב אהה רבי יעקב צרבי משה דבאלניסיה כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גלויות ישראל במבואות המפולשין צין הגויים צנורת פתח ואתה אסרת אותו לקהל פרייט וכתבתי לך ראיותיך ואני הודעתין שאין בהם ממש והוהרתין שתחזור כך ותאמר לקהל שיתקנו מבואותיהם כאשר הורגלו ע"פ גדוליהם והנה הוגד לי שאתה עומד במרדך ואתה מכשיל את הרבים בחלול שבת לכן אני גוזר עליך אחר שינתן לך כתב זה צעדים שמתקן המבואות המפולשין לרשות הרבים של גוי צנורת פתח תוך שבועיים אחר שתראה מכתב זה ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבתי אני מנדה אותך ואם היית צימני הסנהדרין היו ממייתין אותך כי אתה צא לעקור תלמוד סקידר רב אשי ולחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה אותם שמתו ז"ל ואת אשר חיים עד הנה לכן חזור כך ואל תטוש תורת משה רבינו ע"ה נאם אשר בן ה"ר יחיאל ז"ל עכ"ל.

הנה מבואר למה עליו לתקן המבואות ולעשות צורת הפתח ואם לא יתקן צורת הפתח נדחו על שמכשיל את בני ישראל בחלול שבת קודש ומבואר דיש מנזה לתקן צורת הפתח וכיוצא בו שיוכלו בני ישראל להוציא ולא יכשלו וכל מי שצידו לתקן ואינו מתקן הרי הוא ח"ו מכשיל את הרבים וכמ"ש הרא"ש להדיא.

ובבבבדרש שכל טוב פ' בשלח (ט"ז אות י' בסופו) וז"ל ורצתינו דרשו והיה ציום הששי והכינו את אשר יציאו את אשר יאכלו לא נאמר אלא את אשר יציאו כלומר כינו ציום הששי במבואות ובתצרות תיקוני לחיים וקורות וזרות פתחים ועירובים ושיתופים להחיר להם את אשר יציאו ציום השבת מרשות לרשות עכ"ל, ועל דברי המדרש העירני יד"י הרב הגאון ר' פישל הערשקאוויטש שליט"א הנה כתב מפורש שמה שאמרו מנזה לתקן עירובין במבואות ותצרות המנזה לתקן צלחיים וקורות וזרות פתחים ואדרבה לפי דעתו נראה שהוא מה"מ מדין והכינו והגם שמנזת עירובין לא היו אלא מדרבנן אמנם כיון שאם לא יתקן העירוב לא יוכל לקיים והכינו וכיוצא בזה ולכן הו"ל בכלל של והכינו שהוא דאורייתא ועיין יונתן בן עוזיאל ומדרש לקח טוב עה"ת דס"ל דהו דאורייתא ואולי שהוא רק אסמכתא בעלמא עכ"פ לד"ה המנזה והחיוב גם לתקן מחיאות היכי דאפשר והוא בכלל המנזה להסיר מכשול מעמנו ולפי דעת הרא"ש מי שאינו

עושה כן או מונע אחרים הרי הוא בכלל מנודה ומי הוא זה אשר לא יחוש לנפשו נגד כל בני פוסקים גם כי כבר פסק מרן הח"ס בתשובתו הנ"ל שחיוב על כל רב מישראל לתקן עירובין והקולר תלוי על זוארו א"כ מה לי על פטופטי דברים שרואים לעשות לפי דעתם חומרות ועוברין על איסור חמור של חילול שבת שנגרם על ידם ח"ו צינה זאת.

ובירושלמי ספ"ק דצ"צ ר' יוחנן בשם ר' לעזר צי ר' שמעון מי שאינו רוצה לערצ כו' ותני כן כופין הן בני המצוי זה את זה לעשות להן לחי וקורה למצוי, ומבואר דבני מצוי כופין לעשות להן לחי וקורה ואי ליכא מנזה האין וצמה כופין, והאי כופין מבואר שם דאפילו בלא צ"ד ועיין ערוה"ש מה שהעלה שם מירושלמי זה דא"ל דעת אשתו כלל וכשיטת הרי"ף והרמב"ם ועיין ילקוט מעם לועז פ' בשלח אות נ"ו ושלמה המלך וצית דינו ראו שישראל חוטאים בכל שבת שמוציאים מרה"י לרה"ר ולכן עשה תקנה טובה כדי להסיר מכשול מצוי אדם והוה הנקרא עירוב כי עמי הארץ שכחו וכו' ולכן תיקן שלמה המלך שכל רשות המחלקת דירין כו' ובשעה שתקן שלמה תקנה זו ינאה צת קול ואמרה בני אם חכם לךך ישמח לבי גם אני ויש שני מיני עירובין האחד נקרא עירובי תצירות והשני שחופי מבואות כו' (ס"ה) ומנזה גדולה לעשות עירובי תצירות כו'. שיתופי מבואות מה הוא דעו כי כל רחוב שיש לו שלש מחיאות והוא פתוח צרביעית צדד הרביעית נקרא מצוי סתום וכל שיש לו שתי מחיאות אחת מול השני נקרא מצוי מפולש כלומר מצוי פתוח וצנייהם אי אפשר להציא משא בשבת כי שניהם דין רשות הרבים להם ושלמה המלך דאג לעשות תיקון גם לזה וכו' כל זה הוא תיקון כדי שאפשר יהי להציא משא במצוי עצמו כו' והשתדל שלמה המלך לעשות עוד תיקון לחוד עי"ז שאוספים קמח או סולת או שמן או מאכל אחר אפילו מעט ושמים אותו בתנר אחת וזה נקרא שחופי מבואות כו' ומנזה להשתדל ולעשות שיתופי מבואות כדי שלא יכשלו הדיירים באיסור ע"כ, עיי"ש. עכ"פ מבואר מכל הפוסקים דאיכא מנזה גדולה לערצ ולשתף שיתופי מבואות ולתקן זוה"פ ולחיים כל הנריך כדי שיהי עירוב לבני ישראל ולהצילם מאיסורים וזה פשוט וצדור.

הבלל בזה דכל המחמיר בעירובין ובתיקונם מקיל בחלול שבת קודש ואם הוא לרבים הרי הוא בכלל מכשיל ומחטיא את הרבים ולפעמים צא גם לכלל פק"י ושפיכת דמים שימנעו להציא רפואות ושאר ררכי החולה או דברי מאכל וכיוצא בו מחשש הוצאה בשבת ויעבור גם על לא תעמוד על דם רעך ועוד כמה קלקולים כמו שכתבתי כל זה במכתב אחד הרנף פה.

ולא יכשלו בחילול שבת דאורייתא וזה הוא הסייג שכתב רש"י ופשוט מאד. וממילא נדחו כל דבריו מה שכתב שלמה תיקן איסורים ולא מצוה דזה טעות מוחלט דודאי שלמה המלך וצ"ד תיקן עירובין והלא איך זה מרהיבין לכתוב נגד כל הראשונים ונגד הגמ' ופוסקים וצ"ל לעיין בהם כך מסבירות כרסיות צלי ראיות והוא מעשה צרות וע"ה גמורה.

וגם מה שכתב בצרוקלין רוב מחילות עשויות צידי שמים כלומר המים הם מחילות צידי שמים, אהובי ידידי בזה מכחיש המציאות, אני בעלמי נסעתי עם הרב שעהן מכולל מיר וגם בחור אחד שמו בעק כנראה שהוא מחשובי הבחורים ועוד הי' שם הרב לערנער וחסני עדיו לגאון הרב יהודה ארי' אלטר ועברנו את כל צרוקלין ובעינינו ראינו שרוב ורובא דרובא של המים בצרוקלין הם צנויות מחילות צידי אדם ורק חלק אחד לערך חצי או מייל שלם הוא בלא מחילות והוא פחות ממיעוטא זאת היא המציאות שא"א להכחיש, והנה גם לזה ישנם מחילות מן הגדלים אבל לא ראיתי לרפס מ"מ פשוט שאני מעיד בחזרת עדות שרוב ורובא דרובא של המחילות של מים בצרוקלין הם נעשים צידי אדם והדבר הוא מלתא דעבידא לגלוי לכל מי שרואה לראותו, וא"כ פשוט דהוא ממש כמו שהי' בפאריז ולא כמו כתב כ"ת דפאריז היו המחילות צידי אדם דגם התם היו כמו שהם הכא, ואם התם התירו הגרמ"ע והחז"א הכי נמי קן הוא. וכבר כתבו המפרשים וצפרט המהרש"ם ועוד דכל דרוז מחילות נעשו צידי אדם אפילו המיעוט לא נעשה צידי אדם הרי הוא מותר.

(ודע) דבש"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח וצקי קי"ב שם הביא דעת הגו"ז שכל הפוסקים לא ס"ל כהתוס' עירובין כ"ב לחלק צין מחילה צידי אדם למחילה צידי שמים ועיין שו"ת צ"א סי' כ"ו וצדע"ת סי' שס"ג ובמנחה חדשה סי' פ"א ד"ה והנה צדין הר מקיף העיר ודו"ק וצחי' הארכתי דגם דעת רבינו הבה"ג קן וכן פסק המהרש"ם והביא מרוקא ועוד הגרמ"ע כתב דעכ"פ מדאורייתא ינא מדין רה"ר ודו"ק.)

ובל זה אם היו רוצים לסמוך על מחילה זו אבל באמת אין סומכין על זה אלא מחוץ מזה עושים צורת הפתח וא"כ אין סומכין על זה וכה"ג לכ"ע מועיל ועיין ש"ע הגרש"ז שפסק כהפוסקים דצורת הפתח מועיל אפילו לרה"ר דאורייתא וכ"ש כה"ג דליכא כאן רה"ר דאורייתא כלל לכ"ע.

ובזה נדחה נמי טענת ידידי הרה"ג כו' ר' משה שטערן שליט"א אצדק"ק דעברענין שלמרות שס"ל דמותר לעשות עירובין בכל העירות הגדולות וגם אמר לי בפירוש

בר מן דין הרי קיי"ל הלכה כדברי המיקל צעירוב שנתא לפ"ז אינו מודה גם כדברי חז"ל דהלכה פסוקה היא דהלכה כמיקל צעירוב, וחיישינן שמא ח"ו מינות נורקה צו כמ"ש הרא"ש והתשב"ץ ושאר רבותינו הנדיקים ז"ל וכן ראינו שחפשו אחר התירים וסמכו בכמה מקומות על קולות גדולות צתיקון עירובין כידוע ומפורסם צין הפוסקים.

ובאמת כי המעיין בגמ' מצואר ממשנה ראשונה מצוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה ימעט ותיקון מצוארות ותיקון עירות, ושקדו לערב צעירות וצמצוארות ולתקן דלתות או מחילות ועכ"פ מי שצידו למחות ואינו מוחה וכו' ומי שצידו להציל ממכשול רבים הרי חטא הרבים תלוי צו ואמרו ניחא לי' לחצר דליעבד איסורא זוטא שלא יעבור ע"ה איסורא רבא וכ"ש וק"ו כאן דכמה וכמה אלפים ורצות ע"ה וגם צני תורה וגדולי התורה שלפעמים נכשלים בטלטול ע"י שכתה שזה שכיח וגם שאר מכשולות כאשר ציאתי כל זה צמקוס אחר ודאי דמצוה לתקן כל מה דאפשר וזה פשוט וברור מאד והחולק על הזה כחולק על האמת.

ובזה שצ"ן לרש"י עירובין שלמה תיקן עירובי חצרות וגזר שלא להוציא מרה"י כו' לעשות סייג ודייק מינה דשלמה איסורים תיקן ולא מצוה, באמת כי שגגה היא, דכוונת רש"י דשלמה תיקן עירובי חצרות כלומר דלאחר שתיקן לערב גזר שלא להוציא ושני דברים הם שתקן לערב והוא המצוה וגזר שלא להוציא רק ע"י עירוב וכל זה הוא לעשות סייג שע"י יכירו שלא להוציא מרה"י לרה"ר כמצואר כ"ז צממ"ג וצממ"ס ובהשגות הראצ"ד הנ"ל ועיין ילקוט מעם לועז פ' צשלח שכתב דכל חלקי עירובי חצרות ומצוארות הכל תיקן שלמה המלך ע"ה וכבר ציאתי כל זה במכתבי הראשון לכמ"ע וזה פשוט וברור אבל ח"ו לומר ששלמה לא תקן מצוה עירוב ואדרכה נא להגיד לי מי הוא שתקן לערב אם שלמה אסר וגזר רק האיסור ואין צ"ד יכול להתיר מה שצ"ד הגדול ממנו אסר וא"כ איזה צ"ד הוא שהתיר מה שאסר שלמה המלך וצ"ד ואיזה צ"ד הי' גדול משלמה וצ"ד, ועכ"פ לא מצאנו משום מקום שתקנו עירובין ומי הם אשר תקנו זה ועל מי סומכין לערב ולהתיר טלטול מה שאסר שלמה המלך, וא"כ הכ"נ דאסור הרי זו דרך מינות ודוקים ח"ו שאינם מודים צעירוב כלל, אבל פשוט שהם דברים צטלים צדויים מלב וסבירת כרס ואין כדאי להשיב עליהם ולצטל זמן ואין זה ישרות צלמוד התורה אלא עקמימות ע"ה גמורה שאפילו צר צי רב דחד יומא לא טעה צוה אלא שלמה וצ"ד תקנו עירובין שאסרו להוציא צמקומות המותרים מה"ת כמצואר צממ"ג וצממ"ס ותקנו לערב ולהוציא ע"י עירוב וע"י זה הי' היכר גמור

מקום, וכן ידוע שהסכים מרן הגר"מ פיינשטיין לתקן עירוב צפאר-ראקאווי וצבראנקס וגם צמכתבו משנת תש"מ התייר לתקן עירוב צאוק-פארק דעטרויט ועוד כמה מקומות וגם בלאנג-צייטש ובסי-געייט ועוד במקומות אין מספר והמפורסם אין צריך ראי' והרי דלא חש לה שמא יבואו לידי מכשול על ידי העירוב.

וגם הגאון הפוסק מדור האחרון ר"פ פראנק רצה של ירושלים צמכתבו לנוא יארק צשנת תש"כ כתב דאין לחוש בצביל זה כלל וכן קבלו דבריו בזמנו כל גדולי הדור, גם צמציאות הוא שגם בכל הדורות היו כמה אנשים מחללי שבת בכל העירות ולא חששו להם ותקנו עירובין כמו צווארשא וויען וצויתר פארזי עיר גדולה מרובה צאכולוסין ורובם קלי הדעת רח"ל ואפ"ה לא חשו לה הגרמ"ע ובעל החזו"א והחירו לערב שמה ולא חשו לטעם שמא יבא מכשול מהעירוב, וכן בזמן הזה צירושלים עיה"ק תל-אביב חיפה אנטווערפן האג ועוד ואתו בכל אלו המקומות ליכא למיחש למכשול, ורק בצרוקלין יש לחוש, גם שמעתי שיש טוענים הגם שמוחר לערב ע"פ הלכה והדין עם המתירים מ"מ כיון דצאמעריקא לא נהגו פה כמאחיס שנה ולפענ"ד גם זה אין לו יסוד מתרי טעמי חדא דהמציאות הוא שכן הי' עירוב צמאנהעטען לפני כחמשים שנה כידוע ומפורסם לכל וגם כעת ישנם עירובין צקוינס ובסי-געייט וצבראנקס ועוד כמה שכונות וזה פשוט מאד והשנית דאטו לפי שלא היו פה ישיבות לא נתקן ישיבות או שלא היו פה מקואות לא נעשה מקואות ושאר מצות התורה ולכן אם מותר לערב ולא עירבו עד היום מפני איזה טעם מ"מ נאמר מקום הניחו לנו להתגדר ולתקן מה שלא תקנו לפנינו וזה צרור מאד, ואין אלו אלא פטופטי דברים נגד חז"ל סברות בדויות שלא חשו להם מעולם וכבר כתבתי במקום אחר דברי הר"ש הציאו צבית לחם יהודה (יו"ד סי' רמ"ב סל"א צהג"ה) דכל שצא להתמיר משום גזירה בלא שום טעם מה שהפוסקים אמרו שלא לגזור טועה דדבר משנה מקרי ואין צדבריו כלום וא"כ הכא נמי כיון דהפוסקים לא חשו לגזירה זו כמ"ש הגר"פ להדיא וגם שאר ראשונים ואחרונים לא חשו לה אכן נמי לא חיישינן לה כלל וזה פשוט וצרו, וכ"ש צדיני עירובין שהלכה כמיקל ואין ראוי להתחשב צזה אפילו כדעת יחיד.

וראה זה קול קורא שיצא לאור צירושלים עיה"ק מטעם הגאב"ד מהרי"ף ז"ל צשנת תרצ"ו שהוא חוב גמור כדי להנצל מחלול שבת מוטל על כל שכונה ושכונה ועל כל חושב ירושלים לתקן עירוב.

וכן אמר צרבים צאחד משיעוריו ליל שבת קודש שאין לצרך על מצות עירוב צעירובי חצרות דס"ל דהעירוב כשר הוא אלא דמ"מ ס"ל שאין לעשות עירוב מפני שאפשר שיבואו לידי מכשול ע"י העירוב שיבואו קלי הדעת ויקלו לעצמם לנטול גם דברים אחרים וגם אפשר שיבואו לקנות דברים צשבת.

והנה מלבד שכבר כתבתי דאין אכן גזרי גזירות וא"א לגזור מה שלא גזרו הקדמונים עיין צקונטרס אום אני חומה נתיב י"א צשם הה"מ פ"ה מהחזו"מ וצרא"ש פ"ב דשבת סימן ט"ו ושו"ת ריב"ש סי' רמ"א דאין לדש גזירות אחר התלמוד והגאונים ועיין צ"י אר"ח סי' י"ג ומג"א סי' ש"א סקנ"ת, ועיין משנה הלכות ח"ה סי' צ"ה, וצפרט צדין שהוא נגד מצוה מפורשת ולבטל מצוה צשציל גזירה.

וין"ל שו"ת הרי"ד סי' מ"ה צד"ה נחזור כו' ואפילו אם הי' שם איסור רשאין אנו לדמות איסור דרבנן זה לזה הם שקלו צפלקס צינתם אי זה איסור שלהן נדחה צאי זה מקום נדחה וצאיזה מקום אינו נדחה כדאמרינן צשלהי פרק האשה וכמו שמצאנו צכמה מקומות צתלמוד אצל אנו אין רשאין לבטל דצריהם עד שנמצא ראייה צפירוש מאותו דבר ולא שנדמה דבר לדבר שהם ידעו אנה יש לומר ולחמיר ואנה יש להקל ואין לנו כי אם לקבל דצריהם דצכמה מקומות מצינו שהקילו צדבר חמור והחמירו צדבר קל ואין צורך להאריך צהן עכשיו ואע"פ צשצעינינו נפלא הדבר צעיניהם לא הי' נפלא שהם עמדו על דעת צריות וידעו לצחון כל דבר מה שאין אנו יודעין עכ"ל. וא"כ כ"ש צדין שיש לפנינו מצוה מפורשת ותקון חז"ל לתקן עירובין מי ספון וחשוב לבטל דצריהם אשר שקל צפלקס חכמתו החכם מכל אדם ולא חש שמא יכשלו עי"ז צני אדם ושלמה המלך וצית דינו ידעו לצחון כל דבר מה אין אנו יודעין.

אמנם בר מן דין הרי ראינו לצרובינו ואצותינו הקדושים שלא חשו לזה ואדרבה הרי מרן הח"ס ז"ל צתשובה לו"ב שהיא היתה עיר מאדעריני והיו צה כמה שאפשר שיכשלו צעירוב כמו צנוא יארק ולא חש לה אלא אדרבה כתב שחיוב גמור הוא לתקן עירוב וכל מי שאינו מתקן הרי הוא צכלל מכשיל את הרבים ע"ש וכן נהג עלמא צכל עירות וגם מרן הגר"מ פיינשטיין לא חש לה שכתב צמכתבו (מט' ניסן תשל"ד) להרה"ג ר' פרץ שטיינצבערג חז"ל הנני רואה צזה חועלת גדולות והצלה ממכשול צשוגג וצמוזיד וזה הי' גם דעת הגר"א קאטלער זצוק"ל והתשובה הזו מפורסמת לכל א"כ מפורש דעת הגר"מ פיינשטיין דלא חיישינן שמא יבואו לידי מכשול דמ"ש קיו-גארדענס מצרוקלין צארא פארק או שאר

הלכתא רבתא לשבתא

מטעם מרן הגאב"ד

רבינו יוסף צבי דושינסקי שליט"א

ב"ה. לרגלי המצב השורר כעת צאה"ק הנה חי אפשר לצדוק ולהשגיח על הערוז הכללי שהוא מחוץ לישוב היהודים בירושלים ואי אפשר לסמוך על הערוז לטלטל בשבת ברחובות ירושלים ובשכונות שאין להם ערוז פרטי בפני עצמן, וגם אסור לטלטל ברחובות מצלי ערוזי חצרות כידוע.

ובבדי להנצל מחלול שבת הנה חוב גמור מוטל על כל שכונה ושכונה ועל כל תושבי ירושלים לתקן ערוז פרטי לכל שכונה בפני עצמה ולהשתתף בהוצאות הערוז הכללי הפנימי לקשר את שכונת הישוב היהודי בירושלים והרחובות.

ולפיכך אנו מכריזים את ש"ק פ' שלח "לשבת של ערוזין" שכל המתפללים בכל בתכנס ינדצו ציד רחצה להקמת הערוז הפנימי הכללי.

כל הנדרים והנדבות ימסר לגבאי צתי הכנסיות, והמנדבים יקבלו קבלות חתומות על ידי שני חברי ועד הערוזין הר"ר ואויל שפינר והר"ר זלמן קאלאווייציג הי"ו.

ובזכות שמירת שבת בהלכתה מכה לגאולה שלימה בקרוז, כמאחז"ל אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין.

הכ"ד לכבוד קדושת שבת ולמען ירושלים אה"ק תובב"א.

יוסף צבי דושינסקי

ובאותה מודעה יש גם כרוז מהר"ר בן ציון ידלר זצ"ל שהי' אז הממונה הראשי על העירוזין בירושלים עיה"ק.

וב"ש עוד צענין ט"ז אמות דע כי כבר כתבתי בזה אצל אשאל למע"כ א"כ איך עושין עירוזין צימי הקיץ בצאנגעלא קאלאנים והרי התם ע"פ רוב יש רחוב ט"ז אמה ומפולשין ולדעת המשכנות יעקב הו"ל רה"ר דאורייתא ולפי מה שכתב המ"צ יש להחמיר בזה א"כ איך עושין בכל הצאנגעלאס עירוזין ואין מדקדקין ואין מחמירין בדבר אצל פשוט דאין לא קיי"ל כלל בזה מהמ"צ ולא כהמשכנ"י, וכמ"ש במכתבי הקודם למעכ"ת.

וב"ש עוד דצמאנהעטען נמי פרוץ צמילואו יסלח לי מאוד שהרי בזה גם הגר"מ פיינשטיין צספרו אגרות משה כתב דמוקף מכל ד' דדיים צמחיות ע"ש ולמה לכתוב נגד המציאות.

וב"ש"ב דצענין הרעד-לייטס והמכוניות לא מסתבר ליה כלל שע"ז לא היו רה"ר מה אעשה ליה אם לו לא מסתבר, מסתבר הוא להפוסקים אשר קטנס עצה ממחננו הלא המה הגאון ר' יהושע מקוטנא ביצועות מלכו ועוד שאר גאוניס כהצ"ח ומהרש"ם ועוד ועוד ומה לי אם לא מסתבר למע"כ ואולי כדאי הי' למע"כ לעיין יותר בדבריהם ולהעמיק עצמו ולהצין דבריהם הקדושים ואם לא יצין דבריהם הלא המה היו גדולי הדור צדורות שלפנינו.

וז"ל השו"מ ח"א סי' רנ"א ששאל צמקוס ששר העיר אינו מניח לעצור שם אם מקרי פרצה והשיב ז"ל וז"ל לא מיציעא אם שר העיר אינו מניח לעצור שם דודאי לא מקרי פרצה דלא גרע מאית לי' גדודי שאינו נוח לעצור בה וכ"ש בזה דשר העיר אינו מניח לעצור וכו' ופשיטא דשר העיר יכול לעכב אלא אף אם הוא מן הנד קצת ואין רבים עוצרים שם ג"כ לא מקרי צקעי בה רבים כו' וצדע"ת להגאון מהרש"ם הסכים להשו"מ צסי' שס"ה אות צ' וכן הוא דעת האצ"נ הצאתי צקונטרסי אום אני חומה ומצואר מהני תלתא צבי פוסקי הדור דכל שע"י חוק משר העיר אסור לעצור לא היו רה"ר דלא גרע מאית ליה גדודי א"כ הכ"נ כיון דמחוק שר העיר הוא שלא לעצור ברחוב הרי אין זה רה"ר וזה פשוט וכו' למי שאינו מצין דברי רבותינו לומר עליהם שאינו מסתבר כלל.

ולבן אני חוזר ותמה מאין יצא להם היתר לקלקל עירוזין שכבר נעשו ולהציא מכשול לאלפים ורצבות מישראל ומה שכתב צסס ידידי הרב אלימלך צלוט שאמר צסס הגרמ"פ שליט"א שכמו שהם מוסרים נפשם לתקן עירוזין כמו"כ צני תורה יכולים למסור נפשם לקלקל, אהוצי ידידי אני ראיתי צכתב ושמעתי צע"פ משם הגר"מ שליט"א שאמר שלאחר שנעשה העירוז אסור לקלקלו ומן הכתב כבר העתקתי לו דבריו וצע"פ אם ירצה אציא לו שני עדים הרב גינצבערג מנהל אגודת הרבנים ועוד רבנים ששמעו מפי קדשו של הגאון ר' משה שאמר שאין לקלקל העירוז לאחר שכבר נעשה ולפענ"ד פשוט דהמקלקל העירוז הרי הוא בכלל מכשיל את הרבים ועתיד ליתן את הדין ואם יש טענות נגד הרבנים שהם אינם ראויים לתקן עירוזין ימלאו רבנים חשובים שיתקנו שיתקבלו עליהם דבריהם אצל לא ללחוס נגד המצוה וקורא אני עליהם חכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו (עירוזין כ"ו ע"א) ע"ש.

והנני בזה ידידו דושה"ט וש"ת ונא לדרוש בשלום ידידי הרב לובין וכל ידידי וכל בניך לימודי ה' שלום רב לאוהבי תורה בלב ונפש אסקופה הנדרסת לרגלי לומדי תורה לשמה ובאמת מנשה הקבן

סימן קמג

בענין שלמה המלך תיקון עירובין

עש"ק לסדר ואשר הוא עושה ה' מצליח בידו התשמ"א
בני" יצ"א

מע"כ ידידי ת"ח מופלגי התורה תלמידי הישיבה הקדושה.

אחדשה"ט וש"ת זידידות נאמנה. בדבר הקשה לכם מה שכתבתי דמקון עירובין הוא מ"ע דרצנן שמקון שלמה המלך ע"ה ואין לנו כח בשום סברא לזטל מ"ע זו מלתקון עירובין וקשה לכם ממנה ששמעתם ששם רב גדול אחד ששלמה המלך לא תקן עירובין כלל אלא שלמה המלך גזר על איסור הולאה והסתייע מרש"י שבת י"ד ע"ב ואכתי שלמה גזר דא"ר יהודה אמר שמואל בשעה שמקון שלמה עירובין ונט"י יאחזה בת קול ואמרה בני אם חכס לך ישמח לבי גם אני וגו' ופרש"י שלמה גזר דכתיב ואין וחקר שעשה אזנים לתורה כלומר סייג והרחקה ככפיפה זו שנוטלין אותה באזנים ואין נוגעין בה. עירובין אזנים להולאה שבת שאסור להוציא מרשותו לרשות חצירו ואעפ"י ששניהם רה"י ע"כ. שנית קשה לכם דא"כ ליכא מצוה כלל דמקון עירובין אלא שאם רואים, והעיקר מצוה עירובין לפי דעת הרב הג"ל חכמים שהיו אחרי שלמה המלך תקנו בזמן שמקנו כל שאר התקנות ורזונכם לדעת חו"ד העני' בזה.

אהובי ידידי דעו כי טעות גדול טעה הרב הג"ל ולהדיא אמרו בשעה שמקון שלמה עירובין יתה בת קול ולא אמרו בשעה שגזר שלמה המלך על הולאה מרה"י לרה"י, פשוט דהוא מ"ע מדרצנן והיא היתה מ"ע ראשונה שנכנסה בישראל בקדר הש"ס וכמ"ש להדיא כאן ובגמ' עירובין כ"א ע"ש וע"ז אנו מצרכין אשר קדשנו במצותיו וזונו על מצוה עירובין וכל שאינו מצוה אין מצרכין עליה ולא היתה בזה תקון או גזירה אחרת אלא משלמה המלך ע"ה ומה שפרש"י שבת הג"ל עירובין אזנים להולאה שבת שאסור להוציא מרשות לרשות חצירו וכו' זה הפי' מה ששלמה גזר שהוא סייג ואזנים לתורה שאסר להוציא מרשות לרשות הוא מרה"י לרה"י נמי ותקון להוציא ע"י עירובי חצירות ושיתופי מצוה זו והו גזר ותקון דשני דברים עשה הוא וצית דינו. והכי מפורש להדיא לרבינו הגדול הסמ"ג הל' עירובין ע"ש שהוציא בשם רב האי גאון כי לכך לא נתקנו עירובין עד שלמה המלך מפני שהיו כל הימים במלחמות עד שלמה שצמימו נתן הקב"ה שלום ושנינו צפ"ק דעירובין (דף י"ז) ד' דברים פטורין במחנה במלחמה מציאין עזים כו' ומלערב ערובי חצרות הנה דהי' קשה ליה לרבינו האי גאון למה לא נתקנו עירובין עוד קודם שלמה המלך ומי' מפני שקודם שלמה המלך היו במלחמה ומילא לא רזו לתקון עירובין לאסור הולאה ולהתיר רק ע"י עירוב אצל פשוט דשלמה המלך תקנה ע"ש באורך בסמ"ג ובזמנ"ס בשה"מ

שורש ראשון ובספרו היד פי"א מהל' ברכות וכן כתבו שאר פוסקים להדיא ועיין ילקוט מעם לועז פ' בשלח שכל חלקי העירוב של חצירות ומצואות הכל תקן שלמה המלך ע"ה. ועיין כל בו הל' שתופי מצוה, ודבר זה שלמה וצ"ד תקנו. וכעת מזכרתי מדברי רבינו הרש"ל עירובין דף ה' בתוס' ד"ה שפרטנו צד' צא"ד שכתב דגמירא לה מסיני דמהני, ומשמע דתיקוני מצוה הלל"מ הם. ורבינו יהונתן ז"ל בעירובין כתב להדיא להכשר מצוי הוא דאורייתא ממש והארכתי בזה קצת בספרי ח"ו למח' הר"מ זילבער שליט"א.

רמב שרזונכם לומר דליכא מ"ע הנה נא לעיין בסמ"ג הג"ל שמונה מ"ע דאורייתא ולבסוף כתב אחרי שסיימנו מ"ע של תורה נחל לבאר מ"ע שהם מד"ס ומהם מדברי נביאים והם חמש מצוה, מצוה עירובין, מצוה אצל, מצוה תשעה באב, מצוה מגילה, מצוה חנוכה, וכבר בארנו מצוה נט"י שהיא מד"ס בהל' ברכות (מצוה כ"ז) הנה מצוה ומפורש מדברי רבינו הגדול הסמ"ג דמצוה עירובין היא מ"ע כמצוה מגילה וחנוכה וכיוצא בהם, וע"ש מה שהאריך הרבה בקיום מצוה זו, והרמב"ם בשה"מ שורש ראשון בהשיגו על רבינו הגדול הבה"ג שמנה מצוה דרצנן בכלל התרי"ג תמה עליו למה לא מנה גם נר חנוכה ומקרא מגילה ונט"י ומצוה עירוב, כי הנה אנתנו מצרכין אצ"ו כמו שמצרכין על מקרא מגילה ונר חנוכה, וכבר התברר שכל שמקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבינו הוא ג"כ מדרצנן וצביאור אמרו (עירובין כ"ז) בשעה שמקון שלמה ידים ועירובין יתה בת קול ואמרה חכס בני ושמח לבי ובארו במקומות אחרים שעירובין יקרא דרצנן וידים מדברי סופרים. ועיין רמב"ן בהשגתו שם ובגמ"א ובזמנ"ס פי"א מהל' ברכות ה"ב והמרדכי עירובין ס"ח כתב מכאן משמע דמצוה לערב דלא לייתי לידי איסור ובהגמ"י מציא בשם תוס' ובתוס' שלפנינו ליתא וצטוש"ע א"ח ס' שצ"ה כתב דמצוה לחזור אחר עירובין בין אחר עירובי חצרות בין אחר שתופי מצוה ומצרכין עליו על מצוה עירוב ובמ"ב שם פן ישכחו ויצאו לידי איסור טלטול. ועיין ח"ס א"ח ס' פ"ט מה שהאריך בזה וביאר דברי הגמ' עירובין הג"ל וקושיא התוס' שם ואין כאן מקומות דכבר הארכתי בזה בקונטרס אום אני חומה נתיב ב' ע"ש. מצוה ע"כ צווי המצוה ועיין ביאור הגר"א מצוה ז"ה ס"ח א' והוא גמרא עירובין שהבאנו בכמה מקומות, ועיין קונטרס אום אני חומה נתיב ב' בשם המרדכי עירובין ס"ח מכאן משמע דמצוה לערב וכ"כ הגמ"י בשם התוס' ועיין רמב"ם שה"מ שורש ראשון בהשיגו על רבינו הגדול הבה"ג ובהשגות הרמב"ן והגמ"א שם ובקונטרסי הג"ל הארכתי קצת.

לעשות עירובי חצרות ואם אחד מצני החצר אינו רוצה ליכנס בכלל העירוב כופין אותו בית דין עד שירצה בו, שמופי מצואות מהו, כל רחוב שיש לו שלש מחילות, והוא פתוח בצד הרביעי נקרא מצוי סתום וכל שיש לו שתי מחילות אחת מול השני נקרא מצוי מפולש בו ושלמה המלך דאג לעשות תקון גם לזה וכו', כל זה הוא תיקון כדי שאפשר יהיה להציא משא במצוי עצמו עם כל זה אסור להוציא דבר מן החצר למצוי ולא מן מצוי לחצר כי המצוי נקרא רה"ר לגבי החצר בו ולכן השתדל שלמה המלך לעשות עוד תיקון לחוד עיי"ו שאוספים קמח או סולת או שמן או מאכל אחר אפילו מעט ושמים אותו בחצר אחת וזה נקרא שמופי מצואות בו ומצוה להשתדל ולעשות שיתופי מצואות כדי שלא יכשלו הדיירים באיסור בו וכל חלקי העירוב תיקן שלמה המלך עכ"ל ע"ש הרי מצואר ג"כ כמ"ש.

ובמה שכתב וכפל עוד במכתב אחד שאין מצות עירובין מצוה קיומית הנה לא די לו כל הני פוסקים ומדרש שכל טוב ולקח טוב ותיצ"ע והש"ע וכל הפוסקים אצ"ל לו עוד את דברי הגרמ"פ שליט"א בספרו אגרות משה או"ח סי' קל"ט (דף ר"מ) ד"ה גם הא שהכריח דע"כ היתה אסורה לערב שתמוה טובא מ"ט לא עירבו שדוחק לומר שאותה שעה לא הי' דאף על שעה אחת תמוה מ"ט לא עירבו ומכאן קשיא זו חידוש כל דינו דאין לערב במאנהעטען ואי נימא דליכא מצוה לערב והרואה מערב והחדל יחדול מאי קשיא ליה ומתמה דאף על שעה אחת תמוה מ"ט לא עירבו כיון דליכא חיוב אותה שעה לא עירבו ומהיכי תיתי עכ"פ לדייק מזה הלכה חדשה אצל פשוט דס"ל בקושיא זו דאיכא חיוב לערב ולכן תמה דעכ"פ על שעה אחת למה לא עירבו עכ"פ פשוט דאיכא מצוה גדולה לערב כל דאפשר וכן מפורש בחשבות ח"ס ז"ל וכתב דכל המונע מלערב מקרי מכשיל את הרבים והאיך הרהיב בנפשו לכתוב נגד כל זה.

הנה ציאר לן הסמ"ג דבר גדול דתקנת שלמה המלך לערב הוא סייג לשמירת שבת ולפי שזולו צייג התורה באו לידי איסור תורה וכבר אמרו הזהרו בשניות וכיוצא בו בכל סייגי התורה וצניר אמרינן סחור סחור אמרינן למירא לכרמא לא תקרב ומצות עירובין הוא סייג לשמירת שבת ולכן נראה דסקדו כל כך אצותינו ורבותינו הקדושים לתקן עירובין בכל מקום שהוא סייג לאיסור תורה שהוא ח"ו יגרום לידי חילול שבת וירמיה הנביא מפי הקב"ה הזהיר אותם על שלא שמרו סייג הזה ולכן נכשלו בגוף האיסור ח"ו ומעתה מה מדויקים צוה דברי רבינו הגדול רש"י שבת הנ"ל שלמה גזר דכתיב ואין ותיקר שעשה אונים לתורה כלומר סייג והרחקה ככפיפה זו שנוטלין אותה באונים ואין גועים בה כלומר דגזירת שלמה הוא סייג לשמירת שבת

והנה הרמב"ם ה"י מה"ע הכ"ד כתב כשם שמצרכין על עירובי חצירות ושמופי מצואות כך מצרכין על עירובי תחומין וכו' והראב"ד כתב עליו וז"ל א"א והיכן אנו לערב בתחומין בשלמה עירובי חצירות ושמופי מצואות יש בהן היכר לשבת שלא להוציא לרה"ר וכו' ע"ש. ועיין ה"ה ומגדל עו מה שדחקו להמליך על הרמב"ם ז"ל אצל לכ"ע מ"ע הוא עירובין כנטי"י ושחיטה עכ"פ מ"ע הוא ולהראב"ד מפורש דהוא לשם היכר וסייג שלא להוציא וכמ"ש הסמ"ג שהצאתי כמה פעמים בקונטרסי. ועיין לפנת פענח על הרמב"ם ובש"ע סי' שצ"ה שם עוד אימתי מצרך בשעה שמוקף וכו' עיין צ"י וב"ח ובספר העמים עמוד ק"ח ובספר הפרדס לרש"י סי' ק"ח כתבו ואח"כ מניחין אותו במקום שמור או בתיבה ובשעת הנחתו מצרך מקודם כמו בכל מצוה ובספר החמים דף קי"ג שערי עירובין יש פה מ"ע א' מד"ס והוא עירובי חצירות ושמופי מצואות ועירובי תחומין.

האמנם מה שנראה כעת ציבור לשון רש"י שבת הנ"ל דהסמ"ג הנ"ל דלה לן מרגלית טובה שכתב וז"ל נראה לי מתוך דברי רב יהודאי גאון כי צימי ירמיה הנביא לא שמרו דברי גזירת שלמה המלך לערב בחצרות ולשתף במצואות אלא היו מוציאים בלא עירוב ומתוך כך היו מציאין מן העיירות שסביבות ירושלים כל מיני משא מצתיים דרך קרטיא שמעיר לעיר שהוא רשות הרבים ומציאין אותן המשאות בשערי ירושלים ולכך כשהזייר ירמיה על גוף האיסור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שלא להוציא שום משא אף מן הבית לחצר אלא א"כ עירבו וזהו לשון הנביא כה אמר ה' השמרו צנפשותיכם ואל תוציאו משא ציום השבת והצאתם בשערי ירושלים זה גוף האיסור של תורה ואחר כך אמר ולא תוציאו משא מצתיים ציום השבת זו גזירת שלמה המלך כי לצני ירושלים הוא מזהיר וכבר אמרנו כי מן התורה מותר להוציא מן הצמים לרחובות ירושלים אלא ודאי על גזירת שלמה הזהיר מפי הגבורה שעל ידי שעברו גזירתו באו לגוף האיסור של תורה עכ"ל ע"ש.

וזה לשון ילקוט מעם לועז פ' בשלח איסור הוצאה אות נ"ו ושלמה המלך ובית דינו ראו שישראל חוטאים בכל שבת שמוציאים מרשות היחיד לרשות הרבים ולכן עשה תקנה טובה כדי להסיר מכשול מצני האדם וזה נקרא עירוב וכו' והמון עם טועים דעתם ואומרים כשם שמוותר להוציא מן החצר לבית כך מותר להוציא מן החצר לרה"ר או מן רה"ר לחצר וחושבים שמוותר להוציא מרשות היחיד לרה"ר או להיפך ולכן תיקן שלמה המלך בו אי אפשר להוציא מן האחד לשני אלא ע"י עירוב ובשעה שתיקן שלמה תקנה זו יצאה בת קול ואמרה אם חכם בני ישמח לבי גם אני ויש שני מיני עירובין עירובי חצרות והשני שיתופי מצואות. (ס"ה) ומצוה גדולה

סימן קמד

תמצית יסודי החיתוך לסדר
עירוב בבארא פארק

א) העיר צרוקלין הוא מוקף מג' נדדין צמים צימים ונהרות והישוב של העיר נמשך עד המחילות, והנה מלכד שהימים והנהרות שהם מחילה צדי שמים ועיין שו"ת שצ יעקב (סימן י"ז) שכתב דמיום הוסדה הקהלה דראטערדאס נוהגין בשבת היחר טלטול כעירות המוקפין חומה על סמך שהמים מקיפין אותה והאג נמי בצומת תמונה כמו ראטערדאס עיר פריז רק מים מקיפים אותה וגם זהאג נוהגין היחר טלטול בשבת והראה לי כתוב ותחום מן שלשה עמודי עולם גאוני ארץ חכמי ספרד שהיו רבנים וחכמים צק"ק ראטערדאס גם יש להם היחר מהמנותא מן הגאון חכם נצי כמבואר בשו"ת סי' ה'. והמהרש"ם בהגהות לא"ח סי' שס"ג הביא לשון רבינו צעל הלכות גדולות מוצא באור זרוע עירובין סי' קס"ד, עיר המוקפת מכל נדדיה צנהר זה הוא עירובה ואין צריכה אלא עירובי חצרות לערב צפת, ופסקו הפוסקים דשלש רוחות מוקפות נמי הוה רה"י מן התורה ועיין משנה טהרות פ"ו מ"ט הפרן רה"י לשבת וצ"ש ותו"ט שם צעל הערוך, מגדל שלשה רוחותיה צתוך היס ורות אחד ציצעה וצ"ע סי' שמ"ה צמג"א צעל הר"א ש וסי' שס"ג ס"א צביאור הלכה וצשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח וצסי' קי"צ הביא דעת הנוצ"י שכל הפוסקים לא ס"ל כחוס' עירובין כ"צ לחלק צין מחילה צדי אדם למחילה צדי שמים ועיין דעת תורה סי' שס"ג מלכד זה הנה יש לו ג"כ מחילות עשויות צדי אדם צגידוד החוף למעלה או למטה וגם צנד הרביעית על כמה מקומות יש מחילה ורק צריך כמה חיקונים ע"י צה"פ אשר לפ"ו לכ"ע צרוקלין אין לו דין רה"ר.

ב) צייצרת גדולי הפוסקים שהנסיעה צמכוניות וצרכנות אינה נחשבת הילוך צבוקעים צו צעינן צרגלים עיין שו"ת צית אפרים וצישועות מלכו סי' כ"ו שמסלת הצרול היא רשות היחיד וצשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קס"א וצשו"ת תקות וצרי" דף מ' וצית אצ תנינא עמוד ע"א ואוס אני חומה נתיב י"צ.

ג) דעת הצית אפרים צתשובות הצ"ח החדשות צקופו (והוצא צמו יחושע) מרן החו"א וצית צערים שכל הערים הגדולות שהרחצות צנויות צצחים משני צידיהם וצד הג' וגם פעמים צד הד' פוגע צשורה של צמים זה לעומת זה אינם רה"ר דאורייתא אס העומד מרובה על הפרון ולפ"ו כל העירות צזמנינו עשויות צאופן זה ואין להם דין רה"ר כלל ועיין שו"ת מוהר"י שטייף שג"כ פשיטא ליה כן.

ועירובין הם אזניים להוצאת שבת שאסור להוציא מרשות לרשות חצירו צלי עירוב והם האזניים שע"י העירוב ממילא ידע ויתרחק מאסור הוצאה מהר"י לרה"ר שידע דוקא צהני רשויות מותר ע"י עירוב וק"ל.

שוב ראיתי לרבינו הגדול הר"י מקורביל מגדולי צעלי החוס' צספרו סמ"ק מצוה רפ"צ ח"ל ערב עירובין שלמה חיקן לערב צחצירות (עירובין כ"א) כדי לעשות אזניים לתורה כדי שלא יצואו לידי אסור טלטול מרה"י לרה"ר וכן מצינו שהזהיר ירמ"י הנציא על גזירת שלמה דכתיב (ירמ"י י"ז) ולא תוציאו משא מצחיתכם ציום השבת וירושלים לא הייתה רה"ר שהרי אמרו (שם ו' כ"צ ק"א) ירושלים אלמלא שדלמותיה נעולות חייבים עליה משום רה"ר, וצרינו פרץ ח"ל הגה"ה שלמה חקן שלא לטלטל צלא עירוב מן הצית לחצר כשיש צאותו חצר צע"צ אחרים וכן לא למצוי אלא ע"י שיתוף שמשתתפים כל החצרות יחד ומעריבין עירובי חומות ומשתתפים שותפי מצאות ככל דצר וכו' ע"ש.

עב"פ יהי' מאיזה טעם שיהי' פשוט וצורר דשלמה המלך חקן עירובין והוא מ"ע מדרבנן צלי חולק צעולם ולכן פשוט דיש עלינו חיוב לקיים ככל מצות עשה דרבנן ואין כח ציד שום חכם ואפילו יאספו כל חכמי הדור וירצו לצטל מ"ע דרבנן ח"ו לא נשמע ולא נאצה להם וצאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תורה אחרת מאת הצורא ית"ש וצפרט חקנה ראשונה שהוא סייג לשמירת שבת קודש אשר אמרו ז"ל אלמלא שמרו שתי שבתות מיד נגאלים ואילו היינו צאים עכשיו לחקן עירובין לפי הסכמת חכמי וגדולי הדור היינו חושצין סצרות זה לעומת זה אס טוב לחקן צצציל השוגגין או שלא לחקן צצציל המזידין אצל עכשיו שהוא מ"ע שתקן לנו שלמה המלך משום סייג לשבת אין כח ציד שום אדם צעולם ח"ו לצטל מצוה וכמו שאס ח"ו יצא מי שהוא וירצה לצטל מצות הדלקת נר חנוכה ע"י סצרא צצמדינה זה עכ"פ גורם שהרבה צני' מדליקין קראצמעך טריס וכיוצא צזה ח"ו לא נשמע לו והרי הוא ח"ו רוצה לעקור מצוה ממצות חכמים או מצות נט"י שימצא מי שהוא יוציא סצרא שנט"י גורם מכשול שמדליקים צשבת החשמל צצית שנוטלין שם הידים או שנכנסים לצית שימוש ליטול ידיס וכדי שלא יצואו לידי מכשול נצטל מצות נט"י ח"ו הכ"ג צמצות עירוב וזה צרור ואמת.

אלו דברי אדם מועט לעולם אסקופה הנדרסת בפני רגלי צדיקי אמת הלומדים תורה לשמה ומוסרים נפשם עליה דושה"ט בלב ונפש

ט) שיבת הא"ז דשתי מחילות מפולשות זו כנגד זו נמי לא היו רה"ר דאורייתא והציאו הצית אפרים והגר"י שטייף לסיני ומרן צצית שערים הוסיף דצמזוי עקום צשתי מחילות עקומות לכ"ע לא היו רה"ר דאורייתא ולפ"ז הכ"נ צעירות גדולות דהרחובות עקומות ומשני לדיהם מחילות לכ"ע לא היו רה"ר.

י) שיבת כל הפוסקים דרה"ר עכ"פ צעינן דרך מופקר לרצים שכל אחד עושה צו והולך כרצונו צלי שום עיכוז צין על ההילוך צין על התשמיש וכמ"ש הריטצ"א כ"צ ד"ה מפניו א"כ צדידן שאין מניחין להשתמש כלל וגם אינו מופקר כלל וגם צכמה מקומות אין מניחין צרחוב לילך רק צכיוון אחד וצרחוב השני צכיוון השני כגון צאחד למזרח והשני למערב וגם רק צמכויות ולא צרגלים כה"ג לכ"ע לא היו רה"ר.

יא) חנה צרשות הרצים מקורה קיי"ל דהו"ל כרמלית וצצארא פארק יש הרכבת הנקרא עלעוועיטעג-טרעניס שתחתיו הוה מקורה א"כ התם הו"ל כרמלית לכ"ע ולדעת הגאון ר' מיכאל דוב וייסמאנדעל זצ"ל אמרינן פי תקרה יורד וסותם צהני עלעוועיטעג, ואפילו להחולקים עכ"פ מקורה הוה לכ"ע והוא רחב יותר מד"א כה"ג צצפנים הרכבת לכ"ע ליכא רה"ר וליכא שם ששים רצוא צוקעים והו"ל כמקוף צמחילות לדעת הגרמ"ד הנ"ל ולדידן עכ"פ מהני מטעם זה"פ.

יב) בענין הגשרים שיוצאים מצרוקלין לנוא יארק ולשאר מקומות צבר נחצרר דכל הגשרים יש להם צורת הפתח ונכתבו תאורי צורת הפתח על ידי הגר"צ כמצואר צמכתב להגרמ"ע והחזו"א וצאגרות משה סי' קל"ט להגרמ"מ פיינשטיין שליט"א.

יג) אופני ההיתר שכתצנו רוצם מותרים אפילו לפי שיטת המשכנ"י שס"ל דאין לחלק צין ששים רצוא לפחות מששים רצוא ופסק דכל שיש רוחצ ט"ז אמה אפילו אין צה ששים רצוא צוקעין וגם לענין זה"פ חלק והצברים מפורסמים אצל צאופני ההיתר של אינו מפולש או צהיקף מחילות מג' רוחות ועוד גם הוה ז"ל מודה דמותר לערב וכה"ג כתב להדיא הגרש"ד חצר הצד"צ צווארשא צמכתבו שההיתר של אינו מפולש מהני אפילו למשכנ"י ולפ"ז כתב דצעירות קטנות שדרך המלך עובר שם ומפולש מעבר לעבר יש יותר חשש מעירות גדולות כי ההיתר של ששים רצוא תלוי צמחלוקת אלא שאין קבלנו להיתר אצל ההיתר שאינו מפולש מוסכם ונתקבל מרוצ הפוסקים וכן צווארשא נוהגין כן מדורות שלפנינו צתיקין עירוצין צלי לחוש לר"ה דאורייתא להצריך דלתות.

ד) שיבת תוס' סוכה דף ד' והשו"מ ח"א סי' רנ"א והאצ"נ והגמהרש"ם לענין דלתות נעולות כתצו דלענין מחילות שצת לא צעינן מחילות מדין מחילות אלא כל שמונע רצים מלעצור יש לו דין מחילה ולפיכך היכי דלפי החוק משר העיר שאסור לעצור שם לא היו רה"ר כיון דע"פ חק המדינה אסור להלך שם וא"כ צעירות גדולות שלנו שע"פ חק העיר והמדינה אסור להלך צרחוב צאמנע הדרך והו"ל דין דשר העיר מונע מלעצור דלא היו רה"ר.

ה) שיבת המאירי עירוצין נ"ט דצעירות של מלכים גדולים אפילו מסר המלך הדרכים לרצים לדריסת הרגלים כל ששייר לעצמו הדרכים צצידו לשנותם לפי רצונו אפילו נתנם צמתנה גמורה שלא צמם הואיל ושייר לעצמו הדרכים אפילו היו שם שש עשרה אמה ואפילו מציים שם ששים רצוא אין זה רה"ר נמנא עכשיו עירות של מלכים שאין צהם חיוב רה"ר גמורה ע"ש וא"כ הכ"נ צעירות שלנו שהרחובות שייכים להממשלה ומשלמין מס וציד הפלעמינג-קאמיטע לשנות לפי ראות עיניהם אין כאן רה"ר צעירות גדולות וכ"ש על הדרכים (היי-וועיס) ששייך להממשלה.

ו) לפמ"ש הגרע"א והח"ס והכנס"י צצמי נהר הנקרשים כיון דהרצה צנ"א מתפחדין ללכת על הקרח שלא יתמוטטו מקרי לא ניחא תשמישתיה ועדיף הוה מהא דעירוצין ו' דאיכא גידודי ואין נח תשמישתיה וא"כ כ"ש צעירות גדולות שלא זה צלצד שלא ניחא תשמישתיה אלא שיש איסור להשתמש צאמנע הדרך מצד הממשלה וגם להלוך הוה סכנה גדולה שלא יהרג ממכונית ואפילו לעצור כשהאור ירוק ג"כ צריך לפחד לעצור וגם מעצבים מלעצור קודם שישתנה מאדום לירוק ודאי כה"ג לא מקרי ניחא תשמישתיה וליכא תשמיש מרווח ולא היו רה"ר.

ז) שיבת רוצ הראשונים דרה"ר צעינן שיהיו המצואות מפולשים משני ראשיהן זה לעומת זה ושיהיו מפולשים לסרטיא או לפלטיא וצריך דוקא שיהא מכוון משער לשער כ"כ רש"י והרמב"ן והתוס' והרשצ"א והאהל מועד וסמ"ג והש"ע ומג"א וכנראה דעכ"פ רוצא דרוצא דהפוסקים ס"ל דצעי מפולש דוקא ומכוון משער לשער ולפ"ז צעירות גדולות ליכא שום מקום כמעט מפולש משער לשער ואדריצה צעירות קטנות נמנא הרצה מפולש.

ח) שיבת הערוך השלחן סי' שמ"ה סי"ט דרה"ר לא היו רק צשאין צעיר רק רה"ר אחד לשני צדי העיר כגון מזרח ומערב או דרום וצפון וכל אנשי המקום פונים דרך אותו רשות הרצים אצל אס יש עוד מצואות וקצת אנשי המקום פונים אלו לכאן ואלו לכאן דרך אחרת כה"ג לא היו רה"ר ולפ"ז צדידן נמי איכא כמה דרכים.

המת ועכשיו שאני חי והוא חי היאך יכול החי להכחיש את החי, הנה תהלה לא-ל אני חי ומרן הגאון רמ"פ שיח"י עד ביאת גואל דדק חי והאנשים אשר נקצו בשמות בקונטרס הנ"ל שהיו בזמננו אותו הדבר חיים וקיימים ז"ה ואין אדם בעולם שיכול להכחיש לי מה שכתבתי שם בשם מרן הגרמ"פ שליט"א ואם ירצה לזרר האמת יברר לעצמו ויראה למי החוטמת ולמי הפסולים ובגמ' אמרו כל האומר הלכה מפי גדול אם אמרו קודם שצא מעשה לידו שומעין לו ואם לאחר שצא מעשה לידו אין שומעין לו והכא נתפרסמו הדברים עוד לפני שנתייש וראו הדברים ושום אדם לא ערער על זה ולא חלקו ולא פקפקו על אמתת הדברים ומה זה חושב מעלתו שאני ח"ו אזיף דברי מרן הגרמ"פ שליט"א וכי כך אני צעניו שאני מוזיף דברים כמו שאחרים עושים ומלחא דעצידא לגלויי לא משקרי אינשי וכ"ש לפרסם דברים וכ"ש דדבר גדול זה.

אבל דע כי הדברים כנים ואמיתיים וליהוי ידוע לך כי אני מחשיב יותר את מרן הגרמ"פ מרובם מכס אשר זועקים על לא דבר וזה לערך שלשים שנה כתב לי מרן שאני יכול ומחוייב לחלוק עליו אם אני רואה ההלכה אחרת וח"ו להעלות שקר בתורתנו הקדושה וקצ"ה אמת ותורתו אמת וכמעט שאפשר שאתה עדיין לא נולדת כשאני כבר פלפלתי בדברי תורה עם הגאון שליט"א ואני כל ימיו אצלו כבן בית ממש והי' סנדק אצל אחד מצני שיחיו וכבוד הגאון שליט"א חביב עלי יותר מלכס אצל אין זה כבוד אלא בזיון מה שאתם רוצים להכריח כל העולם גדולי התורה לשקר בדברי תורה ולקבל דעת שלדעתם אינו כן והוא נגד ההלכה ונגד התורה וכמו שכתבתי לו בשם הרדב"ז ועוד גדולים וכי שקר הנחילו לנו אבותינו ומה שקשה ממכתב שי"א ע"י אגודת הרבנים הוא באמת ז"ע וכחידה שאין לה פתרון (אם הוא אמת שהגאון ר' משה כתבו, מה שאני מסופק הרבה בדבר כמו שאכתוב בסמוך).

(שוב) נתקבלה תשובה שני' ממרן הגאון שליט"א הוצא כצורתה לעיל בסמוך וזה כתב הגאון בעצמו שכן אמר לי צעת בקרי אצלו אלא שכעת נראה לו לחזור מדבריו הראשונים ע"ש וא"כ נתאמתו דבריו ע"י מרן הגרמ"פ שליט"א בעצמו).

איברא דמכתב הזה סותר את דבריו ומכתביו הקודמים חדא מה שכתב בעצמו בתשובה להרב יאנג (ובהפרדס שנה ל"ג חוברת ט') דאינו רוצה להצטרף להמתירים ומיהו אינו מוחה בהמתירים מאחר שהטעמים להחיר מרובים וכיון שהם סוצרים להחיר אף לאחר שראו מה שכתבתי (באג"מ סי' קל"ט) ודאי הרשות צידם לעשות כמו שהם סוצרים והיאך כתב כאן להיפוך.

ובתב הקמ"ג צמ"ע א' מד"ס (הלכות עירובין) לאחר שהביא דברי רב האי גאון ז"ל דצימי ירמיה הנביא לא שמרו גזירת שלמה המלך לערב צחצחות ולשתף צמבואות אלא היו מוציאים צלי עירוב ומתוך כך היו מציאין מן העיירות שסביבות ירושלים כל משא מצתייה דרך סרטיא שמעיר לעיר שהוא רשות הרבים ומציאין אותן משאות בשערי ירושלים ולכן כשהזכיר ירמיה על גוף האיסור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שלא להוציא שום משא אף מן הבית לחצר אלא אם כן עירבו וזהו לשון הנביא כה אמר ה' השמרו צנפשותיכם ואל תוציאו משא ציום השבת והצאתם בשערי ירושלים זה גוף האיסור של תורה ואחר כך אמר ולא תוציאו משא מצתיכם ציום השבת זו גזירת שלמה המלך כי לצני ירושלים היה מזהיר, וכבר אמרנו כי מן התורה מותר להוציא מן הבתים לרחובות ירושלים אלא ודאי על גזירת שלמה הזהיר מפי הגבורה, שעל ידי שעברו גזירתו באו לגוף של תורה עכ"ל ע"ש הנה מצואר שלפי שלא עירבו עירובי חצרות ושחופי מצואות ולא שמרו מצות שלמה המלך וגזירתו באו לדי חילול שבת דאורייתא והשומר מצות המלך הוא סייג לתורה ולשמירת שבת קודש שמעה עמי צינה זאת.

סימן קמה

אסור לשקר בד"ת ולסלף ההלכה בשביל איזה טעם ואי מותר לשבר את העירוב

א' לסדר אשר תשים לפניהם התשמ"א בני" יצו"א מע"כ ידידי הרה"ג ר' יוסף געלב שליט"א ליקווד ג.ז.

אחדשבת צידידות. קבלתי מכתבו מיום ה' וראו והגם שהחלטתי אז שלא להשיב על מכתבו האחרון כלל כמו שאמרתי להרב לזיבן על הטעם כי ראיתי שאין מעלתו מענין לזרר האמת ולידעו אלא גם הוא מעורב עם הפאליטיק אשר צ"ה אני עומד מחוץ אמנם שוב חשבתי על מה שאמרנו ז"ל החושדין אותו ואין צו כריך להודיע ולנקות את עצמו אמרתי אנסה עוד הפעם ואקים בעצמי להיות מעביר על מדותי ואכתוב מה שנראה צה ע"פ התורה והשומע ישמע והחדל יחדל.

א **תבוא** צמכתו שכתבתי בקונטרס שערי הלכות (אוס אני חומה) עמוד ט"ו שהגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א מעולם לא אסר עירובין בשאר עירות וגם אמר בפירוש על צהרא פארק שבעצם מותר לערב אם ארצה לערב והרי להלכה פוסק הגאון ר' משה וגם רב ציק שזה הוי רה"ר דאורייתא וצירף מכתב אגודת הרבנים לזה.

הנה אמרו בגמ' ברכות (כ"ו ע"ב) עמד ר' יהושע על רגליו ואמר אלמלא אני חי והוא מת יכול החי להכחיש את

ב) במבתבו לקיו-גארדענס (מט' ניסן תשל"ד) כתב להרה"ג ר' פרץ שטיינבערג דלא הי' דעתו ודעת הגר"א קאטלער ז"ל לאסור רק במאנהעטען ולא אשאר עיירות כלל והוא נכתב בכתב יד קדשו אם אין לו המכתב אני אשלה לו ילום. גם מה שאמר לי בפירוש צמעמד ששה אנשים שאין דעתו לאסור בשאר עיירות וכן העיד לי הגאון ר' יחזקאל גרוצנער מדעטרויט שאמר לו כן. וזה הכל היפוך ממנה שנכתב בכתב אגודת הרבנים הנ"ל.

ג) גם השבוע המליאו לי טעיפ מאת ידי"ג הרב הגאון הנדיק ר' שמואל צירענצוים שליט"א ראש ישיבת מיר שאמר מפורש בשם הגאון ר' משה שליט"א שפסק שמי שרוצה לחלוק צענין עירובין ולסמוך אמתירין הרשות צידו יהי' מאזיה טעם שיהי' אצל הוא פסק דין מהגאון ר' משה שהרוצה לחלוק ולסמוך ולהתיר עירובין הרשות צידו ח"ל אונז איז דאס גארניטשט נוגע ס'איז פאראן אנדערע וואס זיי פאסקענען נישט ווי ר' משה, ר' משה האט געזאגט אז זיי מעגען פסקענען אזוי האב איך אליין געזעהן ער זאגט אז ער איז נישט וואס איז אחילוק וואס ער זאגט אז ר' משה זאגט איזט דאס אוודאי א פסק כו' והאריך בדיבורו האמיתיים ואולי אשלה לו הטעיפ עכ"פ אמר מפורש שר' משה פסק שיש רשות ציד החולקים לחלוק ולתקן עירובין וא"כ לא ידענא פירוש שהרי מכתב זה מכחיש את כל.

ג) מה שכתבו במכתב זה מאגודת הרבנים שלכן מזהיר שלא לעשות תיקון עירובין בשום שכונה צברוקלין הרי זה סותר כל דבריו שהתיר עד השתא כגון בסי-געיט שנעשה ע"י צנו ר' ראובן וגם בקיו-גארדענס ובפאר-ראקאווי וגם צבראנקס ועוד שכונות צברוקלין וגם בשאר מקומות ובפסקי הוראה התיר צנו היקר לעשות עירובין עכ"פ בסוכות כידוע והוא סותר את הכל כאשר לכל.

ג) מלד ע"פ המכתב שכתבו שם שמי שיסמוך על העירוב הוא מחלל שבת צפרהסיא ואלו שעשו העירוב מכשילים את הרבנים בחילול שב"ק. הנה מלבד שאין זה לשונו ודרכו של הגרמ"פ לכתוב כן לבד מזה אינו ע"פ הלכה כלל ומי שמע כזאת אם גדולי התורה פוסקי הדור מובהקים אשר כל בית ישראל נשען עליהם בכל דבר ועל פסקיהם הן לקולא הן לחומרא באיסורי כריתות ומיתת ב"ד ובכל העולם י"א קום כפוסקים אמיתיים לכתוב עליהם מי שפוסק להיפוך שהם מחללי שבת והעושה כדצריהם הוא מחלל שבת והפוסקים מכשילים את הרבנים לא נשמע כזאת בישראל ואין לך מלשינות גדולה מזה וציוו ת"ח גדולי הדור מוז והרבה זער גרם לי המכתב כי יודע אני קדושתו ודקתו של האי נדיק וח"ו לא ילאו דברים אלו מפי קדשו של הגאון שליט"א.

והנה צענין רה"ר דאורייתא צברוקלין ממש כל הרבנים הגאונים כולם פה אחד ס"ל דל"ל רה"ר כמ"ש מאת הרה"ג ש"צ אדמו"ר מפאפא שליט"א הרה"ג ש"צ משטשאקאווע ז"ל הגאון ר' פישל הערשאקאוויטש שליט"א הרה"ג ר' אהרן וויעדער אצדק"ק לינץ הגאון ר' ישראל יצחק פיעקארסקי הרב הגאון מדעצערעצין שליט"א והרב הגאון ר' יחזקאל ראטה שליט"א והרב הגאון אברהם מאיר איזראעל שליט"א אצדק"ק האניאל והרב הגאון ר' מאיר גרינבערג אצדק"ק קעזמארק והרב הגאון ר' חיים י. קעניג אצדק"ק יאקא שליט"א והרב הגאון ממעדיער נוסף על הגאונים הנדיקים הגאון פוסק הדור ר' יונתן שטייף ז"ל וכל הדור הקודם גם הרב ליעזעס אמר לי שכתב שאין לן רה"ר דאורייתא צברוקלין וכן דעת עוד הרבה רבנים וגדולים וגם אכן לאו קטלא קניא אכן עכ"פ רוב מנין ורוב צנין ממש הכל כאשר לכל ס"ל לענין רה"ר דאין לן דין רה"ר צברוקלין כל מי שהוא מהפוסקים הידועים ואיך נאמר דמי שס"ל ככל הני פוסקים הרי הוא מחלל שבת צפרהסיא, וזוה נמי ממילא מה שכתב שאני דעת יחיד אינו אמת ואדרבה אני דעת רבים וכרבים עבידנא וזה פשוט וברור מאד. והנה כל זה לענין דין רה"ר צברוקלין.

ובי"הו לענין תיקון עירובין כבר נפלה מחלוקת בין קצת רבנים והעיקר דכולהו ס"ל דאפשר מלתקן עירוב רק שיש קתם מפקפקין שיש לגזור גזירה שלא להוציא שלא יצואו לידי מכשול והרבנים שחתמו עצמם צברוקלין על הקול קורא לא הזכירו שום איסור על העירוב לא איסור דרבנן ולא דאורייתא אלא כתבו שלא הסכימו על העירוב ובפירוש אמרו שלא רצו לכתוב איסור כיון שהמציאות הוא שיש עירוב כשר והמציאות א"א להכחיש ולכן כתבו רק שלא הסכימו אצל גם על זה הרי רוצה למנכרל מהפוסקים הגדולים הסכימו על העירוב שמתר לטלטל ואם אחד או שנים כתבו שיוצאים מן הועד וכיוצא לאחר איומים שקראו אותם בציונות הרי צנתינת הגט זריך לומר בדלא אינסנא אצל החומר מחמת אונס אין זה מצטל העירוב כלל והעובדה הוא שיש עירוב.

ומעתה הגע עצמך אם אני לא הייתי חלק מהועד של עירובין מעולם כי יודע שדרכי מעולם שלא להתערב צועדים ולא בהכשרים ולא בכשרות ובפסלות ולא על השגחות על שום דבר אצל מ"מ המציאות שראינו כמה גדולי הרבנים את העירוב ודברנו עם שאר גדולי הרבנים וכולם הסכימו שהעירוב כשר ויש עירוב כשר צברארא פארק וידוע דהלכה כרבים ובפרט בהלכות עירובין ולכן אין לי שום פתרון על המכתב הנ"ל אם לא שנאמר שהגאון ר' משה לא כתבו והוא ציוף מהאנשים אשר רוצים לאסור עירובין וקצת ראייה לדבר שכל מכתבי הגאון שליט"א כותב בכת"י וזה נכתב

מרבתינו ולא מאבותינו הקדושים דרך כוז של טערארזים וצתורה כתיב ואת והב צפופה לא וזו משם עד שנעשו אוהבים זה לזה, וצריך לזהר בצבוד התורה, והחיוז על כל ת"ח וגם אני הקטן הגם שלא זכיתי להיות מגדולי ת"ח אבל מ"מ בעוה"י ותהלה לא-ל גם אני צ"ה הרצה תורה למדתי והרצה תורה לימדתי ויותר מארבעת אלפים תשובות וענינים צ"ה מתבדרים בין התלמידים ובין לומדי התורה ויש לי צ"ה סברא ישרה ככל אחד מצני דורי וחבל על דאבדין זה לפני עשרים שנה כשהיו גדולי עולם כגון הגאון מטשעבין ז"ל והגאון מצריסק הגרי"ז ז"ל והגרי"ז מיינצבערג והר"פ פראנק רצה של ירושלים כולם החשיבו דברינו כאחד הגדולים וגם כעת לעת זקנתי צ"ה מחשיבים את פסקי בכל העולם וכל מקצועות התורה בעוה"י (לבד ממנה שנתעקשו אחיה לעירי האלן בהלכה זו שרונים דוקא לבטל מצות עירוב שהם ח"ו בכלל אינם מודים בעירוב) וכי אין צכתי לברר לעצמי הלכה בק"ד על צורי אשר מעלתו עם חצרו אומר לי כדת מה לעשות אני מוכן לשמוע מכל בן תורה דעתו אבל אם לאחר שמיעה לא קבלתי דבריו לא אירא מלחוות דעתי ומה בין לי ולך. ודאי אם יביא לי ראיות נודה לדבריו אבל רק בשביל שרונה כך לא נאצה ולא נשמע וכמ"ש כבר תהלה לא-ל כל זמן שאני חי התורה לא תהא הפקרה.

ובזה הנני ידידו דושכ"ת בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן קמו

בענין לתקן צה"פ ופתחי מבואות אי הוה
בבלל תקנת שהמע"ה. ואין לחוש ולעשות
גזירות מעצמן

ג' לסדר כי תשא את ראש התשמי"א בני יצו"א
מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג וו"ח... בכולל לייקווד ג.ו.
אחדשכ"ת צידידות נאמנה. הנה דבר אשר כתב שיש
טוענים שהגם שאמת כמ"ש שיש מצוה לתקן
עירובין אבל מ"מ ליכא מצוה לתקן צה"פ או פתחי מבואות
דעל זה לא תקן שלמה המלך אלא שאם יהי מקום מתוקן
אז מצוה לערב צפת.

דע לך אהובי ידידי כי טעות גדול הוא וטעו גם בזה
הטוענים האלו וכבר כתבתי לידידי הרב ר' יוסף געלצ
בלייקווד ומ"מ לא אמנע מלכתוב שנית מקור הדברים שהם
נובעים מדברי רבינו האי גאון הוצא צתשו' הגאונים (שערי
תשובה לייפציג תרי"ח) סי' מ"ד והוצא צתס"ג מ"ע דרבנן
א' הלי עירובין וצ"ח א"ח סי' שס"ו וז"ל רב האי גאון
ז"ל, על דבר ששאלתם לענין עירובין ונט"י שלמה המלך תקן

במאשין וכל המשנה ידו על התחמונה. וגם כל המכתב נכתב
בלשון יחיד ונחתם אגודת הרבנים, גם שמעתי שהרב הגאון
מוה"ר מרדכי גיפטער ראש ישיבת טעלז אמר ברבים באגודת
ישראל דבארץ פאריז לפני קהל כמעט אלף איש שהמכתב לא
נכתב ע"י הגאון ר' משה שליט"א עוד יש כאן פליאה גדולה
שבקשנו כמה רבנים להפגש עם הגאון שליט"א לדבר בענין
המכתב ולא רצו ליתן פגישה בתירוטים שהגאון שליט"א חלש
מאד השי"ת ישלח לו רפואה וחיים ומ"מ ראינו שלדברים
אחרים נותנים פגישה וצ"ה וצ"ש הגאון שליט"א מתנהג
כדרכו בקודש יום יום אבל כנראה שיש בזה אחיה סוד בכל
אופן המכתב הוא חידה עמומה אבל המציאות הוא אחרת
שיש לן פסק מהגאון ר' משה שמי שרונה לנהוג כפוסקים
המתירים לעשות עירוב הרשות צידו וא"כ קמו דברינו
הראשונים בלי עקש ופתלול.

יב"ה שכתב שאני יחיד דבר הנה אדרבה הרי הראיתי לו
לדעת במכתבי הקודמים וגם כעת כי רוב ורובא דרובא
הפוסקים ורבנים גאונים ס"ל דל"ל רה"ר צברוקלין בין
מדורנו לנו ובין מדור הקודם הסכימו לזה וגם אני כתבתי
למרו הגאון ר' משה שליט"א וגם אמרתי לידידי הרב הגאון
ר' ראובן לנעמן האמת הי' כדאי שינאו לעצמם או שאני אלא
עמהם ולראות שבארץ פאריז הוא מוקף בג' מחילות עם מים
ולכ"ע לא היו רה"ר אפילו לפי שיטת הגר"מ שליט"א וזה
פשוט וברור, ואין כאן חששות דאורייתא שכתב דששים ריבוא
לא מעלה ולא מוריד במקום שיש מחילות.

יב"ה שכתב וז"ל אני כותב מכתב זה משום ששמעתי
שהעירוב צברוקלין באמת הוא תקלה גדולה משום
שבין כך ובין כך משבירן העירוב ויש אנשים מטלטלין הנה
באמת כי למה לא יכתוב לאנשים שמשבירן ומקלקלין העירוב
ולמה יכתוב אלי אני לא מקלקל העירוב לא פה ולא בשום
מקום והאנשים המשבירים עמידין ליתן את הדין וגם השמועות
מה ששמע לא ידענא ממני שמע והלא כתב לי ששמע מהרב
בלוט שהגאון ר' משה אמר שכשם שמוסרין עצמן לעשות
עירובין כמו כן יכולין או צריכין למסור עצמן לקלקל העירוב
ואני שאלתי בזה להרב בלוט ואמר שזה שקר וכמו שאני כתבתי
לו כבר וגם הראש ישיבה משיבת מיר בשיחה שלו אמר שזה
דרך העכו"ם וכלי חמס מכרותיהם ואשלח לו את הטעיף
שישמע בעצמו שאין זה דרך בני תורה כאשר שמעתי גם
מאחרים שאמרו מדארף זיי צי ברעכען די ציינער וכי זה הוא
דרך בני תורה אם זה הוא דרך התורה לא ילך בני עמהם
ולא יהא חלקי מהם וצ"ד הגדול והסנהדרין לא ענשו אלא
ע"י עדים והתראה וכיוצא בו ואם לאו הרי הוא עובר על
רשע למה תכה רעך ועל ציון ת"ח ועל לא תונו ועוד כמה
וכמה איסורין ומעולם לא שמענו דרך התורה כזו ולא קבלנו

עירובין וידים כו' וכי לא היו נוהגין ישראל בהם קודם שלמה מינה עלינו לשבת תקנת יהושע שהיו קודם צ"ל ועכשיו נכנסו לארץ מקום מכוון לנגד כסא הכבוד והוצרך לתקנו ודאי כך הוא הענין מורה לכך אבל עירובין היאך לא היו נוהגין קודם.

והשיב הגאון רבינו האי ז"ל כי ודאי כך הם הדברים אבל כל אותם השנים שהיו ישראל טרודין במלחמות ובאויבים ובכמה מיני נרות לא היה להם פנאי למדוד בין עיר לעיר ולתקן פתח מצואות ולהניח עירובין שהיה להם צמחנות ולא נהגו בעירוב כי צמחנות הם פטורים כמו ששנינו ד' דברים פטורים צמחנות מציאים עליהם מ"מ ופטורין מנט"י ומדמאי ומלערב וכשעמד שלמה שנאמר בימיו יהודה וישראל רבים כחול הים כו' תקן להם ידים ועירובין שלא נהגו ישראל מקודם עד אותו זמן עכ"ל.

והנה המעיין בדברי רבינו האי גאון ז"ל ומדייק בלשונו הטעם יראה מפורש שכתב הטעם שלא תקנו קודם שלמה עירובין מפני שלא היה להם פנאי למדוד בין עיר לעיר ולתקן פתחי מצואות ולהניח עירובין מצואר להתקון שתקן שלמה המלך הי' דוקא לתקן פתחי מצואות כדי שיוכלו לערב דלערב צמקום שהי' מתוקן לא הי' צריך לתקן וזה הי' ממילא עושין או לא עושין מקודם והעיקר תקן שלמה המלך הי' דוקא לתקן פתחים וזה"פ וכיוצא בו באופן שיוכלו לערב אח"כ צפת וא"כ הרי מצואר ממקור נאמן רבינו האי גאון שהי' המקור להסמ"ג והצ"ח והבאים אחריו להחיות צמקון של שלמה המלך הי' דוקא לתקן המצואות צפתחים ולחיים וזורות פתחים ולתקן בכל מקום שאפשר שיהיה להם עירוב וזה הי' תקנת שלמה המלך ומנותו וזה פשוט מאד.

ובמילא פשוט שמה שאמר צ"ס רב אחד ששלמה המלך לא תקן עירובין אלא תיקן וגזר איסור על הוצאה הם דברי הב"ב וכמו שציארחי כל זה באריכות צמקום אחר ימחול נא לעיין בקונטרס אום אני חומה ב'.

ובבר הבאתי שם ממכילתא בשלח והי' ציוס הששי והכינו את אשר יציאו מכאן שמערב אדם מערב שבת לשבת ובמדרש שכל טוב פ' בשלח אות י' ורבותינו דרשו והיה ציוס הששי והכינו את אשר יציאו את אשר יאכלו לא נאמר אלא את אשר יציאו כלומר יכינו ציוס הששי צמחנות ובחזרות תיקוני לחיים וזורות פתחים ועירובים ושיתופים להתיר להם את אשר יציאו ציוס השבת מרשות לרשות עכ"ל הנה מצואר ג"כ דסמכו על הקרא והכינו את אשר יציאו שמצואה לתקן לחיים וזורות וזורות פתחים ע"ש כדי שיוכלו להוציא מרשות לרשות והוא הוא המצואה לתקן כל האלו ולא לערב צפת בצד המצואה וא"כ פשוט ג"כ מה שאמרו צ"ע א"ח

סי' שצ"ה שמצואה לערב בין עירובי חזרות ובין שתופי מצואות כפשוטו הוא ועיין מדרש לקח טוב בשלח שכתב לכך נאמר והכינו את אשר יציאו יכינו היאך יציאו ע"י עירוב. ועיין תרגום יצ"ע ובמרכבת המשנה עכ"פ פשוט דהמצואה שתקן שלמה המלך הוא לתקן צ"ה"פ ולחיים וכל מה שצריך כדי לתקן עירובין וזה הוא עיקר המצואה ופלא שכל כך נשתכחה התורה בעונ"ה עד שח"ו רוצין לבטל מ"ע דרבנן בעם-הארצות של הב"ב ופטפוטי דברים של מה צ"כ נגד המצואר בכל דברי רבותינו ז"ל.

ורבינו הגדול בהלכות גדולות הל' עירובין פרק הדר כתב וז"ל וזריכה מתא למיעבד לה עירוב דהר הודרנה (פי' סביב סביב) צמחלים או צוה"פ. ורב נטרוניא גאון בתש' גאוני מורה ומערב סי' כ"ו כתב תימה גדולה תמהנו בדבר זה, חכמים גדולים שכמותם בעלי תורה, מדקדקים בדבר הלכה וכו' אי אתם מערבין עירובי חזרות זכות שמים, אוליסאנו אין זה גוי שאוסר עליכם מפני מה אין אתם מערבין עירובי חזרות כדאמר ליה רבא בר רב חנן לאביי (עירובין סח.) מצואה דאית בה תרי גברי רבדי כי רבנן ייקו צלא עירוב וצלא שיתוף והריטצ"א שם מהא שמעינן דלא מיבעיא לי' לצורבא מרבנן למידר צמחי וחסר שאינם מעורבים, ובתש"ו הרא"ש כלל כ"א סי' ח' כבר כתבתי לך על עיני העירוב שנהגו בכל גלילות ישראל להתיר מצואות המפולשות בין הכותים בצורת הפתח ואתה אסרת אותו לקהל פריי"ש והזהרתך שתחזור כך ותאמר לקהל שיתקנו מצואותיהם כאשר הורגלו ע"פ גדוליהם, והנה הוגד לי שאתה עומד במדרך ואתה מכשיל את הרבים בחילול שבת לכן אני גוזר עליך אחר שינתן לך כתב זה בעדים שתתקן את המצואות המפולשין לרה"ר של כותים צוה"פ ואם לא תתקן המצואות כאשר כתבתי אני מנדה אותך וכו' והנה הרא"ש צ"ח ככרוכיא לנדות מי שמונע לעשות עירוב ושהמונע מלעשות עירובין מכשיל הוא את הרבים ובתשצ"ח ח"ב סי' ל"ז זכות גדולה היא למתקן מצואות ומי שלבו נוקפו צוה הדיעות גמורה היא או מינות נזרקה צו.

ובתוספתא דצ"מ פי"א סי"ח כופין בני חזר זה את זה לעשות לחי וקורה למצוי והוא ג"כ בירושלמי פ"ו דעירובין הי' וצוה"ת ר"י מינץ סי' ח' תשובת מהר"ם בר ברוך כ' וכן לענין לחי וקורה אם טענו למה לתקנס כדי להכניס ולהוציא בשבת אני איני רוצה להכניס ולהוציא או לכולנו אין צורך לנו כל כך בתקנה זו וכו' אלמא כופין זה על זה, ובצ"ע ח"מ סי' קס"ב ס"א סמ"ע סק"א כתב דלהכשיר המצוי בטלטול בשבת הם עשוין ומינה נלמד למצוי מפולש שצריכין להכשירו צ"ד אחד בצורת הפתח דצריכין לסייע צוה"פ וצוה"ת מהר"ח א"ו סי' קנ"ג שכופין זה את זה

ובמה שכתבו עוד שיש להתחשב עם המ"צ שהי' פוסק הדור והחמיר בעירובין אפילו במקום דליכא ששים רבוא שחשב לדעת הרבה פוסקים שגם בעיירות לא גדולות יש דין רה"ר אם הוא ברחוב שיש ברחבו ט"ז אמה, הנה כבר כתבתי גם כזה שהוא טעות דהאמת שלא פסק לאיסור אלא כתב דיש להחמיר לעצמו וגם פשוט שלא נהג עלמא חומרא וזו בשום מקום בעולם ומה לן לגבז חומרות בעירובין מה שאמרו להדיא שהלכה כדברי המיקל בעירובין, אמנם כעת הזמין לי הקצ"ה זילום מהספר דוגמא מדרכי אבי לצנו של מרן הבעל משנה ברורה דף ל"א סק"ד וז"ל היה משגיח מאד על העירובין בעיר, אמנם הוא בעצמו לא הוציא שום דבר מעדו, בחששו לדעת הרבה פוסקים שגם בעירות לא גדולות שייכא דינא דר"ה אם הרחוב הוא ברחבו ט"ז אמה ולפי דעה זו אינו מועיל עירוב בעלמא (רק בדלתות וכדומה) ע"כ, הנה מבואר מדברי המ"צ היפוך דכן עשה עירובין ודקדק אחריהם בעירו רק לעצמו החמיר לחוש לדעת המחמירין אבל לכל העם אדרבה תקן ועירב וזה הי' דרכו האמיתי שאחו לדיק דרכו בקודש וזה פשוט וברור. ומי שרואה יכול להחמיר על עצמו אבל לא על כלל ישראל עכ"פ כן מבואר בספר שיחות החפץ חיים ע"י בנו הג' מוה"ר ארי' לייב זצ"ל ע"ש ותמצא דברינו כנים ואמיתיים. גם צני ברק שגר מרן החו"א ז"ל הגם שהחמיר על עצמו שלא להוציא דבר מ"מ כל העירובין נעשו ע"פ הקדוש והתענין על כל פרט ופרט. ובכלל הוא עזות וחוצפה נוראה מאיזה נעירי כאן שלא שנו ולא קראו להוציא לעז על כל רבותינו זה אלפים שנה ואצותינו הקדושים אשר לאורם אנו חיים ולומר שכולם ח"ו חללו שבת והכשילו את הרבים בחילול שבת או לאזנים שכך שומעות בזיון התורה וחילול השם.

וביהירותי צני ברק השתא ודברתי עם הגה"ק מוהרי"י קניבסקי שליט"א (דער סטייפעלער) ואמר לי בזה הלשון איך ווייס נישט ואס זיי ווילען עם איז דאך פשוט ? דבר פשוט מאד שוין טויזענדער יאהרען ווי אידען מאכען עירובין, וגם הגאון הגדול פוסק הדור מוה"ר שלמה זלמן אויערבאך סיפר לי שסיפר לו הרב בן זיון ידלר שבשעה שצא האדר"ת לירושלים עיה"ק והוא הי' ממונה על העירובין קרא אותו לציטו ואמר לו היות כי אמרו ז"ל שמי שנהנה מגזל הרבים תקנתו לתקן נרכי רבים ובכן מצקש מאתו היות כי יש עוד חלק בירושלים שאין לו עירוב נתן לו מעות משלו לתקן עירוב על חשבונו וישגיח עליו בכל שבע ולא יאמר לשום אדם בעולם שהוא נתן מעות לתקנו וכן המשיך ג' שנים עד לאחר פטירתו של האדר"ת ואז בא אל הועד הכללי וסיפר להם העובדה ושמעשיו אין לו עוד כסף להחזיק העירוב ומיד הסכימו הועד ליתן לו חצי העירוב ואמר לו שיבקש החצי מהרב אלישר שור שהי' אז הראשון לזיון הספרדי

לעשות מקוה כמו שכופין לעשות לחי וקורה ע"ש הרי דעל לחי וקורה פשיטא ליה ומקוה למד מכאן. [ועיין תוספות עירובין פ' ע"ג ד"ה שאני, דמי ליכא מחינות דאסור לטלטל בתוכו דין הוא שנוסף אותו לעשות תקנה להחיר לטלטל וכו'. ובשו"ת מהרי"ל סי' ק"ו אי כופין ליקח אחריו לא דמי לכל הני ולא להני דתוספתא לעשות לחי וקורה למצוי ורכי צבור אשר פסק מהר"ם דכופין זא"ו דכל חדא נריך לאותה מנזה כמו חצירו אבל אחריו כתב מהר"ם בשו"ת דגובין לפי ממון הדידור מנזה מוטל על העשירים טפי מן העניים ע"ש. ומבואר מתוספתא ופסקוהו הפוסקים שיש חיוב לתקן מצואות בלחי וקורה וכופין על זה שהוא בכלל שאר רכי צבור וזה פשוט מאד והבין].

ובשו"ת ח"ס שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור את כל בני ציתם קטנים וגם לא נשותיהם וחלושי הדעת וכו' אי"כ השכל הפשוט גוזר שראוי ומחויב לתקן החטאים והמצואות בעירוב המתיר טלטול ובשו"ת הרי"מ סי' ד' ע"ד הטלטול בעירנו על סמך מחינת הוויסקיל איני יודע למה רו"מ מחפש אחר חומרות בדבר שהעיד מהרי"ט שנהגו היתר ע"פ זקנים ואחריו כנה"ג תלמידו והג' החסיד דבר שמואל סי' ק"ג ושיבת הרבה המחירין כי באמת הוא להרים מכשול וכו' לענ"ד אין להחמיר רק כשאפשר לתקן בנקל כו' הק' יחזק מאיר ובשו"ת נפש חי' א"ח סי' כ"ה בסופו ולדינא בעיר שרבו המתפראים ונושאים משאות ביום השבת צפרהסיא שחלילה דינם כמחללי שבת צפרהסיא (עירובין סט) ע"כ נריכין אצחנו לגבז כל הקולות שאפשר להקל ובח"ס סי' פ"ט כתב שבעירו ק"ק דרעזניץ הי' שם פרצה במקום באופן שע"פ הדין אסרתם ולא אמר מידי לאשר הדור פרוץ במילואו והי' קשה לפניו לתקן ובשו"ת אב"ג סי' רס"ו והמתקש בזה ומונע מלהעמיד העירובין הוא מחטיא את הרבים ועמיד ליתן את הדין ושמת לצי שלמעשה לא מלאה לבס של המתקשים מלהפריע את המעמידים העירובין ממעשיהם.

ובשו"ת מהרי"א הלוי ח"צ סי' ק"ח אמנם עלינו לחפש בחורין ובסקדין אחרי פתח היתר כדי שיגלל מחילול שבת ח"ו ובס' ת"ש סי' שס"ה סק"ד כבר כתבתי שרי אמירה לעכו"ם לחזור ולתקן העירוב דהו"ל מחינה הנעשה בשבת דשרי כמ"ש סי' שס"ג דכזה יש לסמוך על בעל העיטור דשרי אמירה לעכו"ם במקום מנזה ואין לן מנזה גדולה מזו שלא יחללו רבים שבת.

ובשו"ת מים רבים סי' קמ"ה בשם מוהר"ש אבוהב כמה עמקו מחשבות רז"ל הרועים הקדמונים להרים מכשול מצני עמנו למען ייטב להם לטלטל חפניהם ממקום למקום בהיתר ולא באיסור.

והוי חומרא דאחי לידי קולא ואע"פ שלפי הנראה לא יבא מזה נד קולא אסור שאפשר שיתגלגל ויבא קולא עד אחר מאה דברים ע"ש, והנה הדבר זה אלנינו שע"י החומרא שמחמירין בעירובין יבא עי"ז קולא ח"ו להשתתת זרע ועיכוב הריון ומי יכול לחשוב עוד כמה וכמה קולות שיבאו מזה וכבר כתבתי דהמחמיר בעירובין מקיל הוא בחילול שבת ח"ו.

ובזה אמרתי בהפטרה ואל יאמר הקריס הן אני עץ יבש כי כה אמר ה' לקריסים כל שומר שבת מחללו ומחזיקים בצריתי ולכאורה אין להם שייכות הקריס עם השבת ולהנ"ל אחי שפיר דהקריס הוא שאשתו מסרבת להוליד יותר מפני שיראה מהנזער שיהי' לה בשבת קודש עם הילדים ואמר הנביא ואל יאמר הקריס הן אני עץ יבש כי כה אמר ה' לקריסים כל שומר שבת מחללו והיאך אפשר ע"י שישמרו השבת ויתקנו עירובין ולא יבואו לידי חילול שבת ועי"ז יחזיקו בצריית קודש ויהיו להם בניס. וגם שמעתי מהגה"ק משינאווא שתקון עירובין הוא סגולה לחשובי בניס ואמר לאחד מחסידיו שהי' ל"ע מחשובי בניס בלשון אדיש אז די וועסט געבען געלט מתקן זי זיין א עירוב וועט דיין ווייב טראגען וכן הוה.

והנה יש לדייק לשון כל שומר שבת מחללו כיון שאמר שומר שבת די דודאי מחללו הוא עוד יש לדייק כל שומר שבת דהרי שבת לא תעשה הוא ושומר שבת משמע בקום ועשה וראיתי לאחד מהמפרשים שפירשו שע"י תקון עירובין שתקן שלמה יבא לידי שמירת שבת מחללו שבלאו העירוב יבואו להוציא מרה"י לרה"ר וכמ"ש הסמ"ג והרמב"ם ז"ל וע"י תקון עירובין ידעו שאסור להוציא מרה"י לרה"ר ומרה"ר לרה"י ולכן שפיר קאמר כל שומר שבת מחללו כלומר ששומר את השבת ע"י תיקון העירובין שומר את השבת שלא יבואו לחללו בהוצאה ואחי שפיר.

ובדבר אשר חששו אחרים שילכו להם המשתכנים ולכן תשאר העיר צלי עירוב ולא ידעו מהדבר ויטלטלו צלי עירוב הנה באמת כי קשה מאד לפלפל בזה וכבר הארכתי בזה בקונטרסי אום אני חומה שאין אן גזורי גזירות ולא נוכל לגזור על מה שתקנו לנו רז"ל, אבל מה שאני אומר בזה הנה כמה שקדו רבותינו ז"ל על תיקון עירובין אפילו רק לשבת אחד דתנן (עירובין ט"ז ובש"ע א"ח סי' ש"ס) יחיד ששבת בצקעה והקיף מחינות גרועות כגון שתי צלא ערב או ערב צלי שתי עד סאתים מותר לטלטל בכולו ואם הם שנים ג"כ הדין הכי ואם הם ג' ישראלים חשבים כשיירא ומותר לטלטל בכולו אפילו הוא גדול הרבה ובלבד שלא יקיפו יותר מכדי נרכס שלא יאשר בית סאתים פנוי שאין נריכין לו לתשמיש אבל אם נשאר בית סאתים פנוי אין מטלטלין בכל

ימתנו מחנה על מחנה והרב הספרדי סירב בדבר. וגם כהיום בכל העולם ישנם עירובין ומה לן להתעקש דוקא בארה"צ ובמדינה זו שצ"ה זכינו קנת מקנת מן המקנת לבני תורה וקהל שומרי התורה לאסור עליהם המותר ומנהו בכל העולם ולגרס להם חילול שבת ומכשולות גדולות וציטול עונג שבת.

ובהיותי בארצנו הקדושה ראיתי שצכל עיירות ירושלים עיה"ק ת"א צ"צ חיפה ועוד מקטן ועד גדול ישנם עירובין וצכל העולם באנטאווערפן יש עירוב וצטאראנטא ולאחרונה תקנו עירוב צבאלטימאר (שיש שם אגב יותר מששים רבוא) וע"פ הסכמת הגאון פוסק הדור ר' משה פיינשטיין שליט"א וגם בקיו-גארדענגם צברוקלין וצבראנקס ועוד הרבה מקומות ואלה האין של צברוקלין מה חטאו שגזרו דוקא עליהם ואם מי שהוא רוצה להחמיר על עצמו יחמיר אבל לאסור על הציבור צמקום שיש עירוב כשר ע"פ כל החומרות מי שמע כזאת, ומי הוא שמוכן לקבל על עצמו זער של בני וצנות ישראל הכשרים שמצטערים הרבה בשבת קודש ע"י שאין להם עירוב וגם צאים לידי חילול שבת קודש ח"ו ע"י הוצאה צשוגג או ח"ו צמויד והלא אנו חוששין שלא לצער שום בעל חיים וכ"ש זרע קודש לאלפים שמצטערים וכ"ש ציום שבת קודש על ידינו ומי החיר זערס ודמס של אחינו בני ישראל צשביל אחי חומרות שהמציאו על עצמם ואם יש להם טענות על העירוב שיש לתקן יותר יטענו ויתקנו אבל לאסור דבר שנתקן ע"י שלמה המלך ע"ה ונהגו אצותינו מדורי דורות ואסמכוהו אקרא של והכינו, מי שמע כזאת.

והרה"צ רל"י הורוויץ אדמו"ר מצאטאן סיפר לי שצאת אללו אשה אחת צצכיות ואמרה רצי השבת קודש צריך להיות היום הכי מאושר וטוב אלנינו אבל נהפוך הוא שהוא היום הכי אומלל אללי ושאל אותה למה והשיבה כי יש לה דירה קטנה צת ג' חדרים ויש לה ד' ילדים וא"א להוציא בשבת קודש והיא יושבת סגורה צצית כל היום כצצית האסורים, ואמרה הגם שאסור לומר אבל היא לא תסכים לילד עוד ילדים שא"א לה צשום אופן צמצב כזה לגדלם ואמר האדמו"ר אילו הי' עירוב צצאטאן אז לא הי' מצב כזה. ואמר שלא יודעים האוסרים שע"י החומרא שלהם צא לידי קולא עד ח"ו להשתתת זרע ולמעט הולדת בני ישראל ועוד כמה וכמה מכשולות שמציא וצפרט צחולאים שצריכים להציא רפואות וכיוצא בזה.

ובזה מאד מוצנים בזה דברי רבינו הגדול הש"ך ז"ל יו"ד סי' רמ"צ צקיזור הנהגת הוראות איסור והיתר סק"ט וז"ל כשם שאסור להחיר את האסור כך אסור לאסור את המותר אפילו צשל עובד כוכבים ואפילו צמקום שאין הפקד מפני שעל הרוב יש צו נד הקל צמקום אחר מחמת שנאסר

סימן קמו

בענין דבר שאסרוהו ע"י קו"ק אי הו"ל בכלל מקום שנהגו בו איסור שאין ב"ד אחר יכול לבטל דבריהם

עוד להג"ל

ובדבר אשר שאל עוד בענין האיסור לעשות עירובין בעירות גדולות שחתמו עליו כמה רבנים והו"ל דבר הנאסר כבר והיאך נוכל להחיר.

דע אהובי ידידי כי קשה לי מאד מאד לכמוז בענין זה אבל ליהוי ידוע כי אין באיסור זה שום ממש חדא דקיי"ל ב"ד שגזרו גזירה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל ועמד אחריהם ב"ד אחד ובקש לבטל דבריהם ולעקור אותה תקנה ואתה הגזירה או אותו המנהג אין יכול עד שיהא גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין עיין מס' עדיות ופ' אין מעמידין ורמז"ס פ"ב מהל' ממרים ה"ב ובהשגות הראב"ד שם ואם גזרו ב"ד דבר לעשות סייג לתורה אם פשט איסור בכל ישראל אפילו ב"ד גדול מן הראשון אין יכול לעקור ולהתירן וא"כ בתקן עירובין שתקנו שלמה ובית דינו מי לנו גדול מהם שיכול לבטל את דבריהם וא"כ כל תקנה שיתקנו נגדן לאו תקנה הוא שהרי הוא לבטל דברי ב"ד.

שנית דהרי האי איסור המדומה הוא לאסור לערב בכל עירות גדולות נמצא דהאיסור הוא לבטל מנזות עשה דרבנן ופשט דאין שום ב"ד בעולם שיכול לבטל מנזות דרבנן ואפילו יתכנסו כל גדולי עולם אין צידם לבטל קומו של יו"ד וכ"ש מ"ע דרבנן שהם תקנו מנזות לתקן עירובין בכל עירות, וא"כ הו"ל הורו ב"ד בטעות אפילו הי' זה הוראת ב"ד לא הי' צריך לשמוע להם אלא אדרבה צריך לשמוע להמנזות שנטטונו עליה ולתקן עירובין כל מקום שאפשר. אבל כאן גם הוראת ב"ד לא הי' כלל ולא הי' לזה כינוס רבנים אלא שלחו שני אברכים מצית לצית ואמרו לחתום על איסור ולא ידעו מה זה ועל מה זה רק חתמו למלא צקשתם כי אמרו כן בשם הגאון ר' משה שליט"א וגם אלזי היו אז ובקשו שחתום על האיסור וכל אחד שחתם חתם רק על סמך שהגאון ר' משה בקש לחתום וגם זה אינו אמת שהגאון ר' משה בעצמו לא חתם על קול קורא הזה ויש אלזי צילום מכת"י האיסור הזה.

ופישון כביעתא בכותחא שאם יצאו כל גדולי הדור ויצאו כל חתימות שבועלם לחתום שלא להדליק נר חנוכה או לבטל מנזות נט"י לא נאצה ולא נשמע להם אפילו אם נמצא לנו חששות וטעמים כי הם ידעו יותר שתקנו הכל ע"פ נבואה וסוד ה' ליראיו ובפרט שלמה המלך ובית דינו שהי' נביא ה' ואפילו מהתקנות הבאים אחריהם ג"כ הם ידעו ולא אנתנו ואין צדינו מחמת חששות שלנו לבטל שום תקנה

המוקף אלא צד' אמות צד"א כשהקיפו יותר על שש סאים אבל אם לא הקיפו יותר על שש סאין אע"פ שיש סאתים פנוי כיון שהם ג' מותר ע"ש באריכות הנה דאפילו רק שבת בצקעה לשבת אחד אפ"ה שקדו להם שיתקנו עירובי במחילות גרועות ומאי הרעש הגדול הזה אם ישבות שבת אחד צלי עירוב בצקעה ובפרט אם הם ג' ישראלים שהתירו להם עד שש סאין ויותר למה להם כ"כ ולמה ליכנס בדוחקין כאלו בשביל שבת אחד ובשבת הצא ילכו מזה, אבל פשוט שחז"ל דאגו לתקן עירובין אפילו בשביל שבת אחד כיון שהוא מנזות ואם אה"כ ילכו להם ילכו להם אבל שבת אחד לא יהיו צלי עירוב ואם א"ה להם לתקן במחילות גמורות וטובות התירו להם במחילות גרועות רק שלא יהא ישראל שבת אחד צלי עירוב.

עוד מצינו בגמ' עירובין ס"ה ע"ב ר"ל ותלמידי דרבי חנינא איקלעו לההוא פונדק ולא היה שוכר והיה משכיר אמר מהו למיגר מיניה כל היכא דלא מצי מסליק לי לא תיבעיא לך דלא אגרינא כי תיבעיא היכא דמצי מסלק ליה מאי כיון דמצי מסליק אגרינא או דילמא השתא מיהא הא לא סלקיה אמר להן ר"ל נשכור וכשנגיע אלל רבותינו שבדרום נשאל אמו שיילו לר' אפס אמר להן יפה עשייתם ששכרתם כו' ועיין רש"י שם פונדק וצתוס' ד"ה איקלעו לההוא פונדק ומצואר דרק איקלעו לההוא פונדק באקראי בעלמא ומיד עירבו ולא רנו להיות אפילו שבת אחד צלי עירוב והגם דהי' מספקא להו אי יכולין לשכור אמר להן ריש לקיש לשכור ולאחר כך לשאל וכן אמר עוד שם בר"ח בר יוסף ור' חייא בר אבא רב אסי ועשו מעשה קודם ואח"כ אמו ושאלו ומאי כולי האי שחששו בשביל שבת אחד להיות להם עירוב וע"פ קולות גדולות וספיקות וגם לא חששו כלל שבשבע הצאה ילכו להם ויראו אחריים שטלטלו ועל סמך זה יטלטלו אחריהם ופשט דמעולם לא חשו על זה ואדרבה אפילו רק ליום אחד שקדו לעשות עירוב וחכמים גדולים טפלו בזה וזה פשוט מאד. ובחי' הארכתי בזה דאין שום מקום לחשש זה כלל ומעולם לא חששו לה.

ואדרבה אומר אני הרי אנו אומרים אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואע"פ שיתמהמה עכ"ז אחכה לו בכל יום שיבא וא"כ כל העירובין נעשין רק לשבוע ומידי שבוע שבוע מחכים בכל יום שיבא מלך המשיח ויגאלנו ועלינו לתקן בכל שבוע מה שצריך לאותה שבוע ואין לנו לחוש לשבועות אחרות ואם לחוש יותר יש לחוש להכשרים שנותנים על קאמפאניס ובעוד איזה זמן לוקחים ההכשר ואח"כ חושבים הציבור שיש עוד הכשר ולא חששו לכל זה וכ"ש שלא נחוש שלא לתקן עירוב בשביל זה וזה פשוט מאד.

גם מרן הגאון ר' משה פיינשטיין מכחיש להו צוה שהרי הגאון שליט"א הי' אחד מן החותמין על האיסור הנ"ל וצמכתו מט' ניסן תשל"ד להרה"ג שטיינצבערג בקיו-גארדענס כחז מפורש דהאיסור לא הי' רק על מאנהעטען לצד וזה הי' גם דעת מרן הגר"א קאטלער ז"ל וא"כ הרי לן זיוף שני צמכתו הזה חדא שלא אסרו מעולם מקודם והשנית שהאיסור מח"י סיון לא הי' על עירות גדולות בצרה"צ רק על מאנהעטען לחוד, וגם כעת מדייף ג"כ האיסור ממה שכתב מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א מכתב לדעטררויט ליד"י הגר"י גרובנער שליט"א שיכולין לעשות שם עירוב צהסכמת הרבנים ואחרון אחרון חציב מה שהסכים לתקן עירוב צבאלטימאר שהיא עיר גדולה בצרה"צ כמה מיליאנים אנשים.

עוד זייפו שם שהדפיסו שגם הגאון ר' יוסף אליהו הענקין חתם על האיסור נגד העירוב והוא שקר גמור ומעולם לא חתם על האיסור ואדרבה כתב מפורש להיתר. וגם כתבו שחתמו עוד כמה גדולי הרבנים וגם זה שקר גמור שלא חתמו רק חמשה ולנגדם החתימות להתיר היו לכה"פ שמונה עשרה.

עוד יש זיוף אחר בקו"ק הנ"ל שחתמו שמו של הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א בין החותמים על האיסור והוא ג"כ זיוף כי האמת שהגאון ר' משה מעולם לא חתם על קול קורא זה ולי יש זילום (קאפי בלע"ז) מהאריגינעל הנמצא צמשרד אגודת הרבנים ושם לא נמצא כלל חתימת הגר"מ שליט"א כלל ושאלתי את פי ידידי הגר"ג גינזבערג פשר הדבר ואמר לי שהגרמ"פ לא חתם על זה וא"כ דייחיקי דצטלה מקצתה צטלה כולה וכחצתי כל זה כדי לזרר האמת שלא יבואו דורות אחרינו ויאמרו הרי יש איסור וידעו כי צערמה הי' כל האיסור ואין כאן לא איסור ולא שמתא ולא ארור אבל יש כאן זיוף וסילוף והשלאה להשלוח הרבנים ולחמוס על הקו"ק והשקר של הממציאים את הקו"ק הנ"ל.

ובזה הנני ידידו דרשה"ט וכאש"ל ומחמת חוסר הזמן לא אוכל להאריך וה' שנותיו יאריך המברכו בברכת התורה בלב ונפש
משנה הקמן

סימן קמח

אי יש חיוב או מצוה לתקן עירובין ובענה למה לא תקנו עד היום

ליל ששי לסדר שמיני התשמ"א בני יצו"א
למאן דלא חזינא מברכינא מע"כ הרה"ג כו' ר' הערשל
גאנו הי"ו בכולל לייקווד ג.ו.

אחדשה"מ כראוי. ראשית הנני מבקש סליחתו אולי לא שתי עדיו עליו כראוי כי צבלתי מכירי

וכבר הבאתי דברי התוס' רי"ד צשו"ת שלו סי' מ"ה צד"ה נחזור ו"ל צד"ה נחזור ואפילו אם הי' שם איסור רשאין אנו לדמות איסור דרבנן זה לזה הם שקלו צפלק צינתם אי זה איסור שלהם נדחה באיזה מקום נדחה כו' אבל אנו אין רשאין לצטל דצריהם כו' ואין לנו רק לקבל דצריהם דצכמה מקומות מצינו שהקילו דצבר חמור והחמירו דצבר קל ואין נורך להאריך צהן עכשיו ואע"פ שצעינינו נפלא הדבר צעיניהם לא היה נפלא שהם עמדו על דעת הצריות וידעו לצחון כל דבר מה שאין אנו יודעין עכ"ל. וא"כ כיון שהם לא חששו לכל החששות האלו וגם צדורות שלפנינו לא חששו ותקנו עירובין צעירות גדולות וקטנות כידוע ח"ו אלינו לאסור ולצטל מה שתקן שלמה המלך ויאצדו אלף כמותו ולא יצצטל קצו של יו"ד ממורתנו הקדושה וכל החששות שאנו יודעין ידעם שלמה המלך החכם מכל אדם אשר עליו יתה צת קול מן השמים אם חכם צני ישמח לצי גם אני.

ועוד צו שלישיה שכל הקול קורא הנ"ל הוא מזויף וכבר כתבתי כן צקונטרס אום אני חומה ח"צ דף ג"ז.

וז"ל הקול קורא: אזהרה חמורה נגד תקון עירובין צנוא יארק. היות שצומן האחרון התחילו איזה אנשים צשכונת פלצבוש להרעיש אודות עירובין שם, אנו מפרסמין צוה דעת תורה שהוא דבר שכבר נאסר על ידי גדולי הרבנים שצצרה"צ שצדורנו ושצדורות שלפנינו צין צנוא יארק וצין צשאר עירות גדולות צכל רחצי ארה"צ וציוס ח"י סיון תשכ"צ התאספו צאגודת הרבנים מגדולי ראשי היציבות והרבנים מגדולי ישראל ציזמת מרן הגאון ר' אהרן קאטלער זצ"ל וחתמו על איסור לעשות עירוב צנוא יארק. עכ"ל הקול קורא.

והרואה יראה שהקול קורא הזה הוא מזויף מתוכו שרצו איזה זייפנים להשלוח הרבנים והעולם ולכן כתבו "שהוא דבר שכבר נאסר ע"י גדולי הרבנים שצצרה"צ שצדורינו ושצדורות שלפנינו צין צנוא יארק וצין צשאר עירות גדולות צכל רחצי ארה"צ". והנה פשוט שאין הדבר אמת שמעולם לא נאסר לא ע"י רבנים גדולים ולא ע"י ראשי יציבות ואדרבה היו פה צצרה"צ עירובין צעירות גדולות ואפילו צנוא יארק הי' עירוב צמאנהעטען שהותר ע"פ גדולי הפוסקים הגמרהרש"ס וצעל הרי צשמים ועוד והדבר ידוע והמפורסם אין צריך ראוי גם צסאוט לואיס הי' עירוב ועוד כמה עירות, ומה שהציאו לעצמן שצח"י סיון תשכ"צ כו' אמת הדבר אבל שם הי' האיסור רק על מאנהעטען ומאנהעטען לצדו ואפילו לא על צרוקלין וכן מצואר מפורש צהאיסור מח"י סיון הנ"ל שמונה עוד צאגודת הרבנים, ומוציא הקו"ק צכיון זייפו שעל כל העירות נאמרה וזה לא הי' ולא נצברא והוא זיוף מפורש.

וא"כ אפשר שהיתה גם קודם תקנת שלמה המלך לתקן עירוב ואכתי היו העיירות רה"ר. הפן השני דודאי גזרו בזמן הבית ובזמנם היו הרבה רה"ר שלא יכלו לערב וכיון שגזרו שוב אין לנו יכולים לצטלה אפילו ליכא רה"ר בזמנינו או מטעם דשמה יחזור הדבר ויבא לתקלה כמבואר בגיטין ה' שמה יחזור הדבר לקולו או מטעם דקיי"ל כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להחירו אפילו בטל הטעם וכמ"ש הרמב"ם פ"ג מה' ממרים ה"ג וא"כ כיון דשופר ולולב ומגילה נאסרו בשבת בלי ע"ח וש"מ צמנין נאסרו אף עכשיו שבטל הטעם א"א להחירו אלא צמנין שגדול הימנו צחכמה וצמנין וליכא כמ"ש רמב"ם פ"ג.

וְלַפְמִי"ש דהיתה תקנה קדמונית יש לפרש קצת מה דקאמר בגמ' והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה ד"ל דשופר צאמת נאסר כבר אצל מגילה שהנס ה"י רק לאחר החורבן ובבל הרי אמרו אין אוכלסין בצבל ועכ"פ כבר עירבו א"כ אמאי גזרו צמניה שמה יעצירנו ולכן אמרו והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה כלומר שאין זו גזירה חדשה אלא היינו טעמא וא"כ נכלל בגזירה הראשונה ושפיר גזרינן הגם שהי' כבר בצבל תיקון עירובין.

ובאמת כי קושיא זו של המ"ב קושיא קדמונית היא ובשביל קושיא ליכא לדחות כל הני פוסקים ועיין שו"ת בית שערים למרן כק"ו א"ח ס' קל"ב שכבר נשאל למה בזה"ו בטלו שופר ולולב בשבת משום שמה יעצירנו והוא קושיא אחרונים ע"ש מה שמירץ לפי דרכו בקודש ועיין טו"ש ע"ה א"ח ס' רנ"ב ומג"א סק"ו שם ובאחרונים ופשוט.

ועל דבר מה שכתב דבהקאנטריס אין מערבין רק הבאנגעלאס צאמת אני מדבר היכי שיש באנגעלאס משני צידי דרך הרצים ומערבים שם כפי שעיני ראו ולא זו צממה מקומות.

ועל דברת הקארס הנוסעים עיין מג"א א"ח ס' רס"ו לענין עגלות ובמקורה לכ"ע פטור ועיין לצ"ש שם ובפמ"ג שהמוציא רשות פטור ועיין מאירי שבת דף ח' דהמוציא רשות אינו חייב על הוצאה דלעולם רה"י הוא ולא מעביר צרה"ר וכ"כ הריטב"א שם ע"ש ודו"ק ועיין רוקח ס' קע"ט ובקארס שהם נמוכין פחות מג"ט לקרקע אמרינן לצוד ולכ"ע כל מקום שהם רה"י תחתם ובתשובה שערכתי לכבוד מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א הארכתי בזה ואי"ה בקרוב אדפיסנה ויקח משם יותר וכאן קציתי מחמת חוסר הזמן.

בענין הרעד לייטס שהבאתי דברי השו"מ והמהרש"ם והאצ"נ שע"פ חוק אסור לעבור וגם באמצע הרחוב

קאמינא, וצ"ת כתיב ענה צדבר אשר העיר ומספק אי יש מנזה או חיוב לתקן עירובין ומפלפל בדברי הרמב"ם והרא"ש שהבאתי אצל אהובי ידידי מה לי לפלפל פלפולים של הכל ושל מה צדך וכי לא די לן מה דמבואר בש"ע בטור ומחבר וכל האחרונים עי' ס' שג"ה וז"ל מנזה לחזור אחר שיתופי מבואות ומצרך עליו וכו' וכתבו הפוסקים דהטעם שמנזה לחזור הוא פן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול הנה מבואר שיש מנזה לערב בכל מקום שאפשר וכי מנזה הוא לחלוק על הש"ע וכל הפוסקים מפני איזה עקשות והלא ברור מיילל הש"ע והאחרונים שמנזה לערב וגם כתב מפורש דהטעם שמנזה לערב אינו צביל הטשאלענד להביא מהאופה או להביא מים לבתים או סידורים כמו שכתב מעלתו במכתבו אלא הטעם כתבו מפורש שהוא משום פן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול וכ"כ להדיא המ"ב ס' שג"ה שם ע"ש וא"כ מה זה ענין לטשאלענד או סידורים והלא ודאי דטעם שמה ישכחו איכא כהיום כמו שהי' לפני המלחמה העולמית, ואם נלך כן נוכל לשנות כל הש"ע בשנה אחת והלא זה דרך המתחדשים אשר משנים טעמי הש"ע ואין הש"ע קובע להם אלא לפי שרואים עכ"פ פשוט דבש"ע מבואר שמנזה לערב בכל מקום ובכל עת ואין שום טעם ח"ו לשנות ולבטל מה דכתיב בש"ע ועל שלמה המלך אמרו במדרש שרצה לצטל היו"ד של ירבה אמרו יאבדו אלף כמותו וקונו של יו"ד לא יתבטל ואין כח בעולם לצטל דברי הש"ע המפורש ומבואר בלי שום חולק שמנזה לערב. וכן נהגו אבותינו ואבות אבותינו ורבותינו זה קרוב לשלשת אלפים שנה.

ובתשו"ו רב האי גאון ובמדרש שכל טוב סמכוהו אקרא וכ"כ בתי"ו והי' ציוס הששי והכינו את אשר יביאו את אשר יאכלו לא נאמר אלא את אשר יביאו מכאן שצריך לתקן לחיים וקורה ולחי' וזה"פ ועוד כדי לערב שיוכלו להוציא בשבת מרשות לרשות עיין בקונטרס אום אני חומה ח"ב שהארכתי בזה וגם כתבתי עוד במקום אחר ואשלח לו צילום על זה, ולכן אבקש מכ"ת שאלם יודע מי שהוא שרוצה עוד להטריד בענין זה יראה לו מה שמבואר בש"ע ואחרונים וילמדו בש"ע מקור המנזה ולא יאטרוכו לצטל זמן שלי וזמן שלהם.

ובדרב"ר קושיא מרן המ"ב דאם צריך לרה"ר ס"ר למה אסרו תקיעת שופר לולב ומגילה בשבת שמה יעצירנו הא כמעט אין לנו רה"ר בכל העולם, ובמילתא שלא שכיחא לא גזרו רבנן ע"כ. והנה לא ידענא מאי קאמר מעב"ת שהביא קושיא המ"ב ואתו קושיא זו לדידן קשיא, קושיא זו קשה על כל הראשונים אשר מימייהם אנו שותים ולא חשו לה אצל צאמת כבר כתבתי בזה בתרי אנפי הפן האחד דגזירה דרבה הוא גזירה קדמונית ולא שרבה גזרה והיתה עוד בזמן המקדש עיין ר"ה כ"ט וסוכה מ"ב וצריש מס' מגילה ע"ש

שאסור לרצים לבקוע שם הם דברים מאירים כספירים דכל המונע רגל הרצים בכל אופן שהוא מפקיע מדין רה"ר ואפילו המניעה היא לטובת הנסיעה ולטובת הרצים וכ"כ המאירי והרשב"א ועוד וגם בזה הארכתי בענייני בתשובה הנ"ל.

במה שכתבתי דמרון הגר"א קאטלער לא התנגד רק לעירוב במאנהעטען ולא בשאר מקומות ומע"כ כותב שזה אינו, הנה באמת כי אני לא המנאחי דבר זה מעצמי אלא כן כתב מרון הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א במכתבו מט' ניסן תשל"ג להרה"ג ר' פרץ שטיינבערג שליט"א בקיו-גארדענס ונאמן עלי עדותו של מרון הגר"מ פיינשטיין שליט"א ואם אין לו המכתב אשלח לו צילום ממה שכתב.

ובמה ששאל למה לא עשו עירובין לפני שתי שנים שהיו עוד בחיים חיותם האדמו"ר רשכבה"ג מסאטמאר זצ"ל וש"צ הגאון הנדיק מצעהלים והגאון הנדיק ממאטערדסקדארף ועוד, יפה שאל אבל ליהוי ידוע למעלתו שלפני עשרים שנה ר"ו כל נדיקי הדור לתקן עירוב בראש הגאון הנדיק מרון ר' יונתן שטייף שהי' פוסק הדור מובהק והיו רבים וגדולי ישראל כידוע יותר מעשרים רבנים גדולים ובראשם גם הגר"פ פראנק ועשו כל המיקונים ולא הניחו אותם כידוע ומפורסם זה ומה יעשו ואפשר וודאי ראו יותר ממה שאני רואה עכ"פ הגאון הקדוש מסאטמאר בשנת כ"ב לא ראינו שהי' מנגד ואילו הי' מנגד פשוט שלא הי' הגאון ר' יונתן שטייף ור' מיכאל דוב ווייסמאנדעל זצ"ל בראש הוועד לתיקון עירובין כי ידוע שהם היו אהביו ואנשי צריתו וע"כ שדברו מזה עם הגה"ק מסאטמאר או והסכים עמם אבל כיון שראה התנגדות אז לא רצה עוד ליכנס במחלוקת.

אבל גם זה אמת אשר בשנת תשל"ג ר"ו לתקן עירוב בויליאמסבורג ואז נתנו הסכמותיהם רבני ההתאחדות כלומר הגה"צ אדמו"ר מפאפא והרה"ג משארמאש והרה"ג משטראקאווא ועוד י"א רבנים מגדולי המורים בהתאחדות הרבנים וההסכמות ותעודות ישנם אצלי אם רוצה אשלח לו צילום, וגם אני שמעתי בעצמי מפי הרב יוסף אשכנזי משמש בקודש אצל אדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל ששמע בעצמו שהסכים לעשות עירוב ונתן מעות על העירוב וזה לא מפי השמועה אלא אני בעצמי דברתי עם ר' יוסף הג"ל והוא איש מהימן ומה לו לשקר בזה. אלא שאח"כ לא יכל הדבר מכח לפועל שלא הי' מי שיטפל בזה או מאיזה טעם עכ"פ לא משום שאסרוהו אז וז"פ מאד.

ואומר אני שבאם אצ"ה בעוד חיזה שנים יעמוד אחד או כמה רבנים גדולים וירצו לערב שוב יאמרו למה לא עירבו לפני שנים כשהיו רבנים גדולים כמו זה או זה והאמת הוא שרצו לערב אלא שלא הניחו להם ולא מחמת שיחשו

שיאמרו שהם מקילין ואטו מי שמקיים הש"ע כפשוטו צלי דריידלעך הוא הנקרא מיקל שרוצה לקיים המצוה וצו"ת מהר"ם מינץ סי' ח' כתב שאין לז"מ לדור במקום שאין עירוב והוא מדברי הריטב"א והעושה עירוב נקרא מיקל אדרבה המונעין מלעשות עירוב ומלקיים מה דכתיב בש"ע הם המקילין בחילול שבת וצולול הבעש"ע. מאד לצי עלי כואב שאני נריך לכתוב דברים כאלו והלא מעולם הי' הש"ע המורה דרך והחיים שלנו והאיך אנו מוולוין בהלכה המפורשת בש"ע שהוא מצוה לקיים וצשלמא מי שסובר שלהלכה א"א לתקן עירוב מפני רה"ר זה מוצן מאד אבל הני שסוברין שאין לן רה"ר ומודים דאפשר לערב רק שאין לערב מפני טענות שלהם אין לן מיקל גדול מזה.

ובמה שכתב סמכנו על פי תקרה יורד וסותם במחיצה לאחר הסליחה זה אינו אמת כי לא סמכנו ע"פ תקרה.

אלו דברי אדם מועט המצער עצמו על חילול התורה והש"ע אשר בעונ"ה נדרס לעינינו ויה"ר שנוצה כולנו לקיים את כל התורה ומצותיה בכללות ובפרטיות ולא נחסר עד לאחד עדי יבא משיח צדקינו בב"א דושה"ט בלב ונפש

משנה הקמח

סימן קמח

בענין אי תיקון עירובין הוי מצוה חיובית או שלילית

ג' לסדר כי תשא את ראש התשמי"א בני יצו"א מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג.

בדבר אשר מתעקשים עוד שתקון עירובין לא הוי מצוה אלא שלילית ושלמה לא תיקן מצוה לערב אלא שלמה וצית דינו אסרו הוצאה מרה"י לכתמלית וכן גזירתם לא היתה רק שלא להוציא אבל לא שיהא מ"ע דרצנן לערב.

הנה כבר כתבתי לכם דשלמה וצית דינו תקנו עירובין כמנות עשה וסיג לתורה לחילול שבת והוא מ"ע חיובית ולא שלילית וכמבואר בטור ובש"ע סי' שצ"ה וז"ל מצוה לחזר בין אחר עירובי חצרות בין אחר שמופי מצואות ועל שניהם מצדך על מצות עירוב וכו' עיין קונטרס אום אני חומה ח"צ סי' ס"ד ועוד בכמה מקומות באריכות. אמנם כרגע ראיתי בקמ"ק (להר"י מקורביל) סי' רפ"ב וז"ל לערב עירובין שלמה תיקן (עירובין כ"א) לערב בחצרות כדי לעשות אונים לתורה כדי שלא יבואו לידי איסור טלטול מרה"י לרה"ר וכן מציינו שהזהיר הנביא על גזירת שלמה דכתיב (ירמ' י"ז) ולא תוציאו משא מצחיתם ציום השבת וירושלים לא היתה רה"ר שהרי אמרו (שם ו' כ"ב ק"א) ירושלים אלמלא שדלתותיה נעולות

צליה חייבים עליה משום רה"ר וכו' וזהגהת רבינו פרץ שם הג"ה שלמה תקן שלא לטלטל בלא עירוב מן הצית לחצר כשיש בראותו חצר בעלי צמים אחרים וכן לא למצוי אלא ע"י שימוף שמשמפתים כל החצרות יחד וכו' ע"ש.

הנה מפורש כתב: א) לשלמה המלך תקן עירובין ולא שום אדם אחר, ב) והוא הוא הגזירה שתקן הוא המנוה של תקון עירובין ומ"ע הוא שהוא כדי לעשות אזנים לתורה כדי שלא יבואו לידי איסור טלטול מרה"י לרה"ר וזה צרור מאד ואין זה רק שלילית אלא אדרבה ירמי' הזהיר ע"ז שלא קיימו תקנת שלמה והאזהרה היתה על כל התקנה שכיון שלא תקנו עירובין עברו על חילול שבת וכמ"ש הסמ"ג במ"ע דרבנן סי' א' וכבר הארכתי בזה בכמה מקומות וכל המכחיש בזה הרי הוא כמכחיש צתורת משה רבינו עליו השלום ולא כתבתי זה רק לפי שראיתי עדיין מזדמזין בזה כאלו תקן עירובין הוא ענין של דוחק שלא תקנו רק במקום שא"א ובשעת הדחק אבל האמת שהוא חיוב בכל מקום ובכל זמן וכמ"ש והוא מ"ע דרבנן וכל המונע מלקיים מנוה זו הרי הוא ח"ו רואה לעקור מ"ע דרבנן וזה צרור.

סימן קג

בענין דשתי מחיצה מהני מה"ת ומצוה לבל מי שבירדו לתקן עירובין

ערב שבועות התשל"ו בני"א יצו"א

מע"כ ידידי הרה"ג וו"ח נו"נ אי"א כש"ת מוה"ר בנימין עובדי' הלוי פארסט שליט"א מגיד שיעור בביה"מ שאר ישוב פאר-ראקאוויי נ"י.

אחדשה"ט וש"ת צידודות. קבלתי מכתבו היקר ודאי שאני זוכר את מעכ"ת ממאנטריאל ואני מקוה שהכל אצל מעכ"ת על זד היותר טוב.

ובדרב שאלתו מה שנוגע לר"ה בנ"ה יאירק שכתבתי בספרי משנה הלכות ח"ו סי' פ"ו-פ"ח וכתבתי שם דמדברי תוס' נראה דמודי לר' יהודה דמדאורייתא צ' מחיצות מהני, יפה כיון בזה מעכ"ת וכוונתי על דברי תוס' עירובין כ"ב ד"ה דרבנן הגם שיש לדחות דהוה מצי' לשנויי דרבנן לא פליגי אבל כיון דלא משני א"כ ע"כ דלא ס"ל הכי אמנם יותר נראה כוונתם דהכין הוא האמת ומח' הריטב"א אין רא' דכנראה דהריטב"א חולק תוס' דמה שכתב ועוד תימה גדול אי ר' יהודה לאו מדברי תוס' הוא ועיין תוס' עירובין י"ב ע"ב ד"ה אחיזיה יתר על כן ואפילו רבנן לא אמרו אלא דמדרבנן צעי שלש מחיצות גמורות ועיין בגהש"ס שם מה שהקשה מפ"ק דשבת דף ו' והניח צ"ע ומיהו עיין מאירי שבת צפ"ק דשבת יש אסקופה וז"ל חכמי הדורות

שלפנינו כתבו שכל מקום שיש שם שני כותלים ולחי רה"י הוא מיהו לזרוק שהלחי משום מחיצה הוא ולא נחלקו בכאן בלחי לזרוק אלא לטלטל ומה שנחלקו עם ר' יהודה לזרוק דוקא בקורה שאינה אלא משום היכר ולדעת חכמים אינה רה"י אפילו לזרוק ולפ"ז לכאורה אחי שפיר דבשתי מחיצות ולחי מודי רבנן דהוה רה"י מדאורייתא ולא נחלקו אלא בקורה שהוי משום היכר ולא מהני ומיושבת קושית הגהש"ס שם וקצת מזה ראיתי בשו"ת בא"ת סי' צ' ענף א' אות ג' ע"ש. גם בתוס' עירובין דף ו' ד"ה והאמר רבה נראה מדבריהם ד"ל דמודי חכמים לר"י מדאורייתא וכמו שז"יין כ"ת הגם דאין הכרח אבל סובל הפי' הזה צריות.

אלא דבאמת דבר זה לא הוא אלא סניף להחירא דל"ל רה"ר בזה"ל דלפענ"ד בעצם הדין דרה"ר ל"ל מטעם דאסור לעבור רגלי צרה"ר, ורה"ר צריך דוקא שיעבור בו ושיהא ראו ורשאי להלוך בו ועיין מאירי עירובין כ"ב ד"ה העיירות והנני מנרף פה געלי אחת מה שכעת הנני הולך ונדפס בענין זה בספרי ח"ו צס"ד והגם כי לא נגמר עדיין וימנא בו כמה טעומי הדפוס אבל עצם הענין יכול להדין משם כוונתי בזה.

ועיין עוד שיטה מקובצת צ"ה ט"ז שכתב ומכאן למדנו שמנוה לערב עירובי חצרות ושמופי מצואות כדי לשמור הרצים מקלקול וכ"ש אם הורגלו בדבר ובאמת כי תמיה גדולה על כמה מהיראים שמנגדים לתיקון עירובין ורואים לעקור מנוה עשה מדרבנן שתקנו לנו דוקא לתקן עירובין והוא מ"ע דרבנן ומזכרין עלה אשר קדשנו והיתכן להסתפק בזה אם הוא מותר לתקן עירובין וצטעמים בדויים מלצם שעי"ז יראה השבת כחול שיאלו הנשים בעגלות עם הילדים ויאלו ומה צדך אם מותר וכי אשה וילדיה תהיה צביתה בשבת ותצטער ביום חם וכיוצא בזה ויכולה ללצת למה לא תלא אם היא מותרת וכן כל כיוצא בזה ומה לי לסצרות כרסיות כי זה זילותא דשבתא בשעה שחכמינו ז"ל תקנו לנו לעשות כה"ג ואטו אכן ידעינן יותר ח"ו מחז"ל.

ובם' פתורא דאבל ענין ערב שבת סי"ג כתב וז"ל וראיתי למחז"ל (האר"י הקדוש) שצשחרית יום שבת הי' מולך עמו הטלית והחומש מציתו לצי"הכנ"ס וגם הי' מוליכו לצית הטבילה אשר מחוץ לעיר לפת ת"ו אותה הנודעת ולא הי' מקפיד וחושש לחקור בענין העירוב שנעשה צשיתוף כל מצואות לפת ת"ו או אשר נעשה לצית הטבילה אם היו נעשין כהלכתן או לאו והנה לן האר"י הקדוש בעצמו הי' נושא הטלית והחומש לצי"הכנ"ס בשבת וסמך על עירובין ועשה עירוב בעצמו בכל ע"ש ג"כ כמצואר צש"ע צמג"א. עכ"פ לפענ"ד פשוט דהני שאינם רואים לעשות עירובין משום זילותא דשבת יש בזה ח"ו זד מינות שאינו מודה בעירוב שכן תקנו לנו חז"ל וזאת התורה

ישראלים אחדים יראים שהתנגדו להקמת העירוב מטעמים וימיוקים שלהם ראו לעכב הקמת העירוב ופרסמו ברבים שאינם רוצים לזכות צפת השיחוף וראו לאסור צוה על הכל (ואינו נכנס צוה אם יפה עשו) ואחדים טענו שאין להם כח לאסור מכיון שגשכר המקום משר העיר ונסתלקו כל הדיורים וטענות כנגדם דלא מהני שכירות רשות מישראל וצעינן שיתוף דוקא והביא תשו' דברי מלכאל סי' י"ח שמחיר לשכור מישראלים מומרים וצו"ת שבז"י ח"ג סי' כ"ט אפשר דס"ל דמהני שכירות גם צעד ישראל והאריך צוה קצת ורצה לדעת חו"ד העני' בכל זה.

הגה דדין אם יפה עשו הנה כבר ראה מה שכתבתי לעיל בצמוןך וודאי הני הם מחטיאי הרבים ממש שהרי גורמים לטלטל צלי רשותם או גורמים לטלטל העירוב שכבר עשהו ותרווייהו בכלל מחטיאי הרבים הם ח"ו ואם כי כוונתם אפשר לטובה מ"מ גם צלי דעת נפש לא טוב וכ"ש כי כנראה דמי שעשה העירוב עשאו ע"פ רבנים מורי הוראה א"כ הרי הם גם בכלל מצוה ת"ח ברבים שמשפטו ח"ו חרוך צו"ד ה"י ת"ח סי' רמ"ג ס"ו ומיהו כיון דלא נשאלתי צוה לא אאריך צוה מ"מ מה שנוגע לענייניו נלפענ"ד דאפילו עומדים וזווחים לא שמעינן להו ואין צדצריהם ממש.

דגריסין בגמ' עירובין דף פ' ע"א ההוא טורחיה דהוא צשיצבתייה דר"ו אמרו ליה אוגיר לן רשותך לא אוגיר להו אתו לקמיה דר"ז א"ל מהו למיגר מדביתוהו א"ל הכי אמר ר"ל משמיה דגברא רבה ומנו ר"ח אשתו של אדם מערבת שלא מדעתו מיתבי נשים שעברו ונשתתפו של מדעת בעליהן אין עירובין עירוב ואין שותפן שיתוף ל"ק הא דאסר הא דלא אסר הכ"נ מסתברא דאל"כ קשיא דשמואל אדשמואל דאמר שמואל אחד מצני מצוי שרגיל להשתתף עם בני מצוי ולא נשתתף בני המצוי נכנסים בתוך ביתו ונוטלין שיתופן ממנו צע"כ רגיל אין אינו רגיל לא ש"מ.

ופי' ר"ח דאסר עלייהו כלומר שממחה על אשתו מפני שעירבה עמהן אסר על בני חצר אינו ממחה על ידי אשתו אינו אסר עליהן ופי' מיחה ולא מיחה היינו שמוחה לאשתו והרא"ש והטור א"ח סי' שס"ו כתבו אפילו אם מיחה צה שלא לערב ואפילו אם אין רגיל לערב עמהם מערבת לו שלא מדעתו ואפילו אם אינו רוצה לערב וכך פרש"י הא דאסר על בני מצוי לא צעי דעתיה ומתני' דללא אסר וכתבו התוס' רגיל אין שאינו רגיל לא דרגיל אסר כמו פתח הרגיל אצל שאינו רגיל לא אסר ונוטלין שיתופו צע"כ של צע"ה אצל דעת אשתו צריך עכ"פ ועיין צ"י ומה שפי' הצ"ח.

ומידיהו הרמב"ם פ"ה מה"ע ה"צ כתב ח"ל אחד מצני מצוי שרגיל להשתתף עם בני המצוי ולא נשתתף בני מצוי

לא תהא מוחלפת וכמ"ש הרא"ש צתשו' כלל כ"א על אחד ר' יעקב צר משה שלא רצה לעשות עירוב מחמת חומרות שהמניא לפרש צאופן אחר ונדוהו הרא"ש ז"ל כמ"ש שם.

עוד כתב צמכתא אחר להחכם ר' יעקב ס"ט צ"ר יחזק ט"ע ח"ל הכתב ששלחתי לאותו חסר מוח ואתה ואחר נתנו לו ואם לא יחזור צו אני מתרה אותך ואת כל הקהל שינהגו צו נידוי צאותו המשוגע יעקב צ"ר משה ורחיקוהו ויצילוהו מעדת ישראל כי דבר זה צריך חיזוק שלא יבא כל שוטה חסר דעת לטול תורת משה רע"ה ואם יעמוד צמרדו ולא ינהוג דין מנודה צענמו אני גוזר עליו צמנות אדונינו המלך יר"ה שיתן אלף זוז למושל העיר, ואני גוזר עליך ר"י שתמסור כתבי זה למושל העיר שיגבה ממנו קנס הנזכר ואם כל זה לא יועיל גוזרי עליך שתודיעני הכל ומצוה לנדוהו בכל הקהלות ספרד וגם ידונו אותו למוט צדין זקן ממרא כי אנו חייבים למסור נפשותינו על תורת האלקים ולבער עושה הרעה מקרבנו. והמכתב הזה השני העתקתי מספר צא"ח. עכ"פ ראינו כמה חרד עלינו הרא"ש ז"ל על זה שלא רצה לעשות עירוב כנהוג בישראל מאז ומקדם. צקיור ודאי מצוה גדולה הוא על מי שיכול לתקן עירובין בכל מקום שאפשר ואין לחוש להמשכנות יעקב וצית מאיר שהרי כבר ראה ראינו בכל מקומות מושבות בית ישראל שלא חשו להם מאז ומעולם. והגם דצמ"צ חשב י"צ פוסקים כרש"י וי"צ דלא כרש"י מיהו צת' בית אפרים חשב עוד י"א כרש"י וצספר תק"ז הביא עוד ג' שיטות כרש"י וצצא"ח הוסיף עוד שיטת א"ח (לוינל) צסם תשו' הגאונים כרש"י ודעת העיטור שער ג' חלק א' בה"י ציית כתב דר"ה הוא מקום שיש צו ס"ר וצת' מהר"ל וצליקוטי מהר"ל צסם מהר"ש וצתש' מהר"י ליקוטים סי' י"ח מלבד שכבר כתבו התומים ועוד שאין להתחשב עם המשכנות כי ודאי יש הרבה פוסקים שאין אנו יודעים מי הם ולכן אין להתחשב רק צמקום שיש מחלוקת סמכין אקבלה וצדיקן הרי ידוע ומפורסם דנהג עלמה כצית אפרים בכל העולם כולו זה מאות צשנים ומאז ומלפנים נתקבלה הוראה בכל ישראל כן.

ידידו דושה"ט ושו"ת בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן קנא

בענין ישראל שאינו רוצה למסור רשותו שרוצה למחות בעירוב, אי מהני קניית רשותו מיד שר העיר

עוד להג"ל

ב) וברבר שאלתו עוד צנוגע לשכונה אחת שעשו עירוב ציניהם וקנו רשות משר העיר כדינא וישנם

ומעתה צדיק כיון דעד עכשיו לא עירצו ולא הו"ל רגיל א"כ ה"י תלוי במחלוקת הג"ל דלהר"י והרמב"ם יכולין לכופו בע"כ ולהתוס' והרא"ש עכ"פ אשתו מערבת עליו כשאינו מוחה וכיון דהני שמיחו שאין רזונם בעירוב ולזכות צפת לא מיחו נשותיהם שלא יזכו או אחד מזני ביתם שלא יזכו בשיתוף א"כ מחאתם לא מהני דכיון שאשתו של אדם מערבת שלא מדעתו והס' לא מיחו נשותיהם א"כ מהני מדין אשתו ולפי מה שפי' בשם הירושלמי דגם להר"י והרמב"ם בני מזוי כופין ולא צעי צ"ד א"כ גם לדידהו כופין אפילו ליתן משלהם וכ"ש שאין צידם למחות כשמוכין אלא לה"ה דצעי כפיה צ"ד י"ל דלא מהני כיון דאינו רגיל א"כ עכ"פ יש לסמוך ע"ז כיון דהא"ר והאחרונים פסקו כדעה קמיימא שהוא שיטת התוס' והרא"ש א"כ יש לסמוך על זה בניקל.

איברא דנלפענ"ד לחדש דהכא אפילו אי מיחו בפירוש לנשותיהם שגם הם לא יזכו מ"מ אין במחאתם כלום חדא דמה שאמרו אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו ולא בע"כ נראה הטעם שהרי כיון שצריכה ליתן מפתו לעירוב וכיון שמוחה צידה שלא תתן מפתו הו"ל גול צידה אצל כל שאינה מערבת מפתו אלא מפתה וכגון שיש לה משלה שצמנמה וכיוצא בזה דאינה נוטלת משל בעלה לאו כל כמיניה למחות צידה וכן כתבו הפוסקים דדוקא מפת שלו הוא דאין צידה לערב שלא מדעתו כשמוחה אצל מפתה יכולה אפילו לזכות לאחרים לכ"ע ומעתה צדיק כיון דהכא לא צעי ליתן מפתו שהרי עושי העירוב זיכו מפתן לכ"ע וגם אשתו בכלל הוא וא"כ הגם שאם היו גובין מפת של כל אחד ואחד ה"י צידם למחות לנשותיהם שלא יתנו מפתם אצל כיון שמוכין להם לנשותיהם אין צידם למחות שלא יזכו מפת זה וכיון שאין צידם למחות נמצא שזכו בעירוב זה בע"כ א"כ שוב אשתו של אדם מערבת בע"כ ואפילו כשמוחה צידה כיון שאינה מערבת מפת שלו וכה"ג הוה עירוב.

ויצט להוסיף ציבור לפ"מ שאמרו בגמ' דף ע"ט ותנן שם דף פ"א ומודים וכו' שאין מערבין לו לאדם אלא מדעתו א"ר יהודה צד"א בעירובי תחומין אצל בע"מ מערבין לדעתו ושלא לדעתו לפי שזכין לאדם שלא צפניו ואין חבין לאדם שלא צפניו ועיין רש"י שם ע"ת תוב הוא לו שמפסיד לנד האחר ושמה אין נח לו ע"כ ועיין טו"ש ע"א ח"א ס'י' סק"ו ס"ט ובגמ' וא"כ כיון דאוסר עליהו אס' לא ישתתף יש לזכות לו בע"כ ולא מיבעיא להשיטות דכופין אותו להשתתף ונכנסין לציטו ונוטלין מפתו בע"כ בלא צ"ד א"כ כ"ש בזיכוי אלא אפילו למ"ד דצעי צ"ד וכפי' ה"ה מ"מ לענין זיכוי כיון דבעצם זכות הוא לו כה"ג זכין לו בע"כ וכעין זה מנאמי להחזו"א ז"ל ס'י' צ"ט אות ט' צא"ד ושפיר איכא למימר דבמזכה משלו איירי וכו' אצל אס' רגיל לערב מוכין שלא

נכנסין לציטו ונוטלין ממנו שיתוף בע"כ ואחד מזני המזוי שאינו רוצה להשתתף כלל עם בני המזוי כופין אותו להשתתף עמהם נראה ציבור הדברים דצרישא מיירי באחד מזני המזוי שרגיל להשתתף עמהם אלא שעכשיו אינו רוצה להשתתף כיון שרגיל לעולם להשתתף עמהם בני המזוי נכנסים לציטו ונוטלין ממנו בע"כ שלו ולא צעי לא דעתו ולא דעת אשתו וצרישא מיירי באחד מזני מזוי שלא ה"י רגיל להשתתף עמהם או שעד השתא לא עשו שיתופי מצואות כלל או שעכשיו הוא שצא לכאן לגור במזוי הזה כופין אותו להשתתף עמהם ועיין ר"י שפירא דעתו כהרמב"ם.

והחילוק בין רישא לסיפא כתב ה"ה דצירושלמי ספ"ו מצואר דין זה וציבור הענין דכשהוא רגיל אס' באו לציטו ונטלו עירובן עירוב ולא צעי צ"ד אצל כשאינו רגיל אינו יכולין לצא לציטו ולרדת לנכסיו אצל כופין אותו צ"ד להשתתף עמהם ונראה דבין כך ובין כך כופין אותו אלא דברגיל כופין בני המזוי ולא צעי צ"ד ובאינו רגיל כופין אותו ע"י צ"ד אצל ע"י צ"ד כופין אותו אפילו באינו רגיל וצ"ע הביא שיטת הרא"ש, ושיטת הרמב"ם בשם י"א ועיין מ"ב וציבור הלכה ס'י' סק"ו מה שהאריך לישב שיטת הרמב"ם ושכן הוא שיטת הר"ח והר"י ולדידהו מתיישב טפי סוגיא דעירובין אצל הא"ר פסק כדעה קמיימא ולקולא ע"ש ולצוק חזר בעצמו ופסק להקל.

איברא דצירושלמי ספ"ק דצ"ב ח"ל ר' יוחנן בשם ר' לעזר צי ר' שמעון מי שאינו רוצה לערב נכנסין לציטו ומערבין לו בעל כרחו ופריך והא תני והוא אינו רוצה לערב אינו ממאן נכנסין לציטו ומערבין לו ע"כ מפני שאינו ממאן אצל אס' ה"י ממאן לא ותני כן כופין הן בני המזוי זה את זה לעשות להן למי וקורה למזוי א"ר יוסי צי רבי צן לא שאינו רוצה לערב אלא מנפש צישא לא צעי מערבא, ציבור הדברים נראה דהאי ממאן מיירי שהוא מין ודוקי שאינו מודה בעירוב כה"ג אין כופין אצל האי שכופין מיירי שהוא נפש צישא כלומר כלי וקמאן ואינו רוצה ליתן פת מפני הכילות או מפני שהוא נפש צישא שאינו רוצה שיהי' להם עירוב ועיין ערוה"ש שכתב דמירושלמי הג"ל נראה כשיטת הר"י והרמב"ם דא"ל דעת אשתו כלל ושמעין נמי דהכפיה לא צעי צ"ד ודלא כדעת ה"ה אלא שהם בעצמן נוטלין ומש"כ שכופין כלומר בני המזוי זה את זה ומוה י"א הערה"ש לחדש שיטה חדשה דלהר"י והרמב"ם אין נ"מ צריגיל או לא רגיל וגם צאשה אין לה כח כשמוחה צה בעלה רק כל זמן שאינו מוחה צה יד אשה כיד בעלה אצל הם בעצמם לעולם יכולין לכופין ולהתוס' והרא"ש הם בעצמן אין יכולין לכופו אפילו צריגיל אלא מדעת אשתו או אחד מזני הבית ע"ש בצריכות.

זו ופוק חזי מה עמא דבר שמימים ימימה נודמן שנפל מחלוקת בין יחיד ובין בני העיר ולא נשמע שיפול על ענה זו אחד לומר כן דודאי לא נעלם זה מאחד מישראל אך צוודאי הכל הוא ע"ש.

ועיין ח"ו הגדול ח"א סי' תרי"א דאין אדם משיס עצמו רשע והואיל והכריעו חכמים דעתו לדבר אין נאמן לומר בענין אחר כדאשכחן בכמה דוכתי ניחא לאינש דליעבד מנזה בממוני' אע"ג דשוכר אמר אדעתא דהכי לא שכרתי והוי מן הטעות אעפ"כ לא סמכינן אדצורי' אלא על דעת חכמים כמו שהכריעו חכמים את דעתו וצאו"ת צית יאחק יו"ד ח"צ בקונ"א סי' ח' בשני נדדים שהשתתפו מקודם בעירוב ואח"כ חזר צו נד אחד ואינש רוצים להשתתף ואינש מטלטלין בעירוב בשבת מ"מ מותרים אנשי הנד השני לטלטל וכן דעת השואל שם והצ"י עכ"פ לפענ"ד פשוט שאין צד שומרי תורה לאסור עירוב לרבים ושארית ישראל לא יעשו עולה כיון שעל ידם יגרמו להם לטלוול בשבת בלי עירוב ח"ו והו"ל בכלל מכשיל את חצירו בחילול שבת ודאי אינו רוצה בזה ח"פ מאד.

ומחמת כי אין הזמ"ג כעת יותר מחמת טרדות לא אוכל להאריך בשאר שאלות ששאל עוד ואי"ה לכשאפנה קצת אשנה פרקו עוד בס"ד ועד התם אבקש סליחתו ויען ויאמר סלחתי וי"ר שיזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורה באהבה ידידו דושה"ט וש"ת בכל עת בלב ונפש

משנה הקמן

סימן קנב

עוד בענין הנ"ל. אין למסור תיקון עירובין ושאר צרכי ציבור ביד קלי הדעת

מע"כ הרה"ג אי"א ור"ח גו"נ חו"ט וכו' כש"ת הרב בנימין עובדי' הלוי פארסט שליט"א ר"מ בפאר ראקאווי נ"י.

אחדשבת צידדות. מכתבו היקר אך ורק קצלתי וצאתי כי יפה עשה עכשיו שכתב מכתבו זה להאיר לן קושט הדברים כי לפי מכתבו הראשון הי' נראה צרור שעושי העירוב היו הרבנים הותיקין שצטקונה רק שהיו איה פרומע שהיו מנגדים להרבנים כדרך וסדר זומן הזה אבל פשוט שאם הרבנים החרדים עמדו נגדם ורק הראב"ם עשו העירוב ודאי כי אין לאלו לעשות ערוב כמובן ומי שאינו צקי בעירוב ואפילו לא בהלכות קטנות האין יעשה ויעסוק בעניני עירוב שהם הלכות מסובכות ולגדולי הדור נאמרו ועיין עירובין ס"ח ע"א א"ל רבה צר צר חנן לאצ"י מצוה דאית בה תרי גברי רבצבי כרבנן לא ליהוי בה לא עירוב ולא שיתוף א"ל מאי ניעבד מר לאו אורחיה אנא טרידנא בגירסאי אינהו

לדעתו ונוטלין משלו שלא לדעת ואף אם עומד וזווח ואף דעת אשתו אינו צריך אלא דצאות י' שם עלה כמסתפק דאפשר דהיכי דמערבין בע"כ צריך דוקא משלו אבל אין מוכיין בע"כ ע"ש וצ"ע וקנת הי' נראה לתלות במחלוקת הקצוה"ח והנתיבות צמה כח צ"ד יפה אם רק להפקיד או גם להקנות לאחרים ועיין רשצ"א גיטין ל"ו וצ"ע.

מיהו מה שנוגע לדין נלפענ"ד פשוט דאין צידם לאסור כיון דודאי איכא אשתו או אחד מצני ציתו שניחא להו צהאי עירוב ולהם שפיר יכולין לזכות אפילו כשמוחה וכיון דאשתו או אחד מצני צית שיערב הותר כל הצית שכן הוא עיקר תקנת חכמים דסגי בחד מצני ציתו ועיין חזו"א עירובין סי' נ"ט אות ה' וכו"נ בערה"ש ולכן צדידן נמי מועיל הזכיה שפיר להחיר העירוב ושהגם למען האמת כי אלו היראים שמוחים נמי אין מחאתם מפני שאינש מודים בעירוב ואינש רוצים צו ח"ו אלא שהם לפי טעותם חושבים שיש אסור בעירוב כזה ולכן מוחים צרבים כדי לצטל הענין אבל כיון דצאתם הם טועים בזה ולולי שהיו יודעים שיש מנזה בעירוב זה ואדצרה אסור הוא למחות וצ"ד כופין אותם על זה ודאי שהיו מסכימים לזה א"כ צענ"ס הוה זכות להם כה"ג ועיין גיטין י"א ע"צ האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ר"מ אומר אם רצה לחזור צשניהם יחזור וחכ"א בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים לפי שזכין לאדם שלא צפניו ואין חצין לו אלא צפניו וצתוס' שם צירושלמי צעי הגע עצמן היה עבדו של קצין הרי חובה הוא לעבד הרי שהיתה אשתו של מוכה שחין הרי זכות הוא לה לית לך אלא כהדא אילו המוכר עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור אילו המגרש אשה שלא מדעתה שמא מגורשת היא פירוש על ידי אחר העבד נמכר על כרחו ואין האשה מתגרשת על ידי אחר צע"כ ומשמע לכאורה כיון דאפשר בע"כ זכות הוא לו חכין לו שלא צפניו ואינו יכול לחזור וא"כ כיון דבעירוב נמי יכולין לכופו בע"כ לעולם זכות הוא לו ודו"ק. עכ"פ לפענ"ד פשוט דאין ציד היחידים כח לאסור על הרבים ולהכשילם בחילול שבת ח"ו וגם הם אין צדעתם אלא לפנים.

שוב מנאחתי דצו"ת וצחרת צחיים להגרש"ק ז"ל סי' קכ"ג הביא שאלה כו' שהי' יחיד מוחה בעירוב העיר בלא טענות ושאלוהו כיצד דינו והשיב הגרש"ק ז"ל שאין המחאה כלום צצביל שזו זכות גמורה להם ומקנין צעל כרחם ע"פ דברי הרשצ"א בקידושין דף כ"ג דצזכות גמורה אפילו העבד עומד וזווח מהני, וכ"כ צצו"ת שואל ומשיב מהד"ת ח"צ סי' ס"צ לענין שיש דין זכיה אף לשאינו מודה בעירוב וראיתו ג"כ מדברי הרשצ"א הנ"ל והגרש"ק כתב על אחד שרוצה לחזור מעירובו ולאסור הטלטול ח"ל והביל יפה פיהו צענה

לא משגחי מזבאר דעל הגדולים גברי רבצני הי' לראות שיהי' להם עירוב וזה פשוט.

אבל אשמים אנחנו על אחינו בני אשר ראינו בהתחננם אלינו כפי מה שאמר כ"ת שהצבע אלנו על הרצנים שהם ג"כ לא ראו לעשות אלא שהצעלי צמים אלנו עליהם ובשעה שהי' לגדולי התורה לקיים מצוה זו ולגדור גדר ולעמוד בפרץ ולתקן עירובין כראוי להם וכיון שהחרידים לדבר הי' לא עשו הנה באו שועלים קטנים ועשו מה שעשו ובאמת זה הוא המחלה הגדולה שב"ת צדור הזה מתחמקים לדרוש בצרכי רבים ורק יושבים בד"א שלהם ובדורות שלפנינו ראה ראינו שגדולי הדור פעלו לטובת הרבים כפי הדרוש להם ע"פ התורה וממילא לא יכלו ההמוני והע"ה אח"כ לעשות להם נעדים שלא ע"פ התורה וכמו שז"ל לענין שכונה אחרת שאכלכם שעשו עירוב ע"י חוטי טעלעפאן שהיה דחוק מאד והי' אפשר לתקן צדק היה מרווח אבל כיון שהחרידים עמדו מן הנד עשו לעצמם כפי הע"ה שלהם.

ובגמ' עירובין הנ"ל מזבאר ג"כ שאמר אבי לרבנן מאי נעביד וכו' אינהו לא משגחי ופרש"י אינהו שאר בני המצוי לא משגחי משמע דאלו הי' משגחי ועשו עירוב הי' עירוב אפילו שהיו שם גדולי הדור כרבה ואבי וכיון דרבה ואבי לא עושים מי שצידו לעשות עושה והכ"נ כן הוא כיון דגדולי הרצנים לא עשו באו הראצייס ועשו ולפענ"ד העני' כבר כתבתי שבאם עושים עירובין במקומות שיש פקפוקים ויש מחמירים החרידים יכולים להכריז שכל מי שיחמיר על עצמו תע"צ וכמה פעמים מצינו בש"ע כן שכתב הרמב"ם שהדבר מותר והמחמיר תע"צ והכ"נ אם המחמירים על עצמם אינם רוצים להוציא בעירוב כזה יש לעשות עירוב אעפ"כ לאותן שאינם רוצים להחמיר וכאשר זה מלפנים מאות בשנים בישראל והמחמיר על עצמו תע"צ אבל למחות צדור שאין בו איסור גמור אלא מנד שיטות שלא קבלוהו עליהם אבותינו אין לנו לאסור ובפרט במקומות כאלו שכונות כפאר-ראקאוויי וכיוצא בו שלכ"ע אינם רה"ר.

ובמה שחוששין שע"י העירוב יהי' השבת מחולל זה באמת חסרון אמונה בתקון חז"ל ח"ו וכמ"ש במכתבי הקודם אמנם אין הו"ג לכתוב בזה כעת. רק נקודה אחת מה שכתב כ"ת וזדלתי אנשים אשר יראת אלקים נוגע בלצבס אינם בכלל חוטאים ח"ו ודאי הנדק אתו, אמנם ימחול נא לעיני בגמ' גיטין נ"ו אמר ר' ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקיילס החריבה את ביתו ושרפה את היכלו והגלייתו מארצו ובגמ' מפרש שם שהי' אומר סבור רבנן לקרובי' חש שלא יאמרו וכו' וסבר רבנן למקטליה וכו' ואמרו וכיון שהי' ראש צ"ד לא יכלו לעבור על פיו נעשה החורבן, ור' יוחנן חש לכתציה להלכה לדורות

והוא ללמד אותנו שמנהיגי ישראל צריכין להיות רך כקנה וקשה כארו, וכבר אמרתי דלכאורה קשה מה הי' לו לעשות לר"ז בן אבקיילס והלא הנדק אתו שיאמרו וכו' אבל אמרתי בס"ד דה"ט דר' יוחנן דכשקבר רבנן למימר בן אמר יאמרו וכו' וכשקבר רבנן לומר בן וכו' אמר יאמרו, אבל לא בא ר' זכרי' בענה דת מה לעשות, והלא ראה שיש סכנה צדור לכלל ישראל ואם עזבתינו לא טובה ואתה ראש הסנהדרין תן לנו ענתך הטובה מעצמתינו ואם אין לך ענה יותר טובה אזי נעשה כפי האפשר לפי ענת הרבנן שקבור למימר, בין כך וצין כך והשצ ואל תעשה הוא החסרון כשנוגע לכלל ישראל (ועיין רש"י שסבל את זה ולא הרגו), אל תנדק הרבה אם הוא רודף הכלל אל תחוס עליו ולא תסבלו, אפשר אזוי ואפשר אזוי, ועי"ז חרב הכל עכ"פ הסבלנות והצלתי עשי' הוא שחרב את ביתו וצוה"ו נמי הוא מחליש ומחריב את בית ישראל בכמה מקומות שהיו וישנם רבנים כשרים שרוצים לתקן ע"פ התורה ורק ענוותנותו של ר"ו שמיד כשרוצה מי שהוא לעשות עירוב שומעים הכרוז יאמרו כך ויאמר כך ומתשלים הרבנן הכשרים שלא לעשות מחמת הקפדת ר' זכרי' בן אבקיילס שצוה ושבמקום אחר לעולם ימצא אחד מי שחש לחומרא אחת ואח"כ הרבנים הכשרים מונעים עצמן מליכנס בעושי הקורה מפני כבודו של ר' זכרי' בן אבקיילס ור"ו אינו נותן ענה עדיפה ויותר טובה אלא מונע ומחליש את כל הפעולה לטובת הכלל, ובאים מחבלי כרמים האלו ומחריצים את כרם הי' נצ-אות ולא כן היתה ההנהגה מימות עולם שגדולי ישראל משכנו עצמם צעד כלל ישראל וכמ"ש למע"כ במכתבי הקודם, וגם צדורם היו הצעל משכנות יעקב שאסר לעשות עירובין ולווח ככרוכיה ואפ"ה עשו עירובין בכל תפוזות ישראל וגם צוה"ו עושין עירובין בכל תפוזות ישראל מקום שיש צעלי תורה אמיתיים ובפרט כי כנראה עיקר התקנה היתה כדי להציל מהנזלה בשוגג וכמזבאר בגמ' ביצה ובש"ע סי' שצ"ה ודלתי דבר זה נוגע לעולם וכל אדם וכל מקום ואפילו בגדולי ישראל כידוע, וכן היו עירובין בלאנדאן, ובערי יוראפ מימות עולם, ורק כל החומרות גבצו על אמעריקא, וחששו כל החששות שהשבת יראה כחול ואטו בתל אביב ובווארשא וצויען והאמצורג והאג בהאללאנד ולאנדאן לא ידעו מאלה החששות וכי שלמה המלך לא ידע מאלו החששות ואדרבה צנזאחו ידע שיהיו ח"ו מחללים שבת תיקן להם שלא יחללו ולא יאזו באיסור עם הקערידועס אלא בהיתר וניחא ליה לחצר בתיקון הע"ה, כ"ש היכא דהחצר לא עבר אפילו באיסורא וטרא ומציל לע"ה מאיסורא רבה כי כבר כתבתי שהחצר אם אינו רוצה להוציא ולסמוך על עירוב כזה הרשות צידו ותצא עליו צרכה.

בתבתי קצת מה שעל לבי כי ראיתי דוקא מחמת דקות ועיונות יתירה באים מכשולות גדולות ח"ו והחסרון

אָהוּבֵי ידידי בלתי מכירי, ראשונה אגיד כי לא דלגתי על שום דבר ואצלי כל תיבה של הגאון שליט"א יקר מאד אמנם מעכ"ת דלג שהרי השבתי לו שגם בליטא הי' מחלוקת שהמשניות יעקב אסר ולא שמעו לו וכן אחרים שהתנגדו לעירוב ולא שמעו להם ומרן הגר"א ז"ל הושיבוהו בצית האסורים בקיידאן על שקלקל את העירוב ואפ"ה חזרו ותקנו את העירוב וגם בצריסק הי' עירוב למרות שמרן הגר"ח הי' מתנגד לעירובין עד שפעם בעיר אחת שמע שעשה רב עירוב וזכה כל הלילה אבל מ"מ עשו עירובין בכל העולם ולעולם בכל עיר ועיר וכלל מדינה ומדינה וכלל מקום שעשו עירובין מלאו מנגדים להם עיין בכל התשובות שהוא מלא מזה בראשונים ואחרונים והמפורסם אין צריך ראי'.

שְׁנִית אומר לו למע"כ שגם זה אמת שאני לא עשיתי עירוב שבארץ פארק ולא עשיתי דבר רק שאמרתי שלהלכה העירוב כשר וזה מה ששאלו אותי אבל אין אני המשגיח ואין אני נותן שום השגחה לא על עירוב ולא על בשר או חלב או שאר השגחות ואני רק מה ששואלים אותי להלכה אני משיב בס"ד וכן עשיתי גם בעירוב זה וגם זה לא אני לבדי אלא הי' עם רבנים רבים גדולי התורה.

וְעֵד השלישית אני בא צמה ששאל היכן מצינו שיהא רצון הצורה לקיים מצוות שע"ז ח"ו מביא מחלוקת הנה הטור א"ח סי' א' התחיל יהודה בן תימא אומר הי' עו כנמר קל כנשר רך כצבי וגבור כארי לעשות רצון אצין שבשמים פירש ד' דברים בעבודת הצורה יתברך לפי שפעמים אדם חפץ לעשות מלכה וגמנע מלעשותה מפני בני אדם שמלעיגין עליו ועל כן הזהיר שחפץ פניך כנגד המלעיגין ואל תמנע מלעשות המלכה וכן אמר ר' יוחנן ב"ר עמינין ב"ר זב"ח מה שהאריכו צוה והכלל כי צענין עשיית המלכה אין להתחשב רק אם הוא מלכה ורצון אצין שבשמים ואם לפי דעתי או דעת אדם אחר הוא מלכה ורצון הצורה אל ימנע מלקיים המלכה מפני המלעיגים שילעיגו עליו וירדפו אותו כמבואר בב"י כי אלקים יבקש את הנרדף והוא יודע ועד ואם פנחס בקנה את קנאתו נמי רצו להורגו כמבואר בירושלמי ולא חש לדבר רק כי מצוות הצורה קודם למורה אדם והשם ית"ש יודע ועד כי כונתו רק לעשות נחת לו כביכול ולקיים מצותיו ועל המלגלג אני כועס כי מי נתן רשות לאיזה צעירי לאן ללעוג ולבזות גדולי התורה ויראה מורי הוראה בישראל. ומי ששכן את שמו בצית המקדש ועושה שלום במרומו הוא יעשה שלום עליו.

ידידו דושה"ט מוקירו בלתי מכירו בלו"ג
מנשה הקמין

צוה כי אלל רבים החרדים נעשה ההרגש עיקר ולא ההלכה שקובע אלא ההרגש אבל האמת כי כן לא יעשה כי מה שקבעו לנו בעל הש"ע וגדולי אחרונים וכן נהג עלמא עליו אין להוסיף ואין לשנות ועיין תומים ח"מ סי' כ"ה בקת"כ אות קכ"ד קבלה צדינו וכן הוא דן ומורה דאין לטעון קים לי נגד פסק הש"ע והרמ"א כיון שהצ"י ורמ"א לא זכרו דעת החולק בש"ע אין לחוש לו וכ"כ בחו"י דף רס"ג ע"ב ע"ש והח"ס ז"ל כתב שמדברי הרמ"א לא נטה ימין ושמאל והוא תהלתי ותפארתי ולא חששו לההרגש אלא להלכה פסקוה.

ידידו דושה"ט ושכ"ת בלב ונפש
מנשה הקמין

סימן קנב

בענין אי יש לקיים מצוה שמביא לידי מחלוקת

ב' לסדר למען תספר התשמ"א בני" יצו"א
מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב כו' כו' כש"ת הרה"ג
מוה"ר מרדכי ראזענבוים הי"ו

אחד שב"ת צדידות. יסלח לי אם לא תיארתי כראוי כי בצלתי מכירי קאמינא ועין ויאמר סלחתי. ובדבר מכתבו שמחתי מאד לקרוא אשר הקונטרס אום אני חומה האירו עיני ת"ח להבין קצת צעניני עירובין המסובבין ולהבין כל השיטות על צורין וממש החייתי כי מלאו דברי תורה חן צעניני לומדי התורה כי זה חלקי מכל עמלי שיעיני לומדי התורה וישמעשעו בדברינו ויפלאו בהם הן לקרב והן לרחק כדרכה של תורה וי"ר שחזכו ללמוד תורה לשמה וללמדה עדי יבא ינון ולו יקתה עמים.

ובדבר אשר בקש להבינו נקודה אחת האין זה אפשר שיהי' רצון ה' לקיים מצוה שמביא לידי מחלוקת ושמנו שלום ורצונו שלום, הנה באמת נגע בנקודה יקרה אשר א"א לעבור עליה בלי הערה וודאי אין לך דבר שעומד בפני השלום ושמעתי בשם הגאון בעל אור שמח או בעל אצני נור שבטעיר אחת עשה רב עירוב והיו שם מנגדים על העירוב ובאו להגאון ושאלו שיכתוב מכתב נגד הרב שעשה עירוב שהוא בניגוד לכמה והשיב הגאון ז"ל אם לא אכתוב מכתב נגד הרב או המנגדים ינגדו ולא יטלטלו אבל אם אכתוב מכתב אגרום לשנאת חנם וציון ת"ח ולכן לא כתב כלל.

והנה צמה שכתב שמאחר שאני מתחשב כ"כ בדברי מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א אין זה דלגתי על שורה אחת מדברי הק' שאמר שודאי דבר טוב הוא רק שלא יהי' מחלוקת בין הרבנים וכו' ומעכ"ת הוסיף עוד דיש עוד מחלוקת בין אנשים פשוטים.

סימן קנד

עוד להג"ל

סימן קנה

עוד להג"ל

לאחר חימום שטרות ראיתי מעבר לדף במכתבו שהעיר מנקודה הלכית דרה"ר נריך להיות ניחא תשמישתיה וכמבואר בגמ' כ"ז ע"ג ומטעם זה כתבתי הרבה טעמים למה כל רה"ר שלנו אינם ניחא תשמישתיה, ומע"כ הקשה דאפשר סברת הגמ' שם הוא רק לענין בקעי זה רבים דרק אם ניחא תשמישתיה נקרא בקעי אבל לעצם החפצא של רה"ר אפשר הוא שפיר רה"ר אפילו צלי ניחא תשמישתיה ע"כ.

ולפענ"ד פשוט דניחא תשמישתיה הוא שעושה את הרה"ר דפי' רשות הרבים כשמו כן הוא שיש רשות לרבים וניחא להו כמו שהיתה דדגלי מדבר והאיך נעשה זה רשות הרבים, ורא"י גמורה עוד דרש"י פי' וכן הוא בהג"א ומג"א סי' סס"ה ס"ז אהא דלא בקעי זו רבים דהיינו מקום מטונף או מקום מקולקל בפתחים וטיט ואין דרך רבים מצויין לעבור שם וצ"ל שו"מ ח"א סי' רנ"א שאל השואל היאך הדין אם אינו מקום מטונף וגם אין הטיט מנוי שם אבל עם כ"ז אין עוברין בו רבים כגון שהוא מן הלד וכן מקום ששר העיר אינו מניח לעבור שם אם מקרי פרצה והשיב ז"ל וז"ל דלא מייביא אם שר העיר אינו מניח לעבור שם דודאי לא מקרי פרצה דלא גרע מאית ל"י גדודי שאינו נוח לעבור זה ומכ"ש צוה דשר העיר אינו מניח לעבור ונקט פזרא וליתיב ופשטיא דשר העיר שהרחוב שלו דיכול לעכב אלא אף אם הוא מן הלד וכו' דרה"ר לא מקרי רק במקום שיכולין ודרך לעבור כנלפענ"ד צרור עכל"ק ע"ש וכן הסכים הגמרהש"ס בדע"ת סי' סס"ה אות ז' לצעשו"מ ומבואר דהיכי דהשר העיר אינו מניח לעבור מפני החוק שלו פשוט וצרור דלא הוא רה"ר וכ"פ הגמרהש"ס והאבני נזר שהיו פוסקי הדור גדולים צדורות שעברו וא"כ פשוט דצדיקן שהשר העיר אוסר שלא לעבור מחוק המדינה שאסור לעבור בצמנע הרחוב לשום אדם רק למכוניות כה"ג ודאי לא הוא רה"ר וגרע הוא מכל הני כמו מקום מטונף או גדודי דעכ"פ אפשר לעבור. וכבר הבאתי כן ממרן הח"ס צ"ש הכנ"י לענין רה"ר על גליד דלא הוא רה"ר משום דלא ניחא תשמישתיה שקשה לעבור שם שבג"א חוששין שלא יפלו וכ"ש ברחובות דידן וז"פ וצ"ל מאלד והארכתי צוה במקום אחר. ועיי' מאירי עירובין נ"ט ד"ה המשנה החמישית ונמצא עכשיו עירות של מלכים וכו' ודו"ק.

שוב מנאמי לרבינו חננאל עירובין כ"ז שכתב דמעלות ומורדות לא הוא רה"ר דצעינן דומיא דדגלי מדבר שהרחובות היו שוין צלל פתחים וצלי צורות ומעלות דצמדבר העמוד ענן השוה הכל ע"ש.

מה שהעיר עוד על דברת החזו"א ז"ל שכתב להחיר כל רה"ר שלנו ממשנה צרורה שמפקפק בזה הנה צאמת כי תמנהי על מעכ"ת צוה שהרי החזו"א ז"ל צנה יסודות וחולק בזה על המ"צ ואם אנחנו נקבל יסוד מרן החזו"א ז"ל א"כ האיך יקשה עליו מהמ"צ שחולק עליו החזו"א ומישב צוה קושיתו ואטו צהלכה אחת החזו"א ז"ל חולק על המ"צ ופשוט דצמחלוקת כוו הלכה כהחזו"א ז"ל שהוא צתראה והמ"צ כמסופק והחזו"א מיישב דבריו וז"פ מאוד. ולכן פשוט דאין צוה שום תפיסה ומ"מ לעצם הדבר פה צברוקלין ונחא יארק אין נריך לכל ההיתרים האלו דכאן יש מחיצה גמורה חומה של שלש מחיצות מוקפות על יד המים שהוא כשר אליצא דכ"ע ואפילו אליצא דהמשכנות יקבץ ובצ"ל פארק עוד יותר שיש לו מקורה מהעלעוועויעטארס ומה שבפנים קירוי לית ציה לכ"ע ששים רצוא ולכ"ע הו"ל רה"י מדאורייתא.

כל זה ראיתי להוסיף על הערתו היקרה צלח ורכב על דבר אמת באמת ידידו
מנשה הקמן

סימן קנו

מכתב עידוד לתקן עירובין והרבה מבשולות במקום שאין מתקנין

ד' לסדר וראשו מגיע השמימה התשמ"א בני יצו"א

מע"כ ידידי הרה"ג ור"ח גוי"נ עוסק בצ"צ אשכול הסופר בנש"ק כו' כו' כש"ת מוה"ר אשר אנשיל קרויז שליט"א רב דקהל ראצפערט בני".

אחדשבת"ר כראוי ליראי ה'. צטורה טובה תדען עצם, שמחתי צשמעי מהצטורה הטובה אשר מעכ"ת עור מתניו ולקח על עצמו להחזיר עטרה ליושנה קבלת אצותינו הקדושים מדור דור עד שלמה המלך ע"ה לתקן עירובין בכל מקום שאפשר כדי להסיר מכשול ולהציל הרבה מאחינו צנ"י מחילול ש"ק, וצפרט צוויליאמסצורג ובצ"ל פארק. ואמרו ז"ל צשעה שתקן שלמה עירובין יאלה צת קול אם חכם צני ישמח לצי גם אני, מצואר דנריך חכמה יחירה לתיקון עירובין ואשרי חלקו שלקח על עצמו מצוה גדולה כוו, וצפרט צמדינה זו ועירות גדולות אשר צעוני"ה החילול צצת יותר גדול המצוה לתקן עירובין ג"כ יותר גדולה כמבואר תשב"ץ ח"צ סי' ל"ז וח"ס א"ח סי' ל"ט, והגם דהאחריות נמי מצוה האמנם כצב ציררתי צעוה"י צקונטרס אום אני חומה וצשאר מקומות כי דוקא צעירות גדולות האלו מצד ההלכה יותר קיל לתקן עירובין ממה שה"י צערי יוראפ,

לידי חילול יו"ט שמוציאים את הכל ועוד הרבה מכשולים עד
אין מספר עיין קוננו' אום אני חומה.

והיות כי כבר הסכימו אמו גדולי ופוסקי דורינו כמו ש"צ
הרהגה"ש כ"ק אדמו"ר מוה"ר יוסף גרינוואלד
מפאפא שליט"א והרב הגאון מהרש"א זעלנענרייך אבדק"ק
טשאקאווא שליט"א והרב הגאון משארמאש שליט"א ומר אחיו
ידי"ג הרב הגאון מוהר"ש אבדק"ק אודווארי ועוד הרבה
רבנים גאוני שליט"א ודלוי יעשה כל ע"פ דעתם ולפי פסקי
גאוני הדור ע"פ צ"ד מומחה לכן הנני צוה כי יהודה ועוד
לקרא לעודדו ג"כ ולזכרו שיזכה לזכך על המוגמר יהי'
ממוכי הרבים שאין לך מנוה גדולה מזיכוי הרבים עיין סוטה
י"ד ע"א משה חטא הרבים נשא זכות הרבים תלוי בו.

דושב"ת בלב ונפש

במשנה הקמן

סימן קנו

עדות הרב ר' יוסף אשכנזי משב"ק אצל ב"ק
אדמו"ר מסאטמאר זי"ע

ט' טבת התשמ"א בני יצו"א

מע"כ ידידי היקר מאד נעלה הרב הגאון חוב"ט אלקי
אברהם בעזרו המאיר בספריו היקרים כש"ת מוה"ר
אברהם מאיר איזראעל שליט"א אבד"ק האניאד בעמח"ס
לקוט המאירי.

אחדושב"ת צדידות יתירה. צדבר אשר שמע צשמי שדברתי
עם הרב החסיד כו' צנש"ק מוה"ר יוסף
אשכנזי שליט"א משב"ק אלל כ"ק אדמו"ר הגה"ק מרן
מוהר"י ט"צ אדמו"ר מסאטמאר זי"ע ולה"ה ואמר שכ"ק
מרן אדמו"ר מסאטמאר הסכים לתקן עירובין צויליאמסבורג
ורוה"ה לדעת האם אמת השמועה מה ששמע.

הנה אמת נכון הדבר שפגשתי את ידידי הרב החסיד וכו'
מוהר"י אשכנזי הנ"ל ט' טבת כלומר ליל ט' טבת על
חתונת ש"צ בן בנו של הרהגה"ש משאמשאן נכד מרן בעל
צית שערים, ובהיותנו צנוותא חדא עוד שם הרה"ג ידי"ג
מוה"ר יחזקאל ראטה שליט"א דומ"ץ דקהל יטב לב
דסאטמאר צארא פארק וצנו של הרה"ג ממוזשאלי שהוא גר
צמאנרוא נ"י, ושאלתיו מהשמועה הזו ואמר לי מוה"ר יוסף
שליט"א שכן הדברים ואמר לי צוה הלשון שנכנס הרב ר'
אשר אנשיל קרוי שליט"א להגה"ק מסאטמאר זי"ע והציא
אתו מכתבי עדוד לעשות עירובין צויליאמסבורג והגה"ק זי"ע
ראה את המכתבים מהגאוניס הצדיקים מה שכתבו שמנוה
לערב צויליאמסבורג כדי להציל אלפים מישראל מחילול שבת
וגם זרוו אותו שמנוה גדולה עושה זכות הרבים יהי' תלוי

ומותר אפילו להפוסקים שפקפקו צתקון עירובין צערי יוראפ
כבעל משכנות יעקב כאן גם הוא ז"ל מודה. וכ"כ כבר
הגרש"ד כהנא דומ"ס צווארשא. ומה שרצו קנת לחדש גזירות
חדשות הלא כבר ינא הדבר מכל הפוסקים שלפנינו וגם
צדורינו אנו שלא חששו להם וכבר כתב הר"ש הוצא צצית
לחם יהודה דחכם שמחמיר צדבר מטעם גזירה מה שהפוסקים
לא גזרו טעה צדבר משנה מקרי ע"ש, והש"ך בקיצור הנהגת
הוראת או"ה אות ט' כתב דאין להחמיר אפילו צמקום שאין
הפסד ואפילו צשל עו"כ מפני שעל הרוב יש צו אד הקל
צמקום אחר מחמת שנאסר והוי חומרא דלמי לידי קולא,
ואע"פ שלפי הנראה לא יבא מצד זה קולא אסור שאפשר
שיתגלגל ויבא קולא עד אחר מאה דברים ע"ש, וצדידן ודאי
אם נגזר ונחמיר שלא לעשות עירובין יבא קולא וקלקול ומכשול
ממש שיבאו לידי חילול שבת ח"ו, ועוד דהרי הוא מצות עשה
דצנן כמבואר צסמ"ג עשין וצרמצ"ס וצשאר פוסקים וא"א
לגזר גזירה לצטל מנאה.

והנה המכשולות והקלקולים רבים הם כי צעונ"ה רבים
מעמי הארץ מקילין צעניני הוצאה לענין הוצאת
מפתח, ומטפחת אף, וכיוצא צו וצפרט נשים וקטנים שהגיעו
לחינוך, וגם הרבה צנ"א שוגגים ותינוקות שנצבו עיין חזו"א
הלי' עירובין סי' פ"ו אות י"ד. וצעניני רפואות והרופאים
שצריכים להוצאות צש"ק לחולה שאין צו סכנה עכ"פ ואפילו
לחולה שיש צו סכנה שבת דחוייה היא ולא הותרה, וחולי הלצ
ההולכים לציהמ"ד וצריכים לישא אתם כדורים ניטראגלעצירין,
וחולים צצית חולים שאינם רוצים לאכול שם וצריכים להציא
להם מציתם מאכלות כשרות. וצטלטול הקטנים שמוציאין לחוץ
וכמה פעמים אינם רוצים להלך צרגליהם ומציאים אותם
צידים, וגם לזקנים היוצאים צמקל, וצמכונת שמיעה, ונשים
יולדות צשבת שמציאים לצית, ואנשים ששוכחים ומטלטלים
צלא עירובין דקרי ליה מקלקלי צה רבים עיין רש"י צינה ט"ו
צ' דמקלקלי צה רבים ששוכחין ומטלטלין צלא עירובין היינו
קלקולא אם הי' מותר לערב והוא אסר לערב. וגם תכשיטי
נשים שלא התירו אלל מדוחק וכ"ש תכשיטי אנשים, וכמה
צני תורה אין יכולין לילך לציהמ"ד צשבת ללמוד תורה שצ"צ
רוצים לצאת ומוכרח לשמור על הילדים ואם הי' האשה יוצאת
עם הילדים הי' צעלה הולך לציהמ"ד, מלצד דמצטל וקראת
לשבת עונג כמ"ש הכחרי שמה"ט תקנו עירובין שלא יהא
אדם ציום העונג ושמתח לצו כמו עגור אסור צציתו כצצית
האסורים ולא יוכל להניע מאומה, וציום הגשם שמתקלקלים
מלצושיהם הכוצעים והשטריימלעך שנפקדין ע"י הגשם
ומנערים הרבה ואין צידם להוציא מכסה עליהם להצילם מצער
והפסד ממוון, גם צימים טובים שלא הותרה הוצאה אלל לצורך
יו"ט ושאר הוצאות אסורות והעולם לא מזהרים צוה וצאים

להוציא אין זה בגדר לא תתגודדו ועוד דבאמת בכל המקומות צישראל היו מחמירין שלא ראו להוציא אפילו ע"י עירוב וצפרט אחינו בני ישראל בני תורה צדיקות ליטא שנהגו כפי חומרת הגר"א ומשכנות יעקב ומרן הגר"ח מצריסק ז"ל ואפ"ה היו עירובין בכל המקומות ואפילו מצריסק ויילנא וגם בעיר של בעל משכנות יעקב נמי הי' עירוב ואותן שלא טלטלו לא טלטלו וליכא זזה משום לא תתגודדו, אמנם אם יש לחוש משום לא תתגודדו יש לחוש בצמולאי שבת אף פסקינן כשיטת ר"ת לענין מולאי שבת קודש וכן פסקו יותר ממאה ושבעים ראשונים ואחרונים ז"ל והוא איסור סקילה והיתר מלאכות לל"ט מלאכות ואחרים מתירים לעשות מלאכות חצי שעה או יותר קודם לזה שלשיתות אלו נראה להדיא כמחלל שבת צפרהסיה והוא איסור דאורייתא ממש לפי שיטת ר"ת וכן פסקו גאוני ליטא כגון מרן המ"צ והגר"ח מצריסק והגאון ר' אהרן קאטלער וכל ישיבות וזני ישיבות דליטא נהגו כן וגם פה מחמירין עוד יותר לשיטת הגר"ח עד ל-92 מינוט עכ"פ לכ"ע לכתוב ולפרסם צלוחות חצי שעה או יותר מולאי שבת הוא דבר זר מאד אבל כיון שנהגו מי יכול למחות וגם עוד הרבה דברים כאלו. עכ"פ מה שנוגע לענינו אין זזה שום חשש משום לא תתגודדו.

דושה"ט בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן קנ"ט

בענין שתי עירות הסמוכות בלי שום הפסק
אם מצטרפין האוכלסין לענין רה"ר

ב' לסדר כן תעשה כאשר דברת התשמ"א בני יצ"א
מע"כ ידידי רוב חביבי הרב הגאון המפורסם נו"נ אי"א
כג"ת מוה"ר יחזקאל הלוי גרובנער שליט"א.

אחדשכ"ג צדיקות נאמנה וצאהצת אמת. את נדרי אשלים להעיר למעכ"ג דצבר ספיקתו צשתי עירות שהם קרוצים זה לזה בלי שום הפסק אבל יש להם צ' שררות נפרדות כלומר שעיר אחת יש לה ראש העיר ושופטים ושוטרים לעצמן וכן שני' ואין לזה שום רשות להתערב צנהגלת העיר הן לגבי מקיים ושאר דברים של העיר השני' אבל מ"מ הם סמוכים זה לזה שאין שום הפסק ציניהם ומותרים הבני אדם של עיר זו ליכנס בעיר השני' ואין להם עיכוב לזה מה דינס לענין עירובין אם למשל העיר הגדולה יש צה ששים רבוא והקטנה שאכלה אין צה ששים רבוא כשלעצמה אבל עוצרים ושצים שם מהעיר הגדולה וגם היא פתוחה לשניה מה דיניהם לענין עירובין.

בו וצרכו רצינו הקדוש צצרכת הצלחה שיצליח צמפעלו לטובת הכלל והחזיר לו המכתבים, ואמר עוד שאמר לו שלאחר שיתקנו העירוב יניחו צכל צית המדרש ציור עד היכן מגיע העירוב להודיע להמונ עד היכן יכולין לטלטל ולא ילאו צטלטול חוץ ממקומות האלו, ואמר לי שכן כתב גם מכתב להרב אשר אנשיל קרוי אצד"ק ראצפערט מכתב צזה וצודאי יפרסם המכתב.

והנה פשוט דאין לך הסכמה גדולה מזו שראה את כל המכתבים וצפרט מגאוים וצדיקים שהיו סרים למשמעתו כמו הגה"צ אדמו"ר מפאפא שליט"א והרהגה"צ משארמאש והרהגה"צ משטשאקאווא כולם אנשים צדיקים ראשי ישראל וגם הרה"ג מאודווארי ועוד כמה רבנים שהיו צאמת סרים למשמעתו של אותו צדיק וקדוש האיך ירהצו ליתן מכתבים ולהורות נגד דעתו ורצונו וגם שזיה להניח ציור צכל ציכנ"ס אבל פשוט שזה הי' רצון אותו צדיק עכ"פ הרי העיד לן להדיא משצ"ק הרב ר' יוסף הנ"ל שהסכים וצרכו צהצלחה צענין תקון עירוב הנ"ל זה פשוט וצרוך וכן הסכים ידי"ג הרה"ג מוהר"י ראטה שליט"א שזה הוא הוכחה צרוכה לצד מעדות הרב ר' יוסף וכ"ש דאית לן עדותו מנאמן ציתו משצ"ק מוה"ר הרב כו' ר' יוסף שליט"א, ולכן פשוט דמצוה גדולה להוציא מכתב לפועל ולתקן עירובין גם לעשות רצון האי צדיק זי"ע.

אלו דברי ידי"ג דושכת"ר המברכו בלו"ג
מנשה הקמן

סימן קנ"ה

בענין אי שייך לא תתגודדו במקום שעושין
עירוב ואחרים אין רוצים למלטל שם

ב' בשבת פ' בא התשמ"א בני יצ"א
מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב כו' כמר נתן לנמשין
היו תלמיד בישיבה תורה ודעת.

אחדשה"מ. מכתבו קבלתי ולא ידעתי מה הוא אם הוא צחור או אצרך ולכן לא תיארתיו. ועל דבר שאלתו לענין עירוב אי שייך איסור דלא תתגודדו לפמ"ש בערוה"ש דצהוראה לא שייך לא תתגודדו אבל דצבר הנמסר ציד ההמונ שאלו יעשו כך ואלו יעשו כך שייך לא תתגודדו ואף שהדבר ילא מצ' צתי דינין מ"מ הדבר מכוער שיראו ישראל צבעיר אחת מופלגין לשתי מפלגות מקצת נוהגין מנהג זה ומקצת מנהג אחר לפ"ו צעירוב נמי אם יהיה אסור אף להמקילין לטלטל צתוך העירוב מפני אלו הנוהגין כהאוסרים ע"כ.

הנה צצבר של שצ ואל תעשה ליכא לא תתגודדו כמצואר צמשה פ' מקום שנהגו וא"כ הני שמקפידין שלא

והוא ללא בקעי צו רבים ופרש"י והג"א הוצא צב"י ומג"א שם דהיינו מקום מטונף או למקום מקולקל צפתחים וטיט ואין דרך רבים מנזיין לעבור שם ושאל השואל היאך הדין אם אינו מקום מטונף וגם אין הטיט מנזי שם אבל אם כ"ו אין עוצרין צו רבים כגון שהוא מן הזד וכן צמקום ששר העיר אינו מניח לעבור אם מקרי פרצה וכתב ללא גרע מאית ליה גדודי שאינו נוח לעבור בה ומכ"ש בזה דשר העיר אינו מניח לעבור ונקט פזרא וליחיב ופשיטא דשר העיר שהרחוב שלו דיכול לעכב אלא אף אם הוא מן הזד קמ"א ואין רבים עוצרים שם ג"כ לא מקרי בקעי צו רבים כו' ועיין דע"ת סי' סק"ה אות ב' שם"ל ג"כ הכי ע"ש. וממילא אית לן תלתא סבי השו"מ ובעל אבני נזר והגאון מהרש"ם כלהו ס"ל דהיכי דשר העיר לפי חוקו אסור לעבור אז לא מקרי רה"ר ולכן פשוט דאם יש להם חוקים ידועים שאסור לעבור בציזה אופן שהוא אז ודאי לא מקרי רה"ר אבל בלאו הכי לפענ"ד כיון דמותר לעבור לכ"ע רה"ר הוא, ולא מקרי עיר של יחיד דהרחוב של רבים ושל כ"ע הוא, כנלפענ"ד. ומיהו היכי דשמי עירות מתאימות הם אבל יש שני ראשי העיר והעיר הזו שייך לזה וזו שייך לזה כלומר שהם בעלים של העיר ומקפידים זה על זה אז ליכא רה"ר כמובן.

ונתתי את לצי להצין מכתב פתוחי חותם תשובה שלמה להגאון הגדול מוהר"מ פיינשטיין שליט"א מיום ה' תש"מ שכתב למעכ"ג והעלה שם דבר חדש וז"ל דאף דמזינו בגמ' עירובין ס"ח דאיכא חיוב על חכמי העיר לתקן שיוכלו לטלטל צעיר וכן הא דבכל עירות שהיו נמצאים יהודים היו מתקנים עירובין אמרתי שהיה זה צמקומותינו שלא היה אפשר בלא זה דהיו צריכין להאכיל את הבהמות שלהרבה אינשי הי' הפסק בין הבית והרפת שהיו צריכין להביא להם מה שצריכין לאכילה ושמיה ואלו שהיו להם סוסים הרי הוצרכו להשקותם מהבצרות שהיו רה"י ולהוציאם להרחוב שבלא תיקון היתה כרמלית וגם לצורך האדם עצמו היה צורך גדול שהיה קשה להכין מים כל הצורך וכן הרבה דברים נחוצים היה קשה להכין כל הצורך וכדומה וגם צערים גדולות היה זה דבר קשה שלכן היו גם ערים גדולות שהיו מתקנים עירובין, אבל כאן צומנינו שאין שום צורך להביא אף בחול בכל יום ויש אנשים שמכניסם לשבוע שלם וגם ליותר משבוע מחמת שיש מקררים בכל בית ובית שלכן אין תקון עירובין דבר נחוד אלא רק לאטפויי הנאה בעלמא אין זה ענין להשתדל בזה, ואף שהוא דבר טוב צעוה"ר שאיכא הרבה עוצרי עבירה שתיקון העירובין ימעט האיסורין ליכא חיוב להפריש צבציל מומרים צמודי דהלכה כרשב"ג דהלעיטוהו לרשע וימות צב"ק דף ס"ט עיין רמב"ם פ"ט ממע"ש ה"ז ובש"ך יו"ד סי' קנ"א סק"ו וצדגמ"ר שם, ושוגגים שאין יודעין האיסור אין מנזיין ואולי

ולפום ריהטא הי' נראה ממתני' דריש גיטין המציא גט ממדינת הים צריך שיאמר צפ"נ וצפ"נ ר"ג אומר אף המציא מן הרקס ומן החגר ר"א אומר אפילו מכפר לודים ללוד ופרש"י אפילו מכפר לודים שהוא מחו"ל ללוד שהוא סמוכה לה והוא מא"י וצתוס' אומר ר"י שהזכיר לוד לאשמעינן אע"פ שהיתה נקראת כפר לודים על שום בני לודים שהיו מנזיים בה תמיד אפ"ה ז"ל צפ"נ וצפ"נ ולא חשוב כלוד ענמה ע"כ. ועוד שם רשב"ג אומר אפילו מהגמוניא להגמוניא ופי' בגמ' וברש"י שם עיר אחת שהיו בה שני הגמונים ומקפידין זה על זה שלא יהיו בני הגמוניא זו נכנסים לחברתה (ועיין נדרים נ"ו ע"ב הנודר מן העיר ועיין א"ע סי' קכ"ח) ונראה לכאורה דאפילו כפר לודים ולוד שהיו שתי עירות סמוכות ממש והיו מנזיים שם בני לודים תמיד ואפ"ה הו"ל כשתי עירות ואפילו עיר אחת בשתי הגמוניות ומקפידים מקרי צ' עירות וא"כ לענין עירובין נמי כששתי עירות סמוכין זה לזה כיון שיש להם צ' ראשי העיר ושאר פקידים הכל באשר לכל עיר לענמו נחשבין כשתיים גם לענין עירובין.

איברא דצש"ע סי' שצ"ח ס"ז היו שתי עירות זו סמוכה לזו קמ"א אמות ושליש כדי שיהי' ע' אמה ושיריים לזו וע' אמה ושיריים לזו חשבים שתיים כעיר אחת ונמצאת כל עיר מהן מהלכות את כל העיר השני' וחוצה לה אלפים אמה ע"כ ועיין עירובין נ"ה הנה מצואר דלגבי עירובין כל שסמוכין זה לזה נחשבין כעיר אחת לענין תחומין עכ"פ ולענין אי' הוי רה"ר נראה דתלוי באם יש להם רשות לעבור שם צלי עיכוב ואם יש שם עוצרים ס"ר בצורך י"צ מיל כדגלי מדבר ואפילו אינם מאותה עיר גופא אלא באים ממקומות אחרים כל שעוצרים שם בכל יום ויום ס"ר על משך שטח של י"צ מיל הו"ל רה"ר ועיין רש"י עירובין נ"ט ע"א צמסנה עיר של יחיד שלא היו נכנסין בה תמיד ס"ר של צנ"א ולא חשיבא רה"ר ללא דמי לדגלי מדבר ועיין תוס' שם והנראה מדכתב רש"י ולא היו נכנסין שם משמע דאם היו נכנסין לשם ס"ר אפילו לא הי' צעיר ס"ר מ"מ הוי רה"ר ולפ"ז נראה לפענ"ד בשתי עירות נמי הסמוכות זו לזו הגם שיש לזה ראש העיר לחוד וכל פקודים יחד לשמור על העיר ותקנותיה מ"מ כיון שנכנסין בה ס"ר בשטח של י"צ מיל נראה דהו"ל רה"ר דלענין רה"ר הכל תלוי אם יש שם ס"ר עוצרים ברשות הרבים צלי עיכוב ומניעה יהי' באיזה מקום שיהי' כל שיש רוחב ט"ז אמה וס"ר צוקעים צו צלי עיכוב ומניעה זה מקרי רה"ר, ומיהו פשוט דאם יש להם חוקים ידועים שזה מעכב ההילוך וכיוצא בו הו"ל זה רשות צפני עצמו וזה צפני עצמו.

וגדוליה מזו כתב השואל צשו"ת שואל ומשיב ח"א סי' רנ"א שנשאל אהא דמצואר צש"ע א"ח סי' שס"ה ס"ב

שכיח גם בזמן הזה כמו שהי' זמניהם אם לא יותר ואם התם בשביל שבת אחד קרי לי' מקלקל את הרבים ק"ו לתקן בכל השנה ושנים רבות וראיתי לרבינו הגדול מרן הח"ס ז"ל א"ח סי' ז"ט שנשאל מהמאה"ג מוה"ר ארי' ליב לברר לו צראיות מדברי חז"ל שראוי ונכון לכל קהל עם ישראל בכל מקומות מושבותיהם לתקן מצבותיהם כדי שלא יכשלו רב המון עם בהוצאה מרשות לרשות ביום ש"ק.

תשובה דבר זה אינו צריך לפנים ולראי' והוא מן השכל ומן המצואר דצברי חז"ל השכל מחייב באשר ששמירת שבת קודש הוא אללנו מנמנות הראשיות ומי שאינו משמר כהלכתו הרי הוא ככופר ומומר בכל המורה כולה כמצואר בעירובין ס"ט, ואיסור הוצאה הוא מאותן המלאכות שהעובר עליהם הוא מומר לכה"ת וזה מצואר בעירובין ס"ט דהוא נפיק חומרתא דמדושא פרש"י שהוא טבעת שבאצבע ודנוהו כדין כופר בכה"ת וכמי שיצא מדת ישראל וכ"כ חמור שאפילו צדקה לא רצו להתיר לאחר שאינה מעורבת (א"ח סי' של"ד ס"י ומג"א סק"י"ד שם) ואנו מצוין על הקטנים שלא להרגילם בחילולי שבת כמצואר בש"ע א"ח סי' שמ"ג סעיף ג' ואפילו דצברים של שבות ומצואר שם דמירי אפילו בקטן שלא הגיע לחינוך שהוא כבן ד' וכן ה' שנים אבל כשהוא בן שש שכבר הגיע לחינוך כמצואר שם בש"ע סי' תי"ד וצמ"א סק"צ ודאי איכא חיוב וא"כ כל בר דעת ישפטו בשכלו שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור את כל בני ביתם קטנים כאלו וגם לא נשותיהם וחלושי דעת לשמרון בכל יום השבת מצלי להוציא מפתח ביתו חוצה דברים קטנים ומטפחת וקטנים ופתח בידם וכמה זער ודוחק יסבלו הגדולים הגזורים וכו' א"כ השכל הפשוט גוזר שראוי ומחויב לתקן החצרים והמצבות בעירובי המחר טלטול.

ואמנם ע"כ מצינו לחז"ל צינה ט"ז סוף ע"ב דההוא מרבנן שהי' אוסר לערב צי"ט שחל להיות בע"ש ואמרו עליו שהוראתו לקלקולא ופריך הש"ס מאי קלקולא הרי החמיר ומתוך כיון דמקלקלי ציה רבים היינו קלקולא פרש"י ששוכחים ומטלטלים כו' א"כ ק"ו השתא ומה התם אינו אלא לשבת אחד וקל יכולים להזהר בטלטול שבת א' ומה המורה שהוא כן משום חומרת י"ט שלא לערב בע"ש שהוא י"ט קרי ליה קלקולא שבתות השנה כולה והדבר מוטל על הרב הת"ח שבעיר לתקן המצבות ואם לאו מכשול וקולר העם על זווארו כדאמרינן בעירובין ס"ח ע"א א"ל רב"ח לאציי מצובה דאית ציה גברי רבצרי כרבנן לא ליהוי צה לא עירוב ולא שיתוף והוצרך אציי להתנצל שם על המכשלה שמתח ידו ע"ש מה שהאריך שהברכה על מצות עירוב הוא על מצות התיקון הגדול להשמר מאיסור הוצאה אשר ממש א"א להזהר ממנו, וברוך ה' אלקי ישראל אשר נתן בלב מלכים וסגנים ושרים אשר עם

גם ליכא ולעומת זה איכא חסרון בתיקון עירובין שירגילו להוציא ולפעמים שיתקלקל בשבת ולא יוכלו להודיע ויכשלו בעלי תורה אבל בשנים האחרונות התחילו לתבוע שיתקנו עירובין מחמת שהנשים מטעמות הרבה מזה מפני שמניעת הנאה הוא זער גדול להם מפני הרגילות להיות מפונקות ואלו שיש להם תינוקות אין יכולים לנאת מהצית כל השבת וכדומה ויש גם שאין יכולות להצליג על דעתן ורלונם ועוברות והתחילו בשביל זה בצמה מקומות לתקן עירובין, ושייך להחשיב כשאכא הרבה מוצעין לנרוך ויש אולי מקומות ששייך להחשיב גם נרוך גדול ושייך להרב המקומי לידע זה, וא"כ ודאי לא שייך למחות ואולי יש גם להשתדל ציה, אבל צריך לדון על המקום לעשות שם תיקון עירובין, עכ"ל"ק.

והרבה טרחתי והתבוננתי להצין דבריו הקדושים האמנם תמהני פה קדוש יאמר כן שהרי תקון עירובין הוא מ"ע מד"ס כמ"ש הסמ"ג סוף מ"ע דאורייתא וז"ל אחר שקיימנו מ"ע של תורה נחל לצאר מצות עשה שהם מד"ס והם חמש מצות מצות עירובין מצות אבל מצות תשעה באצ מצות חנוכה מצות נטילת ידים הנה ביאר לן דתקון עירובין הוא מצוה כנט"י ונר חנוכה ואטו מי שלא ידליק נר חנוכה לא יחשב צברינן שעובר על מ"ע דרבנן כל שיכול לקיימה ואטו מ"ע זו תלוי בזמן או בטעם וצמקום שיש סוקים וחמורים וקשה הטלטול וקל הטלטול, והלא שלמה לעולם תיקן ועיין בקונט' אום אני חומה שחציתי צ"ד הרחצתי ציה, והצאתי שם דברי הרמב"ם בסק"מ שורש ראשון שכתב מפורש דמ"ע דרבנן הוא מצות עירובין כי אנו מצרכין עליה אקצ"ו כמו אגר חנוכה ומקרא מגילה ונט"י וצרמב"ם פי"א מהל' ברכות ה"צ ומרדכי עירובין ס"ח מצואר דמצוה לערב דלא יתי לדי איסור ובהגמ"י מציא כן בשם תוס' דאיכא מצוה לערב בכל מקום כדי דלא ליתו לדי איסור וזה צין צריכין ליה וצין לא צריכין ליה כיון שבלאו הכי אפשר שיצא לדי איסור.

ובגמ' צינה ט"ו ע"ב ת"ש דרב תחליפא בר אצדימי עבד עובדא כותיה דשמואל ואמר רב תחלת הוראה דהאי ז"מ לקלקולא כו' מאי קלקולא איכא ומשני כיון דמקלקלי צה רבים היינו קלקולא ופרש"י כיון דמקלקלין צה רבים ששוכחין ומטלטלין בלא ערוב היינו קלקולא אם הי' מותר לערב אחרת והוא אסר עכ"ל וצ"מ שם וז"ל ומכאן למדנו שהמצוה לערב עירובי חצרות ושתיפי מצבות כדי לשמור הרבים מקלקול ע"כ. וכ"כ להדיא בש"ע א"ח סי' שצ"ה ועיין באחרונים וצ"מ"צ שם שהטעם של תיקון עירובין שלא יבואו לדי חילול שבת ע"י ששוכחין ומוציין בשבת ע"ש. הנה מצואר מפורש דהטעם דמצוה לערב הוא כדי שלא יתקלקלו רבים ע"י ששוכחין ומטלטלין בשבת בשוגג ונמצא חילול שבת בשוגג ולמה לן לצדות טעם מסבחת עצמנו ודבר זה ודאי

ופלטיא גדולה ולכל רה"ר גמורה שאין יכולין לערב שם כו' וירמיה כשהזהיר על גוף האיסור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שעל ידי שעברו על גזירתו באו לגוף האיסור של תורה ע"ש.

מבואר דהטעם אדרבה דוקא תיקן לערב במקומות ועירות גדולות במקום שאפשר לערב כדי שידעו לחלק ושלח להוציא במקום שאסור לערב, ועכ"פ לא מצינו בשום מקום הטעם ללא תקנו רק במקומות שלא הי' אפשר להציא מאכל לזהמות וסוסים וכיוצא בו וזה לפענ"ד פשוט מאד. מלבד שהאמת שיש כמה בנ"א חולין שצריכין לנאת מציבתם ולהוציא מעדעסינען ולפעמים צריך לילך לרופא ולהציא החינוק אצלו והנשים צריכות לילך לביה"ת, וסיפר לי האדמו"ר ר' לוי יצחק האראוויץ שליט"א מבאסטאן שבאת לציחו אשה אחת וקבלה לפניו ששבת הי' צריך להיות היום הכי טוב אצלה אצל בשנים אחרונות היא מפחדת מיום השבת שהיא אסורה וכולואה צבית כל היום ואמרה לו צפירוש שרצונה היה להוליד עוד בנים אצל מפחדת מליד עוד ילדים שלא תוכל לקבול ליטב אמת צבית כל יום השבת והנה זה עוצדא ומציאות שע"י שאין עושין עירובין ח"ו ממעטין צפ"ו כה"ג ועוד ועוד כמה דברים ועניינים וכבר הבאתי צקונטרס אום אני תומה דברי הכוזרי מאמר ג' סימן נ' דשלמה תיקן עירובין כדי שלא יהא אדם ציוס העונג ושמתח לבו כמו עזר צביתו ולא יכול להניע מאומה ע"ש עכ"פ לפענ"ד פשוט די' מנזה גם כעת לעשות עירובין בכל עירות להרים מכשול חילול ש"ק מעל כל העם כמבואר בגמ' ובדברי מרן הח"ס ז"ל להדיא.

ג מה שכתב מרן הגאון ר"מ פיינשטיין שליט"א דבשביל למעט בחילול שבת דרשעים ליכא חיוב להפריש מומרים דהלכה כרשב"ג דהלעיטוהו לרשע וכו' ושוגגין שאין יודעין האיסור אין מצויין ואולי גם ליכא ע"כ. הנה צמה שניין לדג"מ וגם להלכתא דרשב"ג לא מציעא להחולקין עליו ועיין רי"ו ח"א נתיב ח' וצחי' הארכתי צוה הרבה, בר מן דין כתב מרן צבית שערים דהא הלכתא דהלעיטוהו לרשע וימות לא נאמרה בתקנה שהיא לכלל ישראל רק ביחידים, עוד כתב מרן הצי"ש א"ח סי' קפ"א דלא אמרינן הלעיטוהו לרשע אלא דבשעה שעושה איסור אחד א"צ להפרישו צאותה שעה שלא יעשה עוד איסור אחר כיון דמ"מ רשע הוא צאיסור א' אצל אס אפשר להפרישו שלא יעשה איסור כלל ולא יהיה רשע ודאי אנו מצויין לעשות תקנה להפרישו ע"ש והכ"נ הרי התקנה היא שלא יוצאו כלל וכה"ג ליכא טעם משום הלעיטוהו, ומעיקר תקנת שלמה למדנו דתקן עירובין מפני שלא יטעו העם ויאמרו כשם שמותר להוציא כיון שהצית צבית מיוחד לאדם והחזר מיוחדת וכו' הרי שתקנו שלא יטעו.

ה' חוסים צללם שנותנים רשות לשמור דתנו בכלל וצפרט לקצוב עירובין צמצויותיהם אפילו צמצויות שגדולי מלכות דרים צה אס צריכים להחיר טלטול לישראל נותנין רשות ומי לנו גדול מעירנו פרעקצורג מטרופולין דמדינתא כו' ע"כ אין להאריך יותר ופשוט שמעלתו ידידי הרב נ"י ישתדל צכל עוז לתקן בני קהלתו וה' יתנהו לחן ולחסד צעיני הצישאף האדון הגדול החסיד נסיך עירו ויתן רשות להסיר מכשול ותקלה וצחסדו ירים הודו וכסא כבודו ע"ש.

הנה כתב מפורש מרן הח"ס ז"ל דמנזה הוא להשתדל צכל עוז לתקן עירובין צכל מקום ואפילו צמטרופולין ועיירות גדולות והטעם כדי להסיר מכשול והמכשול אינו צשביל הוצאה שצריך להציא מאכל לזהמות או סוסים או כיוצא צזה אלא אדרבה המכשול שלא יוצאו צשווג או סתם הוצאה שא"א להאדם ולנשים ולקטנים לזהור צהם ואדרבה לא הזכיר כלל ענין של צהמות וסוסים והטעם נראה פשוט דצהמתם היו צחצרות ועירובי חצירות הי' להם ממילא ורק עירובין להוציא צכל העיר הי' כדי להסיר מכשול עכ"פ כתב מפורש מרש"י צינה הנ"ל ומשאר מקומות דהמכשול והתקלה הוא או צשביל נשים וקטנים או צסתם צנ"א שישבתו וזה ודאי שייך היום צכומונו ופשוט מאד. וכ"ש הוא מומניהם שהדור צרוץ יותר ויותר ואין יכולין לעמוד כידוע. וצפרט הטעם דנשים חלושי דעת לא יוכלו לקבול ליטב עם הקטנים ולשמרם צכל יום השבת מלהוציא וכו'.

ועיין גמ' עירובין כ"א אמר שמואל צשעה שתקן שלמה עירובין ונט"י יתה צ"ק אס חכס בני ישמח צבי גם אני ולא ציארנו טעם לתקנה זו ועיין רמב"ס פ"א ה"ד מעירובין ומפני מה תקן שלמה דבר זה כדי שלא יטעו העם ויאמרו כשם שמותר להוציא מן החצירות ולרחובות המדינה ושוקיה ולהכניס מהם לחצרות כך מותר להוציא מן המדינה ולשדה ולהכניס מן השדה למדינה ויחשבו שהשוקים ורחובות האזיל והן רשות לכל הרי הן כשדות וכמדצרות ויאמרו שהחצרות לצד הן רשות יחיד ושידמו שאין ההוצאה מלאכה ושמותר להוציא מרה"י לרה"ר ע"ש וכתב ה"ה דטעם הרמב"ס פשוט וצרוור וראוי אליו. ועיין לח"מ שם גם הסמ"ג מ"ע דרבנן מנזות עירוב כתב ג"כ הטעם שתקן שלמה עירובין כי היו צנ"א אומריין כיון שהצית מיוחד לאדם אחד והחזר מיוחדת לרבים ואעפ"כ מותר להוציא מן הצית לחצר וכן מן הצחים לרחובות העיר שרצים צוקעין צהן והיו טועין צזה לומר מעתה דאין הוצאה מלאכה ומותר להוציא מרה"י לרה"ר גמורה עמד שלמה ותיקן שלא יטלטלו מן הצית לחצר שיש צתוכו צע"צ אחרים וכו' ועירוב שעושין צחצירות והשיתוף שעושין צמצויות עושה הכל רשות אחד וע"י כן מותרין להוציא ומעתה לא יטעו לומר שמותר להוציא מרה"י לקרטיא

סימן קם

בענין אכסדרה מצד אחד ושני עמודים ומצד השני היא מחוברת לכותל

ה' לסדר נותן לפניכם היום ברכה התשכ"ו בני יצו"א
 כבוד ידידי רוב חביבי הרב הגאון המפורסם ג"ה ג"א אי"א
 נו"ג פ"ה כש"ת מוה"ר יחזקאל שרגא רובין
 האלבערשטאם שליט"א אדמו"ר מציעשינוב.

אחד שב"ת. וע"ד שאלתו באכסדרה שיש לה גג ועומדת מצד אחד תמוכה בשני עמודים ומצד השני היא מחוברת לכותל ציהמ"ד וכפי הנראה צקו"ס שמ"ו אסור להוציא מצימהמ"ד לשם ומשם לצימהמ"ד וקשה ליה לגרע זה מעירוב שיש לו לחי מכאן ולחי מכאן ולחי ע"ג דהוה לורת הפתח והכ"נ העמודים יהיו לורת הפתח שהרי הוא מקורה והו לחי וקורה עכ"פ. וגם קשה למה לא אמרינן כאן פי תקרה יורד וקו"ס וצט"ו מצו"ר אפילו יש ג' מחילות לא אמרינן ציה פי תקרה ע"ש וצ"ע.

וברא"ה דהנה מדין תורה כל מקום שיש לו ד' מחילות אע"פ שאינן שלימות כל שיש להן אמה מכאן ואמה מכאן בכל זית כגון ד' קורות הנעוצים בקרקע צרה"ר לארבע זווית וכל אחת עזיה אמה על אמה שגמלא שלכל רוח יש מחילה כרוחב אמה מזוית זו וכרוחב אמה מזוית זו אם אין ציניהם אלא י"ג אמות ושליש הרי זה רה"י מה"ת אבל מד"ס אינן חשבות מחילות להחיר הטלטול צתוכו אפילו הן צכרמלית הואיל והפרוץ מרובה על העומד ולא החירו אלא לעולי רגלים בלבד לעשות כן סביב הציראות שצ"ה כדי שיהיו מים מנויים להם בצבתות וזה מצו"ר צגמ' וכן מקום המוקף ג' מחילות גמורות אלא שפרוץ ופתוח לגמרי צרוח רביעית או אפילו אין צו אלא צ' מחילות ולחי שלחי זה נדון כמחילה ג' כמו שנתבאר בצ"ע ס' שס"ג הרי הוא רה"י גמורה מה"ת וחכמים אסרו לטלטל גם צתוכו יותר מד"א ושלח להוציא ושלח להכניס מתוכו לרה"י ולא לרה"ר ויש חולקים אם הוא פרוץ ופתוח לכרמלית או לרה"ר עיין ט"ז ס' שס"ג ועיין טור ולבוש שם.

ולפ"ם זה באכסדרה שאין לה אלא מחילה אחת והעמודים אינם בכלל מחילות כיון שאין רחבם אמה על אמה משני צידיהם שיהיו הם מחילות ודאי דאסור לטלטל תחתיה וממנה לצ"ת. אלא דלכאורה לא דמי אכסדרה להני שהרי אכסדרה מקורה הוא ואנן קיי"ל פי תקרה יורד וקו"ס ואפילו נפרצה יותר מעשר כל שלא נפרצה צמילואה הרי אמרינן פי תקרה, אמנם גם זה ליתא דלא אמרינן פי תקרה יורד וקו"ס אלא צדאיכא מחילות ונפרצו וגם הפירצה אינה צמילואה או אמרינן פי תקרה יורד וקו"ס כשמואל צגמ' עירובין ז"ד

ברם מה שכתב עוד הגאון שליט"א דשוגגין שאין יודעין את האיסור אין מנויין ואולי גם ליכא, לא זכיתי להצין דצריו הקדושים וצכאן שצק לחסידותיה דעשה כל מחללי שבת דזמנינו למזדיין והלא יודע רוב מהדור החדש עכ"פ הם דין תינוק שנשצה להם ואפילו מהדור הישן הרבה מהם הם תינוקות שנשצו והגאון צעלמו כתב כן כמה פעמים והלא כל אלו אינם יודעים צין ימינם לשמאלס והם שוגגים גמורים ודאי מצוה עלינו להפרישם ממכשול כל מה שאפשר וז"ל החזו"א ה"ל עירובין סימן פ"ו אות י"ד ותינוק שנשצה צין העכו"ס דינו כישראל ושחיטתו מותרת שהוא צחוקת שאם יודיעוהו וישתדלו עמו כשיעור ההשתדלות שהוא ראוי לשוב לא ייד לבלתי שצ וכו' ושיעור ההשתדלות תלוי לפי התצוננות הדיינים כאשר יופיע צרוח קדשם צהכרעת דינו, וכמו כן אותן שאצותיו פראו מדרכי הציבור והוא נתגדל ללא תורה דינו כישראל לכל דבר וגמי צריך למוד שיעור ידיעתו אי לא חשיב מזיד ואותו שדיינינן ליה כאנוס זוכין עירוב עצורו עכ"ל. הנה מצו"ר עכ"פ דישנן לאלפים ורצבות שוגגים ואנוסים צומן הנה שמצוה עלינו לזכות עירוב עצורם ולהצילם מאיסור חילול שבת כמה דאפשר ופלא על הגר"מ פיינשטיין שליט"א שכתב דשוגגים צוה"ו ליכא.

ועיין חז"א הנ"ל שהציא עוד צמחלוקת האחרונים לענין דוקי צדורות האחרונים אי חשיבי כאנוסים ותמה אמ"צ ס' שפ"ה סק"א וצשעה"צ שם אות א' צ' כתב דדעת כל הפוסקים דגם דדוקי מחלל שבת צפרהסיא דינו כעכו"ס ותמה על הצי"י והט"ו והמג"א ומרן החז"א כתב דתמורה מאד תמיהתו שהצי"י צעלמו הציא דצרי התוס' ודן על הני דדוקים דשכיחי גצן דמעשה אצותיהם צדיהם וצומן הש"ס מזדיין היו וכל דצרי הפוסקים על הצדוקים שצימי הש"ס ע"ש ודו"ק.

וגדול"ה מזו כתב צאג"מ יו"ד ח"א ס' נ"ב לענין להציל מומרינן מאיסורין וז"ל ולכן ודאי דצב גדול שעשה כתרה"ה שיינהגו שם כשרות צמשגיח חרדי וכו' וכות גדול הוא לכתר"ה צמה שציל אלפי נפשות ממחללות אסורות ואף למנוע מרשעים מה שאפשר שלא יעצרו על איסורים הוא מצוה גדולה דהא מתני' קרי להו לנועין וגם הרמב"ם צפ"ט ממע"ש ונטע רצעי פסק שטוב לעשות לנועין. וצפרט שהוא מניעה מהרצה אנשים ויש מהם גם הרצה שהם כעין שוגגין שאין יודעין חומר האיסור מחסרון ידיעתם שהם כתינוק הנשצה צין העכו"ס שודאי גם מחוייבין אנתנו למנוע מהם איסורים כפי שאפשר ואף רש"ג יודה צוה עכ"ל.

אלו דברי ידי"ג דושכ"ג וכאש"ל וכל הגלויים אליו בלב ונפש
 מנשעה הקמן

סימן קסא

בענין רחוב מוקפת משלשה צדדים בבתים אי
מותר לערב בולה ע"י צוח"פ

ג' חיי שרה התשמ"א בני"י יצו"א

מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב כו' כש"ת משה דוב
איזודארפער הי"ו בישיבה הקדושה עצי חיים סיגעט בני"י
יצו"א.

אחדש"מ. בדבר שאלתו צרחוב שצ"ל אחד קמימה (דעד
ענד) ומנ"ל אחד פתיחה והוא מוקפת
משלשה צדדים צתים כחומה וכל הצתים עושים לעמון
עירובין אי שפיר דמי לתקן צקורה או לחי ולטלטל בכל
המצוי ע"י שמופי מצואות.

הנה דין מצוי עיין עירובין י"ב ורא"ש שם וצ"ע א"ח
סי' שס"ג סכ"ו דאין מצוי נותר בלחי או קורה עד
שיהיו פתוחים לתוכו צ' חצרות ולכל חצר שני צתים ושלא
יהא רחבו יותר מעשר אמות ועוד תנאים צדיני מצוי והרמ"א
ז"ל כתב דנוהגין האידינא לתקן כל המצואות צורת הפתח
דכל המצואות שלנו יש להם דין חצרות (ת"ה סי' ע"ד)
והמנהג הפשוט לתקן ע"י החבל הקשור לרחבו של מצוי ויש
להניחו על שני קנים מכוונים תחת החבל והחבל עליהם והוא
הנקרא צורת הפתח ע"ש, ולכן צדיקן נמי אם רוצים לתקן
רחוב זה צריך לתקן צורת הפתח באופן שמשני יידי הרוחב
יעשה שני לחיים גבוהים עשרה או יותר ולא למעלה מעשרים
אמות וגם יראו שיהיו הלחיים אלל החומה צתוך שלשה טפחים
ועליהם חבל או חוט צרול וכיוצא צו לשם צורת הפתח ואז
מותר לטלטל צו ע"י שיחוף צפת.

ודע דיש לזהר שלא יהא צרחוב זה פרצות גדולות צין צית
לצית מה שנמצא כמה פעמים שאם נמצא פרצות צריך
לתקן את זה שלא יצואו ח"ו לידי חילול צבת.

ובזה הנני ידידו בלתי מכירו וי"ר שיזכה ללמוד תורה לשמה
ולהרבות פעלים למען קדושת השבת עדי יבא ינון ולו יקהת
עמים המברכו בברכת צלח ורכב בלב ונפש

משנה הקמן

סימן קסב

בענין כמה שאלות מה נשתנו עדי אמעריקא
מערי יוראפ שאין מערבין בהם

מע"כ ידידי הרה"ג כו' כש"ת מוה"ר.... שליט"א אשכול
הסופר ברוקלין נ"י.

אחדשב"ת צידיות. היות כי ראיתי ממעכצ"ת שליט"א
זה כמה פעמים אדוערטייזמענט לאסור

ע"צ ואפילו לתוק' ור"ה ורא"ש שאפילו הוא צמילואה אמרינן
פי תקרה יורד וסותם מיהו היינו דוקא צנפרלו צ' מחילות זו
אלל זו צמילואס ונשאר צ' מחילות שניות צבוקות זו צזו וקירו
עליהם אמרינן פי תקרה אלל אם נפרצו צ' מחילות זו כנגד זו
צמילואה או ציותר מעשרה ונשאר צ' מחילות שלימות זו כנגד
זו כיון שיש ציניהם פילוש וקפנדריא מפרצה זו לפרצה זו
שכנגדה אין אומרים צו פי תקרה יורד וסותם. והטעם דדין
דפי תקרה הוא מטעם פתח ולכן כל שמפולש לא אמרינן דהיה
כפתח, ומה"ט אם נפרצה צקרון וזית לא אמרינן פי תקרה
צצקרון וזית אין עושין פתח כמצואר צגמ' שם.

והנה כי כן כיון דתקרה שאין לה מחילות מן הצדדים לא
אמרינן צה פי תקרה יורד וסותם עיין צש"ע סי' שס"א
ולכן החלל שמתחיה דינו לגמרי כרשות המהלכת לפניו ואסור
לטלטל תחתיו א"כ צדיקן נמי כיון דהני עמודין לא הוי רחצן
צאופן שיהיו עכ"פ צ' מחילות צבוקות לא אמרינן פי תקרה.

והא קושיא דא"כ כיון דשני העמודין נמוגים תחת התקרה
עכ"פ ליהוי כצורת הפתח שמתיר כדקיי"ל צש"ע סי'
שס"צ דהא לא גרע תקרה על העמודים מקורה על הלחי
דמועיל וכ"ש הוא מקורה כולה לא קשיא דצורת הפתח
שמתיר היינו טעמא דאיכא לחי וקורה צכל הצדדים ואיכא
צורת הפתח אלל הכא אף דאיכא צורת הפתח מלפנים צמקום
ששתי עמודים עומדים תחת התקרה והכ"נ נידון הוא משום
צורת הפתח אלל אחתי ליכא צורת הפתח מלפניו השני מקום
שהאכסדרה צבוקה לכותל נמצא דמן הצדדים אין שם מחילה
כלל והוי פרוץ צמילואו מזה לזה צמפולש דאין לה לאכסדרה
רק שתי מחילות מחילה הצדיקה צה וצורת הפתח מלפנים
אלל חסר מחילה משני הצדדים האחרים והדרינן לכללל דכל
שאין כאן שני מחילות צבוקות זה צזה וליכא כאן פי תקרה
ולא מחילות ולכן אסור לטלטל צה. והתקנה לזה, כלומר לתקן
אכסדרה זו, שיעשה עוד שני לחיים קנה אחד אלל כותל הצית
מקצה מזה וקנה אחד אלל כותל הצית מקצה מזה מכוונים
כנגד העמודים שצבוקות ויהיה הקנה עם העמוד שכנגדו מלפני
זה נדון משום צ"ה וכן צלד השני ויהיה צה"פ מכל הצדדים
וכותל הצית היא מחילה רביעית ומותרת לכל הדעות. ואף
שמן הדין א"צ אלל ג' מחילות ורביעית אומרים פי תקרה
וכמ"ש לעיל מ"מ לכתחלה טוב להחמיר ולחוש לדעת
הפוסקים דגם רביעית צריך תיקון ועיין מג"א סי' שמ"ו
סק"ג שכתב כן כמו שכתבתי ועיין עוד צש"ע הגרש"ז סי'
שמ"ו ס"ק י"ב ואחי שפיר צס"ד.

אלו דברי ידידות מידי"נ דושכ"ת בכל עת מברכו בברכת
כתיבה וחתימה טובה מכבדו ומוקירו כערכו בלב ונפש

משנה הקמן

הרצים בחלול שבת ח"ו, ולמה בארה"ב הרואה לתקן עירובין נקרא מכשיל את הרצים בחלול שבת.

ב"ה נשחנה שמהרצנים הנותנים הכשרים על דברים כגון צמר ומאכלות אסורות בעירות גדולות שרצני ארץ ישראל לא רצו להכניס צמר בהכשר שלהם ורק לפי שמקבלים דמי הכשר מתירין ומאכילין הצמר לרצים ואותן רצנים אוסרים עירובין בעירות לפי שאין צו קבלת הכשר ודמי הכשר.

ב"ה נשחנה פארעסט הילס, פאר ראקאוויי, מאנסקי, סקווער טאון, דעטרויט, באלטימאר, ועוד כמה עירות שהתירו לעשות עירובין ע"פ הוראת גדולי התורה ועל השאר אוסרין.

וראיתי לאחד הרצנים שיצא לאסור מפני צ' טעמים, א) שהמ"צ והערוך השלחן אוסרים, ב) מפני המסורת שרצני אמעריקא הקודמים לא עשו עירובין. ודברים אלו מביאים לידי תמימות, לדוע דהערוך השלחן ומרן החפץ חיים בזמנם היו עירובין בכל העולם ואפילו בעיר של המשכנות יעקב שאסר עירובין בתוקף ה"י עירוב צעירו ממש, והערוך השלחן כתב דמי שיאמר שאין לעשות עירוב יאמרו שהוא משוגע וכמו שצ"ל הלכה למשה מסיני לפסוק כרש"י ולא כרמב"ם, וכן הוא המנהג בכל העולם מאז ועד עתה לתקן עירובין וכל העולם נהג כהצ"ח אפרים ומרן החו"א הוסיף דבזמן הזה ליכא רה"ר והלכה ככתבתי. ואין אחר מנהג ישראל כלום וח"ו להוציא לעו על אחינו בני ישראל בכל העולם שנהגו בכל הדורות לתקן עירובין שחללו שבת ח"ו. והמ"צ נמי כתב להדיא דאין לאסור לאחרים אלא שלעצמנו יכול להחמיר ודו"ק. ועל הטענה מרצנים הקודמים בארה"ב שלא עשו עירובין הוא פשוט טעות, דהרב הכולל ר' יעקב יוסף ז"ל עסק בתקון עירובין בנז"ל יארק ויש לזה תשובת מהרש"ם וגם הרב יודלעווין התיר לעשות עירובין והמפורסם אין לריך ראי' ואם בשאר מקומות שבעונ"ה לא היו צהם אנשים שומרי התורה ולא היו רוצים בעירוב ולא איכפת להו לא עשו עירובין, והלא גם ישיבות ומקואות לא בנו וכי צעציל זה אכן לא נבנה ישיבות, חסדי ה' שצננים אחרונות העיר ה' רוח בני ישראל ומצוקים עירובין מישראל בכל העירות מי יתן ויתקנו להם עירובין ויזילו אלפים ורצבות מישראל מחלול שבת הנורא ר"ל השורר בפרט בהוצאה וטלטול שכמעט אין נלוזין רוב ההמון ובפרט הקטנים ומזה רבה להזילם מחלול שבת דרצים.

ב"ה נשחנה שצננים הקודמות לא חתמו על קול קורא אלא פוסקים גדולי הוראה בישראל שהיו צקיאים ומפורסמים כבעלי הוראה גדולים ועכשיו חותמין על קול קורא אנשים שכמעט אין להם שייכות בלימוד הלכות צש"ע א"ח וכ"ש בפסק הלכה למעשה וכ"ש בהלכות עירובין והם החותמין

תיקון עירובין באמעריקא ולעקור מה שתקן שלמה המלך עליו השלום מנות עשה דרבנן לתקן עירובין ובגמ' עירובין אמרו ז"ל דצשעה שתקן שלמה עירובין יצאה בת קול ואמרה אם חכם בני ישמח לבי גם אני ועכשיו כנראה תורה חדשה מאמעריקא תצא לצטל מה שתקן שלמה המלך ע"ה צחכמתו ואנת שלמה אן חכמתך מי יגלה עפר מעיניך ואם הייתי רואה שאסרו לתקן עירובין במקום אחד מטעם זה או זה הייתי מחריש אבל איך אחתפק צעת שאני רואה שעל הכלל כולו יצאו לאסור עירובין בכל העירות באמעריקא תמה תמה אקרא והלא אין צ"ד יכול לצטל דברי צ"ד חצירו אלא א"כ גדול הימנו צחכמה וצמנין ומי הוא זה אשר יאמר כי גדול הוא מצ"ד של שלמה המלך ע"ה ולצטל מה שכבר עשהו המלך הגדול ונהוג עלמא זה אלפיים שנה צגלות וקודם לו בארצנו הקדושה. והנה צעם הפלפול צענין תקון עירובין אין זה ענין לפלפל צעתון אמנם אעפ"כ אציג כאן איזה שאלות וקוסיות להאוסרין עירובין באמעריקא.

ב"ה נשחנה עירות דארה"ב מכל עירות שצכל העולם, שצכל העירות צחו"ל עשו עירובין בהצממת גאוני הדור מדור דור עד דורינו אנו, הגם שהיו עירות גדולות ואחשוב קצתם מהם ווארשא עיר רצתי עם, ווילנא, לאדזש, ווין, פרעשצארג, האג, לאנדאן, וצכל ערי יוראפ ממש כקטן כגדול היו עירובין, וידוע שהגה"ק ממנוקאטש הגם שהחמיר לעצמו שלא להוציא קתם אפילו ע"י עירוב מ"מ פעם אחת צשנה הוציא צצבת ע"י עירוב שלא יחא צכלל אינו מודה בעירוב, ופאריס שהיא עיר רצתי עם יותר מכפלים מששים רצוא התיר מרן ר' חיים עוזר והחו"א ז"ל לעשות עירוב, והתשובה עדיין תחת ידינו היא.

ב"ה נשחנה עירות דארה"ב מעירות דארצנו הקדושה צירושלים ת"ו יש עירוב ועדה החרדית הוסיפו חומרות ועשו עירוב לעצמם וישנם צ' עירובין אבל צ"ה בני ישראל אפילו מתחמירין מטלטלין ומוציאין צירושלים כהיום, תל אביב עיר ואם צישראל, חיפה עיר ואם צישראל צלי עיה"ר וצכל עירות צא"י כגדול צקטן צכל עיר ועיר וצכל מדינה ומדינה יש עירוב ומתקנין עירובין ע"פ תקון חו"ל ומה נשחנה עירות דארה"ב מאלו.

ב"ה נשחנה חכמי הדור הקודם גדולי התורה מחו"ל וארץ ישראל שלהם התורה החמירה לתקן עירובין לחכמי ארה"ב האוסרים לעשות עירובין.

ב"ה נשחנה אחינו בני ישראל שצארץ ישראל וצערי יוראפ שלהם ועליהם ועל צניהם חם המקום להזילם מחלול שבת ע"י תיקון עירובין שהעיר ה' את רוחם לתקן עירובין צצציל אחינו בני ישראל וכמ"ש מרן הח"ס בתשובה שמי שמונע עצמו ואחרים מלעשות עירובין הרי זה מכשיל את

לאסור עירובין והלא זה חוכא וטלולא וזיון התורה ואנשי ירושלים לא היו יושבין לדין אלא א"כ יודעין עם מי.

והתירויין עבדים היינו לפאליטיקא ואחד הרוצה לכוף את דעתו על אחרים לוקח צוויי-דריי פרומע צעלי תשובה וכיוצא בהם ושולחים אותם מרצ לרצ ומקבל חתימות מפה ומשם ומפרסם והרי הוא כבר לאחר המעשה.

ועתה ידידי היקר נא להשים עינו על הדברים הללו וזין תזין את אשר לפניך כי אין עם לחשות במקום שיש חלול שבת אין חולקין כבוד ונא להעיר הענין כפי ידו הגדולה בזה.

ידידו דושה"ט ויש"ת בלב ונפש ואנחנו מ"ה

סימן קסג

ברין אם העלעוועיטער בשר לצ"ה"פ

א' לסדר כי כל העדה כלם קדושים התשמ"א בני יצו"א מע"כ ידי"ג הרב הגאון המפורסם ור"ח נו"נ אי"א כו' כג"ת מוה"ר יחזקאל ראטה שליט"א דומ"צ דקהל ייטב לב דסאטמאר בארא פארק בעמח"ס חשובים לתועלת הרבים.

אחדש"ג צידיות נאמנה וצכבוד הראוי למעכ"ג. את נדרי אשלים לצרר בזה שמעתתא בזה נדברנו בענין תיקון עירוב לצבארא פארק ומע"כ העיר דהגם לעגס תיקון מסכים שהוא תיקון גדול ומצוה לתקן כמבואר בש"ע וכמו שנהגו מעולם ועדיין נוהגין בכל המקומות להציל רבבות מאחינו בני ישראל מחילול שבת האמנם פקפק על עגס ההיתר מהעלעוועטאר על רחוב ניו יוטריק שבעצמו הלך לראות אם הוא נה"פ כשרה ונראה לו לכ"ג שכיון שהתם העמודים אשר מחזיקים את הקורה הם מן הצד כזה. ולפי שכבר העירו לי מזה גם אחרים ושמתעי בני תורה מודנין בזה שמעתתא ולכן אמרתי להעלות על הכתב ולצבר

דהוא הלכתא פסיקא והיתר צרור לכל הרוצה לסמוך על מנות עירובין בכלל ובאמת כי כבר התירוהו הפרושים הגאונים הצדיקים מדור שלפנינו ה"ה הגאון הגדול פוסק הדור בעל מהרש"ם והגאון הגדול בעל הרי בשמים והגאון מפרעמישליאן והגאון מקיעלץ ובעל תירוש ויזהר מוצא להרב סיגל שהתירו לערב במאנהעטן ומחילה אחת מהעלעוועטאר הנקרא טירד-עוועניו-עלל. כידוע ומבואר דכבר התירו לצרף העלעוועטאר למחילה וגם שהמפקקים אז על העירוב פקפקו מטעם זה שעלעוועטאר אינו מטטרף ולא הוא מחילה טובה אמנם הרי המהרש"ם והרי בשמים ועוד התירו ומה שטען

עליהם אז רצ אחד הרי נראה להדיא שלא שמעו לו אלא עשו הלכה למעשה ועירבו עם העלעוועטאר וס"ל דהו"ל נה"פ א"כ הרי לן הדבר יצא להתירא מכל הפוסקים הראשונים ז"ל צדור שלפנינו לסמוך על העלעוועטאר כמחילה וזה פשוט מאד.

האמנם לדידן לענ"ד אפילו להחולקים נמי מותר ומה שטוען מעכ"ג שבעצמו הלך לראות את העלעוועטאר והגם שמג' נדדים הוא צדור אבל מנ"ד מערב צרחוב ניו יוטריקט עד רח' ששים הו"ל קורה מן הצד עכ"ל ולפ"ז צ"ל דאפשר דהעלעוועטאר מאז לא ה"י הקורה מן הצד או לא סיימוה קמיהו דהני גאונים שהקורה מן הצד ולכן התירו. איצרא דגם זה קשה לומר שהרי צהדיא החולקים אז טענו הטענה נגד העלעוועטאר דנה"פ הוא מן הצד ומשמע דכבר טענו זה ואפ"ה התירוהו וא"כ נראה דכבר יצא גם זה להתירא ואין לנו להרהר אחר פסקס דקמאי ומ"מ כדי שלא יהיו דברינו צלי רא"י וכתורה חתומה ולכן אמרתי לצרר הא מילתא ומה' אשאלה שלא אכשל בצדור הלכה.

גרסינן בגמ' עירובין י"א ואף רבי יוחנן סבר לה להא דרצ דאמר רבין בר רב אדא אמר ר' ינחק מעשה צאדס אחד מבקעת בית חורתן שנעץ ד' קונדסין צד' פינות השדה ומתח ומורה עליהם וצא מעשה לפני חכמים והתירו לו לענין כלאים כו' ר' יוחנן אמר לכלאים התירו לו לענין שבת לא התירו לו במאי עסקינן אילימא מן הצד והאמר רב חסדא צורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום אלא על גבן כו' ופרש"י מן הצד שמתח הזמורה מזה לזה בצאמצעותו ולא על ראשיהן ע"כ (וקצת יש לדייק חיצת בצאמצעותו שכתב רש"י אי הכוונה דוקא בצאמצע אבל למעלה אכל ראשיהן אפילו לא היו על ראשיהן ממש שפיר דמי או דילמא אמצעותו לאו דוקא אלא כל שאינו על ראשיהן בצאמצעותו מקרי וצלמדי לפני התלמידים בישיבתינו הקדושה שביעור אחד הראתי לדעת דדא לכאורה במחלוקת שנוי.

ור"ח פי' מן הצד קנה מיכן וקנה מיכן כלומר שיש לו שתי מזוחות מן צ' נדדין ואין קורה על גביהן ולא משקוף ויש שמפרש פתחא מן הצד כגון קנה עומד כנגד הקונדס הנעוץ בזוית ונתן קנה על גביהן צד אחד על הקנה וצדו אחד על הקונדס שנמצא כצורת פירצה ולא כצורת פתח כלומר שהרי לא עשה לה צ' מזוחות אלא מנ"ד אחד מזוהו ומנ"ד השני הקונדס במקום מזוהו והיינו מן הצד, והרי"ף הביא פי' הגאון והרא"ש הסכים לפרש"י ועיין תוס' זבחים נ"ט ע"ב ד"ה ואימר קלעים ודו"ק.

והנה צירושלמי פ"א דעירובין הלכה ט' וז"ל רבי יונה אמר רב הושע"י צעי הדא פיאה (פיאה פי' צוה"פ) אמה איתמר מלמעלן מן הצד אין תימר מלמעלן כ"ש מן הצד לפי

שצריך לעשות לשם זה"פ דהיינו החוטם ההולך מקנה לקנה וכו' ע"ש וכן ראיתי בהרבה אחרונים שס"ל דזה"פ לא צעי נעשית לשם כך אלא צעי לסמוך עליו מע"ש והנה מתו"ח הנ"ל לכאורה נראה היפוך דעת הקרן לדוד דהתו"ח ס"ל דהקורה לעצמה לא מקרי זה"פ רק כל הג' קנים ביחד ולהקל"ד קורא לקורה בעצמה זה"פ ודו"ק.

וראיתי צשו"ת קונטרס התשו' סי' א' שינא לומר דמה"ט נדו רב האי והרי"ף והרמב"ם מפי' רש"י ופי' זה"פ מן הצד בקרן זוית דאל"כ תקשה מן הירושלמי דמן הצד כפרש"י אדרבה מעליותא הוא והאיך יהי' מחלוקת הבבלי וירושלמי מהיפוך להיפוך ומה"ט כתב לאמור דזה"פ מן הצד עכ"פ במחלוקת שנוי' מה הוא זה"פ מן הצד צפרט שגם לפרש"י קשה לשון הגמ' והגם שהקשו הרשב"א והרא"ש ור"ן על פי' רב האי מ"מ יש לדחוק ולהתאים שני השס"ים אפילו בדוחק ולא לשוי' מחלוקת בריוח וצפרט לפי פי' רבינו חננאל דמן הצד מיירי בלא תקרה ובלא משקוף כלל יש ליטב בריוח שני השס"ים ולדידי' לא קשה קושית הרא"ש והרשב"א וגם בעל פני משה על הירושלמי הנ"ל בפירוש מראה הפנים כתב דלכן נדו רב האי והרי"ף ורמב"ם מפרש"י וכתשו' הנ"ל כתב שאולי לא ראו הפוסקים דברי רבינו חננאל שלא נדפס אלא בזמנינו וא"כ יש לומר כיון דלא הביאו דברי ר"ח מסתמא לא ראו דבריו כמבואר בח"מ סי' כ"ה ברמ"א ס"ב ועיין שו"ת הרי"מ א"ח סי' ד' כעין זה. והי' אפשר לפי זה לפלפל גם לדידן אמנם לא ירכינא ליה וההיתר פשוט אליבא דהלכתא ואפרש שיחתי.

ובתחלה אציין הגבולים של העירוב מצד מזרח העלעוועטאר על כל צד של מעקדאנאלד עוו. מצד דרום עד קאני איילאנד. ומצד צפון עד רחוב 37 ששם יורד העלעוועטאר למטה בצקרקע אלא ששם יואא ויפרד לעלעוועטאר אחר אשר עכשיו לא משתמשים בו (וכנראה שרק מן השמים ביחוד הניחוהו להציל בני' מחילול שבת) והעלעוועטאר זה נמשך בכל צד צפון עד ניו יוטרין. צרחוב ניו יוטרין יש מחינות נעשות בידי אדם ממש וחומת שם כל המקום שצין העלעוועטאר זה להרכבת הנקרא ניו יוטרין טרעין. ניו יוטרין רכבת נמשך משם עד לקאני איילאנד מצד מערב ושם על התחנה שוב מתאחדים עם המעקדאנאלד טרעין. ולצד זה יאלנו שצעה כוכבי לכת רבנים הצקיאים בהלכות עירובין ועוד איזה בעלי בתים ת"ח וראינו שאין בשום מקום בשטח הזה פירצה של עשר טפחים או פחות מזה ממש השטח כולו מסובב צטרעין הנ"ל.

והנה על ג' דדין היינו מצד מזרח, צפון, דרום ורוב מערב יש זה"פ כהוגן שהקורה למעלה עומדת ועוברת על העמודים שתחתיה אמנם בניו יוטרין על צד מערב יש חלק

שהחבל יותר סמוך לקרקע הוא ונראית כצנין המחיתה אבל אין חימר מן הצד הא' מלמעלה לא עכ"ל הירושלמי ופי' שם הק"ע והפנ"מ דהצביעו האי זה"פ היכן הוא נותן מלמעלה או מן הצד א"ת מלמעלה מהני זה"פ כ"ש דמהני מן הצד דדומה למחיתה שהחבל יותר סמוך לקרקע הוא ונראית כצנין אבל א"ת מן הצד איכא למימר דלמעלה לא מהני משום שאינו נראה כ"כ כמו מחיתה משום שהרוח פתוח הוא עד למטה וכיון דלא הוי מחיתה בשום צד לא מהני זה"פ עכ"ל. והנראה מירושלמי דאדרבה זה"פ מן הצד עדיף וכשר לכ"ע יותר מזה"פ מלמעלה דמיציעא ליה אי מהני וזה היפוך ממה שפירש"י ולפרש"י ש"ס דילן חולק עם הירושלמי דלש"ס דילן למעלה כשר ומן הצד לא מהני ולהירושלמי מן הצד כשר ולמעלה מיציעא, ומנחתו בקונטרס התשובות סי' א' שתמה למה פרש"י היפוך מדברי הירושלמי יותר הי' ליה לפרש באופן שלא יהא סתירה אלא להשוותן.

והנה רבינו האי גאון ז"ל פי' מן הצד כגון שעשאה מצדו של כותל (עי' תו"י באלפס שלו) דהוה ליה פתחא בקרן זוית ולא עבדי אינשי הביאו הרי"ף ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל פט"ז מה' שבת ה"כ ח"ל וזה"פ שעשה אותה מן הצד אינה כלום שאין דרך הפתחים להיות בקרן זוית אלא באמצע ע"כ ע"ש וזה דלא כפרש"י וכתב ה"ה דעת הרמב"ם כדעת רב האי גאון אבל הרשב"א כתב כרש"י עיין ה"ה שם ובר"ן פ"א דסוכה מתקפ"ו ד"ה גרסינן צפ"ק דעירובין א"ר חסדא כו' ופי' הרי"ף משמיה דרב האי גאון כו' ולא נהירא כו' לפיכך נראה עיקרן של דברים כפרש"י כו' ע"ש ובתו"ח הקשה על רב האי גאון כקושית הרא"ש אלא דהקשה אפרש"י דמאי קאמר הגמרא זה"פ שעשאה מן הצד כיון שאינו עושה מן הצד אלא קנה העליון לחוד לאו זה"פ אלא שלשת הקנים ביחד מהוה זה"פ כמ"ש קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן והניח צ"ע ע"ש.

והאמנם במג"א סי' תר"ל ס"ב הוכיח מירושלמי דלענין סוכה צ"ה"פ צעי שנעשה מתחילה לכך ח"ל קליעת הזמורה מלכת בסוכה ואין סוף סכך מלכת מה בין זה לזה זה נעשה לשם חוה לא נעשה לשם כך ותמה אמרדכי שכתב להחיר אע"פ שלא נעשה לשם כך ע"כ יש להחמיר כ"כ המג"א, ובשו"ת קרן לדוד א"ח סי' ק"ה הביא תשו' מהרש"ם ח"ג סי' רס"ב שרצה לדייק מדברי המג"א דגם העמודים שלא נעשו מתחלה לשם כך לא מהני ותמה עליו שהוא פליאה נשגבה הא אפילו לחי העומד קיי"ל כאצ"י (עירובין ט"ו) דמהני וכן מבואר בש"ע סי' שס"ג ובמג"א סקיי"א ע"ש א"כ כ"ש זה"פ שמהני כשסמכו עליו כמבואר להדיא בטור וש"ע סי' שס"ג ומג"א סקב"ח ובכמה דוכתי בש"ע וכתב דמה שכתב המג"א בסי' תר"ל מיירי בקנה ע"ג

מהרכבת שהקורה אינה למעלה מהעמודין ממש אלא מן הצד לכאורה ונמשך כך כמה רחובות עד ששוב חזרת הקורה על ראש העמוד וזה נורתה. האמנם לעומת זה במקום יליאת הרכבת ממקום המחילות יש שם עמודים שהקורה עומדת על גבם ממש ולא מן הצד וזה נורתם, וגם ברחובות אח"כ שוב הקורה נמשכת על גב העמודים.

והנה הקורה המתחלת פה מנד האחד לצד לפון היא הקורה הנמשכת עד לסוף אלא שבקצת מקומות הוא מתעקמת קצת וחוזרת ומתפשטת ומאחר דקורה זו עומדת למעלה מן העמוד מתחלה ולא מן הצד וכן היא עומדת למעלה מן העמוד ברחובות הגבוהות לאחר ששים רק בשטח זה ישנם כמה עמודים שהקורה נראית מן הצד דבר זה לא מעלה ולא מוריד ולא מוזק כלל לזה"פ ואדרבה הרי הוא זה"פ בריאה וחזקה כאשר נבאר אי"ה. עוד שמעתי טוענים שהזה"פ מתעקמת באיזה מקומות שם ולפענ"ד גם בשביל זה ליכא לפסול כמה שמתעקמת ואינו מפסיד בזה כוה"פ ובמצוי עקום כתב מרן הגר"א ומרן בעל משנה ברורה בסי' שס"ד ס"ג אמה שכתב המחבר מצוי עקום כמין דלי"ת דינו כאילו הי' מפולש בעקמימות ובשני ראשיו לכל אחד לחי או קורה או ל"פ בכל אחד משני ראשיו ולחי או קורה בעקמימות וכתב ע"ז במ"ב אות י"ב דבמבואות שלנו שיש להם דין חזירות כמבואר לעיל בסי' שס"ו דעת כמה האחרונים דאף אם הם עקומות ומפולשות משני צדדין לרה"ר א"כ שום תיקון בעקמימות כמ"ש בסי' הנ"ל במ"ב סק"א ונוכל לסמוך על זה להקל כמו שציררנו בזה"ל.

ובב"י שס"ג סכ"ו במ"ב אות קי"א כתב והנה במבואות שלנו שאין צמים וחזרות פתוחות לתוכן אם הוא מצוי עקום יש דעות בין האחרונים וכו' והמנהג להקל שדי כמה שעושה התיקון בשתי ראשיו וכן פסקו המג"א סי' שס"ג סקכ"ז וא"ר ותו"מ ושע"ת סי' שס"ד וכן פסק מרן הגר"א והאריך להמיר ובשו"ת אמרי אש א"ח סי' כ"א תמה על הב"י ורמ"א שהחמירו שהרי גם הרמב"ם פי"ו, משבת הי"ט כדעת ר"י דא"כ תיקון בעקמומות ע"ש וכו"ה בריטב"א עירובין דף ז' בשם ריב"ן ועיין מהרי"ט סי' ז"ד וא"ר בשם מהרי"ו. ועיין בה"ל שם ד"ה דינו שהביא מחלוקת במצוי עקום וסיים ע"כ נלענ"ד דבשעת הדחק יכול לסמוך על שיטת הר"י וזהו אפילו במצוי שבזמן הש"ס ובפרט לענין מצוי שלנו בזדאי יש לסמוך להקל כדעת האחרונים המקילין המג"א וש"א דא"כ לעשות תיקון בעקמימותו אלא בשני צדדין כוה"פ וכנ"ל בהג"ה שם וזה מהני אפילו הי' רחב המצוי יותר מעשר אמות ע"ש.

והיוצא לנו מבואר מדברי כל הני פוסקים ובפרט מרן המ"ב והגר"א שפסקו דכל שבשני צדדין יש תיקון של

כוה"פ כראוי א"כ יותר בעקמימותו ושכן נהג עלמא לסמוך ע"ז אפילו שלא בשעת הדחק והנה כל זה אפילו במצוי עקום כמין ד' ממש ומפולש לרה"ר וכ"ש נידון דידן דאינו עקום כמין ד' אלא קצת מתעקס בשני מקומות כה"ג לכ"ע סגי בתיקון משני צדדין וזה ברור מאד וא"כ צדידן שהתיקון יותר משני צדדין ויש כאן הרבה מקומות שהקורה מונחת על העמודין ממש ורק בכמה מקומות הוא שאינו על העמודין אלא על הצדדין כה"ג לית דין זה צריך בשש דסמיכין על המקומות שהוא למעלה ממש ומותר אפילו לכתחילה ופשוט מאד.

והנה האחרונים נחלקו בענין זה"פ על הטעלעגראף או טעלעפאן או חשמל לעקטער שטאנגען שהדרך שתחצין ראש הקנה מן הצד כמין יחד של צרול מעוקס ועליו כמין גביע או ביצה מזכוכית וע"ז נכרך החוט של צרול דראהט בלע"ז ובשו"ת נפש חיה סל"ד כתב דלא הוי עירוב מן הצד (ועיין בה"ט סי' שס"ג סק"ג ומקו"ח סוף דיני תיקון עירובין וצדע"ת א"ח סי' שס"ג ס"ו) וכתב שכן נהגו בווארשא וכמה קהילות קדושות ובשו"ת תורת חסד להגאון מלובלין בסי' ט' כתב ג"כ דלזה"פ אינו מן הצד בטעלעגראף כיון שהחוט מונח על העשושית והאונקלי היוצא יחד על ראשי עמוד דמהני כמ"ש הפמ"ג סי' שס"ב צסופו ומה שהקשו מתוס' עירובין ב' ע"א וחזנים ס' ע"א דמשמע דכה"ג מקרי מן הצד עיין חסל"א מה שחי' דעיקר כחי' אחד בחוס' וכן הביא דעת השו"מ ושו"ת דבר אלי' סי' ט' ותשו' מאמר מרדכי ג"כ מתיר בפשיטות.

ובבבב"י התשובות סי' א' אות ה' הביא בשם בעל נפש חיה שכתב בתשובה להרב מוארקאטשין בעל מח"י (מתשבות ישראל) דכל שהי' בתחלת הט"ג לחי תחת הדראט או תחת היחד והזכוכית גבוה י"ט ובסופו ג"כ לחי אחר שבהנטרף אלו שניהם הוה לזה"פ שאין לזה"פ שיעור לארכו והעמודים שביניהם הם רק מחזיקי הקנה שלמעלה שהוא הדראט וכ"כ לו הגאון ר' יעקב מאיר זצ"ל חתנו של מרן רב הקדוש זצ"ל בעל שפת אמת שכן עשה חמיו הרב הקדוש הנ"ל בעצמו וגם הרב המ"ץ גור כתב לו כן והאריך שם הרבה דאפילו בלי לחיים מתחלתו ועד סופו מותר וכ"ש בלי הלחיים ביניהם וסיים ח"ל ופוק חזי מאי עמא דבר ובפרט שכן הוא בגור שעשה כן הרב הנדיק בעצמו שהי' רצן שכזה"ג ואם היה ח"ו שום פקפוק קצת לא היה עושה כן.

(ואנ"י מוסיף על זה שהרי באו אליו כל חכמי ישראל להסתופף צללו ואלו הי' שום פקפוק על העירוב האריך לא העירו לו שיש להסתפק על העירוב וכה"ג ראי' ברורה וכמ"ש בגמ' שאני דבי נשיאה דשכיחי גביה רביס) וכן פסק הגאון בעל דברי מלכאל ח"ב סי' ט"ז ובתשו' שערי

ידו דהו"ל זה"פ כשר ועיין רש"א עירובין דף ו' ע"א
וצריטב"א ובתוס' שם ד"ה דפתחא ודו"ק כי קרמי זזה.

ועוד זו שלישיה דבאמת מג' זדדים ורוב רביעית יש לזה"פ
כהוגן כלומר שהקורות מכוונות למעלה מראש העמוד
ורק בצד הרביעית יש חלק מהעלעוועטאר אשר העמודים אין
עומדין ממש במכווין מלמעלה אלא קצת מן הצד והנה על
חלק זה יש לומר פי תקרה יורד וקומס לידוע שיטת הגרמ"ד
וייסמענדעל ז"ל שרצה מה"ט להחיר לערב בצרוקלין עיין
בספרו תורת חמד ועיין ש"ע א"ח סי' שס"א כתב הרמ"א
דאמרינן פ"ת יורד וקומס אפילו בשתי מחיצות דבוקות כמין
גם אצל זו כנגד זו לא ובסי' שמ"ו פסק דפ"ת מהני אפילו
בצ' מחיצות זו כנגד זו ותמה עליו המג"א ז"ל מסי' שס"א
דלא אמרינן פ"ת אלא כמין גם ותי' דמנ"ד הדין אפילו זה
כנגד זה מהני ובסי' שס"ג כתב מנ"ד חומרא לשיטות דסברי
דלא אמרינן פ"ת אלא בצ' מחיצות כמין גם ומיהו ברות
רביעית אפילו שמואל מודה דאמרינן פ"ת עיין עירובין ז"ד
ולדעת רש"י בסוגיא דפ"ת לרב מהני אפילו בד' מחיצות.

והתוס' עירובין פ"ו ד"ה קורה כתבו דתקרה ד' שאינה
מקורה טפח דאפילו לפ"מ דקיי"ל כרצא עירובין
י"ב מ"מ פ"ת רחצה ד' חשוב מחיצה מעלייתא יותר מלחי
וקורה וכ"כ רש"י בצוכה דף כ"ב דז"ה שאין צגגו צעיין
חבוט רמי ועיין סמ"ק מ"ז רפ"ב (דף שי"א) וז"ל ופסק
ר"י דקיי"ל כרצא שהוא בתראה שאמר בפ"ק דעירובין דקורה
משום הכירא ולא משום מחיצה ולא אמרינן פ"ת יורד וקומס
להחיר תחת הקורה אלא כשהיא רחצה ד' אצל אין הלכה
כרצא דלחי משום היכר ע"כ ובהגהות ר"פ שם אות י"ב
תמה וז"ל ז"ע דלעיל פסק דתחת הקורה מותר ומסתמא
אסתם קורה קאמר שהיא טפח וז"ע אם חולק בין פתח
פתוח לפתח נעול כדמפליג בשמעתין דאסקופה פ"ק דשבת
וז"ע בסמ"ג וברב אלפס ע"כ.

ועיין ת"ח חלק התשובות סי' א' ודע"ת סי' שס"א וסי'
שס"ג סקט"ו דהיכי דשייך לומר פ"ת הוי קורה
מחיצה וצכה"ג גם צנעשית מאליה כשרה דהא כל הטעם
דפסולה הכא משום דקורה משום היכר ולא משום מחיצה
עיין סי' שס"ב וצ' ולשיטת השו"ע דפסק כרש"י ורמב"ם
דגם צטפח אמרינן פ"ת משא"כ לדידן ז"ע למה לא מהני
קורה בכל גווני אפילו נעשית מאליה.

ולבאור ז"ע צעיקר דין פ"ת מה הוא ובפשיטות נראה
דהוא מדאורייתא וצרש"י סוכה י"ט נראה קצת
דהוא כעין גוד אחית ע"ש ד"ה דמחיצות פי תקרה וכו'
[וכ"כ רש"י שבת דף ט' ע"א ד"ה באסקופה דהלמ"מ הוא
גוד ולבוד ודופן עקומה במקום ד' ע"ש]. גם מדברי התוס'

עיון סי' ג' מהגאון דק"ק צילסק שהשיב להגאון ר' זאב
וואלף דק"ק ווארשא בשנת תרמ"ה להלכה לעשות כן לכתחלה
וכן עשו צווארשא הגם שהי' נמשך ארכו כמה וויארסט והרבה
עמודים אינם מכוונים ואינם עומדים בשווה והחוט הנקרא
דראטה אינו ישר אלא עקום כמה פעמים פעם לצד זה ופעם
לצד זה בין עקום לצד מטה או לצד מעלה או לצדדין והגאון
מסאכטיטשאו ז"ל אמר שיש לסמוך על הגאון מצילסק בכל
פסקיו להלכה שהוא גאון גדול.

ומעתה אם צווארשא עיר ואם בישראל גדולי התורה
וחסידות היו נוהגים להחיר לערב צלוה"פ כזה
אפילו עקום לצדדין ע"י הט"ג וצגור וכלל העולם וכמ"ש
המ"צ דנהוג עלמא להחיר צכה"ג א"כ לדידן דהצה"פ הוא
צה"פ גמור וצנוי וצרוז מקומות מסביב הקורה ממש על
העמודים ולא מן הצד רק בצ"ה עמודים העמודים יוצאים
מתחת הקורה כה"ג לכ"ע מותר ואפילו להמחשבות ישראל
שהביא בשם הגר"י מקוטנא להחמיר בעקום אצל כה"ג צדידן
גם הוא ז"ל מודה כיון שצבנה כאן צנין גמור כזה שהוא
חשוב לכ"ע כזה"פ ומותר אפילו לכתחלה לכ"ע.

שנית נלפענ"ד לפמ"ש המאירי ז"ל עירובין י"א הנ"ל וז"ל
זה שיעדנו לצבאר צכה"פ שעשאה מן הצד שלא עשה
כלום פרשו גאוני הראשונים שעשאה בצד הכותל סמוך לקרן
וצאים עליה משום דפתחא צקרון זוית לא עבדי אינשי והאריך
הרבה בכל הפירושים ולצקוף הביא דעת הראצ"ד ז"ל וז"ל
יש מי שכתב שלא נאמר שאין פתח שצקרון זוית פתח אלא
דוקא צקנים וכיוצא בהן הא צצנין גמור בכל מקום הוי פתח
וכן מה שאמרנו שאם נתן הקנה העליון צאמצע אינו פתח
דוקא צקנים וכיוצא בהן אצל צצנין או מחיצה גמורה אף
בדרך זה הוא חשוב פתח וכן יש מי שכתב שאף צכותלים
שצריכין צוה"פ או תקרה על צציו לאו דוקא תקרה אלא איזה
צנין על עמוד שצצדדין ואם הי' פרוץ על צציו ואין צו אלא
עמוד שצצדדין צריך שיהו צ' מוחות ר"ל שלא תהא הכותל
שזה צמקום המוחות (ומה שציינ המגיה שם שצ"ל שתהא
טעות הוא דהכוונה שלא תהא הכותל שזה צמקום מוחה
כלומר אלא שיהא נראה מוחה וז"פ).

ובידי למדנו מדברי המאירי ז"ל דדוקא צקנה וחוט וכיוצא
הוא דאמרינן דאין צה"פ מן הצד אצל צצנין גמור
או צמחיצה גמורה אף בדרך זה הוא חשוב פתח דסוף סוף
הרי יש כאן צמחיצות פתח ומה לי אם עושין אם אין עושין
אחרים הרי הוא עשה פתח כזה והרי צמחיצות יש לפנינו
פתח ולפ"ו פשוט דצדידן נמי שהוא צנין גמור צעמודין
וקורות על צציהן ונתקן כן דוקא צכדי שיוכלו לעבור תחת
העליוועטאר ויסעו מלמעלה ולמטה ומכל הצדדים כה"ג כ"ע

נראה דעכ"פ בקורה ד"ט הו"ל דאורייתא, ודעת הרא"ש בעירובין דף ז"ד ע"ב ד"ה במאי עסקינן דטעמא דפ"ת משום דדמי לפתח מדמפלגינן בסמוך צין עשר ליתר מעשר ופתחא בקרן זווית לא עבדי אינשי ע"ש ומשמע מיהו ללכולהו הוא דאורייתא, אמנס דעת הרמב"ם פ"ז מהל' שבת משמע שהוא דרבנן שכתב אכסדרה צבקה מותר לטלטל בחוכה אע"פ שהיא בת ג' מחילות ותקרה אמרינן פי תקרה יורד וסותם והזורק לחוכה פטור כדין מצוי שיש לו קורה עכ"ל משמע דפי תקרה לא הוי אלא כדין מצוי שיש לו קורה והוא מדין קורה ולכן הזורק לחוכה פטור.

ובקרן אורה תמה עליו דא"כ מאי פריך הש"ס משמי רוחות נמי נימא פ"ת כיון דאין לה אלא דין קורת מצוי פשיטא דלא מהני אלא מרוח אחד כמו מצוי ועוד אמאי אמרינן פ"ת אפילו ביתר מעשר כיון דאין לו אלא דין קורה וכן אמאי מהני לענין כלאים שוב הביא סמוכין לדבריו ע"ש ובדף פ"ו הביא שם ירושלמי דפ"ת ומחילה תלוי' מד טעמא הוא.

ולבאורה לכל הפוסקים מ"ש אי המחילות לתוכן עבדי או לא ורש"י סוכה הנ"ל פי' דפי תקרה זו לשם אכסדרה נעשה להיות לו מחילה לחלל זה אבל לא להיות מחילה לאויר שחונה להן כו' דכי אגמרי' רחמנא למשה לגוד אחית במחילה העשויה לחלל שלה אגמריה ולא לחונה לה ע"כ אמנס הרא"ש ז"ל סוכה הנ"ל כתב א"נ הא דאמר רבא דלא מהני פי תקרה כיון דמחילות לגואי עבידן ולא לבראי היינו מדרבנן צעלמא הלכך לענין טפח שוחק מהני נראה מצחוץ ע"כ. ולמי' זה דברא"ש נמא דבאמת פי תקרה מהני מדאורייתא אפילו לא עבדי לאויר מצחוץ נמי רק מדרבנן לא מהני ועיין רש"י עירובין ז"ה ד"ה לאו לסוכה לשם סוכה אע"ג דלא צעי מחילות לשמן כולי האי מיהו לא מקילינן נראה הכונה הגם דלענין עירוב מקילינן דלא הוי רק דרבנן מיהו לגבי סוכה דאורייתא לא ועיין רא"ש דמחלק צין עירוב דרבנן לסוכה דאורייתא והקרן אורה עירובין פ"ו ד"ה תוס' בד"ה כתב די"ל בקורה נמי י"ל דמה"ת סגי צטפח אלא דרבנן גורו שלא תחיר בחצר ולפי דעת הרא"ש הנ"ל יש לו סמוכין ודו"ק, ומ"ש פי תקרה יורד וסותם בקורה ד' ולא צטפח פי' דהוא דוקא להחיר תחת התקרה כלומר הקורה עצמה צלא מחילות אבל כשיש ג' מחילות מוקפות ולא כריך פי תקרה אלא למחילה אחת ולהחיר משום מחילה לא צעי מקורה ד' ומתרת צטפח ע"ש ודו"ק כי קנרתי צוה ויש להאריך אלא שאין הז"ג כעת יותר.

והעולה לידון, (א) דלוח"פ ע"י העלעועטאר טריין כבר התירוה הגמרה"ש"ס וצעל הרי צשמים ודעימייהו וכן עשו הלכה למעשה, (ב) לוח"פ שיש לה לחי מנד אחד

ולחי מנד השני ואפילו צאמנע יש עמודים שאין עומדים תחת הקורה ממש כשר הוא, וכן נהגו בכל תפוחות ישראל, (ג) לוח"פ שנעקמת צכמה מקומות כשרה, (ד) לוח"פ שנעשה צצנין כשרה אפילו מן הצד, (ה) לוח"פ אפילו לא נעשה לשם לוח"פ מ"מ אס סמכו עליה מע"ש כשרה וק"ו מלחי העומד מאליו, (ו) לוח"פ מעלעועטאר טרעין הוי נעשה לשם פתח כיון דמתחלה נצנה שיעברו תחתיה. והנני מצקש ממעכ"ג שאס יש לו עוד לפקפק צדצר נא ונא להעיר כדי שעכ"פ ינא ההלכה לאורה כדת שלא יצואו דורות הבאים אחרינו וישחקו עלינו.

והנני חוזר על הראשונות דלאחר צצרנו צעוה"י שהצה"פ שנעשה צהיקף העלעועטאר טרעין הוא כשר והוי צה"פ טוב, א"כ שוב אין לפקפק כלל צהיתר העירוב צס"ד וכל המוציא לעו הרי הוא צכלל מוציא לעו על צני' ח"ו הקדושים אס לא שיש לו ראיות צרורות נגד זה.

ידי"נ דושכ"ג המצפה לישועת ה' כהרף עין בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן קסד

בענין המוליך חולה לבית חולים
אי יש לו אלפים אמה

בס"ד ב' לסדר וראשו מגיע השמימה התשל"ח בני' יצו"א מע"כ ידידי ורב חביבי האי צורב עוסק בחוקי חורב ברקאי וכו' כש"ת הרב מרדכי שיינ הי"ו בכולל ישיבת מיר בני".

אחדש"ב"ת. מכתבו קבלתי צו הראה חילו לאורייתא ומאד אותה נפשי לפלפל צדצרי תורה אמנס היות אין דרכי לכתוב צענין אחד פעמים מה שנוגע להלכה ולכן לא אכתוב עוד צמה צדצרנו ומה צדייק מלשון מהר"ס שכתב ולאחר זמן הנה עת כתבי ידעתי מזה אמנס יש מחר שהוא לאחר זמן.

ועל החדשות אני צא צדצר אשר נסתפקתם צמי שמוליך חולה שיצ"ס לבית חולים או לרופא שהוא חוץ לתחום אס יש לו אלפים אמה לכל רוח כדין יוצא צרשות המצואר צש"ע א"ח סי' ת"ו ומקום הספק הוא צצמ"צ א"ח סי' ת"ז סק"ג כתב הטעם דיש לו אלפים אמה שאס לא יהי' רשאי לזוז ממקומו ימנע עצמו שלא לצאת עוד וכל הצוירים שהציא צש"ע ומ"צ מיירי צאופן שהמציא יוצא להציל אבל צדידן שהחולה שיצ"ס הוא צפניו אפשר שלא חששו צשצביל שלא יוכל לזוז חוץ לד"א לא יציאנו לציה"ת.

ולפענ"ד פשוט דאין נפ"מ צוה אי צעית אימא סצרה אצ"א גמרא אצ"א סצרה דע"פ רוב צחשיצ"ס

להם מלזוז ממקומם לפענ"ד גם צוה פשוט דלאשתו וצניו נמי התירו ועיין כפ"ת יומא שהקשה מנ"ל דמה שהתירו לחלל שבת בצביל פק"ג לאחרים נמי התירו דלמא לא התירו רק להחולה עצמו ולא לאחרים וצמקום אחר הארכנו צוה דלכ"ע שבת נדחה ואפילו עשרה שהלכו ונתרפא ע"י אחד כולם עשו מצוה והכ"ג פשוט דינא ברשות לכ"ע נאמרה ואין חלוק בין צנו ואשתו ובין אחר דלכולם תקנו אלפים אמה ולא פלוג בין אשתו וצנו ושאר כל אדם והגם כי באמת לפעמים גם צוה יש לחשוש שח"ו יתשללו אפילו צני ציתו אם לא יוכלו לזוז ממקומם ועכ"פ יאחרו הדבר עד לערב וכיוצא צוה ובין כך ובין כך ח"ו יבא לדידי פק"ג זה לפענ"ד צרוך, עכ"פ היסוד צוה כיון שיצאו ברשות מותר.

ג) ומה שנסתפק עוד אם גם להחולה עצמו נמי התירו ללכת אלפים אמה או דילמא אללו ודאי לא שייך משום שלא להכשילו לע"ל לפום ריהטא הי' אפשר לומר דהא תלוי בטעם שהתירו ליצא ברשות וכמו שהבאתי לעיל ברם לקושטא דמילתא נראה הדבר מצוהר צש"ע א"ח סי' רמ"ח ס"ד ציוצא צשיירא ג' ימים קודם השבת או לארץ ישראל אפילו צערב שבת פוסק עמהם לשבות ואם אחר שהיו צמדבר לא יצאו לשבות עמו יכול ללכת עמהם חוץ לתחום מפני פק"ג ואם נכנס לעיר מותר כיון דלדבר מצוה נפק יש לו אלפים אמה לכל רוח ועיין מג"א שם דאם מתיירא להשתכב צמדבר שמה יפגעו צו לטטים ויגזלו ממנו הצהמה ולא יוכל ללכת צרגליו או אם יקחו ממנו לא יוכל לחיות עוד או אם יקחו מלבושיו צזמן הקור צמעט ימות צקרירות כל אחד מאלו מקרי פק"ג ומותר לילך עמהם וצסקי"ח שם כתב דלדבר מצוה נפק ואם יצא קודם ג' ימים אפילו יצא לדבר הרשות נמי כיון דהשתא היה צריך ללכת מפני פק"ג יש לו אלפים אמה לכל רוח כמ"ש סי' ת"ז ואפילו אם הלך צחוק ג' ימים מפני שהי' קוצר שמותר לילך תוך ג"י הו"ל שוגג ויש לו אלפים אמה לכל רוח כמ"ש הט"ז ציו"ד סי' צ"ט דאומר מותר שוגג הוא ע"ש וצאתרונים.

הנה מצוהר דלא מיציעיא חולה ממש שהלך מחוץ לתחום משום פק"ג אלא אפילו צריא והלך מחוץ לתחום מחמת פק"ג שאפשר יבא עליו ואפילו צעקיפין כלומר שיגזלו ממנו הצהמה והוא צעצמו לא יהי' צסכנה מ"מ יבא מזה סכנה לו אם הלך חוץ לתחום יש לו אלפים אמה לכל רוח הכלל צוה דכל מי שיצא ברשות ומצוה הוא וצא לעיר יש לו אלפים אמה לכל רוח.

נמי אין המוליכו יושב צציתו ורואה שיש צו סכנה אלא הוא יש לו צית צפני עצמו ונכנס מצית לצית וצא אללו להצילו ואם תאמר שכל שדר צדירה אחרת כצד יש לו דין היוצא להציל והיושב עמו צצית אין לו דין זה א"כ נתת דצריך לשיעורין ואין לזה שום טעם לחלק מצד הסצרה. אצ"א גמרא דהיתר זה שהתירו לו ז"ל אלפים אמה הוא מפני שיצא לדבר מצוה ולשון המשנה עירובין מ"ד ע"ב מי שיצא ברשות וצפיה"מ להר"מ מי שיצא ברשות כי התורה נתנה רשות לעשות מצוה וכו' ומה שאמרו שכל היוצאין להציל חוזרין למקומן אינו ראי' עוד להקל על מי שיצא ברשות וכמו כן מי שיצא להציל נפשות מישראל וכו' הנה כתב טעם ההיתר דהתורה נתנה רשות לעשות מצוה, ודיו הוא שיש צו קולא על מי שיצא ברשות התורה.

ובספרו היד פכ"ו הט"ז כתב ח"ל כל מי שיצא ברשות צית דין כגון העדים וכו' וכיוצא בהן ממי שמוותר לו ללכת לדבר מצוה וההיתר לזה משום דמוותר לו ללכת לדבר מצוה ואין נפ"מ צציה אופן יוצא ואדרצה כשיוצא עם החולה שיצט"ג ההיתר יותר צרוך דהתם ספק אם יעשה מצוה ספק לא יעשה אבל הכא מיד הוא עושה מצוה וצש"ע ס"א שם וצש"ע הגרש"ז מי שיצא חוץ לתחום משום פק"ג כגון חכמה הצבחה לילד וכיוצא צוה יש לו אלפים אמה לכל רוח הנה כתבו יצא משום פק"ג והוא עיקר ההיתר וכן כתבו כגון חכמה וכיוצא צוה, וכיוצא צוה הכונה על שאר צני"א וצמ"צ שם וכיו"צ דבר שמוותר ללכת כגון שארי עיני פק"ג.

ומה שדייק צצברי המ"צ דאם לא יהי' ראשי לזוז ממקומו ימנע עצמו שלא ללכת עוד פשוט דזה הטעם הוא גם כאן אבל העיקר דכיון דיוצא משום מצוה ברשות התירו לו מה"ט וצאמת דגם צוה מצאנו מחלוקת דעיין צה"ה פכ"ז הנ"ל שכתב מי שיצא ברשות וציאר רצינו שמה שאמרו הרי אלו כאנשי העיר ר"ל שאין נחשבת להם לכלום והעיני צפיון שהלכו ברשות הרי המקום שהגיעו לו כאילו קנו צו צציתה ציה"ש וצד צרוך הוא עכ"ל וצתוי"ט פ"צ דר"ה מ"ה (דף כ"ג) הציא דצרי ה"ה וכו"ה צתוס' עירובין מ"ד צ' ומשמע דהטעם דכיון שהלכו ברשות המקום שהגיע לו כאילו קני צו צציתה ציה"ש וזה פשוט דלכ"ע הוא, אבל צפי' רצינו יונתן על הרי"ף עירובין שם כתב הטעם כדי שלא תכשילנו לעמיד לצא וכ"כ צתוס' ר"פ ולפ"ז הוא טעם אחר ועיין דע"ת דאולי הוא טעם אחד אלא מטעם שלא תכשילנו עשו לו המקום שהגיע לו כאילו קנה צו צציתה עכ"פ לפענ"ד פשוט צצכל אופן יש לו אלפים אמה.

ג) מה שיצא להסתפק אם דוקא לאיש זר התירו אבל לאשתו וצניו שהם ודאי לא ימנעו אפילו לא יתירו

סימן קסה

בענין תיקון עירובין בברוקלין
שמוקף מג' צדדים

א' לסדר ושמרתם ועשייתם התשמ"ב בני יצ"א
מע"כ ידידי הרה"ג משה בונים פירוויניבסקי שליט"א.

אחדשה"מ. דדבר אשר השיג עלי דברינו בקונטרס אום
אני חומה, והגם שכתב שלא כתב להלכה רק
להראות שמ"ש בקונטרס שההיתר פשוט מאד אינו כן לפי
האמת לידוע הענין, ולכן השיב לו על דבריו.

א) כתב מעכ"ת שהמחבר שכתב להחיר עירובין צרוקלין
נגד גדולי דורנו שפסקו להיפך דאפילו אלו
שהגיעו לתקן עירוב צמנהטון לא הסכימו לענין צרוקלין כידוע
שיש חלוק גדול במחילות בין צרוקלין למנהטון ועוד הרבה
טעמים ע"כ.

ולפענ"ד חילוק לא ידענא וזילוק לא ידענא אמנם הלכה
פסקה ידענא מכתב מרן הגאון ר' משה
פיינשטיין שליט"א מט' ניסן תשל"ד שכתב להרה"ג ר' פרך
שטיינצברג וז"ל דדבר העירוב אשר תיקן כתר"ה סביבות קיו
גארדענס הילס והיה זה בהסכמת של הרבנים וכו' הנני רואה
בזה תועלת גדולה והנלה ממכשול בשוגג וצמוד, ואין דומה
כלל לנוא יארק שלא היתה זה ברצוננו ורצון הגאון ר' אהרן
ז"ל ועוד גדולי תורה כי נוא יארק עיר גדולה מאד וכדכתבתי
בתשובה בספרי אג"מ וכו' ע"ש. הנה כתב מפורש דאדרכה
נוא יארק חמור משאר מקומות. וכל עיקר הספק לא הי' רק
על מאנהעטען ולא על צרוקלין ושאר עירות ופשוט.

ב) מש"ב שיש לחלק לענין מחילות, האמת בצרוקלין יש
ג' מחילות שמקיף את צרוקלין והמחילות
עשויות צדי אדם אשר כה"ג ממילא ליכא רה"ר דאורייתא
והמחילות הם מציאות ולא דמיונות או איזה טעאריא וצ"ה
לא נתעללתי ובעצמי הלכתי לצרר המציאות עם עוד רבנים
חשובים ותלמידי ישיבות ולא כמו שאותם שכוחים שאפשר
יש ואפשר אין מחיצה ועל המציאות אין לפלפל אלא מי שרוצה
להכחיש את האמת ועוד לפני כעשרים שנה העיד הגאון ר'
מיכאל דוב ווייסמאנדעל והרה"ג רצ"ה אייזענשטאט ז"ל על
שבררו שיש ג' מחילות נעשות צדי אדם סביב צרוקלין ורק
שרצו לסמוך על העליועטאר מאד הרביעי ועל זה פסק מרן
הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א בספרו אג"מ א"ח סי'
קל"ח סס"ל שאין לרף מדין פ"ת יורד וקוחם אצל על ע"ס
המחילות גם הוא לא פסק והרי במילתא דעבידי לגלויי
אפילו עד אחד מהימן וכ"ש בזה שגלוי לכל הוא, ולא אוכל
להבין רק שיש רוע לב או פאליטיקא זילה שרואים לנטוש
האמת ואין לי חלק בעזה"י עם הפאליטיקא הזה ובשביל

פאליטיקא ח"ו רואים להכשיל עשרת אלפים מישראל בחילול
שבת ומי לא יחוש ליתן דין וחשבון עבור חילול שבת של
אלפים מישראל, עכ"פ המציאות הוא שיש צרוקלין היקוף
מחילות של ג' צדדים מחילות עשויות צדי אדם אשר אין
לפקפק עליהם וגם רוב מצד רביעי מוקף במחיצה כפי שעני
ראו צ"ה ואין שום ספק לרה"ר דאורייתא צרוקלין, וא"כ
לדין אפילו לשיטת המשכנ"י נמי מותר לערב ונדחו כל דבריו
מה שרצה בסמוך לפלפל.

ומש"ב וכתב להחיר עירובין צרוקלין נגד גדולי דורינו
שפסקו להיפוך. כבר כתבתי ואני מוכרח לכתוב
שנית שאני דברתי עם הגאון ר' משה פיינשטיין וכבר הדפסתי
הדבר במשנה הלכות אום אני חומה ח"א והסכים לי לעשות
עירוב צבארס פארק, וגם הסכימו עמי גאוני הדור הגה"ק
מו"ר אדמו"ר מקלונצבורג שליט"א, הגה"ק ש"צ מוהר"י
אדמו"ר מפאפא שליט"א, הרה"ג מהרש"א זעלנענרייך ז"ל
הגא"ד שטשאקאווא, הרה"ג מוה"ר פישל הערשאקאוויטש
שליט"א אצד"ק האליין דומ"ס קלונצבורג. הרה"ג מוה"ר
אהרן ויעדער אצד"ק לינו דומ"ס קלונצבורג שליט"א,
הרה"ג מוה"ר חיים בערגער גא"ד"ק מיסקאלץ ז"ל,
הרה"ג מוהר"ש קרויז גא"ד אודווארי שליט"א, הרה"ג
מוה"ר יהושע כ"ץ אצד"ק סאמבאטהעלי שליט"א, והרה"ג
ר' מנחם מענדל רובין אצ"ד מוה"ר שליט"א, הרה"ג ר'
נפתלי הירצקא העניג אצ"ד שארמאש שליט"א, הגאון הגדול
ר' ישראל יצחק פיעקארסקי שליט"א ראש ישיבת ת"ת
ליבאוויטש, ר' יצחק אייזיק ליבעס אצד"ק גריידיק, הרבנים
הגאוניס ר' חיים ישעי' קעניג אצד"ק יאקא, רא"מ אחרעל
אצ"ד הוויאד שליט"א, ר' יחזקאל ראטה דומ"ץ דקהל יטב
לב דסאטמאר שליט"א, וגם האדמו"ר מסאטמאר כ"ק
הרה"ג מוה"ר משה טייטעלבוים שליט"א אמר לי בפירוש
שאם כ"ק אדמו"ר מפאפא מסכים אז נוכל לתקן עירוב וגם
הרה"ג מדעברענין אמר לי בפירוש שמוותר לערב (רק שחושש
משום שלא ילכו להקל לקנות בשבת אצל וואלצאוס) ועוד
הרבנים הגאוניס ר' יוסף אליהו טיינער דומ"ץ עדת יראים,
ר' גבריאל זיננער מנהל רוחני ישיבת פאפא ועוד הרבה רבנים
מורי הוראה בישראל.

חז"ן מגדולי הרבנים אלו קבלתי מכתב ממוריניו לדיק הדור
מרן י"י קניצסקי שליט"א צבני צרק (אסטרייפלענער)
בפשיטות שרבנים יתקנו עירובין בכל מקומות להסיר מכשול
עכ"פ לכמה שיטות אלא שלצ"ת דעתו הקדושה שאפשר
להחמיר, הגאון הק' פוסק הדור ר' יונתן שטייף ז"ל,
הגרי"א הענקין ז"ל, הרה"ג ר' יעקב לעבאוויטש אצד"ק
קאפיש ז"ל, הרב"פ פראנק רבה של ירושלים ז"ל, גם
קבלנו עדות ברורה ממשמש בק' אצל הגה"ק אדמו"ר

שיש שם בני ישראל נהג עלמא כב"א הן לענין ששים ריבוא והן לענין שאר דברים שלו והאיך זה יהיו לחלוק על זה ואיך לא נבזש ולא נכלם מאבותינו ורבותינו מלהוילא לע"ז עליהם ועל זרעם שהם היו מחללי שבת ח"ו על שנהגו כב"א ודלא כמשכנ"י והלא בשום מקום לא פסקו כהמשכנ"י ואפילו בעירו של המשכנ"י לא פסקו כותיה והמתמירין כמשכנ"י לא מיחו בהמקילין ומה נשתנה הדור הזה שקמו כמה שרואים לשנות מנהגי ישראל ע"י טעראר כוה. עכ"פ פשוט הוא שנהג עלמא כב"א ואין לתמוה מי בדורינו יכול לומר בענין זה שהוא פשוט. וזה הוא גם סברת כל הגדולי המורים שפסקו להיתר לערב.

בר מן דין הנה באמת גם מרן הגר"מ פיינשטיין שליט"א כספרו אג"מ א"ח סי' קל"ט דף רל"ח גד"ה אצל כתב ח"ל וא"כ למאי דנהג עלמא להקל וכו' ועוד שם דף רל"ט וק"מ כתב כמה פעמים שכן נהג עלמא להקל כב"א. גם במכתבו להרה"ג ישראל פאלייטו שליט"א מד' שבט תשל"ט אך צוה כיון שבש"ע כתב דעת שטיה זו דלריך שיעברו ס"ר בכל יום סי' שמ"ד ס"ו יש אולי להקל ובמכתב אחר כתב להדיא דהפוסקים הקילו בזה אלא הוא שליט"א מחמיר וכתב דלא רצה לומר זה לפס"ד (ר"ל מה שהעלה לענין צמים ועוד) ברור מאחר שלא הזכיר זה בפירושו בדברי רבותינו האחרונים וצ"ע שמשמע שודאי לא נחית לזה וכו' ע"ש הרי דכתב מפורש דעלמא נהג כש"ע וחידיש שלו לא נמצא בפוסקים כלל וא"כ כיון דאנן סומכין ארבותינו הראשונים ואחרונים וגם מדורינו אנו מה הרעש.

במש"ב ח"ל עוד האריך לסתור דברי הגאון מאור עיינו מהרמ"פ שליט"א מ"ש לבאר דס"ר בוקעין אין הכוונה על כל רחוב ורחוב אלא שמצורף לזה ג"כ ס"ר הדריס בעיר וכתב להקשות ע"ז מר"ת עירובין דף ו' ממ"ש (שבת ז"ח עגלות תחתיהן רה"ר) ואומר ר"י דמ"מ דרכן הי' ללא ולבא באותו דרך ואי נימא דס"ר של כל העיר מצטרפין לא מקשה כלום ומכאן שצריך ס"ר בכל רחוב, הנה דברי ר"ת בלא"ה קשה וי"א לחלק בין עיר קבוע ללא קבוע לדרך וכל אלו הם דקדוקי עניות במכ"ת והדברים כפשוטן וכמ"ש בדברי מלכילא שהביא בעצמו שכתב בח"ד סוף סי' ג' להיתר וכן צבית אצל האריך בזה וזה פשוט. וכעת אמרתי דע"כ ס"ל להפוסקים דהיושבים צבית בעיר אין מצטרפין דאל"כ מה מספקא להו אי עובר ברכבת או בקרון או בקאר אי מצטרפי או לא והלא אפילו יושב צבית מצטרף למה לא יצטרף יושב בקרון או ברכבת או בקאר אלא פשוט דלא מצטרפין רק הולכי רגל ברחוב ח"פ. ומה שהעיר עוד מדברי הרמב"ן עירובין נ"ט והביא שנית דברי המשכנ"י לא ידענא מה אדון ביה ועל דברי הראשונים אסמוך גם בזה.

מסאטמאר שהסקים לערב צווילאמסבורג ועוד כמה רבנים ות"ח ולכן תמה אני מה זה שכתב מעכ"ת שכתבו להתיר נגד גדולי דורנו ואטו כל הני שחשבו לאו גדולי הדור המה ולא מורי הוראה ופוסקי הדור המה ומי לנו גדול מכל הני מאורי אור בדורינו אנו ואם כולם הסכימו לערב אתנו החרש והמסגר וצפרט שגם מרן הגר"ם ג"כ הסכים מתחילה והאוסרים לא היו ולא נבראו וכ"ש לומר שהם הרוב אלא שאח"כ באו הפאליטישאנס וכתבו מה שכתבו והלא במכתב אלי הודה מרן הגר"ם שהסקים לי לערב בצארא פארק ואני אומר שאותם אנשים הרודפים את האמת ומבזים את האמת ומבזים כל הני גדולי ישראל עמידים ליתן את הדין. עכ"פ בעזה"י בדורינו הם כנים צנוים על אמת ויושר וע"פ הסכמת ופסקם של רוב גדולי המורים שדורינו הצקיאים שפסק ויריאים וחרדים לדבר ה' וע"פ היסודות של מרנן ורבנן של דור הקודם בקבלתם דור אחר דור עד משה רבינו.

וימש"ב מעכ"ת ח"ל וראשית כתב שהעיקר כדעת הי"א שבטוש"ע שכל שאין ס"ר עוברים בו בכל יום אינו רה"ר שכן דעת רוב הפוסקים והביא שם דעת המשכנ"י והצ"מ וכתב אמנם ידוע שהרבה אחרונים סמכו ע"ז להקל כדעה השני' שבש"ע המג"א והט"ז וכו' והח"א כתב כל י"ש יחמיר על עצמו וכ"כ בשו"ע הגרש"ז וכל האחרונים רק צירפו לסי"ס ומי הוא בדורינו שיכול לומר בענין זה שהוא פשוט ע"כ.

במדד תמהתי מה ראו על ככה איזה בני תורה וגם איזה רבנים שעזבו כללי הלכה שקבלנו מפי אבותינו ורבותינו בעלי ש"ע ובעלי הלכה מדור דור, וידוע ומפורסם דהלכה שנחלקו בה רבותינו הצדיקים הראשונים או האחרונים ולא מנאנו הכרע בדבר, הקבלה מכרעת בזה, וע"ז נאמר פוק חזי מאי עמא דבר ומה שנהג עלמא כן ההלכה, ואפילו לפעמים מנינו ראיות נגד המנהג והקבלה מגמ' כתב הא"ז דהקבלה מכרעת וראי' ממה שאנן קורין בתענית ויחל וע"פ הגמ' צריך לקרות ברכות וקללות רק אנן סומכין על ספרי חיזונים שהם מס' סופרים שכתבו שם לקרות ויחל ומעתה אם יבא מי שהוא ויחלוק עלינו ויביא ראי' ברורה מגמ' שצריך לקרות ברכות וקללות בתענית לא ישחקו עליו כולם ויאמרו ע"ה או מינות נורקה בו כי רוצה לבטל קבלת אבותינו וכתב בא"ז שכן הרבה דברים שנהג עלמא ואין לשנות.

והגה ראה ראינו בכל העולם שנתקבלה הלכה כב"א וכמ"ש בעה"ש שהוא כעין פיתקא מן השמים שהלכה כב"א ומאז ועד היום נהג כולי עלמא כב"א בכל המקומות הן בארץ והן בחו"ל ועוד לפני המלחמה בעירות גדולות כוארשא ויין פאריס נוא יארק טאראנטא וכעת אנטווערפען, בכל ארץ ישראל האג באלטימאר צראנקס דעטראיט ועוד בכל מקומות

ומה שכתב גד"ה עוד כתב בקונטרס הנ"ל והרמב"ן עירובין מ"ג צמי שהלך בספינה כ' ו"ל ואין אני קורא בזה אל יוצא איש ממקומו כיון שלא הלך ג' פרסאות ברגליו ונראה מדברי הרמב"ן דהילוך בספינה לא הוא הילוך וכתב דכל בר דעת יראה שאין לזה שייכות כלל דשם לענין תחומין האיסור ההילוך והוא אינו מהלך כלל אבל על כ"פ משתמש ברה"ר ולא גרע מעמוד תשעה שרצים משתמשים בו בהנחת חפצים אע"פ שאין דורסין עליו והוא רה"ר וה"ה י"ל דע"י משתמשים במקום הזה כל אחד להוביל שם המכונה שלו נעשה רה"ר והאריך בזה.

ולפענ"ד לא דמי לעמוד כאוכלא לדני דהתם יש לפנינו רה"ר והעמוד תשמיש לרה"ר הוא שפיר אמרינן דהוי רה"ר אבל הכא הרי הוא עומד ברה"י שהוא הקאר מאי שייטא לעשות רה"ר והגע עמך אם יהיה עמוד עשרה נמי יהי רה"ר ודאי לא והכ"נ האי קאר שהוא עמוד עשרה ויותר שהוא בית עשרה והיאך בית שהוא עשרה טפחים ויותר והיא רה"י גמור והאדם יושב שם יעשה רה"ר ואם יכנס ברחוב מאה בתים שכולם רה"י ע"י נעשה רה"ר אין אלו אלא דברי תימה ודברים בטלים, ועיין מג"א סי' שמ"ה ושו"ת כנסת יחזקאל א"ח סי' ו' ד"ה מר הצינו דהילוך בספינה לא מקרי הילוך דליכא רגלים תרמסנא דבעי הילוך ברגלים על הקרקע דוקא ע"ש ועיין שו"ת רבינו יוסף (מסלונק תלמיד הגר"א ז"ל) סי' י"א ובשאלת יעב"ץ ח"א סי' ז' ותמונה בעיני אטו ספינות מצטלות מחינות וכו' שאפשר ס"ר בוקעין בזמניהן יהא לו דין רה"ר ודאי דבר בטל הוא דהא לא דמי לדגלי מדבר, גם הרמ"א ריש סי' שמ"ה הביא כרמלית משום דלא דמי לדגלי מדבר, ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קס"ג דכבר העלתי כצ"ל דדוקא עוזרים ברגל בעינן ולא העוזרים במרכבת ועגלות דבעינן דומיא דדגלי מדבר וכו' ע"ש וא"כ מדברי הרמב"ן וכל הני פוסקים רא"י ברורה דאנשים בקאר אין מנטרפין לעשות רה"ר והחולק על זה כחולק על המניאות ועל האמת.

ומש"ב וגם אפשר לומר דאפילו נימא דתחת העגלה אינו חייב משום רה"ר כיון שהוא מקורה אין הפירוש דבטל שם רה"ר משם דודאי כ"ז שיש רשות לכל להביא העגלות ולהשתמש במקום הזה נקרא שהמקום רה"ר רק מתנאי רה"ר שלא לחייב אם הוא מקורה אבל מיד שסילק הקירווי הוי דדין רה"ר גמורה וז"ע מדברי התוס' שנת דף כ"ח ע"ב. ולפענ"ד יפה כיון ודאי אמת כן הוא ומדברי התוס' שנת לא קשה דהתם נעשה שהקרון עומד אבל מ"מ אין זה נוגע לדיון דהתם מיירי שיש רה"ר וששים ריבוא בוקעין באותו רה"ר אלא שצמקום אחד עומד שם עגלה זו ושפיר לאחר שלקחו העגלה שוב הו"ל רה"ר וכמו צמחינה

מאנשים וכיוצא בזה אבל כל זה דוקא שיש שם כבר רה"ר ע"י אנשים הולכי רגל אבל דדין הרי לית לן רה"ר כלל שהרי אין כאן בוקעין רק אצטנו רונים שע"י האנשים שהם במכונה יעשה רה"ר וזה א"א א"כ לאחר שילך הקאר ישאר כרמלית כמו שה"י דעד עכשיו היתה רה"י ע"י הקאר והקאר הלך נשאר כרמלית כיון דליכא תנאי רה"ר שיהיו ס"ר בוקעין בו ו"פ מאד.

ומיהו כל זה לרווחא דמילתא דמעיקר דינא אמחינות סמכינן וזוהי לכ"ע ואפילו למשכנ"י מהני ו"פ.

ומ"ש עוד דצדרי החו"א הנה הארכתי דצדרי החו"א ז"ל באום אני חומה ח"צ נתיב צ' ע"ש ודבריו נכונים לכל רואה בזה אין צהם עקש ופתלתול והוא ה"י פוסק הדור גבירא דמר"י סיעא.

עב"פ פשוט וברור דצרוקלין אין צה רה"ר מדאורייתא וכפי דעת כל הפוסקים בזה ולכן מותר לערב בו ומצוה יש וכל החולק על זה כחולק על האמת והגם כי רוב המורים ס"ל שמותר לערב.

דושה"ט בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן קסו

ישוב על השגות בספרי אום אני חומה

א' בשבת לסדר ושמתם ועשייתם התשמ"ב בני" יצו"א מע"כ ידידי הרב הג' כו' מוה"ר חיים אלעזר פריעדמאן שליט"א.

אחדשה"מ. ראיתי השגותיו על קונטרסי משנה הלכות אום אני חומה, שכתב וז"ל ויילך בחר נתיב ונתיב להראות איך שצמחכ"ת ברוב דברים אינם עולים יפה להלכה א' עד נתיב ז' שמאריך ומצרר איך שמצוה רבה היא לעשות עירובין, אבל זה יודה לי הרה"ג שאם יש חשש בעצם כשרות העירוב אז לא די שאין מצוה רק שהוא מכשול גדול, ע"כ אנו דנין כאן שהוא רה"ר מה"ת, א"כ אינו מועיל דלתות א"כ בודאי שאינו בכלל מצוה לעשות עירובין, ומכל הראיות שהביא מע"כ שמצוה לערב התם לא כתיב רק מצוה וצגמ' עירובין ס"ח א"ל רצ"ח לאציי מצוה דאית בה תרי גברי ברצוי כרצנן לא ליהוי צה לא עירוב ולא שיתוף הרי הקפידה מפני שהיה מצוי, וממילא כיון שיש כאן רה"ר דאורייתא כאשר יצבר, ע"כ עד נתיב ז' אינו נוגע ע"כ.

ולפענ"ד צמחכ"ת שגה צמח"ס חדא מש"כ דלרה"ר דאורייתא אינו מועיל הרי מצוה צגמ' עירובין

הרי הם רה"ר אלא דעיירות ספורות הם שיש להם כל תנאי רה"ר (ואולי כוונתו להוציא מירושלמי דס"ל דאין רה"ר צוה"ז). ואפרש שיחתי.

א פשוט דהיכי דיש מחיצות המקיפות ואפילו ג' מחיצות מג' צדדים לא הוי רה"ר ואפילו עיר גדולה כאנטיוכא או אפילו ככל ענגלאנד עיין חכ"ז מה שכתב צוה וא"כ והרי צרוקלין הוא מוקף מג' צדדים במחיצות גמורות והמחיצות א"א להכחיש אשר עיני ראו ולא זר וכן העידו ע"ז עוד הגאון ר' מיכאל דוב והגר"ז הירש אייזענשטאט לפני כעשרים שנה והסכים עמהם אז הגר"מ פיינשטיין עיין צספרו אגרות משה א"ח ח"א סי' קל"ח רק שרצו לסמוך צרות ד' על הטרעין ועל זה פקפק הגר"מ פ' אצל על המחיצות לא פקפק והאמת כי איך אפשר לפלפל על המחיצות נא יטריח עזמו ויזא לזכר לעזמו האמת ואם לא יוכל אז אני מוכן להוציא את מי שירצה ולהראות שיש מחיצות סביב צרוקלין בג' צדדין וגם מרוח רביעיית יש יותר מרוב מוקף וכה"ג לכ"ע לא הוי רה"ר.

ב ביה שזיין לשדרת אוישען פארקוויי שהיא רחוב גדולה, למען האמת כי באוישען פארקוויי כפי מה שנתברר לנו מהמניין (סטאטיסטיקא צהעיר) ליכא אפילו מאה אלף איש רק 91,000 איש ונחשב צוה גם האנשים בתוך הקארט ככל מכל כל והיא מהרעקארדס הידועים לכל, וגם זה ההילוך מצפון לדרום וגם מדרום לצפון זאת אומרת שרוב מאלו האנשים שהולכין בצוקר חוזרים צלילה ואינם רק לערך 50,000 איש ס"ה. והולכי רגל ליכא אפילו אלף איש.

ג אפילו להמחמירין לזרף אפילו אנשים מהצית ועוד כמה חומרות מ"מ המחיצות שאושען עוו או אושען פארקוויי מסתיימת למחיצה ואני בעצמי הלכתי לראות המחיצות שהרחוב אושען עוו מסתיים להחומה של הציטש שם (צארד וואלק) והנוסעים באושען עוו צסופה נכנסים צרחוב אחרת וגם הרחוב השני נפסקת ומסתיימת ע"י החומה של סי געיט נמצא דלכ"ע הני רחובות כיון שמסתיימות ע"י המחיצה הרי יש להם מחיצה ואינם מפולשות כלל וזה פשוט מאד לצד שהיא ג"כ בתוך מחיצות המים דלעיל. וכ"ש דליכא לא ס"ר ולא הולכי רגל ולא מפולש אלא מוקף מחיצות ופשוט דלא הוי רה"ר וא"כ כל מה שכתב וז"ל הרי מפורש כעה"ש שצפלעטצוש יש רה"ר מה"ת הוא טעות גמור.

בנתיב ט' צס"ר אי צעי צרחוב דוקא וסילף צוה את קושית ר"ת צהזורק וגם דברי מהרש"ם וישועות מלכו שכתבו מפורש דאנשים צקארט לא מצרפי דהם צרה"י ורה"י לא מצטרף להיות רה"ר דכל זמן שהוא צקאר הרי הוא צרה"י ולא צרה"ר ועיין מג"א סי' שמ"ה סקי"ד צפי" וצשו"ת נכסת

דף ו' פלוגתא דצ"ש וצ"ה ואמר רבצ"ח אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות צלילה חייבין עליה משום רשות הרבים ואמר עולא הני אצולא דמחוחא אלמלא ננעלות חייבין עליה משום רה"ר ועיין תוס' שם ד"ה והאמר רבה דג' מחיצות לכ"ע מדאורייתא מותר והיכא דהשלישית ע"י דלת רביעית נמי צעי דלת אצל דלתות מהני עכ"פ וצטוש"ע סי' סס"ד רשות הרבים עזמה אינה נותרת אלא צדלתות ואחר שעשה להן תיקון דלתות חשובה כולה כחצר אחד ואין מצוואתיה צריכין תיקון אלא דנחלקן הרמב"ם והרי"ף והרא"ש אי צעי ננעלות צלילה או לא דעת הרמב"ם דלע"פ דאין ננעלות רק צריך שיהו ראיות לנעול ולהרי"ף והרא"ש והוא שננעלות צלילה אצל פשוט דלתות מהני ועיין מ"צ מה שהצריך עיון דמש"ע משמע דאין מערבין הרבה ומפולשין משער לשער (ואגב נמי כתב ומפולשין משער לשער וצלאו הכי לא הוי רה"ר) עכ"פ פשוט דלתות מהני אפילו לרה"ר וא"כ עכ"פ יש לתקן אפילו רה"ר ולעשות דלתות או כה"פ או איזה מחיצה המועלת ושפיר עולין יפה להלכה דצרינו עד נתיב ז' ונוגע לנו מאד וכל מי שיש צידו לתקן ולהסיר מכשול של חילול שבת מאחינו צ"י הרי נתפס באותו עון וכמ"ש כל הפוסקים.

והשנית צמה שכתב שאנו דנין כאן צרה"ר דאורייתא גם זה טעות מוחלטת צמחכ"ת דכבר כתבתי כמה פעמים צצרוקלין הוא עיר מוקפת מחיצות מג' רוחות מח' נעשות צידי אדם וכמ"ש צוה צסמוך צאות צ' צס"ד ועוד כל הי"ג טעמים צצרוקלין לא הוי רה"ר דאורייתא ואיך כתב שאנו דנין כאן צרה"ר דאורייתא וא"כ פשוט דשוב הדרי לן כל הז' נתיבים נוגעים לן מאד לתקן עירוצין ולהסיר מכשול מרבים.

ואגב מה שכתב עוד מגמ' עירוצין דרבצ"ח לאציי דלא הי' רה"ר הנה עיין תוס' גיטין ח' ע"ב ד"ה אע"ג דאמירה לעכו"ם צא"ד ומיהו בהלכות גדולות משמע דאפי' איסורא דאורייתא שרי וכו' שפי' דליתו מתוך ציתא דרך רה"ר וכו' ומפרש הגמ' דהי' שם רה"ר ואפ"ה אמר רבצ"ח לאציי ע"ש. ונחזור ותמה אני אמאי לא הציאו גם דברי הריטב"א עירוצין ס"ח דאסור לז"מ לדור צעיר אין צה עירוב ע"ש.

בנתיב ז' מאריך ומסיק להלכה כדעת שניה צש"ע ומעתיק את הערוך השלחן אצל הערוך השלחן כתב ע"כ אין לנו רה"ר רק צערים ספורות ואשאל האם שייך יותר עיר גדולה מאשר צרוקלין ואם ישנה שדרה גדולה מאשר אוישען פארקוויי צפלעטצוש הרי מפורש צעה"ש דצפלעטצוש יש רה"ר מה"ת.

ולפענ"ד ידידי לאו כל הניגונים ניגון אחד ונא לדייק צלשון העה"ש שכתב צערים ספורות ולא כתב צערים גדולות סתם ופשוט דעירות גדולות שיש להם תנאי רה"ר

בקיעות של ס"ר א"כ חשוב רה"ר והכ"נ בקיעות ע"י הקאר
כיון שישנם ס"ר חשוב רה"ר, ע"כ.

ואני תמה למה צריכין בוקעין כלל ישצו כולם צנתיים ויש
ס"ר צעיר הו"ל רה"ר היל"ל כל עיר שדרים שם ס"ר
הרי הוא רה"ר אמנם צאמת תמהני על מעכ"ת כי הכרתיו
זה כבר כת"מ והיאך יאמר דבר כזה מי הגיד לו שהלכו כמה
אנשים צנתיים אנשים ולכן הצטרפו לס"ר מה שמצואר בכל
הפוסקים ההיפוך אפשר שלא הלכו צנתיים וכי צנציל שכל
אחד ידמה לו איזה דמיון מהדמיונות צנציל זה נשנה ההלכה
ונחלוק צנציל הדמיון על גדולי הפוסקים ואפילו אולי הי' לו
קושיא שהי' מפורש באיזה מקום דמיון שלו היינו אומרים
שהפוסקים לא התחשבו דמיון זה ולא ס"ל לקושיא והלכה
כוותיהו שהם היו גדולי הפוסקים מדורות הקודמים שסמכו
עליהם כל בית ישראל אבל צנציל זה להמציא הלכות ואיסורים
צנציל איזה דמיון לא שמענו ולא ראינו.

ובבב"ל אני תמה מה ראו על ככה איזה רבנים שעצו כללי
ההלכה שאנחנו מקובלים מפי אבותינו ורבנותינו
בעלי הש"ע וההלכה, שצבל הלכה שנחלקו בה, הקבלה מכרעת
ואין לזוז מהקבלה, והרי ראה ראינו שצבל העולם קבלו עליהם
את דברי הצ"ח ולמעשה תקנו עירובין צעירות גדולות עוד
לפני המלחמה כווארשא וויען ופאריס טארנטא ונא יארק
וגם כעת בארצנו הקדושה ובאנטווערפן ובהאג ובאלטאימאר
צבראנקס צווינס ואיך לא נבזש ולא נכלם מאבותינו מלבויה
לע"ז עליהם ועל זרעם שהיו או שהם מחללי שבת והלא צדוק
מקום לא פסקו כהמשכנ"י ואפילו המחמירים שהחמירו
לעצמם החמירו ולא לאחרים ושמעתי מתלמידי הגר"י מצריסק
ז"ל שקבלה צידם להנוהגים כמנהג הגר"א ומחמירין צעירובין
כמשכנ"י מ"מ מעולם לא מיחו באחרים והטעם דאל"כ הו"ל
צבלל אינו מודה צערוז ורק הם לעצמן החמירו וגם המ"צ
כתב להחמיר לעצמו אבל להחמיר לאחרים לא שמענו ולא
ראינו צדד שנתקבל כהלכה פסוקה בכל תפוזות ישראל ואטו
הגר"י שטייף קטלא קניא הוה ועכ"פ לכ"ע ליכא רה"ר
דאורייתא לא צברוקלין ולא צנא יארק.

במש"ב צדין מפולש משער לשער פי' זר ומעוקם נא לעיין
בספרי אום אני חומה פי' מפולש משער לשער
(אום אני חומה ח"צ נתיב ו').

והנה בתחלת מכתבו כתב שילך בחר נתיב ונתיב ולא עשה
כן ולא השיג אפילו לפי דעתו רק צנתיים ו' ונתיב
ט' ונתיב י"ב ונתיב י"ז והנה ס"ה ד' נתיבים ואכתי נשאר
כ"צ נתיבים ואפילו לפי טעותו נקח הו' נתיבים הראשונים
אכתי נשאר ט"ו נתיבים עם כל הטעמים להחמיר וא"כ למה
זה הפריז צראש מכתבו שרוב דברים אינם עולים יפה. ואמנם

יחזקאל א"ח סי' ו' (דף 9 מדפי הספר) ד"ה מר הצינו
דהילוך צספינה לא מקרי הילוך דליכא צרגליהם על המחנה
וכו' וכחצ מפורש דהילוך צספינה לא מקרי הילוך ועיין שו"ת
רבינו יוסף מסלוואק סי' י"א (תלמיד הגר"א ז"ל) ובשאלת
יעצ"ך ח"א סי' ז' וז"ל ותמוה צעיני אטו ספינות מצטלות
מחילות א"כ יצטלו הכרמלית ותחזור ותעשה על ידיהן רה"ר
ויולד לנו דין חדש מזה שהים במקום הנמל שהספינות רבות
עוצרות כגון אמסטרדם ולונדון שאפשר ס"ר בוקעין צנמליהן
יהא לו דין רה"ר ודאי דבר צטל הוא דהא לא דמי לדגלי
מדבר ולא יעלה על הדעת לעשותו רה"ר ומרן הח"ס הסכים
עמו צהגהותיו על הש"ע ע"ש.

ובשו"ת מהרש"ס ח"א סי' קס"ב וז"ל הנה מש"כ הרב
צדין אס יש צוה"ז דין רה"ר כבר האריך הרחיב
הדיבור צשו"ת בית אפרים א"ח סי' כ"ו והוכיח דעיקר כדעת
המקלין וגם אני הארכתי צוה צתשובה להרב הגאב"ד חירוב
והעלתי דעיקר כדעת הצ"ח שם דצעיני שיהיו הדרכים ט"ו
אמה ומפולש משער לשער וגם ס"ר עוצרים צכל יוס. גם
העלה הצ"ח שם דדווקא עוצרים צרגל צעיני ולא העוצרים
צמרכצת ועגלות דצעיני דומיא דדגלי מדבר יע"ש באורך
והצאתי גם דברי הריטב"א והא"ז ועוד כמה מקומות ולכן
גם העירות הגדולות אס אינן הדרכים מפולשים משער לשער
ורחצים ט"ו אמה וס"ר עוצרים צכל יוס אינן להם דין רה"ר
עכ"ל ע"ש.

ופשוט מאד דאינן נפ"מ צין צרכצת ועגלה או קאר
דכולהו לא הוי דומיא דדגלי מדבר וכולהו הו"ל
רה"י ופטופטי דברים צוה לסלק דברי אמת אך למותר הוה
פשוט וצרוז מאד. וכבר טעה צוה אצרך אחד או צכיון
יכא לסלק האמת ועשה קונטרס מיוחד ע"ז וטעה טעות
גדולה צציאור מהרש"ס.

וביהו למדנו עוד מדצריהם דס"ר צעיני צרחוב דוקא ולא
מצטרפין מן הצתים דאל"כ מאי גריעותא דרכצת
ועגלה מן הצית אס מי שהוא צצית מצטרף לששים ריבוא
למה לא יצטרף היושב צרכצת או צעגלה או קאר אלא פשוט
דאינן מצטרפין רק ההולכי רגל הוה פשוט וצרוז וצכל מקום
אמרו ס"ר בוקעין ולא יושצין צעיר.

ובמש"ב מעכ"ת וז"ל וצרוזוי דלייק וכי יעלה על הדעת
דאס היו בוקעין צרחוב של מדבר צכל יוס ויוס
ס"ר אנשים שלא הלכו חלק גדול מן העם צין רה"י דהיה
צודאי מחיות אנשים סצבי סצבי א"כ נעשה רה"י והלכו
צרה"י ואיך יצטרפו ויחשצו שהי' שם ס"ר אלא ראי' שאין
שום נפ"מ איך שצקעו אס ע"י רה"י או צרגל כיון שהי'

במ"ש צנידון תיקון עירובין כתב מעכ"ג ח"ל שלמה לא תיקון עירובין לישר רה"ר ולהתיר להוציא, תיקונו הי' לאיסור, ולא להתיר, שעד שלמה לא אסרו הוצאה מרשות היחיד לרשות היחיד, מחזר לחזר חצירו, ואין לרש"י שבת י"ד ע"ב ד"ה עירובין שכתב אזנים להוצאת שבת שאסור להוציא מרשותו לרשות חצירו, ועי' יצמות כ"א ד"ה אזנים שכתב לחזו הקופה וזה פירושו אזנים להוסיף על איסור תורה ולא להקל, רק להחמיר, וכן מצואר צרמז"ס פ"א מה' עירובין ה"ב וה"ד, ואף בעירובין כ"א צ"ה שלמה תיקון עירובי חצירות וגזר שלא להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד חצירו, לעשות הרחקה לאיסור תורה שלא יבואו להתיר מרה"ר לרה"י עכ"ל.

ותודה רצה על העמדתו על האמת אמנם לפענ"ד הני תרי מיילי ותרי עניינים הם ולא דבר אחד לפי דעתו ואם אני נכשלתי בעירוב פרשיות אבל חנקה שלא להכשל בעירוב עניינים ולהוציא ההלכה בלי מכשול צ"ד דשלמה גזר על הוצאה מרשות לרשות וזה בכלל גזירה ולא תקנה, וכמה גזירות וסייגים עשה שלמה, ועשה תקנה לגזרה זו שגזר והיינו שתקן עירובין לתקן איסור הוצאה שגזר הוא וצית דינו שלא להוציא מרשות לרשות, והתיקון של עירובין הי' להתיר הוצאה ולא להחמיר, אלא להקל על הגזרה שגזרו שלא להוציא, תיקון עירובין, שלא יהיו בני ישראל אסורים בשבת כבמאסר, בלי היתר הוצאה, ועל התיקון הזה יראה צת קול מן השמים ואמרה אם חכם בני ישמח לצי גם אני, היינו על התיקון, דעל הגזרה, כמה גזרות גזרו וכמה גזר גם שלמה המלך ולא אמרו מן השמים אם חכם בני, אבל על התיקון שתקן עירובין לתקן הגזירה ולהתיר וזה הי' בכלל מ"ע דרצנן כמצואר בגמ' ובש"ע א"ח שצ"ה וכן צנטיילת ידים היתה גזרה שלא לאכול בלי נטיילת ידים שגזרו על ידים שיהיו שניות וא"כ זה הגזירה, והתיקון ליעול הידים, וגם יתה הצ"ק שכיון שעשה תיקון על הגזרה שגזר צוה יתה צ"ק.

ובזה מוצן דבגמ' שבת גבי גזירת י"ח דבר קחשיב רק הגזירה שגזר שלמה כמ"ש ואכתי שלמה גזר וע"ז פרש"י שלמה גזר אמן ותיקר שעשה אזנים לתורה והתיקון קאי על היתר שיהא מותר להוציא ולכן יבאו דוקא אהני תרתי צת קול מן השמים אם חכם, דהיודע לתקן לבני ישראל זה חכמה וכמ"ש רש"י צ"ה דכחה דהתירא עדיף שצריך ליגע ולהתיר ע"פ התורה. ועיין תוס' עירובין כ"א ד"ה צעעה שתיקן אע"ג שתיקן נמי שניות כו' ולפי הנ"ל אחי שפיר דבהני הי' התיקון להתיר אבל בשניות ליכא היתר ולכן לא יבא צת קול, ובגמ' עוד שנינו גזרו טומאה על ארץ העמים ועוד, אבל כאן היתה התקנה, וצ"במות לא הזכיר נמי יתה צ"ק אם חכם בני כו' דעל הגזירה על ידענו מה הוא ולא

אפילו לפי דעתו שרוב דברים אינם עולים יפה אבל מיעוט עולים יפה והרי על מיעוט נמי סגי דאם צין י"ג טעמים יש רק טעם אחד שעולה יפה כבר אין כאן רה"ר דאורייתא ומותר ומנזה לערב ח"פ וברור מאד, וכ"ש שצעה"י הראיתי לדעת שכל טענותיו צמחכ"ת אינם אלא פטופטי דברים וא"כ הדרינן לדרכינו דמותר לערב צברוקלין אליבא דכ"ע.

ובאמת לא ידעתי מה לו למעכ"ת שהתעקש לחלק על כל המורים שקבלנו התורה מהם צעלי הש"ע ונושאי כליו וצפרט הגאון הק' מוה"ר יונתן שטייף שכולם אמרו עליו מקודש ונתקבל על כולם כפוסק הדור אחרון ועוד גדולי הרבנים והם כולם הורו להתיר תיקון עירובין צברוקלין ואטו מנזה הוא לחלוק על צעלי הש"ע וגדולי האחרונים והקבלה האמיתית שקבלנו מהם ולאסור מה שהתירו ולגרום חילול שבת לאלפים ולרבבות צנ"י ודאי שכל מי שמונע מלעשות עירובין הרי הוא בכלל מכשיל את הרבים וכמ"ש צוה כל רבותינו האחרונים החי' הרי"ם והאצ"נ ועוד מקודם וכמ"ש זה צעה"י צאום אני חומה כמה פעמים, וכן ורק שיהי' ע"פ הוראת גדולי התורה והשגחתם וזה פשוט מאד.

והנה כל זה ראיתי להעיר צמכתו ואני חוזר על הראשונות שמהיום והלאה יקיים מוצא שפתין תשמור שהצטייח לכחצו לי קודם ולא לכחצו צפרקוס צרצים ואני חושש שיש צוה קצת נגיעה של פאליטיקא ולא הכל לש"ש ואם כן אז אני מצטל את כל דברי אלו ונא להתזיר לי המכתב הזה כי אין רצוני לנהל פאליטיקא עם שבת קודש ולהכשיל הרבים ח"ו וצוה הנני מקוה שמעכ"ת יעבור עלי דבריני לש"ש ואם יש את נפשו הנני מוכן ומזומן או צעל פה או צכתב או להפגש או על הטעלעפאן לצרר האמת למען שמו ית' ולמען קדושת השבת.

ידידו דושה"ט וש"ת בלב ונפש

מנשה הקמץ

הגם שיש עוד איזה נקודות שלא עברתי עליהם אל יחשוב שאין צידי להשיב אלא חשצתי שאין כדאי וחסתי על כבודו ומעכ"ת ממילא יראה ממה שכתצתי על הכלל כולו.

סימן קסו

בענין אי עירוב הוי תיקון להתיר או לאסור שנכתב לרב אחד בעילום שם.

הנני צתודה רצה על אשר לקח מזמנו היקר להעמידני על האמת שלא אהי' ח"ו כמגלה פנים צתורה אבל מ"מ כיון שהתיר לי לעיין צמכתו היקר ארשום כאן מה שעלה צעטי להעיר על דברי כ"ג.

על כל הדורות שהיו חללו שבת שעשו עירובין שלא כשיטת הגר"א וכעין זה כתב הר"ש כלל ס"ח לר' יעקב צרבי משה דבאלנינסקי, כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גליות ישראל במצואות המפולשות בין הגוים בזורת הפתח, ואתה אסרת אותו לקהל פריישי וכו' והנה הוגד לי שאתה עומד במרדך ואתה מכשיל את הרבנים בחלול שבת לכן אני גוזר עליך אחר שינתן לך כתב זה בעדים שתתקן המצואות כו' ואם לא תתקן המצואות כאשר כתבתי אני מנדה אותך ואם היית צימי הסנהדרין היו ממייתין אותך כי אתה צא לעקור תלמוד ססידר רב אשי ולחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה אותם שמתו ז"ל ואתם שחיים עד הנה ולכן חוזר בך ואל תטוש תורת משה רבינו עה"ש ע"ש. הנה כמה הרעיש על זה רבי יעקב שרצה להחמיר במה שכבר הקילו ותקנו הגדולים שהיו עד היום וקרא ליה מכשיל את הרבנים.

וא"כ זוה"ו נמי אשר רוב ורובא דרובא מהעולם של אחינו בני ישראל קבלו מאבותיהם ורבותיהם לעשות עירובין בכל ערי ישראל וגם כהיום עושים עירובין בכל ערי ישראל ביוראפ וארצינו הקדושה ולא פסקו כרבינו הגר"א איך זוה"ו נכוף את כל ישראל לשנות סדרי צראשית והתורה שקבלנו מאבותינו ואבות אבותינו בשביל רבינו הגר"א אף שגובה ארזים גבהו כחנא אלקי ממעל מ"מ כיון דנקבע הלכה ללא כותבי הכי קי"ל. והלא מצינו כעין זה כמה הלכות שנקבעו ע"פ ספרים חיצוניים נגד הגמ' והש"ס דילן מ"מ כיון שכן נהג לעמא הו"ל כיצאה בת קול מן השמים שכן ההלכה ואחד מהם קריאת התורה בתענית שע"פ הגמ' הוא בצרכות וקללות ואין קוראין ויחל וכיוצא בזה ועיין א"ו הגדול מה שהאריך בזה.

ובמעתה כ"ש זוה"ו דהו"ל גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה שידוע כמה בני אדם עכ"פ מוציאים מפתחות מציחס, וגם מטפחת אף, וכיוצא בזה בתי ידי, ועוד ועוד, וכ"ש קטנים וישנם לאלפים בניי אשר שומרים השבת וצאיסור הוצאה נכשלים בטענה שא"א להם באופן אחר וכ"ש הוא מדברי המאירי הנ"ל שאין להתחמד יותר מדאי, וכ"ש מה שנוגע לכלל ישראל, ואפילו אחד רוצה להתחמד ולהחמיר על עצמו, אבל לכתוב על אחרים שנוהגים כמקילין שהם מחללין שבת ולהוציא לע"ז עליהם לפע"ד הדבר קשה מאד. ובאמת כי מדברי המאירי לכאורה ראוי גדולה גם להבני יששכר שלא רצה להחמיר על עצמו וכמ"ש הגה"ק ממנוקאטש ז"ל שכתבתי מזה. ובש"ע א"ח (סי' שי"ט) צרמ"א מצואר דהרק צרה"ר ורוח מפזרו חייב משום זורה, מהרי"ל בשם א"ו וירושלמי פ' כלל גדול והגם דהגרע"א והמ"ב צדדו להקל מ"מ הרמ"א מחמיר שהוא חייב גמור ומי הוא שיכול לזרה בזה צפרט צימות הגשמים ועוד הרבה ענינים כאלו.

עוד אלא שלפעמים הוא גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה ולפעמים לא נתפשטה בישראל שאין רוב הציבור רוצין לקבלה, ואפילו גזירת דניאל על השמן ועל הפת לא נתפשטה כמצואר בע"ז אבל גזרה ותקנה צדדה חכמה יתירה הוא.

במה שתפס ללא אמרו הלכה כדברי המיקל בעירובין (עירובין מ"ו) אלא בעירובי חצירות ותחומין ואנו דנין במציאה לעשות מרה"ר רה"י. שנית אגיד כי אין אני מציג ענמי כפוסק הדור ולא אפילו כפוסק עיר אחת אבל מ"מ לענין רה"ר כפי ששמעתי וראיתי שכבר פסקו בזה גאוני קמאי דל"ל רה"ר זוה"ו ומרן החו"א צא"ח סי' ק"ז כתב להדיא דכל העירות זוה"ו הו"ל כעירות מוקפות ותי' שם דברי המ"ב בסי' שמ"ה, וידוע שהי' פוסק מובהק אשר הי' מכריע בפסקו את כל בני דורו וגם בכל ערי ישראל היו עירובין אפילו בעירות גדולות כווארשא וויען ופאריס שלא מרן ר' חיים עוזר תשובה להחיר לעשות עירוב, וגם בנוא יארק הי' כאן כבר עירוב מלפנים ע"פ היתר גדולי רבנים. גם יש עוד ספרות רבות וגדולי הפוסקים שמחירין בזמן הזה וכיון שכבר נתקבלה ההלכה לעשות עירובין בכל ישראל כנראה שכן ההלכה.

ומה שהעיר על מה שהצאתי מהגאון ממנוקאטש וכתב מעכ"ג דהגר"א אוסר ואין נמשכין בחר הגר"א, הנה בהא כבר לא אוכל לכתוב כלל דידוע דאחר פטירת רבינו הגדול הגר"א ז"ל לא נהגו כותיה ואדרבה אפילו בעירו ווילנא הי' עירוב, והבעל משכנות יעקב שהרעיש עולמו לאסור כל העירובין וידוע ומפורסם שבעירו הי' עירוב בחייו ולא שמעו לו לאיסור, ועכ"פ המפורסם אין צריך ראוי שבדורו וצדורות הבאים אחריו עד דורינו אנו בכל עירות ישראל עשו ועושים עירובין וא"כ פסקו בכלל ישראל ללא כמרן הגר"א ז"ל ואין נוכל לומר דכן העולם נמשכים ואם ישנם גדולי ישראל או תלמידים יחידים או יותר שנמשכים ומחמירין לעצמן אבל האין יכולין להחמיר ולאסור על כלל ישראל מה שהחירו אבותיהם ואבות אבותיהם.

ואדרבה ז"ע גם אי מותר להחמיר לעצמו לפי מה שכתבו צירושלמי פ"ח דע"ז אמר ליה שמואל לרב אכול משחא ואי לאו כתיבנא עלך זקן ממרא וכתב המאירי בע"ז ל"ו ע"א הטעם שכתב לו כן שמאחר שהחירו את השמן אין ראוי לת"ח להתחמד יותר מדאי ולימנע ממנו שלא להוציא לע"ז על הנוהגים בו היתר במה שאי אפשר להם לעמוד, וכ"כ תוס' חולין, ועיין רמב"ם פ"ו מהמ"א הכ"ב, נראה דצדד שיתר ונהגו בו העולם להחיר אין להתחמד יותר מדאי אפילו לעצמו שלא להוציא לע"ז וכ"ש שיש כאן לע"ז

והנה אבקש סליחתו אמנם כיון שראיתי מעכ"ת לקח לעצמו זמן לכתוב שמחתי מאד והנני בתודה רבה על מכתבו היקר.

די"ג דושב"ג בהוקרה רבה בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן קסח

בענין שיטת ר"ת

ד' מרחשון התשמ"ב בני" יצו"א

מע"כ ידי"ב הרב הגאון ור"ח נו"נ בנש"ק כש"ת מוה"ר חיים דובער גולבסקי שליט"א בעמח"ס ממקור ישראל ועוד.

אחדשבת"ר צידידות. מכתבו היקר תשובה שלמה קבלתי בזמנו אמנם טרדות מנעוני מלבא ככתבים ולהתעלם צאהבים אהבה של תורה עד היום גם כי ראיתי מעכ"ת עוז ליוראפ חשצתי שממילא לא ימלאנו צבית ועין ויאמר סלחתי.

והנה מעכ"ת האריך הרבה וכתב דברים שנריכים אריכות וצירור גדול במקום שאפשר לחלוק על רבינו הרמ"א וגם הקבלה שקבלנו דהלכה כצתראי ושני הדברים אינם הולכים שלובי זרוע ושפך חמתו על תלמידי צע"ש הקדוש ויהודי גאליציע והגר שאינם מניחים תפילין צחיה"מ והביא מעשה כשלמד צבית המדרש גבוה צליקווד שחסיד אחד מגדל תרנגולים נולד לו בן, חמש וחצי דקות אחרי השקיעה, והצבית היה נריך להיות לפי שיטת ר"ת שפסקו כותיה רע"א והח"ס ורבי זדוק מלוכלין צין לקולא צין לחומרא ציום רביעי ולשיטת הגאונים והגר"א ומהר"ס אלשקר ובעל התניא צסידורו היה כבר ספק יום וספק לילה והי' החסיד מיואל הגר ושאל את האדמו"ר מסאטמאר ז"ל ופסק לעשות הצבית ציום ראשון שהיא אסרי חג שסמך על בעל דברי חיים ולא על הרמ"א. וגם עכשיו ליכא מי שהוא שיתיר לקולא צדיני שבת ונדה נגד שיטת הגאונים עכ"ל.

ולפענ"ד הנה צאמת כי צענין תפילין צחיה"מ רבינו הגדול הגר"א ז"ל פסק שלא להניח ואדרבה הרבה מתלמידי צעש"ט פסקו להניח תפילין כידוע מהגאון מצוטשאטש שאמר שיש לו ג' מאות טעמים ע"פ נגלה וג' מאות טעמים ע"פ נסתר שנריך להניח תפילין צחיה"מ וגם צשאר מנהגים רבים אשר רבינו הגדול הגאון ר' אליהו ז"ל כמלאך אלקים שינה הרבה מנהגים אשר תלמידיו נוהגים אחריו עד היום כמו קריאה צר"ת וצרכה על המגילות ועוד הרבה דברים מה לחשוב כולם. פיטים ואמירת צרוך ה' לעולם.

גם צענין שיטת ר"ת שכתב שהאידנא קשה למצוא מי שהוא שיתיר לקולא צדיני שבת ונדה נגד שיטת הגאונים שפסקו כר"ת אומר אני הלואי מי יתן והי' אצל כנראה לא ידוע לו שהזמן של אגודת הרבנים פה צאמעריקע שקובע לקתם יהודים צאמעריקע הוא דלא כשיטת ר"ת ומקילין לענין שבת ונדה וכל עניני כרת שאוכלין חצי שעה קודם הזמן של ר"ת ולזמן של ר"ת אפילו צין השמשות אכתי ליכא והוא צאמת איסור סקילה לשיטת ר"ת ולדעת רוב הפוסקים וכבר הארכתי צוה צמקום אחר כלומר צשבת ויש איסור סקילה וציו"כ ונדה איסור כרת ופלא שכתב שקשה למצוא מי שהוא שיתיר לקולא צדיני שבת ונדה נגד שיטת ר"ת רק הצני הישיבות וכמה מהמחסידיים שמחזיקים צשיטת ר"ת, ואדרבה הגאליציאנער והאונגארישע רוצם מחזיקים צשיטת ר"ת והפולישע ורוסישע וליטווישע רוצם מקילים הגם שידוע שמרן הגר"ח מצריסק החמיר מאד וגם מרן החפץ חיים צמשנה צרורה מחמיר כר"ת ומ"מ צוה חסידי מרן הח"א ז"ל והגר"ח שצקו לחסידותיהו ואין שומעין לו צוה.

ומה שכתב מעכ"ת וז"ל והשאלה הנשאלת אחרי שבעל משכנות יעקב וכמה ספרים מגאונים וראשונים שפוסקים שאין צריכין ס"ר לרה"ר מדוע כל הפוסקים אינם מסתכלין אפילו ללון צעמק צעומקא של הלכה זו וכ'.

ולפענ"ד אהוצי ידי מכללי ההלכה צצדינו שצאם צזמן אחד צא פוסק אחד לחלוק על פסק המקובל לנו והסכימו לנו הפוסקים שומעין לו אצל אם דחיהו הפוסקים ולא קבלו דצביו אין שומעין לו שכבר נהג עלמא דלא כותיה ומעתה הלא כיון דצשעה שיאל המשכנות יעקב לחלוק על הכלל כולו שהי' מקובל אללנו מדור דור עד רבינו הגדול רש"י ותוס' שאין לנו צוה"ז רה"ר נריך ס"ר וכן נהג עלמא עד שצא בעל משכנות יעקב ורצה לערער על פסק זה וצא הגאון בעל צית אפרים ודחה דצביו וראו גם ראו דצביו והסתכלו צו צעמקות ולא הסכימו לפסקו וכל העולם כולו המשיכו כפי פסק המקובל לנו וכמבואר זה צצמ"צ וצערוך השלחן ומרן החז"א ז"ל הוסיף לן לחדש שאין לן צוה"ז דין רה"ר מטעם אחר וגם טעם זה כבר מוצא צפוסקים והארכתי צוה צמקום אחר צצשובה, מי זה אשר יש צכחו לחלוק על קבלתינו האמתית ולומר על כל אצותינו ורצותינו מדור דור עד הצעלי תוס' ורש"י וקודם לזה ח"ו היו מחללי שבת צפרהסיא שהתירו לטלטל צכל המקומות וצכל העירות צכל מקום עירות גדולות וקטנות וגם צוה"ז צ"ה ישנם עירוצין צכל מקום שיושצין שם אחינו צצני וגם מרן הגרמ"פ שליט"א התיר לערב צקיו גארדענס וצצראנקס וצכמה עירות קטנות או גדולות מפני שאין שם לדעתו הרמה ס"ר הגם שהרחוצות רחצות יותר מט"ז ומפולשות לדעתו שס"ל שמפולש משמע

אשר הרעיש העולם בגאונותו, הגאון צעל דברי חיים, האבני נזר, הדרכי תשובה, המהרש"ם, הגר"מ אריק, ר' מנחם זעמבא, השפת אמת, צעל השיב משה, הבית יצחק, צעל עמק שאלה, מנחת אלעזר, הנפנת פענח, הכלי חמדה, הגר"ש קלוגער, החצלת השרוף, הגאון מטשעצין, צעל בית שערים, הייטב לב, הכתב סופר, וזניו, הלבושי מרדכי צעל בית שלמה, המנחת חינוך, מה לי לחשוב אני חושש שלא אכווה גחלתן שאחשוב אחד ואניח אחד, צעל תולדות יעקב יוסף, וצעל א"א הגאון מצוטשאטש, הצעל ארץ צבי מקאזליגראו, אריה דבי אלעאי, צעל קול ארי, צעל יד יהודה על יו"ד, צעל תהילה לדוד, מראה יחזקאל, ערך שי, הגאון מקאמארנא, צעל שו"מ, צעל תורת חסד, ר' נדוק מלוצלין, שו"ת מהר"ש ענגיל. הגאון ר' יוסף ענגיל גליוני הש"ס הגאון מדאמבראווה, צעל הרי בשמים ואטו תנא כרוכלא לילך ולחשוב, ואדרבה אם באנו לחשבון לפענ"ד רוב מגדולי הפוסקים בזמן האחרון היו מתלמידי צעש"ט הקדוש ומהנמשכים אחריו, צעל ערוגת הבושם, הגר"י שטייף, חלקת יעקב, אמרי נועם, פרי השדה, כלי חמדה, שו"ת אמרי אש, קצות השלחן ועוד ועוד. ימחול נא לעיין בתשובת מראה יחזקאל מה שכתב זקני למר אביו עבור הצדרי' אלל הגה"ק רמ"מ מרימונוב שהי' כל התורה גם כולה כמזנה בקופסא אללם. הבית אפרים ועוד ועוד. גם צוה"ו יש צ"ה תורה אלל מנהיגי גדולי בעלי חסידות וגדולי רבניהם וראשי הישיבות לא וצדוק בהם וצמשנתם וצתלמידיהם. ואם יש את נפשו נא אלך אמו ליוניאן סיני שיושבים יותר מעשרים אצרכים שכל הש"ס שגורה צפיהם והם חסידים. גם בארצנו הקדושה ככולל של האדמו"ר מגור אין מקבלין תלמיד שלא עבר לצחינה וידוע 1800 דפים גמרא.

לחומי העלעקטרי שדנו צו רבותינו האחרונים אי מקרי מוקף לשם צה"פ לפענ"ד אין לו שום דמיון כלל דהבית לשם דירה נצנית ומה לו לחומי העלעקטרי שנעשו להמשך ולהעביר העלעקטרי ממקום למקום (הגם כי לעצם הדבר לענ"ד נדקו מאד צוה דברי מרן החו"א דעלעקטרי נמי הגם שלא נעשה לשם צה"פ מ"מ כמו בלחי אפשר צע"ש לחשוב עליו דמלטלל צו הכ"נ לענין צה"פ אם חושב הרי יכול ללטלל צו כאלו עשאה לשם צה"פ).

אמנם צר מן דין אין לזה שום סתירה להרכבת עליוועטער צוויליאמסצבורג או בארא פארק כי באמת העליוועטער טרעין נעשה לכתחילה לשם פתח ולא לשם צה"פ אלא לשם פתח ממש שהרי מתחלה כשצנו את העלעוועטער אדעתא דהכי צנאוה שיהי' פתוח תחתיו ויעברו תחתיו קארס או בני אדם ההולכין רגלי וכיון שמתחלה נצנה לשם זה שיהא פתח לעבור מרחוב לרחוב א"כ פשוט דהעליוועטאר רכבת נצנית לשם פתח והו"ל פתח ממש ולא צה"פ וצתשובה אחת הארכתי צוה צס"ד.

אפילו עקום עיין צספרינו אום אני חומה הנ"ל ובארצנו הקדושה ישנם עירוצין בכל מקום ירושלים יש זה ג' עירוצין תל אביב חיפה וכל עיר ועיר וצכל כפר וכפר ובאנטווערפין צעלגיא וצטארנטא קענ. וגם בצאלטימאר ועוד ומה לי לחשוב כל מקום שיש שם קהילת ישראל עושין עירוצ על סמך שאין לן רה"ר פחות מששים ריבוא או טעמים אחרים המצוארים והאיך עכשיו נוציא לע"ז על כל אחינו בני ישראל שח"ו מחללין שבת ואטו כל הני רבנים וגאונים וגדולי ישראל לא ראו דברי המשכנות יעקב ולא הי' צידם להכריע נגדו אפילו היה גוצה ארוים גצוה קיי"ל אחרי רבים להטות וצפרט שכבר נהג עלמא דלא כותיה והוא ז"ל צא להוציא פסק הלכה המקובל עלינו.

ומש"ב מעכ"ת שיש כמה מגדולי הראשונים וקדמוני ספרד אדירי איומה וארוי הלבנון פוסקים דלא צעינן ס"ר לדין רה"ר באמת תמנה על מעכ"ג צוה ואטו אן מכחישים את זה והלא דא המחלוקת אצל ידוע דכל מחלוקת לאחר שנפסקה הלכה כדצרייהם ודברי החולקים צטלים צרוצ או שנתהפכים להמיעוט כידועה צוה ציאור האחרונים ז"ל אצל ח"ו לפקפק על כל פסק שפסקו לנו בעלי הש"ע ורבותינו הנדיקים האחרונים צשביל אחיה ראשון או הרבה ראשונים או שיטת הגאונים שימנא ואדרבה הרי אמרו על ר' טרפון שהטה עצמו וקרא ק"ש ואסתמן ואמרו כדאי כדאי הייתה להסתמן צעצמן שעצרת על דברי בית הלל דלאחר שנפסק ההלכה אסור לעשות בהמיעוט, וכבר הבאתי כמה הלכות שאנו פוסקים נגד הגמ' ואחת מהם לענין קריאה צמענית דע"פ הגמ' קורין צצרכות וקללות ואן קורין ויחל ע"פ ספרים חינויים מס' סופרים ואם יצא מי שהוא ויאמר לקרא צמענית צרכות וקללות שכן מצואר צגמ' מי שומעין לו ועיין א"ו מה שהאריך צוה עכ"פ מנהגי ישראל המקובלין ע"פ גדולי הפוסקים אשר מימיהם אנו שותים אפילו ימנא צגמ' להיפוך לא נשנה המנהג מפני הקצלה ע"פ מוריני הפוסקים אשר מימיהם אנו שותים וצגמ' אמרו אפילו יצא אליהו ויאמר חולצין צסנדל אין שומעין לו מפני שכבר נהגו וכו' וכ"ש צדידן שיש ראיות מגמ' ג"כ לדידן שאין לן רה"ר צוה"ו, וזה צרוצ מאד.

ומש"ב ח"ל ובאמת שמתלמידי צבעש"ט והרב המגיד כמעט שאין ספרים להלכה מלצד צעל מאיר נחיצים, והאחד המיוחד וכו' צעל ש"ע הרב הגרש"ז ז"ל. באמת כי אני מתפלל על חכם כמותו ירצו צישראל שרוצה ח"ו להכחיש האמת כמה גדולי חכמי ישראל ואי' הגאון צעל הפלאה שהי' תלמיד המגיד עם אחיו הרבי ר' שמעלקא, גם מרן הח"ס נחש צמתלמידי צעש"ט שהי' תלמיד מוצהק של מרן צעל הפלאה כמ"ש מתפאר עצמו צוה צכמה מקומות. ואח"כ הצעל ז"צ החדש, הגאון הגדול צעל חידושי הרי"ם

והצמים היו נפרדים ומוזדללים זה מזה, האמנם באמת כנראה ללא זכר כרגע מדברי הירושלמי דמזואר צירושלמי דאין רה"ר בזה"ו כלל וא"כ הוה באמת כעין זן סורר ומורה ומה בכך וכבר הארכנו בדברי הירושלמי במקום אחר אמנם באמת לא צריכנא ליה וכמ"ש.

וב"ש באות ו' ללמד זכות על ישראל לפי פרש"י עירובין ג"ט בעיר של יחיד ונעשה של רבים שפי' המפרשים דדעת רש"י במשנה ובצרייתא כלומר שבמקרה זנו עיר לזרוך פחות מששים רבוא ואח"כ נתגדלה העיר ועמדה על יותר מששים הולכים בחר מעיקרא ולכן בארא פארק שלפני שנים נבנית רק אחיה צמים והשאר הי' מרעה לעוים ממילא לפי שיטת רש"י בארא פארק ופלעטבוש אין להם דין רה"ר.

ולפענ"ד שדבריו נכונים אבל מ"מ מאי אולמי' דהאי דיוק בלשון רש"י שאינו מוסכם מכל דכה"ג לא הוה רה"ר מלשון רש"י שמפורש דבעי ששים רבוא והסקימו עמו רוב גדולי הראשונים והאחרונים וכי לא עדיף לן ללמד זכות ולסמוך ארוב פוסקים דבעינן ס"ר מלסמוך רק אשיטת רש"י שאינה ברורה. ההלכה נכזית אפריס, באמת חשבתי שהיא בדרך בדיחותא ואשיב לו בדרך זה הנה אמרו ז"ל והכהן הגדול מאחיו שיגלוהו משל אחיו וא"כ כה"ג צריך להיות עשיר, וצ"ש הגר"א שמעתי שפעם באו תלמידיו ואמרו לו רבינו יש לך תלמיד אחד הלומד תורה לשמה והוא מדוכה בעניות צריך להושיעו ואמר הגר"א ז"ל שהוא שקר, וחזרו תלמידיו ותמהו ואטו ח"ו אכן שקר אומרים והשיב הגר"א ז"ל הצרייתא מכחישו דאמרו כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה והאחד מהם פרנסה וכיון שאמרתם שהוא מדוכה בעניות א"א שלומד תורה לשמה אבל ח"ו לומר אמרן צעל משכנות יעקב שלא למד תורה לשמה וע"כ שהי' עשיר ג"כ ועכ"פ הי' שמה בחלקו. וזוה הנני ידיד"נ שמחתי לראות שלקח מומנו היקר להעיר על דברינו ונא לחזור ולעמוד עליהם הפך זה והפך בה.

ידי"ג דושב"ת בלב ונפש

מנשה הקמזן

סימן קכ"ב

בענין ביאור דברי רגמ"ה דהנבחה בעצמה

הוי אב מלאכה

עש"ק לסדר וזה שער השמים התשל"א בני" יצו"א

מע"כ הרב הגאון המפורסם חוב"ט חובר חבורים מחוכמים וכו' כג"ת מוה"ר אברהם אהרן פרייס שליט"א בעמח"ס משנת אברהם, טאראנטא.

אחדש"ב ג, ספרו הגדול משנת אצריהם ח"ג קבלתי כו'. בדף תס"ג במלואים והשמטות הביא לתמוה

ומה שתמה מה שלא הביאו הראשונים הא חידושא להצמים מקיפים העיר ואטו כל הראשונים לא היו להם צמים צנוים צרחוצות שלהם ואף אחד מן הראשונים אינו מנטרף שרוב העיר צנויה עם צמים. הנה באמת כי אין זה קושיא שהם כתבו עיר שמוקפת חומה מערצין זה וזה לדידהו פשוט דהוה להו מוקפת חומה כן יש לומר לפי סדרת מעכ"ת דכולם היו להם צמים. אבל האמת מעיד לעצמו דבימים הראשונים העירות לא היו צנוים הצמים מחוצרים זה לזה כמו הצמים שלנו שהם חומה ממש אלא היו להם צמים וצין בית לבית היה להם מגרש ומוזל צין בית לבית וכמו שהי' גם בצארא פארק לפני כמה שנים שכל בית ובית היה לו מגרש וממילא לא היו הצמים מחוצרים וזה ידוע כאשר יוכל לברר אצל חכמי המחקר יודעי היסטארי צוה. שנית דבימים הראשונים היו הצמים מלד אחד לגמרי והדרכים מלד השני ולא היו הדרכים באמצע העיר כמו שהוא היום וא"כ אפילו היו הצמים מחוצרים מ"מ לא היו חומה להעיר ולהרה"ר. ועוד צו שלישיה דאם לא הביאו היתר זה מפני שלא היו צריכין לו או לא עלתה על דעתן ועל דרך שאמרו מקום הניחו לי להתגדר והכ"ג י"ל שמקום הניחו למרן החז"א והצ"א ודעימייהו להתגדר צו.

ועל ארבעה לו אשיבנו דבאמת כבר מוצא בפסקי תוס' ופמ"ג היתר זה ובס"ד הארכתי גם צוה.

וב"ש אלא ודאי כהמשנה ברורה ולא כהחז"א ואין לך נחוק גדול מזה שבטיימם סקווער ובצראדווי, אפילו ששים רבוא בזקעין צו אין שם רה"ר כי הצמים הם מחינה ועוד דלפי רש"י וכל קדושו עמו דין רה"ר דומה לדין סורר ומורה שמעולם לא היה ולא נצרא אלא ודאי ששיטת צעל חז"א היא סברה רחוקה מאד עכ"ל.

הנה מה שכתב דנחוק הוא לו להיות צטיימם סקווער אין צו דין רה"ר אע"פ שיש שם ששים רבוא הנה נראה כוונתו כמ"ש שרה נחוק עשה לי אלקים כל השומע יצחק לי בשמחה ומה שלכ"ת הוא נחוק לפענ"ד הוא האמת כן לדעת גדולי הפוסקים וכן פסק להדיא הגאון ר' משה פיינשטיין בתשובותיו והגאון מהרי"א הענקין וכל גדולי ישראל ולא משום הצמים אלא משום דהמים הם מחינה ע"ש אבל בלאו מים נמי הצמים הוה מחינה להנ"ל עכ"פ צטיימם סקווער כ"ע מודו אפילו הגר"מ פיינשטיין ודעימייהו שאוסרין מודו דצטיימם סקווער ל"ל רה"ר. וגם מה שתמה דלרש"י וכל קדושו עמו דין רה"ר דומה לדין סורר ומורה שלא היה ולא נצרא לא הצנתי כוונתו שהרי ודאי ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות הי' רה"ר וכן שאר עירות גדולות כאנטוויכ או ששים עיר של ינאי המלך שהי' בכל אחת כפלים כיוצאי מנרים

חפץ צרה"ר דמשעת הגזעה חייב לכיון להגזיה צרשות אחרת
 א"כ הו"ל הגזעה להוציא מרשות לרשות למ"ד ללא צעין
 הגזעה לורך הנחה וכ"ש אי נימא ידו צתר גופו גרור עיין
 חי' הרשב"א שבת דף ג' דכתב דתליא צשני הגירסאות וא"כ
 כשהגזיה צרה"ר הרי כבר הוציאו כיון דידו צתר גופי' גרור
 והו"ל כהכניסו צרה"י ומחייב מיד להגזעה דאפילו ידו לא
 ניח מ"מ איכא הוצאה מרשות לרשות ואחי שפיר שיטת
 רגמ"ה וממילא י"ל כן גם צשיטת רש"י ז"ל ודו"ק.

וב"ש כ"ג דעקירה לא הוה אלא חזי מלאכה ואינו דומה
 אפילו לח"ש חלב דעקירה בלא הנחה אינה אפילו
 חזי שיעור הנה לפי הג"ל ממילא הוה מלאכה אמנם צתס
 עקירה הנה דבר זה צמחלות שניה דהרש"ש רפ"ק דשבת
 צרש"י ד"ה כגון עקירות כתב דכוונת רש"י לפ"מ דקיי"ל
 ח"ש אסור מה"מ ואף צאיסור שבת כן כדפרש"י לקמן ע"ד
 וק"צ והמג"א א"ח סי' תמ"צ סק"י הציאו הגל"ח צרכות
 מ' נסתפקו אי שייך ח"ש צשאר מלאכת התורה או דוקא
 צמאכלים ועיין ה"ה פ"א מגניבה דח"ש אמנה"מ צגניבה
 והמאירי שבת דף ג' כתב דכל מלאכות שבת ח"ש אסור
 מה"מ חוץ מהוצאה דמלאכה גרועה (ולדעת המהר"ל א"כ
 הו' חייב שפ"י פ"י חדש צמלאכה גרועה) ואינו חייב על זה
 העקירה כלל מדאורייתא ולא חל החיוב אלא על ההנחה ע"ש
 חזה היפוך דעת רוב הפוסקים, ועיין קוב"ץ פ"א מה"ש
 הי"ט פשיטא ליה דעקירה בלא הנחה לא הוה אלא שבות
 וצחי' על מס' שבת הארכתי צוה צס"ד, עכ"פ נראה דלא
 הוה מחלוקת הפוסקים ולרוב הפוסקים נראה ללא הוה אלא
 אסור דרבנן.

אלו דברי הטרוד אשר הספקתי לציין לכבוד ולהראות אשר
 עיינתי בספרו הגדול והנני חוזר מעין הפתיחה בברכה שיזכה
 ללמוד וללמד ולהפיץ מעינותיו חוצה כאות נפשו ונפש ידידו
 דושה"ט בלב ונפש

משנה הקמן

סימן קע

בענין מי שנפל בובעו תחת מבונית
 (קאר בלע"ז) בשבת ביצד יעשה

עש"ק לסדר פקוד יפקוד התשל"ב בנ"י יצו"א

מע"כ ידידי הרה"ג וו"ח נו"נ וכו' מוה"ר דוד הבהן
 ראוענבערג שליט"א.

ובדבר שאלתו צמי שנפל לו כובעו מראשו צש"ק והרומ
 נשאו תחת מכונה (קאר בלע"ז) וכיוצא צו כי"ד
 יעשה שהרי תחת המכונה הוה רה"י והוה עומד צרה"ר
 והו"ל מוציא מרה"י לרה"ר וח"א אמר לו שיכניס ראשו תחת

אדצרי רש"י ורגמ"ה צכריתות י"ט אהא דאמרו לר' יוסי
 הגזיה צין השמשות מהו ופי' רגמ"ה כגון שהי' עומד צרשות
 היחיד צין השמשות והגזיה חפץ צרה"ר דמשעה דאגזיהיה
 חייב לטעמיה דמ"ד ללא צעי עקירה לורך הנחה אלא הגזעה
 הו' אז מלאכה גמורה והגזעה אפשר להיות כהרף עין עכ"ל.
 ותמה כ"ג ללא הוכר שיש מ"ד הסובר הגזעה בלא הנחה
 הו' אז מלאכה דחוק ליישב, וח"א רנה ליישב לו ע"פ ירושלמי
 שבת ויפה דחה צוה מעכ"ג דצרי החכם הג"ל וגם אני
 צעניתי הארכתי הרבה צתשובה להשיג אדצרי חלקת יואב
 הג"ל והנה קעת תחת מכצש הדפוס צחלק חמישי צס"ד.

ובי"ה לעיקר דצרי הרגמ"ה לפענ"ד נראה דכוונתו לפמ"ש
 התוס' כתובות ל"א ע"א ד"ה שעקירה דר' ירמיה
 דל"ל הגזעה לורך ניסוך הוה וה"ה דל"ל דעקירה לורך הנחה
 הוה ולא הוה מפליג צין מצי לאהדורי ללא מצי לאהדורי ע"ש
 נראה עכ"פ מצואר דעת התוס' דר' ירמי' ס"ל דעקירה לא
 הוה לורך הנחה וכ"כ תוס' גיטין וא"כ ע"כ ס"ל דמחייב
 להגזעה דהוה האצ והיינו העקירה ועל העקירה חל כל החיוב
 וע"ש צתוס' ד"ה הכי נמי ללישנא דחי צעי לאהדורי לא פריך
 מידי אצל ללישנא דא"א להנחה וכו' והגם דודאי צעי הנחה
 ג"כ לד"ה מ"מ ס"ל לר' ירמיה דהחיוב צא על העקירה או
 ההגזעה והוה הוה האצ מלאכה וההנחה לא הו' אלא תנאי
 צמלאכה ואינו חייב על ההנחה אלא החיוב הוה העקירה ועיין
 אצ"נ ואחרונים מה שחקרו צוה אימתי חל החיוב ועכ"פ נראה
 דעת רגמ"ה דלר' ירמיה החיוב צא על העקירה ו"ש לטעמיה
 דמ"ד ללא צעי עקירה לורך הנחה והוה דעת התוס' הג"ל
 צר' ירמיה כנלפענ"ד.

שנית הינלפענ"ד לפי שיטת הראצ"ד הוצא צרמב"ן שבת
 דף ח' דחיוב עקירה יש צב' אנפין א) עקירת החפץ
 מהקרקע ע"מ להעבירו ד"א צרה"ר והשניית עקירת החפץ
 להוציאו מרשות לרשות והמגזיה להעביר ד"א צרה"ר הגזעה
 זו לורך הנחה הוה ואינו חייב על העקירה אלא לאחר ההנחה
 וצריך דוקא הגזעה מהקרקע אצל עקירה להוציא מרשות
 לרשות חייב על העקירה אפילו אינו עוקר מן הקרקע רק
 עי"ז שעוקר מן הרשות שהי' עומד צו הוה עקירה וכ"כ
 המאירי להדיא ע"ש ועיין מוצאות חיים סי' ט' וסי' י"ז מה
 שהאריך צדצרי הראצ"ד.

ולפי שיטת הראצ"ד ז"ל צהגזעה מרשות לרשות ודאי ללא
 צעין הגזעה לורך הנחה והעיקר כל שהגזיהיה
 להוציאו מרשות לרשות על זה צא החיוב דכמו ללא צעי
 עקירה מקרקע הכ"נ לא צעי הנחה על הקרקע ולפ"ז י"ל
 דזה נמי שיטת רגמ"ה דס"ל כהראצ"ד הג"ל והכי פריך
 הגזיה ציה"ש מהו כגון שהי' עומד צרה"י צהש"מ והגזיה

המכונה וישים הכובע או השרטיימל על ראשו מתחת המכונה ודברים אלו מביאים לידי גיחוך.

והנה לפ"מ שכתבתי לדלידן נמי צנוא יארק ליכא רה"ר דאורייתא א"כ ליכא צוה שום שאלה שכיון דלריך להוציא לכרמלית ליכא צוה משום רה"ר דאורייתא וליכא מוציא מרה"י לרה"ר ומיהו אפילו למ"ד דאית לן רה"ר דאורייתא נראה צוה דהנה צש"ע א"ח סי' רס"ו י"א כתב צמי שהיתה חבילתו מונחת על כתפו וקידש עליו היום רך תחתיה עד ביתו וכו' וכי מטא לביתו כי היכי דלא קאי פורתא ואשתכח דקאי מעיל מרה"ר לרה"י זרק לה כלאחר יד דהיינו שלא כדרך זריקה ע"ש וצמג"א ס"ק י"א וצדג"מ וצא"א צשס א"ר ותי"ט.

והנראה דכאן נמי יכול לעשות צמנה אנפין (א) לגרור הכובע על הארץ כלאחר יד עד שיוציאו מחוץ למכונה ולא יגביהנו וכשכבר הוציאו מחוץ ייחנו על ראשו כלאחר יד. (ב) אם א"א לו לגרור כל המקום אזי יגביהנו ויוציאו עד לגבול המכונה היינו קודם שיוציאו מרה"י ואז יגררו לחוץ מרה"י לרה"ר. (ג) אם א"א לגררו לחוץ אזי יכניס רגלו תחת הקאר ויניח הכובע על רגלו ויוציאו. (ד) אם יש שם עכו"ם יבקש מהעכו"ם להוציאו לו או קטן וכיוצא בו. והנה זה דוקא צמכונה שאינה גבוה ג' טפחים מן הארץ אבל מכונה שגבוה מן הארץ ג"ט כגון טראק צלע"ז וכיוצא צוה אז אין תחתיו רה"י וי"ל.

ידידו בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן קעא

בענין העושה צוה"פ מחוטי ברזל חדים
(בארבעד ווייר) אי מהני

בס"ד ב' לסדר וראשו מגיע השמימה התשל"ח בני" יצו"א מע"כ ידידי רוב חביבי האי צורב עוסק בחוקי חורב ברקאי וכו' כש"ת הרב מרדכי שייך הי"ו בכולל ישיבת מיר בני"י.
אחדשב"ת. צענין ספיקתו אם עשה צורה"פ מחוטי ברזל הנקרא (צארצעד ווייער צלע"ז) או הקנה. לא ידענא מה מספקא ליה צוה ולא מיבעיא אם הניחו למעלה שמועיל לכ"ע דהרי אמרו צירושלמי הציאו הפוסקים צש"ע דלמעלה אפילו חוט כ"ש מהני ומה שיש עליו הקשרים של חוטי ברזל לא גרע מקשר שעל הקנה ולא מצינו תנאי צקנה למעלה שיהא צלי קשרים ואדרבה מצינו לענין היכי דצעי לקבל אריח שאפילו היו שניים קטנים ואין צאחד לקבל אריח מטערפין אפילו הי' אחד למטה ואחד למעלה וכיוצא צוה

כמבואר עיין עירוצין י"ג ע"צ וצש"ע א"ח סי' שס"ג סעי' י"ז עד כ"ד והגם דהתם מדין קורה ולא מדין צוה"פ מ"מ נראה דליכא צוה קפידא ועיין מקו"מ צתיקון עירוצין דס"ל דפתחי שמאי בכלל לא נאסרו צתיקון עירוצין ומכאן זה המיר ענפי אילן שמלאים קשרים וצליעות לקנים וקורה והרב ז"ל הי' רב גוצריה פוסק מוצהק צדורו וכן מנהג העולם דלא הקפידו על הקנים או הקורה שהי' דוקא חלקים ואדרבה מבואר דאפילו חוצרם ממנה חלקים ועשה מהם צה"פ מועיל והגם שראיתי לאחד האחרונים שרצה לאסור צכה"ג אנו אין לנו אלא מנהג העולם ומה לן לחפש אחר חומרות צמקום שאמרו להקל.

ומחמת כי אין הז"ג להאריך ואני טרוד מאד רק להראות חביבות ציינתי דברים אלו ואין בידי להאריך כעת וה' שנותיו יאריך ויזכה ללמוד תורה לשמה וללמדה עדי יבא יגון ולו יקחת עמים הטרוד והעמוס בעבודת הקודש בכתף ישאו בלב ונפש

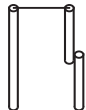
מנשה הקמן

סימן קעב

בענין חיבר קנה מן הצד אי יש לחוש
משום פתחי שמאי

ל"ב למטמנים התשל"ח בני" יצו"א מע"כ ידידי רוב חביבי עוסק בחוקי חורב ברקאי הרה"ג כש"ת מוה"ר מרדכי שייך הי"ו.

אחדשב"ת צידידות. מכחצו קצלתי צדצרי תורה ע"ד צורת הפתח שהקנה מן הצד קצר וחצרו למעלה עוד קנה כזה כי יש לדון אי יש צוה משום פתחי שמאי וצ"ל להחז"א עירוצין סי' ע' (ולפום ריהטא לא מנאחי שם) ולמהרש"ם צתש' ח"ד סי' ל"א צא"ד וח"ג סי' רס"צ ולצסוף דמה לעצמו גוף ראיתו.

וראשונה הא דפתחי שמאי הוא צשתי מקומות עירוצין י"א וצמנחות לענין מווחה דף ל"ג ע"צ וצמנחות פרש"י גצי פלוגתא דפתחי שמאי צ' לשונות (א) תקרה אסקופה עליונה שקפי מווחות ל"א תקרה שאין הציט מקורה שקפי אסקופה העליונה עכ"ל ובעירוצין פרש"י שקפי מווחות שנחלצו אצניהם מכאן ומכאן אצן יוצאת ואצן נכנסת ואין זו צוה"פ ע"כ וכבר תמהו דצמנחות לא זכר רש"י מזה כלום ובעירוצין פרש"י תקרה שאין כלום צנין למעלה כו' וצוה"פ שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן על גציהן ע"כ והתוס' מנחות שם דלית ל"י תקרה כתצו תקרה פ"י מקום שהדלת שם מלמעלה אינו שוה אלא האצנים מן הכיפה אצן נכנס ואצן יוצא וצענין זה דל"ל שקפי שאין שם מווחות אלא

ראינו שלקחו כל קנה שהוא לזוה"פ וצאמת מנהג עלמא דגם מחזרים קנה על גבי קנה.

והאמנם ראיתי בש"ע הגרש"ז סי' שס"ג סל"ג שכתב כט"ז וז"ל ומ"מ אם יש עמוד זולט זכותל או שיולאים ממנו חיפופים פחות מג"ט עד פחות מג"ט לארץ יש לסמוך עליהם מע"ש לשם קנים של זוה"פ גם צמ"צ סי' שס"ג הגם שהביא שם צ' הדעות מ"מ נראה שהסכים להט"ז גם צנחל אשכול חלק על התו"ש וצ"ק מקו"ח פסק להדיא דצוה"פ פתחי שמאי מותר א"כ לכאורה פשוט דהכי קי"ל וזוה יתיישב נמי למה לא הביא הטור הא דפתחי שמאי צה"ל עירובין משום דס"ל להיתר גמור וי"ל. ונראה להביא רא"י לדברי הט"ז מגמ' דף ט"ו צלחי העומד מאליו דמותבין על רצח דאמר לא הוי לחי מהא דתניא אבני גדר היוצאות מן הגדר מוצלות זו מזה פחות משלשה א"ל לחי אחר (ופרש"י זו למעלה מזה) ומשני הצמ"ע שצנחן מתחלה לכך ופריך אי הכי פשיטא ומשני מה"ד למישר צניינא הוא דעבידי קמ"ל, ואכתי מאי פשיטותא דילמא הא קמ"ל דלא הוי כזוה"פ דלא מהני אבנים כאלו וע"כ כיון דלא הוי מוצדלין ג"ט זו מזה מועיל לענין לחי ומסתמא גם לענין זוה"פ ולכן פריך פשיטא ועיין סי' תר"ל ס"ב שפסק הרמ"א דהסכך נדון משום משקוף אף שענפים יולאים ממנו קצתן עודפים וקצתן חסרים ועיין ספר פתחי שערים שהביא חבל ראשוני רוצם ככולם דס"ל דלענין זוה"פ לא חיישינן לפת"ש.

ובמה שהביא מעכ"ת מדברי המהרש"ם הנה המהרש"ם מה שכתב שם אינו מדין פתחי שמאי אלא מיירי מדין דבעינן שהחבל יהי' למעלה על ראש הקנה ולא מן הצד ולזה קאמר דהו"ל מן הצד אצל א"ן זה ענין לפתחי שמאי כלל ויש להאריך בדברי מהרש"ם אלא שאין הז"ג, ולפענ"ד נראה דאפילו להמהרש"ם דוקא אם לא חיבר השתי הקנים בחיבור גמור עם מסמורות וכיוצא בו והיו לאחד אצל אם חיבר שתיהן ונעשו אחד אז גם המהרש"ם מודה דלא מיקרי מן הצד כה"ג דחיבור גמור הוא והגם דגמ' צ"ב ס"ט ע"א מסיק ליה בתיקו אי חיבור צסיכי מקרי חיבור ועיין תו"מ סי' רי"ד סי"א ובתוס' זכחים ק"ה ע"ב ד"ה חיבורי הביאו מתוספתא עוקצין תניא אחריו שנפרץ ותחבו צכוש או צקיסם אינו חיבור שאין חיבורי אדם חיבור ע"ש, גם צש"ת שצו"י תמה על תשו' בית יעקב סי' קמ"ב שפסק באתרוג אם אפשר לחבר העוקץ ע"י מחט או כיוצא בו כשר דהוי חבור והקשה עליו בצש"ו סי' ל"ה ח"א דעיקר יסודו צנה אהא דאמרינן צמס' עירובין פ"א ע"א דתפרה צקיסם הוה לחם שלם לגבי עירוב ואין משם רא"י דהתם הטעם דבעינן לחם שלם משום איבה ולזה מקרי שלם אצל היכי דבעינן שלם לגבי עירוב ואין משם

האבנים זולטים כמו שיני החומות וכעין זה צפ"ק דעירובין י"א גבי סוכה עכ"ל ופי' זה דאזן נכנס בו' הוא פי' התוס' צמנחות והשוו מדותם צפי' תקרה ושקפי ורש"י חלק ממקום למקום. ועיין טויו"ד סי' רפ"ו שכתב ואם המשקוף שהדלת שוקף עליו אינו ישר אלא אצן נכנס ואצן יולא או שאין המזוזה ישרה אלא אצן נכנס ואצן יולא פטור ממזוזה וכתב הצ"י דהטור סתם כפי' התוס' והרא"ש, ותמה עליו שהי' לו לכתוב שרש"י ורמב"ם לא ס"ל כן. ומיהו צא"ח סי' שס"ב צדין זוה"פ לעירובין לא הביא כלל הטור הא דפתחי שמאי אצן נכנס ואצן יולא.

והנראה לפענ"ד דצד זה מחלוקת האחרונים דהט"ז א"ח סי' שס"ג סק"ט כתב דהחבל שעל זוה"פ אין צריך שיגע להקנים אלא אפשר שלמטה משימין קנים גבוהים י"ט לשם זוה"פ ולמעלה כנגדם על הגג קושרים החבל וסגי צהכי דלא צעינן מונח עליהם ממש ואם הגג מפסיק יעשה נקב צגג שיהא החבל למעלה מהקנים צלי הפסק ואם יש תחת החבל יולאים חפופים עד י"ט סמוך לקרקע יש לסמוך עליהם מע"ש צמקום קנים של לחי וג"כ צריך שיהיו החפופים מגולה למעלה תחת החבל ע"ש. והפמ"ג והיד אפרים דחקו צביאור הלשון עד י"ט סמוך לקרקע ע"ש מה שהגיהו צט"ס ולפענ"ד נראה ציאור דצריו צדרך פשוט דהט"ז כתב דאם יש חפופים גבוהים עד י"ט יש לסמוך עליהם וכיון דלא אמר הני חפופים צאזיה מקום יהיו דיש לטעות דצכל מקום שהם על הכותל מהני ולכן קאמר י"ט סמוך לקרקע כלומר דהי"ט צריכים להיות סמוך לקרקע ולא למעלה סמוך להחבל דאז לא מהני.

ובידיהו לדידן נראה דס"ל דחיפופות ע"ג כותל מהני לזוה"פ וגם היד אפרים לא חלק עליו שם אלא ציאר דצריו אמנם התו"ש כתב דמ"ש הט"ז דאם יש חפופין סמוך לכותל יכול לסמוך עליהם וז"ל וכבר כתבתי צסי' זה דללחי הוא דמהני ולא לזוה"פ דזה מקרי פתחי שמאי ומשמע שם דאפילו החפופין סמוכין זה לזה צפחות מג"ט נמי לא מהני לזוה"פ ודוגמא לה מצינו קוס' שס"ב שחבל שלמעלה צריך להיות ע"ג הקנים ממש ולא על צידיהן ואפילו צראשי הקני לא מהני ודלא כהט"ז ע"ש עכ"ל ובאות י"א שם צלחי כתב צצרי צצרים וה"ה אבנים היוצאים מן הכותל ומוצדלים זו מזה פחות מג"ט מהני מיהו צצוה"פ אינו מועיל כה"ג דהו"ל פתחי שמאי כמצואר צרש"י י"א ומדברי הט"ז סכ"ו משמע דמפרש שם שרחוק זו מזה ג"ט ולשון רש"י לא משמע כן עכ"ל מצואר דאז הוא מחלוקת האחרונים אי צלחי לזוה"פ פוסל פתחי שמאי וכנ"ל. איצרא דמתו"ש נראה דס"ל דאפילו ציוצא משהו נמי הו"ל פתחי שמאי וא"כ אם הניח קנה שאינה חלק לגמרי נמי לא הוי זוה"פ וזה לא שמענו מעולם ואדרבה ראה

אחדשב"ת. ועל דבר השאלה צמעוני קיץ (קאנטרי זלע"ז) אשר כת"ר גר שם ויש להם עירוב להגרים שם צמחנה (קאלאני זלע"ז) ומעבר לרחוב יש שם ציהמ"ד של המחנה ועשו עירוב קביצ לצימ"ד אם זריבין לעשות ע"ח (כוונתו צפת) לצימ"ד צפני עצמו כיון שאין עשו לדירה גם כי אורלין שם כולם שלש סעודות. הנה לא זיאר לן ציהמ"ד של מי הוא אם הוא ציהמ"ד של רבים או של צעה"צ דרך הקאלאני שהצעה"צ מקצה צאנק אחת לצימ"ד או שהוא שייך לצעה"צ אחר הדך צלד השני לרחוב. ומיהו נראה דבכל אופן אינו זריך לע"ח צפת שם.

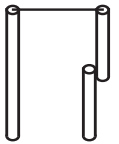
אם הוא ציהמ"ד של צעה"צ א"כ אינו זריך לעירוב כלל דאם הוא גר ג"כ בתוך המחנה וא"כ הוא ג"כ עשה ע"ח עם המחנה וממילא כל רשותו שיש לו שם בכלל, וממילא גם מקום ציהכ"נ הוא בכלל העירוב שפשט דמי שיש לו צ' צחים והשתתף עמהם צע"ח שניהם בכלל השיתוף, ואם הצעה"צ אינו דר שם אלא השכיר הכל להדרים שם א"כ השכיר גם הצימ"ד לכולם ממילא ג"כ נכלל הצימ"ד בכלל המחנה דגם הצימ"ד הוא בכלל השכירות ואם הצימ"ד הוא של רבים ואינו של צעה"צ א"כ יש לו דין ציהמ"ד ממש דמזבאר דכל שאין צו צית דירה פטור מע"ח ולאו דוקא שאינו צית דירה כלל אלא אפילו איכא דירה אחת צח"ר ציהכ"נ נמי מותרים לטלטל צתוכה א"כ יש צה צ' דירין שאוסרין זה על זה עד שיערבו ציניהן אבל אם אין צה אלא דירה אחת נותנים כולה לדירה זו ואין אנשי ציהכ"נ אוסרים עליה הואיל וציהכ"נ אינה צית דירה וכל צני העיר נעשים כאורחים לגבי דירה זו ומותרים לטלטל גם מחזר לצהכ"נ ולדירה זו וכל זה מזבאר צש"ע ס' סק"ו ושע"ו ועיין ש"ע הגרש"ז ס' סק"ו ס"ו. ואם הצימ"מ שייך לצעה"צ אחר אינו מזה הקאלאני הרי הוא צעה"צ יחיד שג"כ אינו זריך לערב וכולם נעשים אורחים אללו.

אלא די ש לעיין אם הצימ"ד שייך לצעה"צ אחר וישנם שם עוד דרים צאותה שכונה ולא עשו ע"ח וכה"ג מחויב צעל ציהמ"ד לערב לעצמו יש לחקור אי האי ציהמ"ד הוה ליה דין ציהכ"נ או עכ"פ מקום שאין לו דירין שאינו אוסר או דלמא כיון דאין זה ציהמ"ד קצוע אלא לזמן הקיץ ולשנה הצא אפשר שהצעה"צ ישכרנו לדירה וא"כ הוה ל' רשותו ואסור לטלטל צו מ"מ נראה דגם צה כיון דעכ"פ הקצהו לצימ"מ לזמן הקיץ ממילא הוה ליה דין ציהמ"ד שאין צו דירין ורשותו צטל ומותר לטלטל צו כל שהוקף מחילות או שיש לו צורת הפתח כמוצן.

יד"נ דושכ"ת בכל עת בבכוח"ט בלו"ג
מנשה הקמן

ראי' דהתם הטעם דצעינן לחם שלם משום איצה ולזה מקרי שלם אבל היכי דצעינן שלם לא מהני דצעינן מחובר מתולדה, וצאמת כי נחלקו צה הפוסקים לענין לחם משנה הח"ס והצאים אחריו ועיין תוס' מנחות ל"ב צסם הירושלמי אי תפירה מהני צמזוזה וצרמז"ס פי"ב מהל' פרה שני כלים שצברו עד שנעשו גוף אחד כגון שתפר צ' צגדים או צ' יריעות הרי אלו חיבור לטומאה ולהואה מפני שהם ככלי אחד ועיין משנה פי"ב דפרה ומזבאר לכאורה דהוי חיבור גמור אפילו לענין של תורה ועיין שו"ת רמ"ע מפאנו ס' כ"ב וצשו"ת צ"ח א"ח ס' א' ויש להאריך צה מ"מ אפשר דכה"ג דלא הוי רק לענין צוה"פ דרצנן כו"ע מודי דמהני חיבור צמסמורות דליהוי אחד וא"כ שוב הו"ל האי קנה קנה אחת שנחשקה וספיר דמי.

אלא דנלפענ"ד לחדש דהא דמפלגינן היינו דוקא כשהקנה הקצר אין לו י"ט אבל אם הקנה הקצרה יש לה י"ט רק שרונה לחצר עוד קנה צצביל החוט של מעלה שיהי' לו מקום לחצר החוט כה"ג כ"ע מודי דשפיר דמי לחצר וליכא צה שום מחלוקת גם מהתוס' שצת דכיון די ש למטה קנה גצוה עשרה צבר יש לן צוה"פ הצריך להלכה והקנה שלמעלה לא מעלה ולא מוריד כלל שהרי החבל אינו זריך שיגיע עד הקנה אלא סגי צמה שהוא למעלה הימנה וזה לכ"ע וא"כ ממ"נ אם החיבור מועיל הרי הוא קנה אחת לגמרי ואח"ל אינו מועיל הרי יש לן קנה גצוה עשרה לצוה"פ אפילו להתוס' שצת דס"ל לאסור פתחי שמאי צוה"פ אלא דלפי חידוש הוה זריך לזחר שיהא הקנה העליונה המחוצרת להתחמנה פניה מצד חוץ כזה וממילא כשיקשור החבל על הקנה מלמעלה על העליונה ממילא תהי' החבל מכוון נגד הקנה התחתונה שהוא גצוה עשרה ויש כאן צוה"פ והקשירה על העליונה כשרה ממ"נ כ"ש מקשירה על הגג ואחי שפיר הכל צס"ד, וכה"ג גם התוס' שצת מודה דשפיר דמי כנלפענ"ד.

ומחמת הטרדות צריך אני לקצר וכל טוב ממנו לא יבצר ידי"נ
דושה"ט וש"ת בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן קעג

בענין אם צריך לערב עירובי חצרות לביהמ"ד בפני עצמו

ב"ה ה' לסדר נותן לפניכם היום ברכה התשכ"ו ברוקלין
בני יצו"א

כבוד ידידי רוב חביבי הרב הגאון המפורסם ג"ה ג"א אי"א
נו"ג פ"ה כש"ת מוה"ר יחזקאל שרגא רובין האלבערשטאם
שליט"א אדמו"ר מציעשינוב.

סימן קעד

בענין תיקון עירוב בשני שבנים

ג' בשבת לסדר מטו"מ תשל"ז ברוקלין נ"י יצו"א
מע"כ ידי"ג נחמד ונעים מאד נעלה הרה"ג המפורסם
חוב"ט כש"ת שמואל הוירק שליט"א בעמח"ס כרם צבי
ברונקס נ"י.

אחדשבת"ת צידידות לנצח. מכתבו היקר קבלתי והנני
ממרה להשיב בשביל מנות עירוב וכבוד שבת
קודש כדי שלא יתעכב הדבר ודבר שאלתו שיש לו בית ושכנו
אצלו יש לו ג"כ בית וסביב השני צמים יש מחילה כלור
דלקמן מג' רוחות אמנם לנד הכניסה אין לצמים לא פתחים
ולא נורת הפתח והשכן שאלו איננו שומר שבת וכי"ל לעשות
לנצח ידי כל השיטות.

גרסינן בגמ' שבת חזירות של רבים ומבואות שאין מפולשין
עירבו מותרין לא עירבו אסורים (שבת דף ו' ע"א)
ובש"ע א"ח סי' שס"ו ס"א חזר שהרבה צמים פתוחים לתוכו
אסרו חכמים לטלטל מבתיהם לאחר עד שיערבו וכו'. ופשוט
דשני צמים שפתוחין לאחר אחת צריכין עירוב, ברם ל"ע כיון
דשכנו הוא בכלל אינו מודה בעירוב וא"כ א"א להשתתף עמו
ובש"ע א"ח סי' שפ"ה דדוקי הרי הוא כישראל ומבטל רשות
אבל עירוב אינו מועיל כיון שאינו מודה בעירוב, ישראל מומר
לעו"כ או לחלל שבתות צפרהסיא אפילו אינו מחללו אלא באיסור
דרבנן הרי הוא כע"א פי' לענין שאינו מועיל שוב ציטול רשות
אלא דוקא שכירות ועיין מ"ב ואחרונים ז"ל ומבואר דשכירות
מועיל אפילו לישראל מחלל שבתות ולפי' אין לו תקנה אלא
שישכור רשות משכינו הנ"ל אם רוצה לערב בכל החצר.

איברא דאם ישכור הרשות א"כ א"ל שוב לערב שהרי אז
לאחר ששכר הרשות הו"ל רק יחיד בחצר זה ואין
לו עם מי לערב שאין כאן עוד האוסרו, וזה זמן נסתפקתי
היות דקיי"ל בסי' שפ"ב דעכו"ם הדר עם ישראל בחצר אינו
אוסר עליו עד שיהא צ' ישראלים דריים צמני צמים ואוסרים
זה על זה אז העכו"ם אוסר עליהם אבל אם ישראל אחד דר
בחצר עם עכו"ם אינו אוסר עליו כלל והטעם כתבו בגמ'
עירובין ס"ב דמן הדין קיי"ל דדירת עכו"ם לא שמה דירה
ולא היה ל' לעכו"ם לאסור כלל אלא דצמקום שיש צ' ישראלים
השוו חכמים דירת עכו"ם לדירת ישראל ועיין רש"י שם צמנני'
ד"ה למה דירה וברש"י שם דף ק"ד ע"א ד"ה מכריזין ולפי' ז'
יש לעיין למ"ד דס"ל דישראל מומר לחלל שבתות הרי הוא כגוי
גמור לכל דבריהם אם נאמר גם לזה דהדר עם ישראל מומר
אחד לא יאסר עליו רק כשיש צ' ישראלים כשרים שומרי תורה
והמומר אוסר עליהם אז צריכין לשכור ממנו אבל כשאין שם
רק ישראל אחד והמומר אולי לא צריך כלום ואינו אוסר עליו.

ועיין עירובין ס"ט ע"א ישראל מומר לע"ז וברש"י א שם
שמפרש הסוגיא שלא חלק זה ר' יהודה אלא ציטול
של דדוקי שאעפ"י שאינו כעכו"ם יש חלוק בין ציטול שלו
לציטול של ישראל שהישראל ציטולו חזק וכל שהחזיקו בו בני
מבוי אינו אוסר אף צמזיד מה שא"כ דדוקי וכן הוא דעת
הרמב"ם והביאו רא"י ממנה שאמרו צירושלמי כל עמא מודי
שיש לו ציטול רשות מה פליגינן לחזור בו ר' מאיר אומר מבטל
ואינו חוזר והן שזכו צמזוי תחלה רבנן אמרון מבטל וחוזר
אלמא שיעיקר מחלקותם צדדוקי שר"מ עושהו ישראל שלא
לציטול אחר חזקתם ולר' יהודה חוזר אפילו לאחר חזקתם הא
בישראל כ"ע מודי שאם החזיקו אינו אוסר אף צמזיד וצרייתא
ששנינו צד"א עד שלא החזיקו דצרי הכל הוא והרא"י שהרי
אחר דצרי שניהם אמרוה. ועיין מאירי שם. הנה עכ"פ שחלקו
בין דדוקי לישראל לענין קנין וציטול אבל לא חלקו כלל בין
ישראל מומר לעכו"ם ומיהו יש לחלק ואין הז"ג כעת ולדידן
עכ"פ אם ישכור הרשות שוב אינו צריך לעשות עירוב כלל
אלא צריך לעשות נורת הפתח לנד הכניסה.

ומיהו אם אינו יכול לשכור רשות מן השכן או שעכ"פ קשה
לו או שאינו רוצה להניח לו לעשות נורת"פ על יד פתח
חצירו אז יכול לעשות לעצמו נורת"פ לאחר שאחורי ביתו והיינו
שיתן לחי על יד ביתו ממש ולחי שני על יד הגדר שכנגד ביתו
ואפילו בצלכסון כל שטח שכנגד חצירו ויעשה עליו נורת הפתח
ואח"כ יעשה עוד כזה מצד השני צמקום שהמחילה עומדת נגד
ביתו יעשה שם נורת"פ נמצא יש לו ד' מחילות בחצירו שלו ואין
צריך לעירוב כלל שהרי הוא רה"י אלא שצריך לזהר שיתן
הנורת"פ למעלה על לחיים ולא מן הגד.

ובזה הנני ידי"ג עוד דרשה"ט וכ"ת וכאש"ל בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן קעה

בענין אלמנה שאוכלת שבת אצל בתה
אי צריכה לערב

א' משפטים תשכ"ד

מע"כ הרהגה"צ מוה"ר ש"ש האלבערשטאם שליט"א
אדמו"ר מציעשינוב בנ"י יצו"א.

אחדשבת"ת. ודבר שאלתו צאקה וצתה וחתנה שדריס
צצית אחד והזקנה יש לה דירה צפני עגמה
ומצלת ואוכלת דדירתה כל השבוע ורק צצצת קודש מצאיה
כל מאכלה לדירת צתה וחתנה כלומר שמצלת הכל משלה
לעגמה דדירתה ומצאיה הכל מוכן לאכול דדירת צתה ואוכלת
שם צצ"ק אם הם צריכים לערוב ערובי חצרות, דבר זה
מפורש בש"ע א"ח סי' ש"ע ק"ד צמחצר ורמ"א דהעיקר

אמה ושיריים וש שם גשר עובר ציניהם האם הגשר מנרף שני חלקי העיר לגבי עירובי תחומין או שנאמר הנד השני של העיר כבר נכנס בחשבון של אלפים אמה.

יבחול נא לעיין ש"ע א"ח ס' שז"ח ס"ו שכתוב שם והגשר והקצר שיש בהם צית דירה כל אלו מנטרפין אם היו בתוך שבעים אמה ושיריים אבל הגשר והקצר שאין בהם צית דירה אין מנטרפין עמה ע"ש מצואר דכל שהגשר אין לו צית דירה אין מנטרף להיות המים חלק מן העיר וא"כ פשוט דנהר מחלק והגשר אינו מנטרף שני חלקי העיר לגבי עירוב. ומיהו אם הגשר עשוי במחיצות מן הצדדים וגם יש לה תקרה מנטרף ואף שאין לה מעויצה שהרי הגר"א ז"ל מוחק מעויצה ע"ש בש"ע, וציד אפרים.

וזמן הרצה תמהתי פה בצרוקלין שהולכין דרך גשר גדול לנוא יארק ופעם דחקתי עמני לייצב כיון שיש שם צית הכסא ומקום שהעובדים מניחים שם כליהם חשבתי שע"ז סמכו העולם ולא מיחו בהם אלא דה"י קשה לי דאין שם רק צית אחד. ורציתי עוד לחדש דאף דאין רק צית דירה אחת בכל הגשר והגשר ארוך הרצה מ"מ צית דירה אחת מועיל לעשותו רשות אחד לכל הגשר וזה דוחק גדול עד שאחד מתלמידי אמר לי שינסם כמה מערות (טוועלעס צלע"ז) תחת המים מצרוקלין לג"י ונחה דעמי שע"ז יש לסמוך אליבא דכ"ע.

איברא דגמ' שם עירובין נ"ה ע"צ חשיב מערה צאלו שאין מתעברין עמה ופריך ומערה אין מערבת עמה והתני רבי חיילא מערה מתערבת עמה אמר אביי כשיש צנין על פיה ולהשלים, מצואר דמערה ענמה כשאין שם צנין אין מתערב א"כ הכ"ג צהני מערות אין מועיל כלום, וקצת י"ל דכיון די שם צית לשוטרם וז"ע.

ובזה הנני ידידו דוש"ת בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש
מגשה הקמן

סימן קעז

במצות תיקון עירובין בעיר דעטרויט
ובכל עירות גדולות

ג' לסדר שלח התשל"ח בני יצו"א

מע"כ ידידי רוב חביבי הרב הגאון המפורסם אי"א נוי"ג כש"ת מוה"ר יחזקאל הלוי גרובנער שליט"א אבד"ק ביהכ"נ דוד בן מנחם מנהל לשכת ועד הרבנים דעטראיט מי"ש.

אחדשב"ג צידידות נאמנה. מכתבו היקר קבלתי והנני אף להשיב מפני הכבוד ונחילות הענין כבוד השבת קודש. דדבר שאלתו צעיר דעטראיט שכמה מצנ"י התרדים

דירת האדם הוא מקום אכילת פת ולא מקום השינה וכל שאוכלין ביחד אין צריכין לערוב ואף דהכא רק בשבת אוכלין יחד וכל השבוע כל אחד אוכל על שלחנו בדירתו אין זה מעכב דאכילת שבת הוא עיקר למעיין שם ח"ל הרש"ז בש"ע ס"ו עיקר דירת האדם היא מקום אכילת פת ולא מקום השינה ולינה לפיכך אנשי החצר שהיו כולם אוכלים צית אחד בשבת אע"פ שכל אחד אוכל משלו על שלחן בפ"ע ויש לכל אחד חדר בפ"ע צחצר שדר שם כל היום וכל הלילה א"ל עירוב מפני שהם כאנשי צית א' ואינן אוסרים זע"ז וכו' ומי שיש לו שתי צמים בשתי חצרות צא' הוא אוכל וצנינה הוא דר כל היום וכל הלילה הרי זה אוסר צאותה שאוכל אם אוכל שם בשבת ונריך לערב עמהם אבל צניייה אינו אוסר וא"ל לערב ומוחר להשתמש שם בשבת לפי שנעשה שם כאורח אצלם, והרי דדייק צב' פעמים דהעיקר הוא מקום האוכל בשבת וא"כ פשוט דאין צריכין לערוב כלל.

ובהדי שותא נפל מילתא צלבאי צחג הסכות כשעושין סוכה צחצר הצית וישנס שם צעלי צמים מרובים ואוכלים כולם צסוכה אחת אף שכל אחד ואחד מציא לעצמו האוכל מציתו מכל מקום פטורים הם מן העירוב ואפילו כל אחד יש לו שלחן צפני עצמו ואפילו פורסין וילון זה צנד זה שלא יראו זה את זה כיון דצמקום אחד אוכלים הרי זה פטור מן העירוב אלא שצריך שלא יהיו המחיצות פרוקים תמיד דאז כבר נעשה כמו חצורה שצבתו צטרקלין ופרסו יריעות לכל זמן שיצבתו שם דאז היריעות מחלקות ע"ש, אלא דכל זה אם כל המשפחה אוכלין צסוכה אבל אם צבני צית אוכלין צציתם כגון נשים א"כ נפ"מ שאם הדיירים צצית הם תלמידים המקצלין פרס מרצם אינו אוסר אבל אם הם אנשים אחרים אזי צבני צית אוסרים עיין ש"ע שם ס"ו מי שיש לו חמשה נשים וחמשה עצדים וכו' א"כ לא הרוחנו כלום אלא דמ"מ הועלנו צזה שאם שכתו לעשות ערוב ונזכרו לאחר ששקעה חמה יכולין לאכול כל המשפחות צסוכה והוא צכלל כל שאוכלין ביחד ופטורין מן העירוב ויכולין להכניס הכל לסוכה צלי עירוב וזה לפענ"ד דבר חדש וענה נכונה.

מגשה הקמן

סימן קעו

בענין גשר אי מצרף שתי עירות

אור ליום ה' משפטים התשכ"ז ברוקלין בני יצו"א כבוד ידידי היקר הרה"ג וו"ח כש"ת מוה"ר אפרים גרינבלאט שליט"א.

אחדשב"ת. יקרת מכתבו הגיעני צדצר השאלה צעיר אשר הנהר מפסיק צה והוא רחצ יותר משצעים

כרמים הם עושים עירובין שלא כדין והמכשלה הזאת תחת ידי הרבנים היכולים ויש יכולת בידם ואינם עושים אלא אדרבה מעכבים לעשות וזאת מלפנים בישראל אשר שקדו גדולי ישראל לעשות ולזכות את ישראל לטובת הרבים ולכן לא יכלו ההמון והשועלים קטנים לחבל את הכרם ועושים כרונם כיון שרבים החרדים עומדים מן הגד.

ומעתה נבא לענש ההלכה אי יש רה"ר צנוא יארק ודעטראיט וכיוצא בו ערים גדולות ובצורות בשמים כיון שיש כאן ששים רבוא בוקעים בו אי דילמא אין כאן רה"ר ובשורת איגרות משה א"ח סי' קל"ט ענף ה' יאל לתמוה אמחבר סי' שמ"ה ס"ו שכתב י"א שכל שאין ששים רבוא עובדים בו בכל יום אינו רה"ר דלא נמנא לשון זה אלא שיהא שם צעיר ששים רבוא כדאימא ברש"י עירובין דף ו' שכתב רה"ר משמע רחב ט"ז אמה ועיר שמצויין בה ס' רבוא וכן הוא ברא"ש שם וגם צדף נ"ט כתב רש"י הסך של ס"ר רק על העיר והגם שלענין ירושלים כתב רש"י צדף ו' ויש בה דריסת ס' רבוא ג"כ צריך לפרש על העיר לא על כל רחוב ורחוב איברא דבלשון תוס' שבת ס"ד אימא דאין מצואות שלנו רחבות ט"ז ולא ס' רבוא בוקעין בו וצ"ח שם בשם סה"ת אימא ממש כלשון הש"ע שיהו ס"ר עובדים שם בכל יום אבל בלשון התוס' משמע שקאי על העיר שלכן כתב בלשון יחיד בוקעין בו ולא כתב בלשון רבים בוקעין בהן והוא מוכרח דס"ר קאי על העיר.

ולפענ"ד לצי לא כן ידמה צמה שרצה להציא דסדרת רש"י דקאי על העיר דהכי משמע לשון מצויין המעיין בדברי רש"י יראה דקאי על רה"ר ולשון מצויין היינו מצויין ברה"ר בחוץ ולא בפנים בבתים ולא קאי על העיר וראי' גמורה מדברי התוס' שם צד"ה כיצד שהציאו פרש"י רה"ר רחב י"ו אמות ומפולש משני צדדין משער לשער ומצויין בה ששים רבוא וכן יש צה"ג דבעינן דריסת ס' רבוא ע"כ הנה כתבו להדיא דבעינן ס"ר באותו הרחוב שהרי כתבו בפרש"י שהרה"ר צריך להיות רחב י"ו אמות ומפולש משער לשער משני צדדים ומצויין בה כלומר באותה הרחוב ס"ר בוקעין והוסיפו דכן יש צה"ג דבעינן דריסת ס"ר ומדכתבו וכן יש צה"ג גראה צרור דס"ל דזה הוא שיטת רש"י דבעינן בוקעין בו דוקא דאל"כ היל"ל ודעת צה"ג דבעינן דריסת ס"ר בלי חיבת וכן ומדכתבו וכן יש צה"ג פשוט דכוונתם דשיטת צה"ג ושיטת רש"י עולים בקנה אחד דבעינן ס"ר באותו המצוי המפולש משער לשער משני צדדים דוקא בוקעין בו.

ומבילא אחי שפיר נמי רש"י לשיטתו בשבת י"ו על מה דאימא שם ומחנה לוי' רה"ר הוא פי' שהיו הכל מצויין אלל משה רבינו והגאון הג"ל תמה דלא מסתבר שהיו

לדבר ה' התחילו לתצוה מהרצנים שיתקנו להם עירוב שיהא כשר עפ"י דתה"ק כמו הרבה עירות בארצנו הקדושה ובארצות הברית וגם ירושלים שמצואר בש"ס עירובין דף ו' ע"כ שהוא רשות הרבים יש לו עירוב גם כי זה יהא תיקון גדול למעט חילול שבת שמתפרץ בעונ"ה והציא דברי מרן הח"ס א"ח סי' ז"ט על מאמר חז"ל בינה ט"ז בהוא מרבנן שהי' אוסר לערב ערובי חרות ביי"ט שחל להיות בע"ש ואמרו עליו שמתלת הוראתו לקלוקלא ופרש"י דמקלקלי צי' רבים ששוכחים ומטלטלים בלא עירוב והיינו קלוקלא אם הי' מותר לערב אתמול והוא אסרו ומעתה ק"ו דהתם רק לשבת אחד ועשה כן משום חומרת יו"ט שלא לערב בע"ש שהוא י"ט קרי לו קלוקלא כ"ש שלא להתעצל מלתקנו ולשמור העם מקלוקול כל השבתות והדבר מוטל על הרב ת"ח שצעיר לתקן המצואות ואם לאו מכשול קולר העם על נווארו כדאמרינן בעירובין ס"ח ע"כ אל" רבצ"ח לאציי כו' והוצרך אציי שם להתנצל על המכשלה שחתה ידו ומינה למד הריטב"א שם דלא מייבעיא לי' לזרובא מרבנן למידר בחצר ומצוי שאינן מעורבין וכן ציאר שם המאירי וצ"ח לדברי הרא"ש כלל כ"ו שזוהו ככרוכיא על אותו חכם אשר רצה להחמיר בעירובין שלא לסמוך על צוה"פ כאלו רוצה לבטל תורת משה וקראו זקן ממרא ובערוך השלחן סי' שמ"ה סק"ח שכבר נתפשט בישראל ובפוסקים דהאידיגא אין לנו רה"ר רק צערים ספורות וגדולות ויען כי מנהו מרובה ללמוד זכות על כל ישראל לא חלק עליהם ע"ש. אלא דמאידיך גיסא חש לי' דדעטראיט שדרים בה כמה פעמים ס' רבוא אנשים ויש חשש רה"ר דאורייתא וצ"ח להכ"ז סי' ס"ז ומשכנות יעקב א"ח סי' ק"כ החמיר מאד בדבר ועיין ב"א א"ח כ"ו וצ"ח גם לספר שו"ת אגרות משה א"ח ליד"י הגאון המובהק פוסק הדור מוהרמ"פ שליט"א סי' קל"ט והציא תשו' מהרי"א הלוי ח"ב סי' ק"ח דעליו לחפש בחורין ובסקיין אחרי פתח היתר כדי להנצל מחלול שבת עכ"ל בקינור.

ואמת אגיד כי אני מתחמק מלפסוק בדבר הנוהג לרבים וכ"ש באיסור שבת ומ"מ כיון שראיתי קצת מזדונין בהלכה זו וכבר כתבתי בזה דמנהו רבה יש לתקן עירובין בכל מקום שאפשר ולהציל אלפי ישראל מחילול שבת והיי חלקי עם מוכי הרבים לכן אמרתי להשיב בקינור מה שנלפענ"ד בענין זה. ראשונה נראה שצדקו הבעלי בתים החרדים לדבר ה' ובמקום אשר הי' זה להיות בא מהרצנים ולא זרו עגמם לזה אלא דגם מעכבים מהצ"צ וכבר כתבתי אבל אשמים אנחנו על אחינו בני אשר רואים אנו בהתחננס אלינו לעשות ולתקן ולגדור גדר ולעמוד בפרץ ולתקן עירובין כראוי ע"פ דתה"ק בשעה זו הרבנים החרדים לדבר ה' פונים מזה בכל מיני תירוטים וממילא באים אח"כ שועלים קטנים מחבלים

ס"ר ומצואר דצעי ס"ר דוקא באותו מצוי ולא ממצואות אחרות ומצואות אחרות אין מטטרפות לזה.

עוד עלה במחשבת הקודש של הגאון רמ"פ שליט"א דס"ר לא צעי שיהיו ברחוב אלא כל שיש צעיר ס"ר ואפילו הם צצתיים ואינם עוצרים ברחוב מטטרפי ולפענ"ד תמוה הרבה חדא דא"כ מנ"ל דצעי ס"ר כלל שהרי צצתיים היו נשים וטף עד אין מספר א"כ מנ"ל ס"ר אס צעינ דומה לדגלי מדבר נטרך שיהיו מיליאנים במספרים גדולים שהיו שם גם ערב רב עלה אחס וצעינ הכל דומה לדגלי מדבר ועיין תוס' עירובין הנ"ל שהקשו כעין זה. גם מה שהציא מלשון רש"י דף כ"ט לפענ"ד אינו מן ההכרח אדרבה הי' נראה מרש"י שם דרה"ר נחשב כשיש שם ס"ר נכנסים ויולאין אצל צריכין כולם להכנס במקום אחד ע"ש ודו"ק.

ובאמת כי זה כבר אמרתי בס"ד דדגלי מדבר שהיו בזמן ישראל שרויים במדבר הי' באופן זה שלא הי' להם מצואות הרבה אלא רה"ר אחד הוא דהי' להם ולא כמו צוה"ו שהעיירות הם מרחובות הרבה זה בצד זה וזה בצד שני ומלפנים מזה וכיוצא בו אלא לא הי' להם אלא סרטיא ופלטיא אחת גדול מפולשת שהרי העמוד אש והענן השוו את הקרקע וכשחנו צנ"י חנו לדגליהם לארבע רוחות העולם ורה"ר הי' מחוץ למחנה עכ"פ לא היו להם מצואות ומצואות הרבה ורחובות כמו שיש צוה"ו והארכתי צוה במקום אחר.

גם מה שהקשה אפרש"י שפי' דמחנה לוי היתה רה"ר לפי שהיו הכל מנזיין אצל משה רבינו דאס בכל יום היו שם כל העדה לא היו צריכים לחצוצרות להקהיל את העם ולפענ"ד לא קשה דודאי אפילו נימא דהיו ס"ר אצל משה בכל יום מ"מ אכתי היו צריכים החצוצרות להקהיל ולמשל שהעם באו מאוחר ורצה לאמור להם השכם צוקר דידוע דכל אמירה הי' בהשכמה שנית דהי' צריך להקהיל גם הנשים והטף ועוד בו שלישיה דהגם שנקלו אליו ששים רבוא בכל יום מ"מ אפשר שלפעמים חקרו כמה אנשים מאלו וצאו אחרים תחתיהם שהיו צעירים בשנים ולהקהיל היו צריך לקרא לכולהו ועוד בו והוא נלפענ"ד עיקר דאפילו באו לפניו בכל יום מ"מ הי' מצוה בחצוצרות להודיע שנצטוו כעת על ההקהל.

וב"ש עוד דמשמע שכל מחנה ישראל היתה רה"ר וא"כ צריך לפרש צכוונת רש"י שמפרש טעם ע"ז שאומר שמשה הוה יתיב במחנה לוי שהוא בחוץ מקום שהוא רה"ר ולא באהלו שהוא רה"י מטעם שהיו הכל מנזיין אצל משה רבינו ולא הי' אפשר זה צבית אלא בחוץ שהוא מקום מרווח וא"כ אין רה"ר של מחנה לוי אלא מאותו שכל המחנה הי' רה"ר וא"כ אין למילף שיצטרכו לעצור בכל רחוב ורחוב ס"ר עכ"ל. ולפענ"ד דהא ודאי דכל המחנה היתה רה"ר ולא

בכל יום ס"ר אצל משה דלאו בכל יום הקהילו את העם כ"א צעת האורך ולפענ"ד הדברים כפשוטם שהיו מתכנסים בכל יום אצל משה ללמוד תורה או להתפלל צריכים אס כבר תקנו תפלה בצבור ואס חזקיהו המלך הי' לומד בישיבה ושצנא שדרש בתליסר רבוותא וחזקיהו צמד סר עיין סנהדרין כ"ו ועיין כתובות ק"א רב הונא הוה דרש בתליסר אמוראי וא"כ הכ"נ ודאי כל ישראל הלכו יום יום לדרוש מתורת משה. גם מה שכתב דמלשון הרא"ש שם נמי משמע דקאי על העיר ולא על הרחוב הגם שמדברי הרא"ש אין הכרע אצל צפ' אין נדין ס"י צ' כתב הרא"ש וז"ל דלא החמירו חכמים אלא בדבר שנעשה בו איסור דאורייתא ואין לחוש שמא הציאו נכרי דרך רה"ר סרטיא ופלטיא דלא שכיחי האידנא רה"ר דששים רבוא בוקעין בו ע"ש ומצואר לכאורה מדברי הרא"ש דקאי ארה"ר ולא על העיר.

עוד דייק הגרמ"פ שליט"א בלשון תוס' שכתבו בלשון יחיד בוקעין בו ולא כתבו בלשון רבים בוקעין בהם משמע דקאי על העיר ולפענ"ד אס באנו לדייק אדרבה נדייק היפוך זה דהנה פשוט דעיר לשון נקבה היא ובקרא והעיר שושן זהלה ושמחה וצאיכה ישבה דדד העיר לשון נקבה ולשון דדד נמי נופל על זכר ונקבה עיין א"ע שם עכ"פ עיר לשון נקבה היא וגם רש"י פי' מנזיין זה וכן הוא לשון תוס' ששים רבוא בוקעין זה עירובין דף ו' הנ"ל וא"כ אי נימא דלשון בו לדייק בא א"כ הי"ל לכתוב בוקעין זה דאז הי' קאי על העיר והי' אפשר לדייק אצל כיון שכתבו בוקעין בו יש לומר דדוקא דייקו בו שקאי על רה"ר דלעיל מינה כלומר שבוקעין בו צרה"ר אצל ציותר נראה דקאי אמצוי שהוא רחב ט"ו אמה ושלא נטעה לומר דסגי ששים רבוא בוקעין בצירוף כל המצואות כולם ולכן סיימו ס"ר בוקעין בו כלומר צרה"ר ובמצוי אחד ולא בצירוף כולם וא"כ פשוט דכוונת הטה"ת נמי ס"ר על הרה"ר ולא על העיר.

גם מה שדייק שם וי"א לתמוה דהרי הילפותא הוא מדגלי מדבר שמסתבר שלא היו עוצרין כל הששים בכל רחוב ורחוב אלא שהי' במחנה שהיתה זה י"צ מיל על י"צ מיל ששים רבוא ויש למילף שצעיר שיש זה ששים רבוא אף שאין עוצרין ס"ר בכל רחוב ורחוב נמי הוה רה"ר עכ"ל ולי אסקופה הנדרסת לאחר צקשת סליחת הגאון שליט"א הרי מפורש בתוס' עירובין הנ"ל היפוך זה שכתבו שם צד"ה כיצד וקשה לר"ת דצצבת פי' הזורק אמר דעגלות הוו תחתיהן וצינייהן רה"ר ותחתיהן לא הוו ס"ר ואומר ר"י דמ"מ דרכן הי' לנאת ולבוא באותו דרך ע"ש מצואר מקושייתם דהוה ס"ל להמקשה דצעי ס"ר בוקעים בכל מקום ובכל עת עד שהקשו שתחת העגלות ליכא ס"ר וליצטל כל דין רה"ר והשיב לו דאף דליכא באותו מקום ממש אצל מ"מ באותו דרך יש

ממשמעות הוא שהרי כן מצוהר בגמ' מ"ט ע"ב דתיבא אין חייבין אלא על מלחכה שכיוצא בה היתה במשכן הם זרעו ואחס לא תזרעו כו' הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה ואחס לא תכניסו הם הורידו את הקרשים מעגלה לקרקע ואחס לא תזיאו מרה"י לרה"ר כו' מצוהר דכל המחנה היתה רה"ר וכבר הקשו התוס' שם ז"ו ד"ה הוצאה גופה היכא כתיבא ואע"ג שהיתה במשכן כדאמר הם הורידו קרשים מעגלה כו' מ"מ אי לאו דכתיב לא היו מחייבי עלה לפי שמלחכה גרועה הוא כדפי' לעיל והכוונה נראה דודאי בכל המחנה הי' רה"ר ולא הי' צריך לומר מחנה לוייה דוקא אלא רש"י בא לומר דבמחנה לוי' נמי הי' רה"ר משום דס"ר מצויין שם אלא משה ואי לאו שהיו מצויין שם ס"ר לא היו רה"ר אף שהי' גם במדבר משום דבמחנה לוי' ליכא ס"ר וכל מקום דליכא ס"ר לא הי' רה"ר וקמ"ל דבמצויין שם ס"ר אלא משה וא"כ אדרבה הי' מוכח דבצי ס"ר דוקא וכל מקום דליכא ס"ר לא הי' רה"ר ולכן צריך לפרש דשם נמי מצויין ס"ר.

ושמעין מינה נמי דמש"כ רש"י לעיל מצויין היינו שמצויין בשוק ולא בעיר כמ"ש כאן מצויין ופי' מצויין במחנה לוי' אלא משה וז"ב בס"ד ודקו לפ"ו דברי המחבר והפוסקים דבעינן ס"ר דוקא בחוץ ולא בפנים וגם בעינן בכל רחוב ורחוב ולא די בכל העיר וצריך זה לפענ"ד ברור מאד למעיין בדבר. ואדרבה אפילו האנשים שעל העגלות אינם מנטרפים וכקושיה ר"ת מתחת העגלות. ולפי"ו ממילא פשוט מאד דהקארס שברחובות לא מנטרפי להני ס"ר וכ"ש הם מתחת העגלות ועל העגלה שאינו מנטרף. וכבר הבאתי מדברי הרמב"ן עירובין מ"ג ע"א ד"ה ומעמה במהלך בספינה כתב וז"ל ואין אני קורא בזה אל יא' איש ממקומו כיון שהלך ג' פרסאות צרגליו שהרי הלך הספינה אינו קרי הילוך בכלל ותמה על עזמך הוא יושב ברשות היחיד שלו שהספינה רה"י היא גבוה עשרה ורחבה ארבעה וכדאיתא צפ' הזורק ואתה חושש משם מהלך שלש פרסאות איהו מינה ניח וספינה הוא דקמסגי' וחזר מהלכת הוא ולא אדם מהלך כלל עכ"ל ע"ש ובספרי משנה הלכות ח"ו סי' ס' ק"א הארכתי קצת בזה בס"ד ודו"ק.

והנה עד כה דברנו מעין ס"ר אלא אפילו היכי דאיכא ס"ר אחתי בעינן שאר דינין לבד הס"ר והוא דבעינן בוקעין בו ובלי עיכוז וז"ל המאירי וכן הנריכו גדולי הרבנים שיהא בו דריסת רגל לששים רבוא יכולין לעבור שם ביחד ולא שיהא בו ששים רבוא יכולין לעבור שם ביחד אלא שיהא דרך מצוי לששים רבוא ורגילים לעבור שם עכ"ל. הרי שכתב דבעינן ראוי לעבור ורגילין לעבור שם אלא אם אינם רגילים לעבור לא כלום הוא ועיין ספרי הנ"ל סי' ס' שהארכתי בזה קצת

והראיתי לדעת דעכשיו זומן הזה שמדינא דמלכותא אסור לעבור דרך רה"ר צרגל אלא במכונה וכל העובר שם רגלי ענוש יענש ע"פ דינא דמלכותא א"כ פשוט דאין זה רה"ר לכ"ע ואפילו למ"ד דלא בעינן ס' רבוא בוקעין בו אלא לכ"ע בעינן ט"ו אמה ושיהי' מקום שיש רשות לכל אדם להלוך בו אלא מקום שאסור לעבור דרך שם ודאי לא מקרי רה"ר לכ"ע וכ"ש שהוא גם מקום סכנה לעבור דרך שם לכ"ע לא הי' רה"ר דרשות הרבים כמשמעו הוא שיש רשות לרבים לעבור, וא"כ במדינות אלו כיון שאסור לעבור באמצע הדרך מקום שהקארס הולכים ונוסעים וגם יש סכנה לעבור שם רגלי וא"כ הן מצד הסכנה והן מצד דינא דמלכותא שאסור לעבור דרך שם ודאי לא הי' רה"ר באמצע הדרך וא"כ לא נשאר רק משני הצדדים ולזה כבר אין לו ט"ו אמה רוחב וגם אין צד אחד ששים רבוא בוקעין. ואפילו לדעת הערוך השלחן והמשכנות יעקב שהחמירו הרבה מ"מ צומנינו לפענ"ד הי' מן המתירין מטעם הנ"ל.

וב"ש שיש לן גם פסק גדול הדור מרן החו"א ז"ל א"ח סי' ק"ו דבזה"ו שהרחובות בנייים משני הצדדים והרחוב באמצע נמצא די' כאן שמי מחילות ולצדק הרחובות אינם מפולשים אלא הרחוב מעוקס והו"ל מחילה שלישיה וכיון דהו"ל עומד מרובה על הפרוץ מה שנפרץ בית רחוב לרחוב לא מקרי רה"ר בשביל זה וא"כ כ"ש דבמקום שמשני הרחובות הרחוב מעוקס דאיכא ד' רחובות במחילות ועומ"ר על הפרוץ כ"ש דבמרווח יש לומר שאין לו דין רה"ר בזה"ו לכ"ע. אלא דגם זה אמת שראה ראינו לפני המלחמה בערי יוראפ היו עירובין כמעט בכל מקומות שישבו שם בניי אפילו הכי גדולות וכגון ווארשא שהיתה מאוכלסת בחצי מיליאן יהודים רובם הי"ד והעיר רבתי עם להבדיל מעכו"ם והי' שם עירוב והגם שלא הי' אז ההיתר שלנו שהרי אז היו רגילים לינך באמצע הדרך ולא הי' נאסר מהמלכות וגם בשאר עיירות גדולות וגם צומנינו אנו בארצנו הקדושה צירושלים חיפה תל אביב בכל עיירות יש עירוב ולמה ניגרע במדינה זו לבדתי נתקן עירובין לאחינו בניי ולהקריב את קרבן ה' שע"י נקרב ונזיל כמה מאחצבניי מחילול שבת ח"ו. ולכן מה שחש ליה מעכ"ג דבדעטרואיט ישנם כמה פעמים ס"ר ויש חשש רה"ר דאורייתא וכבר האריכו בחכ"ז סי' ס"ו ובשו"ת צ"א אודות עירוב בעיירות גדולות באנגליא אשכנז ורפת והבעל משכנות יעקב החמיר מאד בסי' ק"כ עכ"ל אמנם האמת כי אם נחוש לבעל משכנות יעקב לא נוכל לעשות שום עירובין אמנם כבר איפסיקא הלכתא דלא כותיה ומעשה רב מכל המקומות שפירשו וגם מאז ומקדם ולא ערערו על זה וז"ו לערער על זה מה שנהגו בכל תפוזות ישראל להחירא, וכמו שכתב בשו"ת צ"א אפרים.

אל תדקדק הרבה, ועוד וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך. והנה מצות עירובין היא מצות עשה מדברי סופרים ואמרו ז"ל בשעה שתיקן שלמה עירובין יראה צ"ק ואמרה אם חכם בני ישמח לבי גם אני יש חיוב לתקן עירובין ככל מצות עשה דרבנן בכל מקום שאפשר לתקן ואטו נבטל ח"ו מ"ע דרבנן בשביל איזה גזירות שאין רוצים לגזור ומי יבא אחר המלך אחר שכבר עשוהו ולומר שאסור לעשות עירובין, ולדעתם יאסרו להוציא משארות ציו"ט שיו"ט נמי אקרי שבת ויאמרו אם מותר להוציא ציו"ט מותר גם בשבת וגם יאסרו לבטל ציו"ט שלא יאמרו זה הוא שבת וזה הוא שבת וכמו שמוחר לבטל ציו"ט מותר לבטל בשבת ויאסרו גם עירובי חצרות משום שילכו למקום אחר דליכא עירובי חצרות ויצאו לטלטל מחצר לחצר ומחצר למצוי וא"כ נבטל כל מצות עירוב מסבירות שלנו שהם היפוך סברת רבותינו הקדושים שלא חששו לאלו ואדרבה הקילו יותר ויותר צעניי עירובין ותקנו להם לעם ישראל עירובי חצרות ועירות.

איברא דאמרו בגמ' עירובין ע"א ע"ב מערבין בחצרות ומשתתפין במצוי שלא לשכח תורת עירובין מן התינוקות שיאמרו אבותינו לא עירבו דברי ר"מ הנה שקדו ז"ל אדרבה לתקן עירובין אפילו במקום שאין צריך כדי שלא לשכח תורת עירובין מתינוקות ובגמ' נ"ט עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה אלא"כ עשה חוצה לה כעיר חדשה שציהודה ופרש"י רבותא אשמעינן דאע"ג דנעשית של יחיד אין מערבין את כולה הואיל וצתחלתה של רבים כו' ואע"ג דאין זה רה"ר גמורה שלא תשכח תורת רה"ר וההוא שזור הוא היכרא דטעמא משום עירוב הוא כו' ע"ש הרי אדרבה שקדו חז"ל לתקן עירובין ויותר אפילו במקום שאין צריך שלא תשכח תורת עירוב מן ישראל וא"כ אדרבה צריכין לנו לפרש וללמד כל הצעירים הלומדים תורה שמצוה לערב ויערבו כולם ובכל המקומות שאפשר עכ"פ צריך לערב וללמד לבני ישראל דיני עירוב ומצות עירוב כפי האפשר שידעו שיש דין עירוב בישראל ואדרבה לפי שהוא כעת ישנם הרבה אפילו מצני תורה צעוני"ה שחושבים שעניי עירוב הוא להמאדערנע ארטאדאקס ולא לבני תורה או חסדישע אידען החרדים לדבר ה' כי להם זה כעין היתר עיסקא וכיוצא שהיתר הוא בדוחק אבל האמת אינו כן כי אדרבה עירובין הוא מצוה לתקן ולהקציר המצוה הזו ללעירים וזקנים כפי האפשר. ורבינו האר"י הקדוש ששרתה עליו רוח"ק בעיר צפת כשהלך לביהמ"ד בשבת לקח הטלית והחומש צידו והציאם בצעמו לביהמ"ד כמובא בש"ע שלו ובכמה מקומות.

ובזה נלפענ"ד נמי לדחות מה ששמעתי פה מאחד הרבנים שנתן טעם לאסור לעשות עירובין כי העירוב לא יהיה

ולא אוכל להתעלם מה שראיתי במשכנות יעקב הנ"ל שהאר"י הרבה להוכיח דעת הרא"ש נמי ללא צענין ששים רבוא בוקעין זו וצ"ח לדברי הרא"ש צ"כ צמה אשה ועוד ובאמת כי צ"כ אין לדין סי' ב' כתב הרא"ש להדיא דבעי ס"ר שוב ראיתי דהרגיש בזה ודחק עצמו לחלק בין יו"ט לשבת ע"ש ולפענ"ד דברי הרא"ש כפשוטן ועיין גם בפי' האשכול ה' עירובין רה"ר הוא מקום שרבים בוקעים בו ורחצו י"ו אמה ומפולש כולו או מפולש לפחות משער לשער ואינו מקורה והגאון כ' שצריך ס' רבוא מצויים שם דומיא דדגלי מדבר כדאיתא בשבת, מדבר ר"ה צומן שישארל שריון זו עכ"פ כבר נהוג עלמא להיתר ובה יש להשתמש צמה שכתב הא"י שכמה פעמים מצונו שנהוג עלמא ע"פ ספרי חצרות כגון מס' סופרים וכיוצא אע"פ שהוא נגד הש"ס וכמו שנהגו לענין קריאת ויחל וכיוצא בו וכתב ע"ז הא"י ז"ל דאם נהוג עלמא נגד הש"ס ע"פ ספרים הנ"ל הו"ל כמו שיצא צ"ק מן השמים דהלכה כוותייהו ובמקום אחר הארכתי בזה והכ"נ צדיקן אפילו לא הי' הלכה ברורה היינו ממשכנין נפשין כיון שכל ישראל נהגו ע"פ הני סבי להקל בעירובין כ"ש דההיתר הוא מרווח מאד ונהוג עלמא הו"ל כאלו יצא צ"ק דהלכה כמקילין בעירובין הללו. ולכן לעצם דין עירובין לפענ"ד מצוה גדולה היא להציל אלפים ואולי יותר מישראל מחילול שבת.

האמנם כיון דהוא דבר חדש צעירכם לפענ"ד הי' מן הראוי להציא העירה בקי צעניי עירובין ואולי הי' כדאי להציא מי שהוא העוסק בעירובין בארץ ישראל בת"א או חיפה או ירושלים עירות הגדולות כיון שהם כבר יש להם בקיאות בדבר ולהתיעץ עמם לעשות ע"כ היותר טוב ולצאת ידי כמה שיעות שאפשר לצאת צוה ואל יחוס על הטרחות להדר אחר כל ההידורים שאפשר כי באופן שיתקנו צראשונה כן יקום לאחרונה.

סימן קעח

אי יש לגזור שלא לעשות עירוב שלא יבואו לשעויות ולהוציא בלי עירוב

עוד להנ"ל

ובדבר מה שכתב עוד שישנם איזה מחנכים שטוענים שישנם קטנים שהולכין לשיבה רק עד גיל י"ג-ט"ו ואח"כ עוזבים השיבה והוא יהא מחונך שמוחר להוציא משארות בשבת ואח"כ יבואו למקומות אחרים היכן שאסור להוציא שלא עירבו ויצאו לידי חילול שבת. עכ"ל.

ובאמת כי מאד אני תמה על המחנכים האלו כי ודאי כוונתם לש"ש היא אמנם על זה וכיוצא בזה אמרו

ונשתוממתי שעות הרצה להצין דברים אלו ולא זכיתי להציגם חדא דאטו אטן גוזרי גזרות אטן ומי יאמר דבנוא יארק באין אנשים הרצה ואין לערב ובוארשא לא באו אנשים הרצה וכן בחיפה ותל אביב וירושלים לא באים אנשים ממקומות שעושין עירובין לירושלים שאין עושין ויטלטלו צירושלים וזה יש ליישב קצת דכיון דמדינא מותר להוציא ולטלטל שם לא גזרו כולי האי. ברם לאחר הסליחה מכג"ק הגאון שליט"א לא זכר השר עת כחצו מדברי התוס' ב"מ נ"ג ע"ג ד"ה דנפול מחילות וז"ל פי' רוב מחילות דאי נפול מקצתם אע"ג דאסור לטלטל בשבת מ"מ מקרי מחילת לענין אכילת מעשר וקדשים קלים כדאמרין ריש פ' אלו דברים (פסחים ס"ו ושם ד"ה תוחב דף ק"ו) דההיא שמעתתא דהלל ז"ר להעמיד אחר שנפרצו זה פרוצות לכך לא היו יכולין להוליך סכניהם בשבת לעזרה לשחוט פסחיהם דקודם שנפרצו היו מותרים לטלטל כדאמר ר' יוחנן (עירובין ו') ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות זלילה חייבין עליה משום רה"ר ואעפ"כ זלילה היו אוכלין פסחיהם עכ"ל. ומבואר מדברי התוס' דקודם שנפרצו פרוצות היו מותרים לטלטל צירושלים וע"כ ע"י עירוב מיירי וכ"כ עוד התוס' פסחים ס"ו ע"א ד"ה תוחב. ולפי"ו נראה נמי דמה שפירש"י בסמוך שם דף ק"א ד"ה ומהדרו להו אינהו כרמלית פי' בתמיהה דהא ירושלים כולה כרמלית היא שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירבו דהואיל ודלתותיה נעולות זלילה מערבין את כולה והגאון שליט"א דחק לעשות שתי לשונות ברש"י ע"ש אבל לפמ"ש אחי שפיר דברי רש"י בפשיטות כדברי התוס' דבאמת קודם שפרצו פרוצות היו מערבין צירושלים. ועיין רבינו יהונתן עירובין דף ו' שכתב כן להדיא וכ"כ רש"י סוטה מ"א והרא"ש עירובין הנ"ל ועוד ראשונים.

ובמה שדייק מלשון רש"י שכתב אבל עכשיו דלדלתותיה נעולות לאו ר"ה שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה ע"ש דף ק"א ודייק מינה דאינה רה"י דהא רק מחמת שאינו דומה לדגלי מדבר הוא הפטור שזה עושה רק שלא יתחייב צדין רה"ר אבל לא יעשה מה שאינו דומה לדגלי מדבר צדין רה"י ולפענ"ד אינו דיוק אלא הכוונה ברש"י על מה שאמרו שם בגמ' אמר רבנ"ח אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות זלילה חייבין עליה משום רה"ר קאמר דכיון דנעולות אינה רה"ר אבל פשוט דלא בא לדש דאינה רה"י דלא זה משמיענו בגמ' אלא דבאמת רש"י הוסיף שם והמשיך וז"ל וכיון דכרמלית (היא) לית לן למיגור שלא יעמוד זה ויפתח ברה"י הנה פשוט דהכוונה רק דהיא כרמלית כל זמן שלא עירבו.

בכל העיר כי אם במקומות מוגבלות ונמצא יאמרו הע"ה האין זה אפשר שעד כאן מותר להוציא וצד השני אסור ויבואו לידי חילול שבת ח"ו וכיון שא"א לערב כל העיר לא יערבו כלל עכ"ל אבל האמת כי זה טעות גמור ואדרבה עיקר התקנה היתה להניח בתים מחוץ לעירוב ולא לערב את כל העיר משום שלא תשתכח תורת עירוב וכדתנן להדיא בעיר של יחיד שנעשית של רבים ועיין עוד בגמ' עירובין דף ע"א רבה בר אבהו מערב לה לכולה מחוץ ערסייתא ערסייתא משום פירי דבי תורי ואע"ג דאי צעי לעירובי כולי בהדי הדדי לא מנא מערבי ולא חששו לשמא לא יוכלו להוציא מזה לזה ואדרבה לכתחלה תקנו שלא לערב כולה וזהו התקנה עיין עירובין נ"ט וש"ע א"ח ס' ש"צ ובמ"ז שם.

סימן קעט

צ"ע להגרמ"פ דבירושלים לא עירבו מעולם

עוד להג"ל

עוד רגע אדבר מה שראיתי באגרות משה סי' קל"ט שיצא להוכיח שצירושלים לא הי' מועיל עירוב דאם הי' מועיל עירוב מ"ט לא עירבו צירושלים הא משמע דף ס"ח שיש לעשות עירוב ומוטל זה על חכמי העיר ודוחק טובא לומר דידוע הי' שבאותה שעה שהוצאו חכמים ממעשה בשוק של פטמים שהיה צירושלים שהיו נועלין ומניחין את המפתח בחלון שע"ג הפתח לא הי' עירוב מצד איזה אונס וינא לומר לפי דעת הרשב"א ור' אפרים וצעה"מ (הוצא צבה"ט סי' שמ"ה) דאף בעיר דלתותיה נעולות ומוקפת מחילות קרטיא ופלטיא הוא לעולם רה"ר ואפילו לרבינו אפרים מרעגשצבורג מוצא צתה"ד סי' ע"ג עכ"פ לעולם הוא כרמלית ולכן צירושלים לא עירבו ואפילו לפי רש"י שבמוקף מחילות ליכא שום אסור והא צדין רה"י אפילו בעיר שיש בה ס"ר בוקעין בה מוכרחין לומר צירושלים עכ"פ היתה אסורה משום שלא עירבו ותמוה טובא מדוע לא עירבו דאף על שעה אחת תמוה למה לא עירבו. וחידש הגאון שליט"א דכיון שבאין לירושלים מכל המקומות דרגלים וגם בכל השנה להקריב קרבנות ולאכול מע"ש חששו לשמא יראו אנשים ממקומות שלא יהיו מתוקנים במחילות כמו ירושלים ויטלטלו גם שם לפיכך לא עירבו כדי שיהיו אסורים גם צירושלים דכ"ו שלא עירבו גם חצר אסור ככרמלית ומינה ינא לדון דגם במאנהעטען שהיא עיר שבאין ממקומות הרצה שא"א שם לתקן וגם סמוכין לה בתוך התחום מקומות שלא יוכלו לתקן אין לתקן ולערב גם במאנהעטען ולא יבואו לטלטל גם במבואות שא"א לתקן ונמצא אף לדידהו משמע שאין לתקן להחיר במאנהעטען אף אם יכולין לתקן עכ"ק ע"ש.

בשום ענין ואף צדלחות נעולות כו' והם מפרשים בשמועות ירושלים אלמלא לדמותיהן ננעלות צלילה חייבין עליהן משום רה"ר הא מ"מ דלחות ננעלות אינו רשות הרבים גמורה אבל מ"מ יש בה אסור ואין זה תיקון חכמים והרי הוא ככרמלית אלא שלדעתנו לא נאמר אלא מפני שצריכה עדיין לעירוב פת כמו שידוע בכל תיקוני המצואות שאעפ"י שהוכשרו צריכין הן לעירוב פת ואף גדולי המחברים הזכירו מדינה המוקפת חומה שלדותיה ננעלות צלילה ומצוי סתם המוכשר בלתי כאחד אלמלא שבדין אחד הם ע"ש ובדף ק"א הוסיף שנית שכתב דאע"פ שלא נשתתפו זה לא הוא אלא כרמלית אפילו ביום ומשמע דאם נשתתפו לא הוא כרמלית ומותר לטלטל גם צירושלים ומצואר דס"ל דצירושלים מהני עירוב לטלטול ולא עוד אלא דכתב דגם להרמז"ס מהני דלחות ידיע דגדולי המחברים הם הרמז"ס ז"ל ודברי הרמז"ס הם צפ"ד מה"ש ה"א. גם הריטב"א עירובין ק"א כתב וז"ל והא דקאמרינן ירושלים כרמלית היא לא דייקא בלישנא ונקטי' אשגרת לישנא דרגילין לומר רה"ר וככרמלית דודאי כיון שיש לה דלחות הננעלות הרי היא כחצר גמורה אע"פ שלא ערבו זה מותר לטלטל בכולה כליס ששבתו זה וכדאיתא בפ' ר"א וגם מצואות ירושלים הדין כן ואין אסור אלא שלא להכניס כו' ע"ש מצואר מתרווייהו דס"ל דצירושלים אפשר לערב זה וכדעת התוס' והרשב"א ורש"י הנ"ל.

איברא דראיתי בתו"ט עירובין פ"י מ"ט ד"ה שהי' צירושלים שעמד שם צדברי הרע"ב ועשה שם מחלוקת וכתב נמי דהאי כרמלית לאו דוקא כרמלית אלא כדין כרמלית שאסור לטלטל ממנה לרה"י ומהר"י לה דהוי עיר של רבים שאסור לערב כולה וכמ"ש הרמז"ס לפי שהיא עיר של רבים וכו' לא היתה מעורבת ורש"י שפי' דמערבין כולה אלא שלא עירבו היינו לפי פירושו צפ"ה דמפרש עיר של רבים דרבים בוקעים זה ואם דלמותיה נעולות מערבין כולה ודוחק לומר שאם היתה ירושלים יכולה לערב כולה שלא עירבו כולה ולהרמז"ס ניחא דאינה יכולה להמערב כולה ובסוף פ"ה דפסחים נמי משמע הכי דתנן יתה כח ראשונה וישבה לה צהר הצית לפי שלא היו יכולין להוליך פסחיהן בשבת כדפי' רש"י בעמנו ואמאי לא עירבו מע"ש כדי שיוכלו להוליך אלא ודאי שא"א לערב כולה ומפני כן אפשר שלא עירבו כלל כדי שלא יבואו להוליך אפילו במקום שאינו מעורב וע"ש רפ"ו ומעתה מפירוש הרמז"ס עמנו מתיישב מה שהקשה כ"מ פי"ד וצ"י שמה"ה אמאי קרי לירושלים כרמלית עכ"ל ע"ש ודו"ק היטיב.

הנראה מהתו"ט ז"ל שפי' דברי הרע"ב שם ופי' המשנה במחלוקת רש"י ורמז"ס ז"ל והביא ראי' ממשנה הנ"ל להרמז"ס וס"ל דירושלים צאמת להרמז"ס לא היתה

איברא דבספר אור ישר דקדק בלשון התוס' צ"מ נ"ט שכתבו שצריך להעמיד אחר שנפרטו פרטות כו' והלא ע"כ מוכרח להעמיד כן שהרי שאלתם היתה הלכה למעשה כדאיתא שם בפסחים והלא הנשיא נהג נשיאותו מאה שנה קודם החורבן כדאמר בשבת ס"ו ע"א והפרטות נפרטו ע"י היונים שהיו לערך שתי מאות שנה קודם שנחרב הצית עיין ע"ז נ"ב ע"ב ובתוס' ר"ה כ"ג ד"ה לא וכן דייק בלשון הרא"ש פ' מי שהוליאו ס' י' דתנן בר"ה כ"ג חצר שכתב שם הרא"ש דאיירי לאחר שנפרטו וקשה נמי ללא כתב בפשיטות שהי' כן לפי מה דתנן התם התקין ר"ג הזקן כו' והוא הי' מאוחר בזמן מנשיאות הלל הזקן. והגאון מטשיבין ז"ל בפרט דוצב מישרים ס' ב' ובצית אפרים או"ח ס' כ"ז הביא בשם ספר יד דוד דהורדוס לאחר שנפרטו גדר הפרטות עד החורבן ע"ש עיין ש"מ צ"מ הנ"ל בשם תוס' שאנ"ן.

ובענינותן כתבתי דהתוס' רשב"א פסחים ס"ו כתבו השתא משמע בשמעתין דשייך אסור רה"ר צירושלים וכן משמע בריש לולב וערבה דף מ"ב דתני התם מוליכין לולביהן מע"ש בצורה וקשה מהא דפ"ק דעירובין (דף ו') ירושלים אלמלא לדמותיה נעולות כו' ומיהו יש לדחות דהכא בשלא עירבו זה עם זה ור"י מתיר דהכא מיירי לאחר שפרטו פרטות דכי האי גוונא משני מילתא אחריתא צפ"ב דעירובין שם כאן קודם שנפרטו פרטות כאן לאחר שנפרטו זה פרטות ע"ש.

והנראה דפליגי בעיקר שאלתם להלל הזקן לדעת הרשב"א אהכ"נ דירושלים הי' כרמלית והיו יכולין לערב אלא שלא עירבו וכמ"ש ויש לדחות דהכא בשלא עירבו זה עם זה כלומר דאם היו מערבין הי' מותר אלא שהם לא עירבו והתוס' פי' כאן קודם שנפרטו מיהו לכ"ע מצואר דהיו יכולין לערב צירושלים חוה צרור מאד צין לשיטת התוס' וצין לשיטת תוס' רשב"א ופשוט דהו"ג ג"כ דעת רש"י ז"ל ולא חיישינן שמה יבואו ואדרבה ילמדו כדת לעשות. ועיין בספרי משנה הלכות ח"ה ס' ס"ב דדעת הזרע אמת הוצא ציד דוד דרבא פליג ארב חסדא וס"ל דאפילו לאחר שנפרטו פרטות ירושלים לא הי' רה"ר כמו פסי ציראות דהוי רה"ר אף דהוי פרוץ ואפילו פרוץ מרובה על העומד.

ודע דצירושלמי הגירסא צהר דהלל מיד מי שפסחו טלה כו' משמע דהשאלה היתה בשבת ועיין רש"י שם מה שמתה למה לא הכריזו ובספרי הנ"ל ולפי הירושלמי הי' אפשר לומר שצאמת הי' עירוב מע"ש אלא שנתקלקל בשבת ולכן הקשו כדת מה לעשות.

והזון הרביתי להמאירי עירובין ו' ע"ב שכתב יש למקצת גאונים שיטה אחת צוה לומר שאין רה"ר מתערבת

כמ"ש הגאון שליט"א דהם שתי לשונות ברש"י אלא הכל עולה בקנה אחד כפתור ופרח צ"ל.

עוד נראה מפורש דאפילו לדעת המיי"ט שרצה לפרש בדברי הרמב"ם דאינו מועיל עירוב צירושלים ומיהו אין הטעם כמו שרצה לומר הגרמ"פ משום דק"ל כשיטת הרשב"א ורבינו אפרים צבעה"מ צעירוצין כ"צ דרה"ר אינה מערבת אפילו בלחות דבהא כ"ע מודו דלא חיישין וכמ"ש המאירי והריטב"א וגם הרמב"ם מודה דמהני בלחות אלא כתב טעם לאסור משום עיר של רבים ומשום גזירה שהעלה המיי"ט לעצמו אבל כי כן א"כ פשוט שאין לחוש לחששא זו שחש לה הגרמ"פ בתשובה הנ"ל לשיטת הרשב"א הנ"ל שלא חששו לה כל הפוסקים הנ"ל.

ועייין צ"י וכ"מ הנ"ל שכתב וז"ל ומשמע לי דהא דבעינן שיהיו בלחותיה נעולות זיליה דוקא בשיש לה שני פתחים זה כנגד זה שנמצא מדינה זו מפולשת משער לשער שאם אין לה אלא פתח אחד מה צורך שיעלו זיליה בלאו הכי הוא רה"י קדין כל חצרות שבשולס דלא מצרכין שיהיו בלחותיהן נעולות זיליה וכן נראה מדברי רש"י ריש עירוצין דף ו' ע"ב ונראה דה"ה נמי אם יש לה כמה פתחים אלא שאינם מכוונים זה כנגד זה דכל שאינו מפולש משער לשער לאו רה"ר הוא וכו' ומה"ט נ"ל עוד דלא מצרכין בלחותיה נעולות זיליה אלא כשאותו דרך שבתוך העיר המכוון משער לשער יש לו כל דיני רה"ר אבל אם חסר אחד מהן הוא רה"י גמור אע"פ אין בלחותיה נעולות זיליה עכ"ל ע"ש. והנה לפמ"ש לעיל צ"ל דה"ה ודאי צדיק חסר מכל דיני רה"ר לא אחד מהן אלא הרבה מהן דפשוט דאין כאן רחובות מפולשות דרובן כולם מתעקמות במשך הדרך וגם כל הטעמים לעיל שכולן שוין לפענ"ד לטובה וראויים לצרף ולהתיר לתקן עירוצין לצנ"י. ועיין עוד מה שכתבנו בזה באום אני תומה ח"ג (תשמ"א) מאות כ"ב עד ס"ק כ"ט.

ובזה הנני ידי"י דושה"ט ושכ"ת והנני חוזר על הראשונות נא ונא לזרו ולהזהרו במנוה זכות הרבים תלוי בו זכות המנוה יגן עליו ועל כש"ל וכל המזכה את הרבים אין חטא בל לידו ואין לך זכו הרבים גדול מזה ומיהו בקיום הדברים אכפול הדברים לתקן הכל במחמיות ולהחיעץ בצקיאם בדבר כדי לנאת כל השעיות והחומרות שאפשר לקיים כי המחמיר באיסור שבת תע"ב אבל המבטל מנות עירוב ואינו רוצה לעשותו הרי הוא מיקל בחילול שבת והקולר תלוי בצוארו.

ידי"ג המברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש
מנשה הקמן

מעורבת משום דאסור לערב ופלא שלא זכר השר מדברי התוס' שכתבו ג"כ ברש"י דמותר הי' לטלטל זה ולא זאת אלא דגם להרמב"ם הי' מותר לטלטל צירושלים וכמ"ש המאירי ז"ל דאף גדולי המחברים הזכירו מדינה המוקפת חומה שבלחותיה נעולות זיליה כו' אלמא שצדין אחד הם, הנה שפי' דמוקפת חומה שבלחותיה נעולות גם אירושלים ולא חילק צינייהו ודלא כתי"ט וכנראה דזהו דעת הכ"מ וצ"י סי' שמ"ה שזכר המיי"ט אותם שהקשה בפ"ד ה"א וז"ל כגון מדינה המוקפת כו' איכא למידק דבפ' בתרא דעירוצין (ק"א) אמתי' דלא יעמוד אדם ברה"י ויפתח ברה"י פריך ורצן אמר ר"מ רה"ר ומהדרו אינהו כרמלית דאמר רב"ח ירושלים אלמלא בלחותיה נעולות זיליה חייבים עליה משום רה"ר ומשמע דהשתא דנעולות זיליה הוא כרמלית י"ל דה"ה דכי בלחותיה נעולות זיליה הוא רה"י גמורה אפילו להתיר לטלטל בזולה אם לא היו דרים בה רבים ולא קרי לה כרמלית אלא משום דכיון דדיירי בה רבים הוא לה חצר של רבים שלא עירבו שאסור לטלטל מתוכה לצמים ומצחים לתוכה כשם שאסור לטלטל מכרמלית לצמים ומצחים לכרמלית וכן פרש"י שם ע"ש.

מבואר דהצ"י ז"ל ס"ל דירושלים מותר לטלטל בה אם עירבו בה ולא קראה כרמלית אלא לענין שצריכה עירוב וס"ל דהרמב"ם נמי מודה לרש"י בזה ודבריו מתאימים לשיטת המאירי וכן נראה מפורש בדברי הריטב"א ז"ל שכתב דהא דקאמרינן כרמלית לא דייקא בלישניה וכו' וכנ"ל אלא מותר לטלטל וא"כ תמוהים דברי המיי"ט מה שפי' דהרמב"ם פליג בזה ואסור טלטול צירושלים.

ובידי למדנו מדברי המיי"ט ז"ל עוד דכבר נתקשה למה לא עירבו ירושלים ופי' בו כדי שלא יבואו להוליך במקום שאינו מעורב אמנם כנראה דהראשונים לא חשו גם לזה ואדרבה פי' דמעריצין ועכ"פ הרי אנו לא קיי"ל כהרמב"ם בזה דאין מעריצין עיר של רבים ובעיקר קושיות למה איקרי כרמלית פי' דהיינו זלי עירוב וכנ"ל והא קשיא דלמה לא עירבו באמת צירושלים מע"ש הנה לפי דעת התוס' מיושב וכמ"ש לעיל אמנם אפילו לפי דעת המיי"ט ז"ל י"ל משום דצומן בית שני הרבה לדוקים ובייתוסים היו שם שאסרו על השאר וכמעשה דר"ג פ"ו ועיין תפא"י דלפעמים אף המלך הי' לדוקי כקידושין ס"ו א' וצרכות כ"ט א' ולא ר"ו לזטל רשות לפרושין או למכור ובה מיושבת ג"כ קושית הגרמ"פ שליט"א שהיא קושית המיי"ט הנ"ל וז"ע להגרמ"פ שלא הרגיש בכל זה ומבואר נמי מכל הגי פוסקים דרש"י ס"ל דירושלים מהני בה עירוב וכמ"ש כולהו וז"פ ודלא

סימן קפ

מפתח שיש לו מקום מוצנע לענין שבת

אור ליום ב' דר"ה אדר התש"מ בני יצו"א
 בימי אדר שלמא אשדר לפרי עץ הדר ה"ה ידידי הרב
 הגאון בנש"ק כש"ת מוה"ר שאול אלפר שליט"א.

אחדשבת"ר. על דבר שאלתו מה שנוגע לו להלכה
 למעשה צעיר חיפה ה' תקופה שלא יכלו
 לסמוך על העירוב (כי ה' מיוסד על הרבה קולות ומחילות
 היס וכו') ונסתפק מעכת"ר צדין המפתח שיש לו מקום
 מוצנע בחדר המדרגות אך היות שגרים שם צננין גם אנשים
 שאינם שומרים שבת ע"כ א"א לערב צביתו וא"א להכניס
 המפתח מחדר המדרגות לתוך הצבית ונריך להשאיר שם
 ומספקא ליה כדלהלן:

(א) בשעה שהמפתח נעוץ בנקב המנעול אי יש לומר דצטל
 להדלת וא"כ כמו ששרי לפתוח הדלת כן שרי
 להכניס המפתח יחד עמה ואין זה טלטול ואחר שהוא כבר
 צפנים הצבית מותר להוציאו מן המנעול.

(ב) דאת"ל כה"ג אסור אי מותר לפתוח הנעילה והדלת
 תשאר סגורה ואז להשים המפתח על מפתח
 צין המזוזות דכל עוד שהדלת סגורה חשוב כלאחר ואח"כ
 נפתח הדלת וממילא חשוב צין המזוזות כלפנים ושוב שרי
 להכניס המפתח משם פנימה עכ"ל.

ואבא על הראשון צמה שר"ל שהמפתח יש לומר דצטל
 להדלת אי נימא הכי א"כ הכביד האחרון מן הראשון
 דא"כ בהכנסת המפתח הו"ל מוסיק על הצננין בשבת כיון
 שצטל שם לגבי הדלת ונעשה חלק מן הצננין, עיין עירובין
 ק"ד ע"א צוקין מלח על גבי כבש בשביל שלא יחליקו וצגמ'
 פריך האי מלח היכי דמי אי דקמצטל ליה קא מוסיק אצנין
 וכן צור מלאה פירות אם מצטל ועיין צ"צ כ' וצתוס' שם
 וגם שוב אסור ליטלו אם נתצטל שמה. אמנם צעיקר טלטול
 המפתח ופתיחת הדלת יתחול נא לעיין בש"ע א"ח סי' שמ"ו
 ס"ג צרמ"א וצט"ז שם המרדכי פ"ק דשבת כשהתינוק
 מביא מפתח עמו מותר ליקח המפתח ולפתוחו צו כיון דאין
 המשקוף בולט ד"א צרה"ר הו" כרה"ר אצל לאתר שנפתח
 המנעול נריך להסיר המפתח טרם שיפתח הפתח עצמו שהרי
 מה שיש מהפתח ולפנים רה"י גמור הוא עכ"ל.

והוסיף הט"ז ז"ל דלכן צמקום שפתח ציהכ"נ הוא לנד
 הרחוב ואין שם חדר לפני הפתח והעכו"ם מביא
 המפתח יש ליזהר שלא ליקח המפתח מידו עד שיהא עם
 העכו"ם תחת משקוף שעל הפתח דשמא יש צתקרה ד' והו'
 רה"י ומטלטל בצרמלית שלפני ציהכ"נ לתוך רה"י ע"כ יקח
 המפתח ממנו תחת המשקוף ואח"כ יפתח המנעול ולא יפתח

הפתח עד שיסיר המפתח ואח"כ יפתח הפתח דשמא אין
 צתקרה שחוץ לפתח ד' נמצא ששם הו' כרמלית והוא מכניס
 מכרמלית לרה"י ע"כ יסיר תחלה המפתח ויתנהו לעכו"ם או
 יטמינהו צפתח צתחיתו או מזידו. וצית שפתחו פתוח
 לכרמלית נריך ליזהר שלא יטלטל מן הצבית ולחוץ רק עד
 שיעור שהפתח שוקף שם ותו לא דשמא אין צחלק החיצון ד'
 והו' כרמלית ומטלטל מרה"י לכרמלית ורחוי לאותו קהל
 שיעשו לפני הפתח אחיזה חצר שהוא רה"י וצבית העכו"ם
 המפתח לשם ושוב אין חשש ע"ש ועיין א"ר שם אות ה'.

אלא דמה שכתב מעכת"ר דהיות שגרים שם שאינם שומרי
 שבת ע"כ א"א לערב הגם כי כבר האריכו צוה רבותינו
 האחרונים ז"ל לא אמנע מלענות חלקי צוה דבש"ע סי' ש"ה
 ס"ג הביא צ' דעות י"א דשכירות רשות מועיל צישראל וי"א
 שאינו מועיל אלא ציטול רשות ונחלקו בצבר הרבה מאחרונים
 תפשו צישראל מחלל שבת אין מועיל שכירת רשות ממנו והרבה
 חלקו דמועיל והצביתו ראי' ממועשים בכל יום ששוכרים רשות
 משר העיר הגם כי יש כמה מחללי שבת ואינם מודים צעירוב
 צעירות אלו אצל קצת מן האחרונים הכ"נ דמכחו על זה שלא
 לערב צעירות מפני שא"א לשכור רשות והמחמירים תמכו
 עצמם על דצרי הרמב"ם פ"צ מה' עירובין הט"ז שכתב כללו
 של דבר כל מי שאינו מודה בצמנות עירוב אין מערבין עמו לפי
 שאינו מודה צעירוב ואין שוכרין ממנו לפי שאינו כגוי אצל
 מצטל הוא רשותו צישראל הכשר וזו היא תקנתו וכן אם הו'
 ישראל אחד כשר וזה הצדוקי צחצר הרי זה אסור עליו עד
 שיצטל רשותו ע"כ. ודייקו מינה דדעת הרמב"ם דמחלל שבת
 אינו משכיר רשות אלא מצטל רשות ואינו עושה עירוב עמו
 וכיון דצכל עיירות וכיוצא צו או צתים שיש שם מחללי שבת
 א"א לעשות עירוב עמהם רק בציטול רשות וזה לא מהני רק
 אם אינו חוזר צו מהציטול וזה כמעט א"א.

ועיין עירובין פ"ו מ"א הדר עם הנכרי צחצר או עם מי שאינו
 מודה צעירוב הרי זה אסור עליו כו' (מ"צ) אמר רצן
 גמליאל מעשה צדוקי אחד שהי' דר עמנו צירושלים ואמר לנו
 אצא מהרו והוציאו את כל הכלים למצוי עד שלא יוציא ויאסור
 עליכם ועיין צפוסקים שנחלקו האי ויאסור עליכם מה הוא אי
 דכשהצויקו צרשותו כשהוציאו שוב לא יכול לחזור צו מצטולו או
 שיכול לחזור מצטולו ולכן צוה עליהם להוציא כל צרכם שאם
 יחזור ויוציא הוא נמצא ציטולו חוזר, ועיין כ"מ פ"צ מה"ע הנ"ל
 דצישראל מומר לא מהני שכירות וכן נראה דעת המרדכי ודעת
 רש"י ודלא כהרא"ש דס"ל דשכירות מהני צישראל ודו"ק.

האמנם אחר העיון לפענ"ד מדצרי הרמב"ם הנ"ל אין
 ראי' כלל למחללי שבת שאין מועיל שכירות רשות
 ואדרבה נראה היפוך שהרי הרמב"ם ז"ל צפ"צ הנ"ל צריש

מקיימים תורה שצכת כפי פשטות הלשון וזהררה דברים מחמירים יותר וכדליתא גדה דף ל"ג שהדוקים מטמאים על כל דם אבל אלנינו אינם נמאס כאלה כי מי שאינו מודה בעירוב הרי הוא מחלל שבת ג"כ וכו' ע"ש וכן ראיתי עוד באיזה אחרונים ושמחתי כעל כל הון וא"כ לפענ"ד לית דין צריך צשש דיש לסמוך בעירובין דרבנן ולשכור מהם רשות ולערב והמחמיר הו"ל חומרא דאחי לידי קולא, כיון דיש מנזה לערב והוא בא לידי דחוקים ודקדוקים צענין הוצאת המפתח וכיוצא בו שמחמיר על עצמו ואין להחמיר בדבר וכן אנו מורים פה במדינות אלו.

עוד עלה צדעתי הרהורי דברים לפמ"ש צשו"ת ר"ח א"ו הוצא צשו"ת צשמים ראש דצוה"ז איזה בית אשר תבנו לישראל ואיזה מקום שיצב כל אחד צצית וצרוצ עירות צני עניים הם מתי מספר ואין להם חצרות וצתים פרטיים צפני עצמן והמיקל לגמרי שלא לשכור מעכו"ם לא הפסיד וחסם חיים צר' יחזק וכו"כ גם צשו"ת גינת וורדים הספרדי א"ח כלל ג' סכ"צ והצ"מ סוס"י שפ"צ כתב סצבא זו מדעת עצמו וכ"כ צשו"ת תורת נחנאל סי' ל"ג וצשו"ת ריב"ס שניטון סי' ס"ד ועיין ח"ס סי' ז"צ שכתב ג"כ הכי וצשו"ת מהר"ס שיק א"ח סי' קפ"צ האריך צזה צצבבא זו וצספרינו משנה הלכות תמהתי למה לא הציאו צזה מפורש צראשונים עיין משנה הלכות ח"ד סי' נ"ה וא"כ י"ל צמחללי שבת דומנינו נמי כיון צצעוג"ה כמעט א"א שלא לצור עמהם ולכן יש לצרף שכה"ג ודאי יש לסמוך ולשכור רשות מהם דצשכירות רשות עכ"פ לא אסרו וידעתי כי יש לחלק מ"מ לא כתצתי רק להערה כיון דצצמת טעם הראשון צרוצ צס"ד.

יד"ג מחותנו דושה"ט ושכת"ר בלו"ג

משנה הקמן

סימן קפא

בענין שבת לומר יעלה ויבא בר"ח אם יתפלל שחרית לתשלומין קודם מוסף

אור ליום ה' לסדר כן ירבה וכן יפרץ התש"מ בני" יצו"א שאול בשתים ועלתה לו ה"ה מע"כ מח' הרב הגאון וו"ח נו"ג בנש"ק כש"ת מוה"ר שאול אלטר שליט"א.

אחדשבת"ר צידידות נאמנה. יקרת מכתבו קצלת והשתעשעתי צו וצצברי תורה שצו תחילת דינו של אדם צצבר מה שעלה ונסתפק צמי ששכת לומר יעלה ויבא צר"ח שדינו שחזור לראש האס יתפלל שחרית שנית לתשלומין קודם מוסף או לאחר שהתפלל מוסף ומקום ספיקתו לפ"ד התוס' צרכות כ"ו ע"צ צטעס חזרת התפילה צשכת יעו"י או שהוא משום חסרון צתפלה או חסרון צזוכרת היום

ההלכה כתב חו"ל ישראל שהוא מחלל שבת צפרהסיא או שהוא עובד עכו"ם הרי הוא כגוי לכל דבריו ואין מערבין עמו ואינו מצטל רשות אלא שוכרין ממנו כגוי, אבל אם הוא מן המינים שאין עובדין ע"ו ואין מחללין שבת כגון צדוקי וצימוסין וכל הכופרים צתורה שצע"פ כו' אין מערבין עמו לפי שאינו מודה בעירוב ואין שוכרין ממנו לפי שאינו כגוי ע"כ.

והמעייין צצבריו הקדושים יראה דמילי מילי קתני ראשונה ציאר לן דין ישראל מחלל שבת שדינו כגוי גמור ושוכרין ממנו רשות ואינו מצטל רשות, שנית ציאר לן צמין שאינו מחלל שבת אלא שומר שבת אלא שהוא מין כצדוק וצימוס וכיוצא צהן שהן כופרים צתורה שצע"פ וכמו הקראים ודומיהם הרי אלו נקראים אינו מודה בעירוב ואין מערבין עמיהם וגם אין שוכרין מהם כיון שהם ישראלים שומרי שבת אלא שאינם מודים צמנזות עירוב ואינו מודה בעירוב פירושו כמשמעו שידוע שיש מנזות עירוב צישראל אלא שאינו מודה צו מחמת מינות וכפירה שצו ולדידהו דוקא שאין שוכרין מהן לפי שזה אינו כגוי ועיין ה"ה שם כללו של דבר זהו להוציא כותיים והוא צגמ' עירובין ל"ב מי שאינו מודה בעירוב מאן, אמר רב חסדא כותאי ועיין רע"ב פ"ג מ"ב דעירובין מי שאינו מודה בעירוב כגון כותי או צדוקי ע"ש עכ"פ נראה צרוצ מדצרי הרמז"ס דהא דאינו מועיל שכירות היינו צישראל שומר שבת ואינו מודה בעירוב אבל ישראל מחלל שבת מועיל לו שכירות וא"כ צזמן הזה לפענ"ד כמעט אינו צמנזא כעין זה שיהא שומר שבת ואינו מודה בעירוב דהני אינם שומרי שבת הן וכיון שהם מחללי שבת שוב מועיל צהו שכירות.

ומעתה שוב נלפענ"ד דממ"נ אפשר לערב דלהרא"ש הרי מועיל שכירות אפילו צישראל והרי קי"ל הלכה כצברי המיקל בעירובין, האמנם אפילו אם נאמר דניחוש לצברי הרמז"ס ועיין שו"ת מהר"ס צריסק סי' קי"ט הרי הרמז"ס התנה דדוקא מינים שומרי שבת וכופרים ואינם מודים בעירוב הוא דאין מועיל צהם שכירות אבל מחללי שבת צפרהסיא מועיל צהם שכירות וא"כ הכ"ג מועיל שכירות מהם מה תאמר שהם מחללי שבת אבל הם כעין תינוק שנצבה א"כ לא הו"ל ג"כ צכלל אינו מודה בעירוב לכן לפענ"ד פשוט דשכירות ועירוב מועיל דהני אינשי. אלא דהאבן עזר עירובין דף ס"ח ע"ב כתב צישראל מומר דירתו דירה מדינא וצמקום יחיד יכול לצטל רשותו כיון הוא רק מנז שדין אותו צישראל והוצא צחי' רע"א סי' שפ"ה, שוב הראה לי תלמיד ישיבתנו הקדושה צצברי מלכילא ח"ג סי' י"ח צהשמטות שכתב להדיא כצברינו חו"ל וראיתי מי שהציא ממ"ש הרמז"ס ספ"ב מה"ע שמי שאינו מודה בעירוב אינו משכיר רשות רק צריך לצטל רשותו וזה טעות דהא כתב שם הרמז"ס "שאינו מחלל שבת" והכוונה שהוא מן הצדוקים שאינם מודים צצברי חו"ל רק

אחדשמעב"ג צידידות נאמנה וצאהצבת אמת. מכתבו היקר קבלתי וזכרתי עליו זכרת שהחיינו ותחלת דינו של אדם צדצרי תורה ולכן אשתעשע קנת צדצרי היקרים וראשון לציון צדצרי קושימו צא"ח סי' תמ"ו צמוצא חמץ ציו"ט שני דיש אומרים דדינו כחוק"מ לענין זה וכתב הצה"ט סק"ד דמ"מ נכון אם אפשר ע"י עכו"ם ותמה מעב"ג מחותני שליחות לגוי ואיך מקיים מ"ע דתשציתו ע"י גוי וצשליחותו וחזיק קושימו מסי' תמ"ה ס"ב ד"א דיוצא ידי ציעור חמץ אם נותן לגוי לפני זמנו ומשמע ללאחר זמנו לכ"ע אינו יוצא ע"י גוי והמג"א סק"ב הביא ג"כ צשם השל"ה הקדוש וג"כ קשה כנ"ל כיון דמחויב צמנזה בתשציתו ואין שליחות לעכו"ם מאי מהני נתינתו לעכו"ם ויצערו על ידו. וצ"ג עכ"ל"ה.

ואקדמות מלין אומר דיפה כיון מעב"ג מחותני ומצאתי לו חברים כי רבים הם שכבר הקשו כן עיין בהגרע"א שם אדברת מג"א סק"ב שהביא דצרי השל"ה וז"ל יש לפקפק ד"ל דלא מקיים צוה עשה דתשציתו כיון דמצערו ע"י נכרי ואין שליחות לנכרי והוי כעשה הציעור מעצמו דלא קיים עשה דתשציתו ע"כ ע"ש. ומרן הח"ס יו"ד סי' שכ"א ד"ה שמעתי ג"כ דחה דצרי המג"א מטעם זה וז"ל שמעתי מקשים לרמב"ם דמילה צגוי כשרה אמאי דחינן שבת נמהלי ע"י גוי ולק"מ דנהי דחיינוק נימול מ"מ האב לא קיים מ"ע דציוס השמיני ימול ע"י שליחותו של גוי וצוה דחיתי נמי דצרי של"ה צצמג"א סי' תמ"ו שיוצא החמץ ציו"ט ע"י גוי ולפענ"ד נהי דהחמץ מצוער מן העולם מ"מ הצעלים לא קיימו מ"ע דתשציתו ע"י שליחותו של גוי ולא מיינתק לאו דבל יראה שכבר עבר וכן נ"ל כו' ע"ש ג"כ צש"ת צית שערים למרן כק"ז א"ח סי' ק"ע הקשה כן והביא לדצרי הח"ס הנ"ל הנה עכ"פ דוכה לכיון להני תלתא סצי צקושימו הנ"ל.

ואגב מה שכחצ מרן הח"ס וז"ל ליישב קושיית היש מקשים על הרמב"ם וז"ל דמילה צגוי כשרה אמאי דחינן שבת ותי' דנהי דחיינוק נימול מ"מ האב לא קיים המנזה דציוס השמיני ימול ע"י שליחותו דגוי, ולפענ"ד אסקופה הנדרסת אכתי לא העלה ארוכה דחינת חיינוק שיש לו אב חיינוק יחוס שאין לו אב וליכא חייוב דיוס השמיני על האב אכתי אמאי דחינן שבת שהרי אפשר למול ע"י עכו"ם ולא לדחות שבת, וחתני צנו היקר מאד נעלה הרה"ג מוהרי"א שליט"א אמר לי דמ"מ ציתוס נמי איכא מנזות צ"ד למול ויפה העיר ומ"מ הרי משוס מנזות צ"ד שוב לא מצינו היתר לדחות וצפרט לשיטת הנ"פ דמנזות צ"ד אינה למול אלא שעליהם לראות שלא יהא ערל וזהו גס ע"י גוי מהני, גס לשיטת הש"ך ודעימי' צסי' שפ"ב דק"ל דצמילה לא שייך שליחות כלל וכל מקוס שאין האב יודע למול או אינו רוצה לקיים שוב המל

ולמ"ד שהוא חסרון צזוכרת היום הרי צבר התפלל תפלת שחרית אלא שחיסר הזכרת ר"ח וכיון שידי תפלת שחרית צבר ינא אולי אז צבר צריך להקדים תפילת מוסף צכה"ג ע"כ. חקירה נאה ומושכלת היא ועיין מאירי שקתס כצצרא זו ולכן צטעה ולא אמר ר"ח צמנחה הואיל וצלילה צבר עבר החדש ואין יכול להזכירו אינו חוזר ומתפלל ודעה שני' כתב צשם יש חולקין ואין נראה דצריהם ע"ש.

ומה שנלפענ"ד להלכה דצריך להתפלל שחרית קודם שהרי כתב הרמ"ע מפאנו סי' כ"ה דיחיד ששכה ולא הזכיר קדושת היום צתפלת שחרית אין צריך לחזור ולהתפלל שחרית דלא גרע דיעצד דיחיד מלכתחלה דרבים וכיון דקיי"ל צש"ע א"ח סי' קכ"ו דש"צ ששכה ולא אמר יעו"י אין מחזירין אותו מפני טורח הציצור א"כ ציחיד צדיעצד לא יחזור ויתפלל ודצרים של טעם הם ע"ש. והמג"א סי' קכ"א סק"ג הסכים לו וסיים ול"נ דנכון למעשה שלא יתפלל (כ"ה סי' תכ"ב) ועיין צה"ט סי' תכ"ב סק"ג וצאחרונים האריכו. ולפ"ז ממ"נ יתפלל קודם מוסף דלמ"ד דהו"ל כמו שלא התפלל צשכה פשוט דצריך להתפלל קודם מוסף, דחייצו קודם, ולהפוסקים דהו"ל כאלו לא הזכיר א"כ הרי צשציל ההזכרה אדצבה לא יוכל להתפלל עוד אחר מוסף כיון שכבר הזכיר צמוסף וא"כ להני שיטות לא יכול להתפלל עוד לאחר מוסף כלל וגרע מלשיטות דהוה חסרון צתפלה דיכול להתפלל לאחר מוסף דכל שהתפלל מוסף קודם שחרית הגס דאינו נכון מ"מ מתפלל א"כ שחרית.

הן אמת דצתשוצה אחת הראיתי לדעת מדצרי הצרכי' צשיו"צ שהביא משו"ת הרשב"א כת"י דיכול להתפלל שחרית אפילו לאחר שהתפלל מוסף ודלא כרמ"ע מפאנו והמג"א הנ"ל והוסיק הצרכי' דאלו ראה הרמ"ע דצרי הרשב"א ודאי הי' חוזר צו ועיין שו"ת צית שערים למכק"ז א"ח סי' קמ"ה וצמנשת העמרמי שס ועיין שע"ת א"ח סי' כ"ו סק"ב צ"ב ופר"ח דלאחר מוסף יכול ללוצשם ע"ש מ"מ ודאי דלכתחלה כ"ע מודו דמתפלל שחרית קודם כנלפענ"ד.

מח' דושה"ט ושכת"ר בידידות נאמנה ובלב ונפש
מנשה הקמן

סימן קפב

בענין המוצא חמין ביו"ט שני למ"ד דמוציאו ע"י עכו"ם הא אין שליחות לעכו"ם

אס"ח פסח תש"מ בני" יצו"א
ישאו הרים וגבעות שלום ברכה וחיים, לשוכן בירושלים,
מע"כ מחותני הרהגה"צ, תנא דליטרא דקציעות, אור יקרות
וקפאון, דזיו לי' כבר בתיה כג"ת מוה"ר פינחס מנחם
אלטר שליט"א ראש ישיבת שפת אמת.

ליכא שליחות א"כ נימא העושה שליח למול לענין איסור שבת ליכא שליחות והוה המוהל חובל בשבת דליכא למימר כמ"ש המחנה חיים דהמוהל עושה בשליחות האב דלענין שבת אינו מועיל שליחות כלל א"כ לגבי המנוה הכ"נ דהמנוה נחשבת על האב אבל לגבי החבלה הרי הוא חובל בשבת מה שלגבי ליכא מנוה בזמן דאיכא אב ולענין שבת ליכא שליחות וזה היפוך ממנה שכתב המחנה חיים הנ"ל, וי"ל צוה. והארכתי קצת להשתעשע בדברי תורה, ומעתה נחזור לקושיית מעב"ג מחותני שליט"א בס"ד.

ולחומר הנושא מה שנלפענ"ד לישב דברי רבינו הגדול השל"ה והמג"א ז"ל ועיין בש"ע הרב (להגרש"ז) שפסק ג"כ כשל"ה נראה בתרי אנפי הפן האחד דהשל"ה מיירי בחמץ שכבר בטלו מעיו"ט קודם זמן איסורו וליכא חיוב דתשציתו אלא מדרבנן דמה"מ כיון שצטלו אינו עובר עליו צב"י וצ"י וכן נראה מלשון המג"א שלפני שכתב וי"ל ובשל"ה כתב דיוציא החמץ ע"י עכו"ם דאחי עשה דרבנן דתשציתו ודחי ל"ת דרבנן דאמירה לעכו"ם וכו' הרי שכתב להדיא עשה דרבנן דתשציתו ולכאורה אמאי דרבנן הרי עשה דאורייתא הוא ולהנ"ל אחי שפיר דמיירי לאחר שצטל עיו"ט א"כ ליכא אלא עשה דרבנן דתשציתו שמא יבא לאכלו וכמ"ש בגמ' ו' ע"ב אמר רב יהודה אמר רב הבודק נריך שיצטל מ"ט כו' שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתי עלוי' א"כ ודאי עשה כהוגן וכתקנת חז"ל לצטל ואפי' ימצא גלוסקא יפה הרי כבר צטלה ולא עבר אצ"י וליכא תשציתו אלא מדרבנן שלא יבא לאכלו, והנה מדרבנן דעת רש"י דיש שליחות לעכו"ם עיין צ"מ שם ובש"ע יו"ד סי' ק"ס ובהגמ"י פ"ה מהל' מנוה צ"מ רבו מהר"מ דבכל התורה יש שליחות לעכו"ם ועיין ירושלמי פ"ו דדמאי ה"ח ובשור"ת פנ"י וח"ס האריכו צוה ולפ"ז יש לומר דודאי הועיל בהוצאת עכו"ם דדרבנן יש שליחות והם אמרו והם אמרו. [ש"ב ראיתי בשל"ה הקדוש דכתב כן גם לענין דאורייתא שיאמר לעכו"ם להוציאו וצחי' הארכתי]. [ועיין שור"ת משנה הלכות ח"י סימן ל"א].

שנית נלפענ"ד לפמ"ש נוצ"ק ח"מ סי' ל"ז דהיכי דהעכו"ם צע"כ עבד יש שליחות דומיא דחז"ל וי"ל דהכי מיירי צעבדו עכו"ם שלא קבל עליו מנוה ועיין יד אפרים הל' שולחין סי' י"ד צפועל עכו"ם יש שליחות דידו כיד צעה"צ וא"כ יש לומר שאומר לעכו"ם להוציא ולאחר יו"ט יעשה עמו חשבון והו"ל כפועל ושפיר הו"ל שולחו ועיין נתיבות סוס"י קפ"ח ובשעה"מ פ"א דתרומות.

ומדן צי"ש א"ח סי' ק"ע הביא מה שהרעישו האחרונים על הגמל"מ פ"א מחו"מ אמה שכתב הרמב"ם דאינו לוקה אצ"י וצ"י א"כ קנה חמץ בפסח או חמנו כדי שיעשה

אינו עושה בשליחות האב א"כ הדרה קושיית המקשים אמאי לא ימול עכו"ם ולא לדחות שבת לחללו.

ולעצם הקושיא נלפענ"ד דהקשו המפרשים לפ"מ דקיי"ל שנים שעשאוהו פטורין א"כ אמאי ימול אחד וידחה שבת הא אפשר למול ע"י שנים ויהיו פטורין, ולדעת הרא"ש דאם מל בתוך שמונה יבא הקשה ג"כ הש"ך דא"כ אמאי דוחה שבת ימול תוך שמונה וע"כ צ"ל דכיון דבא הכתוב מפורש להחיר למול ציוס השמיני ומנוה על האב למול וזה עיקר מנוהו שפיר עבדין כעיקר מנוהו ובשנים שעשאוהו דפטורין אבל א"כ לא יהי' לא לזה מנוה ולא לזה מנוה שפיר ימול אחד וצחי' הארכתי קצת צוה ועיין שור"ת צשמים ראש סי' רכ"ג ובלקוטי שור"ת ח"ס סי' ל"ט צסופו ובשור"ת טטו"ד סי' צ"ט דיעשה ע"י שנים ושנים שעשאוהו פטורין ותי' דאין לשאלו על הכתוב בתורה שתדחה, ולפענ"ד נראה עוד כיון דאיכא סכנה בדבר מהדרינן ע"י גדולי ישראל דוקא ובקרא כי עליך הורגנו כל היום וא"כ כיון דהתורה גילתה לנו דמותה למול בשבת וחיוצ למול א"כ שוב מהלינן דוקא ע"י גדולי ישראל אפי' אפשר באופן אחר וכגון צשנים שעשאוהו או ע"י גוי, כי אולי ע"י השנים לא יהי' כ"כ צורזומת.

ועיין שור"ת מחנה חיים ח"א סי' ק"צ צמתלוקת הצ"י והרש"ל והרמ"א צשני מוהלים צשבת אי מותרים למול ויבא לחדש דכיון דמנוה מילה מוטלת על האב שהוא ימול את בנו וכל זמן שהאב כאן ליכא מנוה על כלל ישראל עיין רמב"ם פיה"מ פראד"מ ובש"ך זעק דמה"ט אסור לאב לכבד מוהל והתצ"ש סי' כ"ח יו"ד יבצו ועיין פלתי א"כ אם אירע מילה צשבת המוהל נעשה שלוחו של אב ולא שייך כאן אין שליח לדבר עבירה כיון דמנוה על האב למול אפילו צשבת א"כ השליח נעשה כמשלח ולכן אפילו כבד לשני אנשים כל אחד נעשה שלוחו אחד על המילה והשני על הפריעה ותרוייהו נעשים שלוחים כמיהו וא"כ האיסור של מלאכת חובל הוא על האב שהוא הוא המשלח ושלוחו של אדם כמותו כי לולי דאין שליח לדב"ע לעולם המשלח חייב ולא השליח והכא כיון דליכא עבירה הפעולה נחשבת על המשלח וא"כ לעצ"מ לא חלל רק אדם אחד שבת שהוא המשלח והוא עשה צהיתר אבל כל זה אם עשה האב השליח אבל ציתום דליכא אב וכל ישראל מנווין על העשה א"כ המה אינם שלוחים רק עושין חובת עצמן וכיון דצשני מוהלין כל אחד עושה רק חזי מנוה וגרם חילול שבת שתי חבולות אזו צאמת אסור למול צשני מוהלים ויש חשש חיוב חטאת כשיטת הי"ש והאריך שם בדבר הגם צסופו פסק כהרמ"א דאפילו ציתום נמי מותר צשני מוהלים, וי"ל דמה שכתב הח"ס איכא מנוה על האב ה"ה צדליכא אב איכא על כל ישראל ועל צ"ד וי"ע.

וקצת צ"ע לשיטת הצ"מ והח"ס ועוד אחרונים דלענין שבת לא שייך לומר שליחות כלל דכיון דהגוף נח

הניחו שוגג או אונס מה יהא אם הקדיש אדם חמץ לפני הפסח ואחר הפסח שאל עליו דקיי"ל חכם עוקר הנדר מעיקרו אם נאסר החמץ אחר שנתזרר שלא הי' של גזוה למפרע והו"ל עכ"פ כשוגג או אונס דנאסר או דילמא כיון דנתייבש הימנו בשעת איסורו היינו בזמנו הו"ל כהפקר עכ"ל והיא חקירה מושכלת נאה וראוי למי שאמר.

וְזָבַח שנלפענ"ד דמתן החם פסחים מ"ו כיצד מפרישין חלה בטומאה ציו"ט ר"א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה צ"ב אומר תטיל צונן וכו' ובגמ' שם לימא בטה"נ קמפלגי דר"א סבר טה"נ ממון ורבי יהושע סבר טה"נ אינה ממון לא דכ"ע סברי טה"נ אינה ממון והכא בהואיל קמיפלגי דר"א סבר אמרינן הואיל ואי צעי מיתשל עלי' ממוניה הוא ור"י סבר לא אמרינן הואיל ופרש"י ר"א סבר עבר עליה משום הואיל ואי צעי מיתשל עלה והדרה לטיבלה ודידיה הוא דעל כל נדר והקדש ותרומה הקדוש באמירת פה יכול לישאל לחכם ולעקור דבורו הלכך ממוניה הוא ועבר עלה וכו' ובתוס' שם ד"ה הואיל הקשו תימה להרשב"א כו' ועוד דאמר לעיל (ה' ע"ב) אבל אתה רואה של אחרים ושל גזוה והא של גזוה נמי חשוב כשלו הואיל אי צעי מיתשל עליה ותי' ר"י דשאני הני דכתיב בהו לה' אע"ג דאי צעי מיתשל עלה חשבם הכתוב כשל גזוה (ועיין שם בהגהות הרב זללאל ביאור דברי התוס') ועוד תי' ר"י היכא דאתא הקדש ליד גזר לא אמרינן הואיל אי צעי מיתשל עלה והואיל אי צעי פריק נמי לא אמרינן כו' ע"ש.

וְלִבְאֹרֶה נראה דתלוי בהני טעמי דלתי' הראשון דשאני חלה משאר הקדש ולא אמרינן הואיל בהקדש כמו בחלה דכתיב בהו לה' ולכן אמרינן ולא של אחרים ושל גזוה ולא עבר אצ"י וצ"י צדין נמי כיון דבשעת איסור לא הי' שלו ולא עבר עליו א"כ לאחר הפסח שאיתשל על ההקדש אחי שפיר חקירתו אי נאסר החמץ למפרע. אבל לתי' הב' פשוט דאפילו הקדיש ולא שאל נמי עובר אצ"י וצ"י ומ"ש שאל או לא שאל. והראב"ד פסחים הנ"ל בהשגותיו על צעה"מ תי' קושית התוס' דחמץ של הקדש דפטור ציה רחמנא מיירי בהקדש של אחרים ולא אמרינן הואיל אי צעי פריק ליה דאין פודין את הקדשים לאיצוד ובהקדש של עצמו איכא למימר הכי נמי דעבר עליה צצ"י וצ"י וכ"פ המאירי ומהר"ם חלואה כגהראב"ד דמיירי בהקדש של אחרים, ונראה דהאי אחרים פ"י שהוא הגזר או כעין הגזר דאל"כ אכתי הני אחרים יכולים לישאל על ההקדש ונמנא עבר על צ"י וצ"י ונאסר החמץ בהנאה וגם מאי קאמר דלא אמרינן ציה אי צעי פריק לה שאין פודין את הקדשים לאיצוד הא הני קדשים ממילא נאסרו כיון שהאחרים יכולין לישאל וע"כ הני אחרים מיירי גיזר או אחרים נתנו לו הקדש זה צמתנה וקרי ליה הקדש

מעשה והקשו דאכתי חמץ צפסח הו"ל לאו הנל"ע כמצואר קושיא זו צמל"מ וחכ"ז ס' מ"צ ותי' צק' דבר שמואל שמשכחת לה צו' של פסח שחל להיות בשבת שא"ל לקיים מצות שרפה ותמה החכ"ז הא להרמב"ם פ"ג מהחומ"מ הי"א מפרר חורה לרות וזה אפשר בשבת ותי' הגמל"מ דמפרר אסור משום טוחן וציו"ט הכל מותר מטעם מתוך רק מדרבנן אסור ותמה השואל דבשבת נמי יכול לשורפו ע"י גוי והוי לנל"ע ותי' מרן צצ"י דודאי ע"י גוי מושבת הוי מ"מ לא מיינתק הלאו רק כשמבערו, או ע"י שלוחו שהוא כמותו, אבל ע"י עכו"ם לא הוי שלוחו ושפיר לוקה והציא דברי הח"ס הנ"ל שדחה דברי השל"ה והמג"א מה"ט דלא מתקן הלאו למפרע אלא דכתב עליו מרן דעכ"פ יש לדון דשפיר כתב השל"ה עכ"פ בחמץ שלא ידע צו דליכא צ"י למפרע ולא כריך לנתוקי הלאו ושפיר אפשר ע"י עכו"ם ולא קשה אשל"ה.

עוֹד תי' מרן דהשל"ה מודה דע"י עכו"ם אינו מתקן מה שעבר למפרע ואפ"ה טוב שיצערנו ציו"ט ע"י עכו"ם מלהשהותו עד הלילה ועצור יותר דאכתי לא ס"ל סברת ר"י בתוס' דמשהה ע"מ לבערו אינו עובר צצ"י שזה חידש המג"א אכ"כ וקיים דתשציתו דרבנן לא הוי רק משום דילמא אחי למיכל ומנאותו רק שיהי' מושבת ולא שיצצינו הוא בעצמו ושפיר מקיים גם ע"י נכרי.

וּבְדַבְרֵי עם חתני צנו היקר שליט"א אמרתי עוד לפ"מ שהקשה הטור א"ח ס' תמ"ה למה אסור ליהנות באפרו של חמץ אחר ששרפו דהא כל הנשרפים אפרן מותר ועיין תוס' שלהי תמורה וברש"י שם ותי' הטור דתלוי צפלוגתא דר"י ורבנן דלר"י שהוא בשרפה אפרו מותר דקיי"ל כל הנשרפין אפרן מותר ולרבנן אסור דכל הנקבצים אפרן אסור. והנה הטעם דכל הנשרפין אפרן מותר משום דאין לך דבר שנעשה מנאותו וליאסר ולכן אי מנאותו בשריפה לאחר שנעשה מנאותו בשריפה אפרו מותר אבל הנקבצים דליכא מנאה בשריפה אלא דנקבצים משום שאסורים בהנאה וקוברין אותן שלא יהנו בהם ולא יבואו לידי מכשול א"כ ליכא למימר נעשתה מנאותה דעיקר קבורה אינה מנאה אלא כדי שלא יהי' תקלה א"כ לדין דקיי"ל כחכמים דשריפה לאו דוקא וליכא בחמץ נעשה מנאותו ותשציתו הוא רק שלא יבאו לידי תקלה ושפיר יכול להוציאו ע"י עכו"ם.

סימן קפג

בענין הקדיש חמץ לפני הפסח ואחר הפסח שאל עליו אם נאסר החמץ למפרע

עוד להג"ל

בַּה שהעיר עוד מעכ"ג מחותני שליט"א לחקור צסי' תמ"ח ס"ג דקיי"ל חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה אפילו

לדין הא דקיי"ל אתה רואה של גבוה כיון דאי צעי מיתשל עליה וע"כ צריכין לנו למי של התוס' צוה.

והן בקודש חזיתי בשו"ת רמ"ע מפאנו סי' ס"ב שכבר הקשה כתי"ט ו"ל ואי קשיא לך דר"א אדר"א מתרומה לקדשים דהוא סבר כצ"ש עירובין כ"ג אין נשאלין על ההקדשות דהקדש טעות הקדש וצחלה בפסח פסחים מ"ח סבר אי צעי מיתשל עלה לאו קושיא היא דשאי הקדש דבי גזא דרחמנא יתיב כמו שאמרת ולפיכך סברי צ"ש שאין נשאלין עליו והיא דעתך שהקשית בשיטת צ"ש ואינה משנה דבי גזא דרחמנא הוא כל אימת שלא איתשל עליה וחלה ממון בעלים הוא דאי צעי יהיב לה לזן צמו כהן לפיכך אי צעי מתשיל אפילו לצ"ש ע"ש. הנה דכבר הרגיש בקושית התי"ט הנ"ל ושני לה לדין מיהא דל"ל כצ"ש בהקדש נמי אמרינן הואיל וצ"ע ארצנו הגדול התי"ט ז"ל.

ובבבאן זל"ע מה שראיתי בשד"ח מער' חו"מ סי' ח' אות ע"ח בא"ש אחד שהקדיש עשרים ככר קמח מדגן לתתה לעני מיוחד בתורת נדבה שאמר הרי זה לפלוני עני אצל אחתי לא מסר הקמח להעני וגם לא הודיעו כלל מזה ושכח הנודב למכרו קודם הפסח ונשאל הגאון מצאטוישאן בס' חיים של שלום סי' ח"ן מה משפט הקמח וצתשו' האריך אי שומר של הקדש פטור אף מפשיעה והעלה כיון דלכ"ע צנדבה שאומר הרי זו אין עליו אחריות אף אחריות דפשיעה א"כ צעה"ב זה שהקדיש הקמח לא עבר אצל יראה והעני המקבל שהקדישו לשמו פשיטא שלא עבר חדא הגם דאמרינן צנדקה אמירה לגבוה כמסירה להדיוט מ"מ העני חשוב כאונס שלא ידע קודם הפסח שיש לו חמץ ודעת התשצ"ן סי' קצ"ט דלא קניס ר"ש באונס ואפילו לדעת הרמב"ם צש"ע א"ח סי' תמ"ח דגם באונס קניס הרי מסתמא העני המקבל ציטל בכל חמירא דאית לי, ושזב מספקא לי אמירה לגבוה עושהו כשלו ממש ועוד עמד לצאר לפ"מ דקיי"ל צנודר לצדקה אפילו לעני מיוחד יכול להתיר נדרו כ"ו שהוא צידו צציו"ד סי' רכ"ח וצ"ש סי' נ"א סק"א וכיון דמהני שאלה יעבור צצ"י כחלה בסי' תנ"ו ותלה אותה בצמחלותקת צין הרמב"ם והתוס' אי מהני שאלה בהקדש ע"י חרטה צצד או צעי פתח ודעת התוס' ערכין כ"ג דסיג צחרטה עיין מחנ"א ה"ל צדקה אצל הרמב"ם ס"ל דצעי פתח וחרטה ולדידיה ליכא למימר הואיל וצעי מיתשל ע"ש מה שהאריך.

וְרַי העני נסתמו מעינותיו ולא זכיתי להצין דבריו חדא דנדרי צדקה קיל מנדרי הקדש לענין שאלה ואפילו אמרינן צנדרי הקדש ל"ל הואיל צנדרי צדקה שפיר יש לומר הואיל כחלה ותרומה ועיין שו"ת מהר"ל צן חציו סי' ד' ושו"ת ר' צללאל אשכנזי סי' ט"ו שנשאלין על הקדש עניים וצשו"ת

של אחרים לפי שאחרים הקדישוהו ונתנוהו לו צמתנה דהוה כבר ליד גוצר. עכ"פ רש"י ותוס' אחד תירוצא והמאירי ומהר"ם חלואה ועוד ס"ל דאמרינן הואיל גס בהקדש ומקיימו צפסח עובר על צ"י וצ"י.

ויקצת יש לעיין לשיטת הר"א ממין הוצא צרא"ש נדרים נ"ט דהא דבא ליד גוצר אינו יכול לשאול עליו היינו שהגוצר או הכהן אינו יכול לשאול עליו דהם לא היו הצעלים של ההקדש לשאול עליו אצל הצעלים שהקדישוהו יכולים לישאל עליו אפילו לאחר שבא ליד גוצר או ליד כהן ע"ש וצחי' הארכתי תקשה הכא דא"כ של הקדש לעולם אפשר לאיתשולי עליה והדירה קושית התוס' צאזיה קדשים אמרינן אתה רואה של גבוה, ונ"ל דהר"א יפרש כתי' הראשון של תוס', או יאמר כפי מה שפי' הרא"ש שם לפי' הרא"ש שם למה הו"ל דבר שאין לו מתירין אע"ג דיכול לישאל עליו לעולם דלא שכיח כלל שישאל עליה אצל כל זמן שהוא ציד ישראל זמנין דל"ל צצוהא לאכול ומתשיל עלה ומתקין לה ואכיל לה ע"כ וא"כ י"ל דהכ"נ סוף סוף כיון דלא שכיח ממילא לא אמרינן הואיל ואינו עובר לשיטתו ג"כ לאחר שבא ליד גוצר או ליד אחרים.

ובש"ע א"ח סי' תנ"ו ס"ס כתב הלש עיסה ציו"ט של פסח לא יקרא לה שם לחלה עד שתאפה כו' שאם יניחנה כך תחמץ ע"כ וכתב המג"א סק"ה שם ואע"ג דהקדש הוא ואינו שלו עובר צצ"י וכל ימנא הואיל ואי צעי מתשל עליה והוי חולין, ומדכתב סתמא ואע"ג דהקדש הוא משמע דלא מחלק צין הקדש לחלה ועיין פמ"ג שם. ועיין רשצ"ם צ"ב ו' למ"ד נשאלין על ההקדש וה"ה תרומה ומעשרות משמע דצחדא מחמא מחתיניהו ולא מחלק צין חלה להקדש וכתי' צ' של תוס'.

איברא דחזיתי לקדוש אחד מדבר התי"ט פ"ג דפסחים מ"ג שהאריך הרצה להקשות אדברי הרע"ב שיהי ר"א מתלמידי שמואי הוא וס"ל דאין שאלה להקדש (ריש פ"ו דערכין) דהקדש צטעות שמה הקדש וא"כ מעיקרא לא קשיא לר"א קושית התוס' מהקדש דנימא הואיל ומש"ה נראה דדחה רש"י צדף מ"ח גירסא זו דהואיל אי צעי מיתשל אלא דדחיקא לי מה שפי' רש"י כאן צדף מ"ו אדברי ר' אליעזר דס"ל הואיל דעל כל נדר והקדש ותרומה הקדוש צאמירת פה יכול לשאול לחכם והתי"ט דחק עצמו מאד ליצב ע"ש, ולפ"ו לכאורה ליכא ראי' מחלה להקדש, האמנם כבר תמנה על התי"ט ז"ל עיין בתוס' חדשים שם מהגאון מהר"ש אמשטרדאס דאכתי אפילו נימא דר"א לטעמי' דס"ל דאין נשאלין על ההקדש אן מה תיהוי עלן דקיי"ל כר"א צדין דמתניתין וגם קיי"ל דנשאלין על ההקדש א"כ תקשה עכ"פ

הנה חידש לן הגאון נקודה נפלאה לחלק צין חמץ של הקדש שהחמץ בעצמו אסור לכל אדם, דהקדש גופי' איסורו הוא לכל, אבל דקה אינו אסור לאדם ומותר לאכלו אלא שנדבו ליתן לעני או לעניים ואין לזה דין איסור של הקדש שהרי החמץ היתר הוא ואינו של גבוה אלא רוצה ליתנו לעני והנדר אינו עושהו כשל עני אלא הרי הוא של המנדב ושפיר עובר עליו אצ"י ונאסר בהנאה וא"כ עכ"פ ממ"נ בצדקה עובר אצ"י ונאסר כנלפענ"ד.

וביום ו' דפסח בקר אלני ח"א מטאראנטא ואמר לי בשם הגר"ם הלוי מזריסק ז"ל שיצא לחדש ולחלק צין קדושת הגוף לקדושת דמים ובקדושת הגוף כל שהקדיש יצא מרשות בעלים לרשות שאין עליו בעלים ועיינתי בחי' הגר"ם (סטענסקיל) דף רט"ז שכתב נגח ואח"כ הקדיש דפטור אין לומר משום דבהקדש יש פטור רעהו ולא של הקדש דזה הוא פטור של הקדש והכא המחייב הוא בעליו שמקודם והדיוט הוא ורעהו קרינן ביה אלא משום דיצא השור לרשות שאין עליו בעלים וכנגח ואח"כ הפקיר דמי דהקדש הוא כשור שאין עליו בעלים, ובאמת ז"ע מה צריך מיעוט רעהו ולא של הקדש שהרי בהקדש אין שם בעלים שיחייב צנוקין. וז"ל דלולי המיעוט הי' על הגזבר דין בעלים והיינו מדין שומר להתחייב צנוקין וע"ז צריך המיעוט דשור זה נתמעט מדין צנוקין ע"כ.

ולא וכתי להצין דצריו הקדושים דנראה דס"ל דהקדש לאחר שהקדישו יצא מרשות בעלים וכנס לרשות שאין עליו בעלים והיינו כי גזא דרחמנא וס"ל כמסירתו להדיוט ממש האמנם לפמ"ש מדברי החוס' ושאר פוסקים דלולי ציטטייהו מצואר דהקדש לא יצא מרשות בעלים כלל עד שלא נתנה לגזבר ואפילו עובר צצ"י וצ"י אלא לענין איסור הוא דנאסר אבל לענין בעלות עדיין הוא צרשות בעלים הראשונים ולכן צידם לשאול עליו ולא אחרים ולא הגזבר. ובר מן דין עוד מותצין לי' תיובתא מגמ' צ"ק ע"ו ע"א אהא דתנן גנב והקדיש ואח"כ טבח משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה מקשינן מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים ומשינן התם מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דשמעון הכא מעיקרא תורא דראובן ועכשיו תורא דראובן אלמא דלאחר שהקדיש לא יצא מרשות ראובן כלל אלא מקרי תורא דראובן ולא אמרינן יצא לרשות הקדש אלא איסורא בעלמא הוא דרביע עליה וכי איתשל פקע ליה איסורי' וא"כ דברי הגאון ז"ל ז"ע, ואין לחלק צין קדושת הגוף לקדושת דמים כזה וכן ראיתי מפורש צשו"ת רמ"ע מפאנו סי' ס"ב הנ"ל שהשואל רצה לחלק צין קדושת דמים דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט כאלו מטא ליד גזבר דמיא ולא בקדושת הגוף

רמ"ע מפאנו סי' ס"ב דקה קיל מהקדש דבהקדש לעניים דהיינו דקה איכא למ"ד דאפילו דחטטה לחוד נשאלין עליו ובהקדש צעי פתח וחרטה ועיין יו"ד סי' רנ"ח ולא מיבעיא לדעת הרא"ש שהוא הי"א צרמ"א שם דאם לא הו"א צפוי בצדקה אינו כלום ולא דמי להקדש דצנדיב לב עולות אלא אפילו לדעה קמיימתא שם שאם חשב בצבו ליתן לדקה מחייב לקיים מהשבתו ועיין חו"מ סי' רי"ב, ומחלקותם נראה צפי' הא שמתמא דפ' שור שנגח דההוא גברא דתקע לחצרי' אתא לקמי' דרבי אמי אמר כו' אמר ההוא גברא הואיל ופלגא דזוחא הוא ליתצ"י לעניים כו' א"ל רב יוסף כבר זכו צו עניים ועיין רי"ף שם והצעה"מ הביא תשו' רב האי גאון דנראה דס"ל דאין על האומר דין הקדש והרשצ"א בתשובה סי' תקס"ג כתב בפשיטות דבהקדש עניים לא אמרינן אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ועיין שו"ת הראנ"ה סי' ק"ו וצשו"ת הרדב"ז סי' ס"ו כתב שכל גדולי עולם חלקו על הרשצ"א. ודעת הרא"ש בתשובה כלל י"ג סי' א' דדקה של האידנא וכל הקדש שלנו חולין הן שאין עתה הקדש לצה"ב אלא דקה ואם הו"א צפיתו חייב משום נדר וכ"כ עוד בתשובה י"ו כלל הנ"ל ובספרי משנה הלכות ח"ד סי' קכ"ג הארכתי קצת בזה עכ"פ נראה פשוט דכה"ג ודאי החמץ ראוי ונאסר לא מיבעיא לדעת הרשצ"א ודעימי' אלא אפילו לדעת שאר הפוסקים הרי עכ"פ כיון דמצי מיתשל עליהו שפיר הו' שלו ועובר אפילו צצ"י וצ"י וכמו בהקדש וכ"ש הוא מהקדש.

איברא דשאלה זו מפורשת באור הגאונים (ליון) פסחים דף ו' ח"ל ושאלת ראובן נתן מטמון שעורים לעניים קודם הפסח ובאו הגשמים ונכנסו המים צמטמון והגיעו צשעורים והי' לו אונס ולא יכול למכרו קודם הפסח לאחר שעבר הפסח הו"א אותו מהו שימכור ויתן דמינו לעניים כו' ויש מי שאומר שחשוב כמו של הקדש ולכן אין חייב לצערו מ"ט הקדש מצדל צדילי מיני' ילמדנו אדונינו מה דינו חייצין עתה לצערו או לא. כך ראינו כי האומרים כי זה חשוב כשל גבוה כו' שלא כדיון ושלם כהוגן אמרו מפני שהדקה הנתונה לעניים לאו לגבוה הוא ולא דמיא לשל גבוה ומה שאמרו מיצדל צדילי מיני' אינשי לאו הכין הוא משום דהקדש גופי' איסורא הוא מעיקרא וצדילי מיניה מפני שהוא אסור לפיכך המוצאו ציו"ט אין צריך לכסות עליו כלי כו' עכשיו שעבר הפסח על אלו השעורים של עניים מאי איכפת לן אי הוה צדילי מיניה וכ"ש כי זה של עניים לא צדילי מיניה אינשי ולא הקדש ולא גבוה הוא ואינו אסור לאדם וציימי הפסח האי אסור ועכשיו שעבר עליו הפסח יש לו צדיקה אם הי' כתורת חמץ צפסח אסור הוא אפילו בהנאה ואם לאו מותר ע"ש.

והרמ"ע ז"ל כתב עליו דהא ודאי לימא וכבר זיארן בן חזיב והביא רא"י מפ' מרובה ז"ק הנ"ל דבנגח ואח"כ הקדיש מעיקרא תורה דראובן ועכשיו תורה דראובן אלמא איסורא בעלמא הוא דרביע עלי' וכי איתשל פקע איסורי' ודעדיפא מיני' משמע ל"י החס דאפילו היכא דלא מצי מיתשל כגון שמכרו לשמים ע"י תמורה או שמסרו לגזבר או לדק הבית הקדשה פטור מתשלומי דו"ה מההוא טעמא דהשתא נמי תורה דראובן מקרי עד שיקרב או עד שימכרוהו גזבר ואין נורך להאריך בזה עכ"ל ק"ע"ש. והנה הוא סתירה מפורשת לכאורה לדברי הגר"ח זצלה"ה.

עצמו שלא ילא עדיין מרשותו הוא דאמרינן הואיל אי בעי מיתשל דהממון שלו הוא והשאלה רק על האיסור אבל אי בעי פריק לה לא אמרינן דהו"ל כמו שלא אמרינן אי בעי קני חמנו של נכרי וצאמת נראה דזה הוא סברת התוס' שם מ"ו ע"ב שכתבו והואיל אי בעי פריק לה נמי לא אמרינן דאם כן ה"י קונה אותו דאטו נחשוב חמץ של נכרי כשלו הואיל אי בעי קני ליה. והטעם נראה פשוט דהואיל אי בעי מיתשל שאינו עושה קנין בממון אלא שאל באיסור שפיר מהני שאלה והוא שלו אבל לפדות שבעי קנין כה"ג לא אמרינן הואיל ועיין טל תורה פסחים הנ"ל מה שכתב בעין זה בדברי התוס' ולפענ"ד כמ"ש.

ומבאין נראה לפענ"ד להסביר דברי תוס' מנחות ע"א ע"ב ד"ה ומתיירין ותוס' תמורה כ"ו ע"ב ד"ה לא אמרו שכתבו דהא דאמר שמואל הקדש שיה מנה שחללו על שו"פ לא אמרו אלא בצעלים דאין סברא שיוכל לפדות הקדש חצירו שיה מנה על פרוטה ויקחנו לעצמו והדברים מפליאים מאי הקדש חצירו הוא והלא כיון שהקדיש ילא מרשות צעלים ובי גזא דרשמנא הוא ולמה קרי ליה הקדש חצירו ויקחנו לעצמו והט"א מגילה כ"ג צאבני שהם זיאר משום דצעלים כיון דצידים ליתשל על ההקדש לכך יכולין לפדותו בשו"פ משא"כ אחר ולכן צבא ליד גזבר דגם צעלים אין יכולין לשאול תו אינו פודה בשו"פ. והדברים אכתי לריכס זיאר דמאי נפ"מ אי יכול ליתשל והרי החס נעקר הדבר למפרע אבל כל שלא איתשל הרי של הקדש הוא ומ"ש הוא או אחר, אמנם לפמ"ש אחי שפיר מאד דהקדש כל זמן שלא ילא מרשות צעלים המקדישים אכתי שלו הוא ותורה דראובן הוא ואיסורא הוא דרביע עליה ושפיר קאמרי התוס' דאין סברא שיוכל לפדות הקדש חצירו שיה מנה על שו"פ ויקחנו לעצמו, ועיין רש"י ערכין כ"ט צוה"ז דליכא בית וליכא פסידא אלא איסורא הוא דרביע עליהו אפילו לכתחלה נמי ע"כ ועיין מש"כ בק"ו מרן צב"ש א"ח סי' רכ"ז דא"כ ליתן כלל שיווי הממון בהקדש שיה מנה כ"ו שהוא ציד צעלים דהממון שלו הוא רק לסלק שם איסור ממנו וזה די צפרוטה אבל שאין הממון שלהם לריכין ליתן דוקא כל המנה ומחלק בין היכא דהחילול עושה לו קנין בגוף הממון או אין שו"פ קונה מאה מנה אבל היכא דהממון שלו הוא והחילול צא רק להפקיע איסור הקדש שפיר מחלל בשו"פ ובחי' הארמית צוה צס"ד.

וברגע נפל מילתא במחשכתי לפמ"ש הרשב"א והר"ן נדרים פ"ה בצאוסר הנאה על פירות ויכולין אחרים ליעול אותן בע"כ ואח"כ שאל על הנדר דעת הרשב"א דהפירות חוזרין ודעת הר"ן שם דהשאלה לא מהני אלא על האיסור שבו והאיסור הלך לו ע"י השאלה אבל קנין ממנו של זה לא בטל ע"י השאלה והדברים עתיקים והנראה לכאורה דהא היא מחלוקת הרשב"א והר"ן אי מהני שאלה גם על הממון דלהר"ן לא מהני רק על האיסור ולהרשב"א מהני על הכל וי"ל עכ"פ נראה דהשאלה לא מהני רק על האיסור וא"כ הואיל נמי הוא רק על האיסור אבל כל זמן שההקדש צרשות צעלים הרי הוא ממון שלו וכנ"ל. [וע"ע שו"ת משנ"ה ח"א סי' שס"ה].

והיות כי כבר נמשך יותר ממה שרציתי והגם שנשאר עוד קצת במחשבתי מ"מ אמרתי לקצר. מחותנו המכבדו ומוקירו כערכו הרם דושכ"ג בכל עת קשור באהבתו בלב ונפש
מגשה הקמץ

סימן קפד

בענין קריאת הנשיאים מס"ת
מ"ח ניסן ער י"ג בו

ד' ניסן התשמ"ב בני"ו יצו"א

מע"כ הרבני ת"ח וכו' מו"ה י. העל"ער הי"ו.

אחד שב"ת. הנני בשורות אלו להעלות על הכתב דבר אשר רצה לדעת טעם הדברים שנוהגים כמה דיקים ותלמידים לקרות מס"ת הנשיאים מ"ח ניסן עד י"ג בניסן נשיא אחד ליום וכמ"ע תמה מש"ע א"ח סי' קל"ט ס"ח דברכת התורה נתקנה משום כבוד התורה כשקורא צניבור וא"כ האין אפשר לקרות בתורה בלי צרכה.

והנה כבר מלתי אמורה במחלוקת הגו"ר הספרדי (כלל א') סימן מ"ט י"ד) שכתב דמותר לקרות בתורה בכל יום

ובמה שכתבנו יש לישב קושית הראב"ד בהשגות פסחים הנ"ל על צעה"מ שהקשה ואי הקדש של אחרים הוא נימא כיון דאי בעי פריק ליה ממוני' הוא ותי' דבהקדש של אחרים איכא למימר דלא אמרינן אי בעי פריק לה שאין פודין את ההקדש לאיצוד ע"ש ולהנ"ל י"ל פשוט דהקדש של אחרים לא אמרינן אי בעי פריק לה דדוקא בהקדש של

לדעת המשיב דבר א"כ כה"ג שיש חיוב קצת בקריאה שהרי מבואר בשל"ה הקדוש מס' פסחים פסקא החודש הזה לכם חו"ל אבל דרך רמז החודש הזה לכם ראש חדשים כלומר החודש כולו הוא ראשי חדשים כי כל יום ויום הוא כראש חודש וכמ"ש הטור בשם מס' סופרים דאין מתענין בניסן מפני שבאחד בניסן הוקם המשכן וי"צ נשיאים הקריבו קרבנם כו' נלע"ד מנהג טוב לקרות בכל יום ויום פרשת הנשיא של זה היום כי כל נשיא ונשיא היו לו סודות גדולים אשר המשיכו שפע הרומניות כל אחד לשבטו כל ימי עולם וכו' ובקריאת הפרשה הוא מעורר קדושת היום ע"ש כל הענין והוצא צבה"ט ובאחרונים.

וביזון דמבואר בשל"ה לקרוא הנשיא בכל יום שהוא מעורר קדושת היום הנהיגו כמה לדיקים לקרוא מס"ת בכל יום הנשיא שציוס לליכא תקון קריאה א"צ ברכה ואפילו ציוס שיש קריאה מ"מ כיון שקוראין קריאה שאינה מפרשת השבוע ממילא לא היו בכלל התקנה ואפשר בלא ברכה ואפשר דכה"ג המשיב דבר נמי מודה דדוקא התם שלא הי' לו שום טעם לדבר רק משום שעלה בדעתו לקרות בתורה על שהכניסה לביהכ"נ פקפק עליו אבל היכא דליכא טעם לקריאה מטעם השל"ה הקדוש רק קורא בתורה מה שצריך לקרות ואולי השל"ה נמי מודה דקריאה בתורה הוא ועכ"פ יש ציד הני גאוני להכריע כש"ס דילן ולקרות בלי ברכה כה"ג.

אלא דנלפענ"ד להוסיף דהמשיב דבר נמי לא אמר אלא היכא דקורא לשם קריאה ציבור כעין תיקון חו"ל אבל היכא דקורא בתורה ואין מקפיד אי יש שם מנין או לא ואין מקפיד שהי' ציבור דוקא והשומע ישמע והחדל יחדול שנראה לכל דלאו לשם קריאה ציבור הוא קורא וגם רק אחר התפלה שמראה באצבע שאינו קורא קריאה של חיוב שהוא באמצע התפלה קודם אשרי וצא לזיון שהוא קודם קדיש עם תחבול שעולה על השמו"ע וגם בשבת רק אחר המוסף מוסיאין הס"ת לקרות בזה מראה באצבע שאינו לשם קריאה ציבור אלא כעין קורא בחומש ולזה ודאי ליכא שום איסור ונראה אפילו להירושלמי נמי דאמר לא למדו ברכה בתורה מזכרת הזימון אלא לרבים והנה מדלמד מזכרת הזימון דכוותיה הוא וזכרת הזימון פשוט דהוא רק במחויב בדבר אבל אינו מחויב אינו מצדך ברכת הזימון וא"כ קריאה לרבים אם הלימוד הוא דוקא לרבים החיוב הוא רק כשקורא לרבים בתור חיוב כבהמ"ז אבל הקורא שלא לשם חיוב ליכא למילף מבהמ"ז וזה צרור מאד.

ויש לדייק לשון הירושלמי שכתב לא למדו ברכת התורה מזכרת הזימון אלא לרבים ולא כתב אלא ברכים והחילוק בין לרבים ובין ברכים הוא דלרבים הכוונה שקורא

בזרכות והא דתקן משה ועזרא לקרוא בשני ומישי אינו אלא בתור תקנה וחיוב אבל בתור נדבה מותר לעולם אמנם האחרונים ז"ל חלקו ועיין שו"ת מהרש"ס סי' קע"ה ובערוך השלחן סי' קל"ה סק"ז ולא נהירא כלל לקרות בתורה ולבדך ברכות ציוס שלא תקנו חכמים וכ"כ גם שאר אחרונים הזדיקים שאין לצרך ברכת התורה ציוס שלא תקנו חו"ל לקרות בתורה, ובמקום אחר הבאתי ראי' ממה שאמרו ב"ק פ"ב עמדו נביאים שצייניהם ותקנו להם שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בשני ומפסיקין שלישי ורביעי וקורין בחמישי ומפסיקין ערב שבת ולכאורה הכי הול"ל תקנו שיהו קורין בשבת ובשני בשבת ובחמישי בשבת ומה לו להאריך ולומר ומפסיקין באחד בשבת ומפסיקין בגו"ד ומפסיקין בו', הני תלתא מפסיקין למ"ל, אבל נראה פשוט דהכי היתה התקנה לקרות בשבת ולהפסיק באחד בשבת ולא לקרות וכן בגו"ד וכו' והתקון הי' להפסיק ולא לקרות בשאר הימים ודלא כגינת וורדים דמותר לקרות בכל עת בצרכה דפשוט דכה"ג תמצטל תקנת חו"ל לקרות צבו"ה שכל אחד יקרא בכל שעה שירצה.

אלא דכ"ז לענין קריאת התורה ציבור בצרכה אבל לקרוא בלא ברכה לכאורה נראה בזה מחלוקת הירושלמי ובבלי דבירושלמי פ' שלשה שאכלו הלי' א' אמר רב שמואל בר אבדימא לא למדו ברכת התורה מזכרת הזימון אלא לרבים משמע בזכרת התורה נתקנה בקריאה ברכים דוקא אמנם בש"ס דילן (ברכות כ"א) דעיקר ברכת התורה ציוס לזין עצמו כשעומד ושונה בכל יום אבל הברכה על התורה לא היא אלא משום כבוד התורה וכיון דאין קי"ל כש"ס דילן וכמבואר בטור וש"ע דזכרת"ת בקריאה ציבור לא היא אלא משום כבוד ממילא מקום שיש קצת טעם לקרוא בלא ברכה ציוס שלא תקנו אפשר לקרוא בלא ברכה וכעין שנהגו בזמנה מקומות לענין להוציא ס"ת לכבוד חתן עיין כנה"ג סי' רפ"ב באריכות ומג"א א"ח סי' קמ"ד ס"ק ה'.

וראיתי בשו"ת משיב דבר סי' ט"ז תשובה על דבר אשר קהלה אחת הכניסו ס"ת ורצו לקרוא בזרכות לשמחת התורה וכתב דלקרוא בצרכה ציוס שלא תקנו חו"ל הוא ברכה לבטלה ובלא ברכה לכאורה אין בזה איסור והוי כקורא בתורה אלא דשוב הוכיח דגם ציוס שאין בו קריה"ת יש בו איסור לקרות גם בלי ברכה מכא הירושלמי הנ"ל דברבים צריך ברכה והגם דאין קי"ל כש"ס בבלי נגד הירושלמי מ"מ יש לחוש לדעת הירושלמי שלא לקרות בתורה ציבור בלא ברכה ע"ש ובתשובה אחת (משנה הלכות ח"ד סי' י"ד) הארכתי בזה ולכתחילה ודאי ראוי לחוש לדבריו אבל היכא דיש טעם לדבר לקרות ודאי כיון דקי"ל כש"ס דילן דלש"ס דילן מותר לקרות בלי ברכה בכל יום אפילו

סימן קפה

חילוק בין הפקר שעושה קנין
להפקר של סילוק רשות

מוצש"ק אמור התשל"א בני יצ"א

המאיר לארץ ולדרים, יפרח כשושנה בין ההרים, וכו' ה"ה
מע"כ ידידי היקר הרב הגאון המפורסם בחבורו היקרים
חוב"ט כש"ת מוה"ר מאיר בלומענפעלד (שליט"א) ז"ל
רב בנוארק נ.ד.

אחדשבת"ר זידידות נאמנה. דבר אשר העיר במכתבו
לעיין בהערותו אמ"ש צשמי צשערי הלכות
שיצא לאור מתלמידי ישיבתנו שנת תשכ"ו שהצאתי שם לחלק
צין הפקר לסלוק רשות להפקר ידי מסולקת דסילוק רשות
מהני להפקיע האיסור אבל אינו עושה קנין וכתב כח"ר צסי'
ע' דקשה שיהי' בחמץ סילוק רשות רק לענין איסור ויכול
לחזור מציטולו כשימצא גלוסקא יפה והאריך שם קצת.

וראשונה עלי להודיע כי שיטה זו לאו ידי הוא אלא
הצאתי כן מס' מגן אצות להמאירי שהעלה
דחרי מיני הפקר ישנס, א) שמפקיע לכל העולם כולו ומוכהו
לכל מי שירצה לזכות בו והפקר זה עושה קנין ומפקיע מיד
בעלים, ב) הפקר שמסלק רשותו מדבר כלומר בחמץ שמסלק
רשותו ואין בו קנין ואין כאן הקנאת רשות לאחרים והא דבעי
ר"י צנדרים בהפקר עד דאחי לרשות זוכה היינו בהפקר
שעושה קנין אבל בחמץ דהוי רק סילוק רשות צהא לא פליגי
ומועיל לכ"ע ואני רק הצדתי הדברים שם למעין שם, ומיהו
לענין קושית כח"ר הנני להוסיף קצת ציבור.

ובמה שנראה כעת עוד ראוי לשיטת התשצ"ך הנ"ל לפמ"ש
הנמק"י צ"מ דף י"ב גבי צעי רבא זרק ארנקי צפתח
זה ופרש"י והפקירו לכל הקודם ויצא צפתח אחר מהו ומוכה
ממתנה דקנה וכתב הנמק"י צשס האחרונים דמדמוכה ממתנה
דקנה ואינו מוכח ממציאה דלא קנה דבעינן עומד בצד שדהו
שמעינן דהפקר מדעת הו"ל כדעת אחרת מקנה אחת ואע"פ
שרץ אחריהם ואינו מגיען קנה כדאמרינן צמתני צמתנה
דדעת אחרת מקנה לה ומיוחד לה קנתה ע"ש ועיין רש"י
שם ודו"ק וציאר דצריו צש"מ שם דאע"ג דלא קיי"ל כר"י
צנדרים מ"ג דהפקר לא הוי כמתנה עד דאחי לרשות זוכה
אלא מיד פקע רשות מפקיר מ"מ דעת אחרת מקנה מקרי
כיון דצעה שיצא מתחת ידו הפקירו מדעתו לכל הקודם
ע"ש ועיין קצוה"ח ריש הל' הפקר, ומבואר דהפקר מדעת
ע"מ שיזכה בו כל העולם אף דיצא כבר מרשותו לענין שאינו
יכול לחזור בו עוד מ"מ לא פסק כח ממונו ממנו לגמרי
וכל הזוכה בהפקר זוכה מכחו אף שכבר יצא מרשותו (וזה
צאמת נלפענ"ד מה שפי' הרמב"ם דהפקר הוא מדין נדר
כלומר דאכתי נשאר כחו עליו אף שהפקירו עד שיזכה בו

להוציא את הרצים אבל הקורא צרצים ואינו מתכוין להוציא
דליכא חיוב לא עליו ולא על הרצים כה"ג לא צריך לצרץ
וא"כ צדין דליכא חיוב כלל וא"כ להוציא צקריאה זו לשום
אדם צתור חיוב הגם שהוא ענין גדול לקרוא הפרשה מ"מ
כה"ג לכ"ע אין צריך לצרץ כנלפענ"ד פשוט.

והנה לצד מהפוסקים האחרונים ז"ל שהצאתי להמיר ושכן
הי' מנהג פשוט צין הרצה גדולי ישראל גאוני ארץ
קדושי עליון הגאון מרן הדברי חיים אדמו"ר מצאנו זללה"ה
והגאון מרן צעל יטב לצ והגאון מרן צעל ערוגת הצושס
ומרן צעל בני יששכר ועיין שו"ת תורת יקותיאל סי' מ"ו מה
שהאריך לצרר הא שמעתתא שכנראה ג"כ השואל פקפק אם
יש סמך ומצוא צפוסקים על מנהג זה והשיב לו מאחר דהדבר
מפורסם מנהג זה אצל כל דיקי הדור יש יסוד לזה עד משה
רבינו ע"ה (ע"פ היסוד שנתן הרשצ"א צתשובה סי' ט')
ולאחר האריכות סיים זאת תורת העולה מנהג זה שריר וקיים
שהוא מנהג אנשי מעשה וגדולי הדור והמפקפק נידון כמגלגל
על מנהגי ישראל תורה כ"מ צתשו' הרשצ"א ושו"ת חיים
שאל ע"ש.

ובמה שכתבנו מיושב נמי מה שלא תקשה מהא דאמרו
מפסיקין צשאר ימים שלא תקנו קריאה דודאי
לקרות צתור חיוב וצניצור כדרך הקרואים יעמוד פלוני ויקרא
כה"ג מפסיקים ואין קוראין אבל דדין שאינו כדרך קריאה
של חיוב ולא קוראין צנ"א לקריאה הו"ל רק כמוציא ס"ת
לעצור הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום שכמה גדולים היו
קורין צס"ת ע"פ מנהג האר"י הקדוש והכ"נ כן הוא. (אגב
גם מרן הגאון צעל מנחת אלעזר ואצותיו הקדושים פוסקים
גדולים ואפ"ה) קראו צס"ת הנשיאים, וצאמת דכנראה
דצוהשענא רצה שקורין צהרצה מקומות מס"ת ואין מצרכין
משמע נמי ראוי דצומן דליכא חיוב לקרות מותר צלא צרכה
עכ"פ מעשה רב הוא שקורין צלי צרכה צוהשענא רצה וכ"ש
שהוא צלילה וכ"ש דידן ועכ"פ גזירה שוה וק"ל.

שוב העיר לי בני המופלא הצ' דוד שלמה הי"ו דצעה"ח
על מטה אפרים דבר מזה ועיין צקנ"ה על מטה
אפרים סי' תר"ג צמנהג דדיקים שקוראים הקרבנות קודם
יה"כ מס"ת ועוד כמה מאחרונים שהארכו צזה, אבל פשוט
שח"ו אין לפקפק צזה מדין קריאה צלא צרכה ועיין גם
צשו"ת מנחת יצחק גאצ"ד ירושלים ח"ב סי' ק"ט וצשו"ת
מוהרי"ך (דושינסקי גאצ"ד ירושלים) סי' ל"ב ועכ"פ לא
פקפקו כלל ח"ו צעיקר הקריאה וז"פ מאד.

אלו דברי ידידו דושה"ט וכאש"ל בידידות ובלב ונפש ובברכת
חג כשר ושמח

חזרה ומצטל דבור של סילוק רשות וחזר וזוכה בה, (ולדעת הרמב"ם דהפקר מטעם נדר הכא נמי ליכא איסור לחזור בו דהרי הוא כנדרי טעות שהרי אלו הי' יודע היכן הוא לא הי' מיאש הימנה).

ובדברינו מצוה להדיח בנתיבות ח"מ סי' רס"ג סק"ג אמה שכתב המחבר מנא דבר שנתייאשו הצעלים ממנו כגון שאמרו וי לחסרון כיס כתב הנתיבות דהא דיאוש קונה נראה ללא יאש ע"י יאוש מרשות צעלים עד דלתי ליד זוכה וכו' ואם נתייאשו מהאצדה וכלה היאוש קודם דלתי ליד הזוכה א"ל לחזור ולזכות בו רק כיון שראה תיכף זכה בו ואין שום אדם יכול לזכות בו שוב ע"ש והוא כמ"ש בס"ד דכיון דיאוש לא הוא סילוק רשות א"כ הפקר כזה אמי דבור ומצטל דבור כיון דלא הוא קנין ומה שכתב הנתיבות דלא יאש ע"י יאוש מרשות צעלים א"ל הכונה דלא יאש מרשות צעלים אבל סילוק רשות יש כאן דאל"כ האך אחרים יזכו בה ואמאי קרי לה הפקר כיון דלא יאש מרשות צעלים אבל לפי הנמק"י שפיר מוצן דהפקר כזה הו"ל בסילוק רשות ולא הוא דעת אחרת מקנה כאן שהרי אין צדעתו להקנותו לאחרים ואין זה אלא סילוק רשות כל שלא קנאוהו אחרים.

ובב"ש נראה לישב נמי מה שהציא שם מדברי תוס' ד"ק ס"ו ד"ה כיון שכתבו ח"ל מכאן משמע דיאוש אינו כהפקר גמור דא"כ אפילו בטר דלתי לדיה בציסור יכול לקנות מן ההפקר וכתב עליהם הנתיבות דאינו מוצן באיזה ענין חלוק יאוש מהפקר הרי כמו הפקר שכל המחזיק בו זכה בו הכ"נ ביאוש ומי' ז"ל דהחילוק דבהפקר נחלקו בו אי צעי עד דלתי לרשות זוכה ואף דקיי"ל אע"ג דלא אמי לרשות זוכה ביאוש צעי עד דלתי לרשות זוכה ואם נתייאש מן האצדה וכלה היאוש קודם דלתי לרשות הזוכה א"ל לחזור ולזכות בו והו' ראיית התוס' דאי נימא יאוש כהפקר גמור ואפילו לא אמי ליד זוכה יאש מרשות צעליהם א"כ אפילו בגזילה נהי דגזלן לא קנה מטעם דציסור אמי לדיה מ"מ הא של גזול נמי לא הוא דהא יאוש הוא כהפקר ומדבעינן אמי ליד זוכה בהיתר פשיטא דאי לא אמי כלל לא הוא הפקר ע"ש. ואכתי דבריו א"ל דהרי תוס' כתבו דיאוש הוא הפקר ומנ"ל לחלק בין הפקר זה לזה ומ"ש דשל גזול נמי לא הוא אכתי מנ"ל דמשום דאינו הפקר דלמא קנסא קנסוהו לגזלן וכיון דלא הוא של גזלן מהדרינן לה לגזול, או יאמר דהו"ל כהפקר בטעות דלא הוא הפקר ודו"ק. ומיהו לפמ"ש אמי שפיר דיאוש ודאי הוא כהפקר אלא דשנוי הפקר זה שאינו עושה קנין כיון דצרכונו שלא יזכה בה אדם ואין דעתו מקנה לשום אדם ואינו רוצה שיצא מרשותו משא"כ שאר הפקר שעושה קנין ומקנהו לכל הקודם זוכה בו בציסור מה שהוא מיאש ממנו אינו אלא סילוק רשות מצד עצמו אבל אינו מקנהו

אחר אלא שאינו יכול לחזור בו ולכן מקרי דעת אחרת מקנה). ומיהו יאוש לאצדה אף דהוה נמי דין הפקר כמצוה צפוסקים ועיין תוס' ד"ק ס"ו מ"מ לא מקרי דעת אחרת מקנה אלא הרי יאש מרשותו לגמרי ופסק כח ממונו ממנו.

ובשו"ת בית שערים ח"ח סי' קנ"ה כתב מרן זלה"ה לישב צוה תמיהת הח"ס ז"ל יו"ד סי' שט"ז אמה שכתב הט"א ר"ה י"ב דהפקר אינו פטור מן הצכורה ודייק כן ממרי בר רחל דלא הפקיר בצורות ג' והח"ס ז"ל תמה עליו ודעימיה מתוספתא מפורשת פ"ב דצכורות דהמת מדבר והקדש וגר שמת ואין לו יורשין פטורה מן הצכורה ומי' מרן ז"ל ע"פ שיטת נמק"י הנ"ל דדוקא בהמת מדבר שהוא הפקר צלי דעת אחרת מעורב בו שפיר פטור מן הצכורה דלא הוא פטור רחם בישראל אבל המפקיר בהמתו דלא פקע כח ממונו עד דלתי לרשות זוכה א"כ לעולם הוא פטור רחם בישראל קודם שזכה דמפקיר ולאחר שזכה דזוכה ע"ש, והמעיינן באמת בנמק"י הנ"ל יראה להדיח שכתב דהפקר מדעת כלומר שיש כאן מי שהפקירו אבל שלא מדעת לא הוא דעת אחרת מקנה ע"ש.

ור"פ ז"ל שפיר מוצן חידוש התשב"ץ הנ"ל דדוקא הפקר מדעת שמפקירו לכל העולם ועושה קנין כשזוכה בו אחר אינו מועיל בחמץ כיון דלא פסק כח ממונו אבל הפקר של סילוק רשות הוא כעין הפקר מדבר שלא נשאר עליו כח ממונו ושפיר מועיל שלא לעבור עליו בפסק.

אלא דאכתי א"כ אמאי כאן לא מקרי בחמץ הפקר מדעת אלא סילוק רשות והרי גם כאן מפקירו מדעת והנראה הסבר הדבר הוא כך דהרי יאוש מדין הפקר קאמינן עלה ומי שנאצד לו אצדה ומיאש ממנה הרי הוא מפקירה בע"כ כלומר כיון שנאצדה ממנו ואין צידו להחזירה הרי הוא מיאש הימנה ומסלק רשותו הימנה וי ליה לחסרון כיס אבל פשוט דאין צדעתו להקנותו לאחרים בהאי הפקר אלא אדרבה אולי ידע היכן הוא הי' חוזר בו מהפקרו ואם אדם אחר מנאח אינו קונה אצדה זו משום דעת אחרת מקנה אותה לו ואדרבה דעת אחרת היתה שלא יקנה בה אדם צעולם אלא יחזירה לו מ"מ התורה זכתה לו למונחה כיון שנתייאשו צעלים הימנה והרי הוא הפקר לכל מונחה והנה פשוט דהפקר כזה היינו יאוש אינו עושה קנין כלל ואינו מפקיע חפץ זה מיד צעלים ומרשותו כל זמן שלא זכה בה אדם אחר ואם לאחר שנתייאש מהחפץ נודע לו מהאצדה היכן הוא אין צריך לחזור ולזכות בה אלא מיד שחזר בו מהיאוש הרי הוא שלו ואם מנאח אחר לאחר שחזר בו מהיאוש הרי חייב להחזירה לצעל אצידה כיון דהפקר של יאוש לא עשה קנין להוציאו מרשותו אלא סילוק רשות. וממילא אמי דבור של

בכך כלום דאין שליח יכול להפקיר נכסי תצירו שהרי כבר כתבנו דבהפקר שעושה קנין איכא דעת אחרת מקנה עד דאחי לרשות זוכה ושלוח אין יכול להקנות לאחרים מה שאינו שלו ואין כמו שם והוא כעין דבר שממילא שאין שייך שליחות לזה אלא בקנין שהוא צפועל עושה שליח והפקר כעין זה שהוא ענין של נדר אינו יכול לעשות שליח אצל הפקר של חמץ שהוא מדין סילוק רשות ואכתי ציד דעה"ב לחזור כה"ג שפיר מועיל שליח דדוקא הדין שאינו יכול לחזור אין על שליח יכול לקבל על המפקיר היינו דבעה"ב שהוא מדין נדר אצל סילוק רשות ודאי ציד שליח לצטל ושפיר אמרו הראשונים ז"ל דשליח מצטל, וממילא אחי שפיר נמי דברי המהרי"ל דיותר טוב שיעמוד המצטל אצל השליח ודברי הרמ"א שיאמר חמנו של פלוני כדעת מהר"י ברי"ן ודו"ק.

וה"פ אין אחי שפיר שיטת רש"י ותו"ט ורע"ב ריש פסחים שכתבו דחיישין שמא ימצא גלוסקא יפה ויחשוב לחזור צו מהצטול ונמצא עובר למפרע דכיון דצטל חמץ אינו אלא סילוק רשות וכנ"ל ממילא צידו לחזור צו כאצידה שחזר צו מהפקרו.

ובמה שכתבנו יש להבין הא דקיי"ל בא"ח סי' רמ"ז מי שהשכיר בהמתו לעכו"ם והתנה עמו שיחזירנה קודם השבת והעכו"ם לא החזירה דקיי"ל שיפקיר בהמתו קודם השבת ואינו עובר משום לאו דבהמתך וכתבו הפוסקים ז"ל דאפ"ה אינו יכול העכו"ם לזכות בהמתו או ישראל אחר אינו יכול לזכות בהמתו דהפקר זה אינו אלא להפקיע איסור שבת אצל צמו"ש מיד חוזר וחוכה בה ע"ש ועיין ש"ע הגרש"ז ובק"א מה שכתב שם וצתשונה אחרת הארכתי בזה ולפמ"ש אחי שפיר מאד דכיון דהפקר בהמה זו אינו אלא כיאוש שהוא סילוק רשות אצל אינו רוצה להקנותו לאחרים כהפקר מדעת שרוצה שיקנה צו אחד בכל העולם וכיון דאינו אלא סילוק רשות ממילא אין אחרים יכולים לזכות בהפקר זה כאצידה דצבל רגע שידע לו יכול לחזור צו והכ"ג הרי הוא יודע היכן בהמתו ואם ירצה אדם לזכות בה אינו יכול לזכות ממציאה לאחר שנודע לו היכן אצידתו ודו"ק.

עוד יש לא-לוה מילין לפרש בדרך אחרת וצקינור והוא דהרי כבר אמרו ז"ל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הם ברשותו לעבור עליו (פסחים ד') נראה דלענין קנין הגוף כבר יכל החמץ מרשותו מיד שנאסר החמץ בהנאה ואינו שלו אלא שלענין דינא עובר עליו עד שיצטרנו דהתורה חייבו לצער חמץ זה שאינו ברשותו מה"ת והנה הא דעשאה התורה כאלו הוא ברשותו פשוט דאין צו דין קנין כלל אלא דין איסור ולכן אם בא אדם בתוך הפסח ושרפו אינו חייב בתשלומין לצעלים אלא אדרבה עשה מנזה דכל אדם

לכל העולם וכיון דאינו רוצה להקנותו לאחרים אינו עושה קנין כלל אלא מסלק רשותו ושפיר יכול לחזור צו ואחי שפיר דברי התוס'.

ומעתה נראה דהפקר של צטול חמץ למי דומה והנה פשוט דדומה לאצידה דהרי כמו באצידה אמרינן שאין אדם רוצה להתייבש ממנה ולהפקיעה מרשותו אלא כיון שרוצה שנאצדה ממנו מיאש הימנה ומסלק רשותו ואין ברצונו להקנותה אלא מסלק מינה דע"כ וכמ"ש הש"ך ח"מ סי' שנ"ח סק"א ועיין נוב"מ א"ע סי' ע"ז הכ"ג חמץ ודאי אין אדם רוצה להפקיר חמנו שהוא ממנו ולאצדו צידים אלא כיון שהתורה אסרה עליו ואם יהי ברשותו יעבור עליו צבל יראה וצל ימצא לכן דע"כ מסלק רשותו הימנו ועושהו הפקר שלא יעבור עליו צבל יראה וצל ימצא אצל כיון שאין דעתו שיזכו צו אחרים כמו בכל הפקר מדעת אלא שלא יעבור עליו צב"י וב"י הו"ל כהפקר של אצידה ממש שמנינו הפקר כזה באצידה שמסלק רשותו ואינו עושה קנין אלא יכול לחזור צו והכ"ג א"כ כיון דהפקר זה דומה לאצידה אם צטל חמנו יכול לחזור צו קודם שזכה אדם אחר דומיא דאצידה.

ובזה יש לדייק לשון דכל חמירא שתקנו הגאונים ז"ל ליצטל וליהוי הפקר כעפרא דארעא ולא אמרו סתם ליצטל וליהוי הפקר ועיין אל"ח מה שדחק בלשון כעפרא דארעא ולפמ"ש אחי שפיר דהצטול הוא סילוק רשות והפקר כעפרא דארעא הוא דהוא ולא סתם הפקר לאחרים שיזכו צו וכנ"ל.

ובב"ש נלפענ"ד נמי לישב שיטת דעה"ט והמ"מ והר"ן וב"ה הביאים הב"י א"ח סי' תל"ד ובש"ע כתב שלוחו יכול לצטל והר"ן הביא דעת אחרים שהקשו ע"ז כיון שהצטול משום הפקר נגעו בה ושלוח לא מצי מפקיר עיין ר"ן והט"ז דחק ליישב דמסתמא נתן את החמץ שלו במתנה לשליחו כדי שיוכל לצטלו ובכן העלה דא"כ השליח לא יאמר חמנו של פלוני דמסתמא הוא נתנו לו במתנה אמנם המעיין יראה דאין זה דעת הש"ע והרמ"א שכתבו אדרבה שצריך לומר חמנו של פלוני (בשם מהר"י ברי"ן) גם מה שכתב עוד הט"ז דאטו צשופטני עסקינן שלא יעשה מנזה כו צענמו אלא בסתמא היה זה מוכרח דהיינו מפרש בשיירא וירא שלא יבא בתוך הפסח וישכח לצטל קודם הפסח ולכן עשה שליח ע"ש הנה דמ"מ שם הביא דעת מוהרי"ל כשמצטל ע"י שליח יעמוד אצלו מצוחר דבעה"ב קמן הוא ואדרבה ס"ל למהרי"ל ז"ל דאלו לא הי' קמן לא הי' יכול לצטל ע"ש ונ"ע.

וה"פ נראה צמ"ד דלא תקשה קושיא אחרים דהגם דצטול משם הפקר נגעו בה ומיהו הם לא אמרו אלא שאם אמר אדם להצירו הפקר אתה נכסי אין בכך כלום ע"ש והנה דבר זה דוקא בהפקר שעושה קנין ודאי שאין

סימן קפו

בענין חוליה שיש בו סכנה וצריכה
לאכול חטים בפסח

ר' ניסן תשל"ה בני יצו"א
מע"כ ידידי.

בדבר השאלה באשה חוליית במחלה המיואשת ר"ל ועוסקת
ברפואות וציוו לה לאכול מיני זרעונים שנתערבו בה
גם חטים מה תעשה בפסח.

הנלפענ"ד שחשבל את התערובות בשמן או צמי פירות
אם אפשר ותאכלנו כך והגם דכתב הרמ"א
א"ח סי' תס"ג ס"ד דצמדינות אלו אין לנו נוהגין ללוש צמי
פירות ואין לשנות מיהו סיים אם לא בשעת הדחק לזרכי
חולה או זקן הנריך לזה ועיין רמ"א צסי' תמ"ד ס"א וצסי'
תס"ג ס"ב, וא"כ בדידן אין לך חולי גדול מזה ומותרת לבשל
צמי פירות.

האמנם נראה דגם לבשל צמי פירות הי' יותר טוב אם
תרתיב קודם המי פירות ואח"כ תכניס הזרעונים
שמה שהרי מדינא דגמ' אפשר בחליטה אלא דכתב הבה"ג
והגאונים דבזה"ו אין לנו בקיאים בחליטה וכמבואר בהלכות
רי"ץ גיאות בשם רב שרירא גאון וז"ל דף ז"א ואע"פ
שאמרו חכמים תחליט וכו' אין לנו סומכין ע"ז לעשות מעשה
שאין לנו יודעים איך ישתמר שלא יבא לידי חמץ ושמה יטען
מוזית זו או מן הקצה ויבא לידי חמץ ולא שמענו בשחי
הישיבות מי שהתיר לעשות כן אלא לחולה וחיה בלבד ע"פ
בקיאים שאומרים כי יש לו רפואה בזה ואם לא הוא צא לידי
סכנה או בזמן שאומרים שאם מצרין אותו מנה יסתכן ואין
לו כלום לאכול אלא חלוט ברותחין וכו' וכ"כ רב האי גאון
ע"ז וז"ל החליטה ברותחין ודאי מנה הוא אלא מיהו כולי
רבנן קמאי מכמה וכמה דורות קאמרי האי חליטה לא ידעינן
היכי איתא ולא שרי כל עיקר למחלט בעיסה וכו' ועיין א"ח
סי' תנ"ד ס"ד וצמג"א נסתפק קת' בדבר ומיהו עיין בציאור
הלכה מה שהאריך לחלוק אבעל מג"א ועיין ש"ע סי' תס"ה
סי' א' ומיהו לדידן הרי בחולה כה"ג התירו לחלוט אפילו צמים
ומעתה כיון דצמי פירות לכתחלה אין לעשות אבל אפשר
דלחלוט צמי פירות הי' מותר אפילו לכתחלה והגם דאנן ח"ו
להתיר ולעשות מעשה לצריא אבל לחולה ודאי דמותר לכתחלה
ומהיות טוב להתית המי פירות כדי שיבא לידי חליטה ויהי
ההיתר קיל.

ומעתה אני מוסיף שאם א"א לה לאכול המבושל רק בשמן
או צמי פירות אם אפשר להבשיל קודם צמי פירות
וכנ"ל ואח"כ לחזור ולבשל צמים או נראה דליכא איסור בדבר
כיון דכבר נתבשל כל זרכו צמי פירות אבל היכי דא"א לבשלו

מחויב לשרוף חמץ זה בקיצור הא דאסרה תורה לעבור צ"י
וצ"י אינו מכח קנין שיש לו בחמץ אלא מדין איסור שעשאו
הכתוב ברשותו לעבור עליו ולכן פשוט דכל שמסלק רשותו מחמץ
זה סגי ליה ולא צעי קנין שהרי אין לו קנין בו שיצטרך קנין
אחר להפקיעו מרשותו אלא יש עליו איסור וכיון שסילק עצמו
מאיסור שפיר אינו עובר אבל כי כן כיון שחזר בו מיד חזר
ונאסר ובמחשבה די בזה ובגוף החמץ אינו נעשה שום שינוי
בקנין כיון דממילא אינו ברשותו של אדם מיד שנאסר כמוצן.

ובב"ש יש להבין דצירושלמי מבואר דמפקיר אדם חממו
קודם הפסח וחזר חוכה בו לאחר הפסח וכן פסק
הא"י אמנם הד"מ והפוסקים לא ניחא להו בזה החירא עיין
ש"ע סי' תמ"ח דכל שלא מכר חממו אפילו הפקירו אסור
לאחר הפסח רק באופן שהי' אונס גמור מנרפין הציטול לזה
עיין ח"י שם ובפמ"א ובשו"ת פנ"י והגרע"א וצנז"י אפ"ה
אסרו ועיין שו"ת ח"ס מה שמדדד אמנם לפמ"ש דהפקר
בחמץ הוא דין של סילוק רשות וצידו לחזור בכל רגע ולכן
גזרו דלמא באתת לא סילק רשותו לגמרי והי' מחשבתו עליו
בתוך הפסח ונעשית חממו ועבר עליו ורק דהיכא דנתברר לן
דהי' אונס גמור א"כ ודאי לא הי' דעתו עליו כגון שחש
שנמכר וכיוצא בו שפיר כה"ג מועיל הציטול של סילוק רשות
אבל כיון דתלוי בדעתו של אדם שבכל עת יכול לחזור בו ולכן
לא הקילו בו אלא צדיעצד וזה נכון בס"ד.

ב **ב"ש** מעכת"ר קושית מהרי"ט אלגאזי בכוות פ"ב אות
י"ז להפוסקים דס"ל גזל עכו"ם אסור מה"מ א"כ
אמאי אין להם חזקת ממון וקשה להו להרמז"ם וסמ"ג והטור
דס"ל דגזל עכו"ם אסור מה"מ ואפ"ה אין להם חזקת ממון
ומינה יבא לדייק דאינו אלא מדרבנן והאריך שם הריט"א
ולפענ"ד לפמ"ש החכ"ס אקושיה הי"ש שחמה ג"כ בזה דגזל
עכו"ם אסור מה"מ והא כל התורה לישראל נאמרה ולא
לעכו"ם וכתב החכ"ס ז"ל בתשובה סי' כ"ו דהתורה לא נתנה
לעכו"ם והנכרי לא נצטווה שלא ייבא לישראל לגחלו אלא אנחנו
הוא שנצטווינו שלא לעשות מעשים מכוערים ולא יהא אלא גונב
ע"מ למיקט או על מנת לשלם תשלומי כפל אף שאינו מתכוין
לגנוב ולא עוד אלא שמתכוין לטובת הנגנב עכ"ז נצטווינו אנחנו
שלא להרגיל עצמנו לגנוב והוי כעין לאו דלא תעמור בו ומכור
לא תמכרנה ע"ש בצריכות ועיין שו"ת שו"מ מהד"ד סי' ק"ל
בא"ד והנה ראיתי בחי' הריטב"א, ולפ"ו מיושבת נמי קושית
הריט"א דאפילו נימא גזל עכו"ם אסור אבל אין זה מצד
העכו"ם דנימא דיש לו חזקת ממון אלא האיסור הוא מפאת
הישראל שנהי' משולל מידת אכזריות וממילא מיושבת קושית
הריט"א הנ"ל וכל הפלפול שם אך למותר לפ"ו.

ידידו דושה"ט ושכ"ת בלב ונפש
במשנה הקמן

עינינו ראו שהכלבים והחתולים הולכים ומחפשים בכלי האשפה ואוכלים משם ועל המפורסם אין צריך ראי' והשני דאפילו היו הכלבים שבמדינתנו מפוקים כ"כ ולא היו אוכלים מאכלים מהאשפה מ"מ ודאי אם היה המאכל ראו לאכילת כלב וכ"ש מאכל ראו אפילו לאכילת אדם אין הכלבים מכריעים בזה ולא דמי לחמץ שהשליך לביה"כ דהתם מצוער הוא ואפילו אם ימצא כלב אוכלו לפעמים אבל המשליך באשפה לא דמי לזה, ועכ"פ המניאות היא שהכלבים אוכלים מהאשפות ואדרבה הרבה פעמים ראו עינינו שאפילו בני אדם מחזירים ומחפשים באשפות ולוקחים משם לפעמים עגות שלמות, ואם חששו ז"ל שמא ימצא גלוסקא יפה ונמצא עובר צב"י וצ"י כ"ש הכא דהמנהג הוא לזרוק באשפה עוגות שלמות רק שנתייבן קצת, ונניח מי שיש לו חמץ צביתו צכף האשפה או בכלי האשפה ודאי חייב צערו ואם לא יצערנו יעבור צב"י וצ"י מדאורייתא לכ"ע אם לא צטלו ומ"ש אשפה שלו צביתו ממה שזרקו לכלי האשפה של צעה"כ ולכן לפענ"ד דברי תורה אלו ז"ע.

וב"ש עוד שם דהזבל שהוא מו"יא מציתו ומניח בכלי צעה"כ לא הוה של צעה"כ כי הכלי אשפה אינם של צעה"כ אלא כמו שצעה"כ משכיר הדירה להדר צה וחייב ליתן לו המקרה ומים חמים והחום (סטים בלע"ז) הכ"כ חייב הוא ליתן לו כלים או מקום להניח האשפה שמו"יא מציתו וא"כ הני כלי אשפה נמי שייכים להדר כלומר השוכר ששכר הדירה ולא לצעה"כ אלא הם חלק משכירת הדירה והאריך בזה.

והנראה לפענ"ד דהגם דדבר חכמה הוא מ"מ להלכה ז"ע חדא דהרי עכ"פ יש לו גם לצעה"כ חלק בכלי האשפה ולא גרע הצעה"כ מהדייר השוכר ועכ"פ הו"ל כהמרפסת (האלל בלע"ז) או חדר מדרגות שהגם שההאל שייך לכל הדירים שם ואפ"ה שייך ג"כ לצעה"כ והחיוצ לצדוק את ההאל לכאורה על הצעה"כ אם יש שם חמץ ולצערנו וא"כ הכ"כ בכלי אשפה אפילו לפי שיטת מעכ"ג. אלא דבאמת לפענ"ד אין כלי האשפה אלו שייך להדירים כלל ומה שצעה"כ צריך ליתן להשוכר אפשרות לצער אשפתו מציתו די לו במה שמניח לו לזרוק בכל מקום שהוא ולמשל צמים גדולים שיש להם דאן ועטער שזורקין האשפה צמרתף אין שוב להם שום שייכות עם האשפה ואדרבה השוכר אסור לו לירד למרתף דאין לו שם שום שכירות ואין להם להדיירים נפ"מ מה יעשה הצעה"כ עם הזבל שלהם ומיד שזרקו מציתו ילאו מרשותו ואם עכשיו יבא המפקח על האשפה יתן קאמאנס לצעל הצית ולא להדייר שמיד שי"א האשפה מרשותו אין לו עוד אחריות אלא הצעה"כ הוא האחראי על האשפה ואין להדייר נפ"מ אם הצעה"כ יו"יאנו או ישרפנו או יעשה צו מה שירצה

במי פירות נלפענ"ד במקום דיעצד כי האי גוונא לסמוך אמתשובת רב שרירא גאון ז"ל לבשל צרותחין ולסמוך אחליטה ע"פ צקיאין ולחלוט מעט מעט כדי שחליט מהר ולא יתערב עם השאר קודם החליטה כנלפענ"ד בשעת הדחק כזה. [שוב העיר ה' עיני ומנאחי לרבינו הרדב"ז בתשו' ח"א סי' רמ"א שנשאל ממש כעין שאלתנו במי שיש לו חולה בתוך הפסח וצריך להשקותו מי שעורין וכתב נמי שירתיח אותן. וי"א להחיר אפילו לחולה שאין צו סכנה ע"ש כמה טעמים, וכ"ש לחולה שיצ"ס ודו"ק].

ומיהו ח"ו לסמוך ולהקל בצריא כה"ג מאחר שאנו בני אשכנז קצבלנו עלינו שיטת הרמ"א ומנהגו ועיין ברכ"י א"ח סי' תס"ב אות ז' ח' שכתב בכל בני ספרד המנהג להחיר ללוש במי פירות לצד ובני אשכנז שנהגו להחמיר אין להקל להם ועיין מג"א סי' תקנ"א סק"ו וסי' תר"ז ס"ק כ"ב ופר"ח א"ח סי' תנ"ו ושו"ת ח"ס יו"ד סי' ק"ז דהיכי דקצבלנו עלינו דעת הפוסקים המחמירים וכן קיבלו אבותינו עליהם כאותה דעה אסור לנו מדינא ואין לה הימך. והשי"ת יצילנו משגיאות.

החותם בלב ונפש

מנשה הקמץ

סימן קפו

בענין חמץ המונח בבלי האשפה אי חייב לבער

מוצש"ק וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו התשמ"א בני יצו"א

מע"כ ידיד נפשי הרב הגאון המפורסם ג"ה ג"א פאר המעלות מרביץ תורה בחבוריו היקרים אין גומרים עליו את ההלל כג"ת מוה"ר יצחק אייזיק ליעבעם שליט"א אבדק"ק גריידינג בני".

אחדש"ג צידיות נאמנה. יקרת ספרו צית אצ"י ח"ג קבלתי וקדמתיו ציתר הכבוד כראוי לכת"ר. ולאות ידידות ולהראות חציבות דבריו היקרים אללנינו, צסי' כ"ב אות ט"ו צענין הזבל (גארציטש בלע"ז) צהצתים הגדולים שמניחים שם חמץ ע"פ אי עובר בזה הצעה"כ משום צ"י וצ"י והעלה מעכ"ג דיש לנרף מש"כ המג"א סי' תמ"ה סק"ב דהמשליך חמץ לביהכ"ס הרי זה כמצוער וחמץ שנמצא בתוך האשפה לא עדיף מביהכ"ס וצפרט צמדינותינו שיש להכלצים מאכלים ידועים ואינם אוכלים מה שבתוך הזבל לכן החמץ בכלי הזבל הוי כמצוער.

ולפענ"ד לאחר צקשת סליחת מעכ"ג לצבי לא כן ידמה חדא דשו"י לכלבים דמדינתנו ילתא, ובאמת

אחדש"ה ז' זידידות. על דבר שאלתו אי מותר לשמוע כלי זמר בחוה"מ לשיטת הפמ"ג א"ח ס' תל"ג שכתב במש"ז סק"א לאותן הנוהגים להסתפר מפסח ועד ל"ג בעומר ח"ל אותן המותרין להסתפר בחוה"מ י"ל ה"ה בחוה"מ פסח בספירה שרי הא לא"ה י"ל תרין איסורין רביע עליו. נראה דאיסור ספירה נוהג גם בחוה"מ. ולכאורה לא הבנתי למה לי לדייק מפמ"ג דספירה נוהג בחוה"מ הרי כיון דלהאי שיטה איסור ספירה מתחלת מפסח וא"כ ע"כ דימי ספירה הן וע"כ נוהג איסור ספירה בהם דאל"כ חסר מל"ג יום הנריך לספירה וכעין זה כתבו לענין שבת דעולה למנין שבעה ר"ל בימי אצלו משום דאיסור אצלות נוהג ששבת עכ"פ צנעה.

וביהו לענין כלי זמר לפענ"ד ליכא איסור בחוה"מ דציו"ט ליכא אצלות וכבר כתבו האחרונים דאין להחמיר בדברים אלו כי אצלות ישנה היא ועיין א"ר מש"כ בשם זקנו לענין נשואין והח"י כתב עליו דכ"מ יחזיק את מנהגו ובספק אין להחמיר באצילות ישנה דקולא הוא והוא רק מנד מנהג, ובאמת כי צטוש"ע לא מצואר לא צטור ולא צשו"ע ולא באחרונים מענין איסור לשמוע כלי זמר ואפילו לענין נשואין לא אמרו אלא שאין לעשות נשואין לכתחלה ולא מדינא ולקדש מותר וכתב המג"א דמותר לעשות סעודת אירוסין אצל לעשות ריקודין ומחולות של רשות נהגו לאסור ונ"ל שאף מי שעשה שדוכין אסור לעשות ריקודין ומחולות ע"כ ע"ש. ומינה נראה דגם כלי זמר בכלל וכ"ש הוא דהרי אפילו בכל השנה כולה לשמוע כלי זמר לא ידענא מי התיר להם עיין א"ח ס' תקס"ס ס"ג דגזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר בכל השנה כולה ואסור לשמעם מפני החורבן וע"ש דאפילו צפה ובמג"א שם בהגשים המשוררים ששעת מלאכתן שלא כדיון הן עושין א"כ כ"ש בימי הספירה שתקנו לאצל, אלא דכי כן כיון דלא מצינו גזירה מיוחדת בספירה צוה א"כ כיון דציו"ט איכא שמחה ונריך לשמוח ולכל אדם מותר לשמוע כלי זמר כאלו שהם לשמחת יו"ט וגם ריקודין ומחולות מותר בחוה"מ ולא לשמחתי מי שיאמר שאסור לשמוח בריקודין ומחולות בחוה"מ פסח ואפילו לפמ"ג א"כ ה"ה כלי זמר המותרות שהם בכלל שמחה ולא דמי לתספורת. ועיין ש"ע הרב א"ח ס' תקס"ז סעי' ס"ה דכל מקום שמקילין מחמת שמחת יו"ט יש להקל אפילו בחוש"מ שאף הוא בכלל י"ט לענין שמחה ועיין שם ס' תקכ"ט.

איברא דמצינו מחלוקת האחרונים בכלי זמר בחוה"מ דהש"א ס' ל"ז וזנו ס"ל דכלי זמר אסור בחוה"מ והשצו"י ס' ל"ה חלק עליו וס"ל דכלי זמר מותר בחוה"מ ועיין בשע"ת א"ח ס' תקל"ד אות ה' שהביא המחלוקת וס"ל לכאורה דמותר ע"ש אלא דמ"מ לדין אכתי לאו ראי' הוא דהש"א והשצו"י לכאורה בחוה"מ סוכות איירי וכמ"ש שם

ובמקום אחר כתבתי דאם ימצא מה שהוא באשפה שזרק השוכר הרי הוא שלו ואין השוכר יכול לחזור בו ולומר אני רוצה בו והוא שלי אלא א"כ הוא דבר שיט אומדנא דמוכת שלא זרקו אלא הי' בטעות אצל כל האשפה מיד שזרק אותו מביתו הרי הפקירו ואינו עוד ברשותו כלל וכלי האשפה הם של צעה"צ וזכין לו וחזירו של אדם זוכה לו שלא מדעתו וכ"ש באשפה זה.

שנית נלפענ"ד דאפילו הפקירו הצעה"צ לגמרי נמי אסור להניחו שם דכבר כתבתי לפ"מ דקיי"ל א"ח ס' תל"ג ס"ו דאמצעה של חצר אין נריך צדיקה שאם היה חמץ העורבים ועופות המצויים שם יאכלוהו והני מילי ספק חמץ אצל חמץ ודאי לא וכתב הרמ"א ס' תמ"ה ס"ג מצואר דמותר להשליך חמץ במקום שהעופות מצויים שם ועיין מג"א סק"ו בשם הב"ח דכתב ש' א"ח ס' תמ"ה ס"ג נריך צדיקה והמג"א חולק ועיין ח"י ומחנה"ש שם. ח"ל מג"א ומה שסיים אע"פ שמונה במקום הפקר כו' כלומר כיון שמונה ברשותו חייב לצערו מופקר לכל הרוצה ליטול מ"מ כיון שמונה ברשותו חייב לצערו כדינו דהיינו בשרפה לר"י וכ"מ בהגהמ"י כמ"ש ח"ל הכ"מ ואותן צנ"א המשמיין חמץ צדידי רה"ר בשעה ו' שלא כדיון הם עושין דמשהגיע שעה ו' נריך לצערו מן העולם כו' ומצואר מדברי המג"א דאפילו חמץ שהפקירו והוא מופקר לכל מ"מ כיון שהוא בחזירו ומונה ברשותו חייב לצערו אלא כשהוציאו חוץ לרשותו קודם ששעות דיו.

והרמב"ן פסחים דף ז' נסתפק בחמץ של הפקר ממש המונה ברשות ישראל אי חייב לצערו והעלה בספק והפנ"י פסחים ה' האריך דבחמץ של הפקר המונה ברשותו עובר צב"י ובמקו"ח ס' תל"א דחה דבריו ממס' פסחים מ"ו דלא זהו חמץ שמוזהרין עליו צבל יראה אצל מדברי הרמב"ן ראי' להפנ"י ועיין מנ"פ ס' ת"מ ס"ב. עכ"פ צדיקן שהחמץ של הדיירים שנתנוהו בכלי של צעה"צ או צמרתף של צעה"צ והצעה"צ נעשה אחראי על החמץ שחייב להוציאו לחוץ או לעשות בו מה שהוא רוצה ואין על השוכר עוד שום חיוב והוציאו מרשותו כה"ג לפענ"ד כ"ע מודו דהאחריות הוא על הצעה"צ ולא על השוכר, כנלפענ"ד.

די"נ דושב"ת בלב ונפש
מנשה הקמץ

סימן קפח

בענין אי מותר לשמוע כלי זמר חוה"מ פסח
מע"כ ידידי היקר הרה"ג כו' כש"ת יצחק אהרן פענפיל
הי"ו בבית מדרש גבוה לעקוואד.

ע"ה כתב דרוז הפוסקים פסקו כר"ת. ובש"ע א"ח סי' ת"מ ס"ב פסק דבאינו חייב באחריות לריב לעשות לפניו מחילה י"ט כדי שלא ישכח ויאכלנו משמע דפסק כרש"י וסייעתו ועיין ט"ו שם סק"ב דבקבל עליו אחריות לא מהני מחילה ואפילו יחד לו בית לא מהני ועיין מאמ"ר.

ולא אכחד מעטי דמה שכתבו הפוסקים דעת ר"ת דלא צעי מחילה אם לא קבל עליו אחריות ונמנע דפליג על רש"י בחרתי ולפענ"ד מדברי ר"ת שלפנינו אינו מוכרח והוא דלרש"י צעי מחילה בלא קיבל עליו אחריות ובקבל עליו אחריות לא מהני מחילה ור"ת פליג דאפילו קבל עליו אחריות נמי מהני מחילה אבל מנ"ל דלר"ת בלא אחריות לא צעי מחילה כלל אפשר דר"ת לא פליג אלא בחדא כלומר בקבל עליו אחריות דלרש"י לא מהני מחילה ולר"ת בהא נמי מהני מחילה אבל בלא קבל עליו אחריות מודה לר"ת דצעי נמי מחילה וז"ל התוס' פסחים הג"ל ופר"ת דאפילו באחריות מיירי וכו' הנה שכתב דאפילו באחריות מיירי ולשון אפילו משמע לא מיבעיא בלא אחריות דמהני אלא אפילו באחריות מיירי דקגי במחילה עשרה אבל מנ"ל דבלא אחריות מהני אפילו בלא מחילה דודאי עדיף טפי למעט במחלוקת ולומר דבלי אחריות זין לרש"י וזין לר"ת צעי וסגי במחילה ובקבל עליו אחריות לרש"י לא מהני מחילה ולר"ת אפילו כה"ג מהני, גם הרא"ש דייק בלשונו דאפילו באחריות שרי ושכ"כ הראב"ד ז"ל ועיין ק"נ שם אות ש' וז"ע.

ברם ה"ה פ"ד מהחור"מ ה"ב כתב וז"ל אבל צעל העיטור והרמב"ן ז"ל וקצת אחרונים מפרשים דבלא קבל עליו אחריות לא צעין מחילה עשרה אלא מפנהו לכל מקום כדי שלא יכשל צו ובקבל עליו אחריות די ציחד בית ובמחילה עשרה ע"ש הנה יראה דעת העיטור והרמב"ן ז"ל הם דעה שלישית ולא דעה אחת עם ר"ת ונמנע ג' חלוקות דדבר דעת רש"י והרי"ף ורמב"ם דוקא בלא קיבל אחריות ודעת ר"ת דבלא קבל וגם בקבל עליו אחריות מהני מחילה י"ט ודעת הבעל העיטור והרמב"ן דבלא קיבל אחריות לא צעי י"ט כלל ועיין ביאור הגר"א סי' ת"מ אות ב' ס"ב דלא כרמב"ן וצעה"ט דס"ל כר"ת כו' וז"ע. ועיין פר"ח כאן אות ב' ובמקור חיים ומגן האלף.

ולפמ"ש נראה דנידון תלוי במחלוקת הנ"ל שהרי אחר שמכר חמנו לעכו"ם צע"פ הו"ל חמנו של נכרי ברשותו של ישראל שהופקד ברשותו של ישראל בלא באחריות דלרש"י וסייעתו צעי מחילה דוקא ולר"ת וסייעתו אין לריב מחילה ולדין עכ"פ לצעה"ט ורמב"ם א"צ מחילה כלל וכיון שכן לכאורה י"ל להחמיר לכתחלה עכ"פ ועיין ח"י דכתב דוקא מחילה עשרה.

להדיא ואינו מכוין כלל לענין ספירה שהוא איסור נדדי ולא מדין חוה"מ וכיון שאסרו רקודין ומחולות בחוה"מ פסח וכמ"ש המג"א ועיין משב"ז א"ח סי' תנ"ג אות ב' בסופו וא"כ אפשר הכ"נ כלי שיר ועיין משב"ז אות ב' בסופו שכתב שריקודין ומחולות אסורין בחוה"מ פסח מחמת אבילות של ימי ספה"ע הוצא גם בכף החיים אות ט' ולפ"ז אפשר דה"ה כלי זמר דכ"ש הוא כלי זמר מריקודין וראיתי בם' אז נדברו ח"י סי' כ"ג אות ב' דפשיטא ליה דבחוה"מ פסח מותרים בכלי זמר אף שאסור בכל השנה ואינו דומה לתפורת שחידש זה הפמ"ג ובאמת צ"ע דעכ"פ דומה לריקודין ומחולות אלא דלכאורה גם צוה נהג עלמא לקולא וז"ע.

סימן קפח

בענין להחזיק חמין שנמכר,
בארונות (קלאועטם בלע"ז)

עוד להג"ל

(ב) **ועל** דברת שאלתו באנשים המוכרים חמנ"ס לעכו"ם קודם פסח כמבואר בש"ע ומניחים סמים ורפואות צבית שמוש בארגו קטן הנקרא "מעדעסקין טשעסט" רק שסוגרים הארגו עם טייפ ומדביקים עליו פתקא שנכתב עליו "חמנ"ס אי מותר להחזיקו צבית שהרי מדינה דגמ' חמנו של עכו"ם לריב מחילה גבוהה עשרה טפחים דוקא.

הנה בגמ' פסחים דף ו' ע"א אמר רב חמנו של נכרי עושה לו מחילה עשרה טפחים משום היכר ואם הוא של הקדש אינו לריב מ"ט מיבדל צדילי אינשי מיניה ע"כ ופרש"י עושה לו מחילה צ"ד משום היכר שלא ישכח ויאכלנו ולא סגי ליה בכפיית כלי כל שצעה שהכלי ניטל ללורך ומיהו ההוא דלעיל לא אפשר ליה במחילה ומשום חד יומא סגי ליה בכפיית כלי וציליה יבערנו ע"כ. וצ"ה חמנו של נכרי פרש"י דמיירי בלא קבל עליו אחריות, ור"ת פי' דאפילו באחריות מיירי ומשמע דשלא באחריות לא צעי עשרה אלא סגי צפינו למקום שלא יכשל צו ומשמע נמי דהטעם דצעינן מחילה עשרה משום היכר שלא ישכח ויאכלנו, אמנם הר"ח כתב דחמנ"ס של נכרי לריב מחילה עשרה טפחים כדי שיצא מרשות ישראל לגמרי ע"ש משמע דאינו משום היכר לחוד ואפשר דמודה להטעם משום היכר כמו שאמרו בגמ' אלא שצריך לעשות היכר גדול של מחילה עשרה שעי"ז נראה שיצא מרשות ישראל לגמרי וי"ל.

והרי"ף והרמב"ם והרשב"א פי' כרש"י דאפילו בלא קיבל עליו אחריות והרמב"ן ובעל העיטור והרא"ש כר"ת דבלא קיבל אחריות לא צעי מחילה י' ובשאג"א סי'

והדיק ש"צ מוה"ר לוי יצחק גרינוואלד ז"ל אצדק"ק ערוגת הבושם (לעהלים) צו הסכים לי דתשעה קצין לא סגי צנפילה אלא צעי דוקא צנתינה ע"י כח גצרא וכלי וכמדומה לי שהוא דבר צרור מצואר צראשונים כמו שהצאתי צכמה מקומות צכ"ד צספרינו משנה הלכות [עי' ח"ג ס"י א'-ו', ח"ה ס"י י"ט-כ"ב] ומ"מ שמחתי לדבריו הקדושים ואשרי הדור שהגדולים מסכימים לקטנים.

ובד"ת אשר שאל צמי שהעיר משנתו ע"פ שחל להיות צצצת כמה רגעים קודם סוף זמן אכילת חמץ ככה שאין לו זמן אפילו לומר צרה"ת וכ"ש לא ק"ש ותפלה אי מותר לו לאכול פת קודם צרה"ת ותפלה כיון דצצצת אכילת פת מלוה כמצואר צש"ע א"ח ס"י רע"ד ס"ד ומסביר נראה לו להחיר כיון דתפלה דרצנן וחוצת פת צצצת מה"ת ומלוה עוברת שאם ישנה קצת יעבור הזמן ולהתפלל יכול א"ח"כ ואף שדרשו ז"ל לא תאכלו על הדם קודם שהתפלל י"ל דדוקא אכילת רשות משא"כ אכילת חובה ע"כ.

ולפענ"ד נראה פשוט דאסור לו לאכול קודם התפלה והא טענה דתפלה דרצנן וחוצת פת דאורייתא א"כ צכל צצת נמי נימא דיאכל קודם התפלה ועיין פמ"ג צא"א א"ח ס"י תפ"ט סקט"ו שאלה תדיר דרצנן ושאינו תדיר דאורייתא וצתה"ד ס"י ס' הוצא צש"ע שם ס"ט ליל צצת וליל יו"ט מצרכים וסופרים אחר קידוש כו' ועיין קובץ על הרמב"ם פכ"ט מהל' צצת ה"ו אי של תורה הוה קודם נגד דרצנן ונצ"ק א"ח ס"י מ"א וצרכי"י א"ח ס"י ז' אות ג' האריך הרצה צתדיר ומקודש וצפר"ח א"ח ס"י ס"ז ושאל"א ס"י כ"א כ"צ אצל האמת יורה דרכו דקודם התפלה ליכא חיוב אכילה כלל ולכן ליכא גס חיוב קידוש קודם התפלה ומותר לשמות מים או כיוצא צו לפני התפלה לפי שאכתי לא נתחייב צקידוש קודם התפילה וממילא ודאי דליכא חיוב אכילה, ואדרבה אסור צאכילה.

ובזה נדחה נמי מה שרצה לחדש דלא תאכלו על הדם לא נאמר רק צאכילת רשות ולא צאכילה של מצוה או חובה דא"כ צכל צצת נמי יאכל קודם התפלה דאכילת צצת דאורייתא ותפלה דרצנן, וצאמת כי צבר כתצתי כעין זה צעיו"כ דאיכא מצוה לאכול הוא מ"ע לדעת הרצה ראשונים א"כ אפשר דמיד שיקום משנתו יאכל לקיים מצוה דאורייתא וצמקום אחר הארכתי צוה, ועיין ספר תיבת גומא (לפמ"ג) פ' וירא וישכס אצרהס צצוקר קשה למה אנו מתפללין תחילה ואח"כ מלין ולמ"ד תפלה דרצנן (א"ח ס"י ק"ו) והיו לפניו שתי מצות אחת ד"ת ואחת מד"ס קיי"ל דאורייתא קודם ומי די"ל כל דרצנן ד"ת הוא מלא חסור ולהקל צספיקא ולא ללקות עליו הכי אנתו עיין מג"א שורש א' וצתפלה דרצנן הכי אנתו דתפלה קודם דחמני נינהו עכ"פ לפענ"ד פשוט

ברם מה שנלפענ"ד ליסצ מנהג העולם והוא דנראה לחדש דהני ארגזים שהם מחוצרים על הכותל והם סגורים ואין הארגז רחצ יותר מג"ט א"כ הרי זה צטל לגצי כותל וא"כ הו"ל כמחיצה עשרה שהרי צאמת יש כאן מחיצה המצדלת צין החמץ וצין האדם דכל הכותל הוה המחיצה ונעשה החמץ כאלו מונח צפנים הכותל וכיון שעושה טייפ או סוגר צנפתח כדי שלא יוכל לפתוח הו"ל החמץ רשות צפני עצמו ומנהי צצציל ההיכר לכ"ע ונראה דצכה"ג מנהי אפילו קבל עליו אחריות לר"ת וסייעתי דעכ"פ איכא מחיצה.

שנית נלפענ"ד לחדש דלא פליגי הפוסקים אי צעי מחיצה דוקא ואי מנהי מחיצה אלא צחמץ צעין כגון פת וכיוצא צו שהרי נתנו ז"ל טעם למחיצה זו משום דחמנו של עכו"ם לא צדיל מינייה כל השנה וחמנו של הקדש צדיל מינייה ועיין תוס' לעיל דף צ' ע"א דמה"ט לא גזרו צשאר אסורים לצערס מתוך ציתו ועיין מג"א ס"י ת"מ סק"ג ונראה דדוקא חמנו של עכו"ם כגון פת דלא צדילי אינשי מינייה גזרו ועיין רא"ש נדרים סוף דף מ"א גצי מודר הנאה מצצירו אוכל עמו על השלחן וז"ל ולא חיישינן שמא יאכל עמו ועיין ש"ך יו"ד ס"י פ"ח מה שהקשה על הפוסקים וכתב ונ"ל דהא"ח נמי מודה אלא דשאני התם דעל הלחם יחיה האדם ורגיל צו כל השנה ולא צדילי אינשי מינייה וכה"ג כתב הרא"ש פ' אין מעמידין גצי צישול עו"כ דפת צריך הרחקה טפי משום דעל הלחם יחי האדם ומציאו צ"י ס"י קי"ד ועיין צאחרונים ולפ"ו נראה צדידן נמי דהני מיני רפואה וכיוצא צוה כיון דצכל השנה נמי צדילי אינשי מיני' ואין אוכלין אותן אלא לחולה וכיוצא צו כה"ג סגי אס מניחו צמעדעסין-טשעסט אפילו אי לא הי' לן טעם הנ"ל אלא כל שעושה טייפ עליו וצין שהוה של חמץ סגי ליה וצאמת כי נהוג עלמא אפילו שאר כלי חמץ שמניחים צארגזים קלאזעטס צלע"ו צצית ולית מאן דחש לה והנח להם לישראל אס אינם נציאים צני נציאים הם.

אלו דברי ידידו המברכו בברכת התורה שיזכה ללמוד תורה לשמה מתוך נחת והרחבת הדעת דושה"ט בלב ונפש
מנשה הקמץ

סימן קצ

בענין הקיץ משנתו סמוך לבוף
זמן אכילת חמץ בש"ק
עש"ק לסדר שלא שינה התשמ"א בני יצו"א
מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב ברקאי וו"ח הרה"ג
יעקב צבי ריבא הי"ו.

אחדשבת"ר צידידות. מכתבו הגיעני ותודה רצה על הצילום ששלח לי מכת"ק של האי גאון

ולעולם אומדין דעתו כיון שמסרו לקדש צו האשה שדעתו שאם לא יועיל לשון שאלה שיתנהו בלשון אחר המועיל ולכל הפחות במתנה ע"מ להחזיר כו' ע"ש ועיין ט"ז א"ח סי' י"ד סק"ה שמחלק בין קידושין ללולב אבל לדין אין נפ"מ וא"כ הכ"נ כיון דנתנו לבנו ללאת צו הגם ללאו כ"ע דינא גמירי מ"מ נותן בצופן שיואל צו וא"כ פשוט דינא ידי חובתו.

ועוד צו שלישיה דלכאורה הא גופא במחלוקת שנוי דהרי"ף השמיט הא דרצ אסי (פסחים ל"ח ע"א) דדריש מנתכס שלכס ואולי דלא צעי לכס במנה כלל אבל דעת הרא"ש דצעי מנתכס וס"ל דזה הוא ג"כ שיטת הרמב"ם פ"ו מחור"מ ה"ו ולדעת הרי"ף לא מיבעיא לן כלל ולדעת הרא"ש ודעימיה וכנראה דהכי קי"ל עיין הגמ"י פ"ו מחור"מ אות ז' ז"ל ירושלמי חלה פ"א סוה"ה לפיכך כתב אבי הרוקח (סי' רפ"ח) שטוב ללמד לומר כל מי שיגיע לידו מנה שלי הרי היא לו במתנה כדאמרינן פ' לולב וערבה (מ"ב ע"ב) ומלמדיו אותו לומר כל מי שיגיע לולבו צידו הרי הוא לו במתנה ע"ש ועיין ש"ע סי' תנ"ד ס"ד ומיהו פשוט דכל שנותן לו מנה לאכלה הרי זה קנאה בלעיסה והרי היא שלו והו"ל מנתכס ועיין פסחים כ"ט ואי רבי יוסי הגלילי אפילו תוך זמנו נמי משרי קשרי ופרש"י דמותר באכילה והתוס' הקשו דא"א שלא יהא שלו בשעת אכילה דאם נתן לו הנכרי הרי הוא שלו ואם גזל מנכרי הרי חייב באחריותו ולא גרע מחמץ שחייב באחריותו דהוי כשלו ע"ש ומבואר דכל שלעסו קנאו והרי שלו בזלע וממילא לעולם הוא מנה שלו.

וגדוליה מוזו כתבו המפרשים דאפילו מנה גזולה שאמר צירושלמי דאינו יואל צה ידי חובתו והקשו מהא דכיון דלעסיה קני' והמנה מקיים בהנעת מעיו וכתב הריטב"א סוכה סוף דף ל"ה דבאמת יואל צה גזולה מטעם דכיון דלעסיה קני' והא דכתבו דמנה גזולה אין יואל צה מטעם מנה הז"ע ומה"ט ש"ס דילן לא מדכרי כלל מנה גזולה דס"ל מבי לעסיה קני' דתו לאו צר חזרה הוא ואין לנגזל אלף דמיה ותו ליכא גם משום מהצ"ע דבשעת הנאת גרונו ומעיו שמקיים המנה אז כבר ליכא לא משום לכס ולא משום מהצ"ע דלאחר הלעיסה נעשה שלו ושלו הוא אוכל וא"כ צדיק נמי כיון שנתן לו אציו לאכול אפילו לא מתכוין לקנות כלל מ"מ כיון דלעסיה קנאו לכ"ע והוי מנה שלו ולכס ופשוט.

וקצת ז"ע לפ"ז לר' אסי דדריש מנתכס דמנה צעי לכס למ"ל הא דרשה הא א"א צענין אחר דלעולם קנה ליה בלעיסה והו"ל מנה שלו ולכתחילה ודאי לא יגזול ויקח משלו ולמ"ל קרא וי"ל קנת כגון שהתנה שלא לקנות ליה או שתחב לו אחר בתוך גרונו ולא לעסיה והרי קי"ל בלע מנה יאל וא"כ אפשר שבלע בלא לעיסה והו"ל מנה גזולה וצריך לומר דצעי לכס וז"ע.

שאסור לאכול קודם התפלה ואם לאחר התפלה יעבור הזמן של אכילת חמץ ולא יוכל לאכול פת מה יעשה יהי מחילתו בצשיעה וסופו באונס אם אונס שינה מקרי אונס או פשיעה.

ומש"ב דמנות אכילת פת הוא מנה עוברת אם ישהה הנה באמת מנות אכילת פת לא הוי עוברת דהחייב לאכול פת אינו עובר דגם לאחר שלא יוכל לאכול עוד חמץ אכתי יהי עליו מנה לאכול פת ולדעת צע"מ פסחים יוכל לאכול מנה קודם חלות ופי' כן בדברי התוספתא בפסחים אלא שהראב"ד והמלחמות חלקו עליו ע"ש בסוגיא דע"פ שחל להיות בשבת מצערין את הכל לפני השבת או לדעת ר"ת יוכל לקיים במנה עשירה עכ"פ אין זה מנה עוברת אלא שלא יוכל לקיים מפני שלא יהי לו פת והחייב עליו כל היום אלא שלא יהיה לו פת אחר שכבר נאסר החמץ.

סימן קצא

בענין בנים קטנים או גדולים
אי בעי להיות במצוה לכם

עוד להג"ל

בדבר שאלתו צננים גדולים הסמוכין על שלחן אביהם היאך מקיימין מנות מנה דבעינן לכס והגם שאביהם נותן להם לאכול מ"מ אין מכוונים לקנות וגם אביהם אין מכוין להקנותם ורנא לומר ע"פ מה שצ"ד בצפ"ת פ"ג דסוכה דאחריו של הפקר יואל צו הגם דלא הוי שלו מ"מ הכוונה דלכס הוא רק שלא יהא של אחרים והכ"נ כיון שהאב נותן לבנו לאכול הו"ל כאלו הפקיר ולא גרע מאחריו ההפקר עכ"ל.

ולאחר הסליחה לפענ"ד נשתבש צוה ואמינא צוה כמה טעמים חדא לפמ"ש התוס' סוכה מ"א ע"ב ד"ה אלא א"כ נתן לו במתנה דמה שנהגו הקהל לקנות אחריו בשותפות מלמדיו אותן שיהא כולם נותן כל אחד ואחד חלקו לחזירו על מנת להחזיר יש לסמוך כיון דקנהו ע"מ ללאת צו ואע"ג שלא פירשו סתמא דמילתא כאילו פירשו דמי כיון דבעינן אחר אין יכולין ללאת ע"כ ע"ש ועיין ש"ע הל' לולב סי' תרנ"ח ס"ז ברמ"א בשם המג"ד דאם קנו לזורך מנה יואל צו מסתמא דאדעתא דהכי קנינהו ויין לה"ה ופלא שלא יין גם לתוס' ועיין מ"ב שם ולפ"ז הכ"נ כיון דבאופן אחר א"א ללאת ידי חובת מנה אמרינן סתמא לשם כך נתן.

שנית נראה לפמ"ש הרא"ש פ"ק דקידושין במקדש בטבעת שאולה והודיע למשאל שהוא רנא לקדש צו שהיא מקודשת וז"ל וכן המשאל טבעת לאוהבו לקדש צו אשה אן סהדי שדעתו ליתנו בכל יפו לשון שמועיל דאדעתא דהכי מסרו לידו אם לא יועיל לשון שאלה יתפוש צו לשון אחר שיועיל לקידושין דכ"ע לאו דינא גמירי והיו סבורים שיועיל לשון שאלה

סימן קצב

בענין ברכה על ספירת העומר בין השמשות

עוד להג"ל

ג) מה שהקשה ארצינו הטור צמ"ש סי' תפ"ט דיכולין
לספור ספה"ע אף ציהש"מ משום דספה"ע צוה"ו
דרצנן וספק דרצנן להקל ותמה דהיאך יכול לצרף על ספק
מנזה ואפילו צמנזה דאורייתא לא מצרכינן ציהש"מ מספק
(סי' תרמ"ב מג"א סק"א).

ולפענ"ד לא קשה דספק מנזה דאורייתא כיון דלא יאז צה
ציהש"מ שמא לא הגיע זמנה עדיין שפיר אינו
מצרכן אזל צמנזה דרצנן דיוזא צה ידי חובתו ציהש"מ מטעם
דהוי ספיקא דרצנן ויוזא ציהש"מ א"כ לא הוי ספק מנזה
שהרי ודאי יוזא צמנזה זו וצספירה זו שהם אמרו והם אמרו
ופשוט. ואדרבה מה שהציא ממרחק לחמו (מסי' תרנ"ב) לא
היה צריך לזה לפי שיטתו דמהא גופי' הי"ל להקשות דלמ"ד
ספה"ע דאורייתא אינו מצרכן ציהש"מ אפילו להטור ו"פ.

ד) במעשה צאצרך צצויס ט' לספירה צטעות אמר היום
שמונה ימים שהם צצוב אחד ושני ימים
לעומר וזיין למג"א סי' תפ"ט דמנה ימים צלא צצובות
ושצובות צלא ימים יאז ולפ"ו הכ"נ שוב דחה דילמא היכא
דאיכא סתירה צצצרוי שמנין הימים והצצובות סותרין לא יאז.

ולפענ"ד פשוט דיאז וכדעת המג"א ועדיפא מינייה דהכא
כיון שאמר שהם צצוב אחד ושני ימים הרי קרא
הצצוב והימים ותוך כדי דיבור לכ"ע מהני וכיון שאמר צצוב
אחד ושני ימים אין השמונה מעכב כלל ואם טעה להיפוך
שמנה ימים וטעה צצצובות לדעת אחרונים ג"כ יאז אלא
שיחזור ויספור צלי צרכה. ומחמת קדושת השבת פה אצצות
ואי"ה עוד חזון למועד.

די"נ דושה"ט בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן קצג

בענין המתפלל מעריב מאחר

אי צריך לספור ספה"ע בומנו

ערב שבועות התשמ"א בני" יצ"א

למאן דלא חזינא מברכינא האי צורב עוסק בחוקי חורב
ברקאי כש"ת מוה"ר חנוך יצחק משה וקסשטוק הי"ו
בכולל גור אשדוד.

אחדשב"ת. ראשית הדברים אצקש קלימה אולי לא שמו
עדיו עליו כראוי לו כפי צצודו כי צצלתי
מכירי קאמינא ויקבל הכבוד מן השמים ועין ויאמר סלחתי.

ובד"ת צמי שרגיל להתפלל ערצית עם צה"כ ואיחר המנין
שלו ולכן ממתין להתפלל צמנין שני שהוא צצעה
חשע אם חייב לספור ספירה קודם או שימתין עד לאחר
תפילת ערצית וזיין למ"ש צצצאה"ל א"ח סי' תפ"ט ד"ה אחר
דצבר זה הוא מחלוקת הפוסקים צהח"י סקט"ו ס"ל שיט
להקדים ערצית מדינא דתדיר ושאינו תדיר אך צמו"ק כתב
טעם ספורים אחר תפילת ערצית הוא משום דצדורות
הראשונים היו מתפללין ערצית קודם הלילה וצקיום מעריב
התחילה הלילה ואז היו ספורים כדין תחילת הלילה אזל אם
מתפלל ערצית צאיחור יקדים ספירת העומר ולפ"ו רצה לדש
מעכ"ת דצדידן דאין התדיר לפנינו שאינו רוצה להתפלל עכשיו
א"כ לכ"ע יספור ספירה קודם ואח"כ יתפלל ערצית צצעה
חשע עם המנין.

ולפענ"ד פוק חזי מאי עמא דבר ומעולם לא שמענו שאם
מתפלל מעריב צצעה מאוחרת ולא תיקף צצה"כ
יספור ספירה מקודם וכה"ג לפענ"ד לא ראינו ראוי ולכן
נראה ליצצ מנהג העולם. ומתחלה נדקדק דלמ"ד דספה"ע
דאורייתא ותפלת ערצית דרצנן ואפילו מדרצנן לא הוי אלא
רשות והשתא קצלוהו עליהו חובה א"כ לעולם אמאי מתפללין
ערצית ואח"כ ספה"ע למ"ד דתדיר דרצנן ושאינו תדיר
דאורייתא, שאינו תדיר דאורייתא קודם, א"כ לעולם הי"ל
להקדים ספה"ע לתפלת ערצית וכ"ש לטעם המו"ק צצדורות
הראשונים היו מתפללין ערצית קודם הלילה וצקיום מעריב
התחילה הלילה ואז היו ספורים כדין תחילת הלילה וע"כ
דס"ל דיש להקדים תפילת ערצית ואח"כ לספור וסמכו
הספירה אך ורק לספור אחר תפילת ערצית, ועיין פמ"ג
צא"א סקט"ו א"ח סי' תפ"ט שאלה תדיר דרצנן ושאינו תדיר
דאורייתא וצתה"ד סי' ס' הוצא צצ"ע סי' תפ"ט ס"ט ליל
צבת ולי"ט מצרכים וספורים אחר קידוש צצית הכנסת
וצמו"ש ויו"ט קודם ההצדלה אחר קדיש תתקבל וכשחל יו"ט
אחרון של פסח צצצת שאז אומר קידוש והצדלה צפעס אחת
יש לספור קודם שמצרכין על הכוס צציהכ"נ ועיין צצצוב
דקידוש היום תדיר וקודם ועוד שקידוש היום חל עליו קודם
צה"כ ונתן צ' טעמים ועיין א"ר שלא הציא רק טעם אחד.

ובקוביץ על הרמב"ם פכ"ט מהל' שבת ה"ו אי של תורה
הוי מקודש נגד דרצנן וצצרכ"י א"ח סי' צ' אות
ג' האריך הרצה צהא דתדיר ומקודש ועיין נוצי"ק א"ח סי'
מ"א לענין קידוש לצנה וקריאת מגילה שיקדימו קידוש לצנה
משום דתדיר קודם כמצואר צתוס' שבת דף כ"ג ע"ב ד"ה
הדר פשטה ועיין ש"ע סי' תרפ"ד ס"ג, ומיהו תדיר
דאורייתא או מדצרי קצלה נראה דס"ל דהוא קודם מדרצנן
וכ"כ הפר"ח א"ח סי' ס"ו ע"ש ועיין שאג"א סי' כ"א כ"ב

ובדעת ז"ל כל המקומות ואי"ה בסמוך עוד נחזור לדברי השאג"א.

ובמה שכתבנו לכאורה הי' מקום לישב קושיית המהרש"א ריש ברכות אהא דמאימתי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסים לאלול בתרומתן ובע"כ הקשה המהרש"א דכהן גופי' מתי קורא כמו שהקשו בגמ' ועני גופי' מתי קורא ע"ש מה שתי' ולהנ"ל י"ל למ"ד דק"ש הוא דרבנן ואכילת תרומה דאורייתא ודאורייתא קודם לתדיר דרבנן ואכילת תרומה מ"ע הוא עיין פסחים ס"ט ע"א ורמז"ס פט"ו מהל' תרומות הכ"ז וברדב"ז שם אצל הכ"מ כתב מפורש מאחר שאכילת תרומה מ"ע פשיטא שיצרך עליה ועיין רמז"ס סה"מ מ"ה פ"ט וצ"ל"ח צ"ה י"ט מספקא ליה אי הוי מ"ע וצ"ה ברכות פשיטא ליה דהוי מ"ה וברמז"ס צפיה"מ פי"ח דאהלות מ"ד דאכילת קק"ל הוי מ"ע כתרומה עיין רע"ב ותי"ט שם ובספרי משנה הלכות ח"ג סי' רי"ח רי"ט ורי"ז.

איברא דלמ"ד דק"ש דאורייתא ועכ"פ פסוק ראשון וכיון דתקנו לקרות ק"ש על הברכות בערבית שמים לפנייה ושמים לאחריה ואח"כ להתפלל א"כ שפיר ת"ע קודם דהרי מיד צ"ה"כ חייב בק"ש של ערבית והוא דאורייתא ותדיר וכיון דק"ש זו תקנוהו על סדר הברכות והתפלה א"כ מיד נתחייב ג"כ בתפלת ערבית לפי מנהגינו שקבלנו עלינו חובה א"כ שפיר א"א לספור ספירת העומר קודם מעריב דהא איכא דאורייתא ותדיר וספה"ע לא הוי תדיר ומעתה נראה להוסיף דאפילו למ"ד דק"ש דרבנן עכ"פ ספיקא הוי ובספה"ע הרי נמי נתלקו הפוסקים אי צוה"ו הוי דאורייתא או רק דרבנן עיין ר"ן שכתב דרוז המפרשים מסכימים דספה"ע השתא דליכא הצאה ולא קרבן אינה אלא דרבנן בעלמא וזכר למקדש וכ"כ הרא"ש סוף מס' פסחים דספק חשיכה יכול לצרך וא"כ להמתין שיהא ודאי לילה כיון דהוי ספיקא דרבנן ועיין צ"י ודעת הרמז"ס פ"ח מהל' תמידין ומוספין שהוא דאורייתא וכן דעת החינוך ובש"ע סי' תפ"ט דהמדקקים אין סופרים עד צ"ה"כ ולפ"ו נראה לכ"ע דק"ש ות"ע קדים שהרי ספה"ע לרוז פוסקים נמי לא הוי רק דרבנן וא"כ ממ"נ קדמינן ק"ש ות"ע לספה"ע אם תרוייהו דאורייתא הרי ק"ש תדיר ואם תרוייהו דרבנן נמי ק"ש ות"ע הוי תדיר ואם תרוייהו ספיקא ודאי כה"ג בספיקא וספיקא שבקינן לה אתדיר ושאינו תדיר וממילא ק"ש ותפילה קודם.

ובצת יש לדייק מלשון הטור סי' תפ"ט וז"ל ערבית אחר התפילה מתחילין לספור העומר שזמנו מתחלת ליל ט"ז בניסן ומונה והולך מ"ט יום וזמן הספירה מתחילת הלילה ואפילו אינו לילה ממש וכו' ולכאורה הי"ל להתחיל

בזה הלשון ליל ט"ז מתחילין לספור ספה"ע וזמנה מתחילת הלילה ואפילו אינו לילה ממש ומדהתחיל ערבית אחר התפילה מתחילין לספור ספירת העומר משמע דעיקר סמכו הספירה לאחר התפילה דוקא וכן נראה לכאורה לישאג"א דכל הפוסקים דספ"ע אחר ת"ע דוקא וצפרט כי כנראה דיש ענין לספור ציצור ג"כ או משום צרוז עם או משום דנחלקו קצת אי ציחיד או צ"ד הוא דסופרין והגם דכתבו כולם דכל יחיד סופר ולא מנזת צ"ד הוא מ"מ ציצור עדיף ולכן לפענ"ד אין לספור קודם תפ"ע אלא יתפלל ערבית עם הציבור ואח"כ יספור אם לא שחושש שמא ישכח ולא יספור או שחושש לאיזה תקלה אחרת או יספור מיד. ועיין הגהות רע"א סי' תפ"ט דלרמ"א דק"ל צסי' רע"א דהצדלה דאורייתא י"ל דהצדלה קודם אע"ג דצכל לילה ספירה קודם. אצל לא כתב דקודם תפ"ע ופשוט מאד לפענ"ד.

והנה השאג"א סי' כ"א כ"צ האריך צמי שהיה יושב לאלול בלילה ועדיין לא קרא ק"ש של ערבית בזמנה מנה"כ ואילך א"נ צימי הספירה ועדיין לא ספר ספה"ע איזה מהם קודם אי צהמ"ו קודם להם או הן קודמין לצהמ"ו והעלה דאם יושב על שלחנו בשויו"ט דהו"ל צהמ"ו תדיר של חובה דהא לא סגי דלא אכיל פת וספה"ע לגבי צהמ"ו של חובה הו"ל אינו תדיר דספ"ע נוהג רק מ"ט יום וצהמ"ו של חובה נוהג בשבתות כל השנה וצ"ט אצל אם יושב צהמ"ו של חול אין קדימה לצהמ"ו ידידה על ספה"ע דהא הו"ל תדיר של מ"ה לחוד ואין לו שום קדימה על שאינו תדיר ואי משום דצהמ"ו של שו"ט הוי תדיר של חובה הא לא מהני לצהמ"ו של חול מידי כיון דאינו גופי' אינו תדיר של תורה וה"ה דאין לספה"ע דין קדימה על צהמ"ו דאע"ג דספה"ע הוי דבר שבחובה משא"כ צהמ"ו של חול מ"מ אין דין קדימה לדבר שבחובה שהרי חטאת לא קדמו לשלמים מה"ט שהן דבשצ"ח משא"כ בשלמים אלא משום דקדוש טפי הילכך רשות צידו להקדים איזה מהן שירצה ע"ש.

ויש מי שכתב דלפ"ו ספה"ע וק"ש נמי ק"ש קודם דהא תדיר שבחובה הוא עיין מנחת העומר סי' תפ"ט אות כ"ה ומיהו יש לדחות למ"ד דק"ש דרבנן וספה"ע דאורייתא, ולפמ"ש לעיל ק"ש קודם לספה"ע.

וב"ש השאג"א דצהמ"ו הוי תדיר לגבי ספה"ע דצהמ"ו הו"ל נ' שבתות וספה"ע הו"ל רק מ"ט לפענ"ד בלאו הכי הרי ספה"ע לא הוי רק מ"ה אחת וכמ"ש המחבר סי' תפ"ט ס"ח שאם שכח לספור צ"ה הימים שוב לא יספור אלא צלי ברכה ועיין מג"א סק"י שהק' אמאי יצא הא לא כיון ומרן בשו"ת צ"ה שערס הביא דלמ"ד מ"ה אחת היא מהני הכונה שהי' לו ציוס ראשון והביא רא"י מיו"ד סי'

כתב כרדצ"ז ועיין מנחות דף ס' ע"ג מחלוקת ר"י ור"ש
בבבבבא זו ועיין שו"מ מ"ד ח"ג ס"א וד"ש כללי דינים
ס"י ג"ח עכ"פ ברהמ"ז נמי הוא דבר שבחובה.

הן אמת ללכאורה חלוק גדול יש בין ספה"ע שהוא מנזה
על הגבירה וחובה אקרקפתא ובין בהמ"ז שהוא מנזה
קיומית עיין רמב"ם פ"א מהל' ברכות ה"ג יש מ"ע שאדם
חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותם כגון תפילין וסוכה
ולולב ושופר ואלו הן הנקראין חובה לפי שאדם חייב על כל
פנים לעשות ויש מנזה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון
מוזזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב במוזזה כדי
שיעשה מוזזה וכו' וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה
וכל מ"ע שצ"ן אדם למקום צ"ן מנזה שאינה חובה צ"ן מנזה
שהיא חובה מדרך עליה קודם לעשייתה כו' ע"ש וא"כ
ברהמ"ז נמי בחול שאין אדם חייב לאכול פת מקרי רשות
כמו מוזזה ומעקה וכיוצא בו מ"מ לאחר שכבר אכל ודאי
חובה הוא, ועוד דהרי השאג"א ז"ל שם בעצמו כתב דאין
לחלק כן שהרי כתב לעצמו ראי' דאין דין קדימה לדבר
שבחובה מחטאת שלא קדמו לשלמים משום דבר שבחובה אלא
משום דחטאת ואשם קדוש טפי והרי חטאת נמי לא בא חובה
אלא למי שחטא ועבר על איסור כרת וא"כ לא ליקרי דבר
שבחובה כלל לפ"ז דליכא חיוב על הגבירה ולא הוי נמי אלא
כמעקה ומוזזה ועכ"פ ודאי דחטאת נמי הגם שהוי חובה
אבל אינו חובה כספה"ע שמחויב בכל אופן לספור אלא הוא
חובה כבהמ"ז שבה לו ע"י חטאו וגרע מבהמ"ז דבא ברשות
וגם ע"י מנזה שמנזה להצרות עצמו ולא כן חטאת ועכ"פ
ודאי דבהמ"ז הוי מ"ע וז"ע. ועיין עוד בשו"ת בית שערים
ס"י שס"ח ובחסל"א שהאריך לדחות דברי השאג"א ויש
להאריך בזה ואין הז"ג.

(ב) במי שטעה בפסד"ז שאמר ברכו עם הציבור והתחיל
ברכת יוצר אור עם הציבור ואח"כ מזכר שעומד
באמצע פסד"ז כי"ד יעשה וכמ"ע חשב לפמ"ש במ"ב סק"י
ס"י ג' בשם משכנות יעקב לגבי חומרת ב"ש וישתבח וס"י
כ"ג סק"י כתב המ"ב בשם המג"א דבשהה אפילו דציבור לא
יחזור לראש וה"ה בצרכת יוצר אור כשלא באונס איפסק
ברמ"א ס"י ס"ה דלא יחזור לראש ולכן כתב שיגמור פסד"ז
ואח"ז יגמור ברכת יוצר אור ממקום שהניח באמצע הברכה.

ולפענ"ד הארכתי בכעין זה במקום אחר והעליתי שלא
יחזור לפסד"ז אלא ימשיך בתפלת יוצר אור עד
לאחר שמ"ע וממורי פס"ד אס ירצה יאמר אח"כ כמו צמי
שבה לביהכ"כ ומנא קהל מתפללים ולא יוכל להגיע להתפלל
בציבור שמדלג פסד"ז ומתפלל עם הציבור ואין הז"ג להאריך
כעת בראיות.

רפ"ד דמה שאומר הקופר כשמתחיל לכתוב הס"ת זה אני
כותב לשם קדושת ס"ת מספיק לכל הספר ע"ש הכ"ג ע"ש.

איברא דמעטה נלפענ"ד לומר דבר חדש דלא אמרינן תדיר
ושאינו תדיר או תדיר ומקודש או תדיר דרבנן
ושאינו תדיר דאורייתא אלא היכא דיש לפנינו עכשיו ב' מנות
ואפשר לקיים שניהם כה"ג אמרינן דתדיר קודם או מקודש
קודם וכה"ג אבל היכא דאיתרמי לן מנזה לקיימה ביהדי מנזה
חיוצית אבל א"א לקיים רק חלק מהמנזה החיוצית הגם דודאי
חייב להשתדל ולקיים החלק כדי שבסופה יקיים כל המנזה
מ"מ נראה לפענ"ד פשוט דלקיים מנזה שלמה עדיף ובשביל
קיום חלק מהמנזה שהוא צפוק עדיין אס יקיים כולה לא
דחינן מנזה גמורה שלפנינו אפילו אינה חיוצית אלא קיומית
ואפילו מנזה דרבנן יש לעיין הגם דספק דאורייתא דוחה ודאי
דרבנן כמבואר ב"ח ס"י תקנ"ה ס"א ועיין מג"א שם סק"א
דאפילו אין יודעין רק סדר אחד מ"מ התם דוקא לדחות הא
מפני הא וא"א לו לקיים שניהם דחינן דרבנן מפני ספק
דאורייתא אבל היכא דיכול לקיים שניהם ורק מפני קדימה
לפענ"ד פשוט דמשום חלק ממנזה לא עדיף להקדים אלא
אדרבה קיום מנזה שלימה עדיפה כנלפענ"ד. וא"כ במנות
ספה"ע שיש לפנינו מנות ק"ש ותפילת ערבית שהוא תדיר
וקיום כל המנזה וכן בהמ"ז אפילו שהוא רק מנזה קיומית
בחול שאין חייב לאכול פת מ"מ עכשיו הרי לפנינו מנזה
חיוצית לאחר שאכל שחייב לזמן מדאורייתא וספה"ע ספק
שהוא דאורייתא או דרבנן ורק לקיים חלק מהמנזה כלומר
יום ראשון שלמ"ד שכל המ"ט יום הוא מנזה אחת כמ"ש
המתבר א"כ בספירת יום אחד אינו מקיים רק חלק מהמנזה
כה"ג לכ"ע לא אמרינן דספה"ע עדיף אלא יברך בהמ"ז
קודם או יקרא ק"ש ויתפלל כן נלפענ"ד ברור.

עוד ראיתי להעיר דברי השאג"א ז"ל שכתב דאין לספה"ע
דין קדימה על בהמ"ז דאע"ג דספה"ע הוי דבר
שבחובה וכו' אין דין קדימה לדבר שבחובה שהרי חטאת לא
קדמו לשלמים מה"ט שהן דבר שבחובה משא"כ בשלמים אלא
משום דקדוש טפי כו' ע"ש ולפענ"ד לא זכיתי להבין דבריו
הקדושים דהרי בהמ"ז נמי חובה הוא שהרי הנדון התם צמי
שכבר אכל ונתחייב כבר בבהמ"ז וא"כ תרוייהו חובה וינהו
ברהמ"ז וספה"ע או בהמ"ז וק"ש ולגבי ספה"ע אית ליה
לבהמ"ז אכתי מעליותא אפילו של חול דמנאי הוא הגם דלא
הוי תדיר כיון דליכא חיוב לאכול פת מ"מ מנאי הוא עיין
ובחס' ז"א מנאי קאמרת וברש"י שאין תדירתו חובה אלא
שהוא מנאי תמיד יותר מחבירו תדיר קמייבעיא לן מנאי לא
קמבעיא לן ועיין שם דמילה לגבי פסח הו"ל תדיר וזה דלא
כרדצ"ז ח"א ס"י תנ"א דמגלה חשיב תדיר טפי ממילה כיון
דקביע לה זימנא עכ"פ פ"א בשנה וי"ל וכנראה דגם הר"ן

תמוה מאד דבס' שיעורי מקוה עמ' פ"ו מפורש דחור צו הגרש"ז מזה (וכן הוא פשוט ומקובל מכל גדולי פולין וליטא שלא היו מחמירין כשיעור הלל"ת, ובס' דברי יחזקאל (שיניאו) סי' י"ג (לא מלאחי שם בס' י"ג ואלו יש לו דפוס אחר) שהלל"ת והח"ס מדדו באגודל ואנן כריכין למדוד באצבע ציוני והאריך קלת.

והנה מה שהביא בשם בעל תשובה מאהבה ואשר החו"א ז"ל כתב עליו שהם פטפוטי מילי בעלמא הנה ודאי כי רבינו בעל תשובה מאהבה הי' אדם גדול תלמיד נאמן לרבינו הנובי" וראב"ד צ"ד שלו וח"ו לומר עליו שכתב רק דברי היטול ח"ו והביאו בספרו ובפרט כי הוא דבר גדול נוגע לרבים וענין של מכשול והי"ל עכ"פ להנובי" לומר לו בפירוש שאינו מסכים לו שלא יבואו לטעות בדבריו ואמורא נריך לפרש דבריו ושחיקה כזו כהודאה דמיא. והאמנם ראה זה מלאחי לרבינו הריב"ש ז"ל סי' רצ"ה שכתב שם כעין טענת התשו"מ וז"ל אבל אומר לך בצדיחותא שסבות ההתחלפות שצייני לצינך בזה היא שכל אחד בעצמו שיער (כלומר הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ע"ש) וכנראה שהיא באמת כעין טענת התשו"מ להנובי" ופלא שלא הביא אדם דברי הריב"ש. עוד הראיתי לדעת מדברי הריב"ש הנ"ל שכתב דאין לומר בזמן הזה נכפפה קומתו מפני אשמתיו ואין לנו כשיעורין של ראשונים שכשנשנית מתניתין דמקואות בזה"ו נשנית כמתניתין דכוכין ומתני' דפ' מי שהוציאוהו וכמה משניות דמס' צ"ב וכן צרייחא דשעור מקוה צת"כ אף כי בזה"ו אני רואה ששעור של אדם ציוני נריך לפחות עשרים סאה ע"ש.

הנה מוצא מדברי הריב"ש ז"ל דני אדם לא נתקטנו מני אז ימי חכמי התלמוד ופלא על רבותיו האחרונים ז"ל שפללו בזה וכמ"ש בספרי הנ"ל, אמנם גם דברי הגאון בעל תשו"מ מה שאמר להנובי" שהי' ארוך צדורו ז"ע לכאורה דהרי עיינו רואות דגם באנשים אחרים שאינם ארוכים צדורם כרבינו בעל נוב"י אפ"ה המודד האגודל יראה שהשיעור הוא כפול והמציאות בזה מכרעת לכאורה וכשהייתי השתא בארצו הקדושה ובקרתי אלל מרן הגה"ק הגרי"י קניבסקי הראיתי לו דברי הריב"ש וגם הגאון שליט"א לקח מדה (נענטי מעטער בלע"ז) ומדד על האגודל שלי וג"כ לכאורה נראה שהוא גדול וכפול מהביצים.

ברם מה שהקשיתי עוד שלא ראיתי מי שהביא שכבר גם דבר זה לאו חדתא הוא חדא ממנה שכבר הקשה בשו"ת תשצ"ך ובעה"ש זכרה ואפ"ה העולם לא קבלו חומרתו ולא נהגו לכפול השיעור. ובעניותי מלאחי עוד לרבינו בעל העיטור בעשרת הדברות ה' מנה ומרור שכתב וז"ל שיעור

על דברת המ"צ סי' כ"ה אות נ"ו אמ"ש הרמ"א ז"ל דיט מי שכתב על זד הקבלה שלא לחלוץ עד שאמר בהם שלש קדושות וארבע קדישים דהיינו לאחר קדיש יתום והכי נוהגים המדקדקים והמ"צ הגיה שז"ל ג' קדישים וד' קדושות ותמה שהרי המדקדקים מקפידים שלא לחלוץ עד לאחר ק"י שלאחר עלינו ואינו מוצן הקישור שכתב הרמ"א דהיינו לאחר ק"י ע"כ. הנה ימחול נא לעיין במ"א בשם של"ה ובצאה"ט ובציאור הגר"א ובמחנה"ש שציארו הדברים והמ"צ לא הגיה מעצמו אלא העתיק דבריהם במ"ש ט"ס ולדקו דברי המ"צ בזה. ומחמת חוסר הזמן לא אוכל להאריך כעת יותר.

ידידו בלתי מכירו המברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש וי"ר שיזכה לקבל התורה באהבה

מנשה הקמן

סימן קצד

בענין אי נתקטנו השיעורים

ראש חודש הרחמים התשמ"ב בני"ו יצו"א

מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב ברקאי חוב"ט הרה"ג כש"ת מוה"ר מנחם גדליה שוחאט הי"ו מגזע המהרש"א.

אחדש"ת כראוי. ראשית דבר אבקש סליחתו אולי לא תיארתי כראוי כי לא ידעתי לכנותו אס הוא רב או תלמיד ויהא שמי' מנרך.

ובר"ת אשר העיר בכמה מקומות צספרינו משנה הלכות דין הנייה לן אשר בני תורה מפלפלין ומשתעשעין בדבריו ומאד שמחתי לראות מה שהעיר במשנה הלכות ח"ד סי' ק"ט צשיטת רבינו הגדול בעל הלל"ת ז"ל כשיעורי תורה שהעלה שם שנתקטנו הביצים ושיעור תורה הוא שיעור כפול שנתקטנו עד למחנה [וע"ע משנ"ה ח"ו סי' קמ"ט] ומעכ"ת העיר מצעל תשובה מאהבה תלמידי וראב"ד צפראג שהיה לו מו"מ עם רבו ואמר לו שהנובי" ז"ל רבו ארוך צדורו היה ואגודלו כפול משאר כל אדם ולכן יאל לו שיעור כפול והנובי" ז"ל הראה לו פנים שוחקות (עיין יו"ד סי' שכ"ד על הגליון) ומנענע לו ראשו וכנראה שחזר רבו גם צתש' יהודה יעלה יו"ד סי' ר"ה הביא שבעל תשובה מאהבה התוכח עם רבו ונענע לו ראשו נראה כהודה לו והחו"א ז"ל דחה דברים אלו צשתי ידיים אמנם בעל שארית יהודה כתב שגם הגרש"ו בעל ש"ע הרב ז"ל חזר צו לענין שיעור הגרם וגם הגר"ח נאה ז"ל שער ג' עמוד ל"ב אות ה' כתב על המ"צ דהמחמירין כשיעור הלל"ת אלו ידעו שכיוון צשיעורו לשיעור הרמז"ס ז"ל שנתן שיעור רביעיית 17½ דינרים שהוא קרוב לשיעור התי"ט עיין שיעור מקוה עמוד ק"ט לא היה מחמיר כלל. ומ"ש הערוך השלחן שדעת הגרש"ו כדעת הלל"ת הוא

נפשות ולקידוש ולהצדלה ולנטילת ידיים שיעור רביעית וממש בכל יום לפעמים אין מספר נהג בכל יום שיעור רביעית וכזית וכיוצא בו והאיך זה נוכל לומר שכל העולם כולו חכמים וגאונים ונדיקים כולם שכתו השיעור שקבלו ונהגו בו יום יום ואבותינו מסרו לנו ואז מסר לנו עד משה רבינו וכן ראינו אצל רבותינו הנדיקים והחסידים תלמידי צעשה"ק והנדיקים והחסידים תלמידי הגר"א וגם הנל"ח צעמנו אינו אלא כמסופק הגם שצאו גדולי האחרונים ופלפלו בדבריו מ"מ למעשה ראינו שלא נהג עלמא לשנות שיעורי אבותינו מה שגבלו לנו רבותינו הראשונים ולפני המלחמה רוצ ורוצא דעלמא ורוצא דרוצא לא נהגו בחומרא זו ואולי אחד מיוחד לעמנו צנעא אצל כולא עלמא יצאו ציד רבותינו וידוע דהכוס של הגר"א הוא כוס שיעור פשוט וכן הכוס של מרן מחו"הגה"ק מגור ומרן הגה"ק מצאנו ושאר גדולי ישראל והיאך לא נחוש לזילותא מאבותינו שהם כולם ידעו מדברי צעה"ט והתשצ"ך ועוד וע"כ דס"ל דהשיעור הוא שיעור פשוט וזה לפענ"ד ברור כשמש.

ואפילו נימא השתא דאיכא סתירה במדידה דמתוך מדידות שיעור אגודל נראה שיעור כפול ומתוך מדידות שיעור קמילה נראה שיעור פשוט ע"כ כה"ג דאיכא סתירה באופן קיום המצוה הקבלה מכרעת ואמרינן שאין אנו צקיאין באופן מדידת האצבע אם אין לנו תירוץ אחר והם ידעו ולא אנו.

ובהיותי בארצנו הקדושה אמרתי להגה"ק הגרי"י הנ"ל מהא דאמרו בגמ' יומא מ"ז ע"ב א"ר יוחנן בעי ר' יהושע בן עזראה בין הבינים של מלא קומנו מהו פרש"י הנכנס בין האצבעות מהו קומן הן או שריים הן ומסיק ר' מרי דלרבנן קמאי שמיני פי' כהנים שמינים שאין נכנס בין הבינים שיש שם צשר מעכב אצל כהנים כחשים לא ובגמ' השתא נמי לר"א לכתחילה דקמאי שמיני (ופלגא שלא ראיתי להרמב"ם ז"ל שמציא הא הלכתא דלכתחילה עכ"פ לר"א ולרבנן צריך כהני שמיני לקמיה) והנה פשוט דחלוק גדול בין אצבע שמן לאצבע כחוש דהשמן הוא עב הרבה יותר מאדם כחוש וא"כ היאך אנו משערין באגודל שהוא שמן ודילמא בכחוש ולכן ה"א אפשר לחדש דשיעור אגודל הוא העצם בלא הצפר וצוה גם מיושבת קושיא אחרת מה שהקשו האחרונים באגודל שמועד אם מניחו מקופיא או קנת יותר בלי לדחקו בכח אז השיעור הוא קטן מאם מניחו ודחקו על החפץ למשל הדף דאז מתפשט והוא יותר רחב וא"כ איזה שיעור נקבל וגם אפשר לצממנו אצל אם המדידה הוא העצם ולא הצפר אחי שפיר הכל ואז לכאורה מתאים השיעור עם הבינים, והגם שקנת קשה להעמיס הכונה בזה מ"מ מוטב שנסבול את הדוחק קנת ונליל את השיעור שקבלנו מאבותינו

חלה מ"ג בינים והיינו ה' רבעים קמח וכו' ואנן שיעור משקל לא נהיגי וחיטי איכא דקלילי ואיכא דלח קלילי ושיעור בינים איכא קטנים ואיכא גדולים ולא ברור לן טפופות או גדופות וכו' ע"ש הנה דכבר רבינו בעל העיטור העיר לן על כל הספיקות ויותר מהן כלומר דגם על המשקל א"א לסמוך דיש שיעור קמח בכמות וקליל ויש חטים קלילים וא"א לסמוך על המשקל והנה פלגא שעכשיו נוהגין לשקול במשקל ומדברי צעה"ט נראה שאין לסמוך על זה, ועל המדה א"א לסמוך דלא ידעינן אי טפופות או גדופות ועל שיעור הבינים א"א לסמוך דלא ידעינן באיזה בינים למדוד דיש קטנות וגדולות וא"כ עכ"פ צימי בעל העיטור כבר נתחפכו בדבר ועם כל זאת לא יצא להחמיר ולהצריך יותר ויותר לשיעור אלא להקל יצא שצסוף סיים ללוג שיעור קטן שלא לחייבו בחלה כלל ע"ש. וגם על הבינים מגדלן וקטנותן כבר ידע והרגיש בזה ופלגא שלא הביאו זה הפוסקים דידוע דבעל העיטור ה"י שגור צפי הראשונים.

עוד הקשימי צס"ד מגמ' פ' הקומן רבה (דף כ"ו) אין קומן פחות מכשני זיתים ומקנת הקומן מעכב את כולו וכ"פ הרמב"ם פי"ד מהל' מעשה"ק וצירושלמי (רפ"ב דיומא) הביאה המל"מ (פי"ד הנ"ל הל' י"ד) דר' יצחק בר ר' אלעזר שאל מעתה כהן שאין ידו מחזקת כשני זיתים פסול מן העבודה וכתב המל"מ דמסתבר דפסול מן העבודה היינו לכל העבודות כיון שאינו ראוי לקמיה ונ"ל דהו"ל בכלל ננס או יהי' מאיזה טעם עכ"פ לעצם ההלכה פשוט דכהן שאינו יכול לקומן כשני זיתים פסול לעבודה והנה פשוט מאוד שכמעט אין אדם בעולם שידו מחזקת כשני בינים קמח או סולת בקומן ולפי הכלל דצנ"א לא נתקטנו א"כ הוא סתירה גדולה ומפורשת מינייה וצוה דשיעור אגודל המודד בו נראה דהשיעור כפול ונמצא דכזית הוא כבינה שלימה ושני זיתים הם כב' בינים וצממאיות אין ידו של אדם מחזקת ב' בינים. שוב שמעתי מאחד מתלמידי הישיבה שגם קושיא זו כבר הקשו ולפענ"ד הוא תמיהה גדולה ולית נגר ובר נגר דיפרקיה.

ועל כל אלה תמוה לי כיון דרבותינו כבר ידעו מכל אלו וכמו שנראה מדברי בעל העיטור והתשצ"ך ואעפ"כ ראה ראינו מרביתנו ואבותינו דור אחר דור גדולים גאונים ונדיקים שלא החמירו בשיעורין ולא הלכו בהן להחמיר אלא להקל שהרי ראה ראינו שגם רבינו בעל הנל"ח ה"י לו לפלגא שאנן נהגין כשיעור קטן ועכ"פ כן ה"י המנהג גם צממו לקדש על כוס של שיעור בינה וחצי שיעור פשוט וכבר כתבו התוס' (ברכות כ"ב ע"ב) ד"ה ונחזי עורא היכי תיקן דדבר הרגיל בכל יום לא שייך לומר שנשתכח הדבר ואנו זוכרין וא"כ כ"ש שיעורין שהם הלכה למ"מ ורגיל שלש פעמים ביום כזית וכבינה לצרכת המזון שיעור אכילה ושתייה רביעית לצורה

והנה ראיתי דבריו היקרים מה שכתב שם עוד והעיר בנקודות חשובות מאד אמנם היות כי נתארכו הדברים ולא זעל מלאכה אחת אני ולכן הנני מוכרח לקצר כעת ואי"ה אולי כשאפנה אשנה עוד פרקו הנאה.

ועד התם הנני ידידו מוקירו בלתי מכירו והנני חוזר בתורה על הלקחו מזמנו לעיין בספרינו אשר ב"ה בזכות אבותי הקדושים נתקבלו בין לומדי התורה בעולם התורה צלח ורכב על דבר אמת המברכו בברכת כוח"ט בספרן של צדיקים בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן קצה

בענין נשים אי מצוות במלאכת חוה"מ

מ"א למטמונים התשמ"ב בני"ו יצ"א

מע"כ ידי"ו הרה"ג ור"ח שלום שמו ושלמה משנתו ברקאי כש"ת מוה"ר שלום שפירא משגיח רוחני בישיבה הקדושה טעלו.

אחד שב"ת צידידות נאמנה. מכתבו היקר קבלתי ואזוא בקיצור אמרים. מה שהציא מחלוקת רבותינו הנדיקים האחרונים דעת הט"א ומנ"א ועוד למלאכת חוה"מ אסורה בנשים ודעת הישיע"י דנשים פטורות משום דהוי מ"ע שהז"ג ומעכ"ת תמה עליו ללא אישתייט שום פוסק ראשון או אחרון לומר דנשים מותרות לעשות מלאכה בחוה"מ והטעם דע"כ כיון דנשים מצוות על עיקר הלוא מצוות נמי על התוספת וזיין לגמ' צי"ה ל' ע"א לענין תוספת יו"כ דנשים חייבות ולכן גם חוה"מ דאינו מצוה צפני ענמו וכל שמצווה על הלוא מצווה על ההמשך ושפיר מצוות הנשים ולמ"ד מדרבנן פשוט דגדר האיסור הוא לאו דרבנן שאסרו לעשות מלאכה ודאי נשים מצוות ואין לזרז לשיטת רש"י שהציא מעכ"ת מספר חדש שיצא לאור על הל' חוה"מ הנקרא לקוטי הלכות שפלא בזה שם.

ולפענ"ד הספר הנ"ל אין לי לעיין אחריו ובתר פלפלו אמנם מלאכת חוה"מ בנשים משנה מפורשת היא צפ"ו ואלו מגלחין (דף י"ח) ואלו מכבסין במועד הבא ממדינת הים ומצית השביה והיוצא מצית האסורין ומנודה שהתירו לו חכמים וכן מי שנשאל לחכם והותר, מטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספג הזבין והזבות והגדות והיולדות וכל העולין מטומאה לטהרה הרי אלו מותרין ושאר כל אדם אסורין ע"כ. הנה חשב זכות נדות ויולדות בכלל היתר שהתירו להן חכמים ובכלל האיסור בשאר כל אדם היכי דלא הוי זבה או נדה או יולדת.

והמאירי מו"ק י"ד כתב זבין וזבות נדות ויולדות בגדיהן מתלכלכין תמיד ומותרין לכבס וכ"ש אם הם

ורבותינו במרווח וגם אז יתיישבו כל הקושיות והסתירות מצינים וכזית הקומץ ועוד ועוד כמה קושיות שהקשו ובהא מתישב הכל, משנעמיד המדידה צריות האגודל ונסבול כל הדוחק וכל הקושיות עד שננטרך לשינוי מעשה בראשית ולומר שנשתנו העתים ונתקטנו הצינים ולא נתקטנו בני אדם שהוא באמת דבר זר וקשה מאד לומר ומתי נתקטנו וידוע דלפי הבקיאיות והמציאות הידועות לנו ליכא שינוי במעשה בראשית רק ממה שאמרו בסוף כתובות מהנסים שנעשו בצרננו הקדושה אבל כפי מה שכתב הריצ"ש מומני המשנה לא מצינו שינוי במעשה בראשית וגם כי כתב הרמב"ן פ' נח דכל אמות הם אמות התורה לא נשתנו ולא ישתנו ועוד דהרי על בני אדם גם החולקים מודים שלא נשתנו רק הצינים ומה נשתנה תרנגולת שנשתנו עליה סדרי בראשית ומולדת צינים קטנים יותר משאר בעלי חיים והאדם ולפענ"ד זה תמיהה עלומה ודוחק גדול ולפמ"ש אחי שפיר הכל ששום דבר לא נשתנה אלא שאזן צ"ה אוכלים הרבה ונשמן האגודל מהבשר שעליו אבל העצם לא נשתנה והמדידה הוא מן העצם.

גם לפי שאלות אלו יהי' שיעור אכילת פרס שיעור 6 או 8 צינים והוא ממש פלא ובפרט ציו"כ דפסק בש"ע דשיעור להמתין כד"פ הוא שיעור ד' צינים ולחומר א והמג"א כתב דצדיעבד סגי בג' ולדין יהי' עכ"פ השיעור 6 או 8 צינים והכא עכ"פ לחומר אבל יהיה גם לקולא שיוכל לאכול עד כצינה וחצי והוא אכתי פחות מכשיעור והבן.

וברגע זיקר אצלי אדם אחד מצני צרק וקונטרסו צידו הנקרא מידה כנגד מידה וכתב בענין זה ורצה לחדש דהמדידה באגודל הוא על חודה ולא ברוחב כלומר כשמודדין האגודל אין מודדין שמניחין האגודל על הרוחב אלא על חודו ואמר שדבר מזה עם הרה"ג ר' שלמה זלמן אויערבאך שליט"א צירושלים ולא ידעתי מה לומר בזה כי לכאורה מעולם לא שמענו כך והי' עכ"פ באיזה מקום צריך להיות ומיהו אם לא הי' לן ברירה אחרת היינו מקבלין גם את זה מלאכת ולחלוק על הכלל כולו ועל כל השיעורין המקובלין אצלינו זה יותר משלשת אלפים שנה ומ"מ לפענ"ד לא צריך להפוך האגודל מרוחב לחודו אלא פשוט שהמדידה הוא מהעצם שהשיעור של העצם לעולם לא ישתנה והתורה נתנה שיעור בדבר שלא ישתנה והגע ענמך באדם שימדוד כשהוא עני וכחוש וצינתים יתעשר ויאכל וישמין ישתנה שיעורו מיום ליום אבל נתנה תורה שיעור העומד לעולם והוא העצם שלא ישתנה כנלפענ"ד. ומ"מ בכל אופן היאך שנדחוק לכל קושיא יש תירוץ אבל מכל קושיא שנעשה ח"ו שינוי בקבלתו זה דבר שלפענ"ד אין צידינו ולכן ההולכים ומתקוממים בדרכי אבות זכות אבות יגן עליהם מעתה ועד עולם.

בציתו י"ב מטפחות כאלו ואינן מספיקות לכל היו"ט ואני אומר הרי אפשר שכל אחד ישמור מגבת שלו ויכתוב צו כל היו"ט עכ"פ לפענ"ד אין להסיג גבול שגבולו לנו רבותינו ז"ל.

סימן קצו

בענין אי מותר לכתוב להחזירים בחוה"מ

עוד להג"ל

ג) בדבר שאלתו בתלמיד מאוסטרלאליא הלומד בשיבתהם ומנהגו לכתוב פעם בשבוע להוריו ושאל אם מותר לו לכתוב בחוה"מ ואברך אחד אמר לו שיכתוב המכתב קודם המועד כלומר שיכתוב שני מכתבים קודם המועד האחד ישלחנו בשביל השבוע שהוא צו ושולח בכל שבוע והשני יעבד בידו עד חוה"מ ויזרקנו על הדואר בחוה"מ כדי שיגיע להוריו בזמן הנכון וטעמו צוה כיון דמה שהחירו בסי' תקמ"ה ובמ"ב סק"ל שם לשלוח איגרת ס"ל להאברך הג"ל היינו דוקא אם יגיע המכתב עוד בעודו מועד ועכ"פ ציו"ט אבל היכי דלא יגיע ציו"ט לא מקרי כורך המועד, ומעכ"ת פסק דבר וז"ל על צעל ערוך השלחן ושמירת שבת כהלכתה ודד להחיר אפילו בחוה"מ להוריו.

והנה הערה"ש שם סי' צ כתב טעם הלבוש ואח"כ כתב ובאגרת שלום י"ל דהוי כורך המועד כדי שמקבל המכתב יתענג ציו"ט וכן בפרקמטיא יתענג המקבל צדיעתו אבל לפ"ז אין היתר אח"כ יגיע להמקבל בתוך המועד אבל לאחר המועד אסור ולמה לא הזכיר זה שום אחד מן הפוסקים וגם אין מדקדקין בזה אם לא שנאמר דגם להכותב יש עונג בזה והוי כורך המועד וכו' ע"ש.

ברם בספר שבלי הלקט ה"ל חוה"מ סי' רכ"ה כתב יש מפרשים איגרות של רשות זו שאלת שלום דכיון דאינו כותב כרכיו כלל אלא שאלת שלום גרידא ליכא טירחא צהך כתיבה ולא דמיא למלאכה כלל הלכך מותר ללא היו אלא כמטייל בעלמא וכן מפורש בירושלמי וכן כתב רבינו חננאל ורבינו יצחק פאסי ז"ל אך מצאתי בתשו' הגאונים ז"ל מי שהי' במקום שאין שירות יוצאות אלא צ' פעמים בשנה ומבקש לכתוב איגרות בחוה"מ מותר לו לכתוב מ"ט כיון שמבקש לשגר להן או לצוותן על מלאכתו וכו' מותר אבל ודאי אם אין לו כורך כלום ושלוש צעולם אל יכתוב וכו' עד אבל באיגרות שלומיים יש נוהגין היתר ואומרים דהיינו איגרות הרשות דתנן באלו כותבין במועד גם פי' ר"ת ז"ל הציא שם ירושלמי איגרות של רשות זו שאלת שלום מיהו אם כיון מלאכתו במועד שהי' יכול לכתוב קודם לכן אוקר בתוספותיו

כריכין להם להחליפם בספירת שבועה נקיים כגון צו וצוה בזמן שהיו נוהגין כדין נדה לדאורייתא או נדה ויולדת בזה"ו. והמרדכי שם סי' תתע"א ד"ה במועד כתב הזבין והזבות הנדות והיולדות וכל העולים מטומאה לטהרה פי' רבינו אברהם להציא צעל קרי שאירע לו קרי במועד ולאחריי צעלת הכתם שנמצא במועד והוצא בש"ע א"ה סי' תקל"ד ס"א ע"ש. והנה מצוה"ר דהנשים בכלל האיסור של כיצום ומספורת ובכלל היתר צוה ממדינת היס אבל בסתם מלאכה בחוה"מ ודאי שהיא אסורה. ובסי' תקל"ב ס"א ברמ"א יש מחמירין ליטול פריטים בחוה"מ וכן הוא המנהג אם לא לזורך טבילה ע"ש ובסי' תקמ"ו אשה עושה כל תכשיטיה במועד כוחלת ופוקסת ומעצרת סרק על פניה וכו' מצוה"ר דנשים נמי אסורות במלאכה בחוה"מ וא"כ למ"ל כל הפלפולים.

ברם לעיקר הפלפול לאחר הסליחה המעיין בישועי יראה שגם הוא ז"ל מודה דנשים אסורות במלאכה בחוה"מ מדרבנן עכ"פ אלא דספיקתו למ"ד דמלאכה חוה"מ מדאורייתא א"כ כיון דציו"ט נמי כתבו תוס' קידושין ל"ד שאין בזה עשה דשבתון לנשים כיון דהוא מ"ע שהז"ג אלא ל"ת דיו"ט והא דקאמר הש"ס דף כ"ד דאין שורפין קדשים ציו"ט ול"א דנשים ישרפו משום דאין בהם עשה דשבתון משום דכל היכא דאיכא עשה צהדי ל"ת גם הל"ת אלים אבל בחוה"מ למאן דליף מקרא דמקרא קודש דאין בזה רק עשה לא עדיף מעשה דיו"ט עלמנו דאין הנשים חייבות בזה ואף לדעת הפוסקים דהיכי דיש לאו ועשה בענין אחד נשים ישנם גם בעשה אבל חוה"מ דאין בזה רק עשה לחוד א"כ הו"ל מ"ע שהז"ג ונשים פטורות מדאורייתא ומיהו מדרבנן מודה הישועי ז"ל דאסורות ע"ש שכן סיים להדיא במה שיצא לישב דברי ר"ת וראייתו וז"ל דנ"מ אם יכול להשכיר שדהו לכותית דאף אם תעשה מלאכה בחוה"מ אין רק איסור דרבנן ואין לו עיקר בדאורייתא כיון דצמ"ע שהז"ג נשים פטורות ואין כאן רק איסור דרבנן וכו' ע"ש מצוה"ר דאיסור דרבנן מיהו יש כאן לכותית וכן כל הנשים ולכן לא ראייתו כל הפלפול למה בזה. ואם יש את נפשו לבאר יותר אשמח לשמוע ממע"כ שליט"א.

ב) בענין כיצום מטפחת הספג שמכתפגים בהם לאחר הרחיצה שהמחבר סי' תקל"ד כתב דמותרין לכנסן והצ"י בשם הכלבו והא"ר והמ"ב שם סק"ו פסקו להחמיר ומסקפא ליה למעכ"ת אולי יש להתיר לילידי אמעריקא דקפדי אנקיות לנהוג כעיקר דינא והאריך קצת בדבר.

ולפענ"ד אין להתיר מה שגדרו לנו רבותינו הנדיקים האחרונים כי אם נסכים להתיר בשביל ילידי אמעריקא הרבה דברים נוכל להתיר ומה שאמר מעכ"ת שיש

וכו' וה"מ שלא היה לו פנאי לכתוב קודם המועד גם לאחר המועד לא ימנע אדם לשלח על ידו דלא שכיחא שיירתא אבל אם היה לו פנאי לכתוב קודם המועד אי נמי שכיחא שיירתא ויוכל לשלוח אחר המועד בלא שינוי אסור אע"ג דהוי מנזיה וכו' ע"ש.

והנה נראה מש"ל הנ"ל דלכ"ע לא צענין שיגיע המכתב ציו"ט דוקא אלא נחלקו בהיתר לטעם ההיתר שאינו אלא כמטייל בעלמא לכאורה שרי אפילו לכתחילה אבל לפמ"ש אחר כן משמע דאפילו שאילת שלום אם הי' יכול לכתוב קודם המועד אסור ר"ח בתוספותיו לכתוב בחוה"מ א"כ צדיק לכאורה כיון דאפשר לכתוב קודם המועד וכדעת האב"ד הרי אין להמתין עד המועד ופלא על בעל עה"ש שהמציא לענמו טעם ולא הרגיש בדברי הש"ל הנ"ל ובטעם הראשונים.

ומיהו צדיק נראה דכיון דהוא כותב בכל שבעה החדשות משבוע שבו הוא א"כ לפענ"ד הו"ל כאלו לא יכול לכתוב קודם המועד שהרי מה שהי' צריך לכתוב קודם המועד כבר כתב להם והאי מכתב שכותב בחוה"מ הוא חדשות ומכתב חדש שכותב וגם אפשר דיהי' נראה כעין הקלה בכבוד הוריו וכעין זלוול בכיבוד הורים דהם מעוניינים לשמוע ממנו בכל שבעה ורוצים משבוע זו וידוע שאם למשל אחד יכתוב כמה מכתבים צפעם אחת וישלחם בכל שבעה מכתב אחד אם יודע הדבר להמשולח יקפיד ע"ז וכ"ש להורים ולכן לפענ"ד מטעם שצריך להגיע על יו"ט ליתא ואין להחמיר רק מטעם הראצ"ד שהציא העה"ש שהוא גם טעם עוד ראשונים מוצא בש"ל מ"מ להלכה לפענ"ד המיקל לא הפסיד והרויח מנזת כיבוד אב ואם כנלפענ"ד.

סימן קצו

בענין אי שייך איסור תחומין בחוה"מ

עוד להנ"ל

ד) במה שפלפל צענין המנ"ח ואיסור תחומין בחוה"מ שכתב במנזיה שכ"ג דלהסוברים דמלאכה בחוה"מ אסור מה"ת גם איסור תחומין מן התורה ובספר הנ"ל העתיק דברי המנ"ח בכתב ומע"כ פקפק עליו יפה כיון דזה עיין אורחות חיים (לוניל) ה"ל חוה"מ אות ד' ו"ל ומותר לילך בחוה"מ כמה פרסאות אעפ"י שהוא טורח מרובה שלא נאסרה ההליכה אלא צשו"ט משום תענוג ע"כ.

ה) בענין אמירת הרחמן הוא ינחילנו ליום שכלו טוב בחוה"מ, באמת כי אין לפלפל בזה וכל אחד

יחזיק את מנהגו ואין צוה ענין לכאן ולכאן כי יש פנים לכאן ולכאן והוא בקשה ותפלה אחר ברכת המזון ומה יזיק אם יאמר בקשה בכתב ולכן צדברים כאלו אין לצדו הזמן בשעה צענו"ה יש הרבה ענינים העומדים בדומה של עולם שעדיין לא זכיתי לזכר ולבא אל הצירור.

ו) בענין מה שהציא לצדע על לחם משנה בחוה"מ ואין מקורו מכף החיים סי' תק"ל ונתן מקור לדבריו שגם בה"ל ראש חדש כתב דיש לצדע על לחם משנה כדי לחלק בין ר"ח לחול והכי נמי בחוה"מ ולפענ"ד יפה כיון מעכ"ת וערבך ערבא צריך ומעולם לא ראיתי נוהגין כן וכדמונה לי שצש"ה כתב להדליק נרות לכבוד ר"ח בסעודה אבל לחם משנה לא שמענו ולא בחוה"מ אלא יש להוסיף בסעודה שלא תהא כסעודת חול עיין רע"ב צפ"א על המשנה המבזה את המועדות פי' או נוהג בהם מנהג חול באכילה ושתייה ע"כ ע"ש (פ"ג מי"א) ברש"י וצדע"ב ובמדרש שמואל אבל לענין לח"מ לא שמענו והרי אפילו ציו"ט יש מפקפקין וכ"ש בחוה"מ ור"ח.

ז) במה שמספקא ליה למעכ"ת צמזות ספירת העומר שחקנו ז"ל לומר היום ארבעה עשר וכו' ולא היום הוא יום ארבעה עשר ומספקא ליה אם אמר היום יום שני לעומר או היום יום ארבעה עשר לעומר אי יבא ידי חובתו, ולפענ"ד פשוט דכל לשון ספק לשם ספירה מהני כל ספק יומי ושבעי יהי' באיזה לשון שהוא ואין הו"ג להאריך בראיות.

ח) בענין הס"ת שהוצא ממזרים ונכתב בכתב וועלעש שגשאלתי אז ורוצה מעכ"ת דעתי אם כתבתי בזה, הנה כתבתי בזה בקיבור שיש לסמוך אכל הני גדולי עולם שכתבו להחיר ולא לפסול ס"ת שקראו זה עד השתא.

ט) בענין אותו סותר שבקש לעשות סעיל ורצה לעשות המודעה בחוה"מ על אחר המועד הנה בזה כתבתי למעכ"ת במכתבי מכ"ו ניסן.

י) ויסלח לי על מיעוט פלפול כעת אבל מה אעשה כי אין הו"ג גם כי לצי בל עמי כי צענו"ה נכנסו פרייזים וחללו את מקדש ה' והוציאו הס"ת מבית מדרשינו ואין ידוע לנו כלום ולבד מההיזק הכספי יש בזה ענין הלכה ארון אלקיים ועיני יורדה דמעה כי כנראה צענו"ה לא למדתי תורה כראוי ולא כדדתי את התורה על כן בזה עלינו הנחה הזאת יתן ה' ומזה לבשר בשורות טובות.

כעתירת ידי"ג דושב"ת בלב ונפש
מנשה הקמין

סימן קצח

בענין למה אין תוקעין בחצוצרות בעת צרה ח"ו

כ' סיון התש"ל בני יצ"א

כבוד ידיד עליון ויד"ג רב האי גאון משרידי הגולה ראש בשמים צדיק תמים מרי דחיטא כקש"ת מוה"ר ישראל וועלין (שליט"א) ז"ל ראב"ד בודאפעסט ירושלים עיה"ק תו"א.

אחדשב"ג מאהצת נפש וידידות נאמנה. יקרת מכתבו הגיעני ונלטענתי הרבה על מה שלא הרגיש בעצמו זכחו כאו כן עתה ואנו מללין לחיין אריכין ולזכרות דמר כ"ג שליט"א עוד ינוצ זשיצה דשן ורענן עבגל"א.

ובר"ת אשר נשאלתי בדבר תמיהת המג"א סי' תקע"ו למה אין אנו נוהגין לתקוע בעת זרה ואע"פ שאין מע"ס צבאל מ"מ מזה לתקוע בלא תענית ע"כ וכ"ג הוסיף תמיהה על תמיהתו על המחבר שהוא נאמן ביתו של הרמב"ם ז"ל ולא חש להציא דבריו בשלחנו הטהור ובנתיב חיים תי' קושית המג"א דהמנוה הוא בא"י דוקא ולא בחו"ל וכעין זה תי' צמו"ק וכבר תמה החיד"א צמו"צ דעדיין קשה למה לא נוהגין באר"י עכ"פ לתקוע וכ"ג הוסיף דאפשר דגם המחבר ראה כן בא"י שלא חשו ליה להרמב"ם ז"ל ולכן לא העתיק דבריו וסיים צ"ע אי זזה"ו מותר להריע בחצוצרות או דוקא בשופרות עכ"ל"ק.

וראשונה נראה דקושית כ"ג הוא קושית אחריתא ממנה שהקשה המג"א ז"ל דקושית המג"א אינה על חצוצרות כלל אלא קושיתו למה אין אנו תוקעין בכלל ובשופר ולדידיה לא תקשה למה לא הציא המחבר דין זה ואדרבה הרי המחבר הציא דין זה שם סי"ב ח"ל כל עיר שיש בה זרה מצרות אלו אותה העיר מתענה וועקין בתפלה ומתחננין ומתריעין בשופר וע"ז תמה המג"א למה אין אנו נוהגין כן אבל על המחבר לא קשה ליה דהוא הציא דין שופר אמנם כ"ג הוסיף תמיהה אחרת למה לא הציא המחבר דין חצוצרות כלל. אלא דלפ"ז קשה קצת מה מציא כ"ג ראי' לעצמו מנתיב חיים שתיקן דברי המג"א וכנראה דהי' ניחא ליה לכ"ג זזה ליישב ג"כ קושית כ"ג אי לאו קושית המחז"צ ובאמת הני תרי מיילי נינהו ואין מנתיב חיים תירוץ לקושית כ"ג כלל.

אלא דלכאורה המג"א שם בעצמו הרגיש בקושית דמר ושמר מינה זמה שהציא דברי ה"ה דהמחזור כפי' הרשב"א או שופר או חצוצרות וחצוצרות שאמרו לאו דוקא וא"כ אף שכתב הרמב"ם צפ"א מהל' תענית דמ"ע מה"ת להריע בחצוצרות ס"ל להב"י כרשב"א וכהר"ן שאציא צפ"ד לקמן וכיון דהמחבר הציא דין דשופר צסעיף י"ב שם י"א די חובתו זהלכה זו וא"כ שפיר י"ל דבאמת צימי הב"י היו

נוהגים בתרועת שופר צעת זרה כמ"ס בשלחנו הטהור והחיד"א שמתנה הוא שזמנו כבר לא היו תוקעין כמוצן.

איברא דאכתי לא עלתה ארוכה אלא מקופי'א דלמה לא הזכיר המחבר באמת דין חצוצרות בכלל דאפילו לדעת ה"ה שהציא המג"א עכ"פ חצוצרות וגם שופר תרווייהו איתנייהו ואו זה או זה ולמה לא כתב המחבר רק שופר וי"ל דהב"י ס"ל כה"ה ועדיפ'א מינייה דדוקא שופר ולא חצוצרות והטעם כמ"ס הר"ן דכיון דאמר רחמנ'א דצשעת מלחמה מריעין ילפינן מינה נמי בכל זרה וזרה שלא תבא על הציבור דמריעין מיהו כיון דחצוצרות צכינופי'א דכלהו ישראל הוא דאשכחן דכתיב והיה לך למקרא העדה ולמסע את המחנות ותעניות דגבולין לאו כנופי'א דכל ישראל הוא ולהכי תוקעין ומריעין בשופר דוקא ולא בחצוצרות ועיין לח"מ מהל' תענית פ"א שם וצירושלמי כאן.

א"י דבאמת המחבר כתב שם צס"א כשם שמתענין ומתריעים על הגשמים כך מתענים על שאר הזרות כגון כותים שבאו לערוך מלחמה על ישראל או ליטול מהם מס או ליקח מידם ארץ או לגזור עליהם זרה אפילו צמנוה קלה הרי מתענין ומתריעין עד שירוחמו וכל הערים סביבותיהם מתענין אבל אין מתריעין אלא"כ תקעו להתקצץ לעורתם וכו' וכן כתב שם בכל הענין ולא הזכיר שופר או חצוצרות אלא כתב צסתם מתענים ומתריעים וא"כ י"ל דכוונתו צין בשופר וצין בחצוצרות אלא שצסעיף י"ב כתב ומתריעין בשופר וא"כ י"ל דאהכ"נ עד הכא אפשר אפילו בחצוצרות וראשון נראה.

ובעיקר קושית המג"א מה שנלפענ"ד לפמ"ש ה"ה פ"א מה"ת דלמה מנה הרמב"ם תקיעה שבקרצנות ותקיעה דתענית צמנוה אחת שהרי שני פסוקים הם בתורה ומי' הוא ז"ל שהמנוה היא אחת כללית לתקוע בחצוצרות צמקדש צעת הקרצנות וצעת הזרות צין צמקדש וצין צגבולין ואין ראוי למנותן צשתי מצות ע"ש והחינוך מצוה שפ"ד כתב לתקוע בחצוצרות צמקדש בכל יום צצוקר בהקריב כל קרבן וכ"כ צשעת הזרות שנאמר וכי תבאו מלחמה וגו' וכתיב אחריו וציום שמתחכם וגו' נראה ג"כ דכלל מצוה זו דעת זרה עם הקרצנות צמנוה אחת, וצדיני המנוה שם צקופו כתב החינוך ונוהג מצוה זו צזה"ב צכהניס שעליהם המנוה לתקוע בחצוצרות וכו' ואם עברו ע"ז הכהניס ולא תקעו צשעת הקרצת הקרבן וכן אם לא תקעו צשעת הזרה צטלו עשה זו עכ"ל.

מפורש מדברי החינוך ז"ל דמנוה זו אינה נוהגת אלא צזמן המקדש ולכן התחיל צראשית המנוה לתקוע בחצוצרות צמקדש וכו' וכמו כן צשעת הזרות ולשון כמו כן מורה בחצוצרות דמקדש דוקא וגם מדכתב ח"ל וצמס' ר"ה

וכו' מנין ת"ל על הזר הזורר אתכם על כל זרה וזרה שלא תבוא על הציבור ומבואר לת"ק אין תוקעין בחזירות אלא במלחמת גוג ומגוג.

ובם' פענח רזא עה"ת ז"ל כשזרו על יריחו לא מנינו להם כ"א שופרות ותימא דצסמוך כתיב כי תבואו מלחמה בארצכם והרעותם בחזירות וגו' והרי בשעת זיאתם לארץ לא היו חזירות וי"ל דבספרי אמרו וכי תבואו מלחמה בארצכם במלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר א"כ יריחו אולי הוראת שעה היתה עכ"ל וצו"ת מהרי"א אסאד תמה עליו (בא"ח סי' קפ"ג ורמז עליו כ"ג) להרמז"ס ריש הל' תענית ואזכורהם שכתבו מ"ע מה"ת לעוק ולהריע בחזירות על כל זרה והעתיקו התיו"ט פ"ג מ"ז דר"ה ועכ"ל דפסק כר"ע בספרי ולדידיה קשיא מיריחו ע"ש. ולדידי לא קשיא לפי תירוטו ה"ב שם דציריחו הוראת שעה היתה ולפי תירוטו הראשון לא קשה ליה מידי מדברי הרמז"ס דדבריו אליבא דת"ק דציריחו הראשון ולא אליבא דר"ע והבן.

ולר"י דמסתפינא ה"י נלפענ"ד לפרש מחלוקת דר"ע ות"ק דהם לא פליגי אלא לענין מלחמה כלומר אי בשעת מלחמה איכא חזירות או לא קודם מלחמת גוג ומגוג דעת ת"ק דלאחר פטירת משה לא השתמשו עוד בשום מלחמה בחזירות ודעת ר"ע דבשאר מלחמות ג"כ השתמשו בחזירות אבל לקרבנות כ"ע מודי דהשתמשו בחזירות דודאי לא פליגי הת"ק אכמה משניות דצמקדש היו תוקעין בחזירות וצופר וצ"ה השופר מאריך וחזירות מקצרים שמזות היום צופר וצתע"ז השופר מקצר וחזירות מאריכין שמזות היום בחזירות ועוד ולא פליגי אלא לענין מלחמה. אבל פשוט דלכ"ע גם לאחר פטירת משה ה"י להם חזירות.

איברא דנראה להוסיף דאפילו ר"ע פליגי את"ק מ"מ מודה דבשאר מלחמות לא היו חזירות אלא במלחמת גוג ומגוג ולא פליגי אלא לענין שדפון וירקון ואשה מקשה לילד וכו' ונראה לדייק כן מלשון הספרי אמר ר"ע אין לי אלא מלחמת גוג ומגוג מלחמת שדפון וירקון ואשה מקשה לילד וכו' מנין ויש לדייק דהכי היל"ל אין לי אלא מלחמת גוג ומגוג שאר מלחמות מנין ת"ל על הזר הזורר אתכם ואין לי אלא שאר מלחמות העכו"ם מלחמת שדפון וירקון וכו' מנין ת"ל וכו' ומדלא הזכיר כלל שאר מלחמות עכו"ם נראה דס"ל ג"כ כת"ק נמצא דמחלוקת ת"ק ור"ע נתמעטה דבמלחמת שאר האומות כ"ע לא פליגי דלא תקעו בחזירות ולא נחלקו אלא לענין שדפון דר"ע ס"ל דגם צה"ל תקעו ות"ק פליגי צה"ל.

ולפ"מ"ש נראה לישב גירסתנו דהספרי הנ"ל שנחקו צה"ל הגר"א והנצי"ב דהגר"א ז"ל גורס ר"ע אומר

ובמס' תענית ציירו שאנו מצווים בתקיעת החזירות צעת הזרה ונוהגת מנהג זו צוה"צ וכו' וכלל הכל יחד לדייק דכל המנהג כולה אינה נוהגת אלא צוה"צ וא"כ לכאורה מבואר מדבריו ז"ל דצוה"צ אין כאן מנהג והכין יש לדייק גם מדברי הרמז"ס ז"ל ומש"כ הרמז"ס צה"ד שם ואם היו צמקדש מריעין בחזירות דמשמע דעד השתא לאו צמקדש מיירי אין הכוונה צוה"צ אלא הכוונה צומן המקדש והחלוק צומן שיש מקדש אם הוא צמקדש גופא או בגבולין דייקא נמי דקמני ואם ה"י צמקדש ולא קמני ואם ה"י צומן המקדש וע"כ דעד השתא נמי צומן המקדש מיירי אלא שה"י חוץ למקדש ועכשיו משמיענו דין צומן המקדש עצמו וא"כ לכאורה יהי' ראי' צוה לשיטת הערוך השלמן ועיין פמ"ג מה שהאריך צוה.

שנורת ה"י נלפענ"ד לפמ"ש צמסנה ר"ה פ"ד מ"ז העובר לפני התיבה צו"ט של ר"ה השני מתקיע ובשעת ההלל ראשון מקרא את ההלל וצגמ' ועיין רמז"ס צפה"מ וצרע"ב שם המתפלל תפלת המוספין מתקיע ולא המתפלל של שחרית ובשעת השמך תקנו כך שגורו שלא יתקעו והיו אורבים להם כל שש שעות של זמן תפלת השחרית לכך העבירו התקיעה לתפלת המוספים וכתבו התוס' ואע"פ שצטלה הגזירה לא עבדינן כדמעיקרא אע"ג דזריזין מקדימין וכו' דחיישינן שמא יחזור הדבר לקלולו ע"ש.

ומבואר דהאומות מאז ועד עתה גזרו על אבותינו ועלינו שלא לתקוע שופר של מנהג ידוע גם משנים אחרונים אשר לא הניחו העכו"ם לתקוע צופר אצל כותל המערבי ואפילו מוצאי יו"כ לתקיעה אחת כידוע דלמי שמצאו תוקע צופר חצוהו צבית האסורים וא"כ י"ל דצומנים האחרונים או ראשונים גזרו עליהם שלא לתקוע נחצטל הדבר ולא תקעו ולא דמי לתקיעת שופר דר"ה שלא נחצטל לגמרי דכיון שה"י לו זמן ידוע לכן חזרו ויסדו וצאמת גם צוה נשכח התרועה ולכן אנו עושין מספק מה שעושין אצל עכ"פ כיון שה"י זמן קצוב וצפנים לא נחצטל לגמרי אצל תענית דאינו זמן קצוב וגם הוא צומן כמ"ש צמסנה תענית מוציאין את הארון והס"ת צומן ולא יכלו לקיים ולכן נחצטל לגמרי צמשך הזמן וצ"ע.

ועוד צו שלישי דצספרי צהעלתך פי"ח וכו' תבואו מלחמה בארצכם צין שאתם יוצאים עליהם וצין שהם יוצאים עליכם, צמלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר אתה אומר צמלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר או צכל המלחמות שצחורה ת"ל ונושעתם מאויביכם אמרת לא וראה איזו היא מלחמה שישראל נושעים צה ואין אחריה שעבוד אין אתה מוצא אלא צמלחמת גוג ומגוג וכו' רצי עקיבא אומר אין לי אלא מלחמת גוג ומגוג מלחמת שדפון וירקון ואשה מקשה לילד

מזוה זו דלתקוע צעת הזרות ולהג"ל אחי שפיר דס"ל דלא פליגי צוה ר"ע ות"ק דבמלחמה ליכא חזירות צוה"ז חוץ ממלחמת גוג ומגוג ובשאר זרות הוא דפליגי אלא דאחתי לא מתיישב לגמרי הא דלא הביא דבשאר זרות תוקעין עכ"פ בשופר.

והנה המו"ק כתב עוד טעם משום דתקיעת שופר צעי כהנים וכהני זמננו רק כהני מוחזקים הם וכנראה דלשיטתו אזיל דפסק ג"כ צהן שקבל חמש סלעים שיחזירם לצעלים משום ספק גזל אמנם צאמת דבריו נפלאו וח"ו להוציא לעז על כהני זמנינו וגדולה חוקה ואם נוציא לעז על הכהנים אז ח"ו נוציא לעז על כלל ישראל מנ"ל דלא התערבו ח"ו צאומות אחרות במשך השנים ודא הוא ח"ו טענת האומות צמזרים אם צגופם שלטו צנשומיהם לא כ"ש והעיד הקצ"ה על קדושתם ומאז ועד עתה ה' שומרינו שח"ו לא יתערב צייניו זר ואם ח"ו יארע איזה תקלה אז צרוצ רחמי ה' הם מוצדלים מן כלל ישראל וצרך ה' חילו ופועל ידיו תרצה. ועיין רמב"ן תענית דס"ל דתקיעה צכהנים הוא רק לכתחילה אבל אם אין כהנים ישראלים תוקעין ועכ"פ דברי המו"ק צוה ז"ע.

וְלִיבָא לפומא לא גליא דהי' נלפענ"ד לומר עוד טעם דהרי הא דנהגו לתקוע היינו כצבני ישראל צעת זרה ומקצלין עליהם להטיצ דרכם הרעה וכמ"ש הרמב"ם פ"א ה"צ מהל' תענית ודבר זה מדרכי התשובה הוא ועיין שם כל הסדר כיצד מתפללין וצפ"ג ה"ו ויתרות אלו צבהן צלצד מתריעין ומתפללין צרחוב העיר ומורידין זקן להוכיח לעם כדי שישובו מדרכם וכו' והנה כ"ז היה כל זמן שהיו בני ישראל סרים למשמעתם של זקנים אבל צעוג"ה צדורות האחרונים אשר נתמעט צבוד התורה והשפעת גדולי התורה ירדה אחרנית וצביקצתא דמשיחא ירדה קטגוריא צין ת"ח צעוג"ה הללו אוקרים והללו מתירים הללו מטורים והללו מטמאין ורוב הצבור צעוג"ה צבוד ה' הסתר דבר ולכן מה"ט הפסיקו להתריע צרבים צשופרות וכיוצא צוה כי ח"ו ילא שכרו צהפסדו וח"ו יגרום יותר היוק צהיות אנחנו מתריעים צחזירות וח"ו רוב הצבור משחקים על זה לכן ראו חז"ל ורצותינו ז"ל הצדיקים האחרונים וצטלו ענין ההתרעה רק מתחנין כל אחד כפי כמו על דורו (כה"ט) שם ת"ח חזרין לצדם ומתענין שני וחמישי ושני וכו' י"ר שזוכה כלנו להשיצ לעבודתו צאמת וצלצ תמים צצגצ"א.

אלו דברי ידידות מיידידו הנאמן דשכת"ר בכל עת ומעתיר בעד אריכות ימיו ושנותיו שנים שיש בהם חפץ עד דאתי דאריך ודן במהרה דידין ברוב רחמיו וחסדיו בלב ונפש
מנשה הקמין

אין לי אלא מלחמה, שדפון וירקון ואשה וכו' ולא גרס אין לי אלא מלחמת גוג ומגוג וצעמק הנצי"צ גרס אין לי אלא מלחמת גוים כנ"ל עכ"ל ודבריו תמוהין הרבה דהרי ר"ע קאי אח"ק דקאמר מלחמת גוג ומגוג א"כ הכי הי"ל אין לי אלא מלחמת גוג ומגוג מלחמת שאר גוים מנין וכו' דמאחר דת"ק הוציא שאר עממין מקרא א"כ הי"ל לר"ע לרבות מלחמת שאר עמים כמו שריצה שדפון וירקון וכולהו ומעולם לא שמענו פלוגתא כזו דמה דחד תנא מוציא לה מקרא וע"ז קאמר צר פלוגתיה אין לי אלא זו להיפוך והלא לפי המיעוט הנ"ל אין לנו זו וז"פ מאד וגם לפי גירסת הגר"א ז"ל הכי הי"ל למימר ר"ע אומר צכל מלחמה הכתוב מדבר ואין לי אלא מלחמה, שדפון וירקון וכו' מנין ת"ל אבל לפמ"ש אחי שפיר מאד ולא צריך להגיה כלום צגירסת הספר שלפנינו נמצא לפ"ו מדויק צלשון הספרי דבמלחמת עכו"ם אין תוקעין צחזירות אלא צמלחמת גוג ומגוג וכנ"ל.

אֵלֶּא דלפ"ו אחי שפיר קושית הפענח רוא דלא תקעו ציריחו צחזירות אלא צשופר דלאחר פטירת משה עוד לא תקעו צחזירות צמלחמה. וצמ"ש"כ יש ליצב נמי מה דכתבי צילקוט יהושע וצפ' צהעלתך שכתב וירע העם ויתקעו צחזירות מלמד שלא הי' להם אז חזירות שעשה משה שגזון שנאמר לך וגו' ולא ליהושע תלמידך וכו' ואף צחייו של משה נגזו, ואחתי תקשה אמאי לא עשה יהושע חזירות חדשים צמקום הראשונים וצודאי היה להם חזירות לשיר על הקרבן וצחורה וכן תעשו לדורות כתיב ואם לא היה להם של משה יתקעו צאלו שעשה יהושע ולהג"ל אחי שפיר דמיד שנגזו חזירות של משה אין תוקעין צמלחמה צאחרים ולא נעשו אלא לקרבן לשיר ולמועדים ולחגים ולר"ע גם לשאר זרות שלא יבואו אבל למלחמה לא.

וּנְרָאָה לומר טעם צס"ד דחזירות של משה הם מסוגלים להכניע האויב ולהושע ממנו אמנם התם עשה לך כתיב ולא ליהושע ולכן כיון שמת משה נגזו החזירות ואין ליהושע רשות להשתמש צזהם ונגזו עוד צחייו אבל צמלחמת גוג ומגוג יחזור לנו משה רבינו עם החזירות ויתקע צחזירות ההם ויושעו בני ישראל ואולי מהאי טעמא נגזו עוד צחייו כיון שעדיין לא צא העת למלחמת גוג ומגוג ולהכניע האויב לגמרי גאולת עולם וחששו שלא יצא משה צעצמו קודם מותו להכניע האויב ליהושע צחזירות אלו והקצ"ה גדול העצה צוה לגנוחם קודם ואם שגיאתי השם הטוב יכפר.

ומעתה נחזור לדין וצמ"ש מיוצבת נמי קושית הפר"ד צדרך מנחמין שתמה דלא ראה לסמ"ג שהביא

סימן קצט

בענין למה אין מברכין על שופר הגזול

תשרי התשכ"ט בני יצ"א

כבוד ידידי היקר הרב הגאון המפורסם בע"ת ור"ח גר"ג
נ"א וכו' כש"ת מוהר"ח רווען (שליט"א) ז"ל בעמ"ח
ספרים חשובים.

אחדש"ג. בדברי תורה אשר שדר לן מר כ"ג זה דקיי"ל
דהתקע בשופר הגזול יא"ח והטעם כתב
הרמב"ם משום דאין גזל בקול ותמה מעכ"ג א"כ למה אין
מברכין עליו דכיון דאין זהקול שום איסור מפני שאין זה
גזילה ויכול לנאת אפילו לא נגע בהשופר ע"כ.

והנה נראה דפשיטא ליה לכ"ג כיון דאין גזל בקול הכ"ג
לכתחילה מותר וליכא איסורא זו אמנם לכאורה נראה
דאף דאין גזל בקול ויוא"ח זו ידי תקיעות אבל מ"מ איסורא
איכא ודוגמא לדבר (פסחים כ"ז) קול ומראה וריח אין זה
משום מעילה ומיהו איסורא איכא כמבואר בגמ' שם וע"ש
בתוס' ובתוס' סוכה כ"ג ע"א ד"ה אשה בשם הירושלמי
וזמהרש"א וז"ל פסחים שם ועיין עוד ר"ה כ"ח שופר של
עולה לא יתקע ואם תקע זו יא"ח וא"כ הכ"ג ודאי דלכתחלה
איסור אפילו דאין גזל בקול אלא דמ"מ התקע יא"ח ושפיר
אין מברכין מפני האיסור.

שנית נראה דהא פשיטא לן דהשופר מתקלקל ע"י תקיעתו
זו ואע"ג דקיי"ל סי' תרמ"ט ס"ה דמותר לטול
לולבו של חצירו שלא מדעתו ולצדק עליו וכתב המג"א סי'
תקפ"ו סק"ד דה"ה דמותר לטול שופר חצירו בלא דעתו
ולצדק עליו אע"ג דשופר מתקלקל קצת מ"מ פשוט דלא
קאמר המג"א אלא בלוקח שלא מדעתו לנאת זו אבל הגזול
שופר ובעלים מקפידים א"כ פשוט דמקפידים גם על
התקיעות שתוקע לנאת וכיון דהשופר מתקלקל ע"י התקיעות
וא"א לתקוע בלי שופר וא"א לשמוע קול שופר בלי שיתקע
עכ"פ בשופר ואפילו אם לא יגע זו כמ"ש ה"ה מ"מ איכא
כאן קלקול קצת לבעלים וממילא כיון דטעם לאיסור הצרכה
משום צו"ע צדק הכ"ג איכא טעם לזה דסוף סוף צו"ע הוא
שגזול השופר שתוקע זו הגם דאין גזל בקול מ"מ ע"י עצירה
הוא זה ועיין לבושי שרד שכתב ג"כ דאין לצדק כיון שהוא
בעצירה ע"ש.

וגדול"ה מוז מנאתי בס"ח סי' תשע"ב בחדש שטנף מחצירו
צרי"ה תפלה שכתוב שם זכרנו והתפלל זו כי לא
עלתה לו תפלה ראשונה וצריך להתפלל שנית והחיד"א
ומהרי"ש בהגהותיו אור"ח סי' תרנ"א תמהו עליו ע"ש ועיין
עוד ס"ח שם סי' תשע"א ובסי' רמ"ט ובחי' הארכתי זה
וינאתי לחקור אי שייך גזל צדאי כגון מי שיש לו ספר או

כת"י וכתוב זו דברים וזא אחד והציט זו ולמדו בע"פ בלי
נגיעה ועיין שו"ת בית שערים א"ח סי' שמ"ז בד"ה והרא"י.
ועיין ריטב"א סוכה דף ט' לולב וקרצן שאני שכן צאים
לרבות משא"כ סוכה א"כ י"ל הכ"ג בשופר שזא לרבות.

ובאמת כי דעת הריטב"א ז"ל דשופר גזול פסול משום
מזוה הצ"ע ועיין שד"ח כללים מער' מ' כלל ע"ז
ס"ק י"ח בשם ספר צית אב ועיין עוד לצו"ש יו"ד סי' רכ"א
סי"א ובשו"ת יעב"ץ ח"א סי' ס"א צמי שאסר ספרו על
חצירו אם מותר ללמוד זו ע"י הרהור עכ"פ מבואר דאפילו
על מראה וקול איכא איסורא א"כ אף כי לשמוע קול שופר
לא צעי רק השמיעה מ"מ כיון דצעי תנאי שופר ושיעור
שופר ועוד א"כ ע"כ דצריך השופר לקול ושפיר כתבו
הפוסקים דאין לצדק עליו.

ידי"ג דושת"ה בלב ונפש

מנשה הקמין

סימן ר

בענין אי יש לחלק בין קול דגול וקול דמעילה

ח' מרחשון התשכ"ט בני יצ"א

מע"כ ידיד נפשי הרב הגאון המפורסם ג"ה נ"א גר"ג ור"ח
בע"פ פ"ה וכו' כש"ת מוה"ר חיים רווען (שליט"א) ז"ל
בעמח"ס היקרים.

אחדש"ג בידידות נאמנה. יקרת מכתבו תוכו רחוק אהבה
קבלתי בזמנו והנני להשיב בזמנך האפשר
ולשתעשע בדבריו היקרים לי מאד. דדבר אשר כתב לדחות
את דברי ולחלק צין קול דמעילה דאף דאינו מועל בקול מ"מ
איסורא איכא וצין קול דגול דאף איסורא ליכא, לפענ"ד לא
הוי דיחוי ורא"י לדברי מדברי הרמב"ם גופיה בפ"ב דשופר
הנ"ל שכתב אחר שכתב דאין דין גזל בקול בחדא מחתא כתב
וכן שופר של עולה לא יתקע זו ואם תקע יא"ח שאין בקול
דין מעילה מבואר דהרמב"ם ז"ל ס"ל דדין קול של גזל ודין
קול של הקדש כהדדי נינהו וזוה כן זה ולזה כתב וכן שופר
של עולה כלומר דגם זה כשופר וכיון דקול של הקדש איסורא
איכא הכ"ג בקול של גזל זה לפענ"ד ברור מאד.

גם מה שיא"ח כ"ג לדייק מלשון הפוסקים דליכא איסורא ג"כ
בקול מדכתבו אין גזל בקול משמע אין דין גזילה בקול
הנה באמת לא הי' לדייק כן מלשון הפוסקים דהרי
הרמב"ם כתב מפורש כן ח"ל שופר הגזול שתקע זו יא"ח
שאין המזוה אלא בשמיעת הקול וכו' ואין בקול דין גזל, אלא
דמ"מ הדין אמת לפענ"ד כמ"ש דדוקא דין גזל אין זו אבל
איסור גזל יש זו ולכן לדייק הרמב"ם אין בקול דין גזל הכא

וגם בשופר של עולה ולא כתב שאין בקול איסור גזל ודין גזל משמע דדוקא שאין בו דין גזל שאין צ"ד דנין עליו אבל איסורא איכא.

וב"ש כ"ג דא"כ אי נימא דאיכא איסורא א"כ הו"ל מנהב"ע ואיך יא"ל בקול כזה גם כזה הרגיש רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל שכתב וז"ל וא"ת והלא נהנה בשמיעת הקול מנות לאו ליהנות ניתנו ע"כ מצוה דהקול אף דאית ציה איסורא ונהנה מזה מ"מ יא"ל ידי חובתו משום דמנות לאו ליהנות ניתנו וכוונתו דלענין דין גזל ליכא ולענין הגאה מאיסור מללה"ג, ובה ממיילא מיושב נמי מה שדייק כ"ג מגמ' ר"ה כ"ח אימתי וכו' ובמסקנא אמר רב אחד זה ואחד זה לא יא"ל ומאן דאמר יא"ל משום דמללה"ג חזינן מזה דבאופן דיש איסור בתקיעות לא יא"ל וכיון דינא בשופר הגזול ע"כ דאין כאן איסור, אבל הרי הרמב"ם ז"ל ביאר כל זה באופן יפה ונעים וממיילא פשוט לפענ"ד דגם בקול של גזל הגם דלית ציה דין גזל אבל יש בו איסור גזל כמו בקול דמעילה וכמ"ש במכתבי הנעיר צס"ד.

והיות כי אין ציה"מ בלא חידוש נראה עוד טעם לפמ"ש בגמ' צ"ק צ"ד ע"א ראצ"י אומר הרי שגזל סאה של חטין טחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד מצדך אין זה מצדך אלא מנאך ושם בסמוך עו"כ לא קאמר ראצ"י אלא לענין צרכה משום דהוה ליה מנזה הצאה צעצירה ועיין תוס' סוכה דף ל' ד"ה הא קנייא ביאוש שהקשו דקרי ליה מהב"ע אע"פ שקנאו צשינוי מעשה ות"י שאני צרכה דאיכא נמי הזכרה לש"ש ע"ש וציותר מצוהר צתוס' גיטין נ"ה ע"א ד"ה מ"ט דלענין צרכה ראוי להחמיר יותר. מצוהר דאף שקנאו צשינוי גמור ודיליה הוא ולית ציה גזל כלל מ"מ לא יצרך עליו דלענין צרכה שאני כיון שצב ע"י גזל אף דעכשיו כבר שלו הוא וא"כ כ"ש כשעדיין השופר גזול אלא שאין דין גזל בקול מ"מ הרי תוקע בשופר גזול ודאי דאין לצרך עליו ועיין שו"ת לחם שלמה א"ח סי' קי"ד וז"ל והנה צש"ע א"ח סי' תרמ"ט כתב המחבר דכל ד' מיניס פסוליס בגזול וגנוב צין לפני יאוש צין לאחר יאוש אבל גזל וקנאו בלא סיוע המנזה כגון גזל לולב ושופר כשר דקניא צשינוי מעשה ומיהו לא יצרך עליו ע"כ.

וב"ש כת"ר דדעת המחבר דלריך לצרך על השופר ולכן לא כתב צסי' תקפ"ו דאין מצרכין עליו וצסי' תרמ"ט גבי לולב כתב דאין לצרך והרמ"א הוא דכתב דגם אשופר אין לצרך, הנה כנראה מדברי הרמ"א והמג"א והאחרונים דגם הצ"י מודה בכולהו דאין לצרך ואדרבה הם דייקו מהצ"י אכל הני וצא זה וגילה על זה והא דלא כתב הצ"י בכל מקום משום דאטו תנא כרוכלא ליחשב ולילז ופשוט דהיינו טעמא דמגילה כמו בשופר ולולב.

ועוד לא-לוה מלין דהרי אית לן הראצ"ד בהשגות דכתב דאפילו יש גזל בקול מ"מ וכו' ועיין ה"ה שם וכיון שכן פשוט דאין לצרך על שופר של גזל אף דיוצא בו ידי חובתו.

וב"ש צפשיטות דליכא גזל צראי' כיון דאין גזל בקול, הנה לפמ"ש בקול נמי ודאי דאיסור איכא אלא דאין דין גזל בקול א"כ יש לומר דגם צראי' איכא איסור גזל וקצ"ת רמו לדבר מהיזק רא' מיהו לא אאריך צוה כעת.

וב"ש על דברי שכתבתי דהכא כיון דגזל השופר קפיד הבעה"צ ואין ליקח שלא מדעתו אפילו למנזה ודחה כ"ג מטלית שנוקח אדם שלא מדעתו שג"כ קי"ל שואל שלא מדעת גולן הוא ומ"מ מותר ליקח ולצרך ואין צוה איסור ולאחר צקשת סליחתו החילוק צוה פשוט דצטלית כיון שאינו לוקח אותו לגזלו אלא לצאת ידי מנזתו אכן סהדי דניחא ליה לאינש ליעצד מנזה צממוניה ומוחל ליה ולכן שפיר לוקח טליתו ואין זה בכלל גולן ושפיר גם מצדך עליו אבל הגחל טלית של חצירו שלא להתפלל בו רק לשם גזילה ודאי אפילו רצה להתפלל אח"כ אסור לצרך עליו ולהתפלל בו משום מנזה הצ"ע והכ"ג בשופר אס לקחו סתם כדי לצאת בו ניחא ליה לאינש דליעצד מנזה צממוניה ולא הוה בכלל שואל שלא מדעת ומצדך עליו ותוקע ויוצא ידי חובתו אבל הלוקח שופר לגזלו אכן סהדי דאינו רוצה שיגזלו זה ממנו שופרו ואינו מסכים לזה וממיילא מה שתוקע בו הוה תוקע בשופר גזול ולכן אינו יוצא בו לולי דליכא דין גזל בקול ומ"מ אינו מצרך עליו.

ידידו דושכ"ג בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן רא

בענין בעל תוקע שתקע סדר זכרונות ואחד צריך סדר מלכיות אי יוצא באלו התקיעות

ער"ח מרחשון התשמ"א בני יצו"א
מע"כ ידידי היקר מאד נעלה הרה"ג כו' ור"ח כש"ת מו"ה
יעקב צבי ריבא שליט"א.

אחדשבת צדידות. יסלת לי על האיחור וצדצר שאלתו צמה דמספקא ליה בצעל תוקע שתקע סדר של זכרונות וצא אחד שלא שמע סדר מלכיות אס יכול להוציא צתקיעות אלו וצ"ן לפתחי שעריס צרכות ח' ולס' פסקי תשובה צסס מנח' הגה"ק מרן מהר"מ אדמו"ר מגור צאחד הקורא ק"ש לצאת צוה צ' בני אדם אחד מכיון לשל ערצית

דיש חיוב פת דוקא כגון צליל חמשה עשר וכן צפורים דהו כפ"ח הגם דאינו חוזר בשציל על הנסים מ"מ משתה ושמתה הוא והגם דיוצא צלי פת עיין בזה"ט א"ע סי' ס"ב סק"י וצחו"פ סי' ח' אות ט"ז מס' גופי הלכות דציוס י"ד פשיטא דהוי כפ"ח וצט"ו מיציעא ליה ועיין מחלוקת מג"א וא"ר אי יש חיוב אכילת פת צפורים ועיין משנה הלכות ח"ז סי' ז"א.

סימן רג

בענין קטן ששמע תק"ש מעצמו אי יצא האב מצות חינוך או איפטר ממנה

עוד להג"ל

ג) **בקטן** שהגיע לחינוך ואמר לאציו שכבר יצא ידי תק"ש אי מיפטר בזה האב מחיוב שלו ולפוס ריהטא נראה דמלוי במחלוקת הראשונים דלהרמב"ן במלחמות ברכות דף כ' דחינוך מנזה דאציו הוא ואיהו לאו בר חיובא הוא כלל א"כ מה ששמע אינו כלום דאיהו לאו בר חיובא אלא על אציו חיוב לחנכו והרי לא חנכו א"כ צריך לשמוע שנית אבל לדעת רש"י ור"ן (מגילה י"ט ע"ב) דהחינוך הוא שהקטן יתחנך במצות והחיוב על עצמו מדרבנן ועיין סוכה ל"ח ע"א דעת רש"י כר"ן ע"ש ד"ה בן מצרך ועיין משנה הלכות ח"ג סי' רכ"ט ולדידהו לכאורה יצא וכן נהג עלמא דכל שהקטן אומר שקיים המנזה מאמינים לו אם לא שידוע בו שמשקר או שדרכו לשקר ואין הו"ג להאריך כעת יותר בזה.

סימן רד

בענין סעודת עיו"ב וארבעה מינים איזה מהם קודם אם אין לו לשניהם

עוד להג"ל

ד) **בדבר** שאלתו צמי שיש לו מעות לקנות סעודה לעיו"ב או לקנות לעצמו ארבעה מינים איזה מהם קודם ולפענ"ד פשוט דאכילת עיו"ב קודם דאכילת עיו"כ נמי מנזה הוא והשנית לפמ"ש רש"י ודעימי' דהמנזה לאכול עיו"כ כדי שיוכל להתענות א"כ האכילה הוא חלק מן התענית וע"ד שאמרו כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאלו התענה תשיעי ועשירי א"כ האכילה הוא בכלל וחלק מן הלאו של יו"כ שיש בו כרת וידועים דברי הגרע"א אי נשים חייבות באכילת עיו"כ משום דהו"ל מ"ע שהו"ג עוד נסתפקו האחרונים למה אין מצרכין על אכילת עיו"כ בברכת המנזה עכ"פ לדעת פשוט דאכילת עיו"כ קודם ובפרט שהוא שיוכל להתענות.

ואחד לשל שחרית ושניהם יצאו ושוב מנח צב' ויגד יעקב חקירה זו צב' דברים בחלק שירי מנזה דף קפ"ד.

הנה כבר כתבתי בזה תשובה לש"צ הגה"צ מפאפא שליט"א והבאתי רא"י מירושלמי פ"ב דמגילה ה"ב אבא בר הונא ורצ חסדא הוה יתבין כו' עיין בספרי משנה הלכות ח"ז סי' י"ט ומחותני הגאון מוה"ר פנחס מנחם אלטר שליט"א העיר לי מדברי אציו הגה"ק מהרא"מ זצ"ל אלא דמספקא לי לענין ק"ש אי יש לחלק בין זמן לזמן דזה זמנו בערבית וזה זמנו ציוס וחמנים מחלקים וגם לזה דקדקתי צט"ד דאין לחלק עכ"פ פשוט דיוצא בזה.

איברא דבר זה לכאורה לכ"ע לא מיציעא להו דיוצא דכוונת התקיעות בין מלכיות וזכרונות הגם דמחלקים הם כמבואר בשלה"ק ע"פ המקובלים ורבינו האר"י הקדוש מ"מ ע"ש התקיעות אחד הם בכל השמ"ע ולא דמי לתקיעות שזה צריך לפנייה וזה צריך לאחריה המבואר בש"ע א"ח סי' תקפ"ח דאפ"ה יצא כ"ש דידן ופשוט.

סימן רב

בענין אי ר"ה חשוב יו"ט לענין שיחשב בפ"ח

עוד להג"ל

ב) **בענין** ספיקתו אי ר"ה הו"ל בכלל יו"ט לענין שיחשב בפ"ח לצרך ז' ברכות ומקום ספיקתו כיון שיש סוברין דר"ה חייב להתענות בו ופסק המג"א דאם שכח לומר יעו"י צבהמ"ו אינו חוזר וא"כ יש לחוש דדין נמי דלא יחשוב בפ"ח אם לא צלילה דיש מנזה לאכול.

ולפענ"ד פשוט דר"ה בכלל יו"ט הוא דמקרי פ"ח חדא לפמ"ש המחבר א"ע סי' ס"ח ס"ח לענין סעודה שלישית דלא הוי כפ"ח והרמ"א כתב דהוי כפ"ח והשתא נהג עלמא כרמ"א ונתנו טעם או דאפשר דרגילים לצא פ"ח וי"א מטעם דרגילים לדרוש והדרשה הוא כפ"ח וצעה"ש כתב דעכשיו אין רגילין לא לדרוש ולא באים פ"ח ואפ"ה מצרכין וכתב דנראה דמדינא צריך לצרך לפי הנהוג אללנו דכשעושים ז"צ בסעודה שלישית מצבים במאכלים טובים ובמשקה ממילא דלא גרע מסעודת שחרית ע"ש ולפ"ז צר"ה נמי כיון שצמניאיות מצרכין בסעודה ובמאכלים טובים וכמבואר בש"ע לאכול בשר שמן ויין וכיוצא בו לסמינא טבא צלילה וציוס הו"ל כפ"ח.

ומה שטען מעלתו משום דאינו חוזר ציעו"י אם שכח והלא בכל יו"ט נמי דלכ"ע הוי כפ"ח ואינו חוזר כ"א בזמן

סימן רה

בענין ב' אתרוגים שנתערבו ושוב נפרדו מהתערובת

עוד להג"ל

ה) **ובדרב** שאלתו מי שנתערבו לו ב' אתרוגים פסולין צמד כשר ושוב נפרשו ב' אתרוגים מהתערובת אם י"ל על הנשאר שכשר משום דכל דפריש מרובא פריש והתרי שנפרשו הם הרוב והאיסור והכשר נשאר והציא דעת החו"ד סי' ק"י דלקיום מנות עשה צעינן ודאי ולא ספק ולא מהני צירור של רוב או חזקה רק צעי ודאי כשר.

הנה צעם שאלתו היכא דנפרשו ב' אתרוגים אי אמרינן דהאיסור י"ל עם הרוב ולא נשאר אלא האתרוג כשר לכאורה הי' נראה דלא הוא מחלוקת הראשונים הריצ"א וסיעתו שהציאו הסה"ת והמרדכי ספא"ט והש"ד סי' נ"א והסמ"ג לאוין קל"ב והגה"מ והטור סי' ק"ו דהיכא דעירה הרוטב מתחלה לכלי ולא הדגים (שנתערב בהם דג טמא) אפ"ה כולם איסורים דחוששין שמה נשאר הדג טמא צד מטעם צקוף כשמתמעט הרוטב ע"י עירוי עם מעט מים ורוטב עם כ' או ל' דגים עד פחות מששים וא"כ נאסרו אותן הכי ורבינו צריך צעל סה"ת חולק על זה והסכימו עמו שהפוסקים ועיין ש"ך יו"ד סי' ק"ו סק"א צאריכות גדולה וצרמ"א שם ב' הדעות ואין הז"ג כעת להאריך בזה.

ובידיהו צהא דלקיום מנזה צעי ודאי דבר זה מצוה צפוסקים עיין בהגהות צרוך טעם א"ח סי' תע"א סק"ה על קושית המג"א למה צריך צערב תאכלו מנות תיפוק ליה דצריך לאכול ציו"ט פת ותי' דפת הי' יוצא צמנה שנתערב בה חמץ ונתצטל צרוב דמותר צאכילה ואינו יוצא ידי חובת מנזה ועיין ק"ן סופר סי' קמ"ו שמתנה מירושלמי פ"ג דפקחים אר"י מה נן קיימינן אי צשרובו חמץ חייב כרת אי צשרובו מנזה יוצא ידי חובתו צפקס ומפורש דלא כצרוך טעם וצאמת כי אינו מוכרת כ"כ דקיי"ל שהי' הרצה עד שהי' שיעור אכילת מנזה ועיין מהר"ס שיק א"ח סי' קכ"ה וצילקה"ג א"ח סי' ל"ב אות י"א תשובה להגרע"א שכחצ ג"כ כצרוך טעם ועיין שו"ת תשורת ש"י מה"ק סי' תקע"ט צסס שו"ת מוצל מאש סי' י"ג דס"ס לא מהני לענין מנות ודלא כשו"ת השיב משה לענין מורכב צאתרוג וצמשנה הלכות ח"ה סי' ס"ה הארכתי קנת בזה.

ובב' חיים צרכה אות שכ"צ צאתרוג מורכב או גזול שנתערב צאחרים קודם יו"ט פלפל אי צטל משום דהו"ל דבר חשוב ולא נחית כלל לדינא דגם לאחר הצטול אכתי יש צו משום ודאי ולא ספק והמצטול לא הי' אלא ספק דרוב אינו עושה ודאי ע"ש ודו"ק.

איברא דנראה דבר זה מחלוקת ישנה הוא צשו"ת יד אליהו סי' פ"ח צס"ח שנמצא צו טעות ואח"כ נשכת מהו הטעות ונתערב ס"ת זה עם שאר ספרי תורה כשרים וכתב דצטל צרוב ועיין ח"ס יו"ד סי' רע"ז ומרן צשו"ת צית שפרים יו"ד סי' שס"ד כתב ממ"נ אם הטעות הוא צחסרות ויתירות ודאי ל"ש ציטול לצטל מה שחסר ואינו צעולם לעשותו כמו שהוא צעולם (ואין הצטול עושה יש מאין) אלא אפילו הטעות ציתירות ממ"מ הרי כתב הר"ן נדרים נ"ב דלמה דקיי"ל מצ"מ צטיל ועולין אין מצטלין זה את זה אין הפירוש צציטול שהעם נתצטל אלא שסם איסור נתצטל וא"כ ציתירות כיון דאין ע"ס אות או תיבה צטל ואיכא יתירות צס"ת איך אפשר להכשיר הס"ת ע"ש מה שציאר ועיין ר"ן נדרים נ"ט ע"ב דהתירא לא צטיל דהוי' אפשר לה להתצטל ולא ההעדר ושם איסור הוא הוי' ויש שמות איסורים נפרדים אצל שם היתר אינו הויה רק העדר שאינו אסור וההעדר אינו צטל וא"א להתצטל ולפ"ז פסול ס"ת לא הוי רק העדר שאינו צהכשר וההעדר א"א להתצטל ע"ש. וא"כ הכ"נ צדידן הרי כאן ליכא שם איסור אלא שאין כאן הכשר ופסול לא הוי אלא העדר שאינו צהכשר ואינו צטל כלל ודו"ק.

ידידו דושה"ט בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן רו

בענין אי מותר למלטל שופר או לולב לאחר שיצאו י"ח

ד' בשבת לסדר ושמעו אל ישראל בני יצו"א רם על כל רמים, והמפענח נעלמים, יחזורה לימי עלומים, תמים עם תמימים, ה"ה כבוד ידיד עלין וידיד נפשי האמתי הרב הגאון המפורסם מרי דחייטא כל רו לא אניס ליה אשכול הסופר עוד ינובון בשיבה ועליהו לא יבול וכו' כהדר"ג מוה"ר ישראל וועלין (שליט"א) ז"ל מלפנים ראב"ד בודאפעסט, ירושלים עיה"ק.

אחדש"ג צאהצת אמת וכו'. מתמת כי דבריו הטהורים עלי אהוצים השלכתי את כל הדברים אחר גווי ולהשתעשע בהם כפי מיקת הפנאי צדבר הערתו על מ"ש צמכתצי הקודם על מנהג הגרי"ל דיקקין צירושלים ז"ל שהיו תוקעין כמעט כל היום צתקיעות יען היה מסופק אולי לא י"א צקולות הראשונות וכ"ג הציא מזה ראייה דמותר לטלטל הלולב ג"כ לאחר שי"א צו ודלא כהירושלמי, וצעינתי כתצתי לחלק דכיון שהיה מסופק וכ"ש צפק דאורייתא אולי לא י"א צתקיעות, כה"ג ודאי דמותר לתקוע לד"ה עד שיוודע לו צצירור שי"א ואין זה ראי' ללולב שכבר י"א צמנחותו.

דעת הכל. (ואין לדייק עכ"פ מדברי רה"ג כיון דינא בכל אחד מהם האריך תקן ר"א כל הני אם אסור לתקוע צלי חיוב מאחר שכבר ינא וע"כ דמותר לתקוע לאח"כ זה אינו כלום דודאי צידם לתקן כן מאחר דעיקר האיסור ג"כ לא הוא אלא (מדרבנן). איברא דאפילו בספק דרבנן נמי אזלינן לחומרא שצריך לקיים עד שינא הספק מלבו וכמש"כ התוס' סוכה ל"ז ב' ד"ה כדי דאזלינן לחומרא בספק נייענוע הלולב צאיבעיא דלא איפשיטא אף דהספק הוא מדרבנן דמדאורייתא כיון דאגבזה נפק ציה. ועיין חידושי אנשי שם על הרי"ף ברכות נ"א אהך דהואיל ושאלו ראשונים אכן ניזל לחומרא ואף דהוא ספיקא מדרבנן עכ"פ להידור מצוה וכו' ע"ש.

ברם מה שהצירא ראייה להחיר תקיעות כל היום משו"ת אבני נזר סי' תמ"ח שאף שדחה ג"כ דברי השאג"א הציירא ראייה מאנשי ירושלים שנטליין לולביהן כמה פעמים ציום ואיך מותר לנטלו כל היום דהרי כתבו התוס' ריש לולב וערבה דנטיילת לולב אף בזמן דחזי למצוה איסור טלטול יש צו אלא שהותר בצביל מצוה וע"כ כיון דקצת מצוה יש צו כל היום הותר השבות לשום זה הואיל וכבר דחה הכי נמי בשופר יש לומר דקצת מצוה יש צו כל היום ושזב דומה ללולב ע"כ. צהא ודאי דקרו דברי כ"ג לפי שיטת האב"ג, וגם אני צמכצבי הראשון לא צמתי לחלוק ולא לסייע על עיקר דין לתקוע שופר לאחר זמן תפילה אלא שצמתי אז לומר דמהא דמהר"ל ז"ל אין ראוי וממילא אי צעינא יהיבנא ליה להאב"ג חידושו צוה.

איברא דדברי האב"ג הם תמוהים הרבה מה שהציירא ראי' זו ועשה עצמו כאלו לא ידע השאג"א הראוי זו הרי ראייה זו הוא צממת ראיית הט"ז צאו"ת סי' תקצ"ו בצ"ק צ' ח"ל ותו דא"כ גבי לולב נמי צתר דנפיק ציה יהיה אסור לטלו דחד טעמא הוא בשופר ובלולב משום שצות אחד וצממת מצינו צלולב ציקירי ירושלים להיפך וכו' ע"ש ופלא על צעל אבני נזר שלא עיין צט"ז צפנים עת כתבו ראי' לדבריו שנראה שם שהציירא ראייה זו מעצמו.

והשתא דאחית להכי אמיינא מה דנפל צליצאי דהא ראי' דאנשי ירושלים שהיו נוטליין לולביהן לאו מוכרתת היא וערבך ערבא צריך, חדא לפי מה שנדברנו צמכצבים הקודמים לדעת הירושלמי וכמה פוסקים דהכ"ג גם צלולב לאחר שהניחו מידו שזב אסור לחזור לנטלו ועכ"פ לאחר שהסקית דעתו ממנו, ודלא כאנשי ירושלים ויהא מוכרתת לומר דאנשי ירושלים לא הניחו הלולב מידם כל הזמן והוא עוד עוסק צמצוה אצל לאחר שהניחו הכ"ג דלא נטלו תו צידים. או שאר התיוריים שם. צ' דכבר השיג הח"צ ושאר אחרונים אט"ז ז"ל צראי' זו דהא כתבו התוס' צממה מקומות דתקיעת שופר שצות הוא משום שמה יתקן כלי שיר ועיין מג"א סי'

ובתב כ"ג ח"ל צרם אנכי צעניתי לא כן עמדי ועיין צשו"ת עונג יו"ט חאו"ת סי' מ"ז ע"ד השאג"א סי' ק"ג ועיקר ראייתו מהא דאמרנו צחולין דף פ"ד דמדקאמר הש"ס דלר"י לא משכחת כלל ספיקא דוחה יו"ט ע"כ דמותר לתקוע כיון דהותר קודם שינא לקיים מצוה הותר לו לגמרי ולהכי לא משכחת לר"י ספיקא דוחה יו"ט בתק"ש כיון שלא לצורך נמי ליכא איסור, וצעל עונג יו"ט כתב דראייתו יש לדחות צספק תקע ספק לא תקע צצרה צחוקת חיוצא קאי כמ"ש הרמב"ן צקדושין דף ס"ו דמי שמחייב קרבן יש עליו חוקת חיוצ כמו שיש על הטמא חוקת טומאה ע"ש וה"ה מי שמחייב צמצוה נמי יש עליו חוקת חיוצ וה"כ צשלא לצורך אסור לתקוע ואפ"ה ל"ל תוכיח מספק תק"ש אספיקא דכיסוי צכוי דמה לתקיעת שופר צספק דוחה יו"ט צספק תקע משום דצצרה צחוקת חיוצא קאי להכי ספיקא דוחה יו"ט אט"ג דאין ודאין דוחה שצת צצולין אצל כיסוי דהוא ספק השקול אי האי כוי חייב צכיסוי או לא וליכא חוקת חיוצ אין ספיקא דוחה יו"ט.

ונראה כוונת כ"ג צזה דהכ"ג כיון דכבר תקע ליכא עליו חוקת חיוצ כמו שיש על הטמא חוקת טומאה אמנם אי משום הא לפענ"ד לא איריא ואדרבה ראייה למתצבתי דנראה אפילו אי תקע כבר רק שמסופק דילמא לא ינא צזה דדילמא לאו היינו שצריך לתקוע א"כ אכתי צצרה צחוקת חיוצ דכמו שאמרין נטמא הרי זה צחוקתו עד שיוודע צמה נטמא הכ"ג כן הוא מאחר דהוא צחוקת חיוצ לשמוע קול שופר לא ינא מן החיוצ הזה עד שיוודע לו שינא קול שופר המחויב צו דאין ספק מוציאו מחוקתו וזה צרור צצ"ד וא"כ אדרבה תח"ת לכ"ג אשר הציירא ראי' לחילוקי צמכצבי הראשון דלא דמי תקיעת שופר מספק לנטיילת לולב מאחר שודאי ינא. ועיין שאג"א סי' ק"ג הנ"ל וקצ"ע.

אלא דלא צעינא לחזור אחר רחוקים דמינה מוכרתת שהרי ראינו צתקון ר"א שתקנו חז"ל לתקוע כל הג' סדרים מחמת ספק שאנן מסופקים איזה תרועה תוקעין כל הני קולות כמזון והרי שמעיקר התקנה כבר תקנו הכי שכל זמן שיסתפקו צתק"ש כל ספק שהוא דילמא לא ינא צתקיעתו יתקע כל כך קולות עד שיצטמ לכו שכבר ינא וממילא לא איריא מינה לנטיילת לולב, לאחר שינא ודאי.

הן אמנת דהרא"ש ש עוד ראשונים הציאו צשם רב האי גאון ז"ל דהני לאו ספיקות גמורות הן דמדאורייתא כולוהו תרועות הן גם התרועה גם השצרים גם שניהם יחד אלא שמפני שמקצת ישראל נהגו כן ומקצת נהגו כן ומקצתם היו עושין שניהם ולא נאה צמצוה לדורות שאלו יעשו כך ואלו יעשו כך תקן ר' אצבו לכל ישראל מנהג אחד, מ"מ אין זה

חכמים ותקנו לנורח ליכא משום כל תוסוף ומשום כל תגרע שהרי קצעו צ' ימים טובים וישנים צקוכה צשמיני (כשיטות דגס צשמיני ישנים צקוכה) מדצריהם כללו של דצר צכל מה שתקנו חכמים לנורח משום גדר וסייג ליכא משום כל תוסוף כמו שפי' הרמב"ם צס' המדע הכ"ג לנורח הרצו חכמים צתקיעות כ"ש צתקיעות מיושב למצות שופר ותקיעות מעומד לעלות צרכות צתרועה וחייצין אנו לעשות כדצריהם משום לא תסור ע"ע.

ומעם ראשון כתב שס צישוב הקושיא דלעשות מצוה שנפטר צה פעם אחת וחוזר ועושה אותה פעם אחרת כגון לאכול מצוה צ' פעמים או לטול לולב צ' פעמים ליכא כל תוסוף וכדאמרין צבהנים שמצרכין כמה פעמים ציום לציבור שאין זה כל תוסוף ובלבד שלא יחזור ויצרך ולפי טעם זה נראה דודאי מותר לחזור ולקיים אפילו כמה פעמים ציום ומעתה י"ל לטעם הראשון שמתר לחזור ולקיים המצוה כמה פעמים ציום א"כ הכ"ג תקיעת שופר כן וא"כ חוזר ותוקע כל כמה שרועה כמובן אכל לטעם השני דכיון שתקנו חכמים כן ליכא משום כל תוסוף א"כ תקיעות אחר התפלה שאינן מן התקנה כלל הכ"ג דאיכא צהו משום כל תוסוף ואסור לתקוע לאחר התפלה נמצא יכא לנו חידוש אחר וטעם אחר שאין לתקוע לפי טעם זה כל היום משום כל תוסוף ואפשר לוסיף מעתה דמהאי טעמא כיון דאסור עוד לתקוע ממילא נאסר השופר צטלטול וצתקיעה לאחר התפילה.

ובגליון הש"ע שלי רשמתי זה כמה שנים על דצרי הט"ז ח"ל עיין צס' המנהיג הל' ר"ה סי' כ"צ שכתב דעת הט"ז ח"ל וכתב רצ עמרו כי היה מנהגם אחר סיום התפלה לעשות תרועה לצדה לערצב את השטן וכו' ורצ האי כתב לא צתורת מנהג אנו עושין אלל מדכי אתא רבי יצחק ואמר כי מסיים ש"צ תקיעותיה ציצנה לא שמע איניש קל אודניה מקל תקועייה דצירושלים הא למדת שהיחידים היו רגילין לתקוע אחר התפלה ואם אינן עושין אין עכוב דצצר שכבר יכאו ידי חוצתן ע"כ וכ"כ צספר צצלי הלקט סי' ש' הל' ר"ה ח"ל מצאתי צצס ר"ס ור"ע גאונים ז"ל לאחר תפילת מוסף מנהג וכו' לערצב השטן ורצינו האי גאון ז"ל כתב אין אנו עושין כן צתורת מנהג ולא שמענו מאבותינו שנהגו כן אלל שהיחידים מתעסקין כל אחד כתאותו כי הא דכי אתא ר' יצחק וכו' ע"ש הרי דכתב מפורש שתוקע כל אחד כתאותו והיינו כפי רגונו וליכא ציה שום איסור ולא מצוה.

עוד מצאתי להריטב"א ר"ה דף ל"ב ע"ב ד"ה מתני' שופר וכו' שכתב ויש שואלין א"כ האיך לא אסרו תק"ש משום צצות ואינה שאלה וכו' אכל לדחות מצוה גופה צומנה הקצוע אינו צדין וכו' שא"א נמצאת מצוה זו מתצטלה מכל

תקפ"ח סק"ד וצח"צ סי' ל"ה וממילא לא דמי ללולב דליכא רק משום טלטול לולב ולא כן צשופר דאיכא צו איסור טלטול וגם צצות דתקיעה ומרחק רצ איכא צינייהו והט"ז לשיטתו דס"ל צסי' תקפ"ח סק"ה שכתב ליישב קושית המזרחי דאין שום איסור צצות צר"ה צשופר אכל האחרונים הציאו ראייה דכן איכא צצות וכמו שכתב מפורש צח"צ הנ"ל וצ"ע אצעל אצ"ג שלא הרגיש צכל זה.

עוד אמרתי לחלק קצת צין לולב לשופר שהרי אמרה תורה צלולב ולקחתם לכס ציום הראשון וגו' ולא נמנה תורה שיעור לזה אי רגע כמימריה או כל היום וגם החכמים לא נתנו שיעור כמה צריך לצאת ולכן איכא למימר דאפילו כל היום עכ"פ ציום הראשון הוא אכל צתקיעת שופר אף שאמרה תורה יום תרועה מ"מ הרי נתנו חז"ל שיעור כמה תקיעות מחויב לתקוע וכמה תרועות וכיון שתקע כשיעור שנתנו לנו צוה יכא מצותו ואין לו לתקוע עוד וצפרט שהוא לערצב השטן והוא צצעה שיושב הקצ"ה על כסא דין צר"ה וזה צשלש שעות הראשונות וצכל היום אין שוב מצוה ויש לדחות זה כמובן.

ובמה שכתבתי יש לדחות גם ראייתו שהציא האצ"ג שס עוד מהא דערצי פסחים דרצב הוי שתי חמרא כולל יומא דפסחא כי היכי דניכול מנה טפי לאורתא ואף דיוצאין צכוית אחד חשוב מצוה מה שאוכל אחר כך הכי נמי חשוב מצוה מה שתוקע כל היום, ולא דמי כלל לא מצעיא לפי טעם הראשון הרי הכא צאכילת מצוה ליכא שום איסור ואדריצה הרי ראוי מצוה לאכול כל היו"ט וכיון דהוה מצוה אכל ממנה הרצה להראות צציות המצוה וכמו שאמרו צצצת דמותר לצצוע אכולה שירותא ולא מחוי כרעצתנותא משום חצוב מצוה, משא"כ צשופר דאיכא איסור צטלטולו מאי ראי' היא זו וכ"ש אי יש גם איסור צתקיעות משום גזירה וזה פשוט. עוד משום טעם דתקנו חז"ל שיעור הכ"ג צמנה לא תקנו אלל שעכ"פ יאכל כוית מצוה אכל לית ליה שיעור ומותר לאכול מצוה כל פסח. וכ"ש למ"ד דצכל צצעה האוכל מצוה מקיים מצוה צאכילתה וצאתרה דליעול ירקא ליעול מצוה אכל צתק"ש דאיכא איסור טלטול וגם גזירה דתקיעות לא דמי כלל.

ולעיקר הלכתא הואיל ואתא לידן נימא צה מילתא דלכאורה נראה דהלכה זו תלי' בצאשלי רצריצי ולפוס ריהטא אמרתי דתלוי צצ' תירוני הריטב"א דלכאורה קשה להני פוסקים דפשיטא להו דתוקע כל היום אמאי לא חייש משום כל תוסוף דכיון דצצר קיים המצוה איכא כל תוסוף אכל הריטב"א ר"ה דף ט"ז כתב חז"ל ועוד י"ל שאין כל תוסוף אלל צמה שמוסיף מדעת עצמו כגון כהן שמוסיף צרכה אחת משלו וכן ישן צשמיני צקוכה צמתכוין למצוה אכל צמה שעמדו

אשר לכן נראה דדין זה הוא מחלוקת הראשונים ולט"ו יש לו ראיות מדעת המנהיג, ושכזלי לקט, ורצ האי גאון, ז"ל, ופי' הראשון שצריטצ"א הנ"ל וגם התוס' פי' הט"ו כוותיה וא"כ כל הפוסקים שפי' הא שמעתתא דר' יצחק בלא שמעו עדיין מ"מ אפשר נמי דס"ל דציו"ט מותר לאחר התפלה וכדעת הט"ו בזה ודעת הר"ן ז"ל דבתקיעת שופר ליכא שבות גמור כולו מקילין בזה לתקוע, אלא שדעת הח"ס לחלוק דהתוס' כתבו מפורש דליכא שבות בתקיעת שופר בחנם ברה"ה ומי' הריטצ"א השני דליכא נמי משום כל תוסין ואין צידי להכריע צין הני אריות ומי שדעתו רחבה וכו', וצפרט שגם הרש"ו וצמ"צ ועוד אחרונים נראה דפסקו שלא לתקוע בחנם, מה לן ליכנס בדחוקים ברה"ה כיון דגם לאחרני ליכא בזה מצוה אלא שמוותר לתקוע ולדעת האוסרים איסורא איכא וצרה"ה שב ואל תעשה עדיף לפענ"ד וישב ועסקו בצורה ויקיים מצוה ממש וה' יאיר עיני.

ידיד נפשו באמת המכבדו בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן רו

בענין היוצא במנעלים ביוה"ב
אי חייב משום היוצאה

י"ב תשרי התשל"ז בני יצור"א

מע"כ הרה"ג ור"ח חר"פ נר"נ אי"א כש"ת מוה"ר חיים
פסח פעטמאן שליט"א בעמח"ס תורת חיים ד"ח בני"א.

אחדשבת ת"ת בכבוד כראוי. כרגע עיינתי בדבריו היקרים כפי צקשתו בצפרו ת"ח ח"ד (דף כ"ח) במחלוקת המנ"ח עם הגרש"ג דהמנ"ח מצוה ש"ג העלה דהיוצא ציוה"כ צמנעלים לרה"ר מלכד שעובר על ועניתס דהוא אחד מהחמשה עניינים עובר נמי משום הוצאה לפי מש"כ רש"י עירובין פ' המוצא תפילין דאיסור כל תוסין עושהו כמש"א וחייב משום הוצאה הכ"נ אתא איסור נעילת הסנדל ומשוי ליה כמש"א וצשו"ת הגרש"ג א"ח סי' ל"ו חולק עליו דע"כ לא כתב רש"י דאיסור כל תוסין משוי עליו כמש"א אלא גבי תפילין דמנד תפילין עצמן לאו תכשיט הוא ולא מלבוש נינהו רק דחשיב כחכשיט מאד מצוה התורה בחול ולכן שפיר מסתבר דצ"אופן שאין לובשין אותו צימות החול חוזר הדבר למנהגו של עולם דתפילין לא הוי תכשיט ולכן מי שלובש צ' זוגות תפילין ציחד כיון דמשום איסור כל תוסין אין לובשין כן לעולם צימות החול שפיר הוי זוג השני עליו כמש"א אבל במקום דהוי מלבוש ותכשיט צע"ס מאד עצמו בלא ענין המצוה כה"ג אף שיש עליו איסור ללבוש מ"מ כיון שהוא מאד עצמו מלבוש לא נחבטל מיניה שם מלבוש.

ישראל לעולם ואינה נעשית והאיך יאסרו לגמרי ויסתרו מה שצוה תורה וכו' וכיון שהתירו לזורך מצוה התירו לגמרי אפילו להתעסק כדי שילמדו שתיעשה המצוה ולפרסם הדבר שאין נקוד איסור בתקיעה ציוס זה וכו' הרי שכתב נמי מפורש הריטצ"א ז"ל דהתירו לגמרי אפילו להתעסק.

ובשאלות ותשובות מן השמים סי' פ"ה ועוד שאלתי על שיש מקומות שתוקעין צראש השנה אחר התפלה אם ראוי לעשות כן אם לא והשיבו הוא הדבר אשר דברנו אליך למה תרצה עוד בדבר הזה הלא תדע כי בכל זמן שישראל צנער והקצ"ה מרחם עליהם ויוצאים מן הדין לשלום השטן צא ומתמרמר ומתחנן לפני אדון עולם וכו' וצאותו זמן שהוא עושה זה וישראל יאלו מן הדין צריך לתקוע לו כבתחילה ויאלו בשלום וכו' ומשמע דס"ל דצריך לתקוע לאחר התפלה וצהגרות שם הביא וז"ל בתשובה"ג שעת"ת סי' ס"ה וששאלתם אגון שופר של ר"ה כי מנהג הגאונים להתריע אחר סיוס התפלה תרועה גדולה כדי לערצב השטן אני ראיתי להשיבכם כי אין אנו עושים כן בצורת מנהג ולא שמענו מאבותינו נהגו כך אלא שיחידים מתעסקים כל אחד ואחד כתאותו מהא דכי אתא רב יצחק בר יוסף וכו' למדנו שהיו רגילים הראשונים השיחידים תוקעין אחר התפילה ולא שחייצין כי ש"צ מו"יאין ידי חובתו. אלא מצוה מן המוצחר להתריע אחר סיוס התפלה וכדי לערצב השטן ושפיר דמי למיעצד הכי ואם אין עושין כן אין צכך כלום וכו' ע"ש ועיין רמב"ן על התורה פ' צהר עה"פ ציוס הכפורים מה שחלק על רש"י ומה שכתב שם.

עב"פ נראה דדבר זה הוא מחלוקת הראשונים ז"ל וקצת נראה דתלוי בצירוש הא שמעתתא דכי אתא רבי יצחק ואמר דציבנה היו תוקעים לאחר התפלה אבל התוס' והריטצ"א ועוד פי' דהני תוקעין היינו מי שלא שמעו עדיין היו ולכן היו תוקעין ועיין ט"ו הנ"ל וכן משמע בצאורות חיים הל' ר"ה ס"ק י"ז, והר"ן שבת דף ד' צד"ה אמר רב ציבי צא"ד וז"ל וטעמא דמילתא משום דרדיית הפת ותקיעת שופר לאו שבות נינהו אלא עובדין דחול צעלמא וכל היכא דלא עבד איסורא ואיכא לורך היום שרו כי אורחיהו והיינו דאמרינן צפ' צתרא דר"ה בתקיעת שופר דמתעסקין עם התינוקות כדי שילמדו ואפילו צצצת ואי הוו שבות גמור לא שרינן ליה צמקום מצוה דצשופר גופיה אמרינן אין חותכין אותו לא צדבר שהוא משום שבות ולא צדבר שהוא משום לא תעשה אלא דחאי מפני שאינו שבות גמור כל שהוא לורך היום מותר כדרכו וכל שאינו לורך היום אסור אפילו צשינו ע"ש. (וצוה מיושצת תמיהת הח"ס על הט"ו ז"ל דתקיעת שופר שבות הוא שהרי אית לן הר"ן דס"ל דלא הוי שבות וכן כתב הריטצ"א הצאתיו צסמוך צס"ד).

ובמה שכתב בשם הרמב"ן עה"ת דתפילין היינו טעמא דקראו התורה טוטפות על שם שמתקשטים בו בראש מלבד המצוה הוא קישוט על פני האדם ונהי דבחול אינו מקשט אלא בזוג אחד מ"מ שם תכשיט עליה מצד עצמו בלאו מצוה וכו' הנה לפענ"ד חפשתי בספרי רמב"ן שלפני ולא מצאתי כן בדברי רמב"ן ז"ל דתפילין הוה קישוט על פני האדם וז"ל הרמב"ן שלפני צפ' בא אצל רבותיו יקראו הדבר המונח בראש טוטפות כמו שאמרו לא בטוטפות ולא בסנטיטין ואמר ר"א איזוהו טוטפת המקפת מאזן לאזן והם בעלי לשון שמדברין בו ויודעין אותו ומהם ראוי לקבלו וכו' והנה לא זכר הרמב"ן ז"ל כלל דתפילין הם קישוטין ולא כתב רק שטוטפות הוא דבר המוקף מאזן לאזן אלא דטוטפות שאמרו בגמ' פרק צמה אשה יוצאה הוא מקפת מאזן לאזן וממילא לשון טוטפות הוא משם זה וטוטפות דצמתני' הוא תכשיט משום שנעשה של זהב והוא איך של זהב כמו שפי' שם שהוא איך של זהב זה הוה תכשיט אצל אין מזה ראוי לתפילין דהוה תכשיט בפני עצמו, אם לא משום מצוה, דודאי לא הוה תכשיט כשאינו מצוה ולא קישוט בפני עצמו.

ובעיקר דברי המנ"ח לפענ"ד ז"ע רב דלפי שיטתו הגונז מנעלים בשבת וינא צהם יהיה חייב על הוצאת שבת כיון שאסור ללכת צמנעלים גנוזים וי"ל דכיון דבשאר מנעלים מותר ללכת גם הוא מודה דאיסור כה"ג אינו עושה משא ומסוה האי טעמא יש נמי לישב לכאורה דא"כ היונא בכלאים או בשעטנו בשבת נמי יתחייב על הוצאתו שהרי מוציא הוא איסור ואסור ללבוש וצמנעלים הרגיש בזה וכתב דלא מצינו בשום מקום שחייב על הוצאתו כה"ג ועיין פמ"ג סימן ש"ח דמי שיש לו משכון של גוי אסור לטלטלו וצ"ע א"ח סי' ש"ח סעיף מ"ז בשעטנו של ישראל אי הוה מוקצה ועיין משנה כלאים פ"ה מ"ה מוכרי כסות ותמיס דעים סי' קכ"א מחלוקת בעה"מ והראב"ד ז"ל אי יש מוקצה בשל עכו"ם ועיין רמ"א א"ח סי' ש"י ס"ב וצמנעלה הלכות ח"ה סי' מ"ז. איצרא דהפמ"ג א"ח סי' י"ג סק"ד כבר כתב לחקור בלבוש טלית של כלאים בשבת חייב כרת כיון דאסור ללבוש כלאים הוי כמשוי דאינו דרך לבישה והא דפרש"י שבת (קל"ט ע"ב) דהיונא בטלית שאינה מצוינא כהלכתה חייב חטאת משום דצניעות הוי משוי ואמאי לא משום הטלית כיון דאסור לילך בלא צניעות זה אינו דבשבת ליכא איסור כיון דאינו יכול לעשות צניעות כמ"ש בצמנעלים משא"כ במלבוש כלאים אמרינן דאיסורו משוי לי' כמשאוי ע"ש (והגם שדברי הפמ"ג ז"ע מגמ' שבת שאמרו דמכשירי צניעות אינן דוחין שבת אפילו לר"א משום דצידו להפקיר הצגד וא"כ הכ"נ ובתשובה הארכתי). ולפמ"ש הכ"נ כיון דמותר ללכת בשאר מלבושים הכ"נ מלבוש של שעטנו אם ינא בו אינו חייב על

וב"ת תמה עליו מהא דאמרו שם בשבת זמן תפילין הוא קמיפלגי דת"ק סבר שבת זמן תפילין ופרש"י וכיון דזמן תפילין הוא איכא כל תוסוף אחי איסור כל תוסוף ומשוי ליה עליו כמשא ורבן גמליאל סבר שבת לאו זמן תפילין הוא ופרש"י והיינו טעמא דשרו ליה רבנן להלכה משום דתכשיט היא הלכך כל כמה דהוי תכשיט שרי ומשום צ"ת ליכא הכא דאין כאן מצוה תפילין כלל אלא כשאר מלבוש בעלמא עכ"ל ולפי דברי הגרש"ג מה קאמר אינו אלא כשאר מלבוש דעלמא הלא תפילין אינו כשאר מלבוש וכל עצמו לא נקרא תכשיט אלא משום מצוה תפילין וצשלמא על זוג אחד י"ל דאע"ג דבשבת ליכא מצוה תפילין מ"מ כיון דבחול לובש זוג אחד משום מצוה תפילין שם מלבוש עליו אף בשבת אצל זוג השני אין עליו מצוה לעולם להניחם ביחד הוי כמשא ואין לומר משום דכל אחד ראוי למצוה תפילין נקרא מלבוש זה אינו כיון דאינו לובשו כדרך שלובשין בחול אינו מלבוש דאף מלבוש ממש אם אינו לובשו כדרך שלובשין אותו בני אדם הוי משא ומעולם אין לובשין צ' זוגות יחד ולכן דחה דברי מהרש"ג דר"ג ס"ל דתפילין עצמן הם תכשיט לגוף האדם ולכן נקראו טוטפות וכמ"ש הרמב"ן על התורה וז"ל אצל רבותיו יקראו הדבר המונח בראש טוטפות וכו' על שם שמתקשטים בו בראש מלבד המצוה הוא קישוט על פני האדם וכו'.

ולפענ"ד דברי מהרש"ג נכונים ומה שהקשה לו דבשלמא זוג אחד שם מלבוש עליו אצל זוג השני אין עליו מצוה להניחם לעולם יחד והו"ל כמלבוש שלובש שלא כדרך שלובשין אותו בני אדם בחול והוי משא לאחר הסליחה זה אינו דכיון דקיי"ל מקום יש בראש להניח שני תפילין הו"ל כלבוש שני מלבושין זה על גב זה שמותר ללכת בהם בשבת אף שאין לובש ואין דרך ללבוש צ' מלבושי חורף זה על גב זה מ"מ כיון דתרוייהו הו"ל מלבוש ראוי ללבוש מותר ללכת בהם בשבת ולא אסור ללכת בשני מעילים זה על גב זה עיין ש"ע א"ח סי' ש"א סל"ו (הגם דבשתי חגורות נחלקו הפוסקים) והכ"נ צ"ב תפילין כיון דתפילין בעצם תכשיט הוא בחול בשבת נמי מותר ללכת בהם ואין חילוק בין זוג אחד לזוג שני בזה, כיון דמקום יש בראש להניח שני תפילין ודמיון מעכ"ת ה"י עולה יפה כגון שהי' מניח זוג השני במקום שאין שם מקום הנחת תפילין וכגון שהי' מניח ג' זוגות אז הו"ל דין מלבוש שלבוש שלא כדרך בני אדם ללבוש כיון שאינו ראוי בלבוש מוקם ללבוש תפילין אצל לכל שהמקום ראוי להניח תפילין והתפילין הם תכשיט או מלבוש בחול בשבת נמי מותר ללכת בהם כמו שני מלבושים זה על גב זה שיונא בהם פי' לדעת ר"ג דשבת לאו זמן תפילין הוא והו"ל תכשיט ודין שאר מלבוש בעלמא אית ליה, וזה ברור בס"ד.

אינו חייב על הוצאתו ויש להאריך בזה אלא שאין הז"ג ורק לקחתי איזה רגעים לכבוד התורה.

ידידו המברכו בפתקא טבא בלב ונפש
מנשה הקמן

סימן רח

בענין תפילין אי הוו תבשיט או מלבוש

מוצי"ט ש"ת התשל"ז בני יצו"א

מע"כ ידידי הרה"ג ור"ח ברוך חו"פ צ"ת ג"א וכו' כש"ת
מזה"ר חיים פסח פעמאן שליט"א בעמח"ס ת"ח ד"ח.

אחדשבת כבוד כראוי. יקרת מכתבו קבלתי בעידנה
דאין הלבלר יוצא בקן קולמוסו והגם כי
גדרתי צעדי שלא להשיב דבר אחד פעמיים מפני טעמים
כמוסים שצדי מ"מ כיון שקצרתי כאן מנאמתי לחובה להוסיף
ציאור לדברינו במכתבי הע"ר.

במחלוקת ת"ק ור"ג עירובין ז"ה ע"כ שם משני דכ"ע
אית להו דרז שמואל בר רב יצחק והכא בשבת

ומן תפילין קמייפלגי דת"ק סבר שבת זמן תפילין ור"ג סבר
שבת לז"ת הוא ופרש"י דת"ק ס"ל דלאו תכשיט נינהו וכ"ש
דכיון דזמן תפילין הוא ואיכא צ"ת ומשוי להו עליה כמשאוי
עכ"ל ולכאורה ז"כ דכיון דטפי מן המנחה לאו תכשיט נינהו
א"כ ממילא הו"ל צלי טעם דצ"ת דכיון דלאו תכשיט ולא
מלבוש נינהו הו"ל משאוי ולמ"ל טעם דכל תוסף לשוייה
עליה משאוי. איברא דז"ל רש"י ומשום הנלה לא מישרו ציה
טפי מן המנחה דלאו תכשיט נינהו נראה לכאורה דקאי אעיקר
תפילין דלאו תכשיט נינהו וא"כ אפילו זוג אחד אף דשבת
ז"ת מ"מ משום מנחה אמאי התירו לו להביאן כיון דלאו
תכשיט נינהו והו"ל משאוי ואטו משום דז"ת הוא ואיכא מנחה
להניח תפילין מותר להוציא משאוי בשביל מנחה.

ולבך נראה ציאור הדברים דודאי תפילין כשהם לעצמם
לת"ק לא הוי תכשיט ולא מלבוש ומיהו משאוי לא
הוי לפ"מ דקיי"ל שבת ז"כ אימתר המנחה משאוי על ראשו
פטור ואת"ל אנשי הוצל עושין כן בטלה דעתו אלל כל אדם
ועיין רמב"ם פי"ג מהל' שבת ה"ד וכיון דהמנחה משאוי
על ראשו אינו חייב א"כ בתפילין נמי לא הוי משאוי אפילו
דלא הוי תכשיט ולכן עכ"פ זוג אחד ככדי מנחתו התירו לו
כיון דלא הוי אלא דרבנן וכיון דדרך לנאח בהם בחול ודרך
מלבוש הוא ינא מכלל משאוי כיון שכן דרך ללבוש בחול לשם
מנחה ולא לשם משא ולכן ככה"ג התירו להכניסם זוג זוג
משום דכיון תפילין ומיהו טפי מן המנחה לא התירו כיון דלאו
תכשיט נינהו צע"ס ולא מלבוש ולשם מנחה נמי אסור לנאח

הוצאתו אבל צמנעלים שאסור לנאח בשום נעלים הו"ל משא
לדעת המנ"מ.

זמח שנלפענ"ד דמעיקרא לא קשיא מידי ולא דמי הני
אהדדי צמנעלים צאמת לא אסורים ציו"כ וציו"כ לא
אסור נעילת מנעלים אלא משום עינוי ונעילת מנעלים הוה
צכלל מענוג לכן אסור נעילת הסגדל משום דלא הוה מעונה
ומה"ט קיי"ל דאם ירדו גשמים ורובה לילך לציחו מציהכ"ג
או להיפוך והוא איסטניס מותר לנעול מנעליו עד שמגיע
למקומו (מהרי"ל) הביאו הרמ"א א"ח ס' תרי"ד וכן החיה
כל ל' יום והחולה כיוצא בה וכן מי שיש לו מכה צרגלו וכן
מחמת עקרב וכיוצא בו שלא ישכנו מותר כל אדם לנעול
מנעליו וצאם יש צאריך רפ"ש וטיט כתב הט"ז דכ"ע כאיסטניס
בזה ועיין באחרונים וא"כ צאמת נעלים הוה מלבוש ציו"כ
נמי אלא דאסור ללבושם במקום שיש בהם משום עינוי אבל
צמקומות שלא חששו משום עינוי מותר לנעלם וא"כ אין שום
איסור על המנעלים דנימא משום דאסור ללבוש חייב על
הוצאתם אפילו להמנ"מ אבל צתפילין כיון דאיכא כל תוסף
חייב על הוצאה.

ועיין ציה דף צ' ע"כ שבת דעלמא תשתרי וכו' וכתב
הצעה"מ איכא דקשיא ליה כיון דאוקימנא צתרגולת
העומדת לאכילה היכי סליק אדעתין למימר שבת דעלמא
תשתרי והלא אין התרגולת עומדת לאכילה בשבת כי היכי
דתשתרי צינתה ומוקיס לה צשיש לו חולה של סכנה צתוך
ציחו שאף התרגולת עצמה מותרת לאכילה ותמה על מי זה
דהא מילתא דלא שכיחא הוא ומי צאופן אחר ועיין רש"י
ור"ן שם וצשאר ראשונים ומעתה לא מיציעא לדעת הי"ש
מקשים דאפילו משום חולה שיש בו סכנה לא הוה הבינה
מוקפה כיון שראוי לו עכ"פ לחולה שיש בו סכנה א"כ כ"ש
הכא דראוי לו לדידיה צרפ"ש וטיט וכיוצא בו אלא אפילו
לצעה"מ דס"ל דמילתא דלא שכיחא הוא ועיין תוס' פסחים
מ"ז ע"כ חוש"ב"ס מילתא דלא שכיחא הוא והוא כסצרת
הצעה"מ מ"מ רפ"ש וטיט וחולה שאין בו סכנה שכיחא הוא
וא"כ לא נעשו מוקפה המנעלים כלל דראויים הם צאופן כזה
והצ"ו וי"ל דתפילין נמי הרי מותר צתפילין רק אותן תפילין
שהם צאיסור צ"ת נעשים משוי וא"כ הכ"ג צמנעלים והוי
תפילין דומיא דמנעלים כיון דעכשוי אסור צמנעלים אלו וצ"ע.

עב"פ נלפענ"ד פשוט דצהא נחתין וצהא סלקינן דמלבוש
גמור צין שהוא של איסור כגון צגד שעטנ"ו או
איסורי הנאה כגון צגד של ערלה וכיוצא בו וצין שהוא צגד
של היתר אלא שהיום גורם לו שלא לנאח בו כגון מנעלים
ציו"כ וכיוצא בו כיון שהוא צגד גמור וראוי ללבוש ולבוש
שבת או ציוה"כ ונאח בו הגם שחייב על איסור הצגד אבל

ועיין תוס' שם ד"ה וכו' אלא נראה הטעם משום דלא מקרי מלבוש אלא במקום שרגיל להניחו בחול ובגמ' נמי קראהו מלבוש והוא משום דהוה דרך מלבוש אבל מלבוש לא הוא אלא תכשיט מכת מצות פאר שעליו.

ועיין מאירי עירובין הג"ל במשנה ולא סוף דבר וכו' אלא אף לדעת האומר שבת לז"ת שהלכה כן מקילין צו מפני שמ"מ אין בהנחתם חיוב מטאת אחר שהבאתם דרך מלבוש ולא דרך משוי במקום הלכת כחצי קודש הקילו רג"א שנים שנים כלומר שהקילו להכניס דרך מלבוש שנים בראש ושנים ציד מפני שאף בדרך זה לא הופקעה תורת מלבוש מעליו מצד מה שאמרו מקום יש בראש שראוי להניח בו שני תפילין ומסתמא אף ציד כן הא ביתר מכן אינו דרך מלבוש אלא משוי.

שוב מצאתי במפרשי היס שכתבו בתשובה קמא להגרע"א בדברי רש"י ח"ל כיון דע"י צ"ת ליכא מצוה ממילא הוה משא כיון דלאו תכשיט הוא אבל אם הי' תכשיט באמת אין איסור צ"ת משוי ליה משאוי דאין ענין איסור צ"ת לחייב מטאת דשבת ח"צ מאד וכו' ע"ש ועיין חמדת ישראל (להגרמ"ד) קונט' דרך חיים סי' ז' אות ז' שכתב ג"כ הכי בפשיטות.

ובבמה שחזר וחזק סברת כ"ג דאסור לנאת צשני מלבושין זה על זה אלא כשיש לו הנאה אבל כשאין לו הנאה אסור לנאת הנה באמת כי צש"ע שם כתבו מפורש צסי"א סל"ו מותר לנאת בשבת צשני מלבושים זה ע"ג זה צין לנרכו צין לנורך חצירו צין שהם שני חלוקין צין שהם שני סרצלים צין שהם שתי חגורות זו ע"ג זו ואפילו אין מלבוש מפסיק ציניהם וכתב המ"צ צין לנורך חצירו אע"ג שאין לו שום הנאה בזה אפ"ה לא חוי כמשוי כיון דדרך מלבוש הוא (ואפילו להרמ"א שחולק צשתי חגורות ורמותי עליו במכתבי הצעיר מ"מ משמע מדברי הפוסקים דלכ"ע אין איסורו אלא מדרבנן הגם דמשמעות הר"ן קצת דהו"ל דאורייתא יש לדחות עיין שעה"ס אות קס"ה ודו"ק). וממילא מה דמציא מצ' כובעים נמי אינו ראוי הגם שנחלקו גם בזה האחרונים אבל פשט דשמעתא דצ' מלבושים מותר עכ"פ לכ"ע לא הוי דאורייתא ועיין עירובין ז"ה כאן אפילו תימא ר"מ התם דרך מלבושו כחול שויהו רבנן וכו' התם דבחול כמה דצעי לציס לענין הלכה נמי שרי ליה רבנן והנה פשוט דבחול כמה דצעי לציס אפילו אין לו הנאה וכל זה בשבת התירו להגיל א"כ ליכא איסור דאורייתא לכ"ע בכל אלו והבן כי קצתתי.

ועיין מאירי ושאלו בגמ' שהרי לענין דליקה בשבת פסקנו במס' שבת שלושש ככל מה שירצה אף ביתר ממה שאין דרכו בחול ולבוש ומוליא ופושט וחוזר ולבוש ופושט אפילו כל היום כולו ות"י זה דהתם דבחול כמה דצעי לציס

בשבת מדרבנן עכ"פ משום שמא יפסק לו רצועה במקום ציון הקילו אבל זוג השני לא התירו לנאת בהם כיון דליכא מצוה וטפי מן המצוה לא התירו כיון דלא הוי תכשיט. ובאמת כי די לו לרש"י בטעם זה לתוד כיון דלאו תכשיט נינהו לא התירו לו חו"ל להכניס זוג שני אלא שהוסיף רש"י טעם אחר דלת"ק אין זה רק משום איסור דרבנן ולכן לא התירו לו חו"ל אלא דהוא איסור דאורייתא ולכן כתב וכו' ש וכו' כלומר דהאי וכו"ש הוא טעמא אחרונה דאסור מדאורייתא לת"ק להכניס ולא דוקא מדרבנן משום דאיכא צ"ת ואתי איסור צ"ת ומשוי עליה כמשאוי נמנא דהאי כ"ש הוא טעם שני דברי שא כתיב ומשום הלכה לא מיישרו ביה טפי מן המצוה ולא מיישרו משמע שמדרבנן לא התירו לו וע"ז מסיים וכו"ש דמשום צ"ת משוי עליה כמשאוי. וצ"ל טעם של צ"ת לא הי' עליה איסור דאורייתא.

ור"ג ס"ל דשבת לאו ז"ת הוא והא דשרי ליה רבנן להלכה (דלנאת בהם גם ר"ג מודה דאסור בשבת) משום דתכשיט הוא הלכך כ"כ דהוי תכשיט שרי ומשום צ"ת ליכא הכא דאין כאן מצוה תפילין כלל אלא כשאר מלבוש בעלמא עכ"ל רש"י הקדוש. ויש לדייק בדברי מאוה"ג רש"י ז"ל חדא שפחה בתכשיט וסיים במלבוש שכתב והיינו טעמא דשרי ליה רבנן להלכה משום דתכשיט הוא וסיים דאין כאן מצוה תפילין כלל אלא כשאר מלבוש בעלמא והשניית דאי הוה כשאר מלבוש אמאי לא התירו לו רק משום ציון תפילין אפילו צלי ציון תפילין נמי יהא מותר לנאת כשאר מלבוש דעלמא (ו"ל קצת קושיא זו, עיין תי"ט ספ"ק דעירובין ובהגהות הגרע"א שם וז"ע).

וא"ש נראה דרש"י ס"ל דמה שאמרו בגמ' דרך מלבוש שרי מ"מ לא אמרו דתפילין בעצם מלבוש הם כשלעצמן דבמציאות אין התפילין מלבוש ואין התפילין תכשיט אפילו לר"ג ואין שום אדם לובש תפילין לשם מלבוש לא בחול ולא בשבת אלא דכיון דבחול לובשם לשם מצוה ודרך לצישתם בחול הוה דרך לצישה בשבת נמי וכיון דתפילין איקרו פאר דכתיב פארך חבוש עליך והגם דאין אדם לובש תפילין לשם תכשיט ולהתקשט בהם לשם תכשיט בעלמא אלא לשם מצוה מ"מ כיון שלובשם לשם מצוה עכ"פ והם נקראו פאר הו"ל תכשיט בכת המצוה והו"ל דרך לצישה בכך וא"כ בשבת נמי התירו לו להגיל משום דתכשיט הוא בחול והו"ל דרך לצישה בשביל זה ודין מלבוש לענין הלכה אבל להוציא צלי ציון לא התירו דבעצם לא הו"ל מלבוש ממש ולא הוי מלבוש רק מכת המצוה. ועיין ר"ח שם ח"ל ור"ג סבר שבת לאו ז"ת הוא ומשום כחצי הקודש שרו ליה רבנן דרך מלבוש כדרך שראוי לו ללבוש וכיון שיש לו מקום ללבוש בו צ' תפילין התירו שנים

מהרש"ג ז"ל פי' על הריטב"א ר"ה דף ט"ז שדייק שהעיד הקצ"ה שראוי לומר מלכות בר"ה וכו' אלא שלא קבעו חובה דזה פלא גדול כיון דמ"מ חיוז אמירת מלכות וזכרונות ושופרות אינו אלא מדרבנן איך אפשר לומר שיעיד הקצ"ה לעשות כן.

והמהרש"ג ז"ל השיב לפי מ"ש בס' אמונת חכמים לחכם מחכמי איטאליא ליישב צ' תמיהות גדולות בש"ס בר"א דתקן תשר"ת תש"ת תר"ת הואיל ושכחו מהי תרועה וקשה הימכן שיכחו ישראל מה שעושין בכל שנה שנית דבכתיב האר"י מבואר דכולן זריכין לתיקונים ולא מחמת ספיקא הם ולכאורה דברי האר"י הם נגד הגמ' דמבואר מחמת ספיקא וכן הקשה קושיא זו לענין תפילין דרש"י ור"ת והציג שם דאלו ואלו ניתנו מימות משה רבינו אלא שלכל אדם נתנו רק תר"ת וליחידי סגולה נתנו מאה קולות וכן לענין תפילין דרש"י נתנו לכל אדם ודר"ת ליחידי סגולה ונשכחו אחיה נתנו למי וחזר ר"א וסדרם כולם לכ"א ודברים האלו הוצאו בשו"ת מהרש"ג מהדורא תניינא יו"ד (סי' ל"ז) וזוהי אחי שפיר דברי הריטב"א דהקצ"ה העיד שראוי לומר מלכות בר"ה ומה דייק שראוי ליחידי סגולה לתקוע בר"ה כל היום עכ"ל כ"ג.

הנה שו"ת מהרש"ג אין לי לעיין בדבריו הקדושים ובעיקר דברי הריטב"א גם אני צעניי הצאתי דבריו בספרי ח"א מדור השו"י סי' י"ח ד"ה בהערה צ' ופירשתי שם דברי הריטב"א כפשוטם דס"ל ז"ל דכל תקנת חו"ל שתקנו ומנאו לו אסמכתא בתורה אין הכוונה שאסמכוהו כדרך סימן ורמזו בעלמא דלמה להו סימנין וכי כמה תקנות תקנו ולא הצריכו לסימנים כלל ואמאי משתנים אלו מאלו ולזה ס"ל שכוונתם בזה לומר שהקצ"ה בשעת מתן תורה ראה בחכמתו לכמה תקנות שראויים להתקן במשך הדורות דור דור לפי זמנו והעיר עליהם ברמזיה בתורה ולא כתבם בתורת חיוז משעת מתן תורה אלא שאם ירצו החכמים צומנים ההם ויערה עליהם רוח ה' לתקנם לקבל עליהם חובה יעשו חובה שכך העיד הקצ"ה שראוי ונכון שאם ירצו החכמים יתקיים הרמז שהיה בתורה בלי חובה ויעשה חובה מהיום והלאה וממילא באו החכמים ורצו לתקן התפלה זו ותקנוה כמובן.

ומה שהשיב המהרש"ג ז"ל אהא קושיא דהאיך אפשר ששכחו תק"ש ע"פ אמונת חכמים, אמונת חכמים בס"ד יש לי אבל ספר אמונת חכמים אין לי אבל קושיא זו לאו חדתא היא וקושיא הראשונים היא וכבר הקשו זו לרצ האז גאון הביאו הרא"ש וראצ"ה סי' קנ"א הביא ירושלמי פסחים פ"ו ה"א והלא א"א לז' שזעוה שלא יחול י"ד להיות בשבת ולמה נתעלמה הלכה מז"צ ומשני ליתן גדולה להלל ופריך

לענין הלכה שרי ליה רצנן כלומר שלענין מלבושים אעפ"י שאין דרכו בחול אלא צי"ח מ"מ אם רוצה ללבוש יותר אין מוחה בידו ומעתה אף בשבת לובש כל מה שיוכל ללבוש ועוטף כל מה שיכול להתעטף אבל בתפילין שבחול א"א לו ללבוש אלא זוג אחד ומשום צ"ת אף בשבת אינו מניל אלא זוג וכו' ע"ש. וזוהי יתבאר דברינו הקודמים ג"כ.

ולא אמנע מלהעיר מה שתמוה לי אצל הגרש"ג ז"ל שם בתשובה ל"ו הנ"ל דמספקא ליה אי אשה נמי יכולה להכניס זוג זוג וכתב דלא מנא להפוסקים שיחלקו בזה בין איש לאשה ושז מנא בהמג"א סי' ש"א סקנ"ד ותניא שאוסרים לאשה ע"ש. ופלא כי באמת דבר זה הוא מחלוקת הראשונים ז"ל עיין מאירי הנ"ל שכתב דתלוי בזה אי אשה יכולה לקיים מ"ע שהו"ג וכיון דמיכל בת שאול הניחה תפילין א"כ אשה נמי יכולה לקיים מ"ע זו וא"כ אשה שמנאה תפילין נמי מכנסת זוג זוג וכתב וגדולי המפרשים חולקין לומר שמאחר שהאשה אין חייבת בתפילין אם מוסיאחם בשבת אינה מכניסתם הואיל ואין זה דרך מלבושה בחול מתורת חיוז ע"ש ולכאורה מאי קשיא שאינה לובשת מתורת חיוז סוף סוף לובשת וליהוי דרך מלבוש וז"ל דס"ל דהחיוז הוא דעושהו דרך מלבוש עכ"פ מחלוקת הראשונים הוא ועיין שעה"מ פי"ט מה"ש הכ"ג שהציג דעת הראצ"ד דאסורות ודעת הרשב"א דמותרות להכניס ועיין יד אליהו סי' ט' ובשעה"מ בטעות ציין לסי' י'.

ועיין עוד מהרש"א עירובין הנ"ל ובתו"ט שם ובתו"ט ספ"ק דצינא ובהגהות רע"א שם וביד אליהו הנ"ל.

אלו דברי ידידו הושה"ט ושכ"ג וכאש"ל וי"ר שיזכה ליתן מפרי עטו ולהרביץ תורה ברבים עדי יבא ינון ולו יקחת עמים החותם בלב ונפש

מגשה הקמן

סימן רמ

בענין ביאור דברי הריטב"א ר"ה מ"ז שהקב"ה יעיד על דבר דרבנן ובתקנת ר' אבהו בתקיעת שופר

ד' בשבת לסדר ושמעו אל ישראל בני יצו"א רם על כל רמים, והמפענה נעלמים, יחזרוה לימי עלומים, תמים על תמימים, ה"ה כבוד ידיד עליון וידיד נפשי האמתי הרב הגאון המפורסם מרי דחיטי כל רז לא אניס ליה אשכול הסופר עוד ינובון בשיבה ועליהו לא יבול וכו' כהדר"ג מוה"ר ישראל וועל"ן (שליט"א) זצ"ל מלפנים ראב"ד בודאפעסט-ירושלים עיה"ק.

אחדשבת"ר. על התדשות אני בא אשר הביא כ"ג מה ששאל זה ארבעים שנה לפני הגאון

ס"ל כהאמונת חכמים ופלא על הגאון מהרש"ג שלא הרגיש בדברי הריטב"א אלו ואולי באמת הרגיש רק שאין לי ספרו היקר לעיניו.

וליישב הקושיא כבר מלתי אמורה לפמ"ש במשנה ר"ה פ"ד מ"ז העובר לפני המזבח צו"ט ר"ה השני מתקיע פי' המתפלל מוסף ובגמ' דבשעת השמד תקנו כך שגזרו שלא יתקעו והיו אורזים להם כל שש שעות של זמן תפלת השחר לכך העבירו התקיעה מתפלת השחר לתפלת המוספין וכחצ הר"ן תקיעת יו"ט ברכות המוספין וקודם לכן היה הכל בשחרית, וממילא שפיר מובן שכיון שעכו"ם גזרו עליהם ממש שלא לתקוע וודאי בכמה מקומות הלכתי שלא הניחו לישראל לתקוע בר"ה כמה שנים ולאחר שבטלה הגזירה חזרו לתקוע שכתו במשך הזמן דלא היו תוקעין בכל שנה ונהגו במקומות שונות בתקיעות שונות עד שבא ר"א ותקן הכל על קדר כנלפענ"ד.

ולרוב הטרדות אקצר והגני חוזר מעין הפתיחה בתפלה לה' לאריכות ימים ושנים טובים דשנים ורעננים בבריות גופא ונהורא מעליא מנאי ידיד נפשו באמת

מנשה הקבן

סימן רי

בענין וידוי לאחר השמ"ע ושלש עשרה מדות לנוהג נוסח ספרד בביהמ"ד אשכנז

ב' לסדר היום ברכה התשמ"א בני יצו"א

מע"כ ידידי רב חביבי הרב הגאון ור"ח נו"נ כש"ת מוה"ר שלום שפירא שליט"א משגיח בישיבה הקדושה טעלו.

אחדשבת"ת צדידות נאמנה. יקרת מכתבו הגיעני בדבר השאלה היות שבישיבתו מתפללים אשכנז וכ"ת מתפלל נוסח ספרד שיש משום ואל תטוש תורת אמך ונפשו בשאלתו בענין וידוי ושלש עשרה מדות לאחר השמ"ע שנוסח אשכנז שלא לאמרו ונוסח ספרד הנוהגים ע"פ האר"י הקדוש ז"ל לאמרו ולענין וידוי הגם דלר"ך כוונה ימירה הורה לו כ"ק אדמו"ר מסקווירא שליט"א לאמרו כיון דע"פ האר"י לר"ך לאמרו ואי משום דלר"ך כוונה ישתדל לכוון כפי האפשר ויפה הורה וכן אנתנו מורים מכבר, וכ"כ בשו"ת רש"ש סי' קל"א.

ברם בשאלתו לענין אמירת י"ג מדות איזה דרך ישכון בו אור ובכמה סידורים נדפס דיחיד יאמר צנגינות וטעמים כקריאת התורה וכ"ת פקפק על זה כיון דאנן מפסקין אחר תיבת ונקא, והוי פסוק דלא פסקיה משה ובשלמא אי אמרינן ליה דרך בקשה אמי שפיר ואי נימא

הראצ"ה דלמה לא צעי בפלוגתא דר"ע ור"י בן נורי במלכיות זכרונות שופרות דנחזי היכי תקון ואיך שכתוהו, ועיין ברכות ל"ג ע"ב מכדי אנכה"ג תקנו להם לישראל ברכות נחזו היכי תקון. ועיין גליון הש"ס ברכות כ"ב והבאתי קצת דברייהם בספרי הנ"ל סי' ט"ו. גם הריטב"א והר"ן הביאו קושיא זו בר"ה ושאר הראשונים ז"ל.

איברא דבעיקר הקושיא והתירוץ אף דהם דברים משמחי לב אבל לא ניתנו להאמר לרבינו הריטב"א ז"ל דהריטב"א צעמנו ז"ל בשלמי המסכת דף ל"ד ע"א בשלום הברייתא בד"ה ונשאל כתב ח"ל ונשאל רבינו (האי כ"ל) ז"ל וכי קודם שבא ר"א לא ילאו ישראל ידי תקיעות שופר שהרי נראה שהיה הדבר ספק ציניהם ענין התרועה כדאמרן בזה ודאי פליגי ואין ספק שהכרעה היתה להם בדבר כי האריך אפשר שבמנוה כזו שהיתה בכל שנה לא ידעו אמתתה ולא ראו אלו לאלו איש מפי איש עד מרע"ה איך היה נוהג, והשיב הוא ז"ל כי בזדאי תרועות תורה בכל א' מאלו צין בגווחי צין צילולי שכוונת התורה בתרועה לעשותה מקולות ושצרים ובתחלה היה עושה זה שצרים וזה יצבות כפי מה שגראה לו שהוא יותר יפה והיו כולן יוצאין ידי חובתן והחכמים היו יודעים כן אבל המון עם היו טועין שהיו סבורין שיש חילוק ציניהן ושלא ילאו אלו או אלו וכדי להוציא מלבן של הדיוטות וגם שלא תהא תורה כשתי תורות צא ר"א לעשות כ"א אלו ואלו וגם הוסיף תרועה א' משלו כי נתן דעת לתקן התרועה בכל מיני קול נשבר שאפשר הנוהגין וכו' ונמצא לרבינו האי שפיר יוצא אדם בכל אחד מן הסימנים כשעשה אותם ג"פ וכו'.

אבל יש אומרים הא דר"א ספיקא ממש הוי ובזדאי שבדורות הראשונים היו נוהגים התרועה כמו שראו למשה אבל אותה תרועה בטלה בדורות התנאים והאחרונים שהרי התורה אמרה סתם תרועה קול נשבר כדרך שאדם עושה בשצרו וסגנון א' אמרה תורה לכולם ואין הדורות שווין בדבר שהרי תמצא צמיני הניגונין ענין קול שהיה קול מנגן לדור שעבר וחזר קול תמרור לדור אחר וכן אמרו בענין התרועה כי לא היו בדורות אחרונים מריעים על שצדם כדרך הראשונים וגם יש שמריעין בשמיהן או בשלשתן פעם בזה ופעם בזה ואינו יודע איזה מהן כשרין הזה או הזה ולכך הוצרך ר"א לתקן זה מעתה אין אדם יוצא בתקיעות שנוהגין לעשות מעומד תשר"ת למלכיות ותש"ת לזכרונות ותשר"ת לשופרות דהא ספקא הוא וממ"נ הצי' מהם שלא כראוי וכו' ע"ש מה שהאריך.

וא"כ הריטב"א לשיטתיה לא ס"ל כפי' האמונת חכמים אלא או כרבינו האי או כיש אומרים דתרווייהו לא

והנה בשל"ה ובסידור יעצ"ך (מיד אחר השמ"ע קודם תחלה) כתבו ג"כ דיקרא הב' שמות בחילוף אתצ"ש מצפ"ך מצפ"ך ואף אף צלי ניגון הטעמים מותר לקרותם ובשערי צדק בשם המקובלים כתב דל"ל י"ג מדות אפילו דרך קריאה והצרכי"י כתב דיכול לומר דרך קריאה בטעמים ובש"ג הביא דהרדב"ז כתב אני מן המחמירין שלא לומר וכ"כ הרשב"ש בתשובה סי' קנ"א שהביא דאצ"ו הרשב"ך תמה אפסק של הארחות חיים בשם רבינו נתן שאין מנהג ליחיד הממענה לומר י"ג מדות ותמה למה שהרי הוא אינו אלא כקורא בתורה שלא אמרו חכמים אלא דבר שבקדושה אין לאמרו פחות מעשרה ודבר שבקדושה לא הוא אלא קדיש וקדושה וצרכו והרשב"ש בנו השיג עליו דאין מה דאמרינן הוא מהא דר' יוחנן דאמר ויעבור ה' על פניו ויקרא אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור וכו' א"כ אין לאמרו אלא כדרך שהראהו הקב"ה למשה מסיני.

ופלא מה שראיתי בקצה המטה שהביא לעצמו מתשו' הרשב"ש דעת ר' עמרם גאון דיכול לאמרו בדרך קריאה בטעמים ולא מצאתי לזה שום רמז ואדריכה הרשב"ש מביא ראיה לעצמו שלא לאמרו כלל וז"ל ומצאתי בסדור ר' עמרם גאון ז"ל הכי אמר רבינו נתן ז"ל אין מנהג אללנו לומר יחיד י"ג מדות וכו' ואין רשות ליחיד לומר אותן בתפלתו אלא בצבור ולואי כשהצבור מתקצצין ומתענין ומכוונין לצום לאציהם שבשמים הקב"ה מרחם כו' ולפיכך הקב"ה מרחם עליהם וכו' ולפיכך אין אומרים אותה אלא בצבור ע"כ. הנה לא כתב כלל בדרך קריאה מותר אלא כתב בסתם שאין לאמרו ביחיד וז"ע. ובזכ"א הספרדי ח"א אות ו' נמי דעתו דאפילו בניגון וטעמים לא יקרא אלא באתצ"ש וא"כ לכאורה איך לן דעת התה"ד והט"ו ומג"א דבדרך קריאה מותר ולעומתם דעת הרשב"ש והרדב"ז וש"ס בשם המקובלים וזכ"א דאין לאומרו אפילו בדרך קריאה אשר לכן לפענ"ד נראה דש"ו וא"ת עדיף וכן אני זוכר כד הוינא טליא קבלתי דכשמתפלל ביחיד דולג מן ויעבור עד וסלחת וכלל השנה לפענ"ד אפילו לומר בא"ת צ"ש ז"ע אצל צעשי"ת דמבואר כן בצרע"ח יש לומר בא"ת צ"ש אפילו ביחיד והעיקר שכל כוונתו יהי' לש"ש.

והיות כי הזמן בוגד בי הנני מוכרח לקצר והקוצרים אומרים לו יברכך וי"ר שיזכה ללמוד וללמד ולהרביץ תורה ברבים ויתקבלו תפילותיו בתוך שאר תפילות לרחמים ולרצון בעת רצון הימים הבאים לקראתנו לטובה לכתובה וחתומה טובה בספרן של צדיקים לחיים טובים ארוכים ושלוה לו ולכל הגלויים אליו ידידו החותם בלב ונפש

משנה הקמן

שיקרא כל הפסוק כיון שלא נדפס בסידורים הו"ל דברים שבכתב שאי אהה ראוי לאומרם בע"פ. ובקצת סידורים כתוב שלא יאמר ויעבור וי"ג מדות וחבל להפסיד ורצ אחד אמר לו מעה"ש סי' תקפ"א סי"ג שהביא מפרע"ח שער הסליחות לומר השני שמות בא"ת צ"ש, ואם נאמר כותיה יש לעיין באיזה ניקוד לאמרו.

והנה כמה שהעיר אהני פוסקים שכתבו שיאמר דרך קריאה התורה בנגינות וטעמים שא"כ הו"ל פסוק דלא פסקי' משה, יפה העיר וכ"כ בשו"ת דברי יעקב סי' ד' אלא דהוא סיים שם שצריך לגמור כל הפסוק והוצא בקצה המטה סי' תקפ"א אות מ"ח ודבריו נכונים דהגם דדברים שבכתב אי אהה ראוי לאומרם בע"פ מ"מ הרי כתבו התוס' דהוא דוקא להוציא אחרים אצל לעצמו מותר, עוד אמרו דוקא בצבור ויחיד מותר עוד אמרו דבדבר הרגיל מותר ומה"ט סמכו העולם לומר פסוקי דזמרה ושיר של יום ועוד כמה פסוקים שאומרים בע"פ, הגם שבדרך תפלה הוא, ועוד דלא אמרו אי אהה ראוי לאומרה בע"פ אלא פסוק שלם אצל איזה תיבות ליכא קפידא, ועוד שהרי באמת הכי נמי רוצה לומר בדרך תפלה אלא מפני שאסור לו לומר הרי הוא אומרה בדרך קריאה וא"כ הו"ל ג"כ בכלל תפלה, וכבר אמרתי להעיר על דברת הפוסקים שפלפלו לענין קידוש ע"ש שמתחיל ויכולו והא כל פסוק דלא פסקי' ולכן מתחילין והיה ערב והיה צוקר ומרן הח"ס ז"ל התחיל מן וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד והיה ערב והיה צוקר מפני ששם מתחיל הפסוק וכן אף נוהגין אצתרי"י שאנו מתלמידי תלמידיהו"ן ומ"מ הרי כיון שהקידוש הוא נוסח תפילה א"כ שפיר לית זה משום כל פסוקי וי"ל, עכ"פ לדידן נראה דיכול לסיים בע"פ, ומיהו טוב לזאת אפילו לספיקתו יכול לציין הני תיבות החסרים בסידורו.

אלא דלעיקר הדין אי שפיר ראוי לעשות כן הנלפענ"ד דהנה בש"ע א"ח סי' תקס"ה סי"ה כתב וז"ל אין היחיד ראוי לומר שלש עשרה מדות דרך תפלה ובקשת רחמים דבבר שבקדושה הם אצל אס צא לאומרם דרך קריאה בעלמא אומרים הג"ה וכן אין ליחיד לומר סליחות או ויעבור (מהרי"ל בשם א"י) ובעה"ש סי' תקס"ה לא הביא כלל הא דיאמר בא"ת צ"ש בשם הפרע"ח שהביא בס' תקפ"א. והנה בא"ר הוצא בפמ"ג בנ"ז כתב שגם צעשי"ת אין לומר ביחיד וללא כוונהגים ושכן משמע בספר התניא והשל"ה ע"ש משמע לכאורה די' מקום לחלק בין עשי"ת לשאר ימים וזה הוא מנהג העולם לומר צעשי"ת לפי עדות הפמ"ג בזמנו וא"כ י"ל דצביון לא הביא העה"ש הא דיאמר בא"ת צ"ש דבכל השנה ס"ל שלא יאמר כלל או יאמר דרך קריאה אלא צעשי"ת כיון דמבואר בצרע"ח שער הסליחות לומר כן הביאו ופסק כן לענין סליחות דוקא והו"ל כעין מכריע בין הפמ"ג ומנהג העולם.

לאחר חיתום שטרות נפל מילתא צליצאי דהנה הפוסקים נקטו צפשיטות די"ג מדות מתחילין צב' שמות האמנם צאמת מנינו זזה מחלוקת קדום צאיזה מקום מתחילין י"ג מדות, רבני ספרד (צמוס' ר"ה י"ז) והוא רבינו נסים שמתחילין י"י ו' וגו' השני ורבני צרפת הר"ת מתחילין שס הראשון ומציאין רא' על שיש פסיק צין שס ראשון לשני ולהוהר צאידרר מתחיל א-ל רחוס ומנון י"ג חיקוני אריך ועד"ו פי' צמגלה עמוקות פי' ואתחנן אליך ה' אקרא (תהלים ל') על שס ראשון כדברי רבני ספרד שאינו רק קריאה צעלמא ואל י"י ר"ל השס השני אתחנן שס מתחיל תחנה ולפי דעת ר"ת שפי' מהשס הראשון והציא רא' ממה שמתחילין העולם כשהש"ץ אומר ויעצור העס אומרים י"י ו' ולפי ר"ת יתפרש הקרא אליך ה' ר"ל להשס הראשון שהוא קודם שחטא אקרא ואל י"י לאחר שיחטא אתחנן צריך לצקש מתנת חנס ולפי דברי הוהר שמתחילין י"ג מחילין מן א-ל רחוס ע"ש צאריכות ועיין צהג"ה על התוס' שס ציאור הי"ג מדות מספיקתא ועוד ולפי"ו הי' אפשר לומר דיס כאן ס"ס ספק אי קיי"ל כוה"ק דשמי שמות צכלל לא הו צכלל הי"ג מדות ואת"ל הו אפשר כחכמי ספרד וספק כר"ת וציפילו את"ל כר"ת אפשר דקיי"ל דדרך קריאה מותר לכ"ע ויש להאריך צזה מ"מ לדינא נראה כמ"ש צס"ד.

הנ"ל

סימן ריא

בענין גדר הפטור של האובל שלא בדרך אבילה מה הוא

ב' לסדר ואת הבנים תקח לך וגו' התש"מ בני יצו"א מע"כ אהובי חתני כבני בנש"ק כו' ברקאי כש"ת הרב הגאון מוה"ר ארי' אלמיר שליט"א עם צפירת ביתו בתי היקרה הצדקנית מרת מרים מלכה תחי'.

אחדשה"מ צאהצה נאמנה. ותחלת דינו של אדם צד"ת אשר שלחת ונסתפקת צהא דשלא כדרך אכילתו דפטור אס הטעם משום שאין זה קרוי אכילה או דנקרר אכילה רק שאין כאן הנחת אכילה ועיקר איסור אכילה משום הנחה הוא כמבואר צגמ' צמתעסק ובלע חלב חייב שכן נהנה ושלא כד"א אין כאן הנחת אכילה ונפי"מ לגיד הנשה שאין צו ענין הנחה ודקדקת מגמ' פסחים הכל מודים צכלאי הכרס שחייב צפילו שלכד"א מ"ט דלא כתיב צהו אכילה ועוד כתבת דנפי"מ צמנוה שלכד"א צחס לא נקרא אכילה לא ינא ואס אין זה חשוו למנוה לכאורה אין צריך הנחה ואדרבה מללה"מ, וכתב שתורה שצע"פ הוא ואולי צבר דברו מזה רק שאין לך הזמן והכח לעיין.

והאי תנא צמאי דסליק פתח צרישא לענין לצאת ידי חובת מנוה צאכילת שלא כדרך אכילתו הנה חקירה זו קנתה מקומה צמל"מ פי"ה מיסה"ת ושגורה צפי ת"ח הגס כי צבר קדמוהו הת"ח חולין ק"כ וצסמוך אי"ה אציאנו. ולכאורה יש להעיר מתוס' קידושין ל"ח ד"ה אקרוב עומר והדר אכול שכתבו צירושלמי מקשה למה לא אכלו מנה מחדש ויצא עשה דצערב וידחה ל"ת דחדש ומתוך דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דאחר הדיבור א"נ י"ל דגזירה כוית ראשון אטו כוית שני ע"ש ואי נימא דשלא כדרך אכילתו יוצא ידי מנוה אכתי אמאי לא אכלו מנה מחדש הרי אפשר לאכול שלכד"א וליכא ל"ת דחדש ומקיים וע"כ דלא ינא כה"ג מנוה מנה וגס לתי' שני גזירה כוית ראשון אטו כוית שני הרי צידו לערב דבר מר ויאכל וליכא למיחש כוית ראשון אטו כוית שני, וצוה נדחה נמי תי' הגאון מוה"ר יונתן אייבשיץ ז"ל שתי' משום דנשתכחו שיעורין צימי אכלו של משה וליכא למימר יצא עשה דמנה וידחה ל"ת דחדש דשמא יאכל פחות משיעור וליכא עשה או יאכל יותר ועל העודף אינו דוחה ולהנ"ל הרי צידו לערב צו דבר מר ויאכל שיעור גדול עד שיהא צרור שאכל כשיעור מנה ואפי"ה לא עבר אאיסור חדש שלכד"א אכל וע"כ דאינו יוצא צכה"ג.

ואולי יש לדחות דהרי קיי"ל דאין מצטלין איסור לכתחלה ולא מיצביא לדעת הראצ"ד דמדאורייתא אין מצטלין ודאי אחי שפיר אלא צפילו להרמז"ס ודעימי' דמדרבנן והכי קיי"ל ואכתי לא גזרו צעבור הארץ שלא לצטל מ"מ לפמ"ש מרן כק"ו צצית שערס א"ח סי' רי"ג דאפילו לדעת הרמז"ס דלא הו דרבנן זה דוקא צאקראי צעלמא אכל המכוין לצטל איסורים צכל עת כה"ג לכ"ע אין מצטלין מדאורייתא וצמקום אחר הארכתי צזה ולפי"ו הכ"נ כיון דצריך לצטל לכל ישראל לכ"ע הו"ל איסור דאורייתא ושפיר י"ל דלא הו יכולין לצטל. שוב מנאחי צשעה"מ הלי יסה"ת שכבר קדמני צרא' זו והציא עוד רא' מלשון הרמז"ס ולפמ"ש אינו רא' וגס מדברי הרמז"ס שהציא אי"ה צסמוך נדבר מזה.

ומרן הח"ס צחי' כתב להציא רא' מגמ' מנחות צ"ט דשעיר של יוה"כ שחל צע"ש הצבלים הו אולכין אותו כשהוא חי וממה מרן ז"ל הו קיי"ל דצבר חי הו שלכד"א (פסחים כ"ד) ועיין תוס' שס וא"כ איך אכלו אותו כשהוא חי ואכילת קדשים מנוה עשה וע"כ דמנוה אכילת קדשים ינא צפילו שלכד"א ונפשטא ספיקת המל"מ לאידך גיסא דינא ידי מנוה צשלכד"א. ומיהו הרש"ש שס כתב דצאמת לא ינאו מנוה אכילת קדשים ולא אכלו חי אלא שלא יצא לידי נותר, וכבר הארכתי צמקום אחר דיס שני ענינים צאכילת קדשים, א) לקיים מנוה אכילת קדשים, ב) שלא יצא לידי נותר, ועיין

יש סברה לומר מללה"י ע"ש זה כסדרתך שנגעת בזה ומיהו לפענ"ד אין זה הכרח ואדרבה נוכל לומר דודאי הגאה צעי בשעת קיום המצוה אלא דלא ליהנות לעצמו אלא לקיים מצוה צורא, וקצת הי' נראה דומה לדומה דבאתרוג צעי דרך גדילתו ואם לקחו שלא כדרך גדילתו לא יא' ידי חובתו וכן בכל שאר מצוות בשופר לריך לתקוע דרך העברתו ועוד ואפשר דהכ"נ במצוה אכילה דוקא כדרכה ושלכד"א לא יא' ולענין ביאת המקדש דרך כניסה וביאה אסרה תורה והגע ענמן הכניס מנה מחאוריו ואפילו כרכו בסיב לא יא' דלאו דרך אכילה צכך והכ"נ לאו דרך אכילה צכך וז"ע ועיין פמ"ג יו"ד סי' ס"ב צמ"ז ס"ק א' ובישמה משה עה"ת פ' ראה הוכיח מתרדים סופ"א ממצוה התלויות בארץ דאינו יוצא מצוה שלכד"א דלמרינן בסוטה דאכלה פגי שביעית לוקה משום דאכילת פגין הם שלכד"א ועברה על עשה דוהיתה לכס לאכלה ואי נימא דשלכד"א הוא אכילה אמאי לוקה הא קיימה מצוה ודו"ק ועיין עוד בית שערס א"ח סי' ש"נ ודו"ק כי לא רציתי להאריך עוד בזה יותר.

ובעתה נבא לספיקתך הראשון אי שלכד"א הפטור משום שאין זה קרוי אכילה או משום דליכא הגאה ולפוס ריהטא הי' נראה דתלוי במחלוקת הרא"ם ודעימיה הוצא במל"מ פ"א מהחור"מ מה נקרא אכילה דדעת הרא"ם בהגהותיו על הסמ"ג דסתם אכילה האמורה בתורה כ"ש משמע ואתא הלכתא ואפיקתי' אכזית ולאסורא כדקאי קאי והא דקאמר בגמ' מ"ט דר"י משום דחזי לאיטרופי ה"פ מ"ט לא מוקמי הלכתא לאסורא כי היכי דמוקמי לה על עונשין משום דחזי לאיטרופי לעצור עליו בלאו או בזכרת ועיין רש"י מכות ט"ז ע"א רש"א כ"ש למכות ולא אמרו כזית אלא לקרבן ופרש"י הלל"מ היא וכן בשבועות כ"א ע"ב ד"ה בכל התורה כתב וז"ל בכל שאר איסורין נמי כר"ש ס"ל דאמר סתם אכילה שבתורה כ"ש כו' ולא אמרו כזית הלל"מ כו' אבל המל"מ כתב שם דסתם אכילה בזכית ועיין יומא פ' ע"א כל השיעורין כולן בזכית חוץ מטומאת אוכלין וצדק פ"א ונכתוב רחמנא לא יאכל אכילה בזכית משמע ובתוס' שם ע"ד ע"א ר"ל אמר מותר מן התורה אכילה אמר רחמנא והא ליכא וצפ"ג שאכלו אכילה בזכית ע"ש. (וי"ל דר"י ס"ל אכילה ככ"ש ולכן ס"ל ח"ש אסור מה"ת ור"ל ס"ל סתם אכילה בזכית ולכן ס"ל ח"ש מותר מה"ת לדעת הרא"ם והצ"ן).

וי"ל לדעת הרא"ם דאכילה ככ"ש א"כ אפילו עירב בו דבר מר ואכלו שלכד"א עכ"פ אכילת כ"ש איכא דלא צעי טעמא דלר"ש נמי דכ"ש אסור מה"ת לא צעי טעמא כמבואר בשבועות ועיין מהרש"א שם אבל למ"ד סתם אכילה

רא"ש נדרים (דף ד' ע"ב) שלא יא' לידי נותר ובתו"כ פ' לו פ"ו דמצוה לאכול הקרבן ציום ראשון הכל והנותר ממנו במקרה יאכל ממחרת ע"ש וכתב הרמב"ן עה"ת דעיקר מ"ע לאכול קדשים ציום זביחה, וכ"כ רבינו פרץ הוצא בש"מ זבחים נ"ו ע"ב גם בהשגת הראב"ד על צעה"מ פסחים נ"ט כתב כרמב"ן ז"ל וגדולה מיני' ע"ש.

והתוס' מנחות ק' ד"ה ששונאין את הבבליים כתבו אע"ג דמצוה קעבד משמע דס"ל דהוה מצוה ועיין מנ"ח מצוה ז' מה שתמה על הפלתי ודבריו תמוהין ודברי הפלתי נכונים וצמקום אחר הסברתי דלעולם בשר חי הוא שלכד"א אלא שהבבליים כיון שהיו רגילין לאכול בשר חי והרגילו עצמן כל השנה כן הוה לגבייהו כד"א ושפיר הם יא' מצוה אכילת קדשים ואפילו חי וצדיוק כתבו התוס' לפי שהרגילו כ"כ לאוכלן חיים אף בכל השנה ועיין משנה הלכות ח"ד סי' ע"ז ועוד בכמה מקומות כתבתי מזה.

ובעיקר חקירת המל"מ זה כבר עלה במחשבותי לפשוט ספיקתו מגמ' נזיר (דף כ"ג) דלמרינן שנים שאכלו פסחיהם זה שאכלו אכילה גסה ופושעים יכשלו בם ופרץ הא רשע קרית ליה פסח מיהא קא עביד והנה בכמה מקומות חלקו התוס' צין אכילה גסה לגסה עיין יצמות מ' וזיר הנ"ל ועוד, ומיהו אכילה גסה ממש לא יא' ידי פסח וא"כ אי נימא דשלכד"א יוצא הכ"נ באכילה גסה דשלכד"א הוא והמל"מ הביא שם הא גמרא וז"ע אמאי לא פשיט מינה דמה אם אכל אכילה שהמאכל ראוי אלא שהוא אכילה גסה לא יא' אכלו באכילה שאין המאכל ראוי לא כ"ש שהרי אכלו שלא כד"א. ומבואר עכ"פ מתוס' נזיר הנ"ל דאין לחלק צין עשה לל"ת בשלכד"א וז"ע שוב מנאחי שגם בזה כבר קדמני בקובץ על הרמב"ם שהביא מתוס' נזיר הנ"ל דאין חילוק צין עשה לל"ת ועיין בית שערס א"ח סי' רכ"ו ד"ה אבל לפענ"ד ודו"ק.

איברא דבת"ח חולין ק"כ פשיטא ליה דינא ידי מצוה שלכד"א ורא"י מבצע מצוה דינא אף דלא לעס והו"ל שלכד"ה ע"ש ד"ה לחם עני והנצ"י מהדו"ק סי' ל"ה השיג על הת"ח דבלע מצוה או שאר מאכל כדרך אכילה מקרי כדמשמע חולין ק"ג ע"ב דלא משכחת לרשב"ל שלוקה משום אכמה"ח רק בגורמתא זעירא שבלעו כולו כאחד ע"ש צרם האחרונים תי' דלא קשה דהתם ר"ל לטעמיה דס"ל דהנחת מעיו צעינן ואין נפ"מ בלעיסה אבל לר"י דקיי"ל כוותיה ע"כ צעי ליעיסה ובלע הוה שלא כד"א, עיין יקה"ג כללים אות ש' שהביא כן בשם מרן הח"ס. והנוצ"י סוס"י קט"ו תניינא כתב דיש סברה דינא צמ"ע שלכד"א דלא נאמר בפירוש באכילת מצוה שצריך ליהנות מאכילה אדרבה

בזמית באכלו שלא כד"א ליכא אכילה כלל לא מיציעא צעירב
בו דבר מר אלא אפילו סתם שלכד"א דבעי לאכול כזית דוקא.

שניית ה' נלפענ"ד דה"ה פ"ח מהל' מ"א הט"ז כתב
לחדש שלכד"א הו' כמו ח"ש דאסור מה"ת לר"י
וכ"כ בס' קרבן אליעזר מדברי הרשב"א קידושין ג'ו אמנם
הכ"ס א"ח סי' קי"א כתב דשיטת הר"ן והרשב"א דהו'
רק מדרבנן וכ"כ הש"א סי' ע"ד ובשד"ח כתב דגם לרמב"ם
הו' דרבנן וכ"כ בצאר יעקב סי' תמ"ב, וי"ל לדעת ה"ה
כיון שלכד"א אסור מה"ת ע"כ אכילה מקרי אלא דלגבי
עונשין לא הו' אלא בכלל ח"ש ואין לוקין עליו אבל לענין
קיום המזוה אפשר כיון דאכל כשיעור קיים המזוה דממציאות
הרי אכל שיעור מזוה וכיון דס"ל דהו' אכילה לגבי מזוה
מהני רק לגבי עונשין פטור אבל לדעת שאר פוסקים
שלכד"א מדאורייתא פטור לגמרי א"כ לא הו' אכילה כלל
ודאי לא ינא.

ועוד בו שלישיה דלפוס ריהטא שלכד"א ונבלה שנסרחה
שאינה ראוי' לגר חדא מילתא היא אמנם כד דייקנין
תרי מיילי ניהו שלכד"א הפטור אינו משום דליכא אסור
קמן אלא הפטור משום דאינו אוכלו כדרך שאסרה תורה
לאכול ולמשל האוכל חלב חי אין הפטור מפני שלא אכל חלב
שהרי חלב זה הוא מה שאסרה תורה כל חלב לא תאכלו אלא
הפטור מפני שאכלו שלא כדרך אכילה ועל אכילה כו' לא
חייבה תורה ואם חזר וצשל החלב ואכלו חייב וליפיין לה
מקרא דלא תאכלו כל נבילה והאי לאו אכילה מקרי ולפיכך
בכלאי הכרס ובצ"ח דלא כתיב זהו אכילה חייב אפילו שלכד"א
אבל נבילה סרוחה ההיתר הוא משום דלאו נבילה הוא דכל
שנסרחה הנבילה פקע שם נבילה הימנה דהתורה לא קראה
נבילה רק הראויה לגר ויליף לה מקרא דלגר אשר צשעריך
וגו' נבילה הראויה לגר קרי נבילה ושאינה ראויה לגר לא
קרי נבילה ועיין חו"ד יו"ד סי' ק"ג סק"א מה שהאריך
ובמקום אחר הארכתו צוה ועיין שאג"א סי' ע"ה שלכד"א
חמור טפי משאינה ראויה לאכילה והוא פשוט ועיין מל"מ
פ"ה מ"סה"ת הג"ל. ולפ"ו נראה לכאורה פשוט דכיון
שלכד"א הפטור משום דלא מקרי אכילה א"כ בקיום המזוה
דבעינן אכילה דתורה אכילה כתיב מזוה תאכלו ושפיר לא
ינא ידי חובתו.

ורביעי בקודש נלפענ"ד דהנה יש צ' מיני אסורין אסור
חפצא ואסור גברא ואסור חפצא הם חלב ונבילה
וטבל ובצ"ח וכיוצא בהם ואסור גברא הם יו"כ שאין שם
אסור על החפץ רק על הגברא וחמץ נמי אסור חפצא מקרי
עיין ר"ן נדרים י"א, והנה באסור חפצא לעולם איכא נמי
אסור גברא דהחפץ נאסר על הגברא כמבואר בר"ן נדרים

י"ח ועיין שו"ת הרי"ב"ש ובריטב"א אבל בכל אסור גברא
ליכא אסור חפצא כלל. ושבועה נמי אין אסורו נתפס על
החפץ רק על הגברא שאסור לאכול או ליהנות מדבר שנשבע
עליו אבל לאחרים מותר חפץ זה ועיין ר"ן שבועות ר"פ
שבועות שמים.

והנה האוכלים שאינם ראויים ונפסלו מאכילת אדם דפטור
עליהם בכל אסורין כמבואר פסחים כ"ד ויומא פ"א
ורמב"ם פי"ד ממ"א אס הם אסור חפצא יש לדון שהפטור
מחמת צ' דברים, א) מחמת החפץ הנאכל שכיון שנפסל
מאכילת אדם פקע מיני' אסור חפצא ואינו חל עליו שם
אסור נבילה דנבילה שאינה ראוי' לגר הוא שאין כאן עוד
נבילה עיין ע"ז ס"ח ורש"י חולין ע"א וכיון דפקע ליה
האסור מהחפץ ממילא אין כאן עוד אסור גברא דאסור
גברא שבו נמי היה רק על החפץ ומכא החפץ צא וחל על
הגברא וכיון שפקע מן החפץ אסור חפצא פקע מן הגברא
אסור גברא שבו, ב) יש לדון כשהפטור מחמת האוכל כלומר
היכא שהמאכל מצד עצמו אינו נפסל מאכילת אדם אלא שאינו
ראוי לאכלו באופן שאכלו זה שאין דרך לאכלו כן א"כ מי
שאכלו כן בטלה דעתו אלל כל אדם וזה הפטור שלכד"א
והפטור אף שעדיין צשעת אכילה שם אסור על החפץ ולא
פקע שם האסור כלל מיינה שהרי החלב הוא שאסרה תורה
וראוי הוא לגר למשל החלב כשיצטלנו או כשיסיר הדבר מר
שעירב בתוכה ולא בטל האסור אלא שפטור האוכלו משום
שאכל שלא כד"א והוא ברור.

וה"פ נלפענ"ד לחדש באסור גברא כגון הנשבע שלא יאכל
ואכל שלא כד"א דאין כאן אסור כלל דעל החפצא
ליכא אסור כלל והאסור הוא רק על הגברא ועל הגברא
נמי ליכא אסור אלא האסור הוא בחפץ הראוי לאכלו ואוכלו
כדרך אכילתו אבל האוכלו שלא כד"א כיון דליכא אסור על
החפץ וליכא אסור באכילה זו א"כ ליכא אסור כלל דדוקא
באסור חפצא שהגם שאכל שלא כד"א מ"מ כיון דאכתי
האסור שעל החפצא לא פקע הגם שאכל שלכד"א שפיר אסור
עכ"פ מנכ ע"ס האסור שלא פקע ויש כאן אסור חפצא
במציאות אבל באסור גברא לא שייך אסור זה שלכד"א ליכא
אסור אגברא וחפצא נמי ליכא ועיין מוס' פ"ג דשבועות ד"ה
אהיתרא דנשבע שלא יאכל אין כד"א בכלל וי"ל ונראה
לר"י לפרש אהיתרא קא משתבע כגון לאכול שלכד"ה שאפילו
אסורה דאורייתא ליכא ומשמע דנשבע שלא יאכל אין
שלכד"א בכלל ולהג"ל אחי שפיר משום דהוא אסור גברא.

ואם כניס אנתנו יש לדחות נמי ראיית השעה"מ בהיסה"ת
שינא לפשוט ספיקת המל"מ ממ"ש הרמב"ם צפ"ה
משבועות הי"ח וי"ל נשבע שלא יאכל מזוה שנה או שנתיים

מתחילים הסעודה עם כוס קידוש ואחר כך נגשים לסעודה וכאן עוד לפני הסעודה מוזגין כוס שני ופלא שהבן שואל כל מיני קושיות ואת עיקר הקושיא למה מוזגין עכשיו כוס שני לפני הסעודה לא שואל לפי פי' רש"י ורשב"ם והרע"ב ורואה לדעת חו"ד העני' בזה.

עוד הביא קושית החו"ד במעשה נסים ששאל על ארבע קושיות של מה נשתנה ולמה אינו שואל הילד על ד' כוסות, וכת"ר כתב דקושיא מעיקרא ליתא שהילד שואל מה שענינו רואות ומה שמנא לפניו הוא רואה מנה ותרומת וטיבולים והסיבה ועל זה הוא מעיר ושואל אצל הארבע כוסות לא רואה הוא רואה יין על השלחן אצל מה ישמו וכמה ישמו את זה הוא לא מוצא לפניו, אצל הקושיא החזקה של כוס שני חפש בהרבה מפרשים על ההגדה ולא מצא תירוץ.

וראשונה במה שדחה דברי החו"ד לפענ"ד ליכא למדחי קושית החו"ד בגילי דמיטתא שהרי בזמנת שאלת התינוק על הסעודה שיעשו זליה זו אכילת מנה שעדיין לא אכלו וגם מסלקין מן השלחן, ואכילת מרור שעדיין לא אכלו טובל בחרוסת שעדיין לא טבלו ובזמן הבית על אכילת פסחים שעדיין לא אכלו ולא הוצא לפנייהם, אכילת הסיבה שעדיין לא אכלו והגם שכבר שמו כוס בהסיבה מאן יאמר שגם האכילה יהי' בהסיבה וע"כ שעל העמיד הוא שואל ועל כל מה שנעשה זליה הוה וא"כ שפיר הקשה החו"ד ובקמון אי"ה נביא שבזמנת דא קושיא כבר מפורשת לכק"ו במהר"ל מפראג צ"ג גבורות ה' פנ"צ א"כ קושיא קדומה היא. אמנם קושיתו הראשונה בזמנת קושיא גדולה היא וראוי למי שאמר וזמנת שגם בזה כבר הרגיש הערוך השלחן א"ח סי' תע"ג וכתב שם סקכ"א ומיד מוזגין לו כוס שני כדי שישאל הבן למה מוזגין כוס שני הלא עדיין לא אכלו ועכשיו אין רגילין בשאלה זו אצל לא פי' טעמא למה לא רגילין. ובזמנת כי גדולה מזו קשה שהרי הטור סי' תע"ג ג"כ פסק חו"ל ומוזגין מיד כוס צ' כדי שישאל התינוק למה שותין כוס צ' קודם סעודה ואם אין חכמה צבן לשאל אצו מלמדו ואם אין לו צן כו' אפילו צ' ת"ח הבקיאין צה"ל פסק שואלין זה לזה מה נשתנה כו' וכ"כ בלבוש ובשאר פוסקים ונתחזקה קושית מעכת"ר.

ומה שנלפענ"ד דהנה הרשב"ם בזמני' שם וכאן הבן שואל פי' כאן בזמניגת כוס שני הבן שואל את אצו אם הוא חכם מה נשתנה עכשיו שמוזגין כוס שני קודם אכילה ורבינו קבל מרבו ר' יעקב צן יקר וכן הבן שואל כמו כן בנות ולפחד כלומר דין הוא שיהא שואל בזמניגת כוס שני מה נשתנה ע"כ. ולכאורה החילוק צין פי' רשב"ם לפי' רבינו יעקב ולפי' רשב"ם הכוונה שהבן שואל למה מוזגין כוס שני ולפי' רבינו יעקב הבן שואל מה נשתנה הלילה הזה ולא על

ה"ז אסור לאכול מנה זליל פסק ואין זה שזועת שוא שהרי לא נשבע שלא יאכל מנה זליל פסק והשתא אי יוצא שלכד"א אכתי יאכל שלכד"א ויוצא ידי חובתו אלא ע"כ דכה"ג אינו יוצא. ולפענ"ד לאחר הקליטה אין כאן ראי' דהרמב"ם בא להשמיענו שלא יאכל מנה זליל פסק היינו צדך אכילה והטעם דבא להשמיענו דשזועה כו' לא הוי שזועת שוא אצל לא בא להשמיענו כלל דין באיזה אופן יוצא ידי אכילת מנה ואולי דמהאי טעמא צביון לא כתב הרמב"ם הנשבע שלא יאכל מנה שנה או שנתיים א"א לו לקיים מצות מנה או אינו יכול לקיים מצות מנה או אסור לו לקיים אצל פשוט דלא כתב כאן כלל מדין באיזה אופן יכול לקיים מצות מנה אלא כתב ה"ז אסור לאכול וזה ודאי נכון הוא ודו"ק.

והנה עד הנה כתבתי לפלפל בצדריך הנעימים לי וכדי להראות חציבות אצל לקושטא דמילתא הנה ספיקתך מפורש בקמ"ג הוצא צבי"ש א"ח סי' קס"צ דהא דחייבה התורה על כל אכילת אסור אינו על מעשה אכילה אלא על הנאה שבה וזוה כתב מרן צבי"ש שם לפרש לשון הגמ' במתעסק בחלבים ועריות שאני חלבים ועריות שכן נהנה פי' דהגם דמתעסק בעלמא הוא ומתעסק לא מקרי מעשה אצל באכילה א"צ מעשה והחיוצ רק על ההנאה שבה ע"ש בכל התשובה ותראה נפלאות דצרים כנתינתם מסיני.

אלו דברי אדם מועט לעולם והרביתי קצת בדברים למרות שאני טרוד למאד כידוע לך אבל אהבה מקלקלת השורה הפוך בה והפוך בה דכולה בה ומינה לא תזוע עדי יבא ינון ולו יקחת עמים דושה"ט וש"ת ושלום ביתך בתי היקרה תחי' וי"ד שתזכו לכוח"ט בספרן של צדיקים גמורים לחיים טובים ארוכים ושלום עדי יבא ינון ולבנות בית נאמן בישראל ע"ד אבותינו ואבותיך הקדושים חותנך אוהבך בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן ריב

בד' קושיות קודם הסדר בפסח

ל"ך למט-מונים התשל"ט בני יצוא

מע"כ ידי"ג הרב הגאון המפורסם כש"ת כו' מוה"ר נתן צבי פרידמן שליט"א ב"ב בעמח"ס אוצר הרבנים.

אחדשבת ידעידות נאמנה. בדבר שאלתו שנתקשה בה זה שנים על מה שאנו אומרים זליל הסדר מה נשתנה ויש רשימה של ד' קושיות ומקור הדברים בפסחים קט"ו במשנה מוזג לו כוס שני וכאן הבן שואל מה נשתנה הלילה הזה וכו' ומפרש רש"י והרשב"ם וכל מפרשי המשנה כאן בזמניגת כוס שני הבן שואל את אצו מה נשתנה עכשיו שמוזגין כוס שני קודם אכילה, דהיינו בכל שבת ויו"ט

ובמה שנראה לפענ"ד לחדש ציטוב דברי הרמז"ם והרא"ש התמוהים דהרמז"ם פ"ה מהחומ"מ ה"ב כתב ומוזגין הכוס השני וכאן הבן שואל ואומר הקורא מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות כו' (ה"ד) ומחזיר השלחן לפניו ואומר וכו' נראה דלהרמז"ם הקורא את ההגדה אומר מה נשתנה ולא הבן שעל הבן כתב רק וכאן הבן שואל ולא אמר מה הוא שואל ועל הקורא כתב ואומר הקורא מה נשתנה הלילה הזה והוא פלא [וכ"כ בהגהות ח"ס סי' תע"ג] וכבר ראיתי צ"ח"ת צית שערים לכק"ו שמתנה צוה צ"ח"ת סי' רכ"ב וע"ש מה שפי' דדברי הרמז"ם ז"ל.

איברא דכן מנאמי לכאורה גם צ"ח"ת הרא"ש כלל י"ד ה"ו ח"ל מוזגין כוס שני כדי שישאל התינוק לפי שאין למוזג שתי כוסות קודם האכילה, ואומר מה נשתנה וכל ההגדה וכל ההלל והנה יש לדייק ג"כ שכתב ויקח הקערה שבה המצות ויזוה להסירה מעל השלחן כדי שיראה התינוק וישאל למה מסלקין הלחם ועדיין לא אכלו וגם מוזגין כו' כדי שישאל התינוק לפי שאין למוזג וכו' ומשמע דהתינוק שואל שאלות אחרות כגון למה מסלקין הלחם ולמה מוזגין הכוסות, ואח"כ כתב ואומר מה נשתנה וכל ההגדה וכל ההלל דמשמע דבעה"ב הוא שאומר מה נשתנה וההגדה ולא הבן ועכ"פ לשון שישאל התינוק נמי צ"ע ששינה מלשון הגמ' כאן הבן שואל ולא מנינו לשון ישאל התינוק בגמ' ולא צפוסקים רק הבן שואל רק בחילוק קליות קאמר שישאלו התינוקות ואשר נראה צוה לחדש דיש כאן צ' עניינים אחד שעושין עניינים ושינויים כדי שישאלו התינוקות והם תינוקות קטנים שעדיין אינן ראויים לומר מה נשתנה ולהבין הדברים אלא שואלין על השינוי ולתינוקות הקטנים עליהם תקנו לסלק הלחם ולמוזג כוס שני ולחלק אגוזים וקליות כדי שיראו שינוי וישאלו וזה למי שיש לו תינוק קטן שלא ראו לומר מה נשתנה וצוה התינוק שואל והאב אומר מה נשתנה וכל הסדר צעמנו שכבר שאל הקטן מה שצידו לשאל אצל לבן שהוא גדול כבר וחכם לומר מה נשתנה אין צריך לאלו שהוא אינו שואל על שינוי זה של מיזוג הכוס וסילוק השלחן אלא שהוא אומר מה נשתנה ודבר זה הוא בכלל מה שהבן שואל מה נשתנה הלילה הזה ושואל הד' קושיות וכן זה שידוע לשאל מה נשתנה כולה הרי הוא כבר בכלל חכם, ומדויק צוה לשון הרא"ש ז"ל ומוזגין כו' כדי שישאל התינוק דהמזיגה היא בצביל התינוק ואומר האב כל המה נשתנה וההגדה על הסדר עד גמירא ומי שיש לו בן שידוע לומר מה נשתנה הוא אומר מה נשתנה והבן.

ובזה יש לומר נמי ולישב דברי הרמז"ם שהוא ז"ל ג"כ מפרש כמ"ש הרא"ש אלא שהוא מפרש כן גם על לשון וכאן הבן שואל דס"ל דבן כולל קטן וגדול ולכן על בן קטן שמוזגין לו הכוס השני בצבילו הרי הוא שואל על מוזגת

מוזגת הכוס ולפיכך פי' כלומר דין הוא ששואל מה נשתנה צ"ח"ת שני ורצונו לומר צוה דכיון דתקנו לשאלו הקושיות האלו ואינו ידוע מתי ישאלו הקושיות האלו אם קודם קידוש או לאחר קידוש או לאחר הכרפס או באכילת הפסח או המנה ולכן אמרו ז"ל דמקום הראוי לשאל הוא בשעת מוזגת כוס שני וזהו וכן הבן שואל דין הוא עכשיו לאחר מוזגת כוס שני לשאל מה נשתנה. וי"ל טעם לדבר דכוס ראשון שהוא הקידוש אכתי ליכא שום חידוש ושינוי שישאל וכן באכילת כרפס אכתי אינו שואל שאינו חיוז אצל כשמוזגין כוס שני וכבר ראה שינוי משאר לילות צדין הוא שבכאן ישאל מה נשתנה אצל לפ"ו לפי רבינו יעקב אין הפי' שהבן שואל למה מוזגין כוס שני אלא שואל מה נשתנה, וכן נראה מלשון הר"ן להדיא שכתב ח"ל מוזג לו כוס שני וכאן הבן שואל שעכשיו באין לעקור השלחן נותן לב הבן לשאל מה נשתנה ע"כ הרי מוצא דע"י עקירת השלחן נותן לב לשאל מה נשתנה אצל הכוונה מה נשתנה ולא על מוזגת הכוס.

ור"י דמסתפינא הי' נלפענ"ד דגם פי' ראשון של הרשצ"ם אינו חולק על רבינו יעקב ולא פליגי אלא בחילופי גירסאות דלכאורה יש לדייק בלשון הרשצ"ם שכתב וכאן הבן שואל פי' כאן צ"ח"ת כוס שני הבן שואל את אביו אם הוא חכם מה נשתנה ולכאורה מה חכמה צריך לזה לשאל מה נשתנה ששואלים קודם אכילה ובשלמא אם אומר מה נשתנה כל הד' קושיות צריך עכ"פ להיות קצת חכם אצל לשאל למה מוזגין כוס שני קודם אכילה זה אפילו כסיל ועכ"פ לא חכם ולא טיפש יודע לשאל. גם יש לדייק לשון מה נשתנה עכשיו הי"ל מה נשתנה הלילה הזה שמוזגין כוס שני קודם אכילה כלשון מה נשתנה ולשון עכשיו אינו צ"ח"ת נשתנה ולכן אפשר דהרשצ"ם נמי הכי מפרש כאן צ"ח"ת הכוס שני הבן שואל את אביו אם הוא חכם מה נשתנה כלומר ששואל לו את המה נשתנה עם סדר ד' קושיות וקאמר עכשיו שמוזגין כלומר ששאלת מה נשתנה הוא עכשיו בשעה שמוזגין ולומר על הזמן מתי שישאל המה נשתנה וכדעת רבינו יעקב אמנם בלשון הטור א"א לפרש כן ומיהו אפילו נימא דדברי הרשצ"ם כפשוטן מ"מ דברי רבינו יעקב והר"ן כמ"ש. והרא"ש בפסקיו לא העתיק כלל שאלת הבן מהכוס רק מה נשתנה כלומר מוזגין כוס שני ואומר מה נשתנה. ועיין רי"ף שם.

ור"פ ז' שפיר מוזג מנהגינו מה שהבן שואל מה נשתנה הלילה הזה ואינו שואל כלל ממוזגת הכוס דבאמת לשון וכן הוא וכאן הבן שואל הכוונה שהוא שואל את המה נשתנה ומה שאמרו וכאן או וכן הכוונה רק שבכאן הוא המקום שישאל ולא במקום אחר אצל אין זה ענין לשאל על הכוס השני.

ומתחיל מה נשתנה ומספר כל השינויים אשר לנו עושים צליל זה וכו' ולא זכר ד' כוסות כי לא זכר דבר שהוא תקנת חכמים כמו ד' כוסות שהוא תקנת חכמים לגמרי אבל מנה ומרור אינו תקנת חכמים אע"ג דמוזכר כלנו מסובים שהוא ג"כ מדרבנן כיון שהסבה היא למנה שהיא מדאורייתא שהרי מנה נריכה הסיבה שפיר שואל על זה וכן צ' טבולין אע"ג דטבול הראשון מדרבנן כו' אבל ד' כוסות שהוא מדרבנן לגמרי ואין צו מה"ת אינו שואל, ועוד דגם שאר לילות נריך אדם לשמות ואין זה שינוי מה ששמות ד' כוסות עכל"ק.

ובזה אסתגר כעת מחמת חוסר הפנאי וגם זה רק לאהבת מעכת"ר גולתי לי מעט זמן וי"ר שיזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות כאות נפשו דושה"ט ושכת"ר באהבה וי"ר שנזכה לקבל התורה מתוך אהבה ושמחה המברכו בשמחת הרגל בלב ונפש

מנשה הקטן

בשריהי המכתב. מה שנתקשתי צשיעור עם התלמידים השבוע בגמ' ע"ז ע"א משנכנס לרשותן אסור עיין מרן הח"ס צחידושי שמתנה הא אין זכ"י צאסה"ג ומי לפמ"ש הר"ן דף מ"ג ופלא דמדברי הרא"ש ור"ן שם צמשנה נראה לכאורה מצואר דס"ל דזכו ציין נסך ומה"ט אסור וכן נראה מדברי רש"י שכתב לא קנו לה צרישא משמע צסיפא קנו וצ"ע וצחי הארכתי קצת.

הנ"ל

סימן ריג

סיפור יציאת מצרים אי זמנה
עד חצות או כל הלילה

עש"ק פ' בהעלותך התש"מ בני יצ"א

מע"כ ידי"ג נחמד ונעים ור"ח ברקאי אי"א כש"ת הרה"ג מוה"ר צבי יצחק אברמוביץ שליט"א רב דקרית חצור.

אחדשבת צדידות נאמנה. צד"ת אשר העיר צקושיית האחרונים צמעשה דר"א ורצ"ע ור"ע שהיו מסובים צבני צרק והיו מספרים ציציאת מצרים כל אותו הלילה עד צצאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית ומקשים העולם דלרצ"ע ור"א דהפסק אינו נאכל אלא עד חצות הרי גם מצות סיפור יצ"מ לא היו רק עד חצות וכמ"ש לא אמרתי אלא צשעה שיש מנה ומרור מונחים לפניך וא"כ למנה סיפורו כל הלילה ומי ע"פ דעת האצוצנאל על הגדה שהם היו מספרים כל הלילה מדין חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים וצאותו הלילה היו ישראל ערים כל הלילה כן התנאים הקדושים קיימו צעמם כאלו הם

הכוס ולכן אומר הקורא מה נשתנה שהרי האי צן צן קטן מיירי שאינו יודע לומר מה נשתנה והצן. ועיין שו"ת צית שערים למרן כק"ז א"ח סי' רכ"ב.

והעיר ה' עיני ומנאחי לכק"ז מהר"ל מפראג צס' גבורות ה' פנ"צ שהציא יש מקשים דלא מצינו תשובה למאמר מה נשתנה וכו' וכתב ח"ל אמנם לכל דברים אלו כו' ואין קשיא כי מאמר מה נשתנה הוא מאמר ת"ח כדאיתא צפ' ערצי פסחים חכם צנו שואלו ואם לאו אשתו שואלתו וכו' ואפילו שני ת"ח שואלים זה לזה מה נשתנה כו' נמצא כי מה נשתנה שאלת ת"ח וכך פירושו מה נשתנה הלילה וכו' וצודאי ענין אכילת מנה מורה על חירות שהוא ת"ח וידוע הוא זה וכן המרור שהוא מורה על השעבוד וההסבה על החירות וכן כל הדברים הנזכרים צמאמר מה נשתנה אלא ששואל מה ענין זה לנו כי מה קרה לנו שעושין החירות והשעבוד ומתרחן עצדים היינו לפרעה כו' והשתא התשובה כסדר וכך היא העיקר ע"ש. הנה מצואר דאמירת מה נשתנה הוא מאמר ת"ח וא"כ אחי שפיר דאיכא שאלת תינוק קטן או צן שאינו חכם ולו מוחגין הכוס השני ועושין שאר עניינים דלת"ח אין נריך לעשות כל אלו.

ומדויק צזה גם כן לשון הטור סימן תע"ג שכתב ומוחגין מיד כוס צ' כדי שישאל התינוק למנה שותין כוס צ' קודם סעודה ואם אין חכמה צצן לשאל אציו מלמדו ואם אין לו צן אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל את עצמו ואפילו תלמידי חכמים הצקיחין צה"ל פסק שואלין זה לזה מה נשתנה ע"ש והנה פתח צתינוק שישאל למנה שותין וסיים ואם אין חכמה צצן לשאל אציו מלמדו ולהנ"ל אחי שפיר דהתינוק הוא כבר שאל מה צצידו לשאל על מציאת הכוס אבל הצן נריך לשאל מה נשתנה ואם הוא חכם דזה הוא כבר שאלת חכם נריך ללמדו ואם לאו הוא שואל לעצמו ומנאל דצברי הטור מתאימים לצברי הרא"ש צתשובה שכתב תינוק אלא דיש שני מיני שואלים תינוק שואל מה צצידו לשאל על השינוי צמוציאת הכוס וסילוק השלחן שהוא די לו וצן חכם שואל על מה נשתנה וד' קושיות וכנ"ל וזה לפענ"ד דבר חדש צצ"ד. ומיושצים דצרי הרמב"ם והרא"ש צתשובה כמין חומר מה שכתבו דהקורא צעצמו אומר דהתם מיירי כשאין שם אלא צן שאינו מצין ואינו חכם לשאל מה נשתנה ולכן הוא שואל את עצמו, אלא דלפי זה מיושצ נמי מה שאין שואלין למנה מוחגין את הכוס דהרי שאלה זו למנה מוחגין שאלת קטן היא ואינו נכלל צשאלת חכם שהם דה' קושיות.

עוד רגע אצבר צקושיית רצינו הגדול החו"ד צמעשה נסים שהציא מעכת"ר למנה לא אומר נמי אד' כוסות וצאמת כי קושיא זו מצוארת צגבורות ה' הנ"ל ח"ל ומוחגין כוס שני

סימן ריד

בענין ספירת העומר דאורייתא או דרבנן לדעת החינוך. וגם בענין לספור לעומר או לימים

ל"ב למט-מונים התשל"ה בני יצ"א

מע"כ ידי"ג רב האי גאון ור"ח חו" מרביץ תורה ברבים כג"ת מוהר"ש שפירא ראש ישיבת באר יעקב תצ"ו.

אחדשכ"ג זידידות נאמנה. וכדי להשתעשע את דברי כ"ג דצברי החינוך מנזה ש"ו שכתבתי בספרי משנה הלכות ח"ו סי' ק"ג דדעת החינוך דמנזות ספירה גם כזה"ו דאורייתא אלא דס"ל דכיון דליכא עומר אין אומרים לעומר אלא מונין ימים ושזעויות ודלא כמנ"ח דכתב דדעת החינוך שהוא מדרבנן ותמה עליו דנטה מדרך הרמב"ם ז"ל ולדעתו אין כאן נטי"ו וכ"ג כתב דלפ"ו הו"ל ספ"ע ז' מנזות בזמן הצית מנזה לספור לעומר וזה"ו לימים ואפילו נימא מנזה אחת היא אלא בזמן הצית נריך להזכיר לעומר וזה"ו א"צ וזו מנ"ל לחלק. וגם כי משנה עיקר מעשה המנזה שאינה למנזות לעומר אלא לימים ולכן תי' כ"ג לפי דרכינו אלא באופן אחר בפלוגתא דקמאי אי ספירה בזמן הזה מה"ת מדויק בלשונם דתליא בנידון האמור אס המנזה היא ספירת העומר או המנזה ספירת הימים עיין צה"ג ורי"ף שכתבו שננטונו לספור הימים מט"ו ניסן והרי מבואר שהמנזה היא ספירת הימים אכן בטור כ' שננטונו לספור את העומר וכן כתב גם החינוך ומבואר בלשונם שהמנזה היא ספירת קרבן העומר ולפי זה בזמם הזה דליכא עומר אין סופרים אלא הימים והו"ל דרבנן והאר"ך קצת.

ולפענ"ד אכתי תקשה דכיון דלדעת הטור והחינוך המנזה לספור לקרבן א"כ כיון דליכא ספירת העומר דליכא עומר מאי זכירה איכא צימים שאין זה מעיקר מנזה כלל אליבא דהחינוך ואליבא הי"ל מדרבנן לעומר. ומה דקשה לכ"ג דמנ"ל לחלק ולומר דזה"ו נריך להזכיר לעומר וזה"ו לימים לולי שאיני כדאי הי' נראה דהרי עיקר ספירה נטונו קודם מ"ת מניצאת מנרים ואז עדיין לא הקריבו עומר כלל וראיתי מפרשים דאז היו מונים לניצאת מנרים שהיו אומרים היום יום שני לניצאת מנרים וכן עד מ"ט וא"כ עיקר הספירה הוא הימים אלא שלאחר שעשו העומר הזכירו העומר אבל בשעה שאין עומר נמי ספרו ולא הזכירו העומר א"כ כזה"ו דליכא עומר הדרא המנזה כמנייתה קודם העומר והו"ל המנזה לספור הימים בלא העומר כנלפענ"ד.

דושכ"ג בידירות נאמנה ובלב ונפש מנשה הקמן

לאו ממנרים. ועפ"ז תי' מעכ"ת הא דבאו תלמידיהם דקשה דודאי בנפרא ליכא עוד חיוב סיפור ולמה לא קראו ק"ש בענמם ועוד למה התלמידים הפסיקו ומה בכך שהגיע זמן ק"ש הרי עוסקים במנזה היו והעוסק במנזה פטור מן המנזה והאר"ך קצת דצברים נכוחים.

ולפענ"ד נראה דמעיקרא לא קשיא דלכאורה יש לדייק לשון וכל המרצה לספר צי"מ הרי זה משוצח ולכאורה בצי"ה זמן מיירי אי בזמן החיוב והמנזה וכמ"ש ואפילו כלנו חכמים כלנו נבונים מנזה עלינו לספר צי"מ א"כ מאי משוצח הרי מקיים מ"ע ממש ולא משוצח בלבד וע"כ דמרצה לספר חוץ מזמן סיפור דאז מנזה ליכא אבל משוצח הוא צמה שמרצה לספר צי"את מנרים ולא מיציעיא דליכא בל תוסף אלא משוצח הוא וא"כ אחי ספיר הכלל שמציב מעשה מרבי אליעזר וראב"ע ור"ע שהיו מסובין צב"ב כל אותו הלילה והרבותא הוא דהגם דראב"ע ס"ל דמנזות אכילת פסח רק עד חצות ואפ"ה ספרו צי"מ כל אותו הלילה הטעם משום דכל המרצה הרי זה משוצח ולשאר תנאים דס"ל דפסח נאכל עד עלות השחר א"כ החיוב לספר כל הלילה אבל הרבותא צמי דס"ל דהמנזה הוא רק עד חצות ואפ"ה ספרו כל הלילה מפני השבח.

ולפ"ז אחי שפיר מה שבאו תלמידיהם ואמרו רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית דאלו הי' מ"ע לספר א"כ שפיר הו"ל עוסק במנזה אבל כיון דהם רק מדין משוצח ספרו א"כ שפיר טענו הגיע זמן ק"ש של שחרית וליכא עוסק במנזה כה"ג. ואולי דרבותיהם היו ס"ל דכיון דכל המרצה הרי זה משוצח א"כ איכא עכ"פ עוסק במנזה דרבנן והעוסק במנזה אפילו דרבנן נמי אמרינן עוסק במנזה פטור מן המנזה עיין רמב"ם הל' ק"ש פ"ב ה"ה והשגות שם ובלח"מ ה"ו שם וצ"ע.

עוד עלה במחשבתי למה אמרו תלמידיהם דוקא הגיע זמן ק"ש של שחרית ולא אמרו הגיע זמן שחרית אמנם הרי הם התעסקו בסיפור ניצאת מנרים כל הלילה וקיימו כל המרצה הרי זה משוצח אלא דכל זה בליילה אבל בק"ש הרי איכא זכירת ניצאת מנרים וא"כ מיד שהגיע זמן ק"ש של שחרית הרי נתחייבו בסיפור ניצאת מנרים מה"ת ואיכא נמי מנזות ק"ש ולכן באו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית ואין עכשיו להרבות בסיפור יצ"מ יותר שהרי יש חיוב יצ"מ בק"ש והבן.

ומחמת הטרדות אקצר וכל טוב ממנו לא יבצר ידי"ג דושה"ט וכאש"ל וי"ר שיזכה לנהל עדתו על מי נח עדי יבא ינון ולו יקחת עמים כמים לים מכסים כעתירת ידידו מוקירו בלב ונפש מנשה הקמן

סימן רטו

בענין שנהגו הנשים שלא לעשות מלאכה
מפסח ועד עצרת

ג"ם למ"ט-מונים התשמ"א בני יצו"א

רב הרבנים גאון הגאונים שר התורה והיראה אספקלריא
המאירה דמטמרן גלין ליה ציס"ע ע"ה דזיו ליה כבר
בתיא, מזה בן מזה, גודר גדר עומד בפרץ, קדוש יאמר
לו, זקן שבסנהדרין רבן של ישראל כ"ק אדמו"ר מרן
יקותיאל יהודה האלבערשטאם שליט"א אדמו"ר מצאנו.

אחד שב"ק מרן בהכנעה ויראה כתלמיד לרבו. הנה בהיותו
צביתו נאווה קודש העיר כ"ק מרן שליט"א
מהא הלכתא גברותא הוצא צטור וש"ע א"ח סי' תצ"ג ס"ד
נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת משקיעת
החמה ולין וזכנה"ג בהגה"ט כתב דה"ה אנשים וכ"כ בא"ר
ופר"ח ועוד אחרונים והח"י כתב דלא ראה לנהוג כן אפילו
נשים וכ"ק מרן שליט"א תמה דלא ראה נוהגים כן וגם לא
ראה בפוסקים שיתנו טעם למה לא נהגו כן והיא תמיהה
קיימת וגם אני צבואי בהית חפשי באמתחת הספרים ולא
מנאחי שום רמו ורמיזה חוץ מממה שהציא בכף החיים אות
ג"ן ולית נגר וצר נגר דיפרקינה.

ברם צעיקר המנהג ומחלוקת הפוסקים וציאור דצריהם היות
כי חפשי קצת דקדקתי גם בלשונם הטעור ולפענ"ד
כיון שיש לפלפל קצת דצריהם הקדושים אמרתי אריזה דצרי
לפני מעכג"ק שליט"א לראות היש ממש צה"ח ו"ל הטור
מנאחי כתוב מנהג שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת
משקיעת החמה עד שחרית משום תלמידי ר"ע שמתו סמוך
לשקיעת החמה ונקצרו אחר שקיעת החמה והיו העם צטלין
ממלאכה ע"כ גורו שלא לעשות שמחה צינתיים ונהגו הנשים
שלא לעשות מלאכה משתשקע החמה ועוד שאנו סופרים
העומר אחר שקיעת החמה וכתב שצב שצתות תמימות
תהיינה מלשון שצות ולשון שמיטה שצב שצתות וכתב וספרת
לך שצב שצתות שנים מכאן שהספירה צ"ד מה שנת
השמיטה אסור במלאכה אף זמן ספירת העומר דהיינו לאחר
שקיעת החמה אסור במלאכה עכ"ל.

ולבאורה דצרי רצינו הטור עלו כולו קמשומים שהתחיל
מ"כ שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת
משקיעת החמה עד שחרית משמע צין אנשים וצין נשים וסיים
שנהגו הנשים שלא לעשות מלאכה. עוד יש לדייק שחוזר ונהגו
הנשים שלא לעשות מלאכה משתשקע החמה הרי כבר כתב
דמשתשקע החמה הוא הי"ל ונהגו הנשים שלא לעשות
מלאכה, ומשתשקע החמה למה. (ג) ועוד שאנו סופרים העומר
אחר שקיעת החמה וכתב כו' מאי צבי צה"ח ועוד שסופרים
אחר שקיעת החמה, דמשמע דלאחר שקיעת החמה הוא

דאסור במלאכה, וכן סיים מה שנת השמיטה אסור במלאכה
אף זמן ספירת העומר דהיינו לאחר שקיעת החמה אסור
במלאכה, הנה סותר דצרי צמה שכתב שנהגו שלא לעשות
מלאכה משתשקע החמה וכאן כתב דהיינו לאחר שקיעת החמה
אסור במלאכה. (ד) ז"ע סדר הדצרים, שקודם הציא טעם
לאיסור מלאכה משום שמתו תלמידי דר"ע ותו הציא שנהגו
הנשים שלא לעשות מלאכה משתשקע החמה ותו הציא טעם
שני שלא לעשות מלאכה משום ספירת העומר, הי"ל לכתחילה
להציא צ' הטעמים ולאח"כ לכתוב ונהגו הנשים שלא לעשות
מלאכה משתשקע החמה ולמה הפסיק צין טעם לטעם צמה
שנהגו הנשים שלא לעשות מלאכה.

ובמה שנראה צס"ד דלכאורה צהני תרי טעמי תלוי אי נשים
חייבות צמנהג זה או לא דלטעם שמתו תלמידי ר"ע
סמוך לשקיעת החמה נשים חייבות שלא לעשות מלאכה
ולטעם שאנו סופרים העומר זמן ספירה אסור במלאכה
נשים פטורות ממנהג זה שהרי הוא מ"ע שהז"ג ונשים
פטורות, עוד יש חילוק אחר דלטעם הראשון מתחיל האיסור
משתשקע החמה שהרי תלמידי ר"ע מתו סמוך לשקיעת
החמה ונקצרו לאחר שקיעת החמה והיה העם צטלין
ממלאכה אבל לטעם של ספירת העומר מתחיל האיסור מזמן
ספירת העומר שהוא לאחר שקיעת החמה ונמשך עד הצוקר
כל זמן ספירת העומר נמצא דאיסור מלאכה חזן התחלת
איסורה תלוי צטעמים הנ"ל ולפ"ז אחי שפיר לשון הטור
שהתחיל מ"כ מנהג שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת
משקיעת עד שחרית משום שמתו תלמידי ר"ע סמוך
לשקיעת החמה כו' ולכן נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה
משתשקע החמה ולזה הטעם גם נשים חייבות והחיוצ מתחיל
משתשקע החמה והוסף הטור ז"ל דיש עוד טעם שאנו
סופרים העומר אחר שקיעת החמה ולמדן שצב שצתות
משמיטה ולזה הטעם אסור מלאכה מתחיל מזמן ספירת
העומר שהוא לאחר שקיעת החמה עד שחרית ולכן צאנשים
מתחיל האיסור לאחר השקיעה ולא נהגו כמנהג הנשים
להתחיל באיסור מלאכה משתשקע אלא מזמן ספירת העומר
שהוא לאחר השקיעה ומדוקדקים דצרי הטור ככסף מווקקים.

ודבר זה למדתי מדצרי צעל דדה לדרך מאמר הרציני הכלל
השלישי פי"ג ח"ל נהגו צמקומות שאין עושין מלאכה
משעת תפלת ערבית ועד שחרית מפסח עד עצרת לפי שמתו
התלמידים מעת שקיעת החמה והיו העם צטלים ממלאכה
והנשים אינם עושות מלאכה משקיעת החמה ומנהגן של
ישראל תורה ע"כ. הנה שינה רצינו ז"ל בלשונו שכתב שנהגו
צמקומות שאין עושין מלאכה משעת תפילת ערבית ועד
שחרית כו' והנשים אינם עושות מלאכה משקיעת החמה חילק
להדיא החילוק צין נשים לנשים דלאנשים מתחיל איסור

לפרש לשון הטור דמ"ש משקה"ח עד שחרית היינו לנשים אצל לנשים רק עד לאחר זמן הספירה אצל לפענ"ד הדבר ש"ע שהרי כבר הבאתי בשם ז"ל לדרך דאדרבה לנשים הוא מתפלת ערבית עד שחרית והוא הוא מה שכתב הטור כל זמן ספירת העומר כלומר מלאחר שקה"ח עד שחרית וכ"כ המט"מ נמי להדיא להאיסור מתפלת ערבית עד שחרית והוא לנשים.

וראיתי בשז"ל סי' רל"ה דין הנשים שנהגו שלא לעשות מלאכה זבילות בין פסח לעצרת כל הלילות של ספירת העומר כו' יש תולין הטעם לפי שצין פסח לעצרת מתו תלמידי ר"ע קרוז לשקה"ח ובשם הרב ר' שמחה משפירא ז"ל מלאכת עדיין צריכין אנו למודעי בצ"ר פ' י"ז דגרסינן התם מפני מה הנשים מהלכות אצל המת תחלה אמר להן מפני שגרמו מיתה לעולם הולכות אל המת תחילה והלכך צידהן ובהן נוהגת מידה זו וזריות ונשכרות להודיע שבחן בכל דור שקדמו אצל אותן תלמידים ולכבדן ולהתעסק בהן לפיכך נהגו שלא לעשות מלאכה באותו העת וזכר לנשים דקניות שהיו באותו הדור. ויש מקומות שנהגו שלא להסתפר אחר הפסח כו' ואחי ר' בנימין פי' הטעם מה שנהגו שלא לעשות מלאכה לאחר שקיעת החמה צימי ספירת העומר לפי שהעומר בא משעורים ושיעורו עשירית האיפה קמח וכן מנחת סוטה היחה עשירית האיפה קמח שעורים על כן נהגו הנשים דקניות שלא לעשות מלאכה כל הלילות של ספירת העומר להיות להם לכבוד ולתפארת ולהיות להם זכר וסימן לצעבור תהי' יראת ה' על פניהם ונווסרו כל הנשים אשר לא תצגודנה אשה מריעה ומצינו כיצא צוה ויעש את כבוד נחשת ממראות הצבאות אשר לצאו פתח אהל מועד ע"כ.

הנה למדנו מדברי הש"ל צ' דברים חדא דס"ל דהמנהג הוא רק בנשים וכדעת הצ"י ודעימיה וגם למדנו דס"ל נמי דהמנהג כל הלילה ולא רק בזמן ספירת העומר דהיינו מיד בשעת שקה"ח וזה דלא כהגדה לדרך והמט"מ והטור וגם נתן טעם חדש בשם ר' בנימין אחיו למנהג זה והטעם השני נמי משמע דס"ל דרך נשים נוהגות צמנהג זה נמצא דלא הוא באמת מחלוקת הראשונים ז"ל אי גם אנשים נהגו כן ומלשון רבינו ירוחם נתיב ה' ח"ד כתב סתם לעשות מלאכה באותן הימים של ספירת העומר אחר שקה"ח נהגו שלא לעשותה וכו' והיו העם צטלים ממלאכתם ועוד דכתיב שבע שבתות וכו' כך כתב רבינו האי בתשובה ומשמע דס"ל דלכל נאמר בין לנשים ובין לנשים.

ובעיה"ש כתב דמלשון הטור משמע דגם אנשים בכלל אלא דסיים דהנשים נוהגות שלא לעשות נראה דמפרש לשון הטור כלומר דבמנא כתוב לכל נאמר המנהג אלא דלא

מלאכה מתפלת ערבית ולנשים משקיעת החמה והוא הדבר אשר דברנו והם הם דברי הטור שכתב ונהגו הנשים משתשקע החמה כלומר דרך הנשים נהגו משתשקע אצל הנשים נהגו רק לאחר השקיעה והיינו מזמן התחלת זמן ספירת העומר ולדעת הבעל ז"ל לדרך שהוא מזמן תפלת ערבית, וזה צרור מאד.

ורפי זה פשוט לחדד לנשים וחדד נשים נוהגים באיסור זה ודלא כהצ"י שכתב דרך נשים נהגו שלא לעשות מלאכה, גם מצואר דהאיסור הוא משקה"ח או מתפלת ערבית עד שחרית כל הלילה וכלשון הטור והגדה לדרך וכן מלאכתו צמט"מ סי' תרפ"ז וז"ל רבינו האי בתשובה מה שנהגו שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת משקיעת החמה ועד שחרית משום תלמידי ר"ע שמתו שכולם מתו משקה"ח כו' וכ"כ הטור ונהגו הנשים כו' ובשם הר"ר שמתה כו' הנה כתב נמי עד שחרית והמגיה שם בצאר מרדכי הגיה ז"ל משקה"ח עד אחר תפילת ערבית וצ"ח לצאה"ט ומ"צ (כלומר שכתבו רק עד אחר תפילת ערבית) ולפענ"ד לא דק בהגהה זו כלל דמצואר בראשונים דהמנהג הוא כל הלילה. וכן מלאכתו להדיא בש"ל סי' רל"ה דין הנשים שנהגו שלא לעשות מלאכה בין פסח לעצרת כל הלילות של ספירת העומר מצואר נמי דהמנהג הי' על כל הלילות ודלא כהג"ה ובאה"ט והמ"צ ועוד קצת אחרונים שר"ו לדייק דרך עד לאחר תפילת ערבית או אחר ספירת העומר.

ורא אוכל להתעלם נמי מה שראיתי לרבינו צמור וקניעה סי' תצ"ג שכתב עיין באחרונים שהציא בשם ס' תניא שהאיסור מגיע לנשים וכתב צכה"ג שדבר זהוהו שגשים דרכן לעשות מלאכה התפירה וה"ה לנשים וכן נ"ל עיקר כדי שלא לשכות מנות ספירה שהיא זבילה ומתוך שאסורין צמלאכה וזכרים ונותנים לצ לקיים המצוה ולפ"ו דייקא באנשים שייך האי דינא עוד נ"ל שהיא דוגמת חוה"מ כי חג השבועות הוא כמו שמיני עצרת דחג אלא שחם הקצ"ה שלא לאסור מלאכת הנשים צימים ההם מ"מ לא חשו חכמים לאסור מלאכת הלילה ושל נשים ודבריו הקדושים נפלאים ממנו שהמציא טעמים חדשים לאיסור מלאכה זו ולא הציא טעם רבותינו שצטור ועוד ראשונים.

וקצת יש להעיר גם על לשון הגרש"ו שכתב נוהגין שלא לעשות מלאכה אחד לנשים ואחד נשים כל ימי הספירה משקה"ח עד לאחר ספירת העומר ורמז לזה שבע שבתות וכו' ואותן הנשים שאינן סופרות אפשר שיש לשבות להן ממלאכה כל הלילה ע"כ. נראה לכאורה דחלק לן הלילה בצילוק חדש דלנשים שאין סופרות ספירה אסור כל הלילה ולנשים רק עד לאחר ספירת העומר וכנראה דכן ראה

לעסוק בתורה. ולזכר האצילות תקנו להם להמנע מעשיית מלאכה משקיה"ח משום תלמידי ר"ע שמתו סמוך לשקיעה"ח כמ"ש בטור, וכענין שתקנו לומר דקתך בשבת זמנחה משום שבאותה שעה מת משרע"ה (עי' שו"ע א"ח סי' רל"ב ס"ב ועי' זוה"ק פר' יתרו דפ"ט ע"א) וזמנחות דף ל' ע"א תוד"ה מכאן דלפיכך נמנעו מלעסוק בתורה משום דאמרינן חכם שמת כל צחי מדרשות שצער בטלין עיי"ש ולא רלו לתקן לצטלס מת"ת לכן התקינו לצטל העם ממלאכה, משא"כ בזמננו שנהגו תלמידי הבעש"ט זי"ע וההולכים צדרכס הק' להתפלל מנחה צמאי היום וכמ"ש בשע"ת סי' רל"ב סק"ב בשם האר"ז"ל שהיה נוהג שלא להתפלל מנחה אלא עם שקיעה"ח עיי"ש ומיד אח"כ מתפללין ערבית או שינסם המקדימין להתפלל מנחה וערבית מצעוי" (עי' ברכות כ"ו ע"ב תוד"ה יעקב תיקון וצו"ע תפ"ט המתפלל עם הצבור מצעוי" וכו' עיי"ש צנו"כ ועי' צמג"א רל"ה מתה"ד סי' א' עיי"ש, וכבר הארכתי בתשובה שלכתחילה צריך לספור ספיה"ע בחשיכה ודאי) ואין שהות צינתיים שאפשר לומר שבשעה זו ימנעו ממלאכה לזכר האצילות ע"כ לא שייך לתקן בזמננו להמנע ממלאכה.

ועונ"ל דהנה טעם הב' שכתב בטור הוא משום שאנו סופרים העומר אחר שקיעה"ח וכתיב שבע שבתות תמימות תהיינה מלשון שבות ולשון שמיטה שבע שבתות וכתיב וספרת לך שבע שבתות שנים וכו' מה שנת השמיטה אסור במלאכה אף זמן ספיה"ע דהיינו לאחר שקיעה"ח אסור במלאכה עכ"ל ותמוה ביותר מה שמדמה שמיטה לספיה"ע אפילו כאסמכתא בעלמא. אלא כ"ל דהשציתא ממלאכה שתקנו היה כדי להוציא מלבן של דדוקים שאמרו שממחרת השבת היינו כמשמעו עי' מנחות ס"ו ע"א ע"כ תקנו שלא לעשות מלאכה משקיה"ח כדי שיכירו וידעו שהספירה שאנו מונין היא הכנה לחג השבועות ואין חלקנו בטעוהם של דדוקים, (ועי' בר"ן שלהי פסחים בשם ההגדה עיי"ש) וזוה שגמנעיס מעשיית מלאכה מדגישים אנו שספירה זו נחשבת לנו למנות הימים לחג השבועות שאז אסורין צעשיית מלאכה, צרם כ"ו היה צתקופתם שהיו דרים צין הצדוקים אולם צוה"ז שאין ציינו דדוקים צטלה התקנה.

והרבה יש להאריך צוה אלא שאין הפנאי מסכים לע"ע מחמת רוב טרדותי, ומחמת חולשת כוחי ויסוריי א"א לי להאריך ולפלפל צוה כראוי וכתבתי רק כדי לצרר מקחו של אותו דדיק הגה"ק החת"ם זי"ע וצאתי רק להערה בעלמא מחמת כבוד התורה.

כ"ד ידיך הדש"ת כה"י המצפה להרמת קרן התורה וישראל בב"א

יקותיאל יהודה האלבערשטאם

קצלו עליהם מנהג זה אלא הנשים וגם הם לא נמנעו רק מן אחר השקיעה עד לאחר תפילת ערבית ודבריו תמוהין בתרתי חדא דמלשון הטור לא משמע דרק נשים וכמ"ש לעיל וציארחי צדברי הטור והשנית דמה שכתב דגם הנשים רק מזמן השקיעה עד לאחר תפילת ערבית נמי צ"ע. גם צמאמר מרדכי סק"ח השיג על הצאה"ט ודעתו דעד שחרית אסור וכ"כ צנהר שלום סק"ג. וזה ג"כ דלא כמ"ש בקצש"ע סי' ק"כ ס"י דיש לשבות ממלאכה עד לאחר הספירה.

ומיידו למה הוניחו מנהג זה אכתי לא מצאתי גם אני לאחר החיפוש תירוץ מספיק ותודה רבה למרן כג"ק שליט"א על הערתו לי דבר פלא זה ושמעתי דצשו"ת מהר"ש לצית הלוי ח' א"ח סי' ו' יש משהו צענין זה אצל אין לי הספר לעיין בו.

אלו דברי תלמיד הרוצה להתלמד אסקופה הנדרסת בפני רגלי חכמי התורה ולומדיה ביציאתי הנני מחוה קידה עבד לעבדי ה' ואם יש את נפש כ"ק מרן שליט"א להעיר עלי דבריני אלה אשמח מאד ואענדנה עטרה על ראשי החותם בלב ונפש המתפלל בכל יום פעמיים לבד מצהרים לאריכות ימים ושנות חיים עדי יבא אסיר בנחשתיים ויגאלנו גאולת עולם ויקבצנו לציון וירושלים.

מנשה בן רחל לאה

סימן רטו

מכתב מהגה"ק מקלויענבורג שליט"א במנהג נשים שלא לעשות מלאכה בימי הספירה

ב"ה. כ"ב טבת תשמ"ב לפ"ק

שלום וברכה מאלקי המערכה, אמצע"ת הרב הגאון המפורסם לשו"ת, חוב"ט בחדר"ת סוע"ה מורה ודאין, מוהר"ר מנשה קליין שליט"א אבדק"ק אונגוואר יצ"ו.

אחדשת"ה. עתה צאתי צמה שהעיר מעכת"ה ע"ד שלא נהגו הנשים להמנע מעשות מלאכה צימי הספירה משקיה"ח כמצוה צשו"ע וצפוסקים, הנה כבר כתבתי זה מכבר בתשובה טעמיים נכונים לזה ואכרף צוה העתק ממנה שכתבתי שם, ומחמת כבוד תורתו עיינתי שוב צמ"ש שם ואעלה צוה מה שעלה צרעיוני כעת.

ב"ל דבזמננו נשתנו העתים ומנהגים מומן הש"ס דצגמ' מצינו אדם צא מן השדה צערב נכנס לציח"נ אס רגיל לשנות שונה וקורא ק"ש ומתפלל וכו' (ברכות ד' ע"ב) ומשמע שהיו מתפללים מנחה לפני השקיעה הראשונה והיו מפסיקין כשעתא חדא צין תפלת מנחה לערבית כדי שיוכלו להתפלל ערבית ולקרות ק"ש צומנה וכן לספור ספיה"ע צעעתה כשכבר ודאי לילה, וצאותה שעה היו נכנסים לציח"נ

סימן ריו

בענין אי מותר לדבק שתי נרות להבדלה ביו"ט שחל במוצש"ק

ט"ו כסלו לסדר ויזרח לו השמש התשל"ז בני יצו"א מע"כ ידי"ג אהובי צמיד לבבי הרה"ג וו"ח נוי"ג חו"פ בנש"ג פרי עץ הדר כש"ת מוה"ר מנחם מנדל זאנער שליט"א לאנדאן מלפנים תלמיד בישיבתינו הקדושה.

אחדשבה"מ וש"ת צידידות נאמנה. צד"ת אשר שאל ציו"ט שחל במוצש"ק ונהוג עלמא לצרחת צורא מאורי האש מדבקים שני נרות וקשה ליה אמנהג העולם כיון דע"י הדיבוק נוטף מהשעוה מהנרות והוי גרס כיצוי שאסורה ציו"ט והציא ראי' מחוס' צינה כ"צ ע"א ד"ה והמסתפק וצרא"ש שם ובתפארת שמואל סק"ו צסופו דמאותו דבר עלמו נהי דאינו חייב משום כיצוי מאחר שאינו מכחיש מאורו מ"מ אסור מדרבנן שדומה לכיצוי ואפשר משום מצוה דרבנן התירו בשלהם עוד הציא ענה לתלות הנר של הבדלה על נר אחר הדולק.

והנה מה שרצה לומר משום מצוה דרבנן בשלהם התירו, כדי לפלפל בצדריו לכאורה דבר זה במחלוקת שנויה בהמרדכי הוצא צצ"י א"ח ש"ו בשם הרב ר"צ כתב דיש חשש על החונים שמסכירים אותם להתפלל בשבת ורבינו שמואל אומר דאין איסור דהא נותנים שכר לקיים המצוה והקשה הצ"י לרבינו שמואל דקוף קוף שכר שבת הם נוטלים ומי' ואפשר דה"ק שדבר זה לא אסור אלא מדרבנן ובמקום מצוה לא העמידו דצריהם משמע דס"ל טעם רבינו שמואל דצמקום מצוה לא העמידו דצריהם, והר"צ שצמרדכי ז"ל דס"ל דצמקום מצוה נמי העמידו דצריהם א"כ יהי' דבר זה מחלוקת הר"צ ורבינו שמואל אי צמקום מצוה התירו שבות, ומיהו הצ"י צסי' תקפ"ה הציא שנית דצרי רבינו שמואל הנ"ל ותמה עליו שם שנית דאטו כדי לקיים המצוה נחלל שבת ומי' דלהתפלל וליקח שכר לא הוה אלא גזירה לגזירה דשכר שבת גזרו משום מקח וממכר ומו"מ נמי לא הוה אלא משום שמא יכתוב וא"כ שכר שבת לא הוה אלא איסור קל נמצא דמשום מצוה אכתי לא התירו שבות והאחרונים הציאו דצרי הצ"י הללו להלכה צש"ע הגרש"ו סי' ש"ו ס"ח וסי"א ובשו"ת ז"צ החדשות סי' מ"ט ובשו"ת בית שערים למרן כק"ו א"ח סי' רע"ה ובשו"ת פקודת אליעזר א"ח סי' כ"ט ועיין רש"י כתובות ס"ד ע"א ד"ה שכר שבת ועיין נדרים ל"ו למ"ד שכר פיסוק טעמים אסור משום שכר שבת והא"ל לדבר מצוה וצ"ע ועיין מג"א סי' ש"ו סק"ו שאין מדמין שבותין זה לזה ואין לך אלא מה שאמרו חכמים והציא ראיות לדבריו הקדושים.

איברא דצעיקר הטעם לפענ"ד להדציק צ' נרות לא ידענא אי מקרי מצוה לענין זה הגם שאמר רצא אצוקה להבדלה מצוה מן המוצחזר (פסחים דף ח' ודף ק"ג) ובש"ע

סי' רצ"ח ס"צ מ"מ אין זה לעיכוז ובצביל מצוה מן המוצחזר ודאי לא נדחה שבות ודאי, אם נאמר שהוא שבות (ובמקום אחר נסתפקתי אם הנרות שלנו שהפחילה שלהם היא מחוטים דקים הרבה שזורות לחוט אחד שהוא הפחילה אפשר דמקרי אצוקה אלא שאח"כ מצאתי קצת ראי' ממג"א צהל' צדיקת חמץ דלא מקרי אצוקה).

ומיהו לשאילתן מה שנלפענ"ד אין כאן חשש גרס כיצוי והנה להם לישראל שצני נציאים הם שהרי צשעה צמדצק שתי הנרות לאור הבדלה אדרבה הרי הוא מוסיף אור ע"י הצבור והדיבוק ולהוסיף אור מותר לכ"ע ומה שצטניף שעה עי"ז ליכא איסור גרס כיצוי כיון שע"י המעשה הטפה אדרבה נמוסף אור ומה שאמרו צתוס' ורא"ש צינה כ"צ הנ"ל דהמסתפק משמן צצנר חייב משום מצוה הטעם משום צצשעה שמסתפק ממנה מצוה קצת צאותה שעה ממש ומכסה אורו צאותה שעה שממעט השמן מפי הנר שהוא דולק מיד כהה אור הנר ואין דולק יפה כצתחלה והוה ליה מצוה עיין רא"ש שם ובש"ע א"ח סי' תקי"ד ס"צ ח"ל ולהטות הנר כדי להרחיק השמן מן הפחילה חשוב צצוי ואסור וצמ"צ שם אור י"ד ואצ"ל ע"ש אצל הכא אינו מצוה כלום צשעה צמדצק הנרות יחדיו אלא אדרבה מרצה אור ונעשה אצוקה, ומה שצטניף מהשעוה אדרבה כתצו החוס' דמותר להדליק קנדל"א שהוא גדולה צצמנע כדי שידליק מהר והרי פשוט דהתם נמי מטפטף השעוה לארץ ואינו חושש.

ורא אכחד מעטוי דהרמ"א סי' רצ"ח ס"צ כתב נר שיש לו שתי פחילות מיקרי אצוקה ע"כ וכתב המג"א רסק"ד נר של שעה אם שתי הנרות קלועים יחד צשוצין אצוקה אצל כל אחד צפני עלמנה לא צשוצין אצוקה. משמע להדיא דעיקר תלוו שיהיו הנרות קלועים או דצוקים ולא איכפת לן בשלהבת ובקלועין או דצוקים אפילו אין השלהבת נוגע להדדי מיקרי אצוקה וצאינס קלועים או דצוקים אפילו שלהבתן נוגע לא חשיצוי אצוקה כ"כ צתהל"ד סי' רצ"ח אור צ' והוסיף דזהו מש"כ המג"א סק"ה ומ"מ צריכים להיות מדוצקים יחד שאז יהיה להם הרצה מאורות משא"כ כ"א צפ"ע ע"כ והיינו כיון שהם מדוצקים חשיצוי כנר אחד ויש הרצה מאורות צנר אף שאין שלהבתן נוגע וחולק אמ"ש הש"ח סי' י"א ס"צ דשתי נרות צין קלועים וצין אינן קלועים רק ששלהבתן נוגע להדדי מיקרי אצוקה וצת"ש סק"ה כתב שכן דעת המג"א וחולק עליהם ודעת הגרש"ו צצ"ד צמוסגר דקלועים או דצוקים אף שאין שלהבתן נוגע להדדי חשוצה אור אצוקה אלא שדעתו ז"ל דצשלהבתן נוגע להדדי אף שאינס קלועים ואינס דצוקים חשיצוי אצוקה והניח צצ"ע ע"ש. ולפ"ז ציו"ט לכאורה הי' אפשר לספק דצמילא לא מהני החיצור של שני הנרות להדדי כיון דלא הוי דצוקין ולא קלועין וצ"ע.

יחזור ויתקנס וידליקם אכן מותר לילך ונר שרגא של שומן דולק צידו דגם אם מנענע ושמא ימשך השמן מן הפתילה דלא הוי פסיק רישיה אכן לנטות השרגא לצד א' לימשך השמן מן הפתילה הוי פס"ר ואסור כמכבה צידים ע"כ.

והנה נידון דידן יש לעיין להיכן לדמותו אי יש לדמותו לנר שמהלך בו שמותר והכ"נ או לדמותו לנטות השרגא לצד א' דאז אסור דבאמת דידן נמי כשמקיפין שני הנרות מטין זה אלל זה כדי שהשלהבת יתקרב זה אל זה דצקירוב הנרות לחוד לא יאחו השלהבת ואכתי לא יהי' צוה אצוקה וע"כ צריך להטות הנרות צראשם זה אלל זה דאולי כה"ג הוי פסיק רישיה ואסור להטותן זה אלל זה או דילמא כיון שלא מתכוין לזה כלל רק שמטה הנר לצורכו היינו שרוצה להיותו אצוקה וממילא נוטה השמן או החלק מהותך קצת לא הוי מכבה בשביל זה ואדרבה הרי מוסיף אור וכוננו להוסיף אור וכמ"ש לעיל ולכאורה הרי דיוק לשון המהר"ל שכתב ח"ל אכן לנטות השרגא לצד א' לימשך השמן מן הפתילה הוי פס"ר ואסור ולכאורה למה לא קי"ר בלשונו אכן לנטות השרגא לצד א' אסור שהשמן נמשך מן הפתילה וי"ל דדוקא קאמר לנטות השרגא לצ"א לימשך השמן מן הפתילה הוא דאסור אבל לנטות השרגא לצורכו שידליק יותר ויעשה אצוקה ואין כוננו בשביל לימשך השמן אלא אדרבה להרבות האור כה"ג מותר לנטות השרגא ולא הוי בכלל מכבה אפילו צנר של שמן וז"ע.

בינתים נתצטרתי ע"י גיסו היקר שצ"ה קבל משרה להיות ראש ישיבה שם והנני לבצרו בצרכת מז"ט שנית לרגלי התמנותו לראש ישיבה והנה אמרו העולה לגדולה מוחלין לו כל עונותיו וי"ר שירוס רישיה אכולא כרכא וזכה ללמוד תורה לשמה וללמדה ויתקבלו דבריו צחן וחסד צעיני כל שומעיו כעתירת ידי"ג דושה"ט וש"ת וכאש"ל בלצ ונפש

בגשה הקבן

סימן ריח

בענין לתקן נרות מקולעים (געפלאכטען) לבוצש"ק שחל ביו"ט

עוד להג"ל

ודע דמנאמי בלקט יושר א"ח 77 103 צד"ה ונוהג בכל עיו"ט ח"ל כשחל יו"טא צמוצש"ק הי' נוהג שא' מהר"ר אייזיק סג"ל ז"ל את אשתו להדליק על נר של שעה שקורין גוונדן קירטן משום אצוקה מצוה להבדלה וצמתרגס שם כתב געווינדענע קערנען ונראה שהי' להם נרות שהיו מקולעים געפלאכטען כעין אצוקה וזה פלא.

וגדולה מזו כתב הט"ז שם אמה שכתב הרמ"א ס"ב דמותר להוסיף פתילות לנר דולק כדי שיבעיר הרבה ויכבה מהר דייק מינה הט"ז דמותר להטות נר של שעה הדולק כדי שיחך השעה ויחזירנו למעלה וככה יעשה כמה פעמים עד שיכלה וישרף צמורה ודימה זה להוסיף פתילות שמתיר הרמ"א הן אמת דהא"ר ונהר שלום פקפקו עליו ועל ע"ס ראית הרמ"א מהר"ן שלא נמצא כן בר"ן ואדרבה בספר המנהיג וצ"ע עצה"ק להרשב"א וצמאירי מצואר לאסור כל היכא שמכוין שיכבה מהרה ואינו מותר אלא אם מכוין שיאיר הרבה אף דממילא יכבה מהרה ופליגי נמי אט"ז צוה ע"ש וצביאור הלכה תלה זה בצמחוקת התוס' והרא"ש דלהתוס' והיינו היש מתירין בש"ע ס"ג שם להדליק נר שעה בצמנע אף שמכוין למהר כיצויו ה"ה צוה ולהרא"ש אסור ע"ש וא"כ הגם דאין קיי"ל גרס כיצו מותר כמצואר בש"ע ס' של"ד מ"מ כה"ג מחמירין כדעת הרא"ש אבל מ"מ פשוט דהיינו דוקא כשמטה הנר של שעה כיון ע"מ לכבותה אבל המדבק שתי נרות לשם אצוקה ורובה צהנאת אורה שהוא יותר אלא שממילא נוטף השעה כה"ג ליכא מאן דס"ל לאסור ולכ"ע שרי ועיין ש"ע ס' תק"ב ס"ב צמ"א ומותר ליקח עץ הדלוק מנד זה של מדורה ולהניחו בצד אחר הואיל ואינו מכוין לכצו ע"כ וכ"ש דידן. ולכן לפענ"ד אין לפקפק צמנהג ישראל צוה כלל כנלפענ"ד.

ועיין ספר צחי כהונה צ"ד ס' י"ח ששאל על מה סמכו ישראל קדושים צליל שמחת תורה בהקפות וציוס ש"ת שהולכין באצוקות של שעה ולרקוד צהם ולהולכס צפני חמני תורה לפמ"ש הרא"ש דגרס כיצו אסור והאריך שם הרבה להמיר ועיין תוס' פ"ק דכתובות ה' ע"ב ד"ה את"ל דאיירי דאיכא תרתי מלאכה דרבנן ושאינו מתכוין מתיר ר"י לכתחילה ולחד שינויא אפילו לדבר הרשות וכ"כ התוס' בצורות כ"ד ע"ב וא"כ לר"ש דמתיר מלשאל"ג היכי דאיכא תרתי משאל"ג ושאי"מ שרי לכתחלה שוב הציא התו"ט פ"א מ"ה תמיד שבאצוקה של אור יש צו העיית הנר ע"ש מה שהאריך עוד הניף ידו שנית צסי' כ"ד שם והעלה לחזק המנהג ושהוא מנהג ותיקין ע"ש לכ"ע וא"כ כ"ש דידן שמדליק לאור יותר דליכא צוה שום אסור לפענ"ד ועיין שם ס' י"ט מה שהקשה אטעם דתרחי מהני אפילו לר"ש וכנראה דחזר צו הגאון מנועם זה מ"מ המיר שם צדידיה וכ"ש צדידן.

והרמב"ם הרב הגאון צנש"ק מוה"ר יהודה ארי' אלטר שליט"א הראה לי מש"כ מהרי"ל הל' יו"ט ח"ל ואמר דאסור צי"ט לטוול פתילה מנר זה בעוד שהיא דולקת וליתן לחצרתה דמתי דפוחת טיפת שמן ממנה חייב משום מכבה לכן שמש ציהכ"נ אי אפשר לו לתקן פמוטות של צ"ה בעוד הן דולקין דצנעינתו יפחות מהן השמן ודוקא כשצבו

סימן רי"ב

בענין אי מותר לאכול משויורי שבת
מר"ח אב ואילך

ד' מנ"א התשל"ג בני יצ"א

בין המצרים ישלח לנו מדלג על ההרים ויוציא את עמו הנשארים ובראשם ידי"ע וידי"ג הרב הגה"צ מרא דחיטא ה"ה כקש"ת מוה"ר ישראל וועלץ (שליט"א) זצ"ל ראב"ד בודאפעסט ירושלים ת"ו.

אחדשכנ"ק זידידות נאמנה. דבצר הערתו אצל בני

מאמר חדש תמוז אב שהציה מס' עקרי דינים ששם ס' קול אל"י דצעה"ק ירושלים ת"ו נהגו שלא לאכול בשר מר"ח אב ומנהר"א יחסי ה"י אוכל משויורי שבת והציה ראי' מחולין ט"ו והבנ"י דחה ראי' זו אבל כתב טעם אחר להיתר דאל"כ ימנע עצמו ולא יקנה לשבת רק בצמאום וימנע מעונג שבת וכ"ג הקשה עליו ממג"א תקנ"א סק"כ ושע"ת שם דמי שמקל בצמאום הרי הוא פורץ גדר וגם צשו"ת מהר"ם שיק ס' רפ"ו ומחנה חיים ס' מ"א ח"ג א"ח אוסרים גם צק' שמן המאור ס' תקנ"א כתב דאין להקל בזה כיון דבעי לזער מבשר וזה אינו מלער עצמו ש"י משיב דברים נכוחים וצאמת כמעט כל האחרונים שוים בזה לאיסורה ועיין ברב"י ס' תקנ"א שכתב דאין למחות צהמקילים ע"ש אמנם שאר אחרונים לא הקילו בזה כלל.

ואעתיק כאן מה שכתב קה"ז ציית שערים או"ח ס' רס"ז וז"ל אשר שאלת אי יש לסמוך על מה

שהציה צבני ישכר מאמר חודש תמוז אות י"ז מ"א וכו' הנני להעתיק לך מ"ש על גליון ש"ע א"ח ס' תקנ"א ע"ד מג"א שם סקל"א שהציה וצה"מ כתב מהר"א ק הניח לבניו הקטנים לאכול בשר בערב ת"ב שחל בצצת אח"כ עכ"ל משמע דס"ל דלגדולים אסור ולקטנים מותר והא דכתב בצצת משום דמעשה שה"י בצצת שנשאר להם מסעודת שחרית כנ"ל וז"ל שם ואף שנשאר מסעודת שחרית לא אמרינן הואיל ואישתרי אישתרי כמו באיברי נחירה בחולין י"ז ועיין באשר"י שם וזה דלא כרב"י ס' תקנ"א אות ו' והחילוק ביארתי במקום אחר ועיין נוב"י תנינא יו"ד ס' נ' ומנהר"א א"ח ס' רפ"ו ומ"ח ח"ר ס' נ"ה וא"ח ח"ג ס' מ"א עכ"ל שם. ומבואר שאסור מה שנשאר משבת לחול.

ובתב עוד ולמען שתצין החילוק צין נ"ד לדברי הרא"ש

הציה קושית התוס' גדה מ"ו ע"ב ד"ה כגון שהקדיש ואכלו אחרים שהקשו וא"ת ואמאי לא מוקי כגון שאכל הוא עצמו לכשהגדיל וכו' ומי ע"פ דברי הרא"ש חולין הנ"ל וכו' עד דהא כתב הנוב"י יו"ד ס' ס"ד דדוקא מה שלא נאסר לשום אדם עד אותו זמן אמרינן כיון דאישתרי אישתרי אבל מה שאסור לאחרים אף שהי' מותר לאדם זה

ל"ש כיון דאישתרי אישתרי ע"ש ולפי"ז מיושב קושית התוס' דכל זמן שלא ידעינן לאסור לאחרים ליכא לחוקמי כגון שאכל הוא עצמו לכשהגדיל דכיון דאינו אסור לאחרים לעצמו נמי מותר לאמרינן כיון דאישתרי אישתרי שוב חילוק צין איסור חפלא לאיסור גצרא דלא אמרינן כיון דאישתרי אישתרי אלא באיסור חפלא אבל לא באיסור גצרא וא"כ באכילת בשר מר"ח עד ט"ב דליכא איסור על החפץ היינו הצער אלא על הגצרא כה"ג לא אמרינן כיון דאישתרי אישתרי ע"ש כי קצתמי דבדבריו הקדושים.

ולאלי דמסתפינא לפענ"ד נראה דלא אמרינן הואיל ואישתרי אלא דבר איסור והותר שייך לומר הואיל ואישתרי אישתרי אבל דבצר שאינו משום איסור לא שייך לומר הואיל ולפי"ז הרי מעיקר דינא האיסור הוא צע"ת ומר"ח ועד ע"ת אינו אלא מנהגא שלא לאכול בשר ולא שייך כלל לומר הואיל ואישתרי שהרי אנו ידעינן שהוא היתר אלא נוהגין איסור באכילת בשר והו"ל דבצר ההיתר ואחרים נוהגים צו איסור מאזיה טעם שהוא האין נאמר בזה הואיל ואישתרי ולא דמי לנדריים נמי דעכ"פ איכא איסורא וכן בקטן שעכ"פ צו איסורא הוא אלא שאינו צו עונשים אבל הכא ליכא איסור כלל רק מנהגא כנלפענ"ד ולפי"ז לא שייך נמי הטעם שמה יצמאם בשביל שבת כמוצן.

אלו דברי ידי"ג המתגעגע לדבריו היקרים לי מאד מאד ויה"ר שנוכה לראות בבנינו כמ"ש כל המצער זוכה ורואה בנחמתה עם משיח צדקינו שיתגלה לנו במהרה ב"א החותם בלב ונפש
משנה הקמן

סימן רב

בסתירת רש"י אי בירושלים היו תוקעין בזמן המקדש בר"ה שחל להיות בשבת

עש"ק לסדר בראשית התש"מ בני יצ"א
שמואל לקח פי שנים תוי"ש ה"ה מע"כ ידי"ג הרב הגאון חוב"ט וו"ח נו"נ כג"ת מוה"ר שמואל פרעסבורגער שליט"א רב אב"ד בויען תצו"א.

אחדשבת"ר זידידות נאמנה וצאצאה רבה. יקרת מכתבו הגיעני צומנו וצד"ת אשר שלח לן מחורפי

דמר בסוגי' דיו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת מאד נהניתי מהדברים שנאמרו בהשכל וצדעת ישרה דבצר קושית מהרש"א ומי"ט ושאר פוסקים ארש"י ר"ה כ"ט ע"ב שנראין סתרי מיני' וצ"י דצד"ה אבל לא בצמדינה פי' לא בירושלים ולא בגבולין מבואר דס"ל דגם בירושלים לא היו תוקעין בזמן המקדש ובסמוך שם ד"ה ועוד זאת היתה ירושלים פרש"י בעודה צבנינה יתירה בתקיעת שבת על יבנה נראה דבזמן

אדברי ת"ק ואמר ללא זאת דתקן בכל מקום שיש שם צ"ד והיו תוקעין גם בשאר עיירות ובכל מקום שיש שם צ"ד אלא שהיתה ירושלים יתירה על יבנה אף שלא היו בה עוד הסנהדרין אלא ביבנה מ"מ יתירה היתה ירושלים על יבנה כ"ז שהיה בה צ"ד שהיו תוקעין בירושלים ובכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה אף שאין שם צ"ד באתון עיירות הקרובות היו תוקעין על סמך צ"ד של ירושלים.

ומה שפרש"י בעודה צבנינה אין הכוונה צעוד שציהמ"ק קיים ללאחר החורבן מיירי כמ"ש לאחר שחרב ציהמ"ק התקין ריב"ז אלא לאחר החורבן מיירי והכוונה צבנינה כלומר שעדיין היו ירושלים עומדת ולא נחרבה והיו שם אנשים וצ"ד ולפי שאת"כ חרבה ירושלים צעונה לגמרי ולא נשאר בה איש ולא צ"ד והגלה את כל יושביה וכמו שאמר איכה ישבה בדד הכ"ז לאחר החורבן הכוונה לאחר שהגלו יושביה וצבנינה הכוונה צעודה עומדת, אבל לאחר חורבן המקדש, ואמי שפיר דברי מאה"ג רבינו הגדול רש"י וצעלי התוס' בס"ד. וזה מיושבת נמי קושית הט"א שהקשה דאי בחורבנה איירי (וכדעת התוס') מאי היתה ירושלים יתירה דקאמר לשון עבר הל"ל ועוד זאת ירושלים יתירה לשון הויה ע"ש ולפמ"ש א"ש דהתנא חוזר על הראשונות ללא זאת שאין הלכה כר"א ובכל עיירות היו תוקעין וירושלים בכלל אלא דגדולה מזו היתה ירושלים יתירה על יבנה ללא תימא כר"א דיבנה בלבד אלא דעוד זאת דירושלים היתה יתירה מיבנה כל זמן שהי' שם צ"ד וזה לפענ"ד נכון.

ויתן ה' ונזכה לשמוע ממנו בשורה טובה בקרוב בקרוב ונחזק משאר צאצאיו יוצאי חלציו ידי"ג קשור באהבתו בלב ונפש
מנשה הקמץ

סימן רבא

מה נקרא עובדא דחול

מוצש"ק י"ז בתמוז התשל"ח בני יצו"א

המאיר לארץ ולדריס, הוא יברך גבר בין הגברים, בחכמה פותח שערים, ה"ה הרב הגאון כו' כקש"ת מוה"ר מאיר זאב גאלדבערג (שליט"א) אבדק"ק פעלעדיהאזע ברוקלין ג"י יצו"א.

אחדשכ"ג צידידות והוקרה. צענין עובדא דחול שמתה צה שליכא צה כלל עיינתי הטיב צספרו היקר מדף רמ"א עד רמ"ד וראיתי מה שהציא שם צקיאות נפלאה מממה מקומות מעובדא דחול ועיין ר"ן שבת דף ד' שכתב דתקיעת שופר נמי לא היו רק עובדא דחול ע"ש ולפענ"ד נראה הכלל צה לפי מה שאמרו ז"ל ודבר דבר שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול הכ"ז אמרו שלא יהיו מעשיך

המקדש היו תוקעין אפילו בירושלים ולא עוד אלא שיתירה היתה על יבנה דאפילו בעירות הקרובות לה היו תוקעין ונמצא דבריו סתראי נינהו וניין לפני מה שתי' ומר כ"ק אציו הגה"ק הי"ד תי' לפמ"ש בתוס' פסחים ס"ו ד"ה מוחב לו צממרו חלקו צין קודם שנפרצו פרצות הי' מותר הוצאה כאן לאחר שנפרצו פרצות בירושלים נעשית רה"ר ונאסרה הוצאה וא"כ תי' דמה דפי' רש"י לא בירושלים ולא בגבולין זה לאחר שנפרצו פרצות שהי' העיר רה"ר ועוד זאת דהיו תוקעין צבנינה כלומר קודם שנפרצו פרצות ואכתי צבנינה היתה ושפיר יתירה היתה וש"י, ודבר גדול דבר הנביא (עיין צ"צ י"ב ע"ב רש"י ד"ה ולא טעמא קאמר) שכן מלאתי כדבריו בספר קרבן ראשית על מס' ר"ה שכתב ומחורמתא מה שמפרש צעודה צבנינה ר"ל קודם שנפרצו האויצים בירושלים ולא היתה ירושלים רה"ר ולא שייך טעמא דשמא יעצירו ע"ש וזה ממש כתי' אציו הגה"ק הי"ד. וגם מה שתי' מעכת"ר באופן הב' הניתי ממנו ועיין מש"כ התי"ט והקול הרמ"ז גם צט"א האריך בקושיא זו.

ורק להשתעשע עם מעכת"ר דדברי תורה מה שנלפענ"ד צביאור דברי רבינו הגדול רש"י ז"ל דלכאורה יותר תקשה על רבותינו צעלי התוס' שם שפי' ג"כ רש"י צד"ה אבל לא צמדינה לא בירושלים ולא בגבולין כפרש"י והא דקמתי כל עיר שרואה ושומעת תוקעין בה היינו לאחר חורבן והוא פלא שפי' כדברי רש"י ולא העירו כלל שרש"י פי' דעוד זאת מיירי צבנינה ולא לאחר חורבן וכבר תמה עליהם התי"ט ע"ש מה שתי'.

ואשר נלפענ"ד פי' המשנה הוא כך יו"ט של ר"ה שחל להיות צשבת צמקדש היו תוקעין אבל לא צמדינה וזה גם בירושלים וגבולין בכלל שלא היו תוקעין אלא צבית המקדש ולא צשום מקום אחר משחרב ציהמ"ק התקין ריב"ז שיהו תוקעין בכל מקום שיש צו צ"ד ופשוט דגם בירושלים בכלל מקום שיש צו צ"ד כל זמן שהי' צ"ד בירושלים, נמצא דלת"ק לאחר שחרב ציהמ"ק היו תוקעין גם בירושלים דודאי הי' צ"ד בירושלים מיד אחר שחרב ציהמ"ק שאכתי לא הי' חורבן בירושלים תיכף עם חורבן המקדש, אלא שהסנהדרין וחקמי ישראל היו ביבנה, כמבואר בגמ' דריב"ז צקש מאספסיינוס יבנה וחקמיה וששילתא דר"ג ואסותא דמסיין ליה לר' גדוק (עיין גיטין ג"ו ע"ב) והגם שנתן לו יבנה והיו שם סנהדרין מ"מ גם בשאר עירות אכתי היו ישראל ובתי דינין ולכן ס"ל לת"ק דתקנת ריב"ז היתה בכל מקום שיש שם צ"ד ור' אליעזר פליג דלא התקין ריב"ז אלא ביבנה בלבד דשם היו הסנהדרין ואין קיי"ל כת"ק דבכל מקום תקן בירושלים ג"כ בכלל התקון והוסף התנא ועוד זאת היתה בירושלים יתירה על יבנה שכל עיר כו' כלומר דהתנא קאי

ואנב נראה להעלות על הכתב מה שקשה לי כעת בדברי הר"ן הג"ל שכתב דתק"ש נמי לא הוא שבות אלא עובדין דחול ומיהו צ"ה ל"ג כתב הר"ן גופיה מפורש דתק"ש אסור מדצרייהו ושבות גמור הוא ועיין שו"ת מכ"ז סי' ל"ה וצגמ' שבת קי"ד לפי שאין דוחין שבות להחיר ועיין עוד ט"ז ה"ל ר"ה.

ובזה הנני ידי"נ הארכתי יותר משהז"ג למען כבודו ולכבוד התורה ולשמח זקני ת"ח בדברי פלפול שעברתי על דבריו והנני מקוה שימצא קורת רוח בדבריני שנכתבו בידידות יתירה למעכ"ג דושכ"ג ומתפלל ומעתיר לרפ"ש בקרוב ויארץ ימים על ממלכתו מלאכת התורה עדי יבא ינון ולו יקחת עמים כמים לים מכסים החותם ברעדה ובלב ונפש

מנשה הקמץ

סימן רכב

אשה אי מותרת לברך לישב בסוכה בין המוציא לאכילה ולא הוא הפסק

א' וישלח התש"מ בני יצו"א

ישראל אשר בך אתפאר ה"ה ידי"נ הרה"ג ור"ח כו' כש"ת מוה"ר ישראל פאפלין שליט"א בכלל דישיבה הקדושה לייקוואד.

אחדשבת צידידות נאמנה. ודצב שאלתו צנשים שנהגו לצרך על מעשהו"ג כגון צשופר ולולב וכן צסוכה כמ"ש הפוסקים א"ח סי' תרמ"ט אי אשה מותרת לצרך ליצב צסוכה צין המו"א לאכילה או כיון דאינה מחויבת דצבד הוא הפסק צין צרכה לאכילה, דלענין האיש המצרך כתצו המפרשים דל"א הוא הפסק כיון דחשוצ מצרכי אכילה וכצביל לתורי וקידוש אכן נשים המצרכות רק רשות (דל"א כמ"ג עשין סי' מ"צ עיין צרכ"י סוס"י תקפ"ט ומג"א סי' י"ז סק"ח) א"כ לא הוא מצרכי הסעודה והו"ל הפסק. עוד מספקא לי מענין לענין אי נשים יכולות לענות אמן אחר צרכות שכצב נפטרו צהס כגון אשה שצרכה שהחיינו צשעת הדלקת נרות וצשעת קידוש הצעל מצרך שהחיינו להוציא צני ציתו אי מותרת לענות אמן או דילמ"א כיון דצבד צרכה שהחיינו שוב העני' הו"ל הפסק צין הקידוש לשמ"י ואסורה לענות אמן. ומעכ"ת האריך צראיות וצשאלת חכס תשובה שלימה וכמעט לא הניח מקוס שלא ראתה עינו צה"א מילת"א.

והנלפענ"ד לפוס ריהט"א עלה צמחשצתו לענין עניית אמן עכ"פ לפמ"ש צמקוס אחר דכל שלא שהה כדי שאילת תלמיד לצב והוא הנקרא תוך כדי צבור כצבור דמי ולא פוסל צבור עיין פאה"ש ה"ל ארץ ישראל סי' ג' אות ל"ח שהעלה דצדיעצד לא הוא הפסק צשוס צבד פחות

של שבת כמעשיך של חול כלומר אפילו צמלאכות שאין צהס אצסור משוס מלאכת שבת שאין צהן דין מלאכה מל"ט מלאכות ותולדותיהן ומ"מ כיון דדרך העולם לעשותן צחול צאופן זה יש לשנותן צשבת ושל"א לעשותן או אס צריך לעשותן יעשה אותן צשינוי שלא יהא כעובד"א דחול ולכן צקנת מקומות שא"א לשנותן אא"כ או שיעשן כצחול או לא יעשה כל עיקר כה"ג החירו לצורך מצוה דהיכ"א דהאצסור הוא רק משוס עובדין דחול שרינן לכצוד שבת או לצורך מצוה וכיוצ"א צוה ודצב זה למדנו מתורת רצינו הר"ן שבת הג"ל שכתב ז"ל אחר שהצי"א קושי"ת הראשונים אמ"ש דרד"ית הפת חכמה ואינה מלאכה ופריק הרי"ף ז"ל דודאי הכי הוא דרד"ית הפת ותקיעת שופר לאו שבות נינהו מיהו לעובדין דחול דמו ולא שרינן אלא לכצוד שבת כי החס א"נ כדי שלא יצ"א לדי אצסור סקילה כי הכ"א והכ"א אס אפשר לשנויי משנינן ואי לא אפשר רודה צמרדה וכי אמרינן נמי דכי אפשר לשנויי משנינן ה"מ היכ"א שנאפה הפת צאצסור כו' הא אלו עמד שס צהיתר שרי דתנן אין נותנין את הפת לתנור עם חשיכה כו' אלא כדי שיקרמו פניה משמע הא כדי שיקרמו פניה נותנין צכי האי גוונ"א כיון דל"א עצד אצסור"א ולורך שבת הוא רודה כדרכו דל"א אשכתן דניצעי שינוי אלא צשכת פת צתנור דעצד אצסור"א וכן נראה לי דעת הרמב"ס ז"ל וטעמ"א דמילת"א משוס דרד"ית הפת ותק"ש לאו שבות נינהו אלא עובדין דחול צעלמ"א וכל היכ"א דל"א עצד אצסור"א ואיכ"א לורך היום שרו כי אורח"יהו וכו' אלא ודאי מפני שאינו שבות גמור כל שהוא לורך היום מותר כדרכו וכל שאין צו לורך היום אצסור אפילו צשינוי וכל שיש צו לורך היום ונעשה צאצסור כי ההוא דשכת פת צתנור דפרק כל כתבי וכן נמי ליכ"א לורך היום אלא שלא יצ"א לדי אצסור סקילה אס אפשר לשנויי משנינן ואי לא אפשר עצדי כי אורחי' ע"ש.

הנה ציאר לן רצינו הגדול הר"ן ז"ל דרך נכון בעובדין דחול דכל היכ"א דליכ"א אצסור לא משוס אצסור תורה ולא משוס שבות הו"ל עובדין דחול צלצד שכן דרך צחול לעשותן הני דצריס ומשוס שלא יהא מעשה שבת כמעשהו צחול ולכן אין לעשותן אלא צהני תנאי אס הוא לורך היום יכול לעשותן כדרכן כגון לכצוד שבת וכיוצ"א צו והוא שלא עשה אצסור עד שצ"א לידו מלאכת חול ואס צ"א לו על ידי אצסור צריך לשנותן ועושה ע"י שינוי וכל שאין צו לורך היום וצ"א לו ע"י אצסור אפילו ע"י שינוי אצסור ומיהו אפילו צ"א לו צהיתר אס אין צו לורך היום אצסור אפילו ע"י שינוי וזה לפענ"ד פתח לזה השער אשר כתב מעכ"ג ח"ל ואני עדיין לא מלאחתי לי מפתח לפתוח זה השער ואולי הד"ג יאיר עיני צוה עכ"ל. ולפענ"ד יאירו לן דצרי הר"ן צוה.

מד' תיבות והוא הנקרא תוך כדי דבור עיין מכות י' א' ומיר רפ"ד כ' ז' ונדריס פ"ז א' ובצ"ב קכ"ט ז' וכ"פ הרמב"ם פ"ב מהל' שבעות הי"ז ובש"ע יו"ד ש"מ סכ"ד ועוד בכמה מקומות וא"כ לעולם העונה אמן שהוא רק מיצה אחת לכ"ע לא היו הפסק ע"ש מה שהאריך הרבה בזה וממילא לדין נמי הני נשי העונות אמן לא היו הפסק. ברם לאחר העיון דבריו ז"ע רב דודאי במקום שאסור להפסיק אין נפ"מ בכמה תיבות מפסיק וכן ראיתי למרן כק"ז בשו"ת בית שערים א"ח סי' י"ט י"א ג"כ לחדש כדעת פאה"ש ולבסוף דחה לעצמו דאפילו דיבור אחד הוא הפסק מדברי הרא"ש בהל"ט ה"ל תפילין סי' ט"ו שכתב שם אם הפסיק לענות קדושה ואמן נהי דאין העבירה כ"כ כו' מ"מ איכא איסורא שגורס לזכר זכרה שאינה זריכה ומבואר דאמן הוא הפסק וכן הביא הכ"מ פ"ח מצרכות הי"ז בשם רבינו יונה והכין פסקינן בש"ע א"ח סי' נ"ט ס"ד דלא יענה אמן אחר סיום הדבור צעמו ישראל צאהבה משום דהוי הפסק ובסעיף ז' שם פסק דלא יענה אמן אחר גאל ישראל משום דהוי הפסק, ולכן העלה דאין להפסיק בעניית אמן והעוסק במנוה פטור מן המנוה.

איברא דלכאורה הי' נראה לדבר זה במחלוקת שנוי' דהמג"א סי' נ"א סק"ג כתב דבפסד"ד מותר לענות אמן ואפילו באמצע ברוך שאמר ובצאה"ט סי' נ"ג סק"ג דרשאי לזכר אשר יר' בפסד"ד ובסי' ס"ו סק"ה כתב המג"א דיכול לזכר על הרעמים באמצע הפרק וקשה אמאי לא נימא העוסק במנוה פטור מן המנוה וכבר הקשה כן בשו"ת לחם שלמה להגאון משמלוי א"ח סי' מ"ד אמן צבית שערים ה"ל ודחה את דבריו אמנם בהגהת משנת עמרמי על צ"ש א"ח ה"ל ישבתי דברי מרן ז"ל והראיתי לדעת דדבר זה הוא מחלוקת בין המג"א והצ"ח שור זכרות י"ג שחמה הרבה אמג"א וכתב דאסור להפסיק ולענות אמן משום דעוסק במנוה פטור מן המנוה ע"ש באריכות וא"כ כיון דרוב האחרונים פסקו בהצ"ח שור אתי שפיר הכל.

ובצ"ב מחלוקת האחרונים צנשים שמזכרין שהחיינו בשעת הדלקת הנרות דעת כמה שלא יזכרו בשעת הדלקה כלל אלא יכוונו בשעת קידוש עיין יעב"ץ סי' ק"ז ופמ"ג סוס"י תקי"ד ובשע"ת סי' רס"ג סק"י ובלקט יושר ה"ל שבת אבל מנהג אבותינו לזכר בשעת הדלקה וכן הודפס במחזוריס וסידורים וכתב היעב"ץ שם שאין למחות צידם ולהניח להם מנהגם שהוא ירושה להם מאבותיהם ועשו כן צפני גדולי עולם ע"ש ולפענ"ד הוא בכלל אל תטוש תורת אמן ועיין א"ר סי' ת"ר ובמט"א סי' תקפ"א ובשע"ת ה"ל וראיתי לידידי הגר"מ שטערן בהגדה מועדים וחמנים ה"ל הדלקת נרות אות ד' שיאל לחדש דעכ"פ תזכר שהחיינו אחר ההדלקה

אפילו אותן שמזכרות ציו"ט זכרה להדליק לפני ההדלקה ולפענ"ד גם בזה אין לשנות כי מנהג קדום לזכר ז' הזכרות קודם ההדלקה או לאחר הקידוש, ולעשות אחת לפנייה ואחת לאחריה לפענ"ד לצד שאינו לא זמן הדלקה ולא זמן קידוש ודלמא אחי לשכות גם כי אין לשנות מהקבלה.

האמנם מה שיש לעיין שהרי לכ"ע זכרה שהחיינו אין לה שייכות דוקא קודם הדלקת נרות שהרי שהחיינו קאי או על היו"ט או בשאר י"ט על מצות הלילה וא"כ תקשה אמאי לא הו"ל זכרה שהחיינו הפסק בין זכרה הדלקה לגוף ההדלקה שהרי כל שזכרה להדליק זריכה תיקף להדליק ולמה תפסיק בזכרה שהחיינו מה שאין כאן מקומה, וכן בשחרית על נטילת לולב ושהחיינו ותקיעת שופר ושהחיינו ועוד.

וציפירתי לאיש קדוש אחד מדבר רבינו הגדול התשצ"ץ ח"ב סי' ר"ד בשו"ת שלו שנשאל אם מזכרין זמן על נטילת לולב קודם נטילתו או אחר נטילה והתשצ"ץ ז"ל השיב דאין זכרה זו מפסקת בין זכרה המנוה לעשיית המנוה והביא לעצמו רא"י מכוס של קידוש שמסדרין זמן קודם שתייה ובקריאת המגילה קודם קריאתה ודמיא לצשמים ומאור ולישב בצוכה דמסדרין להו אכסא ולא הוה הפסק בין זכרה היין לשתי' וממילא משוינן כל המנוות ומזכר זמן וגוטל לולב ומדליק נר חנוכה וכו' ע"ש. הנה העלה לן התשצ"ץ ז"ל דבר יקר דמשום להשוות כל המנוות מזכרין זכרונה שהחיינו אחר זכרה המנוה ואין כאן משום הפסק ואל ישנה מן המנהג מפני המחלוקת ע"ש וא"כ הכ"נ צדין הגם שזכרה שהחיינו אינה חייבת דוקא להיות אחר זכרה הדלקה ואינה מפסקת ולעולם מזכרת לאחר זכרה הדלקה שהחיינו ואח"כ מדליקה כפי מנהג הנהוג ציינו שהוא מקובל אללם ושפיר מדליקין אף ציו"ט אחר שהחיינו כנלפענ"ד.

ודע דבעיקר עניית אמן קצת אני מסתפק לפ"מ דקיי"ל א"ח סי' רי"ג ס"ב דהמוציא אחרים בזכרות יוצאים בשמיעתן שמכוונים אליו אפילו לא יענו אמן ועיין טור א"ח סי' רי"ט דהיכי דהמזכר חייב ג"כ זכרה זו או השומע יוצא בלא עניית אמן אבל היכי דאינו מחויב בזכרה זריך לענות אמן והוא באופן דלא הוי זכרה לצטלה כגון זכרה שבת ע"ש ובט"ו סק"ג ולפ"ו תקשה לכאורה כיון שיוצא בזכרתו בלי עניית אמן אמאי מותר לענות אמן על כל זכרה שיוצא זה דהרי כיון שכבר יצא בזכרת המזכר בלי אמן ליהוי עניית אמן הפסק בין זכרה לאכילה וכמו שהמזכר עצמו אינו מזכר על זכרה עצמו הכ"נ אחרים עכ"פ אמאי לא חשיב הפסק. ונראה לפמ"ש בגמ' זכרות מ"ז ע"א רבה צ"ח הוה עסיק ל"י לזרי' כו' אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונים רב חסדא אמר מפי רוב העונים א"ל רמי זר חמא

והכ"ג אומר אני לענין זרבת סוכה לנשים הגם שאינם מחוייבות לישב בסוכה ולצרך מ"מ כיון שרובה לכול שפיר יושב ומצרך ולא הוי הפסק כיון דמותר לצרך והגם דהט"ו השיא שם הדברים וכתב תי' אחר מכח קושיא דסעודה שלישיית מ"מ הטעם והסברא לא בטלו.

וקצת יש להעיר עוד לפמ"ש הט"ו א"ח סי' ק"ח סק"י"ב בטועה בהזכרת מאורע שאר ימים בתפילה שלא בזמנה לא הוי הפסקה והכ"ג למדו מדין הבדלה דאם הבדיל בשתייהן יאל ותמה הט"ו דלא דמי דהתם ודאי זמן הבדלה היא צעת ההיא רק שזה האיש שהבדיל שנית הוא שלא לצורך לפי שכבר הבדיל על כן לא הוה הפסקה שהרי לא הפסיק במידי שאין לו שייכות משא"כ המפסיק במידי שאין לו שייכות בזמן ההוא ודאי הוה הפסק ע"ש ולפ"ו י"ל דהכ"ג צמעהשו"ג דנשים פטורות דלא הוי הפסק וכ"ש הוא מהבדיל שנית דהתם איסור יש בצבר להבדיל שנית משום זרבת לבטלה שהרי כבר הבדיל ואפ"ה כיון דהפסיק בצבר שיש לו שייכות לא הוי הפסק כ"ש צמעהשו"ג דליכא איסור אלא דליכא חיוב עליהן לצרך אבל מ"מ המצרך עושה מצוה כגון נשים צמעהשו"ג כה"ג לכ"ע לא הוי הפסק כל שיש לו שייכות ובהא אפילו הכ"ג מודה כיון דזמנו הוא וגם עושה מצוה רק שלא נטווו ולאנשים איכא חיוב. והגם דכתב הט"ו צמעה דאם לא התפלל תחלה הי' זה חיוב מ"מ טעם זה לאו דוקא שהרי מיד הוסיף משא"כ במידי דאין לו שייכות בזמן ההוא ודאי הוה הפסק ע"כ ומצוה דכיון דיש לו שייכות לא הוה הפסק וכיון דסוכה יש לה שייכות בזמן הזה ולגברי איכא חיוב לנשי נמי דליכא חיובא אבל המקיימה עושה מצוה בזמנה והוא זמן סוכה לכל ודאי יכולה נמי לצרך וליכא הפסק.

ובישב מתבונן עלה צמחצמתי להעיר מדברי רבינו הגדול הראש"ד ז"ל צריש תו"כ שכתב למ"ד סמיכה בנשים רשות אפילו סמיכה גדולה מותרת בנשים שכך נתנה תורה לנשים חובה ולנשים רשות והנשים דומיא דאנשים לכל מ"ע שהז"ג אעפ"י שיש בה איסור תורה כגון זניית של תכלת לנשים והא דאמרין חגיגה ט"ו אקפי ידיכו התם הנשים לא היה להם חלק בקרבן ומשום נחת רוח דנשים עשו הסמיכה אבל הנשים בקרבן שלהם סומכות כאנשים ע"ש. והמדקדק בצברי הראש"ד יראה דס"ל דהגם דנשים סומכות רשות וליכא חיוב כלל מ"מ דוחה איסור שלא להשתמש בקדשים וסומכות בכל כהן כאנשים ממש וא"כ הכ"ג הגם די"ל דאיכא חשש הפסק אבל כיון דיכולות לקיים כאנשים ממילא לא הוי הפסק כלל. הן אמת דהתוס' עירובין (נ"ו ע"א ד"ה מיכל ומפרש ר"י) משמע דס"ל לר"י דוקא היכי דליכא איסור אפילו דרצנן או הנשים יכולות לקיים מ"ע שהז"ג אבל היכי דאיכא איסור בקיום המצוה אינו דוחה אפילו

מ"ש רוצא דאכתי לא כליא זרבת מיעוטא נמי לא כליא זרבת כו' ופרש"י עד שיכלה אמן מפי העונים אמן אחר זרבת המוציא דאף עניית אמן מן הזרבת היא ואמרין צפ' כיצד מצרכין (דף ל"ט ע"ב) צריך שתכלה זרבת קודם צניעה ע"כ.

ובירושלמי זרבות שם ה"ג רב אבא בר זמנא כו' א"ל כמה דאנא יהיב דעתי מפקא יתי ידי חובתך בזרבתה כן הב דעתך מפקא ידי חובתי בזמן ופי' הפ"מ תן דעתך כו' משום גדול העונה אמן יותר מן המצרך א"ל כן, ומיהו צ"ג פ' כיצד מצרכין אות ט"ו פי' צריך כל אדם שיכוין לבו שיענה אמן אחר זרבת חבירו כי צענית אמן יוצא נמי המצרך כדאמרין צירושלמי ע"ש גראה דענית אמן אחר זרבתה הוא מן הזרבת והגם שיוצא צלי עניית אמן מ"מ הוא חלק מן הזרבת ושפיר עונה אמן אחריה אף שיוצא צלי עניית אמן ולא חשיב הפסק.

ומעתה נחזור לדין מאחר שציררנו זרבת שהחיינו מצרך לאחר זרבת המצוה לעולם נלפענ"ד לומר סברא ישרה דכמו לענין שהחיינו הגם שאין החיוב לזרבת על הכוס וכדקיי"ל עירובין (מ' ע"ב) זמן אומרנו אפילו בשוק ואין קפידא בצבר וא"כ אין לזרבת שהחיינו שייכות דוקא על הכוס וכן גבי זרבת לולב ועיין מח"צ סי' תרמ"ג שהביא דברי הרמ"ע בצאלפסי וטא שכתב דזמן אין לו עסק גבי קידוש והוצאו דבריו דשע"ת סי' תרמ"ג ואפ"ה מצרבת אחר זרבת המצוה ולא חיישינן להפסק כמ"כ זרבת לישב בסוכה דשע"ע א"ח סי' תרמ"ג ס"א סדר הקידוש יין קידוש וסוכה ואח"כ זמן לפי שהזמן חוזר על הקידוש היום ועל מצוה סוכה ובס"ג שם בשאר ימים מצרך על הסוכה קודם זרבת המוציא ונוהגים לצרך על הסוכה אחר זרבת המוציא קודם שיטעום הג"ה והכי נוהגין בחול אבל בשבת ויו"ט שיש בהן קידוש מצרך לאחר קידוש ע"ש.

והג"ז סק"ד תמה בחול למה לא יאמר סוכה תחלה שהוא חובת היום כמ"ש מקידוש דשבת ויו"ט דקיי"ל לעיל כרב יהודה שאומר זמן בסוף מה"ט ותי' דבחול אין שייך חובת היום לאכילה כיון דאי צעי אכיל פירות ולא צריך סוכה ע"ש ולדידי קשיא לי דלמה הקשה רק שיקדים סוכה לפי שהיא חובת היום תיפוק ליה דלאחר הזרבת הוי הפסק וא"כ ע"כ צריך להקדים משום הפסק ולקושיא זו לא אחי שפיר תירונו דבחול אין שייך חובת היום דאדרבה א"כ ליכא חיוב לאכול והאיך יכול לצרך סוכה ולהפסיק בין הזרבת לאכילה והן אמת דסמכו הסעודה עם הזרבת לדין מ"מ יצרך קודם הזרבת או לאחר שטעם כדי שלא יהא הפסק בין זרבת לאכילה וע"כ כיון דסוכה שייך עכ"פ כשרוצה לאכול שפיר לא הוי הפסק הגם שאפשר לזרבת ולאומרה קודם האכילה,

להוציא אפשר דהכ"ג כה"ג לא הוה הפסק כיון דהוא עוסק במצוה זו ושייכות לו הגם דלא שייך לה.

ג דברי מעב"ת לכאורה ז"צ דאכתי מ"ש הדלה משופר ולולב דבהדלה אמרינן שלא תדיל משום זרעה לצטלה הגם שהו"ל מ"ע להדיל אלא שהיא פטורה וצופר ולולב אמרינן שמתרת לזכך ולקיים המצוה אע"פ שהן פטורות וחילוק מע"כ לא יועיל אלא למה שאינן יוצאות מצעליהן ולא יועיל למה אינן יכולות לזכך ולהדיל לעצמן, ואדרבה צופר מצואר דהנשים יזכרו לעצמן היכי דהאיש כבר יצא ידי מצותו, נראה דהיא תזכך עדיף. עוד נלפענ"ד לחלק בין שופר להדלה אפילו לפי שיטתו דבהדלה שהבעל מבידיל והיא אינה חייבת דזכר ואינה מכוונת לזאת אם היא פטורה, מדין דאינה מצווה ועושה אלא מכוונת לזאת ידי חיובה אם היא חייבת ולזה כיון שפטורה לא הוה הדלה אלה, והיא בעצמה מסופקת בזה ולכן לא יוצאת אצל צופר ולולב שידועת שפטורה ממצוה זו אלא שרצה לקיים המצוה כאינו מצווה הכ"ג דיכול לקיים אם תכוון לזאת לא הוה פסול הפסק כלל. וע"כ ז"ל דבהדלה אין הטעם משום מ"ע שהו"ג לחודי' דמטעם זה היתה יכולה להדיל כמו בכל מעשהו"ג אלא הוא מטעם המצואר צסתרי תורה.

והעולה לדין לפענ"ד להלכה מאחר דבכל מ"ע שהו"ג לפי שיטת ר"ת שהוא מנהג רוב הנשים שמזכרות על מעשהו"ג אף שפטורות וגם קיי"ל דאחרים מוציאין אותן כשופר וכיוצא בהן כמצואר צש"ע א"כ פטט דס"ל דעניינת אמנן לא הוה הפסק לדידהו כה"ג ולכן כל שכן הוא סדר קיום המצוה צאנשים לדידהו נמי כך הוא הסדר בין שהבעלים מוציאין אותם ובין שמזכרין לעצמן כגון צרכת המוציא ולישב בצוכה וכו' יכולות לזאת ולשמוע מצעליהם ולענות אמנן או לזכך לעצמן כיון דכן הוא קיום המצוה ולא הוה הפסק צביהם יותר מצאנשים כיון צצידם לקיים המצוה האלו הגם שפטורות. ומיהו היכא שכבר יצאו ידי חובתן כגון אשה צצרכה צצרכת שהחיינו צשעת הדלקת הנרות והמוציא אותה שהוא צבעה עדיין לא צצרך ומצרך עכשיו (וצאמת כי דבר זה לאו דוקא צנשים אלא ה"ה צאנשים אם ימצא כה"ג שצצירו מוציא ידי קידוש והוא כבר שמע צצרכת שהחיינו מאחר וכיון לזאת) ומכוונים לזאת לעצמן ולא להוציא אחרים שכבר יצאו כה"ג לכאורה אין לזכך ולענות אמנן ומיהו כיון דהשומע צצרכת מאחרים צריך לענות אמנן וצציעבד אם ענה לפענ"ד אין להקפיד ואולי אפילו לכתחלה יש לענות ולכוין שלא לזאת צצרכת הנהנין ואח"כ יחזור ויצרך צצפה"ג וישתה מן היין.

והוא מהאי טעמא נמי מנהג אבותינו שנהגו שאפילו השומעים הקידוש ויוצאים ידי חובתם מ"מ כל אחד

איסור דרצנן ע"ש וא"כ לכאורה יהי תלוי צצמחלוקת הראצ"ד ור"י ועיין הגרע"א א"ח סי' י' וצפרי משנה הלכות ח"ה סי' מ"ז וסי' ע"ט. ומיהו צצידן נראה דאפילו התוס' מודו להראצ"ד ז"ל דלא הוה הפסק כיון דשייכא ציה וק"ל.

סימן רכב

מעם חדש שהנשים נהגו שלא למעום
מבום של הברלה

עוד להג"ל

ומה שהציא מהגאון רא"ז מלצר ז"ל טעם חדש שהנשים נהגו שלא למעום מכום של הדלה ע"פ הלכה משום דאנו חוששים לשיטת הי"א צצ"י רצ"ו ס"ח דנשים פטורות מהדלה ולשיטתם האמן שהאשה עונה על צרכת האור והדלה הוה הפסק בין צצרכת היין שיוצאת צה מפי הבעה"צ לשתייתה והגרצ"פ צצ"ו"ת הר צצ"י א"ח סוס"י קנ"ד פקפק עליו דסוף סוף חייבת להדיל מספק וחיוב מספק נמי הוה חיוב ומע"כ ציין להט"ז סי' תרכ"ד סק"צ לענין צשמים והדלה צציה"כ שחל להיות צצצבת, ומיהו מצואר דהיכי דפטורה לגמרי גם הגרצ"פ מודה דהוה הפסק בין הצרכה לשתי' ושזו האריך צזה דצצמחלוקת שנייה ודעת רוב הפוסקים דלא כוותיהו דהרמ"א סוס"י רצ"ו סיים דנשים לא יצדילו לעצמן רק ישמעו מן האנשים והקשו האחרונים מ"ש משופר ולולב שמזכרות אע"פ שפטורות לגמרי ונדחקו הצ"ח והט"ז ומג"א ליישב ומעכ"ת תי' ע"פ צצרכת הגרצ"ז דס"ל להרמ"א בהדלה יש לחוש להפסק בין צצרכת היין לשתי' ולכן ס"ל שלא תדיל והכ"ג כששמעה מן צבעלה לא תשתה מטעם הפסק אצל צצופר ולולב דלא שייך הפסק שפיר ס"ל להרמ"א שיכולות לזכך וכמ"ש צצ"י י"ז ס"צ וה"ה דיכולות לזמן ומיושבין דברי הרמ"א.

ואבא על ראשון ראשון דלפענ"ד אכתי לא ידענא ולא זכיתי להצין דברי הגרצ"ז דאם משום זה לא שותות הנשים א"כ מוטב שלא יענו אמנן וישתו מכום הדלה צצרכת המצוה יוצאים צצלי עניינת אמנן וכמ"ש לעיל, והשנית אי נימא הפסק אכתי צצידם לשמות ותצרך שנית על היין והרי מצוה הדלה ודאי יוצאת האשה רק צצרכת צצפה"ג הוה דהוה לגצה הפסק והרי אכתי צצידה לשמות ע"י צצרכה. וגם דחייית הגרצ"פ ז"ל דחיי' אמייתת היא דכל שחייבת מספק לא הוה הפסק כלל. גם מה שרצה להכריח דעכ"פ היכא דהוה ודאי מודה הגרצ"פ דהוה הפסק ולפענ"ד גם זה אינו מוכרח די"ל דהבעל לכתחילה לא התכוין להוציא כה"ג צצצרכת צצפה"ג ג"כ כיון דפטורה ודאי א"כ לא הוה כאן צצרכת כלל אצל היכי דהתכוין

קרים נחלים הלכו אל רפידים ושם שמו אותם והוא שאמר הכתוב ויזיא נחלים מסלע ויורד כנהרות מים וכתוב פתח צור ויזבו מים ונחלים ישטופו גם הוא על הצור הזה בחורב על דרך הפשט והסלע השני אשר הי' בקדש נצקע צו כמו צאר מים נוצע כו' ע"ש. ומצואר דהרמזין ז"ל מפרש מה שאמר צתהלים ויזיא נחלים מסלע ע"י שהכה הצור בחורב והנה התם היתה הצור והכית צור ומנוה להכות ועל ידי ההכאה יצאו מים וקורא לזה ויזיא נחלים מסלע א"כ י"ל פשוט דהפיטון שכתב על הסלע הך ויצאו מים כוונתו על מה שנצטווה להכות הצור בחורב וגם לזה קרא סלע כמ"ש צתהלים ויזיא נחלים מסלע ושפיר קאמר על הסלע הך ויצאו מים. וזה נמי כוונתו בהושענות סלע הך ויזבו מים וקאי על הקרא הן הכה צור ויזבו מים אצל זה היתה צמנות ה' עליו. הגם כי שאר מפרשים מפרשים צתהלים פי' אחר מ"מ הפייטן יש לומר דס"ל כרמזין.

ומש"ב עוד מחזקיהו מלך יהודה נראה דהפיטון סמך בזה על אדר"ן פ"צ (ד') יחזקיהו המלך עשה ד' דברים והסכימה דעתו לדעת המקום גנו ספר רפואות והסכימה דעתו לדעת המקום והסיר את הצמות כו' סתם מי גיחון והסכימה דעתו לדעת המקום שנאמר (דה"צ ל"ב) יחזקיהו סתם את מוצא מימי גיחון העליון וישרם למטה מערבה לעיר דוד ויזלח יחזקיהו בכל מעשהו ע"כ. הנה מצואר צאצות דר"י דמה שסתם מי גיחון הסכימה דעתו לדעת המקום ומן השמים הסכימו לו ועיין מהרש"א ברכות וצננין וישוע אדר"ג הנ"ל דתרוייהו אמת ואלו ואלו דברי חלקים חיים כי צד"ה צ' תחלת קפיטל כתיב ויסתמו כל מעינות וגו' למה יצאו מלכי אשור ומצאו מים וגו' וע"ז לא הודו לו שהי' לו לצטות צה' שאמר וגותי על העיר כפירש"י שם אצל צסוף קפיטל הנ"ל כתיב והוא חזקיהו סתם את מוצא מי גיחון וגו' ולאו מטעמא דלעיל כי אם מוכח שאפילו הקצ"ה הסכים על ידו משום צהך מעשה ישרם למטה מערבה וכדמסיים הקרא ע"ז ויזלח חזקיהו בכל מעשהו וגם מהרש"א מחלק צין הני מעשיות ע"ש. שוב ראיתי צאצור התפלה סדר הושענות אהא דסתם מעינות מים חז"ל והפיטון זכר דוקא את הדבר הזה לפי שעליו אמרו בפירוש צאצור"ג הנ"ל שהסכימה דעתו לדעת המקום ע"ש מה שהאריך בזה. א"כ אחי שפיר הכל צס"ד.

ומי"הו לעסם החידוש שחידש מעכ"ג דעושה לש"ש אפילו טעה מסכימים עמו מן השמים לכאורה מקרא מלא הוא (דברים י"ז י"א) על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל וצגמ' סנהדרין כ"ט אפילו אומר על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין וכו' וצגמ' נזיר עוד גדולה עבירה לשמה ממנוה שלא לשמה ועוד הרבה מקומות. ויש סוד צענין

מזכך לעצמו צענת השתיה וכבר אמרתי כמה טעמים בזה למנהגו וכעת נראה גם זה טעם שהרי פשוט דידי קידוש יצאו אפילו יענה אמן דהרי השמי' אינו מעכב לעסם הקידוש והשאלה רק לגבי הפסק דעיית אמן הו"ל הפסק לענין שמי' ולהנ"ל כדי שלא להיות צלצל פעמים יכוונו לצאת ופעמים לא יכוונו ויצאו לשמות צלי צרכה ולכן הנהיגו שכל אחד לעולם יצרך לעצמו ולא יצאו לידי חששות כלל.

והגם שהי' לי להאריך אמנם אין הו"ג והארכתי יותר מדאי כבר וי"ר שיזכה ללמוד תורה לשמה צלח ורכב על דבר אמת דושה"ט ושכ"ת המברכו בברכת התורה בלב ונפש
מנשה הקמין

סימן רבד

למה מזכירין בתפלת גשם על הסלע הך ויצאו מים שזה הי' חטאו של משה

מורצש"ק לסדר טהרות התש"מ בני יצו"א משה שפיר קאמר דרש בק"ו ה"ה האי גברא רבא הרב הגאון המפורסם ראש בשמים צ"ת ע"ה כג"ת מוה"ר משה שמעון שליט"א אבדק"ק דעברעצין בעמח"ס באר משה ו"ח וש"ס.

אחדש"ג צאהבה נאמנה. יקרת ספרו ח"ו הגיעני ורק לאות שעיינתי צדצרו היקרים, צקי' קל"ג אות ג' הציא תמיהה עזומה צתפלת הגשם אנו מזכירין אצל משה רע"ה על הסלע הך ויצאו מים שזה הי' חטאו ואין נצקש צזכות זה יצאו מים, וצתפלת הושענא רבא צקאפיטל תענה אמונים ג"כ אומרים סלע הך ויזבו מים כו' ועוד שם צקאפיטעל המתחיל למען תמים, אז צבא מתרף סתם עינות מים כו' דקאי על חזקיהו מלך יהודה, והוא אחד משלשה דברים שמיחו צו חכמים ולא הודו לו (פסחים נ"ה צ' ונ"ו א') והעלה בזה דבר חדש לפ"ד הר"ן סנהדרין י"ט דשמעון בן שטח א"ל לינאי מלכא עמוד על רגליך וכתב הר"ן דאפשר שמעון בן שטח טעה בזה שלא הי' לו לציטו ולומר לו לעמוד על רגליו ומע"כ תמה מגדולי עולם דא"כ האיך הסכימו מן השמים שצא גבריאל וצצטן צקרקע ומתו כולם אם שמעון צ"ש טעה ולפ"ז העלה דכל שכוונתו לש"ש אפילו טעה מסכימים עמו מן השמים דכפי הוראת שעה כן הי' ולכן משה רבינו כיון שנסר נפשו על ישראל לש"ש אפילו שהי' מעשה עבירה מ"מ מתפללין צצצילו וכן בחזקיהו.

ולפענ"ד צתהלים ע"ח ט"ו יצקע נרים צמדצר וישק כתהומות רבה ויזיא נחלים מסלע ויורד כנהרות מים, וכתב הרמזין צפ' צשלח עה"פ (י"ז ה') עבור לפני העם צא"ד חז"ל וקרוצ אלי שיצאו מים מן הצור בחורב מים

ומבאין ואילך דברי התלמיד הרוצה להתלמד הנה בענין התוארים הנוהגים בזה"ו כבר כתבתי קצת מזה בספרי ח"ה סי' קפ"ח והנה אמרו ז"ל אם הרב דומה למלאך ה' נב' יבקשו תורה מפיהו ולכאורה מי זה שידוע נורת המלאך שידע אם רבו דומה לו שיבקש תורה ואם לאו אל יבקשו וקבלה צדינו במקום שאמרו פן ואל אינו אלא לא תעשה שאסור לבקש תורה מפיהו וחסבתי בס"ד שהתלמיד צריך לחשוב שהרב דומה למלאך ה' וגו' שהוא יאמין שהוא באמת צדיק וראוי לבקש תורה מפיהו ולדמותו למלאך או יבקש תורה מפיהו, הרי לן דתלמיד צריך לדמות את רבו למלאך ה' הגם שרבו יודע שאינו דומה למלאך דאל"כ אחתי הגם אם התלמיד רוצה ללמוד ממנו, הרב צריך לומר לו שאינו דומה למלאך ואינו ראוי ללמדו תורה ואסור לבקש תורה הימנו, ודברי הירושלמי לכאורה לפענ"ד נאמרין רק כשבאים לחלק כבוד בסתם לאדם אוי צריך לומר להם אינו מגיע לי כבוד בשביל צ' מסכתות כיון שלא למדתי רק אחת אבל כשכותב בדרך מו"מ בהלכה וכיוצא בו שרוצה ללמוד או ללמד אפשר שלא נאמר הדבר ועוד אפשר דהלא קיי"ל גדולה מו דתלמיד מותר לו להחניף לרבו כדי שילמדו תורה וכן הרב מותר להחניף לתלמיד בשביל שילמדו ממנו תורה א"כ אפשר דהני תוארים ג"כ בכלל זה.

גם כי שמעתי בשם הגה"ק אדמו"ר זעל דברי חיים מנאנז שפעם בא רב מאד חשוב וכבדהו מאד ואמר הרב הנ"ל ירושלמי הנ"ל שהלומד מסכת אחת וכו' והנה מכבדין אותו יותר מלמדו והשיב לו הגה"ק ז"ל (אמת אצער איר ווייסט דען ווי פיעל כבוד קומט פיר איין מסכת) הידעתם כמה כבוד מגיע בשביל מסכת אחת, וכל הכבוד שאנו נותנים אינו אפילו התחלה לפי המגיע עבור מסכת אחת. עוד נלפענ"ד דבאמת הכל לפי המכבד והמתכבד ויפתח בדורו כשמואל בדורו ובגמ' אמרו לא מנא בת ת"ח ישא בת גדולי הדור הרי דעל גבאי אפשר לכתוב גדול הדור ועכ"פ בכל דור ודור עמד ושתלן הקב"ה וכל דור ודור חייב אדם לומר בשביל אלו הצדיקים נברא העולם ומנוה לכבדם ולגדלם ולנשאתם ולרוממם על כל עם וצעונ"ה כמה מושפל כבוד החורה ולכן אדרבה מנוה לפענ"ד שיראו התלמידים שצ"ה לא אלמן ישראל ח"ו וישנם עדיין ציינו צדיקים טהורי לב ונפש קדושי עליון שמוסרים נפשם על התורה וגם זה לפענ"ד ענין של לימוד להדור הזה וע"ד זה מפרשים שכתב משה רבינו ולא קם בישראל כמשה אע"פ שהי' ענו מאד מכל אדם מכל מקום כתבו למען דעת בישראל וגם זה חלק מהתורה וידעתי כי כמה צעירי הת"ח מתעודדים עי"ו לכתוב חדושי תורה. עוד נלפענ"ד דלפעמים הוא בכלל ציון והגם כי קיי"ל רב שמחל על כבודו כבודו מחול אבל על ציונו כתב הריב"ש ועוד

יהודה ותמר ואיהי בת זוגו ממש ובכתבי האר"י ז"ל כי זמרי ח"ו שהי' נואף אלא שכובי היתה בת זוגו מששת ימי בראשית ולכן משרבע"ה לא הכניס עמו לדונו למיתה אלא שפינתם הי' צמעה הזה כנער שלא הי' יודע עמקות הדבר רק עפ"י שכל אנושי ולא יותר ואעפ"כ הש"י אוהבו והסכים עמו כי לפי שכלו עשה דבר גדול בקנאתו ומסר נפשו, ובס' חסד לאברהם (אזולאי) מעין ה' נהר כ"ה בשם רח"ו זמרי נתגלגל ברבי עקיבא והכ"ד אלף שמתו צמגפה היו כ"ד אלף תלמידי ר"ע שמתו בין פסח לעצרת ואשת טורנוסרופוס היתה גלגול כובי עממה ונתגיירה וכתה להעמיד ישיבתו של ר"ע שהיא היתה אחד משלשה שהעשירה את ר"ע כמזכיר בחז"ל שם ועיין מי השילוח פ' פנחס ודו"ק.

אלו דברי ידידו החותם מעין הפתיחה שיזכה עוד ליתן מפרי עטו עדי ינוב בשיבה דשן ורענן דושכ"ג מכבדו ומוקירו כערכו הרים ונישא בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן רבה

בענין התוארים הנוהגים בזמנינו
להפריו על המדה

עש"ק לסדר ויהי ידיו אמונה עד בא השמש התשל"ו בני"צ

מע"כ הרב דומה למלאך ה' צב-אות יבקשו תורה מפיהו ה"ה מרן הגה"ק רשכבה"ג וכו' מוה"ר ר' יעקב ישראל קניבסקי שליט"א גדול מרבין שמו.

אחד שבג"ק ציראת הכבוד. מכתבו היקר קבלתי ונתמלא הבית אורה כראות פני אלה' ותרגיני והנני מטער מאד מחולשת בג"ק ואנו מללין לאריכת ימיו ושנותיו בטוב ונעימים צבריות גופא ונהורא מעליא ועוד ינוב בשיבה דשן ורענן עדי יבא ינון אמ"ס.

ולחבת הקודש כדי להשתעשע בצבריו הקדושים אצא כאן צמילין קצרין להצין אלין מיליא מגיעין לרקיעיא מגלין פתגמין מאד נעלמים רזא יקירא עמיקא וטמירא ולא מילתא אושא ע"ד התוארים הנהוג בזמנינו דהרי אמרו חז"ל צירושלמי סוף שביעית דמאן דידיע חדא מסכתא ומוקרין ליה בגין תרתי צריך למימר להו חדא ידע וא"כ מה נאמר ומה נדבר כגון אנה עני כשנכתב עלי תוארים מוגומין מאוד מאד צומן שאפילו חדא לא ידענא כהוגן וכו' וע"פ רוב גם הכחשה לא חועיל כי יאמרו שהוא אחוז צמדת הענוה (אם לש"ש אם שלא לשמה אלא כדי שיחזיקוהו צענוה) ומה טוב לקדר כמ"ש בהקדמת הגרע"א ז"ל שתשובות לכתוב רק המלה הראשונה מהתוארים ואפשר להוסיף תיבת וכו' והמקבל את המכתב יפרש את הוכו' כמו שירצה עכ"ל קדשו.

סימן רכו

בדברי התוס' דמהדרין לא קאי אלא

אנר איש וביתו

עוד להגה"ק הג"ל

ועתה אצא צ"ד להשתעשע בדברי כג"ק צהא קושיא אשר שדר לן כג"ק שללע"ג דברי התוס' שצת כ"א ע"צ כסוגיא דתנוכה ד"ה והמהדרין שנראה לר"י דצ"ש וצ"ה לא קיימי אלא אנר איש וציתו שכך יש יותר הידור דאיכא היכרא כשמוסיף והולך או מחסר שהוא כנגד ימים הנכנסים או היוצאים אבל אם עושה נר לכל אחד אפילו יוסיף מכאן והילך ליכא היכרא שיסבירו שכך יש צ"א צבית והר"ן ז"ל הביא דברי התוס' וכתב שהרמב"ם פסק דעבדין תרתי כמהדרין וכמהדרין מן המהדרין ותמה מעבג"ק דמנ"ל לרבותינו התוס' ז"ל דמה שאמרו בגמ' טעמא דצ"ש וצ"ה כנגד הימים היוצאים והימים הנכנסים הכוונה בזה לפרסומי ימים הנכנסים והיוצאים דלמא כוונת הגמ' רק ליתן טעם למה צהרו צ"ה סדר זה של מוסיף והולך משום שכן הוא סדר ימין היוצאין ולצ"ש איפכא והרי הא דאמר אידך טעמא דצ"ש כנגד פרי החג ואטו כריכים לזכור ולהזכיר פרי החג צשעת קיום מצות כ"ח וצודאי פשוט שכונת הגמ' כנגד פרי החג היינו שהוא טעם על התנא מה ראה לצבור סדר זה ונתן טעם לפי שכבר איכא סדר זה בפרי החג וראי' לדבר מסנהדרין פ"ק דחשיב בעיבור שנה מתחילין בג' וגו' צחמשה וגומרין צשצעה שהוא נגד צרכת כהנים וח"א כנגד ג' שומרי הסף וה' רואי פני המלך וז' רואי פני המלך וכן הוא צמגילה כ"ד לענין מנין הקרואים צצב' וה' היו ג' וציו"ט ה' וציו"כ ו' וצשצת ו' חשיב כנגד מי ועוד מממה מקומות שנותן טעם כנגד מי והכ"נ כן הוא אבל לא שצריכין צשעת המצוה להרהר ולדעת צשעת עשיית המצוה דבר זה דכנגד מי תקנו ומ"ש ז.

ולפ"ם ריהטא נראה לפענ"ד לייצב קושיא שניה דאטו למ"ד טעמא דצ"ש נגד פרי החג וכו' אטו צריך להזכיר לאחרים דין דפרי החג ולדידי העני צדעת עוד הקשיתי דמאי קמ"ל בכלל וצמאי פליגי הני תרי טעמי אם הכוונה רק צשציל ימים הנכנסים והיוצאים סגי ליה צטעם אחד או של פרי החג או טעם ראשון, עוד ראיתי מקשים דהרי"ף הביא טעמא דצ"ש כנגד ימים הנכנסים וטעמייהו דצ"ה כנגד ימים היוצאין אי נמי משום מעלין צקודש ואין מורידין אמר רבה צצ"ח א"ר יוחנן שני זקנים היו צצידן אחד עשה כדברי צ"ש ואחד עשה כצ"ה זה נתן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נתן טעם לדבריו משום מעלין צקודש ואין מורידין ולכאורה למה הביא כלל הא דרצצ"ח כיון דאין נפ"מ להלכה וגם לא הביא הטעם השני, וראיתי להפר"ח סי' תרע"א שכתב די"ל דצהני טעמי תלוי מחלוקת התוס' והרמב"ם ז"ל דהר"י

פוסקים דאינו יכול למחול והנה לפעמים כשכותב תואר שאינו ראוי לאדם גדול ויראו התלמידים שהתואר אינו לפי הכבוד יחשבוהו לציון לכבוד התורה ויכעסו על הכותב ומנא ציון להנכתב צשצילו והם יחזרו ויצוו את הכותב או עכ"פ צלצם יצווהו ויחשבוהו למתעטע או למצוה רבם ויאל מצוה ציון וקצף ח"ו. ועוד יש כמה טעמים ומה"ט לפענ"ד הנהיגו דבור האחרון שמפריזין קצת בתוארים וצדרך צמות שמעתי שפעם שאל השואל קושיא ונעלם ממנו דברי רש"י מפורש והמשיב הי' הגה"ק מנאנו וכתב בתואר אל כבוד הרב הגאון ושאל לו צנו אצי על מי שהשמיט ולא ראה רש"י האיך יתכן תואר גאון והשיב ודאי צני הלא הגאונים היו קודם רש"י ולא ראו פרש"י ושפיר הקשה, אבל הרי גם זה אמת דמי שהוא צאמת ראוי לזה אם כותבים עליו כן כואב לו כי צמקום שאתה מואל גדולתו שם אתה מואל ענותנותו.

ובעיקר דברי הירושלמי הנ"ל יש לעיין מה הטעם שצריך לומר לא למדתי אלא מסכת אחת ונראה דצלא"ה הוה כעין גונב דעת הצריות שאילו ידעו שאינו ראוי לכך לא היו מצדיין אותו ומיהו אם מצדיין אותו אעפ"כ ודאי מותר שהרי עיקר הילפותא שם הוא מקרא דזה דבר הרואה דתנן התם רואה שגלה לעיר מקלטו ורלו אנשי העיר לכדו יאמר להם רואה אני אמרו לו אעפ"כ יקבל מהן שנאמר וזה דבר הרואה וא"כ נלפענ"ד דוקא כשצאים לכדו אחד צאופן שהוא צא צצולו כה"ג יש כאן גניצת הדעת וצריך להודיע אבל כשמכדו צשציל שהוא חושב שהוא למד שתי מסכתות ולא צא צצולו כלל כה"ג אין לו לומר ג"כ דהו"ל כעין הא דאמרו איהו דאטעי אנפשיה ודומיא דרואה שגלה לעיר מקלטו שצא צצולם והאנשים לא ידעו וחשצו שצא צצולם לשם תורה או כיואל בזה חייב לומר להם רואה אני שאינכם מחויבים לכדני אבל כל שלא צא צצולם אין זה צכלל וכעין חילוק זה מצינו לענין הפותח צבית לא יאמר צשצצילו פתחו אבל אם הוא צעצמו חושב כן אינו חייב לומר לו וכן הצא צדרך וכיואל צו שאמרו איהו דאטעי אנפשיה וא"כ אפילו מי שהוא טועה וכותב יותר מלימודו מ"מ ליכא חיוב כה"ג לפענ"ד לומר לא למדתי אלא אחת ואשמח מאד לשמוע חוות דעת קדשו בזה. [וע"ע שו"ת משנ"ה ח"צ סי' תפ"א].

אגב כנראה דקצת בזה כולנו נלכדים שהרי מעבג"ק כתב אלי ג"כ תוארים שאינם צי ואפילו קצהו לא תראה צי וזה צעונ"ה האמת (ודלא ככההדג"ק שמחמת ענותנותו היחירה חושב שאין צו) אבל אללי לצ יודע מרת נפשו מ"מ איני מקוה ומתפלל לה' שאולי יזכני עוד ללמוד תורה לשמה צאמת, כל זה נתתי לצי להעיר בדברי כ"ק שליט"א.

יום זיוס, אלא דגם צעיקר הטעם דמעלין בקודש לא זכיחי להצין כוונתם צוה דאטו מנוה היא להעלות בקודש ואטו צמנורה צצית המקדש שהדליקו צכל יוס נרות שצעה יש אחיה מנוה של מעלין בקודש או בקריאת התורה שקורין ציוס שני ג' וציוס חמישי יקראו ד' משום מעלין בקודש ואפילו צו ציוס למשל שקוראין צשחרית וצמנחה כגון צעת התענית וכי מעלין ואדרבה צשצת ויו"כ צשחרית קורין ו' או ז' וצמנחה ג' ולא אמריין מעלין בקודש ופשוט דדין דמעלין בקודש ליכא אלא שאס רוצה לשנות דבר צבקדושה קי"ל דמעלין ואין מורידין בקודש אצל לכתחילה ליכא מנוה להעלות בקודש.

ואישך נלפענ"ד דלכאורה צעיקר הידור זה ז"צ מהו דצכל מקום שאמרו ז"ל הידור מנוה הידור הוא צעצס המנוה וצחפץ המנוה כגון צאתרוג ולולב נאה שצריך שהאתרוג יהי מהודר או הלולב וכן ק"ת נאה תפילין נאות טלית נאה לעולם הידור הוא צחפץ המנוה והידור זה דאין עסקיין צו אינו הידור צחפץ המנוה ואדרבה צש"ע סי' תרע"צ צמג"א סק"ג הציא מחלוקת אי איכא הידור צנרות ארוכות וצשמן שידליק יותר ליכא הידור מנוה צין רצ למעט אצל צנרות ארוכות איכא הידור להמג"א והד"מ חולק לכאורה גם צוה וצסי' תרע"ג ס"א כל השמנים כשרים וכו' ומיהו שמן זית מנוה מן המוצחר ולא כתב מדין הידור והנה אפילו נימא דעכ"פ איכא הידור לשמן זית ונרות ארוכות אצל זה הידור צעצס המנוה ומנ"ל הידור שחוף למנוה. עוד יש לעיין דציוס א' שמדליק רק אחד לצ"ה ליכא הידור כלל ורק ציוס שני מתחיל ההידור ואי איכא חיוב הידור למה לא יהדר גם ציוס א' וידליק ציוס א' שחי נרות אחת לשם מנוה ואחת משום הידור מנוה, וגם לצ"ש כל הימים ליכא הידור ואדרבה פוחת והולך ואין זה הידור שצכל יוס פוחת נר אחד וא"ת דזה הוא ההידור א"כ אין לך תמיהה גדולה מו דלצ"ה ההידור הוא שצכל יוס מוסיף נר ולצ"ש הוה הידור צמה שפוחת נר צכל יוס ומאי מהני ליה שהוא נותן טעם לדצריו כנגד ימים היוצאים אצל עצם ההידור ליכא צכל יוס שפוחת והולך. ולאחרונה עוד קשה אפילו נימא דההידור הוא משום להזכיר הימים שמוסיף והולך אצל אחתי תקשה הא גופא למה לא השוו חכמים צמדותיהם ותקנו להדליק שמנה נרות צכל לילה ולילה וממילא נדע הנס ושהי' שמונה ימים אלא תקנו לנו להוסיף צכל לילה ולילה נר אחד.

ואישך נראה מזה צצ"ד דצהדלקת נר חנוכה איכא צ' מנוה א' מנוה פרסומי ניכא שעשה הקצ"ה לנו נס צפך שמן ולוה תקנו להדליק נר אחד לכל אחד ואחד צכל שמונה הימים ודי צוה לפרסם הנס שהי' נס צכלל אמנס יש עוד מנוה לפרסם שצכל יוס ויוס נעשה נס חדש צשמן זה ולא שהנס נעשה צפעס אחת על כל שמונה הימים אלא שצכל לילה ולילה נותקף נס חדש וזה ההתחדשות מן הנס המשיך לזמן

צתוס' ק"ל דטעמא משום ימים הנכנסים והיוצאים עיקר וטעם זה הו"ל לפרסם הימים וא"כ הכל תלוי צפרסום הימים ולכן צעיין היכר לידע ולהודיע כמה נכנסו וכמה ינאו וא"א רק כדעת הר"י אצל הרמב"ם ק"ל כטעם אידך של שני הזקנים שצצידן כנגד פרי החג ומעלין בקודש ולא מורידין ונמנא דאין הטעם צשציל היכר הימים ושפיר ק"ל דעצדיין תרתי כמהדריין וכמהדריין מן המהדריין.

וציפירתי צפיה וראיתי לרצינו הגדול הגר"א ז"ל צש"ע כאן ד"ה וי"א שג"כ כתב כהפר"ח וז"ל וי"א כ"כ הרמב"ם להלכה נראה שכן הוא דעת הר"י מדעציא מימרא דרצצ"ח אר"י וכו' שני זקנים כו' כנגד פרי החג כו' דמעלין בקודש ואין וכו' דלהאי טעמא לא חיישיין להכירא דימים הנכנסין או היוצאין שכתבו התוס' שם וכו"מ צגמ' שם חד אמר וכו' וחד אמר כו' דנ"מ צבה"ג וכנ"ל ומסקנא דצ' זקנים כמ"ד מעלין בקודש כו' עכל"ק. מפורש דס"ל דצהני טעמי פליגי אמוראי וזהו מחלוקת הר"י והרמב"ם והר"י ורמב"ם פסקו כטעם דשני זקנים דמסקנא דשמעתתא הכי וכוונתו נראה כיון דרצצ"ח הציא מעשה רצ משני זקנים הללו הללו עשו והללו עשו וע"כ להורות הלכה למעשה צא ולפ"ו הי' לכאורה מיושצת קושית כ"ג דאטו לטעמא דפרי החג נמי צריך להזכיר טעם דפריס דאהכ"נ הני תרי טעמי נינהו וטעם זה אינו להזכיר כלל אלא טעם ראשון.

איברא דעכ"פ טעם ראשון כ"ע ק"ל דהו"ל צשציל להזכיר וטעמא צעי למה וכמ"ש כג"ק שליט"א גם צעיקר הדבר לכאורה צ"ע לפ"מ שפי' הפר"ח והגר"א ז"ל דצהא פליגי אמוראי ומסקנא דשמעתתא כרמב"ם א"כ למה פסקו התוס' כטעמא קמא וכן פסקו הטור והש"ע והריטב"א הציא צ' הדעות וכן הר"ן ועיין צ"י וצ"ת. וראיתי להמאירי שהציא צסוגיין וז"ל והמהדריין ציותר יוס ראשון מדליק אחד צין לא' צין למאה מכאן ואילך מוסיף והולך שמעלין בקודש ולא מורידין כמו שמצחר צמנחות פ' שחי הלחם וכו' ושמא תאמר הרי הי' הידור גדול נר לכל אחד וצתוספת כל לילה ולילה תדע שגדולי המוצחרים (הרמב"ם ז"ל) כתצוה כדצריך אצל לדעתנו אינו כן שמאחר שאתה מדליק לחצצון צני הצית אף הרואים יאמרו שכן וכן צני הצית יש שם ולא ירגישו צתוספת ומעתה אין הידור אלא צכך וכן המנהג עכ"ל הנה לן דעת המאירי ז"ל שהציא טעם דמעלין בקודש שהוא מסקנא דשמעתתא וס"ל כשיטת ר"י צתוס' ודלא כרמב"ם ודלא כהפר"ח והגר"א ז"ל. עוד קשה צעיקר טעם דמעלין בקודש לחודיה ולא צעי טעם דימים תקשה אמאי לא ידליק צכל יוס לפי רצונו רק ירצה צנרות למשל ציוס צ' ידליק ג' נרות וציוס ג' ה' נרות וציוס ד' ו' נרות או הרצה יותר כיון דאין נפ"מ לזכרון הימים אלא לענין מנוה מעלין בקודש א"כ אין נפ"מ כמה נרות ידליק אלא שיהי' עלי' מידי

ביום אחד אינו מדליק ב' משום הידור דצכיום אחד ממילא ניכר הנס שבליילה ראשונה וגם מה שהידור הוא כאן מחוץ למצוה דצחמת הידור הוא מצוה בפני עצמה וקצת יש לדייק מלשון רש"י שפי' שבת הנ"ל המהדרין אחר המצות ולא צמזמות שההידור לעשות עוד מצוה וגם לז"ש שפוחת והולך נמי הוא זה הידור שיודעים כמה ימים הי' הנס וגם כל הקושיות הנ"ל.

וְלֹא אֶחָד מֵעֲטֵי דִלְפִמַּשׁ צִס"ד הי' עלתה לן דין חדש דהכא הידור הוא מעיקר מצוה בפני עצמה והי' אפשר לפשוט חקירת האחרונים ז"ל צמי שהדליק נר חנוכה ושכח ולא צירך ואכתי לא הדליק כל הנרות של הידור אי יאי לצרך או כיון שכבר הדליק עיקר נר חנוכה לא יצרך. אמנם לפי הנ"ל כיון דנר הידור נמי הו"ל מצוה א"כ לכאורה למה לא יצרך עליו דעד שלא הדליק הנר הזה לא קיים מצוה זו של כמה ימים ופרסום נס של כמה ימים והוא מצוה בפני עצמה ואין לזה דין הידור מצוה של שאר מצות דכיון שכבר קיים עיקר המצוה אין הידור חיוב בפני עצמו וידוע חקירת האחרונים צמי שיש לו אחרונא שאינו מהודר וצירך עליו אי יחזור ויקח אחר"כ אחרונא מהודר או שימתין לכתחילה ליקח המהודר אבל התם הידור הוא חלק מהמצוה והתורה אמרה התנאה לפניו צמזמות כשתקיימה אבל הכא הידור הוא עצם מצוה וכנ"ל. ועיין ז"פ ה"ל מגילה פ"א ה"ג דס"ל דגם אפרסום שייך צרכה לפי דרכו בקודש.

אִיבְרָא דלכאורה דברי הנ"פ הנ"ל ז"ע מגמ' הנ"ל שהרי הנ"פ ז"ל חידש דכיון דציום הפורים איכא מצוה חדשה של פרסום הנס, ולכן שפיר חוזר ומצרך שהחיינו בשביל מצות הפרסום ולפ"ז תקשה מהא דאמרנו ז"ל הרואה יום ראשון מצרך שמים ומכאן ואילך המדליק מצרך שמים והרואה אחת ופריך מאי ממעט ממעט זמן ואימא ממעט נס ניסא בכל יומא אחתיה ומעתה לדעת הנ"פ דבשביל מצות פרסום חוזר ומצרך שהחיינו א"כ הכ"נ אמאי ממעט זמן כיון דבכל יום איכא נס ופרסום הנס ואפרסום מצרך שהחיינו וא"כ מכאן ואילך נמי לצרך שמים וע"כ דעל פרסום לחוד אין מצרכין זמן כל שצריך פעם אחת לעיקר מצות החג וז"ע.

וְרִבְרֵי דמתפנינא הי' נלפענ"ד לתת טעם צוה למה שאמרנו ז"ל דהרואה נר חנוכה מצרך אמר רב יהודה יום ראשון הרואה מצרך ב' ומדליק מצרך ג' מכאן ואילך מדליק מצרך שמים ורואה מצרך אחת ולכאורה ז"צ טעמא דמילתא ולא מצינו בשאר מצות אפילו משום פרסומי כגון מגילה שהרואה יצרך או באכילת מצה ומאי צרכה שייך על הרואה בחנוכה יותר מצשאר מצות של פרסומי ניסא ולפמ"ש י"ל כיון דבעיקר הדלקת נר חנוכה תקנו נרות נוספות ולא נתקנו אלא בשביל הרואה שיכיר צניסא וידע איזה יום הוא וכמה

שמונת הימים ולזה תקנו שבכל יום ויום כשיראו שהיום מדליקין חמש נרות ידעו כי כבר היו חמשה ימים שנעשה בהם נס לישראל וכן עד לשמונה וממילא יתפרסם הנס, בכלל שנעשה לישראל, וצמימס, שהרבה ימים נעשה הנס לישראל. ומדויק צוה לשון הלבוש ס"ב ז"ל נוהגין להדליק וכו' וכן בכל לילה כל אחד מוסיף והולך נר אחד עד שבאחרונה ידליק כל אחד ח' נרות כי זה הידור למצוה שבה ידעו וזכירו הכל כמה ימים יאל בהתמדה ותוספת הנס וכשיזכירו ימי משך ותוספת הנס שהי' זמן רב יש צו פרסומא ניסא ושבת יותר להש"י וכו' הנה דציאר דהתוספת שבכל יום הוא הידור שבה ידעו וזכירו התמדה ותוספת הנס כמה ימים הי' וצמי' תרע"ו ס"ה כתב עוד הלבוש ז"ל דצריך שיצרך על נר הנוסף תמיד שהוא מורה על הנס שהרי בתוספת הימים נתוסף הנס אבל אם הי' מתחיל צביל א' להדליק צדד שמאל או צנר השמאל וכו' וכן בכל הלילות כדי להפנות לימין נמצא אע"פ שהי' פונה דרך ימין מ"מ לא הי' מצרך כל ימי חנוכה אלא על נר אחד ואין צוה כל כך פרסומי ניסא ע"ש מצוה עכ"פ דהנר הנוסף מפרסם יום חנוכה שאנו עומדין צו ושנעשה צו נס ונתפרסם שלא רק לילה אחד נעשה הנס אלא כל לילה וליילה.

וְלֹא מוֹצָן שֶׁתִּקְנוּ חו"ל להדליק בכל יום להוסיף נר אחד ולא תקנו שמנה נרות דאז לא יעלה המכוון דאכתי לא ידעו אם נעשה נס בכל יום או נעשה נס אחד על כל שמנה ימים ולכן מדליקין שמונה נרות וגם לא יוכלו לתקן שבכל יום ידליק רק שתי נרות ואחד הי' לעיקר הנס והשני הי' לתוספת הנר ולהראות שבכל יום הי' נס דכיון דיראו שתי נרות אכתי לא ידעו כמה ימים הי' הנס דהרואה לא ידע רק שגם היום נעשה נס ולא ידע כמה ימים נעשה הנס וליכא פרסומי ניסא כ"כ גם כי יחשוב כי הנר השני אינו אלא משום הידור בכלל ולא לשום מצוה שנעשה נס בכל יום אבל כיון שתקנו להוסיף בכל לילה נר אחד א"כ בכל לילה מראין צוה שנעשה נס מיוחד בכל לילה וגם כמה לילות נעשה הנס.

וְבִישְׁבִי מתצונן ראיתי לקדוש אחד מדבר ה"ה מרן הפנ"י ז"ל בצוגין שכבר עמד על מדוכה זו והקשה דטעמים אלו אין מספיקין אלא אי לפחות והולך או מוסיף והולך אבל בעיקר הדבר צריך טעם לחילוק חכמים ולא השוו מדותיהם שדליקו בכל הלילות צוה ותי' נמי דודאי כן הי' מעיקר התקנה וטעם דמהדרין מן המהדרין כיון דבכל יום נתרצה הנס ונתרצה פרסום הנס וחיבת המקום ציותר לכך ראוי לעשות הידור מצוה לפי ערך פרסום הנס והאריך שם קצת והמעניין צדבריו יראה דמתאימים לדברי הלבוש הנ"ל ותי' שם גם למ"ד כנגד פרי החג דודאי אין זה עיקר הטעם, ומיהו לדידן עכ"פ מיושבים כל הקושיות שהקשינו לעיל חדא למה

שפיר יתן לחצירו אבל לפי מה שפסק הרמ"א דהכא ההידור הוא עכ"ל מנזה ז"ע אי יתן לחצירו שיקיים עיקר מנזה והוא לא יקיים הידור שהוא ג"כ עיקר מנזה וז"ע. ועיין א"ר סי' תרנ"ח אות י"ב. ומיהו עיין ר"ח ז"ק דף ט' ע"ב שפי' דבחנוכה נמי בכלל מהדר הוא וי"ל עכ"פ לפי מה שציארנו בסי' ד' מובנים היטב דברי הר"י בתוס' הנ"ל מקושית הדריג"ק שליט"א דמנ"ל דהתוספת הוא בשביל לדעת כמה ימים הוא היום כללפני"ד בסי' ד'.

וראיתי בחמד משה אות ב' שהקשה לפי שיטת התוס' נמי אכתי מה הועילו חכמים בתקנתן דמ"מ הרואה יסבור שהוא מהמהדרין לצד וכ"כ אנשים יש צבית וכן לעולם לא ילא הספק מעיני הרואה צוה אם לא למי שידוע מניין בני הבית או שרואה בכל לילה וא"כ צין כך וצין כך לא יהי' ספק בלבו ויאל' לחדש דבר חדש בכל הסוגיא דב"ש וצ"ה לא ס"ל בכלל דקאי בנר אחד ולפני"ד דבריו ז"ע שם ופשוט דלדעת התוס' כיון דכל המהדרין מן המהדרין הכי עושים א"כ אין להסתפק שיש ככה צנ"א צביתו וצשלמא אם עושים לפי בני הבית וגם לפי המהדרין מן המהדרין כדעת הרמב"ם א"כ אין צידו לדעת כמה מבני בית יש לו שיראה ד' נרות והיום יום שלישי לא ידע אי יש לו ג' צנ"א ולא הדליק אלא אחת או שהדליק כמההדרין מן המהדרין ואין לו צנ"א צביתו אבל לדעת התוס' דלעולם לא מניין הב"ב להמהדרין מן המהדרין שפיר ידע דהוא מילתא דלא שכיחא שימצאו דוקא צ"ב כדי הנרות שמדליק וז"ע. שוב ראיתי צבתי כהונה ב' בית ועד (דף 293 י"ד) שהרגיש בקושיא זו ומי' ג"כ באופן שכתבנו קצת ואין הז"ג לעיין בדבריו הקדושים כעת.

ובזה הנני אסקופה הנדרסת בפני לומדי תורה לשמה תלמיד הרוצה להתלמד ידי"ג קשור באהבתו המתפלל לאריכת ימיו ושנותיו עדי יבא משיח צדקנו בב"א החותם מעין הפתיחה דושכג"ק בלב ונפש

מגשה הקמן בן רחל לאה

ג.ב. רבך הערה אחת קטנה מה שנתקשיתי השבוע בשיעור עם התלמידים בשיטת ר"ת בתוס' נדה י"ח ע"ב ד"ה רוב שפי' דהתינוק ודאי טמא כדקתני בתוספתא לפי שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותו ולכאורה כיון דבתוס' תינוק מיירי לפי שיטת התוס' א"כ אמאי ודאי טמא הא אפילו ודאי גפפו אותו הא רוב נשים דעלמא טהורות הן דהרי איכא זקנות ומעוברות וקטנות שלא ראו עדיין וגם אותן שרואות מחנה טהורות ומחנה טמאות א"כ איכא ס"ס שמא לא גפפו ואפילו גפפו ונשקו שמא טהורות היו ועכ"פ מ"ט ודאי טמא הוא וא"כ מה"ט י"ל מילין רש"י לפרש דתינוק ודאי טמא מדין תוספתא זו והארכתי קצת צוה ואשמח מאד אם כג"ק שליט"א יעמידני צוה על האמת ואעגדנה עטרה על ראשי.

ימים התמיד הנס לישראל א"כ כל התקנה היתה בשביל הרואה ולכן מבדק ומה מדויק צוה לשון הגמ' אמר ר"י יום ראשון וכו' מאי ממעט ממעט זמן ונימעוט נס נס בכל יומי איתיה ופרש"י שהרי כל שמנה הדליקו מן הפך ולכאורה מאי ס"ד למעט ניסא ולפמ"ש אחי שפיר דקס"ד דתקנו ההדלקה אחת על כל שמנה ומשני לא אלא דנס בכל יומא איתיה דזה הוא עיקר הטעם של הרואה דמבדק שכן הי' התקון להדליק בשביל הרואה שידע ימים שנעשה צו נס.

ובב"ש נלפני"ד ליבש דברי הרמ"א שפסק סי' תרע"ה ס"ג דלדין קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק ג"כ וכ"כ המחבר סי' תרע"ז דקטן שהגיע לחינוך צריך להדליק ולא חילק צין דידן ללא והמג"א כתב דאפשר דמיירי בקטן שיש לו בית ואפשר אפילו לדין דכ"א מדליק אפשר דקטנים פטורים ועיין מחנה"ש דכיון דצגדול נמי ליכא חיוב אלא הידור ונהי דמחויב לחנוכו דוקא בדבר שיש בו חיוב על הגדול אבל בדבר שבגדול נמי ליכא חיוב אלא הידור מנזה אינו מחויב לחנוך הקטן והטעם דעל הידור ליכא חינוך והאריכו צוה רבותינו הדאיקים האחרונים אבל לפמ"ש הידור של הדלקת נר חנוכה אינו נכנס בגדר של הידור מנזה דהכא ההידור הוא עכ"ל המחנה ולא סתם הידור וכה"ג ודאי חיוב לחנוך גם צוה והא דכתב הרמ"א ולדין דלפי' התוס' אין מדליק כל אחד אבל לדין כתבו האחרונים דאפילו לפר"י נמי מדליק כל אחד ויואל' ידי מהדרין מן המהדרין כיון דליכא הפירסום אלא צבית ולכן שפיר כתב ולדין דזומן הגמ' גם הגדולים לא הדליקו במהדרין מן המהדרין משום היכרא דיומא וי"ל.

ומבאין יש לי נמי קצת עיון ארצינו המג"א סי' תרע"א סק"א שכתב דמי שיש לו שמן על ב' נרות ולחצירו אין לו כלום מוטב שיתן לחצירו משיהי' לו הידור מנזה ע"ש ומנאכתי לי און במהרי"ל סוף הל' לולב שכתב וז"ל אדם אחד הי' לו לולב והדם אי' מיוחד לעצמו בכל שנה ושנה פעם אחת שלחו לו אנשי עיר אחרת שלא הי' להן לא אחרוג ולא לולב ובקשו ממנו לשלוח להן את שלו אמר מוטב שאני יוצא עם אותו של קהל והרבים ג"כ יאלו ידי חובתן בשלי הנה נראה לכאורה דבשביל ההידור לא עכצו לעצמו אלא נתנו שאחרים יאלו צו ג"כ וא"כ הכ"נ כיון דליכא אלא הידור, ומיהו לפמ"ש אינו ראוי די"ל דוקא התם דההידור אינו אלא שהוא הידור מנזה ואינו מנזה בפני עצמה כה"ג ניחא ליה דיאלו רבים בשלו ואפילו הוא לעצמו יאלו באחר ולא יהא הידור מנזה כ"כ, אבל בנר חנוכה שההידור הוא מנזה בפני עצמה א"כ כשישלח לאחר והוא יקיים מנזה אבל הוא יחסר צוה מנזה היינו מנזה ההידור, וכנראה דהמג"א לשיטתיה דס"ל דהידור דחנוכה נמי לא הוי אלא מדין שאר הידור ולכן הקשה ארמ"א ז"ל דלמה קטן חייב בחינוך דההידור ליכא חינוך ולכן שפיר פסק הכ"נ דעל הידור

סימן רכו

בענין המברך על המצוה קודם שהגיע זמן עשייתה

א' שמות התש"מ בני יצ"א

מע"כ ידי"ג הרב הגאון ור"ח גר"ג אי"א כש"ת הרב נתן צבי פרידמן שליט"א בעמ"ח ספרים חשובים. בני ברק.

אחד שב"ג צידידות. מכתבו היקר כרגע קבלתי ושמתתי לראות אשר מעכ"ג מעיין בספרנו הדל מדי פעם בפעם ומנא כדי מדחו להקשות עלי דברינו וליישב מה דאיבעיא לן המברך על מצוה קודם זמן חיובה אי הוה צרכה לצטלה (משנה הלכות ח"ו סי' ג') ומעכ"ג תמה שלא הצאתי רא"י מהשתא שחל יום ראשון דחנוכה בשבת, וזרכו על הדלקת הנרות לפני שקיעת החמה שעדיין לא הגיע זמנו שהרי חכמים תקנו הדלקת נר חנוכה צעשרים וחמשה בנסלו, ואלו אצטנו הדלקנו צעשרים וארבעה וזרכנו לפני שהגיע הזמן, והאריך צוה קצת כדרכה של תורה דלפני שקיעת החמה אין להדליק כמבואר בש"ע, ואין לומר דשאני ע"ש דאי אפשר להדליק אחר כך לכן מדליקין לפני זה שהרי צר"ה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשופר מחשש שמה יעצירו והלא דברים ק"ו ומה מצוה דאורייתא תקיעת שופר מצטלין מפני קדושת שבת מצוה דרבנן נ"ח לא כ"ש שלא ידליקו כיון שא"א צומנה מפני חילול שבת וע"כ יש להוכיח ממנהגה הדלקת נר חנוכה בע"ש שאפשר לזכר על המצוה קודם שהגיע זמנה עכ"ל בקינור.

וראשונה נלפענ"ד לחזק קושייתו וראיתו מחנוכה של כל שנה ושנה שלעולם איכא שבת חנוכה ואנן מצרכין ע"ש קודם השקיעה וכיון שהמדליק קודם השקיעה לא יא' ידי מצוה מ"ש השתא מכל השנים וז"ל דמכ"ג שכל את ידיו בקושייתו זאת דאפילו נימא בשאר השנים שחל שבת חנוכה באמצע חנוכה הנה ע"ש עכ"פ הוא כבר זמן חנוכה שהרי מיד צכ"ה בנסלו יומי דחנוכה תמניא אינון צין הדליק וצין לא הדליק אצל השתא שיום שבת הוא כ"ה דכסלו א"כ ע"ש אכתי לפני זמנו הוא לגמרי וס"ל דאפילו נימא דבשאר שנים יכול לזכר ע"ש לפני השקיעה כיון דבמציאות כבר זמן חנוכה הוא אצל השתא שעדיין יום כ"ד הוא ודאי לפני זמנו הוא אלא דבאמת לענין הדלקה לפענ"ד אין נפ"מ שהרי צעמנו הביא במכתבו היקר דהמדליק קודם שקיעת החמה אין נפ"מ ולעולם הו"ל קודם זמן הדלקה וא"כ השתא לא עדיף מכל שנה ושנה אלא לעולם ההדלקה הוא קודם זמן המצוה ואפ"ה מצרכין וא"כ רא"י צרורה דיכולין לזכר קודם זמן המצוה.

האמנם צעיקר ראית מעכ"ג לפענ"ד לא קשה שהרי כתב התה"ד סי' ק"צ דאע"ג דכתב המרדכי דמלות נר

חנוכה מסוף שקיעת החמה ואילך והיינו זאת הכוכבים ולא קודם משום דשרגא צטיהרא מאי אהני ליה וא"כ עיקר מצוה נר חנוכה אינה צשעת הדלקה מצעוד יום אלא צשיהוי הדלקה שלאחר חשיכה היא קיום המצוה ולכן היינו יכולין לומר דאם צבתה קודם התחלת קיום המצוה זקוק לה אמנם מדמצרכין מצעוד יום אקצ"ו להדליק נר חנוכה ואע"ג דאכתי ליכא מצוה ע"כ היינו טעמא משום דא"א צענין אחר חשיבא הכשר מצוה וחשיב קיום המצוה צהכשר מצוה כמו צמצוה עצמה ולכן מצרכין עליה ולהכי נמי אי צבתה אין זקוק לה שהרי צבר התחלה המצוה צהכשר והאריך להציא רא"י ע"ש והוצא צרמ"א א"ח סי' תרע"ט וז"ל ומברך עליהם כמו צחול ואעפ"י שמדליקין צעוד היום גדול, וכתב המג"א סק"צ דכיון דא"א צענין אחר הוי הכשר מצוה ודוקא אחר פלג המנחה כמ"ש סי' תרע"ב צ"ח ומ"א וא"ר ופר"ח וז"ל כולם כתבו דדוקא אחר פלג המנחה ואם הקדים לזה צריך לכצותה ולחזור ולהדליק בצרכה ע"ש. נמנא לפ"ו אדרבה מדצרי התה"ד לכאורה רא"י צרורה לדברינו דלא יא' צצרכו קודם זמן המצוה מדהקשה ז"ל מדמצרכין מצעוד יום ואכתי ליכא מצוה ולכן דחק דאיכא הכשר מצוה ואי נימא דקודם זמנו מותר לזכר מאי רא"י מיייתי לעולם נימא דלא הוי מצוה וכצתה זקוק לה צצין השמשות והא דמצרכין משום דיוא' צצרכו אפילו קודם זמנה אלא ע"כ דלא יא' כה"ג.

אלא דצעיקר דצרי התה"ד אצנו היתה ושילחנה דצגמ' (יומא מ"ט) צעי רב פפא חישב צחתיית גחלים מהו מכשירי מצוה כמצוה דמי או לא תיקו ועיין רש"י שם וצתשוצה אחת הארכתה הרבה אי הכשר מצוה הוא חלק מן המצוה או שהוא מצוה צפני עצמה.

ובי"דו לעיקר דינא ציינתי עוד מדצרי הריטב"א פסחים דף ז' ע"ב שכתב צשם הרי"ט צטעם שאמרנו חז"ל לזכר על המצוה עובר לעשייתן כדי שיתקדש תחלה בצרכה ויגלה ויודיע שהוא עושה אותה מפני מצוה השי"ת ועוד כי הצרכות מצעודת הנפש וראוי להקדים צבודת הנפש (למעלה) למצוה שהיא צבודת הגוף עכ"ל ע"ש. והנראה דהצרכה היא הנשמה של המצוה והפעולה שהוא הקיום הוא הגוף אצל כי כן פשוט דתרווייהו צריכין להיות צומן המצוה דהא גוף ונשמה תרווייהו צומן המצוה הוא דהוה ולא קודם, ולאחר זמן העיר ה' עיני ומלאתי לרבינו הגדול הצ"ח צתשוצה סי' קכ"ה כתב להדיא שקודם זמן המצוה א"א לזכר וכן מצאתי עוד צשומ"ת נוצ"י תנינא יו"ד קס"י קפ"ו וז"ל אצל ודאי א"א לזכר קודם הזמן ואין יאמר וזונו ועדיין לא נטוה ע"ש נמנא דצרי הצ"ח שהניח צצ"ע בצרכות י"א נפשו לו צתשוצה וצצרי תורה עניי' צמקום אחד ועשירים צמקום אחר עכ"פ לידן איפשט ספיקן דקודם זמן המצוה המברך צירך צרכה לצטלה

לפוטרו מן המעשר עכ"ל. ולפענ"ד הרצה תשובות דדבר הדא דהרי התם נמי אמרינן מה צין דורות הראשונים לדורות האחרונים האמנם באמת לולי שאיני כדאי אין משם ראייה דהתם מיירי דליכא חיוב עליו לעשר ולא מצינו בשום מקום שיהא חיוב להכניס עצמו בחיוב ולכן צפירות כל זמן שלא הכניסם צצית פטורין הם מלעשר וליכא שום חיוב עליו להפריש תו"מ ולכן שפיר הכניסו באופן שלא יתחייבו ולא שיפטרו ופשוט שמותר לאפות פחות מחמשת רבעים קמח ולא יתחייב בחלה ולא אמרינן שע"ז מפקיע עצמו מידי מנזת חלה ואדרבה הרי קודם פסח קיי"ל דלכתחלה יש לאפות מנזת פחות מכשיעור עיין ש"ע סי' תנ"ז ועיין מג"א וחי"י שם.

איברא דבגמ' תמורה כ"ד ע"ב כיצד מערימין על הצכור וכו' ופרש"י להפקיעו מכהן ולהפרישו לחובתו ובגמ' אמר רב יהודה מותר להטיל מוס בצכור קודם שיצא לאויר העולם תנן אומר אדם מה שבמעיה של זו עולה עולה אין שלמים ואת אמרת שמנית מפקעת ליה מקדושתיה אמר לך רב יהודה הנ"מ בזמן שציהמ"ק קיים כי קאמינא אנא בזה"ו וכו' ע"ש מצואר לכאורה דאסור להפקיע עצמו מקדושה וכן מכל מנזה דמ"ש, ועיין בצורות דף ג' ע"ב, דרב מרי בר רחל הוה מקני לבהמתיה לעכו"ם וכלו חיותא דר"מ בר רחל ופריך מ"ט כלו לחיותא דר"מ משום דמפקע להו מקדושתיהו ופריך והאמר רב יהודה מותר להטיל מוס בצכור קודם שיצא לאויר העולם (בזה"ו) ומשני התם מקדושת מוצח מפקע לה מקדושת כהן לא מפקע הכא אפי' מקדושת כהן מפקע ליה משמע דיז בזה איסור ובתוס' שם כתבו שאין נוהרין עכשיו ואע"פ שנענש רב מרי פר"ת לפי שהי' מקנה אונו של עובר ואיכא הפקעה בגוף העובר אבל הקנאה באם שרי ע"ש עוד תי' ולפ"ז עכ"פ נראה דדבר זה פשוט דאין נכון להפקיע עצמו ממנזת ואולי תלוי בתרי תירוצי בגמ' בצורות שם שתי' ואיבעית אימא רב מרי בר רחל ידע לאקנויי קנין גמור ע"ש. ועיין עוד תמורה כ"ג ע"א מחלוקת רבי ורבנן אי עשו תקנה בקדשים שלא תמות או לא איכפת לן אי מייחא שניה וכן אי עשו תקנה בקדשים שלא יאכלו חולין עמהם כדי שלא תבוא לידי נותר ותיפסל ע"ש ודו"ק.

ובי"ד סי' שכ"ד סי"ד ו"ל אסור לעשות עיסתו פחות מכשיעור כדי להפקיע ממנו חיוב חלה ע"כ. ועיין ש"ך שם דוקא כדי לפטור קאמר דאסור לעשותו אבל אם אין לו קמח שיעור חלה פשיטא דמותר לאפותו ועיין א"ח סי' תנ"ז נתבאר דיז ללוש לכתחלה עיסות קטנות פחות מכשיעור חלה ואח"כ ירפס בכלי להפריש מהן חלה ע"כ. והנשים נהגו להדר בכל ע"ש אחר שיעור חלה ועיין ט"ז שם שרק שלא יתכוין להפקיע אבל לכיון להפקיע הכ"ג דאסור ועיין ציחור הגר"א שם אות כ"ג שהוא מירושלמי רפ"ג הדא

וכשצא הזמן חוזר ומצרך לכ"ע. [ועיין עוד פסקי מהרא"י בכתביו סי' ר"ל (הוצא בש"ך יו"ד סי' ש"ה ס"ק י"ב) צדין דהגיע יום ל"א בשבת ו"ל, ועוד קורא אני תגר על הצרכה דיצרך אזי הבן בע"ש דאכתי לא מטא זמן חיובא, ועיין מ"ש הש"ך שם ודו"ק].

ובבמה שכתבנו ממילא מיושבת נמי קושית מעכת"ר למה לא גזרו בהדלקת נרות משום שמא יעצירונו כמו שגזרו בשופר ולולב ומגילה אמנם לפי דעת התה"ד אחי שפיר דבאמת בשבת לא תקנו הדלקה כלל אלא תקנו שידליקו בע"ש בזמן שעדיין יום קודם השקיעה אלא לאחר פלג המנחה וליכא שום חיוב להדליק בשבת אלא שתקנו שיתן שמן שתוכל להדליק לאחר זאת הכוכבים אבל להדליק ליכא שום חיוב אלא קודם השבת.

ובבר נשאלתי מתלמיד אחד צמי שנאנס ולא הדליק ע"ש ובש"ך הוצרך להדליק נר בשביל פק"ג אי יכול לסמוך אגר זה בשביל חנוכה ואי יוצא זו בשביל נר חנוכה כיון שהדליק בהיתר בשביל החולה שיש בו סכנה ואי יכול לצרך עליו ולפמ"ש כיון דעיקר תיקון הדלקה היתה ע"ש דוקא א"כ ליכא שום ענין צמדליק בשבת ועיין שו"ת פני מצינ סי' רכ"ז וז"ע. שוב נתיישבתי דהא מילתא צמחלוקת שניה, דהרמב"ן שבת כ"א ע"א ד"ה הא דאמרינן כתב דס"ל לתלמודא דבשבת שא"א להזקק לה לא חיישינן ומדליקין בכל השמנים ושבת למ"ד כבתה זקוק לה דינו שוה לחול למ"ד כבתה אין זקוק לה, ובח"ס חקר בזה אי בשבת יש דין זקוק לה רק שא"א והו"ל או שמעיקרא הכי תקנו ע"ש.

איברא דהא גזירה שמא יעצירונו בכלל א"א לומר בחנוכה שנגזור דא"כ לעולם א"א להיות שמונת ימי חנוכה דלעולם איכא שבת אחד עכ"פ צימני חנוכה ואם נאמר דבשבת איכא למיגזר בשביל גזירה דשמא יעצירונו א"כ לעולם לא אפשר לקיים מנזת שמונת ימי חנוכה והאיך תקנו חז"ל שמונת ימי חנוכה ולא דמי לשופר שהשתא א"א לתקוע אבל בשנה אחרת יתקעו ולא נעקרה כל המנזה אבל היכא דנעקרה כל המנזה לא גזרו וכמ"ש המג"א בשם קושית הרמ"ע מפאנו למה לא גזרו בשופר ציו"ט משום כלי שיר דא"כ לעולם לא יקיימו מנזת שופר.

סימן רבח

בענין אי מותר להערים כדי לפטור מחיוב מצוה

עוד להג"ל

ועל דבר אשר הארכתי בענין אם מותר להערים כדי לפטור מחיוב מנזה ומעכת"ר ציין לגמ' מפורשת ברכות ל"ה דורות האחרונים מכניסים פירותיהן דרך גגות וקרפיות

אחד שב"ג צדידות נאמנה. צחורי הצית עיינתי בקושיט מעכ"ג דצברי מרן הצית שערים ז"ל א"ח סי' ס"א שכתב בשמן שריפה שכתבו החוס' שבת דף נ"ה דשריפת תרומה טמאה היא מה"ת וא"כ לרב דק"ל (שבת כ"א) דפתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בשבת מדליקין בהן בחנוכה ושמן שריפה בכלל הא בלא"ה נריך לשרפו וקשה דהא נ"ח צעי משלו כמבואר בש"ע סי' תרע"ז ושמן שריפה אסור בהנאה ואיה"נ אין לו צעלים לשיטת כמה ראשונים ותי' דאינו אסור אלא בהנאה של כילוי. והקשה מעכ"ג דהיכן מנינו בנר חנוכה דצעי לכס ולא מנינו רק במנה או באחריו אבל בנר חנוכה לא מנינו דבר כזה, ואמרתי לו דצחודושי כצחתי מזה והצחתי ראי' לדברי מרן פסחים דף ז' וחפשי באמתחת הכתבים ומנאחתי מה שכתחתי צוה ואעתיק דבריני.

ראיתי בשו"ת פני מנין סי' רכ"ג שתמה אדברי רבינו כי לפי דבריו שמן שאול פסול לנר חנוכה עוד הקשה דבתשו' ש"א ופרמ"ג וד"ת פלפלו בשמן של ערלה ובשר בחלב אין מדליקין בהן ולא זכר אחד מהם דהוי אסיה"נ ול"ל בעלים. והוא כקושיט כ"ג ידידי שליט"א וכתב הפני"מ ז"ל דודאי אינו צעי שלו ויוצאין בשמן גזול והציא ראי' דנריך לתת פרוטה והרי הפקיעו חכמים קנין מעות ואף די"ל דבמנוה אוקמוהו אד"ת וכמ"ש רמ"א בח"מ סי' קצ"ט לענין יין קידוש אמנם יותר מסתבר דסתמא קאי ד"ז ע"ש וסיים דאיהו חכמים אמרו דמבואר באחרונים דנריך שיהי' שלו ולדעתו נכון דאינו דומה לאחריו רק די שיהי' נקרא על שמו ע"כ ע"ש.

ובעניויותי בתשובה אחת הראיתי לדעת דדבר זה מחלוקת הפוסקים דהר"ן פסחים דף ז' כתב וז"ל ומיהו איכא למידק צהאי כללל דהא הדלקת נר חנוכה שאפשר לעשותה ע"י שליח ואפ"ה מצרכין עליה להדליק ואיכא למימר דכיון דאמרינן צפ' צמה מדליקין (כ"ג) דנריך לאשתתופי בצפרוטה כיון שאינו יוצא אלא בשל עצמו הרי אין מנוה זו יכולה לקיים אלא ע"י עצמו ולא ע"י אחר ע"ש. והרשב"א בתשובה סי' תקמ"ב כתב וז"ל גם מי שאוכל על שלחן צעה"ב אפילו שוכב צפני עצמו אינו נריך להדליק אבל מ"מ נריך להשתתף או שיקנה לו צעה"ב חלק בשמן ופתילו ולא דמי לאכסניא שמדליק בתוך ביתו דהתם כבר הדליקו עליו אבל זה נריך הוא להדלקה כאכסנאי שאין לו בית במקום אחר דנריך לאשתתופי צפריטי ע"כ, ובאגודה כתב שנריך צעה"ב להוסיף מה שיתן לחצירו ע"ש וכתב הא"ר דהטעם שהמדליק מחויב ליתן כשיעור חצי שעה ממנו ע' סי' תרע"ז לכך נריך להוסיף כאלו דאל"כ לא נתן הוא כדי חיובו. הנה מבואר

אמרה שאסור לעשות עיסתו קצין מבואר דאדרבה אסור להפקיע עצמו וללא כדורות אחרונים ולאו מעליותא הוא מה שרלו לפטור עצמן. ומיהו צישמת משה עה"ת תי' דדורות אחרונים נמי אכ"כ הפרישו אלא שלא רנו להיות חייבים משום דחששו משום ינה"ר שגדול על המנווה ועושה ממי שאינו מנווה כמבואר בתוס' קידושין ל"ג. עכ"פ פשוט הוא דלאפות פחות מחמשת רבעים קמת כשאינו נריך יותר או מאיזה טעם אחר מותר אפילו לכחלה ורק אם מתכוין להפקיע דוקא אסור כמבואר שם ציו"ד ובאחרונים.

ועיין חרדים בהקדמה וז"ל יש מנות עשה שלעולם יתחייב אדם צהם כי אם בצצה כגון מנוחה שמי שדר באהל פטור מן המנוחה וכן צינית כו' וכן מנות שכר שכיר וכו' ופעמיים שלא תצא הסיבה לעולם ונמנא שלא עשה מנוה לעולם וכן כיוצא באלו אין צ"ד של מטה מענישין את האדם למה אינו משתדל להציא עצמו לידי חיוב כדי לקיים אותן אבל צ"ד של מעלה מענישין אותם, והרא"ש פ' אלו מגלחין סי' פ' כתב מיהו יש לו לאדם לחזור ולקיים כל המנוות כדאמר בסוטה י"ד משה רבינו ע"ה שלא הי' תאב אלא לקיים מנוות ועיין תוס' ערכין כ' ע"ב ד"ה הכל, ועיין גם רא"ש מנחות מ"א שפי' נמי שאמר לו המלאך שהי' לו לקנות טלית אמר להטיל צו צינית. ועיין מה שחקר הגרש"ק בחכמת שלמה א"ח סי' כ"ח סי"ח נסתפקתי אם יש לאדם איזה דרך לחייב עצמו באיזה מנוה ויש לו דרך להיפך להפקיע עצמו מן המנוה אי נימא שמחויב להכניס עצמו למנוה כמו שהדעת נוטה או נימא דהיפוך דהוה בכלל פטור, ובתוס' פסחים קי"ג ע"ב ד"ה ואין א"י יש לחזור ולהציא עצמו לידי חיוב ע"ש ועיין ספרי משנה הלכות ח"ג סי' ל"ה מה שכתחתי קצת צוה.

אלו דברי ידי"ג החוזר מעין הפתיחה בתורה רבה על הלקחו מזמנו היקר לעיין בדבריני ואני מחשיב מאד הערותיו החשובים וי"ר שיזכה ללמוד וללמד ולנהל עדרו ביד רמה עדי יבא ינון ולו יקחה עמים כמים לים מכסים החותם ברעדה ובלב ונפש

מנשה הקמן

סימן רבט

בענין שמן שריפה לנר חנוכה ואי בעי לכם בני"ח אור ליום ה' פ' ובני ישראל יוצאים ביד רמה התש"מ בני"ח יצו"א למרבה המשרה ורוב שלום אין קץ למע"כ ידי"ג האי גברא רבה הרב הגאון המפורסם ג"א חו"פ כו' כג"ת ש"ב מוה"ר יחזקאל ראטה שליט"א דומ"ץ דק"ק סאטמאר ב"פ. בעמח"ס חשובים מאד נעלה.

נר חנוכה לא קפדי אינשי אפילו ציחיד, וכ"ש בשמן שריפה שנטמא שהוא רק גזל השבט כה"ג ודאי לא קפדי ויחא להו שיעצד ישראל מזהו בשמן שריפה.

וּנְרָאָה לפענ"ד להוסיף בטעמא דאפילו נימא בפתח יחיד לא אמרינן משום דשריפת תרומה טמאה הו"ל מזהו ואסור לטוּף ממנו מזהו שלו ודאי קפיד שלא ישרפנו אחר אלא הוא ועיין בגמ' ב"ק ע"א ע"ב וס"פ החובל שור המועד העומד להריגה וצ"א א' והרגו חייב לשלם עשרה זהובים לבעלים דמזהו של בעלים הוא ועיין מג"א ס' תרמ"ט סק"כ שכתב דערלה מקרי לכס וכתב הח"ס גיטין נ"ג צחי' דמהאי טעמא מקרי לכס דמזוהה בשריפה ואם צ"א אחר ושרפה צריך לשלם לבעלים משו"ה הוה לכס גם ציש"ש כתב דאסה"ג הוה שלו דחזי לקיים מזהו ובמקום אחר הארכתי. ועיין שלהי תמורה במשנה וברמב"ם הל' מאכלות אסורות פט"ו הכ"ז ובתוס' חולין קט"ו ד"ה פן תקדש ועיין גינת וורדים להפמ"ג בצריכות מ"מ נלפענ"ד לחדש דדוקא ציחיד יש לומר דאפילו לענין שריפת תרומה נמי מקפיד שרואה בקיום המזהו בעצמו אבל היכא דלא הוה רק גזל השבט כה"ג כל השבט כולו ודאי לא קפדי אם ישראל יקיים מזהו בשריפת שמן תרומה ולא יהא גזל גבי' וכעין שהיו מדליקין במזבחות האפילות דמזבחר דירושלמי שמותר אפילו ישראל נמי נהנו וי"ל.

וּרְאִיתִי לשו"מ מהדו"ג ס' שמ"ט שעלה ונסתפק צמי שגזל נרות ושמן לנ"ח אי יחא ידי חובתו וכתב דע"י שנאסר בהנאה משום דהוקצה לנ"ח חשוב שינוי מעשה וקנאו ציינוי כמ"ש התוס' שבת נ"ח צכפה שנתנה לספר דטוהור מן המדרס אע"פ שלא עשה שינוי מעשה כיון דנאסר בהנאה חשוב שינוי מעשה ובשו"ת מחזה אברהם ס' קמ"ט האריך הרבה לחלוק עליו וע"ש והצי"ט שם ג"כ שיטת ספר זכר יוסף וא"ר והר"ן ועוד שצעי לכס בנ"ח והוא ז"ל כתב שקשה לומר דבר זה ובאימת כי דחיותו לאחר בקשת סליחתו אינם דחיות צמה שהקשה למה סגי במשתתף בפרוטה דליכא כשיעור וצעה"י בספר משנה הלכות ח"ו ס' קי"ח ישבתי קושיות אלו למעיין שם.

וּאֲבָתִי פש לן מה שראיתי בשו"ת צית יחא יו"ד ס' קמ"ז אות ט' שכתב והנה יש להסתפק צנר חנוכה אי צעי לכס דהיינו שיהי' לו דין ממון ובש"ס משמע דצעי שיהא השמן שלו דאמרינן שם דצעי להשתתף בפרוטה אמנס אין שום סבבא דצעי נר חנוכה שיהא שוה פרוטה וכבר הראיתי בספרי לא"ח סל"ט אות ג' דצרי תוס' רי"ד דערצה ל"ב שיהי' שו"פ וה"ה לענין נר חנוכה ולענין לכס כיון דראינו דלולב ציו"ט שני לא צעי לכס וה"ה נר חנוכה, ובשערי

מדצרי הראשונים הר"ן והרשב"א והאגודה דנר חנוכה צעי משלו וממונו, אלא שהצ"ח פי' טעם דאגודה משום חשדא אבל לדעת א"ר ושאר ראשונים נמאח מזבחר דנר חנוכה צעי שלו.

וְהַבְחִיחַ ס' תרע"ו כתב וז"ל ודוקא שאין עתיד להדליק ואין מדליקין עליו כתב הסמ"ג דר"ל אינו דאינו נשוי שדליק אשתו עליו ציחידו דאינו הי' נשוי אעפ"י שהולך בדרך א"ס לצרך על הראייה כיון דאשתו מדלקת עליו תימיה דמה שמדליקין עליו ציחידו אינו צ"א אלא לפטור אותו מחיוב המוטל על ממונו להדליק נרות לפרסם הנס צריכס אבל ההודאה על הנס וצרכת שהיינו הוא ציחידו על גופו ומזה לא נפטור כשמדליקין עליו. והצ"י ס' הג"ל ז"ל אבל נוסחת הפוסקים הוא להדליק וכן נהגו ומאי דסגי ליה ע"י שליח י"ל דכיון דצריך לאישתתופי בצריטי הו"ל כאלו אינה יכולה להתקיים ע"י אחר וכן כתב הר"ן בפ"ק דפסחים ע"ב. ועיין מקראי קודש (גרנ"פ) דף נ' מה שכתב צוה טעם דצעי לכס. ועיין רבינו ירוחם נתיב ס' ח"א אכסנאי שנתאכסן ציחיד בעל הצית צריך לפרוע שום דבר בשמן של חנוכה וכ' ע"ש ובצ"ח. הנה מזבחר עכ"פ דצריך להדליק בשמן משלו ואינו יז"א בשל אחרים, לדעת הני פוסקים.

אֵיבָרָא דצירושלמי שלהי תרומות כתבו וז"ל מה להדליק שמן שריפה בחנוכה אמרי דבי ר' ינאי מדליקין בשמן שריפה בחנוכה א"ר ניסן אנא לא חכים לאצא אומר הוה אמרו לי אבך הוה אמר מי שאין לו שמן של חולין מדליקין שמן שריפה בחנוכה פי' ר' ניסן לא הכיר את אצו שמת קודם שגולד או צילדות עד שלא הכירו ואמרו לו בשמו שהי' אומר שמי שאין לו שמן לנר חנוכה ידליק בשמן שריפה, והרמב"ם פי"א דתרומות הי"ח כתב וז"ל בקרו של כהן כו' ומי שאין לו חולין להדליק נר חנוכה מדליק שמן שריפה שלא ברשות כהן ועיין רדב"ז וכ"מ שם ובמראה הפנים שם כתב דצירושלם שלא ברשות כהן הוה צעי ופשוט לן דמדליקין ע"ש מזבחר עכ"פ דמי שאין לו חולין מדליק בשמן שריפה שלא ברשות כהן וא"כ מזבחר עכ"פ דמדליק בשמן שריפה אפילו שלא ברשות כהן ונמאח דמדליק בשמן שאינו שלו אם לא שנאמר דכה"ג אומדנא דמוכחא דכהן יחא לי' דליעבד ישראל מזהו בשמן שריפה ועיין רמב"ם פ"ה מה' אישות דאם קידש אשה דצנר שאין צעה"ב מקפיד כגון תמרה או אגוז ה"ו מקודשת מספק והמל"מ והפרישה א"ע ס' כ"ח כתבו דהטעם דהוה קידושי ספק משום דלא שוה פרוטה ושמא שו"פ צמדי הא אם הי' שו"פ היו קידושי ודאי נראה דכשידעינן צודאי שאין צעה"ב מקפיד אין צוה משום גזל ומותר לאדם ללקחו ועיין נוב"י מהדו"ק א"ע ס' כ"ח שמפרש שם הטעם דהוי כעין הפקר או מטעם שפי' בצצ"מ שהוה כעין מתנה ועכ"פ כה"ג בשמן שריפה שצריך להדליק

אלין דברי רחומין מאוהבו הנאמן דושכ"ג וכאש"ל וימחול נא על אשר הטרחתיו לעיין בדבריניו אלו תלמיד הרוצה להתלמד עדי יבא ינון ולו יקחת עמים בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן רל

בענין מי שאין לו לא לנר שבת ולא לנר הנובה ביצר יעשה

ה' לסדר כולן שוין לטובה התש"מ בני יצו"א מע"כ מח' האי צורב עוסק בחוקי חורב ברקאי שמו מפארים בנש"ק כו' כש"ת הב' יצחק דוד אלפר הי"ו בן מחותני הרהגה"צ כו' מוהרפ"מ שליט"א.

אחדשה"מ ושכ"ת צידדות נאמנה. דדבר ספיקת מחותני הרהגה"צ מוה"ר פנחס מנחם שליט"א מר אביו שנסתפק בנ"ח דקיי"ל דמחוייב לשאל ולמכור כסותו עליו ולקנות נ"ח והנה קיי"ל דנ"ש קודם לנ"ח עיין סי' תרע"ח וסי' רס"ג ומעתה צמי שאין לו לא לנ"ש ולא לנ"ח הנה חייב לשאל עבור נר חנוכה או למכור את כסותו אבל בע"ש הרי נ"ש קודם ויטרוך להדליק נ"ש קודם ועל נ"ש אין צריך למכור כסותו וכי"כ יעשה צוה. והיא חקירה מושכלת מאד ראוי למי שאמרה וש"י.

ומה שנלפענ"ד, לפמ"ש המג"א א"ח סי' תרע"ח דזומן הזה שמדליקים צפנים אם אין לו נ"ש ונ"ח יקנה נ"ח וידליק ואעפ"כ לא ישב צושרך ואע"פ שאסור לאכול לאורה כיון דא"ח בענין אחר הו"ל כשעת הסכנה דמניחו על שלחנו ודיו אע"פ שע"כ משתמש בו כמ"ש הר"ן הי"ו כן ע"ש. ולפ"ו צידדן נמי אפשר עכ"פ צוה"ו שידליק נר חנוכה אע"פ שע"כ ישתמש גם לאורה. אלא דבכ" נזירות שמשון דחה דברי המג"א דהא הר"ן מנריך ליה נר אחר דקאמר רבא עלה ונריך נר אחר להשתמש לאורה ע"ש. אמנם בצמ"מ סי' תרע"ח תי' למ"ש הר"ן שם דלא צריך נר אחר אלא משום היכרא דהא ע"כ משתמש לאור נר חנוכה אע"פ שיש נר אחר אצלו ולעולם קעבר על הא דאסור להשתמש לאורו אלא כיון שא"ח בע"א אין קפידא הי"ו הכא אע"פ שאין נר אחר ע"ש. עכ"פ לפ"ו יש לישב דיליק בנ"ח ולא בנ"ש. ובמ"ב נוטה לדעת האוסרין והחולקין על המג"א הנ"ל וצעה"ש כתב דבשעה"ד יש לסמוך אמג"א ע"ש.

והא דכתב המג"א סי' תרע"ג סק"ב צ"ס הסמ"ק דאפילו לאכול אצלו אסור דאל"כ יקנה נ"ח וידליקה צביתו ויהי"ו גם שלום בית אע"כ כל תשמיש אסור ועיין פמ"ג שהעיר צוה ועיין גם א"ר אמנם המח"ש סי' תרע"ג הרגיש בקמירה זו וכתב דהמג"א צ"ק תרע"ג הביא ראייתו לפי זמן

אפריס נסתפק באיסה"ג כגון צשר צחלב אי יוצא צו נר חנוכה הואיל ומללה"ג ואי צעי לכס ודאי אינו יוצא ומשמע דפשיטא לי' דלא צעי דין ממון והיתר אכילה ודאי לא צעי מדיוצא צשמן שריפה לחד מ"ד כו' ע"ש.

והנה מה דפשיטא לי' להצ"ח כיון דמספק לי' אי יוצא בצשר צחלב ממילא פשיטא לי' דלא צעי לכס ולפענ"ד אינו פשיטא כ"כ אדרבה לפמ"ש צענמו דלכס שפיר הוה אפילו פחות משו"פ כמו צערצה ולולב לדעת תוס' רי"ד א"כ אסה"ג אף דל"ל דין ממון מ"מ לכס מקרי וכמ"ש לעיל דדידיה הוה לשפרו ולעשות מנוותו א"כ אם לא צעי דין ממון אפשר דליצעי דין לכס, דלכס ודין ממון תרי מילי נינהו. מיהו דין שו"פ יש להוכיח משם דלא צעי דהרי איה"ג אין להם דין ממון ומיהו אם הוכיח מדברי השערי אפריס דלא צעי דין ממון אכן נדייק מהפוסקים הראשונים שהצאנו לעיל דבעינן דין ממון וא"כ עכ"פ דא הוא מחלוקת הפוסקים לפ"ו אי צעי דין ממון.

וציפירתי ציפי' לרבינו תוס' רי"ד סוכה מ"א ע"ב שיצא לחדש בגזל הדס שאין צו ש"פ אע"פ שאינו יכול להוציא צדיינים ולא צו השצה הוא מ"מ אינו יוצא צו ידי חובתו כיון דלא קנאו דצמאי קנאו ואע"פ שאינה חשובה גזילה אלא הגזל רחמנא קפיד עלה כיון דלא הוה דידיה ופסלה משום גזלה ודומה למאי דאמרינן צ"ג נהרג על פמשו"פ ולא ניתן להשבון אלמא אע"ג דלגבי ישראל הגזל לא חשיבא גזילה לגבי צ"ג חשובה גזילה להתחייב עליה הכ"כ אע"ג דלגבי גזל לא חשיבא גזילה אלא הצורא חשובה גזילה כיון שלא קנאה צכלוס ולא קרינא ציה לכס ואינו יכול לקיים צה המצוה הנה חידש התוס' רי"ד ז"ל דפמשו"פ לא יצא צו ידי מנאות ולכאורה צ"ע שהרי בגמ' סנהדרין נ"ט אמרו ז"ל הטעם דלישראל ליכא איסור גזל משום דישראל מחיל עיין רש"י שם וציד רמ"ה דישראל רחמנים הם וכיון דמחיל לגבי הו"ל שלו ולכס והרי לא גרע מדבר שאין צעה"ב מקפיד שהצאנו לעיל דהו"ל שלו לקדש אשה לדעת הרמב"ם וז"ל דגרע וגרע דהתם כיון שאין צעה"ב מקפיד א"כ צשעת לקיחה הי' מותר לו ללקחו כיון שהצעלים לא מקפידים כלל וליכא איסור גזל אבל הכא כיון דהצעלים מקפידים צשעת הגזילה הגם דלאחר שגזל ונדע לצעלים מוחלים לו משום דרחמנים הם אבל מ"מ צשעת הגזילה גזל הוא ועושה איסור גזל, וא"כ י"ל הגם דלענין השבון ליכא דין השצה כיון דל"ל דין ממון פמשו"פ המ"מ זה דוקא לענין צין אדם לחצירו אבל לדין גזל כלפי שמים הרי גזל ואצל הצורא עשה איסור וצדין גזל הוא וכל זמן שלא עשה שינוי הרי הוא כשאר גזל ולא יצא צו ידי מנאות ועיין ישוע"י ה"ל סוכה סי' תרמ"ט וסי' תק"א.

לצינה הוא חלק שהוא כפליים מן הכתב והאריה חצי לצנה ופי' בגמ' שלא תהא תקומה למפלתן שלא יהא מקום להרחיב נעדין תחתיו והר"ן הציא דברי רש"י וכתב ויותר נראין דברי ר"ת ז"ל שכמו שאריה הוא מן הכתב כמו כן הלצינה הוא מן הכתב וכו' ע"ש והטור א"ח סי' תרל"א ובש"ע סי' תרל"א ס"ג פסקו כרש"י והצ"ח הציא דברי ר"ת ועיין ביאור הגר"א ובאחרונים שהסכימו לכתוב כר"ת.

והנה בגמ' לא אמרו כלל בענין שינוי הכתב או בענין שתהי' השירה זו בעמוד מיוחד אלא אמרו ששירה זו צריך לכתבה לא כשאר שירות אלא להניח חלק צין כתב לכתב ולפי"ו בעיקר שינוי בכתב במגילות אלו נמי צ"ע מנ"ל ובס' תשובה מאהבה ח"ב כתב עשרת בני המן צריך לכתבם כשירה וכו' דהיינו באותיות ארוכות כ"כ האגודה נראה דבאגודה מבואר לכתוב אותיות ארוכות בעשרת בני המן ובשור"ת בית אפרים א"ח סי' ע' כתב שלא מצא כן באגודה והאמנם באמת לפי הנראה לא נמצא כן באגודה אבל המעיין יראה דבעל תשובה מאהבה כוונתו עמוקה ואפרש שיחמי.

וה"ל אגודה: דרש רב שילא כל השירות אריה על גבי לצינה ולצינה על גבי אריה וזו לצינה על גבי לצינה פרש"י אריה היא הכתב והלצינה האויר ואין נראה לר"ת דחלק לא יקרא לצינה אלא השיטה ארוכה קרויה לצינה והקצרה אריה וכל ואת זה למטה מזה וכל השמות הארוכים זה למטה מזה ויש לדייק מה שכתב השיטה ארוכה קרויה לצינה והקצרה אריה היל"ל הציבה ארוכה והקצרה אריה גם מה שאמר שנית וכל ואת כו' וכל השמות הארוכים זה למטה מזה והאי מיצת הארוכים מיותר הוא היל"ל וכל השמות זה למטה מזה דממילא ידעינן דהשמות ארוכים הם ומה דן בעל תשובה מאהבה דהכי פירושה השיטה הארוכה שיש לה תיבות ארוכות זו נקרא לצינה והקצרה שיש לה תיבות קצרות נקרא אריה ולכן ס"ל דהשמות צריכים לכתבם ארוכות והיינו מה שכתב אמ"ש המחבר עשרת בני המן צריך לכתבם כשירה ציין דהיינו באותיות ארוכות דס"ל דהשמות צריכין להיות באותיות ארוכות והאמין אפשר דלא צעי ארוכות דרק על השמות אמר האגודה כנלפענ"ד בישוב דברי בעל תשובה מאהבה.

האמנם בתשו' בית אפרים ה"ל י"א להציא ראי' למנהג העולם לכתוב עשרת בני המן בעמוד צפני עמנו לפי דעת הפוסקים דצעי איש בראש עמוד ולסיים בעשרת בקוף עמוד שכן משמע מדברי ר"י וכן נראה מדברי הר"י אישקאפא ועוד ולפי"ו צריך להיות דוקא צ"א שיטין וא"כ היכא שהמגילה גדולה ממ"ב שיטין או מ"ח או ס"ב כפי אשר כתבו כמה פוסקים בשם הר"ם בר צרוך הקטנים צקי' ס"ו וז"ל בקצרה אשיבך כי ר"ח כתב שמגילה יש לה כל דין

הש"ס ולדין צוה"ז ס"ל כמ"ש צקי' תרע"ח ע"ש ועיין גם במע"מ הנ"ל וא"כ אחי שפיר עכ"פ לדין. ועיין א"ח (צוטשטטש) שהקשה אעיקר דינא דגמ' דנ"ח ונ"ש נ"ש קודם והלא אפילו להגמ' דוקא כשמניח הנ"ח על שלחנו צעי נר אחר להיכרה משמע דוקא אם מניח הנ"ח על השלחן ממש שאין שום היכר כלל אם הוא נ"ח משא"כ כשיש היכר קצת לא נתפרש שיחלקו רבא על רב הונא ורב חסדא ויבצור אסור להשתמש לאורה וא"כ לא יאיר נ"ח ונ"ש נר ציתו קודם כ"א כשמל חנוכה אחר שבת ע"ש ודו"ק.

ובזה הנני מחותנו דושה"ט וכאש"ל בידידות נאמנה ובלב ונפש

משנה הקמן

סימן רל"א

בענין מגילה ששמות עשרת בני המן השורות רחוקות הרבה זה מזה

ב' מרחשון התשל"ט בני יצו"א

מע"כ ידידי רוב חביבי חוב"ט צמ"ס ברקאי כולו אומר כבוד כש"ת הרה"ג יצחק א. פענפיל הי"ו בבית המדרש גבוה לעקוואד.

אחדשה"מ צידודת. דבר שאלתו במגילה ששמות עשרת בני המן כתובים בעמוד צפני עמנו כנהוג אלא שהי' הקלף ארוך מאד שהיתה מגילה כתובה על מ' או יותר שיטין ולכן הרחיקו כתיבת השמות הרבה זה תחת זה עד שצין כל שורה ושורה הי' ריוח גדול שהי' אפשר לכתוב בתוך אותו ריוח עוד צ' שורות מאותו הכתב ונפשו בשאלתו כיון שיש שורה פנויה הר"ז יש לו דין פתוחה וא"כ כל שורה כאן הוה כפרשה פתוחה והרי פסק הרמ"א בא"ח סי' תרל"א ס"ב שאם עשאן פתוחות פסולה והציא מס' מועדים וזמנים ח"ב סו"ס קע"ח שמגילות כאלו פסולות הן אפילו דיעבד ומעכ"ת י"א ליישב דעכ"פ דיעבד לא יפסלו לפמ"ש המג"א צ"ש מהר"ם מינץ שחולק על הרמ"א וצו"ד סי' ער"ה נחלקו הצ"ח והט"ו והש"ך וכנה"ג אם פתוחה פוסלת רק במקום שהי' צריך להיות סתומה או אף במקום שלא הי' צריך להיות פרשה כלל גם שמע שבשורה אין פוסל פתוחה כלל ולא ידע העטעם גם יש סברה כשעמוד כולו נכתב בצופן זה אין זה חסוב פתוחה כלל שזה אורת הכתב ור"ה לדעת חו"ד.

ואומר אני דיפה כיון מעלתו דצדיעבד ודאי אין לפסול מגילה כזו והנה גרסינן בגמ' מגילה ט"ז ע"ב עשרת בני המן צריך לכתבם כשירה ולא כשאר שירות שחלק ע"ג כתב אלא מניח חלק צין כתב לכתב ופרש"י אריה הוא הכתב לצינה הוא חלק שהוא כפליים מן הכתב והאריה חצי

כתבתי. גם מה שכתב שם עוד קצרה לפסול דזעינן שיהיו בני המן סמוכין זעג"ז כלבינה ע"ג לבינה שאין להם תקומה במפלתן ואם יש הפסק ביניהן כשיעור תיבה לא יהי זעג"ז כלבינה ע"ג לבינה כמנחה ולא ידעמי למה שהרי לפרש"י הוא דוקא באורך השיטה ואפ"ה מקרי לבינה ע"ג לבינה ואריח ע"ג אריח ואפילו לפר"ת כל שאין תחתיו אלא חלק אין בזה חסרון מחמת שהשיטה התחתונה יורדת יותר קצת בשביל זה אכתי מקרי אריח על גבי אריח כנלפענ"ד.

והיות כי אין הז"ג הנני לברכו שיזכה ללמוד תורה לשמה והי' ית"ש ימציא לו זוגו הראוי והנכון ויזכה ללמוד תורה לשמה עדי יבא ינון ולו יקחת עמים כברכת ידידו דושה"ט המברכו בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן רלב

טעם לבעודת פורים שעושין אחר מנחה

כ"ט ניסן התשל"ט בני יצו"א

מע"כ ידי"ב היקר מאד נעלה הרב הגאון כו' המפורסם כש"ת מוה"ר נתן צבי פרידמן שליט"א רב מקומי בשכון ה' ב"ב ת"ו.

אחד שב"ת צדידות נאמנה. ד"ת אשר העיר בקשר לטעודת פורים שכתב צרמ"א (תרל"ה) שהמנהג לקיים סעודת פורים אחרי מנחה וקשה להכלל גדול הוא שזרזין מקדימין למנחה ולמה מאחרין מנחה זו עד המנחה וי"ל שהרי מנחה זו היא שחייב לבסומי עד ללא ידע, וכיון שיש מנחת היום בקריאת המגילה ומשלות מנות ומתנות לאציונים ואם יתבסס יצטל מכל מנחת אלו לכן תקנו לפי הקדר לאחר הסעודה אחרי גמר הכל עכ"ל.

ומעם מצושם הוא, הגם שיש להקשות דהרי אמרו ז"ל יין שבתוך הסעודה אינו משכר עיין ירושלמי פ' ע"פ ה"ו זין שלישי ורביעי לא ישתה למה בשביל שלא ישכר ופריך כבר משוכר הוא כו' ומשני יין של אחר המזון משכר שבתוך המזון אינו משכר ועיין תוס' פסחים קי"ז ע"ב ד"ה רביעי וצרש"ס שם ובש"ע א"ח סי' תע"ג ועוד דא"כ יש לקיים הסעודה ולאכול בשחרית והשמי' ממילא לא ישתה עד לאחר שיקיים שאר המנחות אם הוא בשביל הציסוס. גם באמת קריאת המגילה לכ"ע קודם וא"כ בשביל מ"מ ומתנות לאציונים אין לאחר כי אפשר מה"ע תקנו משלות ע"י שליח שיעשה שליח על הכל והוא יקיים המנחה.

וקצת הי' נלפענ"ד לישב לפ"מ דאמרו ז"ל (יומא ע"ה ע"ב) ויאמר משה צמת ה' לכם צערב צשר לאכול ולחם צבוקר לשצוע תנא משמיה דרבי"ק מכאן למדה תורה

ס"ת למנין שיטין מ"ה או ס' כדאי' צמס' סופרים וכו' וגם סה"ת כתב שיש לכתוב כן א"כ ע"כ פריך או שיכתוב אותיות גדולות מאד או שיניח ריוח בין שיטה לשיטה הרבה או שיניח למעלה או למטה חלק מהמגילה ומינה יאל למנהג העולם שכותבין אותיות גדולות כדי למלאות העמוד כיון שא"א באופן אחר שיהי' מגילה גדולה מכמה שיטין וגם עשרת בני המן על עמוד אחד והאמנם כיון שכבר שינו כתיבת העמוד זה משאר כתיבות באותיות גדולות ע"כ ללא חששו בשירה זו משום שינויים וא"כ לא חששו ג"כ אפילו הי' החלק יותר מן הכתב וי"ל דהגם שנהגו לכתוב בכתב יותר גדול מהמגילה עצמה מ"מ באותיות גדולות יותר מדאי לא נהגו ולכן מוטב שישאר הנייר חלק כיון שממילא אין מקפידין על שינוי זה.

וראיתי בקסת הסופר סי' כ"ח ס"ו שכתב מה שנהגין הסופרים לכתוב עשרת בני המן באותיות גדולות אינו מעיקר הדין שהרי לא נמנו צמסורה זין האלפא-ציתא גדולים אך הסופרים נהגו כן לפי שעל הרוצ כותבין את המגילה על דפי' ארוכין ועשרת בני המן אינן אלא י"א שיטין ואריכין למלאות צהן את כל הדף וישאר חלק הרבה לצסוף או ריוח גדול מאד זין שיטה לשיטה לכן כותבין אותיות גדולות למלאות את הדף ואע"פ שצדף אחד אין לעשות אותיות גדולות או קטנות כשאינו מקובל מצעלי המסורה לעשותן שאני הכא כיון שעשרת בני המן כותבין צדף מיוחד צפני עצמן אין להקפיד אף שהדפי' האחרים כחוצים צכתיצה דקה ודף זה צכתיצה גסה ע"ש והוא משערי אפרים שער ו' סע"י נ"ה והנה מצואר דהגם דצשאר דפי' אין עושים כן מ"מ צעשרת בני המן מתירין לכתוב כתב גדול וגם מדכתב דלכן נהגו לכתוב אותיות גדולות דאל"כ ישאר ריוח גדול מאד זין שיטה לשיטה משמע דכל שאינו גדול מאד לא איכפת לן ואדרצה נראה דאפילו צריוח גדול מאד לא נפסל צכך אלא שלא רצו שישאר ריוח גדול ויושחת תואר העמוד לגמרי ולכן נהגו לכתוב אותיות גדולות אצל כה"ג נראה דאין לפסול. ואולי האי סופר של המגילה יידן לא כתב הכתב באותיות גדולות שס"ל שיותר טוב שלא לכתוב אותיות גדולות וכמ"ש הקס"ס הנ"ל וכן נראה דעת הגר"א והצית אפרים ולכן ס"ל דיותר טוב שיהי' ריוח גדול זין שיטה לשיטה ולא יעשה אותיות גדולות ואי משום שלא נחוש שנראה צפתוחה כיון דכל העמוד כך הוא ניכר לכל שאין זה בשביל פתוחות וסתומות.

והנה ספר מועדים חמנים ח"ב אין לי מ"מ צויתי להעתיק לי מה שכתב שם ולא ראיתי מקום לפסול מגילות כאלו שנהגו בני ישראל לכתוב משום פרשיות כאשר כבר

סימן רלד

בענין אשה שהגיע ליל ט' בפורים
אי מותרת לאכול בשר

מוצש"ק יתרו משפטים התשל"ט בני יצ"א

המאיר לארץ ולדריס, הוא יברך גבר בין הגברים, מע"כ
ידי"ג הרב הגאון נודע בשערים כג"ת מוה"ר מאיר
בראנסדארפער שליט"א מו"צ בעדה החרדית ירושלים
עיה"ק בעמח"ס קנה בשם.

אחדשבת"ת זידידות. שליח עשה שליחותו וקבלתי משוכתי
היקרה זה דין גדול אשה שהגיע ליל ט'
בפורים אי מותרת לאכול בשר ומעכ"ת ילא זכחא דהמירא
ומציא שם דזרניו זמסנה הלכות ח"ז סי' ז"ו שכתבנו להלכה
כהני תלתא סבי דאסרי וכת"ר מפלפל דזרניו, והגם שאין
אני אומר מעולם קבלו דעמי כידוע מ"מ אין אני מונע
מלחיות דעמי העני' ולפענ"ד לא מנאמי דזרניו די השיב על
הוראתנו הוראת תלתא סבי מדור הקודם שפסקו לאיסור.

זבא שתמה מעכ"ת אחילוק שכתבנו לחלק בין שבת לפורים
דזשבת איכא עונג וזפורים ליכא עונג אלא שמחה
וכיון דאין שמחה לנשים דזשבת אלא דבגדי זכעונים זזה"ז לכן
לא תאכל בשר בפורים משא"כ דזשבת. ותמה מעכ"ת דאחתי
כיון דזשבת נמי ליכא חיוב לאכול בשר דוקא ואפשר לקיים
עונג דמענוגים אחרים למה נחיר לה לאכול בשר עכ"ל.

זאי משום הא לפענ"ד החילוק פשוט דזשבת איכא מנחה
וקראת לשבת עונג וכל המענוג יותר מקיים המנחה
בשלימות א"כ הגם שיש מענוג דמאכלים אחרים מ"מ אם
תמענג יותר דזשבת ודגים גדולים זהו עיקר המנחה וסתם
בנ"א על הרוז דמענוגים דזשבת ודגים וכדרך הפייטן בשר
ודגים וכל מטעמים וזרזורים ושליו ודגים ומה"ט כתבו
הפוסקים דמנחה לאכול דזשבת בשר הגם דפשוט דמי שאינו
אוהב בשר מקיים דזשבת וזשבת לאו דוקא עיין יראים
מנחה ז"ט (להר"א ממין) וז"ל דזשבת כ"כ אמרינן זמה
מענוגה אר"י זר"י דר"ש בר שילת דזשבת של תרדין ודגים
גדולים וראשי שומין ולאו דוקא אלו אלא כל מאכל הערב על
האדם נקרא עונג ע"כ, אכל ודאי על הכלל כולו מנחה דזשבת
עיין מג"א סי' תקכ"ט סק"ג ומה שז"ע ממג"א סי' רמ"ב
סק"א כבר האריכו זו האחרונים ועיין מנח"פ להגאון ר"מ
אריק וזשבת ושבת הכהן סי' ז"ד והשאלות פ' חיי שרה
סי' ט"ו כתב שבת עולה ואינה מפסקת מ"ט עונג הוא
דכתיב זיה רגלים מפסיקין ואין עולין מ"ט שמחה היא
יו"ד סי' רכ"ט סק"ב שתמה דזשבת שור מירושלמי מגילה
הוצא דזשבת א"כ סי' תפ"ח דאין עושין סעודה עד יום

דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא זלילה ופריץ והא אמר
אזני האי מאן דאית לי סעודתא לא ליכלה אלא זיממא כעין
יממא קא אמרינן א"כ כיון דאכלת בשר דרך ארץ לאכול
זלילה א"כ סעודת פורים שמנחה דזשבת לכתחילה עכ"פ
(ועיין מג"א) עיין רמב"ם וכיון דדרך ארץ לאכול בשר כעין
זלילה לכן הנהיגו לאכול סעודת פורים שהוא של בשר לעת
ערב ע"ד דערב זתכלו בשר, ולא דמי ליו"ט דהחיוב לאכול
בשר מזד יו"ט אכל פורים אינו יו"ט והאכילה מזד פורים
וד"א דערב כנלפענ"ד.

סימן רלב

זעם שמתענין תענית אסתר

עוד להג"ל

זברבר התענית אסתר שהתלכטו הראשונים ז"ל לתענית
מה זו עושה ומעכ"ת ילא לחדש כיון שעיקר
מנחת פורים הוא לזכרנו עד דלא ידע וזה דבר מסוכן
דאחי לאמשוכי זתרי, ולהקדים שכרות קודם הפורים וגם
לאחר הפורים ולכן לאחר הפורים ולא יעבור כתיב ומיהו
תקנו כוס לפני פורים שלא יקדימו השכרות ולא יבואו לידי
תקלה.

זלפ"ד כ"ת ולא יעבור קאי גם על אכילה ושתי' ולפענ"ד
ז"ע אי יש איסור לשמות אחר הפורים וגם
לכאורה די זמה שאמרו דזליל פורים הראשון ליכא מנחה
באכילה ושתי' ולא ימשיך עוד קודם דקודם אמנם זה לפני
שנים אמרתי דדרך אפשר שידוע דזמן שישאל ילאו
במלחמה היו מתענין היפוך העכו"ם שאוכלין ושותין וא"כ
בשלה עשר זו שינאו זנ"י ללחום נגד שונאיהם ושלטו
זהם היו בני ישראל מתענין זי"ג ונחו מהם זי"ד ועשו
אותו יום משתה ושמחה ולכן כדי לעשות כמעשיהם גם אנו
נוהגין להשתנות אכל יש הרבה טעמים נאמרו דזבר ואין
אני אומר קבלו דעמי.

ובזה הנני ידידו דושה"ט ושכ"ת וכאש"ל וגם לבנו היקר שיחי'
ואני חוזר על הראשונות בתורה על ספרו היקר וי"ר שיזכה
ללמוד תורה לשמה עדי ביאת ג"צ החותם בלב ונפש

מנשה הקמן

גב. זמה שנתקיימי דזברי דהכ"ש א"כ סי' תמ"ג שתמה
על הרמב"ן ז"ל והח"י שאשתמיט מינייהו דזברי
ירושלמי מפורש וזיותר תמה על הרמב"ן ז"ל ופלא שלא
הרגיש ז"ל שהרמב"ן במלחמות ציאר דזברי ירושלמי הנ"ל
ועליה זנה יסודו ע"ש וז"ע.

אחד בשבת ועיין רמב"ם פ"י מה"א הי"ד וש"ע א"ע סי' ס"ב ולנסוק הביא דברי השאלות הנ"ל והעלה ככזור שור. עכ"פ כיון דשבת מנזה באכילת בשר משום עונג וצפורים ליכא אחי שפיר דבריננו.

ובאמת נראה להוסיף דכיון דליכא בשבת עונג ונהוג עלמא לאכול בשבת בשר משום עונג א"כ אפילו נימא דליכא עונג גם בצדדים אחרים מ"מ כל שהוא עונג לא אסרו א"כ הגם שתוכל לקיים מצות עונג במאכלים אחרים מ"מ במקום מנזה לא גזרו כל שהוא מנזה באכילת בשר הגם שאפשר באכילה אחרת אבל היכא דליכא מנזה כלל למה נחיר לה לאכול בשר, ויש להביא ראיות לזה אלא שאין ה"ג מ"מ הדברים לפענ"ד אמיתיים.

ומה שתמה עוד אמש"כ בספרי הנ"ל דשמחה צפורים לא הוי אלא צגדי צבעונים ולא בצבצב כמו ציו"ט וכתב דז"ע דשאני פורים מיו"ט דציו"ט השמחה היא מנזה כללית ולזה אמרו ז"ל דהשמחה היא בצגדי צבעונים משא"כ צפורים דהשמחה היא הסעודה ולא מצינו זה מנזה כללית של שמחת פורים, א"כ גם צגדים ע"כ השמחה במילי דסעודה דוקא, ולפענ"ד לצדי לא כן ידמה שהרי ידוע מחלוקת המנות הלוי בטעם מצות משלוח מנות דהתה"ד כתב כדי שיהא לחצירו צריחה ולהמנות הלוי הטעם משום חיבה וריעות וצמגילה משתה ושמתה כתיב ועיין מאירי חייב אדם להרבות בשמחה ציום זה ובאכילה ושמתה איברא דצגמ' מגילה ה' ע"ב אמר רב יוסף שמחה ומשתה ויום טוב כתיב שמחה ומשתה מלמד שאסורים בהספד מעניית ויו"ט מלמד שאסורין בעשיית מלאכה ומסקינן בהספד וצתעניית אסור ובעשיית מלאכה מותר די"ט לא קבלו עליהו ע"ש והרי דמשמחה דרש דאסורין בהספד והיינו שמחה צתסת, ומשתה זה סעודה מצואר דשמחה וסעודה תרי מילי נינהו ועיין ד"מ א"ח סי' תרצ"ו כ' הכלבו וצינן של שמחה מותר ולפענ"ד פשוט דצפורים איכא שמחה כללית ואדרבה מנהג העולם לעשות שמחות עד שפסקו דהמזיק צפורים מתוך שמחה פטור מלשלם עכ"פ לפענ"ד פשוט דצפורים נמי איכא שמחה לצד מהשמחה שהוא סעודה.

וגדולתה מוזו אחי אומר דמה דפשיטא לי' דסעודה הוא משום שמחה לפענ"ד נראה להביא ראיה להיפוך מדברי החשב"ץ צש"ת סי' רצ"ח שכתב דעיקר תקנה דסעודת פורים אינה אלא שלא להתענות ורצוי סעודה מדרבנן בלחוד הוא ע"ש וצפרי ח"ו הנ"ל הארכתי בזה צסי' ז"ג א"כ הסעודה לא נתקנה לשם שמחה אלא דלא להתענות צפורים ושמחה הוא עכ"ש שמחה וכל אחד שמחה שלו כפי שהוא טבעו ופשוט דמי שאינו יכול לאכול בשר בטבעו מ"מ חייב לצקומי צפורים ולשמח עצמו בכל מה

שיכול. ועכ"פ כיון דיש לן הני גאוני הא"א ועיקרי הד"ט וארחות חיים והסמא דחיי שהעיד בשמו העיקרי הד"ט (הגם שמעכ"ת לא מנא שם במקום המצויין אולי הוא במקום אחר צקמא דחיי, שדבר זה מצוי הוא, או באיזה פוסק אחר, דעכ"פ מנא דבר זה ולא צדה מלצו לכתוב על שם פוסק אחר) וגם הדבר משה שאוסר וגם מרן צש"ת בית שערים סי' ש"פ כתב להדיא דנשים אינם מחויבות לאכול בשר צפורים ושמחה שלהם היא בצגדי צבעונים, עכ"פ כל הני גדולים אוקרים ולא מנאחי אף אחד שהמיר להם לאכול בשר ויש גם ידידי הרה"ג מוהר"ש קרויז שאוסר וגם אחי הקטן מנטרף עמהם, א"כ מנ"ל להקל נגדם בלי ראיות ועלי לקבל באימה וציראה דצריהם.

ומה שכתב שהדבר משה לשיטתיה אולי דאוסר אפילו בשבת אפילו נימא הכי אבל מ"מ כיון דלשיטתיה אוסר אלא שהוא מחמיר אפילו בשבת ואנן הגם דנהגינן דלא כוותיה בשבת מ"מ מאן נימא לן דניקל אפילו צפורים די לן צמה שנקיל נגדו בשבת שגם שם ההיתר לאו צרור הוא אלא שכבר נהגו כן אבל צפורים שלא נהגו דרעינן לצדדי הדבר משה שאין לאכול צפורים כנלפענ"ד.

אלו דברי ידידו החוזר לראשונות בברכה ובדשה"ט ושכ"ת בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן רלה

בענין עבו"ם שמחייב אחצי שיעור
אי הוא ממעם אחשבי'

ישאו הרים וגבעות ברכה וחיים ושלום אל כבוד ידי"ג מרי דחיתי רב האי גאון צדיק תמים ראש בשמים משרידי הדור הישן וכו' כהדרג"ת מוה"ר ישראל וועליץ (שליט"א) ז"ל ראב"ד בודאפעסט - ירושלים עיה"ק.

אחדשכ"ג. ועל ד"ת צמ"ש צסי' ז"ו צפרי שו"ת ח"ג לא זכיתי להציג דברי מרן המתן סופר ז"ל בתשובה סי' ה' ו' שכתב לחדש דצבכו"ס שמתייב אחצי שיעור הוא מנעם אחשבי' לפי טעם דמ"ד דלא ניתנו שיעורים לצ"ג ולפענ"ד לא שייך כלל לומר אחשבי' דצבר שאין לו שיעור כיון דהתורה חייבה אותו אכל שהוא וצכל שהוא מאי אחשבי' איכא וצשלמא צישראל דאיכא שיעור צכיות וכיוצא בו ובהאי שיעורא מחייב לעולם ופחות מזה הוה חצי שיעור שייך לומר אחשבי' להחצי שיעור אף דאינו מקרי אכילה מן התורה אלא שהוא אחשבי' אבל היכא דעיקר השיעור צכ"ש מאי שייך בו אחשבי' והלא זה הוא השיעור שלו צין אחשבי' או לא כמו שהשיעור צישראל הוא צכיות ועוד ראיות שהצאתי שם צכ"ד.

עליה מלקות ואמרינן דצטלה דעתו משא"כ צב"נ כמו שנהרג על פמשו"פ דהוה אללו ממון ה"ה דנהרג על כ"ש של אבר מה"ח וצמיה"ח כיון דהוא מחשיבו וז"צ מאד צדעת הרמב"ן ז"ל עכ"ל ק.

ולפענ"ד דברי הרמב"ם ז"ל מתפרשים כאן באופן אחר בהרחה ואין כאן שום תמיה והוא לפמ"ש ה"ה צפ"א מה' גניבה ה"צ אמה שכתב הרמב"ם שם אסור לגנוב כל שהוא דין תורה ופי' ה"ה וז"ל ודין שזה פחות מפרוטה בממון כדין חצי שיעור באיסורין ע"כ. נראה כוונתו בזה ברור דאף דהלאו דגנבה אינו אלא משו"פ ולמעלה כמ"ש הרמב"ם בהלכה א' שם כל הגונב ממון משו"פ ולמעלה עובר על ל"ת ולכן הגונב פמשו"פ הוה ככל חצי שיעור דאסור מד"ת, והא דא"כ אמאי אינו בהשגחה בפחות משו"פ כמ"ש הרמב"ם צפ"א מה' גזילה הוא מטעם מחילה כיון דודאי ישראל מחל לו אבל זה רק לענין דין ממון אבל לענין איסורא עובר אפחות משו"פ כמו בכל ח"ש דאסור מה"ת וא"כ איכא תרי דיני בגונב פחות משו"פ דין ממון ואיסור תורה של ח"ש מהלאו ודין ממון קיי"ל דישאל מוחל אבל האיסור נשאר ככל ח"ש. וכן כתב להדיא החינוך במצוה רכ"ט וז"ל מדיני המצוה שארז"ל שאסור מדאורייתא לגזול אפי' כ"ש אבל לאו דלא תגזול אינו חל אלא בשוה פרוטה, כי התורה לא תחייב אלא צדבר שבממון ופחות משו"פ אינו נקרא ממון אבל מ"מ אסור הוא דבר תורה כמו ח"ש שאין לוקין עליו והוי איסור תורה ע"כ ועיין תוס' חולין ל"ג ד"ה אחד עו"כ ונראה דחולקים על הרמב"ם ודו"ק.

דיוצא לנו דטעם הרמב"ם לפמ"ש ה"ה והחינוך דהא דאסור לגזול פחות משו"פ הוא בכלל ח"ש והוה בכלל שיעורין דהלל"מ וא"כ מה מאד נמללו דברי הרמב"ם ז"ל מקושית החמדת ישראל שכתב צ"נ חייב על הגזל וכן חייב על פחות משו"פ, וכן בשר מן החי וכו' דמאחר דהטעם דפחות משו"פ בישראל אינו חייב בהשגחון משום דמוחל והא דאסור לגזול משום דהוה בכלל ח"ש אלא שפטור עליה ולכן בעכו"ם דלא שייך שיעורין חייב על פחות משו"פ וחייב מיתה, ומוסקי בקדש וכן חייב על אבר מן החי ועל בשר מן החי ככ"ש שלא ניתנו השיעורין אלא לישראל בלבד כלומר דקאי אלשון וכן שכתב צדין גזל פחות משו"פ דדין אחד להם דהתם טעמא מאי משום דגזול פחות משו"פ הוה בכלל ח"ש וחייב וכן בשר מה"ח ואצמיה"ח ככ"ש חייב אף דלא הוי כשיעור דלא נתנו שיעורין אלא לישראל בלבד.

ובמה נמתקו אמרי יושר הרדצ"ו ז"ל שם שכתב וז"ל והדבר ידוע דכל השיעורים הלכה למ"מ והלכה למ"מ לא ניתנה אלא לישראל ע"כ נראה כוונתו פשוט כמ"ש בס"ד

וכ"ג הביא מס' חמדת ישראל להגאון ר' מאיר דן מפלאצק זלנה"ה צח"א קונטרס נר מנזה (דף ז"ד ע"ב אות כ"ב) צד"ה שם צר"מ שפי' דצברי הרמב"ם ז"ל כהחת"ם.

ולאחר העיון עוד הפעם צהא פרשתא אומר אני אם קצלה הוא נקבל ואם לדין אדון לפניהם בקרקע אף כי אהובים עלי דברי דודים ובפרט הגאון בעל חתן סופר נכד מרן הגאון בעל חתם סופר אשר זכינו להיות מתלמידי תלמידיהם ומו"ר החסיד שבכהונה מרן הגאון ר' יוסף אלימלך כהנא הי"ד אצדק"ק אונגוואר הי' תלמיד הגאון ר' חיים צבי מנהיימער שהי' תלמיד הגאון בעל ח"ם ז"ל עם כל זאת האמת אהוב לי מכל ולא אמנע מלהביע דעתי הענייה וכל אחד לפי השגתו הקטנה או גדולה יש לו חלק בחורחתינו הקדושה אבל לא אומר ח"ו קבלו דעתי ולא אמרתי אלא להשתעשע ולפענ"ד פשוט דצמקום שאין כאן שיעור לחייב האוכלו לא שייך כלל אחשבי' דאי נימא דאית לי' אחשבי' אכתי אית להו שיעורים לצ"נ כשלא אחשביה שאינו חייב אלא בכשיעור ישראל דצהא ודאי ע"כ נריך לומר אפילו לשיטת הני גאונים דבעכו"ם בלא אחשבי' אינו חייב אחצי שיעור אבל בשיעור שלם של ישראל חייב אפילו בלא אחשביה וא"כ מצאנו שיעורין לצ"נ בישראל אלא דהוסיפו להן באחשביה לחייב אפילו בפחות מכשיעור וזה תימה לומר כן. אבל אי נימא כמ"ש דהכל תלוי אי קתם אכילה הכתובה בתורה ככ"ש ואתי הלכתא ואוקמה אכית בישראל והלל"מ לישראל נאמרה ולא לעכו"ם ולכן נשארה אללם האיסור מד"ת ככ"ש וכמ"ש שם גם צ"ש פמ"ג שכתב מפורש כן, אתי שפיר.

ורא ראיתי הגאון מוהרמ"ד ז"ל מדברי הרמב"ם פ"ט מה' מלכים ה"י שכתב הרמב"ם ז"ל (ה"ט) בן נח חייב על הגזל וכו' וכן חייב על פחות משוה פרוטה וכו' (ה"י) וכן חייב על אצמיה"ח ועל בשר מן החי ככ"ש שלא ניתנו השיעורין אלא לישראל בלבד ע"כ ותמה הגאון ז"ל דהלשון וכן שכתב הר"מ ז"ל תמוה מאד דאין שייך איסורא דאצמיה"ח לאיסורא דגזול דהרי בגזל הטעם דפחות משו"פ הוי ממון אלל עכו"ם ואינו מוחל וחייב משא"כ באבר ובשר מה"ח דהוה מטעם דלא נתנו שיעורין לצ"נ ומה ענין זה לזה ותי' עפ"י חקירת המחנ"א ה"י גזל בטעמא דמילתא דפחות משו"פ וכתב דהתורה ירדה לסוף דעתו של כל ישראל דפחות משו"פ מוחל ואפילו אם אחד עומד וזווח שאינו מוחל צטלה דעתו וממילא לא הוה גזל ולא כן צב"נ דלא אמרינן צטלה דעתו, וסובר הרמב"ם ז"ל כיון דחזינן בעכו"ם דלא צטלה דעתו וכיון דהוה אינו מוחל פחות משו"פ הוה אללו ממון וצ"נ הגזול ממנו חייב מיתה וה"ה דחייב על אצמיה"ח ככ"ש דכבר כתבו הפוסקים דצח"ש איכא תמיד אחשביה שהוא מחשבו לאכילה בזה שאכלו אף בישראל קיי"ל דלא מהני מחשבתו שיתחייב

כ"ש למלקות ש"מ דכל אכילה שבתורה אפילו שלכד"א ולא אמרו כוית אלא לענין קרבן שחלוי צדונות כרת וזדונות היה הללמ"מ שהוא דוקא בכיות שיהי פטור מכרת בשלכדה"נ לא היה הללמ"מ וכדקאי קאי ועיין מל"מ פ"א מחמץ ה"ו ותשובה ק"מ עוד שם.

וְדָרִי דברי זכור אזכרנו מה שעלה ברעיוני זהא דכחצ הרדצ"ו ז"ל דשיעורין הלל"מ והוא מגמ' עירובין ועיין רמב"ם פ"ד ממ"א ולפוס ריהטא ז"ע מהא דאמרו בגמ' יומא ע"ט וקיס להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה נראה דשיעור כותבת הוא שיעורא דרבנן שהם המליאו וחקרו ועמדו על הדבר דבהכי מיתבא דעתיה, וראיתי בשו"ת ז"ש הנ"ל סי' קס"ה שהעיר בזה אפי' רש"י ופי' דבאמת כל השיעורין מסרו הכתוב לחכמים לשער לפי חכמתם וסדרתם אלא דזה נגד הסברא דבכותבת חסר משהו לא מיתבא דעתיה ורגע קודם שקיעת החמה הוי קטן ורגע אח"כ הוא גדול ולזה בא הלל"מ שכל השיעורין שישערו חכמים בכותבתם הוא מנזומס דוקא ע"ש והוא דבר חדש.

וְנִרְאָה לפענ"ד להוסיף ביאור דגרסינן במס' אהלות פ"ב מ"ה אלו שאם חסרו טהורין כוית מן המת וכוית נלל וכו' ופי' הרע"ב כוית מן המת שכן הוא תחילת יצירתו של אדם בכיות ע"כ. וכתב הרמב"ם בפ"ב מה' טומאת מת וז"ל אע"פ שהשיעורין כולם הלכה למשה מסיני הן, אמרו חכמים תחלת ברייתו של אדם כוית ולפיכך שיעור טומאת בשר כוית ע"כ ועיין כ"מ. והדברים לריבין ביאור דמאי טעם הוא זה שנתן אע"פ שאמרו שיעורין הלל"מ הן, אמרו וכו' ולפיכך שיעור וכו' ומלשון לפיכך משמע לפי שאמרו חכמים דתחלת ברייתו של אדם בכיות ולכן שיעור טומאה בכיות וא"כ לאו סיפא רישא דאמר דשיעור טומאה הלכה למ"מ ולאו מטעם שאמרו חכמים עכ"פ ז"ב.

וְאִשֶּׁר נראה בס"ד בכוונת הרמב"ם דשיעור טומאה שצא הלכה למשה מסיני בא השיעור כתחלת ברייתו של אדם, וכל שיהיה טומאה כשיעור ברייתו של אדם הוא השיעור ולא כתבה התורה השיעור כמה הוא ברייתו של אדם, אלא שאמרו חכמים דתחלת ברייתו של אדם כוית לפיכך שיעור טומאתו בכיות דכן גזרה התורה דשיעורו לטמא כתחלת ברייתו של אדם ושפיר מדויק הלשון אע"פ שהשיעורין כולם הללמ"מ הן, אמרו חכמים וכו' ולפיכך וכו' וכוונתו דהם העידו לנו כמה שיעור תחלת ברייתו של אדם דבזה תולה שיעור טומאה שנתנה הללמ"מ. ולפ"ו יש לומר נמי בשאר שיעורין כגון יו"כ כלומר דבא ההלכה למ"מ בתענית דהאזכר כשיעור דמיתבא דעתיה לא מקרי מתענה ובא ההלכה דביתובי דעת תליא מילתא אצל לא בא ההלכה כמה הוא הגוש

שוב ראיתי במנ"ח מנחה ק"ל שהביא דברי ה"ה ופי' כן בדברי הרמב"ם ז"ל וא"כ אין כאן שום הכרח לפי בעל חמדת ישראל ואין כל קושיא על הרמב"ם ז"ל. ובאמת ז"ע קנת אבעל מחנ"א שחקר בטעם פחות משו"פ לא הביא כלל דעת ה"ה ואולי כבר העירו אצל באמת כי אין לי פנאי לחפש כעת.

גַּם מש"כ הגאון ז"ל ליישב קושית השאג"א ז"ל על הרמב"ם דלמה כתב בשר מן החי ואבמה"ח לפי דעתו ושיטתו דב"נ מחייב בכ"ש דלא נתנו שיעורין אלא לישראל א"כ אבמה"ח למ"ל תיפוק ליה דלעולם איכא כ"ש בשר מן החי ותמיד חייב עליו והגאון ז"ל תי' לשיטתו כיון דכל הטעם דחייב להר"מ ז"ל באכל כ"ש משום דאחשבי' לאוכל דבח"ש איכא תמיד אחשביה לאוכל אצל זה דוקא כשאינו אוכל אלא משהו בשר אצל כשאוכל אבר שלם דשוב אינו מחשיב את המשוהו בשר בלחוד אינו חייב משום אבמה"ח כיון דהבשר לחוד לא אחשבי' לאוכל רק בנירוף הגידים וענמות ועל הגו"ע אין שייך בשר מה"ח לכן נריך לטעמא דאבמה"ח וחייב בזה ג"כ על ח"ש מנד דמה שהוא אוכל הוא מחשיב וחייב מנד אבמה"ח עכ"ל"ק.

וְאִנִּי תמה האין עלה בדעתו לדחות דברי השאג"א ז"ל בגילא דחיתותא לצד לפי מה שכתבתי לעיל שכיון דנפל היסוד נפל הבנין אלא דאפילו לפי שיטתיה עיקר הדברים ז"ע דלפי דעת הגאון נתן שיעורין לבני נח ובידו הוא להחשיבם או לא והאין אנתנו נחייב לב"נ בחצי שיעור והלא יאמר דלא אחשבי' ובחר מחשבתו הן הן הדברים וכיון דלא אחשביה אינו חייב מיתה אח"ש לדעת הגאון ז"ל, ואפילו אי נקבול הדוחק ונאמר דס"ל להגאון ז"ל דהיכא דאכל רק ח"ש בפני ענמו אינו יכול לומר דלא אחשבי' ואמרין באוכל ח"ש לעולם אחשבי' אלא היכא דהיו לפניו יותר מכשיעור ונראין הדברים שרונה לאכול שיעור שלם ואינו מחשיב החצי שיעור וכה"ג יכול לטעון כן ואינו חייב עליו ולפי שיטתו אצל א"כ היכא דאכל ח"ש בשר מה"ח ואח"כ אנסוהו לאכול ח"ש אחר או שנטלו ממנו הגו"ע וכיוצא בזה בכמה אופנים לא יתחייב אחצי שיעור ועכ"פ נתת דברין לשיעורין מתי חייב ומתי אינו חייב אחצי שיעור, ועכ"פ כי ליכא בהאי דוחק לדחות דברי הגאון בעל שאג"א שהי' כחד מקמאי וכמה דחקו הגאון בעל ח"ס וחת"ס ליישב הדברים וכמעט לא עלתה בידם וגם אני טרחתי בזה בס"ד בקפרי בתשובה הנ"ל והשי"ת יאיר עיני.

שׁוֹב מנאחי בשו"ת בית שערס אור"ח סי' קע"ט לכק"ו שכתב ג"כ בפשיטות דאי חייב בכ"ש מוכח דגם שלכדה"נ חייב בכ"ש הוי שלא כדה"נ אצל אי כ"ש פטור אינו מוכח דשלכדה"נ פטור דהא דבעי כוית אינו משום דפחות מכיות הוי שלכד"א אלא משום שיעורים וכיון דלר"ש

בא שצריך מים שכל גוף אדם צינוני עולה בהם ושערו חז"ל
דהוא מ' סאה לכל אדם צין גדול וצין קטן זה ברור בס"ד.

ובזה מיושב גמי מה שתמה החזו"א מקואות מהד"ת סימן
ט' סק"ב צהא דמצריך ר"ת מ"ס לאדם שהוא מה"ת
והציא מהתוס' מיר ל"ח ע"ב והרשב"א והר"ש פ"ק
דמקואות וכתב והרא"ש ז"ל סיים ז"ל וגם מסתבר הואיל
ושיערו חכמים מי מקוה אמה על אמה ברום ג' אמות מים
שכל גופו עולה בהם לא פלוג בחדם לשער בכל אחד לפי
גופו ותמה החזו"א חז"ל ואין מוצן כוונתו ז"ל הלא שיעור
מ"ס מה"ת ומ"ס חקר קורטוב פסול שאין זה מקוה טהרה
וכל שיש בו מ"ס כשר אף אם המים מרודדין וטובל בשכיבה
וכו' ולא יצו חכמים מעולם שיעור צמים כדי שנהי' בטוחין
שמתכסה כל גופו צמים אלא הנטבל ודקדק בדבר ואפשר
דה' תיבות אחרונות מיותרות, וכונת הרא"ש דהא דרשין
פסחים ק"ט א' מים שכ"ג עולה לא פלוג בחדם לחלק צין
מקוה למעין ובדוחק י"ל הא דמסיים לשער צמעי' וכו' ר"ל
דאין צו שיעור אלא כל אחד לפי גופו ע"כ ע"ש.

ואני אומר ח"ו לומר שרבינו הרא"ש כתב ה' תיבות
מיותרות ולא כיוון בדבריו אבל נראה פשוט כוונת
הרא"ש ז"ל כמו שכתבתי דבא הקבלה מסיני שיעור מקוה
הוא שיעור שכל גופו של אדם צינוני עולה בהן וכמו שאמרו
בת"כ הציאו בשעה"מ הנ"ל את כל צשרו מים שכל גופו
עולה בהן וכמה הם ר"ל דזה שערו חז"ל דכמה מים הן
ששעור כל גוף אדם צינוני עולה בהם הוא שיעור אמה על
אמה ברום ג' אמות ונמצא יפה מכוונים סיום דברי הרא"ש
וגם מסתבר הואיל ושיערו חכמים מי מקוה אמה על אמה
ברום ג' אמות מים שכל גופו עולה בהם לא פלוג בחדם
לשער מבכל אחד לפי גופו ר"ל דלא תימא דכיון דהשעור
הוא מסיני מים שכל גופו עולה בהם א"כ בחדם גדול נצטרך
יותר ובחדם קטן פחות אלא לא פלוג בזה דההלכה בזה על
אדם צינוני וכנ"ל, ובאמת דברי הרא"ש הם ממש כדברי
הרשב"א ז"ל והגאון ז"ל הציא שם דברי הרשב"א בת"ה אבל
לא הציאו משעה"מ כאן זה לפענ"ד ברור בס"ד.

ועיין רבינו יונה ברכות פ' אלו דברים ד"ה ונראה דמה"ת
אין שום טבילה נריכה מ"ס אלא טבילת כל גופו בלבד
אבל הריב"ש בתשו' סי' רל"ד אחר שהציא דברי שער המים
הנ"ל כ' ואני מנאחתי משנה מפורשת בפ"ו ספק שהוא
כשפופה"נ ספק שאינה כשפופה"נ פקולה שהוא מה"ת ועיין
חז"א הנ"ל מה שתמה אצ"ח ר"ס ק"כ שכתב דמ"ס אינו
אלא מדרבנן אף לדעת ר"ת ותמה עליו מהא מתני' מקואות
פ"ו מ"ו ספק שהוא כשפופה"נ ולא זכר השר עת כתבו
דכבר קדמו בזה הריב"ש ז"ל. ועיין לבוש סי' ר"א ס"א מיהו

המנומנס לזה שהאוכל צו מיתבא דעמי' וזה שיערו חכמים
בחכמתם שיעור כותבת מיתבא דעמיה של אדם לגדול ולקטן
ולפיכך שיעורו בכותבת נמצא דתרויהו אמת דההלכה בזה
ציתביה דעמי' ויתבי דעמי' שיערו חכמים שהוא כותבת,
וציד חכמים להחליט כמוצן. זה לפענ"ד נכון.

והרשב"א בשער המים הארוך ש"א כתב לענין מ' סאה
במקוה חז"ל ושעור ארבעים סאה למדו אותו
מדכתיב ורחץ את כל צשרו צמים ומפי השמועה למדו את
כל צשרו צמים מים שכל צשרו עולה בהם והוא שעור מקוה
שיש בה אמה על אמה ברום שלש אמות ושיערו חכמים
ארבעים סאה וכדתניא בתורת כהנים וכו' נמצאת אומר שעור
המקוה ארבעים סאה ואפילו אדם קטן שכל גופו עולה
בפחות מכן לא יטבול בפחות מארבעים שכן קבלו מסיני
מים שכל גופו עולה בהן של אדם צינוני ואפילו פחות
קורטוב פסול שכל ששיערו חכמים כך הוא בארבעים סאה
הוא טובל בארבעים סאה פחות קורטוב אינו טובל וכו'
נמצינו למדים דארבעים סאה דבר תורה לא חומרא דרבנן
וקראי אסמכתא בעלמא הן אלא דאורייתא ממש הן דתניא
בתוספתא הטמא שירד לטבול ספק טבול ספק לא טבול ואפילו
טבול ספק יש צו ארבעים סאה ספק אין צו שני מקואות
אחד יש צו ארבעים סאה ואחד אין צו טבול באחת מהן ואינו
ידע באיזה מהן טבול ספקו טמא אלמא מדספקו טמא ש"מ
דאורייתא הן ע"כ.

ולפ"ם ריהטא הדברים נ"ב שכתב שכל ששיערו חכמים כך
הוא בארבעים סאה הוא טובל בארבעים סאה פחות
קורטוב אינו טובל וכו' משמע דשעור מ' סאה הוא שעור
חכמים כמו שמשמע לשון שיערו חכמים ובתוך כדי דבור
מסיים דארבעים סאה דאורייתא ממש הן. ולפמ"ש אחי שפיר
מדויק דברי הרשב"א ז"ל שיהי הרשב"א ז"ל שם פתח חז"ל
ושעור ארבעים סאה למדו אותו מדכתיב ורחץ את כל צשרו
צמים ומפי השמועה למדו את כל צשרו צמים מים שכל צשרו
עולה בהם והוא שעור מקוה שישיש בה אמה על אמה ברום
שלש אמות ר"ל דעיקר ההלכה שקבל מסיני היה שצריך לרחוץ
צמים שכל צשרו עולה בהם וכמה הוא שעור מים שכל צשר
אדם עולה בהם שערו חכמים שהוא ארבעים סאה וזה מכוון
שם לשונו ז"ל עוד חז"ל וכדתניא בתורת כהנים ורחץ צמים
אפילו צמי מקוה את כל צשרו מים שכל גופו עולה בהן
וכמה הם אמה על אמה ברום ג"א נמצאת אומר שעור
המקוה ארבעים סאה ואפילו אדם קטן שכל גופו עולה בפחות
מכן לא יטבול בפחות מארבעים סאה שכן מסיני מים שכל
גופו עולה בהן של אדם צינוני ואפילו פחות קורטוב פסול
וכו' ע"ש הרי מפורש כמו שכתבתי בס"ד דהשיעור מסיני

נמלה שחסרה אפילו אחת מרגליה אינו לוקה עליה אלא בזמית וכתב ה"ה שם כיון דהוא צעיר ללא איפשטא צמיר הנ"ל ואין להלקות מספק, ועיין עוד חגיגה י"א ע"א טומאות מיכתב כתיבין לא נזרכה אלא כעדשה מן השרץ ללא כתיבה וכו' הא כיצד עד שיגיע צמקתו שהוא ככולו שיערו חכמים כעדשה שכן חומט תחלתו כעדשה רבי יוסי בר"י אומר כונב הלטאה ובמוס' שם ד"ה הא כיצד הקשה הר"א ממין ע"ש אבל צנדה דף נ"ו ע"א ד"ה אי צהס תי' המוס' דהני קראי אסמכתא דשיעורין הלל"מ ע"ש ועיין עוד בסדרי טהרה כלים פרק ראשון דף ה' ד"ה הא כיצד ובמה שפי' שם ודו"ק בכל אלו המקומות.

וראיתי בליקוטים על המשניות אהלות הנ"ל דהרי אנו קיי"ל ח"ש אסור מה"ת ואמאי אמרו טהורין מכל ותי' דל"ל דהלכות הטומאה שאני והכי גמירי לה כדאמרין בצוכה דף י"ח ובהכי ניחא דמותר לטלטל בר"ה בפחות מד"א אע"ג דארבע אמות אסור מדאורייתא והוא לי' חצי שיעור דהתם נמי ד"א בר"ה הכי גמירי לה ע"ש וכן ראיתי מקשין דלמה מותר לנאת אלפים אמה בשבת הא הוה בכלל חצי שיעור למ"ד דיש אסור תחומין דאורייתא. ועיין שו"ת חו"י סי' ל"ו.

ולפענ"ד קושיא מעיקרא ליתא דנראה לומר סבירא ישראל דהא דאמרו ח"ש אסור היינו דבדר שהחצי שיעור הוא חלק מן האיסור אם עבר ואכלו או עשהו ואין צידו לחזור וכגון האוכל ח"ש איסור אם אוכל עוד הרי מנטרף לו ואין צידו לחזור מזה וכן האופה בשבת לפרש"י צפ' כלל גדול דח"ש אסור מה"ת ועיין מג"א סי' ש"מ גבי גזוז ובכולהו א"א עוד לחזור על מעשה האיסור שעשה ולעשותו כאלו לא היה אבל הכא צנוטל חפץ מנד אי ומניחו לנד שני צד"א לא אמרינן דהוי בכלל חצי שיעור דהרי צידו להחזירו למקומו הראשון לנד הראשון ולא עשה שום חצי שיעור באיסור וא"כ אין זה בכלל חצי שיעור שהתם ממש איכא מעשה איסור וא"א להפכה אלא דליכא שיעור אבל הכא ליכא מעשה איסור כלל וצידו להחזיר כל המעשה שעשה ואין לה חלק עם המעשה שיעשה אח"כ אם יעשה באיסור למשל הוצאה אלא יהיה מעשה חדשה והכ"נ בהולך אלפיים אמה צידו לחזור אל מקומו הראשון כה"ג לא מקרי ח"ש באיסורין וכלל הדבר דח"ש באיסור הוא שבעת כבר יש קצת איסור אלא שאין צו שיעור שלם אבל הכא הרי לא עשה שום מעשה איסור כנלפענ"ד וראיתי דצו"ת צ"ש ג"כ האריך בדבר זה במקום אחד ע"ש. ועיין כתובות דף ל"א ע"א אי אפשר להנחה בלא עקירה אי נמי התם אי צעי לאהדורה לא מצי מהדר לה הכא מצי מהדר לה וכו' וצעיקר דברי הרמב"ם דבשר ואצמה"ח

לא זה אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא אבל מה"ת רק שכולו עולה בה צו"א. ועיין פמ"ג צמ"ו ס"ס קנ"ט. והנה חזות קשה הוגד לי מ"ש הלבוש צו"ד וכו' ועיין ראב"ד בשעה"מ צבעה"נ פ"ו ועיין עוד רא"ש המק' פ"א ה"א שמה שדרשו אך מעיין מטהר צכ"ש והמקוה צמ"ס אסמכתא בעלמא הוא ודו"ק היטב ועיין עוד צו"ת משנה הלכות ח"ב סי' ד' ד"ה ונלע"ד לומר.

ובהא יתיישב קושיא חמורה שראיתי צכ"ש לכק"ו או"ח סי' ע"ח צהא חקירה צמי שאכל עו"כ כחצי כותבת סמוך לחשיכה ובחשיכה אכל עוד חצי כותבת וזירפה לחצי הנ"ל אי מחייב אי נימא כיון דיו"כ ביתובה דעתי' תליא מילתא אף דאכל חצי שיעור סוף סוף יתוצי דעתי' איכא או דילמא כיון דהלכה למשה מסיני כותבת א"כ פטור וכק"ו הביא דברי מהר"ה חיות בהגהות דהל"מ מסיני ה"י שיעורים כגון כזית וכותבת וזיאה וכעדשה וצאו חכמים והעמידו כל שיעור לכל דבר כפי הכרע דעתם ואמרו דשיעור כותבת שבה הלכה ודאי היתה על יו"כ וממילא כיון דהלכה ככותבת א"א לחייב בפחות אף מה דק"ל מה פריך בשמעתי' כ"ע כותבת ועוג כותבת עד שהורך לתרץ כ"ע טובא ועוג פורתא ומה קושיא היא באמת היתה הלכה למ"מ דכל אדם חייב כותבת והניח צל"ע.

ור'ר'י דברי קדשו לפי מה שפירשתי צכ"ד חצי שפיר דודאי הלכה למשה מסיני צא דאינו חייב צו"כ אלא כשאכל שיעור גדול שמיצב דעת האדם וע"ז שיערו דהוא ככותבת וזה מיתב דעתו של אדם ולכן פריך שפיר כ"ע כותבת ועוג ככותבת כלומר כיון דנתנה לחכמים לשער צכמה הוא יתוצי דעת וצלאו הכי אינו חייב ושיעור כותבת לא נתנה למשה אלא יתוצי דעת והם הוא ששיעור דשיעור יתוצי דעת הוא ככותבת א"כ כולי עלמא ככותבת ועוג ככותבת כיון דהשיעור הנאמר הוא צישוב הדעת ה"י לן לילך הגדול לפי גדלו וקטן לפי קטנו ומשני אין הכ"נ דלגבי נמי כותבת איכא ישוב הדעת אלא כ"ע טובא ועוג פורתא.

ובקצת נריך להתבונן בגמ' מיר נ"א ע"ב צעי רבא נמלה שחסרה מהו שיעורא גמירין לה והא חסר או צריה גמירי לה והאיכא אמר רב יהודה מדיסקרתא ת"ש צהס יכול צכולן ת"ל מהם אי מהם יכול מקצתן ת"ל צהס הא כיצד עד שיגיע צמקתן שהוא ככולן ושיערו חכמים כעדשה שכן החומט תחלת צרייתו כעדשה ש"מ שיעורא גמירי לה אמר רב שמעיה כי צעינן שיעורא דצדלא הוי כעדשה לא מטמא ללא נפלה צה נשמה אבל נפלה צה נשמה לא תיבועיא לך ע"כ ועיין מפורש ותוס' ופי' הרא"ש שם. והרמב"ם פ"ד מה' אצות הטומאה ה"ב כתב השרץ אב מאצות הטומאה וכו' ושיעור טומאתו כעדשה וצפ"ב מהמ"א הכ"ב כתב

וקושיה השאג"א עליו עיין עוד שו"ת צית שערים יו"ד סי' קט"ו אריכות גדול ודברים נפלאים בזה.

בחזור לענינו כי יאחתי ממחיתתי קאת ובעיקר סברת החכ"ס אי אמרינן אחשביה יש לומר דדבר זה תלוי אי איסורין הוה איסור חפלא או איסור גברא וכבר הארכתי בזה בס"ד בספרי הנ"ל סי' קס"א וכן מנאחתי שוב בשו"ת צ"ש סי' קס"ו שחלה זה בזה. [וע"ע שו"ת משנה חי"ב סי' שע"א].

מנשה הקמן

סימן רל"ו

בענין סוכה ישנה לחדש בה דבר
וישוב שימת בה"ג

עיו"כ התשמ"ג עת תגבורת הרחמים עלינו ועל כל ישראל בני יצו"א

מע"כ מחותני הרהגה"צ פרי עץ הדר מזה בן מזה פ"ה ע"ה ציס"ע כקש"ת מוה"ר פינחס מנחם אלטר שליט"א ראש ישיבת שפת אמת ירושלים עיה"ק תו"א.

אחדשב"ג צידודת נאמנה וצאהבת אמת כראוי וכיאות. יקרת מכתבו עם צרכתו ברכת לדיק קבלתי וי"ר שהמזכר יתברך בצרכת גמח"ט לאריכות ימים ושנים דשנים ורעניים לו ולכל אש"ל ולכל הנליים אליו בצריות גופא ונהורא מעליא עדי יצא יונן ולו יקרת עמים.

יבדי שלא תהא ציאה ריקנית בלי ד"ת, אחמול דדרשה נתעורר אללנו צקוגיא דסוכה ישנה (סוכה דף ט') דצ"ש פוסלין וצ"ה מכשירין וצירושלמי פ"א ה"ב תני וצריך לחדש זה דבר וצתוס' נסתפקו אי לצ"ש ואי לצ"ה ורבינו הגדול הצה"ג צה"ל סוכה כתב דאפילו יכול לחדש זה דבר כגון למיכנשה ולממן זה צסתרקו סגי וצהע"ט תמה עליו דצעי חידוש צגופה של סוכה, והציאו הראשונים הטור ועוד.

ולפענ"ד ליישב שיטת רבינו הצה"ג דהרי קיי"ל תשבו כעין תדורו וסוכה שיש לה סכך ודפנות מ"מ אחתי צריכה להכניס שם רהיטים כסאות ומטה לישן וכיוצא בו שיהיה כעין תדורו וא"כ כל שמכניס דברים אלו הוה בכלל חידוש צגופה של סוכה דזה עושה בכלל דירה תשבו כעין תדורו וא"כ אחי שפיר דאפילו צסתרקו הוה חידוש צגוף הסוכה.

איברא דצעמס דברי רבינו הצה"ג אמרתי צס"ד דהצה"ג לא קאי אסוכה ישנה כלל אלא קאי אסוכה שעשאה אפילו ערב סוכות וכשרה היא לסוכות אפילו לצ"ש ואפילו עשויה לשמה אלא שהצה"ג מייירי כאן לענין צרכת שהחיינו שאמרו צגמ' סוכה דף מ"ו ע"א שנחלקו בזה הירושלמי

והש"ס צצלי דצירושלמי מצואר דהעושה סוכה לעצמו מצרך לעשות סוכה ושהחיינו והש"ס דילן חולק דעל עשייה אין מצרכין דאין מצרכין אלא על מצוה שעשייתה הוה גמר מצוה צבל מצוה שיש בה צווי שני אחר גמר עשייתה אין מצרכין על צווי הראשון אלא על צווי האחרון כמצואר צגמ' מנחות מ"ב ועיין ארחות חיים (מלוניל) ה"ל צרכות אות ע"ג וצעל העיטור ה"ל ציית שער ג' ח"ב אצל שהחיינו מצרכין אפילו אליצא ש"ס דילן ומסקנת הגמ' שם דרב חזא לרב כהנא דמסדר להו לכולהו אכסא דקדושא וקיי"ל כרב אשי דצתרא הוה וע"ז קאי רבינו הצה"ג ת"ר העושה סוכה לעצמו אומר צרוך שהחיינו וכו' היתה עשויה ועומדת א"כ אינו יכול לעשות שהחיינו שהרי לא עשאה ואמרינן צגמ' שאם חדש זה דבר מצרך שהחיינו על החידוש וע"ז קאמר רבינו שאם מכניס זה צסתרקו מצרך שהחיינו ואין זה ענין לחידוש צסוכה ישנה כלל. [ועיין מאה שערים להר"י אצן גיאות מה שתמה על רבינו הצה"ג דחידוש צעי צגופה של סוכה דו"ק].

והחילוק בזה נראה כך דלענין שהחיינו כיון שהכניס צסתרקו מצרך שהחיינו דשהחיינו זו הוה על

השמחה וכמו הקונה כלים חדשים מצרך שהחיינו הרי צסתרקו נמי הוה בכלל שמחה זו שע"י שמצייר הסוכה בכלים ומנעות יפיפיות וחדשות וכיוצא ואפילו ישנות וחדשות אללו מצרך כמצואר צרכות נ"ט ע"ב וטוש"ע א"ח סי' רכ"ג ס"ג ועין שו"ת דב"ז ח"ג סי' תי"ב ולענין השחקים גרסינן צירושלמי אר' חייא כו' וכתבו צשם רבינו יהודה ז"ל ודוקא שחקים החשובים כעין חדשים וכו' ומשמע מיהו דמצרך שהחיינו וא"כ אחי שפיר דברי רבינו הגדול הצה"ג שאם חדש זה דבר כגון הכניס צסתרקו מצרך שהחיינו דהכנסת צסתרקו נמי הוה חידוש, ומה שהקשה הצעהע"ט דכה"ג צכל סוכה מחדש י"ל דרבינו ס"ל דצסוכה עשויה שיש בה כל הציוד ואין צריך לכלום כגון שיושב בה כל הקיץ ונכנס בה צסוכות וכיוצא בה או שהעושה הכניס בה הכל כה"ג אינו מצרך כנלפענ"ד לישב דברי רבינו הגדול הצה"ג ז"ל.

ולענין סוכה ישנה אפשר דס"ל לרבינו הצה"ג כשיטת הרמב"ם והרי"ף דא"צ חידוש כלל ועיין שו"ת רדב"ז שני אלפים נ"ט ג' שיטות בזה.

ובמ"ש צ"ע מה שכתב מרן צשפת אמת סוכה הנ"ל צד"ה צמשהנה שכתב דיש לעיין אי מהני חידוש צדפנות צלצד

ולוה דעתי נוטה וכ"מ צפוסקים דפליגי אי הכנסת כלי הוה חידוש (כמ"ש הצ"י צשם צעל הלכות) משמע דצגוף הסוכה עכ"פ מהני גס צדפנות כנ"ל עכל"ק. ולפמ"ש אין מדברי רבינו הצה"ג ראי' לזה, אלא דגס לעמס הספק הנה צפמ"ג צבר דבר מזה ותמני צנו היקר הרה"ג כו' מוה"ר יהודה אר"י ליב

להדיא דהירושלמי חולק על הש"ס שלנו ע"ש. והנה לכאורה לדעת הירושלמי דמברך על עשיית סוכה א"כ פשוט דהוה מצוה ככל המצות שמברך עליהן ולש"ס דילן לכאורה ליכא מצוה וא"כ הוא מחלוקת ש"ס בצלי וירושלמי והצן.

איברא דבארחות חיים (לרבינו אהרן מלוניל) הלי סוכה אוח ל"ט כתב וז"ל כתב הר"י מקור' ז"ל כשעושין הסוכה מברך שהחיינו אבל אין מברכין לעשות סוכה כדמוכח בפ' החליל ואע"ג דירושלמי משמע דמברכין תלמוד שלנו עיקר והוא חולק עליו וכ"כ הר"ם נ"ע דאין לומר על עשיית לפי שאין העשייה גמר המצוה כי אם האכילה והשיצה וראי' ממנחות פ' התכלת שמע לההוא גברא דמברך על עשיית צינית אמר מאי זי זי דקא שמענא הכא כלומר שהעשייה אינה גמר המצוה כי אם העיטוף וזה הכלל כל מקום שאין העשייה גמר המצוה כגון מנחה כשמניחה צפתח אין לו לברך על העשייה ע"כ.

הנה מצוה דעשיית סוכה לכ"ע מצוה הוא והש"ס בצלי מודה להירושלמי דעשיית סוכה מצוה הוא ולא פליגי אלא לענין ברכה דלהירושלמי מברכין על עשייתה אף דאין עשייתה גמר מצוה ולש"ס בצלי אין מברכין לפי שאין עשייתה גמר מצוה ומדנתנו טעם שאין העשייה גמר מצוה מצוה מצוה מיהו הוה אלא דלא הוה גמר מצוה ואגמר מצוה הוא דמברכין. וראי' עוד דס"ל דהו"ל מצוה דהרי הביא ראי' ממנחות מעשיית צינית ומנחה דכמו דהתם אין מברכין משום דלא הוה גמר מצוה הכי נמי בצוכה והנה בעשיית צינית ומנחה כ"ע מודו דהו"ל מצוה ואדרבה מקרי עוסק במצוה לפטור העוסק בהן מהנחת תפילין כמצוה צ"ע א"ח סי' ל"ח כותבי תפילין ומנחות הם ותגריהם כו' פטורין מהנחת תפילין כל היום זולת בשעת ק"ש ותפלה הג"ה ואם היו צריכין לעשות מלאכתן בשעת ק"ש ותפלה או פטורין מק"ש ותפלה ותפילין דכל העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת כו' ע"ש וא"כ אם עשיית סוכה מצוה כצינית ומנחה וכמו שכתב מהר"ם ז"ל א"כ ודאי דעשייתה מצוה הוא.

ועיין עוד שם ויש שכתבו שצוכה שברך על עשייתה מברך על הכוס דהאי מצוה באפי נפשה והאי מצוה באפי נפשה וכן נראה מדפסק בגמ' והלכתא סוכה ואח"כ זמן עכ"ל.

ומבאין יש לי תימה רבתא גם אמרן הח"ס שם שיכא לחלק בין סוכה שאין העשייה מצוה לצינית דעשייתו מצוה ויכא ליישב קושית הב"י א"ח סי' י"ד שהביא דברי הר"ם ז"ל ומיהו מלאתי שהר"ם הי' מקפיד להניח לנשים לעשות צינית לפי שמי שפטור מן הדבר אינו פוטר אחרים וז"ל דהיינו לכתחלה דאל"כ תקשי מסוכת גג"ך עכ"ל צ"י וכתב ע"ז מרן הח"ס דס"ל למהר"ם כדעת הר"י שצמרדכי דמיימי

שליט"א העיר לי דצריטצ"א סוכה מ"ו היתה עשויה ועומדת וז"ל אם יכול להדגש בה דבר פי' בסך או בדפנות הנריכות לה לעכב מברך מיד שהחיינו והנה נחזרר הספק בדפנות הנריכות לה מקרי חידוש ושאין צריכות לה לעכב לא מקרי חידוש לדעתם ז"ל וא"כ הכ"נ לענין סוכה ישנה צכה"ג.

ואנב מה שהביא מרן השפ"א שם עוד צמנה צמנה פליגי צ"ש וצ"ה ראיתי צ"א הגדול ח"צ סי' רנ"ו שגרס צירושלמי סוכה ישנה צ"ש פוסלין וצ"ה מכשירין א"ר מנא כי היכי דפליגי בצוכה ישנה פליגי נמי צמנה ישנה ור' צון אמר צמנה כ"ע לא פליגי להיתר דתני התם ואופה מנחתו כדי לאכול למחר והיינו לאכול בשבת ג' סעודות וכו' וזה היפוך מגירסתנו וז"ע. [וע"ע משנה ט"ו סוס"י קפ"ו].

ומחמת קדושת החג ואימת יום הדין אשר מלאכים יחפזון לא אוכל להאריך כעת ואני נשארתי עוד בע"ח למע"כ ג"צ על הערה אחת ואי"ה לאחר המועד נתעלס באהבים ובאהבתה ישגה תמיד מחותנו ידי"ג דושכג"צ וכאש"ל החותם מעין הפתיחה בברכת גמח"ט בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן רל"ז

בענין עשיית סוכה אי הוה מצוה לתקן הסוכה בעצמו

ער"ח מר חשוון התשמ"א בני" יצו"א מע"כ ידידי היקר מאד נעלה הרה"ג כו' ור"ח כש"ת מו"ה יעקב צבי ריבא שליט"א.

אחדשב"ת. בדבר שאלתו אי נכון שהבעלים בעצמם יתקנו הסוכה קודם החג מדין מצוה זו יותר מבעלותו וזיין למחלוקת האחרונים אי עשיית סוכה הוה מצוה להח"ס יו"ד סי' רע"א דעשיית סוכה לאו מצוה היא ולא דמי לצינית וצו"ת אצ"ג א"ח סי' תנ"ט הביא מרש"י מכות דף ח' דעשיית סוכה הוה מצוה והחלקת יואב חולק עליו וצטל תורה מיישב לשון רש"י שאינו ראי' להאצ"ג ולא קשה למרן הח"ס ז"ל.

אהובי ידידי הגם שאיני כדאי מ"מ מאד תמהני אהני מאורי אור שנסתפקו צוה ולפענ"ד לכאורה הוא מחלוקת בצלי וירושלמי דצירושלמי פ"א דסוכה ה"צ אמרו העושה סוכה לעצמו מהו אומר ברוך אקצ"ו לעשות סוכה לאחר לעשות סוכה לשמו וכ"כ צירושלמי פ' הרואה ה"ג והוא מתוספתא האמנם צ"ש בצלי סוכה מ"ו ע"א העושה סוכה לעצמו מברך ברוך שהחיינו וקיימנו וכו' ועיין תוס' שם ד"ה העושה ואיכא תנא צירושלמי צפרק הרואה עשאה לעצמו מברך לעשות סוכה וצתוס' מנחות מ"צ ע"ב כתבו

סימן רלח

בענין זה וזה גורם באיסור

ב' לסדר והי' ברכה התשמ' בני' יצוא
מעכ"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג חר"ב כש"ת מוה"ר יעקב
צבי ריבא שליט"א.

אחדשבת זידידות. וזד"ת אשר העיר על דברי מרן
זש"ת צית שערים שהקשה למה לולב של
ע"ז פסול הא הוא זוז"ג הלולב של איסור ושאר ג' מיני היתר
ורצה לתרץ לפ"ד החו"ד וישוע"י ותשובת משיב נפש דאף
דאין מצטלין איסור לכתחילה הוא מדרבנן מ"מ באיסור
כו"ע מודים דאין מצטלין מדאורייתא ובראשונים מזוהר
דטעם דזוז"ג הוא מדין ציטול וא"כ צולב של ע"ז לא שייך
זוז"ג אלא דשוב כתב מדלל חש מרן לזה ע"כ ס"ל דמללה"ג.

והנה קושיא זו באמת אינה קושיא מרן אלא קושיא הגאון
מוהר"ש חריף והגר"ש חריף תירץ לעצמו ע"פ שיטת
הר"ן זע"ז דזוז"ג הוא מטעם ציטול וא"כ אי נימא דנתבטל
תו ליכא ג' מינים ע"ש ומרן ז"ל דחה זה דאי משום ציטול אף
קי"ל מצ"מ ציטול ועלין אין מצטלין זה את זה כרבנן דר"י
מנחות כ"ג ולדידהו אין הפי' שהעצם צטול אלא שם האיסור
צטול וא"כ לפ"ז י"ל לענין איסור שפיר אמרינן דצטול איסור
ע"ז של לולב דשאר מינים של היתר משום זוז"ג והעצם לא צטול
וא"כ שפיר מקיים מצות ד' מינים. אלא שכתב דאין זה זוז"ג
כיון שהאיסור היינו לולב של ע"ז הוא זעין עוד כתב שם לפ"ד
הרמב"ן ורשב"א יצמות ק"ג בחללה בקנול ע"ש וכנראה דכתב
זה זעל פה ימחול נא לעינין דבפרו צית שערים א"ת ס"י ש"ב.

וזה שכתב מע"כ לפ"ד האחרונים דאיסור"י לכ"ע אסור
לצטול מה"ת וא"כ באסור"י לא שייך טעם דזוז"ג
לפענ"ד לא הבינותי דהרי בגמ' ובש"ע יו"ד ס"י קמ"ג סעי'
י"א דפרה שפטמה דברשיני עו"כ מותרת משום זוז"ג
והמרדכי פ' אלמנה לכ"ג כתב דבשאר איסורין אפילו לכתחלה
מותר להאכילה דברים אסורים ע"ז מ"ט ע"ב עכ"פ מזוהר
דבאיסורי ע"ז נמי אמרינן זוז"ג ועיין ש"ך יו"ד ס"י קס"א.
וע"ש במשנה זורעין תחמיה וכו' למימרא דר"י סבר זוז"ג
אסור וכו' והא איפכא שמעינן לה כו' והא תנן ר' יוסי אומר
נוטעין יחור של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא
פרי ואמר רב יהודה אומר רב מודה ר' יוסי שאם נטע והצריך
והרכיב מותר ותניא נמי הכי מודה ר' יוסי שאם נטע והצריך
והרכיב מותר ופסקה הרמב"ם פ"י מה' מעשר שני ונטע
רבעי ה"כ ובש"ע יו"ד ס"י רצ"ד ס"ב והנראה דמה שאסור
נטיעת אגוז אינו אלא דרבנן וי"ל.

אלא דמה שכתב הר"ן דדין זוז"ג הוא מדין ציטול נמי
לכאורה לאו כ"ע הוא ועיין תוס' ע"ז מ"ט ד"ה

צ"י ס"ס י"ג דמ"ע של צינית אינו אלא להטיל זו צינית
כשילבשנו ולכן לא כתיב לא תלבש בגד צינית כו' וא"כ המנוה
כל אחד שיעשה הוא או שלוחו ואשה פטורה ולא קשה מסוכה
דכתיב צסוכות תשבזו ואין העשייה המנוה והא דכתיב חג
הסוכות תעשה העשייה קאי אחג ולא אסוכה וכו' כמו צינית
ע"כ נשים פסולות וכו' ע"ש, והנה כתב דלדעת הר"ם יש
חילוק בין עשיית צינית דאיכא מנוה לעשיית סוכה דליכא והרי
כתב מפורש דאדרבה מהר"ם מציא לעצמו ראי' דאין מצרכין
על עשיית סוכה מצינית ומנוה ואם כן מפורש דאין לחלק
בין צינית לסוכה והוא פלא וזע"ג. גם צ"ע קצת הדרשה
שמפרש חג הסוכות וצפשוטות הוא כדרשת חז"ל תעשה לך
לשם חובך דהוה מנוה.

ובזה מובן לשון מהרי"ל דצמ"א ס"י תרכ"ה דמנוה לתקן
הסוכה מיד לאחר יו"כ דמנוה הבאה לידך אל תחמיננה
והמוצן דהוא מנוה ממש ועיין שו"ת חו"י ס"י ר"ה ש"ת"ח
וגדולי הדור מטפלין בעצמן בעשיית הסוכה וכו' ובתיקונים
תקון ע' מאן דעביד ליה סוכה קצ"ה מסכך עליה בהיה עלמא
ואגין עליה מן מלאכי חבלה כד נפק מהאי עלמא לההוא עלמא
וצמחו"צ אות ג' האריך ע"ש ובכף החיים אות י"א ומנוה זו
יותר מצלוחו ע"ש וצמחו"צ שם כתב הגם דקיי"ל כיון
שנתמנה אדם פרנס על הציבור אסור לעשות מלאכה בפני ג'
לעשות הסוכה שרי הרב זכר יעקב צמ"מ ס"י ח' דף צ"ו והוא
פשוט מש"ס ופוסקים וכמו שכתב מהרמ"ו סג"ל היה עוסק
בסוכה ולא הטא חזן למהר"י סג"ל ולשאר העם הבאים לדון
לפניו ע"כ, וכבר ראיתי לאחד הראשונים שכתב שלא להניח
עכו"ם לעשות סוכה עכ"פ פשוט דלעשות סוכה מנוה הוא
והוא צכלל עוסק במנוה פטור מן המנוה ועיין משנה נדרים
ט"ז ע"א קונס סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל וכו' מותר
שאין נשבעין לעבור על המצות הנה מזוהר דעשיית סוכה הו"ל
מנוה שאין נשבעין לעבור עליה.

איברא דצמ"א שבת קל"א ע"א לר"א סוכה וכל מכשיריה
דוחין את השבת פריך מנ"ל לר"א הא אי מעומר
ושתי הלחם שכן צורך גבוה הוא אי מלולב שכן טעון ד' מינים
וכו' ע"ש ועיין תוס' שם ע"א ד"ה ושזין שאם ציץ טליתו
ומיהו י"ל דאיכא למילף צינית ומנוה מסוכה וכו' דסוכה צינית
ומנוה צכל יומא מי חייב צהן והנה המעיין שם יראה להדיא
דסוכה וצינית ולולב ושופר ומילה וכו' כולהו דין אחד להם
וכולהו הו"ל מכשירי מנוה ע"ש ופלא על הני גאוני עולם
שפלפלו צוה ולי העני דדעת נראה כמו שכתבתי. [וע"ע שו"ת
משנה הלכות ח"י סימן ע"ב, ותט"ו סימן קפ"ו].

ידידו דושה"ט וש"ת וכאש"ל בלב ובפש
במשנה הקמן

דהוא חשב לאכלו וכיון דנטרפה לא נתקיימה מחשבתו ומלאכת מחשבת אסרה תורה ע"ש ותמה מעב"ת ממשנה חולין י"ד השוחט בשבת וצויה"כ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה נראה דהחידוש דלא חימא מתחייב בנפשו ושחיטתו פסולה קמ"ל דשחיטתו כשרה ולפי דעת הפמ"ג א"א לס"ד כוז דא"א לומר מתחייב בנפשו רק אם שחיטתו כשרה דאז נתקיימה מחשבתו אבל אם שחיטתו פסולה לא נתקיימה מחשבתו ואינו מתחייב בנפשו עכ"ל.

ולפענ"ד לא קשה דפשוט דהשוחט בשבת ונמאלת טריפה חייב בנפשו וגם הפמ"ג מודה דאם לא כן גדולה מזו הי' ליה להקשות דהרי גמ' מפורשת היא בפסחים ע"א ע"א שחטו ונמאלת טריפה בסתר פטור (שחט הפסח) ופרש"י שאנוס הי' דלא הי' יודע שכן ולא הי' לו לדוק על כך ובגמ' שם ע"ג ע"א הא בגלוי חייב מה תקן תקן להוציא מידי נבלה ע"ש ומצואר דשוחט ונמאלת טריפה חייב וא"כ גדולה מזו הי'ל להקשות אפמ"ג גם מה שפרש"י בטרריפה בסתר פטור נמי פי' רק משום דאנוס הוא כלומר כיון שנתחייב לשחוט קרבן פסח בשבת ורוצ בהמות כשרות הן וטריפה בסתר אין צידו לדעת ואנוס הוא ולכן הוא פטור אבל אין הפטור משום דלא הי' מלאכת מחשבת כמובן וא"כ דברי הפמ"ג ע"ג. אבל האמת יורה דרכו דאין כאן קושיא דהפמ"ג נמי מודה בשוחט סתם ונמאלת טריפה חייב כיון דשחט ונעשית מחשבתו לשחוט כל שהוא חייב כיון שעבר על השחיטה וחבל בצמחה זו ונטל נשמתה ושפיר חייב על השחיטה אבל הפמ"ג מיירי כשהתנה דאינו שוחט אלא על מנת שיהי' כשרה וכיון שהתנה כן שאינו שוחט אלא ע"מ שיהי' כשרה מה שהתנה בפירוש נראה שהיתה מחשבתו על הכשר וכיון דנמאלת טריפה לא איתעבד מחשבתו והבן ולפ"ז אחי שפיר מאד דמתני' מיירי בשוחט בשבת ויהי"כ סתם ואינו מתנה על שחיטת כשרה דוקא אלא שוחט מן הסתם ועל הרוצ וכה"ג פשוט דחייב ושפיר קאמר אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה, וזה לפענ"ד פשוט, ועיין בתוס' ובפיה"מ להרמב"ם ובחי' הארכתי צוה.

ועיין תוס' שבת ק"ו ד"ה בחובל ונריך לכלצו שכתבו דאפילו במקלקל גמור משכחת לה דהוי נריכה לגופה כגון חובל ומצעיר באסה"ג שסבר שיכול ליתן לכלצו ולבשל צו קדרה ונראה סברתם דכיון דבאמת אינו יכול ליתן לכלצו ולבשל צו קדרה הו"ל מקלקל גמור דאל"כ אמאי מקרי מקלקל גמור ועיין ט"א ר"ה כ"ח שכתב דמשו"ה בתקע בשופר של עולה ושלמים לא יא' כיון דאם אינו יוצא ניתקן האיסור דלא נהנה ועיין שו"ת צית שערים א"ח סי' רע"א ודו"ק.

שחם שהקשו אפרש"י בלשון ראשון הצריך יחור של ערלה באילן והוי כמו ילדה שסבכה בזקנה דבטלה אין הגדון דומה לראי' דההיא אפילו למ"ד זוח"ג אסור מותר כיון שבטלה בזקנה וכן משמע לשון בטלה ע"כ משמע לכאורה דזוח"ג ס"ל דלאו משום שיטול הוא ולפ"ז י"ל דזה הוא מחלוקת רש"י ותוס' דרש"י ס"ל כר"ן דזוח"ג מדין שיטול הוא ולכן שפיר מייתי ראי' מילדה שסבכה בזקנה ותוס' ס"ל דזוח"ג הוא דין צפני עצמו ואין לו שייכות מדין שיטול.

ובעיקר קושיא הגר"ש חריף נלפענ"ד עוד לפמ"ש תוס' ע"ז שם ד"ה שאם דזוח"ג לא שייך אלא כשנייהם ומענין אחד כמו הצרכת איסור באילן היתר שנייהם אילן וכמו זבל נציייה וקרקע דלעיל אבל אגוז וקרקע שני עניינים הם ע"ש מה שמירץ צוה קושיא רש"י ולפ"ז צדין נמי פשוט ללובל והני ג' מניינים שני עניינים הם ואין שייך כאן כלל זוח"ג.

סימן רל"ב

בענין קיום מצוה בגזל לאחר יאוש

עוד להג"ל

(ב) תורה רצה על הידיעות שניין למ"צ סי' תנ"ד סק"י וחזו"א א"ח סי' ק"ג סקכ"א בענין קיום מצוה בגזל לאחר שנתייאשו הצעלים ונתנו לאחר ואתר החזירו לגזלן דיכול לקיים אמנם לפענ"ד אכתי לא ינאחי מידי ספק דא"כ אמאי הי' נריך לומר להני אוונכרי (סוכה ל') כי זבניתו אסא מעכו"ם לא תגוזו אתון כי היכי דליהוי יאוש צעלים צדייהו דידהו ושינו רשות צדיכו ופריך סוף סוף כי גזוז אוונכרי ליהוי יאוש צעלים צדייהו ושינו הרשות צידן ומשני לא נריכא בהושענא דאוונכרי גופייהו ופריך ליקונה ציניו מעשה כו' ומשני שינו החזר לצרייתו הוא ולכאורה אמאי לא פריך כיון דמהדר למצוא אופן לאוונכרי גופייהו שיוכלו לגזוז הרי אפשר שיגזוזו אוונכרי גופייהו ויתנהו לאתריס ויחזירו להם וכה"ג שפיר נפק זה אמנם לפי מ"ש י"ל דכה"ג הכ"נ דאסור דהו"ל חזר לצרייתו כמו שנתנה להאחר ואינו מותר כה"ג ונ"ע.

סימן ר"ב

בדבר הפמ"ג דהשוחט בשבת ונמצאת טריפה פטור

עוד להג"ל

(ג) ועל דצרת הפמ"ג בשפ"ד יו"ד סי' ט"ו סק"ג שכתב לחדש דהשוחט בשבת ונמאלת טריפה פטור כיון

סימן רמא

הנוטל אתרוג שאסור עליו בהנאה ואחר יו"ט
שאל עליו אי יצא למפרע

עוד להג"ל

ד וְעַל דבר חקירתו צמי שגדר הנאה מאתרוג ונטלו למנוה כמו שהוא שקיי"ל דאינו יוצא צו דלף הוא לכס ואח"כ שאל עליו אי יצא למפרע דהו"ל לכס או לא יצא צו.

ולפ"ע ד' נראה דמה"ט לא יצא צו דהנה פשוט דכל זמן שלא שאל עליו הרי הוא בחזקתו שלא ישאל והנוטלו לא יצא צו כמבואר ברמ"א א"ח סי' תרמ"ט ס"ב והוא מתשובת הרשב"א וכיון שבשעת נטילה אינו ראוי ופסול הוא א"כ כשנוטל האתרוג והלולב אינו יכול לכוין לשם מנוה ולא מציעא למ"ד מנוה נריכות כוונה שודאי א"א להיות לו כוונה למפרע וכיון שבשעת קיום המנוה לא יכול לכוין לשם מנוה שהרי פסול הוא א"כ למפרע לא חל כונה אלא אפילו למ"ד מנוה אין נריכות כונה מיהו פשוט דבעי דבר הראוי להיות מקיים צו המנוה בשעת הקיום אבל אם אינו יכול לקיים כמו שהוא המנוה א"כ בשעת הקיום הו"ל כהיפוך כונה כיון שאינו יכול לקיים המנוה עכשיו כמו שהוא. ולא דמי לדמאי דקיי"ל דיוצא באתרוג של דמאי משום דאי בעי מפקיר נכסי' וחזי ל' השתא נמי חזי ל' דהתם צידו עכשיו להפקיר נכסיו וצידו הוא אבל להחיר נדרו לאו צידו הוא אלא בעי צ"ד והגם דודאי מזדקקין ליה צ"ד כיון דמנוה לשאלו על נדרו מ"מ לאו צידו הוא אלא תלוי בחכס וצ"ד.

שוב נתיישבתי בדבר דדין זה כבר נחלקו צו רבותינו הגדליקים האחרונים דצ"ש"ת משאת משה ח"א סי' ד' הצ"ד בעקרי הד"ט א"ח סי' ל"ג אות ז' באחד שגול אתרוג מחצירו מוצאי יו"ט ונטלו ציר"ט וצירך עליו ואח"כ בחוה"מ הרהר תשובה והלך ופייס להנגול בדמים ולא רצה לקבל הדמים אלא מחל לו על הגול וכתב במשאת משה דאע"ג דיאוש כדי לא קנה מ"מ כיון שמחל לו הרי קנאו למפרע ויוצא י"ח אף ציוס א' שהי' האתרוג שלו וצ"ש"ת גבעת פינחס ח"ג סי' כ' חלק עליו דלף יצא ידי חובתו הוצא בצרכי' סי' תרנ"ח צשיו"צ סק"א ע"ש באריכות וע"ש גם באות ז' אלא דלדד דממהרשד"ס סי' כ"א משמע כהמשאת משה אבל במחזיק ברכה סוף סי' תרנ"ח הביא בשם גט מקושר שהאריך להקשות וסתר דברי המשאת משה.

איברא דמדברי מהרשד"ס גופי' נלפענ"ד להכריח צנידון דידן דלא יצא שהרי המהרשד"ס שכתב שם חו"ל אבל שמעתי מאחורי הפרגוד שהיו אומרים שאמר הלוקח שעליו לפייס בממון למוכר וזוהי ג"ל דאע"ג דלכאורה הי' נראה נגד הסברא שיעיל מטעם כי מה יועיל מה שיעשה

אח"כ לצרכה שנאמרה וליום שכבר עבר ונעשה המנוה בגול והיה נראה לומר כי זה מעוות לא יוכל לתקון. אלא שנראה בעיני דאינו כן ודאי וזה אני אומר ממה שכתב בעל העיטור והציאו הצ"י סי' תרנ"ח חו"ל כתב בעל העיטור מסתברא דאע"ג דחזרת דמים הוה חזרה כדאמרינן גבי אינטלית דאמרינן תתן לו את דמיה דוקא צאינטלית אמרינן מה לי היא מה לי דמיה אבל אתרוג אם אמר החזיר לי דוקא אתרוג קאמר ללאת צו ידי חובתו ואם לא החזירו לא יצא כו' וכ"כ הר"ן ומסתברא דכי אמרינן החזירו יצא כשהחזירו בעינין שעדיין יכול ללאת צו הא אם החזירו לאחר שעברה מלכות לא יצא דאומדן דעת הכי הוא וחזרת דמים הכא לאו חזרה הוא ודאי דלולב קפיד. מכל זה משמע דאמדינן דעת המתנה והיכא שאמדינן דעתו דלולב קפיד לא מהני ממנוח אבל היכא דנראה דאממון קפיד בממון סגי וצנידון דידן פשיטא דאממון קפיד ואנן סהדי שאם נתן לו ממון הרגיל לתת הקהל צעד לולב שימחול ונמצא למפרע שצדין יצא וכו' ע"ש.

והג"ה הרואה יראה מדברי הרשד"ס דפשיטא ליה שהוא נגד הסברא כי מה יועיל מה שיעשה אח"כ לצרכה שנאמרה כבר וליום שכבר עבר ונעשה המנוה בגול והיה נראה כי זה מעוות לא יוכל לתקון אלא שמנא תרופה למכתו מדברי בעל העיטור דאולינן בחר אומדנא ואמדינן דעת המוכר דאממוןא קפיד וא"כ מעיקרא רק אממוןא קפיד וכיון שנתן הממון הרי למפרע היתה שלו שנתפרר שמכר לו בשעת קבלה דאנן סהדי שאם יתן לו ממון הרגיל לתת הקהל צעד הלולב נמצא למפרע הי' שלו שהרי משעת מכירה זה הי' דעתו אבל צנידון דידן דבשעת נטילת הלולב אנן סהדי דהי' אסור בהנאה ונעשה הצרכה על לולב הפסול וליכא אומדנא שילך זה וישאל על נדרו וליכא אנן סהדי אלא אדרבה הרי הוא מצרך על הד' מיניס צדיעתו שהם אסורין לו בהנאה ואפ"ה מצרך א"כ מה ששואל אח"כ ונעשה שלו למפרע מ"מ הרי בשעת קיום המנוה לא היו שלו ולא קיים המנוה.

ובש"ן ת' תפארת יוסף א"ח סי' י"ד ג"כ נסתפק בגול לולב וקיים אח"כ השבת גזילה צדמי שוויו אם מתקן הללו שעבר למפרע ויצא או נימא כיון דבשעת עשיית המנוה היה בעצירה לא מהני מה שמתקן אח"כ. וד' השני נראה לו וטעמא כיון דהמנוה נאמר לקיים בשלו ולא בשל חצירו אף כי פקע אח"כ בעצירה דגול ע"י השבת מ"מ הרי אז לא קיים המנוה הציאו השד"ח סי' נ' ס"ק י"ד והקרבן אלינור דף ק"ל כ' דהמשאת משה ס"ל דאפילו אח"ל דלא מהני מחילת הנגול למפרע למשווייה שלו מ"מ אם בא בצרוע פרעות דמי הלולב ואיפייס צווי מהני והתפארת יוסף דחה ראיותיו ומסקנתו דלא מהני ע"ש וא"כ לכאורה הוא מחלוקת הני פוסקים דלמשאת משה מהני מה שעושה מנוה אע"פ דבשעת

עשיה לא הי' שלו כיון דתקן דלמפרע נעשה שלו קיים המצוה ולדעת התפא"י לא מהני מה שמתקן למפרע שיעשה שלו ולפענ"ד צדין נראה להוסיף עכ"פ זידו לתקן ולשלם אבל הכא אין זידו להחיר נדרו וי"ל דהתם נמי תלה בדעת אחרים אם ירצה לקבל הכסף והכ"נ תלוי בדעת ז"ד עכ"פ לא עדיף דידן מדידהו וצפרטו שהצאנו ראי' דגם מדעת המהרשד"ם ראי' לדברינו הכין נראה לפענ"ד.

ובהיותי זזה העיר לי אחד מתלמידי הכולל ידי"נ המופלא מוהר"ש קעניג הי"ו שמעכ"ת שאל שאלה זו גם לאציו ידי"נ הרה"ג מיאקא שליט"א והראה לי שכבר נדפס בעולת החודש וראיתי שם שתלה הדבר במחלוקת הרשב"א והר"ן נדרים פ"ה צבוגיא דקונס כהנים ולוים נהנים לי צא"ד צד"ה ומהא שמעינ דמי שאסר הנאת פירות על עצמו אחרים יכולין ליטלין צע"כ ואם שאל עצמו על נדרו חייבין לשלם הממון לצעלים כ"כ הרשב"א ז"ל והר"ן ז"ל חלק עליו וס"ל כיון דצעשה שאסר פירות על עצמו הפקירן והלה זכה מן ההפקר ואינו מוצא שאלה בהפקר רק באיסור נדרים ולא בממון נמצא מי שזכה זכה לו לצמיחות ולא מהני מה שמישתל עליו ולפ"ו העלה דלשיטת הרשב"א כיון דהכס עוקר הגדר מעיקרו נמצא הנך פירי לא נאסרו מעולם אצלו ולא יצאו מרשותו והכ"נ לגבי אחרות של מצוה הדין כן אבל להר"ן דכל דיני שאלה לא שייכי רק בנדרים ולא לחלק הממון ואם איה"נ הם הפקר א"כ הפקר כדקאי קאי ועדיין נשאר בהפקרו ובהפקר אינו יוצא לכס עכ"ל ונהניתי מדבריו היקרים לי.

אמנם אמת אגיד כי בעצמי חשבתי לתלות במחלוקת זה ואתי מחשבה וביטל מחשבה חדא מהא טעם גופא שכתבתי לעיל כיון דצעעת הקיום לא היתה שלו וקיים באחרות הפסול וצריך עליו לא אחי למפרע ומכשיר המצוה דשאלה מהני על האיסור להחיר למפרע אבל אינו מועיל לעשות מהקיום שהי' באחרות פסול להכשיר פעולת המצוה. אמנם בר מן דין לפענ"ד ז"ע דלפי סברת ידי"נ הרה"ג מיאקא העיקר משום דהמודר הנאה פירותיו הו"ל הפקר א"כ גם כששאל על נדרו עדיין נשאר הפקר ובהפקר אינו יוצא ידי לכס ולכאורה כיון דמחזיקו זידו על מנת לזאת א"כ הו"ל זוכה בהפקר ולא מייבציא להפוסקים דיוצא באחרות של הפקר אפילו לא רצה לזכות בו עיין ערוך לנר סוכה כ"ז ב' וצתוס' צבורים אי יוצא באחרות של הפקר וכתב דתלוי במחלוקת הריטב"א והראצ"ד דלהריטב"א כל שאין לאחר רשות בו אף שאין לו בו כלום מקרי לכס ולהראצ"ד כל שאין לו בו כלום אף שאין לאחר בו רשות לא מקרי שלו ע"ש ולדעת הריטב"א א"כ יצא גם זזה אמנם במקום אחר העליתי דלכ"ע באחרות

של הפקר לא יצא עיין כפ"ת סוכה ל"א ופמ"ג צמ"ז סי' תרמ"ט וצבכורי יעקב שם וצמרדכי פ' לולב הגזול סי' תשנ"ז וצשו"ת מהרי"א סי' שמ"א ציו"ד ע"ש. מ"מ הכא באיסוס"נ שלו שנדר הנאה מהם לא יצא מרשותו ודברי הר"ן ביארתי במקום אחר צכוונתו ועיין ריטב"א שם.

ועיינתי עוד שם וראיתי שגם ידי"נ מח' הרה"ג מהר"ר צלוס מקאשוי ג"כ כתב ליה צענין וכתב דינא למפרע והציא ראי' מתוס' גיטין ל"ג גבי אפקעיניהו שכתבו צמיר דאם שואל אח"כ פטור מן המלקות כיון שנתברר למפרע שנעקר הנדר והכ"נ יצא ידי חובתו שאחר ששאל מתברר דשלו הי' האחרות צשעת נטילה והוי שלכס. ולפמ"ש גם מהא לאו ראי' דסוף סוף צשעת נטילה לא הי' שלו ולא הי' לכס. וכל הראיות שהצאנו לעיל מחלוקת משאת משה ותפ"י ועוד ופלא שלא הרגישו כלל זה.

וברגע נפל מילתא צלצאי צאחד שנטל אחרות כראוי ואח"כ שאל על התרומה וחזר האחרות להיות טבל ואחרות של טבל כתב הר"ן סוכה ל"ד לכ"ע צטבל גמור אין יוצאין בו ציום ראשון וכן דעת התוס' דף ל"ה שם וכ"כ הרמב"ם פ"ח מהל' לולב (ודעת הרמב"ן ורשב"א נראה דיוצא באחרות של טבל) א"כ ז"ע אי אמרינן כיון דצעשה שנטל הי' ראי' וכבר קיים המצוה ולא אמרינן דלמפרע פסל המצוה אי לא שוב נתיישבתי מגמ' סוכה מ"א ע"צ מעשה צרבן גמליאל וראצ"ע ור"ע שהיו צאין צספינה ולא הי' לולב אלא לרבן גמליאל שלקח צאלף זוז נטלו ר"ג ויצא בו ונתנו לר' יהושע צמתנה וכו' נטל ר"ע ויצא בו והחזירו לר"ג למ"ל למימר החזירו מלתא אגב אורחא קמ"ל מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה כי הא דאמר רבא הא לך אחרות זה ע"מ שתחזירהו לי נטלו ויצא בו החזירו יצא לא החזירו לא יצא ע"כ ומבואר דהגם שיצא צשעת נטילה והי' ראי' אמנם כיון שתלוי צנתאי ואם לא החזירו נמצא למפרע לא הוי לכס ולא יצא והכ"נ אם שאל על הפרשתו נמצא טבל למפרע ולא יצא לשיטת דאחרות של טבל פסול, כנלפענ"ד צבור צס"ד.

לאחר זמן העיר ה' עיני ומצאתי למרן צשו"ת צית שערים א"ח סי' רכ"ז שכתב וי"ל ולוילי דמספתינא הייתי אומר למ"ש תוס' גיטין כ"ז ד"ה לאזיה דאפי' למאן דס"ל צעלמא יש צרייה מ"מ צכתיצת גט לשמה א"צ משום דוכתב לה לשמה משמע שיהי' מצובר צשעת כתיבה ע"ש והכ"נ אף דס"ל דאם נשאל הוי שלו למפרע מ"מ אינו יוצא בו משום דכתיב ולקחתם לכס צעי שיהי' מצובר צשעת לקיחה שלו וכו' ע"ש מה שיצא ליישב דברי המג"א סי' תרמ"ט צמודר הנאה מלולבו של חבירו או מלולב של עצמו אינו יוצא בו ציום ראשון דלא הוי שלכס וכתב המג"א סק"י

דאע"ג דאי צעי מיתשל עלה אסור ולא פי' מ"ט לא אמרינן
הואיל ע"ש ובמחנה"ש.

ומחמת כי הארכתי כבר יותר מהז"ג הנני בזה ידידו ודשה"ט
וכאש"ל צלח ורכב על דבר אמת הטרוד והעמוס בעבודת
הקודש בלב ונפש

מגשה הקמן

סימן רמב

בענין מלטול לולב לאחר שיצא בו ידי חובתו

כבוד ידי"נ מרי דחיטי רב האי גאון צדיק תמים ראש
בשמים משרידי הדור הישן וכו' בהדרג"ת מוה"ר ישראל
וועלין (שליט"א) ז"ל ראב"ד בודאפעסט ירושלים עיה"ק.

אחדשכג"צ. על דברת השאג"א להוציא הלולב לאחר
שנטלו צביתו שהצאתי צספרי משנה הלכות
ח"ג צס"י פ"ד והקשיתי עליו מגמ' סוכה וכו' הגיע שכתב
תמה עליו הח"ס ז"ל מגמ' סוכה מ"א ע"כ כך היה מנהגן
של אנשי ירושלים אדם יוצא מציתו ולולבו זידו וכו' וח"א
מופלג מאד העיר דמירושלים אין ראייה שמותר לטלטל זה
דלחומיה נעולות ומותר לטלטל זה וכו' כל יקר ראתה עינו
צס' תור"ח (פעסט) סי' תקפ"ט אות ח' צסופו שהקשה כן
לח"ס וכתב שם ליישב.

באמת כי זוה העלמת עין איכא לפי שעה ותמהני על
כבוד גאונו הרם אשר עיין צספרי צס"י פ"ד צח"ג
אשר עליו זיין ההערה ולא עיין צעיקר הדברים אשר כתבתי
על רבינו השאג"א צח"צ סי' ס"ט כי שם מקור הדברים
ועליהם היתה הערת ר"ג ראשונה ושם אני צענמי הצאתי
הערה זו צד"ה ועוד נראה כתבתי שם וז"ל ואף שיש לדחוק
דהכא ירושלים קאמר התנא וצירושלים לית זה איסור הוצאה
משום דהיו לה דלתות כמבואר בגמ' עירובין וא"כ הטוען
יען דאדרבה וכו' אצל מי שרואה להודות על האמת יודה
דאין זה הטעם וירושלים לאו דוקא וכו' ימחול נא לעיין שם
וצמה שכתבתי שם דאין זו ראייה מוכרחת אלא כדמות ראי'
מכח קושיא זו. ועיין עוד תוספות רשב"א דף ק"ו ע"א ד"ה
השתא משמע.

ובדרך פשוט אמרתי ליישב קושיא זו דבגמ' עירובין דף
ק"א ע"א שם אהא דהדרי ליה רבנן לר"מ משוק
של פטמים שהיו צירושלים שהיו נועלין וכו' פריך בגמ' אמר
ר"מ רשות הרבים והדרי אינהו כרמלית דאמר רבה בר בר
חנה אמר רבי יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות צלילה
חייבין עליה משום רשות הרבים אמר רב פפא כאן קודם
שנפרטו זה פרטות כאן לאחר שנפרטו זה פרטות וכו' והעלו

בגמ' שחזר צו ר"מ משערי גנה ולא חלק אלא צרשויות של
תורה והלכה כחכמים ע"ש ועיין מאירי.

והנה אף שאוקימתא דרב פפא לא אחיא אליבא דהמסקנא
צסוגיא שם אצל הדין ודאי דין אמת הוא דלאחר
שנפרטו זה פרטות ירושלים נמי רה"ר הוא וליכא צזה חולק
וגם רבא דמנשי סיפא אתאן לשערי גנה מודה לרב פפא
לדינא צענין רה"ר ועיין צס' יד דוד שהציה משם זרע אמת
דרבא פליג ארב פפא מעיקר דינא ג"כ וס"ל דגם לאחר
שנפרטו הוה כרמלית והשיג על המ"ל פ"ג מ"ה ציאת מקדש
דנקט צפשיטות דלאחר שנפרטא ירושלים הוה רה"ר לד"ה
והיד דוד השיג אזרע אמת גם הריטב"א והת"ח כתבו
צפשיטות דרבא ורב פפא לא פליגי. ומעמה לאחר שנפרטו
זה פרטות צירושלים לדעת השאג"א הכ"נ דלא היו יכולין
אנשי ירושלים לצאת צלולציהן צידיהם וצגמ' אמרינן סתם כך
היו אנשי ירושלים ומפשטות הדברים משמע צין קודם שנפרטו
צין לאחר שנפרטו וכנראה דגם צזמן האמוראים מקדרי הגמ'
היה כך וממילא מיושבת קושית החכם הנ"ל על הח"ס ז"ל
אשר כל דבריו אמתיים.

אלא שמה שאני נצוך אמנהג העולם דצירושלמי גרסינן כך
היה מנהגן של אנשי ירושלים אדם הולך מצית הכנסת
לולבו צידו עלה לשאת את כפיו ולקרות צתורה נותנו לצצירו
הניחו צארץ אסור לטלטלו אמר ר' אצין זאת אומרת שאסור
צהנאה. וכתב צצצלי הלקט סי' סק"ח וז"ל תניא אר"א צרבי
צדוק כך היה מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מציתו ולולב
צידו נכנס לצבהכ"ס לולבו צידו קורא את שמע וכו' וצירושלמי
גרסינן כך היה מנהגן וכו' עד אסור צהנאה. יש מוכיחין
מכאן דמכי נפיק איניש צאתרוגא והניחו אסור לטלטלו ולא
אשתרי אלא למצותו ואחרי כן אסור דדין כל מוקצה ותימה
לאחי ר' צנימין לומר שיהא אסור לטלטל האתרוג דנהי
דאיתקצאי למצותו מאכילה איתקצאי מריחא לא איתקצאי
כדרבא דאמר רבא אתרוג של מצוה מותר להריח צו וכו'
ודוחק הוא לפרש מותר להריח צו צעודו צידו אצל לאחר
שהניחו אסור לטלטלו וכ"ש להריח צו או אם רואה להריח
צו יכוף ראשו על גבי קרקע שזה דבר חימה הוא והא דקאמר
הניחו צארץ אסור לטלטלו אשאר מינין קאי ע"כ. וצתוספתא
ספ"צ דסוכה ר' יוסי אומר יו"ט ראשון של חג כיון שיצא
צו אסור לטלטלו ע"כ.

והנראה דהצעל צצלי הלקט ז"ל הסכים עם פי' רבי צנימין
אחיו ז"ל דלאחר שהניח הלולב אסור לטלטל אח"כ
השאר מינים כשיטת הירושלמי. וצש"ע א"ח סי' תרכ"צ ס"א
צהג"ה כתב והמדקדק יאחוו הלולב צידו כשנכנס מציתו לצית
הכנסת גם צשעת התפלה וכן יחזירו לציתו כדי לצבצ המצוה.

גם ז"ע בחסדי דוד על התוספתא הנ"ל שכתב אהא דינא דר"י כיון שיצא צו אסור לטלטלו דהרמב"ם והפוסקים לא פסקו כר"י ואפשר דסברי מדקתני ר' יוסי אומר משמע דרבנן פליגי אע"ג דלא אשכחן להדיא ע"כ והעלמת עין איכא הכא וז"ע שלא הרגיש הגאון ז"ל בהירושלמי וכלל הני פוסקים שהצאתי שנחלקו בזה וכמה מהם פסקו כהירושלמי והתוספתא. גם הא טעמא שכתב דאיכא למימר דרבנן חולקין על ר"י לא נראה כלל כלומר כן דאל"כ לא אישתמיט חד מהפוסקים לומר כן מאחר דחקו ליישב שיטת התוספתא וגם צירושלמי לא נראה כן סוף דבר הדברים ז"ע לפענ"ד.

סימן רמג

בענין ליטול הד' מינים בסוכה קודם תפלה

עוד להג"ל

ובשלהי המכתב הביא כ"ג דברי החסדי דוד שהביא ראיה מהתוספתא והגמ' למנהג האר"י החי הקדוש ז"ל ליטול הד' מינים בסוכה צבוקר קודם תפלה ולא היו ממתינים לצורך בשעת ההלל דאל"כ מדאגביה נפק ציה והאיך יתכן דאחר שעה או יותר שהיו נוטלים אותה שהיו מצרכין עליו ואי היו נוטלים אותה עד אותה שעה שלא כדרך גדילתן או ע"י הפסק וכיוצא הי"ל לתנא לאשמעינן זה ולא למתני לולב צידו קתם.

ולאחר העיון בעוג"ה לא זכיתי להצין דבריו ז"ל וראיה זו איני מכיר דמה שהקשה מדאגביה נפק ציה ואיך יתכן דאחר שעה או שמים היו מצרכין קושיא זו לאו חדתא היא וקושיא הראשונים הוא דכלל קושיאם הוא ז"ל מה שהקשו האיך מצרכין עובר לעשייתן כלולב מאחר מדאגביה נפק ציה ותי' או דנטולין שלא כדרך גדילתן או מטעם כיון דאכתי יש בהם מנחת נעושים עובר לעשייתן מקרי או משום דבשעת הגביה מתנה שלא לנאת צו עד לאחר הברכה דבהאי גוונא לכ"ע לא יצא דאפילו למ"ד מנחת אין צריכות כוונה אבל היפוך כוונה שלא לנאת לדברי הכל לא יצא וא"כ הכי נמי ודאי דכה"ג עשו אנשי ירושלים הנ"ל ולא תקשה דהוה ליה לתנא לאשמעינן כגון זה דבעיקר הברכה נמי לא השמיענו התנא דין זה ועיין בספרי ח"ג סי' ס"ד.

איברא דאם באנו לדייק בלשון התוספתא כפי הגירסא שהיא לפנינו יכלנא לדייק היפוך דברי הח"ד הנ"ל דז"ל התוספתא אנשי ירושלים נוהגין נכנס לבית הכנסת לולבו צידו וכו' והנה מדאמר נכנס לבית הכנסת ולא אמר הולך לביהכ"נ משמע דעד שנכנס לא היה הלולב צידו אלא מי שהוא אחר הביא לו עד לביהכ"נ וכשנכנס נוטל הלולב וגירסא

והמג"א ס"ק כ"ח כתב וז"ל כ' ד"מ אמרי צירושלמי ספ"ג הניחו על הארץ אסור לטלטלו משמע דס"ל דלאחר גמר מנחת לולב אם הניחו על הארץ אסור שוב לטלטלו וז"ע דהא קי"ל אין מוקצה לחי שבת והאי הו' ראוי דה"ש ועיין סי' של"א סק"ה מ"ש. וצ"ע של"א שם הביא מחלוקת הרי"ו והרמב"ן והמהרי"ל והרש"ל צ"ש"ש והר"א מפראג אי מותר לטלטל סבין לאחר המילה צו"ד סי' רס"ו והעלה להחמיר והביא ראיה מירושלמי הנ"ל והא קושיא דאין מוקצה לחי שבת דמה ז"ל ועיין ט"ו יו"ד הנ"ל גם באו"ח סי' ש"י סק"ג צנקה"כ שחולק אט"ו ז"ל שם מ"מ סיים דאפילו הרמ"א ז"ל לא החיר לטלטלו בחנם ע"ש.

ואגב ראיתי צק"נ פ' כל הכלים סק"כ וסבין של מילה שכתב וז"ל ולאחר המילה בשבת מהרי"ל ומהר"א מפראג אסרים לטלטל ומ"א סימן של"א סק"ה מילא את דבריהם ואני מנאחי ראיתי צירושלמי סוכה פ' לולב הגזול ה"י י"ד להדיא לאיסור דה"ג התם הניחו הלולב בצרף בשבת אחר הנטילה אסור לטלטלו וכו' אף בסבין של מילה כן מן מה דאמר רבי יוחנן דברי רבי יוסי אפילו פירש חוזר על צ"עין שאין מעבדין את המילה הדא אמרה אף בסבין של מילה כן וכו' ע"ש וז"ע שלא הרגיש בדברי המג"א צ"ע תרנ"ב ס"ק כ"ח שהרגיש בדברי ירושלמי אלו והביאם מד"מ.

והא"ר הביא המחלוקת והביא דברי הרמ"א ז"ל וכתב ומיהו בספר תניא ס"ס פ"ה פסק כירושלמי אך כתב דהירושלמי אשאר מינים קאי אבל האחריו מותר ודחק שם ולא הרגיש בדברי השבלי הלקט כנראה למעין שם, ובאמת כי דברי התניא הנ"ל כנראה הם נמי דברי השבלי לקט כידוע דרוצ דבריו לקוחים משבלי הלקט. אמנם לדינא נראה נמי דחוקך להחמיר כירושלמי והתוספתא ע"ש בא"ר וא"כ לכאורה ז"ע שלא ראיתי נוהגין כן אפילו חסידים ואנשי מעשה ואדרבה שמעתי נוהגין ליטול הארבעה מינים כמה פעמים ציום לאחר התפלה לחיוב מנחה ולפי הירושלמי הוא איסור גמור ומאד אשמת אם מנא צוה כבוד גאונו טעם מספיק למנהג העולם שהקילו יותר אפילו מהרמ"א ז"ל וז"ע.

ובהיותי בזה קשה נמי מה שראיתי צביאור הגר"א יו"ד סי' רס"ו סק"ג ד"ה ומותר לטלטל שהשיג ארבינו הרמ"א ז"ל שהחיר לטלטל את האזמל לאחר המילה כדברי רי"ו וכתב עליו דאישתמיטתיה דברי תוספתא וירושלמי מפורש כדברי מהרי"ל והאר"י שם והדברים מתמיהין שלא הרגיש הגאון ז"ל עת כתבו דלא אישתמיט מרבינו הרמ"א הירושלמי ומציאה באו"ח סי' תרנ"ב הנ"ל אלא שנראה ליה לחלוק גם אירושלמי ובחנם השיג הגאון ז"ל ארמ"א וז"ע.

זו מנאחתי ג"כ לרצינו חננאל, אלא שבגמ' הגירסא אדם יוצא מציתו ולולבו צידו הולך לצית הכנסת לולבו צידו וכו' וכן הגיה הגר"א ז"ל בתוספתא.

אבל אפילו לפי גירסא זו אם באנו לדייק הלשון ממש יש לדייק מה שכתב אדם יוצא מציתו ולולבו צידו משמע דכל זמן שהיה מציתו לא היה לולבו צידו אלא דוקא כשיצא מציתו כבר (וציתו שאמר ע"כ כוונתו סוכתו מציתו בחג היינו סוכתו) דאל"כ הכי הוה ליה לומר כך היה מנהגן של אנשי ירושלים אדם יושב מציתו ולולבו צידו יוצא מציתו ולולבו צידו וכו' ומדדייק דוקא איוצא מציתו ולא איושב מציתו משמע דכל זמן שהוא מציתו לא היה נוטלו והנה כל זה אם באנו כל כך לדייק אבל כגון זה אמינא אי דייקנא כולי האי לא גריסנא אבל עכ"פ אין מכאן ראי' לפענ"ד לשיטת האר"י ז"ל.

עוד ראיתי להחסדי דוד שם שכתב דקתני נכנס לגמס וכו' הא קמ"ל דאע"ג דהעוסק במצוה פטור מן המצוה מ"מ היכי דאפשר למיעבד תרווייהו שפיר דמי ולא אמרינן שהיא בכלל אין עושין מצוה מצילות מצילות ע"כ וגם צוה לפענ"ד דבריו ז"ע דאף אי נימא דהדין דין אמת אבל הכא הרי מיירי לאחר שכבר קיים המצוה יוצא מצוה לולב שהרי לפי סדר שחשבו בגמ' חשבו ניחוס אבלים לאחר תפלה וקריאת התורה ונשיאת כפיים וכבר נגמרה מצוה לולב ונענועים לגמרי וממילא אין זה בכלל עוסק במצוה תו דנימא ציה פטור מן המצוה ונדייק משם דהיכי דאפשר לקיים תרווייהו וזה פשוט לפענ"ד אשר דברי החסדי דוד שם ז"ע.

מאד נהניתי מהערותיו הנפלאים בספקת הח"ס אי ערלה וכלאי הכרם הו' מן הנשרפין שהערותי עליו מדברי הרמב"ם המ"א גם תמיהתו על דברי מהר"ם שיק או"ח סי' ר"ח שנעלמה מינייה לפי שעה דברי מרן הח"ס או"ח סי' ק"פ ד"ה שצתי וראיתי ותמיהתו על מהר"ם קליערס ז"ל (מטבצריה) והוא תמיהה קיימת לפענ"ד וכל דבריו שם הם משמחים לב ונפש.

סימן רמד

בענין תפלה בכל לשון

עוד להג"ל

עוד העיר כ"ג לסי' פ"ג בענין תפלה בכל לשון וז"ל לדברי מרן הח"ס ז"ל שבת י"ב ע"ב ד"ה שאין מלאכי השרת ועיינתי שם והאירו עיני ואלף תודות לכ"ג ואילו לא באתי אלא בשביל זה דיינו כי אני צ"ה בעממי פירשתי כן בספרי (שו"ת

ח"צ סי' ע"א) דליצור לעולם אין מתפללין אלא בלשון הקודש ודייקתי כן מדברי הראב"ד וגמ' סוטה הנ"ל כאן ביחיד כאן בציבור ימחול נא לעיני שם וחפשי לי חזר ולא מנאחתי ועמה אפריון נמטייה לכ"ג שהציח לי רב מרנן שפירש כמ"ש בס"ד, ובאמת יש להעיר אשר מרנן בתשו' ח"ס ח"ו סי' פ"ד לא הציח פי' זה. עכ"פ יש לי אילן גדול לתלות עליו.

סימן רמה

בענין מלבוש לולב לאחר שיצא בו

עוד להג"ל

מאוד שמחתי בהערות נפלאות בצדק נאמרות בענין היתר לטלטל לולב לאחר שיצא בו אשר בו נתקשיתי במכתבי הראשון ועיניו הדולחיים משוטטות ככל ומרצין שלום בעולם הבצלי וירושלמי דכ"ו שלא הניח לגמרי והסיח דעתו הימנו מותר לחזור ולטלטלו חוה מה שאמרו הניחו לארץ צביהכ"ג אבל הניחו מציתו והסיח דעתו ממנו שוב אסור לטלטלו. הגם כי לא נעלמה ממנו כי דברי האחרונים צוה דוחק גדול וכמו שגם כ"ג הרגיש צוה אם לא שאינו מוכרח כלל מ"מ כגון דא מנהג ישראל תורה הוא.

וְלֵא אכחד מלהגיד מה דנפל מילתא בלצאי בהנה ודאי היכא דכבר יצא באחרותו וצא איש אחר שלא יצא מותר לטלטלו ולינתו לו במתנה לצאת בו וכמו שאמרו בגמ' סוכה מ"א ע"ב וצירושלמי ופסקא צ"ע ובמקומותינו ובערי פולין ועוד שלא היה להם אחרונים אלא כמה לכל הקהל והיה מוכן לאחרים וממילא לא נאסרו לטלטול בשביל זה, גם מהא מעשה דר"ג שקנה אחריו באלף זוז ונתנו לר"י ור"ע והחזירו לו משמע דמותר לחזור ולקבלו אבל יש לומר דאינו מוכרח דהרי התם ר"ג מתנה על מנת להחזיר נתן להם וכל זמן שלא החזירו לידו לא יצא בהם עדיין וא"כ ע"כ היה צריך לחזור ולקבלו דאל"כ לא היו יוצאין צו והצן. עוד י"ל דהוי בכלל הואיל ואי מקלעי ליה מי שלא צירך חזי ליה ולכן לא נעשה מוקצה לטלטל והירושלמי מיירי במקום שכל אחד יש לו אחריו ואין אחד מצרך בשל חזרו וז"ע. ועיין שאג"א סי' ק"ג ודו"ק היטב.

בינתיים קבלתי לוחות שניות נוספות על הראשונות ובשלהי המכתב העיר מס' עמודי אש שצבית מרן מהרי"ל דיסקין היו חוקעים מציתו כמעט כל היום ולפעמים עד עשר חוקעים עד שעשו התקיעות ישר ופשוט הנראה לפניו, אבל מ"מ אין מזה ראייה לדבריו דודאי כל זמן שהיה מסופק אולי לא יצא בתקיעות הראשונות כה"ג אכתי לא מקרי קיים המצוה ולא גרע ממה דאנן תוקעין כל התקיעות כיון דאנן

הו"ל כלא גמר המצוה ומקיים כל המצוה אבל כשפירש הו"ל גמר מצוה ולא נשתייר רק ענין של הידור ועל זה לא דחינן שבת ובחול חוזר גם על זינין אלו משום הידור ואחי שפיר.

מיהו צעיקר מחלוקת הרמב"ם והטור כבר כתבתי לידידי הגאון ר' אליעזר שך ר"מ דשיבת פוניבז' שליט"א לפ"מ דאמרינן ר"פ הנחנקין צבילוא דרב לא שבק ליה לצריה להוציא קולא דלמא חביל ליה והו"ל שגגת איסור (סנהדרין פ"ד) ופריך א"ה אחר נמי ומשני אחר שגגת לאו בנו שגגת חנק ועיין כ"מ פ"ה מהל' ממרים ד"ה אע"פ ושו"ת ריב"ש סי' תפ"ד ונמק"י סנהדרין הנ"ל בשם הרמב"ן ובספר גשר החיים סי"ג והר"ן שם שהרופא מומחה שטעה אינו שוגג אלא אונס ובאמת ז"ע שהרי קיי"ל דגולה עליו אם טעה ומת, מבואר מיהו דהחובל במקום שאינו מחויב הו"ל בשגגת לאו וא"כ זינין שאינן מעכבין אם רוצה בעצמו לקיים הידור מצוה לא שייך ציה חובל דרוצה לקיומי בנפשיה זה א-לי ואנוהו אבל האב אינו רשאי לחבול בצנו קטן יותר ממנה שהוא עיקר המצוה או בלא פירש אבל משפירש עובר בלאו משום חובל בחצירו ועיין יבמות מ"ז ע"ב ולא הזכירו זינין שאינן מעכבין וכ"ש בקטן ולכן ס"ל להרמב"ם דצין בחול וצין בשבת אינו חוזר בשביל זינין דבשביל הידור זה אינו דוחה לאו דחובל שוב הראה לי תלמיד אחד משיבחנו דכן מבואר בח' ח"ס שבת דף קל"ג ושמתחי כעל כל הון וע"ש שהביא עוד רא"י מס' נחלת יעקב פ' שמות על הפסוק ויהי בדרך צמלון דאפילו קודם מ"ת דלא הי' בהם וחי בהם לא ניתן למשה רשות לסכן הבן במילתו דמשום מצוה דלילה דהאב אין רשאי להכניס הקטן לסכנה וה"נ משום דזה א-לי דלילה לא יחבול הבן.

ובמה שכתב הח"ס ז"ל נתחזקה סברתי צענין מוהלי הזמן שחמתין עור הפריעה שהוא איסור גמור משום חובל בחצירו שלא לצורך שהרי לחתוך עור הפריעה לא זתה תורה והאב או אחר אינו רשאי לחבול בקטן יותר ממנה שהוא עיקר המצוה וכמ"ש להדיא שם וא"כ החותך עור הפריעה הרי הוא בכלל חובל בחצירו שלא במקום מצוה ומייב בחול משום חובל ובשבת משום שגגת סקילה ובמזיד הרי זה חילל שבת.

איברא דעינתי עוד שם בחידושי ח"ס בד"ה אנה עבדא פלגא דמצוה וכו' שהביא מחלוקת הב"י והרמב"א בענין צ' מוהלים בשבת שכתב הרמב"א בשבועה דע"י צ' מוהלים הו"ל שנים שעשו מלאכה ותמנהו עליו וכתב הח"ס ז"ל וז"ל ולפענ"ד דבריו נכונים מכל דל לא מיבעיא אי מקלקל בחצורה פטור ורק משום תקוני גברא וכיון דמל

מסופקין צמקיעה תרועה תקיעה תיקון ר"א לתקוע כמה והכ"נ כיון שעדיין מסופק והוי ספקא דאורייתא ודאי מצי לתקוע כל היום עד שידע צרור בלצנו שינא מצוה ה' לכל הדעות אבל אין מכאן רא"י היכא דלא צריך כלום לתקיעות שמותר עוד לתקוע.

ומחמת רוב הטרדות אקצר כעת ואסיים באהבה ותפלה י"ד שיאריך ימים ושנים ורעננים ויזכה לקבל פני משיח צדקנו במהרה בימינו. ידיד נפשו באמת המכבדו ומוקירו ומשתעשע בדבריו היקרים בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן רמו

בענין הדור למצוה אי דוחה שבת ויו"ט. חלוק בין שבת לחול

א' וישלח התשל"ו בנ"י יצו"א

מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג המפור' וו"ח גר"נ וכו' כש"ת מוה"ר שמואל אלימלך שוירק שליט"א בעמח"ס כרם צבי בראנקס נ"י.

אחדשבת צידידות נאמנה. צדבר אשר הביא ספיקת שו"ת בית הלוי חלק צ' סימן מ"ז צמי שנטול לולב ציו"ט של סוכות ואח"כ נודמן לו אתרוג יותר מהודר אי יש עליו חיוב ליקח היותר נאה משום הידור די"ל אף דאילו היו שניהם לפניו הי' מחויב ליטול המהודר ביותר אבל עכשיו שכבר קיים המצוה אין לאחר המצוה כלום וצמיה יתנאה לפניו יתצרך דלא שייך הידור אלא צמיוה והעלה דלא שייך הידור לאחר קיום המצוה ומיישב צוה מחלוקת הטור והר"מ הוצא צב"י יו"ד סי' רס"ד ד"ה המל דדעת הרמב"ם דאין חוזרין על זינין שאינן מעכבין אפילו בחול ודעת הטור דדוקא בשבת אין חוזרין אבל בחול חוזרין והסביר דהרמב"ם ס"ל דלאחר שגמר המילה אין כאן הידור וחתוכת הצינין לא הוי אלא הידור מצוה ולכן ס"ל דאין חוזרין והטור ס"ל דעל הידור נמי חוזרין או שהטור ס"ל דמצוה מילה הוא מצוה נמשכת על האדם כל ימיו מלבד מעשה המצוה דהמצוה היא שיהא נימול לכן שייך לקיים הידור אפילו כשפירש ורק בחול ולא בשבת. וכת"ר דחה דלא מסתבר לומר דכשפירש מקרי התחלה אחריתא ולכן בשבת אסור לחזור דא"כ בחול נמי נימא דהוי אתחלתא אחריתא ואמאי חוזר.

ולפענ"ד אי משום הא אכתי לאו תצרה הוא דיש לומר דהגם דבחול חוזר ומכל מקום בשבת אינו חוזר דהרי יש כאן חובל בשבת וצעיקר מילה דכתיב וציום השמיני ימול דוחה שבת אבל הידור מצוה דלא כתיב צה וציום השמיני בשבת אינו דוחה שבת אלא כל זמן שלא פירש

אינו עושה אלא כלאח"י והו"ל באחד נמי שלא ע"י חילול והבן צוה.

ובחזור לדין והנה דין הידור לאחר שקיים המצוה לכאורה הי' נראה דתלוי במחלוקת האחרונים צמי שיכול לקיים המצוה מיד כמו שהוא ואם ימתין לאחר זמן יוכל לקיימה מן המוצחר עיין מג"א א"ח סי' כ"ה ס"ק ז' חציבה מצוה בשעתה ולקט יו"ד דף 63 ובש"מ ז"ל הראשון סי' קכ"ז מצנו הגאון ז"ל ותה"ד סי' רס"ט וש"מ עבודת הגרשוני סי' י"צ ובש"מ כת"ס א"ח סי' ק"ג ז"ע שלא הרגיש באלו ואי נימא דחוזר ומקיים ההידור א"כ יכול לקיים עכשיו ובשעה שיוכל להדר יקיים ע"י הידור וי"ל קצת האמנם באמת כי בתשובה אחת הארכתי דיש שני מיני הידור האחד מה שהוא בגוף וחפץ המצוה כגון אחרוג הדר ולולב הדר שההידור הוא בעצם ובגוף המצוה והשנית היבא דההידור מחוץ למצוה ואינו קשור במצוה וכגון הדלקת נרות חנוכה שמהדר מדליק בכל יום נר נוסף על של אהמול הנה ההידור הוא מחוץ להנר החיוב שהוא נר אחד אלא המהדר מוסיף בכל יום נר על של אהמול. ואומר הני דעל מצוה שההידור הוא קשור בגוף המצוה א"כ כיון שכבר קיים המצוה כמו שהוא אז ליכא למימר שילך ויקיים ההידור לאחר כן שהרי ההידור הוא קשור בגוף המצוה וכיון דגוף המצוה א"א לקיים שנית שכבר קיים המצוה שמחויב זה ממילא ההידור נמי אינו יכול לקיים שהרי אינו יכול לקיים ההידור בלי המצוה הקשור זה ולכן באחרוג כיון דההידור הוא בעצם האחרוג וא"א לקיים הדר בלתי האחרוג וכיון דכבר קיים מצוה אחרוג עם שאינו הדר בטל מצוה הדר ומה לו לעשות. אבל היבא דההידור הוא מחוץ המצוה כמו בהדלקת נרות חנוכה הרי בידו להדליק נרות להידור הגם שכבר הדליק הנר שמייב זה שההידור אינו קשור בעצם המצוה כה"ג מצוה לקיים ההידור וממילא אחי שפיר בנר חנוכה שלא הי' לו בשעת הדלקה רק נר אחד ואח"כ הביאו עוד נרות שפיר מדליק ההידור ורק לענין ברכה נחלקו זו אבל באחרוג וכיוצא בו אינו מקיים בשביל ההידור כנלפענ"ד.

ובזה הגני יד"ג דושה"ט וש"ת בלו"ג

במשנה הקמן

ולא פרע כאלו לא מל נמצא הו"ל זה עוקר וזה מניח אלא אפילו מקלקל בחצורה חייב וכל א' עושה חצורה מ"מ הא כבר כתבתי לעיל שאין חבלה מאבות מלאכות אלא שבחבלה נעשות מלאכות לפעמים מפרק ולפעמים גוזז או בונה היינו מתקן גזרתי או צועל בחולה תחלה בשבת וכדומה וכל מלאכה מאלו הנעשות ע"י חצורה חייב אפילו מקלקל והבא במילה ליכא לא מפרק שרריך לרס ברית או גוזז כדי לפנות המקום (כי אינו רריך לדבר הנגוז) ולא בונה ומתקן ולא שום מלאכה אלא"כ גומר מל ופרע ואל"ה ליכא שום מלאכה ובחבלה עצמה ליכא איסור וא"כ הדר הו"ל שנים שעשו מלאכה וכהרמ"א ע"ש.

הנה חידש לן מרן הח"ס ז"ל דהמל על החיתוך גרידא אינו חייב משום חובל בשבת ולא היה מחלל שבת דאורייתא והנה כבר הבאתי בספרי משנה הלכות ח"ו סי' קע"ה דפריעה בצפורן בשבת נמי אין כאן מלאכה דאורייתא אלא כלאחר יד דחבלה זו כלאחר יד הוא שוב מצאתי כן בספר האשכול בנחל אשכול ה"ל מילה (סי' ל"ז אות ח') אהא קושיא דלא ניתנה פריעה לא"א ומנ"ל דדוחה שבת ובס' תורת שבת כ' בפריעה ליכא מחלל דאורייתא כיון שעושה החצורה ציד ולא בכלי ודומה לנטילת שער ציד (שבת ז"ד) והנחל אשכול כתב עליו דטעות הוא ממ"ש ה"ג והשאלמות והאשכול דפריעה דוחה שבת ולפענ"ד אי משום הא אינו קשה כלל די"ל באופן שא"א החירה תורה אבל היבא שאפשר בצפורן יעשה בצפורן ככל מלאכה שאפשר לעשות שלא באיסור ולקיים שניהם דמילה הודחה ולא הותרה גם מה שהקשה עליו שם דפריעה דרכה ציד ותלישת שער דרכה בכלי וכיון שדרכה ציד לא מקרי כלאח"י ג"כ לפענ"ד לא קשה דעצם מלאכת חבלה דרכה בכלי ולא ציד וגם עור הפריעה אם הי' רוצה לתכנה שלא לשם מצוה פריעה הי' חותך בסכין נמצא דלענין חובל הו"ל כלאחר יד ולפ"ז פשוט דהחותך עור הפריעה בסכין מחלל שבת הוא כיון שאפשר בצפורן וא"כ הוספנו צוה כמ"ש הרמ"א בשני מוהלין הו"ל בכלל שנים שעשו לפי שהחובל לא היה מלאכה דאורייתא א"כ ביחיד שעשה נמי החבלה לא הי' דאורייתא רק ע"י הפריעה שמתקן כמ"ש הח"ס ז"ל והנה הפריעה עצמה

שערי המשנה

קובץ ענינים בדרך הלימוד לבני תורה הרוצים לזכות בכתרה של תורה, כמבואר בפנים

סימן רמז

לתועלת תלמידי ישיבות בפרט ולתועלת בני תורה בכלל הננו מדפיסים שנית פה קונטרס שערי המשנה שנדפס לפני כמה שנים, וי"ר שנובה להיות ממוכי הרבים עבנצ"א

הקדמה

ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם תהלתו עומדת לעד. לפי ענינינו נראה לפמ"ש ז"ל שבת (דף ל"א ע"ג) אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו זהו עילל מכריז ר' ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עבד. אמר רב יהודה לא ברא הקב"ה את עולמו אלא כדי שיראו מלפניו שנאמר והאלקים עשה שיראו מלפניו (קהלת ג') ר' סימון ור' אלעזר הוו יתבי חליף ואזיל ר' יעקב בר אחא א"ל חד לחצריה ניקו מקמיה דגבר דחיל חטאין הוא א"ל אידך ניקו מקמיה דגבר בר אוריין הוא א"ל אמנינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא ואמרת לי את בר אוריין הוא (כלומר אתה מיעטת בשבחך, רש"י) וכו' ע"ש.

ביאור הדברים לללימוד התורה צעו דווקא יראת שמים ותהא יראתו קודמת לחכמתו שאז חכמתו מתקיימת וזהו תהלתו עומדת לעד וע"ד שאמרו אבות פ"ג משנה (כ"ג) כל שחכמתו מרבה ממעשיו למה הוא דומה לאילן שענפיו מרבין ושרשיו מועטין והרוח צאה ועוקרתו והפכתו על פניו וכו', אבל כל שמעשיו מרבין מחכמתו למה הוא דומה לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרבין שאפילו כל הרוחות שבעולם צאות ונושבות בו אין מוזין אותו ממקומו וכו' ע"ש.

ומה"מ כתב הרמב"ם פ"ד מהת"ת דאין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון צמעשיו או לתם שמעשיו סתומים אבל מי שהוא צן תרבות רעה אסור ללמדו תורה וע"ז אמרו זכה נעשה לו סם החיים לא זכה נעשה לו סם המוות ומה שאמרו באבות דר"נ פ"ב ה"ט ח"ל העמידו תלמידים הרבה שצ"ש אומרים אל ישנה אדם אלא למי שהוא חכם ועניו וצן אבות ועשיר וצ"ה אומרים לכל אדם ישנה שהרבה פושעים היו צה בישראל ונתקרבו לת"ת ויאלו מהם דדיקים חסידים וכשרים, הני פושעים צ"ל דהו"ל כמו מי

שמעשיו סתומים, וה"פ דלכל אדם כלומר שאין צריך לדקדק אחריו אבל אם ידוע לנו שהוא צן תרבות רעה ודאי אסור ללמדו תורה אפילו לצ"ה.

ונראה דזהו נמי מחלוקת ר"ג (ברכות כ"ח) שהיה ר"ג מכריז כל תלמיד שאינו תוכו כצרו לא יכנס לבית המדרש, ובשעה שהעבירוהו מגדולתו ומניהו לראצ"ע לנשיא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס ואתוספו ארבע מאה ספקלי ותד אמר שבע מאה ספקלי והנה התם פליגי רק אי צעו תוכו כצרו דר"ג הכריז כל שאין תוכו כצרו אל יכנס לביהמ"ד והעמיד שומר על זה (וי"א דהיה עליה הנביא) ורבנן פליגי עליה וסלקוהו לשומר הפתח והעלו אפילו מי שאין תוכו כצרו כלומר שלא דקדו אי היה תוכו כצרו אבל כל שצרו ג"כ לא היה ראוי לכ"ע לא נכנס דבחון היה נראה עכ"פ מעשיו סתומים אבל אם היה רשע צן תרבות רעה דאז גם הצרו שלו כלומר החיצוניות לא היה טוב לכ"ע לא נכנס ח"פ.

והנה זה הרבה פעמים נתבקשתי מתלמידים וגם מראשי ישיבות לכחוב להם הדרך אשר ילכו בה ויזכו לכתרה של תורה ללמוד וללמד, וכבר כתבתי מזה זעיר שם חזיר שם בספרי משנה הלכות ובכמה תשובות ועתה הפזירו צי עוד ונענתי לכחוב קונטרס זה הקטן צענין לימוד התורה אשר לקטתי מספרים וסופרים באיזה דרך ישכון אור של תורה.

וידוע דצמנות לימוד התורה יש שני ענינים, א. לימוד התורה, והשני ידיעת התורה. ומצות לימוד התורה הוא מקרא דוהגית צו יומם ולילה וכמ"כ הרמב"ם והטו"ש"ע צריש ה"ל ת"ת וצמנות זו של לימוד התורה כל מה שלומד הן מקרא או משנה או גמרא הלכות ואגדות מקיים צו מ"ע של והגית צו יומם ולילה ואף שלא יוכל לפסוק הלכה מתוך מקרא או משנה וכמ"כ אגדה אכ"ז יוצא ידי לימוד התורה, ועיין ספר שער החיים שער ד' פ"ו.

ברם, מצות ידיעת התורה צריך לרכוש לו ידיעות בכל חלקי התורה שיהא צקי צה ויהא תלמודו שגור צפיו וכמ"ש ז"ל (קידושין דף ל') ושנתם שיהיו דברי תורה מחודדים צפיק שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר אלא אמור לו מיד שנאמר אמור לחכמה אחותי את ואומר קשרם על לוח לצך וגו' ואומר חזיק שנונים וגו' ופירש"י יהו מחודדים

וידעתי כי לא ינאחי ידי חובתי בצירור הענינים כל זכוכי כי הדברים ארוכים מיני ים ומחמת אריכות הענינים לא רייתי להאריך יותר, מ"מ ממה שלקטתי פה הנני מקוה שימלאו צו התלמידים המשחוקקים לדבר האמת לראות ולהצין דרכי לימוד תורה ה' תמימה. והשי"ת יזכנו להיות ממזכי את הרבים ולהיות מלומדי תורה לשמה ולראות צניס וצני צניס עוסקים בתורה וצמנאות לשמה בלתי לה' לדור.

והיות כי רבים וגם שלמים בקשוני להדפיס גם התשובה שכתבתי זה כבר בענין השגחה פרטית שנוגע ג"כ ללומדי תורה צפרט ולכל צנ"י בכלל אמרתי להדפיס גם את זה ולספחו לקונטרס זה.

דברי העמוס בעבודת ה' אסקופה הנדרסת מפני עם הקודש, המצפה לישועת ה' כהרף עין ומלאה הארץ דעה, החותם ברעדה ובלב ונפש

מנשה הקמזן

שער א

מ"ב למטמנים התשל"ה בני"ו יצו"א

לכבוד ידידי היקר והנעלה הרה"ח הגאון וכו' כש"ת מוה"ר... שליט"א ר"מ דישיבת וכו' בני"ו.

אחדש"ה"מ וש"ת, דצבר שאלתו וצקשתו צדך החינוך לצני השיבה וכי"ל ינהג בצחורים הרואים ללכת לצחי ספר עממים האין וצמה אפשר לעכבס מליך בקאלעדזש כי טענתם שהולכים רק ללמוד אומנות שמנזה ללמוד אומנות.

בתיב (משלי כ"ו ו') חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה. העיד לן שהמע"ה דהמחנך לנער לפי דרכו ינאר באמנותו עד לעת זקנתו ולא יסור ממנה לעולם ויש לתמוה שראינו צעוני"ה הרצה מתלמידי ישיבה שנכנסו צישיבות מג' שנים ולומדים שם עד ט"ז וי"ז שנים ואח"כ לאט לאט עוזבים את התורה שהוא מקור מים חיים לחיוב להם צורות נשצרים לפעמים הוא נכנס לבית ספר עממי קאלעדזש בלע"ז או כיוצא בזה ומתחיל צלילה וגומר ציוס ואח"כ ח"ו עוזב את הכל וע"ד שאמרו (שבת ק"ה ע"ב) כך אומנתו של ינאה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד ע"ז והולך ועובד א"ר אצין מאי קראה לא יהי' כך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר איזהו אל זר שיש בגופו של אדם הוי אומר זה ינר הרע ואנו רואים שרובם היוצאים לצחי ספר אלו צעוני"ה נאצדים משדה התורה והיהדות ורוב מהנשארים אמתו ג"כ אומנתם נלקה צחקר ויתיר וכל ימיהם מלאים צמחצבות ורואים להשוות דעותיהם הכוזבות מצחי ספר אלו עם מה שלמדו מתורתינו הקדושה וכבר כתב הריצ"ש על שני גדולי עולם, וגם צתשו' הרשב"א

צפיך חזור עליהם וצדוק צעומקס שאם ישאלך אדם לא תצטרך לגמגם וכו' אמור לחכמה אחותי את שתהא צקי צה כאחותך שאסורה לך.

גם נכלל בזה היכולת לישא וליתן צמלחמתה של תורה להתחכם ולחדד השכל לפלפל ולעקור הרים ואמרו כתבס על לוח לצך זה יסוד הצקיאות והידיעה חניך שנונים זה הפלפול והחריפות ולהגיע לתכלית ומטרה זו צריך ליגע וללמוד בגמרא ופוסקים דוקא ראשונים ואחרונים טוש"ע לידע כל דיני התורה ומשפטיה על צורין שיהי' לו הלכה צרורה צכ"מ ולידע איך לשמור ולקיים את כל התוה"מ והאיך להוציא דבר מדבר וידמה דבר לדבר האסור והמותר וזהו הנקרא גמ' עיין רמב"ם וטוש"ע צה"ל ת"ת וכל אשר ירצה להתחכם ולהתעסם צמקצועות האלו בצקיאות וחריפות כן יצין וישכיל יותר צידיעת משפטי התורה הלכה למעשה וסוף התכלית הוא להגיע להורות הוראה הלכה למעשה וכמ"ש גדול הלימוד המציא לידי מעשה.

ושמעתי מיראי ה' טוענין כי המנזה של ידיעת התורה להצין ולהשכיל להגיע למדרגת ההוראה ולהורות להלכה למעשה צין דס לדס וצין דין לדין ולהורות הוראה לרבים אינו אלא למי שרונה להורות הוראה לרבים, אולם מי שהוא צודד צמועדו יוכל להיות לומד תורה ועובד ה' ולקיים את כל התורה והמנזה גם שלא ילמוד צהלכה למעשה ואדריצה זה גורם לבטל זמן מלימוד התורה וצאמת כי דבר זה הוא טעות גדול כי א"א לשוס אדם להיות צן תורה וללכת צדרכי ה' ולמלאות המנזה של ידיעת התורה צלי לרכוש לו ידיעות התורה צהלכה למעשה וצריך להרחיק נדוד לחפש אחר רב גדול לצקש תורה מפיו ולקבל ממנו דרכי הלימוד והעיון כי התורה כולה הוא של הקצ"ה וכל העמל שיעמול האדם צה לפסוק איזה הלכה או להצין ולהשכיל צאיזה הלכה הוא רק לידע ולהשכיל להשיג רצון ה' ית"ש כי כל התורה היא חכמתו ית"ש, ועיין צספר אור ישראל להחסיד הגר"י מקאלאנט צסימן כ"ו.

וראייתי להעתיק פה מה דאיתא בצצבות דר"נ פ"ג ה"ו וז"ל ר"מ אומר אם למדת מרב אחד אל תאמר דיי אלא לך אצל חכם ולמוד תורה ואל תלך אצל הכל אלא למי שהוא קרוב לך מתחלה שנאמר (משלי ה') שתה מים מצורך וגוחלים מתוך צאריך חובה היא לאדם שימשש שלשה תלמידי חכמים כגון ר"א ור' יהושע ור"ע שנאמר (משלי ח') אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יוס יוס לשמור מזוחות פתחי אל תקרי דלתותי אלא דלת דלתותי כי אינך יודע (איזה מהם יתקיימו) אם שניהם יתקיימו צידך (הזה או זה) אם שניהם כאחד טובים שנאמר צצוקר זרע את זרעך.

יקרה היא מפנינים מזהב ומפז רב, וכתיב טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף, וכתיב תורת ה' תמימה משיבת נפש, וכתיב לולא תורתך שעשועי או אצדתי צעניי וכתיב נתת שמחה בלבי מאת דגנס ותרושם רבו, וכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב, וכתיב מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי, וכתיב מה נמללו לחיי אמרתך מדבש לפי, וכתיב שש אנכי על אמרתך כמואל שלל רב, הנה מצואר בכתובים טובת התורה ותועלת השיג הגדול המצויאה ללומדיה מנזד עושר ואושר.

ובדרברי חז"ל אמרו תורה סם חיים לכל גופו (עירוזין נ"ד) שנאמר רפאות תהי לשריך ושיקוי לעצמותיך ואמרו חז"ל תורה מגנה ומנלל (סוטה כ"א) ואמרו ז"ל תורה משמרתו מכל רע צנערותו ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו (שלהי קדושין) ואמרו ז"ל העוסק בתורה זלילה מושך עליו חוט של חסד (חגיגה י"ג) ואמרו העוסק בתורה הקב"ה עושה לו חפציו ונכסיו מלליחין (ע"ז י"ט) וכתיב אורך ימים צימינה ובשמאלה עושר וכבוד ואמרו כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה (פ' קנין תורה) ואמרו לא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלכם (ב"מ קט"ז) ובתורה כתיב אם בחקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו' ואכלתם לחמכם לשובע וגו' ועוד ועוד כמה מצרכות והיעדין שהצטייח אוחנו הקב"ה ולמה אין מרגישין הבני תורה את כל זה והרמזים ז"ל כתב אין לך שמחה גדולה מהתרת ספיקות, ואדרבה רואים כמה מבני תורה נופלים בעצבות שלי שמחה כעך יבש נפשו עליו עגומה במקום להיות משיבת נפש.

ולפענ"ד עיקר הגורם לחסרון זה הוא מה שנשתבש סדר הלימוד בכמה מהשיצות צדור הזה ממה שנהגו מאז ומתמיד מימות משה רבינו ועד דורות האחרונים שלפנינו ולכן אין התלמיד מרגיש טעם התורה ואינו מוצא סיפוק נפשי, כעין שתתן האם לטעום להתינוק דבר שאינו רואה בו הטובה, ומלפנים זאת בישראל על סדר הלימוד שיציות גדולות וקטנות היו לומדים עם התלמידים מס' מס' מתחילתו עד סופו והיו עושיין חזרה עד למאה פעמים ואחד והיו עוזרין בחינות על מס' כולה בע"פ עם גמ' ותוס' מילדותם עד כשהגיעו התלמידים ל"ח שנה היו זוכרין כמה מאות דפיס גמ' עם תוס' בע"פ עם כמה מפרשים וגם בש"ע עשו פרי בהלכה למעשה וכל מקום שיצא שמו הולך לפניו כלליחות של פליטון וכמ"ש ז"ל צתענית האי צורבא מדרבנן דמי לפרזולא תותי דקלא כיון דנבט נבט וצוה היו זוכין לכתרה של תורה והיו קונין שם לעצמם ולמשפחתם משמרתו צנערותו מכל רע ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו. כמה מהתלמידים לקחו אותם עשירים גדולים לצנותיהם שהיה להם לכבוד להיות לו בן תורה כזה לתתן. אחרים נעשו רבנים גדולי תורה ועוד גדלו והלליחו ועשו פרי.

האריך צוה. וגם לפעמים יוצאים ועוזרים כל התורה שלי ליכנס לקאלעדוש בטענה שלי מספקת והדבר ז"ע מאחר שהצטייח שהמע"ה שלא יסור ממנה למה באמת הם סרים אף שנתחנך על פי דרכו שיציות וחזרים ממלמדים יר"ש.

והנה פשוט דעיקר הסיבה לזה חסרון הצטחון צה' שהוא הוא הון ומפרנס לכל ומוריש ומעשיר וצידו כח לגדל ולחזק לכל והוא משפיל גאים עדי ארך ומגביה שפלים עדי מרום וכמ"ש חז"ל (קדושין פ"ג) ר"מ אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקי וקלה וצקש רחמים למי שהעושר והנכסים שלו שאין עניות מן האומנות ואין עשירות מן האומנות אלא למי שהעושר שלו שנאמר לי הכסף ולי הזהב נאום ה' והרי אנו רואים כמה עשירים מפורסמים שלא למדו צבתי ספר כלל וכ"ש שלא למדו בקאלעדוש ולעומת זה ראינו אלפים ורצבות מבני הקאלעדוש שקשה להם פרנסתם כקריעת ים סוף עוזדים עצודת פרך יום יום כדי להחיות את נפשם.

ובבר אמר החכם בצפר חובת הלצבות שער הצטחון צפתח השער מעשה צפרוש אחד צתחילת פרישותו ופגע אדם אחד מעו"כ צעיר אשר הלך אליה אמר לו הפרוש כמה אתם צתחילת העורון ומעוט ההצנה צעודתכם לכוזבים א"ל האמגושי ומה אתה עובד א"ל הפרוש אני עובד הצורה היכול ומכלכל האחד המטריף אשר אין כמוהו א"ל האמגושי פעלך סותר את דבריך א"ל הפרוש והאיך א"ל אילו היה מה שאמרת אמת היה מטריפך צעירך כמו שהטריפך הנה ולא היית טורח לצא אל ארך רחוקה כזאת ונפקה טענת הפרוש ושצ לארצו וקבל הפרישות מן העת ההוא ולא יצא מעירו אחר כך ע"ש. והכ"י פשוט דודאי הקב"ה זן ומפרנס לכל ומי שיש לו צטחון צו ולצו צטות צה' צאמונה שלמה יתפלל אליו כמ"ש ר"מ לי הכסף ולי הזהב וצידו להשיע צין רב צין מעט עובד (ומה שאמרו ז"ל מן דביש ליה צהאי מתא ילך למתא אחריתא לא קשה לצעל חובת הלצבות הנ"ל דפרוש לעולם לא ציש ליה ומי שמרגיש דביש ליה ע"כ אין לו הצטחון השלם כצד כידוע דצדיק אמת מקבל הכל צאהבה וממילא לא ציש ליה).

ואמנם מנהג הרופא כצבא אכל החולה לחפש סבות המחלה ואם ילית למצוא הסיבה ולהסירה חסור המחלה מאליה ולכן אוחנו צריכים לחפש דרכים להסיר סיבת המחלה הזו ולאחר שנמצא סיבה אולי נלית להסירה מכל או עכ"פ ככל האפשר צס"ד.

ואשר נלפענ"ד צוה הם כמה סיבות ראשונה צבחור הלומד שיציה 10-15 שנים שיציות ואינו מרגיש טעם מתיקות התורה וע"ד שאמר דהמע"ה טעמו וראו כי טוב ה' דלאחר שיטעמו טעם תורה צריך לראות כי טוב ה' וכתיב

העולם לחפש אחר הפסק ההלכה כפי הצורך, ולעומת זה דארכבה מצטלים את התלמידים הרוצים ללמוד לדעת ההלכה שאינו למדן "דאס איזט נישט קיין לומדות" והוא מעשה יצר דארכבה פלפול שלא להלכה הוא אינו לומדות דהוא פלפול של הצל וגדול הלימוד שמציא לידי מעשה וכל שאינו מציא לידי מעשה אינו לימוד.

[ובם"ח סי' תתרי"א] ההולך לדרך לדרך מרחקים ללמוד תורה וצידו כסף שיוכל ללמוד צ' סדרים ילמוד תחלה מה שנוהגים תדיר ויוכל ללמד לאחרים שאם ילמוד תחלה סדר קדשים ועדיין אינו יודע סדרים שצריכים להם בכל יום כמו שחיתת חולין ושבת וזכרות וכיוצא בהם כי כשילמוד אלו יהיה צלצו כדי ללמד לאחרים ולא יתכן לאותם שלא למדו עדיין מס' הצריכים להם להורות בכל יום שילמוד להם מסכתות שנוהגין לימות המשיח וצמקום שיש מחלוקת במשאל ומתן צריך לעסוק בסדר נזיקין ואפילו כשילמוד שאר סדרים בדרך עכל"ק. ומצואר שקודם ילמוד מסכתות והלכות הנוהגות בזמן הזה ולא הלכות הנוהגות לימות המשיח והוא עדיין לא למד מה שנוגע לו היום וצכל שעה וצכל עת].

ואעתיק לשון רבינו הגדול הטור מה שכתב תוכחת לצניו בלימוד התורה (הוצא לדפוס צדף האחרון מארחות חיים לרבינו הגדול הרא"ש ז"ל ירושלים תשכ"ז) וז"ל והוי זהיר בתלמוד תורה לשמה כדי שתדע המצות ותשמור עמך מן העבירות וכו' והוי זהיר להאריך ולהעמיק ולחפש אחר כל הספרים בדרך פסק ההלכה בדבר הצריך לעולם, ולא תאריך ולא תעמיק בדברי קושיות שלא לצורך, כי אינם עושים רוב בני אדם כי אם לקנות שם מערצב צעלי הגמרא וצכל מסכתא שתלמוד תכתוב מעט צכל מן הפוסקים ומן ההלכות המעורצבות כתוב הכללים כדי שיהיו צידך ואם תספה (תספק) צאחד מהם תמלאם צפעם אחרת וצזה ילאו דצריך לאור ותתקיים תורתך ותזכור שתקרא ותוציא לשון הגמ' צפיק ולא תגמגם בצקריאתה כי חיים הם למוציאיהם ולכל צשרו מרפא למוציאיהם צפה עכל"ק.

והנה כתב רבינו הגדול הטור ז"ל שדרך לימוד התורה הוא להעמיק ולהאריך בספרים בדרך פסק הלכה וגם זה צדבר הצריך לעולם והזהיר את צניו שלא להאריך ושללא להעמיק בדברי קושיות שלא לצורך כי אינם עושים רוב בני אדם כי אם לקנות שם מערצב צעלי הגמרא, וצאמת כי עיין צדברי הגמ' שלחו מתם סיני עדיף דהכל צריכין למרי דחטי אלא דהתם העוקר הרים נמי על דרך הלכה הי' לומד אלא שלא הי' כ"כ צקי כהמרי דחיטא וזה הי' דרך כל רבותינו הראשונים כגון הרמב"ם ז"ל שעזב את כל הקושיות וליקט את כל ההלכות מכל הש"ס והרי"ף והרא"ש והטור והקודמים

לא כן עתה שנשתצב סדר הלימוד ואין לומדים עם הצחורים אלא מעט מועד איזה דפים חמשה עשר או עשרים לזמן עם איזה קושיות ופלפולים וכל זמן מתחילים מסכתא אחרתא ולא עוצרין ולא עושין חזרה על המסכת וצתנאים ז"ל כתבו אינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים למאה פעמים ואחת ור"פ שנה לתלמידו ד' מאות פעמים וצכמה מקומות מצינו תנא מנייה ארבעין זמנין והי' דומה ליה כמונח צקופסא וצפחות מזה לא הי' דומה כמונח צקופסא וגם למדו להלכה למעשה וינא מהפעולה והלימוד הלכה למעשה מסקנת הענינים וזה צתנאים אמוראים מלאכי מעלה לא הספיקו לעצמם שלא לעבור עכ"פ ארבעים פעמים. וצזה ממילא נשתצב המנהג צכמה ישיבות שלומדים סדר אחד לצקיאיות כלומר שלומדים הרבה גמרא עם רש"י אצל אין חוזרין עליה וזה פשוט שאינו צקיאיות אלא ציטול זמן שמיד שלמדו נשכח ממנו ולא עוד אלא שאח"כ קשה ללמדו לו כלל וע"ד שאמרו קשה עתיקתי מחדתא והכא כיון שעוצר עליו הו"ל עתיקתי וקשה לו ללמוד. וגם כי אין לומדים אותו אלא כעין קורא צתהלים ואינו מוצא צו טעם כלל.

והגם שלמד איזה דפים גמרא עם איזה קושיות עם פלפולים מ"מ כיון שלא למד כל המסכת לכל הפחות הרי הוא אצלו כספר סתום וחתום ואינו מספיק להחיות את נפשו וכ"ש לשמחו ולזה אמר דהמע"ה תורת ה' תמימה משיבת נפש כלומר כשהתורה תמימה אז היא משיבת נפש אצל מה שלומד איזה דפים ממסכת זו ואיזה דפים ממסכת אחרתא אין זה מספיק להשיב נפשו. ואדרכה הוא עצב ויגון שלאחר ט"ו שנים וכיוצא צו שלמד לא וזה לדעת אפילו איזה מסכתות וכ"ש שלא גמר כל הש"ס ומתי יגיע לגמור כל הש"ס עם הש"ע ושאר מפרשים ועי"ז נופל צבעצבות והולך מדחי אל דחי עד שמתליט צעצמו שהוא אינו ראוי לישב וללמוד ולהיות מנושאי דגל התורה וממילא הולך ומחליפה צצרתה צצדה בלימודי קאלעדזש וכיוצא צזה ח"ו.

ושמעתי שהגאון הנדיק מוה"ר אלי' לאפיאן זלה"ה אמר מפי קדשו של הגה"ק צעל חפץ חיים וזה"ה עם איזט אי' עולה שאין כמותו דאס אי' ישיבה צחור לאזט אי' ישיבה אין ער ווייס נישט קלאר קיין צווי סדרים גמרא מיט תוס' וואס קוועטשט מען אזוי עכל"ה.

שנית מה שנשתצב מאדו הוא מה שאפילו צאותו המעט שלומדים מתעמקים צאיזה קושיות שלא לצורך ומפלפלים צהם צחקירות וחקירות שונות שאין להם שום שייכות להלכה למעשה ולפשט הגמ' אלא משום דרוש ותצלה הזמן, ותפסו התפל לעיקר והעיקר לתפל, שעוצים להעמיק צענינים הנוגעים הלכה למעשה צדבר הצריך לעולם לו ולכל

והצאים אחריהם צעלי השו"ע הצ"י והרמ"א והט"ז והש"ך הצ"ח והלבוש הפמ"ג הגר"א ז"ל הח"ס ועוד, כולם זי"ע זה היה דרכם למו כידוע ומפורסם לכל.

יובבר הבאתי מגמ' קידושין ל"ג ע"ב ר' אלעי ור' יעקב בר זבדי הווי יתבי חליף ואזיל ר' שמעון בר אבא וקמו מקמיה אמר להו (על שקמו מפניו) חדא דאתון חכימי ואנא חזר ועוד כלום תורה עומדת מפני לומדיה ופרש"י תורה עומדת מפני לומדיה צתמיה לפי שעסוקים בדבר הלכה היו קרי להו לדידהו תורה עזמנה ולדידיה קרי לומדיה ומצואר דהלמוד ועוסק בדבר הלכה מקרי תורה עזמנה ע"ש.

ובגמ' סוטה כ"א ויש זכות תולה ג' שנים מה אור מגין לעולם אף תורה מגינה לעולם ואומר דההלכה תנחה אותך זה עוה"ז בשכבך תשמור עליך זו מיתה והקילות היא תשיחך לעתיד לזא משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה ומתיירא מן הקולאים ומן הפחמים ומן הצרקנים ומחיה רעה ומן הליסטים ואינו יודע באיזה דרך מהלך נודמנה לו אצוקה של אור ניצל מן הקולאים ומן הפחמים ומן הצרקנים ועדיין מתירא מחיה רעה ומן הליסטים ואינו יודע באיזה דרך מהלך הגיע לפרשת דרכים ניצל מכולם וכו' מאי פרשת דרכים אמר רב חסדא זה ת"ח ויום המיתה כו' מר זוטרא אמר זה ת"ח דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא ופרש"י דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא וה"ק עלה עמוד השחר ניצל מן החיה רעה וזה לתורה ניצול מינה"ר ומן החטא ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך אם יזכה שיסייעוהו מן השמים להתקבל דבריו צין חבריו להורות כהלכה וכמשפט הגיע לפרשת דרכים כלומר וזה לכך ניצול מכולם עכ"ל. ומצואר דכשזכה לזא לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא אז הוא דניצול מכל והוא שחבריו מקבלין דבריו להורות כהלכה וכמשפט ועיין תוס' שם מצואר מיהו דהעיקר הלימוד שמעתתא אליבא דהלכתא].

שער ב

והנה כבר כתבתי בכמה מקומות שיעקר הלימוד לתלמיד שיצליח בלימודו הוא שילמוד הרבה תורה גמרא רש"י ותוס' רא"ש ור"ן ומהרש"א ויחזור עליהם הרבה פעמים כפי האפשר ובכל יום ויום יוסיף על מה שלמד אתמול ובגמ' (קידושין ל' ע"א) רבי חייא בר אבא אשכחיה לריב"ל דשדי דיקנא ארישיה וקא ממטי ליה לינוקא לבי כנישתא א"ל מאי כולי האי א"ל מי זוטרא מאי דכתיב והודעתם לבנין וסמוך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב מכאן ואילך ר' חייא בר"א לא טעים אומנא עד דמקרי לינוקא ומוספיה פירש"י עד דמקרי לינוקא ומוספיה מהדר ליה מה שקרא

אתמול ומלמד עוד פסוק יותר ע"כ הנה מצואר הסדר הלימוד שילמוד בכל יום תורה ולמחר יהדר על כל מה שלמד מאתמול ויוסיף בכל יום ויום על מה שלמד אתמול ולא יעבור עליו יום צלי תוספות לימוד. וכלל גדול הוא לכל מי שרוצה לזכות בכתרה של תורה ולהיות נמנה צין הת"ח ללמוד כל התורה ואע"ג דלא ידע כולהו טעמי וכמ"ש בגמרא (שבת ס"ג) א"ר כהנא כד הוינא בר תמני סרי שנין והוה גמירנא ליה לכוליה הש"ס ולא הוה ידענא דאין מקרא יונא מידי פשוטו עד השתא מאי קמ"ל דליגמר אינש והדר ליסבר ע"כ.

ופירש"י ליגמר אינש שמעתתא מרביה ואע"ג דלא ידע לכולהו טעמיה והדר ליסבר טעמיה דהא קשה ליה לרז כהנא ולא הוה ידע להאי טעמא ותלמודיה הוה קים ל' מדהוה בר תמני סרי ע"כ. ובגמ' (ברכות ס"ג וע"ז י"ט) ואמר רבא לעולם ילמוד אדם תורה ואח"כ יהגה שנאמר בתורת ה' והדר ובתורתו יהגה ואמר רבא לעולם ליגרס אדם ואף על גב דמשכח ואע"ג דלא ידע מאי קאמר ופירש"י ואח"כ יהגה יעיין בתלמודו לדמות מילתא למילתא ולהקשות ולתרך ובראשונה לא יעשה כן שמא יבטל והרב לא ימצא לו כל שעה ועוד לאחר ששנה הרבה הוא מתיישב בתלמודו ומתרך לעזמו דבר הקשה והכ"כ אמרינן דהרואה הסכת ושמע הוה ואח"כ כתת ומייתי לה דרבא התם ע"כ.

ובגמרא סנהדרין מ"ב כי בתחבולות תעשה מלחמה אר"א צ"ח אר"א אר"י צמי אחת מוצא מלחמתה של תורה צמי שיש צידו חבילות חבילות של משנה קרי רב יוסף אנפשיה ורב תצואות צכח שור ופירש"י מלחמתה של תורה הוראותיה ולעמוד על צוריה ועל עיקרה לא צאדם המפולפל ומחודד ובעל סברה ולא למד משניות וברייתות הרבה כי מהיכן יתגלה הסוד אלא בצעלי משניות הרבה שאם ינטרך לו טעם בכאן ילמדנו מתוך משנה אחת או אם יקשה לו דבר על דבר יצין מתוך משניות הרבה שצידו הא מני פלוני הוא ששמעיהו במקום אחר אומר כך עכ"ל.ק.

הנה למדנו דלא תמצא מלחמתה של תורה ואי אפשר לעמוד על צוריה של תורה מתוך פלפול וחדוד אלא מתוך לימוד הרבה משנה וגמ' ופוסקים וכ"ש שלא יעמוד על הוראות התורה אלא מתוך לימוד הרבה חבילות חבילות משניות וברייתות ואף שאינו מצין כ"כ אין זה מוגרע צעעת הלימוד כי אם לא עמד על צוריו במקום הזה יצין הדבר בלימודו הצא אחריו ואם לא נתגלה הסוד צפעס הראשונה יצין הענין שיחזור עליו שנית.

ורבינו הגדול תנא חלקי צדורות האחרונים מרן הגר"א ז"ל צפי' על משלי (קאפ. ו') עה"פ תכין בקיץ לחמה פי' דהכונה שצימי הנעורים נריך לאגור הרבה תורה

והם הם עמודי החוץ אשר עליהם קוצצו הלימוד לומד בכל יום דבר חדש וחוזר עליה הרבה פעמים ומוסיף ולומד וכן בכל יום יום עד שידע כל התורה כולה.

[ועיין מהרש"א ז"ל ל"ג העוסקים במקרא וכו' הדר דרש להו' הו' רץ למשנה כי הלימוד של הקטנים הוא במרוצה כדאמרינן פ' נערה כל המכניס את בנו פחות מבן ו' חזריו רצין אחריו להיות פקחין כמותו בתורה ואינן מגיעין למעלתו וכן הוא גם לימוד הנערות שהוא יותר במרוצה מלימוד הזקנה וכו' גם הלימוד בעצמו הוא אז במרוצה וכו' ע"ש ולכן אמר הו' רץ שהלימוד יהיה במרוצה ע"ש וגמ' תענית ח' ע"א שר"ל למד ארבעים פעמים משניות ואח"כ נכנס ללמוד גמרא אלל ר' יוחנן ע"ש וזרש"י.

ועיין סוכה כ"ח ע"ב אוכל ושותה ומטייל בסוכה ופריך איני והאמר רבא מקרא ומתנא דמטללתא ותנווי לבר ממטללתא ומשני ל"ק הא דמגרס הא דבעיני כי הא דרבא בר חמא כי הו' קיימי מקמיה דרב חסדא מרהטי בגמ' בהדי הדדי והדר מעייני דבבבא ועיין רש"י הא למיגרס כלומר תרי גוונא שינון הו' למיגרס גמרא הצרורה לו כבר והיינו שמעתא לריך סוכה והיינו משכן וכו' מצוה מרהיטת דסוגית הגמ' היו מרהטים כלומר למדו צמיהרות כדי לידע הגמ' בעל פה הגמ' בעל פה ואח"כ הוא דמעייני בה. ולשון רבינו החת"ס יו"ד סי' קנ"ה והיות הוא בעל תורה לפי מכתבך יוסף אומן הרבה בתורה ללמוד איזה דפיס מש"ס בכל יום ולחזור עליו מצלי פלפול הנהוג רק להכניסו לקיום ע"כ. וכן הציא בכתר רא"ש זשם רבינו הגר"א ללמוד כמה דפיס גמרא בכל יום ע"ש.

ובם' שצט מוסר פרוק כ"ז בא"ד ו"ל כשתרצה ללמוד תתורה בחר לך מקום שפל קורות וכו' ואני הכותב מעיד עלי שמים וארץ שרוב מה שחנני ה' לחדש בתורה וכו' היה במקומות שפלים ועל הארץ ובתוך אנשים עניים נכונים שפלים ונמוכי רוח וכו' ודע באמת שיותר יוכל האדם ללמוד ולהרבות תורה עם אנשים ת"ח ונמוכי רוח אעפ"י שאינם יודעים כ"כ ממה שיוכל ללמוד עם חכמים מחוכמים וכו' ע"ש.]

שער ג

גם לריך לדעת שא"א בתחילת לימודו ללמוד כל המפרשים צבת אחת ואדרבה אם ילמוד מפרשים הרבה צבת אחת בשעות שונות יתבלבל הדעת ולא יוכל לצוא לעמק השווה ולכן יותר טוב שבעת התחלת לימוד הש"ס שלא לעיין בכל המפרשים אפילו ראשונים בפעם ראשונה אלא בפעם הראשונה

ואח"כ ליסבור להצין כל דבר על צוריו שאי אפשר להצין אף דבר אחד אם אינו יודע הרבה דברי תורה ע"ש והם ממש דברי רש"י ע"ז הנ"ל דכשלומד צימי הנעורים לריך ללמוד הרבה אף שאינו יודע לסבור הכל על צוריו וככה יעשה צימי הנעורים עד שירכוש לו ידיעות רבות בתורה.

ובספר א"ח כתר ראש אות מ"ט זשם רבינו הגר"א ח"ל, וזה לא מתלמידיו לחזור סדר מועד ה' דפין ולכה"פ ג' דפין בכל יום שני פעמים הגמ', וח' פעמים הרא"ש ואח"כ פנים השו"ע שיהי' בקי בע"פ ולא לעכוצא ללמוד כל התוס' והאחרונים, והלומד פוסק בלא גמ' אומרים ההמון שזה כדגים בלא פלפול ורבינו אמר כפלפולין בלא דגים עכ"ל.

ובמעשה רב אות ס' כי רבינו הגר"א ח"ל, ללמוד אחר התפלה תיקף ג' שעות בלי הפסק ללמוד רב אלפס בכל יום ולחזור היטב ספרי מוסר כמה פעמים בכל יום, ללמוד מקרא ואגדות ומדרשות, ללמוד גמ' ז' דפין בכל יום עם פירש"י ולחזור היטב, ללמוד שו"ע אר"ח ולחזור היטב בכל יום ויום ללמוד מסכתא על פה ע"ש.

ובספר אצן שלמה פ"ח אות ז' (לימוד התורה) כתב עוד ח"ל: מתחילה לריך למלא כריסו מקרא משנה ואף על פי שאינו יודע לפרש המתניחין ילמד כולו גמרא בצלי וירושלמי תוספתא מכלתא ספרא ספרי וכל הברייתות ואחר כך לעסוק בפלפול חזרים וזהו הדרה של תורה אצל המשנה סדר הלימוד, שלומד תחילה לידע איך לפלפל ואינו יודע משנה אחת כזרתה יאבד גם מקצת התורה ששמע בנערותו, עכ"ל ק.

ומיידו בכדי לצא לידיעת התורה לריך לחזור הרבה על מה שלמד והכי אמר רבא בר רב סחורה אמר רב הונא (ע"ז י"ט) מאי דכתיב (משלי י"ג) הון מהבל ימעט וקובץ על יד תרבה אם עושה אדם תורתו חזילות חזילות מתמעט ואם קובץ על יד ירבה אמר רבא ידעי רבנן להא מילתא ועברי עלה אמר רב נחמן בר יצחק אנא עבדיה וקיים צדי ע"כ ופירש"י חזילות דגריס הרבה יחד אינו יכול לחזור עליו פעמים רבות ומשכח כי אחא רב דימי אמר משל לאדם שצד ציפורין ואם משצר כנפיה של ראשונה כולם מתקיימות צידו ואם לאו אין מתקיימות צידו משצר כנפיה פירש"י שלא תצרח ע"כ.

מבואר דאופן שתשאר אללו התורה הוא שיחזור עליה פעמים רבות ועי"ז יצליח בלימודו ועיין פסקים ע"ז ומגילה ז' תאנא מיניה ארבעין זמנין ועיין רמב"ם הל' ת"ת ויו"ד סי' רמ"ו, עכ"פ הם שני יסודות והעיקרים אשר עליהם נבנה לימוד התורה, ליגרוס הרבה ולחזור עליו הרבה

היה גמרינן ליה לכולה תלמודא ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא מאי קמ"ל דלגרס אינש והדר ליסברא פירש"י וכו' מזה מוכח דליגמר אינש תחילה הרבה ואח"כ יתרגל צעיון ואשרי מי שיבחר יוצא ידי שניהם ונהג כפי מה שראיתי נוהגין הרבה חכמים שלמים דהיינו שלומדים בכל יום תלמוד משני מסכתות אחת לומדים זה הרבה במרוצה צלי עיון גדול ואח"כ מסכת אחת לומדים זה מעט וצעיון ופלוכל וחדוד עכל"ק.

עו"ש ומכל מאורות העליונים כלולה מנאחתי כי ט"ו דרכים צריכים לעסק התורה. הדרך הא' שיהיה הלימוד עם חכם גדול וצחצרת חברים חשובים וארו"ל חרב אל הצדים אלו תלמידי חכמים שעוסקים בתורה צד צדד ר"ל ציחיד. הדרך הב' שיהיה עיון בספרים שחזרום גדולי חכמי ישראל שדבריהם רצי הכללות עם הקצור ולא יושגח לתצורי רצוי הדברים כאילן רב העלים ומעט הפרי. הדרך הג' שיכוין האדם למה שיקרא וישנה לדעת הפירושים והמכוון המאמרים. הדרך הד' שיכוין תמיד לעשות סימנים למה שיקרא וישנה או ילמוד. הדרך הו' שיעין ויקרא תמיד בקצון אחד ולא היום בקצון אחד ומחר בזולתו צאותו הענין. הדרך וו' שיעין תמיד בספרים יופי הכתיבה ויופי הקשירה ויהיה מקום העיון יפה הצנין. הדרך זז' שיהיה העסק בתורה בקול והדיבור המוחש שישמע מה שמוציא פיו ולא במשאי ובקול נמוך כאוב מארץ אצל בהנעת כלי הדיבור כולם וכל כחות הגוף וכתב הרמב"ם כל המשמיע קולו בשעת תלמודו תלמודו מתקיים והקורא בלחש צמורה שוכח. הדרך חח' שיהיה תלמוד בשעיור צין במקרא צין במשנה ולזה תמצא ספרי המשנה הקדומים כתובים עם הניקוד והטעמים. הדרך טט' שיהיו הספרים מכתובה אשורית. הדרך יי' שיהיו הספרים מכתובה גסה ולא דקה. הדרך ייא' שילמד זולתו. הדרך ייב' שיהיו תלמידים ותלמוד צווה ונחת וציטוב הדעת וצמתינות ולא יהיה אדם נמהר בעסק התורה. הדרך ייג' שיהיה העסק בתורה לשמה להשלים רצון האל ולהתקרב אליו. הדרך ייד' שייחד ויקצע זמן מוגבל לעסק התורה יפנה צו מחשבתו מכל עסק ומחשבה זולתה. הדרך ייז' להתפלל לאל שיתן לו חכמה וצינה וזכירה טובה. אלה הם דרכי ה' שרים ילכו צם עכ"ל מספר עבודת הקודש.

ג צריך לסדר לתלמוד בהלכה טור וצ"י ושו"ע א"ח טו"ז וש"ך ושאר גדולי האחרונים בכל יום ויום קציעות גמור וילמוד למשל בכל יום טור וצ"י לערך שעה או שעתיים כפי הזמן ועל זה ילמוד אח"כ המחבר והרמ"א על הטור עם קצת מפרשים וג"כ יעבור עליו בחזרה בכל יום ולמחר יעבור עליו ויוסיף לקח מן החדש וכמו שכתבתי לעיל הכל לכה"פ

ילמוד למשל גמרא רש"י ותוס' רא"ש ומהרש"א וכיוצא צו ולא יבטל זמן הרבה צעיונים שאינם נוגעים לעצמם הפשט, אלא ילמוד היום ויחזור עליו ולמחר יחזור עליו עוד כמה פעמים, ויוסיף עליו מן החדש וכמ"ש רש"י מהדר לו מה שקרא אתמול ומלמדו עוד פסוק יותר וככה יתמיד צלימודו יום יום ואם צרכהו ה' צזכרון טוב ויוכל לחזור עד שידע בעל פה טוב מאד מאד ויעיל לו הרבה וככה ימשיך עד שילמוד כל הש"ס ויהי צקי צכל או רוב הש"ס עכ"פ.

והיות כי צריך לחדד גם שכלו וללמוד לעין גם מזה אל תנח ידך לגמרי אלא ילמוד לערך חצי דף גמרא בכל יום צעיון וצטומק כפי האפשרי ויחזור עליו הרבה עד שיהיה שגור צפיו ויהיו שניהם טובים שהלימוד צלי חזרה הו כזרע ואינו קוצר ולכן יראה לכה"פ ללמוד בכל יום דף אחד גמרא או יותר מעט כפי יכלתו בכל יום ויום ויעבור עליו לכה"פ עד ד' פעמים או יותר ויוסיף דף אחד חדשות וצאופן כזה יעשה גם עם החצי הדף או כיוצא צזה שילמוד לעיון התורה. ואם יעשה כן יראה שלמד יותר ממאה דפים בזמן גמ' תוס' ועיקרי הראשונים ואם ימשיך ככה צמשך ג' או ד' שנים יהיה צקי צרוצ הש"ס ויתן לו סיפוק נפש שעלתה לו ללמוד כל כך צג' שנים וממילא אז ימשיך בהתמדה לעלות ממדרגה ומדרגה ולא יראה שוב להחליף התורה שלמדה ורכש לו צעד לימודי חול או שום דבר בעולם כי יקרה היא מפניינים מזה צ ומפז רב.

ו"ל השלה"ק מסכ' שצועות איתא צמס' צרכות דף ל"ח ר' חייא כל תלתין יומין מהדר תלמודיה קמיה דר' יוחנן רציה וז"ל התוס' לאו דווקא כל תלמודא אלא כל מה שיהיה לומר כל שלשים יום היה חוזר הכל לפניו ציום שלשים ואחד עו"ש הרוצה ללמוד ושיתקיים צידו יוצא הדבר צפיו כדגרכינן צמס' עירוצין פרק כ"ד מעצרון דף נ"ד צרורי' אשכחיה להווא תלמידא דהוה גריס בלחישא צטשא ציה ואמרת ליה לאו הכי כתיב ערוכה צכל ושמורה אס ערוכה צרמ"ח איצרים שצאדם שמורה צלב ואם לאו אינה שמורה צלב וכו' ר' זירא אמר מהכא שמתה לאיש צמענה פיו וגו' אימתי שמתה לאיש צזמן שהוא מענה פיו וכו' ומי שרצונו ללמוד יחזור תמיד לימודו ויצין ויזכור וכו' ר"ל הוה מסדר מתניתי מ' זימנין כנגד מ' יום שנתנה צה תורה ועייל קמיה דר"י ר"א צר אהצב מסדר מתניתי כ"ד זימנין כנגד תורה צציאים וכתוצים ועייל לקמיה דרצב ואם אינו חוזר צתלמודו ישכחנו וכו' ומי שרגיל צחזרת לימודו יהיו דצרי תורה משוננין צפיו ומזומן להשיב לכל שואל וכו' ואמר רב ליגרס אינש והדר ליסברא וכו' וכן איתא צמס' שצת פ' צמה אשה אמר רב כהנא כד הוינא צר תמני סרי שנין

פשיטא שלא לעשות כן. וכן עתה רוב הלומדים מודים בעצמן שאין לומדים כהוגן ויודעים שאינם לומדים דרך הישר כי מרוב טורח הפטפופים שהם מפטפופים הם מתבטלים לגמרי ולא ישיגו ללמוד לא תורה ולא נביאים וכתובים ולא אגדות ולא מדרשים ולא שום חכמה מחמת רוב תחבולות שלהם. ועיין בספר אור החיים להגאון מוה"ר יוסף יעבץ הקדמון שעל זה אצדה גלות ספרד ע"ש. הו"ד בס' מכתב הראשון.

והנה רבים טוענים כי אין זמן לכל זה ללמוד זיום אחד כל כך הרבה אבל באמת הדבר זה הוא טעות ומעשה יצר הוא או בכלל עלולות ועתה אתן לך בני קצת משל כשתקום בבוקר בשעה 5.00 או 5.30 ותלמוד שתי שעות עד 7.30 ואח"כ תתפלל שחרית עם ארוחת בוקר עד תשע ומתשע עד 1.00 או 1.30 תלמוד גמרא עם מפרשים מ-1.30 עד 2.00 ארוחת נהרים מ-2.00 עד 3.00 תלמוד איזה קיצור בהלכות לידע האיך להתנהג מ-3.00 עד 7.00 בערב תלמוד שיעור שני בגמ' עם מפרשים מ-7.00 ועד 8.00 ארוחת ערב ומנחה ומעריב (או שתתפלל מנחה מיד אחר ארוחת נהרים) מ-8.00 עד 10.00 תלמוד קצת בספרי מוסר וחזרה בשו"ע ובשאר עניינים מ-10.00 תלך לישן ולנוח לעבודת הצורה להשי"ת שמו ולקום בבוקר ולעורר השחר וכשתעשה כן תראה שיש לך זמן הרבה יותר ממה שחשבת רק שצריך לשמור על הזמנים צדיקנות גמורה כמוזן כל ערום יעשה צדעת ויסדר כפי תוכן נפשו לאחד יותר טוב ללמוד בבוקר גפ"ת ואח"כ טור עם שו"ע והשני להיפוך וגם יש זמנים שיותר נוח ליה ללמוד בזה הכל כפי תוכן נפשו להוסיף ולגרוע על הסדרים הנ"ל אבל לשמור וללמוד כל הזמן הנ"ל ולפיי"ז יוכל גם לישן כי אז יהיה יותר זלול צדעת ללמוד וזה צדוק ומנוסה, ודאי מי שיכול להוסיף על השעות מזה אשרי חלקו כי לא כתבתי זה אלא לתלמיד ציוני שלא יפחת ללמוד מזה הזמן ואם יעשה כן אני ערב לו שאי"ה בזמן קצר יתעלה בתורה וציראת ה' טהורה לשם ולתפארת.

שער ד

ובעיקר דרך הלימוד בזמן הזה ומה שנשפזש מדרך הלימוד צדורות הקודמים לא הי' זה הדרך צישיבות כלל לא בליטא ולא בפולין ולא באונגארן טשעכיע ובשאר מקומות ודכירנא כד הוינא טליא ויקתי מים על ידי מו"ר הגה"ק מרן יוסף אלימלך כהנא הי"ד למדנו בכל שבוע 6 דפים גמרא עם מפרשים ש"ע א"ח עם מג"א ויו"ד עם ט"ו וש"ך ועוד והיה נסיון בכל שבוע על כל הישעורים שלמדו ובסוף הזמן עשו חזרה על כל מה שלמדו בכל הזמן והיו ממש משימים לילות כימים אז לעבור הכל לערך שלשים יום או חמש שבועות

ד' פעמים לעבור בכל דבר וכל המרצה הרי זה משוּבַח וגם ילמוד קצת ספרי מוסר ואיזה קיצור לידע הלכות הנוגעות בכל יום עד שילמוד כל השו"ע מן המקור וצטוח אני שאם ינהוג כן ישלח צלימודו יותר מן המשוער.

והנה ספר ארוחת נדיקים בשער המורה, ויש ראיות גדולות צדורות מכמה מקומות בתלמוד שהיו כולם רגילין בתורה ולכל אחד היה לו סכום מנין כך וכך פרקים ליום כשהיה טרודים ביום אז היו פורשין צלילה וכל ל' יום היו חוזרים תלמודם וצוה הענין היו לומדים גם כן צדפת עד שהגיעו למעלות רבות לידעה גדולה ולא הוצרכו לספרי פוסקים כי היו יודעים המצות מתוך התלמוד והתוס'. וכן בארץ צדפת היו עוסקים בעסק גדול וזמן רב והיו יושבים במקום אחד ללמוד כל התלמוד והיה חוזרים תמיד ולא פסקה תורה מפייהם והיו עושים כמו מעשים הראשונים כדאמרין ליגמר אינש אע"ג דלא ידע מאי קאמר ואמר' מעיקרא ליגמר אינש והדר ליסבר וכל זה אינש עושים עתה כי כל אחד רוצה ללמוד תוס' וכל חידושים וחידושי דחידושים קודם שידע צורת התלמוד א"כ איך ילחמו כיון שעושה להיפך מה שאמרו חכמי התלמוד כי כל מה שנאמר בתלמוד הכל אמת ואין להשיב עליו או לשנותו ולא להוסיף ולא לגרוע וכו'. ואם היו לומדים בקציעות יום וילילה אז היו לומדים והיו בקיאים בתלמוד והיו מתאזים ללמוד כי היה להם להצין בקל והיה אדם צא ללמוד לעולם נים ולא נים תיר ולא תיר והיו מוסיפין בכך יראת שמים שלימה וגם היו מתרבים התלמידים והיו עוסקים תמיד. אבל עתה מרוב טורח השמועות נעשית עליהם ההלכה כמשא כבד ולא יכלו עוד להציט צה ומתוך כך עוסקים בשיגעון וצלינות מצלצלין ומצטלין ועוסקים צמיני תחבולות ואין להם יראת שמים. ואמרו צוקרא רצא נכשל אדם צעצירה אחת ונתחייב מיתה לשמים מה יעשה ויחיה אם היה רגיל לקרוא דף אחד יקרא צ' דפיין או לשנות פרק פעם אחת ישנה פעמים או ללמוד פרק אחד ילמוד צ' פרקים אלמא רוב גירסא עיקר כ"א היה הפלפול עיקר לצעוק ולהרים קול חצי יום צדיבור אי' אז היה לנו לומר אם מתחילה היה רגיל להקשות קושיא אחת יקשה צ' קושיות. וצפ' האיז מקדש אמריין כשמת ר"מ אמר ר' יהודה אל יכנסו תלמידי ר"מ לכאן מפני שקנתריים הם וכל זה שלא היו רוצים להתצטל מגירסתן כי ר"מ היה חריף ולא עמדו צביריו על סוף דעתו. והא דאמר צפרק צמה מדליקין אמר רצא צשעה שמכניסין אדם לדין שואלין אותו נשאת ונתת צאמונה פלפלת צחכמה משמע שצריך אדם לפלפל זה לימוד הגמרא שמקשינן משניות על צרייתות ומתריינין להו אי נמי ע"י עסק והגיון צתורה נתן דעתו לרקדק ומולא טעמו, אבל לישב כל היום לפטפט

ישיבת מיר בירושלים

ב"ה, כ"ז ניסן תשל"ה

הנני צוה להעיר ולעורר את אחינו בני הישיבות היקרים הי"ו כי עיקר גדול הוא ידיעה בגמ' רש"י ותוס' במסכתות שלמות כל כמה שאפשר וצלי למעט בחשיבות של העיון בעומקה של הלכה - עיקר גדול הוא לדעת המסכתא הנ"ל, כי מצלי יסוד זה אין קיום לכל עיון ועמל בעומק הסוגיות.

ולצורך ידיעה זו מוכרח לחזור כמ"פ על הגמפ"ת, דבלאה"כ ראשון ראשון נשכת, וכשדעו היטב את הגמפ"ת יצליחו בע"ה צעיונם ועמלם, חידושי תורתם יהיו נכונים ומאירים.

לבן לצד מעיונם בעומק הסוגיות, מהנכון לקצוע סדרים ללמוד גמפ"ת צהירות, ולהשתדל לחזור עליהם כמ"פ ועי"ז יתגדלו בע"ה להיות למאורות צישראל.

הכותב וחותם לכבוד התורה ולומדיה
חיים שמואלוביץ

משה חברוני, ראש הישיבה דיישיבת חברון כנ"י
בעיה"ק ירושלים תובב"א

ב"ה, ירושלים כ"ח בניסן תשל"ה

לכל בני הישיבות היקרים העמלים ויגיעים בתורה ד'
עליהם יהיו.

באנו צוה לעורר דבר דרך הלימוד בזמן האחרון שנשתבש מאד ונשתרש הטעות, שלומדים שני סדרים, סדר א' הנקרא עיון וסדר ב' הנקרא בקיאות. ובאמת שני הסדרים הם לא בסדר, העיון לאו עיון הוא והבקיאות לא בקיאות.

אחרי שצסדר העיון לומדים כעשרה דפים בזמן או פחות, היינו כעשרים דף בשנה.

ואין זו הדרך שדרכו כל הדורות צישיבות ועל זה נאמר אילו דייקין כולי האי לא תנין. ולא כך תנו רבנן, וסדר הבקיאות לומדים ולא חוזרים ואין צלימוד זה שום בקיאות.

אלא הדרך הנכונה באמת ללמוד שני סדרים באופן אחד, היינו צעיון, והיון הוא מה שלומדים צעיון דלילה ולא עיון בכל האחרונים. לומדים רש"י צעיון רצ ותוס' ועוד קצת ראשונים צעיון, וצריך ללמוד כל יום דף אחד לפחות, וציוס ששי ושצת לחזור כמה פעמים, ואם לומדים סדר א' צעיון ושני לבקיאות צריך להתחיל מתחילת המסכת הן העיון והן הבקיאות, אלא צעיון צריך ללמוד עמוד אחד צערך כל יום, וסדר ב' ללמוד עוד עמוד ולחזור פעמים אחדות על המקום ואח"כ לחזור צין משנה למשנה וצין פרק לפרק וכו'.

וגם דצרתי עם יד"י הגאון הגדול זקן ראשי ישיבה מוה"ר יעקב קאמינעצקי ועם יד"י הגאון הגדול רשכבה"ג מוה"ר משה פיינשטיין שליט"א ואמרו שזה הדרך נשתבש פה רק בזמן האחרון והגאון ר' אלחנן וואסערמאן זצ"ל הגיד שיעור בכל יום דף גמרא ותוס', זאת אומרת 6-7 דפים לשבוע ולזה גדלו והצליחו ועשו פרי ומאז סרו מזה הדרך צעלי כשרון מוניחים את התורה כי ממילא אין עולין למעלות התורה, שוב ינא לאור קול קורא מידידי שרי התורה מארצינו הקדושה שהכריזו על זה ולפי שהוא כמעט אות באות ממנה שאני מצטער על זה יותר מעשרים שנים אעתיק דצריהם ככתבם וכלשונם (ועיין גם צספרי משנה הלכות חלק ה' סימן קע"ז צצריכות) והשומע יקח לקח טוב.

קריאה קדושה

מאת מרנן ראשי הישיבות שליט"א

אלעזר מנחם מן שך, קרית הישיבה, בני ברק

ב"ה, יום ב' כ"ו בניסן תשל"ה

לכל בני הישיבות היקרים שיחיו, שלומכון יסגא לעלם.

באנו צוה דצבר סדר הלימוד צזומן האחרון ראינו שנשתבש אצל בני הישיבות שכל כך לומדים כמות מועטה, צזומן אחד לומדים כעשרים דפים פחות או יותר קצת, וצאנו לעורר אתכם שלא זו הדרך לעלי צלימוד וגם מאז ומתמיד לא למדו כך ומתוך זה אחר שעבר עליו הזמן, אינו מוצא סיפוק נפשי רואה שאין צידו כלום, כי הלא דצרי תורה ענייס צמקום אחד ועשירים צמקו"א. וצלי ידיעות אי אפשר להגיע לשום דרגא צלימוד, ומאז ומתמיד הי' תופס מקום עיקרי החזרה, שהיו חוזרים כמה פעמים על כל מס' ומס' ומתוך זה נתקיימה צידו, ולא כך היום שאין חוזרים כלום, ואין להשלות עצמו שמעיניס צהראשונים ועוד ספרים, שאחרי כל זה אין סיבה ללמוד כמות כל כך מועטה.

ולו דעתנו שעל כל אחד ואחד ללמוד לכהפ"ת דף גמ' בכל יום, ולעיין צספרי הראשונים וצספרי האחרונים המפורסמים, ולחזור על לימוד כל אחד כפי שקובע לעצמו אם אחר כל פרק או שני פרקים, או אחר גמר המסכת, וצוה ימנא סיפוק אחרי שעבר הזמן ויודע מסכת, וצומן השני יודע עוד מסכת, וכן הלאה עד שיהיה צקי צסדר או שני סדרים, וזה יתן לו עידוד להמשיך עוד ועוד, ואל להתאמן לחדש חידושים, כי הכל מעצמו יבא.

כל זאת מצאנו לנחוץ לעורר, למען חיזוק התורה.

ולכבוד התורה אנחנו חותמים

אלעזר מנחם מן שך

יחנוך את הנער ע"פ הדרך אשר מנהגו וטבעו ללכת צה לחשבו והשגתו שכבר יקבל מוסר כאשר יוגדל הנה יומשך שלא יוכל להסירו אחר זה מהדרך הרעה וגם לא יסור ממנו מעצמו וגם צעת זקנתו ע"כ פי' בלשון אס כלומר תחנכו לנער על פי דרכו לא תוכל להסירו מדרך הרע עוד וישאר במנהגו וטבעו ודרכו הרע ולא יסור ממנו מעצמו וגם לעת זקנתו ישאר כמו שהיה על דרך הרעה.

ואשר נראה צוה להתורה תלמדנו דרך החינוך והוא שנער קטן דרכו למשך אחר תאות לבו מה שהוא ערב לו לפי שעה ודעתו קצרה להצין ולהשכיל ולראות על העמיד כמאמר החכם איזהו חכם הרואה את הנולד ונער קטן עדיין לא עמד על חכמתו ולכן צריך האב להדריכו למה שטוב לו באמת לפי שהאב רואה את הנולד ואם לפעמים גם האב אינו רואה את הנולד ולא הגיע לבחינת חכם לראות הטוב האמיתי ולכן מוסרו לת"ח כגון רב או ראש ישיבה שילמדהו החכמה ויביאהו ויכשירהו לטוב העמיד האמיתי כי רחמי האב על בנו.

אבל היות ודעת הנער הוא קלוש וקצר ההשגה אינו רואה לקבל החינוך ולכן צריך לחנכו לפי דרכו והצנתו ולמשל לחינוך נותנים לו ממתקים ומשחקים ואחרים שהוא אוהבם בטבעו ואומרים לו שאם יעשה הטוב הוא יקבל הממתקים ואם ילמוד תורה ויקיים מצוות יהי' לו הרבה סוכריות ויקבל משחקים טובים. וכשיגדל קצת ולא ימשך עוד טבעו אחר הממתקים הקטנים יפתוהו בדברים אחרים וכשיהי' כבר בן דעת קצת ויתחיל בלימוד יתן לו פרסים שאם ילמוד משניות בע"פ יקבל פרס על זה ולעולם משתדל עמו לחנכו יותר ויותר ולפתותו ע"י דברים גשמיים מה שערצ לו לפי שעה עבור לימוד תורה ומצוות וקיומם. וזה שאמר הכתוב חנוך לנער ע"פ דרכו היינו לפי דרכו תחנכו שאם תקום על תינוק בתקיפות וביד רמה ובמכות רחם לא יתקבלו דבריך עליו אבל אם תבא עליו לפי דרכו אז תלית לחנכו בתורה ומצוות.

ודבר זה מתורת משה למדנו דכתיב אס בחקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם ונתתי גשמיכם צעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו והשיג לכם דיש את צביר וצביר ישיג את זרע ואכלתם לחמכם לשובע הרי שיעדה התורה גשמיות בשביל קיום המצוות והגם שהקשה הרמב"ם דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא מי' זה דאין זה שכר מצוה אלא שיוכלו לקיים המצוות והוא בגדר הנ"ל וכתיב והי' עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם ושמר ה' אלקיך לך את הצריית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך ואתה וצריך פרי בטןך ופרי אדמתך וגו' וצפ' ראה אנכי נתן לפניכם היום צריכה וקללה וצתוכחה ואם לא תשמעו ולא תעשו והלכתי עמכם בחמת קרי ועגוש יעגש ועוד הרבה בתורה.

ואם בלימוד צעיון מתקשים באיזה ענין לא לעמוד על זה ימים ושבעות אלא מעיינים היטב במחשבה עמוקה וצעיון ראשונים ולומדים הלכה אף שנשאר קשה.

ובאופן כזה אפשר ללמוד היטב מסכת בזמן אחד ולהצין ולהשכיל ולעלות מעלה מעלה בתורה כמו בזמן הקודם ודורות הקודמים וצריכים לדעת שמה שחסר בצקיות חסר גם בהצנת הדברים, כי תורה עניה במקום זה ועשירה במקום אחר ואי אפשר לבנות שום יסוד בלי צקיות.

ואם ילמדו בדרך הנ"ל יקויים בכל אחד יגעת ומנאת, ויתגדלו בתורה בעה"ת כמו בזמן הקודם ודורות הקודמים.

הכו"ח למען כבוד התורה והעמלים בה
משה חברוני

שער ה

ומעתה נבא ונשובה למעלה והנה הטובות שרואה בהם האדם מלימוד התורה הם משני פנים האחד רוחני והשני גשמי, וחלק הרוחני גם כן מתחלק לשני פנים האחד לעולם הבא והשני בעולם הזה ועל דבר שאנו מתפללין בתפלת רב כשמזכרים החודש חיים של עושר וכבוד, ושיהי' למדן ויכבדוהו, וכשיבא לביתו מן הישיבה מלא וגדוש בתורה ויראת ה' טהורה יתכבד בפני בני אדם וחציריו ואציו ואמו מתגאים בו ושכניו מתקנאים בו וצהוריו אשריהם שזה ילדו ואשריהם שזה גדלו ושם שמים מתאהב על ידו וכשרואה כן מוסיף ללמוד בהתמדה גם צביתו וכשחציריו רואים מתקנאים בקנאת סופרים ותרצה חכמה שגם הם רואים להיות כמוהו כשרואים כמה הוא נתעלה במעלות התורה ונתהפך לאיש אחר ונמצא שם שמים מתקדש על ידו והוא מואל סיפוק נפש בתורתו.

והטובות הגשמיות שרואה האדם שע"י לימוד יזכה להיות לו פרנסה טובה והגם שאמרו ז"ל ולא קרדוס לחפור צה מ"מ כבר האריכו בו רבותינו ז"ל דבזמנינו אנו שא"א לקיים שניהם מותר ליהנות ואי"ה בסמוך נאריך צוה צכ"ד, דאדרבה כה"ג הלומד כדי שיוכל לפרנס עצמו וצ"ב מקרי תורה לשמה.

ומתחילה נדייק עוד דיוק עמוס לפענ"ד בדברי שלמה המלך שכתב חנוך לנער על פי דרכו יש להצין דברי החכם וחדותיו שאמר לחנכו על פי דרכו של הנער ואדרבה אס יחנכו לפי דרכו הלא לפתח חטאת רובץ ויגדל פרא אדם כדכתיב הפרא אדם יולד והי"ל חנוך לנער ע"פ דרכי התורה או ע"פ דרכינו או חנוך לנער לפי דרכיך שהוא המחנך אותו בדרך ה' וראיתי לרלב"ג שפי' באמת וז"ל אשר

וזה לשון הרמב"ם צפיהמ"ש (סנהדרין פ"י משנה דכל ישראל צד"ה וכת חמישית) ואתה המעיין בספר זה תבין זה המשל שאני ממשל לך ואז תבין לךך ותשמע דברי בכל זה שים צדעתך כי נער קטן הציאוהו אלל המלמד ללמדו תורה וזהו הטוב הגדול לו לענין מה שישיג מן השלמות אלא שהוא מעוט שני וחולשת שכלו אינו מבין מעלת אורו הטוב ולא מה שיגעהו צשצילו מן השלמות ולפיכך ההכרח ינטרך המלמד שהוא יותר שלם ממנו שיזרו אורו על הלמוד צדברים שהם אהוצים אללו לקטנות שני ויאמר לו קרא ואתן לך אגזים או תאנים ואתן לך מעט דבש וצוה הוא קורא ומשתדל לא לעגס הקריאה לפי שאינו יודע מעלתה אלא כדי שיתנו לו אורו המאכל ואכילת אורן המגדים אללו יקר צעיניו מן הקריאה וטוב הרבה בלא ספק ולפיכך חושב הלימוד עמל ויגיעה והוא עמל צו כדי שיגיע לו צאותו עמל התכלית האהוב אללו והוא אגוז אחד או חמיכת דבש וכשיגדל ויחזיק שכלו ויקל צעיניו אורו הדבר שהיה אללו נכבד מלפנים וחזר לאהוב זולתו זרזו אורו ויעורר תאותו צאותו דבר החמוד לו ויאמר לו מלמדו קרא ואקח לך מנעלין יפים או צגדים חמודים וצוה ישתדל לקרא לא לעגס הלימוד אלא לאותו המלבוש והצבד ההוא נכבד צעיניו מן התורה והוא אללו תכלית קריאתו וכאשר יהי שלם צשכלו ויתצוה צעיניו זה הדבר ג"כ ישים נפשו למה שהוא גדול מזה ואז יאמר לו רבו למוד פרשה זו או פרק זה ואתן לך דינר אחד או צ' דינרין וצכך הוא קורא ומשתדל ליקח אורו הממון ואורו הממון אללו נכבד מן הלימוד לפי שתכלית הלימוד אללו שיקח הזהב שהצטיחוהו צו וכשיהיה דעתו גדול ונקלה צעיניו זה השיעור וידע שזה דבר נקל יתאוה למה שהוא נכבד מזה ויאמר לו רבו למוד כדי שתהי ראש ודיין ויכבדוך צני אדם ויקומו מפניך כגון פלוני ופלוני והוא קורא ומשתדל כדי להשיג מעלה זו ותהי התכלית אללו הכבוד שיכבדו אורו צני אדם וינשאוהו וישצו אורו וכל זה מגונה ואמנס למעוט שכל אדם שישים תכלית החכמה דבר אחר זולתי החכמה ויאמר לאיזה דבר נלמד אלא כדי ששיג צו זה הכבוד וזה הוללות על האמת ועל למוד צוה אומרים חכמים שלא לשמה כלומר שיעשה המצות וילמוד וישתדל צתורה לא לאותו הדבר צעצמו אלא צשציל דבר אחר והזהירו חכמים על זה (אצות פ"ד מ"ה) לא תעשה עטרה להתגדל צה ולא קרדוס לחפור צו והס רומזין למה שצארתי לך שאין לשום תכלית החכמה לא לקבל כבוד מצני אדם ולא להרויח ממון ולא יתעסק צתורת השי"ת להתפרנס צה ולא תהיה אללו תכלת לימוד החכמה אלא לדעת אורתה בלבד וכן אין תכלית האמת אלא שידע שהוא אמת והתורה אמת ותכלית ידיעתה לעשותה ואסור לאדם השלם שיאמר כשאעשה אלה המצות שהם המדות טובות ואתרחק מן העצירות שהן המדות

ובנביאים יהושע א' ו' חזק ואמץ כי אתה תנחיל את העם וזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם לתת להם רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות ככל התורה אשר נוך משה עבדי אל תסור ממנו ימין ושמאל וגו' לא ימוש ספר התורה הזה מפיק והגית צו יומס ולילה למען תשמור לעשות ככל הכתוב צו כי אז תלליח את דרכיך ואז תשכיל וצכתוצים יקרה היא מפנינים ומוהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת נופים. וצחו"ל אורך ימים צימינה וצשמאלה עושר וכבוד ופרין וצימינה עושר וכבוד ליכא ומשני כ"ש עושר וכבוד וצמשנה עוד (אצות פ"ו) כל הלומד תורה לשמה וצכה לדברים הרבה וכו' וצמשנה פאה אללו דברים שאין להם שיעור הפאה והצבורים וכו' אללו דברים שאדם אוכל פירותיהם צעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הצא ועוד אמר רבי יונתן כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר ועוד אס אין קמת אין תורה וצמשנה כך היא דרכה של תורה פת צמלח תאכל ומיס צמשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי נער תחיה וצתורה אתה עמל אס אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך צעולם הזה וטוב לך לעולם הצא. ועוד הרבה והרבה מקומות אשר התורה וחז"ל יעדו לנו טובות צעוה"ז עבור לימוד התורה וקיום המצות וצק"ש והי' אס שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אחכם היום וגו' ונתתי מטר ארצכם צעתו יורה ומלקוש ואספת דגןך ותרשך וינהרך ונתתי עשב צשדך לצהמתך ואכלת ושצעת וגו'. וכעין פ' זה כתב החוצת הלצבות.

ובמה שאמרו צמשנה (אצות) אנטייגנוס איש סוכו קיבל משמעון הצדיק אל תהיו כעצדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס אלא היו כעצדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס וכו' הכוונה היא על צעלי דעת שלימה שהגיעו והכירו האמת השלם אז ודאי אין נכון לשמש את הרב על מנת לקבל פרס והוא מדת חסידים ואנשי מעשה צני עליה שהמה מועטים וע"ד רמז אמרתי מה שאמרו צגמ' שצת ק"צ מצילין סל מלא פירות וכו' ואומר לאחרים צוואו והצילו לכם ואס היו פקחין עושין עמו חשבון לאחר השצת וצגמ' חשבון מאי עבדתה מהפקרא קצו אמר רב חסדא מידת חסידות שנו כאן ופרין חסידי אגרי דצצת שקלי אלא אמר רבא הכא צירה שמים עסקינן בלא ניחא ליה דליתאני מאחרים וצחנס נמי לא ניחא ליה דלטרח וכו' ופירש"י חסידי אגרא דצצתא נטלי אס חסידים הס יס להס לוותר משלהס דחסיד לא מקרי אלא א"כ מוותר משלו ויר"ש אינו מוותר משלו וצחנס לא ניחא ליה דלטרח והכ"נ י"ל לענין ה' דאנטייגנוס דיר"ש לא ניחא דלטרח ולא יקבל פרס וחסידים משמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס כן נראה צדרך רמז. עכ"פ לסתס צני אדם אדרבה התורה הצטיחה שבר על מצות ומע"ט וצמעשר אדרבה אמרו צחנוני מותר אפילו לנסות.

הרעות שזוה השי"ת שלא לעשותה מה הגמול שאקבל על זה לפי שזה כמו מה שיאמר הנער כשאני קורא זה מה יתנו לי והם אומרים לו דבר פלוני לפי כשאנו רואים מיעוט שכלו שאינו מצין זה השיעור והוא מבקש לתכלית תכלית אחרת אנו משיצין לו כסבלותו כמו שנאמר ענה כסיל כאולתו וכו' ואמנם ר"ל בזה שיאמין באמת לעצם האמת וזהו הענין שקוראין אותו עובד מאהבה ואמרו ז"ל במנחותיו חפץ מאוד אמר ר' אלעזר במנחותיו ולא בשכר מנחותיו וכמה היא מצוורת וכו' וגדול מזה מה שאמרו בספרי שמה תאמר הריני לומד תורה בשביל שיהי עשיר בשביל שאקרא רב בשביל שאקבל שכר לעוה"צ ת"ל לאהבה את ה' אלקיך כל שאתם עושים לא תעשו אלא מאהבה והנה התבאר לך זה הענין ונתבאר שהיא כוונת התורה וכו' וזו היא מעלת אברהם אבינו ע"ה וכו'.

וְלִפִּי שידעו חכמים ז"ל שזה הענין קשה עד מאוד ואין כל אדם משיג אותו ואם השיגו אינו מסכים בו בתחילת הענין ואינו סובר שתהא אמונה צרורה לפי שהאדם אינו עושה מעשה אלא כדי שתגיע לו ממנו תועלת או שתקור ממנו פסידא ואם אינו כן יהיה אצלו אותה מעשה הכל וריק היאך יאמר לבעל תורה עשה אלה המעשים ולא תעשה אותם לא לירא מעונש מהשי"ת ולא להנחיל שכר טוב זה דבר קשה עד מאוד לפי שאין כל בני אדם משיגים האמת עד שיהיו כמו א"ל ע"ה ולכן התירו להמון כדי שיתישבו על אמונתם לעשות המצוה לתקות שכר ולהנור מן העצירות מיראת עונש ומזרזין אותם על זה ומחזקים כוונתם עד ששיגי המשיג יודע האמת ודרך השלם מה הוא כמו שעושים בנער בשעת הלימוד כמו שהבאתי המשל והאשימו לאנטיגנוס איש סוכו בבארו להמון מה שבאר ואמרו בזה הזהרו בדברים כמו שנתבאר באצות (פ"א מי"א) ואין ההמון מפסידין מכל וכל בעשותם המצוות מיראת העונש ותקוות השכר אלא שהם בלתי שלמים ואולם זה טוב להם עד שיהיה להם כח והשתדלות בעשיית התורה ומוה יתעוררו לדעת האמת ויחזרו עובדים מאהבה וזה הוא מה שאמרו ז"ל (ב"ב ט"ו) לעולם יעסקו אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה עכ"ל"ק, ע"ש. העתקתי כמעט כל דבריו כי הם קילורין לנו לעינים.

ומעתה פשוט דהסיבה הוא שכל הבתי ספר שלהם מבטיחים לתלמידיהם כל מיני עוה"ז ומפרסמים שתיכף בצאתם מהאזינווערסיטא יקבלו יקבלו משרה עם פרס גדול של חמש עשרה אלף דאללאר לשנה וכיוצא בו ועוד ועוד זה הוא העיקר היצו"ר שלוחם עם הבן ישיבה ועם הוריו ולעומת זה הישיבה או ראש הישיבה מבטיחו שיהי" ת"ח יהי" בן עוה"צ והגם שודאי אמת הוא שדידן הוא גדול משלהם וכמ"ש רז"ל יפה שעה [אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל

חיי עולם הזה וא"כ אפילו יהי' לו כל חיי העוה"ז שאפשר אפ"ה רק שעה אחת בעוה"צ יפה מכל זה וכ"ש חי נצחי שיהי' לו בעוה"צ מיהו דבר זה אפשר להסביר לבעלי דעת מי שבצר מלא כרכו בש"ס ופוסקים ויר"ש וכמ"ש לעיל אבל לזעירי התלמידים קטני המוחות שרוצים לזנות להם בית ולחיות כדרך כל הארץ ולנהוג בזמנהגי דרך ארץ על פי התורה קשה להשביעם רק עם העולם הבא וללחוס נגד הזרם ואין כאן זה לעומת זה וכמעט ניטלה הבחירה ובתורה כתיב ראה אנכי נותן לפניכם היום צרכה וקללה וכתיב ובחרת בחיים והנה הבחירה הוא כשיש שני דברים שוים אז יש כאן בחירה או דבר אחר שהוא נראה שוה לו מן השני אבל כששני הדברים אינם בגדר זה לעומת זה אז ניטלה הבחירה וע"ד זה אמרו באב שהאכילהו לזנו והסקהו והלצישו והושיצוהו צין הזונות מה יעשה הבן שלא יחטא כלומר שניטל ממנו הבחירה וכיון שיוצא וטועם טעם החטא משכתו ואינו יכול לנתק ממנו כמ"ש שאני מינות דמשכי.

וּבְצִיּוֹנְךָ בגדולי עולם שאחר שנמשכו אחר תענוגי העולם הזה שכחו כל התורה כולה עיין שבת קמ"ז אמר רבי חלבו חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת קיפחו עשרת השבטים מישראל רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם אימשיך בתרייהו איעקר תלמודיה כי הדר אתא קם למקרי בספרא בעא למיקרי החודש הזה לכם אמר החרש היה לזם בעו רבנן רחמי עליה והדרי תלמודיה והיינו דתנן ר' נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבא אחר כך שהצריך יקיימוהו בידך ואל צינתך אל תישען ועיין רש"י שם דעשרת השבטים היו בעלי הנאה ועסקים צדק ולא היו עוסקים בתורה ויאלו לתרבות רעה וראצ"ע איקלע לפרוגייתא ודיומסת ואימשיך אחר היין והרחי"ה ונעקר תלמודו ושכחו עד שלא הכיר האותיות וקרא במקום החדש החרש ובמקום הזה היה ובמקום לזם לזם ולכן אמר הוי גולה למקום תורה שאל תשב אלא צין ת"ח ובמקום ת"ח ואל תאמר חכם גדול אני וזכרן ולא אשכחנה ע"ש.

אשר לכן נלפענ"ד כדי להלכית נגד הזרם החיזוני של העולם הזה צריך להסביר להבן ישיבה שלא פחות הוא מבן הקאלעדזש ח"ו ואדרבה עולה הוא במעלות לא מייביא ברוחניות אלא בענין פרנסה נמי שהרי התורה העידה לנו אם בחקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם וזרכת ה' היא תעשיר והתורה מיעדת אשריך וטוב לך אשרך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא וישנם בעלי בתים עשירים גדולים שהם בני תורה למי שאינו ראוי להיות תורתו אומנתו וישנם ראשי ישיבות שזכו להיות בכלל הבהן הגדול מאחיו בתורה ובעושר תורה וגדולה במקום אחד וכן מנהלי הישיבות ומגדי שיעור ומשגיחים שב"ה כהיום הם בעלי פרנסה והכל בלי קאלעדזש

ועל טהרת הקודש נושאי דגלה של תורה יש עמיד גדול לצעלי כשרונות להיות צין ממשיכי השלשלת הזהב ללמד את בני יהודה קשת מלחמתה של תורה ויחשב עם אותם שהתחילו ממש קבל תורה מקיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וכו' וכו'.

שער ו

אמנם יש עוד דבר שצריך להעיר לראשי ומנהלי הישיבות והוא שראשי הישיבות עליהם לדאוג לכל התלמידים ולהבחין ביניהם צעלי הכשרונות הראויים להיות גדולי התורה וידריכו אותם על דרך הזה ולהסביר להם ולהכשירם להיותם הראשי הישיבות והמנהיגים לדורות העתידים ללמוד וללמד והתלמידים שהראשי ישיבות מכירין בהם שאינן צעלי כשרון ואין להם חשק להשאר וללמוד תורה ולעשות תורתם אומנתם ע"פ דרך התורה והיו מתומכין דאור' ושכרם מרובה כמו ללומדי התורה יבשירו אותם לעסוק במסחר ולהיותם קובעים עתים לתורה ויעסקו במסחר ועל ראשי הישיבות לדאוג לאלו כמו לצעלי הכשרונות ושימלאו פרנסות במסחר או במלאכה ע"פ התורה.

ודבר זה למדנו מתנא אלקי (פסחים ק"ג) שאמר לו רב לאיצו צריה טרחי כך בשמעתתא ולא מסתייע מילתא תא אגמך מילי דעלמא, אדחלא אכרעיך וצינך וצין פי' צעוד שהחול על רגלך כשצאת מן הדרך מכור מה שהצאת כדי שתחזור ותקנה ותציל כל מילי וצין ותחטרט צר מחמרת דצין ולא תחריט וכו' ע"ש. הא לן רבינו הגדול מלמדנו שהי' לו צין שלא אסתיע מילתא ולא הלליח בלימודו למדו מילי דעלמא והיינו סחורה שיהא סותר והרי דפשוט דרב רבה שצנו זה יהי' ת"ח וראש ישיבה או רב אצל כיון שראה שלא אסתיע מילתא להיות תורתו אומנתו למדו סחורה והגם כי פשוט נמי דהי' יכול לעשות צנו זה איזה דרדקי מלמד או כיוצא בזה אמנם ראה שלא ילליח לא הוא ולא התלמידים בזה טוב לו שיצא במסחר והיה צעה"צ צ"ת לפי יכלתו ויר"ש והי' מתומכי דאורייתא ויקבל שכר כששכר וצולון.

ובגמ' ברכות ל"ה ע"ב נחלקו רבי ישמעאל ורשב"י רבי ישמעאל אומר הנהג זה מנהג דרך ארץ ר"ש אומר אפשר אדם חורש צשעת חרישה חורע צשעת זריעה וקולר צשעת קצירה ודש צשעת דישה חורה צשעת הרוח תורה מה תהא עליה אלא צומן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנאמר ועמדו זרים ורעו לאנכם וצומן שאין עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמם ואמר אב"י הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה צידם הרבה עשו כר"י ועלתה צידם. והנה מדאמר הרבה עשו הכי והרבה עשו הכי

משמע דלא איפסק הלכתא דעבד כמר עבד דעבד כמר עבד דאל"כ האיך אמר הרבה עשו והרבה עשו הא הלכה כמר או כמר והעושה כהשני עובר על ההלכה והפשוט כי ודאי א"א לכל העולם קודם ציאת המשיח להיותם תורתם אומנתם ולכן קאמר הרבה עשו כן והרבה עשו כן ועיין ח' מהרש"א וצמקום אחר פירשתי הא דר' נהוראי אומר אין אני מלמד את בני אלא תורה והלא חז"ל אמרו חייב ללמדו אומנות ואטו פליג על זה אמנם נראה דהחילוק מי שבאמת מוכשר ללמוד תורה הוי החיוב ללמדו תורה ולהכשירו שיהיה תורתו אומנתו ולמי שאינו מוכשר לא ולכן אמר אין אני מלמד את בני אלא תורה היינו שצני מוכשר ליה וי"ל שוב מצאתי כעין זה בצספר קובץ מאמרים.

ובגמ' חולין אמר ר' שמעון צן לקיש אומה זו כנפן נמשלה ומורות שבה אלו צעלי צמים אשכולות שבה אלו תלמידי חכמים עלין שבה אלו עמי הארץ קנוקנות שבה אלו ריקנים שבישראל והיינו דשלאו מתם ליציעי רחמים איתכליא על עליא דאילמלא עליא לא מתקיימין איתכליא ופירש"י אומה זו נמשלה כנפן מה הזמורה הזו מוציאה לולצין ועצים ופרי והוא עיקר הגפן כך צעלי צמים גומלי חסד ומחויקים ידי עניים ומפזרים ממונס למלכות צשציל אחיהם ומתקיימים על ידם עלין שצגפן סובלין הרוח ומגינים על האשכולות שלא יכס שרצ ושמש ורוחות כך עמי הארץ חורשין חורעין וקולרין מה שת"ח אוכלין ופשוט דהא והא צעי.

והגם כי ודאי הי' מן הראוי שכל ישראל יעסקו בתורה אמנם כבר כתב הרמב"ן ז"ל בצאגרת השני' חז"ל צמרעה השלוס תנהלו את האלן וצנאות אהבה תרצינו עדה ועוד ראוי לכם להזהיר צנחת את הכל להניח העסק מכל וכל ירא שמים ישוב וישקוד על ספר תורה שצכתב ושצע"פ כי הוא צית חיינו וצזה מעלתינו תגדל השומע ישמע והחדל יחדל שאי אפשר להוכיח לכוף כל ישראל להיות חסידים וצזה נהגו אצות העולם ליסר מזה חכמים גדולים אף כי למנוע מן ההגיון תלמידים המתחילים ללמוד כמו שצמאחי צתשו' רב האי גאון ז"ל לנגיד שכתב לו צלשון הזה תקון הגוף ומישר הנהגת האדם הוא עסק המשנה והתלמוד ואשר טוב לישראל כי למוד התורה יועיל לעצמו ולחכמים שכמהו ויועיל לעמי הארץ כי ימשכס לדברי המצות והתורה עכ"ל. הנה ציאר לן הרמב"ן ז"ל דא"א לכוף לכל ישראל להיות חסידים והגם כי צריך להזהיר את כל להניח העסק וללמוד תורה מ"מ צמרעה השלוס לנהל.

ובראש זורים אראנו, אצינו יעקב כשצריך את צינו צירך לישכר חמור גרס ולצולון שלחוף ימים ישכון ואמרה תורה כל אלה שצטי וגו' איש אשר כצרכתו צירך

שער ז

וְלֹא אמנע מלעצור פרק אחד מה שעל לצי זה זמן רב אשר לפענ"ד הוא גורם גדול שבעלי כשרונות עוזים את הצית המדרש והולכים לקאלעאדזש ופרנסות אחרות והוא שמלפנים בישראל הרבה בחורים לומדים בעלי כשרון היו שואפים להיות מורי הוראה אמיתיים וצמשך הזמן יתקבלו באחד הקהילות הקדושות לרצ או מורה דק דיין שוטט וכיוצא בו או מגיד משרים והיו עי"ז מתרבים בעלי כשרון שלמדו תורה והוראה הלכה למעשה והגם שלא הצליחו כולם למטרה זו ולא באו כולם להיות מורי הוראה שהרי כבר אמרו אלף נכנסים לביה"מ ואחד יוצא להוראה מיהו אלף נכנסו לביהמ"ד בשביל האחד הזה שחשבו אולי יצליחו להיות אחד מיני אלף הזה עכ"פ ה' להם שאיפה לזה ועי"ז גדלו והצליחו ועשו פרי זהלכה למעשה כיון שידעו שיש מליאות כזו והבעלי צתים הגם שהיו בני תורה גדולים החשיבו את הרצ מרא דאתרא והיה להם לכבוד ולתפארת ולכן היו בחורים בעלי כשרון השליבו עצמם בלצ ונפש להגיע לזה וגם אצותיהם בתפלתם התפללו שיצליח בנם ויהיה רב בישראל וגם הראשי ישיבה הדריכו את בני הישיבות שגם עליהם החוב לכבד ולירא מהמרא דאתרא הגדול מאחיו אף שגדלוהו מאחיו והוא אחד מהם וע"ד שאמרו את ה' אלקיך תירא לרבות ת"ח כלומר שגם עליהם מוטל החוב לירא מהת"ח ולכבד ת"ח אחר.

אמנם מאז התחילו בכמה מקומות התורה לתוך התלמידים בצטטול נגד לימוד הוראה והלומד הוראה הלכה למעשה בישיבה רואין אותו בעין רעה ומזלזלים בו וממילא גם בהרצנים ומתחנכים התלמידים שאין צריך רב ומורה הוראה וממילא נתמעטו מורי הוראה האמיתים מצני תורה ואין התלמידים מתעמקים בהוראה וגם לאחר שיוצאים מן כותלי הישיבות עושים לעצמם מנינים ואין מקבלין עליהם מורי הוראה אלא הבי"מ מתנהל בלי שום מורי הוראה כידוע כי ישנם כמה מנינים של בני ישיבות פה וצפאך מקומות מישיבות וישיבות שונות ואין גם אחד מהם שלקחו לעצמם רב מוצהק מורה הוראה שיתנו לו פרנסה והוא ינהל את הקהילה שלהם. ואין אני אומר שיקחו להם מורה הוראה ממקום אחר אבל עכ"פ יקחו לעצמם משלהם תלמיד מהישיבה שלהם ואני בטוח שאם היו רוצים כל בני צמי מדרשים לקבל עליהם רב ומורה הוראה בזמן קצר כמה מחצריהם היו משלימים עצמם בהוראה והיו רואים לאותו איצטילא והי' קנאת סופרים תרבה חכמה.

ואם אמור יאמר העובד ה' אהבתי את צית מדרשי כמו שהוא ואין אני צריך לרצ ומרא דאתרא מורה הוראה כי הרי כלנו יודעים את התורה בני תורה נינהו ואין צריך למורא דע כי צוה הראה שנעלמה מיני' רמב"ם מפורש ח"ל

אותם והנה ראה כל אחד טבעו וצרכו לפי טבעו, והתורה העידה איש אשר כצרכו צריך אותם וד"ל.

וְהַנְּהַלְכָה לן רצינו הגדול ר' יצחק בן עראמה ז"ל צעל העקידה בצפרו הגדול צפ' נח השער החמשה עשר דנמנאים צעולם שני מיני טבעים. הראשון הוא המפורסם לא דעת ולא תצונה צו אצל נוהג על ענין אחד תמיד בלי השקפה למה, ולמי, ולמה, ומתי, כי הוא התנאי שהותנה עמו צעת הצריאה כמ"ש חכמינו ז"ל ויש צהים לפנות צקר לאיתנו לתנאו הראשון (ש"ר פכ"א) והוא שיהא נגר ומצבק כבתחלה. אמנם השני הוא הטבע הזה המעולה הפועל בצרון וצחינה שכלית אשר הוא גם כן התנאי שהתנה הקצ"ה על הים שיקרע ועל האש שלא ישרף (צ"ר פ"ה) כו' ומזה שכל מה שהוא נס לפי התנאי הראשון הוא טבעי לפי תנאי השני בלי ספק והסציר שם כי הטבע המעולה השני בכל האנשים ובכל העיניים אשר תמנא יד ההשגחה האלקית עליהם לפי מעשיהם ומה שנעשה אז שנוי גדול מהמנהג הטבעי קראוהו המוניים נס לפי הטבע המפורסם והנכר להם אמנם אצל המשכילים המתצוננים צמעשה ה' כי נורא הוא טבע גמור צאמת וזה ענין נפלא אמתי מאד ביארוהו חז"ל ע"ש צאריכות גדולה דתמנית הדצרים דמה שההמון קורין נס לאנשי המעלה והשכל הוא דרך הטבע כיון שההשגחה עליונה אצלם הוא דרך הטבע והצן כי הוא דבר נפלא.

ובבר ביארתי צוה מה שאמרו ז"ל האומר מה נאכל למחר הרי זה מקטני אמנה דצריך להצין מה נקרא קטני אמנה וכי יש חצי שיעור צאמונה וגם מה שאמרו אף נח מקטני אמנה היה מאמין ואינו מאמין צ"צ ולהנ"ל מוצן מאד שההמון הם מקטני אמנה שמאמינים שהשם צרא אלה אצל צשעת צריאה הוטבע מעולם דרך הטבע הגשמי ואין לשנותה ולכן אמר ודאי שהשי"ת זן ומפרנס לכל אצל ג"כ הוטבע צעולמו שאם לא ישתדל א"ח לו לזונו כי לא יעשה לו נס ויפרנסהו צאופן שירד מן מן השמים ולכן אומר מה נאכל למחר שע"פ דרך הטבע לא יודע וכן נח מקטני אמנה הי' שלא נכנס לתיבה עד שדחפוהו המים שלא האמין צאמונה שלמה צנסי ה' אלא חשצ שהשם עושה הכל אלא שהוא הכל מדרך הטבע ולכן צאמת הי' צריך לעשות תיבה ולהנצל צדרך הטבע שאלו לא היה מקטני אמנה הי' ניול צאופן אחר צדרך נס והוא ית' רב להושיע אצל מי שיש לו אמונה בהשגחה עליונה והוא מגדולי אמנה ויודע שקריעת ים סוף הוא אצלם דרך הטבע כמו חזרתו לאיתנו וכיוצא צו והאוכל היום הוא נס כמו האוכל למחר כי הכל אצלם בהשגחה פרטית צקיטור מה שאצל ההמון הטבע אצל אנשי מעלה הנס וההשגחה פרטית הוא להם הטבע.]

השעה מהנכונות הפרנסה לז"צ כל עתהם תחזלע ואז לא די אשר ההכרח יציאכם לקבל עליכם עול הוראה הן גם אתם לא תהיו עדיין שלמים ומתוקנים למלאות כל דרכי ההוראה לא יצטרך מכם להכניס עצמכם בעול הזה של ההוראה כי ההכרח שולט על הכל וכאשר זה יהיה עכ"פ נמצא כי מטרת הלימוד אינו לשם תורת הרבנות רק כאשר זה יהיה בהכרח כנ"ל בין אם יהיה מתוקן להוראה או לא הנה הלימוד לדרכי הוראה תוכל להיות לשמה למען אשר לעת מנא כי יאכף עליו ההכרח לא יכשיל את הרבנים חלילה וכו' ואין לשמה גדול מזה עכ"ל"ק.

הנה לן דעת רבן של ישראל מגדולי בעלי המוסר שאין לך לשמה גדול ע"מ שאם יצטרך יהיה רב ומורה הוראה בישראל וגם הא לן שפי' שאם יחסר לו ההכרח השולט על הכל ומה נאמר ודאי כן הוא, וזה ההכרח אח"כ שולט על התלמידים ושולחם לחפש פרנסה ע"י הקאלעדזש ופשוט שעדיף שלמד תורה ויעשה בעל הוראה מללמוד ספרי מירות [מיינות] ויעשה פראפעסאר.

והאמנם טענה גדולה יש מה שראינו שרבים חללים הפילה וראו ראינו שבעונות"ה רוב מרבנים נעירים בארה"צ יאלו מגדרם וזו ודאי טענה גדולה ודאי אין אני אומר שילכו לבתי מדרשים של קאנסערוואטיוון או רעפארמענער ח"ו או במקום שצריכים לעשות פשרות עם התורה אבל מה שאני אומר שהבתי כנסיות וקהילות החרדיות יקבלו להם רב ומורה הוראה ושמעתי מהגר"מ שפירא ז"ל כשהיה לו לערך ד' מאות תלמידים שאלו בעה"צ אחר רבי מה תעשו עם ד' מאות רבנים והשיב לו ידידי אני מחנך ד' רבנים וג' מאות ותשעים ושש בעלי בתים שיהיו להני ד' רבנים והם יצינו מה שהוא רב והרב יהיה לו בעלי בתים טובים ובאמת כי ראינו קצת שינוי בזה מאיזה קהילות שלקחו להם רבנים נעירים וב"ה הנליתו. גם צריך לחשוב לאידך גיסא שאם לא יעשה רב וילך לקאלעדזש איזה מהם עדיף.

שער ח

ומעתה נחזור לפרקין מעניי החינוך לפענ"ד כשיראו התלמידים שהראש ישיבה שלו דואג בשביל המצב הגשמי שלו על העתיד, ולו עמי שומע לי הייתי מציע לארגן שני וועדים (א) ועד הישיבות אחד אשר כל הישיבות בארה"צ אליהם יפנו המעוניינים בעבודת הקדש כל צ"ת או תלמיד ישיבה רב ומורה הוראה מגיד שיעור מלמד תינוקות וכיוצא בזה כולם יפנו למקום הזה. וכן כל הישיבות או בתי כנסיות תלמוד תורות שמצדקים למלאות משרת כלי קודש יפנו

הרמז"ס צפ"ד מהל' תשובה צכ"ד דברים המעכבים התשובה בה"צ וז"ל ומהן חמשה דברים הנועלים דרכי תשובה בפני עושיהם ואלו הן הפורש מן הנצור וכו' והשונא את התוכחות שהרי לא הניח לו דרך תשובה שהתוכחה גורמת לתשובה שבזמן שמודיעין לו לאדם חטאיו ומכלימין אותו חוזר בתשובה וכן ישעיהו הוכיח את ישראל ואמר הוי גוי חוטא וכו' לפיכך צריך להעמיד בכל קהל וקהל מישראל חכם גדול וזקן וירא שמים מנעוריו ואהוב להם שיהא מוכיח לרבים ומחזירן לתשובה ע"כ, הנה כתב הרמז"ס מפורש דצריך כל קהל וקהל להעמיד להם חכם גדול וזה ודאי לחכמים נאמר ובמקום אחר הבאתי בתשובה מש"כ הגאון מרן בעל חת"ס ז"ל והמ"צ אור"ח סי' נ"ג תוכחת מגולה על מה שאין לוקחים רבנים בכמה מקומות.

[ועיין שו"ת ח"ס ח"מ סי' ט' אות ה' וז"ל אך מ"מ יפה אמר הגאון אם הישיבה אין בה סמיכה ללמוד דרך הפוסקים מה תועלת בעוקר הרים כיקר כרים והכוונה בישיבה שלומדים דרכי הוראה ופוסקים ודברים שמכניסו לקיים דברי אלקים חיים ע"ש. ועיין רש"י קידושין לג"ג ע"ב ד"ה תורה עומדת מפני לומדיה פרש"י בתמיה לפי שעסקו בדבר הלכה ה' קרי להו תורה עצמה ולדידיה לומדיה מצוואר דהעוסק בדבר הלכה מקרי תורה עצמה שהוא עיקר הלימוד המציא לידי מעשה והלומד תורה שלא כהלכה אלא לפלפל ולסלקל נקרא לומדיה].

ושמעתי מכמה ראשי ישיבות ולכן אין מניחין תלמידיהם שלמדו הלכה בשביל שיהיו רבנים דאין זה תורה לשמה ולפענ"ד שגגה גדולה היא ואדרבה הרי אמרו לעולם ילמוד אדם תורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה ואדרבה מנוה עושה שלומד ע"מ לקיים ולהורות את בני ישראל את המעשה אשר יעשו וזו תהיה נדקה כי יהיה לו פרנסה ולא יהי' תורתו בכלל שאין עמה מלאכה שסופה בטלה והגם שאמרו ז"ל ולא תעשה קרדום לחפור בה מ"מ כבר חלקו האחרונים על הרמז"ס ז"ל דזומן הזה א"א כמעט לקיים שניהם והא לך שהראשי ישיבות בעצמם נמי מקבלים שכר פרנסה ולא הוי קרדום לדידהו. ואעתיק כאן מה שכתב הגאון ר' ישראל מסאלאנט ז"ל בספרו נתיבות אור דף 112 וז"ל אחדים מגדולי תלמידי אשר היתה צרות דמיונם כי יהיה לאל ידם להצליג על כל עמל ותלאה ולהקדיש ימיהם קדש לה' מצלי לקבל עליהם עול רבנות שאלו לו על דבריו וענתו הנה תהיה תורה לשמה ללמוד לתורת הרבנות.

אדמו"ר זוק"ל ענה להם במתק שפתיו אין לשמה גדול מזה הן שגיתם בדמיונכם אל תחע עצמכם בשוא תענה כי תוכלו לעמוד בנסיון הן כאשר ידחק לכם חלילה

שאמרו בגמ' אפיקורס ר"ע אומר הקורא בספרים החיצוניים ואמרו בגמ' תניא ספרי מינים היש ספרי מינים יותר מאלו שמציאין מופתין וראיות להכחיש עיקרי התורה ולא אמר ר"ע המאמינים בספרי החיצוניים אלא אפילו הקורא אותם פן יטו את לבו להאמין בדבריהם כמו שקרא לאלישע אחר דאמרין בפ' אין דורשין אמרו עליו על אלישע אחר בשעה שהיה עומד מביהמ"ד הרבה ספרי מינין נושרין מחיקו, והנגיד שאל לרבינו האי גאון ז"ל אם מותר להתעלם באותן החכמות והשיב לו ח"ל.

תקון הגוף ומשור הנהגת האדם היו עסק המשנה והתלמוד ואשר טוב לישראל כי לימוד לתורה יועיל לעצמו ולאחרים שכמותו ויועיל לעמי הארץ כי ימשכם לדרכי התורה והמנוה ואשר יסיר לבו מזה ויתעסק בדברים ההם יסיר מעליו תורה ויראת שמים ויפקיד באותן הענינים כי יסלק מעליו כל דברי תורה לגמרי ומזאת ההסרה יארע לאדם שישיב דעתו עד שלא יחוש לעויבת התפלה אבל אשר ימסרו עצמם לתורה ויראת שמים יאל להם מזה כי ינהגו כל ההמון לאחרית טובה בלי פקפוק ולא ישימו שום ספק בהק"צ. ואם תראה שאותן בני אדם המתעסקים באותן החכמות יאמרו לו כי הוא דרך סלולה ובה ישיגו ידיעת הצורה לא תאצה להם ודע כי יחזו לך באמת ולא תמנא יראת שמים ורזיות וענוה וטהרה וקדושה אלא המתעסקים במשנה ובתלמוד עכ"ל המשובה.

והרשב"א כתב בכתב אחד למוע אולם המרגילים צניחם בלמוד אותן החכמות כתב ח"ל והענין היולד על דרכי חכמת הטבע ויראה ראיות אריסטו שב באמת ויאמין בו ויכפור בעיקר ואם נשיב עליו כ"ש פקר ע"כ ואין להציא ראייה מהרמב"ם ז"ל כי הוא למד קודם לכן כל התורה כולה בשלמות הלכות ואגדות תוספתא ספרא וספרי וכולי תלמודא בבלי וירושלמי כמו שנראה מספר משנה תורה שחיבר וכדי להשיב את האפיקורס עשה ספר המורה לקטור המופתים והראיות שהציא הפילוסוף לקיים קדמות העולם וכן צענין השגחה ולפי שהיו בזמנו הרבה מישראל נצרכים צעקרי התורה מפני מה שלמדו מן החכמה היא ו"ל כמ"ש ז"ל ר"מ היכי גמר תורה מפומיה דאחר וכו' והיתה המשובה ר"מ קרא אשכח ודרש הט אונין ושמע דברי חכם ולבך תשים לדעתי לדעתם לא נאמר אלא לדעתי כלומר שרשעים הם ואם כל זה אמרו הט אונין ובארו שם הא בגדול הא בקטן כלומר כשהתלמיד אדם גדול מותר שיצור הסולת וישליך לפסולת כמו שאמרו שם ר"מ רמון מנא תוכו אכל וקליפתו זרק ולכן הציא רבינו משה בן מימון בראש ספר המורה פסוק הט אונין וכו' ואם כל זה לא נמלט הרב ז"ל ממהמשך קצת אחרי החכמה בקצת המופתים כמו צנן הכרפת ובמעמד הר סיני, ואולי לא היה כוונתו רק באשר לא יוכל להשיב האנשים ההם לגמרי

עליהם. הועד השני של צעלי צמים בני תורה ולהם יפנו התלמידים צ"ת שאינם רואים ללכת למלאכת הקודש ורואים ליכנס במסחר או מלאכה ע"פ היתר דרך התורה וכנ"ל ודוקא לבני תורה יראי השם. ואנשי הועד הוא יראו לקדר אותם הן במסחר והן באומנות נקיה וקלה כראוי לבני תורה, ושני ועדים כאלו יהיו מסייעים הרבה לסכר פי דוברי שקר, והלכתם תהיה חרב פיפיות נגד הגורמים להוציא הצחורים מצין כותלי בית המדרש, כי הטענה של האצות ווער ועט דיר זארגען ווען די וועסט חתונה האצען אבל באופן כזה היה מיד פירוש כי ודאי דואגים השיבות גם עבור הגשמיות.

שער ז

והנה בעיקר לימוד חכמות חיצוניות שכתבנו לעיל לא רציתי להאריך בזה כי כבר יאל הדבר מפי גאוני הדור הקודם כגון הגר"א ואסערמאן ושאר גאוני הזמן רבני לט"א פוליען אונגארן ויש בלימוד זה שני דברים האחד מה שמוכרחים ללמוד דברי מינות או על כל פנים תערובות מינות ואפילו אין בה הרבה לא בטיל ולא מיבעיא הלומדים פילוסופיא ציאלאגיא וכיוצא בזה שהם מלאים מינות והם מכחישים ח"ו יסודי התורה אלא אפילו הלומדים בספרי הטבעים נמי הרי הם מכחישים שני עמודי התוך והם חידוש העולם והשגחת השי"ת צרטי המין וצביראתם והם מכחישים אלו צדעותיהם הנפסדות לקיים קדמות העולם ושהכל בא דרך הטבע ומין הטבע ושאיין יכולת ח"ו להקצ"ה לשנות דבר מטבעו לא להאריך כנף הזבוב ולא לקצר רגל נמלה וכיוצא בזה צדיעות נפסדות צביראת האדם שאינו יציר כפיו של הקצ"ה ח"ו אלא יאל ממה שיאל לפי דעתם הנפסדות וכן דברתי עם מי שעבר התיכון ואמר לי כי כמעט א"א ממש צאום ספר שלהם הנכתב לשם לימוד אנגליית שלא יהי בו מינות.

והשני יש בזה התחברות בחברת רשעים דזומן הזה רוצא דרוצא של הקאלעדוש הם זעירים פחותי ערך מושחתים צמדותיהם וצדיעותיהם תערובות צחורים וצחולות נשים ואנשים מלבושים צמלבושי פריאות עד למדי האחרונה והם שקץ ומתועב והגם שינשם שם אחיה בני ישיבה וצנות ישראל מצית יעקב שהולכים לשם מ"מ אין זה מוציא מהרוב שרובא דרוצא הם מושחתים מלא תאוות אצוריייהו דעירות. ועוד צו שליטת שהפראפעסארען שם רוצם מינים מושחתים צדעותיהם וצמדותיהם כידוע ומפורסם לכל והם בכלל מה שאמרו בגמ' שצת ע"ה והלומד דבר אחד מן המגושי חייב מיחה ועיין שו"ת ריב"ש סי' מ"ה מה שהאריך שלא ללמוד חכמת יוגית שלהם ואפילו רק מספרי הטבע שלהם ופי' מה

מן הקצה אל הקצה וזאת להם עניינים מעטים מן התורה בדרך מסכמת אל הפילוסופיה וגם זה ברמז ובהעלם גם במלואים שנראו לאברהם אבינו ע"ה אמר שהי' במראה נבואה וכבר השיב עליו הרמב"ן צ"ח התורה שלו צ"ח וירא.

והחכם ר' לוי ז"ל גם הוא הי' חכם גדול בתלמוד ועשה פי' נאה לתורה ולספרי הנביאים והלך בעקבות רבינו משה בן מימון ז"ל אמנם גם הוא הטו את לבבו אותן החכמות הרבה מדרך האמת והפך דעת רבינו משה ז"ל בקצת עניינים כגון צנין ידיעת השם בעמיד האפשרי וכן בעמידת החמה ליהושע והשיב כל המעלות אחר וכתב דברים שאסור לשומעם וכן בהשגחת הנפש ובהשגחה וצנין עונשי הרשעים בעולם הזה כמ"ש כל זה בספרו קראו מלחמות השם ומעמתי ישא אדם ק"ו צעמנו אם שני המלאכים האלה לא עמדו רגליהם במישור בקצת דברים כבודם במקומם מונח ואם היו גדולי עולם איך נעמוד אנחנו אשר לא ראינו מאורות לערכם וכמה וכמה ראינו פרקו עול התפלה נתקו מוסרות התורה והמנוה מעליהם בקצת למוד אותן החכמות וכמו שכתב רבינו האי גאון ז"ל בתשובה שכתבתי למעלה עכ"ל של הרשב"א ז"ל.

ובב"ר ויהי צימי אחו בן יוסם מה לרה היתה זו משל למלך שמסר את בנו לפדגוג והי' הפדגוג שונא אותו אמר אם אני הורג אותו עכשיו נמלאתי מחייב ראשי למלך הריני מושך את ינקותו ממנו והוא מת מאליו כך אמר אחו אם אין גדיים אין תיישים אם אין תיישים אין לאן אם אין לאן אין רועה אם אין רועה אין עולם כך אמר אחו אם אין קטנים אין תלמידים אם אין תלמידים אין חכמים אם אין חכמים אין תורה אם אין תורה אין צתי כנסיות וצתי מדרשות אין בתכ"כ וצת"מ אין הקב"ה משרה שכינתו בעולם מה עשה עמד ונעל בכ"י וב"מ הה"ד נור תעודה חתום תורה בלמודי ע"ש ועיין שו"ת בית שערס א"ח סי' שי"ג. והרבה יש להאריך בדבר ומיהו כל בר דעת יבין וישכיל למנוע רגלו ורגל בנו מלעבור בנתיבות אלו וכ"ש צומנינו שלמד מהלימוד יש כאן התערבות צבתי ספר שלהם אצוריהו דעריות וכמ"ש לעיל.

וז"ל השל"ה מסכת שבועות דף צ"ב ע"ב מדפי הספר: **הרחקת** לימוד פילוסופיה ואיסורה מבואר בדברי הקדמונים והאחרונים ואם להביא כל דבריהם הוא עלי למשא אפק קנה מהם תראו מ"ש בזה רב האי גאון נמלא צנין יעקב במסכת חגיגה במאמר ד' נכנסו לפרדס ע"ש והרא"ש ז"ל כתב בתשובה כלל כ"ה וז"ל ואע"פ שלא ידעתי מחכמה חילונית שלכם בריך רחמנא דשיצין מינה כי בא האות והמופת להדיח האדם מיראת הש"י ותורתו כו' עד לא תהא תורה שלנו כשיחה צטילה שלכם חכמי הגיונכם אשר הרחיקו כל חכמי הדת כו' עד כי חכמת התורה וחכמת הפילוסופיה אינן

ע"ד אחד ואמר החכם כל צאיה לא ישובו ר"ל כל הצא ונכנס מתחלה בחכמה זו לא יוכל לנאת ממנה להכנס בלבו חכמת התורה כי לא יוכל לשוב מחכמה טבעית ולא יסיג לעמוד על חכמות התורה שהיא ארחות החיים כי יהיה לבו תמיד על חכמת הטבע ותעלה ברוחו להשוות שתי החכמות יחד ולהביא ראייה מוזו לזו ויעות משפט כי שני הפכים הם נרות זו לזו ולא ישכבו במקום אחד עכ"ל וע"ש כי קצרתיו בעל שצילי אמונה נכד הרא"ש היה כמו שכתב פעמים בספרו דף ק' הוא כתב בנתיב הח' וז"ל ראיתי תועי רוח שחשבו עשיית המצות שאצ"י ורצא נושאין ונותנין בהן דבר קטן שלא עלה ציד המתעסק בהן רק שכר עשייתן שאין צעשייתן רק שקיים מצות הש"י כו' עד ומוה יאל להם בטול העשייה בכלל המצות כתפלה ותפילין ואיסור והיתר ואין נותנין דעתן רק בחכמת הפילוסופיה וחושבין שזהו מעשה מרכזה וזה באמת אצדון ומות והמאמינים כן נבדלים מקהל ישראל וכו' עד ומרוב עונינו נמלאים מצני עמינו נמשכים אחר הפילוסופיה אפרים רועה רוח ורודף קדים וברית עם חכמי האומות יכרתו להעתסק בחכמת היונים והיו לאחור ולא לפני ומהמונם הם חילוניים כי למדו הפילוסופי הנקרא' חכמה חילונית וכו' והביא ראייה מפרק חלק כי לומדי הפילוסופיה אין להם חלק לעוה"ב אח"כ הוד' ולא בוש על חטאתו אשר חטא בלמדו מעט ממנה בזה הלשון עם היות שידעתי שעשייתו בזה עון אשר חטא את עוני אני מכיר וחטאי אני מוכיר כו' ע"ש כי קצרתיו.

והרשב"א ז"ל סי' תי"ט מתשובותיו האריך בזה והא לך שנים שלשה גרגרים מראשי אמרי אמריו אמר המתמיד בספרי היונים עושה אותם עיקר ועוקר תורת ה' ומן החרב אשר צידם לא נשמר וישם מר למתוק ומתוק למר מעורר על תורת האמת מנה ומריצה וכו' עד גם ראיתי את הלחץ שלוחאים ונחלצים נגד התורה וחכמיה וכמעט עוקרין כל תחומיה עד ואם יש בספרים ההם קצת דברים מועילים יש בהם כמה נזקים ושועלים כרמים מחבלים ומושכים המתמיד בהם בחבלי השוא ונתעה לא יאמן בשוא ואלא שכר הדבר הטוב בהפקדיו בנצרות אשר הכוהו חכמים צין ידיו ואם אסרו חז"ל להגות בספר בן סירא כ"ש באל' יש שגורמים לסור מאחרי ה' היחטה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה כו' ויתר דברי קצפו אשר קנף על יושבי עיר פרוצנינ' על התעסק בחכמת חילונית והחרם שהחרים הוא וצית דינו שלא להתעסק בם הנם כחוצים על ספר תשובותיו ע"ש.

והישך הגדול החכם הרופא הר"ר יודא בן אלפכאר כתב לרד"ק בזה הלשון יאמר נא קמתי ששמו נמת מתי ניתנו מקראי קודש להדרש במדות החכמה היונית וילכו אחונית ומתי נחה אדם על אפרי' ותעלה ותלא מרכזה ממזרים לא כן הדבר כי מניין תלא תורה ודבר ה' מירושלים

שער י

ובמה שכחז השלה"ק מספר הישר לר"ת בשער י"ג דאם מתעסק בחכמות החילונית לשם מחייתו הם זריכים לבקש עסק אחר שיהיה מחייתו ממנו וישליך עסק זה כי יותר יהיה החיזוק הבא עליו מן התועלת שירויח בו, ולא אוכל לעזור ולא להעיר עוד בדבר יקר הנה אמרו ז"ל לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה והנה בענין נקיה יש שני עניינים האחד שיהיה נקיה במלאכתו והשנית שיהיה נקיה בלי שום איסור כמה שנאמר נקי כפים ובר לבב וכבר כתבתי בספרי משנה הלכות חלק ו' סי' ש"ג דהתלמידים הלומדים להיות רואי חשבון (אקאונטן בלע"ז) או עורכי דין דיש סוג רואי חשבון שעושה ע"פ חוקי המלוכה הרי אין בו איסור כלל ואם מתנהג בו ע"פ התורה הרי הוא בכלל אומנות נקי וקלה אבל יש רואה חשבון אחרים העובדים אלל משרדי הממשלה בצקורת המכס (א. ר. ש.) ואם ימצא מי שלא שלם כראוי עליו החיוב למסרו למשרדי הממשלה אז הוא בקל להיות נכלל בדין מוסר ממון חזירו לעכו"ם שדינו מצוהר בח"מ סי' שפ"ח ס"ט דכל המוסר ישראל ציד עכו"ם זין בגופו זין בממונו אין לו חלק לעולם הבא וצפ"ק דר"ה אמרינן המסורות יורדין לגיהנם וידיונין לדורי דורות וגופן ונשמתן כלה והן פסולין לעדות וע"ש ס"ח שם דאין משביעין את המוסר שהראה מעצמו לא שצועה חמורה ולא שצועת היסות מפני שהוא רשע ואין לך פסול יותר מזה ואם הפסידו ממון חייב לשלם כל מה שהפסידו ע"ש פרטי דינים.

והעורך דין נמי אם הוא מטפל זין עכו"ם לעכו"ם אין עליו אשמה וגם אם הוא עוסק בעניני מלכות ליגאלע פאפירן וכיוצא בזה או שהוא מייג ישראל להצילו מיד נושה העכו"ם או המלכות או שהוא משתדל לפטור את ישראל מערכאות שלהם שלא יצוא לידי חיזוק וכיוצא בו. אבל אם הוא מציא דינו זין ישראל לישראל הרי עבר על מקרא דואלה המשפטים אשר תשים לפנייהם ולא לפני עו"כ ואל תהי דבר זה קל בעיניך שהרי כתבו הפוסקים דאיסור ערכאותיהם הוא כאיסור ע"ז ממש כי דבר זה יש בו חילול הש"י שאין לו כפרה אלא במיתה (יומא פ"ו) וגם יש בו עון ע"ז וכ"ש שאם הוא מוציא צדיניהם מה שלא חייבה תורתנו שנמצא גזול את חזירו ממון וחז"ל אמרו (גיטין פ"ח ע"ב) לפניהם ולא לפני עכו"ם כי משפטיו יתברך לא נתנם אלא לעמו ישראל שנאמר לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל ידעום וכתבו הראשונים שמנדים על דבר זה עיין שו"ת תשצ"ן טור הראשון סי' י"ז ובתנחומא ר"פ משפטים ואלה המשפטים וגו' שכל מי שמניח דיני ישראל והולך לפני עו"כ כפר בהקצ"ה תחילה ואח"כ כפר בתורה שנאמר לא כזורנו זורם ואיבנו פלילים

והאריך עוד עיי"ש והחסיד הר' ש"ט בהקדמתו לס' האמונות אשר לו נתרעם על מתפלספי בני עמינו בזה להם לעג להם ובסוף דבריו אמר כשחקרתי בדבריהם צערה בקרבי שלהבת כי פרחו צבני ישראל צרעת ממארת וראיתי כי בכל הדורות האלה כפרו והמירו המופלגים בחקיר' ע"ש.

ר"ת בספר הישר מנה י"ד דברים שמצטלים עבודת הש"י והאחד מהם החכמות הרעות וז"ל יש חכמות משחיתות האמונה כמין חכמת חילונית וחכמות הפילסופיא ואין צריך לעובד אלקים לשקוד עליהם רק ירחק מהם בכל כחו כי טרם שישג בהם תועלת יאבד אמונתו וכמה חכמים צענייהם חשבו שעלו למרום החכמה ושעמדו צדוד גדול ולא ידעו כי רחקו מהאמונה ולא יכירו הדבר כי המתעסק בחכמת הפילסופיא תרחיקו מעט מעט והוא לא ידע ולא יבטח הנכנס בפילסופיא שלא תאבד אמונתו אם לא יהיה לו מלמד בקי וחסיד שיורהו וישמרהו מהמקומות שתחלש אמונתו ואז ימלט אבל כשילמוד עם רב חכם שאינו חסיד גמור או לצדו אין ספק שתשחת אמונתו וזה הכלל הוא עמוד לכל ירא' ה' ולכן צריך להזהר בו עכ"ל בשער ו'.

אמונתם המאזדים תקות' מהע"ז הם אשר דבקו בחכמות חילוניות ואשר התחברו ללומדיהם ואם יחשוב שהוא חסיד ולא יוכלו החכמות להשחית אמונתו אין הדבר כאשר ידמה אבל הוא מתרחק מעט מעט מהאמונה ואינו מרגיש ויחשוב שהוא מחזיק בתומתו והוא לא ידע שהוא רחוק ממנה מאוד וכו' עכ"ל ומה מאד האריך הרב המקובל בספרו עבודת הקודש בחלק התכלית פרק ט"ו וי"ו וי"ז וי"ח וי"ט ופ"א מחלק סתרי תורה צפרקים אלו גילה קלוטם צרבים והזהיר במאוד מאוד מהם ואמר כי שלמה המלך ע"ה יסד ספר משלי ברוח הקודש על שמי נשים אחת אהובה והאחת שנואה השנואה היא הפילסופיא אשה המנאפת והיא אשה זרה אשר אמרי' החליקה והיא המפתת את האדם ולא ידע כי בנפשו הוא מציאו לידי מינות והאשה המשכלת אשה יראת ה' היא תתהלל היא תורה צוה לנו משה מורשה א"ת מורשה אלא מאורסה וצוהר פ' כי תנא גילה כי אית שדים ת"ת וכנגדן צארך מארי פילסופים לישראל ואית שדים כבהמות וכנגדן צארך עמי הארץ כו' ע"ש אח"כ קיים ואית אחרנין מארי סתרי תורה אינון ירתין נשמתין מסטרא דמלכותא קדישא דאיהי כלילא מיי' ספירין כו' על כן אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו למלא כרסנו ממקרא משנה תלמוד ופוסקים ואחר כך לעסוק בחכמת הקבלה ואז מתקדש בקדושה ואז נשמתו תלך בדרך סלולה המלך בית אל מקום אשר שם היה אהלה תתרום ותתגדל ברוב גדולה. [ועיין עוד שומר אמונים קדמון ויכות ראשון אות ל"ז].

יעשה הספריה (לייצרערי) יהי שמו לחרפה ולשמנה וישא עליו עונות בית ישראל כי גדול חילול השם ורבה המכשלה עד שאין רפואה למכתו עד עולם.

עוד כתב שם דהצניכער אשר מציאים הצילדונג יפעלו נוראות פעם בהשגחת ה' ופעם בכלל מנחת ה' ונציאיו המה חכמים צעיניהם יודעי העתים ומגדלים עונות לשמים שמשוה משה רבינו לגדולים מיסדי שאר דמות ומספרים בגנות אבות ודברים עתק על דהע"ה והוגים השם באומיות ורצבות דעות זרות ונפקדות שונים זה מזה לפונים צם וכו' ולכן מחשבה זאת מזימה היא להכשיל בית ישראל וראוי לנדות האיש ההוא אם לא ישוב מאלתו כי אין צו שאין צו קצר פתוח לצני התשוקה והתאוה כי ספרים כאלה מצעירים האש ואת הגחלת על מזבח היצה"ר יטמינו תחת שפת זרה של הזונה או של בן פרוץ הקירות האפיקורסות ודיעות המינות להתיר כל האיסורים ולומר לא פעלנו און גם ספר קורא הדורות נקרא געשיכטע לא ימצא שלא יבוקר צו מומין על האצבות ולהג הרבה על הנציאים כולם ספרי מינות המה שומר נפשו ירחק עצמו מהם ובפרט להשאל לאחרים ע"ש באריכות וקיים ע"כ בלצו יצין להוכיח לצן תורה ההוא שיתפלל לה' שיפרנס אותו בהיתר ולא באיסור ע"ש.

מבואר מדברי הגאון ז"ל שמוטב לו לאדם לשקוד על פתחי נדיבים ולבקש פרוסת פת כעני צפתח מלשאת וליתן באיסורים ולהיות סרסור לדבר עזירה ולכן אף שאמרו חז"ל חייב אדם ללמד את בנו אומנות אבל הם התנו לעולם ילמד את בנו אומנות נקיה וקלה וממילא נקיה תרתי משמע וכמ"ש שיהי' במלאכה ונקיה מעצירות וכמ"ש נקי כפיס ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה אזי ישא ברכה מאת ה' וצדקה מאלקי ישעו והנה יש להאריך בכל פרט ופרט צוה ומ"מ אין הזמן גרמא ותן לחכם ויחכם עוד העיקר אם לא תדעי לך היפה בנשים לאו לך בעקבי האלן לראות מה שנהגו אבותינו ורבותינו הקדושים אשר בארץ המה ורעו את גדיותיך על משכנות הרועים עצגנ"א.

שער יא

וגרסינן בגמ' שבת ל"א ע"א אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה עסקת בפ"ו ציפית לישועה פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר ואפ"ה אי יראת ה' היא אורו אין אי לא לא ועיין רש"י ועיין סנהדרין דף ז' שתחילת דינו של אדם על ד"ת והתוס' הקשו שם ועיין מה שתי' ולולי דמסתפינא היה נראה צדיוק לשון הגמ' סנהדרין דאמר רב המנונא אין תחילת דינו של אדם נידון אלא על ד"ת ובגמ' שבת אמרו בשעה שמכניסין אדם לדין ולכן לפענ"ד הני תרי עיני נינהו

ועיין ביאור הגר"א ח"מ סימן כ"ו ורמב"ם סוף הל' סנהדרין ובשו"ת הריב"ש סי' ק"ב.

ולפעמים אם הוא עורך דין ממשלתי ונריך לקטרג נגד ישראל אם הוא צדיני ממונות עובר בכל זה ויותר ואם הוא צדיני נפשות וכגון יהודי שהרג עכו"ם או כיוצא בזה א"כ הרי הוא בכלל הורג נפש. גם אם הוא דן עכו"ם דכה"ג הם ג"כ נטווו על הדינים ומיהו יש להם ג"כ דינים שחייבין לדון על פיהם. ועיין מהרש"א מוצא במל"מ פ"ו מהל' מלכים ורמב"ם פרק ו' מנחלות וש"ך בנה"כ הוצא בת"ס יו"ד סי' רנ"ה ובשו"ת מחנה חיים ה"ר סי' צ"א ות"ג סי' כ"צ וכ"ג ולא זכר השר מדברי החינוך סי' כ"ו ותוס' ע"ו כ"ו. והנה צדיני ממונות דיניהם כמו שהסכימו הוה דין אבל צדיני נפשות להם ג"כ דינים מדיני התורה. ואשה לא תדון בהם לעולם וגם אשה פסולה להעיד בהם כמו בישראל כמבואר בש"ס ורמב"ם ונפקא לי' מקרא ועיין מנ"ח סי' כ"ו הנ"ל וא"כ אם משפטיהם דנים ע"פ עדות נשים או דזשרי של נשים או שופט של נשים גם דיניהם אינם דין ואסור לו להיות עו"ד אללם ג"כ.

גם פשוט דאסור להיות שופט עכו"ם ולשפוט בערכאות שלהם בין ישראל לעמים אשר לכן לפענ"ד מאד קשה לעו"ד ישראל להיות נזהר בכל אלה ונריך להיות למדן גדול ידע כל דיני צ"ג ולידע מה שמותר ומה שאסור להם וגם להיות יר"ש גדול שלא יעבור ח"ו בכל מה שכתבנו.

ובדאי להציא כאן מה שכתב הגאון בעל מחנה חיים בא"ח ח"ב סי' א' אודות צורבא מרבנן אחד שלא רצה כל יום להיות עסוק במשא ומתן או להיות פועל מן הבוקר עד הערב כדי שיוכל ללמוד תורה ובחר בעצמו להיות מרויח ע"י ספריה מספרי העמים (לייצרעריאן בלע"ז) וכל הרוצה ללות יצא וילוה הספרים וישלם שכר הלוואה והוא ישתכר מזה וישנם שם כל מיני ספרים, והשיב ז"ל וז"ל תשובה לולי ראיתי מכתבו לא האמנתי שיעלה זאת על דעת ירא אלקים ועוסק בתורה לבחור לו עסק כזה אשר הוא דלת לעמק שאלו ואצדון והוא הפתח של שער הגיהנם אשר הוא בארץ ר"ל מדעת הזה טוב לבחור לילך לשקוד על פתחי נדיבים ולבקש פרוסת פת כעני צפתח כי יש לו תקוה אם ימות יראה אור פני מלך אבל לעוסק במסחר כזה גיהנם כלה ועונותיו לא תכלינה כי מי הוא זה אשר ימלט נפשו מרדת שחת אם הוא לבדו יהגה בספרי מינות וחשק ואיך ימצא קץ לפדות נפשו אם יהיה כירבעם בן נבט להכשיל בית ישראל תמה אני וקורא בקול גדול איך נהפכה לגפן נכריה שיוצרך זה ציכער לייאנשטאלט (כלומר שיוצרך זה ספרי' לשאלת ספרים כאלו) ואף גם זאת לחשוב מחשבות שיצא העגל מיד בן תורה האיש הזה אשר

ובשלהי צרכות דף ס"ג ע"ב והציאה הרמב"ם פ"ג מהל' ת"ת הי"ב וז"ל אין דברי תורה מתקיימין צמי שמרפה עצמו עליהם ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושחיה אלא צמי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה אמרו חכמים דרך רמו זאת התורה אדם כי ימות באהל אין התורה מתקיימת אלא צמי שממית עצמו באהלי חכמים וכן אמר שלמה בחכמתו התרפית ציוס נרה נר כחכה ועוד אמר אף חכמתי עמדה לי חכמה שלמדתי באף היא עמדה לי אמרו חכמים ברית כרותה שכל היגע בתורתו בצית המדרש לא במהרה הוא משכח וכל היגע בתלמודו צנעה מחכים שנאמר ואת לנועים חכמה וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו תלמודו מתקיים צידו אצל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח.

[ויעיקר גדול הוא בת"ת לפום נערא אגרא ולא לילך אחר תענוגים אלא ליגע עצמו שא"ל לתלמוד תורה מתוך תענוגים ופוק חזי התנא אלקי ר"א בן ערך שע"פ סבה נתעכב במקום שיש שם פירות גוססר ונעקר תלמודו, ועיין משנה הלכות ח"ז סי' קנ"ד באריכות. ועיין בספר הקנינים למ"ח דברים מה שהבאתי במיעוט תענוג.]

הב"ה ציאר לן הרמב"ם ז"ל במיעוט המחזיק את המרובה צמה ילית התלמיד דרכו בתורה שלא יתעדן עצמו ולא יאכל וישתה הרבה ולא יתן שינה לעיניו וימית עצמו באהלי חכמים ופלא שהרמב"ם שינה בזה בלשון הגמרא דבגמרא אמרו אדם כי ימות באהל אין התורה מתקיימת אלא צמי שממית עצמו עליה והרמב"ם ז"ל הוסיף שממית עצמו באהלי חכמים ונראה דדרש באהל עכ"פ הדברים ראויים וגאים לו דהעיקר להמית עצמו באהלי חכמים ששם ילמוד תורה ויקבל מהם.

ובזה יש להעיר נמי שיש תלמידים שבאים לישיבות ואין משתתפים בשיעורים אלא רוצים ללמוד לעצמם ולחדש חידושים לעצמם וזה באמת משבש אותם כי אין לו שום קבלה וזה פירשנו כבר מה שאמרו ז"ל משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל נרצן רבו מחלוקת בישראל ונעשה תורה כשתי תורות ויש לדייק שכתבו שלא שמשו כל נרצן הול"ל שלא למדו כל נרצן אצל הענין בזה דוודאי הם למדו כל נרצן והיו תלמידי שמאי והלל לומדים גדולים אלא שלא שמשו כל נרצן כלומר שלא קבלו קבלות מרבותיהן ולא החשיבו הקבלות אלא מה שיחדשו בעצמם או שחשבו שגם הם יכולים לחדש תורה ועד שמאי והלל סמכו רק על מה שקבלו מרבותיהם ודקדקו בדבריהם עד שאמרו אפילו בלשונם אפילו היה נראה משושב כהלל שאמר הין משום דחייב אדם לומר בלשון רבו ולכן לא היתה מחלוקת כולם היתה להם קבלה אחת ממה רבינו ע"ה עד היום הזה אצל משרבו תלמידים שלא שמשו ולא

דבשבת מיירי בשעה שמכניסין את האדם לדין מתחילין השאלות נשאת ונתת באמונה וכו' כסדר הזה אצל בסנהדרין מיירי כשנותנין לו הפסק דין או נידון על דברי תורה ומדויק לשון רב המנונא בסנהדרין אין תחילת דינו של אדם נידון ולכאורה נדון השני מיותר והיל"ל אין תחילת דינו של אדם אלא על ד"ת או היל"ל תחילת דינו של אדם על ד"ת אצל בכיון דייק רב המנונא אין תחילת דינו של אדם נדון דבשעת הדין נדון הוא בתחלת על ד"ת אצל כשמכניסין אדם לדין אומרים לו בלשון שאלה קודם הדין אז השאלה על משא ומתן קודם.

והנה מה ששואלים נשאת ונתת באמונה דוקא נראה לפ"מ דקיי"ל בזבחים סתמא לשמה וממילא מסתמא דהעוסק בתורה ומפלפל בה לשמו של הקב"ה אצל משא ומתן דסתמא לאו לשמה הוא ולכן שואלין האם המשא ומתן נמי היה באמונה או י"ל דלא יחשוב שיכול לישא ולתת בגזל ואונאה כדי שיכול ללמוד תורה ויעלה על מחשבתו ששבזיל שיכול ללמוד תורה יכול לעשות משא ומתן שלא באמונה קמ"ל דהעיקר לישא וליתן באמונה ואפילו לא יוכל ללמוד בכל שעה מכל מקום קבעת עתים לתורה וע"ד שפירש"י לפי שאדם נריך להתעסק בדרכי ארץ שאם אין דרך ארץ אין תורה הו"רץ לקצוע עתים לתורה דבר קצוב שלא ימשך כל היום לד"א. אלא דאותו זמן שוסק בד"א נמי דוקא באמונה ולא ח"ו באמונות שכתבו לעיל כגון עו"ד לעסוק בערכאות או רואה חשבון כנ"ל או שיכתוב חשבונות של איסור כגון רבית שהצ"ה ליה על רבית והרואה חשבון שולח בילק וכיוצא בו.

ובי"הו לאו דוקא הני מיילי הם ענין של נושא ונותן באיסור אלא בכל מסחר ואמונות נמי צעי דוקא ציראת שמים ולכן מסיים אפ"ה אי יראת ה' הוא אולרו וכמו שאמרו שם בגמרא שבת ל"א ע"ב ר' סימון ור' אלעזר היה יתבי חליף ואזיל ר' יעקב בר אחא א"ל חד לחבריה ניקו מקמיה דגבר דחיל חטאין הוא א"ל אידך ניקו מקמיה דגבר בר אוריין הוא (פי' תלמיד חכם) א"ל אמינא לך גבר דחיל חטאין הוא ואמרת לי את בר אוריין הוא תסתים דר' אלעזר הוא דאמר גבר דחיל חטאין דא"ר יוחנן משום ר' אלעזר אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלדז שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' וכתוב ויאמר לאדם הן יראת ה' הוא חכמה וגו' שכן בלשון יוני קורין לאחת הן תסתים ולכן אם יראת ה' הוא אולרו ועושה ציראת הרי הוא גדול מלומד תורה צלי יראת שמים.

שער יב

עוד רגע אדבר בענינים הנוגעים לתלמידים הרוצים לזכות בכמה של תורה. (א) אמרו בגמרא כתובות קי"א

החשיבו את קבלת רבותיהם נעשה תורה כשמי תורות דכל אחד חידש לפי שכלו ומריפותו ולא סמכו אקבלה אם ראו לחדש דבר ולכן רבו מחלוקות ונעשה תורה כשמי תורות.

ב) שנעשה אצל הרבה תלמידים הישיבה כצית ספר שצא לשמוע שיעורים ואינו מחייב אותו כלום ואינו מחשיב את רבו הלומדו תורה אלא כמו ההולך צצית ספר עממי יש לו פראפעסר ולאחר הזמן הולך לציתו ואין לו שום שייכות עמו הכ"כ צשיצה עם רבו שלמדו תורה אצל אמרו ז"ל כשם שאדם מלווה בכבוד אציו ויראתו כך הוא חייב בכבוד רבו ויראתו יותר מאציו שאציו מציאו לחיי העולם הזה ורבו שלמדו חכמה מציאו לחיי העולם הבא ולפיכך ראה אצידת רבו ואצידת אציו של רבו קודמת לשל אציו ואח"כ של אציו אציו ורבו שצויים צצציה פודה את רבו ואח"כ פודה את אציו ואם הי' אציו ת"ח פודה את אציו תחילה וכן אם הי' אציו ת"ח אע"פ שאינו שקול כנגד רבו משיב אצידתו ואח"כ משיב אצידת רבו ואין לך כבוד גדול מכבוד הרב ולא מורא ממורא הרב אמרו חכמים מורא רבך כמורא שמים לפיכך אמרו כל החולק על רבו כחולק על השכינה שנאמר צהנזתם על הי' וכל העושה מריצה עם רבו כעושה מריצה עם השכינה שנאמר אשר רבו צני ישראל את הי' ויקדש צם. וכל המתרעם על רבו כמתרעם על הי' שנאמר לא עלינו תלונתיכם כי על הי' וכל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר על השכינה שנאמר וידבר העם צאלקים וצמשה.

והגם שכמעט אין צוה"ז רבו מוצהק אצל הרי דהמע"ה שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים צלצד קראו רבו אלופו ומיודעו והלא דברים ק"ו על כל אדם מיישראל שלומד מראש ישיבה כמה שנים שחייב צכצודו וצמוראו ואפילו לא למד ממנו אלא דבר אחד צין קטן צין גדול עומד מלפניו (עיין רמצ"ס פ"ה מהת"ת הי"ט).

שער יג

ג) בתב הרמצ"ס פ"ד מהת"ת וצטש"ע יו"ד סי' רמ"ו וצגמרא תענית ז' אין מלמדין תורה אלא לתלמיד

הגון צמעשיו או לתם פירוש תם שאינו ידוע לנו אם הוא טוב או רע דאמרינן התם (צרכות כ"ד) תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס שהי' ר"ג מכריז כל תלמיד שאינו טובו צברו אל יכנס ונראה ששומר הפתח הי' שם שלא הי' מניח ליכנס לשום תלמיד קודם שהיו צודקין אותם אם הוא טובו צברו שזה נקרא נמעצ כמ"ש (יומא ע"ב) ואותו היום סלקוהו לשומר הפתח והיו נכנסים התלמידים צלא צדיקה ואע"ג דלא ידעינן ציה אי טובו צברו ואי לא ולמדנו משם דלתם שמעשיו סתומין מלמדין (ועיין כ"מ ולח"מ) אצל אם היה הולך צדרך לא טובה מחזירין אותו למוטצ ומנהיגין אותו צדרך ישרה וצודקין אותו ואח"כ מכניסין אותו לציהמ"ד ומלמדין אותו אמרו חכמים כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאילו זרק אצן למרקוליס שנאמר כצורר אצן צמרגמה כן נותן לכסיל צבוד אין צבוד אלא תורה שנאמר צבוד חכמים יחלו.

והמדקדק צדצרי הרמצ"ס יראה לכאורה סתירה מרישא לסיפא דצריש דצריו כתב דלתם מלמדין תורה וצסיפא כתב וצודקין אותו ואח"כ מכניסין אותו לצית המדרש ומלמדין אותו וצדיקה זו למה אמנס דבר גדול משמיענו הרמצ"ס ז"ל דדוקא למי שהוא תם ולא ראינו ממנו שהוא אינו הגון או סמכינן אחזקת כשרות של כל ישראל שעליו ומלמדין אותו אם שמעשיו סתומין אצל צסיפא מייירי צתלמיד שהי' הולך צדרך לא טובה שמחזירין אותו למוטצ ומנהיגין אותו צדרך ישרה מ"מ אין סומכינן להכניסו צסתם אלא תלמיד כזה צבר צריך צדיקה כיון דאיתרע ליה חזקת כשרות א"א להכניסו צלי צדיקה אם הוא טובו צברו.

והטעם כמ"ש הרמצ"ס מקרא ועוד שהמכניס תלמיד שאינו הגון צין התלמידים יזיק לאחרים ח"ו והרבה יש לדקדק צפרט זה כי הוא ענין של דיני נפשות לרחק וכן לקרצ ועכ"פ כל שהוא תלמיד שאינו הגון ודאי אסור ללמדו תורה ואין צוה חולק.

דברי העמוס והטרוד בעבודת הקודש המצפה לישועת הי' כהרף עין

משנה הקמן

תם ונשלם שבח לא-ל בורא עולם

ואשריך חלק שמיני שיצאת בהידור, בהדפסה בנייר ובסידור, זה א-לי ואנוהו, מלית נאה ציצית נאה ספר תורה נאה תלבישהו, כן תזכנו ללבוש האורה, ותאיר עינינו באור התורה, ובה נהגה יומם ולילה, עד דאתא יום אשר הוא לא יום ולא לילה, ותאיר כאור יום חשכת לילה, והיה אור הלכנה כאור החמה בלילה, ואור החמה כאור שבעת הימים להאיר יומם ולילה

תוכן שערי המשנה

ששי על הראשי ישיבה מוטל להדריך התלמידים שמצליחים ורוצים ללמוד שיעשו תורתם אומנתם ולאותם שאינם מצליחים ואינם רוצים להשאר שיוכשרו לעסוק במסחר או במלאכה עפ"י התורה - דברי רבינו הרמב"ן באגרת השניה שלו.

שביעי החיוב לגדל תלמידים הגונים להיות רב, דיון או שוחט וכיו"ב - איסור ולוול בלימוד הלכה למעשה וברבנות - חיוב המוטל על כל בית הכנסת, ביהמ"ד, מניני ישיבות ושמיבלעך שיקבלו עליהם רב או מורה הוראה - לימוד הלכה בשביל להיות רב נקרא תורה לשמה - דברי מרן רבי ישראל סאלאנטער זצ"ל - אימרא נאה בענין זה מהגר"מ שאפירא זצ"ל מלובלין.

שמיני הצעה לתקן שני וועדים, ועד הישיבות וועד בעלי בתים.

תשיעי איסור לימוד חכמות היצוניות ופילוסופיא - קטעים מדברי רבינו האי גאון ומהרשב"א בזה - כשכבר למד כל התורה כולה ללמוד חכמות הנ"ל - דברי השלה"ק ובעל שבילי אמונה בזה - קטעים מדברי השר הגדול הר"ר יודא בן אלפכאר ממ"ש לדר"ק - מס' האמונות ומספר הישר לר"ת.

עשירי אומנות נקיה וקלה פירושו שיהא נקי מלעבוד איסורי תורה - איזה אומנות יש בו איסור - דברי הגאון בעל מחנה חיים בזה.

אחד עשר בענין נשאת ונתת באמונה וקבע עתים לתורה.

שנים עשר אין ד"ת נקנים מתוך עידון אלא בשממית עצמו עלי' - להשתתף בשיעורים ולא לסמוך על חכמת עצמו - קבלת רב, וכיבודו.

שלשה עשר בעל תשובה צריכין להחזירו למוטב תחלה ואח"כ ללמדו תורה.

הקדמה ראשית חכמה יראת ה' - ללמד תורה לתלמיד שאינו הגון - מצות לימוד התורה, וידיעת התורה - מעות גמור לומר שלימוד הלכה למעשה נחזין רק למורי הוראה.

שער ראשון מעם שהרבה מתלמידי ישיבות עוזבים דרך התורה - מעשה נפלא מספר חובת הלכות לענין בטחון בד' - שבוש בסדר הלימוד גורם שאין מועמין מתיקות התורה ולעזיבת הישיבות - סדר הלימוד בישיבות לפנים בישראל - חז"ל היו חוזרים על תלמודם לכל הפחות ארבעים פעמים - סדר לימוד המשובש של זמנינו - דברות קודש של הגה"צ רבי אלי' לאפ"א זצ"ל ממרן החפ"ן חיים זצ"ל - דרך הלימוד ממרן רבינו הטור

שני כלל גדול בלימוד התורה ליגמר מקודם והדר ליסבר - דברי רבינו הגר"א על זה - חיוב לחזור הרבה פעמים על התלמוד.

שלישי בתחלה לא ילמוד עם כל המפרשים - כיצד יתנהג בשיעור עיון - דברי השלה"ק בענינים אלו - חמשה עשר כללים בלימוד התורה - לימוד הלכה למעשה בכל יום - ד"ק מאר"צ בזה - דוגמא לסדר היום של ב"ת.

רביעי עובדות מרבתינו הגאונים רבי יוסף אלימלך כהנא מאונגוואר ומרבי אלחנן וואסערמאן זצ"ל - מגדולי זמנינו, הגאונים רבי יעקב קאמינעצקי ורבי משה פיינשטיין שלימ"א בזה - ג' מכתבים, הגרא"מ ש"ך שלימ"א, הגר"ח שמואלוביץ שלימ"א, הגר"מ חברוני זצ"ל בדרך הלימוד.

חמישי תועלת רוחני וגשמי שמניע לאדם ע"י לימוד התורה - פירוש, הנוך לנער עפ"י דרכו - משל נאה בזה מרבינו הרמב"ם בפיהמ"ש לסנהדרין - הסבר לבני תורה הדואגים על עתידם הנשמי.

מפתח ענינים במשנה הלכות - מדור התשובות חלק שמיני

אורח חיים

- א.** בהא דמיכאל עומד ומקריב נשמותיהן של צדיקים, ובתוס' מנחות י"א כבשים וי"א נשמותיהן של צדיקים. ביאור אי נשמותיהן של צדיקים חיים או מתים. נר מערבי לעולם דולקת עיין שפת אמת עה"ת. במחלוקת אי יש לומר באהבה תקבל ברצון. ת"ח אי בעי להקריב קרבנות.
- ב.** המודר הנאה מחבירו אי מותר ליקח טלית שלו למצוה. וישב סתירת הפמ"ג בזה. אי אמרינן מצללה"ג במצות שאינן חיוביות עליו. טלית שאין נהנה ממנו אי מברך עליו. הנאת הגוף בהדי מצוה אי מותר.
- ג.** טלית קטן שאינו מגיע עד למטה מהברכים אי יוצאין בו ידי חובתו. ואי יוצאין בו בשבת. הא דתניא טלית שהקטן מתכסה בו ראשו ורובו, קטן זה בן כמה שנים. ומחלוקת הראשונים בזה. איזה תנאי עיקר לטלית להתחייב בציצית. כסות שאין בו לכסות ראשו ורובו של קטן וגדול יוצא בו אי חייב בציצית.
- ד.** בירך על התפילין והוציא בברכתו אחרים, ולאחר שבירך סח שיחה בטילה אי השומע צריך לחזור ולברך. המברך על של ראש שתיים אי יכול להוציא למי שמניח של יד. בן עיר אי מוציא בן כרך בקריאת המגילה של לילה.
- ה.** בחקירת הגרע"א בשנים מסופקים אם ברכו ברהמ"ז אי אחד מוציא חבירו. כל חיובי התורה הם ע"פ רוב.
- ו.** במחלוקת הפוסקים אי משהינן מצוה ע"מ לקיימה ביותר הידור. ביאור מחלוקת רשב"ג ור"י בשנת העיבור קורים המגילה באדר שני ולא חיישינן על שאין מעבירין על המצות. ישוב לקושית הט"א למה לי קרא דכל שנה כיון דאין מעבירין על המצות.
- ז.** בדברי רש"י ע"ז כ"ז ד"ה חויה דרבנן ל"ל אסותא כלל.
- ח.** בירך על תפילין של יד וכשלקח השל ראש נפסקה הרצועה ולוה תפילין אחרים אי חוזר ומברך על של ראש להניח ועל מצות תפילין. בירך על פרי ונפל מידו. הלוש כמה ד' כנפות בלי הפסק, אי יש לחלק בין דרכו בכך או לא. המברך על הטלית ואח"כ שואל טלית אחר לכ"ע אינו יוצא בברכה ראשונה. הראו לו בס"ת בפרשה אחרת ובירך אי חוזר ומברך. בירך על של יד ובשעת ההידוק נפסק הקשר.
- ט.** הניח תפילין ואח"כ נודע לו שהיו פסולים אי צריך
- תשובה. לא ידע להבחין בין תפילין דרש"י לר"ת והניח של ר"ת. הישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה וכו'. פושע ישראל בגופו קרקפתא דלא מנח תפילין. מים אי חוצצין לגבי תפילין ונטילת לולב. תפילין אי יכולין להניח על כובע דק.
- יא.** אי מותר להפקיע עצמו מלקיים מ"ע. ומתי חל חיוב המצוה. מי שטימא עצמו ע"פ אחר הצהרים אי חייב כרת על שבטל מצות פסח. מש"כ החרדים דיש לחייב עצמו במצות קיומיות. מחלק בין מי שמחפש תחבולות לפטור ממצות, או מפני שחושש שלא יוכל לקיים כהלכתה.
- יב.** ביאור שיטת הר"ח הכהן במצות ישוב א"י בזה"ז. מי שיצא בהיתר מא"י ואח"כ אזלה הסיבה חייב לחזור לא"י.
- יג.** הזיד ולא בירך על טלית ותפילין עד לאחר ערבית, אם יניחם בלא ברכה אם עדיין הוא יום. וישב לכק"ז מרן הבי"ש והט"ז א"ח סי' ת"ר. ישוב לקושית הא"ר ולקושית אות חו"ש דכשהתפלל ערבית פטרוהו רבנן. מש"כ בווה"ק ליהזר בשעת תפילה שלא יכסו שער הפאות את אזניו.
- יד.** אי יש מצוה לישראל להתברך מן הכהנים. נשים ועבדים מתברכין בבתייהם מדין עם שבשדות. בקושית הפרישה מ"ש חלב מתה די"ל דין נבלה ומ"ש ביצת נבילה דמותרת.
- טו.** כהן שאמרו לו עלה לדוכן במקום שאין נוהגין בנש"כ בכל יום אי עובר בג' עשה.
- טז.** העולה לתורה וטעה בברכה שלפניה ובירך ברכה שלאחריה או להיפוך.
- יז.** בענין חזק חזק לסיום הספר שנהגו לומר כולם וגם העולה בעצמו בכמה מקומות.
- יח.** מי שיש לו תחבושת על אצבעו אי הוה חציצה לנט"י. בגד פחות מגע"ג אי חוצץ. חילוק בין חציצה דבגד לבשרו לחציצה בידו בכלי. חילוק בין חציצה לנט"י דבסתמא אינו חוצץ רק במקפיד, ולטבילה אפילו בסתמא נמי חוצץ.
- יט.** במקום שאסור להפסיק בדיבור אי מלאכה נמי הוה הפסק. הליכה אי הוה הפסק. הפסק דמלאכה קל מדיבור. בדברי רש"י דכל שאינו יכול לומר שמועה מפי רבו לאחר זמן אין לו שכר לימוד.

הלכות

מפתח

משנה

תלג

וליכא רק איסד"ר. העושה מלאכה וכח אחר נתערב בה. המקרב נחש לנשכו ובדברי מהרש"א לחלק בין מקרב הפועל או הפעול.

נשים השומעות הברלה בקידוש יקנה"ז אי יכולות לענות אמן, וכן בדין שהחיינו לאחר קידוש של בעלה והיא ברכה שהחיינו על ההדלקה.

אי יוצאין ידי הברלה על הטעלעפאן. קול אשה בראדיא אי יש בו משום ערוה.

חולה לב אי מותר להוציא אתו כדורים בשבת. ביאור דלא יצא האיש בקמיע שאינה מומחה. קמיעות ועשבים שיוצאים בהם משום שאינם משא או משום דהוי רפואות הם והו"ל צורך הגוף.

מכונת האוון (הירינג עיד) מהו לצאת בשבת.

מקבל ריבית אי יש בזה משום שכר שבת. שכר שבת מקרי איסור קל.

שכר שבת לא הוי אלא בכלל עובדין דחול. בסתירת הב"י לענין שכר שבת שמקבלין החזונים. שכר שבת במקום מצוה.

חידוש הגה"ק מוהרי"י קניבסקי שליט"א דשליח העושה מלאכה בשבת הו"ל כשנים שעשאוה המשלח והשליח. ביאור דברי הירושלמי דתקיעת שופר אסור מה"ת בשבת. מחלוקת הטור והמל"מ עשה שליח לשחוט לו בשבת. וצ"ע מב"ק ע"א גנב וטבח ביו"כ.

המקדש חייבי לאוין אמאי לוקה הא הו"ל הת"ס שמא ישלח לה גט ויבטלנו ובטלו קידושין למפרע.

משקפיים שמשתמשים לראי' (בריללען) ונגד השמש הם נהיים כהים (טונקעל) ואח"כ משתנים אי יש בזה משום חשש צביעה בשבת. מהו להעמיד זכוכית נגד השמש להוציא אש בשבת.

לפתוח הרעדיאטאר להסקה לחמם הבית בשבת אם יש בו איסור. מה בישול שייך במים. חימום המים ברעדיאטאר אי הוה מלשאצל"ג. מים שבראדיאטאר אי חשיבי כלי ראשון. כח כחו בשבת.

מהו לפתוח הרעדיאטאר בשעה שהתנור אינו בוער. איסור הגרמא בשבת. במחלוקת האחרונים להפעיל מכונה מע"ש שיתחיל ויגמור מלאכה כגון בישול וכיוצא בו בשבת.

הדר בעליה והמים מובאים להבית ע"י חשמל בשבת, מהו להשתמש במים.

מקרר (פרידזעדער) שהוציאו הנורה מבפנים אי יש עוד חשש לפתוח הפתח משום חוטי ברזל (עלעקטריק וייערס). אי מותר להוציא הטעלעפאן השקוע בכותל ע"י פלאג בלע"ז.

לא יאכל אדם עד שימלא כרסו. מה בין מילוי כרסו לאכילה גסה.

כיצד מברכין על שאקאלאדע. שאקאלאד וסוכר מעורבים איזה מהן עיקר.

בנוסחת ברכת מעין ג' ונאכל מפרי' ונשבע מטובה. ע"פ השפ"א אין תורה כתורת ארץ ישראל שהמאכל ומזון מתוקן במצות התלויות בארץ.

ביאור הא דאמר הקב"ה למשה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר וקשה מהא דאל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס. חילוק בין מצות חיוביות למצות שאין חיוביות.

לשון בקדושה ובטהרה בברכת מעין שלש. ופי' רבינו יהודה בן יקיר רבו של הרמב"ן ע"ז.

אורו ורייז-קריספיס (בלע"ז) כיצד מברכין עליהן.

ביאור הא דכתיב פוקד עון אבות על בנים ופי' החכ"ש שכבר מת האב. אי מת האב נמי נענשים הבנים בעון אבותיהם.

אי יש לומר תחנון במנחה. ואם לומר תחנון אחר שקה"ח.

המתפלל בנוסח ספרד והציבור מתפללין אשכנז, מהו שיאמר וידוי קודם התחנון.

מי שיש לו ספק ברכה אי שפיר דמי לומר בריך רחמנא כדעת הדפ"ק או יש בו משום ברכה לבטלה. ראי' לדרפ"ק מרדכי"ו וישו"ב לקושית הפמ"ג מסתירת הט"ז.

אשה שהדליקה נרות שבת אי מותרת לכבות הגפרור קודם הברכה ולעשות שאר מלאכות. בדברי רבינו הגדול הבה"ג דהדלקה הוי קבלת שבת.

קידוש על היין דאורייתא או דרבנן. צ"ע בדברי מרן הח"ס שדחה דברי הדג"מ וראי' מס' המכריע להדג"מ. בקושית המג"ח דצריך להזכיר יצ"מ בקידוש.

אי מותר לשתות כוס של קידוש והברלה בבת אחת, משום חיבוב מצוה.

שפחה מושכרת לישראל למלאכה איזה מלאכה עושה בשבת. כל מלאכה שנכרי עושה בשביל שיהנה בה ישראל בשבת אסורה. אין לדמות גזירות חז"ל בשבת. מהו להדליק עיר-קאנדישאן בלע"ז בשבת ע"י עכו"ם. אמירה לעכו"ם במקום מצוה במלאכה דאורייתא.

להיז את הכפתור בשעון אוטאמאטי עלעקטרי בשבת כדי להקדים או לאחר. מבאר דהמסלק כפתור ממקום למקום בסילוק הכפתור אודא לה מעשה ראשון וכשמניח על מקום אחר הוא כולו מעשה שני. הנחת הכפתור אי הוה כהנחת שמן ופתילה או הוה רק גרמא. מחדש דהנחת הכפתור אינו עושה הדלקה

הא דפיתוי קטנה אונס הוא. קטן ששחט ואחרים רואים אמאי מהני. אי יש עונשי שמים פחות מכן עשרים. קטן אי יש לו שכר לעוה"ב בשביל אמירת אמן. ביורור גדול בס"ד בעניני עירובין ובפרט בדין אי יש רה"ר בזמן הזה ואפילו בעירות גדולות. וקצת מהענינים שנדפסו כאן נדפסו מקודם בקונטרסים וכדי למלאות ולהשלים הענין הצגנו פה גם מה שנדפס שם בכדי להיות דבר שלם, רק שחלקנו קצת לסימנים כדי להקל על הקורא.

סב. דברים אחדים. בראש קונטרס אום אני חומה ח"א להוצאה שני.

סג. אסור לשנות הלכה מהיתר לאיסור כמו מאיסור להיתר ולדעת היש"ש הוא בכלל יהרג ואל יעבור. מותר לחלוק על רבו ועל אביו ועל גדול הדור ובאיסורים חיוב יש לחלוק ואין בזה פחיתות הכבוד.

סד. אי יש מצוה לתקן עירובין. טעם לתקנת תקון עירובין שתקן שלמה המע"ה. למה לא תקנו עירובין קודם שהמע"ה. אי יש חלוק בין עירובי חצירות ושתופי מבואות.

סה. מה היתה תקנת שלמה להחמיר ולאסור הוצאה או להיתר הוצאה ע"י עירוב. טעם לתיקון עירובין כתב הכוזרי שלא יהא האדם ביום העונג ושמתח לב כמו עצור אסור בכיתו ולא יכול להניע מאומה.

סו. אין לחלק בין זמני הראשונים לזמנינו לענין תיקון עירובין דכל שהדור פרוץ יותר יש חיוב יותר לתקן עירובין והמתקש ומונע מלהעמיד עירובין עתיד ליתן את הדין. ויש להשתדל לעשות צוה"פ ולחיים וכן הי' דרך כל צדיקי הדור מאז ומלפנים. ועכ"פ להחמיר עם ונשים וקטנים שלא יהיו בכלל מחללי שבת.

סז. הרוצים להטיל אימה על הציבור ועל המורי הוראות באיומים וכתבי פלסתר. ועי"ז הרבה רבנים יראים לחוות דעתם דעת תורה האמיתית שיראים מבזיונות. חרב בא לעולם על עיוות הדין. ענוותנותו של ר' זכרי'. חשש שיצאו הנשים עם קערידוז בלע"ז. איסור הוצאה ביו"ט שלא לצורך לגמרי.

סח. טענה שהעירוב לא יהיה רק על שטחים ידועים יבואו לידי טעות. ראייה דבכיון תקנו לשייר קצת שלא מתוקן שלא תשתכח תורת עירוב. ואין לגזור גזירות חדשות.

סט. דעת מרן הגרמ"פ שליט"א שצריך לעשות עירובין בכל מקום שאפשר. אין להחמיר במקום שלא החמירו הראשונים.

ע. אי יש בזמן הזה דין רשות הרבים ואי בעינן ששים רבוא דוקא. כבר נפסקה ההלכה כדעת הפוסקים דבעינן ס' רבוא.

מט. גבאי ביהמ"ד שבורר כרטיסי העליות. אי שייך איסור בורר בשאר דברים או במאכלים דוקא. ביאור דברי הירושלמי דבבני אדם נמי יש בורר. בורר ואוכל לאלתר אמאי מותר. מלאכת בורר לא הוה אלא בדברים המעורבים ורק בדבר שדרכן של בני"א לבורר.

נ. מהו לסחוט תפוזים (אראנוזשעס) בשביל מיץ.

נא. מהו לסחוט פירות על גבי מאכל.

נב. מיץ שיצא מאליו בשבת, מהו לשתותו.

נג. בריא שאמר פתאום לחבירו שמרגיש בעצמו שהוא חולה מסוכן אי מחללין עליו את השבת. עוברת שהריחה מאכל מאכילין אותה אפילו לא אמרה צריכה אני. מה הדין באדם שהריח מאכל. אי יש להאמין לרופאים באדם המתחזק כבריא, אי מחללין שבת בשביל סכנת העובר כשאין סכנה לאם. היכי תמצא שבעצמו מותר לחלל שבת ואחרים אסורים לחלל שבת בשבילו. מסולקת מן הדמים עד שלשה חדשים לא הוה בחזקת מעוברת.

נד. אי יש להקפיד שלא לעשות ניתוח שלשה ימים קודם השבת. ביאור דברי התשב"ץ דאין למול מילה שלא בזמנה ביום ה"ו. ניתוח שאפשר לחיות בלעדו אי מותר לעשותו. אונס שהביא על עצמו ע"י פשיעתו אי מותר לחלל עליו השבת.

נה. ספק נפשות שדוחה את השבת אמאי לא אזלינן בתר רובא.

נו. הרוצה לאבד עצמו לדעת ר"ל אי מותר לחלל שבת להצילו.

נז. הבא במחותרת בשבת ונפלה עליו מפולת אי מפקחין עליו את הגל. מי שנגמר דינו למות אי מפקחין עליו את הגל בשבת. הבא במחותרת עד מתי יש לו דין גברא קטילא.

נח. לפתוח ברו של מים חמים בשבת מהו. ביאר גמרא שהשיך בו נחש דהו"ל דין גרמא לפי שהארס עדיין אינו בעולם. חילוק בין בעלי חיים שההיזק מחויב לבא בטבע. במחלוקת התוס' ורא"ש בהא דלא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן.

נח. שעון אוטומאטי המתמלא ע"י תנועות היד אי מותר לצאת בו בשבת.

ס. אי מותר להשתמש בדייפערס הנקרא פעמפערס בשבת. בדברי הרמב"ם דהמדבק ניירות הוה תולדת תופר. והמפרק ניירות תולדת קורע. אם יש לחלק בין תפירה של קיימא.

סא. קטן אי יש עליו גדרי חיוב קיום מצות, או רק קיום בלי חיוב. ואי יש לו דעת רק שפטור מעונשין. ביאור

ותוס' ב"מ ופסחים והרשב"א וסמ"ג ורש"י והרי"ף ורא"ש וספר המאורות וספר השלמה דכולהו ס"ל דירושלים היתה מעורבת.

בקושי התוי"ט והגרמ"פ למה לא עירבו בירושלים לדעת הרמב"ם. בקושי הגרמ"פ למה לא עירבו בירושלים כבר תי' התוס' ב"מ ועיין תפא"י.

בשיטת הריטב"א בשם הרמב"ן בשיעור גודל רה"י באורך ורוחב. המנהג מאז ומלפנים לערב אפילו בעירות שיש שם ס"ר ונוסף על העירות שכתבנו בפנים הנה בפאריס ואנטווערפן יש עירוב וגם בהאג היה עירוב.

ישוב לשיטת הרשב"א דבפליטא לא מהני ליה נעילת דלתות. לפי שיטת הסמ"ג דפליטא הוא דוקא מחוץ לעיר, ולזה לא מהני נעילת דלתות אבל בתוך העיר כל המקומות נותרות. אי מהני דלתות לפליטא. חילוק בין דלתות המדינה לדלתות העיר. בזה"ז ליכא פליטא בתוך העיר. אי פליטא היה במדבר.

ביאור לשון הרשב"א שכתב דלתי המדינה ולא דלתות העיר. במקום שיש מחיצה לכל המדינה אי מועיל להתיר כל מדינה, ואי מהני לפליטאות עכ"פ. ראי' מאהל מועד הקדמון לחלוק בין מדינה לעיר. ומקום שאינו רה"ר מפולש אינו רה"ר. השווקים מלפנים היו מחוץ לעיר. אי היה פליטא במדבר. רחובות העיר בעיני דומיא דדגלי מדבר.

ישוב לשיטת הרשב"א מקושיית הב"א מגמרא עירובין כ"ב. ראי' ברורה דלרשב"א מהני מחיצות לפליטא. הרשב"א חולק על רבינו אפרים. דברי החכ"צ צ"ע. להרשב"א מבואות צריכין להיות מפולשין משני ראשיהן.

שיטת הגאונים הקדושים הצדיקים מהר"י שטייף. מוה"ר אליהו הענקין. מוה"ר מיכאל דוב ווייסמאנדעל, מוה"ר ש"ד כהנא מווארשא, החזו"א והגרמ"ע, דברי מלכיאל וישועות מלכו זכר צדיקים לברכה דמותר לערב אפילו בעירות שיש שם ס' רבוא. ומעשה רב שערכו כבר ועד היום מערבין אפילו עיר של ס' רבוא וקיי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים אפילו בדאורייתא. אסור להחמיר לעצמו באופן שיש מצוה נגד החומרא. אסור למסור תיקון עירובין לקלי הדעת רק ליראי ה' גדולי התורה.

תשובת הגה"ק מרן הגרי"י קניבסקי שליט"א דבר פשוט שהרבנים בכל מקום יתקנו עירובין להסיר מכשול מהמו"ע עם עכ"פ לכמה שיטות, ולבני תורה אולי אין כדאי לומר שההיתר פשוט.

תשובה להגה"ק הנ"ל ומפלפל בדבריו הקדושים.

אי בעינן ס"ר עוברין בכל יום, ותמיהה להמ"ב. והא דבעינן בכל יום לחומרא הוא גם כן.

ששים רבוא צריכין להיות ברחוב דוקא ואותם שבבית אינם מצטרפין וצ"ע באג"מ. גם מה שמחלק בין רה"ר דעיר לרה"ר דדרכים צ"ע.

ביאור לשון התוס' שכתבו בוקעין בול. ביאור פירש"י שבת צ"ו ומחנה לוי' רה"ר הוא. טעם שהיו צריכין חצוצרות למשה. בכל מקום שאין ס"ר בוקעין בו מצוה לערב.

בדברי הרשב"א בעבוה"ק ושיטת בעה"מ ורבינו אפרים דסרטיא ופליטא לא מהני דלתות ובדבר חדש שאין לתקן עירובין דרובא דאינשי לא ידעי מס"ר ואתי לקולא. אין גוזרין גירות אחר התלמוד. דבר המסור לגדולי ישראל אין לחוש לקלקול.

עיירות גדולות שיש בהם ס"ר אם יש להם היתר בתיקון עירובין. היושב במכונות (קאר בלע"ז) אין מצטרף לס"ר, כ"כ הרמב"ן והמהרש"ם וישועות מלכו והב"א ועוד. שמונה יסודות שאין לן בזה"ז רה"ר אפילו במקומות שיש ס"ר בוקעין בכל יום.

דעת מרן החזו"א והגרי"י שטייף ז"ל דכל עירות גדולות בזה"ז לא הוי רה"ר דבכל מקום ישנם מחיצות עומד מרובה על הפרוץ.

דעת התוס' סוכה דף ד' ע"ב דמחיצות שבת שהוא למנוע רגל וכל שאסור לעבור דרך שם מדינא דמלכותא לא הוי רה"ר אפילו בלי דלתות.

דעת אדמו"ר מרן מקלויזנבורג שליט"א דבכל רחוב שיש אור אדום וחייב לעמוד בשינוי האור אין זה רה"ר דהו"ל כמחיצה.

עירות שהוקפו במים אי חשיבא מחיצה ואם נעשו בידי אדם הוי מחיצה לכו"ע. בדין הגשרים העוברים מברוקלין.

שיטת רוב הראשונים דרה"ר לא הוי אלא אם רחובות של עיר מפולשות משני ראשיהן ומכוונים זה כנגד זה. הרמב"ן והרשב"א והסמ"ג ורש"י וטוש"ע והמג"א ואחרונים וצ"ע להגרמ"פ שליט"א בזה. מנלן דדגלי מדבר היו מפולשין.

רחובות עיר גדולות המלאות במכונות (קארס) הם נעשים מחיצות מאליהן. היכן בעינן מחיצה לשם דירה. שיטת ערה"ש דרה"ר רק כשאין דרך אחר רק זה לצאת מהעיר.

חידוש הגרמ"פ שליט"א דירושלים לא היה מועיל עירוב אפילו עם דלתות. צ"ע מהתה"ד.

בענין הנ"ל, ותמיהה מדברי רש"י סוטה והמאירי

צב.

מכתב התנצלות ואשר הגרמ"פ שליט"א בעצמו הסכים לתקן עירוב בבארא פארק, מכתב מאגוה"ר בענין זה תמוה. ברוקלין הוה מוקף מחיצות ול"ל רה"ר.

צג.

במקום הקדמה. בשום מצוה ובשום תקנה, חוץ מעירובין ונט"י, לא יצאה בת קול אם חכם בני וגו'. תיקון עירובין הוא סייג לשמירת שבת. אין כח ביד שום אדם לערער על מנהג שנתסד ע"פ גדולי עולם חכמי צרפת ואשכנז אשר אנו מבני בניהם. בכל ערי יוראפ היו עירובין מקום שהיו שם בני". בהקדמה. המפלפל בדברי תורה עם רבותיו רווח שמעתתא. ר' יוחנן הצטער עד דשף מדעתו על שלא היה לו מי שיקשה ויפלפל בדבריו. ביאור מאמר או חברותא או מיתותא.

צד.

תשובה בענין תיקון עירובין בברוקלין והשגות על קונטרס אום אני חומה משנה הלכות ממרן הגאון הגדול מוה"ר משה פיינשטיין שליט"א בה ה' ענפים.

צה.

ישוב על ההשגות ותוספת ביאור בהיתר לערב בעירות גדולות שיש שם ששים ריבוא בוקעין. ולפי שעברנו על כל התשובה מרישא ועד גמירא ופלפלונו בה כפי יד ה' הטובה עלינו לכן ציינתי אותיות ממקום למקום וכל מקום שמסומן אות בתשובה בהשגה, אותו אות עצמו הוא מסומן בתשובה בישוב או בביאור ההשגה. למשל אות א) בהשגה יעין אות א') בתשובה. בקונטרס אום אני חומה לישיב הדברים.

צו.

א) ההולכים בקארס שהם עצמם רה"י אם מצטרפים לששים ריבוא. - בדין המוציא רשות עצמו שהוא רחב ד' וגבוה י' טפחים מרה"י לרה"ר אי חייב על הוצאתו, דעת המאירי והריטב"א והתו"י ור"ח והרמב"ם לפי דעת כמה פוסקים והמג"א והלב"ש והפמ"ג והרשב"א והרמב"ן לתי' אחד וכן נראה דעת הרוקח והר"א ממיץ דליכא איסור הוצאה וכן דעת התו"ש אמנם בפסקי רי"ד ומחצה"ש והמק"ח חולקים. - המוציא קאר ליכא איסור הוצאה לדעת רוב הפוסקים ואפשר לכ"ע ליכא הוצאה בקארס. - בני"א היושבים בקאר שהוא רה"י אין מצטרפין לס"ר. כן הוא דעת הרמב"ן והמאירי והר"א ממיץ והרוקח והמג"א והכנ"י והחמד משה והגר"עב"ץ והגר"י מקוטנא והבית אפרים והגמ"הרש"ם והתו"י יהושע ועוד אחרונים. - ביאור דברי הרמב"ן דספינה הוה רה"י וחצר מהלכת ולא אדם מהלך והכ"נ גבי קארס. וכ"נ מהרוקח. ועיין לקמן אות ג'.

צז.

ב) הרוכב על גבי בהמה אי חשיב כמהלך ברגליו שאסור לילך ג' פרסאות.

צח.

ג) טעם להא דבעינן ששים ריבוא בוקעין ברגל דוקא ולא ע"י עגלות או קארס או ספינה, ובני"א היושבים

בספינה אין מצטרפין לששים ריבוא ולא בעגלות ולא בקארס כן מבואר ברא"ם ומג"א ובכנ"י והגר"עב"ץ וח"ס ור' יוסף מסלוצק ודעת הגר"י מקוטנא בישועות מלכו והבית אפרים והגמ"הרש"ם ובתו יהושע ושו"ת חבלים בנעימים ועוד כמה פוסקים. - גם בני"א היושבים ברכבת או בספינה או בקארס אין מבטלין מחיצתא. וז"ל המהרש"ם ח"א סי' קס"ב וגם אני הארכתי בתשובה כו' דבעינן שיהיו הדרכים רחבים ט"ז אמה ומפולש משער לשער וגם ס"ר עוברים. גם העלה הב"א דדוקא עוברים ברגל בעינן ולא העוברים במרכבות ועגלות דומיא דדגלי מדבר ע"ש ובפנים בקונט' הארכתי קצת בזה.

צט.

ד) ביאור לשיטת מרן החזו"א דבעירות גדולות שאין מבואותיהן מפולשות ליכא רה"ר אפילו בששים ריבוא בוקעין בו, וכ"כ הב"א בשו"ת הב"ח החדשות, וכ"כ בס' שו"ת מהר"י שטייף למרן הגאון ר' יונתן שטייף זצ"ל וכ"כ בס' תו יהושע וכ"נ דעת מרן הבית שערים ז"ל ועוד הרבה פוסקים. ורא"י מדברי הרמב"ן ומדברי הראב"ה סי' שע"ט שכתב סברא זו וכתב דלפי שיטה זו ליכא רה"ר בעירותינו כלל, וכ"כ רבינו ירוחם. גם מפסקי תוס' מגילה ופמ"ג ועוד, רא"י לדברי החזו"א אשר כנראה הוא שיטה מקובלת ואהובה עלינו. - ישוב לתמיהת הגרמ"פ שליט"א האיך נימא דעירות גדולות הוי רה"י ועירות קטנות רה"ר היפוך דעת כל בני אדם.

ק.

ה) לבאר בזמן שהיו ישראל שרויין במדבר היו מוקפין מחיצות והיאך ה"י רה"ר. דעת הרמב"ם דהרה"ר ה"י מחוץ למחנה. במדבר היו כמה מיליאנים אנשים, וגם ערב רב הרבה והיו מחוץ לעניי כבוד מחוץ למחנה וה"י שם רה"ר.

קא.

ו) ביאור דברי תוס' דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות מדין מחיצות ממש אלא כל שמונע רבים מלעבור מוציא מדין רה"ר דאפילו ליכא מחיצה כלל רק מכח חק המלכות או שאר מניעה או איסור מוציא מדין רה"ר. כ"כ הרמב"ן שבת דף ז' והמאירי והרשב"א בעבוה"ק והתוס' סוכה ד' והאב"נ ובשו"ת שו"מ ובש"ת הגר"ש"ם וברע"ת שלו. מחיצה גמורה שאינה מעכבת את הרבים מלעבור לדעת הרמב"ן וכק"ז המהר"ל מפראג ועוד כמה פוסקים לא מהני לענין שבת.

ו"א) ישוב לקושית הגרמ"פ למה לא נעשה רה"י בלי מחיצות רק במניעת הרגל. להוציא מדין רה"ר סגי במניעת הרגל ולעשותו רה"י בעי מחיצות.

ז) לעשות רה"י בין מרה"ר ובין מכרמלית צריך מחיצות או לחי וקורה או צוה"פ אף שאינו מונע רגל רבים כן מבואר בגמ' בבקעה בימות החמה

רה"ר דאורייתא ומקרי לית בה ששים ריבוא בוקעים. - ווארשא אי ה' בה ס"ר. - עוד חידש דבעירות גדולות ביוראפ לא עירבו רק חלק קטן. - ראי' מדברי רבותינו שהחזיקו לווארשא ועוד עירות גדולות שיש שם ששים ריבוא ולא חילקו בין עירבו לחלק קטן. הגר"ח"ע והחזו"א והגר"מ ובעל הרי בשמים והגר"ש"ד מווארשא והדברי מלכיאל והגאון ר' שמואל בתירוש ויצהר והב"א ותו יהושע והגר"י שטיף ועוד ועוד. והמפורסם אין צריך ראי'.

קד. (יב) בדין דשערים המפולשין שכתבו המפרשים דכל שאין המפולש מכון זה כנגד זה לא הוי רה"ר ומסתפק בזה מרן הגר"מ"פ שלא מצא כן רק בג' ראשונים, הנה הבאנו בפנים בס"ד דעת הסמ"ג והמאירי והראב"י והגמ"ר והר"א ממיץ ורבינו ירוחם, והרשב"א, והרוקח והא"ח (לוניל) והאהל מועד (הקדמון) ופסקי ר"ד והריטב"א והירושלמי, והרא"ש וס' הבתים, והב"י והאשכול והתוס' והנמק"י והמג"א והא"ר ובש"ע הגר"ש"ז ועוד ועוד רובא דרובא מן האחרונים זצ"ל כולו ס"ל דבעינן מפולשין זה כנגד זה וכדעת רש"י, והמאירי כתב שזה ג"כ דעת הרמב"ם. נמצא דלרובא דרובא מן הראשונים ואחרונים ליכא רה"ר בזה"ז בעירות גדולות של"ל רחובות מפולשין. וצ"ע על מרן הגר"מ"פ שכתב שלא ראה מכל רבותינו הראשונים שיכתבו מפולשין רק ג' מהן. ודע עוד דכל מקום שכתבו הראשונים מפולש משער לשער או מפתח לפתח הכוונה הוא שתהא מכון זה כנגד זה וכדעת רש"י ז"ל ודבר זה מוכרח ומבואר מדברי הריב"ש ותוס' והרא"ש והטור והב"י ומוסכם עיין בפנים ודלא כמו שראיתי מי שטעה בזה ולכן עשהו מחלוקת בין רש"י ותוס' ורא"ש וטור וזה הוא טעות.

(יג) עלינו לקבל דברי רבותינו הראשונים אפילו לא מצאנו מקור. - הרמב"ם קבל על עצמו על אשר לא ציין לעצמו המראה מקומות על ספר היד אשר מהם הוציא הדינים כי לא זכר איה מקום מוצא הרבה דינים וא"כ על עצמו שחבר הספר כ"ש אגן ע"ש.

קה. (יד) ביאור בדברי רש"י עירובין דף ו' ד"ה רה"ר שמחלק בעיר מוקפת חומה או אין בה חומה לענין מפולש ותלוי בחילופי גירסאות אי גרסינן תיבת (או). - חידוש מרן הגר"מ"פ דבעיר שאין מוקפת חומה לא בעינן מפולש ומכוון דעקמימות אינו פוסל רק בעיר מוקפת חומה. והמדבר היתה מוקפת חומת עננים מעולה ממחיצה של ברזל וממילא בעירות שלנו שכולם אינם מוקפות לא בעי מפולש לדעתו הרמה. - צ"ע במחיצות עננים דמחיצה בגשמיות רק מונעת רגל העוברים ורק של עכו"ם ולא של ישראל שהיו יכולים

רה"י לשבת כו' ומוקי לה רב בדאית ליה מחיצות והוה רה"י ועולא אמר בדלית ליה מחיצות וקרי ליה רה"י דלא הוי רה"ר. (ועיין מחלוקת הראשונים צוה"פ אי הוי בדין מחיצה מדאורייתא). ואין נפ"מ אם המניעה מלעבור הוא ע"י אור אדום וסטאפ-סיין או שאר מניעה כל שאיכא מונע אפילו בלי אור כלל רק שיש מניעה אפילו לרגע ביום שוב בטלה ממנו דין רה"ר. (זא) אם ע"פ חוק המלכות נתמעטו העוברים אין לו דין רה"ר דכל שהמניעה בא באיזה אופן שהיא מקרי מניעה ואין חילוק בין סטאפ-סיין או אור אדום או חוק שלא לעבור ברחוב בסתם או מפני הקאָרס כ"כ החמד משה והא"א והב"א והשו"מ והגמ"הרש"ם והאב"נ ועוד.

(ח) בדברי הגר"מ"פ שחידש שכל שנעשה לטובת הרבים לסדרם איך שילכו לילך באופן שלא יזוקו אין זה מקרי מונע ואינו גורע מחשיבות רה"ר. - אם יעשו דלתות במקום אור אדום שלא לעבור. ראי' משראנקען שנעשו לטובת הרבים אפ"ה כיון שמונע רבים מוציא מדין רה"ר. עיין זכרון יהודה, ושו"ת פנים מאירות, ושו"ת ברית אברהם, ושו"ת חדות יעקב, ושו"ת חלקת יעקב, ועוד. עכ"פ כל מקום שאסור לעבור מכח הממשלה לא הוי רה"ר.

קב. (ט) ברוקלין העיר היא מוקפת מג' רוחות במים ורובא דרובא בנויה במחיצות בידי אדם וגם מרוח רביעית יש על הרוב מחיצה בנויה בידי אדם ומציאות א"א להכחיש ע"ד איך החי יכול להכחיש את החי. גם באג"מ א"ח סי' קל"ח פשיטא ליה דברוקלין יש לו מחיצות וכן העידו הגר"מ"ד וייסמאנדעל זצ"ל והגרצה"א זצ"ל. - דעת הנוב"י ועוד שכל הפוסקים ס"ל דמחיצה ביד"ש הוה מחיצה. ולדידן לא צריך לסמוך על זה דהמחיצות בנויות בידי אדם. ודעת קצת פוסקים דמדרבנן עכ"פ הוא דלא הוי מחיצה. אין לפסוק באיסור והיתר מספק וכ"ש לרבים עד שיהא ברור כאחותו. - ברייטען ביטש אי הוי רה"ר מדין סרטיא ופלטיא. אוישען עוועניו לא הוי מפולשת אלא מסיימת מצד אחד עכ"פ למקום מחיצות.

(י) עיר שיש בה ס"ר ויש לה ג' מחיצות אי בעי דוקא דלתות או די בצה"פ ושאר תיקונים מצד רביעית. עיין ש"ע א"ח סי' ס"ג דעת הטור והב"י והב"ח והתוס' ושאר הראשונים דסגי בג"מ ודעת הרמב"ם דבעי ד"מ והאחרונים ז"ל הסכימו דסגי בג' מחיצות וצה"פ וכ"כ גם הגר"ח"ע ומרן החזו"א דסגי בצה"פ במקום שיש ג' מחיצות אפילו בעיר שיש בה ששים ריבוא. וכן כתבו האחרונים זצ"ל.

קג. (יא) חידוש מרן הגר"מ"פ דבעיר שאין בה שלשה מיליאנים או קרוב לשלשה מיליאנים נפשות לא הוי

ואין צריך רק צה"פ או לחי וקורה. ולפי ביאור מרן הגרמ"פ שליט"א דאמרה כן לפי שיטת הריטב"א דמבוי כעין גאם עדיף מאינו מפולש כ"ש דיש להתיר בעירות שלנו. ולפענ"ד שיטת מרן הבי"ש הוא כעין שיטת הב"א והחז"א ז"ל.

ק.י. (כ) דרכים שאין מניחין לעבור בהם בלי תשלום מס או שכר לא הוי רה"ר. ואין נפ"מ אם צריכין הכסף לתקן הדרך עצמו, דכל שצריך לשלם על כל מעבר א"כ אין לו רשות ולא מקרי רה"ר מסור לרבים. גם מי שאין לו מכונה לא יוכל לעבור לעולם. וראי מא"א סי' שמ"ה דאין זה יד הכל שוין בו. וכן נראה מדברי המאירי.

ק.יא. (כא) ביאור מה שכתב הב"א דרה"ר צריך להיות הפקר לכל. תקון הדרכים חל על הב"ד.

ק.יב. (כב) ביאור הדברים אי לרש"י עירבו בירושלים בזמן הבית, ואי איכא בזה ב' לשונות כמ"ש הגאון מרן רמ"פ. – סתירה מרש"י סוטה ליומא. – מה שתמה הנב"י בזה. – והבי"ש בדין עירוב והוצאה ביו"כ. ביאור דברי גמ' יומא דמעיו"כ הביאום.

ק.יג. (כג) עוד בדברי רש"י הנ"ל, וביאור דברי הסמ"ג דלרש"י היו מערבין בירושלים, ותקון עירובין של שלמה היתה על ירושלים גופי' נמי כמו על כל עירות. ועיי' בסמוך אות כו-כו.

ק.יד. (כד) תיקון שלמה המלך ע"ה היה בכל ירושלים ואפילו במבואות המפולשין ובחצירות ורחובות כלומר שיתקנו כל המקומות עד שיוכלו לערב. וראי מרבינו האי גאון ומדרש שכל טוב דהתקנה היתה לתקן צה"פ ולחיים וקורות ועוד תיקונים וסמכוהו אקרא דוה"י ביום הששי והכינו את אשר יביאו.

ק.יז. (כה) אי שייך לערב רה"ר ממש. וביאור לשון בה"ג בזה הובא בסמ"ג. ועה"ש, שיש מין רה"ר מיוחד שמהני לו עירוב.

ק.יח. (כו) דעת רש"י ותוס' והרשב"א (משאנן) והמאירי והראב"ה והרי"ף וספר האורות ורבינו דוד והסמ"ג ולדעת המאירי גם דעת הרמב"ם כן כולוהו ס"ל דבירושלים היו מערבין, וכן דעת רבינו יהונתן, ועוד גדולי הראשונים, ולא ראינו לשום ראשון או אחרון שמחלק בין ירושלים לשאר עירות גדולות. וכיון דאית לן כל הני רבוותא שכן עירבו בירושלים ואפילו הני דס"ל דלא עירבו לא נתנו הטעם משום גזירה משום הנכנסין נראה דלכ"ע ל"ל האי טעמא ולכן אין לנו להמציא גזירה חדשה מה שלא חששו לה רבוותינו הראשונים ולא הצדיקים האחרונים ז"ל ואדרבה עירבו בעירות גדולות אפילו היו באין בהם מכל המקומות.

ק.יט. (כז) ביאור בדברי התי"ט דלרש"י ורמב"ם ירושלים לא היתה מעורבת. הנה באמת דברש"י סוטה מבואר

לצאת. – מנ"ל דאינו מוקף מחיצות נמי הוי רה"ר כיון דמדמבר ילפינן. ערים שלנו אי נקראים מוקף חומה או אינו מוקף חומה לענין שצריך להיות מפולש. – ביאור נכון בפרש"י בד' אופנים ע"פ דברי האשכול, והמאירי והפסקי רי"ד דלעולם בעינן מפולש ומכוון זה כנגד זה בין מוקף חומה ובין אינו מוקף, וכ"כ להדיא הריטב"א עירובין וכ"כ הראב"ה סי' שע"ט ושצ"א וזה נראה ג"כ דעת הרא"ש ברש"י. וגם בפסקי רי"ד נראה דאינו מחלק אלא לעולם בעי מפולש דר"ה בעי שלא יהי' מעוקם אלא מפולש ביושר מכוון זה כנגד זה. בין בעירות המוקפות ובין שאינן מוקפות חומה וכ"ש בעירות שלנו שהם באמת מוקפות בבתיים.

ק.יט. (טו) המכונות קארס בסתם אינם גבוהות מן הארץ ג"ט ומה"ט אמרינן לבוד לגביהו ותחת הקארס הוי רה"י גמור מה"ת. – ואם נוסעים הרבה קארס על הרחוב עד שהו"ל עומד מרובה על הפרוץ הו"ל מחיצה מן הקארס ואם הקארס נוסעים ממזרח למערב ומצפון לדרום א"כ הו"ל מוקף מחיצות מן הקארס וכ"ש הקארס העומדים ע"י הסייד-וואקס מצד הרחוב.

ק.כ. (טז) עוד בהנ"ל דהקארס העומדין ברה"ר או בסייד-וואקס ונעשים מחיצות אפילו ירבו אנשים כמה פעמים ס"ר לא הוי רה"ר. וראי מרוקח שמחיצה הנעשית אפילו בשבת וע"י בנ"א והולכת ממקום למקום הוה מחיצה ואפילו אינה בכל שטח הרה"ר וכ"כ הר"א עיי' לעיל אות א'. וכ"ש בקארס העומדות על הסייד-וואקס. – מחיצות הנעשית בשבת מטלטלין בהם. נתטבלו חזרו לאיסורן. חזרו ונעשו חזרו להתירן. – בנ"א היושבים בקארס כיושבים בביתם ואינם מצטרפין לששים ריבוא.

ק.כא. (יז) ביאור שיטת העה"ש סי' שמ"ה דרה"ר לא הוי כשאין בעיר רק רה"ר אחד וראי' לשיטתו מדברי אהל מועד, ומדברי התוס' וספר הבתים, וגם פסקי רי"ד ועוד.

ק.כב. (יח) בדין רה"ר שיהא כל אדם רשאי לילך בו כרצונו ושיהא מסור לרבים בכל עת. ולכן יהושע כל היכא דלא ניחא תשמשתיה לא מסרה לרבים. – כל מקום שאם רצו השר או השלטון לשנות הדרך לפי רצונו או להטיל מס וכיוצא בזה. לא הוי רה"ר. – המאירי בעיר של יחיד ונעשית של רבים. והא"א כתב כל היכא דצריך לשלם עבור ההעברה לא מקרי רה"ר. ולרשב"א יש שני מיני רה"ר אחד שמתקבצים שם לסחורה ואחד רה"ר שעוברים דרך בו ושניהם צריכים להיות מסורים לרבים.

ק.כג. (יט) מרן כק"ז בבית שערים חידש ביאור דמבוי עקום הו"ל דין ג' מחיצות ומוציא מידי רה"ר דאורייתא

כמה גדולי הרבנים והפוסקים ובהסכמת רובם מהם שאפשר לעשות עירוב בבארא פארק לכל הדעות, ומה שאח"כ יצא מכתב חזרה מכמה, צ"ע למה. ולפענ"ד דברים הראשונים שרירים וקיימים.

קיא. לג' אי עשיית עירוב הי' בחשאי וכל השתלשלות הדברים לפני עשיית העירוב והסכמת הרבנים האדמו"רים והגאונים. איומים על הרבנים שהסכימו לתקן העירוב.

קיב. לד) בדין מה שרוב הרבנים ובני תורה מסכימים או מתנגדים לעירוב, מי הוא נקרא רוב בענין זה. - מי שחותם על קול קורא אע"פ שאינו בקי בהלכה זו או שאינו יודע בכלל להורות או שיוודע שההלכה להיפוך וחתם רק מחמת שיש לו פניות או טעמים שלא ע"פ הלכה וחתמו על איסור או היתר עוברים על לאו דלא תענה על ריב. - מי שלא הגיע להוראה ולא למד הלכה זו אפילו בקי בכל התורה וחתם עצמו על איסור מפני שסמך עצמו על גדול הימנו עבר על לאו דלא תענה, ועל לאו מדבר שקר תרחק, ועל מכשיל את הרבים בהוראה. עיין חינוך מצוה ע"ז וע"ח ובמכילתא על ריב לנטות שלא תאמר די לי שאהי כר' פלוני אלא אמור מה שלפניך. ועיין מנ"ח שם. - רוב מרבנים מורי הוראה ס"ל דמותר לערב ול"ל רה"ר בכל עירות ובפרט בבארא פארק ונ"י. וכן פסקו רבנים רובם מדורות שלפנינו.

קכ. לה) חיוב לעשות עירובין הוא בכדי להסיר מכשול מבני תורה שלא יבואו להוציא בשוגג ובשביל עונג שבת, ולא בשביל המחללי שבת המזידין, אלא שגם יש זכות בשביל תינוקות שנשכו. - בדבר שחששו שלא תשתכח תורת רה"ר ואיסור הוצאה תקנו לנו חז"ל להשאיר חוץ לעיר בתים שלא עירבו והם תקנו לערב ותקנו שלא לערב כולה ואין לנו לתקן תקנה אחרת בשביל שלא תשתכח כיון שהם כבר תקנו תקנה זו עיין רשב"א בעבוה"ק ובש"ע סי' שצ"ב וברי"ז נ"ב והוא גמ' מפורשת עירובין נ"ט.

קכא. לו) אי יש חיוב להשתדל בעירובין בשביל מחללי שבת ח"ו במזיד או בשוגג. - מה נקרא תינוק שנשבה, ואי יש בזה"ז שוגגין בכלל. וצ"ע במכתבי מרן הגרמ"פ שליט"א שנראין כסתראי ממקום למקום.

קכב. כמה דברים והלכות שבני תורה נכשלים בהם מפני חסרון ידיעה ועוד הרבה וכל מי שאינו בקי בכל הלכות שבת נכשל הרבה בהוצאות אם ליכא עירוב, ולכן צריך לערב בשביל בני תורה ובני ישיבה שעדיין אינן בקיאים בהלכות שבת בע"פ, שלא יהיו ח"ו בכלל מחללי שבת בשוגג ואפשר קרוב למזיד היכא דאפשר לערב ואין מערבין. ועיין חז"א הל' עירובין סי' פ"ז.

דכן עירבו בירושלים וכ"כ ברש"י דף ו' וכן כתבו בשמו הראבי"ה והסמ"ג ושאר הראשונים שהבאתי לעיל. גם להרמב"ם כתב המאירי דס"ל דהיו מערבין בה והיו מטלטלין בתוכה. - היכן דמצינו סתירה בפוסק ואפשר לישב פסקיו שלא יהיו סותרים ממקום למקום אפילו בדוחק עדיף מלומר שחולק או סותר דבריו. - טעם מהתי"ט דרש"י לא עירבו בירושלים. - חילוק בין ירושלים שלא נתחלקה לשבטים ובין עירות שיש להם בעלים, אי חיישינן שמא יטעו אחרים ע"י העירוב. ובאמת כי מעולם לא שמענו שדבר המפורש בש"ע שמצוה לקיים ולעשות עירובין ואנן נגזור שלא לעשות מצוה המבוארת בש"ע ולבטל המצוה.

כח) ביאור מה שהבאנו ראי' מהתו"י דהגמ"ש התיר הדרך מווארשא לפעטערבורג והי' כמה מיליאנים אנשים, ע"י צה"פ.

קיג. כט) ביאור דברי העבוה"ק (לרשב"א ע"פ דעת הסמ"ג דפלטיא הוא דוקא מחוץ לעיר. ועיין בנ"א כלל מ"ט בדברי הרשב"א והמאירי כתב דלא קי"ל כרשב"א בעבוה"ק וכ"כ הב"א ובשאלת יעב"ץ ועוד.

קיד. ל) ביאור דברי הגמ' יומא דבמדבר היו לוקחים מתגרי עכו"ם, מקושת מרן הגרמ"פ דלא היו צריכין לשום דבר במדבר שהי' להם המן. - הערב רב לא היו בתוך המחנה, וגם לא ירד להם המן, וגם האספסוף ולאחר החטא היו כולם צריכים לתגרים וגם לקנות תשמישי מצוה.

קטו. לא) בדבר העירוב בסי-געייט, וקיו גארדענס, ודעטראיט, שבכמה מקומות עשו עירובין ובכמה לא התירו. - בחידוש מרן הגרמ"פ שכתב שהוא דבר חדש ובש"ע אינו מבואר כן. - סתירה בדברי מרן הגאון שבכמה מכתבים כתב לאמר שאינו מוחה להעושים עירובין וסומכין על דברי הש"ע והפוסקים המתירין ובאחרונה יצא מכתב מאגוה"ר בשם הגאון היפך מכל מכתביו עד השתא. - קי"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב אפילו במחיצות וכ"ש בעירוב.

קטז. לב) ביאור בדבר הא דבארא פארק מוקף בהיקף מקורה וצה"פ תחתיו והו"ל כרמלית כמ"ש הרשב"א ועוד. כרמלית אי מפסיק בין רה"ר לרה"ר חלוק בין שתי רה"ר משני צדדים וכרמלית באמצע שאינו מפסיק, ובין היכא דליכא רה"ר בצד אחד ולא בצד השני והכרמלית צריך לצרפן ולעשות רה"ר. - ראי' מרשב"ם ב"ב ומגמ' שבת ורמב"ם פ"ד מהל' שבת ועיין משנה הלכות ח"ו סי' פ"ח. ועוד שם.

קיז. לג) העירוב בבארא פארק נעשה בהסכמת מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א ואחר ההתייעצות עם

הגר"ש לאנדרו על הגאון מפאקש שאמר על הנוב"י שחזר בו ממה שכתב בנוב"י.

קלב. אי יש לגזור שלא לערב בשביל ע"ה שלא יטעה שמותר לטלטל בשבת. אין חוששים שהצעירים ישכחו איסור הוצאה. המון-עם שאינם מבינים מהיתר צוה"פ ושכירות מן השר אי חוששין שלא יסור המוקצה מכיסם בשביל העירוב.

קלג. בדין הילוך ע"י הדחק ברה"ר אי שמייה הילוך. במחלוקת המשכנ"י והב"א היכי קיי"ל. אי יש בזה"ז חששות יותר מלתקן עירובין ממלפנים.

קלד. בדבר הכחשת הגדת עדות בשם הגה"ק מסאטמאר זלה"ה. אם יש לפרש שאין דבריהם סותרים צריך לתקן. חכם שבא הלכה לידו קודם המעשה שומעין ובשעת מעשה אין שומעין לו. חכם שנמצא בשמו פסקים מוכחים הולכים אחר האחרון.

קלה. בדבר הקו"ק שיצא בבארא פארק שנתפרסם בעתונים ובדקדוק לשוננו. לא נזכר בהקו"ק שום איסור או פסול, וגם החתימות אלו יצאו מאונס ולא מרצון ולכן אין להקו"ק שם תוקף להלכה.

קלו. בענין לא תענה על רב. חיוב לשמוע דברי המטמאים ודברי המטהרים והאוסרין והמתירין ולהבחין ביניהם. אבות העולם מעולם נחלקו זה על זה בהלכה, ואפילו תלמיד על רבו ובן על אביו כל שמביא ראיות לדבריו כל זמן שהוא בדרך כבוד וזה עיקר התורה לעמוד על האמת. חכם גדול שפסק הלכה מסברא ובא אחר והביא מקבלה או פוסקים אחרים היפך סברת החכם הלכה כהקבלה ואין זה בכלל מחלוקת. היכא דנהג עלמא כאחד מהפוסקים ובא חכם ורוצה לשנות או לבטל המנהג אפילו קטן יכול למחות שלא לעקור מה שנטעו כבר. מקום שדברי הראשונים אינם מפורסמים ולא ראהו האחרון הולכין בתר הראשון. אין כח באחרון לחלוק על ראשון היכא שנפסק הלכה ונתקבלו דבריו. וכ"ש מה שפסקו בעלי ש"ע שאין לנו כח לחלוק עליהם מסברא. דין דלא תענה על רב בזה"ז. אינו באותו מנין אי שייך דין דלא תענה על רב. הורו ב"ד ואח"כ חולק עליהם. חלוק בין אם הי' עמהם במנין או לא הי' עמהם במנין. חלוק בין דיני נפשות לדיני ממונות. שיטת הפוסקים דלא תענה על רב שצריך הרב לעשות באופן שלא יצטרכו לענות על רב. והוא אזוהרה על הגדול שלא יענה תחילה.

קלז. עוד בדין אי מותר לחלוק על גדול הדור אדמו"רים ראשי ישיבה.

קלח. בהא דחכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר. שאל לרב אחד אי מותר לשאול לרב אחר. טעם דנשאל לרב שוי' אנפשי' חתיכא דאיסורא. חכם שאסר אין חבירו

קכג. לז) אי יש חיוב לתקן מבואות ורחובות וצה"פ ולחיים ודלתות לתקן עירובין או רק לערב היכא דהכל מוכן מכבר ולא צריך רק פת. - צריך לגבב כל הקולות לתקן עירובין ככל האפשר ובכל מקום כמו שעשו החכמים הקדמונים רבינו האי גאון, ורבינו הבה"ג ורב נטרונאי גאון, ותשו' הרא"ש והתשב"ץ. "והריטב"א כתב דאסור לצורבא מרבנן למידר במקום דליכא עירוב". ובשו"ת מהר"י מינץ ובר"ח א"ז כתב שכופין על עשיית מקוה כמו שכופין לעשות לחי וקורה הרי דלחי וקורה לעשות עירובין פשיטא ליה דכופין לעשותן יותר מעשיית מקוה. וע"ש עוד יותר ממה שכתוב כאן כתוב שם.

קכד. זאת תורת העולה בקיצור.

קכה. ביאור למה בנוא יארק אין רה"ר דאורייתא. מקום שיש זמנים קבועים שמותר לעבור וזמנים שאסור לעבור ברה"ר אי הוה רה"ר. עוברים במכוניות אי מקרי עוברים ברה"ר. ביאור דברי התוס' דמדאורייתא ב' מחיצות עושה רה"י אפילו לחכמים. רה"ר בעי ב' תנאים, (א) שיהיו בנ"א בוקעין בו, (ב) שיהא ניחא תשמישתיה לכל. וגם צריך להיות מפולש.

קכו. הא דבעינן ברה"ר שיהא ניחא תשמישתיה מ"ש מש"כ רבא דהילוך ע"י הדחק שמי' הילוך וצ"ע.

קכז. בכללי ההלכה דכל שנפסקה הלכה כפוסק אחד אין להביא ראיה מאותם שאין הלכה כמותן כמו שאין מביאין ראיה מב"ש נגד ב"ה אין לחלוק על הלכה ומנהג שהונהג בישראל אלפי דורות. חיוב לחוות דעתו ולהשיג על מי שחושב שאין ההלכה כן. היכא דקצת פוסקים מסופקים ואחרים פשיטא להו לא שבקינן הפשיטותא מפני הספק. אי בעינן ס"ר בכל יום. חכם שלא ראה דברי ראשון. היושבים בקארס אי מצטרפים לס"ר בשיטת מרן החזו"א ז"ל. אי בעינן ברה"ר מכוון משער לשער. דגלי מדבר אי היו מפולשין ועוד אריכות גדולה.

קכח. אינם מסכימים לעירוב אי יכולים לאסור רשותם על אחרים כדי לבטל העירוב. העירוב בטאראנטא אין לסמוך עליו עד שיתקנו אותו.

קכט. איך נתיר עירוב במקום שיש אינם מסכימים ואינם רוצים בעירוב. שכירות משר העיר אי מהני בשביל ישראל. בתשו' שבו"י דכל מקום ששוכרין משר העיר א"צ לשום אדם לבטל רשות. וכן נהוג עלמא משנים קדמוניות ואין נפ"מ בין מודה או אינו מודה בעירוב לענין זה. שומרי תורה באמת מבטלים רשות.

קל. ביאור דברי הרא"ש די"מ דעזרה רה"ר לענין שבת.

קלא. אין להאמין מה שאומרים שחזר פוסק מדבריו היכא דלא מבואר כן בספריו אם לא בעדות ברורה. טענת

אסור לשבר עירוב והמשבר עירוב הרי הוא מכשיל את הרבים ועתיד ליתן את הדין.

קמו. אי יש מצוה לתקן צה"פ או פתחי מבואות כדי לתקן עירובין. דברי רבינו האי גאון שמצוה לתקן פתחי מבואות ולהניח עירובין. במכילתא ובמדרש שוח"ט שמה"ת לתקן לחיים וצה"פ להתיר טלטול בשבת. רבינו בה"ג ובתוספתא ב"מ כופין לעשות לחי וקורה. מרן הח"ס צריכים לגבב כל הקולות שאפשר להקל. דברי הגרי"י קניבסקי שליט"א עס איז דאך א דבר פשוט מאד שוין טויזענטער יאהרען ווי אידען מאכען עירובין. כשם שאסור להתיר האיסור כך אסור לאסור ההיתר. ומניעת העירוב גורם לביטול פ"ו. אין חוששין שמא ילכו להם הדרים מעיר הזאת ויטלטלו בלי עירוב.

קמו. בדבר הקול קורא שחתמו עליו שלא לטלטל בעירוב אי מקרי דבר הנאסר שאין להתירו. מגלה זיוף הקול קורא מתוכו. ולא נכתב רק להשלוח העולם שהרי הדפיסו על הקול קורא את הגה"ק הגרי"א הענקין ועוד שלא חתמו מעולם על האיסור.

קמת. עוד בהא דאי יש מצוה לתקן עירובין בכל מקום ובקושיית המ"ב למה אסרו תקיעת שופר לולב ומגילה הא כמעט אין לנו רה"ר. והאיך מערבין בקאנטריס. למה לא תקנו עירובין באמעריקא עד השתא.

קמט. עוד בהנ"ל ואי שלמה תיקן מ"ע לערב או שלא להוציא בלי עירוב.

קנ. ביאור דברי התוס' דמודו חכמים לר' יהודה דמדאורייתא מהני ב' מחיצות. האר"י הקדוש ז"ל הי מוליק הטלית והחומש בידו בשבת מביתו לביהכ"נ. חרם הרא"ש לרב ר' יעקב ז"ל שלא רצה לתקן עירוב מחמת חומרא.

קנא. קנו רשות משר העיר וישנם ישראלים שומרי תורה שאינם מסכימים לעירוב ורוצים לאסור רשותם. קניית רשות מאשתו היכא דהבעל אינו מסכים. בירושלמי מי שאינו רוצה לערב נכנסין לביתו ומערבין בע"כ. אין כח ביד מי שהוא לאסור עירוב לרבים והאוסר הרי הוא בכלל מכשיל הרבים.

קנב. רבנים הצעירים שאינם בקיאים בהל' עירובין אין להם להתערב בזה כי אם ע"פ דעת זקנים גדולים וטובים. חיוב על רבני וגדולי התורה לגדור גדר ולעמוד בפרץ ולתקן עירובין ע"פ הלכה ולדרוש בכלל בצרכי צבור ולא להזניח הצבור על איזה קלי הדעת.

קנג. היאך אפשר לקיים מצוה שמביא לידי מחלוקת. ביאור משנה דהוי עז כנמר.

קנד. ביאור רה"ר צריך להיות נחא תשמישתיה.

רשאי להתיר אינו נוהג בזה"ז. מותר לשאול משני חכמים.

קלט. עוד בדין לא תענה. מי שכותב הלכה וכופה אחרים שישמעו לו אפילו יודע שאינו הלכה. ב"ד אינו יכול לבטל דברי ב"ד חבירו וכ"ש מצוה שתקנו ב"ד אחר. אין לחוש לקלקול שיצא מתקון עירובין וכל המסייע לדבר זכות הרבים תלוי בו. זיוף שנמצא בקול קורא שיצא בשכונת פלטבוש בענין איסור עירובין. אנו אחראים יותר להציל ישראל ממכשול בשוגג מבמזיד. רוב הפוסקים ס"ל דמותר לערב.

קמ. בענין ביזוי ת"ח.

קמא. אי יש מצוה לתקן עירובין בכל מקום שאפשר. תקון עירובין אי הוא מצוה חיובית או קיומית. טעם המצוה שלא ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול עיין מ"ב ש"ע סי' שצ"ה ולא מטעם בדוי מכרס משום שיוכלו להאכיל הבהמות והסוסים. אי יש להחמיר שלא לערב אע"פ שאין ששים רבוא בעיר כדעת המ"ב, ואם במקום מוקף מחיצות יש להחמיר. מחיצת המים בידי אדם אי הוה מחיצה. דעת המ"ב דלאחרים אין להחמיר. בירושלים אי כולם מטלטלים כהיום.

קמב. מצוה לערב בין עירובי חצירות ובין שתופי מבואות. אי יש מצוה לעשות מחיצות לרה"ר שיהא אפשר לערב. שלמה המלך תיקן לערב ומצוה לחזר אחר עירובי חצירות ושתופי מבואות. טעם לתקן עירובין משום עונג שבת ושלא ישכח ויבואו להוציא בשוגג. כל שהעיר גדולה מוטל יותר חוב לערב. וכל שהדורות מתמעטין מצוה יותר לערב ולהציל רבים ממכשול. תשובת הרא"ש לר"י ב"ר משה. כופין לתקן לחיים וקורות וצה"פ למי שאינו רוצה לערב. המחמיר בעירובין אפשר שיגרום שיבוא לידי פק"ג ושפ"ד ח"ו. הלכה כדברי המיקל בעירוב אפילו לגבי מחיצות. אין לגזור שלא לערב משום קלי הדעת. כל שהעיר יותר מאדערני צריך לערב יותר.

קמג. שלמה המלך תיקן עירובין ואין בידינו כח בסברא לבטל מצוה זו מישראל. טעות גדול טעה חכם אחד ששלמה המלך לא תקן לערב אלא גזר על הוצאה מרשות לרשות. עירובין הוא בכלל ז' מ"ע דרבנן. מברכין על עירובין וביאור מחלוקת הראב"ד והרמב"ם. ביאור לשון רש"י שבת. עירובין אי הוה מצוה חיובית או קיומית.

קמד. תמצית יסודי היתר לתקן עירוב בבארא פארק. י"ג סעיפים.

קמה. הגרמ"פ הסכים לערב בבארא פארק. בענין אי ברוקלין הוי רה"ר דאורייתא רוב רבנים פוסקים מובהקים התירו לערב. ברוקלין הוא מוקף מחיצות.

קסז. תיקון עירוב אי הי' להתיר או לאסור. ביאור דברי רש"י גבי י"ח דבר. אי הלכה כדברי המיקל במחיצות. ואי אנן נמשכין בתר פסק הגר"א בענין עירובין אם מותר להחמיר על עצמו במקום שהתירו אבותינו.

קסח. בענין שיטת ר"ת אי יש להקל נגדו ואי אפשר לחלוק על המקובל. כמה מגדולי תלמידי בעשה"ק שהיו מחברים. אסור להוציא לעז על אחבנ"י המטלטלים ע"י תיקון עירובין והמוציא לעז עתיד ליתן את הדין. חוטי העלעקטרי אי מקרי מוקף לשם צה"פ. טיימס סקווער אי הוי רה"ר.

קסט. ישוב לדברי רגמה"ג התמוהים דהגבהה עצמה הוי אב מלאכה גמורה. אי בעינן הגבהה לצורך הנחה.

קע. מי שנפל כובעו תחת מכונית בשבת כיצד יוציאו.

קעא. העושה צה"פ מחוט ברזל שיש עליו כעין קוצים.

קעב. חיבר קנה מן הצד אי יש לחוש משום פתחי שמאי. סתירת רש"י בפי' פתחי שמאי. חבל שעל צוה"פ אין צריך שיגיע לקנים. חפיפות ע"ג כותל אי מהני לצוה"פ. חיבור שתי קנים אי מהני לצוה"פ.

קעג. במעוני קיץ אי צריך לערב עירובי חצרות לביהמ"ד בפני עצמו.

קעד. לתקן עירוב בין שתי חצירות. הדר עם ישראל מומר שדינו כגוי גמור אם צריך לערב או שאינו אוסר עליו כגוי.

קעה. אלמנה שאוכלת אצל בתה בשבת אי צריכה לערב.

קעו. גשר אי מצרף שתי עירות.

קעז. במצות תיקון עירובין בעיר דעטרויט ושאר עירות גדולות. אם יש דין רה"ר בנוא יארק. רה"ר בעינן שיהיו ס' ריבוא בוקעין בכל יום ורחב ט"ז אמה ומפולש כולו או לכל הפחות משני צדדין (אם הוא מוקף חומה) זה כנגד זה דוקא. מחנה לוייה רה"ר היתה משום שהכל מצויין אצל משה בכל יום. ששים ריבוא בוקעין בעינן מצויין בשוק ולא בבתים. בזה"ז דמדינא אסור לעבור ברחוב רגלי (רק במכונית שהיא רה"י לעצמה) וגם ליכא רחובות מפולשות זה כנגד זה משער לשער. וגם צריך לשלם מס לכל העובר, ולא הוי הפקר לכ"ע, כה"ג לכ"ע ל"ל דין רה"ר.

קעה. טענת שיטעו הע"ה שמותר הוצאה בשבת הוא טעות והיפך דעת חז"ל שאמרו מערבין שלא לשכח תורת עירובין.

קעט. צ"ע להגרמ"פ שליט"א דבירושלים לא היו מערבין, וטעם חדש, דמבואר בראשונים רש"י ותוס' ועוד שהיו מערבין. ביאור דברי התו"ט בזה, ועיין אום אני חומה א-ג באריכות בזה.

קנה. החזו"א הי' אחרון לגבי המ"ב ובמקום שחולק עליו קי"ל הלכה כבתראה ואין לפקפק בדבר זה.

קנו. מכתב עידוד לתקן עירוב בויליאמסבורג, וכמה מכשולות וקלקולים.

קנז. העדאת עדות שהגה"ק מסאטמאר זצ"ל הסכים לתקן עירוב בויליאמסבורג.

קנה. אי שייך לא תתגודדו לענין עירוב, שקצתם מטלטלים וקצתם לא.

קנז. שתי עירות סמוכות זו לזו בלי הפסק אמנם יש להם ב' שלטונות נפרדות אי מצטרפים לגבי רה"ר. ולהצטרף לששים רבוא. מ"ע אינו תלוי בזמן או מקום אלא נוהג עולמית. תמוה מה שכתבו טעם למצות עירובין בשביל להספיק מאכל לבהמות ולא סגי לן טעם חז"ל שהוא כדי להסיר מכשול מרבים ובשביל עונג שבת, וטעמים אלו נוהגים לעולם. דברי מרן הח"ס דכל בר דעת ישפוט בשכל שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור בכל יום השבת מבלי להוציא דבר קטן או גדול א"כ השכל הפשוט גוזר שראוי ומחויב לתקן החצרים והמבואות בעירוב המתיר טלטול. המחמיר בעניני עירוב נקרא מכשיל את הרבים ולהקל שומעין ולא להחמיר.

קס. אכסדרה שמצד אחד תמוכה על שני עמודים ומצד השני מחוברת לכותל הבית אי מותר להוציא מבית לתוכה. ד' דיומדין ברה"ר אי עושין רה"י מה"ת. אכסדרה מקורה אי אמרינן פי תקרה.

קסא. רחוב שמוקפת משלשה צדדים בבתים אי מותר לערב כולה ע"י צה"פ.

קסב. תמיהה על טעמי האוסרים לערב בארה"ב בכל העירות.

קסג. אם יש לסמוך על עלעוועיטאר (רכבת) להיות מחיצה או צה"פ. כפי הפסק שיצא מגדולי הדור שלפנינו. צה"פ שעשאה מן הצד. וביאור שיטת רש"י ור"ח, וירושלמי, ושיטת רב האי גאון ורי"ף ורמב"ם. צה"פ שעומדת על גבה ממש משני צדדים סגי אפילו באמצע הוא מן הצד. צה"פ עקום מה הוא.

קסד. המולין חולה שיב"ס לבית חולים אי יש לו אלפים אמה. אם דוקא לזר נתנו אלפים ולא לאשתו ובניו. ואם גם לחולה עצמו התירו אלפים אמה.

קסה. לישב השגות על קונטרס אום אני חומה. אסור לעזוב כללי ההלכה שבידינו. כל מקום שהלכה רופפת הקבלה מרעפת. בכל העולם נתקבלה ההלכה כב"א.

קסו. עוד לישב השגות. בברוקלין ונוא יארק לכ"ע ליכא רה"ר דאורייתא כיון שמוקפים חומה נעשית בידי אדם. אנשים היושבים בבתיהם פשוט שאין מצטרפים לס"ר.

קצא. בנים גדולים הסמוכין על שלחן אביהם אי מקיימין אכילת מצה דבעינן לכם. אי דרשינן במצה מצתכם כמו בלולב. מצה גזולה אי יוצא בה.

קצב. צ"ע על הטור שכתב דמותו לספור ספירת העומר ביה"ש בברכה והא על ספק מצוה אין מברכים.

קצג. המתפלל מעריב במנין מאוחר אי צריך לספור ספה"ע קודם מעריב בזמנה. תדיר דרבנן ושאינו תדיר דאורייתא איזה קודם. תדיר ומקודש איזה קודם. ק"ש של ערבית קודם לספה"ע. במש"כ השאג"א בבהמ"ז וספה"ע איזהו קודם. חילוק בין שב' מצות לפנינו או לא.

קצד. בשיטת הצ"ח אי נתקטנו שיעורי תורה עד למחצה. בדברי התשובה מאהבה דנוב"י ארוך בדורו הי'. וצ"ע לדבריו. וצ"ע מהמציאות דליכא כהן שיחזיק ב' ביצים בקומצו. תמיהה גדולה היאך נשתכח השיעור שנהג בכל יום וכל ישראל. חידש דמדידת השיעור מן העצם ולא הבשר.

קצה. אי מלאכת חוה"מ אסורה לנשים וישוב לישוי"ע.

קצו. תלמיד הלומד בישיבה אי מותר לכתוב בחוה"מ איגרת להוריו אע"פ שלא יגיע ביו"ט.

קצז. אי יש איסור תחומין בחוה"מ. אי יש לומר הרחמן ינחילנו ליום שכולו טוב. אי צריך לבצוע על לחם משנה בחוה"מ. ספירת העומר בכל אופן שהזכיר יום ושבע יצא. ס"ת שנכתב כתב וועליש אין לפוסלו.

קצה. בתמיהת המג"א למה אין נוהגין לתקוע בחצוצרות בעת צרה ח"ו ואם יש נפ"מ בין שופר וחצוצרות. דעת החינוך דמצות חצוצרות אינו נוהג אלא בזמן המקדש. אי מטעם סכנה חששו. אולי דחצוצרות לא יתקעו רק במלחמת גוג ומגוג וראי' מספרי. לאחר פטירת משה לא תקעו עוד בחצוצרות. ע"ש עוד טעמים.

קצט. מ"ט אין מברכין על שופר הגזול כיון שיוצא בו י"ח. שופר הגזול אי פסול משום מהב"ע.

ר. חילוק בין קול דגול לקול דמעילה. הלוקח טליתו של חברו או שופר שלא מדעתו לעשות מצוה אי מברך.

רא. ש"צ שתקע זכרונות ואחד צריך מלכיות אי יוצא באלו תקיעות לשם מלכיות.

רב. אי ר"ה הוי יו"ט ליחשב כפ"ח.

רג. קטן שהגיע לחינוך ואמר לאביו שכבר שמע תק"ש אי מפטר האב מחיוב שלו.

רד. סעודת עיו"כ וארבעה מינים איזה מהם קודם אם אין לו לשניהם.

רה. ב' אתרוגים כשרים שנתערבו עם פסול ושוב נפרשו מהתערבות.

קפ. מפתח שיש לו מקום מוצנע כיצד יטלטלו לפתוח הדלת בשבת. כיצד מערבין בית שיש שם מחללי שבת או נכרים.

קפא. שכח לומר יעלה ויבא בר"ח, אם יתפלל שחרית לתשלומין קודם מוסף או אחר מוסף.

קפב. המוצא חמץ ביו"ט שני למ"ד דמוציאו ע"י גוי הא אין שליחות לעכו"ם ולא קיים מצות תשבתו. להרמב"ם דמילה כשרה בגוי אפ"ה דחינן שבת שאינו מקיים מצוה ע"י שליחות דגוי. אמאי לא ימולו שנים ויהיו פטורין. חמץ לאחר שנשרף אי מקרי נעשה מצותו.

קפג. הקדיש חמצו או אסרו בהנאה קודם פסח ולאחר הפסח שאל עליו אי עבר למפרע בבל יראה וב"י. אי אמרינן הואיל בהקדש כמו בחלה. הקדש בא ליד גזבר אינו יכול לשאול עליו. בתיו"ט דלר"א אין שאלה להקדש, וצ"ע מרמ"ע מפאנו. הקדיש קמח לעני ושכח למכרו קודם הפסח. נדרי צדקה קיל מנדרי הקדש. בדברי מרן הגר"ח הלוי דמחלק בין קדושת הגוף לקדושת דמים וצ"ע מדברי הרמ"ע. ביאור דברי תוס' דלא אמרו הקדש שוה מנה שחיללו על שו"פ אלא בבעלים.

קפד. במנהג כמה צדיקים לקרות הנשיאים בס"ת מר"ח ניסן עד י"ג בניסן אי מותר לקרות בס"ת בצבור בכל יום. קריאה בלי ברכה אי מקרי קריאה.

קפה. מחלק בין הפקר שעושה קנין להפקר דסילוק רשות שאינו עושה קנין רק מהני להפקיע האיסור. הפקר מדעת הוי בכלל דעת אחרת מקנה. הפקר מדבר פטור מבכורה. בתוס' ב"ק דיאוש אינו כהפקר גמור. הפקר של ביטול חמץ מה הוא. וביאור לשון כל חמירא. שליח אי מצי מפקר. ישוב לקושית מהריט"א למ"ד דגול אסור מה"ת אמאי אין להם חזקת ממון.

קפו. חולה שיש בה סכנה וצוו לה הרופאים לאכול זרעונים בפסח כיצד תעשה. אי יש להתיר חליטה ברותחין לחולה.

קפז. חמץ בכלי האשפה (גארביטש קען) אי חייב לבער. חמץ של הפקר ברשות ישראל אי חייב לבער.

קפח. אי מותר לשמוע כלי זמר בחוה"מ שהוא זמן הספירה.

קפט. המוכר חמצו לעכו"ם אי מותר להחזיקו בארגזים (קלאזעטס בלע"ז) אי בעי מחיצה עשרה טפחים. לא קבל עליו אחריות אי בעי מחיצה.

קצ. מי שחטפתו שינה ע"פ שחל להיות בשבת והעיר שעה אחת קודם סוף זמן אכילת חמץ אי מותר לו לאכול החמץ קודם התפלה וברכה"ת.

- ר"ז.** בדבר מנהג מהרי"ל דיסקין לתקוע שופר בר"ה כמה פעמים מספק שמא לא יצא. תקע וספק אם יצא אם עדיין עליו חזקת חיוב. דעת רב האי והרא"ש דכולהו תקיעות מדאורייתא נינהו. לתקוע שופר אחר שיצא. אי לוקח לולב לאחר שיצא בו תוקע וחוזר ותוקע אי יש משום בל תוסיף. התוקע לאחר התפילה.
- ר"ח.** היוצא במנועים ביוה"כ אי חייב משום הוצאה. מחלוקת המנ"ח והגרש"ג. היוצא בתפילין בשבת פרש"י דאיסור בל תוסיף משוי ליה כמשא. תפילין הו"ל קישוט על פני האדם.
- ר"ח.** בהנ"ל תפילין לא הוי תכשיט ולא מלבוש. ורק יצא מכלל משאוי כיון שדרך ללבשו בחול לשם מצוה. אי מותר לצאת בב' מלבושין זה על זה כשאין צריך להם. אשה אי יכולה להכניס תפילין זוג זוג.
- ר"ט.** ביאור דברי הריטב"א ר"ה שהעיד הקב"ה שראוי לומר מלכיות בר"ה אלא שלא קבעו חובה. ופלא דחיוב מלכיות ז"ש לא הוי אלא דרבנן. ביאור דברי האר"י הקדוש דכל הסדרים של תקיעות נאמרו למ"מ. ותי' זה לא יתכן לריטב"א לשיטתי'.
- ר"י.** המתפלל ספרד בביהמ"ד של אשכנזים היאך יעשה בוידוי ושלוש עשרה מדות לאחר השמ"ע שאין יחיד אומרם. אי יאמר י"ג מדות דרך קריאה תפלה או בקשה. לקרות הב' שמות בחילוף אתב"ש מצפ"ן מצפ"ן כפי דעת מקובלים.
- ר"יא.** בטעם פטור דשלכד"א אי משום דלא מקרי אכילה או דוקא רק שאין כאן הנאת אכילה.
- ר"יב.** בד' קושיות על הסדר בליל פסח. למה אין הבן שואל למה מוזגין כוס שני שהוא נעשה לשאול. בקושית החו"ד למה אינו שואל על ד' כוסות. דבר חדש להרמב"ם הבן תינוק שואל למה מוזגין ד' כוסות. ומה נשתנה אומר הקורא, או ת"ח אחר.
- ר"יג.** זמן סיפור יציאת מצרים הוא עד חצות או עד עלות השחר. טעם דאתי תלמידיהם ואמרו רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית.
- ר"יד.** ביאור דעת החינוך דמצות ספירה בזה"ז דאורייתא, אלא דאין אומרין כך וכך לעומר או בעומר דליכא עומר בזה"ז והוא דבר חדש.
- ר"טו.** תמיהה מה שלא נוהגין האנשים והנשים שלא לעשות מלאכה משקעה"ח ואילך מפסח ועד עצרת. ביאור בעיקר מקור המנהג ובמחלוקת הפוסקים בזה.
- ר"טז.** תשובת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
- ר"יז.** אי נכון לדבק ב' נרות להבדלה ביי"ט שחל במוצש"ק. מה נקרא אבוקה. אם צריכין הנרות להיות מדובקין.
- ר"ח.** מהר"א סג"ל אמר לאשתו להדליק נר קלוע (געפלאכטען) שיהיה להבדלה כשחל יו"ט במוצש"ק.
- ר"ט.** אי מותר לאכול שיורי בשר משבת מר"ח אב ואילך.
- ר"ב.** ר"ה שחל להיות בשבת אם היו תוקעין בירושלים בזמן הבית. וכישוב סתירת רש"י בזה.
- ר"כא.** הכלל מה נקרא עובדין דחול.
- ר"כב.** אשה אי יכולה לברך לישב בסוכה בין המוציא לאכילה, ואי יכולה לענות אמן אחר ברכת בעלה לאחר הקידוש. וכן אם ברכה שהחיינו בשעת הדלקת נרות אי יכולה לענות אמן אחר שהחיינו בקידוש של בעלה. במחלוקת המג"א והבכור שור לענות אמן באמצע פסד"ז. ברכת שהחיינו אי הוה הפסק בין הברכה לקיום המצוה. למה אין מברכין שהחיינו קודם הברכה. אמן אי הוה הפסק. טעה והזכיר מאורע שאר ימים בתפלה אי הוה הפסק. עניית אמן אחר הברכה הוא חלק מהברכה ויוצא בזה המברך. ש"ג בשם הירושלמי ורש"י ברכות.
- ר"כג.** טעם הגרא"ז מלצר ז"ל במנהג שהנשים נהגו שלא לטעום מכוס הבדלה.
- ר"כד.** בתפילת הגשם למה מזכירין על הסלע הך ויצאו מים. וחזקיהו סתם עינות מים שהוא חטאם ואין סיגור וכו'. העושה לש"ש וטעה בהלכה מה דינו. סוד יהודה ותמר וזמרי וכזבי.
- ר"כה.** בענין התוארים שנוהג בזמנינו להפריז על המידה. ביאור אמרם אם הרב דומה למלאך ה' צב-אות וכו'. המכבד למי שלמד מסכת אחת בשביל כמה מסכתות.
- ר"כו.** בדברי התוס' דב"ש ובי"ה לא קיימו אלא אנר איש וביתו. בקושית מרן הגרי"י שליט"א מנ"ל דחיישינן לימים הנכנסין והיוצאים. ביאור מ"ש טעמא דב"ש נגד פרי החג. היכן מצינו הידור מצוה מחוץ לחפץ המצוה. פרסומי ניסא דבכל יום ויום. ברכה על נר של הידור. מי שיש לו שמן על ב' נרות ולחבירו אין לו כלום, וצ"ע במג"א. ותמיהה בתוס' נדה י"ח ע"ב ד"ה רוב.
- ר"כז.** המברך על המצוה קודם בוא זמנה אי יצא ידי ברכתו. למה לא גזרו בנר חנוכה משום שמא יעבירונו.
- ר"כח.** אי מותר להערים כדי לפטור עצמו מחיוב מצוה. וביאור בגמ' דורות האחרונים מכניסים פירותיהן דרך גגות וכו'. לפוטין מן המעשר. ובגמ' תמורה מערימין על הבכור להפקיעו מכהן.
- ר"כט.** בהא דאין מדליקין בשמן שריפה לנר חנוכה וישוב לדברי מרן הבי"ש. שמן שאול אי כשר למנוחה. שמן חנוכה אי בעי לכב, ושיהיה לו דין ממון.

רלז. גזל ונתייאשו הבעלים אי יוצא בה ידי מצוה.

רמ. בדבר הפמ"ג דהשוחרט בשבת ונמצאת טריפה פטור דלא נתקיימה מחשבתו.

רמא. נטל ד' מינים שאסר עליו בהנאה ואחר יו"ט שאל עליהם אי יצא למפרע ידי חובתו. במחלוקת המשאת משה והמהרשד"ם בגזל אתרוג ונפק ביה ואח"כ מחלו לו הבעלים למפרע. מצוה צריך שתהא ראוי בשעת קיומה. במחלוקת הרשב"א והר"ן נדרים פ"ה קונם כהנים נהנים לי.

רמב. אי מותר לטלטל לולב לאחר שיצא בו ידי חובתו ובדברי השאג"א איסור הוצאה בירושלים. ביאו דברי ירושלמי כך ה' מנהגן של אנשי ירושלים וכו' הניחו בארץ אסור לטלטלו. במחלוקת אי סכין של מילה מותר לטלטלו לאחר המילה בשבת. צ"ע בדברי הגר"א ז"ל.

רמג. במנהג האר"י הקדוש ליטול הד' מינים בסוכה קודם תפלה. ותמיהה בדברי החסדי דוד.

רמד. תפלה אי נאמרת בכל לשון רק ביחיד אבל ציבור לעולם רק בלשון הקודש.

רמה. עוד בהיתר לטלטל לולב לאחר שיצא בו. ובהיתר לתקוע בשופר לאחר שיצא בו.

רמו. נטל לולב ואח"כ נזדמן לו אתרוג יותר מהודר. אי שייך הדור לאחר שקיים המצוה. במחלוקת הרמב"ם והטור אי חוזרין על ציצין שאינן מעכבין אפילו בחול. חילוק בין חול לשבת. חילוק בין חובל לעצמו או לבנו (שהוא אחרים). החובל במקום שאינו מחויב הו"ל שגגת לאו ובשבת שגגת סקילה. מוהלין שאין פורעין בצפרנים הרי הם בכלל מחללי שבת ח"ו ועוברים על חובל בחבירו. הפורע ביד ליכא חילול שבת דאורייתא. הידור שקשור בגוף המצוה קיים המצוה אויל ההידור והידור שהוא מחוץ למצוה מצוה לקיים ההידור.

רמוז. קונטרס שערי משנה שנדפס בשנת תשל"ו ומאז כבר ספו תמו מן השוק והננו חוזרים ומדפיסים לתועלת הרבים והשי"ת יתן שיתקדש ש"ש על ידינו.

רל. מי שאין לו לא נר שבת ולא נר חנוכה על איזה מהם מוכר כסותו.

רלא. מגילה שעשרת בני המן כתובים בעמוד בפני עצמו ובכל שורה ושורה יש ריוח לכתוב ב' שורות. טעם שכותבין אותיות גדולות בעשרת בני המן ובעמוד בפני עצמו.

רלב. טעם שעושין סעודת פורים אחר מנחה.

רלג. טעם שמתענין בתענית אסתר. וצ"ע בדברי החכ"ש שתמה על הרמב"ן ז"ל.

רלד. אשה שהגיע ליל טבילה שלה בפורים אי מותרת לאכול בשר. חלוק בין עונג שבת לשמחת פורים. סעודת פורים תקנו משום עונג ושמחה או בשביל שלא יתענה.

רלה. עכו"ם שחייב אחצי שיעור אם הוא מטעם אחשביה או דהשיעור שלהם בכל שהוא. וצ"ע בדברי החת"ס והחמדת ישראל. ביאור דברי הרמב"ם עכו"ם חייב על אבמה"ח ובשר מן החי. הגזול פחות משו"פ הוא מדין ח"ש. ביאור דברי השאג"א. היכי דחייב בכ"ש חייב נמי בשלכדה"נ. ביאור הא דשיעורין הלל"מ ואמרו קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתא וכן לענין מ' סאה במקוה מים שכל בשרו עולה בהם. ישוב לרבינו הרא"ש מקושית החזו"א. מה"ת אי בעינן מ"ס. אכל כחצי שיעור קודם יו"כ והשלים לכשיעור ביו"כ אי חייב עליו. חלוק חדש בין ח"ש שהוא חלק מן האיסור ובין ח"ש שאינו חלק מן האיסור.

רלו. סוכה ישנה אי צריך לחדש בה דבר מחלוקת הראשונים בזה. וביאור לשיטת רבינו הבה"ג דאפילו בסתרי הוה חידוש. עוד ישוב לרבינו בה"ג דלא קאי אסוכה ישנה כלל רק על ברכת שהחיינו בעשייתה. אי מהני חידוש בדפנות בלבד.

רלז. עשיית סוכה אי הוה מצוה ואי הוה מצוה חיובית. ותמיהה על מרן הח"ס יו"ד שכתב דעשיית סוכה לא הוה מצוה. ת"ח וגדולי הדור מטפלין עצמן בעשיית סוכה ואין ליתן לעכו"ם לעשות סוכה.

רלח. בקושית מוהר"ש חריף בלולב של ע"ז ליהוי זה וזה גורם עם שאר ג' מיני היתר ואמאי פסיל. זוז"ג אי הוי מטעם ביטול. באיסורי ע"ז אי אמרינן זוז"ג.